תלמוד בבלי · אחרונים

דבש תמר - א (שס)

רבי דוד טיטלבוים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דבש תמר - א (שס)

רבי דוד טיטלבוים

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דבש-תמר-א-שס/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

גמרא והחונים 5
על אתר ממכת ברכות 5
מסכת שבת 47
הדרן עלך מסכת שבת מסכת עירובין . 105
מסכת פסחים 130
מסכת שקלים (דפי ווילנא) 159
מסכת יומא 161
מסכת סוכה 170
מסכת ביצה 181
מסכת ראש השנה 185
מסכת תענית 189
מסכת מועד קטן 192
מסכת חגיגה 196
מסכת יבמות 198
מסכת כתובות 224
מסכת נדרים 251
מסכת נזיר 267
מסכת סוטה דה דה 343
מסכת גיטין 353
מסכת קידושין 367
מסכת בבא קמא 382
מסכת בבא מציעא 414
מסכת בבא בתרא 450
מסכת סנהדרין 492
מסכת מכות 521
מסכת שבועות 530
מסכת עכו"ם 549
מסכת הוריות 590
מסכת זבחים 596
מסכת מנחות 598
מסכת חולין 601
מסכת בכורות 625
מסכת ערכין 628
מסכת תמורה 629
מסכת כריתות 629
מסכת תמיד 630
מסכת נדה 631
מהרש"א והחונים עליו 632
מסכת ברכות 632
מסכת שבת 635
מסכת עירובין 652
מסכת פסחים 658
מסכת יומא 662
מסכת סוכה 663
מסכת ביצה 665
מסכת ראש השנה 668
מסכת תענית 668
מסכת מגילה 669
מסכת מועד קטן 670
מסכת חגיגה 670
מסכת יבמות 670
מסכת כתובות 676
מסכת נדרים 686
מסכת סוטה 686
מסכת גיטין 689
מסכת קידושין 697
מסכת בבא קמא 701
מסכת בבא מציעא 706
מסכת בבא בתרא 715
מסכת סנהדרין 721
מסכת הוריות 725
מסכת מכות 726

מסכת שבועות 727
מסכת עכו"ם 729
מסכת חורין 732

גמרא והחונים

על אתר ממכת ברכות

פרק א

דף ב גמ' עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית והדר פריש מילי דערבית וקשה הא אחר משנה מאימתי קורין את שמע בשחרית תנן בש"א בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד וקתני ערבית ברישא וי"ל ב"ש במקום ב"ה אינו משנה ואין ערב ואין בוקר. תוס' ד"ה מברך וכו' והם מסוכנים מן המזיקין פי' מסוכנים אף ביום והמשכימים להתפלל המתינו על חבריהם המאחרין גם בשחרית אך בערבית גם בבתי כנסיות שלנו סכנה מש"ה תקנו רבנן עוד ברכה אחת והמאחרים ידלגו אותו הברכה ויצאו בשוה עם המקדימין ששהו בתפלתם בגלל הברכה ברוך ה' לעולם ויראו עינינו כן הוא לדעת התוס' אבל הרא"ש והר"י מפרשי שנתקן שהמאחר לא יתפלל י"ח רק אותן הפסוקים ויגמרו תפלתם בשוה. תוס' ד"ה והא קמ"ל בסה"ד למה שמפורש כבר ע"כ האי כבר הקשתי להבין הלא ראשית דעת הוא אמונה ובעז"ה מצאתי הגה"ה בהקדמה לפי' הרמב"ם על פי' המשניות מביא בשם ספר כריתות וז"ל אע"פ שרבי סידר המשניות סדורות היו קודם לכן אלא שסתם הלכתא ותיקון הלשון עפ"י ההסכמה ע"כ. והר"י יעבץ מביא ראיה לזה משלהי כלים אר"י אשריך כלים כו' וע"ש תוס' רע"ק ושפיר שייך לומר כד קיימינן בסדר זרעים על משנה שבטהרות שמפורש כבר:

ע"ב רש"י ד"ה משהעני וכו' האי פירושו לפי הס"ד שפת במלח הוא סעודתו ואוכל בעוד לא טהר יומא לגמרי כי כשתחשך יהיה צריך נר ואין לו ופליג אמתניתין כי צאת הכוכבים טהר היום לגמרי ובאין נר חושך בביתו של עני ומשני לא מהאי טעמא תני משהעני נכנס אלא שהעני אין סעודתו מוכן אלא בבוא לביתו נותן שכר יומו לאשתו ולוקחת פת לסעודתו וזמנו כזמן כהן אוכל בתרומתו עד דמסיק שהוא עוד מאוחר. ד"ה קס"ד רוב בני אדם פי' זמן רוב בני אדם היינו זמן עניים וכו':

דף ג גמ' וא"א רישא לאו ר"א הוא פי' הרישא הוא התחלת זמן ק"ש ולית בה פלוגתא במתניתין והסיפא הוא סוף זמן ק"ש של ערבית ופליגי בה ר"א סבר עד סוף האשמורה הראשונה וחכמים אומרים עד חצות ור"ג סבר עד שיעלה עמוד השחר. שם א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך נראה שהיה רחוק מהעיר ובאמרו ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים נראה שהיה בעיר ונכנס לחורבה שבעיר וי"ל דאיתא באיכה רבתי על מה דכתיב העיר רבתי עם תני ר' שמואל כ"ד פלטיות היו בירושלים וכל פלטיא כ"ד מבואות וכל מבוי כ"ד שווקים וכל שוק כ"ד שקקים וכל שקק כ"ד חצרות ובכל

חצר כ"ד בתים צא וחשוב כמה פרסאות מרובעות היתה ואחר החורבן בעו"ה כסוכה בכרם כמלונה במקשה נותרה בת ציון ומקום החריבה היה כמה פרסאות ושפיר שייך דרך בין אותן חורבות ונכנס לחורבה אחת מחורבות ירושלים כי הכל עיר אחת היתה בישיבתה כן תבנה ותתחדש ב"ב. שם שאוג ישאג על נוהו ע"כ משמורות דרקיע וסימן לדבר למשמרת דארעא:

ע"ב גמ' ראש האשמורת התיכונה פי' המצודות תחלת משמורה האמצעית ונכון בזה הלשון בגמ' אשר לפנינו ור' מאי תיכונה אחת פי' התחלה אחת מן התיכונה פי' מן האמצעות שבתיכונות פי' שבתרי האמצעות או ממשמר השנית או השלישית שתרוייהו תיכונות (ורש"ש לא דק יפה בזה). שם מי כתיב תיכונה שיש במשמע נמי תיכונה אחת שבתיכונות הרבה ואכתי לא ידעינן באיזה תיכונה בא אם בתחלת תיכונה הראשונה או תחלת תיכונה השנית התיכונה (כצ"ל) כתיב בה' הידוע משמע שאין יותר משלשה משמורות והקרא מברר לנו באר היטב באיזה התחלת משמורה בא ,,התיכונה" לא הראשונה ולא האחרונה רק התיכונה באמצעית שהיא אחת. שם דכתיב בנשף בערב יום ע"כ די לראיה שנשף אורתא היינו תחלת לילה והמוסיף באישון לילה ואפלה גורע וגם פי' רש"י ד"ה בנשף אינה סובלת ההוספה ואינו גורסה. שם עמך ישראל משמע כולם כעני כעשיר כי גם העשיר אם אוכל ואינו מרויח יכלה עשרו והעני פשיטא שאין לו מה לאכול ואמר להם לכו והתפרנסו זה מזה משמע שכל אחד יתן לחבירו להרויח פרנסתו כמו העשיר יביא ממרחק סחורה הרבה לעירו וימכור לבעלי החניות בהקפה ובאיזה רוח שיהיה כדי פרנסתו והיושבי חניות ימכרו לבע"ב לאחדים כ"כ ברוח מה לפרנס עצמו אמרו לו אין הקומץ פי' הריוח קטן שמרויח בעל החנות משביע את הארי בעל החנות כי טפלין תלוי ביה וצרכיו מרובין ואין מספיק להם הריוח ואוכלים מן הקרן וכשמשיב את אשר בידו וחסר מאשר קיבל ועשה בור אצל השוכר הגדול ועתה אינו מתמלא הבור מחוליתו נמצא זה העשיר לא הוא לבדו אכל את כספו אך גם יושבי החניות היו בעזרו למהר לפנות אשר לו ונשאר נקי ונשארו כולם קרחים ומה יעשו מעתה אמר להם וכו'. רש"י ד"ה בחדתי וכו' שהחומה שלה נפלה ועודנה גורם הגרצ"ח שהחומה שלא נפלה עודנה ונכון:

אך גמ' מאי קרא ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש פי' שאני עושה נגד מלכים ההיפך מהם שהם ישנים ואני חצות לילה אקום להודות לך ועוד אני עושה נגדם היפך מהם שהם עוסקים בכבודם ואני מבטל כבודי ועוסק בדברים בזוים לכבודך וגם

יש לפרש מלכים לשון נמלך שהשואל עצה נקרא נמלך והנותנים עצה מלכים והיינו ואדברה בעדותיך נגד מלכים מייעצים ולא אבוש להיות נמלך בהם:

ע"ב כל האומר תהלה לדוד בכל יום ג' פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא פי' מצוה זו מכרעת אבל לא משום זו בלבד (ב"י):

דף ה גמ' ודרך חיים תוכחת מוסר פי' הדרך לחיים נצחיים הוא תוכחת מוסר וכן כונת רש"י רק המעתיק בלבל הלשון:

ע"ב גמ' אבא בנימין אומר על שני וכו' אלא אימא סמוך למטתו (ועל מטתו שתהא נתונה בין צפון לדרום ד) א"ר חמא ב"ר חנינא וכו' הרי"ף לא גריס ליה להא והקפתיו בין שני חצאי לבנה לאשר לענ"ד תלמיד טועה הכניס לתיבות אלו ואות ד' עמהם כי אבא בנימין היה לו טעם אחר בזה כמו שכתבו רש"י ותוס' וצ"ל א"ר חמא בר' חנינא שהוא מוסיף מדעתיה מעלה טובה ליתן מטתו בין צפון לדרום ורב נחמן בר"י מוסיף עוד מעלה טובה יתירה נמצא שלש מעלות טובות למקום מטתו באשר הוא בין צפון לדרום ובטח שגם לפני רש"י ותוס' לא היו בספריהם התיבות כמו שהיו לפני הרי"ף כי לפי הגי' שלפנינו מוקשה מאד איך עלה הדיו בטעות רש"י ותוס' לכתוב טעם אחר מאשר בעלי התלמוד אמרו שטעמו של אבא בנימין הוא שיוליד בנים זכרים ושלא תפיל ח"ו אשתו וגם אין הדעת שיכוון התנא א"ב מעשיו ויצטער כל ימיו שיהיו כמאמר האמוראים הבאים אחריו. תוס' ד"ה כל וכו' מובן כי לא טוב היות ד"ה מתוס' כל הנותן מטתו כי אלו כתיבות הם במימרא דר"ח בר"ח אר"י ולא היה לתוס' ליתן טעמו כי הלא ר"י בעצמו אומר מה טובו ע"כ יש למחוק הני תלתא תיבות כל הנותן מטתו וד"ה של תוס' הוא בין צפון לדרום וקאי על הברייתא דאבא בנימין דלא תני טעם ומפרשי רש"י ותוס' טעמו מפני השכינה כידוע שהוא בין מזרח למערב ובסוף המסכת מדברים הרבה מזה הרא"ש ומעי"ט:

דף ו ע"ב שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וכו' וקרא מסיים ויחרדו בנים מים ופי' ויחרדו ענין מהירת ההליכה בחפזון:

דף גמ' וכמה זעמו רגע וכמה רגע ע' הגהות הגרה"ח. תוס' ד"ה ההוא צדוקי וכו' אבל בידי שמים וכו' מכאן עד סוף הדיבור הלשון אינו מובן כראוי וצריך תיקון ע"פ תוס' דע"ז ד: וכן צ"ל אבל בידי שמים לאו אורח ארעא להטריחם להענישם ולהורגם בידי שמים שלא בידי אדם שבני אדם מותרין להורגם ואי גרסינן הכא עכו"ם ניחא דקאמר התם העכו"ם ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין והוא ביקש לקללו להזיקו בקללתו ולא

להורגו ולא דמי להורדה בבור וכיון שראה שלא עלתה בידו אמר ש"מ לאו אורח ארעא אף שהזיקו ע"כ:

שם בהגה ד"ה יש גורסים סה"ד פסוקי תורה נ"ב כדתניא (קדושין דף ל') ושם איתא חמשת אלפים תתפ"ח ולעי המסורת חמשת אלפים תתמ"ה ואנכי ספרתי ומניתי אשר לפנינו והמה חמשת אלפים תתמ"ו:

ע"ב גמ' שנאמר במה אדע כי אירשנה נ"ב לקמן מ"ט ד"ה ברוך מעתיק תוס' מהכא וגירסתו מה תתן לי ובטל דברי תוס' דהכא ד"ה לא:

דף ח גמ' שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל הרי"ף והרא"ש מסיימו שנאמר לשמור מזוזות פתחי:

ע"ב גמ' א"ל ההוא סבא תנינא נ"ב שבת נ"ג: פרש"י תנינא שונה אני. שם תניא ר"ש בן יוחי אומר ברי"ף איתא יוחאי וכן כל יוחי שם יוחאי. שם באותו ברייתא אחת של יום ואחת של לילה הרי"ף גורם כאן אחת של לילה ואחת של יום ונכון כי עיקרו לילה כדמסיק לעולם ליליא כזה הגהתי גם בראש ושם הארכתי מעט בדברים שאינן של מה בכך עיין נא שמה. רש"י ד"ה משום סכנה שלא יקוץ ידו. נ"ב לאו דוקא שלא יקוץ ידו דמלתא דלא שכיחא הוא בחתיכת בשר בסכין יקוץ בו ידו אלא אף חבורה קטנה שיעשה בסכין בגב ידו סכנתא הוא כדאיתא (שבת קט) גב היד כמכה של חלל ומחללין עליו את השבת:

דף ט גמ' דבר נא באזני העם אמרי דבי ר' ינאי וכו' בבקשה ממך לך ואמור להם בבקשה מכם. נ"ב ר' ינאי דורש האי נא למעלה דבר נא בבקשה ממך שתדבר באזני העם וגם למטה דבר אני מצוה עליך דבר ומה תדבר נא באזני העם שתאמר להם בבקשה מכם. תוס' ד"ה ר"א ב"ע אומר וכו' והכתיב ולא תותירו ממנו. נ"ב בפסחים ק"כ: קשיא ליה לרשב"ם האי קושיא ומתרץ דראב"ע סבר כר' אלעזר ומועד צאתך ממצרים אתה שורף ולא תותירו ממנו עד בוקר לשרפה אתא אבל נותר הוה לראב"ע מחצות ואילך ע"כ ונראה שגם תוס' הכא מכוון לדברי הרשב"ם אך שקצרו עד מאד:

ע"ב במשנה עד הנץ החמה. נ"ב כל מקום שנזכר בגמ' נץ החמה הוא מה שאנחנו קורין זריחה ומה שאנו קורין נץ החמה הוא 1/32 יום קודם כפי אורך היום מעמוד השחר עד צאת הככבים וז"ל הרמב"ם מצותה שיתחיל לקרות קודם הנץ החמה (נמי פירושו קודם הזריחה) כדי שיגמור לקרות ולברך ברכה אחרונה גאל ישראל עם הנץ החמה ושיעור זה ששה מינוט קודם שתעלה השמש יתחיל לקרות שמע ושיעור הרמב"ם כי ישהה ששה מינוט מן שמע עד גאל ישראל ויתפלל י"ח עם הזריחה והתוכנים יש להם ארבע

זמנים בבקר וכבר כתבתי שהיום יחשב מעמוד השחר עד צאת הכוכבים 3/16 יום קודם הזריחה קורין אילת השחר 1/8 קודם הזריחה קורין עלות השחר 1/16 קודם הזריחה קורין עמוד השחר 0/32 יום קודם הזריחה קורין נץ החמה והוא קרוב 24 מינוט וזמן ותיקון הוא סוף הנץ קודם הזריחה כמו שכתב הרמב"ם לעיל וכל זמן הנץ הוא לכתחלה לכל אדם ולדבר מצוה או בדיעבד אפילו שלא לדבר מצוה זמנו מעמוד השחר. ולענ"ד אחשוב בזמנינו כולם לדבר מצוה יחשב אם הבעלי מלאכות שמקדימין למלאכתם עם בעלי החניות לפתוח החנות לפרנסות ביתו אם המחזרים בשוקים וברחובות להרויח פרנסתם אם הולכי דרך ומכ"ש הרוצים להאריך היום כי בתורתו יהגה ע"כ איננו קורא תגר על הקורין בזמן עמוד השחר ותפלה כמה קראי לבקר רנה וזה שער השמים וישכם יעקב בבקר דסמיכי לומר שבעלות השחר פותחין שער השמים והוא זמן טוב למעלה (בעה"ט) והרבה קראי בכל פנות וכן בש"ע זמנו מעמוד השחר. רש"י ד"ה ייראוך עם שמש וגו' מתי מתיראין ממך. נ"ב פי' בתפלה כשמוראך וכו'. תוס' ד"ה כל הסומך וכו' וא"ת והלא כל העולם סומכין גאולה ומאי רבותיה. נ"ב ומאי כמו ועוד מאי ותוס' מקשי בכפליים חדא דהעידו קהלא קדישא דאינו נזוק והלא כל העולם סומכין ואין יום שלא יארע לאחד איזה נזק ועוד אחר כי כל העולם סומכין מאי רבותיה דרב ברונא ותרווייהו בתירוצא חדא מתרצא שפיר כל הסומך כותיקין שמכוונים אותו רגע אשר בו יציץ הזריחה שיבא בין גמר ברכת גאל ישראל לא' שפתי תפתח ומי שיכול לכון וקולע אל השערה בודאי אינו ניזוק וגם שפיר שמח רב ברונא בהדא חדא זמנא שעלתה לו כן. תוס' ד"ה אלא בראש העמוד ע"כ יש לפרש בין תכלת שבה בציצית שהיה קבוע בו תכלת וגם שני חוטין לבן נ"ב כב"ה שם מ"א:

וע' תוס' ד"ה ב"ש. שם בהגהה על בין תכלת שבה ללבן שבה ד"ה ע' תוס' (מנחות מג:) באופן אחר סה"ד נ"ב היינו הך דפי' תוס' הכא לעיל ד"ה אלא:

דף י ע"ב גמ' אלא במקום נמוך ויתפלל אלה התיבות תלמיד טועה הטיל הכא מפני שמביא הקרא ממעמקים אבל בריף ורא"ש ורמב"ם ליתא רק שלא יעמוד על מקום גבוה שלשה טפחים אבל פחות משלשה טפחים ל"ל בה וכן בש"ע אין זכר למקום נמוך. וע' מעי"ט שמישב הקרא ממעמקים. רש"י ד"ה יטה במשנה צ"ל יטה ועל זה פירש רש"י על צידו שנאמר בשכבך דרך שכיבה כצ"ל והכל דיבור אחד וכן הוא ברש"י בריף:

דף יא ע"ב בספרא צ"ל סיפרא וכן איתא לקמן (דף יח:) ע"ש בתוס' ד"ה סיפרא ולקמן י"ד איתא ומתני לן פרקין:

דף יב גמ' מפני תרעומת לפי פי' רש"י צ"ל תערומות לשון ערמה ומרמה וע' בערוך ערך ערם וערך רעם:

ע"ב תוס' ד"ה והלכתא וכו' היה מתפלל ואינו יודע אם הזכיר טו"מ נ"ב לא העתיק המעתיק כראוי וגם לשון עצמו סותר אינו יודע אם הזכיר הוא משיב הרוח שנקרא הזכרה ומסיים טל ומטר שנקרא שאלה היה לו לסיים משיב הרוח וכן נשנה התם לענין משיב הרוח בין לימות החמה שאינו צריך להזכיר בין לימות הגשמים שצריך וכך איתא בירושלמי שם תני נתפלל ואינו יודע מה הזכיר אמר ר' יוחנן כל ל' יום חזקה מה שהוא למוד הזכיר מכאן והילך מה שצורך יזכיר פי' מה שצורך לפי הזמן הזכיר ואינו צריך לחזור ע"כ:

דף יג תוס' ד"ה וחכ"א וכו' ולא מחבריו. נ"ב ליתא שם ולא מחביריו גם לא פסיקא מלתא כי שמואל סבר במקום שרבי מחמיר נגד חביריו הלכה כמותו אפילו מחביריו (ע' פסחים כ"ז ובמה שכתבתי בעז"ה כתובות נ"א) והכא רבי מחמיר והטעם השני עיקר ועוד טעמים הרבה בראשונים שהלכה כחכמים ונראה כי לא סבר בזה כשמואל:

פרק שני

במשנה **עול** מלכות שמים. נ"ב פירוש אחדותו אהבתו ויראתו:

ע"ב גמ' בשעה שמעביר ידיו על פניו שם הג"ה על הגליון מביא טעם בשם הערוך וגירסתו על עיניו ועוד בזה כונה שאני מאמין באמונה שלמה שהבורא ית"ש הוא יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים וכו' ולכן סוגר את עיניו שלאמונה שלמה אינו צריך ראיה אות ומופת רק מאמין בקבלה מאבותינו ואבות אבותינו עד מעמד הר סיני כעורים ההולכים אחר פקח המדריכם בדרך ישרה וסלולה מחזקים בו בקשר אמיץ אשר אם ירפו ממנו ח"ו על רגע אחת יפלו במהמורות והאמונה שורש אמיץ לקבלת עול מלכות שמים אשר כל הרוחות אין מזיזין אותו ממקומו ובק"ש של שחרית שהציצית בידו השמאלית ומכסה בה את לבו ובימינו מכסה עיניו בל לסור אחרי לב ועין אך האמונה יגביר עליהם. שם בפיסקא ובפרקים שואל. נ"ב צ"ל בפרקים כי על בפרקים הראשון שבדברי ר' מאיר שבמשנה קאי ושם אין ו' וכן איתא בריי"ף האי פיסקא בפרקים. שם ברש"י ד"ה לייט מאן דגני אפרקיד וסה"ד והוא דרך גנאי נ"ב תוס' נדה י"ד ד"ה לייט מדחי פי' זה דבבית סגור או אפל מאי ועוד שם פי' אחר ברש"י גם שם בתוס' בשם רשב"ם פי' אחר והיותר אמיתי כפי' הגליון אשר מובא שם בתוס' וז"ל ועוד שמעתי כששוכב אפרקיד השדרה מתחמם ומחמת זה יתקשה ויבא לידי קרי ע"כ:

דף יד גמ' כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו נ"ב כיון דקרא קאמר שישים לדרך פעמיו הרי הבטחתו בכך שכל חפציו ישלים שאם היה ספק בדבר שיכול להיות שבכל זאת לא ישלים חפציו לא יאמר שישים לדרך פעמיו (מעי"ט):

שם אמר רבה ימים שהיחיד וכו'. נ"ב הרי"ף גורס רבא וכן מעתיק תוס' (ערכין דף י') ד"ה י"ח ימים. שם בתוס' ד"ה ימים וכו' מהא דרב על לבי כנישתא צ"ל מהא דרב אקלע לבבל כלעיל בתוס' שם ובשביל כן לא הרגיש עד הדלוג. נ"ב וכ"ת דלא בתחלת קריאת הלל בא א"כ הל"ל איקלע לבי כנשתא ותוס' תענית) שם מידי דהוה אלולב ואתפלין בערכין (דף י) ד"ה י"ח ימים ליתא כלל ואתפלין אלא מידי דהוה אלולב דנשי מברכות:

ע"ב גמ' החופר כוך למת בקבר פטור מק"ש וכו' מוקשה לצייר איך חופרין כוך בקבר והרמב"ם מעתיק בחופר קבר למת וכן הטור וכן הב"י בש"ע א"ח (סי' ע"א) וביד מעתיק הטור החופר כוך למת וכן הב"י שם ולשון כזה שבגמ' כוך למת בקבר לא מצאתי וחלילה להניח לשון חז"ל לשון עלגים ח"ו ובעז"ה מצאתי בטור יו"ד (סי' שס"ה) אחר שכותב הטור ואם הם שנים והגיע זמן ק"ש אחד עולה ונוטל ידיו וקורא ק"ש מביא לשון הרמב"ן דוקא כוך שלא חפיר ליה אלא חד לפיכך זה חופר וזה קורא אבל היה מקום ששנים מתעסקין בו כאחד שניהם פטורין ובטור א"ק מרחיב הב"י דבריו היינו בחופר כוך שהוא חופר בכותל הסלע שארכו ארבע אמות ורחבו ששה טפחים שאחד הוא החופר והוא המוציא העפר בעודו חופר בקצה הכוך שלפניו העפר מעצמו נופל לפני רגליו וכאשר חופר הלאה נכנס על גחונו וחופר עד ארבע אמות וגורף העפר למרגלותיו ודוחהו ברגליו ודאי שנעשה הכל באחד וכאשר עומד חוצה עוד אחד קורא ק"ש והראשון חוזר ודוחק את עצמו מהכוך לקרא ק"ש בעונתה והשני נכנס באותו זמן ועושה מלאכתו של הראשון אבל בקברות דידן שהם כעין בור שצריך שנים אחד לחפור ולשום העפר בתוך הקופה והשני מלמעלה שמוציא הקופה עם העפר ויכולים ב' או ג' לעסוק בזה בבת אחת כל הצריכים לעשות ביחד פטורים עכ"ל ולפי זה אומר שהתנא איש אלהים הזה לשונו מכוון לדברי הרמב"ן ותיבת בקבר קאי למטה התופר כוך למת איך יתנהג בהגיע זמן ק"ש בקבר אותו שהוא בתוך הקבר ועוסק בו לבדו ואין אחר עמו בחוץ לקבר פטור מן הק"ש ואם יש אחר חוצה כיון שאין יכולים להצטרף יחד בעבודת הכוך הגיע זמן ק"ש עולה ומחליפו לאיש השני במקומו וקורא ק"ש בזמנו אבל עתה בזמנינו שחופרין כעין בור שעוסקים בעבודה בב"א כולן פטורים. תוס' ד"ה ומנח תפלין ומצלי ומהתם הרי"ב ומ"כ מוחקין האי ומהתם או שצ"ל במקומו ומהכא. שם והרב ר' משה מקוצי היה אומר

דאפילו לתפלין מכאן אין ראיה כצ"ל (מ"כ). שם לעיל מזה ותפלה נמי כדאמרן ויניח תפלין ויקרא ק"ש ויתפלל וזו היא מלכות שמים שלימה אבל וכו' כצ"ל.
דף **טו** רש"י ד"ה אבל לתפלה דכל היום זמנה הוא והיה קשה לי וכי כל היום זמן תפלה ומצאתי במעי"ט שמפרש דכשאין לו מים אנוס הוא ומיחשב כטעה ולא התפלל שחרית ומתפלל מנחה שתים הרי כל זמן שאין לו מים כל היום זמנה עד מנחה ושפיר. שם גמ' מאי טעמא דר' יוסי עד תרתי שמע מינה נ"ב ר' יוסי דורש שמע שמיעת אוזן ות"ק דורש שמע הבנה ור' יוסי קאמר תרתי ש"מ כיון דדריש שמע שמיעת אוזן צריך נמי להבין כי אם לא יבין אינו שומע דבריו רק כמו זוג מקשקש שומע אזנו והרי חרש גמור לזה הלשון שאינו מבין אבל לר' יהודה דדריש שמע הבנה אין בזה משמעות השמעת אוזן ואפילו תימא ר' יהודה כרביה ס"ל שלכתחלה צריך להשמיע לאזניו לא משום שמע נגע ביה אלא משום דס"ל לא דקדק באותיותיה לא יצא צריך לכתחלה להשמיע לאזניו ויעלה דקדוק אותיותיה ברור וצלול ע"כ לר' יהודה לא שמע מינה תרתי. רש"י ד"ה תרתי ש"מ כי דרשת נמי שמע בכל לשון שאתה שומע וכו' כבר הוכחתי לעיל שהחוש מעיד להיפך ופירשתי כן תרתי ש"מ כיון שאני דורש שמע שמיעת אוזן ש"מ נמי הבנת פי' המלות. שם ד"ה וממאי דר' יוסי היא וקשה לרש"י האי לישנא ממאי דר' יוסי הוא דלמא ר' יהודה הוא הלא אם גם ר' יהודה היא אין זה סתירה לדברי רב חסדא שאמר ר' יוסי הוא ומחלק בין ק"ש לברכה הלא לא אמר ולא ר' יהודה ע"כ מפרש רש"י קס"ד האי רב חסדא עלה על דעתיה דזאת ברור הוא וכולנו סבירא לן דר' יהודה לכתחלה נמי מכשיר מש"ה מוקמא לה דוקא כר' יוסי ולא כר' יהודה וכדאמר לקמן בסמוך להוכיח שר' יהודה אף לכתחלה קאמר ושפיר מקשי גמ' לרב חסדא ואומרת שאינו כמו דעלה על דעתך שזאת ברור שר' יהודה אף לכתחלה קאמר אלא דלמא ר' יהודה דיעבד קאמר ולא לכתחלה וממאי דר' יוסי היא דלמא ר' יהודה היא. ומשום דלכאורה האי קס"ד כפי הרגיל קאי על המקשן יהיה מגומגם לפיכך הארכתי לפרשו שקאי על רב חסדא ובעז"ה עולה יפה דרך סלולה. שם רש"י ד"ה ולכתחלה הוא דלא וכו'. נ"ב לפי אורך הד"ה של רש"י מגומגם לשון ובהא וכו' הבא אחריו אבל במגילה נתקצר הד"ה ואין שם אלא ולכתחלה הוא דלא ושייך שפיר אחריו ובהא פי' בלכתחלה איכא למימר וכו' ורש"י מפרש לשון הגמ' שלפנינו כאלו היה מהופך וממאי דדיעבד היא ור' יוסי היא דלמא לכתחלה היא ור' יהודה היא וכזה מפורש בד"ה וממאי הקודם. שם ברש"י לעיל מזה ד"ה לא יצא דיעבד הוא. נ"ב כדמוכח לעיל דקתני הקורא להודיעך כחו דר' יוסי דאמר דיעבד נמי לא אחרי

כותבי מצאתי כל מה שכתבתי בעמוד בעז"ה החונן דעת כמעט כולו בצל"ח ונהניתי שכונתי בעזהי"ת לגאון עולם ונחשב לי כהסכמה אשר ת"ל חנני השי"ת בשכל ישר:

ע"ב גמ' לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא נ"ב האי דאמרי ואם בירך יצא לא במחשבה לבד קאמר דודאי בהרהור לא יצא דהא קיי"ל דהרהור לאו כדיבור דמי אלא ר"ל אע"פ שלא השמיע לאזניו כיון שחתך בשפתיו יצא (הרר"י):

דף טז גמ' סרכיה נקט. פי' שאם מסופק בין כתיבה לכתיבה שאינו יודע אם וכתבתם שבפ' שמע אמר ועדיין צריך לומר פ' והיה כולו או שאמר וכתבתם של פרשה והיה אמר ואין לו אלא לגמור משם עד סוף ק"ש ואם אמר אחריה למען ירבו חזקה מכתיבה שניה סליק וסרכיה נקט שהפה בלא דעתו הלך אחר ההרגל כן מפרשים הפוסקים. שם במשנה האומנין נ"ב ה"ה בעה"ב קורא בראש האילן ובראש הנדבך אלא משום דקתני בברייתא האומנין משום סיפא ומתפללין בראש דדוקא אומנין תני נמי במתניתין האומנין (הרר"י) וע' בד"ח שם במשנה לילה הראשונה כצ"ל וכן הוא במשניות שם אמר רב ששת בטלין ממלאכתן וקורין כצ"ל (רש"י ריף ורא"ש) רש"י ד"ה נדבך שורת בנין של אבנים כצ"ל וכן פירש הרע"ב והערוך והרמב"ם בפירושו מפרש בענין אחר וכותב שם וזהו פי' המלה על אמתתה ע"ש:

ע"ב תוס' ד"ה אנינות וכו' אבל לענין רחיצה דאבילות דרבנן הוא נ"ב פי' אבל לענין רחיצה דאינו אסור משום אנינות אלא מחום איסור דאבילות ואבילות דרבנן הוא. שם גבי שאר דברים דרבנן פי' כגון רחיצה נמי הוה לן למגזר אפילו במקום איסטנית דכל וכו':

פרק שלישי

דף יז ע"ב במשנה את שלמטה צורך בהם פטורין ואת שאין למטה צורך בהן חייבין כן צ"ל כגי' משניות תוס' ריף רא"ש רמב"ם. תוס' ד"ה מי וכו' דאיירי בסופיה מק"ש נ"ב נקרא מפטור קריאת שמע. שם ד"ה אלו ואלו וכו' אלא החלוק שבין נושאי המטה למתו מוטל לפניו פי' שנושאי המטה את שהמטה אין צריכה להם חייבין אבל מי שמתו מוטל לפניו שהקבורה חל עליו אע"פ שאין המת צריך לו שיש בלעדו מתעסקים בקבורת המת שממלאים מקומו אפ"ה פטור:

דף יח תוס' ד"ה בעמוד שלפניו ואינו מברך סה"ד בעמוד זה ומעשה שמתה אחותו של רבינו תם בשבת והודיעו לו במצ"ש בעיר אחרת וכו'. נ"ב כיון שהודיע לו בחול למנ"מ שמתה בשבת אלא מעשה שהיה כך היה אבל הרא"ש מעתיק וכשנפטרה אחותו של ר"ת הודיעוהו בעיר אחרת וכו' ושפיר נכון כי לא דובין ולא יער ועל גביהם טוב העתקת

רבינו יונה וז"ל ורבינו יעקב ז"ל הורה הלכה למעשה כשמתה אחותו שהיתה נשואה בעיר אחרת והודיעוהו שהיו מביאים אותה לקברה במקום שהיה הוא דר ואכל בשר ושתה יין (קודם שנקברה) ואמר וכו'. ד"ה וירכב סה"ד עליו נ"ב האי עליו אינו בירושלמי וראוי למוחקו ומי יתן ולא היה נולד כלל וגם הרא"ש אינו מעתיקו. ד"ה למחר וכו' ועכשיו מחרפין אותנו בס"א מלעיגים וכצ"ל וכן מעתיק תוס' בכל מקום ונראה שכן היה גירסתם בגמ' ונכון על שם הכתוב לועג לרש וגו'. בא"ד כמו מחזון ישעיהו כפסיקתא פי' כמו שמשנין מחזון ישעיהו דאיתא בגמ' להשמים כסאי דאיתא בפסיקתא לשבת שחל ר"ח אב:

ע"ב רש"י ד"ה הפרגוד מחיצה המבדלת בין מקום השכינה לבין צבא מרום כצ"ל:

דף יט רש"י ד"ה לא את הגיורת עד סה"ד נ"ב כ"ש גיורת ומשוחררת דאיירינן בה וע' משנה למלך סוטה פ"ב הלכה ו' שמאריך בזה ומביא פי' רש"י דהכא ומפרש דעתו:

ע"ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים. נ"ב מייתי ליה הכא משום דמתיב מקברו את המת וחזרו דבמתניתין כה"ג:

תוס' ד"ה רוב וכו' אלא שיש עליו טפח נ"ב פי' לבד הטומאה יש עוד טפח ריקן. שם תוס' ד"ה ולאחותו וכו' אלא להביא שאם היה נזיר וכהן נ"ב צ"ל כהן ונזיר וכן הוא שם בגמ' המובא כל הברייתא וגם כהן הוא מיום הולדו ובנזירות נודר בגדלותו וע' תוס' (זבחים ק') ד"ה הרי בסה"ד דדייקי דדוקא נקט הכי כהן ונזיר. ד"ה אמרת מפני שקאי על אדם שהוא נזיר וכ"ג גם כאן צ"ל כהן גדול ונזיר כדאיתא בכל מקום. רש"י ד"ה אמרת לא יטמא סה"ד ואית דאמרי בערבי פסחים נמי קאמרי דמילת זכריו מעכב הפסח נ"ב מי יתן ואדע מה ענין מילת זכריו לטומאת מת האמנם טמא מת אינו מל את בנו ואם נטמא הלא רק הטומאה מעכב מעשות ואכול הפסח אבל לא כן מילת זכריו יכול לקיים את שתיהם למול ולעשות הפסח הכל ביומו אלא או או קתני ושפיר הגי' יכול יחזור ויטמא אם אמנם שאין כן הגי' במגילה נזיר סנהדרין זבחים רק יכול יטמא צ"ל התם כמו הכא והם שני אופנים שהוא נזיר וכ"ג והולך לשחוט את פסחו ושמע שבביתו מת לו מת ואם יחזור אפילו אם בירושלים ביתו אם יטמא לא יעשה הפסח לא יטמא אבל הולך בדרך ומצא מ"מ יטמא ויעשה פסח שני וכן אם היה נזיר וכ"ג והולך למול את בנו שהוא רחוק מביתו ושמע בדרך שמת לו מת בביתו ואם יחזור ויטמא לבד אשר הוא נזיר וכ"ג לא יהיה לו עוד פנאי לשוב למול את בנו בו ביום שהוא שמיני ללידתו לא יחזור ולא יטמא וימול את בנו אבל באותו דרך שהוא ימצא מת מצוה יטמא ואף גם בנו לא ימול וכן בזבחים פי' רש"י באחד מהם ע"ש (דף ק' ע"א) ברש"י שלהי העמוד ד"ה הרי שהלך

לשחוט את פסחו וכן פי' רש"י (סנהדרין לה) ותוס' פי' שהלך לשחוט פסחו או למול את בנו ולא היה לא נזיר ולא כהן גדול ולא כהן הדיוט:

דף כ באי"ד של תוס' דלעיל דהכא מיירי בעושה פסחו לחוד נ"ב ע' מהרש"א באי"ד מי שהיה כהן הדיוט ונזיר כצ"ל. שם שלהי תוס' הנ"ל וכולהו אינך צ"ל כמו נזיר וכהן גדול. שם סה"ד ודוק מעצמך נ"ב והוא דאם הולך לשחוט פסחו מטמא לקרובים הרי הוא קל מכהן גדול ונזיר היה לו להקדימו מהם ע' זבחים ק' תוס' ד"ה הרי בסופו כאשר רמזתי עליו לעיל. נהניתי כי כונתי בזה בעז"ה לדעת מלוא הרועים וכן אגיל ואשמח בכל מקום שאני מוצא דברי שכבר קדמוני גאוני קדמאי קדושים אשר בארץ המה שדי הוא להסכמה ב"ה על כל מה שאני בעז"ה ממציא. תוס' ד"ה שב ואל תעשה וכו' שעשה דוחה ל"ת האיך קרי דחייה כצ"ל בהסכמות הגהות הגאונים חדשים מקרוב באו בד' ווילנא. גמ' כי הוה שליף חד מסאניה נ"ב משום עינוי (רש"י תענית) שם רב גידל הוה רגיל וכו' נ"ב מייתי ליה הכא דהוה מבזה עצמו על קדושת השם שלא יולידו בני נדה. שם ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי גמירי אורייתא כוותי כצ"ל וכן הוא בב"מ ומייתי הכא נמי מהאי טעמא דהוה מבזה עצמו לכבוד התורה. רש"י ד"ה בנזיקין הוה לא היו גדולים בכל גמ' וכו'. נ"ב בתענית פי' רש"י למודם לא היה גדול אלא בסדר נזיקין ובסנהדרין פי' כל הגמ' שלהם לא היה אלא בסדר נזיקין שלא היו מרבין כ"כ לדרוש. רש"י ד"ה האשה שכובשת ירק או זיתים שכבשן בטרפיהן משנה היא במס' עוקצין. להשתומם על המראה שעושה משניהם דיבור אחד ומראה מקומם צרופים במקום אחד בתענית ובסנהדרין הם שני ד"ה אחד האשה שכובשת ירק בקדרה פי' רש"י במסכת טהרות היא בפ' שני ז"ל בתענית ובסנהדרין כתב לא אשכחתיה במס' עוקצין מכל הלין יש להוכיח שלא כל פי' רש"י שעל הש"ס מיד רש"י ז"ל יצא יש בהם מגאונים שונים יכנוהו בשם רש"י וטוב לידע זאת לכל מעיין ואפילו במסכת אחת נמצא מה שהניח רש"י ז"ל בלא פירוש והבאים אחריו פרשוהו:

אם רש"י ד"ה טהורים וכו' עד סה"ד נ"ב ע' פי' הרע"ב בטהרות שם שאינו ענין לידות גם בעוקצין זיתים שכבשן בטרפיהן מש"ה טהורין משום דלא חשיבי העלין לא יד ולא שומר. רש"י שם ד"ה בתליסר מתיבתא וכו'. נ"ב ע' רש"י בתענית ובסנהדרין:

ע"ב גמ' כדאשכחן בסיני ע' רב ניסים גאון מה שכתב בזה:

דת כא גמ' הני בני בי רב דטעו נ"ב אגב דטרידא בגירסא שכיח דטעו (מעי"ט):

ע"ב שם הג"ה על הגליון תיבת וכן ליתא בריי"ף נ"ב לא הגיה יפה וכן יש להגיה בריי"ף איתא וכן אמר ר' יצחק אין היחיד אומר קדושה וכן מעתיק הרא"ש ובגמ' חסר שבעה

תיבות בין וכן ובין אמר רב אדא בר אהבה. שם בגמ' מה להלן בעלי קריין אסורין נ"ב לפי מה שכתב רבינו ניסים גאון לעיל על כדאשכחן בסיני אין ראיה אך באמת כתב תוס' ב"ק שהוא אסמכתא ועי"ל אסורין בדיבור מדאסורין לכתחלה אפילו בהרהור ש"מ דאסורין בדיבור אפילו בדיעבד ומקשה על ר' יהודה דהותר אפילו דיבור והרר"י מעתיק שנאמר והודעתם לבניך וגו' וסמיך יום אשר עמדת וגו' וההודעה א"א אלא בדיבור ע"כ ונכון שפיר:

שם בגמ' דתניא ר' אליעזר אומר נושא אדם נ"ב תמיה גדולה מאין בא ר' אליעזר לכאן הלא היא משנה מפורשת ריש פרק נושאין על האנוסה סתם משנה אות באות כמו שמביא נושא אדם וכו' וגם ר' יהודה שם כדהכא ור' אליעזר מאן דכר שמיה וכן שם ביבמות (דף ד' ע"א) איתא ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתנן נושא אדם וכו' הכל כמו שמביא הכא וכדאיתא התם במתניתין והכא נבראת ברייתא ור' אליעזר ואין להם מקום. תוס' ד"ה עד וכו' אבל אין גמ' פסיק ליה כי האי גונא. נ"ב אע"ג דגמ' מפורשת היא (סוטה דף מ') אך דאיתא התם בזמן שש"ץ אומר מודים העם מה הם אומרים אמר רב מודים וכו' משמע שמנהג העם הוא ולא חיוב מדברי חכמים (מעי"ט) ושפיר מדויק לשון תוס' שזה לא מצינו לו עיקר בגמרא פי' שנמצא בגמ' אבל אין לו עיקר שיהיה חיוב. בא"ד בירושלמי פ' ת"ה לא התפלל שחרית ובא ומצאן כצ"ל וכן הוא בראש"ש:

דף כב בגמ' והתניא בעל קרי שאין לו מים לטבול וכו' אבל מהרהר בלבו ואינו מוציא בשפתיו ע' רש"ש דקאי על קורא ק"ש ועל ומברך לאחריה שלא נטעה שבדיבור קאמר אשמועינן דלא אבל רק מהרהר ונכון והיינו ת"ק דמתניתין. שם מכאן אמרו הזבים והמצורעים ובאין על נדות. נ"ב היינו משמשת וראתה דם. שם בגמ' מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם וכו' א"ל בני פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה וכו'. נ"ב שהבין ריב"ב שאותו התלמיד מצטער הרבה על כך שאינו יכול להציע דבריו כראוי ואמר לו באהבה וחיבה יתירה בני פתח פיך ויאירו דבריך יכול אתה להציע ולפרש דבריך בכל כלי דבורך כי הכל מודים שאין דברי תורה מקבל טומאה אפילו עזרא הסופר כי הלא זבים ומצורעים ובועלי נדות שטומאתן חמור יותר מב"ק שטומאתן טומאת שבעה מותרים לקרות ולשנות בכל מקום ולמה אסרו ב"ק מפני שבא להם מתוך גבהות הדעת וקלות ראש וזה כבר עבר וגם יכול פעם לבא מחמת אונס אך איך שהיה עתה אני רואה בך שאתה רוצה לקרות ולשנות באימה ויראה ברתת וזיעה ע"כ פתח פיך ויאירו דבריך כי אינך גרוע מכל הטמאים שאין דברי תורה מקבלין טומאה. אחרי כותבי בבואי למעי"ט סעיף ג' ברא"ש (סימן נ"ח) שלהי האי פירקא ראיתיו מתמיה על

הכ"מ סוף ה' ק"ש הבנתי כי רוח הכ"מ דיבר בי דיבור הנ"ל כי מלבד שטובים לפשט היקל התמיה עליו

ע"ב בגמ' הבו לי לדידי לברוך דליכא עלואי לא האי ולא האי נ"ב פי' ואפי' טבול יום לא הוי (ע' צל"ח). רש"י ד"ה טבל ובירך ע' צל"ח. תוס' ד"ה ולית הלכתא כותיה דטבילה בכל יום בארבעים סאה אי נמי אפילו לאחרים כצ"ל. תוס' ד"ה אלא וכו' וכן במגילה נמי אמרינן אמר רב וכו' כצ"ל. בא"ד ורבינו יהודה פי' וכו' ע' מהרש"א דמפרש דברי רבינו יהודה ומסיים כן למדתי ביאור דבריהם מדברי הרא"ש ודברי מהרש"ל אינם ברורים לי בזה ע"כ ומהרש"ל בפירושו לדברי רבינו יהודה מסיים כ"כ ומבואר יותר מדברי הרא"ש הרי שניהם לקחו פירושם מדברי הרא"ש ולא זה כהרי זה שאינם שוים בפירושם והצדק עם שניהם לפי גירסתם לפי הגי' שלפנינו בהרא"ש הוא שוה לרש"ל ולא לרש"א אך המעי"ט מרבה להקשות על זה הגי' ומגיה דברי הרא"ש ולפי הגהתו שוה דברי הרא"ש לדברי רש"א ולא לדברי רש"ל ונראה שהיה לרש"א הגי' כמו שמגיה המעי"ט וגי' התפארת שמואל שם בשם רבינו ניסים אינם לא כדברי רש"א ולא כדברי רש"ל אך היאות להחזיק בפירוש רש"א שישתוה עם דברי הרא"ש לפי גי' ופי' המעי"ט גם יהיה מכוון לדברי רבינו יונה שמביא בשם רבני צרפת ורבינו יהודה צרפתי שרש"ל מעתיק רבינו יהודה מפריז והוא צרפת וראשית דברי התוס' שמוכיח שהלכה דחוזר לראש המה דברי רב האי גאון שמביא הרי"ף והרר"י והראב"ד והמלחמות מתרצים התימא משופר ומגילה והמאור מחזיק בדברי רבינו יהודה והוא רבני צרפת ודעת הרא"ש ע' במעי"ט והרמב"ם כרביה דרביה הרי"ף והב"י הולך בעקבם וכ"כ מחלקים בין תפלה לק"ש שבק"ש א"צ לחזור לראש אבל הרמ"א מחמיר גם בק"ש כמו בתפלה ויש לו מקום בין הני ראשונים הנ"ל:

דף כג גמ' תניא אידך הנכנס וכו' ומניחן בחלון הסמוך לרה"ר ונכנס. נ"ב פי' מניחן בחלון הסמוך לרה"ר אפילו בתוך ד' אמות וכשהוא יוצא נוטלן משם ומרחיק ד' אמות ומניחן. שם בגמ' הלכה גוללן כמין ספר ופי' רש"י גוללן ברצועות שלהם. נ"ב מכאן מוכח כשחולצין התפלין יגלול הרצועות על התפלין ולא כיש נוהגין לגלול הרצועות לעצמן חוץ לתפלין ואח"כ מניחן על המעברתא בשל יד ובשל ראש עושין שני גלגלין מצד זה אחד ואחד מצד השני באופני העגלה לא כן אלא טוב לעשות כמו שכתב רש"י ובטח עשה כן בחלצו את תפליו ופוק חזי מאי עמא דבר:

ע"ב רש"י ד"ה צר ביה אי אזמניה **צ"ל** אחר **ד"ה** ולאבייי:

דף כד בגמ' זיל אייתי לי תפילי כצ"ל וכן הוא בריי"ף:

רש"י ד"ה יום טבילה הוה יום שטבלה אשתו. נ"ב הרר"י מביא פי' אחר בראשונה והוה ידענא דיום טבילה הוה כלומר שהיה יודע שטבל לקריו ושמש מטתו ואח"כ כותב ואית דאמרי שטבלה אשתו וע"ז כותב לפי גי' ד"ת שם והוא עיקר והוא כפי' רש"י והב"ח גורס שם והראשון עיקר ונ"ל שמחולקין בפי' והוה ידענא רש"י מפרש והוה ידענא מזה ששלח אותו להביא לו תפיליו ומדאשכחתינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו מכל אלה הבנתי ונודע לי שיום טבילה הוה ולאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד ושפיר פי' רש"י יום שטבלה אשתו אבל רב המנונא לא ראה טבילת אשתו כי הצנועות מסתירין טבילתן גם רב המנונא איש אלהי לא יביט אחר טבילת נשים אך מתוך השליחות הבין כל אלה שבמתכוון שלח אותו לאגמורי הלכה למעשה והבין שיום טבילה הוה לאשתו והיתה אשתו עמו לאגמוריה לעשות כשמואל והב"ח מפרש והוה ידענא הייתי יודע טרם ששלח אותי ידיעה ברורה שיום טבילה הוה וכיון שטבילת אשתו ודאי לא ידע ע"כ נראה לו עיקר טבילת רבא עצמו לקריו וידע ששמש מטתו כי לא יארע לצדיק און. שם דורשי חמורות אמרו פירושו כמ"ש היה דורש מקרא זה כמין חומר (הגרי"ע). שם שגיהק (גרעבציץ) פיהק (גייניצן) עיטוש (ניסין):

ע"כ ר' אבא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה וכו' שנאמר בבלה יבואו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' נ"ב אע"ג דהאי קרא בגלות בבל כתיב י"ל דבגלות שני נמי קפיד קרא (תוס' כתובות) וכן פוסק הרמב"ם מלכים פ"ה ה' י"ב ע"ש בכסף משנה ובכתובות מפרש הטעם דאסור לצאת מבבל לארצות אחרות לפי שבבבל יש ישיבות שמרביצות תורה תמיד וע"ש בל"מ שבוחר בטעם רש"י ז"ל ולפי זה מי שיודע שבצאתו ממקומו למקום אחר יבטל מלימודו אסור לו לצאת אף לעלות לא"י בכתובות איתא שם כהאי מלתא בר' זירא דבעי למיסק לא"י והוה קמשתמיט מיניה דר' יהודה דאמר רב יהודה וכו' ופריך שם גמ' ור' זירא וכו' ור' יהודה וכו' וחוזר חלילה ומסיים בר' זירא ואינו מקשה עוד ור' יהודה נראה שלא מצאו עוד בעלי התלמוד מענה עבור ר' יהודה אלא ר' יהודה פליג בזה התשובה האחרונה שהשיב לו ר' זירא ומובן לכל בר דעת שר' זירא דהתם ור' אבא דהכא שהיו מגעגעין לא"י ידעו בעצמם לא די שלא יהיה להם שם ביטול תורה אף גם יתחזקו ויתאמצו שם בלמוד יותר ירבה כמותם בישראל וכן כל המאמרים שם בשבח א"י וישיבתו שם מיירי באופן שישתוה לו ישיבתו שם בלא טירדא וביטול תורה כבמקומו אבל אם יטרד שם ויחסר לו ההשקט והשלוה אשר יטרידהו ע"ז אמרו אסור לצאת:

שם רש"י ד"ה לדידי לא סבירא לי לא הייתי מזקיקך להפסיק כצ"ל:

דף **כה** רש"י ד"ה הטמא עומר וכו' דכתיב בדד ישב מחוץ למחנה מושבו טמא מכאן אמרו הטמא יושב תחת האילן וכו' ועומד נמי כיושב דמי וכו' כצ"ל והוא ד"א:
ע"ב תוס' ד"ה גרף וד"ה ובלבד עושה הגר"א מהם ד"א ונ"ל לפרשם הכי ד"ה גרף של רעי וצ"ל וכו' ודבריהם קאי גם על עבוט של מי רגלים פי' רש"י של חרס בלוע אף שברש"י אין תיבת בלוע הוא פי' מתוס' שמה שכתב רש"י של חרס טעמו מפני שבלוע בהן וכתב ע"ז תוס' משמע לפירושו אבל כלי דלא בולע כגון של זכוכית בין גרף בין עביט אפשר דשרי ובלבד שיטיל בהן רביעית מים ואח"כ כתב ואפשר אפילו בהטלת מים לא מהני אלא לעביט אבל בגרף אפשר דלא מהני מים אף לשל זכוכית. ודבריהם כאשר פרשתי כן הוא מפורש במרדכי רק מה שמסיים תוס' אבל בגרף אפשר דלא מהני מים זאת ליתא במרדכי ורק תוס' בעצמו מסופק בזה אולי אפשר לחלק בזה דלעביט זכוכית מהני מים ולגרף אפילו זכוכית לא מהני מים וכן משמע מרבינו יונה דדוקא לעביט זכוכית מהני מים אבל לא לגרף וכן בתפארת שמואל ברא"ש סי' נ"ד אות מ"ה מ"ו בגמ' ת"ר כמה יטיל לתוכן מים וכו' ת"ר גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואע"פ שאין בהם כלום בין לפני המטה בין לאחר המטה כצ"ל ומה שביניהם מוקף כיון שבא עתה משם למה לשנות וכן ברי"ף וברא"ש ליתא:
שם כולי בית כארבע אמות דמי רשב"א היא המסורת מראה מקומו עירובין מ"ה: אבל שם לא נזכר ר' שמעון בן אלעזר והמסורת שם מראה מקומו לכאן אבל רבינו נסים גאון והר"ח מובא ברבינו יונה מראים מקומו עירובין כב' ע' ברנ"ג אשר מן הצד ומה שפירש רש"י לא ידעתי היכן הוא פי' לא אתפרש שיהיה שוה צואה בבית לטלטול שבת כי אם היה שוה ושם לענין טלטול הלכה כן לד"ה לא היה אמר רבא כאן אין הלכה כרשב"א וכיון דאמר רבא דאין הלכה כרשב"א ש"מ שאין ענין ק"ש לד' אמות שוה לטלטול וסגי לק"ש ד' אמות אפילו בבית ולפיכך כתב רש"י ז"ל לא ידעתי היכן הוא פי' שיהיה כל הבית כד' אמות לענין ק"ש ע"כ נמנו וגמרו כל הפוסקים לבד הרי"ץ גאות שאף בבית מהני הרחקה ארבע אמות:

פרק רביעי

דה כו תוס' ד"ה תפלת השחר וכו' אלמא בשאר ימות השנה יכול להתפלל ואפ"ה מקדים תפלת כצ"ל ותוי"ט מעתיק ומ"מ. שם ד"ה טעה וכו' וא"ת והא אמר רב לקמן נ"ב לפי גי' ס"א שם על הגליון בא"ד ולאחר צ"ל דלאחר (רש"א). שם ד"ה אבעיא להו וכו' ומזה ודאי עבר זמנו בטל קרבנו נ"ב תימא דאמנחה הוה ליה למבעי טעה ולא התפלל תפלת מוסף מהו שיתפלל מנחה שתים וע' מעי"ט ודברי חמודות תירץ ע"ז:

ע"ב ת"ר טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בליל שבת שתים הרי"ף והרא"ש מוסיפין של שבת ורש"ל כתב פי' של שבת ותוס' לא מוסיף ולא מפרש בזה כלום וגם לא גריס שתים של חול והוא כמו פשר אך לפי דברי תוס' כך הוא טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל ואינו מפרש מתי וכמה רק שעלינו להבין מתי ערבית כמה שתים ואיכותו מפרש בליל שבת והוא כאלו אמר של שבת וזהו כ"כ כוונת רש"ל בליל שבת פי' של שבת על זה מכוון באמרו בליל שבת כאלו אמר של שבת טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל כמו כנ"ל בלא מתי וכמות אך תוס' מפרש המתי ערבית הכמות שתים במוצאי שבת הוא האיכות איך מתפלל כמו במוצאי שבת והוא דכתב תוס' דהיינו של מוצאי שבת אשר מדברי תוס' האלו לקח רש"ל לפרש גם בליל שבת על איכות התפלות: ד"ה יצחק תקן סה"ד אחר שתקנה יצחק נ"ב וערוך פי' כלומר צלותא דאבות ולא הזכיר אברהם אלא משום שהוא עיקר ע"כ:

ד"ה ואין שיחה כו' תימא דבפרק קמא וכו' י"ל כו' נ"ב שם בע"ז משני דתרווייהו צריכה והרר"י בפ' דלקמן עושה צריכותא באופן אחר. עוד דברים בגמ' ריש העמוד טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בליל שבת ולמה לא נקיע פשוט טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים דה"א דוקא כשמשלם תשלומין שלימה י"ח עבור י"ת אבל כשאינו יכול לשלם תשלומין שלמה אלא שבעה עבור שמונה עשרה לא ישלם כלל קמ"ל עכ"פ ישלם מה שיכול ויתפלל שתים מתפלה של שבת ולכל הפחות לא יחסר לו תפלה (תהר"י):

טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצ"ש שתים של חול קמ"ל לאידך גיסא שאין לחוש משום ברכה לבטלה שלא היה לו להתפלל כי אם שבע ברכות והוא מתפלל י"ח שגם בשבת היה בדין שיתפלל י"ח וכו' (תוס'):

דף כז גמ' מאן תנא להא דתנן וחם השמש ונמס נ"ב צ"ל להא דת"ר (חלופי גירסאות ע"פ נ"י) ונכון כי על מכילתא לא שייך דתנן ע"כ:

שם רש"י ד"ה שממאנין את הקטנה וכו' אלא לאב שנאמר ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה כצ"ל כי מן את בתי לבד אין הוכחה על האב גם אם יכולה שתאמר את בתי נתתי ע"כ:

ע"ב תוס' ד"ה צלי של מוצ"ש וכו' כגון ללכת למול תינוק ולא יהיה לו יין להבדלה פי' שיש לו דרך רחוק לילך למול תינוק ואם לא יקדים לא יגיע למקום התינוק ביום המילה או שצריך להביא יין להבדלה ואם לא יקדים לא יהיה לו יין להבדלה ע"כ:

דף כח ע"ב במשנה רבי יהושע אומר המהלך כצ"ל כי כן הוא במשניות וכן הוא בהפיסקא כ"ט:
בגמ' ת"ר שמעון הפקולי וכו' על הסדר פי' שמתחלה לא היו מתפללים אותם על הסדר אלא כל או"א הברכה הצריכה לו ובא שמעון הפקולי אח"כ והסדיר אותם על הסדר ולמד סדרם מפסוקים (תהר"י):
שם עמד שמואל הקטן ותקנה כן הוא עיקר כגי' הגמ' ולא כגי' הרי"ף והרא"ש ירד שמואל הקטן וע' מה שכתבתי לעיל (דף יוד ע"ב):
שם ברש"י ד"ה הפקולי מוכר פקולי בערוך בינטלעך בוים וואל:
דף מט תוס' ד"ה לייט עד סה"ד גבי ר' יוסי נ"ב ע' לעיל ד' ג' תוס' ד"ה היה לך להתפלל:
ע"ב בגמ' ריש העמוד טעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה האי בעבודה אין לו הכרע יש לפרש דקאי למעלה לפרש מקום הזכרת ר"ח אשר הוא בעבודה ויהיה משמעו אשר אחר שגמר כל ברכת עבודה וסיים בא"י המחזיר ש"ל נזכר שלא אמר יעלה ויבא בעבודה שכבר אמרה חוזר לעבודה משמע שאין אמרה במקום שנזכר אע"פ שעדיין לא התחיל בהודאה ומסייעי להו להנך אחרונים שפסקו כן אבל יש לומר דקאי אלמטה והכי פירושו טעה ולא הזכיר ר"ח ומקימו ידוע אך מפרש והולך מה דינו. והנה כן הוא בעבודה אם עודנה עומד בעבודה שכבר התחיל ותחזינה ונזכר טרם שסיים הברכה בא"י המחזיר ש"ל חוזר לעבודה ואומרה במקומה ויחזור לומר ותחזינה ומשמעו אבל כשמסיים כל העבודה ואמר גם הברכה המחזיר ש"ל אינו חוזר לעבודה אלא אומרה במקום שנזכר בין עבודה להודאה. בהודאה אם כבר התחיל מודים וקאי בהודאה ונזכר שלא אמר יעלה ויבא חוזר לעבודה לתחלת עבודה מתחיל רצה ואומרה על הסדר כן יכולין לפרש אותן האחרונים שסברי הכי ואין תמיה עליהם כלל מה שמתמה התפארת שמואל ואומר ונראה דלא דקו כולי האי כי שפיר דקו וע' מעי"ט דברי חמודות ותפארת שמואל על הרא"ש סימן ט"ז י"ז:
תוס' ד"ה טעה וכו' אלא העם שבשדות משום דאניסי במלאכה אבל דעיר לא ובהגהה שם תקן שבוש ישן בשיבוש חדש ובסוף ר"ה תמצא תוס' ד"ה כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים כצ"ל:
שם בא"ד פי' ר"ח דאם אמרה בלשון וכו' כצ"ל וכן הוא בראש"ש שם בסה"ד דלא בעינן אלא לשון תחנונים בלבד נ"ב בזה הקילו רבנן ואם אין דומה עליו כמשא ומתפלל כמי שצריך לו הדבר ביותר אפ"ה אם אינו אומרה בלשון תחנונים אין תפלתו תפלה דלעולם אזלינן בתר אמירה בלשון תחנונים בזה רבנן מחמירין דלרבי הושעיא ההיפך

מזה שמקפיד דוקא שלא יתפלל לעולם כמי שתפלתו דומה עליו כמשא ואינו חושש לאומרה בלשון תחנונים (תהר"י):

דף ל בגמ' **ת"ר** סומ"א וכו' יכוין את לבו כנגד א"י לשון הרמב"ם מחזיר פניו כנגד א"י וכתב הכ"מ דאם אומר יכוין את לבו רק לבו ולא פניו היינו סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות ע"כ. ולענ"ד מפירש במשנתינו שאם יכול להחזיר את פניו יחזור רק אם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו ואינו צריך לא"י ולא לירושלים ולא לבית המקדש וידלג על כולם בכונת לבו אך יכוין לבו כנגד בית ק"ק ששם השכינה שורה והיינו הך דתני בברייתא יכוין לבו כנגד אביו שבשמים כמ"ש הלמ"מ וגם כשמחזיר את פניו לא"י לא בא להוציא שלא יכוין את לבו נגד בית ק"ק אלא ממילא כשמחזיר פניו לא"י הוא מפני ששם בית ק"ק וכמו שכתבו תהר"י וכן הוא לשון הכ"מ וגם תוס' ד"ה היה לנו להוציא שאינו צריך לבו נגד ק"ק רק כמ"ש הכ"מ וכן הוא גי' הרא"ש יכוין כנגד א"י:

שם בגמ' היה עומד בבית ק"ק יכוין את לבו כנגד בית הכפורת נ"ב אין בית מיוחד לכפורת בבית ק"ק וברא"ש ליתא בית אלא יכוין לבו כנגד הכפורת ויש למוחקו גם בגמ' וגי' הרי"ף עוד יותר נכון שאינו גורס כלל היה בבית ק"ק אלא, המקום הזה היה עומד אחורי כפורת כי בק"ק מי יעמוד שם ואפילו כה"ג ביוה"כ שנכנס להזיות לא היה מתפלל שם דבר אלא בצאתו מבית ק"ק בשלום ובתוספתא אשר לפנינו גם היה עומד אחורי בית הכפורת ליתא שם אלא אחר והתפללו אל המקום הזה נמצאו כל ישראל והלח"מ מתמה על הרמב"ם למה אינו מזכיר היה עומד בבית ק"ק. ואני משתומם על תמיהתו:

שם בתוס' ד"ה היה עומד וכו' כדקתני סיפא נמצא עומד במזרח כו' כצ"ל:.

ע"ב בגמ' כמה ישהה בין תפלה לתפלה וכו' חד אמר כדי שתתחונן וכו' וח"א כדי שתתחולל מ"ד כדי שתתחונן דכתיב ואתחנן מ"ד כדי שתתחולל דכתיב ויחל משה ברי"ף וברא"ש מהפכין הגי' חד אמר כדי שתתחולל וח"א כדי שתתחונן וכתב המעי"ט על גירסתם ונכונה היא שכן ממקום שלמד ויחל משה קודם הוא שכתיב שמות ל"ב לואתחנן שכתיב דברים ג' ונ"ל שגם גירסת תוס' ד"ה כדי שתתחולל כך היא דאי גירסתם כגירסת הגמ' ורש"י דגרסי כדי שתתחונן ברישא היה להם למנקטיה ע"כ ולענ"ד גי' הגמ' נכונה כיון שכוונת שני המד' שוה ופירושם שוה כמו שפי' רש"י ד"ה שתתחונן שתהא דעתו מיושבת לערוך דבריו בלשון תחנה ובד"ה שתתחולל לשון חילוי והיא היא אלא בלישנא בעלמא פליגי וקשה מה להם לתפוס לשון שאינו מורגל ולפלוג יאמרו שניהם יחד בלשון המורגל ומובן בפי כל ,,כדי שתתיישב דעתו" אלא שרצו לתפוס לשון הכתוב ע"כ מקדים הגמ' לשון שתתחונן ואחריו הלשון שתתחולל שמשיג על הראשון

שתופס לשון המאוחר מה לך לעבור על לשון המוקדם אמור כדי שתתחולל אבל גי' הרי"ף שתתחולל תחלה לא שייך אחריו שיתפוס השני על הראשון ולעקם עליו הדרך גם מתוס' אינו ראיה שגורס כגירסת הרי"ף כי אף להגמ' שתתחונן תחלה והשני בא ומשיג עליו ואומר שתתחולל והוא באחרונה ואין להשיב עליו נקיט תוס' כלשונו ומפרשו בשם הירושלמי כשילך ד' אמות והר"ח מסיים בשם הירושלמי ולא סוף דבר עד שיהלך ד"א אלא שהה כדי הילוך ד' אמות:

פרק חמישי

שם פרק אין עומדין בגמ' דלמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא נ"ב רש"א ח"א פי' ומדות חסידות הוא כמ"ש כי חסיד אני וגו' ואין לילף מיניה:

שם אנא תפלין מנחנא ע' מעי"ט פירושו בשם תהר"י:

רש"י ד"ה תפלין מנחנא והם עדות שממשלת קונו ומלכותו עליה כצ"ל וכן הוא ברש"י על הרי"ף.

דף לא גמ' לישרי לן מר שירה כפי' רש"י וישמח לבנו אמר להו וי לן דמיתנן וי לן דמיתנן שכן דרך לכפול הדברים אמרי ליה מדבריך ושירך עדיין אין במה לשמוח וודאי דעתך במה שנעני בתרך ע"כ אמור נא לנו מה נעני בתרך דברים משמחים את הלב ומהפכים דבריך מיגון לשמחה אמר להם תענו בתרי הי תורה שאנחנו לומדים ב"ה תורה לשמה יומם ולילה לא שבאנו והי מצוה שאנחנו מקיימים בעזרת השי"ת והמה יגינו עלינו בעז"ה ותוריך לן חיין בטיבותא ואחר מאה שנים תציל אותנו מדינה של גיהנם וחזרו ושילשו זה השיר הוא פתח בשלו והם ענו אבתריה בשלהם וששו וגילו ברעדה במחולות באהבה ויראה רוממות ודבקות בה' יתברך כיאות לקדושי עליון ואם נאמר כי גם רש"י ז"ל כוון לדברינו לא נמצא בלשונו שום סתירה אך לקרות דבריו בקול ענות גבורה בלשון בתמיה ולא בקול ענות חלושה ולשונו הזהב נוטב יותר לפירושינו מתוך שמחה של מצוה מלפרשו על דרך העצבות ומה שכתב רש"י הי תורה שעסקנו לשון עבר והי מצוה שאנו מקיימין לשון הוה כי תחלה הוא הלימוד לידע איך לשמור ולעשות נר לרגלי דבריך וגם עתה מקיימין המצוה לשמח חו"כ:

שם גמ' ת"ר אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק כצ"ל וכן הוא בתוספתא וברי"ף:

שם וכן לא יפטר אדם מחבירו למ"ש ולמ"ש ולמ"ק ולמ"ד אלא מתוך דבר שמחה כצ"ל והוא גי' הרא"ש ושייך שפיר ע"ז שכן מצינו:

שם היה מקצר ועולה פי' באמירת המלות כדי שלא יאריך מאחרים ורבינו יונה רש"י על הרי"ף):
שם לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו תפלה תפלה זו בקשה נ"ב לשון קרא לחוד לשון חכמים לחוד (מעי"ט):
רש"י שם ד"ה יכול משבא לגולה הוחלה וכו' לא היה רגיל בכך נ"ב ע' מעי"ט ותפארת שמואל תוס' ד"ה רבנן עבדי כמתניתין וכותייהו ק"ל נ"ב פי' כרבנן ורב אשי רש"ל. ד"ה ומוצאו וכו' ולא נהירא דהא מי"ח מיירי דומיא שהיה מתפלל עם הציבור כצ"ל (רא"ש):
ע"ב גמ' ולא רוח שורה עליך שדנתני לכף חובה כצ"ל והבינים לא ידעתי פירושו ובילקוט איננו אין לגרסו:
תוס' ד"ה עמכה הוא קודם לד"ה מכאן שם משמע בתוך ארבע אמות אסור כצ"ל:
ד"ה מכאן שאסור לישב בד' אמות של תפלה בין מלפניו בין מלאחריו ובין מן הצדדים נ"ב בזה בגימטריא תריסר היינו ד' אמות לכל רוחב (רא"ש):
דף ל"ב שלהי העמוד סי' כ"ו תענית נ"ב תענית אין לו מקום כי כבר מסמן צדקה והוא גדולה תענית יותר מן הצדקה ואם הוא סימן להא דרבא לא גזר תעניתא וכו' היה לו להקדים מנעל ואח"כ תענית:
דף לג פיסקא אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אמר רב ששת וכו' נ"ב הכא קאמר לגוב אריות כמו שפי' רש"י ביבמות שגוב אריות רחב הוא ואריות יושבים בו רווחים ולא שייך גבייהו איצצא אבל תפירה של נחשים קצרה והנחשים והעקרבים יושבין שם צפופים ע"כ תני לחפירה מלאה נחשים ועקרבים ולפיכך שייך אצלם איצצא. שם מיתיבי נפל לגוב אריות אין מעידין עליו שמת נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת שאני התם דאגב איצצא מזקי המתין המקשן להקשות על מימרא דרב ששת דלכאורה בלא מימרא דרב ששת היה יכול להקשות על המשנה שאינה מחזיק הנחש לסכנה ובברייתא שהנחש ודאי נושך וממית ש"מ שרק על רב ששת מקשי שרב ששת רוצה לחלק בין נחש לעקרב שעקרב מסוכן ודאי ופוסק תפלתו להנצל ממנו ומברייתא מוכח ששוים והמקשה מניח לתוך פינו למה לא מקשה על מתניתין דידן ומעתיק מאי דאיתא בגמ' ביבמות שמביא הגמ' שם האי ברייתא ומוסיף עוד דר' יהודה בן בתירא פליג את"ק ואומר שאף נפל לחפירה אין מעידין שמת שמא הנופל הוא חבר שיודע ללחוש על נחשים ועקרבים ויצא בשלום והלך למרחקים ופריך שם ות"ק ומתרץ אגב איצצא מזקי ואינו שומע לקול מלחשים ומעתיק הכא המקשן רק תירוצם שם דמוקי האי ברייתא דמיירי בדאיכא איצצא וידעינן דאינו ענין למתניתין דמתניתין מיירי

בדליכא איצצא ולא מזקי אבל על רב ששת הקושיא רב ועצום שאנחנו רואים בהאי ברייתא שנחש ועקרב בחד דרגא בדאיכא איצצא מזקי ובדליכא לא מזקי כעקרב כנחש ונשאר רב ששת מופרך ומתניתין דידן תני נחש וה"ה עקרב ומשום דנחש שכיח טפי בין בני אדם וגם משום דרצה לאשמועינן רבותא אפילו כרוך על עקבו לא יפסיק וזה דרכו של נחש בכריכה ולא העקרב, ע"כ נקיט נחש אבל ה"ה עקרב כי אין חילוק ביניהם כמו שמפורש בברייתא ולפיכך הרמב"ם ביד החזקה פוסק כהאי ברייתא ומעתיק לשון המקשן כהוויתו אלא בשינוי לשון מעט וז"ל שם וכן אם ראה נחשים ועקרבים והיה דרכן באותן המקומות שהן ממיתין פוסק ובורח ואם לא היה דרכן להמית אינו פוסק עכ"ל הנה לשונו הזהב מכוון להאי ברייתא וכפי פי' חז"ל שנחש ועקרב שוים שאם הם במקום או על אופן שממיתים כגון באיצצא וכדומה פוסק ואם בגונא דלא ממיתין כגון דליכא איצצא ולא שום דבר שיכעיס אותם אינו פוסק לא לנחש ולא לעקרב ומדחה דברי רב ששת וגם דברי הירושלמי המובא בריי"ף מפני האי ברייתא הבכלית ואע"ג שבפי' המשניות שלו מפרש שהמשנה אליבא דרב ששת אין לסמוך על פירושו בדבר שנגד פסקיו ע' בכללי הרמב"ם ד"ה כשהרמב"ם וכו' ואין בכח דעתי הקלושה להבין למה כל הראשונים והאחרונים וביותר התמיה על החונים על הרמב"ם שהסיחו דעתם מדברי הרמב"ם ולא זכרו כלל את דבריו בזה שאינו מחלק בין נחש לעקרב:

שם במשנה רע"א אומרה ברכה רביעית בפני עצמה נ"ב ברכה רביעית קודם אתה חונן:

שם בגמ' אמר רב יוסף מתוך ששקולה כתחיית המתים לפיכך קבעוהו בת"ה במסורת מראה מקומו תענית ב': ולשון זה אין שם ואחשוב שהוא מה שאמרו שם שמפתח של גשמים ות"ה ביד הקב"ה:

שם גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות נ"ב בסנהדרין פי' רש"י על שם דאמרינן צבאות אות הוא בצבא שלו קרא לשמות אותיות לשון מופלא:

שם שתי נקמות הללו למה מתחיל בנקמות ומסיים בהופיעות הופיע מהר פארן נקמות הופיע אבל בסנהדרין איתא שתי הופיעות למה ופי' שם רש"י כיון דכתיב שתי נקמות והופיע אחת כאלו כתיב על כל נקמה הופיע:

שם הענו חזרו וקבעו בתפלה והם אמרו נ"ב פי' כשיחזרו ויעשירו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס:

שם שאל ר' יוסי את ר' יוחנן בצידן ואנא שמעית ואמרי לה אמר ר' בנימין בר יפת שאל ר' שמעון בן יעקב דמן צור את ר' יוחנן בצידון ואנא שמעית כצ"ל:

רש"י במשנה ד"ה והבדלה במוצאי שבת אתה חוננתנו כצ"ל כמו שם כולן אינו מעתיק מקום בהזכרה אלא מפרש שם ההזכרה וכן גם כאן הלא מפרש רק שם ההזכרה במוצאי שבת אתה חוננתנו ואין מפרש דבר על מקומו גם לד"ה אין לטפלו:

רש"י ד"ה חוזר לראש לתפלה ולכוס אע"ג דאמרינן לעיל שכח הבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שאומרה על הכוס שאני הכא דטעה בשתים קנסינן ליה שיחזור ויתפלל (רבינו יונה):

ע"ב רש"י ד"ה ותודיענו הלשון מגומגם ורש"י ברי"ף מעתיק לשון נקי וז"ל ד"ה ותודיענו ויאמר אותו באתה בחרתנו כשמגיע לותתן לנו וכשיגיע לוהבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך יאמר ותתן לנו ה' א' באהבה וכו' וחותם מקדש ישראל והזמנים:

רש"י ד"ה אי לאו דאמרינהו משה האל הגדול הגבור והנורא הסה"ד והמותר שגירא דלישנא בפי המעתיק פלטה עטו אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד כי הלא בגמ' אמרו הני תלת אבל לא ישא פנים ולא יקח שוחד אינו משבחי דמארי' כי גם משופטים בארץ ידרש כזאת לא תשא פנים ולא תקח שוחד ועזרא בתפלתו לא זכרם רק הנך תלתא הגדול הגבור והנורא:

דף לד במשנה ואם אין שם כהן אלא הוא כמו ואפילו אין שם כהן אלא הוא (רש"ש):

תוס' ד"ה אמצעיות בשורה האחרונה הוי ברכה לבטלה אם מחזירין אותו פי' שאין מחזירין על ענינו בסה"ד ואין כאן ברכה לבטלה פי' כי הוי כאלו לא שכח כיון שיכול לאמרה בכל מקום שנזכר (שניהם ממעי"ט):

רש"י ד"ה ארצה לשון משתטח משמע פי' ומשתטח הוא בפישוט ידים ורגלים והוא ראי' שהשתחואה הוא פשוט ידים ורגלים ולכאורה קשה להבין אם מארצה לבד מייתי הגמ' ראי' להשתתואה זה פשוט ידים ורגלים למה דלגו חז"ל על כמה פעמים וישתחו ארצה המוקדם לזה בראשית י"ח ב' כד נב לג ג' כוונת רש"י ז"ל דווקא שארצה זה הוא מוכח ומשמע משתטח פשוט ידים ורגלים בפעם אחד נופל על הארץ כי על חלום יוסף אשר השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לו השיב לו ויגער בו אביו ויאמר מה החלום הזה דייקא אשר חלמת הבוא נבוא וגו' להשתחות לך ארצה ליפול ולהשתטח בפישוט ידים ורגלים כגולם כולו כאחת על הארץ כמו השמש וירח וכוכבים אשר אין להם אפים וברכים ולא ידים ורגלים וכשהם משתחוים אינם משתחוים לא על אפים ולא על ברכים ולא סמוכים על ידיהם ורגליהם רק כשמשתחוים נופלים מאיגרא רמה לארעא כן אנחנו כמותם נבוא להשתחות לך ארצה ע"כ שפיר שלא מייתי הגמ' ראי' מכל הני וישתחו ארצה הקודמים כי משם לא נדע עוד מה זה השתחואה אבל מכאן

הראי' ברורה ומאיר עינים כי לשון השתחואה אצל אדם נופל על משתטח בפישוט ידים ורגלים בלא שום תנועה באבר רק בכל גופו כאחת יפיל עצמו עלי ארץ ככוכב:

ע"ב גמ' אר"ח ב"פ כל הנהנה וכו' כאלו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנאמר גוזל אביו ואמו נ"ב אמו דורש כמו ואם מלאם יאמץ אביו זה הקב"ה ואמו זה אומתו כו':

שם א"ל לרבנן במטותא מנייכו ביומי ניסן וביומי תשרי וכו' כפרש"י שבאלו עבודות שבאלו הימים צריך אדם לעמוד על פועליו אבל בשאר עבודות אין צורך כל כך לעמוד על הפועלים אבל הפועלים עצמם ועמא דבר שעובדים כל עבודתם בעצמם גם בניהם עמם עם שבשדות המה ולא רבנן ולהם לא אמר רבא:

תוס' ד"ה כאן לאחר ברכה וכו' וכשהיו מסלקין השלחן היו אומרים השמים וגו' נ"ב פי' שעל זה השלחן הזהב דמיירי שם שהיו מביאין לכבוד שבת לא היו אוכלין עליו אלא אוכלין על שלחנות קטנים שהיה לפני כל אחד ואחר ברכת המוציא היו מסלקין אותו השלחן הזהב בתחלת סעודתן והיו אומרים השמים שמים וגו' (ח"א שם בשבת):

שם בהגרי"ב על תוס' ד"ה כאן בזמן שישראל וכו' שבא שם בארוכה נ"ב וכן הוא כוונת רש"א בדבריו הקצרים:

ע"ב גמ' קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינין נ"ב פי' גרעינין של שאר פירות כי גרעון של אגוז הוא עיקר הפרי. שם חייבין במשנה שם איתא אסורים:

תוס' ד"ה ברטיבא דברי תוס' קאי על רטיבתא דזנגבילא כדמפרש כגון ליטוארי"ו שכן מפרש רש"י המלתא שהוא רטיבתא דזנגבילא ורטיבתא דפלפלי לא זכר תוס' מאי מברכין ומגמ' משמע מדאסורין בערלה פרי אילן הוא ומברכין עליו בפה"ע אבל אחר העיון מצאתי דפליגי בזה רבוותא הרא"ש כתב כן כמו שלמדתי וכן פסק הטור אבל הרי"ף והרמב"ם כתבו לברך עליו בפה"א וכתב הרשב"א הטעם כיון שאין נוטעים אותם אלא על דעת שיתיבשו ולשחקן כתבלין אין נאכלין כמו שהן משנין ברכתן קצת ומברכין בפה"א וכן כתב הכ"מ בשם הרמ"כ וכן פוסק הב"י והד"מ כותב ונ"ל לברך בפה"א דקי"ל בירך על פרי אילן בפה"א יצא ע"כ:

רש"י ד"ה פיטמא של רמון הפרת שבראשו נ"ב בחולין פרש"י נץ הוא הפרח שעל הפיטמא והפיטמא הוא הדד שבראשו הוא שומר והפרח שעליו הוה שומר לשומר וכן פירשו הרמב"ם והרע"ב שהנץ הוא הפרח שעל הפיטמא ע"כ נ"ל להגיה גם כאן פיטמא של רימון הדד שהראשו:

ד"ה מתחלי בתמרי כקפרס בצלף נ"ב הא דלא כתב רש"י כאן כמו שכתב לעיל ד"ה והנץ שלו, נץ ברמון כקפרס באביונות היה לו לרש"י לכתוב גם כאן מתחלי בתמרי כקפרס

באביונות למה שינה לשונו אלא מפני שהייתי מפרש מתחלי בתמרי היינו אותן תמרי הגדלין בצלף כדאיתא מעל"ד דצלף יש בו גם תמרי והייתי מפרש מתחלי הגדלין בצלף כמו קפרס באביונות הגדלין בצלף ע"כ כותב מתחלי בתמרי כקפרס בצלף ידענו שהני תמרי תמרי ממש לא הגדלין בצלף (רש"ל):

שם הגהות הגרי"ב ד"ה מהרש"ל מ"ז כי הוא מבעל ה"ג ואינו מן הגמ' וליתא להאי סוגי' של ה"ג וכן הוא להדיא ברא"ש כצ"ל:

דף לז בגמ' ונתן ר"ג רשות וכו' לפי הגי' שבגמ' לפנינו מוקשה כיון שנתן רשות לר"ע למה קפץ גם וברך ר"ע מיותר ר"ע אבל בתוספתא איתא ונתן ר"ג רשות לברך קפץ ר"ע וברך הי' ר"ג נתן רשות בכלל לכולם קפץ ר"ע וברך:

תוס' ד"ה נתן ר"ג רשות וכו' כמו שהוא סובר וא"ת וכו' וי"ל דר"ג סובר מברך על כל ז' מינין ג' ברכות שלימות ומשיב להו כפת וכי בירך ר"ע וכו' וי"ל דיכול להיות שלא ישתו כולם מן כוס של ברכת כצ"ל הכל כהעתקתי:

ע"ב ולא מין דגן או מין דגן וכו' כצ"ל ומה שכתוב בפרים הוא ט"ס הוא בתוספתא ליתא וגם רש"י לא גרס להאי הוא:

תוס' ד"ה חביצא וכו' וא"ת ואיך מדמה רב יוסף פרורי מנחות שלא נתבשלו לפרורי חביצא וי"ל כיון שנטגנה בשמן כנתבשלו דמי כצ"ל וכן העתיק הרא"ש:

רש"י ד"ה בשערסן שחזר וגבלן כצ"ל:

ד"ה תוריתא דנהמא תואר מראית הלחם נ"ב והוא כמו תואריתא וא' נבלע:

תוס' ד"ה אמר רבא וכו' וכן היה רגיל רבינו דוד ממיץ לשרות פרורין כצ"ל וכן איתא במרדכי:

שם בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון שלא לאחר וקשה מה זמן הרויח שלא בירך המוציא וכ"ל שזה בזה תלוי שאכלן בלא ברכת המוצא ממילא גם ברכת המזון הרויח גם הרויח נטילת ידים וברכתו וניגוב שלאלו צריך איחור:

ד"ה לחם וכו' כל שתחלתו עיסה וסופו סופגנין חייבין בחלה נ"ב ע' רש"א:

דה לח בגמ' ושוין שבוחשין את השתית כצ"ל:

רש"י ד"ה כלמודין וכו' שלא הקפיד על ערוכתם כצ"ל מתוס' ד"ה לחם וכו' על עמוד זה כדי לחלקה פטורה כצ"ל ד"ה ושוין בסה"ד והכי דייק התם כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה אבל לא כמבושל דתו לאו לחם עוני אקרי כצ"ל בגמ' אבל הכא אפילו ר' יוסי מודה כולו מיותר דהא כבר אמרו דכ"ע שלקות מברכין עליהן בפה"א והיינו אפילו

ר' יוסי ומרש"י נראה דגורס אבל הכא ודכ"ע שלקות לא גריס אלא הכי גריס ולא הוא עד כאן לא קאמר ר' יוסי וכו':

דף לט סוף העמוד. כי קא כליא אפרוסה כליא כצ"ל וכן הוא ברי"ף ורא"ש:

רש"י בד"ה אבי תפי בכירה על מקום שפיתת הקדירה כצ"ל וכן הוא ברש"י בעירובין:

תוס' ד"ה פת וכו' וי"ל כגון דאיכא שלימה לפניו ובצע מן הצנומה פי' שעשה אותו הפת השני פרורין לברך עליהן המוציא ושבק השלימה רב חייא בר אשי סבר וכו' (הרר"י):

שם הגרי"ב על הגליון דברי' הוה ואינן כצ"ל:.

ע"ב תוס' ד"ה והלכתא וכו' אבל אם (לא) היה צריך כתב הגרי"ב ע' מהרש"א ורש"ל נ"ב מהרש"ל לא דבר בזה כלל:

תוס' ד"ה מניח פרוסה וכו' ונראה לפי' ר"ת כתב הגרי"ב ונראה דגרס לר"ת שתיהן וקאי לשני כצ"ל נ"ב וכן הוא גי' הרי"ף:

רש"י שלהי העמוד ד"ה ריפתא דערובא שערבו בו אתמול ערובי חצרות ע"כ נ"ב רש"י לשטתו דסבר דיוצא אדם בק"ש על מטתו טבור ק"ש בזמנו אחר צאת הכוכבים ומפלג המנחה ואילך מתפלל ערבית ומקדש וסועד ועוד היום גדול עד בין השמשות אשר הוא זמן קניית הערוב וכן נוהגין בכל אשכנז ואינו יכול לאוכלו אז בסעודת הערב ע"כ מצייר רש"י מתרמי ליה ריפתא דעירובא בסעודת שחרית ביום השבת וכתב שערבו בו אתמול ערובי חצרות אבל השתא הכא אע"פ שאנחנו אשכנזים מחזיקין כ"כ בדעת רש"י ז"ל לק"ש ולתפלה ערבי שבתות אף קודם צ"ה אבל הוא כבר אחר בין השמשות ובהגיע זמן סעודה בערב כבר נראין הכוכבים יכול נוכל גם בסעודת ערבית לאכול ריפתא דערובא שערבו בו היום:

דף מ ד"ה מביא ואינו קורא ונקצץ האילן ממנה. ממנה קאי אתרווייהו כאלו אמר דיבש המעיין ממנה וקצץ האילן ממנה ואו או נקט דכיון דיבש המעיין ממנה מבית השלחין ונקצץ האילן משדה אילן:

ע"ב תוס' ד"ה אמר אביי בסה"ד ולר' יוחנן לא קשיא דלא תני מלכותך דאטו כרוכלא לימני וליזל וע"ז איתא הגהות הב"ח דלא כתב ומלכותך עליו והגהות הב"ח זו מוקשה הלא נראה דעל הברייתא קאי דברי תוס' שלא היה בגמ' לפני התוס' ור' יוחנן תני וכו' כמו שכותב הגרי"ב על הגליון ובאים בעלי התוס' לתרץ לר"י למה לא תני מלכותך דאטו כרוכלא לימני וליזל ומה רוצה הב"ח שמגיה דלא כתיב פליאה ואפשר לומר דלהב"ח ז"ל לא ניחא ליה שלפני התוס' לא היה בגמ' ור"י תני וכו' אלא כן היה גם לפני תו' מוקשה דברי תוס' שבא לתרץ את ר"י במה שהוא תירץ בעצמו תני ומלכותך ע"כ מגיה

הב"ח דלא כתיב וקאי על הקרא שמביא הרא"ש על הא דאמרו אלהי אברהם הוי מלכות דאברהם אבינו המליך הקב"ה על כל העולם והיינו דכתיב ה' אלהי השמים וקשה מזה הקרא לר"י אצל אברהם למה לא כתיב אלהי השמים ומלכותך עליו ומשני דאטו כרוכלא לימני וליזל אבל הוא כוונה רחוקה לתלות בהב"ח ז"ל ולפי דרכי דמרגלא בפי המדפיס הזה עשה שיבוש אזחיל ואירא לחושדו לא כן תפשי אני להוכיחו על שיבושו כן הכי נמי אומר אני שנשתבש הג' הב"ח הזה ע"י המדפיסים או המעתיקים שהב"ח ז"ל לא הגיה אלא במקום דאיתא בתוס' מלכותך שצ"ל ומלכותך עליו אבל דלא תני השאיר כמו שהיה והמעתיקים או המדפיסים הוסיפו והגדילו הגהתו ועשו מן תני כתיב והניחו שבירת ראש להבאים על דבריו:

דף מא תוס' ד"ה אבל וכו' אפילו ר' יהודה מודה הוא מדברי תוס' עצמו כי ברש"י אין זה: ד"ה גפן וכו' סה"ד ואם הי' מים היה יוצא יותר מרביעית נ"ב וכן פי' רש"י בסוכה אבל לפרש"י הכא כוונה אחרת:

ע"ב גמ' נגרי דפרזלא פי' רגלים של ברזל וכן פי' בערוך רגלים חזקים כברזל שנוכל לרוץ ולשמשך בכח וברש"י על הרי"ף מפרש מנעלים של ברזל:

דף מב תוס' ד"ה לחמניות וכו' מרש"י נראה מה שקורא אובליא"ש אין זה שקורא תוס' אובליא"ש בפרט להרא"ש שכתב שתחלתו וסופו עיסה גם תוס' ורא"ש אומרים שהוא לחם גמור ורש"י כתב על פת הבא בכיסנין בד"ה פת הבא בכיסנין כעין אובליא"ש ולחמניות הן כמו פת הבא בכיסנין מדמקשי הכא מלחמניות על פת הבא בכיסנין וכאשר לתו' לחמניות נילי"ש פת הבא בכיסנין נמי נילי"ש ומה שקורא תו' נילי"ש קורא רש"י אובליא"ש:

תוס' ד"ה אתכא וכו' דכל מצות לשם מצוה עשויות נ"ב אבל עתה דלמצות מצוה שימור דשעת קצירה ושאר המצות שימור לישה ודאי צריך לחזור ולאכול כזית מצה שמורה (ב"י) לפי זה מו שכל המצות שלו שמורה משעת קצירה חזר הדין וא"צ לחזור לאכול:

בגמ' מדי כפנא לפי גי' זו ולפרש"י לא שייך שפיר אחריו אלא אבל הרי"ף גור' עדיין מר כפין הוא ופי' הרר"י שאין זה חשיב לך קביעות לברך עליו לבסוף ברכה הראויה לו לשון בתמי' אלא אמר רב נחמן כל וכו':

רש"י במשנה ד"ה ברך על היין וכו' ומביאין לפניהם פרפראות להמשיך אכילה כגון פרגיות ודגים וכו' ומה הן אוכלים פרפראות והוא יין ופרפרת שלאחר המזון כצ"ל ומאי שבאמצע כגון כיסני דמעלי לליבא ולחמניות אני מוחק כי פרפרת שלפני המזון שמפר' פרגיות שהוא בשר ודגים שברכותיהן שהכל אי יפטור פרפרת שלאחר המזון

שברכותיהן במ"מ וכן משמע מתו' דלא הוי ברש"י שלפניהם האי כגון כיסנא וכו' ברש"י כי תוס' מקשי על רש"י שפירשו פרפרת פרגיות ודגים א"כ מאי קמ"ל וכו' ואלו הוי האי כיסנא וכו' ברש"י עדיפא מיני' הוי להו למפרך וברש"י על הרי"ף ליתא וכך לשונו נוהגין היו לשתות קודם אכילה ולאכול פרפריות כגון פרגיות ודגים להמשיך האכילה ואחר אכילה ג"כ קודם בה"מ ע"כ וכן ד"ה פרפרת מפרש כמו רש"י כל דבר שמלפפים בו את הפת כגון בשר בצים ודגים קרויים פרפרת ופעמים שהיו מביאין פרפראות קודם סעודה להמשיך האכילה וחוזרים ומביאין פרפאות אחרות לאחר הסעודה אחר שמשכו ידיהם מן הפת ע"כ והנה מכל הני רבוותא תוס' רש"י על הרי"ף והרע"ב רחוק הוא פי' הצל"ח על רש"י מלבד שהוא מעצמו דוחק:

ע"ב רש"י ד"ה והוא אומר על המוגמר וכו' אבקות רוכלין על האש נ"ב לאו דוקא על האש אלא גחלי א"ש (תי"ט):

בגמ' או דילמא אסיפא פליגי אריש פליגי דקאמר ת"ק כצ"ל (תהר"י).

&&ציור&&

דף מג בגמ' אמר להם הואיל ואין בית הבליעה פנוי נ"ב ואם יענה אמן יש לחוש שמא יחנק ולפיכך נותנין לו כוסו ויברך עליו כשיבלע מה שיש תוך פיו (רמב"ם):

שם אמר רב הנוטל ידיו תחלה באחרונה פי' תחלה בה' מן החשובים שנוטלין באחרונה (רש"י לקמן) ומתניתן ראיה לרב מדחזינן במתניתן שהאי שבירך ברכות האחרונות מברך על המוגמר אע"ג דאיכא דעדיף מיניה ש"מ דהמתחיל במצוה אומרים לו גמור ומסייע לרב שהמתחיל במצות נטילת ידים לברכה גומר המצוה ומברך:

רש"י בשולי העמוד ד"ה משחא טחינא שטחנו בו כשרתא נ"ב פי' בלא כבישא כי ע"י הכבישא או ע"י הטחינה אף בלא כבישא קולט השמן ריח הבשמים בשלימות ופי' ר"ח אינו נח על הדעת לברך על שמן שומשמין בורא עצי בשמים באשר שאביו השומשמין היה מונח אצל עצי בשמים בכבישא וריחו נודף והכסף משנה כתב על לשון הרמב"ם שכותב אשמן זית שכבשו או שטחנו" ומה שפי' ר"ח במשחא כבישא נראה שלדעת רבינו אין מברכין עליו ע"כ ונכון כמו שכתבתי אך מה שמפרש הכ"מ לדברי הרמב"ם שלהרמב"ם משחא כבישא משחא טחינה היינו שהשמן זית לבדו בלא שום בושם כובשין או טוחנין אותו עד שריחו נודף פליאה דעת ממני להבין מה שייך בשמן לבדו כבישא ובמה כובשין שמן גם לא ראיתי ולא שמעתי מעולם ששמן ניטחן ומה לו טחינא וגם אם השמן לבדו הוא איך יגרום לו הכבישא או הטחינא ריח נודף ע"כ נלע"ד שהרמב"ם מעתיק לשון הגמ' כדרכו משחא כבישא מעתיק שמן שכבשו

ופירושו כפרש"י שמן כבוש עצי בושם והשמן מריח ממנו משחא טחינא מעתיק או שטחנו וכ"כ כפרש"י שטחנו בו פי' עמו עצי בושם ונכון שפיר לברך על שמן כזה בורא עצי בשמים והדברי חמודות שמסמיך דברי הרמב"ם הנ"ל לפרש"י משמע נמי שהמה לאחדים בידו:

תוס' ד"ה משחא כבישא וכו' וקולטים השומשמין ריח של בשמים וטוחנים וסוחטים אותם ויש בו ריח וכו' כצ"ל:

ע"ב בגמ' ת"ר הביאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים וכו' ב"ה אומרים וכו' אר"ג אני אכריע וכו' נ"ב טעמו דב"ה כ"כ מפני ששמן משתמשים בו לריח וסיכה וא"כ אם משתמש בו לסיכה אינו מברך על הריח והוי ברכתו אינו תדירא והדס שאינו ראוי לסיכה וא"כ בכל פעם שמריח ריחו צריך לברך וברכת הריח בו נקרא תדיר נגד ברכת שמן ומש"ה צריכין לברך על ההדס תחלה ור"ג מצד טעם זה מכריע כמ"ש דזכות הוא לשמן שנהנין בו לריח וסיכה והוא חשיבותו להקדימו ושפיר קאמר אני אכריע שמכריע אותו הטעם לצד ב"ש (קובץ):

דף מד גמ' ומי איכא מידי דהוה מליח עיקר ופת טפל נ"ב פי' מי איכא דבר שאוכלין אותו שיהיה צריך לאכול אחריו מליח כל כך עד שיהיה המליח עיקר והפת אשר עמו טפל ואמר רב אשי שהוא פירות גנוסר שהמה מתוקים ואוכלין ממנו הרבה וצריך לאכול אחריו מליח הרבה וא"א לאכול המליח בלא פת הוה המליח עיקר והפת טפל וה"ה שאר דברים המתוקים מאד כמו פירות גינוסר כן פי' הרמב"ם בפירושו ובפסקיו אינו מזכיר פירות גינוסר אלא כתב סתם ,,הר שצריך לאכול מליח" יהיה אחר מה שיהיה שהוא דבר מתוק וצריך לאכול אחריו מליח:

שם מיחתם במאי חתים נ"ב קשה למה המתין לשאול על החתימה דכרי עד אחר חמשת המינין אבל הרי"ף והרא"ש גרסי שבראשונה א"ל דחמשת המינין ואח"כ דפרי ושואל סמוך לו מיחתם במאי חתים וגם בזה טפי ניחא שרב דימי משיב על ראשון ראשון שמאמר ר' חנינא קודם ועל אחרון אחרון דאמר ריב"ל הוא בגמ' אחר ר' חנינא:

דף מה במשנה שלשה וכו' לזמן (בעשטיימען) ערך זמן ב':

בגמ' תנ"ה אין המתרגם כו' ואם א"א למתרגם כו' נ"ב מרישא דברייתא הוא הראי' שאין המתרגם מגביה קולו יותר מן הקורא כמו שמפורש בברייתא וסיפא דברייתא ואם א"א הוא דין אחר שכתב הרמב"ם והטור י"ד סימן רמ"ו שגם הקורא אינו רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם ואהכי תנא סיפא ואם א"א למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא וא"כ

יהא קולו של הקורא גבוה מקולו של המתרגם הה שאינו רשאי ע"כ ימעך (צו דריקען) הקורא קולו שיהא נמוך שוה לקול המתרגם ויקרא:
שם ת"ש שלשה שאכלו כאחת אין רשאין לחלק כצ"ל וכל בר בי רב דחד יומא רואה שמה שבינתים חייבין לזמן והויו של ואין אין לו ולא שייך לו מקום כאן וגם ממקום שהביאם לא הוו ולא נבראו שם משמת ימי בראשית עד עתה. תוס' ד"ה שלשה בריש פירקין בירושלמי פריך הכא את אמרת אין רשאין לחלק וכא את חייבין לזמן כצ"ל ופי' הכא דשם כמו התם אצלינו וכא פירושו כמו וכאן אצלינו:
שם בירושלמי זהו בתחלה גמרו אכילתן זהו בסוף כצ"ל כי כן איתא בירושלמי ומראה הפנים שם משבש תוס' בכאן שצ"ל כמו התם ושפיר כתב וכן מעתיק הרא"ש סי' כ"ט:
תוס' ד"ה בקולו של משה שהיה קורא סה"ד נ"ב ע' רמב"ם ת"ת פ"ד הל' ג' ובכ"מ ובלחם משנה שם:
ע"ב גמ' והא רב פפא אפסיק לאבא מר ברי' נ"ב צ"ל לאבא מרי כי לא היה לו לר"פ בן ששמו אבא מר אלא אבא מרי ומנויים כולם בכל סיום מסכתא וכן מעתיק המעי"ט:
רש"י שם שלהי העמוד ומיהו משום דסוף כל ברכותיו הוא ותניא כצ"ל:
דף מו ברכת המזון שנים ושלשה ותניא אידך שלשה וארבעה נ"ב רש"י גורס שתים ושלש וארבע שכן צ"ל כאן כדלקמן כי על הברכות קאי המספר לפי' רש"י אבל לפי' הרי"ף שעל גברי קאי המספר כמובא בתוס' הגי' בכל העמוד שנים שלשה ארבעה תוס' ד"ה עד היכן ברכת זימון וכו' פרש"י עד הזן כצ"ל וקשה לרב ששת דאמר הזן כצ"ל תוס' ד"ה ולמאן וכו' ופי' רש"י שנים ליחיד ושלשה לזימון תולה ברש"י לשון אשר לא כן כתב אדרבא כתב שתים ושלש וגם גורס כן ולא קשיא עליו למה נקט לשון זכר כיון שלרש"י כן הגי' ולשון נקבה נקט:
רש"י ד"ה כדתניא וכו' יש מהן כו' כגון ברכת פירות ומצות פותח ואינו חותם וטעמא מפרשינן בע"פ משום דכולה חדא הודאה הוא וכן הטוב והמטיב כולה חדא הודאה ואין הפסק דבר תחנה כמו שיש בברכת יוצר ברחמיך הרבים רחם עלינו או דבר אחר בתוכה כמו שיש בקידוש כי הוא יום תחלה למקראי קודש והנחלתנו שמספר שבח שבת (ד"ה מרש"י זה קשה להבין מקוצר דברים ע"כ לקחתי מפסחים מרש"י ורשב"ם מעט צרי ונתתי עליו ומובן בטוב):
שם בריש עמוד תוס' ד"ה והטוב והמטיב וכו' ונאמן אתה של ברכת ההפטרה הוא מן העליונה ולכך וכו' פי' כיון דאמרינן אשר נאמן הוא מן הברכה העליונה קשה למה נכתב תיבת נאמן אותיות גדולות ומזה נראה שכאן הוא התחלת ברכה ע"ז תירצו שלא מפני

שהוא התחלת ברכה אלא שבימים וכו' כשהיה התינוק פי' המפטיר ותינוק לאו דוקא אלא קטן ונראה מכאן שהיה מנהגם לקרוא למפטיר על הרוב קטנים:
שם בגמ' שלהי העמוד א"ל רבי לרב קום משי ידך חזייה דקא מירתת א"ל רב חייא בר פחתי וכו':
ע"ב תוס' ד"ה להיכן צ"ל אחר ד"ה מר זוטרא תוס' ד"ה מכבדין וכו' וא"ת הא אמרינן בשבת (נא:) לוי בריה דרב הונא בר חייא ורבה בר רב הונא הוו קאזלי באורחא קדמי' חמרא דלוי לחמרא דרבה בר רב הונא חלש דעתיה דרבה בר רב הונא בעא לוי לאפוקי מדעתי' דרבה כן איתא שם עד בעא ובעא הוא לשון תוס' כאן ולפי ששבשו ההעתק מהגמ' שבשו כמו כן לשון תוס' וכן מצינו במקום אחר שלוי היה מהדר על חמרא מהיר לכת ולא היה מסתפק בטוב החמורים אשר בבבל ושלח זוזי לבי חוזאי למזבן ליה חמרא לובא שמשובחים היו בכורות ה: תמיד לבי:
בא"ד וי"ל כשיצאו לדרך כאחד מכבדין בדרכים אבל אם כל אחד הלך וכו' כצ"ל:
שם בגמ' מר זוטרא איקלע לבי רב אשי גי' הרי"ף איתרע מילתא בבריה פתח וכו' בשינוי הנוסח מעט ואחר כל דבריו מסיים וכן הלכתא:
דף מז בגמ' ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים נ"ב קמ"ל דאי משכח תנא דאמר אין מאכילין לא תיחש ליה דב"ש הוא ועירובין תוס' ד"ה אמר י"ז:) תוס' ד"ה אמן יתומה עד סה"ד הרי"ף מעתיק ירושלמי איזו היא **אמן יתומה רב הונא** אמר ההוא דמחייב לברכה והוא עני ולא ידע מה עני ויתורץ שפיר דהתם בסוכה מיירי שלא היו חייבים באותו ברכה:
ע"ב רש"י ד"ה איזהו ע"ה שדברו חכמים בכל מקום נ"ב כי יש ע"ה שדברה תורה כל שאינו כה"ג או מלך או מסנהדרין קורא אותו התורה ע"ה כדכתיב ויקרא ד' כ"ז ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ היינו שאינו אחד משלשה הנ"ל ע"כ מפרש רש"י ז"ל איזהו ע"ה דתני בברייתא אינו ע"ה דאורייתא אלא שדברו חכמים בכל מקום:
שם בגמ' אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין נ"ב מקשי הרא"מ הורוויץ מאי שייכות הא דנראין להא דתשעה וארון ומתרץ ע"ש וגם בדר' אמי קשה כזאת מה ענין שני ת"ח המחדדין לשבת ונ"ל שבת לשון משיב שכל אחד משיב לחבירו על דבר הקשה לו אשר שאלו וכל אחד צריך לחבירו וע' הג"ה הרר"ש קצינעלבויגין ובענותנותו אמרו רב חסדא ורב ששת כל אחד על חבירו שמשיב לו על כל שאלותיו ומשום דהשואל הוא הראשון והמשיב הוא השני מחוי כל אחד על עצמו ואח"כ על חבירו כגון אנא השואל וחבירי המשיב:

שם בגמ' תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן כצ"ל ואשר בינתיים הרר"י מוחקו וכן משמע בגמ' הכא מדצריך לדיוקא גם תוס' אינו מעתיקו:
תוס' ד"ה מצוה דרבים וכו' בסה"ד ובשבעת ימי המשתה מבטלין אבילות דאורייתא כ"ש יו"ט שני נ"ב נראה דשמחת הרגל עדיף משמחת ימי משתה א"כ מאי מביא שם בכתובות סייעתא לר' יוחנן מחתן בשבעת ימי המשתה אף שדוחה האבילות דבר צינעא נוהג למאי דאר"י אע"פ שאין אבילות במועד דבר של צינעא נוהג מאי ראי' דלמא שמחת דשבעת ימי המשתה דקיל דבר שבצינעא נוהג אבל שמחת הרגל דחמור אף דבר שבצינעא אינו נוהג ולכן כתבו תוס' התם ד"ה מסייע וכו' מועד וחתן משוה אותן בכל מקום וכו' ע"כ נ"ל דגם הכא בתוס' צ"ל וה"ה לא וכ"ש:
דף מח בהגה תיבת ודאי וכו' ויש גורסים וי דא וכ"ה בילקוט ובזה א"ש דברי רש"י ד"ה ואיהו נ"ב אבל רש"י ז"ל מוסיף דלמא רובא וכו' אשר לפנינו ליתא בגמ' ולפי הגי' שלפנינו ואיהו סבר רובא דמינכר בעינן לא היה מתחרט כלל וטוב יותר הר"ת וכן פסק תוס' בסה"ד מד"ה תשעה כר"ז דבעינן רובא דמינכר:
תוס' ד"ה ולית הלכתא וכו' ודוקא התם במגילה דקטן עולה למנין שבעה דקאמר הכל עולין למנין שבעה אפילו קטן ואפילו אשה אי לא הוה משום כבוד צבור נ"ב פי' דקאמרי התם דאפילו אשה עולה למנין שבעה אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד צבור הרי אי לא הוי משום כבוד צבור לא הוה אמרי הכי התם אבל אמרו חכמים וכו' והן הם דברי המרש"א וכאשר הגהתי בו בס"ד זה ונמצא דבריו ברורין וקיימין וחלילה לחשוב על המרש"א שיטעה בדבר שתינוקות של בית רבן יודעים כאשר חשדו אותו נמוקי ריב"ב תוס' ד"ה אבייי ורבא וכו' סה"ד אלא לנסותינהו קא עביד היש בהם בינה ע"כ כצ"ל:
תוס' ד"ה תשעה כו' אפילו נברך אלהינו שאכלנו כצ"ל:
ע"ב בגמ' א"ר ישמעאל ק"ו וכן הוא בריב"ח על חיי שעה על חיי העולם הבא לכש"כ נ"ב לעיל כ"א הגי' בגמ' חיי עולם אבל מרש"י שם ד"ה איכא למיפרך נראה דגרסתו גם שם חיי העולם הבא כמו כאן:
בגמ' ת"ל אשר נתן לך נ"ב והוא מיותר כיון דכבר כתב וברכת א' ה' על הארץ הטובה נשבע מעצמו שמברכו עבור הנתינה כמו אם בעה"ב נותן פרוטה לעני והעני אומר לבעה"ב תתברך עבור הפרוטה אינו צריך עוד לומר שנתת לי אלא אשר נתן אינו מוסב על הארץ אלא על כל דבר וד' א' קאי כ"כ על אשר נתן לך וברכת את ד' א' על הארץ הטובה הרי שמברכין על הטובה וגם וברכת את ד' א' אשר נתן לך פי' על כל אשר נתן

לך אפילו ח"ו על שאינה טובה והיינו דקאמרי חז"ל ת"ל אשר נתן לך מי ד' א' הנזכר מקודם שהוא דיינך וכו':
שם ר' יהודה ב"ב אומר אינו צריך נ"ב הני מימרות דריב"ב ור"מ נתחלפו מימרא דריב"ב צ"ל קודם מימרא דר"מ:
בגמ' ריש העמוד אמר רב חנה בר יהודה צ"ל ואמר רב חנה בר יהודה:
רש"י ד"ה כי הוא יברך הזבח וכו' סה"ד והבשר תאכל נ"ב ע' ח"א:
רש"י ד"ה בין מדה טובה והתורה מדה טובה היא נ"ב ע' ח"א:
רש"י תורה ניתנה בשלשה בריתות וכו' סה"ד ושמרתם את דברי הברית נ"ב ע' רש"ש מה שמגיה כאן ולא כיון יפה ע' לחם משנה הלכות ברכות פ"ג הל' ג' ד"ה והתורה וטוב יותר להגיה לעברך בברית (דברים כ"ט יא) שכן כותב הרמב"ם שם והרר"י וע' היטב בל"מ שם וגם גורס ברש"י באהל מועד ולא בסיני והכל חד:
תוס' ד"ה מתחיל בנחמה וכו' של שבת לא בפתיחה ולא בחתימה אלא כצ"ל:
שם מהו לומר רועינו נ"ב בירושלמי וכן בנוסח שלנו איתא רענו בלשון בקשה כמו אידך זוננו פרנסנו וכלכלנו וכצ"ל בתו':
תוס' ד"ה ברית ותורה אין צריך להזכיר וכו' דבריהם צריכין באור וה"פ האי דקאמרי נחום הזקן ור' יוסי שצריך להזכיר ברית ותורה אינו קאי על הא דתני ר' אליעזר אומר כל שלא אמר וכו' ובאו להוסיף עליו שצ"ל על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה חיים ומזון ועל שהוצאתנו וכו' וכמובא בטור א"ח סי' קפ"ז שכך היו נוהגין דמה לנו להודות על החיים ומזון של אבותינו וגם ר' נחום ור' יוסי לאו דוקא כלשון הזה ברית ותורה אלא סימנא בעלמא להזכירם באיזה נוסח שיהיה ודי להזכיר על בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו ועל חיים חן וחסד שחוננתנו ועל אכילת מזון שאתה זן ומפרנס אותנו ובזה מקיימין זכרון ברית ותורה שמצריכין הני תנאי גם חיים ומזון שנהגו קדמונינו וכן הוא נוסח הטור וכאשר כן הוא נוסח שלנו:
דה מט בגמ' גבורתא למחתם בתרתי פי' צריך להיות לזה תקיף בדעתו:
שם ואת שבקת כל הני תנאי ואמוראי ועבדת כרב חננאל ע' רש"ש ויפה כיון:
שם טעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך שנתן שבתות נ"ב בשם ומלכות:
רש"י ד"ה ומ"ד אינה צריכה מלכות קסבר דאורייתא היא ומברכת הארץ היא נ"ב אחרי רואי רובי המתמיהים על דברי רש"י ז"ל בזה ופירושים שונים על הא דלעיל משה תיקן לישראל ברכת הזן וכו' נראה לי בדרך פשטות כי גדולות נפלאת בעיני אחר כי כתיב כי ד' א' מביאך אל ארץ טובה וגו' ארץ חטה ושערה וגו' ארץ גו' לא תחסר כל בה ע"כ כתב

אחר כך אחר אשר הארץ היא טובה כל כך כי ממנה תוצאות כל חסרון בני אדם ע"כ ואכלת ושבעת אז וברכת את ד' א' על הארץ הטובה אשר ממנה כל מחסורך תברך אחר אשר כבר נתן לך א"כ משה רבינו שלא נכנס לארץ עדיין לא נתחייבו בברכת המזון כי כל ברכת המזון על שם ברכת הארץ יקרא ככתוב וברכת את ד' א' על הארץ הטובה אך ראה משה שלא יאות למלאות כריסו ולא יברך אחריו והוא חוב על כל מדבר להודות לבוראו עבור מזונו תיקן הוא לישראל ההולכים ברגליו שיברכו הם עבור כל מדבר אף עבור כל מי שנבראו לצורך האדם בנוסח הזן את העולם כולו בטובו וברוב עשרו הוא נותן לחם לכל בשר תי ומדבר וחתם הזן את הכל ולא נזכר בהברכה שום בקשה ותפלה ולא שם ישראל שיבקשו מה או שיברכו עבור עצמם לבד רק שבח והודאה וברכה כי עדיין לא מחוייבים היו הם ככל בני אדם רק מצד הסברא כולם שוים בחיוב אך משה ציוה לישראל שיברכו עבור כל העולם כולו והיה משה תיקן כל עיקר ברכת הזן יהושע שנכנס לארץ וכבר נתחייבו ישראל ביחוד ע"פ ד' בבהמ"ז והוא תיקן להם פי' סידר להם סדר הברכה ברכת הארץ וברכת הזן שתיקן משה לא זזה ממקומה וצרפה יהושע לברכת הארץ והיה מאז ברכת הארץ שתי ברכות כי ברכת הארץ שניתנה מפי הגבורה וכיון שנצטרף ברכת הזן אליה שתיהם ברכת הארץ ודוד ושלמה הוסיפו בונה ירושלים ואח"כ ביבנה הוסיפו עוד הטוב והמטיב והכל לאחדים בידינו והשלשה ברכות בעיקר ברכת הארץ נאחזים ובאו חז"ל והראו לדעת כי משורש אחד כולם יוצאים ואסמכוהו לכל הברכות על ברכת הארץ דכתיב בקרא וכן רש"י ז"ל כאן יפה כיון וקורא לכל ברכת המזון ברכת הארץ ויפה וברה רש"י בלשונו הזהב:

רש"י ד"ה ויתיב רב וד"ה ולא ידענא נ"ב ע' רש"ש:

תוס' **ד"ה** ברוך וכו' שני שבושים נמצא שם במאי דהביא מלעיל ז:

א' שנאמר ה' משמע הויה ושם בא"ד גם הכל טעות כי שם בגמ' מביא הקרא במה אדע כי אירשנה ותו' שם מתרץ ומה אינו מביא האי קרא מה תתן לי:

ע"ב תוס' ד"ה נברך אלהינו גרסינן נ"ב וכן צ"ל באלף וברבוא:

שם קודם לזה בתוס' ד"ה רבי מאיר סבר וכו' וכן לעיל גבי שאכל זית מליח כצ"ל:

דף נ גמ' תנ"ה בין שאמר נברך בין שאמר ברכו כצ"ל כי כן איתא בתוספות וכן מעתיק הרא"ש:

שם וא"ר יוחנן כצ"ל וכן הוא ברי"ף ורא"ש ואר"י. ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח מל המזון שאכלנו ה"ז בור אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בשלשה דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא ש"ש מוכחא מלתא כדתנן כענין שהוא מברך וכו'

נ"ב לכאורה קשה למה אינו מביא מהמברך ברבוא אומר נברך וכו' על המזון שאכלנו אבל באמת אין זה קושיא כי עיקר כל הדקדוקים אינן אלא על העונים כי המברך אינו בראשית דבריו אלא כמשתיק להמסובין לשית לב לברך וכן בתפארת שמואל על הרא"ש בפרקן סי' כ"ה שבעשרה שעונים ברוך אלהינו אינם צריכין לומר ובטובו חיינו כי כל עצמו של ובטובו חיינו ניתקן דלא תימא דמברך הבעה"ב אע"פ שהמברך אמר סתמא נברך שאכלנו משלו מ"מ איכא למשמע נמי דאבעה"ב קאי מש"ה צריכין העונין לפרש ברור למי מברכין ע"כ אומרים ובטובו חיינו מי שבידו להחיות אבל כשאומרים אלהינו לית לן בה ע"כ וע"כ בעמוד בר' יוחנן קדמאה צ"ל ברוך שאכלנו משלו ה"ז ת"ח למי שאכלנו משלו ה"ז בור כמו באידך דר' יוחנן ברוך שאכלנו משלו ה"ז ת"ח על המזון שאכלנו ה"ז בור כי מן המברך אין דברים ע"כ שפיר מביא דווקא מהעונין כי מהמברך אין ראיה שאין מדקדק וגם אין לנו לדקדק אתר מאמרו:

שם בגמ' מאי קמ"ל חנינא חדא זימנא ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן א"ר אבא אמר שמואל הכי קתני שלשה שישבו לאכול אין רשאין לחלק ובמאמר זה דשמואל פליגי רבוותא הרר"י פירש שישבו לאכול כאחד ועדיין לא אכלו והרי"ף והר"ח מפרשי שלשה שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו והמעתיק עשו משני הפירושים שני לשונות במימרא דר' אבא אמר שמואל והציגו לפנינו כאשר הוא ומי שאינו שם עיניו בהרי"ף והרר"י מתדמה בעיניו כאלו הכל יצא מהאמוראים:

שם בתוס' ד"ה אבל כו' והפסיק לשתים צ"ל לשנים.

ע"ב בגמ' אמר רבא מנא אמינא לה פי' מניין יודע עני להגיד זאת ע"ז משיב ואומר כי אם אומר כיון שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם בשום אופן אין רשאין לחלק תקשה הא דתנן מטה וכו' שחלקוה טהורה אלמא שאין מצטרפין אחר שחלקוה והני ג' נאמר כ"כ שיכולין לברך בהמ"ז כל אחד בפני עצמו אלא על כרחך צריכין לפרש שרב חסדא מיירי דלא אקדימו הנך ואזמין ולא נתחלקו ולא נתפלגו ולא דמי למטה אבל אזמין עלייהו דפלגוה דמי למטה ופרח זימון מנייהו ודברי רבא המה כאלו מעיקרא פריך על רב חסדא מהא דתנן מטה וכו' ומשני הא דר"ח מיירי דלא אקדימו הנך ואזמין והני שלשה עודם בחויב זימון קאי ולא דמי למטה אבל אזמין עלייהו אין הכי נמי דדמי למטה ורשאין לחלק ובזה נכון שפיר לשון תוס' וא"ת אמאי לא פריך וכו' כי כמו דפריך ממטה וצריך לבוא לדיוקא מכאן ולהבא למפרע לא יותר טוב לפרוך מכל כלי שנשבר וטהור בלא שום דיוק ומשני מכל כלי שנשבר מעיקרא לאו פירכא הוא דלא דמי כלל לשלשה ב"א רש"י ד"ה אבל אזמין עלייהו וכו' אלא כדי נברך וברוך הוא וכו' אין לפרש וברוך הוא וברוך

שמו שכתב הטור אחר שהעונים אמרו ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו חוזר המברך ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו ברוך הוא וברוך שמו שלזה ברוך הוא מתכוון רש"י שהיו שם עד אחר אלו התיבות שהם האחרונות שבברכת הזימון דא"כ לא הוה מתמיה הד"מ כל כך על אלו דברי הטור וכתב לא ידעתי מניין לרבינו זה כי אינו מוזכר בגמ' ורי"ף. ורא"ש לא הזכירו ג"כ וכו' ואם ברש"י ברוך הוא כוונתו ברוך הוא וברוך שמו כנ"ל הלא היו הראשונים או עכ"פ האחרונים מראים מקום לדבריו ברש"י הזאת ע"כ אומר ששיבוש הוא האי הוא ומחקתיו וכוונתו פשוט כדי נברך שאומר המברך וברוך שאומרים העונין ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו או וברוך קאי ג"כ על המברך שחוזר ואומר אחר העונין וכן מעתיק הרא"ש דברי רש"י ואלו לא היו שם אלא כדי נברך וברוך שאכלנו:

תוס' ד"ה חלקוה ובא ולי נראה דהתם מיירי שסופו להחזירה כצ"ל:

דה בא גמ' אספרגוס נ"ב משקה מעורב עם רפואה טחונה עד אשר דקה כעפר (מוסף הערוך):

רש"י ד"ה בדחמרא סמיכתו בפת נ"ב לפרש"י משונה האי לא קשיא הא בדחמרא מקדים פירוש הברייתא המובא בגמ' אחרונה ואידך משיב על ראשון ראשון בדחמרא ראשונה לרמ"ת קשה וכן הא בדחמרא הברייתא ראשונה רק אחריו לוקה אבל הערוך מביא בשם שאילתות בחמרא סמיכתו במינו ביין בדשיכרא סמיכתו בפת והוי שפיר כולן שוין בדחמרא לברייתות ראשונות בדשיכרא לאחרונות והברייתא ששה דברים נאמר באספרגוס מלה מלה קתני כשהוא חי מיירי באספרגוס דחמרא ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו לרש"י שניהם בדשיכרא ולשאילתות ורק אחריו בדשכרא ואין סומכין אותו אלא במינו בדחמרא:

תוס' ד"ה מעיקרא וכו' וכן בנטיל' ידים פי' בברכת נט"י שפעמי' אדם בא מבית הכסא ואין אדם ראוי לברך עד לאחר הנטילה נהגו וכו' נ"ב משמע מדבריהם הבא מבית הכסא ושלחנו ערוך לו לישב לאכול אינו צריך ליטול ידיו רק פעם אחת:

בהגה ד"ה בהרא"ש ליתא לכל זה נ"ב וע"ש במעי"ט:

ע"ב משנה אלו דברים משנה אחת אשר במשניות הוא שמונה משנות משנה ראשונה מתחיל אלו דברים והמחלוקת הראשונה שבין ב"ש וב"ה וכן כל מחלוקת שבין ב"ש וב"ה היא משנה בפ"ע וס"ה שמונה דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה וזאת נצרך לידע לדברינו לקמן:

דף נב רש"י ד"ה טעונה כוס וד"ה אלא תרי תנאי נקט רש"י דמתניתן דסבר אליבא דב"ש ברכה טעונה כוס הוא הברייתא דלעיל הנכנס לביתו וכו' ולא ידעתי למה דילג רש"י על המשנה שלפנינו דחזינן במחלוקת הה' שבין ב"ש וב"ה ומובא כאן בעמוד מדאצטריך ב"ש מזון והבדלה לצרופינהו ש"מ דברכת המזון טעונה כוס וכן משמע מתי"ט ד"ה מברך על היין דהגמ' מקשי מבבא לבבא דמבבא ה' משמע דס"ל לב"ש דבה"מ טעונה כוס ומהמחלוקת השמינית משמע דס"ל דאין ברכת המזון טעונה כוס וכן מפורש יוצא מתוס' רע"ק שם ציון נ' וז"ל עוד יש לומר דתנא דעדיות ס"ל כהך תנא דמשנה ה' (והוא פלגתא חמישית) דלעיל דגם לב"ש בהמ"ז טעונה כוס ע"כ וכן מפרש הרר"י והמעי"ט אך במלחמות והוא אחד בזה אשר אומר שאין ראיה ממתניתן מדאיצטריך לב"ש מזון והבדלה לצרופינהו דסברי ברכת המזון טעונה כוס ע"ש שנראה דוחק:

שם בגמ' ת"ר ב"ש נוטלין לידים וכו' שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס נ"ב מדמדייק הברייתא משקין שאחורי הכוס משמע דהא דאמרינן לעיל בעשרה דברים שבכוס ונותנו בימין היינו שנותן שולי הכוס על כף הימין וכמובא בבאה"ט בשם של"ה:

ע"ב גמ' אבל נט"י לב"ש תחלה וכו' הב"ח מוחקו והדין עמו ואם נפרשו כמו אמת ונכון ויהי' פירושו כו ושפיר נ"י לב"ש תחלה לא ס"ל מאי טעמא וכו' נוכל לקיימו וע' ערוך ערך אבל שם הרבה מאורות יש באור במלאפום שהוא האש (הגרי"ע):

שם בגמ' אר' חנינא מסורא מה טעם קאמר מ"ט אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של כושיים מפני שסתם מסיבת כושיים לעכו"ם נ"ב מדקאמר לא על הנר ולא על הבשמים משמע שגם הטעם מפני שסתם מסבת כושים לעכו"ם קאי גם כן על הנר היינו אפילו נר ששבת וכמש"כ הב"י סי' רצח על הא דלקמן כותי שהדליקו מישראל מברכים ,דוקא כשאין הכותי במסיבה אבל כשהוא במסבה אסור מפני שהוא לעכו"ם ע"כ אך להרי"ף גי' אחרת וע' ט"ז סי' רצ"ח ס"ק ה' שבא בזה בארוכה:

רש"י ד"ה ה"ג בתוספתא וכו' שיש בהן כזית הסה"ד והשאר הקפתי כי אין כן לשון חכמים שיאמרו אשר ת"ח מניח פרורין שאין בהן כזית ואין צריך לזה להיות ת"ח ובאמת בתוספתא ליתא:

ד"ה במסכת כושיים לאכילה לסעודה מדייק לפרש כי לאכילה שאוכל לבדו או עם ב"ב מה שמחה עושה ע"כ פי' לסעודה עם רעים ומדליקין נר אפילו ביום ונותנין בשמים על השלחן:

תוס' ד"ה נהגו העם וכו' אבל הכא יכול להורות דאין וכו' כצ"ל:

ד"ה בברא כ"ע ל"פ וכו' ויש לומר דלשון קרא וכו' וקמ"ל זאת בהאי דאמר בורא שלשון קרא עדיף כמו דאמר ר' זירא לעיל ל"ח בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן

דף נג בגמ' בדין הוא דאפילו מחצה על מחצה נמי מברך נ"ב דבמחצה עכו"ם מסתמא אית בהו דהיתרא נמי שהדליקו בליל מוצ"ש מישראל ולפיכך במחצה על מחצה בדין הוא להקל ולדונו כרובא דהיתירא (פ"ח):

רש"י שלהי העמוד ד"ה בטבריא היו רגילים לגמר ערבי שבתות ובצפורי במוצאי שבתות נ"ב כשפושטין בגדי שבת להטמינם לשבת הבא היו מגמדים אותם וקופלין אותן ומניחם בארגז הבגדים ולא הפיגו את ריחם ובע"ש בהוציאו אותם ולבשם נתנו ריחם כאלו נגמרו בו ביום ומפני שבצפורי היו מאחרים לקבל שבת עשו עבודתם לשבת בעצלות ולא הי' מספיק להם ע"ש אורך היום שהיה ארוכה מע"ש אשר לטברי' לגמר אף הבגדים באותו יום ובטבריה היה ממהרים לבוא והיו זריזים במלאכתם לכבוד שבת והיה מספיק להם קוצר היום אצלם אף לגמר את הכלים בו ביום ואלו ואלו במגמר הכלים הללו בע"ש והללו במצ"ש לשם שמים נתכוונו:

שם בהגהה ד"ה תוספתא וכו' וע"ש היטב ותראה פליאה נ"ב עיינתי שם בלח היטב כי אינו ענין גדול שיהיה צורך להטיב העיון אך בסקירה אחת שם שינוי ולא פליאה רק שלפי הגי' שם צריך להיות כאן תנ"ה ר' אליעזר ב"ר צדוק לא היה אומר מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש ותל"מ:

פרק תשיעי

דף נד פרק הרואה במשנה והצועק לשעבר הוא"ו של והצועק אין לו פירוש וצ"ל כמו במשניות הצועק:

שם הנכנס לכרך מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו ב"ע אומר ארבע שתים בכניסתו ושתים ביציאתו נותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד נ"ב איפכא הל"ל צועק על להבא ונותן הודאה על שעבר כי מתחלה מתפלל על העתיד כמו שפי' רש"י שגם הת"ק מודה בזה שיכנס לשלום ויצא לשלום ובן עזאי בא להוסיף שצריך להודות כ"כ על שעבר שהכנסתני לשלום ושהוצאתני לשלום אבל הרמב"ם מפרש בת"ק ואחת ביציאתו שיודה לאל שהוציאו ממנו לשלום נמצא הת"ק מחייב על הכניסה לצעוק ועל היציאה להודות וב"ע בא להוסיף שצריך כ"כ להודות אחר הכניסה ולצעוק טרם שיצא ושפיר מדויק לשון מזוהב לב"ע במה שמוסיף על הת"ק נותן הודאה על שעבר אחר שנכנס וצועק על העתיד טרם שיצא (תוס' חדשים בשם מוהרי"ק ודפח"ח). בגמ' ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בפיקתא דערבות וצחא למיא (נ"ב פקתא דערבות נמצא ג"כ (בחולין

קז' ומ"ק טו') דלא שכיחא שם מיא) אתעביד ליה ניסא אברי ליה עינא דמיא ואשתי ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזי ונפל עליה גמלא פריצא אתפרקא ליה אשיתא על לגוה כי מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל נ"ב לכאורה היה מהראוי לומר בערבות ובמחוזא או במיא ובגמל אבל כי דייקינן שפיר מדויק לשונו שערבות וגמל המה שניהם דברים מסוכנים ערבות בצחיתו מזיק להולכים בו בצמא ונעשה לו נס וניצל מהמזיק ערבות ושפיר מברך שעשה לי נס בערבות אבל מחוזא אינו המזיק רק הגמלא פריצא וניצל מהמזיק מהאי גמלא מברך שעשה לי נס בגמל:

רש"י ד"ה כנגד שער מזרחי חוץ להר הבית וכו' לפי שכל השערים מכוונים זה כנגד זה שער מזרח שער ע"נ שער ע"י ופתח האולם וההיכל ובית ק"ק כצ"ל וכן היא ברש"י על הרי"ף ונראה שלא היה כלל בספרים שלפני המעתיק רש"י להרי"ף מה שהוסיפו ברש"י שלפנינו בימי מקדש ראשון כשהיה וכו' ע"כ ראוי למוחקו כי זה הוא אשר המשנה יצייר לפי תבנית בית ראשון אין זה מנהגו של רבינו הקדוש ברוצה לצייר בית מקדשינו מצייר השני שהיה קרוב לזמנו ערך שלש מאות שנה ועוד היה הציור ותפארתו כמעט נגד עיניהם בקבלה מאבי אביהם כמו יומא ריש פ"ה שמספר עבודת יו"כ תני היה מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שתי הפרוכת ובמדות פ"ד מ"ז כשחושב מדת אורך הבית תני כותל האולם כותל ההיכל אמה טרקסין ולא תני כותל ק"ק שהיה בבית ראשון כותל ובו פתח משום שלשון טרקסין פנים וחיצון וזה הפי' מורה על בית שני פרוכת אחד תחת צד חיצון של כותל בית ראשון וא' משום צד פנימי של הכותל שבראשון ולפי פי' השני טרק סגור סגי הלוחות שנתנו מסיני זה הפירוש כולל כותל שבראשון ושתי הפרוכת שהיו בבית שני במקום כותל שבראשון גם דעת ר' יוסי שסובר שגם בשני היה פרוכת אחד עוביו אמה וכן מפרש הרמב"ם בפי' משנה הנ"ל במדות מה הוא טרקסין שבמקדש ראשון היה הטרקסין כותל אמה ובשני היה אמה טרקסין בין שתי פרוכת וביד החזקה בית הבחירה פ"ד ה"ד מעתיק זאת המשנה דמדות כהויתה ובמקום דתני במתניתין אמה טרקסין מעתיק הוא ובין שתי הפרוכת המבדילות בינו ובין הקודש אמה הרי מכל הלין אשר שם טרקסין נופל גם על בית שני ומאי דאיתא (ויומא נא:) אבל במקדש שני כיון דלא הואי אמה טרקסין ובמקדש ראשון הוא דהואי פירוש שבראשון היה הטרקסין אמה עובי הכותל ובמקדש שני לא הוי כותל לטרקסין ע"כ עשו הטרקסין משתי פרוכת ע"כ תיבת טרקסין שברש"י אשר אנחנו בו אינו צריך לזה מקדש ראשון ולשון משנתינו כאן מורה כ"כ שלא במקדש ראשון מדבר דתני שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית ק"ק אם במקדש ראשון מדבר שהיה חומה ובו פתח למה שינה התנא את

לשונו משער לבית הוי ליה למיתני שער המזרח שמכוון כנגד שער הק"ק ש"מ שבמקדש שני משתעי שהיו שתי פרוכת פרוסות מצפון לדרום ולא היו פתוחות נגד השער רק אצל הכותל וגם שם לא פתוחות זה כנגד זה אלא החיצון אצל כותל הצפוני והפנימי אצל כותל הדרומי ע"כ מוכרח למתני כנגד בית קה"ק וביותר מלשון רש"י בעצמו מוכח שלא מידו יצאו הני ד' תיבות בימי מקדש ראשון כשהיה כיון דרש"י כרוכלא מתני ואזיל לפי שכל השערים מכוונים זה כנגד זה שער מזרח שער ע"נ שער ע"י פתח האולם וההיכל ובבואו לק"ק שיכל את לשונו הזהב ולא כתב ופתח ק"ק אלא ובית קה"ק מכל הלין משמע דבבית שני משתעי התנא במתניתין גם רש"י בפירושו ואינם יכולים לומר פתח קה"ק שלא היה פתח ע"כ תמכתי עטי במתני הגמ' שהיה לפני המעתיק פירוש רש"י ז"ל ברי"ף ומוחק אני כל הלין סה"ד בימי מקדש ראשון עד גמירא וסה"ד הוא ובית ק"ק כיון שכן הוא בספרי קדמונינו כמו שאנחנו רואים בספר המעתיק הנ"ל ואם אמנם הראתי לדעת ששם טרקסין נופל גם על שני פרוכת שבמקדש שני ונוכל להניח אמה טרקסין שברש"י אך כיון שתופסים לשון רש"י שברי"ף עיקר ושם ליתא מה לנו להוסיף מדעתנו ולדחוק בפירושו:

ע"ב אמר ר"י א"ר ארבעה צריכין להודות יורדי הים וכו' ע"ש כל המאמר והנה סדרן בגמ' שלא ככתוב כי סדרן במזמור הולכי דרכים במדברות חבושי בית אסורים. חולים יורדי הים וכבר נדפס בספרינו על הגליון תשובת רב האי גאון על זה ומובא ברבינו יונה ומפורש יותר בערוך איך כל האי סדר דבגמ' כל חד עדיף ניסיה מדבתריה ע"ש ועלי עוד מוקשה במאמר זה למה לא אמר יורדי הים ובאו אל מחוז חפצם הולכי מדברות ובאו אל עיר מושב כדכתיב בהו כמו שאמר לשון הכתוב על חולה ,,ונתרפא" על חבוש ,,ויצא" ואם סמך על המובן אצל יורדי הים והולכי מדברות היה לו לסמוך גם אצל חולה וחבוש ולומר יורדי הים הולכי מדברות תולה חבוש ואפשר לומר כי אצל יורדי הים כתיב יקם סערה לדממה ויחשו גליהם ועודם יורדים בים ישמחו כי ישתוקו ותיכף צריכים להודות עודם בים וכן אצל הולכי מדברות כתיב וידריכם בדרך ישרה ועודם במדבר רואים שמדרך ישר זה יבואו בדרך המלך ללכת אל עיר מושב וצריכין להודות בעוד הולכים במדבר אבל אצל חבושי בית האסורים כתיב יוציאם מחשך וצלמות והנה כעת אחר צאתם יודעים שה' מושיעם וצריכין אז להודות וכן אצל חולה כתיב ישלח דברו וירפאם אז עליהם להודות ויפה קיים במאמרו ככתוב ארבעה צריכין להודות יורדי הים בעודם יורדי הים הולכי מדברות בעודם במדבר ומי שהיה חולה מקודם ואחר כן נתרפא אז צריך להודות ולא בעודו חולה ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא אז אחר שיצא

צריך להודות ומדויק הכתובים שמביא על כל אחד על יורדי הים מביא וישמחו כי ישתוקו ומדלג על וינחם אל מחוז חפצם ותופס ואומר יודו לה' חסדו כמו שאמר שעודם בים יודו וכן הולכי מדברות מביא וידריכם בדרך ישרה ומדלג ללכת אל עיר מושב כי אף שאינם עוד בדרך המלך כיון שרואים להם בדרך ישרה במדבר אשר יבינו כי משם אחר שיצאו מהמדבר יבוא לדרך המלך ללכת אל עיר מושב ומביא הקרא יודו לה' חסדו ואצל חולה מביא ישלח דברו וירפאם יודו וכן אצל חבוש מביא ואומר יוציאם מחשך וצלמות ואומר יודו. בהג"ה הגרי"ב ד"ה הטור בא"ח נ"ב היה לו לקרב עדותו ממעין הנובע הרא"ש שמשם לקח הטור זה"ל סה"ד שם ובעינן תרווייהו נ"ב ע' מעי"ט:

דף נה ע"ב גם רפאם כמי מרה וכו' נ"ב ברי"ף הגי' כמי מרה וכמי יריחו וכמרים וכנעמן וכחזקיהו ושפיר נכון כסדרן הקודם בזמן קודם אך אגב מרה מסמיך לו יריחו מים למים ואגב מרים מסמיך לה נעמן צרעת לצרעת ולפלא על נוסח שלנו שהוא דלא כמאן:

דף נו ד"ה ניסא מתרחש לך שע"י נסים עד סה"ד כצאת דברי רש"י ופי' מלתיו מפינו לאזנינו קשה לאוזן לשמוע מה שהפה מוציא ע"כ נ"ל שאין עומדין כלל בחודש ניסן ולזרוק ניסן מהכא וליקח שוב שנית נסים מקומו וכך פירושו שע"י נסים נקרא שע"י נסים קורין ההלל הזה נסים על כל צרה הבא לישראל שבאים צרות ועליהם נסים לישראל אומרים אותו על גאולתן ברור שכן כתב וכן היה כונת רש"י ז"ל:

ע"ב בגמ' הרואה קנה בחלום נ"ב ע' יבמות צג:

דף בז גמ' הרואה אתרוג בחלום הדר הוא לפני קונו שנאמר פרי עץ הדר הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים שנאמר כפת תמרים כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה הרואה וכו' אלא לפי שבמקומו של תנא נ"ב שהוא בבל היו עובדים לה כדדרש רב. המנונא למטה בעמוד זה:

דף נח בגמ' על אורח רע כתיב לכן יראוהו אנשים וגו' נ"ב פירוש על זה לא ראיתי ולא שמעתי גם אנכי לא ידעתי אך אחת מצאתי שבירושלמי ליתא גם בתוספתא אין שם רק על אורח מהו אומר זכור וגו' ומאורח רע אינו מזכיר עוד:

שם הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק כו' חכמי אומות העולם אומר ברוך שנתן נ"ב כאן שחלק וכאן שנתן ע' מעי"ט:

ע"ב בגמ' נגד רב חסדא ואתנח נ"ב נגד פי' משך הנשימה לתוך גופו ואתנח:

שם מאי זיקין אמר שמואל ככבא דשביט וע"ז הגה ע' ערוך ונ"ב ערך זק א':

דה נט בגמ' גזיזי דברזא הגריעב"ץ גורס דברדא:

שם ברש"י על ההרים לא מצי לברוכי שאינן בכל מקום אלא כל אחד ואחד במקומו כצ"ל וע' במשנה רש"י ד"ה מלא עולם:
ע"כ תוס' ד"ה הטוב והמטיב וכו' אך בירושלמי והג"ה שם וכן משמע נ"ב וברא"ש איתא וקצת משמע כן בירושלמי:
בא"ד אך ר"ת מפרש דעובדא דרבי בא לחלוק כצ"ל:
דף ס גמ' וליפלגו בקנה וחזר וקנה להודיעך כחו דר' יהודה כצ"ל ומה שהכניסו המעתיקים בינתיים דאין צריך לברך בטעות הכניסו כי לשון עלגים הוא ולא נמצא כה"ג אצל ולפלגו ולא שייך כלל כי אין בו טעם וריח וכל מדפיס שיקדים לדלגם זכה:
שם בגמ' פיסקא ועל הטובה ה"ד וכי שקיל לה מיניה נ"ב פי' שקיל לה וממונו מיניה דאל"כ מאי הרעה שיכול לבוא מזה וכן פי' הרמב"ם ורע"ב והרר"י:
שם יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא נ"ב פי' יהודה בר נתן היה נושא כליו דרב המנונא ואזיל בתריה כמו הני שקולאי דתברי חביתא דתמרי:
שם בגמ' ת"ר בכניסתו מהו אומר וכו' נ"ב בברייתא הלזו תמצא הפירושים שונים מפרש"י דברי ת"ק במתניתין י"ר מלפניך הראשון השני הוא דברי ת"ק לפרש"י יהי רצון מלפניך הראשון ומודה אני לפניך השני דברי ת"ק לפי' הרמב"ם יר"מ הראשון ומודה אני לפניך הראשון הוא דברי ת"ק לפרש"י שברי"ף ובכלל כל הברייתא שיתפלל כולם דברי בן עזאי הם כפרש"י:
שם אמר היינו דרב אחא ואח"כ צ"ל הנכנס להקיז דם ומה דאיתא בנתיים דא"ר אחא ט"ס הוא מהררי"ל מוחקן גם רש"י מוחקן:
שם בשורה אחרונה כי קאי מאי אומר צ"ל כי נפיק כי אחר הנכנס לא שייך כי קאי אלא כי נפיק וכן הוא גי' הרי"ף:
ש **ע"ב** תוס' ד"ה מפליא לעשות וכו' ואינו יכול לשמור בו והקב"ה כצ"ל רש"ש:
דף סא גמ' ואמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה ע' צל"ח טוב פירושו בשני אופנים:
שם נזדמנה לו על הגשר נ"ב האי על הגשר לא ידעתי לפרשו אחר שהגשר רחב שיכול לסלקה לצדדים כדקתני מה לי גשר מה לי דרך ונ"ל דהאי גשר אינו גשר שעל המים אלא שווקים ורחובות מרוצף אבנים ותני ראשונה לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך היינו כשיודע שאשה הלכה בדרך זה מעיר לעיר שגם הוא רוצה לילך באותו הדרך לא יהלך אחריה כי בדרך בין שדות וכרמים אפילו יסלקוה לא מהני כי מידי הרהור לא יצא אלא ימתין במקומו עד שישער בעצמו שכבר נתרחקה הרבה בכדי שלא יראנה כלל אז ילך

ואם נזדמנה על הגשר ברחוב או בשוק ירוץ ויסלקנה לצדדין וכן הוא ברמב"ם וטור ובב"י בש"ע מי שפגע באשה בשוק אסור לו להלך אחריה אלא רץ ומסלקה לצדדין ואין גשר נזכר בהם והרי"ף מעתיק נזדמנה לו על הגשרים משמע כ"כ אשר אינו גשר שעל הנהר אלא גשרים כמו שפרשתי בעז"ה שווקים ורחובות:

שם בגמ' אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו נ"ב להד"מ אין קרא כזה בכל תנ"כ והרא"ה שהת"א אינו מראה מקומו וחפשתי ומצאתי קרא כתיב אשר יש לדרשו כך והוא שמואל א' ב' י"א וילך אלקנה הרמתה על ביתו ופירשו שם המפרשים על ביתו כמו אל ביתו אבל חז"ל עמדו על זה השינוי וקשה להו למה כתיב על לכתוב אל ולא דבר ריק הוא ובטח יש בזה כונה גם קשה להו שמתחלה בהביאם את שמואל לשילה כתיב ותעלהו ותביאהו בית ה' שילה עשה הכתוב אותה לאשת חיל ועיקר ועתה בלכתם אינה מזכיר אותה רק וילך אלקנה והלא גם היא הלכה ועוד קשה להו אפילו היה כתיב לביתו או אל ביתו כדת כולו מיותר אחר שכתיב וילך אלקנה ברא"ש הרמתה ומראשית הספר ידענו כי שם ביתו ע"כ ראו חז"ל שאין המקרא הזה אומר אלא דרשוני ודרשו ביתו זו אשתו ועל כמו ויקח את מחלת בת ישמעאל ב"א אחות נביות טל נשיו לו לאשה שפירושו הוסיף ליקח אותה על נשיו שהיה לו כבר וה"נ וילך אלקנה הוסיף ללך גם הוא על ביתו אחר שכבר הלכה שם אשתו ונמצא הכל נכון שנזכרה גם היא בלכתה ושפיר על ביתו שצריך לכתוב ביתו וגם צריך לכתוב על וכיון שדרשו חז"ל הקרא הרי הוא כאלו עומד כן כפי הדרש נגד עינינו שחור על גבי לבן ומביאין הכי כאלו כתיב הכי וילך אלקנה אחרי אשתו לא רחוק אצלי שכוונתי לאמת בעזר השי"ת אחרי כותבי מצאתי שכוונתי ב"ה לדעת גאון הרש"א ז"ל ולאשר שם קיצר כיאות לחכם וגאון כמוהו גם בשינוי מעט חסתי על עמלי כי לא למותר בעז"ה גם דברי:

ע"ב גמ' ת"ר הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב וכו' נ"ב עיין מעי"ט סעיף ב' סימן כ"ח בפרקין ותבין בטוב טעמו ויהיה לפניך הציור הזה כי הוא אמיתי: &&ציור&& רש"י ד"ה איכא בינייהו צדדים וכו' ומיהו נגד ירושלים בסה"ד ופירושו ומיהו דוקא נגד ירושלים רש"א:

שם ד"ה הוו שדיין לבני וכו' לפי שבבל במזרחה של א"י עומדת נ"ב ובב"ב כ"ה: איתא שבבל מצפונה של א"י ומוכח מקרא מצפון תפתח ושניהם אמת כי בבל כנגד מזרחית צפונית של א"י ואע"פ שבבל נגד גליל שבא"י ובגליל עצמו מזרח ומערב מותר מפני שאין מקום אחר אבל בבבל נגדה כל א"י מקודש ואוסר ר"ע בח"ל מזרח ומערב כנגד

כל א"י אלא יפנה צפון ודרום שאין א"י שמה וכן מדייק רש"י ז"ל שלא יהיה פרועו לא מלפניו ולא מלאחריו לצד א"י אפילו לאותו הצד שגליל בתוכה:
תוס' ד"ה ר"ע אוסר בכל מקום מזרח אחוריו ופניו למערב נ"ב וה"ה אפכא:
דף סב תוס' ד"ה רבא וכו' משמע דראה בחלום פטירתה קודם שראה פטירתו דאביי כצ"ל:
ע"כ גמ' כאסטמה כצ"ל וכן הוא בערוך (שטאהל) גם איסטמא שם הוא ופירושו בינדא שטערין טיכל ובילדותי ה' תר"ה עוד היו נשינו נושאות על ראשיהם ובאותה שנה גזר המלכות שיהודים ילבשו כאזרחים נאסר גם זה:
שם אמר ר' חלבו אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר ברי"ף מצוה לעשותו קפנדריא:
תושלב"ע

מסכת שבת

פרק א

דף ב ע"א רש"י ד"ה שתים שהן ארבע בפנים כו' ובריש פ' הזורק (דף צו:) נפקא לן וכו' כצ"ל:
שם ד"ה פשט העני את ידו וחפץ בתוכה ע"כ נ"ב העני מחזיר על הפתחים וסל בידו לקבץ בו פרוסות לחם ובשפלות רוחו בבואו לפני החלון של בעה"ב עומד על מקומו עדי שבעה"ב רואה אותו בעד החלון והבעה"ב משכיל אל דל פותח החלון ומרמז לעני שיושיט מידו לידו הסל והנה הוא המלאכה ראשונה שבין העני ובעה"ב פתח בו פשט העני את ידו וסל בתוכה הוא החפץ שפרש"י ונתן אותו הסל לתוך ידו של בעה"ב ועביד העני עקירה והנחה בהכנסה וצופה ומביט על בעה"ב עדי שנתן בעה"ב מה שהוא בכדי נתינה לתוך הסל והעני נכה רוח אינו רוצה שיטריח בעה"ב א"ע בפשיטת ידו לחוץ מקדים העני א"ע ופושט ידו עוד הפעם לפנים ונוטל הסל עם מה שיש בו מידו של בעה"ב והוציא ועביד העני עקירה והנחה בהוצאה ואם העלים העני את עיניו ולא הקדים עצמו לפשוט ידו לפנים לקחת הסל ופשט בעה"ב את ידו לחוץ ונתן הסל לתוך ידו של עני או עוד בראיה ראשונה שראה בעה"ב דרך החלון את העני פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונטל הסל מתוך ידו של עני והכניס הרי עקירה והנחה בהוצאה והכנסה לבעה"ב ואיך היה השבת הסל לחוץ לידו של עני איני צריך למתני עוד כי כבר חשב בזה שני אופנים וע' רש"י (דף ג' ג) פטורי דאתי בהו בסה"ד:

תוס' ד"ה שתים וכו' מה לי עיולי דהא הזורק ד' אמות ברה"ר משמע שם דאי הוה משכחת לה וכו' כצ"ל:

ע רש"י ד"ה הא דומיא כו' ונכנס למקדש חייב נ"ב ע' רש"א:

תוס' ד"ה מראות כו' התם חשיב פתיכין ונגעי אדם נ"ב ע' רש"א:

דה ברש"י ד"ה מפיס עוצר פי' דבר הסוגר עד הנה כמו האי מורסא מפיס פותח שתצא הליחה כי אין לומר אשר עוצר פי' על מפיס מהיפך להיפך המורסא צריך לפתח ועוצר פירושו סוגר כדכתיב כי עצר עצר ה' בעד כל רחם ולקמן קז:

פי' רש"י מפיס מבקע וכן מפרש המ"ע מפיס (אפפנען) מורסא (בלוטער) ובכתובות ו: פרש"י המפיס הפותח פה כמ"ע:

רש"י ד"ה צידת צבי וצידת נחש כו' כולהו ס"פ ר' אליעזר אומר האורג והתם מפרש מנא ליה בהו דפטור ומותר כצ"ל כי אין שם כגמ' שום טעם רק ממאי דפטור ומותר גם בפ' ר"א אומר האורג בסיפיה אינו לשון המורגל:

שם ד"ה פטורי דאהי בהו כו' ורבותינו אומרים פשיטת יד לגבי שניהם כצ"ל (לפנים) מחקתי והסכמה מרש"ש:

שם ד"ה ידו לא נייח ע"ג קרקע הלכך כצ"ל וכן מעתיק לשון רש"י תוס' ד"ה מאי טעמא וכן נכון וכן הוא בראי"ש ור"נ:

תוס' ד"ה בבא כו' דלא עבר משום לפני עור דלא יושיט אדם כוס כו' כצ"ל וכן כתב הר"נ:

שם ד"ה שניהם פטורין כו' אינו קאי אמתניתין שהרי רישא נ"ב ע' רש"א:

שם סה"ד נגמרה המלאכה נ"ב ודבריהם ע"פ פי' ריב"א אבל לפרש"י קאי אמתניתין והסכמה מחכמת מנוח שניהם פטורין הוא פיסקא ומה שקשה למה מקדימו לפיסקא דרישא פשט העני אפשר לומר איידי דקאמרי דאתי בהו וכו' שנאמרו בהאי בבא מקדים האי בבא דמתניתין קודם הרישא:

ד"ה עקירת גופו כו' וא"ת ואמאי לא פשיט פי' בעיא דרב אי עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי מלא יצא החייט דשמעינן מינה שאם יעקור הגוף משחשיכה יהיה כמו שעוקר המחט ממקומו דאי לא מאי איכפת לן שיצא משחשכה אפילו יניח המחט אחר שיצא משחשכה על גבי קרקע יהיה הנחה בלא עקירה והיינו שכתבו הא לא מצי למיתי לידי איסור דאורייתא ואף לרשב"א שמחלק בין עקירה להנחה שפיר מקשה:

ע"ב רש"י ד"ה כר"ה לא דמיא נ"ב הא דלא כתב רש"י הכא אם פשוטה לרה"י כש"כ בדיבור שאח"ז ד"ה וכרה"י לא דמיא משום דעתה סליק מיניה שכתב בד"ה אמר אביי

פשיטא לי דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת וסה"ד בין שהוא רה"ר ע"כ אינו צריך לשנות ואולי הכל ד"א:

ד"ה שוגג לא קנסוהו רבנן ודרב ביבי לא תפשוט מהכא הרי רש"י ז"ל נותן להוצאת ידו מקום אתנו וקורא אותו הכא וכן ראוי כי בעיא דאביי יש לו שייכות וקשר חזק עם המתניתין דהכא וכן הת"ש אשר על בעיתו כ"כ הוצאת ידו ונאה לו שם הכא ע"כ גם בסה"ד דהתם ליכא צ"ל דהכא ליכא למיחש כו' אבל התם אי קנסינן כו' ולפי דברינו גם בתוס' ד"ה בשוגג כו' צ"ל וי"ל דאין לפשוט דהכא מה שלא התירו כו':

תוס' ד"ה היה טעון וכו' דאי הוה נקיט טוען עצמו משחשיכה ועמד לפוש נ"ב פי' ואח"כ הוציאן לחוץ לא היה משמע מידי וכו':

ד"ה מי קנסוה סה"ד מבעוד יום ושם על הגליון רש"ל ור"מ גורס ומבע"י נ"ב ורש"א מקיים הגי' שלפנינו:

ד"ה התירו כו' סה"ד מעכבין הגהה על הגליון וע' ערוך ערך רדידה אבל להד"ם אין ערך רדידה כלל בערוך וצ"ל וע' ערוך ערך רד ד' וכן הוא בר"ה כ"ט:

דף ך ע"ב רש"י ד"ה שדי נופו סה"ד דעיקר שיש בו ד' מחשב ליה לנוף כן צ"ל וכן פרש"י לקמן ח':

דף ה בגמ' אלא אמר רבא ידו של אדם וכו' פי' ידו של אדם אחר האוחז החפץ בידו או שמקבלו לידו חשובה בעי ר' יוחנן זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וקיבלה מהו כצ"ל וכן הוא גי' הרא"ש והמ"מ ולא גרסי וחזר:

רש"י ד"ה שלשל השפיל

לאותו אדם שעוקר מידו או שמניח לידו כד' על ד':

שם בגמ' כמו היה משלשל בחביות (מכות ע"א) כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה אגוז כו' ובריש פרק בתרא משמע נמי דאם נותן על אדם כשהוא מהלך דלא חשיב הנחה דקאמר מניחו עליה כשהיא מהלכת ונוטל ממנה כשהיא עומדת ופריך עלה אי הכי אפילו חבירו נמי ואמרינן וכו' כצ"ל ושפיר מתחיל באדם ומסיים באדם:

דף ו בגמ' והכרמלית אינה לא כר"ה ולא כרה"י וכו' ואין מכניסין מתוכה לרה"י ולא מרה"י לתוכה כצ"ל ובזה ישתוה הלשון אצל ואין מכניסין ללשון אשר אחר ואין מוצאין וכן הגי' בריף ורא"ש:

תוס' ד"ה כרמלית בירושלמי וכו' נ"ב והר"ן מפרש כרמלית כארמלתא לא בתולה ולא א"א כן כאן לא כרה"י לגמרי ולא כרה"ר לגמרי:

דף ז בגמ' (אמר רבה דבי ר' שילא) מוקף ונ"ב בריף ורא"ש ליכא כמו בעירובין דליתא:

תוס' ד"ה אילימא דאי איכא מחיצה עשרה כצ"ל:

דיא ך בגמ' פחות משלשה מדרס דרסי ליה רבים וכארעא סמיכתא היא משלשה ועד תשעה לא מדרס דרסי ליה מפני גובהה ולא כתופי מכתפי עלה מפני שנמוכה לכתף הלכך לאו רה"ר היא אלא כרמלית תשעה חזיא לכתופי והוי ר"ה ורש"י עירובין):
רש"י ד"ה גבוה י' כו' באמצעיתה נ"ב פי' באמצע עביד:
תוס' ד"ה רחבה ששה פטור כו' אע"ג דרש"י פי' נ"ב גיטין ט"ו: בא"ד וא"כ היכי פליג רב חסדא נ"ב שם בעירובין אמר ר' חסדא גידוד ה' ומחיצה ה' אין מצטרפין:
בא"ד היינו שעשה מחיצה ה' על תל גבוה ה' נ"ב וכן פרש"י שם בעירובין:
ע"ב בגמ' מובא מתניתין דלקמן (דף ק:) סוף המשנה מעתיק כאן ורקק הוא"ו מוסיף מיותר כי במשנה איתא רקק:
דף ט ע"ב רש"י ד"ה עד שיתפלל שמא ישכח ולא יתפלל נ"ב האי ישכח לא אוכל לבלוע אם החשש משום שכחה בלא ספר כשמגיע זמן מנחה לא יהיה רשאי אפילו לישב בטל אלא יעמוד ויתפלל אותיום בעודו זוכר במנחה כי אם ישהה יש לחוש שמא ישכח וגם מה התועלת לענין שאין מפסיקין בדאיכא שהות כיון דחיישינן לשכחה ע"כ לבי אומר לי שצ"ל שמא ימשך וא"ת א"כ לא ידמה ללא יצא החייט יש לומר שגם שם הלא הטעם שמא ימשך אשר המחט יהיה אצלו עד חשכה וישכח אח"כ שהוא שבת ויצא ורש"י מעתיק הלשון במשנה שם שמא ישכח וסומך על המובן וכמו שפי' שם תוס' ד"ה שמא וגם רש"י בעצמו בסמוך כותב וטעמא דכולהו משום שמא ימשך וגם בגמ' מפרש שמא ישבר הזוג ואם משום שכחה שבירת הזוג ל"ל:
ד"ה לכולה מלתא דמרחץ נ"ב זה הדיבור צ"ל קודם ד"ה בורסקי ואין לומר שלרש"י היה הגי' בגמ' כן כי הלא במתניתין מרחץ קודם לבורסקי:
דף י בגמ' התם לא שכיחא שכרות נ"ב פי' לא שכיח כל כך שיגזור אף בדיעבד שכבר התחיל יפסיק אבל מזדמן לפעמים שישתכר בסעודה אף מבעוד יום ומהני נגד לכתחלה שלא יתחיל וכן פי' הר"נ על דלמא אתי לאמשוכי ימשך אחר סעודתו וישתכר ויעבור זמן תפלה:
שם עד מתי יושבין בדין פי' שלא ילכו ב"ד מבית הועד שלהם אלא יהיו מוכנים אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליתי והוא עד זמן סעודה היינו עד ששה שעות ואחר הסעודה אם יהיו נדרשים מבעלי דין יתאספו כדאיתא (סנהדרין ז) וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין:
תוס' ד"ה התם כו' מנחה ונעילה דשכיח שכרות גזרינן אלמא כו' כצ"ל:
שם הכא שם גופיה אקרי שלום נ"ב נראה לי חז"ל דרשו ויקרא לו (למי) ה' (כלומר להשי"ת ומה קרא לו) שלום והיינו שם גופיה אקרי שלום וכאלו כתיב ויקרא לה' שלום.

מדי דברי במה שיש לזהר מלומר בבית המרחץ אומר שמאד מאד יש ליזהר במענה שרעהו הן אשר לשון אמנו לומר על הן יה אך יענה אשכנזית יא גם רגיל לומר עס איז אמת חלילה לומר כן רק יאמר עס איז וואהר ויש עוד כמה תיבות שיש ליזהר בהם ובכלל אני אומר כמו שמצוה שלא לדבר דברים בטלים במקום קדוש כך טוב שלא לדבר כלל במרחץ רק דברים הצריך לו באותה שעה:

ע"ב בגמ' שאיף ליה משחא ורש"י גורם שייף ליה משחא נ"ב הדין עם רש"י ז"ל כי כן הוא שם בגמ' ביצה:

תוס' ד"ה נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים על הגליון שם הגהה וע' בשל"ה ביאור יפה בדברי תוס' הללו נ"ב אותו הביאור ישנו גם במהר"ם והכל לבאר גי' רש"ל ופירושו וגם יותר מבואר במהר"מ גם לשון נתגלגל הדבר. ובזולת קושית תוס' קשה הלא קנאת האחים ביוסף ועד שנתגלגל הדבר שירדו עי"ז למצרים היה מאהבת הקב"ה את יעקב וכדי שלא ירדו יעקב ובניו ח"ו בשלשלאות של ברזל למצרים סיבב כל הסבות מראש עד סוף שבאו שמה שמח וטוב לב והסיבה היתה זאת ששינה יעקב את בנו יוסף בין הבנים והחל לצמוח קנאה ושנאה בלב האחים על יוסף וכחסד היה בעיניהם שמכרו אותו ולא המיתוהו ומזה נסבה שבאו יעקב ובניו אח"כ בחדוה ונחת לחסות בצל ממשלת אחיהם יוסף והלא השנאה בין האחים לטובה היה אך בדברים האלו בעצמם יש לתרץ ולאשר ולקיים דברי רב אל ישנה אדם בנו בין הבנים כי לולא זאת הסיבה שנתקנאו האחים ביוסף היה האמצעית להביא אבותינו למצרים בשלשלאות של ברזל ובמקום השלשלאות להיות אמצעי היה הקנאה בין האחים לאמצעות במקום השלשלאות וסוף כל סוף ועבדום וענו אותם ומררו את חייהם אז היו כחולמים הסיבה שהביא אותם שמה אם שלשלאות של ברזל אם ממשלת יוסף היה שוה להם הרי הקנאה בין האחים מביא אל מה ששלשלאות מביאין ע"כ חז"ל המלמדים אותנו להועיל לטוב לנו בזה ובבא מזהירים אותנו אל ישנה אדם בנו בין הבנים כי כשלשלאות של ברזל היתה זאת לאבותינו להורידם למצרים ועבדום וענו אותם וימררו את חייהם בעבודה קשה:

דף יא בגמ' הפיסקא ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש צ"ל וכו' כי כונת הפיסקא עיקר על הסיפא דקתני ואין מפסיקין לתפלה שעליו הקושיא ל"ל הא תני ליה רישא ובראש סדר הפיסקא "מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה" ע"כ:

רש"י ד"ה לרומם את בית אל' כצ"ל כמו בגמ' שמעתיק הקרא כהויתו ומה שפרש"י וע"י זכינו לתת לנו גדר ביהודה נראה שדורש רב מסיפא דקרא ולתת לנו גדר וגו' ולפ"ז

היה צ"ל ולהעמיד את חרבותיו וגו' אבל לפי' הרי"ף הדרש באותן התיבות המובא בגמ' ושפיר כמו שלפנינו ואינו צריך וגו':

דף יב רש"י ד"ה למשמש בבגדו שלא יהא כרוך בו שום דבר כו' כצ"ל וכן הוא ברש"י על הרי"ף ובר"נ:

ע"ב תוס' ד"ה שבנא וכו' כדאמר בסוטה גי' הב"ח אלא כשינה והלל ושם איתא כהלל ושבנא:

בא"ד ונראה לר"י דשפיר גרס שבנא פי' אף התם (רש"ל):

תוס' ד"ה רבי נתן וכו' ובבראשית רבה אמרינן נ"ב נעתק בתוס' משובש והכי איתא התם ר' ירמיה שלח לרבי זעירא חד קרטיל דתאנים ומסיק בין דין לדין אתאכלון תאנים בטבלייהו:

דף יג רשב"ג אומר התינוקת של בית רבן מסדרין כו' כן איתא בתוספתא היו לית שם ובזה נכון יותר דברי ותוס' ד"ה מיתיבי כו' אבל הכא דקתני מסדרין כו':

ד"ה רבא כו' והא דחשו הכא טפי נ"ב פי' לגזור על הדמאי:

ע"ב תוס' ד"ה רש"י גריס וכן ר"ת ואלו תנן הני דאמרן נ"ב לאפוקי מגי' ר"ח דגורס אלו תנן או ואלו תנן וחוזר ומפרש כסדרן אלו תנן הני דאמרן או ואלו תנן דבעינן למימר קמן ופשט ליה מהברייתא המובא לעיל ע"ב (וכהגי' שם בגמ' ולא כהגהה שם מן הצד) ת"ש אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר אלו מן ההלכות כו' ש"מ אלו תנן ש"מ ע' בר"ח:

בא"ד כל מקום שנא' ואלה מוסיף על הראשונים אלא פסל את הראשונים נ"ב וכתב רש"י שם מה הראשונים מסיני אף אלה מסיני נמצא למידין אשר ואלה קאי ג"כ על דבעינן למימר קמן כמו אלה והחילוק ביניהם אלה מרחק הני דבעינן למימר קמן מן הראשונים דאמרן שאין שיתוף ביניהם ואינם שוים אלו לאלו אבל ואלה קאי כ"כ על הני דבעינן למימר קמן אף הוא"ו שניתוסף מוסיף אותם להני דאמרן שיש ביניהם שיתוף מה וגם נלע"ד אשר מה שנוכל להשוות דעת רש"י ור"ת לדעת הרמב"ם ראוי ונכון ואפשר חובה להשוות ויהיה דיבורינו משמיע לאזנינו ואלו תנן הנך משניות ובריייתות דתנינן מכאן והלאה בפרקין דפליגי בהו ב"ש וב"ה מוסיף על הני דאמרן מה הני דאמרן אין פולין ואין קורין נאמרו בעליית חנניה אף אלו דבעינן למימר קמן נמי נאמרו בעליית חנניה או אלו תנן הני דוקא דבעינן למימר קמן להוציא הראשונים אין פולין ואין קורין לא נאמרו בעליית חנניה ופשט ואלו תנן מוסיף על הראשונים שניהם נאמרו בעליית חנניה ושמונה עשר דבר גזרו בו ביום לפרש"י ור"ת גזרו עוד ששה עשר דבר ובהני שנים אין פולין ואין קורין הוי שמונה עשר כמו שמונה אותם רש"י לקמן י"ז ע"ב: בא"ד ועל

המדרש קשה לר"י דאלה דברי הברית קאי אמה שכתוב למעלה נ"ב ע' בש"ח במשפטים שם שמיישב זה:

דף יד רש"י ד"ה עסקניות הן כו' בסה"ד ועוד לא תסגי להו בנטילה אלא בטבילה הלשון לא תסגי להו אינו מפולש דמשמע דקאי על הידים דלא תסגי להו בנטילתם אלא בטבילתם וזה אינו כי מה יועיל טבילת הידים לטומאת הגוף על כן אומר לי לבי שצ"ל ועוד לא תסגי לה פי' לתרומה מנטילת ידים אלא בטבילה פי' טבילת כל הגוף:

דף טו גמרא הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך נ"ב שם במשנה בגמ' ובמשניות איתא שמאי אומר שלא לסמוך והלל אומר לסמוך ותוס' שם מפרשי למה מקדים שמא להלל הלא הלל היה נשיא ע"ש ע"כ כאן פשוט שיבוש וצריך להיות שמאי קודם להלל וברש"י כאן מתוקן שמקדים שמאי להלל אבל המעתיק זרק בו אבן המשבש שהעתיק ב"ש וב"ה בד"ה לסמוך והוא שיבוש גדול יותר מראשון שהגמ' פריך והאיכא עוד ששמאי והלל בעצמם נחלקו ולא סיעתם היינו בלסמוך ובא, המעתיק והעתיק ברש"י בית שמאי ובית הלל ונפל הפירכא בבירא לבד מה שהוא נגד האמת כי הלא באמת שם פלוגתא דשמאי והלל הוא ואתם המדפיסים בבקשה מכם מכאן ואילך אל תרבו בדפיסת הגהות אך תקדימו שמאי להלל גם כאן המשנה כצורתה וברש"י תדפיסו פלוגתא דשמאי והלל היא כמו שיצא הדבר מידי רש"י ז"ל:

רש"י ד"ה פוסלין כו' ואפילו השליך לתוכן כצ"ל כדאיתא שם בהרע"ב:

שם ד"ה המלכות רומי כצ"ל כן פרש"י בע"ז וכן איתא שם בגמ' שתפסה רומי מלכות מיונים:

תוס' ד"ה שמאי אומר מקב לחלה הלל אומר מקביים נ"ב כיון דכתיב חלה תרימו תרומה ותתנו לכהן (במדבר טו) בעינן שיהא בה כדי נתינה ואין נתינה פחות מכביצה ושמאי אזיל בתר דעת בעה"ב דתורם אחד מכ"ד נמצא מפריש מקב ביצה. והלל אזיל בתר דעתא דנחתום דתורם א' ממ"ח נמצא מפריש מקביים ביצה (הרשב"א בחי' כאן בשמו של ר"ת ומובא בתוס' רע"ק שם בחלה):

ע"ב תוס' ד"ה וחכמים וכו' וי"ל דמסתבר ליה דלכ"ע הוי סתימה מעלייתא נ"ב בר"ה פרש"י כן בשם ל"א:

דף טז בא"ד דאמרינן בתוספתא נ"ב כלים בבא קמא פ"ז:. בא"ד דתניא התם נ"ב שם:

ד"ה ה"ג רש"י כו' והא דלא קתני מיטמאין ומטמאין מאחוריהן וכו' כצ"ל:

בא"ד ולהכי לאערים להו מיטמאין ומטמאין כצ"ל:

רש"י ד"ה פשוטיהן טהורין כו' בפרשת מדין כל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה אף בנות כותים כו' מעשה היה בעין בול וכו' כצ"ל:
דף יז תוס' ד"ה ועל שאר אדם כו' ואור"ת דחשיב בית קבול מקום שנותנין דרבן במרדע כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה הניחא לר"מ כו' ט' דפסלי תרומה ואין קורין וכו' נ"ב לכאורה נראה שהיה לרש"י ז"ל להקדים אין קורין ואין פולין שהמה השנים הקודמין במשנה דלעיל אך מפני שרוצה לקצר ובמרוצה למנות הי"ח דבר התחיל בט' שנכללים יחד בגמ' הפוסלין תרומה ואח"כ מונה כסדר שבגמ' ראשית מה שנשנה במשנה כבר שאין קורין ואין פולין ואח"כ כסדר שבגמ' ואידך ואידך והא דמהפך ומקדים אין קורין לאין פולין שרוצה במרוצת דבריו להשמיענו שהגזירה על אין פולין הוא מאותו טעם שגזרו על אין קורין שהוא ודאי לאור הנר וכמסקנת הגמ' לעיל. והמנין שמונה רש"י ז"ל משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום הוא לפי פירושו אבל להרמב"ם בפי' המשנה תקנו וגזרו בו ביום נ"ד דברים י"ח שהסכימו כולם פה אחד והן המה השנויין במשניות מריש פרקין עד ואלו וי"ח מן ואלו עד סוף כל הני משניות ובריייתות דפליגי ב"ש וב"ה והלכה כב"ה ועוד י"ח דבר דפליגי ב"ש וב"ה ונמנו ורבו ב"ש על ב"ה וגזרו כב"ש והם שהביאו הגמ' וחסר מהמנין שמנה רש"י הני שנים אין פולין ואין קורין שנמנו כבר בי"ח דבר הראשונים שהסכימו כולם גם אוכלין וכלים שנטמאו במשקין מונה הרמב"ם באחת גם מחסר הרמב"ם מאותן י"ח דבר בנות כותים נדות מעריסתן ס"ה חסר לדעתי ארבעה דברים מכניס תחתיהם א) שמנן ב) יינם ג) יחוד בנותם ד) ותינוק נכרי ואותו מנין י"ח שגזרו כב"ש מונה ג"כ בעה"מ כהרמב"ם:
שם ברש"י ד"ה אוכלין וכלים שנטמאו במשקין הגה"ה על הגליון נ"א אוכלין וכלים מטמאין משקים ע' מהרש"א נ"ב ונ"ל לפי פי' רש"א צ"ל מטמאין משקין:
דף יח בגמ' קילור (זאלב) איספלנית (פלאסטער). שם בגמ' גפרית ומוגמר מאי טעמא שרי נ"ב לפי סדר הברייתא צ"ל מוגמר וגפרית כגי' רש"י וכן מעתיק הר"נ:
שם בגמרא אונין של פשתן מ"ט שרי נ"ב כשמשני שהכלים שמוגמר וגפרית מונחים בהם אינם עושים שום מעשה כי המגמר מגמר וגפרית מגפר אבל הכלי אינה עושה כלום פריך מאונין שהכלי הוא התנור מחמם את האונין כפי' תוס' ומשני שגם הא שהתנור מחמם אין זה מעשה התנור אלא מעשה העצים שהסיקו בהם את התנור מע"ש אבל התנור לא עביד מעשה ועוד יש לתנור מעלה יתירה על כלי המוגמר וגפרית שהמה מטולטלים ממקום למקום והתנור מינח נייחא עומד על מקומו כי אין דרך לטלטלו:
רש"י ד"ה בריחיים של מים וכ"ש ברחים של יד נ"ב פי' שעבדו הכנעני טוחן בו:

בא"ד דאדם מצווה על שביתת עבדו ובהמתו כצ"ל:
ד"ה שיטתנו מבעוד יום הוא בפני עצמו שמעתיק רש"י ז"ל לשון הגמ' ואינו מפרש עליו כלום רק לקיים הגי' ונמצא כהנה הרבה ברש"י ואח"כ דיבור בפ"ע ד"ה מפני שמשמעת קול כצ"ל ואוושא מלתא כו' וכן מעתיק רש"י ברי"ף ד"ה מפני שמשמעת קול אוושא מלתא ואיכא זילותא דשבתא ע"כ והעתקתו מרש"י שבגמ' אשר היה לפניו:
תוס' ד"ה ומתרפאת כו' וא"ת הא דאמר בפ' ש"ש (דף קח:) שורה אדם קילורין מע"ש ונותנן על גב עיניו בשבת וכו' כצ"ל כדאיתא שם:
ע"ב ת"ר בש"א לא ימכור אדם חמצו לנכרי כו' דברי ב"ש לכאורה נראה דהאי דברי ב"ש מיותר כי מתחיל בש"א ובפסחים איננו בכל זאת אין נחוץ למוחקו כי שם בפסחים שמתחיל דתניא בש"א שב"ש המה המדברים בעד עצמם לא שייך כלל לשון דברי ב"ש אבל הכא שרבנן תנו ומספרים בש"א לא ימכור כו' שפיר נכון לחזור ולשנות אבל דעו שזו רק דברי ב"ש אבל יש חולקים עליהם וב"ה אומרים כל זמן כו' והרי"ף מעתיק גם הכא תניא לא מעתיק גם הכא דברי ב"ש:
דף יט רש"י ד"ה והלא קצץ ואמאי אסרי ב"ה הא שרי לעיל כצ"ל וכן ברש"י לרי"ף לית אינהו וכן לשון הר"נ וז"ל ד"ה והלא קצץ ואמאי אסרי ב"ה הא אמרינן לעיל דשרו ע"כ וכן כתב הק"נ ד"ה והלא קצץ ר"ל והא ברישא קתני סתמא אא"כ קצץ משמע דבקציצה מותר ע"כ:
ד"ה ומצור לצידן אין אלא מהלך יום סה"ד ויתר הדברים עד סוף הדיבור אינם דברי רש"י ז"ל רק מעתיק טועה כתבם לפי הבנתו ברש"י בפסחים שם (דף נו:) שיום השוק בצידון היה בע"ש ואין זה יכול להיות כפי הענין ומוקשה מאד שם כמו שכתבתי בעז"ה שם על הגליון ובעזרת חונן דעת כתבתי שם מה שנ"ל בכונת רש"י ז"ל ואינו ענין לכאן כלל שם מדבר בבני בישן והכא מדבר בבני צידון ויום השוק מה לי הכא פשוט כפשוטו בני צידון היו בעלי עשות סחורות שונים (פאבריקאנטין) כמו עיר לאדז למשל וצידון היה בח"ל בצפון א"י וצור הוא על אי הים התיכון במערבה לא"י סמוך לנמל נגד צידון וצור עיר רוכלת גדולה כמו למשל ווארשא והיו בני צידון מובילים סחורתם דרך אניה בים לצור כדכתיב (יחזקאל כז ח) יושבי צידון וארוד היו שטים לך ות"י יתבי צידון וארוד הוו שיטין ומייתין סחורא לגויך והיה לסוחרי צידון בתי מסחר בצור ומנהלי המסחר ודרך סוחרי אחינו ב"י כשהם בדרך משתוקקים לשבות בביתם עם בני ביתם על שלחנם וחפשי היו סוחרי צידון לנסוע לביתם כל ע"ש בוקר לאשר קרוב הוא מהלך יום אחד בבקר יצאו מצור וכנטות צללי ערב באו לביתם ע"פ חז"ל שהם אמרו ומצור לצידון מותר

ובית מסחרם עזבו ביד אנשיהם. והמאירי כתב ומצור לצידון הואיל ובו ביום יכולים לחזור מותר אף בע"ש לא ידעתי מאין לקח זאת ומה לו לנטות מפי' רש"י ז"ל ואפשר מפרש ברש"י מהלך יום א' כדי הלוך ושוב לתרץ מה שהקשיתי לשאול אם יום השוק בע"ש ומצור לצידון מהלך יום צריך להיות משוגע שיסע בערב שבת ההוא בוקר אור מצור וישב בספינה עם סחורתו וכספו ויום השוק בצידון ויבא לצידון לזמן הדלקת נרות וכבר כלה רגל מן השוק וישאר לו דגים רקבים ומלוחים סרוחים נסע ע"ש ועל השוק לא היה ע"כ מפרש מהלך יום אחד פי' לך ושוב אבל הוא דוחק גדול אשר אמרו מצור לצידון מהלך יום א' יהיה פירושו גם לשוב וגם ההכרח לומר לפי פירושו שיש זמן כדי לילך ולהתחיל ולגמור עסקו אשר ישא ויתן שם וגם לשוב לצור דוחק שבדוחק. ועוד צריכא למימר שמותר לילך ולשוב לביתו. ע"כ נ"ל עיקר כמו שכתבתי ב"ה:

שם שילהי העמוד ר' ישמעאל אומר יגמור רשום ציון ח' לעין משפט ומראה מקומו פ' כ"א הל' ט"ז ונ"ב שם הל' ט"ז היא המובא לקמן ע"ב חלות דבש זתים וענבים אבל השום והבוסר דהכא הוא שם הל' י"ג וע' מגיד משנה פ"ג הל' ג':

רש"י ד"ה יגמור מאחר שרסקן וצברם בכובד יניחם בכלים נ"ב עי' יניחם כך בהכלים כמו שהן במשא אשר עליהן ואינו צריך לסלק הטעינה כפי' תוס':

ע"כ ברש"י ד"ה כרכי דזוזי זוג כו' ובתשובת הגאונים מצאתי כרכי דזיווי כו' ע' ע"ז הגה' הב"ח נ"ב לקמן קנ"ו הגי' בגמ' דזוזי כמו הכא ופי' רש"י זוזי ספינות בלשון ארמי כך מצאתי בתשובת הגאונים ע"כ וצ"ל גם כאן ברש"י ובתשובת הגאונים מצאתי כרכי דזוזי ומפרש שהוא לשון ספינה ואין מקום להגהת הב"ח והרי"ף גור' דזוגי ומפרש כרוכות ומונחות לסחורה ונקשרות שתים שתים ונקראות זוגי ומסיים והלכתא כשמואל דשרי דקאי כר"ש דלית ליה מוקצה ומתוך דבריו זחלתי ואירא לומר כי הגאון הרב ר' יהושע בועז מחבר עין משפט שמציין באות ד' הני כרכי דזוזי רב אסר להרמב"ם פכ"ה. הל' ט' לאיסור לאשר הרמב"ם כתב שם כל כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו כגון כלים המוקצין לסחורה שמקפיד עלהם שמא יפסדו אסור לטלטלן טעות הוא ביד הגאון הנ"ל כי נראה שהגאון הנ"ל פי' כרכי דזוזי כפי' הרי"ף שמיוחדים לסחורה אבל כיון שהרי"ף פסק להתיר ברור שגם הרמב"ם פסק כן ואין דומים כרכי דזוגי לשאר כלים המוקצין לס"ח שאין מקפידים עליהם כי לא יפחתו מדמיהם כן אמרתי מדעתי בעזרת חונן דעת וב"ה מצאתי הב"י כתב ה' שבת (סי' שח) וז"ל וה"ה כתב בפ' כ"ו הל' י"ד תמרי דעסקא העומדים לסחורה וכ"ש לכלים המוכנים לסחורה שאם הוא צריך להם שמותר לטלטלם שהרי פירות אלו הותרו אפילו באכילה עכ"ל. וכן משמע מכרכי דזוזי דאיתא סוף פ"ק

(דף יט:) ובס"פ מי שהחשיך (דף קנו:) וגם לפי מה שכתב התוס' שם בסה"ק מ"מ פשיטא להו דלר"ש אפילו בכלים המיוחדים לעסקא לית ליה מוקצה וצ"ל דהא דכתב הרמב"ם שבת פ' כ"ה הל' ט' כל כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו כגון כלים המוקצים לסחורה וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהם שמא יפחתו אסור לטלטלן בשבת האי שמקפיד עליהם ולא יפסדו קאי גם לכלים המוקצין לסחורה ודוקא כשמקפיד עליהם שמא יפסדו ומ"ה אע"פ שאין יקרים ביותר כיון שהם מוקצין לסחורה ומקפיד עליהם אסור לטלטלם הא אינו מקפיד עליהם אע"פ שהם מוקצין לסחורה מותר לטלטלם וכדברי ה"ה ע"כ לשון הב"י הרי דפשיטא ליה כרכי דזוזי להתירא גם לקמן (דף קנו:) איתא ואף רב סבר הלכה כר"י מדכרכי דזוזי הרי מפורש בגמ' שרק לר' יהודה כרכי דזוזי אסור אבל לר"ש מותר דכיון דלא קפיד עליהם לא הוי מוקצה מחמת חסרון כיס דר"ש מודה בו והרמב"ם פוסק כר"ש ואיך נוכל לומר שאוסר כרכי דזוזי שמפורש בגמ' שרק לר"י אסור ולא לר"ש וכן כתב המאירי ז"ל וז"ל וכן כרכי דזוגי ר"ל מחצלאות הכרוכות ומונחות לסחורה הוא פי' הרי"ף) ויש מפרשים אותם משאות הבגדים שמוליכין לסחורה מכסין בהם (הוא פי' רש"י) וכן עז העומדת לחלבה וכו' וכן כל כיוצא בזה בשבת מותרים כולם בטלטול והראוי מהם לאכילה ע"כ:

רש"י ד"ה בית המוקד לשכה גדולה היא שהכהנים מתחממים שם נ"ב והרמב"ם פי' שהיו דולקים שם אש תמיד שיהי' נכון ומזומן לעת הצורך להביא אש של הדיוט על המזבח היו לוקחין משם:

תוס' ד"ה שמן כו' וא"ת בפ"ב לקמן (דף כט.) דאמרינן רב אכל כו' כצ"ל:

דה כ בגמ' וכמה א"ר אלעזר אמר רב כדי שיצולו כו' אתמר נמי א"ר אסי אר"י כו' תניא חננ‌יא אומר לכאורה נראה שמביא הגמ' גם האי תניא לסיוע לר"א אמר רב היה לו לומר תנ"ה ועוד אתמר נמי מימרא דר' יוחנן ל"ל האם ר' יוחנן ועוד לברייתא אך הרי"ף והרא"ש לא גרסי כלל להההיא תניא אלא למימרא דרב ולמימרא דר' יוחנן וסברי דרב לא אמר אלא בצלי שמונח כל עצמו על האש וכיון שהגיע למאכל בן דרוסאי אם יחתה הגחלים יחרוך אותן אבל ברייתא דחננ‌יא דתני מותר להשהותו ע"ג כירה דאיירי בקדרה אין הלכה כחננ‌יה ובקדרה אסור להשהות אפילו הגיע למאכל בן דרוסאי וכן דעת השאלתות והר"י ברצלוני והרמב"ן וכן פסק הרמב"ם שבת פ"ג הל' ד' ה' וכן פסק הש"ע רי"ג ואף דכל הני רבוותא לא אמרו מאצבען ויש להם כמה ראיות נגד רבינו האי גאון חפשי לנו לומר שגם לשון חז"ל כאן מסייעין מדלא קאמר תנ"ה לא הביאו הברייתא

לראיה כי הברייתא אין לה דמיון למתניתין דמתניתין מיירי בצלי אש וחנניא מיירי בתבשיל בקדרה אלא מביא תניא דחנניא מתיר אפילו בקדרה ולא ירדו להלכה כאן:
שם שלהי העמוד אתמר נמי לגי' רש"י מוקשה מאי נמי הלא רב כהנא אמצעי בין רב הונא ורב חסדא צידו אחד לרב הונא וצד השני לרב חסדא והיה מהנכון למחוק האי נמי וכן הוא ברש"י ע"ב ד"ה רב כהנא אמר קנים וכו' הרי שלא גרס כלל אתמר נמי אלא רב כהנא בא כאן לפלוג על רב חסדא ורב הונא וכן יאות לגי' שלפנינו שהוא ג"כ גי' רש"י אבל בכל זאת חלילה ליגע בו יד כי הראשונים יש להם גי' אחרת אשר סובלת אתמר נמי:
שם הקרא המובא צ"ל ואת האח וכצ"ל ברש"י הד"ה ואת האח ועוד שם ברש"י צ"ל ד"ה משני צדדין כמו בגמ':
תוס' ד"ה איבעיא להו כו' משמע דהכא סגי בקדימה כל דהו נ"ב וכן פסק הרמב"ם כר"א ולקולא וכ"כ הש"ע:
ע"ב אמר רב כהנא אזנים שאגדן נ"ב העין משפט מציין דברי רב כהנא להרמב"ם וכמו שהם דברי רב כהנא לפנינו בגמ' שמחלק ר"כ בין קנים לגרעינין אינם שוים לפסק הרמב"ם כי להרמב"ם כמו להרי"ף שניהם שוים בדינן וכן הלכה פסוקה בש"ע וכונת הגאון ר' יהושע בועז ז"ל אינו על כל דברי רב כהנא אלא על זאת שמציין קנים שאגדן צריכין רוב לא אגדן אין צריכין רוב ולא יותר כי בגרעינין כ"כ דינא הכי נתנן בחותלות צריכין רוב לא נתנן אין צריכין רוב שוה לקנים:

פרק שני

דף כ ע"ב במשנה ולא בזפת בהגהת הגרי"ב גי' רש"י והרע"ב נ"ב וכן הרי"ף וכן בסידורים ע"כ:
ברש"י ד"ה גושקרא כו' ונופצים אותו וטוים אותו ועושין ממנו כצ"ל וכן מעתיק המאירי:
שם בא"ד וגם פת סובין כן נקראת כצ"ל וכן איתא בר"נ:
דף כא בתוס' ד"ה שמחת כו' מאי פריך ממכנסי בהגתה הגרי"ב צ"ל מהמייני ע' רש"א ע"כ נ"ב הרש"א אינו משבש הספרים שצ"ל במקום ממכנסי מהמייני אלא פירושי קמפרש במאי דכתבו תוס' ממכנסי כהנים פי' ממתניתן דמכנסי כהנים דקתני בה מהמיניהם וכפי' רש"י ע"כ צ"ל גם בהגה ר"ל וכו' שם אבל במקדש לא שייך הך גזרה נ"ב ע' מהר"מ ע"כ:. שם בגמ' אמר רב הונא פתילות ושמנים כו' אין מדליקין בהן בין בחנוכה בין בשבת בין בחול נ"ב אחר שימי חנוכה רובם חול לכאורה היה לו לרב הונא להקדים חול לשבת ולומר בין בחול בין בשבת כמו שמעתיק תוס' ריש ע"ב וי"ל שבחר רב הונא בלשון ל"ז א"ז לא מבעי בשבת שאסור כי למה נקל בשבת חנוכה יותר מבכל

שבתות השנה ולא עלה על דעתו שיהיה אסור להשתמש בו כמו שכתב תוס' שם אלא אפילו בחול נמי אין מדליקין כי יש עוד טעם מפני שאם כבתה זקוק לה:

ע"כ בגמ' עד דכלייא ריגלא דתרמודאי נ"ב והוא שעה אחת אחר שקיעת החמה שהוא באופק ווארשוי 3/4 על 5 וזה לכל הקודם ולא יאוחר מן 1/6 שעה אחר השקיעה והוא באופק ווארשוי 10 מינוט על 6 תרל"ט היה כפי הזמן הראשון המוקדם דען 21/12 ח"ל תר"נ היה כפי הזמן השני המאוחר 15/11 ומה שכתב הרי"ף תרמודאי מתעכבין עד אחר שקיעת החמה כמו חצי שעה וכן מעתיק הרא"ש והרמב"ם כמו חצי שעה או יתר כוונתם על סוף השקיעה שמסוף השקיעה עד כלייא ריגלא דתרמודאי הוא כמו חצי שעה וכמו שכתב הטור מצותה מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה מן הלילה וכתב הב"י ונראה שדקדק רבינו לכתוב מסוף שקיעת החמה משום שתחלת שקיעה עוד היום גדול וכן מעתיק בש"ע אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם סוף שקיעתה וכתב על זה הבה"ט בשם ב"ח ומ"א סוף שקיעת החמה היינו צאת הככבים וזה הוא שכתבו הראשונים כלייא ריגלא הוא משך חצי שעה שזה המשך שוה למשך זמן שיש מתחלת השקיעה עד צאת הכוכבים וכמו שכתבתי שמתחלת השקיעה הוא משך שעה או יתר מעט וכמו שכתבתי זמנו לפי מורה השעות:

שם רש"י ד"ה ואם היה דר בעלייה. שאין לו מקום בחצירו להניחו שם נ"ב פי' שאין לו פתח ומרפסת לפניו מביתו לאויר החצר אבל אם יש לו פתח בעלייה לאויר החצר ומרפסת לפני הפתח יוצא על המרפסת ומניח נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ כדת וכדין:

דף כב רש"י ד"ה מצוה להניח בחצר או בר"ה נ"ב פי' בין שהפתח פתוח לחצר בין שהוא פתוח לרה"ר:

תוס' ד"ה סוכה תניא משמע דטעמ' דנוי סוכה משום ביזוי מצוה נ"ב כדמסיק אבוהון דכולהו דם ולפיכך מאחר ד"ה זה לד"ה אסור להסתפק:

בא"ד משמע בהדיא דעצי סוכה בס"א נדפס בצידו אולי צ"ל דנוי ע"כ ע"ז נ"ב אבל ממהר"ם משמע דשפיר הגי' דעצי והוא קושיא בפני עצמו מלקמן על הא דסוכה שעצי סוכה אסור מקרא ומשום דממה שהשיב ר"ת מיושב גם זה מייתי ליה הכא אבל אין להאי קושיא שום שייכות עם הקושיא א':

בא"ד ולא אסירי נ"ב פי' עצי סוכה:

בא"ד שיש חילוק נ"ב כלומר בעצי סוכה:

בא"ד דלא חיילא קדושה על נוי סוכה נ"ב פי' בכלל שהכל יתר על הכשר סוכה וכן על עצים כו':
שם בגמ' ופרכילי ענבים נ"ב אשכולות של ענבים שהן כרותין עם הזמורות ונסבכות מעשי אומן:
שם יינות שמנים וסלתות נ"ב פי' בכוסות של זכוכית לנוי:
ע"ב בגמ' שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין ע' רש"י נ"ב וטוב שיהי' לפנינו גם פי' הרמב"ם וז"ל מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב כגון שיש לו מעשר שני ויודע משקלו למשל ה' ליטרות ועתה צריך לפדות מעשר שני אחר הרבה אשר לא יוכל שאתו פדיונו עולה חמשה ליטרות זהב ואין לו משקולות ה' ליטרות ורוצה להשתמש באותן חמשה ליטרות מע"ש במקום אבן המשקל ולשקול לנגדן ה' ליטרות זהב אסור לעשות כן שמא לא יכוין משקלותיו שהפירות מע"ש שחושב בחמשה ליטרות הם חסרים מעט מחמשה ליטרות וכששוקל כנגדן דנרי זהב יחסר מהדנרי זהב כפי החסרון שבמע"ש וכשיפדה באותן הדינרי זהב את המע"ש יהיה בהמע"ש יתרון אשר מפיק להו לחולין בלא פדיון ע"ש בהרמב"ם מע"ש פ"ג הל' י"ט:
רש"י ד"ה ובה היה מסיים וכו' והכי אמרינן במנחות דכתיב בנר מערבי לפני ה' ובה היה מסיים וכו' כצ"ל ומאי דאיתא במנחות מכלל דכולהו לאו לפני ה' אינו שייך להכא שפרש"י שנר מערבי היא השנית מן הראשונה שבמזרח ואם השנית נקראת לפני ה' מכ"ש שחמשה שיותר קרובות למערב נקראות לפני ה' ושם בגמ' שייך שפיר שרוצה להוכיח שהמנורה מזרח ומערב מונחת מדכתיב בנר מערבי ופרש"י נר מערבי אותו הנר שבקצה המערב לצד ק"ק היא נקראת לפני ה' ולא השאר ואם אומר צפון ודרום מונחת כל הנרות שוים לפני ה'. אחר כותבי ראיתי שרש"ל מיישב לשון רש"י בדוחק ע"ש ואמרתי אחר אשר העלתי לא ירד:
בתוס' ד"ה ובה היה מסיים. פי' בקונטרס כו' עד סה"ד ובה היה מסיים היינו ההדלקה נ"ב אבל הרבותא בקוצר דברים לכאורה אינו עולה יפה לפי פי' ריב"א כיון שבה היה מסיים ההדלקה אין חידוש שממנה היה מדליק אבל באמת זה שאמרו ובה היה מסיים אין שייך לנס ולרבותא רק הרבותא הוא בזה שהיה נותן בה שמן כמדת חברותיה ולא היה בה רק כדי להדליק בלילה כמו בכל חברותיה שבבוקר כלה השמן ונכבו ואותה נר המערבי ע"י נס לא כלה השמן והיתה דולקת מעל"ע וממנה היה מדליק ובמה שמסיים ובה היה מסיים אין בזה שום רבותא ונס רק הוא סיומא דמילתא אשר אמרו וממנה

היה מדליק מסיימי נמי ובה היה מסיים ואין נ"מ ללשון הגמ' אם נפרש ובה היה מסיים כרש"י או כריב"א:

דא כג תוס' ד"ה מכבה וכו' סה"ד ניכר הדבר שמדליקה לשם חנוכה נ"ב ומזה הטעם אפשר לומר לרש"י עדיף טפי הדלקת חש"ו בעתה מן דולקת מאתמול אפי' למצות חנוכה כי עתה במוצ"ש אינו ניכר לשם מה היו מדליקין אותה אתמול אבל אם מדליקה אותה עכשיו אפילו חש"ו ניכר שהוא מדליקה לשם חנוכה וע' פ"ת א"ח סי' הער"ת שדחק לתרץ דברי רש"י ד"ה דולקות:

גמ' אמר רב הונא כל השרפים יפים לדיו ושרף קטף יפה מכולם נ"ב כריתות ו' שרף הנוטף מעצי הקטף פרש"י ושרף היינו מידי דמנטף מן העץ וקורין גומא ופי' רש"י כאן נשתבש ולמען למעט בתיקון אומר אני שצ"ל ברש"י משל עצים שרף:

תוס' ד"ה כל השרפים כו' לחלוחית של אילן נ"ב גם לרש"י הוא לחלוחית של אילן כמו שמפרש רש"י בכריתות מידי דמנטף מן העץ ומידי דמנטף הוא לח אלא לרש"י קורין זה הלחלוחית גומא:

רש"י ד"ה והיה מחניך קדוש. ולא יראה בך ערות דבר אפילו דבור זה הזכרת השם לא יראה בך ערות דבר ע"כ נ"ב מוקשה מאד לשון רש"י ז"ל ראשית צריכין להבין מאי אפילו גם הסה"ד דבר אין לו מקום הכא כי כבר דרש דבר דבור וב"ה מצאתי לשון הרע"ב תרומות פ"א מ"ו וז"ל וכן הערום הינו יכול לברך דכתיב ולא יראה בך ערות דבר בשעה שאתה מדבר בו לא יראה ערוה. ומתוקן הכל אין אפילו ואינו מסיים דבר ובב"מ לשון רש"י כלשון הרע"ב בלא אפילו אבל לא עזב דבר שבסוף והנה האי דבר אני מוחק הכא ובב"מ כי הלשון אינו סובלו והרע"ב מסייענו ומקיים אני אפילו שבכאן אם כי ליתא בב"מ ולא בהרע"ב כיון שאפשר לקיימו הסכת ושמע כי שם רישא דקרא כי ה' א' מתהלך בקרב מחניך גו' ומסיים והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך לפי פשטות קאי ולא יראה על השי"ת כביכול הקב"ה לא יראה בך ערות דבר פירושו שום דברי ערוה כי אם ח"ו יראה ושב מאחריך וחז"ל דרשו דבר דיבור וקאי לא יראה על הדיבור לא לבד הקב"ה כביכול לא יראה אלא אפילו הדיבור בהזכרת השם לא יראה והיינו אפילו שברש"י ואין להרחיק ראיית הדיבור את המדבר ויש להאמין כמו שבני ישראל במעמד הר סיני ראו הדיבור בשעה שיוצא מהשי"ת כן הזכרת השם בשעה שיוצא מפי המזכירו רואה את המזכירו בפניו ובטחותיו גופו ונשמתו רעיוניו ומחשבותיו כולם כאחד:

רש"י ד"ה מב' רוחות. אחד בצפון ואחד במזרח ע"כ נ"ב ע' שערי תשובה א"ח סי' תרע"א סעי' קטן י' שמביא פי' על רש"י זו למה לא כתב א בצפון וא' בדרום בשם גאוני ישראל ע"ש ואנכי בער ולא אדע ולא אבין דבריהם ז"ל כי בעירובין ע"ה ע"ו ומובא בש"ע סי' ש"ה איתא שני חצרות וג' או ב' בתים ביניהם ובסי' שע"ב סעי' ו' בית שבין שתי חצרות והוא פתוח לשניהם הרי נמצא בתים הפתוחים במזרח וכנגדו במערב או בצפון וכנגדו בדרום ולאו דוקא רחבה מאחוריו ולי עני בדעת נראה לומר בשעות כיון דרב הונא אמר חצר אחד שיש לו שני פתחים מבית אחד ע כרחך הפתחים אחד בצפון ואחד במזרח כי אם אחד לצפון ואחד לדרום זה יקרא שתי חצירות ובית אחד ביניהם ואם פתח אחד לרה"ר הרי לחצר רק פתח אחד ולא שנים וזה לשון ריא"ז ואם הפתחים א' במזרח וא' בדרום והעוברים בדרום רואים את הנר שבמזרח נראה בעיני שדיו בנר אחד ע"כ:

ע"ב בתוס' ד"ה גזרה כו' ובמתניתין תנן כו' משמע דבשארי שמנים מדליקין מ"כ נ"ב לכאורה מה לי מדיוקא דמתניתן הא בברייתא מפורש כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט אך עתה לרבא קיימינן ועל כרחך לא ידע מהאי ברייתא דמסייע לרב חסדא:

בא"ד תרומה אטו קדשים מוקפים בשני חצאי רבוע אינו נכון כי הני שלשה תיבות המה לפי' מהרש"א ומהר"ם פי' על האי גזרה אבל לא אמרו שכצ"ל בתוס' ורש"ל מפרש האי גזרה באופן אחר ואין להם מקום כלל בתוס' ע"כ יש להקיפם בתואר לבנה. היום ח"י לעומר ג' אייר תרנ"א:

דף כד תוס' ד"ה גזרה כו' מעשה ושאל ר' טרפון עליה נ"ב פי' על בהמה שמתה:

בא"ד וצריך לדחוק דגזרינן חלה אטו שמן כצ"ל רש"א:

ד"ה איבעיא להו כו' תימא כו' נ"ב אפשר לומר משום דבא לדבר מתפלות שבת ויו"ט מקדים שמן שריפה שמדבר בו משבת ויו"ט ומסמיך ברכות ותפלות של חנוכה דסליק מיני' ומענינו מדבר בשבת ויו"ט ביחודם ובצרופם:

בגמ' שני וחמישי ושני מוקף נ"ב רש"ל מוחק כ"כ ושני השני **דף כה** גמ' בסוף העמוד כרת ואסור לאונן כצ"ל ונ"ב כי ו' הנוסף נופל על דבר האחרון בדרכי הלשון וכן איתא יבמות ע"ג ע"ב וכן גי' תוס' כאן:

תוס' ד"ה הא בחול כו' מה למעשר שכן הד"ס ט"ב נ"ב ע' רש"ל:

ע"ב גמ' רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית נ"ב הרא"ש מעתיק ע"ש והר"ן פירושי קמפרש ערבית בערב שבת:

תוס' ד"ה חובה בסה"ד כדאמר לה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר כצ"ל וכן איתא לעיל כ"ג:

תוס' ד"ה גזרה כו' אלא מתחילין דבר כו' לאנשים פשוטים כמוני טוב טוב להעתיק מה דאיתא שם בגמ' יותר ממה שהעתיקו בעלי התוס' גם להוסיף הדברים אשר משתמע מפרש"י שם וכן הוא אלא מתחילין ויאמר ה' אל משה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' א' אמת אמר אביי הלכך אנן אתחולי מתחלינן דקא מתחלי במערבא וכיון דאתחלינן מגמר נמי גמרינן כל הפרשת ציצית ולא מדלגין כלל משמע דמודו כולהו וכו':

עין משפט ס"ד אות ג' המצוין על גזירה משום כסות לילה נ"ב דעת מיימוני אינו שוה לש"ע כי דעת מיימון להגזירה הוא רק על תכלת אבל בציצית של פשתן סדין חייב וכן דעת רש"י ורי"ף והב"י בש"ע פוסק כר"ת שאף ציצית של פשתן לא יעשה לסדין ואין לעשות כלל טלית של פשתן ותלמידי דר' יהודה בר' אלעאי לא היו להם ציצית כלל בסדינן ולמה לבשו אותן לא ידעתי אבל להרמב"ם ניחא שהיה לסדינן ציצית של פשתן ורבן מחייב אף בתכלת פ"כ היו מחבין:

דה כו ע"ב בגמ' א"ה שלש על שלש נמי ליתא אלא שלשה על כו' נ"ב האי אלא אינו מובן מאי שייך הכא וע' מלא הרועים שמיישבו גם מטעים מעט מה שאמרו טעמא דכתביה קרא:

שם אמר קרא בגד צמר ופשתים נ"ב האי קרא הוא שם באותו קרא המתחיל והבגד ובקרא כתיב בבגד צמר או בבגד פשתן ודרך הש"ס להעתיק הקרא בקיצור לפי עיקר המשמעות וכן מעתיק כאן בגד במקום שני פעמים בבגד דכתיב בקרא וקאי בגד על צמר ועל פשתים ושוב לא שייך להעתיק או פשתים כי לא יאות לומר בגד או פשתים כיון דבגד קאי גם על פשתן וכאשר נאמר בגד איך יבוא או אחריו:

שם תרי מיעוטי כתיבי בגד צמר או פשתים נ"ב הוא קרא אחרינא דכתיב בסוף הפרשה פסוק יט בגד הצמר או הפשתים ומעתיקים כאן בגמ' בגד כנגד בגד אחד שבקרא גם או מעתיק כדכתיב ולא חסרו רק ההה"ן כי באמת כמעט מיותרים המה אך מפני שכבר מוזכרים לעיל בקרא הנ"ל מ"ו צמר גם פשתים גם כתיב שם בשתי או בערב כתב עתה כולם בה' הידוע הצמר הפשתים השתי הערב הניזכרים לעיל ועתה אומר אשר גם רש"י ז"ל ד"ה תרי מיעוטי כתיבי מזכיר שניהם הראשון כאשר הוא בגמ' בגד צמר ופשתים והשני מעתיק הקרא כהויתו ואלף פעמים אבקש סליחה מרש"ל ז"ל שלא דק יפה כאן שכתב שרש"י אינו מזכיר אלא המיעוט השני:

רש"י ד"ה טעמא דכתבי' קרא כצ"ל כמו בגמ' בא"ד הלכך כו' הלכך פו' אחד משני הלכך מיותר הראשון או השני ולא יכולתי למחוק לא זה ולא זה כי כל אחד מדתה לריעו והנחתי הדבר לפני הלומדים וידלגו איזו שירצו:

שם בגמ' ציון ב' להרמב"ם קאי על הא דאמרו בגד צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא ואימא כי אימעוט משלש על שלש אבל שלשה מיטמא ע"כ ולא יותר כי פוסק הרמב"ם כן אשר רק שלש על שלש אינו מיטמא בשאר בגדים אבל שלשה על שלשה מיטמא גם בשאר טומאות כמו שמצייר לקמן ע"א אות א' מאו בגד לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים שמיטמאים כשרצים:

דף כז בגמ' שירין כלך סריקין נ"ב כולן מין משי:

שם עדשה ארבעה שערות גריס תשעה עדשות שלשים וששה שערות &&ציור&& תוס' ד"ה נפקא ליה מאו בגד כו' אלא שקיצרה רבא נ"ב פי' שאינו מביא מן הברייתא אלא בגד אין לי אלא בגד אבל מכאן ואילך הוא דרשא דרבא כמו שפי' רש"י ואין בין רש"י לתוס' אלא בדתניא דרש"י לא גרס דתניא כיון דהאי דרשה שלשה על שלשה ליתא בברייתא דלקמן ותוס' גורס דתניא כיון שעכ"פ איתא האי דרשה או בגד בהברייתא ומביא תחלת הברייתא בגד אין לי אלא בגד והסיום ת"ל או בגד ודרשה שלו באמצע ולפע"ד הייתי גורס אלא שפירשה רבא דהאי ברייתא דלקמן שמביא אידך תנא דר"י מרבה מאו בגד רק דומי' דבגד היינו שלשה על שלשה ואביי סבר כיון דמרבה שאר בגדים מרבה לכל שיש בהם טומאה כמו בצמר ופשתים אפילו שלש על שלש מיטמא כדפי' תוס' לעיל ד"ה רשב"א בסה"ד ד"ה א"ל או בגד תימא כו' נ"ב דברי תוס' צריכין פי' ומהר"מ מאריך בפירושו ונראה מדבריו שד"ה זה קאי על תלמיד לומר או בג שבאידך תנא דבי רבי ישמעאל ויהי' לפ"ז האי ד"ה שלא במקומו קודם ג' ד"ה אשר אחריו כי מקומו לפי זה אחר ד"ה שכן מטמא בכעדשה וחוץ מזה השגתי קצרה להשיג מה מני יהלוך אם אומר דקאי על ת"ל או בגד שבראש העמוד ע"כ בררתי לי בעז"ה דרך קצרה עם מעט שהבנתי מתוך פירושו של מהר"מ והנה התוס' מקשי כדרכו של הש"ס כשיליף מה מקרא מקשי האי במקום אחר מוקי להאי קרא למיליף דבר אחר כך מקשי הכא תוס' דכאן יליף מאו בגד דשרצים שלשה על שלשה ושם יליף מאותו או בגד דאריג כל שהוא טמא פי' שאין נצרך לו יותר מהאי ארוג כ"ש ואין מדעתו להוסיף עליו יותר שהוא אינו דומה לשלשה על שלשה אף לא לשלש על שלש כי הן המה שבאו מבגד גדול או שבדעתו לארוג עוד עליו ואמרו עוד וכ"ת שקולים הם שלשה וארוג כל שהוא ושניהם ילפינן מחד קרא מ"מ קשה כי פריך ואביי כו' שאביי אינו יליף מאו בגד שלשה על שלשה לימא דאיצטרך

לארוג כל שהוא כיון שצריך לו כך כמו שהוא טמא אפילו בכל שהוא בכמות ואיכות ואפילו אם נמחק כו' ונמצא אינו יליף התם כלל ארוג כל שהוא מהאי קרא אלא מקרא אחרינא ולא קשי' קושית תוס' תימא דלקמן כו' דהתם לא מהאי או בגד דהכא יליף הניחא לרבא דהא קושית התוס' הראשונה היה לרבא אבל הקושיא השנית לימא שהוא לאביי מאי איכא למימר. ותל"מ:

ד"ה אי ס"ד כו' בצמר ופשתים ליתי נגעים מנייהו דהא כו' כצ"ל:

ע"ב בגמ' דתנן שתי וערב מיטמאין כצ"ל כמו במשנה שם:

רש"י ד"ה אשר תכסה ריבויא דקרא יתירה הוא כצ"ל (י"ב):

תוס' ד"ה מסתברא כו' דהא עיקר המצוה הוא בטלית נ"ב ע' חכמת מנוח והרא"מ הורוויץ ד"ה אונין כו' וכן פי' בערוך ערך אונין ע"ש כצ"ל:

ד"ה כל כו' כדאמרינן במנחות נ"ב ט"ו ע"ב בא"ד שאר זרעים מדרבנן כצ"ל:

דף כח גמ' ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה מקיש כו' כצ"ל:

שם עור או בעור נ"ב ויקרא י"ג מ"ח:

שם דתניא עור נ"ב ויקרא י"א ל"ב:

שם עור בהמה טמאה מניין ת"ל או עור נ"ב מדכתיב או עור ולא כתיב ועור א' יתירה דרשו לרבות עור בהמה טמאה (מלבי"ם):

רש"י ד"ה מכסה אחד היה חציו של אילים וחציו של תחשים ומלמעלה דקרא כצ"ל:

תוס' ד"ה ויפרוש כו' כדכתיב ועשית נ"ב שמות כו' ז':

שם כדכתיב ואת המשכן תעשה כצ"ל ונ"ב שמות א' בא"ד ואת המשכן תעשה כצ"ל:

ד"ה אם כן בסה"ד לא למעט ולא לרבות כן גי' הב"ח וגם רש"ל כמוהו ולא כאשר נדפס על הגליון בשם רש"ל שמוחק רק אהל:

דף כט גמ' שהתקינו לפקק בו נ"ב במשניות שם הגי' לפוק בו:

רש"י ד"ה חוץ מן המלל כו' יותר משיעור כדי המלל שיהא כו' כצ"ל:

ד"ה ומקולי מטלניות כו' משום הבהוב דנקט דוקא כו' נ"ב פי' כנגד פלוגתייהו בטומאה דנקט הכא במתניתין אגב הבהוב קרי רש"י להבהוב דנקט דוקא למען פלוגתא דהדלקה מעניני המסכתא תנא נמי משום דידי' קיפול:

תוס' ד"ה רבא אמר כו' ונ"ל דבחנם נהגו נ"ב ולענ"ד אין מנהג בנות ישראל בלא תועלת ואין למנהגם מנין להבהוב כלל לאותו שאנו עומדים בו שהבהוב דמתניתין הוא שמחייב ר' אליעזר להבהב את כל הפתילה מראשו עד רגליו טרם שנתנו בנר מלא שמן או טרם שכורך עליו שעוה כדי שלא תהא הפתילה מלאה שערות כאדרת שער ואין דולקת יפה אבל כשמחרכה נעשה כולה חלקה ודולקת יפה כל משך זמן שדולקת ובזה אין הלכה

כר' אליעזר אבל בנות ישראל המה מדליקין ראש הפתילה ומכבין אותה כדי כשתבוא להדלקת נרות בזמנו ימהר השלהבת לאחוז בהנר אותיום ולא יתמשך משך הדלקה שלא יבואו ח"ו לחילול שבת וע"כ כתב הרא"ש ומנהג יפה הוא וחיו יחיו:

בא"ד ועוד אמרינן לקמן נ"ב דף לא: תוס' ד"ה בין מן המוכן כו' הגהה גם בירושלמי פי' כן נ"ב גם הרי"ף והרמב"ם:

סה"ד הנ"ל דלהוי אינו מוכן לגבי' נ"ב האי אינו מהרמב"ם מוחקו ואני אומר קח מגוד מקומו:

ע"ב גמ' במגוד נ"ב פי' בערוך (וואנדהאקע) והיינו קיביל"א שפרש"י:

במשנה לא ימלא אדם קערה של שמן נ"ב האי של לא ינוח על הלשון איך פירושו אם נפרש קערה שמשתמשים בה שמן מאי נפקא מינה ממה היו משתמשים בה אם עתה ריקנית לא ימלאנה שמן ואם קערה של שמן קערה שמלאה שמן לא ימלא לא שייך כי ימלא המלאה כבר הוי ליה למיתני לא יתן אדם קערה של שמן בצד הנר וברי"ף ורא"ש הגי' לא ימלא אדם קערה שמן ופוק חזי טעמא דבר שכן הנוסח בכל הסידורים לא ימלא אדם קערה שמן בלא של ע"כ מהראוי להרימו גם מן המשנה במשניות ובגמ':

שם בגמ' שאני בית נחזה דזריזין הן לא הבנתי מה מועיל זריזות בית נתזה לר' יהודה וחבריו אם הם עצמן אינם זריזין ויתיישב לי בפי' הרמב"ם במשניות שמפרש שאני בית נתזה דזריזין הן שעינם פקיחא ומשגיחים על כל מעשי איש ואיש הנקבצים שם ואם ר' יהודה או אחד מחבריו רוצה להסתפק מהשמן שבשפופרת לא היו מניחים ע"כ אין שייך שם הגזירה שמא יסתפק על כן שתקו ר"ט וזקנים בדיעבד ונפיק מזה חורבה שדימה ר' יהודה שאף לכתחלה מותר:

רש"י ד"ה שא בגד משמע שקפלה מבגד נ"ב פי' שקפלה אחר שנקרע מבגד:

ד"ה ויתן ראש הפתילה כו' לשאוב השמן ונמשך דרך הפתילה לראש הדולק כצ"ל וכן מעתיק הר"ן והרע"ב:

ד"ה דלא מיפסק מידי שהוא מונח בתוך חלל הנר למעלה מכיסוי נ"ב האי מכיסוי מוקשה כו' רש"י פי' דלא מיפסק מידי ועתה מפרש דהכיסוי מפסיק גם במשנה ד"ה שתהא מנטפת פרש"י השמן מטפטף כל שעה לתוך הנר ואם הכיסוי תחת השפופרת מטפטף על הכסוי ע"כ אומר אני שט"ס הוא וצ"ל ככיסוי והרע"ב אינו מעתיק מכיסוי כלל אלא גורס שהוא מונח בתוך חלל הנר למעלה וסה"ד:

ד"ה ריש כנישתא מפטיר כנסיות נ"ב מפטיר היינו ריש ע' ערוך ערך פטר ב' ד':

דף ל' בגמ' רהטו אחריו למיבלעיה אמרו מי וגו' לאשר פסוק ח' כתיב מי זה מלך הכבוד ואחריו פסוק י' כתיב מי הוא זה מלך הכבוד ראו חז"ל לפי דרך הלשון אם שנים המה ואחד מדבר והשני שומע והשומע שואל או אחד שואל מחבירו על השלישי אומר מי זה וכשהמדבר בעצמו חוזר ומפרש כוונתו ממי מדבר באין שואל אומר ואם תרצו לידע מי הוא זה שכנותיו כך פלוני ופלוני שכך וכך שמו הוא אשר כניתיו כך ע"כ דרשו הראשון היה שאלת השערים ששאלו את שלמה אחרי שמעו ממנו ויבוא מלך הכבוד שאלו אותו מי זה מלך הכבוד וגם הוא השיב להם בקצרה ה' עזוז וגו' תשובה על שאלתם הם שאלו מי זה אמר להם שמו ואין לו לחזור ולומר הוא מלך הכבוד אשר אמרתי כי למותר הוא הלא יודעים המה מה ששאלו אותו על אותו שאלה השיב והפסוק השני הוא דברי שלמה עצמו שדיבר ובעצמו חוזר ומפרש דבריו שפיר בדרך הלשון לומר ואם תרצו לידע מי הוא זה אשר כניתיו מלך הכבוד ה' צבאות הוא אשר אמרתי עליו מלך הכבוד סלה מה עשו המדפיסים העתיקו בגמ' גם בפסוק ראשון הוא ונפל ח"ו דרשת חז"ל בבירא הזהרו אתם מדפוסים וביותר המגיהים אשר המדפיסים סומכין עליהם אל תתנו מקום להאי הוא כאן:

רש"י ד"ה ש"מ ר' יהודה היא כו' אלא לצורך דבר אחר שלא תדלוק הפתילה או שלא יכלה השמן או שלא יפקע הנר כצ"ל כלשון הרמב"ם שלא יחסר חסי' על השמן מה הוא: הגה על הגליון ד"ה ל"א קיצי מנין שנותי כו' ה"ד כצ"ל ושיבוש הוא איך שייך על ל"א כצ"ל ע"כ מחקתיו וכתבתי במקומו רש"ל כי כל הדיבור מד"ה עד אחרונה הוא ברש"ל:

דף לא רש"י ד"ה דעלך סני כו' ל"א חברך ממש כגון גזילה גנבה ניאוף (פי' אשת חברו) ורוב המצות נ"ב על כל המצות אף שבין אדם למקום מטעם ערבות שייך שפיר לומר מה דעלך סני שיחטא חברך ואתה תענש לחברך לא תעביד שמור עצמך מן החטא שלא יענש חברך:

ע"ב במשנה על ג' עבירות כו' נדה חלה הדלקה מסודר לפי סדר בואם לחוב על האשה ראשון ראשון בתולה נשאת ליום הרביעי וטובלת לנדתה משכמת ע"ש לאפות החלות מפרשת חלה לערב מדלקת הנר:

שם גמ' תלקה בחדרי בטנה נ"ב פי' בשעה שיוצא הולד מחדרי בטנה:

דף לב ע"ב בגמ' מאי טעמא אמר רב כהנא ואיתימא שילא דכתיב כצ"ל כמו בילקוט ובע"י ליתא כל הני שלשה תיבות רק אמר רב כהנא דכתיב:

רש"י ד"ה כמחתרת שאין לה פצימין הכי אמר קרא לא במחתרת מצאתים שלימים כן מעתיק היכל רענן ואינו גורס לא פתחיהון ולא פצימיהון:

דף לג גמ' חרב וביזה ודבר כצ"ל כמו ברי"ף ומה לנו להוסיף מה שאינו מרומז בקרא ורחמנא ליצלן גם בלא רבה:

דף ל"ד בגמ' תורמוסי נ"ב פי' (ביטערע באבעס):

רש"י ד"ה עבד איהו נמי הכי לפי פירושו אינו גורס כל היכא וכו' עד אמר אבל תוס' גרסי שפיר כמו בגמ' לפנינו ולפיכך פי' עבד איהו נמי הכי אינו קאי על בן זכאי כי לא עבד מאי דעבד בן זכאי אלא קאי על יעקב אבינו הנזכר לעיל:

תוס' ד"ה כל היכא כו' בסה"ד ופרסו עליו מקום טומאה לח מקום טהרה נגוב נ"ב פי' הקרקע נעשה לח שבלע המים מהסדינין:

ע"ב תוס' ד"ה ספק כו' ראה אחת מרובה כשלש שהיא כמגד יון כצ"ל כמו במשניות שתי תיבות וע' פי' הרע"ב זבים פ"א מ"ה:

דף לה רש"י ד"ה שהן כוריים שהגודש מחזיק שליש בכלים שלהם נ"ב דוקא בכלים שלהם שגבהן כחצי רחבן אבל בכלים שגבהן כרחבן הגודש מחזיק רביע וכך הוא החשבון גם בדוק ומנוסה:

תוס' ד"ה תרי תילתי מיל וכו' דמיניה מפיק בפ"ב דמגילה דמשעלה עמוד השחר יממא הוא כצ"ל כדאיתא שם במשנה כ ע"א אבל מעלות השחר לאו יממא והקורא בו ק"ש של שחרית לא יצא ומעלות השחר עד עמוד השחר 4/10 שעה בימים הקצרים ובימים ארוכים 5/10 שעה:

ע"ב בגמ' לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו אמרו לו כצ"ל כדאיתא בתוספתא סוכה פ"ד: תוס' ד"ה רבי יהודה כו' ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו כצ"ל כדאיתא שם בסנהדרין:

דף ל"ו בגמ' פתורא פתורתא פתורתא פתורא כצ"ל כמו בסוכה שם למאי נ"מ למקח וממכר נ"ב פירוש אם אמר המוכח ללוקח פתורתא אני מוכר לך צריך ליתן לו גדולה שבאותו המין:

שם בור סוף נ"ב הערך גורס בול סוף ומפרש בלל שפת ולגי' בור סוף מפרש בור במלאפום בור מן הספר וכפי' רש"י שהן עמי הארץ:

ברש"י פתורא מתחלה היו קורין לגדולה פתורא ולקטנה כו' כצ"ל כמו בסוכה שם ובערוך:

פרק שלישי

שם ע"ב בגמ' חנניא היא דתניא חנניא אומר כצ"ל וכן כל חנניה בגמ':

ברש"י שנדפס בסופו ה' צ"ל א' וכן הוא לעיל כ' ע"א: רש"י בד"ה כירה סה"ד לתוכה תמי' במשנה תני עליה ורש"י מפרש לתוכה אם עליה אין לתוכה והר"נ מעתיק ונותנין

עליה קדרה והרע"ב מפרש כירה שפיתת שתי קדרות והאש עוברת תחתיהן ע"כ ואם נותן לתוכן אין האש עוברת תחתיהן אלא האש מסבבת אותן גם שפיתת אין משמעו שנותן הקדרות לתוכה אלא משמע שהקדרות עומדות בפי הכירה ושפת הכירה סומכת אותה שלא תפול הקדרה לשולי הכירה ותנן כלים פ"ה מ"ב כירה תחלתה שלש פי' הרע"ב גבהו אינו פחות משלש אצבעות ומובן אשר בתוך כירה כזה אין מקום לקבל שום קדרה ע"כ נ"ל שאין כוונת רש"י ז"ל לתוכה ממש על שולי הכירה אלא עליה אצל כירה יש בו שני פירושים אחד על גביו היינו שנותן טס ברזל על שני השפיתות ומעמיד שני קדרות נגד השני פיות והטס מתלבנת ומחמם ומבשל הקדירות ועוד אופן אשר מעמיד הקדירות בתוך הפיות כמו חצי הקדרה נכנס לחלל הכירה ורובה של קדרה למעלה ונסמכת בשפתי הכירה ועל זה האופן נופל גם לשון לתוך הכירה ועל זה האופן כוונת רש"י לתוכה ומכש"כ על גבה ממש שמותר כשהסיקה בקש וגבבא ובכירה נמוכה מגיע שולי הקדרה סמוך לשולי הכירה לתוך הגחלים והגחלים בוערות סובבים את הקדירה ע"כ בגפת ועצים צריך גרופה וקטומה שלא ישאר תחת הקדרה אפילו ניצוץ:

שם רש"י ד"ה גפת סה"ד שהוציא שמנן כצ"ל:

(רש"י ריף ור"נ) ד"ה עד שיגרוף. הגחלים משום דמוסיף הבל יש לדקדק בלשון רש"י ז"ל לפי פירוש תוס' ד"ה לא יתן כוונת רש"י ז"ל ומרחק פירוש רש"י ז"ל שהוא נגד מה שהחוש מעיד וכתבתי על הגליון כי לפי זה מוקשה הלשון ברש"י כיון דהאי משום הוא ליתן טעם למה לא יתן היה צ"ל הד"ה כן כמו בתוס' לא יתן עד שיגרוף ועוד היה לו לכתוב וטעמא משום דמוסף הבל וכדפרישנא בפרק דלעיל וכו' ולמה נשמט וטעמא אחר הבל וכתבתי כוונה אחרת ברש"י ז"ל כרצון בעלי תוס' וזהב טהור תחת לשונו אך בראותי כי כל הראשונים משמע להו לשון רש"י שדוקא אינה גרופה מוספת הבל אבל גרופה לא זחלתי ואירא ולא העתקתיו:

שם ד"ה ב"ש אומרים סה"ד שמא יחתה ובד"ה אבל לא תבשיל כו' ואתי לאתויי קשה לכאורה כיון שגרופה איך ומה יחתה ע' מהר"מ:

דף לז בגמ' איבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה אסור אבל לסמוך לה שפיר דמי כצ"ל כמו במימרא דרב ספרא א"ר חייא ובברייתא כירה שהסיקוה בגפת וכן מעתיק הרי"ף והרא"ש והר"נ גם בהאיבעי' לה ולא בה:

תוס' ד"ה לעולם כו' דחיק לאוקמא מתניתן כותי' פי' אף שדוחק הוא מאי דמשני חסורי מחסרא והך חזרה דאמרי לך כמו כן דוחק וכדאי כל הני דחוקי לאוקמי כחנניא גם לקמן כשרוצה לפשוט מב' כירות המתאימות אשר לשהות תנן גם כן משני בדוחק סבר

כר"י בחדא ופליג עליה בחדא לאוקמא בלהחזיר תנן וכחנניא אבל כשרוצה לפשוט מר' חלבו להחזיר תנן ומשני לעולם תנן מי סברת ר' חלבו אדרישא קאי אסיפא קאי אינו צריך פירוש למה מהדר לאוקמי בלשהות כיון דהא דמשני אסיפא קאי אין בזה שום דוחק כלל וכן קיימו רוב הראשונים והאחרונים הלכה למעשה לשהות תנן:

ע"ב גמ' הובערה איצטריך לי' היינו הך נ"ב ע' רש"ש:

רש"י ד"ה מותר להשהותן בכירה דאי לא במצטמק ויפה קאמר מאי אתא לאשמועינן פי' אם במצטמק ורע לו לא צריך לאשמועינן שמצטמק ורע כבר אמר חמין שהוחמו כל צרכן שמצטמק ורע לו הוא אלא ע"כ במאי דקאמר ותבשיל שבישל כל צרכו לרבות אפילו מצטמק ויפה לו ורא"ה לזה שכן כוונת רש"י מדמהדר רש"י ז"ל לתרץ אשר יקשה מעתה כיון דתבשיל אפילו מצטמק ויפה לו מותר חמין ל"ל הא ידעינן חמין שמצטמק ורע לו הוא במכש"כ מתבשיל שמצטמק ויפה מותר מכש"כ חמין שמצטמק ורע לו ודאי מותר עכ"פ אחד מהן מותר ומתרץ רש"י לאשמועינן דבעינן בישל וכל צרכו מבעוד יום ולפי פי' זה מתורץ קושית ר"י שבריש תוס' ד"ה שמע מינה:

דף לח רש"י כאן בגרופה וקטומה סה"ד הלכך אפילו דיעבד אסור:

תוס' ד"ה הא לכתחלה לא סגי בהאי שנויא נ"ב אבל בהאי קושיא קשיא דר"מ אדר"מ סגי דקאי נמי על חמין אחמין נמי וכן קשיא דר"י אדר"י:

בד"ה עבר ושהה מאי כו' מדקאמר שנשתהו ולא קאמר ששיהו כצ"ל:

שם בהגהה בשמאל העמוד ושמא לתלמודא לא נראה לחלק כיון דר"מ אוסר במזיד אפילו חמין כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה של צונן כדי לחממן והמים נמשכים כצ"ל כמו רש"י ריף ור"נ:

דף לט תוס' ד"ה אלא למ"ד שמא יזיז וכו' האי וכו' מראה על מאי איכא למימר:

בא"ד וי"ל דה"מ בדבר המבושל נ"ב פי' אצל אור:

ע"ב רש"י ד"ה להשתטף נ"ב שופכן על גופו דלאו דרך רחיצה היא (רש"י לקמן קמ"ז ע"ב):

דף מ בגמ' אמבטיאות נ"ב פי' בתי אמבטות וואנע שטוב או מקוה שטוב ששניהם נקראים אמבטי אלא וואנע הוא כלי ומקוה הוא בקרקע:

בחדושי מלא הרועים ד"ה אמבטיאות ל כרכין נ"ב גי' הערוך ערך אבט אבטאות של כרכים פי' כריכות שעושין בבית המרחץ וי"א עביט של מי רגלים כצ"ל ע"כ ומה שכתב עוד ולא ידעתי איך יתפרש כאן עביט של מי רגלים נ"ל דקאי על הא דמסיים שם הערוך

וכן פי' שמא באבטי עברי וכוונתו אשר שם יש לפרש כהא י"א כי שם יש שייכות שמא בעביט של רגלים עברה ולא כאן:

רש"י ד"ה מחופין בנסרים כו' שמא נתחממו בשבת כו' נ"ב ע' רש"ל:

דף מא רש"י ד"ה ואשתו מן מים חמין ואפילו לא הוחמו אלא לרחיצה נ"ב פי' אפילו אינו צמא למים ולא הוחמו אלא כדי רחיצה יקמץ מן הרחיצה מעט מים וישתה:

ע"ב תוס' ד"ה מיחם שפינה ממנו מים כו' אבל לר"ש שרי אע"פ שמצרף כיון דאינו מבשל כגון שנותן בו מים הרבה כצ"ל:

בא"ד והא דפריך והלא מצרף ה"ק והלא שמא מצרף קשה לר"י דהכא משמע כצ"ל:

שם בא"ד ומיהו בלאו הכי קשה לפי' הא ר' יהודה אסר בגרירה במתני' דביצה כ"ג דתנן ואינה נגררת אלא ע"ג כלים דמשמע אבל ע"ג קרקע לא נ"ב הא דלא מייתי מאותו מתני' עצמו דתנן התם בלא דיוק ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין דמזה אינו מוכח דבגרירה ליכא איסורא דאורייתא אפילו במתכוין אשר ע"ז עומד עיקר קושיתו ע"כ מביא רישא דמתני' ואינה נגררת אלא ע"ג כלים וקאמרו שם בגמ' מני ר' יהודה היא דאמר דבר שאינו מתכוין אסור דאי ר' שמעון הא אמר דבר שאינו מתכוין מותר דתניא ר' שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל משמע דבאיסור גרירה במתכוין ליכא בינייהו אלא פליגי באינו מתכוין ר' יהודה אוסר ור' שמעון מתיר ולקמן דף מ"ו אמרו בגמ' על האי ברייתא דר"ש גורר אדם וכו' כל היכא דמכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מכוין שרי ר' שמעון וכי היכא דלר"ש אין במתכוין אלא איסורא דרבנן מתיר בשאינו מתכוין כך ר' יהודה אין במתכוין אלא איסורא דרבנן ומ"מ אוסר אינו מתכוין וזהו שכתבו תוס' אע"ג דבגרירה ליכא איסורא דאורייתא אפילו במתכוין כדמשמע בסוף פירקין והוא דף מו ע"ש ולקמן בסמוך דמקשי תוס' והשתא אמאי לא מייתי ההוא דביצה ידע תוס' להביא הא דתנן התם ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין כמו שכתבו תוס' בהדיא ביומא וכאן רמזו עליו במה שכתבו דהיא משנה שלימה פי' פורש:

בא"ד והשתא אמאי לא מייתי פי' על הא דקאמר אביי דהא דאמר ר' יהודה מביאין עששיות כו' דמיירי אפילו שהגיע לצירוף ודבר שאינו מתכוין מותר למה פריך מבהרת דלא מצי למפרך אלא מברייתא וממלתא דאביי דאתמר עלה לפרוך ממתני' דביצה דרבי יהודה אומר דבר שאין מתכוין ואיך יכול אביי לומר על הא דקאמר ר' יהודה דסבור דבר שאינו מתכוין מותר נהי דמצי למימר דניחא ליה למפרך דאביי אדאביי טפי הוה ליה לאתויי ממלתא דר' יהודה דמתני' בהדיא (מתוס' יומא):

שם אמאי לא מייתי ההיא דביצה דהיא משנה שלימה דאסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין נ"ב דאיתא שם ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין:
שם לכך נראה לר"י לפרש התם אביי אמר אפילו כו' דבר שאין מתכוין מותר פי' מותר מן התורה לר' יהודה כצ"ל:
שם בא"ד וקשה דבפ' ספק אכל כריתות כ' נ"ב הקושיא הוא על הא דאוכח דגבי שבת לר' יהודה אין מתכוין מותר מדאורייתא ושם איתא א"ר אשי וכו'. בא"ד והובערו התחתונות מאליהן ר' אליעזר בר' צדוק סבר לה כר"י כר' יהודה כצ"ל:
בא"ד והא דנקט לישנא מתכוין ושאין מתכוין ולא נקט ר"א בר"צ כר' יהודה כצ"ל והגרי"ב תיקן הני תרתי הגהות במה שכתב על הגליון ע"ש והמעיין יראה כי נשתבש מהיפך אל ההיפך ואנכי אחר העיון תקנתי והגהתי בתוס' לפנינו כאשר צ"ל למען אמת יהגה חכנו:
תוס' ד"ה לא שנו אלא להפשיר וכו' ועוד מדקאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים אסור מפני שמצרף נ"ב נראה דגם הר"י לא גרס בדברי אביי כל עיקר כמו שכתבו הת"י לסברת התוס' אליבא דרש"י כי אם היה הר"י גורסו היה מעתיקו בדברי אביי שמפורש יצא מפיו שאפילו כל שהוא מצרף באמרו כל עיקר הרי כלל וכלל לא:
דף מב תוס' ד"ה אפילו של עץ נמי וכו' ולר' יהודה אסור נמי אין מתכוין כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה אבל כו' ורבינו שמואל מביא ראיה נ"ב הוא רבינו שמואל בר' מאיר וכן מעתיק הרא"ש רשב"ם כו':
בא"ד ולר"י נראה נ"ב בזבחים בתוס' שם מביא הדברים בשם ר"ת וכן הרא"ש כאן מעתיקם בשם ר"ת:
בא"ד ת"ל אשר תבושל בו ישבר כו' נ"ב מדמסמיך ישבר אצל בו ולא כתיב אם בכלי חרס תבושל ישבר למדרש אם נבלע בו מ"מ ישבר (רש"י שם):
בא"ד חיליה דר' יונה מן הדא אחד שבישל בו ואחר שעירה לתוכה רותח נ"ב משנה שם בזבחים אשר הגמ' מביא עלי' הברייתא ת"ר אשר תבושל בו דלעיל:
ד"ה ואין נאותין ממנו כו' היינו כל זמן שדולק כו' אלא כלומר שמן המטפטף מן הנר נ"ב לא אוכל להניח על הדעת החילוק בשמן המטפטף מן הנר בין בעוד שהנר דולק בין אחר שכבה הנר הלא השמן המטפטף נופל לכלי שתחתיו ונפרד מהשמן שבנר ואין נוגע בו ושוב לא ימשך אליו הפתילה שבנר אותו השמן והרי גבי השמן שבכלי כאלו כבה הפתילה למה לא יהא אותו השמן אף בשעה שהנר דולק כמו מותר השמן שבנר

אחר שכבה אך זאת ינחמנו שבאמת אין הלכה כן אלא כרבנן שם מ"ד ריש ע"א אשר מותר השמן שבנר ושבקערה שניהם אסורים כל השבת:

ד"ה אע"פ שאמרו חכמים אין נותנין כו' קוטן השגתי אינו מבין שיחת תוס' בזה הדיבור מה רוצה בקושיתו במה יתיפה לשון ר"ח אם יאמר המשנה כצורתו הלא בכ"מ פריך הגמ' על לשון כזה תנינא ואם אומר דהכי פריך כיון דעיקר מאמר ר"ח הוא להשמיעינו אבל כופה עליו מה לו להתחיל דבריו בדבר הנשמע מדיוקא יתחיל דבריו בלשון המשנה א"כ מאי מתרץ אלא משום דבעי למימר אבל כופה הלא זאת היא מקור קושיתו גם אמרו משום דבעי למימר משמע שאם היה מתחיל אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת הנר הוה מסיים אבל במידי אחרינא פליאה ממני מה היה לסיים אבל נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות או אבל כופין קערה על הנר שלא יאחוז בקורה שניהם משניות נינהו. וכלשונו עתה יפה ומהודר ראשית משמיענו שיש לדייק ממשנתנו שאין נותנין כלי תחת תרנגולת שניה אבל כופה עליה כלי:

ד"ה הצלה פי' בקונטרס וכו' ועוד דבפרק כל כתבי משמע בהדיא דלא גרסי' בברייתא דהכא טבל נ"ב בזמנינו אלה ת"ל שהחיינו אשר התוספתות גלויות לכל עין והברייתא דלקמן אשר פריך מינה אביי לר"י קודמת לברייתא שבעמוד בראשונה מפורש חבית של טבל ובשנוי' חבית סתם שנשברה בראש גגו ובראשונה ליתא בראש גגו ועתה בזמנינו הקושיא להיפך אם גריס כאן טבל למה לא פריך אביי לרבה מברייתא הקודמת דפריך מינה לרב יוסף אבל גירסת תוס' היא אמיתי שאין טבל בברייתא שבעמוד שהיא הברייתא המאוחרת ובטוב פירושו ושפיר נכון שמדלג עתה אביי על הברייתא שמדבר מטבל ופריך מהשנוי' שרבה אסר אפילו בדבר הניטל פריך אביי מדבר הניטל כמש"כ תוס'. מתוך שמעתין נראה שמותר ליתן כלי תחת צנור להציל מי הגשמים שנופלים מן הגג שלא ילכו לאיבוד לכל הדעות שמי גשמים הוא דבר הניטל והצלה מצויה יותר מבגולפי חדתי כי אין להם גולפי כלל ומימינו בכסף שותים ובכל זאת אין מחירם רב כל כך שיהיה בהול להביא כלי דרך רה"ר ובפרט בעיר המוקפת ומעורבת עירובי חצרות אך בטרחא יתרה יש למיחש:

דף מג בגמ' לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כצ"ל:

תוס' ד"ה בעודן עליו כו' גמר בישולייהו חזו להו כצ"ל:

בא"ד גמרו בידי אדם לא קמיבעיא לן כי קמיבעיא לן גמרו בידי שמים כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה ומני כו' שאין מתכוין מותר הסה"ד ואח"כ מתחיל הדיבור אי ר' שמעון:

ד"ה זה זוקף מטתו שתהא כו' שיזקפום וישמטו כצ"ל בא"ד אבל לאתויי נ"ב פי' לזקוף אותם מעיקרא (רש"ל):
תוס' ד"ה רב אשי אמר כו' דבמסכת ביצה גרס א"ל נ"ב בספרים שלפנינו ליתא גם בביצה לא א"ל ולא ואב"א:
שם מד תוס' ד"ה שבנר ושבקערה כו' אבל נר של שבת להנאתו בא יושב ומצפה פי' ולאחר שכלה הנאתו יושב ומצפה (רש"ל):
גמ' ת"ר מטלטלין כו' ר"ש אומר חוץ מן הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלה אבל כוס וקערה ועששית שכבו לא יזיזם ממקומו רבי אליעזר בר"ש אומר כו' כצ"ל כדאיתא בתוספתא ואין צינים ואין פחים:
שם קערה דומיא דכוס אמר ר"ז פמוט שהדליקו עליה בשבת כצ"ל כמו במסקנא ומן גרסי ר"ת ור"נ גאון:
רש"י ד"ה לא יזיזם ממקומם. ואפילו כבה הנר נ"ב אלו ראה רש"י התוספתא לא פי' כלום:
ע"ב רש"י ד"ה מוכני שלה סה"ד מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים ובב"ק צ"ח ע"ב פרש"י למרכב נשים ולכאורה מיותר מי המה הרוכבים אך רש"י רוצה לפרש למה עשוי' כארגז מוקפת מחיצות ומפרש משום שהוא למרכב נשים עשוי' מחיצות משום צניעות:
שם ד"ה ואינה נמדדת עמה לענין טומאה וכו' ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקסבר אף עובי הדפנות נמדד עמה כצ"ל כדאיתא בהרע"ב שם:.
דף מה ע"ב רש"י ד"ה ור' לית ליה מוקצה דקס"ד מדבעי מיני' וכו' נ"ב פליאה מאוד בעיני מה לו לרש"י ז"ל לומר מדבעי מיניה וצריך להאריך בדברים אלמא הוה שמיע ליה מאבוה כו' ועוד מדקאמרו ואב"א לדבריו דר"ש קאמר ליה וליה לא סבירא ליה משמע דהס"ד היה מדהשיב לו אליבא דר"ש אלמא דהכי ס"ל כר"ש ומתרץ לא כן רק לדבריו דר"ש קאמר ולי' לא סבירא לי' ואם רש"י היה מפרש דקס"ד מדהשיב לו אליבא דר"ש הכי סבירא ליה היה בזה סוף הדיבור בקיצור המשובח והתחברות טובה עם התירוץ לדבריו דר"ש קאמר ולי' לא סבירא לי' ולגודל נחת ב"ה עיני רואות ברש"י ביצה מ' ע"ב ד"ה אלא כגרוגרות וצמוקין סה"ד קס"ד מדפריש ליה מלתיה דר"ש אלמת כר"ש סבירא לי' אגב הנני רואה שטוב להעתיק משם גם ד"ה ואב"א אין מוקצה לר"ש קאמר ליה אבל לדידי יש מוקצה ע"כ ורואים בעליל כי שם יצאו הדברים מיד רש"י ז"ל מאירת עינים ומתוקים לחיך וכאן נעתק מסופר אשר עט רעוע ורצוצה בידו ואם המדפיסים לדידי

צייתו כשידפיסו בעז"ה ש"ס מחדש ידפיסו הד"ה ורבי לית ליה מוקצה וד"ה ואב"א עם לשון הזהב של רש"י ז"ל מביצה:
בתוס' ד"ה א"ל מנרתא שאני וא"ת וכו' אלמא אית ליה מיגו דאיתקצאי כו' נ"ב ע' מהר"מ:
דף מו ד"ה דחוליות קשה לר"י דבפ"ב דביצה כו' איכא לאוקמא התם נמי כו' כצ"ל:
ע"ב בגמ' מי אמר ר"ש כבה מותר לטלטלה כבה אין לא כבה לא מאי טעמא דלמא בהדי דנקיט לה תתכבה כצ"ל ע' לעיל מ"ד ע"א כי כבתה הוא כאלו אמר אדם כבה אותה ואין נכון כאן לשון כזה ואחר אשר בתוספתא איתא כבה וכן מעתיקים הרי"ף והרא"ש והר"נ מה לנו לשבש ולהגיה טוב לדפוס בפנים כנכון:
שם תוס' ד"ה מי יימר דמזדקק לה בעל ואע"ג דפירות שנדרה מהן אינם מוקצין לה לענין טלטול דהא חזו לשאר בני אדם מ"מ אית לן למימר מיגו דאיתקצאי לה בין השמשות כצ"ל:
בגליון הש"ס לתוס' ד"ה הנ"ל ע' לקמן (דף קכז) ע"ב תוס' ד"ה כיון דחזיא כצ"ל:
ע"ב א"ל ההוא מרבנן לרבא לא ידעתי מאי בעי מרבא והנה הרא"ש לא גרס לי' אלא א"ל ההוא מרבנן מאי דעתיך פי' שאמר לרב חמא והרש"ש מקיימו בחו"ב אבל להתפארת שמואל והק"נ דגרסי רב חמא הוה ליה מוחקין ביה ומוסיפין ליה תמו דברי רש"ש ואינם.
טוב לקיים גירסת הרי"ף א"ל ההוא מרבנן לרב חמא וכן הוא גירסת הרי"ת ועוד יותר שהר"ח גורס נמי א"ל רב חמא אנא כרשב"ג סבירא לי:
בתוס' ד"ה מפני שמקרב את כיבויו כו' ור"ת גריס כפירוש ר"ח הלשון מגומגם כי גירסא אין פירוש ופירוש אין גירסא והיה לתוס' לומר גריס כגירסת או פירוש כפירוש גס לא גריס אלא גורס היה לו לכתוב אבל באמת הר"ח לא בא לשנות הגי' רק לפרש בא ומעתיק לשון הגמ' כהויתו שמקרב כיבויו רק את נשמט מחלקת לשונו מפני שהוא שפת יתר כמו שמצינו שחז"ל דורשים את בא לרבות אבל אין נ"מ בזה לפירושו כי גם עם חיבת את סובל פירושו וגם פי' רש"י ותוס' יבוא על מקומו בלא את וכן מעתיקים הרי"ף והרא"ש מפני שמקרב כיבויו ואין גירסאות שונות כלל ולא עלה על לב ר"ח לשנות הגי' ולא בא אלא לפרש ור"ת פירוש כ"כ כפי' ר"ח וגם לתוס' לא חלם כלל שר"ת תופס לגירסת ר"ח כי אין שום גי' בר"ח ומה שכתבו גריס פירושו לומד כמו גריס גריסנא גריסנן למד למדתי למדנו ואמר שר"ת לומד כפי' ר"ח ומעתיק פי' ר"ח ולא שם מל תיבת את לבו כלל.
ואם אמנם כי דברי פשוט כפשוטו הארכתי לאשר ראיתי כי רבותינו גדולי המפרשים רש"א רש"ל מהר"ם אשר מימיהם אנו שותין ומפיהן אנו חיין זכותם יגן עלינו לחזק לבנו לתורה ויראת שמים נטו כאן מפשטות ומפרשים וביותר מפורש במהרש"א אשר

גורס ר"ח גי' חדשה וע"פ גירסתו מפרש ר"ת פירושו מעצמו כי לא היה לפניהם ספר ר"ח ולא ראו אשר פי' ר"ת המה דברי הר"ח כהוייתו:

פרק רביעי

במשנה במה טומנין ומשנה אשר אחריה אשר בד' מ"ט טומנין בכסות במשניות ברי"ף ורא"ש ורמב"ם משנה אחת הם וגירסתם משונה לא ראי זה כראי זה והגי' הנכונה אשר יצא מיד רבינו הקדוש לא בגפת לא בזבל לא במלח לא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין לא בתבן לא בזגין לא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין טומנין בכסות בפירות בכנפי יונה בנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן ר' יהודה אוסר בגסה:

דה מח רבה ור' זירא אקלעו לבי ריש גלותא חזיוה להההוא עבדא נ"ב ברי"ף חזיוהו ברא"ש חזו וכל אחד טוב מאשר לפנינו:

שם איתיביה רב חנן בר חסדא לרב חסדא נ"ב ברי"ף רב חנין בר רבא לרב חסדא ברא"ש רב חנן לרב חסדא בב"ח שם רב נחמן בר רב לרב חסדא ואיש פשוט כחסדא אשר לפנינו אין באחד מהם:

רש"י ד"ה נטלא המעתיק עשה כאן את רש"י ז"ל ח"ו כמדבר תהפוכות שכתב נטלא ששואבין יין מן הכובא סה"ד ומתחיל ד"ה דקא עצר ומפרש שהיה סוחטו מן המים שנבלעו בו מתחיל ביין ומוזגו במים עד שנהפך למים אבל באמת צריך להתחיל כ"כ במים ולפרש כלי ששואבין מים מן הכובא ע' מ"מ כאן וע' חולין ק"ז וברא"ש פרק הרואה סי' כ"ג:

תוס' ד"ה הא בחדתי. אומר ר"י שאם נתקו חוטי הסרבל נ"ב פי' בערוך סרבל מכנסים:

ע"ב בגמ' תנן שלל של כובסים והמסורת מראה מקומו עוקצין פ"ב מ"ו ושם ליתא ושלשלת של מפתחות וצריך למוחקו גם כאן ויהיה מדוד התנן לזו המשנה כהויתו:

רש"י שם ד"ה חיבור בשעת מלאכה סה"ד ונתרבו ידות לכל תורת כלי או אוכל כצ"ל:

רש"י ד"ה בית הפך ובית בתבלין סה"ד בית הפך שמושובין בתוכו פך שמן להפשיר כצ"ל וכן הוא בהרע"ב:

ברש"י ד"ה ור"ש מטהר אפילו במגע כצ"ל וכ"א בהרע"ב:

דף מט גמ' איבעיא להו ר' יהודה אנסורת של חרשין קאי או וכו' נ"ב האיבעיא הוא אם קאי גם אנסורת של חרשין שהוא זיגו של נעורת שגם בו שייך דקה וגסה כנעורת וגם שניהם יחד נשנו באחרונה ור"י אחריהם שהוא פליג אתרווייהו ואוסר בדקה או ר' יהודה קאי על האחרון שבמשנה שהוא שכינו ורק עליו פליג ומחלק בין דקה לגסה אבל

נסורת מודה דקה שוה לגסה אבל אין סברא כלל שיהיה הה"א לאוקמי דר' יהודה על נסורת לבד שהוא קודם לנעורת אחרי כותבי ראיתי שגם רש"א מפרש כך גם המהר"ם: בתוס' ד"ה כאלישע בעל כנפים להכי נקט אלישע וכו' ומזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר שהרי בזה יכולין להזהר כו' נ"ב פי' גם לזה מועיל דנקט אלישע שאין יכולין לפטור שהרי אנו רואין שאלישע היה בו"ד כמונו והיה יכול להזהר גם אנו יכולין להזהר:

דף בגמ' מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה כצ"ל וכן הוא לקמן במשנה שבגמ' וכן איתא במשנה במשניות וברי"ף וברא"ש:

שם אלא מידי דבר מיעבדא ביה מעשה כצ"ל וכן בד"ה ברש"י:

בגמ' בזמן שצבען בשמן נ"ב ע' רש"ל:

שם אמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כ"צ כצ"ל כמו ברש"י ורי"ף כי עפר משתמש בלשון זכר:

רש"י ד"ה או שהיה עליו כר או סדין ששכב עליו מבעוד יום נ"ב לכאורה משמע ששכב אדם עליו על הכר או סדין אבל רש"י והרע"ב לא פירשו שאנכי שם במשנה ועוד אם שכב אדם על כר וסדין למה לי לא גרע שכב מישב אבל האמת יורה דרכו שקאי על הכר וסדין שכב עליו על הקש וכאלו כתב שמונח עליו והוי נמי סיוע לרב אסי אע"פ שלא יחדו ולא חישב הקש לישיבה. אחרי כותבי באתי להרי"ף ומעתיק שם כלשון רש"י דהכא ועמד על תיבת ששכב הגהות חו"י ונראה דעתו למוחקו מכל וכל ע"ש:

ע"ב ברש"י ד"ה כל צרכו בין תשמיש בין לפרר אותה ולממחהו כו' כצ"ל כמו לקמן מ"ג אבל לשון ולמחתה אין לו פי' ליתן לו מקום כאן:

תוס' ד"ה במאי אוקימתא כו' אבל בראשו אסור וכו' נ"ב בברייתא אינו נזכר ראשו אלא שערו וגם זקנו וכל מקום קביצת שער גדולים ותכופים במשמע ודפריך מאבל פניו ידיו ורגליו מותר לא מידיו ורגליו ושערותיהם פריך כי שערותיהם קטנים ומפוזרים וקבועים בחוזק אשר אם נותנים אחת מהן מרגישין כאב ואינם נושרים בחפיפה גם לא משני מידי ע"ז כי לא שמענו ולא מצינו אשר אשה וסריס אין להם השערות קצרים על גופם ידיהם ורגליהם כמו לאיש איננו סריס אלא מפניו פריך כי כשחופף פניו לא ימלט שלא יחוף גם קצוות הזקן וסותר הברייתא את עצמו שמתחלה אמר לא יחוף שערו גם שער זקן בכלל האיסור ואח"כ אומר אבל פניו מותר גם הזקן הותר וגם כשמוקים הברייתא כר"ש יכול להקשות הברייתא דידיה אדידיה אבל הגמ' לא נחית הכא להכי ליישב הברייתות עצמן אלא רצו לסתור מעט דברי רב יהודה דלאו ד"ה הוא ומדחה ליה לאוקים דברי רב יהודה לד"ה ולשנות התרתי ברייתות אליבא דחד תנא וכאשר מסיק דהאי אבל פניו

מותר בקטן ואשה וסריס שאין להם זקן ממילא אין שום סתירה בברייתא עצמה. כן פרש"י ז"ל הדריכני במישרים גם המהרש"א כתב שהיה להקשות כנ"ל ולא השיב מידי כי מובן כאשר כתבתי ובעז"ה לפי דברינו מתורץ דקדוקי תוס' ונדחים דברי מהר"מ ולפי המסקנא דמוקים הברייתא תרוייהו כר' יהודה לא נ"מ לדינא כי אנן פסקינן כר"ש ע"כ מדלגים הרי"ף ואתי הרא"ש על כל האי שקלא וטריא ושכר פעולתנו לפנינו כל השונה הלכות כו':

בתוס' ד"ה מקצת עליו מגולים כו' כפה סל ממעט ופריך אמאי ניטל בשבת כו' כצ"ל:

דף נא בא"ד ואין להקשות לפי' הערוך דמאי פריך מינה לשמואל לימא כו' קטונתי בהשגתי להבין למה נקטו לשמואל אשר אין עיקר הפרכא עליו כי לפת וצנונות יש בהם טלטול מן הצד וסכינא דביני אורבי משום מרחיב גומא ועיקר מתיב רב קטינא תיובתא על סלוקותא דרב הונא שיש בו מזיז עפר וכן רש"י ד"ה וניטלין בשבת תפס סליקותא שאין לחוש אם העפר ניזוז כמו דלא חיישינן בלפת וצנונות ולא זכר סכינא ובב"י בטור ס"ס שי"ד כתב שנראה מבעל תה"ד דלא מתיב רב קטינא אלא לרב הונא והנכון לגרוס בתוס' כאן דמאי פריך מינה לרב הונא לימא וכו' ורב הונא סבר כרבנן וכו' אך בזאת אנחם כי לר"י בתוס' ד"ה דכ"ע לעיל מ"ד טלטול כו' דרב הונא ושמואל אסרי משום מרחיב גומא אין מקום כלל לקושית תוס' ע' מהרש"א ואין כדאי להגיה:

בתוס' ישנים ד"ה אבל פינה ממיחם למיחם כו' וי"ל דהכא דוקא דמוכח מלתא שבמתכון צינן שפינהו ממיחם למיחם אבל בהא דרבי דלא מוכח מידי כצ"ל ונ"ב כי רבי דמתחלה אסור ואח"כ הותר לא בקיתון של מים מירי שאין דרכו להטמין אלא בדבר שדרכו להטמין:

תוס' ד"ה או שטמן כו' ועוד קשה לר"ת דהא תנן נוטל את הכיסוי כו' כצ"ל כדאיתא במתניתין:

בגמ' השתא אקורי קא מיקר לה כצ"ל כגי' רש"י:

פרק חמישי

ע"ב במשנה ולובדקים נ"ב והרמב"ם בפירושו גורס ולובדקת ונכון שפיר יחיד בין יחידים אגב אומר שטוב ללמוד כל המשנה עם פירושו הנעים ומתקבל על הלב ומיושב איזה דקדוקים בגמ':

דף נב גמ' עז שחקק לה בין קרניה נ"ב השמע לאזניך וצייר בלבך מה שאתה מוציא מפיך היתכן לחקוק בין הקרנים אשר שם עור ובשר ודמה ישפך על פניה ללא יועיל איך יקשור שם חבל באותו חריץ וחתך אבל גי' הרמב"ם ביד החזקה עז שחקק לה בקרניה וכתב

ע"ז המ"מ שם נ"ב תנא דבי מנשה עז שחקק בקרניה יוצאה באפסר בשבת ע"כ ומפרש"י הכא ד"ה יוצאה באפסר משמע שחקק בקרן מעבר לעבר חור כמו מחט שקאים ותוחב האפסר בחקיקת הקרן גם רש"א מעתיק עז שחקק בקרניה ואינו כותב כצ"ל משמע שכן היה לפניו ומקרוב נשתבש שראו המדפיסים בסמוך ברצועה שבין קרניה הדפיסו גם כאן בין קרניה ולא שמו אל לבם כי שם שייך והכא לא שייך:

שם תוס' ד"ה וטובלן במקומן הקשה הר"ר אליעזר אמאי לא מקשה הכא טבילה מאן דכר שמיה נ"ב ה"ה דמקשה נמי על מזין מאן דכר שמיה אלא משום דשם בבמה אשה ליתא מזין ומקשי שם רק טבילה מקשי ה"נ על טבילה ובתירוצו מיישב נמי מזין:

דף נג ת"י ד"ה אוכף כו' וא"ת ויתיר האוכף כו' נ"ב להתיר יכול אבל בזה לא יפול האוכף עד שמוליכה ומביאה:

ד"ה תולין כו' כי היכי דאסור להניח נר ע"ג דקל ביו"ט כצ"ל:

בגמ' אבל יוצאת היא באגד שעל גבי המכה כצ"ל כמו ברי"ף ורא"ש:

ע"ב תוס' ד"ה תנאי היא נ"ב קאי על תנאי היא השני שבעמוד:

דף נד ע"ב במשנה פרתו של ר"א ב"ע היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים נ"ב בביצה מביא הר"נ ירושלמי שרק פעם אחת יוצאה והושתרו שיניו מצומות ותעניות:

דף נה רש"י ד"ה בשבט ובנגעים היינו יסורים, נ"ב היינו יסורים קאי על ובנגעים אבל בשבט לא דרשו חז"ל כאן כי אם היה בשבט ג"כ יסורין היה רב אמי אומר ואין יסורין בלא עון ופשע וכן משמע מתוס' שמביא ראיה על עונות אלו הזדונות ולא שם לבו על פשעים ומשום סיפא דקרא ובנגעים עונם שממנו דורש רב אמי שאין יסורין בלא עון מביא נמי רישא דקרא ופקדתי וגו' אף שאין לו ענין כאן כלל ובתהלים פרש"י ופקדתי בשבט פשעם זה רזון בן אלידע (מלכים א' י"א כ"ג):

דף **נו** תוס' סד"ה דאמר ליה נ"ב ע' קדושין מ"ג מה שכתבתי שם בפי' דברי תוס' ד"ה מורד:

ע"ב נצא בר נצא פי' בעל מריבה כמו שני אנשים עברים נצים פרש"י מריבים:

פרק ששי

דף נז ע"ב רש"י ד"ה מכלל דפליגי בתמיה והא ת"ק לא איירי בשער כו' כצ"ל ד"ה כשם קאמר להו כשם שאתם מודים לי בחוטי שער אודו לי בחוטי צמר כצ"ל:

ד"ה אבל כיפה של צמר כובע שתחת השבכה כו' כצ"ל:

ד"ה או כיפה תנן דלמא שלפה מתחת השבכה ומחויא כצ"ל:

דף נט תוס' ד"ה אלא כו' ולא איצטריך כלל לטעמא דהקישו כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה נזמי האף ונזמי האוזן שרי כדפי' בקונטרס וכו' עד סה"ד נ"ב ולמאי שמסיים רש"י בסה"ד בד"ה נזמי האף מפני שאזניה מכוסות בקישורין לא קשיא כלל מהבנות יוצאות דלקמן ששם מיירי בבנות קטנות שיוצאין וראשן פרוע ואין קשורין לכסות אזניהן ונזמי אוזן כנזמי אף אסור להן:

דה ס רש"י ד"ה המעמיד וכו' והערסא הוא עץ ארוך וכו' עד סה"ד והנה הגהות הב"ח כאן וגם פי' המהר"ם אינו מועיל לסה"ד של רש"י בזה ששובר השניים ואין ספק שנשתבש וכצ"ל והערסא הוא עץ ארוך שהקנה שקורין יי"ש והלשון תחוב בו והשלשלאות קבועות בקנה ששתי כפות המאזנים תלויות בשתי ראשין וכולן העץ ארוך מעמידן שהוא פלייי"ל כצ"ל וסה"ד וכה פירושו הלשון והקנה שלו תחוב בו בהעץ הארוך מלפניו על גבו בחוץ שבאמצע הקנה תחת הלשון חור ובו מסמר תחוב בעץ הארוך והמסמר יש לו רוח בחור הקנה שראשי הקנה עולין ויורדין בו והלשון שבאמצע הקנה נוטה ימין ושמאל וכשישתוה המשקל ר הלשון עומד נגד קו שבאמצע עץ הארוך שעולה למעלה מהקנה וכציור הנ"ל וכעץ הארוך כן הקנה ולשונו עץ והשלשלות המה ארבעה לכל כף:

&&ציור&& שם בתוס' ד"ה למאי חזיא כו' תהוי משא כיון דאינו לא מלבוש ולא תכשיט ובקונטרס פי' בסמוך כו' נ"ב וז"ל הרמב"ם בפירושו ומחט שאינה נקובה אפשר שתחלק בה האשה שער ראשה ולפיכך היא ממיני תכשיטיה ולפיכך אינה חייבת חטאת ע"כ וכעין זה כתב בפסקיו מפני שהיא תכשיטיה ע"כ ולפלא שלא מזכירים הפוסקים דבריו:

שם ד"ה ולא ביחיד ולא בסנדל יחיד נ"ב לאו דוקא סנדל ה"ה מנעל כי בשאין הסנדל מסומר מיירי ואז שוה למנעל וכן משמע בגמ' לקמן (דף סא) דאמר ר' יוחנן כתפלין כך מנעלין וכן פרש"י שם ד"ה לשום תענוג עביד וכו' שנועל נעלו אחת וכן לשון הטור לא יצא במנעל יחיד וכן בש"ע בב"י במנעל:

ברש"י ד"ה בזמן שאין ברגלו מכה כו' ולשון רבותי דלמא מחייכי עליה ושקיל דשליף הני תרתי תיבות ושקיל דשליף כבדים על הלשון עד שנופל תחת משאן ורש"י בריף והר"נ מקיימין בו עזוב תעזוב וגורסין ושליף וביותר יש להכיר טובה להר"נ שמסיק ומדלג על ושקיל ולא גריס ליה כלל:

שם ד"ה אינו חייב חטאת דכולהו מלבושים נינהו בחול למלחמה נ"ב רש"י בריף וכן הר"נ מסיימין מיהו לכתחלה לא יצא דנראה כיוצא למלחמה:

שם ד"ה והיוצא אל יצא כו' ויראוהו ויבינו נ"ב הרואה אינו צריך להבנה אבל בר"נ איתא ויכירו:

שם ד"ה והרגו זה את זה כו' סה"ד ראשיהן עבים נ"ב פי' ראשיהם של המסמרות:

ע"ב גמ' א"ל עיפא כצ"ל ברי"ף ורא"ש איתא אילפא ומגיה הב"ח עיפא ובגמ' אין זה בהגהותיו ש"מ שהיה כן בגמ' שלו עיפא וכן מעתיק רש"י ברי"ף:
שם עשאו כמין כלבוס כזה כ שקורין (סקובילי"ק):
שם חיפהו בעור מלמטה וקבע לו מסמרות מלמעלה נ"ב פי' מלמעלה על העור:
רש"י ד"ה משלחין כו' אבל לא סנדל המסומר אלמא כו' דהא קתני התם כל שנאותים בו פי' בחול בי"ט משלחין אותו כך מפרש שם בגמ' וכונת רש"י מכ"ש שאם נאותין בו ביו"ט עצמו שמשלחין אותו ביו"ט והתם קתני אבל לא סנדל המסומר ש"מ שאסור לצאת בו בי"ט:
ד"ה לסורא חסר תרתי מוקף נ"ב רש"ל מקיימו בטוב ע"ש:
תוס' ד"ה השתא חמש כו' אבל הכא ליכא לפרושי ד' וה' אפילו טובא דא"כ התרתה סנדל המסומר נ"ב ועוד דא"כ שוה נעקרו לנגממו אשר חילק רב ששת ביניהם ואם אומר אחר שלא יהיה סתירה בברייתא אין צורך לחלוקו דרב ששת עכ"פ ישאר כפול לשון בברייתא כיון דקתני נשרו רוב מסמרותיו ידענו אע"ג דנשתיירו טובא ד' או ה' ל':
דף מא רש"י ד"ה נכפה היינו חולי שאדם נופל כו' ומכהו בראשו כו' סה"ד ומפילו וקשה אם נופל מאי עוד ומפילו ואפשר לומר או או נקט חולי שאדם מתעלף ויתמעט כחו ואינו יכול להתאמץ על רגליו ומחמת זה נופל לארץ או חמימת החולי מכה בראשו במוחו ומפילו אך טוב יותר לומר שצ"ל שמכהו ושפיר נכון שהכל ענין אחד:
תוס' ד"ה אע"ג דלא מומחה קמיע או לא סה"ד נ"ב והר"נ מסיים אלא מאי דהוי רבותא טפי נקט ע"כ:
ע"ב תוס' ד"ה הא לאמחויי קמיע כו' תימא דהוא עצמו פי' בסמוך גבי תלת תלת זימני דכל לחש ריפא כצ"ל כמו דאיתא ברש"י וכן מעתיק תוס' בעצמו בא"ד בסוף דבריו:
דף סב גמ' זרדא פי' (פאנצער) סנוארתא כובע של ברזל פזמקי (אייזערנע זאקין) כן פי' הרמב"ם וכן הערוך:
רש"י ד"ה התם משום שי"ן כו' והד' והיו"ד עשויין בקשר שקושר הרצועה מוסיף הב"ח כאן שבראש וברש"י על הרי"ף מוסיף גם אצל ורצועה קטנה בשל יד ואחר כל אלה דבריו צריכין פירוש ולבי אומר לי שרש"י אינו מצייר הד' לא בקשר של ד' ולא בקשר פשוט רק מוציא הד' ברצועות היוצאות מן הקשר ולא באותן רצועות היוצאות מהקשר על הכתפים אלא היוצאות מהקשר עד הקציצה המקיפין את הראש ומצייר כשהאד' בשעת עשייתו הקש' יושב נגד המזרח והקציצ' מונחת לו על ברכו הימנית כשהיא סמוכה על ברכו השמאלית והרצועה תחוב במעברתא וראשי הרצועה יוצאות והמעברתא מזה

ומזה ועושה קשר פשוט וגמרו יוצאה רצועה מהקשר למזרח עד שמגעת להמעברתא והרצועה השנית יוצאה מהקשר לצד צפון ופונה עצמו גם לקציצה והמה לאחדים בהמעברתא כזה &&ציור&& והרש"ש רצה לומר שצריך להיות צפון ומערב והד' הוא ברצועות היוצאות לנוח על הכתפים ולא עלתה בידו:

בגמ' ומניחתה בידה נ"ב ר"ח גורס באצבעה וכן מגיה הב"ח ברי"ף והרא"ש כתב פי' באצבעה והן כתב הר"נ כלומר באצבעה שם ומניחה בידו נ"ב ברי"ף איתא באצבעו וכן מגיה הב"ח ברא"ש:

שם מאי כוליאר א"ר מכבנתא נ"ב ע' ערוך ערך כליאר וערך מכבנתא:

דף סג בגמ' מאי באלה קולפא נ"ב הרמב"ם בפי' המשנה מפרש אלה הוא מין תריס היינו מגן וכן משמע בפסקיו שמסמיך אלה ותריס בס"ד הל' א' שם. שם תניא אמרו לו לר"א כו' ופליגא דשמואל היינו בין חכמים בין ר"א תרווייהו ס"ל בטלין ופליגא תרווייהו דשמואל דס"ל אין בטלין ולר' חייא בר אבא מסייע תרווייהו נמצא גם הוא פליג אדשמואל ולא"ד פליגי חכמים ור"א חכמים סברי בטלין ור"א סבר אין בטלין ודאמרו בגמ' היינו דשמואל פירושו ר"א היינו דשמואל ומצא לו שמואל מקום לחלוק על חכמים כי סבור כר"א ופליגא דר"ח ב"א היינו שמואל ור"א אבל חכמים מסייע ליה לר"ח ב"א קאי כדקאי ועמדתי משתומם בהביטי שהג"ר יהושע בועז בעין משפט שלו מראה על כולם מקום להרמב"ם על חכמים דמתניתין ועל שמואל ועל ר"ח ב"א ומצאתי הלחם משנה תשובה פ"ח הל' ז' מדבר בזה לישב דעת הרמב"ם ומאריך בדברים ובסוף סותר דברי עצמו ונשאר מוקשה ולי עוד קשה אם כן הוא כמו שנראה לכאורה כמ"ש לעיל וכן כתב הל"מ שם שלא"ד רק ר"א היינו דשמואל אבל לא חכמים איך שייך לומר על הברייתא היינו דשמואל הלא החכמים פליגי דשמואל גם ופליגא דר"ח ב"א זר מאד מה מיניה דר"ח ב"א יהלוך אם ר"א פליג עליו כיון שרחב מתנים אצלו לסמוך והם החכמים ע"כ נ"ל דגם לא"ד קיבלו חכמים דברי ר"א ושפיר היינו דשמואל ונכון ופליגא דר"ח ב"א והרמב"ם סומך על הברייתא בשני הלשונות והיו לו לאחדים ופוסק כחכמים דמתניתין לחומרא וסברי דגם בזמן הזה הוא גנאי שצריך להם וכשמואל דא"ד וכר"ח ללשון ראשון ודעתו דלא פליגי שמואל ור"ח ב"א ומה שאמר שמואל אין בין לאו דוקא כמ"ש תוס' ויש ביניהם כל מה שנתנבאו הנביאים אלא סבר שהרבה מהם דרך משל ומליצה כמ"ש מלכים פי"ב:

דף סד ע"ב רש"י ד"ה וחכמים אוסרין כו' ל"א שן תותבת שן של אדם אחר היתה וכו' כצ"ל (ר"נ):

דה סה רש"י ד"ה הבנות קטנות שמנקבין אזניהם כצ"ל כדאיתא ברש"י על הרי"ף וגם הטור והב"י בש"ע מעתיקים שנוקבים:

שם ד"ה ואפילו רבותא קאמר וכו' ויש מפרשין כו' ולשון ראשון הגון מזה כו' ועוד מדקתני אפילו וכו' נ"ב ובפי' הרמב"ם נראה שאינו גורס ואפילו ומפרש יוצאות בחוטין קשורין בצואר וכדאמר רב הונא לעיל נ"ז וכולן בראשי הבנות שנינו ומפרש רש"י הבנות קטנות ואורחא דמלתא נקט וכן מפרש הרמב"ם כאן וכן סדר לשונו בידו החזקה ע"ש פי"ט הל' י' ובמ"מ שם:

ע"ב רש"י ד"ה סבר שמא ירבו נוטפים כו' הלכך ביומי ניסן שנהרות גדלים ממי הגשמים והפשרת השלגים של מי החורף כן צ"ל בשעת שלמדתי הגמ' ורש"י דמיתי מדאמרו מסייע ליה לרב דאמר רב מטרא במערבא סהדא רבה פרת שגם אבוה דשמואל איירי בפרת ורציתי למחוק והפשרת שלגים כי בפרת לא שייך הפשרת שלגים אך בבואי להר"נ והש"ג שאבוה דשמואל מיירי בכל הנהרות וכיון דאמר רב בפרת ה"ה נמי בשאר נהרות גדלים מנוטפים ושפיר שייך בשאר נהרות אשר מקומם בצפונית העולם הפשרת שלגים אך לשון רש"י צריך תקון קצת וכן צ"ל שהנהרות גדלים ממי הגשמים ומהפשרת שלגים של מי החורף:

שם ד"ה אין המים מטהרין בזוחלין אין מטהרים אדם וכלים כו' ואני שמעתי בבכורות מטהרין בזוחלין שהנוטפים שבתוכן מטהרים כו' נ"ב בבכורות הגי' בגמ' אין המים נטהרין בזוחלין שייך שפיר האי פירושא ששמע שם והכא שהגי' מטהרין שייך פי' רש"י שפי' כאן והכל חד זה בזה תלוי אם נטהרין מטהרין תוס' ד"ה הקיטע יוצא בקב שלו פ"ה קיטע כו' ואינו נסמך עליו התי"ט מסיים ומותר לצאת בו במנעל דידיה הוי ע"כ וע' מהרש"א בא"ד אך קשה מהא דאמר בגמ' חלצה בסנדל כו' חליצה כשרה כצ"ל וכן כל חליצתו שבזה הדיבור הוא ט"ס כי הוא אינו חולץ רק היא ואם יגרוס במקום חליצתו חליצתה ג"כ שפיר בסה"ד כשהוא יושב כצ"ל:

דה סו רש"י ד"ה ור' יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא נ"ב צריכה למימר דקב הקיטע אינו תכשיט לקשט את עצמו בו לכל הפירושים מהותו איכותו תכליתו אינו לחשוב בכלל קישוטין גם מה בכך אם אינו מקשט לפיכך מוכרח ליל יחף ביום השבת אבל האמת יורה דרכו כונת רש"י ז"ל במלת תכשיט מלבוש וכאלו כתב דלאו מלבוש הוא ואף מה שמוסיף תוס' בהעתקתו לשון רש"י בד"ה הקיטע יוצא בקב שלו פ"ה קיטע וכו' ורבי יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא ואינו מנעל נ"ל שצ"ל שאינו מנעל וכמו כן פירושו דלאו מלבוש הוא שאינו מנעל שאם היה מנעל היה בכלל מלבושים ולמה לא יצא בו אבל

כיון שאינו מנעל הלא רק למשא על רגלו אבל שיהיה תכשיט לקשט בו חוכא וטלולא וכן כל תכשיט שברש"י בעמוד הכל פי' מלבוש ותל"י:

ד"ה טמא מקבל טומאת מגע נ"ב ע' תוס' ד"ה רבא אמר:

ע"כ בגמ' נפל פותא בבירא נ"ב גי' הערוך נפל פואה בבירא ועוד מאי אריא ותיקן בכפלים א' כי מאי פותה לפואה ושנית אם אין משמע דיהיב טעמא למה נפל פואה בבירא משום דקשיא מאי איריא ורש"י לא פירש כן ד"ה נפל פותא בבירא משום דאין אדם נזהר בכל אלו ודי בזה א"כ מאי איריא קושיא אחריתא ולפיכך צ"ל ועוד כגי' הערוך ועוד מאי איריא:

שם כי היכא דציל הא מישחא ליציל חמריה כו' נ"ב הערוך מכניס האי ציל דהכא בערך צל א' (ריין לויטער) אבל מרש"י שמפרש מחום הבשר לא משמע הכי כי חום הבשר אינו מנקה ומזקק המשחא אלא המלח ע"כ נ"ל להכניס האי ציל בערוך ערך צל ו' (פערזינקען) שנבלע ומשתקע השמן ביד וברגל מחום הבשר עד שאינו נראה וניכר וכן מגופת החבית דשדי ליה במיא (וכצ"ל ושדי ליה במיא) שהוא של חרס שוקע במים ואין ניכר למעלה מן המים כן ישתקע היין ולא יהא ניכר הבסומי והוא מלשון צללו כעופרת:

שם נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו ארנב"י וסימנך תפלין מרש"י ד"ה תפלין שפי' שיד ימינו קושרתו לשמאלו זה סימן לגירסא מש אל אבל פי' וקושר לו בשמאלו פירושו במנעל שמאלו אבל הרמב"ם מפרש וקושר לו בשמאלו בזרוע השמאלית משמע שהרמב"ם מדייק וסימנך תפלין כהויתו מה תפלין בזרוע ובשמאל אף הרצועה בזרועו השמאלית שם אף במשקל אבן תקומה פי' רש"י שום דבר ששקלהו כנגדה אבל הרי"ף מפרש אבן ששקלהו נגד האבן תקומה וכן ברש"י ד"ה והוא דאיכוון ואיתקל שנמצא החפץ מאליו ולפי' הרי"ף גם כאן הפי' שנמצא האבן מאליו:

פרק שביעי

דף סח בגמ' אלא לאו היינו טעמא נ"ב לפי פרש"י ד"ה אלא לאו צ"ל הכא בגמ' אלא גדול עונשו של שבת כו': שם דאלו שבת איתא בין בתלוש בין במחובר כו' נ"ב לכאורה איפכא ה"ל למימר בין במחובר בין בתלוש דהוי בדרך לזא"ז לא זו דאיתא במחובר דאית ביה נמי שביעית אלא אף בתלוש דלית ביה שביעית אית ביה שבת וגם להקדים איתא לליתא אצל שביעית כמו בחלוקה דשביעית ומעשר אך מפני דתלוש קודם בזמן ממחובר דתלוש מבע"י ומחובר משקידש היום מקדים תלוש ודוחה הלזא"ז ודוחה אקדמות איתא לליתא:

שם דהיתה שכוחה ממנו עיקרה של שבת נ"ב פי' אע"פ שאין שכחה בלא ידיעה מתחלה אבל לא לו היה הידיעה אלא לאביו השבת היה ידוע ונשכח מבניו שלא היה ידועה להם שבת מעולם כמו זה התינוק והגר בני ישראל אבות לו והיה ידוע להם וממנו נשכח שלא היה לו אף התחלת ידיעה:

תש **ע"ב** רש"י ד"ה מ"ט דמונבז וכו' דהא שוגג כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה לר"י דפי' דדייק מדלא קתני לה בבא אחריתא אלא שפירש כו' חייב על כל מלאכה משמע הא שכחה כו' וכ"ש היודע עיקר שבת ולא הוי צריך למיתני כלל דחייב על כל שבת שמעינן מכ"ש דהכיר ולבסוף שכח ושאינו חייב על כל מלאכה כו' דהיודע עיקר שבת אינו חייב כו' היודע עיקר שבת ולא שכחה בסיפא היודע שהוא שבת ידעינן ליה וכו' ע"כ תי' ומאי שנשתבש בכל הנזכר תיקנתי בעז"ה ודוק:

תוס' ד"ה ליתני כו' תימא לר"י לרבה דאמר כצ"ל כדאיתא שם וכן מעתיק תוס' בעצמו בד"ה וכ"ש הסמוך:

דף סט בגמ' על זדונו כרת ושגגתו חטאת על כל דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת נ"ב היה נ"ל למחוק וא"ו המוסיף ולגרוס שגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת על שגגתו חטאת אך תוס' בהוריות מיישבו בדוחק:

תוס' ד"ה דידע לה בתחומין לא מצי למימר כו' דבההוא נמי חייב חטאת נ"ב פי' והוא בתוך הל"ט חטאות ואם ידעה לא משכחת לה ל"ט חטאות **דף ע** בפיסקא חייב על כל אב מלאכה ומלאכה כצ"ל כמו במתני' רש"י ד"ה עדיין אני אומר על חריש וקציר כו' נ"ב מי יתן והיה כך לפנינו בגמ' כמו לפני רש"י:

שם סה"ד ומשמע אזהרה לקציר לעצמה ואזהרה לחריש לעצמה מקדים רש"י כאן קציר וחריש מפני שמדבר מתה מתשבות האזהרה והיא יותר קרובתו של קציר מחריש:

בתוס' ד"ה יכול כו' דלא הוה צריך למנינא כיון דתני כולהו בהדיא כצ"ל ע' רש"י לעיל (דף סט ע"א ודף עג ע"ב) ד"ה מנינא ל"ל:

בא"ד ואי ס"ד דמחייב אתולדה במקום אב הוו להו טובא כצ"ל כדאיתא שם ברש"י ואין שם למיתני כי אקרא קאי ואין שייך למיתני וגם אם כל הימים דיו אינו מספיק לכתוב ולמיתני כל התולדות אשר להני ל"ט אבות ומשתאה אני על הרש"ש שמדייק כאן בדברי תוס' ופי' בקונטרס ומוחק תלתא תיבות התם דהכי פריך אשר בכח הלשון לנושאן ובהאי למיתני שהלשון נופל תחת משאו לא קיים מצות פריקה:

בא"ד ונראה לר"י דגרס הכא כמו במכילתא כו' שומע אני שלא יהא חייב עד שיעבור ל"ט מלאכות וכו' נ"ב וכן פרש"י יבמות ד' ו' ע"ב ד"ה לחלק אבל בסנהדרין פרש"י כמו

שפי' הכא וכבר כתבתי שמוכח מכמה מקומות שעלינו להכיר טובה לא לרש"י בלבד על טוב פירושו אלא שעוד כמה קדושים אשר בארץ המה שבאו למלאות מקום רש"י במקום שהניח להם להתגדר בו ונקרא בשם רש"י אף שלא מיד רש"י יצא:

בתוס' ד"ה הבערה ללאו יצאת כו' דאין רציחה דוחה שבת נ"ב פי' דאין עונש רציחה דוחה שבת:

ע"ב גמרא א"א בשלמא העלם זה וזה בידו העלם מלאכות בידו וחייב כו' אלא אי אמרת העלם שבת בידו ואינו חייב כו' כצ"ל:

שם אמר רבא קצר וטחן כו' לכאורה אינו שכיח שגגת מלאכה בזה שלא ידע שקצירה וטחינה אסור בשבת וביותר אשר הוא אף מן הנמנע שידע בראשונה שקצירה וטחינה אסור ובאותו יום שכח וסבר שקצירה וטחינה מותר בשבת אבל יש לקרבו אל הדעת ואומר אשר קצר וקחן לאו דוקא ממש שעשה האבות אלא שעשה התולדות ולא ידע שהן אסורות גם מה שמקדים רבא שגגת שבת לשגגת מלאכות לאו דוקא אלא הוא הדין אם בתחלה עשה בזדון שבת ושגגת מלאכות ואח"כ בזדון מלאכות ושגגת שבת ונודע לו קודם מלאכתו האחרונה בשגגת שבת וחזר ונודע לו מלאכתו ראשונה בזדון שבת ושגגת מלאכות אלא מפני שעיקר להשמיענו שנפטר בחטאת אחד וזה דוקא שנודע לו תחלה מה שעשה בשגגת שבת מצייר גם מה שעשה תחלה במה שנודע לו תחלה אף שהוא יקר המציאות אבל עיקר כונתו להשמיענו בדבר המצוי כדלעיל דהיינו שבבוקר בלכתו לשאוב מים לנטילת ידים ראה עשבים צמחו על גב החביות וקינח אותם אף שידע שהיום שבת לא עלם על דעתו שבזה הוי קוצר אח"כ הכין בצלים לסעודתו וחתך אותם עד אשר דק וידע שהיום שבת אבל מי יודע דהוי טוחן אחר סעודתו הלך לטייל ודיבר עם חבירו בפלפולים יהיה מה שיהיה ושכחו שהיום שבת והריח צמחים נותני ריח וכפף עצמו ותלש כגרוגרת והלך הלאה וראה אינו יהודי עומד וטוחן ברחיים של יד וישם ידו על המטה המסבב הרכב וטחן כגרוגרת בשגגת שבת והלך לו ובשובו לביתו נזכר ששבת היום ומה שעשה עתה תלש ממחובר שחייב משום קוצר וטחן הכל בהעלם שבת אחד קודם מנחה הלך לבהמ"ד וראה אחד אומר ח"א לפני חבורה ושמע עשבים הגדלים על הדלי התולש מהן חייב וכן שמע המחתך ירק וצנון וכ"ד דק דק חייב משום טוחן ונזכר מה שעשה בבוקר קצירה וטחינה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה שניה גוררת קצירה הראשונה בכפרתה וטחינה השניה גוררת טחינה הראשונה בכפרתה:

דף עא רש"י ד"ה מלתא דפשיטא להו כו' ולא אמרינן כשני העלמות נינהו וניחייב חד אזדון שבת ושגגת מלאכות נ"ב ע' מהר"ם. בעין משפט אות ד' מיי' פ"ו מהלכות שגגות

הלכה ט' כצ"ל ע"ש שלשונו שוה לכאן אלא שמוסיף גם שיעורו אבל בכפל לשון כזית חלב וכזית חלב ולעיל באות ב' על אתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד מעתיק גם הרמב"ם שם הלכה י"א אכל שני זיתי חלב ולפני הכ"מ היה הנוסח שוה לעיל כמו כאן שני זיתי חלב ומתרץ למה שינה הרמב"ם וכתב כאן אכל כזית חלב וכזית חלב ומה בא לדייק בזה:

ע"ב רש"י ד"ה על חטאתו והביא כו' נ"ב אצל ע"ה כתיבא האי:

שם ד"ה מחטאתו ונסלח לו אפילו לא כיפר אלא על מקצת חטאתו ונסלח לו כולו כצ"ל כי לא כתיב והביא את קרבנו מחטאתו אלא כתיב וכפר עליו הכהן מחטאתו ה **דף עג** תוס' ד"ה הקושר כו' דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי שרי חד ומניח חד כו' כצ"ל כדאיתא שם לפנינו. שם בא"ד אבל ר"ח פי' כו' ואין בו אלא קשר א' ולפי זה כו' נ"ב והר"ח גורס דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי שרי וקטר:

שם בסה"ד והא דלא תני ליה במתיר ובסותר פרשתי בפ"ב ד' לא: נ"ב שם פירשו תוס' למה לא תני ליה בסותר ומאותו טעם ה"ה נמי לא תני ליה במתיר אבל לא נזכר שם בתוס' מתיר כלל וע' תיו"ט ד"ה המתיר וד"ה והסותר:

דף עד תוס' ד"ה מתקיף לה רב המנונא כו' ומשני דבנפה וכברה מיירי והיכי משני הכי מידי נפה וכברה קתני כצ"ל וזולת טוב לשון התוס' כאשר הוא לפנינו רק תקנתי מן הכא עשיתי הכי ובזה טוב טעם בלשון ואין צורך לאורך דברי מהר"ם:

שם תוס' ד"ה והתניא חייב פי' בקונטרס כו' והכא דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתא היא נ"ב דמיתנא הכי היו לפניו מיני אוכלין ובריר ואכל ובירר והניח חייב ומדקאמר בירר ואכל משמע אפילו לאלתר (ר"נ):

ע"ב בגמ' ארבב"ח אר"י והוא שקשרן נ"ב פי' הרב ר"א ממיץ שקשר כל ראש בפני עצמו הר"נ מביאו וכן משמע לשון הרמב"ם פ"י ה"ט וז"ל התופר שתי תפירות חייב והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה ולא תשמט ומדכתב מכאן ומכאן משמע כפי' הרא"מ ואפשר לומר גם לשון רש"י על זה הכונה:

שם רש"י ד"ה דמרפו רפי ע"י חום העור והמים חמין שבתוכו ולאחר שיצאו כו' כצ"ל ע"פ הב"ח על רש"י ברי"ף.

דף עה ע"ב בגמ' ניחא דליתווס נ"ב (לשון גיעול בעוידעלט) ערוך ערך ווס:

שם היינו מולח והיינו מעבד ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו אפיק חד מנייהו ועייל שרטוט פי' לא למחוק חד מינייהו וליתני שירטוט אלא מתניתין לא יזוז שום אות רק כדתני אך במנין הל"ט אפיק חד מנייהו ולחשוב שניהם לאחד ולמלאות החסרון עייל

שירטוט ועשהו לאב ונכלל בהכותב למנות הכותב בשתים אחת כתיבה ואחת שירטוט שגם שירטוט מעניני הכתיבה כך פי' הרמב"ם בפי' המשניות ודר"י ור"ל קיימו וקבלו כל הראשונים להלכה ואין מנין הל"ט מלאכות כנראה לעינים במתניתין אלא כעיני השכל ע"פ הקבלה אשר מולח חייב משום מעבד וכן מעבד ואם עשה תרווייהון בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ושירטוט אשר לא כתיבא הוא אב מלאכה ממנין הל"ט וחייב על הכתיבה בפני עצמו ועל השירטוט בפני עצמו אפילו עשאן בהעלם אחד:

רש"י ד"ה ועייל שירטוט לפי שדרך כו' סה"ד וכן עשו בעורות המשכן כשחתכום כצ"ל כמו בר"נ:

עין משפט א' ב' ג' טוש"ע סי' שכ"ב סעיף ב' טח עיני מראות שם לא כולן ולא מקצתן:

כל הכשר להצניעו נ"ב פירושו כל מין שראוי להצניע ובא רש"י ז"ל ומפרש איזו מין הוא שראוי להצניע העשוי לצורך האדם:

ברש"י שם ד"ה ומצניעין כמוהו כמות זה כלומר שיש בו שיעור כו' נ"ב הרמב"ם בפירושו לא מפרש הכי פ"ש ולפירושו זאת המשנה אינה מדברת משיעורין כלל:

שם ד"ה מאן דאמר דם נדה כו' דאיסורי הנאה נינהו וצריך לאבדן כצ"ל וכן מעתיק הר"נ כי מאי מאיסי שייך בעצים ואם מחמת איסורן היינו הך שכתב דאיסורי הנאה נינהו וצריך לאבדן וזולת איסורן דם הנדה מאוס מאד:

דף עו רש"י ד"ה כמלא פי גמל כו' אבל כמלא פי פרה לא מחייב וכן מה שכתב רש"י בד"ה אין מצטרפין לחמור שבהם כו' ועצה אין מצטרף עם התבן להשלים מלא פי פרה נראה שפוסק כר' יוחנן לגבי ר"ש בן לקיש והרי"ף והרא"ש אינם מביאים כלל הפלוגתא דר"י ור"ל דלא פליגי אלא בחיוב חטאת אבל איסורא איכא אף בפחות מכשיעור ואין נ"מ בעודנו חוץ לגבולנו ואין לנו מקדשנו בשיעורין אבל הרמב"ם שהציע על שלחנו הערוך כל מטעמים אף הפרטי דינים של רכ"ח מצות החסרים מתרי"ג מצות שישיב לנו ב"ב פוסק כר"ל וע' חדושי מהרי"צ חיות מה ששמע בשם הגר"א ענין אמיתי להצדיק פסקו של הרמב"ם כר"ל וכהגירסא שלפנינו והמוציא עצה כמלא פי פרה לפרה ג"כ חייב וע' משנה למלך פ' י"ח ומובן מכ"ש שעצה מצטרף עם התבן להשלים מלא פי פרה לפרה וחייב:

פרק שמיני

ע"ב רש"י ד"ה כוס של ברכה ברכת המזון כו' נ"ב לשון רש"י אינו מדויק כי עיטור הדחה שטיפה חי ומלא המה דברים שבכוס ומה לעיטוף בתוך שהוא במברך וצ"ל עיטוף לבסוף וכן איתא שם בגמ' עיטוף לבסוף ואחריו עוד דברים שנוגע לאדם המברך:

דף עח ע"ב במשנה עור מפרש בגמ' דמליח ולא קמיח ולא עפיץ (תי"ט) כדי לעשות קמיע גיטין כ"ב פירש"י כדי לחפות קמיע וכן פי' הרמב"ם כאן לכסות וכן מעתיק הרע"ב:
דף עט רש"י לאירא כלומר כו' נ"ב ואותו מעט צמר או פשתים או צ"ג אחר שעושין אותו כדורים לסתום בו הקנה נקרא אירא:
ע"ב תוס' ד"ה והא מדקתני סיפא כו' ומשמע דאמתני' מהדר לפרוכי נ"ב לפי גי' ס"א אלא הכי קתני וכן גי' מהר"ם וכן משמע מפי' רש"י ד"ה והא מדקתני מהדר לתרוצי מתניתין ולא לפרוכא:
ד"ה אידי ואידי אמזוזה כו' וי"ל דניחא ליה לקיומי לשנויא קמא דשינה אמזוזה כצ"ל:
ד"ה אלא לאו אתפלין והא דקתני כתבה לשון נקבה יחידה היינו מזוזה שבתפלין ע"כ כצ"ל (רש"א):
דף מ גמ' ת"ר הוציא חצי גרוגרות והניחה וחזר כו' כצ"ל כדאיתא בב"ב שם:
תוס' ד"ה אבל פיסלא לא בגיטין כו' אי נמי גבוה עשרה ואינו רחב ד' נ"ב פי' שאינו רחב אפילו ארבעה טפחים ע' רש"א כאן ובגיטין שם רש"ל ורש"א ומהר"ם שיף תוס' ד"ה פליג ומהר"ם כאן נכנס בדחוקים על לא דבר:
ע"ב תוס' ד"ה למימרא כו' כדתנן במסכת כלים בפ' י"ז ויש שאמרו במדה גסה מלא תרווד כו' כצ"ל:
דף **פא** רש"י ריש עמוד ד"ה חף קס"ד דפותחת של חף עצמה נ"ב לפענ"ד יפה לשון רש"י ז"ל ואינו צריך שום תיקון קס"ד דפותחת של חף עצמה פי' קס"ד דהפותחת שייך לחף והוא עצמה של חף וגוף אחד הם שניהם וכשאומר כדי לעשות חף גם הפותחת בכלל וקורא אותו כולו על שם החף כי הוא עיקרו של פותחת שעל ידי החף פותח וסוגר:
ד"ה טמאין כו' סה"ד פותחת יש לה בית קיבול דמקבלת מפתח כצ"ל וכן מעתיק תוס' לשון רש"י:
ע"ב גמ' אר"י אסור לקנח בחרס בשבת מ"ט אילימא משום סכנה אפילו בחול נמי פי' נמי יהיה אסור שקרוב לודאי שינתק שיני הכרכשתא ויסתכן וחמירא סכנתא מאיסורא ולא היה לר"י לומר בשבת אלא סתם אסור לקנח ואלא משום כשפים הלא לא שייך בזה איסור כי הוא מלתא דלא שכיחא ואפילו חז"ל בגזירתם במלתא דלא שכיחא לא גזרו והוה ג"כ ס"ס ואין לאדם לחוש לזה שמא מצא ימצא מכשף ושמא ימצא עמו בצוותא ושמא יכעוס עליו וירצה לכשף ועל כרחך מאי דאמר ר' יוחנן אסור אין כונתו איסור ממש אלא במקום שאפשר בנקל להשמר מכזאת לא יעשה כן הדר קושיא לדוכתה למה

מזכיר ר' יוחנן שבת אפילו בחול נמי לא פי' לא יעשה זאת אם אפשר. הארכתי מעט לדעת כי חז"ל ברור מללו הכא אמרי נמי והכא אמרי נמי לא דבר דבר על אופנו:
רש"י ד"ה הכא אדם קובע לב"ה בתמיה כו' למקום אחר וקשה לרש"י אם כן שאין אדם קובע לב"ה למה עולה על הגג ומתרץ בית הכסא לא היה להם מצוי בבתיהן שהיו דרין בבתיהם אלא בעליה מפני דוחק הבתים כצ"ל:
דף פב גמ' דלא מקנח לכו ולא קטיל לכו ולא שליף לכו ואכיל לכו הלשון כבד על הפה להוציא ובחולין הקילו מעט ששם ליתא ולא שליף לכו ירקא אלא ולא אכיל לכו מכושא כו' אבל הרי"ף ינחמנו (ע' רש"י בראשית ה' כ"ט) מעצבון לשוננו שגורס ולא מקנחיתו לכו ולא קטליתו לכו ולא אכליתו לכו ולפי הגי' דהכא צ"ל כ"כ ולא שלפיתו לכו:
שם המקנח בדבר שהאור שולטת בו פי' ממהר לשלוט בו אבל גם בצרור שולט האור אך לא מהרה ע"כ לא קשיא על צרור:
שם הנכנס לסעודת קבע יהלך י' פעמים של ארבע אמות ואמרי לה ד' פעמים של עשר עשר אמות נ"ב כיון שעשר כפול צ"ל גם ארבע כפול וכן מעתיק הרא"ש כאן אבל בברכות בגמ' וברי"ף כאן כארבע כעשר שניהם יחידים:
רש"י ד"ה שיניו נושרות שיני פה כרכשא כצ"ל:

פרק תשיעי

דף פג רש"י ד"ה מתקיף לה רב אשי כו' לשון משא משמע להו שהסיטו אחרים אותן כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה טהורין דתנן כו' חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם אבל כו' כצ"ל ונ"ב ע' עירובין כ"ז בגמ' וברש"י שם ד"ה והאדם:
בגמ' איכא בינייהו ספינה של חרס מ"ד אניה בלב ים הא נמי בלב ים הוא מצוין להרמב"ם וטהורה למ"ד כלך הנך כו' אבל ספינה של חרס אע"ג דאינה מיטלטלת מלא וריקן כ"כ מציין הרמב"ם ומקבל טומאה והנה הני תרי ציונים נראה לכאורה כסותרים זה את זה ונ"ל שציון השני אינו מראה להרמב"ם אלא המשמעות מזה דכלי חרס אינו שוה לשק ואע"ג דאינה מיטלטלת מלא וריקן מקבל טומאה אם רק עשוי לקבלה וזה יש כ"כ במשמעות לשון הרמב"ם שם הלכה ט' בד"ה ספינה של חרס אע"פ שהיא מקבלת פי' שעשוי לקבלה ובשאר כלי חרס מקבלים טומאה אף שאינה מיטלטלת מלא וריקן אבל ספינה דאיירי בה מסיים שם אינה מקבלת טומאה שאין ספינה בכלל הכלים האמורים בתורה בין הוא של חרס בין של עץ בין גדולה בין קטנה והכל בדרך זו ואצ"ל זו ואפילו של תרס שבכלים א"צ להיות מיטלטל מלא וריקן בכל זאת אינה מקבלת טומאה מר"ש של עץ שגם בשאר כלי עץ צריך להיות מיטלטל מלא וריק והספינה אינה כן בין קטנה

מרמז כמו ספינת הירדן אף שמיטלטלת מלא וריקן בשעה שמורידין אותה למים טהורה ואין צריך לומר גדולה שלעולם אינה מיטלטלת ואין הלכה כר' חנינא ב"ע ומ"מ כדאי הוא שלא ימנע אדם א"ע לעולם מבית המדרש ולא יחדל לשמוע טעמם של דבריהם אפילו מה שלא נפסק כן להלכה:

ע"ב גמ' הא יש צמיד פתיל עליו טהור הוא נ"ב האי

דף פד הוא אין הלשון מורגל בו מגירסא דינקותא כי ברש"י בחומש שם איננו כאשר בחולין בגמ' ליתא ע"כ הקפתיו ולא יבא עוד בדפוס גם הכא תוס' ד"ה שטהורים בזב כו' דאמר בהעור והרוטב (דף קכו:) מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי כו' כצ"ל:

ד"ה מפץ שטמא בזב כו' ואומר ר"ת דלא שייך למימר יוכיח מצמיד פתיל דמה שהוא מיטמא בהסט הזב כו' כצ"ל:

ד"ה והא ליתי ליה כו' וי"ל דהא ק"ו אהני נמי לפשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס דטמאים במת ומייתי להו לטומאת ז' כו' כצ"ל ונ"ב כן איתא שם בכיצד הרגל בתוס' ד"ה קמייתי:

דף פה תוס' ד"ה אמר רב מצייר שם ערוגה וארבע ערוגות על ארבע קרנות בלא הגבולין אשר טוב לצייר גם הגבולין סביבם כזה &&ציור&& להקל הבנת דברי תוס':

דף פו ע"ב בגמ' א"ר יצחק שלא יהו הללו כצ"ל גם בתוס' ש צל"כ:

רש"י ד"ה בו' בחודש כו' ור' יוסי סבירא ליה כר"ע דמשה וכל ישראל עומדין וכו' כצ"ל:

תוס' ד"ה וכתיב התם כו' שתי שבתות שהרי משה עומד בח"ח ומזהיר על הפסח וממאי דבריש ירחא קאי ונהי דבר"ח אמר ליה הקב"ה דלמא משה כשאמר לישראל בארבעה או בחמשה בירחא הוה קאי ומסיק דיליף מדבר ממדבר דבההוא (במדבר א) באחד לחודש השני כצ"ל וכו' ונ"ב ע' בפסחים שם בגמ' ותוס' ד"ה ממאי:

תוס' ד"ה בתלתא כו' דתלתא ויאמר כתיבי נ"ב בקרא קמא כתיב ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר וחשיב ליה תוס' כמו ויאמר והשני הוא ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך והשלישי הוא ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם:

דף פז גמ' ואית דאמרי פה אל פה אדבר בו נ"ב ע' רש"ל:

ע"ב גמ' תנא אותו יום נטל עשר עטרות עד ראשון לחדשים נ"ב מוקשה פתח אותו יום ומסיים ראשון לחדשים הוא עטרה לאותו חודש ניסן שהוא ראשון לחדשים אייר שני סיון שלישי עד חודש שנים עשר הוא חודש אדר ואין אותו עטרה, לאותו יום ובמ"ר איתא במקום לחדשים למלכים וגם תמיה לי למה אינו חושב ראש חודש שהוא עטרה לאותו יום לימי החודש ולפי שיש בזה חלופי גירסאות חפשי לומר שהגירסא דהכא צ"ל ראשון לחודש והגי' דהכא עיקר ואתי שפיר שאינו חושב ראשון לחדשים כי לא היום

יעוטר בו אלא החודש. ומה שאינו חושב ראשון למלכים נכון מאד כי אינו חושב רק אותן העטרות שבאותו יום כבר נשלמו אבל עטרה שיבא לעתיד בימי שמואל הנביא ועל פי תקנת חכמים אחריו שיכתבו שנות השטרות לשנות המלכים ומניסן ובינם הקמת המשכן לא עלה על הדעת לא מלך ולא שנותיו גם אינה עטרה חשובה כי שאלת מלך בישראל היה נגד רצון הבורא וכביכול בע"כ הוסכם הקב"ה ולפי משמעות הכתוב בסוף יחזקאל גם מלכות בית דוד לא מלך נקרא רק נשיא ככתוב בתורה אשר נשיא יחטא קורא המלך בשם נשיא:

דף פח רש"י ד"ה מלמד שהתנה כו' מריבוי דה' דריש סה"ד ותל"מ:

דף פט תוס' ד"ה תורה היכן היא וכו' דאמרינן במדרש לפניו ילך דבר נ"ב חבקוק ג' ה': ד"ה לסוף מ' יום אני בא לפי לשון תוס' בהעתקתו דברי רש"י כן צ"ל פי' בקונ' דאותו יום שעלה בו אינו מן המנין שהוא היה אומר להם כו'

ע"ב רש"י ד"ה את הכתם סה"ד נ"ב פי' כשמעירבין על הכתם אלו הסמנין ולא כהה הכתם ומראהו כבראשונה טהור הבגד אין זה דם נדה רק צבע אדום:

ד"ה התם הוא דקנה מרוסס כו' כצ"ל והסכמה מהרש"ש:

דף צ בגמ' שלוף דוץ נ"ב פי' מין עשב שזורעין אותו ובגדלו מעט שולפין ומושכין אותו מהאדמה ודשין ונועצים אותו במקום אחר בארץ כמו שעושין עתה לירק כרוב (קרויט) וע"כ קורין אותו שלוף דוץ פי' שלוף ודוץ וכשמתגדל כל צרכו עוקרין אותו ומיבשין אותו וטוחנין אותו ורוחצין בו הידים והוא מוציא הזוהמא וע' ערוך ערך אשלג ערך דץ וערך שלף:

רש"י ד"ה לכליא עורב טבלאות של ברזל כו' ומסמרין חדין בכולן כו' ורש"ל מביא בשם תוס' במנחות ובמקום אחר פי' כמין טבלא חדה זקופה על צדה וכו' ואין לומר שכונתו שם על האי פי' דרש"י כאן שאין במשמעות לשון רש"י שהטבלא זקופה על צדה כי אם הטבלא זקופה על צדה למה תהיה חדה סביב בכל הרוחות די שיהיה חדה באותו צד שלמעלה גם היה לרש"י לכתוב פירוש אחר מסמרין חדין בטבלא ומלשון רש"י משמע שתרתי אית בטבלא חדין סביבותיהם גם מסמרים ואם זקופה על צדה אין תועלת בהמסמרין הקבועים בה ע"כ נ"ל שכונת רש"י שהטבלא עשויה כמין תיבה שאינה פרוצה השולים רחבן אמה על אמה וארבע דפנות לה סביב חדין כסכין ומסמרים הרבה קבועין בהשולים וחדויין של הדפנות ושל המסמרים מכלין העורבים שאין להם מקום לישב על הגג ולאשר גג ההיכל היה עולה וכלה עד אמה ע"כ עשו הטבלאות אמה על אמה לכסות אותו אמה אשר בראש הגג וכצ"ל ברש"י ומחפין בהן ראש גגו של היכל

ובהאי פירושא בעז"ה מובן לשון רש"י וע' רש"י במ"ק בערכין ובמנחות ובכולן אינו מזכיר רש"י ז"ל שהיו חדין סביבותיהם רק המסמרין שהיו קבועין בהן וכבר כתבתי שפי' רש"י לא מיד אחד יצא אבל כולם חכמים כולם נבונים וכולם יודעין את התורה ומחויבים אנחנו לדייק בדבריהם וליגע עצמן להבינם:

ד"ה מקק דסנפרי נ"ב ברש"י ברי"ף מעתיק לד"ה בלבדו מקק דסיפרי תולע האוכל ספרים נקרא מקק וסה"ד ואחריו ד"ה תכך דשיראי כל אלו תולעין הן ובזה ניחא דלא חשיב בסה"ד רק ד' מיני תולעים כי מקק כבר כתב בדיבור שלפניו כי תולע הוא:

תוס' ד"ה הואיל וכו' סה"ד דנותן טעם לפגם הוא נ"ב פי' מפני שינוי טעמם שאין דומין זה לזה:

ע"ב תוס' ד"ה דלא לימרו כו' ובתוספתא דמסכת תרומות פ"ח תניא אוכל אדם חגבים בין חיין בין מתים כצ"ל כי כן איתא בתוספתא דתרומות פ"ח וכן מעתיק תוס' בחולין ס"ו וכן נכון ושפיר:

פרק עשירי

דף צא רש"י ד"ה איכא שיעורא כו' וכ"ש לזריעה ולהנחה כצ"ל:

ד"ה והאי משלימו כו' וע"י הנחה זו נטמאו סה"ד נ"ב ע' רש"א ע"ב ד"ה בהדי הדדי אתיין:

גמ' מהו דתימא כל שהו לאפוקי מגרוגרות ולעולם עד דאיכא כזית משמע דגרוגרת יתירה מכזית וכן מביא התי"ט כלים פ"ז מ"ה מכאן בד"ה חבית שהגרוגרת יתירה מכזית וכן מוכח לקמן בעי רבא זרק כזית מהו למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן משמע שלא די בכזית אלא בעינן כגרוגרת שגדול גרוגרת מכזית ובש"ע א"ח (סי' שסח) כתב הב"י שיעור גרוגרת שליש ביצה לדעת הרמב"ם ולהטור 4/9 ביצה ובסימן תפ"ו כתב הב"י שיעור כזית חצי ביצה ומקשה המ"א שם מסימן שס"ח ובגמ' כאן משמע שכזית קטן מגרוגרת ואפילו לדעת הטור גרוגרת פחות מחצי ביצה 1/18 ביצה א"כ זית עכ"פ פחות מחצי ביצה ומשני דהכא בגמ' מיירי בכזית קטן ואין לענין אכילת מצוה זית בינוני בעינן ע"כ:

תוס' ד"ה אי לענין כו' שם הגהת הב"ח וצריך הוספה ותיקון וכצ"ל מלמד שמיטמא בכל שהות יכול יטמא אחרים בכל שהו ת"ל כו':

ע"ב במשנה איסקופא החיצונה נ"ב ע' הרע"ב ותי"ט:

רש"י ד"ה עד שיוציא כו' אא"כ הוציא בראשונה כל הקופה נ"ב באור דבריו שאם אחר שהניח הקופה מקצתה ברשות זו ומקצתה ברשות זו עקרה וגמר להוציאה אינו חייב לפי שלא היה הוצאה בבת אחת שכבר היה מקצת הכלי ברה"ר מ"מ פ' ל"ב הל' י"א:

בגמ' הגונב כיס בשבת חייב נ"ב בתוספתא איתא הגונב כיס והוציאו בשבח:

רש"י ד"ה במלאה קישואין שהן ממלאין כו' נ"ב פי' לפירושו קופה ארכה יתר על רחבה ואזניה בשני הקצוות הקצרות והנושאה אוחזה בידיו בשני אזניה ואורך הקופה בין ידיו ורחבה לפניו ורוחב הפתח כאורך הקופה ויותר ע"כ מצייר רש"י ז"ל שהקישואין מונחים ארכן לרוחב הקופה וממלאין בארכן את כל רוחב הקופה ואז הנושאה מפנים לחוץ כשמוציא חצי רוחב הקופה החיצונה לחוץ עדיין חצי הרוחב שלפנים לצד הנושאה כן גם הקישואין שבתוך הקופה מחצית ארכן בחוץ ומחציתן עדיין בפנים. משא"כ אם היו מונחים לאורך הקופה אז בצאת חצי רוחב הקופה היו יוצאין עמה הרבה מהקישואין כולן לחוץ והיה שוה קישואין לחרדל:

רש"י ד"ה קס"ד בצררי שהיו בה צרורות של בשמים שחוקים כצ"ל

דף צב גמ' דאי בעי מפקע ליה ושקיל נ"ב פי' בלא איסור שבת:

הגה"ה שם גי' ערוך ובחפת נ"ב וכן גי' הרי"ף:

גמ' אמר ר' אלעזר המוציא משאוי למעלה מי' טפחים פי' אחר דילפינן ממשא בני קהת שעל כתפיו חייב כמו בידו ומשא בני קהת הלא היה למעלה מעשרה וחייב בזה על כתפו מכ"ש בהוציאו בידיו למעלה מעשרה שחייב אבל אין הלכה כר' אלעזר:

תוס' ד"ה מרפקו כו' קרי במתניתין דהתם במרפק ותרגום של אצילי ידי מרפקי ידין כצ"ל גם כל לשון עציל צ"ל בא' אציל:

הגה"ה שם בסה"ד וע"ע תוס' מנחות ל"ז ד"ה קיבורת ע"כ נ"ב וע' מה שכתבתי שם בעז"ה בשולי הדף:

ע"ב בגמ' זה אינו יכול וזה אינו יכול ר"י ור"מ מחייבים צ"ל ר"מ ור"י כמו שמעתיק תוס':

דף צג רש"י ד"ה לארכן כגון שהיה שוכב כו' נ"ב שלא נימא דלמא שכב ביניהן ולא עליהן ע"כ רש"י ז"ל לפי גירסתו מדחיק לאוקמי כגון שהיה שוכב כו' וכן תוס' מדחיק לתרץ למה לא פריך מרישא אבל לפי גירסת רבותיו רחבים מצעדי גבר באין דוחק ומה דקשיא ליה לרש"י ז"ל על גירסת רבותיו לפענ"ד יש לתרץ רישא שהוא מוטל עליהן ולא ישן דרכו אדם להיות שוכב על צדו ע"כ תלינן לקולא אבל סיפא דמיירי בישן אז מתהפך על כל צדדיו גם על מעיו גם פרקדן ע"כ תלינן לחומרא באותו משנה זבין פ"ד איתא על ה' ספסלין או על ה' פונדיונות וכצ"ל גם כאן בתוס' ד"ה אמר מר כו' או חופשה בענין זה שאינו יכול לנושאה לבדו נ"ב פי' כגון שתופש בקצה הקורה שאלמלא אחר שתופש בקצה השני לא היה יכול לנושאה אבל אם היה אוחזה במחציתה היה נושאה לבדו:

ד"ה אמר רב זביד כו' א"ל רב אשי מאי דעתך כו' ואמר רב המנונא חולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה הא מר קא מסייע בהדיא דקא עמיץ ופתח א"ל איכא רב זביד דקאי כותך ושניי ליה כצ"ל כדאיתא שם:

ע"ב אמר מר זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב וכו' כצ"ל כי האיבעיא לא קאי על זה יכול וזה יכול כי אין הלכה כר"מ אלא כסתם מתניתין דפטורין אלא נקט תחלת הברייתא וכונת האיבעיא על זה אינו יכול וזה אינו יכול דחייבין וכן שיעור אחד לכולן המצוין להרמב"ם הוא כן בהרמב"ם שם ואם אין אחד מהם יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו שניהם חייבין ושיעור אחד לשניהן ע"כ תוס' ד"ה ויכול לעמוד כו' אבל כלי לא מבטל וגם אבן לא מבטל ליה כצ"ל:

דף צד בתוס' ד"ה אבל אדם חי כו' בסה"ד בתינוק בן יומו נ"ב לאו דוקא דבן יומו אינו משרבט נפשיה אלא בקנין שעדיין אינו יכול להעמיד רגליו ואינו ראוי לדדו:

ע"ב רש"י ד"ה כלפי מעלה לצד הצפורן התחילו לפרוש וקא מצערות לי' טפי כצ"ל כי לפי אשר לפנינו דקא משמע שהוא נתינת טעם למה שאמר ר"י והוא שפרשו כלפי מעלה מפני שבאופן זה מצערות אותו טפי ואם כן היה לו לר"י לומר שמצערות אותו אבל באמרו ומצערות אותן משמע דתרווייהו צריך אחת והוא שפרשו כלפי מעלה שנית ומצערות אותו אבל אם אינם מצערות אפילו פרשו כלפי מעלה וגיד אסור ע"כ צ"ל גם ברש"י וקא גם ומצערו נראה כי אחר ומצערו מיותר לי' כי ומצערו לבד משמע ומצער ליה ע"כ הגהתי מצערות אף שאין דרכי ליתן טעם להגהותי כי המבין יבין אך מפני שיש לו בזה עוד אריכת דברים בטעמו ונימוקו אשר הכרח לפרש ולשון לא נחתי ידו גם מזה והנה תוס' בד"ה והוא לפרשו מביא פי' בקונטרס כנגד ראשי אצבעותיו שהן למעלה כשמגביה ודיו וכוונתו שהתחיל לפרוש מצד הגוף והולך ופורש לצד ראש האצבע ור"ת חולק על רש"י ואומר שכלפי גוף קרי כלפי מעלה וכוונתו שהתחיל לפרוש בראש האצבע אצל הציפורן והולך ופורש לצד הגוף אבל לשון רש"י שלפנינו אינו כפי' בקונטרס תוס' כי אדרבא רש"י שלפנינו מדייק וכתב לצד הציפורן התחילו לפרוש הרי דמפרש ג"כ כפי' ר"ת אלא בפי' כלפי ובפי' מעלה מחולקים רש"י ור"ת רש"י מפרש כלפי התחלת הפרשה ומעלה פי' אצל ראש אצבעות ור"מ מפרש כלפי מקום שהפרשה הולך לשם ומעלה לצד הגוף אבל שניהם כאחד סברי כוונת ר"י שפרשו אצל הצפורן והולך הפרישה לצד הגוף ועוד מוכח מרש"י שמפרש כר"ת שפירשו רובן בא רש"י לפרשו קרובים לינתק ואם נאמר שלרש"י פי' שפרשו כלפי מעשה שהתחיל לפרוש מצד הגוף פשוט נכון שפרשו רובן שרואין כמה יש מהתחלת הפרישה עד הציפורן ששם נגמר

הפרישה מזה ההמשך תפרש הרוב אבל מפני שרש"י מפרש כר"ת אין אנו יודעין רובה מה הוא אם רוב האצבע אם רוב היד אם רוב כל הגוף ע"כ מפרש רש"י שאנו רואים שקרובים לינתק הרי ידענו שפרש רובו. גם אין במציאות כלל שהציצין יתחילו מצד הגוף וילך הפרישה לראש האצבע ואנכי לא ראיתי מעודי כזה ובכל זאת חשו האחרונים גם לזה וכתבו שיש לחוש לשניהם לאסור כי לכל אחד מהפירושים יש לאסור ההיפך ושניהם אסורין:

רש"י ד"ה אבל לחבירו ד"ה פטור שאינו יכול לאמן את ידו ליטול יפה כמו בכלי ע"כ נ"ב ובזה מתורץ שלכאורה במתניתן שפמו זקנו מיותר שבכלל שערו המה אך מפני שבנקל יותר לאמן את ידו ליטול שער שפמו משער ראשו ושער זקנו משמע שפמו תני לכולהו לר"מ בדרך זו ואצ"ל זו ולחכמים בדרך לא זו אף זו:

דף צה רש"י ד"ה זילחא סה"ד בכל בתי העיר כצ"ל:

ד"ה החולש סה"ד ואפילו הנקב בדופנו נ"ב ודוקא כשהנקב כנגד מה שטמון מהגזע בעפר העציץ אבל למעלה מזה לא דא"כ אפילו שאינו נקוב כנקוב דמי (ב"י בשם הרשב"א) וכן עציץ שאינו נקוב שמלאהו עפר עד שפתו כנקוב דמי ואין הזרעים שבו מקבלים הכשות ואין המים שבו מכשירין (רמב"ם טומאת אוכלין פ"ב הל' י"ב) והתולש ממנו בשבת חייב:

ע"ב רש"י ד"ה שאם ניקב העציץ בכדי טהרתו שאם נטמא נטהר בשבירה זו והיינו כמוציא זית דתנן במסכת כלים פ"ג כלי חרס העשוי לאוכלין שעורו בזיתים ותוס' ד"ה ומודה ר"ש פי' כמוציא זית דסתמו של כלי חרס לאוכלין ושיעורן כמוציא זית ע"כ לא פליגי ודברי שניהם כלים פ"ג מ"א לשון רש"י הוא רישא דמתניתן העשוי לאוכלין שיעורן בזיתים וכו' ולשון תוס' סיפא דמתניתן העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו בזיתים ד"ה ניקב כמוציא רימון הן וקרקרותיהן נ"ב כמו וקרקעותיהן (הרע"ב):

דף צו תוס' ד"ה ולענין צמיד פתיל שיפחת רובו פרש"י לעיל דאין כו' כצ"ל והמדפיסים שיבשו ולקחו האי לעיל והעמידו אותו לפני הדיבור:

בא"ד במסכתא כלים פ"ט ניקבו העשוי לאוכלין שעורן בזיתים העשוי למשקים שעורן במשקים העשוי לכך ולכך מטילים אותו לחומרו כצ"ל בא"ד ובנקב כי האי אינם יוצאים אוכלים כצ"ל:

בא"ד והא דבעי רבא בב"ק שם אגף חציה מהו כצ"ל ופרש"י שם אגף סתם בא"ד הכי נמי לא חשיבא סתימת חציה כצ"ל:

כאן צ"ל הדרן וכו' ותוס' ד"ה פליגי וד"ה שיעורו צ"ל קודם ד"ה ולענין כי אין לעיל ולענין אלא כאן בסיום הפרק

פרק אחד עשר

דף צז ע"ב רש"י ד"ה ה"ג ואחת משום העברה וכו' משיצתה הפתח כצ"ל:

דף ק תוס' ד"ה והא לא נח כו' דהא מתניתא נמי כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה הילוך הילוך כו' כומתא נ"ב פי' כובע:

דף קב במשנה מאחר שיצאת כצ"ל כמו במשניות:

פרק שנים עשר

ע"ב רש"י ד"ה מעצד וכו' עד סה"ד נ"ב הרע"ב מפרש מעצד קופיץ קטן וכן הוא בערוך וכן פרש"י ב"ק קי"ט ערכין כ"ג ופרש"י כאן זר לי מאד אך הרמב"ם מפרש כלי אומנות ידוע חורש ברזל ואינו מזכיר לא קטן ולא גדול ולא לבנין:

ד"ה והקודח כו' בכותל הס"ד נ"ב האי בכותל לכאורה מיותר ונ"ל משום דמוקים בגמ' ברמצא דפרזלא ושבקי' בגויה ופרש"י לתלות וזאת שייך בכותל:

בגמ' מסתת משום מאי מחייב מציין הגר"י בועז להרמב"ם כשמואל משום מכה בפטיש ועייל שופתא בקופינא דמרא מציין כרב משום בונה ובהעושה נקב בלול של תרנגולין משונה ציונו שמציין סתם על עושה נקב בלול של תרנגולין משום שהרמב"ם סותר את עצמו בזה שבפ"י מחייב העושה נקב בלול משום בונה ובפכ"ג משום מכה בפטיש וכבר עמד השלטי הגבורים על זה ע"כ מציין הגר"י בועז חיובי דהעושה נקב בלול בסתם מקומו לשני הפרקים הנ"ל והמעיין שם יראה שהרמב"ם מחלק בין נקב לנקב כשעושה רק נקב כל שהוא שאין בו כדי להוציא ההבל רק להכניס האורה כמפורש פ"ו אין זה עדיין גמר מלאכתו וחייב משום בונה ואם עושה נקב גדול קצת יותר ויש בו גם כן להוציא ההבל כמפורש פכ"ג שבזה גמר מלאכתו חייב משום מכה בפטיש:

תוס' ד"ה אבל סה"ד לא ידעינן מציעתא נ"ב פי' דהוי אמינא בקמייתא בהא קאמר שמואל דלא מחייב משום בונה אלא משום מכה בפטיש כמו שפרש"י גמר מלאכה הוא וכו' וכ"ש בתרייתא כפרש"י דלאו בנין הוא אבל מציעתא אימא לא פליג שמואל אסוגיא דלקמן קמ"ו דחשיב האי פתח להכניס ולהוציא ומודה לי' לרב דחייב משום בונה צריכא לאשמעינן דגם במציעתא פליג אדרב ואסוגיא דלקמן וע' תוס' לקמן ד"ה בשלמא לרב:

דף קג תוס' ד"ה לא צריכא כו' פירש בערוך ערך פסק א' כן צ"ל בגלוי ולא מוקף:

דף קד תוס' ד"ה נבוב עד סה"ד נ"ב הגר"א אמר יש בו סוד ויודע ואינו רוצה לגלות:

ע"ב פיסקא המסרט על בשרו בגמ' ע"ז ודברי תוס' מחוסרים כמו שתראה ברש"ל וע' תוס' חגיגה דף ד': ד"ה הוי שכיח וע' חדושי אגדות גיטין דף צ' ובסדר הדורות אות פ' ותמצא לשון הגמ' בכאן ולשון תוס' ד"ה בן סטדא בארוכה.

פרק שלשה עשר

דף קו רש"י ד"ה מבעיר סה"ד והוא שהדליק את הגדיש פטור מן התשלומין מפני שמתחייב בנפשו כצ"ל:

גמר' מאי טעמא דר' שמעון מדאיצטריך כו' נ"ב בב"ק שם מביא רש"י האי טעמא דר"ש וראה מה שכתבתי שם:

ע"ב תוס' ד"ה הלכה מכלל דפליגי כו' הכא אחי שפיר דלא קבעי היכי דמי מחוסר צידה דהא כבר פי' דהיכא דאיכא עוקצי כו' נ"ב תוס' בחר לו א"נ בתרא והרמב"ם השמיטו לגמרי ומעתיק רק כל היכא השנים הראשונים ונראה כי תוס' מביא הסמוך למקום דהיה קבעי והרמב"ם לפרש בא גדול וקטן מעתיק שני האופנים הראשונים הגוהג בכל ביבר אבל אוקצי לא שכיח:

תוס' ד"ה היכא דנפלי טולא עד סה"ד נ"ב גם צריכין לידע שעה הטולא כי בשחר וערב הטולא גדול ובצהרים וסמוך לפניו ולאחריו קטן הוא:

ד"ה למה זה דומה כו' וא"ת מאי אולמא הך מהך ונראה לריב"א כו' וגם אם לא אולמא לא בכדי תני לה שנדע באמרו והשני פטור ומותר הוא כמו שאמרו בגמ' מדקתני סיפא:

רש"י ד"ה הא ביבר קטן מתניתן דהכא ומתניתין דביצה והא מתניתא דביצה כצ"ל:

דלא קז בגמ' סוף הפרק ועל עקרב שלא תישך על הגליון שם הגהת הב"ח וצ"ע מגמרא דברכות ריש דף לג ע"כ שמעתי ואקיימה ועיינתי שם ובעזרת חונן דעת מצאתי שם כי רב ששת מחלק בין נחש לעקרב אבל חכמים משוים נחש ועקרב וכן פוסק הרמב"ם דין אחד לשניהם וכן משוה אותם כאן וע"ש מה שכתבתי שם על הגליון בעז"ה:

פרק ארבעה עשר

תוס' ד"ה אמר שמואל כו' אבל בשבת דלמא מודו ליה דהא עור של עגל הרך כו' איש בער כמוני לא ידע כוונת תוס' ראשית דהא שם במשנה איתא עור הראש של עגל הרך ויכול להיות שניהם אמת עור הראש כבשר בין לטומאה בין לשבת והחובל בגופו חייב ואף אם אומר כוונתם והחובל בו סתם אף בראש משמע וחייב הא אידחי שם בגמ' מהלכה דיחידאה הוא וגם עור הראש אף לטומאה לא הוי כבשר וע' רמב"ם אבות הטומאה פ"ד הלכה ח' ובכ"מ שם פ"א ה' ט':

בא"ד אבל עוד ד' שרצים סבר שמואל כצ"ל:

רש"י שם צ"ל סוף פרק דלעיל חייב משום בונה נ"ב דאשכחן בנין בבעלי חיים דכתיב ויבן את הצלע (רש"י כתובות):
ד"ה ליטול בה את הקוץ וכו' בסה"ד וקאמר נוטל לכתחלה כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה מנין לחבורה שאינה חוזרת כו' או מכה קטנה נ"ב פי' אפילו בהנך שיש להן עור:
דף קי ע"ב רש"י לא תעשו קרי בי' לא תיעשו בער אנכי ולא אדע למה דילג רש"י ז"ל על ובכם ומצוה לנו לשנות הקרי שלא ככתיב הלא ר' חנינא אומר מנין לסירוס ת"ל ובארצכם לא תעשו ובכם לא תעשו ומדבר לאדם בנוכח וכן הוא הלשון לומר אליהם לא תעשו הקרי ככתיב וגם על הגאון עמדין משתאה אנכי שבא בהגהותיו על דברי רש"י לנגד קרי בי' תעשו כצ"ל ע"כ ולא שם לבו למחוק כל זה הדיבור מרש"י וביתר שאת נבהלתי בבואי להר"נ וראיתי שמעתיק לשון הגמ' בכם לא תעשו ומעתיק ע"ז דברי רש"י קרי בי' לא תעשו תרתי דסתרי גם אתמה הלא לפניהם דברי תוס' אשר צוח ואומר מכם קא דרש ואומר עוד כי כם מיותר דחובת הגוף הוא ואינו תלוי בארצנו ואין שומע לו והלא השאלתות מדבר מתוך גרונו וקשה גם כן להאמין אשר הני גאוני ישראל מאורי עינינו לא ידעו דרשת ר' חנינא איכותו ומהותו אשר הוא בת"כ מכונה בשם בן חכינאי והוא הוא ר' חנינא ונזכר כלאים פ"ד מ"ח חנינא בן חכינאי ושם בת"כ מבואר באר היטב וז"ל לא תקריבו אין לי אלא שלא יקריב מנין שלא יעשו ת"ל לא תעשו אין לי אלא בארץ בח"ל מניין ת"ל לא תעשו בכל מקום שאתם (פי' ק"א דחובת הגוף הוא והאיסור תלוי בהעשי' לא במקום העשי' וא"כ אמרו ובארצכם לא כוון לומר הארץ המיוחדת לכם אלא כל מקום שאתם דרים ע"כ) מניין אף באדם ת"ל ובכם (פי' ק"א דכיון דמלת לא תעשו מורה לנו התיבה וב משמע לשנים עם ארץ ובארץ לא תעשו ועם כם ובכם שאין הכינוי בארצכם לארץ המיוחד לכם אלא כל מקום שאתם א"כ כם ותר ובארץ הל"ל ולזה גורעין ומוסיפין ודורשים ואמרו בריש לא תעשו כדברי בן חכינאי והנה דרשת ר' חנינא כחומר מתוק מדבש ולמה הני גאונים נטו מזה פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה הלא גם בגמ' לפנינו מועתק כלשון הת"כ בקיצור נמרץ:. תודות לעליון כי מצאתי ליישב קצת הגאונים כי הכא מיירי שעושה לשם רפואת הגוף וממילא מיקור וכזה איתא בשאלתות וז"ל אסור לשתות סמא דמעלי לגופא ומיעקר משום דכתיב ובארצכם לא תעשו קרי ביה לא תיעשו אבל הכא לדברי ר' חנינא לא שייך כלל דבריהם.
דף קיא ע"ב רש"י ד"ה אע"ג דלא שכיח שמן ורד במקומו נ"ב מכאן נראה דלא שכיח ושכיח קאי על השמן ורד אם ביוקר אם בזול ובסה"ד דשכיח דסכין משמע דקאי טל בני

אדם דשכיח הרבה אנשים לסוך ממנו אפילו בלא רפואה ולשון הש"ע משמע שצריכא תרווייהו שיהא מצוי ודרך בני אדם בריאים לסוכו ואפשר גם רש"י ז"ל מכוין לזה דתרווייהו צריכא:

תוס' מעכ"ד על דף זה ופי' בקונטרס כד של שמן נ"ב האי בקונטרס אינו רש"י כי ברש"י שם ליתא של שמן:

בא"ד ובפרק נוטל לקמן קמ"ג ספוג שאין לו בית אחיזה אין מקנחין בו נ"ב פי' ומשמע בין מים בין משקין:

פרק חמשה עשר

דף קיב רש"י ד"ה קיטרא דקטרי בזממא רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת שבחוטם הגמל אסור כו' כצ"ל וכן איתא ברש"י על הרי"ף:

בא"ד שאסור בו הספינה והגמל סה"ד כצ"ל בגמ' באיסטרידא נ"ב טבעת שבספינה (רש"י רי"ף).

ע"ב גמ' א"ל ר"י רבי שנית לנו סנדל כו' נ"ב מעשה שהיה כך היה בשעה ששנה חזקיה לבני ישיבתו אותו המשנה סנדל וכו' אמרו לו בני הישיבה מאי שנא כו' וע"ז השיב להם פנים חדשות כו' ואחרי כן כדבעי חזקיה ניקב כו' היזכור לו ר' יוחנן מה ששנה להם ומה שאמרו לו ומה שהשיב להם ולאשר חזקיה שכח בכל האי עובדא ור' יוחנן זכר והזכירו שבחיה ואיני יודע תמיהת הר"א בתוס' והגרע"א שגג ברואה ונשמט ממנו תוס' ד"ה רבי ולא ראה תמיהת הר"א ומתמה אותו תמיה עצמו בגה"ש ואנכי לקוצר השגתי אינני משיג כלל תמיהתם:

שם פיסקא ראב"י אומר קושרין כצ"ל:

הגהת הב"ח על רש"י ד"ה אבל טמא מגע מדרס דיבור זה צ"ל קודם ד"ה מאי לאו נ"ב לפי גירסת רש"ל הסדר נכון:

פ

דף קיג גמ' אין ולאו ורפיא בידי' נ"ב פי' תחלה אמר אין וחזר ואמר לאו (רש"י ב"מ):

ע"ב רש"י ד"ה ותחת כבודו איידי דאירי בקרא נ"ב אין לומר דכוונתו בקרא דלעיל כי אין לעיל פלוגתא דהני תלתא אמוראי בקרא אחד ע"כ ההכרח לפרש דכוונת רש"י ז"ל איידי דאירי בזה הקרא ותחת כבודו בפלוגתא דהני תלתא אמוראי ר"י ור"א ורשב"נ נקטיה להאי הכא דר"י שייך לר"י דלעיל ע"א כמו שאמר ר"י לטעמיה ור"א ורשב"נ פליגי לעיל ובזה מילא רש"י גם רצון רש"ש:

דף קיד ע"ב תוס' ד"ה ואמאי כו' כמו שיסד הפייטן נ"ב בפזמון סליחות של מנחה יו"כ:

פרק ששה עשר

דף קיח גמרא שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה נ"ב עיין רא"ש ות"ש וק"נ:

ע"ב גמרא הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף נ"ב הרי"ף מביא האי גמרא בברכות פ"ה ומפרש הרבינו יונה ז"ל שם פירוש על זה באופן אחר מרש"י הרוצה יעיין שם גם מעתיק שם הרי"ף כי אמרינן בפסוקי דזימרא ומאי ניהו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה ומרש"י כאן נראה דלא גריס לי':

דף קיט ע"ב רש"י ד"ה מתכסין בהן כשלמה כששואלין כו' נ"ב לשון רש"י בחגיגה בקיצור ויותר נכון וז"ל שם ד"ה שבני מתכסין בהן נחבאים שלא ישאלת להן לפי שאינן בקיאין בהן:

תוס' ד"ה כל העונה כו עד סה"ד נ"ב חדושי אגדות מפרש בכל כחו אקב"ה כמו שאמר משה ועתה יגדל נא כח ד':

דף קכ גמרא מאי לא אהיה חובש כלל נ"ב בחגיגה הגי' מאי לא אהיה חובש לא אהיה חובש כלל:

דף קכא רש"י ד"ה שמעית מינה קטן כו' ותקשי לרבי פדת דאמר ביבמות (קיד) לרב יצחק בר ביסנא דאירכסו ליה כו' כצ"ל כדאיתא התם:

ע"ב גמ' אימא על צואה של תרנגולים מפני קטן נ"ב ובזה ניחא דשפיר תני טעמא במציעתא כמו ברישא וסיפא כמו שפרש"י שלקטן הוא טעם על כופין קערה על צואה וכן פי' הרמב"ם:

פרק שבעה עשר

דף קכב ע"ב במשנה הכרכר נ"ב בערוך איתא הכרכר ועיין לעיל דף פ"א רש"י ד"ה כרכר: בגמרא א"ל רבא שתי תשובות בדבר חדא דנוטלין קתני כצ"ל:

דה קכג תוס' ד"ה הדר ביה מההיא מסתברא דמההיא דפוגלא הדר בי' כצ"ל:

דה קכה רש"י ד"ה שירי פרוזמיות טליתות כדאמר בסוכה (מא) רמא תכילתא בפריזמא דאינשי ביתיה נ"ב עיין ר"נ מה שכתב בשם הראב"ד:

ע"ב גמ' שולי הדף מאי בין כך ובין כך אמר רבי אבא בר כהנא כצ"ל כמו ברי"ף ורא"ש וכן מעתיק תוס' ד"ה רבי יהודה.

פרק שמונה עשר

דף קכו רש"י ד"ה מפנין תרומה טהורה כו' דאע"ג דבחול חזי' כו' עיין ר"נ ובעל המאור מה שכתבו בזה נחוץ:

דה קכז בגמרא ואת"ל הכל לפי האורחין חד גברא מפני לכולהו פי' כל מה שמותר לפנות מפנה איש אחד או דלמא כל חד וחד מפני לנפשי' ה' קופות (ר"נ):
רש"י ד"ה אכדין קאי כו' סה"ד ופנה אותן ה' קופות כצ"ל:
ד"ה והא דמשתקלי חדא חדא בקופה כו' עשר כדמשתקלי תרי תרי בקופה בבינונים ט"ו כדמשתקלי תלתא בקופה בקטנים:
תוס' ד"ה דכולי עלמא למעוטי בהילוכא עדיף לא מצי למימר למעוטי במשא עדיף דההוא דקתני כו' נ"ב פירוש לפי מאי דמוקים אכדין קאי הוי מצי למימר למעוטי במשא עדיף והיא דקתני ד' וה' קופות לא מצי לחלק שיעור ה' קופות ביותר קופות למעט במשא כי מיירי בכדין גדולים דמשתקלי חד חד בקופה ואיך יחלק אותם ביותר מה' קופות אבל אם היו הכדין קטנים יותר עדיף לחלקם ביותר קופות חד חד בקופה למעט במשא אבל לא מצי למימר הכי דא"כ בהאי ברייתא דקתני בעשר וט"ו דמיירי בכדין קטנים הוי ליה לסיים כשיעור ה' קופות והוי משמע כי עיקר הקפידא על שיעור אבל לחלקם בעשר וט"ו קופות עדיף כדי למעט במשא וכיון דלא מסיים הכי משמע אותן עשר וט"ו כ"כ דוקא בה' קופות ולא יותר כדי למעט בהילוכא ועיין ערוך ערך סבר ב':
ע"ב רש"י ד"ה שהקדימו בשבולין כו' מכאן שהמקדים תרומה לבכורים לוקה ודמעך זו תרומה שאם הקדים מעשר לתרומה לוקה וכו' נ"ב הרמב"ם תרומות פ"ג הלכה כ"ג מסיים בזה ואין לוקין על לאו זה ועיין כ"מ שם:
דה קכח תוס' ד"ה ונתן כו' הכי נמי איכא למימר בפדיון הקדשות ויסף כלל כו' כצ"ל בא"ד א"כ למה נאמר בשקל פרט לעבדים ושטרות וקרקעות נ"ב עיין בפי' להרמב"ם דרש מקרא אחר:

פרק תשעה עשר

דף קלב גמרא והתניא עקיבא עצם כשעורה הלכה כצ"ל כדאיתא בנזיר ובפסחים ג"כ ט"ס ותיבות מטמא גם בפסחים ליתא רש"י ד"ה עקיבא כו' שהנזיר מגלח על מגעה ועל משאה ק"ו כו' אינו דין שהנזיר מגלח על מגעה ועל משאה ואמר ליה כו' שיהיה נזיר מגלח על מגעו ועל חשבו ורביעית כו' כצ"ל:
דף קלג תוס' ד"ה עושין כל צרכי מילה עד סה"ד נ"ב אבל רש"י ז"ל פי' בריש פרקין ד"ה ר"א אומר וקאי אמתניתין דלעיל דסליק מיני' וכל צרכי מילה עושין בשבת נמצא שם פירש ר"א וכל צרכי מילה לכרות עצים לעשות פחמים לעשות ברזל הכל בכלל צרכי מילה והכא קאי אדר' עקיבא דמתניתן דסליק מיני' דאמר שא"א לעשותה מע"ש דוחה את השבת ומפרש כאן מה המה הדברים שא"א עושין כל צרכי מילה עצמה

וכדמפרש והולך הכל אליבא דר"ע נמצא אינו שוה האי עושין כל צרכי מילה שפירושו ולא מכשירין לדלעיל וכל צרכי מילה עושין בשבת שפירושו כל המכשירין ומכשירי מכשירין כדמפרש ר"א:

דף קלד האי ינוקא דלא מעוי ליתא סליתא דעימיה וכו' האי ינוקא דקטין ליתא סילתא דבימי' כצ"ל וכן ברש"י ד"ה סילתא דעימי' וכמו שמפרש שליא שנולדה עמו:

רש"י ד"ה נותנין ביצה במסננת של חרדל עד סוף הדיבור נ"ב ליפות מראיתו של החרדל שהיה מונח בו מבעוד יום ופי' רבינו הלוי שמביא רש"י שם קל"ט מכוון יותר לפשט הגמ' כאן:.

דף קלה תוס' ד"ה ולא ספק כו' ונולד כשהוא מהול מסברא ידעינן דאינו רשאי להטיף כצ"ל:

דף קלז ואלו יום הבראתו בעינן מעל"ע נ"ב וכן משמע הלשון כל ז' שלימים:

רש"י ד"ה לא כו' מיהו עדיף הבראתו בהא דבעינן מעל"ע כצ"ל:

פרק עשרים

דף קלח ע"ב גמרא ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא אם טהורה ואין מבין אם טמאה היא ואם טהורה היא כצ"ל כמו בע"י:

שם ואין מבין הא נמי מתניתין היא נ"ב עיין רש"ל:

רש"י ד"ה שהתנור תחלה סה"ד מן האויר ט"ס ויש למוחקו עיין רש"י בסמוך ד"ה כל אשר בתוכו ובפסחים ד"ה שרץ שנמצא:

דה קמא במשנה אלא מנענעו בגופו משמע שמחויב ומובן שאין זה חוב אלא רשות ואם כי כן איתא גם במשניות בכל זאת עיקר כמו שממתיק רש"י ז"ל אבל מנענעו בגופו שמשמעותו אם רוצה לנענענו וכן מעתיק הגמ' לעיל דף נ' וכן הוא בריי"ף ורא"ש וכן מעתיק הרע"ב:

שם בגמ' ברישא והדר ליסליק הלשון מגומגם כי משמע שינגב עצמו עודו במים ואח"כ יצא ואין זה דרך המנגבין כי איך ינגב עצמו בעמדו במים ע"כ נ"ל גירסת הריי"ף והרא"ש עיקר דלא גרסי הני שלשה תיבות אלא מאן דסחי במיא לינגיב נפשי' דלמא כו' וברמב"ם מפורש יותר וז"ל הרוחץ בים כשהוא עולה מנגב עצמו שמא יעביר מים שעליו ד' אמות בכרמלית ע"כ וז"ל הב"י בש"ע הרוחץ בנהר צריך שינגב גופו יפה כשעולה מהנהר מפני שלא ישארו המים עליו ויטלטלם ד"א בכרמלית ע"כ פי' בבקעה אשר על שפת הנהר שהוא כרמלית עיין שבת ו' והב"ח הגיה בריי"ף לשון הגמ' לענ"ד יותר טוב להגיה בגמ' לשון הריי"ף:

תוס' ד"ה הקש שעל גבי המטה בריש פי' כירה (ל"ו) פי' מה הוא קש נ"ב ע"ש ולא מספיק פירושו שם לכאן:

פרק אחד ועשרים

ע"ב קמ"ב רש"י ד"ה מלאכה שאינה צריכה לגופה ומוציא מת אפילו לקוברו כצ"ל:

דף קמב גמרא מחתה ערוך ערך חתה (אנגרייפען):

ת"י סד"ה ונשדינהו נוכל להשליך הכל בקרקע כצ"ל.

ע"ב בגמ' ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל נ"ב ואוכל פרושו כמו אוכל מידי דבר אכילה בורר אוכל ועוד אוכל וכן פי' הרע"ב אחת אחת ובמשניות מובא גי' הירו' אוכל אוכל וגורס כן רש"ל גם הכא:

וב"ה אומרים בורר כדרכו ותניא כצ"ל כי בחיקו ובתמחוי קאי שם אלמטה אבל לא בטבלא ולא בנפה והכא לא שייך ויתר כניטל דמי כי כאן נראה כפי' על כדרכו ואינו כן כי פי' כדרכו הוא פסולת מתוך האוכל כדמשמע בגמ' וחיק ותמחוי הוה שלא כדרכו ע"כ מחקתיו:

דף קמג במשנה ושער של אפונין שער הוא תיק (שאטטע):

בגמ' שולי הדף רב ששת זרק להו בלישני' פי' רש"י אל עבר השלחן נ"ב שלא יעשה גרב על השלחן רב פפא אחורי המטה היה מקפיד שלא יעשה גרף אף על הארץ במקום דריסת הרגל ורבי זכרי' מגודל ענותנותו (גיטין נו) לא רצה לזרקן בפני אדם שהוא דבר מאוס והיה מחזיר פניו מן השלחן לאחורי המטה וזרקן שם:

תוס' ד"ה פירורין כו' פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד נ"ב וכתב תוס' שם מיהו קשה לעניותא כדאמרינן חולין דף ק"ה: בא"ד ודייק מדאיצטרך למיתני מפני שהוא מאכל בהמה נ"ב לפ"ז צ"ל בפיסקא פירורין וכו':

פרק שנים ועשרים

דף קמד תוס' ד"ה לא לרצון כו' אבל לרב נחמן אמר רבה בר אבוה אתי שפיר דהיכא דאמר כו':

דף קמה רש"י ד"ה הני תנאי כו' ה"מ היכא דקשריף נ"ב (זאבט איין) א"נ שטיר נ"ב (בעשמירט):

תוס' ד"ה ורבי יוחנן בסה"ד גי' הב"ח בכבשים ובשלקות למימיהן נ"ב ורש"ל גורם בכבשים ולא שלקות כמו בתוס' לפנינו בכבשים לבד ונ"ל דהדין עמו כי תוס' כותב דהא רב ושמואל נמי אסרי ורב מתיר שלקות אף למימיהן:

הפייטן את שאינו שלך למה הוא לך. דה קמז גמ' והרטנים יוצאין בסודרין שעל כתיפן נכתב

דף קמו תוס' ד"ה שובר אדם כו' גבי עירוב נתנו במגדל ואבד המפתח כצ"ל כי להעתיק מה שאין שם אמר בצדו באותו אופן שטלית חייב סידר מותר שסידר דרכו בכך:
רש"י ד"ה שני צדי טליתו שבימינו ובשמאלו מונחין על כתיפיו ואחוריה נופלין למטה לצד הקרקע סה"ד כצ"ל:

פרק שלשה ועשרים

דף קמח תוס' ד"ה אתקין רבא כו' ואין זה נושא יותר נ"ב פי' בחול מביו"ט:
דף קמט ע"ב תו' ד"ה מטילין כו' בפ"ב דקידושין (נ"ג) נ"ב עיין שם תוס' ד"ה וקאמר:
דף קנ ע"ב רש"י ד"ה שאם יש בורגנין כו' דבר שיש לו היתר בשבת ע"י תקנה כצ"ל:
תו' ד"ה בתיבנא סה"ד דלא סריא כולי האי נ"ב וכן פרש"י שם:
דף קנג בגמ' ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו ר' חנינא כצ"ל והד' תיבות מיותר ואני מוחקן ורש"י לא גריס להו גם בע"י ליתא גם הרי"ף והרא"ש אינם מעתיקים להו:
תוס' ד"ה ונשמתו כו' א"ל ליעול כו' אע"פ כצ"ל כמו בח"ה שם:

פרק עשרים וארבע

מי שהחשיך גי' הב"ח שהחשיך לו בדרך נ"ב וכן לעיל יז גם ברי"ף:
דף קנד תוס' ד"ה ואמרי לה רבא כו' ולמאי דפרישית אתי שפיר דכל היכא כצ"ל:

הדרן עלך מסכת שבת מסכת עירובין

פרק א

דה כ בגמ' שולי עמוד א' ונסעו הקהתים כצ"ל:
ע"ב בגמ' אלא מעתה לא תיהני ליה צורת הפתח נ"ב אלא מעתה לא שייך אלא כשהקושיא עתה תלוי בתרוצא דלעיל מיניה ואפשר לומר דגם הכא ההמשך כיון שתרצת דלתות לצניעות אף שיש צורת הפתח ש"מ שאין צניעות בצורת הפתח לבד א"כ קשה נלמוד מהיכל שהיה צורת הפתח אפילו הכי עשר אמות הוא דרויח:
שם סוף העמוד אלא מעתה נ"ב האי אלא מעתה מירווח שפיר אלא מעתה שתרצת כי רב תני צריך למעט אקשה לך אמלתרא לא תיהני ורב בעצמו אמר דמהני:
בהגה על הגמ' ריש העמוד צ"ל וכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן נ"ב ע"כ איתא בשבועות:
רש"י ד"ה ההוא בארון כתיב שהוא משא בני קהת ועל שם שהוא מקודש נ"ב ע' רש"י שבועות שם:
תוס' ד"ה בין לרבנן ובין לר' יהודה וכו' אלא ארחבה פריך דלילפו נ"ב ולפי זה בין לרבנן בין לרבי יהודה לא שייך הלא ר"י פליג גם בסיפא ברוחב ואומר שגם הרוחב מאולם

גמר ומכשיר ברוחב כ' ומרש"י נראה אין הכי נמי דלא גרס להו אלא גורס לילפי וארבנן פריך על הרוחב אך מה להלן חמש ברוחב עשרים אף כאן חמש ברוחב עשרים התרתי חמש מיותר וכך היה צריך לומר מה להלן רוחב עשרים אף כאן רוחב עשרים ומה לו להזכיר חמש וגם רש"י אינו מוחקו אך מתורץ בפי' ריצב"א לקמן בתוס' הסמוך וכן כתבו שם ואתי שפיר וכו' דגם לתוס' היה קשה חמש מאי עבידתי' אך לתוס' הגירסא בין לרבנן בין לר"י נשאר מוקשה ואף אם אומר שהיינו לס"ד שמודה ר' יהודה ברוחב מה לו להזכירם היה לגמ' לציין פיסקא והרוחב מעשר ימעט אמאי לילפו וכו':

ד"ה וא"א כי כתיב כו' והאי שנויא בתרא דהכא לא משני לר' יהודה נ"ב היינו לס"ד דלא פליג ר"י ארוחב אבל למסקנא לא קשיא כלל אר"י ואין צורך לתרצו:

ד"ה אלא מעתה לא תהני ליה צ"ה כו' דאי הוה קרוי פתח אף כשרחב ביותר כו' כצ"ל:

דה בגמ' ומאן דאמר פסקי דארזא מ"ט כו' אלא כיון דקא חשיב נ"ב פי' פסקי דארזא נמי חשיב:

רש"י ד"ה קיני לשונו מוקשה ראשית שכתב בולטין ואמלתראות היו של עץ והרמב"ם בפ"א מה' ב"ה כתב ואין בונין בו עץ בולט שנית שכמב מתחת האולם משולל הבנה מה הוא מתחת האולם וקשה לשבש ולתקן בחסר ויתר כי הפרוץ מרובה על העומד ע"כ טוב לפרש לשון רש"י אף בדוחק כמין קיני עופות היו בולטין (פי' היו מצויירות בעץ צורות בולטות) מתחת האולם פי' שהיו נראין אותן השורות בולטות להעומד בארץ אצל תחתית האולם כמו תחת ההר שפשטות פירושו אצל רגלי ההר למעלה מן הפתח (פי' ואותן העצים היו משוקעים בחומה למעלה מן הפתח והיו נראין להעומדים למטה).

תוס' ד"ה אי קלשת כו' כו' וללישנא בתרא לא חשיב כל כך כו' כצ"ל:

ע"ב אמר אביי משמי' דרב נחמן אמת מבוי ואמת סוכה כצ"ל וכן הוא ברא"ש וכסדר זה מפרש בגמ' מבוי סוכה כלאים:

רש"י ד"ה הא קמ"ל כו' והכי קאמר מתניתא כצ"ל:

דף ד תוס' ד"ה גפן כדי רביעית יין כו' ונראה כפרש"י דסוכה ר הגהה על הגליון וכפרש"י דברכות מ"א ולכאורה קשה על תוס' למה דילג על פרש"י דברכות הקודמת לסוכה אבל ניחא לכל מעיין שלשון רש"י בברכות אינו ממש כפי' רש"י שמעתיק תוס' כאן אבל בסוכה מכוון שפיר:

שם ר' אלעזר בן עזריה אומר אינו חייב עד שישתה רביעית יין ואתיא שמעתין כרבי אלעזר בן עזריה כו' כצ"ל:

דף ה תוס' ד"ה דפתח ליה בקרן זוית פי' בקונטרס כו' ולא דק כו' נ"ב ואם נדייק צריכין לעשות טפח ומחצה וחצי אצבע מן הפתח בדופן האמצעי ושלשה ומחצה טפח וחצי אצבע בדופן ההמשך וכן בצדו השני כזה &&ציור&& ואז עולה האלכסון רוחב הפתח ארבעה טפחים בדיוק ויהיה נשאר בדופן האמצעי בין שני הפתחים שלשה אצבעות לפצימן ובדופן המשך ישאר אצל פתח המבוי וחצי אצבע חלק וכן בצדו השני וכל הרוצה לעמוד עליו יכול לנסות כי אמה פוליש ששה טפחים ארבעה ועשרים צאהל וצאהל היא אצבע ויעשה אורך מן 1/2 14 צאהל ורוחב מן 1/2 6 צאהל ימצא באלכסונו 16 צאהל שהם ארבעה טפחים מכאן יש ששה וחצי רוחב הלינעס ומכאן יש ארבעה עשר רוחב הלינעס וחצי צא ומדוד האלכסון המה ששה עשר רוחב הלינעס:

דה ט רש"י ד"ה וניעור כו' וחזרה וניעורה אבל פתוח לר"ה שלא הכל ד"א והציונים המפסיקין לשני דיבורים עומדים למחוק:

ע"ב תו' ד"ה כותל שצדו אחד כנוס כו' כאן פ"ה כו' ולעיל פי' כו' נ"ב קוצר השגתי אינני רואה רק שינוי בלשון אבל נלע"ד אחת היא אלא לחי עומד חוץ למבוי וכותל כנוס הוא בתוך המבוי כזה &&ציור&& אחר כתבי מצאתי שהרא"ש מפרש כן אך הוא נותן לרש"י פי' אחר גם רש"י קורא אצל כותל כנוס לתוך המבוי מאחריו ולר"ה קורא מלפניו והרא"ש להיפך:

דף י ע"ב תוס' ד"ה ועושה פס כו' ומופלג מן הכותל שלשה דקאמר כו' כצ"ל. דף יא רש"י לימא מסייע ליה למ"ד לא מהניא צורת הפתח בעומד פחות מן הפרוץ מהפך רש"י ז"ל לשון המ"ד פרוץ מרובה על העומד נ"ל משום דברייתא המסייע לי' תני ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ הולך הדיוק כמו שאמרו לקמן הא כפרוץ אסור ומכש"כ בעומד פחות מן הפרוץ וזה הדיוק מסייע ליה למ"ד לא מהני ע"כ נקיט רש"י לשון הדיוק דמסייע ליה:.

ע"ב ברש"י ד"ה אבייי כו' לישנא אחרינא כו' דאין צריכין ליגע סה"ד נ"ב ולשון ראשון עיקר כי לאבייי דטעמי' דר"מ דחוקקין להשלים הלא נוגע שפיר התקרה למזוזות ואין הפסק כלל:

דף יב תוס' ד"ה ורב נחמן אמר כו' עד סמוך לסה"ד דלרבנן סגי בפס אחד משהו כדפרשתי כו' כצ"ל:

דף לג ע"ב גמ' ולמה נקרא שמו ר' מאיר כו' ולמה נקרא שמו נהוראי כו' נ"ב מאיר גם מנהיר כוונה אחת להם כי תרגומו של מאיר מנהיר אך לאשר ר' מאיר היה שמו העצם נהוראי כשרצו לכבדו בשם הכבוד אשר יורה על גדלותו קראו אותו ר' מאיר ור' נהוראי

אשר שמו העצם ר' נחמי' או ר' אלעזר כשרצו לכנהו בשם הכבוד קראו שמו ר' נהוראי ולא ר' מאיר למען נדע להפריש ביניהם וגם לא קראו אותו מנהיר כי לא היה מצוי שם מנהיר בשם העצם ולא רצו לקרוא אותו בשם אשר אינו בנמצא אבל נהוראי הי' מצוי אשר נקראו כן בשם העצם ובין מנהיר לנהוראי הפרש קטן ביניהם כי הוא כמו שאומרים מאיר עיני אנשים ונהוראי כמו מאיר עיני שלי:

ברש"י ד"ה ושונין דבריהם ודברי ר"ש כו' כאותה שנינו במסכתא ברכות בש"א בערב כל אדם יטה ויקרא ובבוקר יעמוד שנאמר ובשכבך ובקומך וב"ה אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך א"כ למה נאמר ובשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבין ובשעה שבני אדם עומדין כן הוא במשנה וצ"ל כן גם ההעתק:

ד"ה שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן כו' עד סה"ד נ"ב וכן עשה רבינו הקדוש שהיה מב"ה הקדים ושנה ב"ש לב"ה (מצאתי):

במשנה ואריח חצי לבנה של שלשה טפחים נ"ב פי' של שלשה טפחים על שלשה טפחים וכן פי' הרמב"ם והיינו דקאמר רשב"ג לקמן אצל ב' קורות המתאימות אם מקבלות אריח לארכו שלשה ולבנה שלמה שלנו הוא כמו אריח שלהם:

שם כדי לקבל אריח לרחבו נ"ב ופירושו רוחב אריח לרוחב הקורה והגהה על הגליון לארכו והוא גי' הרמב"ם ופירושו אורך האריח לארכו של קורה והכל אופן חד:

דף יד ר"י בר"י אומר רואין את העליונה כאלו היא למטה ואת התחתונה כאלו היא למעלה נ"ב פי' כך או כך וכן פרש"י סוכה כ"ב ע"ב: עקומה רואין אותה כאלו פשוטה פשיטא ומתרץ כדרבי זירא נ"ב פי' והאי בבא עקומה וכן עגולה דברי הכל הוא (רא"ש) עגולה רואין אותה כאלו היא מרובעת הא תו למה לי נ"ב פי' דפשיטא היא כמו עקומה (רא"ש):

כדתניא ורחץ את בשרו במים במי מקוה נ"ב אף כי בקרא ויקרא ט"ו ט"ז כתיב את כל בשרו אך לע"ע לאותו דרש במי מקוה די באת בשרו ואח"כ דורש כל בשרו מים שכל בשרו עולה בהם:

רש"י ד"ה אחת למעלה ואחת למטה כו' אלא שאחת מעמודיה גבוהין משל חברתה ע"כ היא גבוה ממנה סה"ד כצ"ל (רבינו יהונתן):

דף טו תא שמע שבת בתל כו' וכן בנקע כו' ועד בית סאתים וכן קמה קצורה כו' כצ"ל ונ"ב ע' סוכה:

שם ת"ש אבני גדר היוצאות מן הגדר כו' נ"ב מתחלה קסבר כי בשעת שנבנה הגדר לקח הבנאי האבנים מן הבא בידו אם בא לידו אבן קטן הניח אותו ואם גדול הניחו ונמצא

ממילא במקום אבן הקטן נכנס הגדר ובמקום הגדול יצא הגדר לחוץ ומשני הכא נמי שבנאן מתחלה לכך פי' שנראה ממלא כותל הגדר שהנחת האבנים אחד יוצא ואחד נכנס היה בדעת מיושבת ברצון הבנאי מתחלה לכך:

ע"ב תוס' ד"ה רש"י גריס כו' אית לן למימר כמותן דוקא כצ"ל:

בא"ד וכמותן דקתני כו' כצ"ל:

דף טז ע"ב במשנה שיעור חבלים עוביין כצ"ל כמו ברי"ף והוא כמו שיעור עובי החבלים וכן מעתיק רש"י והרע"ב ופירוש עובי כל החבלים יחד:

שם בגמ' דרש רב נחמן משום רבינו ומנו שמואל כן ראיתי בס"א וכן מגיה הב"ח ברי"ף וברא"ש ונראה שבגמ' שלפניו כן היה. רש"י ד"ה מחיצה תלויה מבעיא ליה כו' אי מבטל העומד לפרוץ שמתחתיו כצ"ל:

דף יז רץ בגמ' דאמר רבה בעאי מרב הונא ובעאי מרב יהודה משמע שאת שניהם שאל ולא שייך ואמר לי ואמרו לי היה צ"ל אבל הרא"ש מעתיק רק בעאי מרב הונא ואינו מזכיר רב יהודה כלל ושפיר אמר לי ובגמ' שלי לקמן צ"ג הגי' בעי מיני' מרב הונא ובעי מיני' מרב יהודה יש לומר ג"כ בעאי פירושו אנכי שאלתי ובעי פירושו על רב הונא שהוא שאל מרב יהודה וכמו כן שפיר ואמר לי שמי ששאל הוא השיב לו אבל בדפוס ווילנא כאן בשניהם בעאי ושם בשניהם בעי ולא תיקנו כלום אך עיוותו.

פרק שני

דף יז ע"ב רש"י ד"ה אחת נכנסת ואחת יוצאת קולא הוא דלא בעינן עשר לר"מ וכן שלש עשרה ושליש לר' יהודה מצומצות אלא שוחקות כצ"ל וכן כתב תי"ט בשם רש"י ורמב"ם וכן מסתבר כי למה ידלג על שיעורו דר"י שהלכה כמותו:

בת"י ד"ה ואפשר דדוקא בפשוטי' דרחבים אמה לא אמרינן מדאורייתא אתי אוירא כו' כצ"ל:

דף יח סוף המשנה ומותר להרחיק עד סוף המשנה ע' בפי' המשניות להרמב"ם שמפרשו והרע"ב בא אחריו ומבארו וההר"י על הרי"ף אומר כדי שיהא מחלוקת ואח"כ סתם ע"ש וחכמת מנות מוחקו ומותר עד סוף המשנה ואומר וכן ליתא בד"י ע"כ:

שם בגמ' דתנן אחד באר הרבים ובור הרבים ובאר היחיד לשוני לא רצה לישא עצמו לענות אחר מה שעיני רואות באשר מה לבור בין בארות ורציתי להסמיך הבארות ולהציג הבור באחרונה כ"כ למשא על הלשון להיות היחיד בין הרבים אמרתי לא רחוקה היא אגלול ה' דפין וארא איך יצא מפה רבינו הקדוש ונפקחו עיני ונתנשא לשוני ויען ויאמר אחד בור הרבים ובאר הרבים ובאר היחיד אין בור בין בארות ואין יחיד בין רבים והמדפיסים עוותו כאן להעתיק המשנה שלא כצורתה:

ע"ב תוס' ד"ה ולא אחורי בהכ"נ כו' שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזרחה וגו' כצ"ל:
דף יט ע"ב בגמ' עד שירבה פסין מבעי ליה תני עד שירבה פסין ויש כוכב על עד שני מראה לגליון ס"א ובלבד נ"ב האי כוכב אשר על עד השני צ"ל על עד הראשון ויהיה ממילא מובן גם השני:
רש"י ד"ה מאי לאו גודריתא דקני וש"מ דאע"ג דאין עוביו ד' בגובה עשרה בהגה גי' הב"ח ששה בגובה עשרה כצ"ל ונ"ב טוב מזה ומזה גי' דאין עוביו א' פירש אחד בגובה עשרה וכן הוא ברש"י שורה לפני זה הואיל ותחתיו אחד הוא ועל כולם טוב להניח לשון רש"י ז"ל כאשר לפנינו דאין עוביו ד' בגובה עשרה פי' דאין עוביו ד' אמות סביב רק סמוך לארץ אשר הוא עץ אחד אמה על אמה ומלמעלה מתפרשין ואין צורך לשום הגהה:
דף כב רש"י ד"ה אדם נותן עיניו בבורו כו' ע"כ לא אתי למשרי קרפף דעלמא שלא הוקף לדירה יותר מבית סאתים סה"ד כצ"ל:
דה כב במשנה אפילו אין בו אלא בור שיח פי' להתקבץ בהם מי גשמים שנראה שלצורך אדם הוקפה ובור ושיח, אחד הם אלא שבור בחפירה ושיח בבנין אי נמי האחד מרובע והשני עגול. או מערה להסתופף תחתיה מפני החמה ולהתענג בה (הרר"י):
שם ערקבלין נ"ב וכן הגי' בשביעית פ"ז מ"ב ובפסחים ל"ט ע"א ערקבנין:
רש"י ד"ה אנשי חצר כו' ולמחר ביטל רשותו לחבריו שהיה אוסר עליהן כצ"ל:
תוס' ד"ה שהוא ע' אמה ושיריים נ"ב שיבוש כי אין במשנה לשון זה כי בדברי ריב"ב שהן ובדברי ר"ע שיהא בה ונראה לתקן הד"ה שיהא בה וקאי על דברי ר"ע שהלכה כמותו ושפיר נכון תרוצם א"נ העזרות חשיבי מוקפים לדירה אבל על ריב"ב לא שייך תירוץ זה כי ריב"ב כ"כ במוקפים לדירה מדבר כפי' רש"י:
תוס' ד"ה ובלבד שיהא בה שומירה נראה לפרש כו' דאם כן במאי פליג ר"ע לפי' ר"ח דפי' דריב"ב איירי בדבר מיעוט ור"ע לא איירי דלתרווייהו בע' אמה ושירים ודבר מיעוט צריך שומירה ע"כ נ"ב האי פי' ר"ח הוא בתוס' ריש ע"ב ושם איתא ומשני א"ב דבר מיעוט דלר"ש לית ליה ולר"י אית לי' וכו' ושפיר פליגי דר"י, אית ליה ועליו אמר ובלבד וכו' אבל ע' ושיריים על ע' ושיריים בלא האי מיעוט אינו צריך שומירה ור"ע ל"ל וגם בלא מיעוט צריך שומירה וכן פי' הרמב"ם:
ע"כ רש"י ד"ה אלא אמרה תורה טול חמשים בסה"ד דהא בעית למעבד מיני' רצועה של רפ"ג אמות נ"ב לאשר הוא יותר מרפ"ב טפחים ושני אצבעות ושני שליש אצבע כתב רפ"ג שאינו חסר לרפ"ג רק טפח ואצבע ושליש אצבע כיצד כבר ידענו מפרש"י שהרובע

ע' וד' טפחים על ע' וד' טפחים ועתה רוצה רש"י להקיף זה הריבוע עם רצועה רחבה 2/3 אצבע וארכה 4 פעם 70 אמות הרי 280 אמות ועוד 8 פעם 2 טפחים להיתרון מע' אמה לכל רוח 2 טפחים מקצה מזה 2 טפחים ומקצה מזה המה 16 טפחים היינו 2 אמות 4 טפחים תן זה על אורך הרצועה הרי ארכה 282.4 ועוד צריך לד' קרנות למלא ארבעה פעמים 2/3 אצבע על 2/3 אצבע והרצועה רחבה 2/3 צריך רק ארבעה פעם 2/3 היינו 8/3 אצבע הוא שני אצבעות ושני שליש אצבע וחסר לרפ"ג אמות 1 טפח 1/3 אצבע כן הוא החשבון ברה. ועתה נחשוב כמה יצא לא אורך רצועה כזה 2/3 אצבע רוחב מן רצועה אשר ארכה 18 אמות וד' טפחים היינו 2/3 אמה ברוחב טפחים כמו שהראה לנו רש"י ז"ל שכך נשאר לנו חשוב כמה 2/3 אצבע נמצא ברוחב טפחיים שמונה אצבעות 24 שלישין אצבע 12 פעם מזל אצבע נעשה ונכפיל 12 פעם 2/3 אז עולה אורך 224 אמות על רוחב 2/3 אצבע ולעינינו שאין מגיע התוספת לרוחב ב' שלישי אצבע כמו שכתב רש"י כי אנחנו צריכין רפ"ג אמות ויש לנו רק רכ"ד אמות ואם נעשה רוחב הרצועה 15/8 אצבע יעלה אורך הרצועה 279 אמות ולהרמב"ם 1/3 162 אמה אורך הרצועה 4/7 אצבע רוחב הרצועה והוא עושה הריבוע 5/7 70 על ד"א 5/7 70 וצריך לאורך רצועה 282 אמות וארבעה טפחים גם 1/7 1 אצבע ובזה יהיה קרוב לחצי אמה יותר מבחצר המשכן ע"ש וזאת נוכל לעשות ונוכל לאמר רבוע השטח שבעים אמה וד' טפחים ואצבע ואחד מחמשה עשר באצבע על שבעים אמה וד' טפחים ואצבע ואחד מחמשה עשר באצבע כי אינו נוגע המחסור לחוט השערה שלימה:

תוס' ד"ה איכא בינייהו כו' והשתא אי ארכה יתר על פי שנים ברחבה אפילו באלכסון אין מטלטלין וכו' עד סה"ד נ"ב וכן פי' הריף והרמב"ם וע"ש ברמב"ם בפי' המשנה מהות ואיכות וכמות האלכסון זה:

ד"ה ונזרע רובו ונראה לר"ת דדוקא קרפף כו' כצ"ל:

דף כד גמרא נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל ש טמא מגע מדרס ואמרינן לך כו' כצ"ל וכן איתא בשבת שם:

דף כו רש"י ד"ה ובתשובת הגאונים כו' עד סמוך לסה"ד ולאחר שגדלו האילנות עשו האבריק"א הלכך כו' כצ"ל אבל הלשון שברש"י אינו שייך לפי' תשובת הגאונים אלא לפי פרש"י לעיל:

ע"ב גמ' אמר רב הונא בר יהודה ולעיל איתא בריה דרב יהושע לפי זה לא שייך רב כהנא מתני הכי רב טביומי מתני הכי אלא רב הונא בריה דר' יהושע מתני הכי רב הונא

בר יהודה מתני הכי אך הרש"ש גורס לעיל ג"כ בר יהודה מפני שברי' דרב יהושע לא תלמידו של רב ששת ונכון כ"כ רב כהנא מתני הכי רב טביומי מתני הכי:
בתוס' אצוותא חרוזייתא כו' ואפשר דהן ב' מינין כו' נ"ב ולא ידעתי מה מתורץ בזה קושיית ר"י. וראיתי לחכמת מנוח שכתב מן והתם עד סה"ד הוא גליון ונראה שהוא ג"כ הורגש בזה ובמה שהוא גליון מתורץ כי אינו נוגע לר"י רק מקשה לפני עצמו ומתרץ לו ולא לאחר:.

פרק ג

דף כז בגמ' כל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות ושלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבין כצ"ל כמו בקדושין שם:
דף מט ע"א רש"י ד"ה חומץ כדי לטבל בו בשר מזון ב' סעודות עכ"ל נ"ב פי' שיעור החומץ כדי לטבל בו בשר הנאכל עם מזון ב' סעודות ומאי יהיה המזון מפרש רב גידל משמיה דרב ללישנא קמא כולו ירק והבשר הנטבל ונאכל עמו הרבה וצריך חומץ הרבה ולאיכא דאמרי המזון הוא ירק הנאכל עם פת והבשר עם הירק והפת מעט הוא והחומץ כמוהו כי בשר צלי לא משערינן כדי לאכול הימנו אלא כדי לאכול בו כרבה סוף ע"ב והלכה כמותו. ובשר חי לא בעי טיבול והאוכל ירק בפני עצמו אינו מטביל בחומץ רק במי מלח וראיה מליל פסח אשר מנהג אבותינו בידינו:
ע"ב רש"י ד"ה שתיתא סה"ד ונותנין דבש לתוך המאכל כצ"ל:
דף א רש"י ד"ה אוכל הנאסר על האדם כגון ככר זו כו' אין מערבין לו בה רא"א ככר זו וכו' כדלקמן סה"ד כצ"ל:
ע"ב פיסקא ר' יהודה אומר אפילו בבית הקברות כצ"ל:
תוס' ד"ה תרגומא אחולה וזקן וא"ת כו' לפי מה שהוא אדם אחולה וזקן כו' כצ"ל:
דף לא רש"י ד"ה אסור לקנות בית באיסורי הנאה בקבר והא הנאה היא נ"ב פי' דהאי נמי כאלו שם קנה בית ודר בו:
תוס' ד"ה ומר סבר כו' כדמפרש התם כגון נדבך (פי' הרע"ב) אבן גדולה ורחבה או דלתות על האדם כיצד ארבעה נושאין את הנדבך או על הכלים כיצד נתון על ארבעה כלים אפילו כלי כו' כצ"ל:
שם בא"ד וקתני סיפא נתון על גבי ארבעה אבנים שאינן כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' וקתני תבא עליו ברכה נ"ב הני ד' תיבות מיותרים ואין להם שחר הכא אם לא שנאמר שתיבת וקתני פירושו ושפיר קתני:
רש"י ד"ה בזוזא וכו' היקרין מגרוגרות הני שני תיבות אין כאן מקומם כי עדיין אין אנו יודעים אם יקרים או שוים או זולים המה מגרוגרות אם נאמר שלפי דמים משלם כי יכול

להיות שמשלם עבור מדה אחת גרוגרות שני מדות תמרים כמו שמתרץ אביי וכפרש"י בד"ה א"ל אביי וכו' לעולם גרוגרות עדיפי וכו' ולענין עירוב בעינן טפי מקב עכ"ל ואם נרצה לקיים הני שני תיבות ניתן להם מקום בד"ה אלמא תמרים עדיפי וכצ"ל אלמא תמרים עדיפי שיקרין מגרוגרות ותנן וכו':

ע"ב תוס' ד"ה כאן בעירובי תחומין סה"ד ובירושלמי נמי מחלק בין אמר צא וערב בין אמר אצא ואערב לך כצ"ל. ונ"ב כן הוא בירושלמי והמדפיסי ווילנא בעצמם הדפיסו כן בש"ס שיצא מת"י תרי"ט ועתה בהוצאה תרמ"א במעלות והוספות נכבדות וחדשות שיבשו והדפיסו צא במקום אצא ומלבד ששקר ענו בהירושלמי עימום הלשון:

בד"ה וליחוש כו' אבל הכא שאמר לו לקבלו ממנו דלא סמיך כו' כצ"ל כלשון המשנה:

דף לב רש"י ד"ה הרחוקין מירושלים שאינן יודעין שעת הקרבת העומר כו' כצ"ל נ"ב מרש"י ר"ה ולשון רש"י שלפנינו כאן אינו צח:

ע"ב רש"י ד"ה בין השמשות כו' באותה שעה היא תו לא איכפת לן ולא גזרו כו' כצ"ל כמו ברש"י רי"ף:

דף לג ע"ב בריש עמוד רש"י ד"ה וסבר לה כר"מ כו' דכלכלה משלימה לארבעה לא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה הואיל ויכול לנטותו כו' ואחר שנח ברה"ר יכול ליטלו ולאכלו נ"ב וכן משמע מרש"י בהמצניע שם במשנה ד"ה עד שיוציא פי' רש"י ז"ל אא"כ הוציא בראשונה את כל הקופה ע"כ וכתב המ"מ פי"ב הל' י"א באור דבריו שאם אחר שהניח הקופה מקצתה ברשות זו ומקצתה ברשות זו עקרה וגמר להוצאה אינו חייב לפי שלא היתה בשעת עקירה שניה הוצאה בבת אחת שכבר היה מקצת הכלי ברה"ר ומשמע דה"ה שיכול להוציא הפירות שכבר מונחים ברה"ר:

דף לד תוס' ד"ה או בראש המגדל וכו' אי איכא כוותא ומתנא ליתיה ואע"ג כו' כצ"ל:

דף לה בגמ' אביי ורבא דאמרי תרווייהו במנעול דקטיר במיתנא עסקינן כצ"ל כן הוא ברי"ף וכן מגיה הב"ח ברא"ש ומה שאינו מגיה כן בגמ' אשפוט שבגמ' שלפניו כן היה דקטיר וכה"ג מצאתי כבר:

ע"ב רש"י ד"ה שמקדרין בהרים כו' ולשון מקדרין כמו נוקבין כו' עד סה"ד נ"ב ע' תי"ט לקמן פ"ה מ"ד ד"ה שמקדרין:

תוס' ד"ה ספק לא טבל ואפי' טבל כו' וריצב"א מפרש דאו או קתני ואפי' טבל היינו או שטבל וכו' נ"ב וכן משמע מפי' רש"י ד"ה ואפילו טבל יש לומר בו ספק וכו' מדלא כתב יש לומר בו עוד ספק דלא אספק טבל דלעיל מיניה קאי אלא הוא ענין בפ"ע ואפילו טבל

פיו שראינו וידענו ודאי שטבל אלא שנמצא המקוה חסר אחר שטבל ואו או קתני או ספק טבל או ספק אם היה מ' סאה בשעה שטבל ומניה וביה נמי משמע כפי' הריצב"א מדתני וכן שני מקואות כו' ואם לעיל מיניה דיבר מספק ספיקא לא שייך לומר וכן על ספק אחד ש"מ או או קתני שמדבר מספק אחד שייך שפיר אחריו וכן שני מקואות שהוא ג"כ ספק אחד והרע"ב שם במשנה מפרש ואפילו טבל דהשתא איכא תרתי לריעותא שמא לאו טבל כלל ואפילו טבל שמא קודם טבילה נתחסר ואפילו הכי ספיקו טהור ובמשנה שם ליתא וכן אך אם משום רבותא דסיפא נקט הך ספק ספיקא היה לו לתנא להקדים ב' מקואות ואח"כ הספק ספיקא כדרכו למיתני דרך לא זו אף זו:

שם בא"ד מדפריך בתר הכי אדרבה כו' נ"ב ס"א אדרבא ושניהם אמת כי פריך אדרבא שאמר העמד טמא על חזקתו ולשון הפירכא מתחיל אדרבה:

דף לו ע"ב ברש"י ד"ה מקרי שמע כלומר מלמדי תינוקות להתפלל ומתניתין ודרש"י צחק כו' כצ"ל:

שם ד"ה מזרח ומערב נמי כו' שעדיין היה רחוק מן העיר ו' אלפים כו' כצ"ל:

שם ד"ה אמר ר' יוחנן וכבר בא חכם מתניתא דאיו בהכי עסקינן כו' כצ"ל:

דף לז רש"י ד"ה לאיזה מן הקינין שירצה כו' שזו הפרידה שהקריב לשמה של זו שלה היא דלשם בעלים בעינן כצ"ל:

תוס' ד"ה מיחל פ"ה כו' כדקתני בתוספתא כו' נ"ב בתוספתא איתא ערב שבת:

ע"ב בגמ' הריני מערב לשבתות של כל השנה ארצה אלך לא ארצה לא אלך כצ"ל. כמו שמעתיק לשון ריא"ז אשר על הרי"ף:

רש"י ד"ה עם הארץ שאמר לחבר כו' קח לי אגודת ירק נ"ב לשון הרע"ב בפי' ראשון קח לי גם כן אך בפי' אחר שם שהחבר לא לקח לעצמו כלום ודאי לא שייך ג"כ ורש"י כאן הוא כפי' ראשון אשר בהרע"ב ושייך שפיר גם לי ולא ידעתי למה מוחקו הב"ח:

שם ד"ה רציתי אלך לא רציתי לא אלך היה מניח עירובו כו' כצ"ל וכן הוא בלשון ריא"ז הנ"ל:

שם ד"ה ותרומת מעשר בתוכו מלתא אחריתא היא כו' עד סה"ד נ"ב האי הדיבור כולו מוקשה מאד ע"ש במשנה דראב"י פליג שם על ר"ש ופירש הרע"ב שם דלר"ש מלתא אחת היא לא אחריתא גם לפי פרש"י מוקשה מה שכתב לוקה עליו כו' ומשום מעשר שני חוץ לירושלים מעשר שני מאי בעי הכא וע' רש"ש שמיישב בדוחק דעת רש"י ז"ל ופירושו בהמשנה דלא כהרע"ב ובדוחק יש ליישב ג"כ ומשום מכשר שני קאי אירישא ומעשרותיו בתוכו ומילי מילי נקט רש"י ז"ל:

שם בגמ' ריש העמוד גלוסקא פי' הרע"ב ככר לחם יפה:
דף ל"ט רש"י במשנה ד"ה ולא הודו לו חכמים בגמ' מפרש אי אתנאה קאי וקסברי לאו ספק הוא אלא יום א' הוא ר"ח כו' נ"ב בפרש"י ז"ל נמצא הרבה שכתב במשנה מאי דמפרש בגמ' אף דבגמ' לא מסיק הכי ע"כ לבי אומר שגם הכא פרש"י כפי מעמדנו הכא על זה לבד יכולין לפרש לא הודו לו חכמים אתנאה דאין בזה ספק אלא ודאי יום ראשון הוא ר"ח ומזכיר בו ר"ח ולא ביום שני ואף אם לכאורה נראה שיש חשש שלא יזלזלו בשני יש סברא שבתנאה החשש יותר גדול ע' מהרש"א על רש"י ד"ה יזלזלו דף מ' אבל בגמ' לקמן (דף מ') דאיתא שם וכן היה ר' דוסא עושה בראשי חדשים של כל השנה כולה ולא הודו לן בשלמא להתנות משום הכי לא הודו לו אי אפשר לפרש הכי ע"כ פרש"י התם להתנות אם היום או למחר אלא סתמא לימא ביום ראש החודש הזה בראשון גם בשני אף בר"ה:
ד"ה ור' יוסי אוסר כו' אלא משום אף שמא יבואו עדים מן המנחה ולמעלה איתקון דתרווייהו קדשי שהיו ב"ד מצפים כו' כצ"ל כפרש"י ברי"ף ונכון:
ע"ב תוס' ד"ה אי משכחת להו כו' דממתין לערב בכדי שיעשו כצ"ל:
דף מ ע"ב בגמ' רפסא ליה בדוכתיה נ"ב פי' רפסא דבר טמון:
דף מא תוס' ד"ה אי אתם מודים כו' ר' יהודה ב"ב אזל לנציבין בערבא צומא רבה אזל ריש כנישתא לזמוני ליה נ"ב ולא יקשה איך היה ריב"ב כאורח בנציבין אשר שם ביתו כדאמרו פסחים (דף ג:) שלום לך ב"ב דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים דאפשר שאחר מעשה זה נשתקע שם (ענף יוסף):
בא"ד ומסיק התם דאכל מכל עיגול חד פתיתא ומכל חבית חד כוס סה"ד כצ"ל נ"ב ומה דליתא שם במדרש מחקתי ע' שם בפסוק ותזנח משלום נפשי ומה שכתב גליון הש"ס בפסוק ויגרס בחצץ שיבוש קטן שיבשו המדפיסים וצ"ל בפסקא ויגרס ושפיר וכן הוא בערוך ערך פטליקין ופסקא נקרא כל שלשה פסוקים המתחילין באות אחד ופסוק ויגרס הוא הראשון מהשלשה פסוקים המתחילין בוא"ו נקרא כל הפסקא על שמו והדרש הוא על פסוק השני ותזנח וכן הערוך ערך עגל א' אינו מזכיר שם פסקא ומביא זה המדרש על פסוק ותזנח:

פרק רביעי

ע"כ רש"י ד"ה פירות שיצאו חוץ לתחום כו' אם י"ט הוא ואי שבת נ"ב ע' ט"ז סי' ת"ה ס"ק ה':
דף מב גמ' והא מדקתני ר' נחמיה כו' כן גי' רש"י ונכון:
ע"ב גמ' כי לא גזרי ר"ג וראב"ע הילוך דיר וסהר אטו כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה לא ע"י משיכה כו' בכלים דבית בגג כו' כצ"ל:
דף מג תוס' ד"ה הלכה כו' דדמי לאמירה לנכרי שבות וכו' כצ"ל:
ע"ב גמ' דקאי אימת נ"ב כיון דמתרץ ספוקי מספקא ליה ולחומרא ואין לפשוט עוד מזה אם יש או אין תחומין אינו מדבר עוד מאליהו וחוזר למעיקרא דסברי דבמיל אסור דבן דוד בא בו האיך תניא מותר לשתות יין בשבתות וי"ט הלא כבר נאסר בו מיום שנדר בנזירות אם בחול אם בשבת נדר נאסר כל ימיו חול ושבת וי"ט ומשני אין פי' הברייתא שמיום ההוא שנדר והלאה מותר בשבתות וי"ט אך כך פי' הברייתא הריני נזיר ביום שבן דוד בא אם אמר זה בשבת או יו"ט מותר בו ביום כי בשבת ויו"ט אין בן דוד בא שלא יטרדו בו ויבטלו סעודת שכת כי מה שכתב תוס' קודם אכילה אינו בא משמע שאחר אכילה בא היינו בשבת ערב פסח שסעודה אחת אוכלין בשחרית ותו לא אבל בכל שבתות השנה אוכלין עוד סעודה שלישית וכל היום לא יכול לבא ובזה ניחא פרש"י ז"ל שלא שם עוד פניו למבשר אלא לבן דוד עצמו בגמ' והרוצה לידע כמה גובהו של דקל מודד קומתו וצילו פי' של עצמו וצל קומתו של דקל וכן פי' הרר"י ברי"ף ולרש"י נראה היה גי' אחרת בגמ' וכך היה והרוצה לידע כמה גובהו של דקל ימדוד צלו ופרש"י צילו של דקל וצלו וקומתו וכן צ"ל ברש"י בד"ה וצילו וקומתו וע"ז פרש"י של עצמו וידע כמה גדול או קטן קומתו של עצמו מצלו כן הדקל גדול או קטן מן צלו של דקל:
רש"י ד"ה דקאי בשבת וקא נדר ביו"ט וקא נדר כלומר כשקיבל נדר זה היה שבת או יו"ט והא דקתני כו' כצ"ל כמו שמעתיק הכסף משנה:
תוס' ד"ה יתיב רבא כו' ולא גרסינן א"ל רב נחמן בר יצחק כו' נ"ב אבל יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא גורס תוס' דדייק מזה לעיל דרב נחמן בר יצחק לאו היינו רב נחמן סתם וקשה למה זאת שמספר לנו דרב נחמן בר יצחק יתיב באותו שעה שם כיון דלא גרע בתר הכי א"ל רנב"י וי"ל משום דלקמן בעמוד הסמוך אמר איתיביה רנב"י לרבא מקדים להודיע לנו שרנב"י היה עמהם ושמע מרבא שגם לו פשיטא ליה שמותר לעשות מחיצה של ב"א ע"כ איתיביה:
דף מד גמ' נפל דופנה לא יעמוד בה אדם בהמה וכלים ולא יזקוף את המטה לפרוס עליה סדין נ"ב לפי פרש"י לא שייך הכא לפרוס עליה סדין אבל לפר"י תוס' ד"ה כדי כו' שייך נמי הכא:
ע"ב רש"י ד"ה ומה אלו שבת במערה כו' כזה &&ציור&& ומה שמצייר בגמ' שבתוכה ארבעת אלפים הוא מפני אופן השני שכתב רש"י ואם היה על גגה ארבעת אלפים לא היה יכול לילך מפתח מזרח לפתח מערב על הגג רק דרך המערה פנימה וכאשר למעלה

ד' אלפים אמה כלמטה אז דפנות המערה שוה מלמעלה למטה ואמרו כ"כ בזה המערה עצמה אשר בתוכה ד' אלפים אמה רק על גגה פחות מד' אלפים ממילא שהדפנות עקומות אבל מפני זה האופן לבד אשר למעלה פחות מד' אלפים אמה היה יכול לצייר בתחתית המערה פחות מד' אלפים אמה ולייישר הדפנות ולא לעקם בסה"ד פרש"י ז"ל וקשיא לתרווייהו לישני עכ"ל נראה שרש"י נתן מקום לקושית אביי לרבה גם ללשון שני והרי"ף כתב וקם רבה ולא פריך ולא מידי הלכך הלכתא כרב שימי בר חינא וכן מעתיק הרא"ש ממש. והב"י כתב על הטור אשר פוסק כרב שימי וכלשנא קמא של רש"י ואע"ג דרבה אוקמא בגונא אחריתא הא איתותב הרי לנו עמודי עולם אשר בחדא מחתא מחתינהו לאשר איתותב רבה פסקינן כרב שימי וכלישנא קמא של רש"י ואם ניתן מקום ללישנא אחרינא ונאמר שהקושיא על רבה ג"כ עולה יפה אף ללשנא אחרינא הלא יקשה ג"כ על רב שימי ללשנא קמא אשר הן הם דברי רבה ללישנא אחרינא נמצא איתותבו שניהם כרבה כן רב שימי ללשנא קמא ע"כ נראה בעליל כי כל הני רבוותא לא נתנו שום מקום ללשנא אחרינא שמביא רש"י כי לפי לשנא אחרינא אין שום קושיא על רבה כמו שאין קושיא על רב שימי ללשנא קמא רק האמת כלשנא קמא והקושיא רק על רבה:

דף מה במשנה ומודה ר' יהודה שאם בירר לו פי' אותן ד' אמות שתים לכאן ושתים לכאן שאין יכול לחזור בו וכן אם בירר ארבעתן לרוח אחת ורש"י דף מ"ח ד"ה שמונה על שמונה א"ב):

דה מז גמ' ומאי קושיא דלמא רב לית ליה להני כללי נ"ב גם לעיל בדאמר רב חמא בר גוריא אמר רב היה יכול לתרץ דלמא רב לית ליה אך כל עוד שיכול למצא דחיה אחרת נוח לו לומר לא זו לבד שאינו מוכח מכאן לדחות הני כללי אלא אף רב סובר להני כללי: שם וכן שאר כל הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהו להן שלשה חדשים אחד בתולות ואחד בעולות אחד גרושות ואחד אלמנות כו' כצ"ל וכן איתא שם במשנה ובזה סדר אחד כל המשנה זו ואצ"ל זו:

דף מח רש"י ד"ה מחלוקת להילוך הס"ד אח"כ צ"ל ד"ה מצומצמות וע"ז פרש"י לר"י מצומצמות כו':

תוס' ד"ה רבי יהודה כו' דהוי פי' ד' אמות לכל רוח שירצה נ"ב פי' שיברור:

דה מט רש"י ד"ה ואזדא שמואל לטעמיה צ"ל אחר ד"ה זו מביאה:

ע"ב רש"י ד"ה ושמואל אמר לא אמר כלום לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל ובד"ה ונעשה תחתיו של אילן וצורתו כזה &&ציור&&

ובדף נ' ע"ב הכא במאי עסקינן צ"ל הציור בהיפוך העיקר לצד רגליו והנוף לצד השני:
דף נ רש"י ד"ה פירותיו שסילק לצד אחר חולין מתוקנין כו' כשנתן קב השמיני כו' נ"ב פי' שנתן אחד משמונה ומנה שבעה וסילק לצד אחר חולין מתוקנין וקב השמיני למעשר מקולקלין שלא חל שם מעשר אלא על 7/9 קב הראוי למעשר והשאר 2/9 קב טבל הוא:
ד"ה שאני מעשר כו' כגון הפריש אחד מחמשה קדש כל גרגר חציו נ"ב 1/8 לא דק כי קדש כל גרגר רק 8/18 4/9 שבו ואם הפריש מעשר אחד מח' היה קדש כל גרגר 7/9 תוס' ד"ה עשירי ואחד עשר כו' סה"ד יהא מחולל על דמים האלו כו' נ"ב וכן פרש"י בקידושין שיביא בהמת חולין ויאמר כל מקום שהן שלמים יהא מחולל על בהמה זו:
דה וא רש"י ד"ה ושב הכהן ובא הכהן בת"כ שנויה כו' ואת הבית יקציע מבית יקלף עפר מבית סביב ולא הקיר כו' כצ"ל ונ"ב פי' מבית דרשו חז"ל יקלף מבית מפנים ולא מבחוץ סביב דרשי סביב הנגע ולא כל הקיר:
ע"ב תניא כותיה דרב נחמן והוא תוספתא סוף פ"ג וטוב להעתיקה משם וז"ל אחד עני ואחד עשיר ובלבד שלא יצא מן העיר ויאמר שביתתי במקומי שלא התירו אלא למהלך בדרך דר"מ רי"א אחד עני ואחד עשיר היוצא מן העיר ואמר שביתתי במקומי זה הוא עיקרו של עירוב אבל התירו לבעה"ב לשלח את עירובו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו בשביל להקל עליו א"ר יהודה מעשה בבית ממל ובבית גוריון ברומא שהיו מחלקין גרוגרות לעניים שהיו שני בצורת והיו עניי שיחין יוצאין ומערבין ברגליהן ונכנסין ואוכלין משחשיכה ע"כ ומסיים בזה פ"ג והנה רואים אנחנו כי נשתבש בגמ' לשון התוספתא ע"י המעתיקים וגם לא היה התוספתא לעיני רש"י ור"י במקומו רק מה שראו אותה באשר היא מועתק בגמ' כי לפי גי' האמיתית אשר בתוספתא כנ"ל אין מקום לדברי רש"י ד"ה ולא יצא עשיר חוץ לתחום עד סה"ד שבו שביתתו גם כל התוס' שהמה דברי ר"י כי בתוספתא באמת הגי' היוצא מן העיר גם אך למותר דברי רש"י ד"ה אר"י עד סה"ד מקום כי הלא הגי' ברומא ועל רומא לא היה רש"י מפרש מקום כי ידוע לכל זאת העיר:
רש"י סד"ה ומחשיכין על התחום וכו' כי לית ליה שליח צ"ל אפילו כי אית ליה שליח:

פרק חמישי

דף נג ע"ב כי הוה שאיל באושפיזא פי' כשהיה רוצה להתאכסן באושפיזא אשר לא נתאכסן עוד מיומו ורצה לדעת הטובה היא אם לא ישאל מאנשים אשר כבר נתאכסנו שמה ואושפזיכי הוא כמו אושפיזא שלך ואמר בלשון חכמה גבר במקום איש פום במקום פי דין במקום זו חי במקום כי מה זו טובה כמו מה טובה:

דה נו בגמ' אמר שמואל אין תקופת ניסן נופלת אלא בארבעה רבעי היום או בתחלת היום או בתחלת הלילה כו' נ"ב היום יחשב מן א בוקר עד א ערב ואין מביטין אם זייגר 6 בחורף קודם אור היום ואחר צאת הכוכבים השני או בקיץ זייגר 6 איזה שעות אחר הזריחה ובערב איזה שעות קודם השקיעה וחצי היום וחצי הלילה תמיד יחשב זייגער 12 וכן כונת שמואל שתקופת ניסן נופלת או בתחלק היום 6 בוקר או בתחלת הלילה 6 ערב או בחצי היום 12 ביום או בחצי הלילה 12 לילה ואין תקופת תמוז נופלת אלא או באחת ומחצה או בשבע ומחצה בין ביום בין בלילה פירוש האלב 8 בוקר או האלב 1 ערב או האלב 2 ביום או האלב 2 בלילה ואין תקופת תשרי נופלת אלא או בשלש שעות או בתשע שעות בין ביום בין בלילה היינו או א בוקר או א ביום או א בלילה או א בלילה ואין תקופת טבת נופלת אלא בארבע ומחצה או בעשר ומחצה בין ביום בין בלילה היינו האלב 11 או האלב 5 ביום או בלילה נמצא לכל תקופה מארבע התקופות ארבעה זמנים ומתורץ קושית תוס' גם מאדים קאי בזוגי שפיר נכון ועד היום כן יחשב לזמנים הנ"ל וקורין אותו תקופת שמואל כמאמר שמואל הנ"ל וכן חושבין רק הרוסין שס"ה יום ורביע יום לשנת חמה ועולה בין תקופה לתקופה 91 ימים 1/2 7 שעה ואנחנו ב"י שיש לנו מחזור קטן שסידר לנו הלל הזקן עד סוף אלף הששי כתב הרמב"ם קידוש החודש פ"י הל' ו' שנראה לו עיקר תקופת רב אדא שמחלק המחזור מי"ט שנים לע"ו תקופות ותקופה שלו קודם לתקופת שמואל בכל מחזור קטן הנ"ל שעה תפ"ה חלקים והרמב"ם מביא עוד דעת ג' בחשבון התקופות והוא הנהוג בין האומות עולם והיה מחסר מן השס"ה ורביע לשנת חמה בכל ארבע מאות שנים שלשה ימים היינו בשלש מאות מחסרים יום אחד ובהמאה הרביעית אינם מחסרים נמצא חושב הרמב"ם וכן יחשב עד היום שלשה דעות בהתקופות והיום הזה תקופת טבת שנת ה' תרנ"ג תקופת שמואל האלב 11 ביום י"ז טבת. ותקופת רב אדא 57 מינוט 21/76 8 חלקים על 12 ו' טבת. והתקופה השלישית ג' טבת:

ע"ב גמ' תניא אר"א בר' יוסי תחום ערי הלוים אלפים אמה צא מהן אלף אמה מגרש נ"ב מציין הגאון ר' יהושע בועז להרמב"ם ושוא רק על מה שאמר ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי תחום ערי לוים אלפים אמה ולא על צא מהם אלף אמה מגרש כי הרמב"ם כתב שאלפים אמה הם שדות וכרמים לבד אלף אמה מגרש כן משמע דברי ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי עצמו במשנה (סוטה כ"ז ע"ב) ומשבש התוספתא מפני המשנה וכן כתב הכ"מ שם בנו של ר"י הגלילי הוא לשון התוספתא:

שם תוס' ד"ה אביי אמר כו' דתחומין הוו טפי כמו שאנו מרבעין העיר נ"ב פי' כשמרבעין העיר כמה הוו עם התחומין במתא דהויא אלפא באלפא והתחומין תרי אלפא מכל צד הוי הריבוע עם התחומין חמשה אלפים על חמשה אלפים וחמשה פעם חמשה עולה חמשה ועשרים נמצא שטח העיר ותחומיה חמשה ועשרים פעם אלף על אלף והמגרש הוא רק ששה אלפים ולא הוי רביע ומשני דלא קאמר מגרש רביע אלא מתחומין שבחוץ לרבוע העיר ודל רבוע העיר ואין יותר מכ"ד פעם אלף ושפיר המגרש רביע וכן פרש"י לקמן ופשו להו שיתא מגרש ושיתא מכ"ד הניתנין ללוים לבד העיר רביע הוי ע"ש כן נלע"ד פי' דברי תוס' ואך למותר אריכות החשבון עם תשבורת שכתב רש"א ז"ל:

דף נז רש"י ד"ה רבינא אמר כו' ומגרש מנייהו תריסר סה"ד ומאי רביע הוא ד"ה (רש"ל):

דף נח גמ' אם היה גיא מעוקם מקדיר ועולה מקדיר ויורד כו' והוא תוספתא פ"ד כתב שם מנחת בכורים ועולה לאו דוקא אלא יורד קודם שעולה ע"כ ואני מוסיף מפני דקתני שם בתוספתא לעיל מיניה כיצד מקדרין בהרים כו' מקדיר ועולה מקדיר ויורד ובהר שפיר עולה קודם תני נמי בגיא האי לישנא והרש"ש כתב ע' ריש פסחים תוס' ד"ה יכנס מ"ש אבל אין לדחות בזה דברי מנחת בכורים כי תוס' לא קאי שם הכי והבקר אור צריך לעיר אחרת ובעיר אחרת שפיר שייך כניסה קודם ומפסי ביראות כ"כ אין ראיה דאורחא דגמ' הכי שאצל פסי ביראות בשעה שחפרה עד שמצא מי מעין היה מטפס ועולה עכ"פ המלאכה ראשונה מכש"כ שאין ראיה מבין השמשות שהוא כהרף עין אין ניכר כלל מי קודם אם כניסה או יציאה:

רש"י ד"ה מקדרין נוקבין כו' ומתמעט מדרונו של כל ד"א חצי קומת אדם נ"ב פי' כמה האלכסון יותר על הריבוע אורך ד' אמות על רוחב חצי קומת אדם שהוא אחד וחצי אמה והאלכסון כזה שהרוחב 3/8 מהאורך האלכסון יותר מהאורך 1/16 ובזה הריבוע שהאורך ארבע אמות והרוחב א' וחצי אמה שהוא 3/8 מהאורך אלכסונו ארבע אמות ורבע אמה ומתמעט מדרונו לכל ד"א רבע אמה:

רש"י ד"ה לא שנו דמקדר כו' מנקפת בשיפועו ומעכבתו המדרון כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה הגיע להר מבליעו וא"ת אמאי לא כייל להו בהדי הדדי הגיע להר או לגדר מבליעו נ"ב הא דלא חשיב תוס' גם גיא אין לומר דלא קשיא מגיא דלא כייל בהדייהו דהא כתבו תוס' אע"ג דקידור שייך נמי בגיא מה לתוס' לזכור גיא כיון דלא קשיא ליה מגיא גם כתבו ואם דגיא וגדר שוין לגמרי כו' חוזר ושונה גיא עם גדר לגבי הר אלא הא דלא חשיב גיא משום דגיא על מקומו אטו כרוכלא ליחשב וליזול אך הר כשיכייל בהדי גיא וגדר ראוי ליתנו בתוך בין גיא לגדר מתוך שהוקשה בחד צד לגיא שרובם עשוים

מאליו ובחד צד לגדר שעשוי בגובה על הארץ כמו שמצינו (חולין כ"ז ע"ב) הטיל הכתוב עוף בין בהמה לדגים שבסימן אחד הוקשה עוף לבהמה שטעון שחיטה ובסימן שני הוקשה לדגים שאינו טעון שחיטה ומשני תוס' משום סיפא דתני שמקדרין בהרים לכך תני הר בפ"ע וממילא שפיר שאינו מקדימו לגדר:

תוס' ד"ה ואם היה גיא מעוקם כו' ואע"ג דאוקימנא דמבליעו היכא דניחא תשמישתא נ"ב פי' בכותל וגדר אבל בגיא מעוקם כו':

שם בא"ד ואם יבלע מצד אחד יכול לטעות כו' עד סה"ד נ"ב לפי פרש"י בלשון שני צ"ל ואם יבלע מצד אחר כו' שממה שמבליע מצד צפון אינו מועיל לצד מערב שאינו יכול להבלימו אבל לצד צפון עצמו מועיל שפיר:

דף נט תוס' ד"ה אפילו עבד כו' סה"ד אין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין ע"כ נ"ב אלא להאכילו על פיו:

תוס' ד"ה כמאז כו' מודו רבנן דאסרי ר"ה ע"צ האחר כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה אבל הכא כו' לומר תיחוד דשא ותשמשת כולה במקומה כצ"ל:

דף סא תוס' ד"ה עיר העשויה כו' הציור הראשון הוא לפי' ר"ח שגדר הוא הקשת והציור השני אין לו מקום בתוס' אלא ברש"ל לפי תירוץ ר' יהודה כהן שם:

פרק ששי

דף סב ע"ב רש"י ד"ה דאתי ליומא כו' ועוד דבתוספתא ה"ג של ואם יש שם ישראל אחר נ"ב כן הוא בד"י אבל טוב לשבש אותם נגד הגמ' שמעתיק אותה התוספתא לעיל שלהי ע"א וגירסתם ואם יש שם ישראל אחד וטוב עשו מדפיסי ווילנא בעשותם פשר והדפיסו רק ראש התיבה א' ונוכל לומר בפה מלא אחד ולא יתנגד העתקת הגמ' מפורש אחד הגהת הב"ח בעי מיניה מרב חסדא נ"ב כגירסתו משמע מרש"י כי לגירסא שלפנינו בעי מיניה משמע רבים בעו ולגירסת הב"ח עדיין מוקשה למה הרבה למבעי כל שני דרב הונא ע"כ מפרש רש"י שבזה נסותו וידע שמטעם במקום רבו לא הורה לו: תוס' ד"ה אפילו ביעתא בכותחא כו' סה"ד אבל בבשר בחלב לא החמירו דדבר היתר הוא דכל חד וחד באנפי נפשי' שרי כצ"ל כדאיתא בתוס' ס' ע"ב כתובות:

דף סג גי' הב"ח ר"א בן יעקב נ"ב ביומא איתא כמו כאן ר' אליעזר:

ע"ב רש"י ד"ה בטילו רשותייכו כו' אהני להו מיהא כו' כצ"ל וכן מעתיק תוס' לשון רש"י:

דף סד גמ' המחזיק בנכסי הגר וכו' נ"ב ע' רש"י ורב ששת מוסיף דבר שאינו כ"כ פירסום בעל בנכסי אשתו דלאו כ"ע ידעי בדברים שבינו לבינה כ"כ צריך לעשות בהם דבר מצוה כדי שיתקיימו בידו ורבא מוסיף לא מיבעיא בעל בנכסי אשתו מי שיודע שהמה נכסי האשה והבעל מחזיק בהם נראה לעינים אלא אף גם עבד עסקא ורווח שאין אדם רואה

חשבונותיו אם רווח וכמה רווח רק לשמע אוזן כזה נשמע שפלוני רווח בעסקו ג"כ צריך דבר מצוה למען קיימו ורב פפא מוסיף מציאה אשר גם המוציא לא ידע עד אותו רגע כי בא לו בהיסח הדעת גם אח"כ ירא לגלות לשום אדם ואין אדם יודע בו בכל זאת צריך לדבר מצוה כדי לקיימו ורב נחמן ב"י מוסיף אפילו כותב תפלין (כן גורס רש"א) דכ"ע ידעי שאינו מעשר בכל זאת אם ירויח מה בזה ימצאו אנשים אשר יתקנאו בו גם בריוח מעט ע"כ יעשה ד"מ שלא ישלוט עינא בישא:

ע"ב תוס' ד"ה ולמדנו בסה"ד ההוא נמי שרי כו' נ"ב ע' מהרש"א ולולא דבריו ז"ל נ"ל דצ"ל וכהא דתניא כו' ההוא שהיה מתלוה עמהן נמי שרי משום דרכי שלום וחשיב כמכרו לו.

דף סז גמ' אר"י א"ש נכרי שיש לו פתח נ"ב קיצור פסקי הרא"ש וטור וב"י מעתיקים חלון ונכון כי ארבעה על ארבעה אין לו שם פתח:

ע"ב גמ' לבתר הכי א"ל מאי בעית לאותבי אמר ליה דתניא כצ"ל וכן מעתיק הרא"ש כאן והרי"ף סוף פרק ר"א דמילה:

דף סט גמ' אמר כגון זה נ"ב פי' ר' יהודה נשיאה אמר כגון זה מבטל רשות לר' יהודה סתם ר' יהודה הוא ר' יהודה בר אילעאי:

ע"ב רש"י ד"ה ש"מ מבטלין כו' דמשמע נתנו רשותן אירשא קאי כו' כצ"ל:

דף ע גמ' אימא סיפא אבל לא אחד שעירב כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה כיון דלא עירב ליקנסיה סה"ד להך דעירב כצ"ל:

ע"כ רש"י ד"ה חוץ מן המבטל רשות כו' ומדלא קתני חוץ ממבטל רשות ויורש כו' כצ"ל וכן מעתיק תוס' לשון רש"י. תוס' ד"ה וקתני כו' ורבינו חננאל בעצמו פירש תוב אהדרינן ומותבינן כצ"ל כמו בר"ת לפנינו:

דף עא במשנה אינן צריכין לערב נ"ב לערב פי' לשתף כי דווקא שתופי מבואות הוו ביין אבל ערובי חצרות אינו אלא בפת הרמב"ם והרע"ב:

ע"ב תוס' ד"ה שמן שצף על גבי יין השתא משמע כו' עד ועוד פי' דאין סברא לומר דפליגי רבנן וריב"נ בהכי ורבנן סברי דשמן אוכל ופלוגתייהו בין יכול להבדיל זה מזה או לא דלא פליגי בזה ולרבנן הוי אוכל ובטל המשמעות אבל אין סברא לומר כן כל מעיין שם במשנה ברישא יראה כי פליגי ביכול להבדיל:

תוס' שילהי העמוד הא פי' בקונטרס לקמן בפרקין כו' דהא דאמרינן שתופי מבואות בחצר שבמבוי וכ"ש שבביתו והנה הלשון מגומגם כי כאלו אמרו בחצר שבמבוי וכש"כ חצר שבביתו והב"ח מגיה ובודאי בטוב הגיה אבל שיבשו גם הגהתו והדפיסו שבבית

ונשאר הלשון תחת משאו ואין לבטא בשפתי וחפשתי למצוא טוב לשון רש"י ולא מצאתי כי לשון תוס' אינו רק תוס'. מדייק הכש"כ מלשון רש"י שלפנינו שרש"י ע"ג ע"ד ד"ה מסובין בחצר סומכין משום שיתוף פרש"י דשתופי מבואות מותר להניחן בחצר משמע כש"כ בבית וכן בסוכה שם ד"ה דלא גרע מחצר פרש"י וחצרות לאו דירה נינהו והלכך לא בעי דירה משמע דלא בעי אבל כש"כ דמהני ע"כ בטח שצ"ל בהגהות הב"ח בבית ותל"מ:

דף עב תוס' ד"ה ומודין כו' חשיבי כולהו כאלו אוכלים וישנים במקום אחד אע"פ שיש להם פתח לצד רה"ר כולם נקראים על שם בעל הבית כו' כצ"ל:

שם בא"ד ועוד דאין משאיל להם כו' נ"ב ע' ק"נ ד"ה ועוד שאין משאיל:

ע"ב תוס' ד"ה רבי יהודא הסבר רבינו חננאל גריס הסבך פירש גדיל סבכי כעין מצנפת וכובע כמו שבכים מעשה שבכה גדלים מעשה שרשרות (מלכים א ז יז) וכו' כצ"ל (מרא"ש וב"ח) ע' ערוך ערך סבך וערך סבכה כצ"ל:

ד"ה כח דהיתרא עדיף לא שייך הכא למיפרך ליפלגו בתרווייהו כו' לענ"ד גם לולא דבריהם אין מקום כלל כאן להאי פירכא דהא במתניתין בפלוגתא דב"ש וב"ה לא נזכר לא מגיע ואינו מגיע לתקרה לא מחיצה ולא מסיפס אך התנאים והאמוראים ור"י הסבר באו לגלות מחשבות לב ב"ש וב"ה במה ואופן פליגי ב"ש וב"ה ועל שר"ח ור"ש ברבי פליגי מהיפך אל ההיפך ובדברי רב נחמן תרי לישני תפסו בעלי הגמ' את דברי ר' יהודה הסבר שאין לישנא אחרינא בו ואין בעל מחלוקת במעונו ובטלו נגדו האי חד מאן דאמר מר"ח ור"ש ברבי דאמר במחיצות המגיע לתקרה מחלוקת ולישנא קמא דרב נחמן ודחקו עצמם לקיים לישנא בתרא דרב נחמן דהא דאמר רבי יהודה הסבר על מה נחלקו על מחיצות לאו דוקא מחיצה ה"ה מסיפס ושקלו וטרו בני הישיבה מנין יודע רב נחמן אשר ה"ה מסיפס הלא הוא מדנקט מחיצה להודיעך כחן דב"ה שעירוב אחד לכולן וה"ה ומכש"כ מסיפס לב"ה עירוב אחד לכולן יאמר במסיפס מחלוקת להודיעך כחן דב"ש וגם כן נדע ה"ה מכש"כ מחיצות עירוב לכל חבורה וחבורה ומתרצי כח דהתירא עדיף ועדיף לרבי יהודה הסבר לנקוט מחיצות להודיעך כחן דב"ה דאף במחיצות סברי ב"ה עירוב אחד לכולן וה"ה ומכש"כ מסיפס עירוב אחד לכולן ובתרתי פליגי ואיך שייך הכא עתה למיפרך ליפלגו בתרווייהו הלא סליק מיני' דפליגי בתרווייהו:

במשנה רש"י ד"ה אין צריכין לערב דכיחיד הן כצ"ל

דף עג בגמ' אב ובנו הרב ותלמידו כרבים דמו או כיחידים דמו נ"ב הכא שפיר כיחידים דקאי על הני תרי זוגי וכל זוג בפ"ע כיחיד:

תוס' ד"ה כרבים דמו כו' עד סה"ד נ"ב מלשון גמ' משמע שמונה והולך שלשה דברים שהאיבעיא עומד עליהם א) כרבים דמו או כיחידים דמו וכפרש"י ב) צריכין עירוב או אין צריכין עירוב ג) מבוי שלהם ניתר בלחי וקורה או אין ניתר בלחי וקורה ולפי' רש"י ניחא אבל לר"י כרבים דמו או כיחידים בדמו מיותר:

ע"ב רש"י ד"ה כולה ר"מ היא ומציעתא כו' נ"ב ע' רש"ל:

פרק שביעי

דף עז גמ' תנן אלו עולין עולין אין מעלין לא ע"כ נ"ב לא ש זכיתי להבין מה להקשות על ר' יוחנן מדיוקא דמתניתן הלא בפירוש מסיים באותו בבא ובלבד שלא יורידו למטן וכשאין מורידין אין מעלין הכל אחד כמו שפרש"י ד"ה מעלין ואולי יש לתרץ לפי מה שכתבו תוס' ד"ה עולין דס"ד דטעמא דר' יוחנן משום דאין רגילות להשתמש שם לא אסרי אהדדי וה"ה ברוחב ד' כיון שגבוה י' אין נוח להשתמש שם וזה שייך רק במעלין כיון שאין נוח להשתמש ע"ג הכותל אין דרך להעלות שם דבר ואין אוסרין אהדדי אבל להוריד אדרבה דרך להוריד משם הנמצא ולא ישוב להעלותו וכיון שדרך להוריד אסרי אהדדי בהורדה ע"כ אינו מקשי מן בלבד שלא יורידו כי ר' יוחנן מודה שלהוריד אסרי אהדדי ומקשי מעולין אין מעלין לא:

שם בגמ' הכי קאמר יש בו ארבעה עולין אין מעלין לא אין בו ארבעה מעלין נמי כצ"ל כמו ברי"ף ורא"ש:

דף עט ע"ב תוס' ד"ה ומזכה להם כו' ואין לתמוה לר' יוחנן היאך יש יד לקטן לזכות דהא מה נפשך כו' נ"ב ע' רש"ל דהא קאי למטה והוא התירוץ:

ד"ה וע"י אשתו כו' הכי נמי כיון שהיא מזכה להם מסתמא מניח העירוב בביתה כצ"ל:

דף מ רש"י ד"ה הכא תנן בערובי חצרות ומזכה להן נ"ב ע' רש"ל ותדע נמי פרש"י ר' חייא קאי כרב כו':

ע"ב במשנה פרש"י נתמעט האוכל משיעורו נ"ב נוכל לפרש נתמעט ערב שבת הראשון מבע"י והני הך דר' יוסי ולא פליגי ת"ק ור"י כלל וכן מגיה הב"ח בהר"י ברי"ף ולא כרש"ל שמגיה ברש"י ור' יוסי פליג את"ק:

דף מא רש"י ד"ה לא זכו לו מעותיו כו' אלא לקנות במעה והרי אינה קנויה לו וכיון דמעות כו' כצ"ל ונ"ב ע' ק"נ ד"ה וכיון:

תוס' ד"ה כדיחלה כו' כל שכן כדי דימועה דהוי יותר קטנה אחד ממאה ד"ה לא זכו למעותיו כו' אלא לקנות במעה והרי כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה בד' פרקים אלו כו' וערב יוה"כ בגליל סה"ד נ"ב ועיו"כ בגליל אין לו מקום הכא כי שם במשנה נשנה זה בשם ר' יוסי הגלילי על הרישא דתנן שם בארבעה פרקים

בשנה לענין אותו ואת בנו ועל זה תני וכדברי ר"י הגלילי אף עיו"כ בגליל שהוא מוסיף פרק חמישי וזאת רק בגליל ואח"כ קתני שם סיפא דמתניתן מה שמביא הכא בארבעה פרקים אלו משחיטין את הטבח בע"כ ומדלא תני בחמשה פרקים אלו לא חשיב עריו"כ דר"י הגלילי כי לא בגליל מדבר אלא מכ"ע וגם בח"מ אינו חושב רק הארבעה פרקים ע"כ מחקתיו:

שם ד"ה אין ללוקח כל שנתן לו דינר בשוה דינר בשר כצ"ל מבעוד יום עומד למחוק כי אין לו שייכות כלל הלא משחיטין ג"כ מבעוד יום כי כל הד' פרקים ערב יו"ט המה ונתינת הדינר היה קודם השחיטה ולא אוכל להבין מאין בא להדפיס או המעתיק השיבוש הזה ומרש"י ז"ל בטח לא יצא זה השיבוש כי שם במשנה רש"י ד"ה ואין ללוקח בו אלא דינר פרש"י שנתן דינר ללוקח כיאות לרש"י ז"ל ע"כ מדפיסים יקרים עוסקים במלאכת שמים דלגו על השטות הזה ולא יהיה עבודתכם עבודת הקודש ללעג ולקלס:

תוס' ד"ה בארבעה פרקים כו' וערב ר"ה והא דלא חשיב כו' כצ"ל:

פרק שמיני

דף פב בגמ' מהו דתימא אורחא דמילתא קתני נ"ב פי' שאין דרך העולם שיניח ביתו וילך בשבת לעיר אחרת אלא משום מצוה ולעולם אפילו לדבר הרשות יהא מותר לערב קמ"ל (הרר"י על הרי"ף):

שם שולי העמוד וכמה כבר ארבע כבר חמש נ"ב פירושו לפי פרש"י קטן חריף כיון שהוא משלש שנים והלאה שנכנס לתוך ארבע אינו צריך לאמו ושאינו חריף כיון שהוא בתוך חמש שיצא מארבע אינו צריך לאמו ושפיר נכון פרש"י ד"ה כבר ארבע וכבר חמש בעי לזכוייה ותפס המדריגה הקטנה לכל הפחות וטפי מבר ד' לא קרי ליה צריך לאמו וע' רש"ל:

דף פג רש"י ד"ה שיער רבי כו' ועוד סה"ד ואחריו ד"ה אחד מכ' בביצה וכו':

דף פד תוס' ד"ה בור וכו' אבל בזריקת גובה ושילשול לא עדיף לרב שלשול לחודיה כצ"ל (רש"א):

ע"ב תוס' ד"ה לא כו' ליחשב תשמיש בנחת כלזה בשלשול לזה בשלשול כצ"ל:

רש"י ד"ה לאו משום כו' דאי לאו הכי ש טעמא מאי הוי כצ"ל וכן מעתיק תוס'.

דף פה רש"י ד"ה זה מוציא זיז כל שהוא כו' שאין דיוריהן פתוחין לו לצאת ולבא כו' וכן מעתיק תוס'. ע"ב כל מקום שאמרו חכמים הדר שם אינו אוסר הנותן את ש עירובו אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד נ"ב פי' אע"ג דהדר בבית שער דיחיד כ"כ אינו אוסר מ"מ הנותן שם עירובו הוי עירוב וכל מקום שאמרו חכמים אין מניחין בו עירוב מניחין בו שיתוף חוץ מאויר מבוי שאין מניחין בו לא עירוב ולא שיתוף:

אמר רב יהודה אמר רב בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום פת על השלחן סומכין עליה משום כו' כצ"ל כדאיתא לעיל ע"ג וכן גי' הרי"ף ורא"ש שם:
רש"י במתני' ד"ה והדר שם בבית שער שבחצר נ"ב לא כתב רש"י כאן אם השאיל כו' כמו לקמן אצל בית התבן כי לא ישאול אדם בית שער לדירה מכש"כ שלא ישכור והדר שם הוא השומר שיושב שם ואם אין בית שער יושב באכסדרה או מרפסת:
דף פו ע"ב תוס' ד"ה הא קאזיל כו' ולא מצי לשנויי דקורה מתרת מחודה ולפנים נ"ב פי' הצד הקורה שהוא לצד פני הדולה קורא מחודה של הקורה ולפנים ותחת הקורה הוא מחודה ולחוץ לדולה:
ד"ה גזוזטרא שיש בה כו' לפ"ה שפי' בסוף כל גגות דאמר פי תקרה בכל ארבע הרוחות נ"ב ע' לעיל ד' כ"ה תוס' ד"ה אכסדרה.
דף מז בגמ' ת"ר עשו לה כו' אלא א"כ עשו לה מחיצה י' טפחים בכניסה וביציאה כצ"ל כמו ברי"ף ורא"ש וכמו במתני' כי תמיד המים נכנסין קודם מצד זה ואח"כ יוצאין מצד השני:
רש"י ד"ה של אבל כו' דמהניא לה כותלי החצרות התלויות עליה כו' כצ"ל:
דף פח שם במתני' אלא אם כן עשו ד"ה מחזקת סאתים מן הנקב ולמטה נ"ב פי' שיהי' החלל של העוקה מחזקת סאתים קודם שיגיעו המים אל הנקב שעל שפתה שבו מקלחין לרה"ר. ושיעור המקום שמחזקת סאתים חצי אמה על חצי אמה ברום שלש חומשי אמה:
שם אלא שמבחוץ צריך לקמור פי' כדי שתהא חלוקה מרה"ר דאי לא הוה קמורה איכא חשדא שהרואים עוקה מלאה מים בצד חצירו יאמרו שהוציאם מחצר ושפכם בעוקה זו שברה"ר (הרע"ב) ותי"ט):
שם ראב"י אומר ביב שהוא קמור ארבע אמות ברה"ר כו' נ"ב לפי אוקימתא דר' זירא דמתני' ראב"י היא ובריייתא חצר שאין בה ד' אמות על ד' אמות אין שופכין לתוכה מים בשבת רבנן היא יהיה פי' ביב שהוא קמור ארבע אמות היינו כדי שנמצא בו שיעור ארבע אמות על ארבע אמות אף שהביב הוא אריך וקטין כדומה אריך שמונה וקטין שתים או אריך יותר וקטין יותר וחכמים אומרים אפילו גג או חצר מאה אמה והביב הולך על כל אורך החצר ואף שהוא קטין מאוד נמצא בשופי ארבע לא ישפוך על פי הביב שחכמים סוברים מרובעות דוקא:
רש"י ד"ה אלא שמבחוץ צריך לקמור כו' לתוך מקום פטור סה"ד נ"ב עיין קרבן נתנאל:

פרק תשיעי

דף פט ע"ב רש"י ד"ה אבל אין בהם דיורין כו' אית ליה לשמואל גוד אסיק דאע"ג דמחוברין הן כו' כצ"ל ונ"ב עיין דף צ"ב רש"י ד"ה ולשמואל מן אבל אי לא עד סה"ד:

דף צ ע"ב רש"י ד"ה מתני לה להא דרב חייא בר יוסף נ"ב דאמר לשמואל הלכתא כוותך או הלכתא כרב אמר ליה הלכתא כרב ונקטינן בידן תרווייהו:
שם ד"ה אי הכי מקרקף כו' ואתי לטלטולי מיני' לחבריה דהוי כרמלית סה"ד כצ"ל:
דף צא גמ' אמר רבי כשהיינו לומדים תורה אצל ר"ש בתקוע היינו מוליכין שמן כו' כצ"ל ונ"ב כן איתא בתוספתא פ"ה ובפרט לפי הגירסא הכא ברור שצריך להיות מוליכין כי בזה הסדר לא היה שום עלויה לשמן ואלונטית:
רש"י ד"ה מגג לגג ומגג לחצר ומחצר לחצר ומחצר לקרקף כצ"ל כמו בגמ':
שם ומקרקף לקרקף כולהו גרסינן סה"ד נ"ב לאשר בתוספתא ובשבת ובמנחות הגירסא משונה מהכא ובקיצור מאד ע"כ מקיים רש"י הגירסא דהכא.
ע"ב גמ' ריש עמוד ת"ש אנשי חצר כו' במסורת הש"ס לעיל פ"ג:
נ"ב שם ליתא רק עד בד"א אבל היא ברייתא שלימה בתוספתא פ"ז:
שם בגמ' על האי ברייתא טעמא דלא עירבו הא עירבו לא נ"ב אלו הששה תיבות אין להם מקום כאן כלל בשלמא לקמן בסמוך על חמש חצירות שאין שם אלא לא עירבו צריך לדייק טעמא דלא עירבו הא עירבו לא אבל הכא דגם עירבו מפורש דלא משחרו בהדי הדדי מה עוד לדיוקא מן לא עירבו על עירבו ע"כ לא יבוא עוד על העמוד וכן מרש"י ד"ה כילן רשות אחת הן נראה שבגמ' אשר לפניו לא היו:
דף צב ע"ב תוס' ד"ה א"ל רבא לאביי ר"ת הגיה רבה כו' מ"מ נראה טפי כמו שהגיה ר"ת נ"ב ולי נראה עוד ראי' אשר גרסינן הכא רבה כי הלא רבא נמצא כ"כ אחריהם שלח לי' רבא וא"ת ניגרוס שלח ליה רבה אבל אז ההכרח לגרוס לעיל יתיב רבא כי אם הוי יתיב רבה היה עמהם היה מדבר פא"פ עם אביי ולא ע"י שליח ע"כ טוב לשבש מקום אחד כאן בעמוד זה ולגרוס רבה ולקיים בשני מקומות מעל"ד יתיב רבה ובעמוד הסמוך שלח ליה רבא:
דף צג רש"י ד"ה סיכך ע"ג אכסדרה כו' נ"ב הציור לרש"י צ"ל כזה &&ציור&&
ע"ב בגמ' דהא מר הוא דאמר בעי מניה מרב הונא ובעי מניה מרב יהודה כו' ואמר לי נ"ב ע' מה שכתבתי בזה לעיל י"ז אבל כאן מצאתי ברי"ף הגהה שצ"ל ואמרו לי ושפיר נכון:
שם כותל שבין שתי חצירות שנפל רב אמר אין מטלטלין בו נ"ב לכאורה בהן היה לו לומר כי שתים המה אבל אם היה אומר בהן היה מקום לטעות שאף מחצר לחצר מותר לטלטל בד' וזאת אסור אף לשמואל ע"כ אומר בו ופירוש בכל חצר וחצר לעצמו אין מטלטלין אלא בד':

תוס' ד"ה גידוד חמשה כו' וצ"ע לענין שבת אם יש תל בר"ה גבוה חמשה ורחב ארבעה נ"ב אם רחב ארבעה ועל גביו עשו מחיצה חמשה חשוב רה"י מטעם דאי בעי מנח עלי' ומשתמש כן כתבו תוס' גיטין ומוקים לה דמיירי ברחב הרבה דלא שייך מנח עלי' מידי אלא בדבר צר ע"כ נ"ל למחוק כאן ורחב ארבעה:

דף צד מתני' חצר שנפרצה משתי רוחותיה כצ"ל כמו בירושלמי רי"ף ורא"ש ור"ח דלא גרסי במתני' לר"ה וכן מסקנת הגמ' אליבא דשמואל כאן בכרמלית הרי שלא היה במתני' לר"ה:

ע"ב תוס' ד"ה וקירויו בארבע סה"ד ולא חש לדקדק בזה נ"ב מצאתי מקום אשר קשה לי עוד ברש"י כשפרצת הכותל חמש מכאן וחמש ועוד מכאן ופרצת הקירוי רחוק ארבע מהכותל ופי תקרה אומרים מפי התקרה שנשאר נמצא פי תקרה אשר נגד צפון ארכה ממזרח למערב ארבע וכן פי תקרה אשר נוטה למזרח ארכה מצפון לדרום ארבע נשאר פי תקרה אשר בזוית הנוטה לצד מזרח ארכה מצפון לדרום אמה אחת והנוטה לצפון ארכה ממזרח למערב אמה אחת ורש"י כתב חמש וחמש ועוד שפרש"י שבשלש רוחות אית לשמואל פי תקרה הכא נמי נימא משלש רוחות פי תקרה והרוח הרביעי פתח ולפי' תוס' אין שייך כל הדקדוקים הנ"ל: כזה &&ציור&& רש"י ד"ה יתר על כן רישא דברייתא אחד חלון כו' עד סה"ד נ"ב כן הוא בתוספ' פ"ז כלשון רש"י כאן ולעיל דף ו' מפרש רש"י באופן אחר ותוס' שם מסייע לפרש"י מהתוספתא והנה התוספתא שהיה לפני תוס' לא ראיתי אבל התוספתא שלפנינו ראי' לפרש"י כאן:

פרק עשירי

ע"ב תוס' ד"ה ידך זו קיבורת כו' כמו קיבורא דאהיני נ"ב ששם נמי פי' קיבורא קבוצת דאהיני תמרים ומה שפרש"י שם קובורא דאהיני אשכול של תמרים אין כוונתו לפרש קיבורר אשכול אלא מפני שרבינא צוה לאריסיה ליקח מרוניא קבוצא תמרים בקיחה אחת ע"כ מפרש רש"י איך יקח בקיחה אחת קבוצת תמרים יקח אשכול תמרים ויהיה לו קבוצת תמרים בקיחה אחת:

שם על הגליון גי' הב"ח שלשים בפסת היד בכל אצבע שנים בקנה כצ"ל נ"ב הב"ח מוחק כו' שבתוס' ומעתיק לשון המשנה:

דה צו תוס' ד"ה ושמרת את החוקה הזאת כו' ורב אשי ורבינא מסקי התם הלכה כל הלילה זמן תפילין ואין מורין כן והיינו כר"ע דשמעתין סה"ד:

דף צז רש"י ד"ה הלכה למשה מסיני היאך הוא עשוי שדומה לדל"ת ובתפירתן עשוי כמין שי"ן נ"ב פי' בקציצה שהוא תפור:

דה צה ע"ב מתני' עומד אדם ברה"י כו' בר"ה ומטלטל ברה"י ובלבד שלא יוציא כו' נ"ב לא טובה הסמוכות כי המטלטל ברה"י מה בכך אם יוציא חוץ מארבע אמות ועלינו להחזיק טובה לתי"ט ד"ה ובלבד שלא יוציא כו' שמפרש אעומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר קאי אבל מה טוב ומתוק גי' הרי"ף עומד אדם ברה"ר ומטלטל ברה"י ברה"י ומטלטל ברה"ר ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות והזיווג עולה יפה:

דף צט ע"ב גמ' והא אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק:

דף ק גמ' ת"ר שרשי אילן שגבוהין מן הארץ גי' טפחים אם יש חלל תחתיהן ג' טפחים נ"ב כן הוא גי' הרי"ף והרא"ש. שר

דף קא רש"י ד"ה כשהיה להם ציר כו' ועוד אם כן כר' יהודה אוקמיה דאמר דבר שאין מתכוין כצ"ל וסה"ד:

שם רש"י במשנה ב' ד"ה לא יעמוד אדם ברשות היחיד כו' וכן לא יעמוד אדם ברה"ר ויושיט ידו כו' נ"ב לשון שלפנינו כאן אינו בטוב הסידור אבל המעתיק רש"י אצל הרי"ף מסודר יפה ויושיט ידו לרשות גבוה מעשרה ורחב ארבעה כגון מפתח חנות מונח על גבו ויטול שם המפתח ויפתח בה החנות שהמנעול גבוה למעלה כו':

ד"ה אלא אם כן עשה לו מחיצה כו' כצ"ל:.

ע"ב רש"י ד"ה הדר ביה ר"מ משערי גינה כו' וליטול מפתח ממנעול למעלה מעשרה ולהוליכו למנעול כו' כצ"ל באסקופת כרמלית מוחק רש"א דרך אוירא מוחק תוס'

דף קב רש"י ד"ה כשאין ניטל באיגדו כו' כיון דאינו ניטל באיגדו הוי כמי שאינו קשור כצ"ל ונ"ב כן מעתיק רש"י ברי"ף:

דף קג ד"ה הא דפסחים בכלי כו' דס"ל מכשירי מצוה דוחין שבת אפילו מלאכה כו' כצ"ל:

ד"ה הא אוקימנא כו' כי ממטי ליה לתוך הבית דרך האסקופה אין כאן חיוב חטאת נ"ב כדמסיק שם בן עזאי הוא דאמר מהלך כעומד דמי וכיון דדריס על האסקופה הרי הוא כעומד בכרמלית:

ע"ב רש"י ד"ה לא אמרו באותה מתניתא יתור בגדים כו' כצ"ל:

ד"ה ותיפוק ליה כו' דמשמע בעצמו של כהן סה"ד והשאר נמחק:

גמ' כגון שעלתה לו נשיכה בגבו נ"ב מה לנשיכה כאן ואפשר לומר שעלתה לו המקום שצריך לנשכו בשיניו בגבו ובעל המאור לא גריס נשיכה אלא הב"ע שעלתה לו על גבו ובין אצילי ידיו ונכון:

דה קד גמ' ולר' יוחנן וכו' עד המשנה נ"ב מלשון ,,מלתא" משתמע שאגב אורחא שרוצה להשמיענו שהכהן כורך על אצבעו קמ"ל שגמי מרפא לטובת כל איש ישראל שהוא מלתא אחריתא שאינו מענין המסכתא וא"כ עדיין אינו מתורץ קושיתו הלא טוב היה לתנא דמתניתן לאשמעינן צלצול קטן אשר נוגע לאיסור והתר שהוא רפואת הנפש ולא ללמד לעם רפואת הגוף כי התורה לרפואת הנפש ניתנה ולהנצל מזה מוחק הב"ח ז"ל תיבת מילתא ותיבת קמ"ל לא קאי על דגמי מסי כי זאת היה ידוע לכל אך קמ"ל קאי על אגב אורחי' שנוח לו לתנא לאשמעינן גמי שהוא מענין המסכתא מהלכות שבת וכן הוא בפירוש משניות להרמב"ם וז"ל גמי הוא גמא ובכאן דיבר בדבר הידוע כי הגמא מועיל למכה עכ"ל והב"ח ז"ל מביא רש"י דזבחים לראיה ואף לשון רש"י דהכא ד"ה בגמי מסי הכי משמע וד"ל:

סליקא לה מסכתא עירובין בעז"ה יהי רצון כו':

מסכת פסחים

פרק ראשון

דף ב גמרא הללוהו כל כוכבי אור אלמא אור אורתא הוא נ"ב וכן פירש"י שם כוכבי אור כוכבי לילה אור זה לשון אופל הוא ע"כ:

ברש"י על דברי ב"ש בגמ' מפרש מאי היא פי' מאי היא ב' שורות על פני כל המרתף אבל בדברי ב"ה שיש סתירה בדבריהם שאמרו החיצונות שהן עליונות אם חיצונות אין עליונות אם עליונות אין חיצונות כתב רש"י בגמ' מפרש כי דבריהם צריכין פירוש:

תוס' ד"ה יכנס כו' ובפ' ב"מ בין השמשות כהרף עין כו' נ"ב ע' מה שכתבתי עירובין נ"ח בגמ' אם היה גיא מעוקם מקדיר ועולה מקדיר ויורד:

בגמ' דתנן הנודר מן האור הגהה על הגליון דתניא נ"ב צל"ח לא גריס תנן ולא תניא:

ע"ב גמ' ולילה אור בעדי אלמא אור יממא הוא נ"ב חז"ל מפרשי דרשה דקרא ואלה הדרשות אשר אור יממא הן רק כביכול לומר אבל המסקנא אין הכי נמי אור לשון אופל וכן פרש"י שם אור זה לשון אופל הוא ולילה אור בעדי והלילה יהי מאפיל לנגדו:

רש"י ד"ה לאור עיבורו ליל שעבר שלשים להודיע שהיום נתקדש וקרי עיבורו על שם כו' כן הוא גירסת רש"ל:

תוס' ד"ה אי פשיטא לך כו' ואם לאו אל תהרגהו נ"ב פי' אם אין ברור לך על הספק אל תהרגהו כו' וההיא דתניא אם ברור לך שיש לו שלום עמך אל תהרגהו פי' אבל על הספק תהרגהו מוקי בבן על האב נ"ב מכש"כ אינש דעלמא (רש"י שם):

תוס' ד"ה מאימתי י"ד אסור כו' ועוד תני תנא איסורא פי' הברייתא מתחיל מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה ואתי רש"י ז"ל אמרת מנהגא ועוד מה שייך פלוגתא במנהגא נחזי היכי נהוג ומה שמציין על הגליון ר"ה טוי זה הלשון אין שם אלא שם מדבר כשיש איסור נגד המנהג:

דף ג' רש"י ד"ה אם שיוה לו לטומאה כו' שהרי הפילה תוך מלאת דמיה טמאין מפני הלידה ופטורה מן הקרבן כצ"ל:

רש"י ד"ה אשר איננה טהורה ולא כתיב כו' הטמאה חמש אותיות הן אשר איננה טהורה י"ג אותיות נ"ב אע"ג דחסירה כתיב הטהרה לא איכפת ליה כיון דהקרי טהורה והוי"ו מורגש במבטא חשיב ליה:

ד"ה אשר לא יהיה טהור כו' וכי נמי משוית לטהור חסר ו' אע"ג שבאמת הוא מלא אינו חושב הוא שמיותר הוא שפירוש אשר לא יהי טהור שעדיין לא היה מטהר עצמו ואם הקרי והכתיב טהר ג"כ שפיר נכון:

ורבינא חושב הוי"ו כו' מ"מ לפנינו הקרי והכתיב מלא ויו:

דף אייבו קיים נ"ב אייבו שם אביו של רב ואייבו זה היה אחוה דר' חייא מן אב אחד אימא שם אמו של רב והיא היתה אחותו של ר' חייא מאם אחת כן פרש"י כי אין לפרש אימא לשון אם שלא מצינו כן אף בתרגום כי אמך ת"א אמך אמו ת"א אמיה וכן פרש"י ששאל ר' חייא לרב אייבו ששמו אייבו והוא אביך קיים היינו שר' חייא שאל על אחיו אם הוא קיים ורב השיב לו אימא היינו אחותך ששמה אימא והיא אמי אמי קיימת א"ל עוד ר' חייא לרב אימא אחותי ששמה אימא והיא אמך קיימת והשיב לו רב אייבו אבי ששמו אייבו והוא אחיך קיים כן הוא גירסת הגמ' שלפנינו וכן היא גירסת רש"י ופירושו וגי' ר"ח א"ל אבא קיים א"ל אבא קיים א"ל אימא קיימא א"ל אימא קיימא ופירושו ר' חייא שאל על אביו שלו ורב השיב על אביו שלו וכן באם ופי' אימא כמו אמי ולא נזכר כאן שמם כלל ולפי גירסת הספרים שמביא תוס' הגי' א"ל אבא קיים א"ל אימא קיימת א"ל אימא קיימת א"ל אבא קיים ופירושו ר"ח שאל על אביו שלו ורב השיב לו על אמו של עצמו ואימא כמו אמי נמצא שלשה גירסאות לא הרי זה כהרי זה ושלשה פירושים כ"כ אינם שוים:

רש"י ד"ה בר אחוה ובר אחתיה דר' חייא הוה כו' כולהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הוו ואימה שהיתה כו' כצ"ל:

שם ד"ה אמר רב חייא לרב אייבו אביך הוא קיים נ"ב וכן מעתיק רש"י סנהדרין שם:

ע"ב תוס' ד"ה לאו משום דחזקתו בדוק כו' אע"ג דגבי טבל סמכינן אחזקת חבר ואין צריך אפילו לשאל היינו משום דכיון שנותן לו לאכול מסתמא תקנה כו' כצ"ל ונ"ב ע' עירובין ל"ב תוס' ד"ה מדאורייתא בביטול בעלמא סגי פי' בקונטרס מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה בלב היא כצ"ל ונ"ב האי אלמא אין לו שחר ואין לו מקום כאן וברש"י ליתא ע"כ מחקתיו והוספתי וי"ו על השבתה:

תוס' ד"ה וכתיב אך ביום הראשון תשביתו פי' הקונטרס מדמחייב ביום הראשון להשבית הרי מקצתו מותר כצ"ל ונ"ב האי מכלל אין הלשון סובלו כי דבר טבעי הוא כי כיון שמצווה להשבית ביום ההוא מי יכול לצמצם שלא יצא כבר מן היום מינוטין או רגעים טרם שישבות וגם ברש"י ליתא כלל מכלל אלא הרי שהה בו שעה אחת ושעה לאו דוקא אלא זמן מה:

דף ה רש"י ד"ה לא תשחט על חמץ וגו' ושחיטת פסח וכו' צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי נ"ב ע' ערוך ערך שחר א':

בא"ד רחבין תחתיהן מחודן ולא משתחרי עד שש ומחצה כצ"ל ונ"ב ע' רש"י שם:

תוס' ד"ה למעוטי חולו של מועד אתרווייהו קאי נ"ב פי' אשבתון ולולב:

דף ו ע"ב תוס' ד"ה משש שעות ולמעלה כו' שם הגהה על הגליון שייך לדף ז' נ"ב על הא דאמר רב גידל אמר ר' חייא המקדש משש שעת ולמעלה והא דפריך שם בריש עמוד ונבטליה בשית גם תוס' ס"ל כרש"י בתחלת שש:

דף ז גמ' מעות שנמצאו מציין מסורת הש"ס שקלים נ"ב פ"ז מ"ב:

שם לפני סוחרי בהמה נ"ב פי' בירושלים בשוק סוחרי בהמה:

שם בירושלים נ"ב פי' ר"ל שלא בשוק הבהמות:

רש"י ד"ה רוב אוכלי בשר כו' ונותנין אותן לבני העיר בטובת הנאה נ"ב ע' תיו"ט שם ד"ה לעולם:

רש"י ד"ה אם רוב חולין נשתמשו בו חולין אלמא כו' נ"ב נראה שרש"י לא גריס ואמאי עד בתרא:

תוס' ד"ה בלבער כ"ע לא פליגי כו' אבי הבן אומר להכניסו משמע לאחר המילה נ"ב ע"ש תוס' ד"ה אבי הבן:

דה ה ע"ב גמ' פיסקא בש"א שתי שורות כו' נ"ב אצל ב"ש אין בפיסקא אלא שתי שורות ור"י ור"י מפרשים איזו שתי שורות ובדברי ב"ה מביא הפיסקא כל דברי ב"ה ואינו מסתפק בשתי שורות לבד ע"ז מפרש רש"י למה אינו מסתפק מתני' קא נסיב לוקח

המשנה כצורתה להקשות על סתירתה שאמרה החיצונות שהן עליונות אם חיצונות אין עליונות אם עליונות אין חיצונות ורב ושמואל מתרצים בטוב טעם:

רש"י ד"ה גאם הוא גימ"ל יוונית ועשויה כמין כף שלנו פתוחה נ"ב ובזבחים (נג: סא:) פרש"י פשוטה והוא הוא כי ך פשוטה היא פתוחה משני רוחות כמו שסגור משני רוחות מה שאין כן כ כפופה סגור משלש רוחות ופתוחה רק מרוח אחת ומה שפרש"י בעירובין כפופה הוא טעות הדפוס וצ"ל גם שם פשוטה או פתוחה ורש"י מפרש צורת המשל כידוע שגימל יונית הגג קצר מהרגל והוא כמו ך פשוטה והפוכה הגג לימין והרגל משמאל הגג והערוך מפרש צורת הנמשל ובמרתף ארכו כגבהו והשורות אורך הגג כגובה הרגל ובעירובין ובזבחים הכל כדמות ד' ע"כ מפרש הערוך כמין ד' הפוכה ז. ולמה אמרו הפוכה ולא כמין ד או ך שלנו נ"ל משום דק"ל כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא לימין ובואו למרתף ופונה לימין ועומד אצל כותל המרתף ופונה פניו להביט בשורות החביתין רואה אותם הגג לצד ימין והרגל לצד שמאל והוא ח או ק הפוכה:

דף ט גמ' וכל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלוך א"צ בדיקה נ"ב צ"ל כמו שמעתיק רש"י שחזיר וחולדה יכולים להלוך בו וכן הוא במשניות והוא בדרך לא זו אף זו לא מיבעיא שהחור רחב שחזיר יכול להלוך בו שא"צ בדיקה אלא אפילו אף זו שהחור קצר שרק חולדה יכולה לכנוס לתוכו ולא חזיר ג"כ א"צ בדיקה וכן דרכה של משנה למיתני בדרך ל"ז א"ז:

שם מעשה בשפחתו של מציק נ"ב לפי הגי' מציק ופרש"י איניש אלמא לכאורה קשה מה בא להשמיענו בזה שהיה גברא אלמא ואפשר שמפני כן הלך הכהן וטימא את עצמו כי היה ירא ממנו ובנדה הגי' מסיק וע' פרש"י שם ומה שכתבתי שם על העליון לפי פי' תוס' שם:

רש"י ד"ה האי מאי כלומר מאי קושיא כו' הוי ספק ביעור ודאי חמץ שהיה כאן כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' ההיא שעתא נ"ב הני שני תיבות ליתא לא בע"ז ולא בנדה וכן בההיא שעתא דלקמן:

רש"י ד"ה ודאי גררוה מוחזקין כו' דנהי דודאי אכלה לא אמרינן אבל גיררוה לחור שלהן אמרינן סה"ד כצ"ל:

דף ו' ע"ב תוס' ד"ה ואם לא בדק כו' ולמה שינה לשונו נ"ב צל"ח קהלת יעקב מתרצים השינוי לשון:

דף יא גמ' הן עושין נ"ב ליתא במשנה:

רש"י ד"ה טחינה והרקדה שהרי קמח תנינא שלא היה בידים כצ"ל נ"ב ע"ש רש"י מנחות:

בגמ' ברחיא דידא כצ"ל כדאיתא במנחות דידא הוא זיוגו של ברחיא ואם היה כתוב ברחים היה זווגו דיד:

ע"ב גמ' אחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה נ"ב הוי מצי למיתני אחד אומר בשנים ואחד אומר בארבעה ע' בתי"ט שם ואעג ג"א חלקי בעז"ה משום דגבי שעות צריך למיתני גם חמש ושבט תני אותם כולם כסדר חבוקים ודבוקים איש ברעהו כשרשרות שתים עם שלש ושלש עם חמש וחמש עם שבע תני גבי ימים נמי הכי:

תוס' ד"ה זה ידע וה"ה כו' נ"ב משום דהסברא היה נותן דוקא כשהחודש העבר מלא שאז עמא דבר מדברים ביניהם ,,נתעבר החודש" גם מהם אשר שלוחים יוצאין ושייך לומר זה ידע וזה לא ידע אבל בחסרים אין קול ואין קשב וממילא יודעין ואין שייך לומר ידע ולא ידע קמ"ל תוס' דלא כן אלא גם בחסר שייך ידע ולא ידע:

דף יב ע"ב רש"י ד"ה ניכול עד סוף שית נ"ב לכאורה מוקשה למה ממשיך רש"י ז"ל דבריו לציין על ד"ה ניכול עד סוף הלא דבריו מספיקים גם על כיכול כולה שית הקודם ונ"ל דכונת רש"י כמו שכתבו תוס' ניכול כולה שית לאו דוקא ע"כ שוה לניכול עד סוף שית ומציין רש"י ד"ה עד סוף שית:

דף יג בשולי העמוד ארבב"ח אמר ר' יוחנן לא שנו נ"ב בב"מ איתא ארבב"ח אמר ר' יוחנן מחלוקת בכדי חסרונן אבל יותר מכדי חסרונן ד"ה מוכרן בב"ד ונכון יותר:

ע"ב בגמ' כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה כיצד בא א' שחטן לשמן וזרק דמן לשמן קידש הלחם אף שפשיטא הוא מאי קמ"ל אבל אם כן הגי' כאן וביבמות ומנחות בשני מקומות מה נאמר מה נדבר אין להרהר אחריהם. בבא ב' שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן לא קידש הלחם כן הגי' כאן גם במנחות בשני המקומות אבל ביבמות הגי' וזרק דמן לשמן לא קידש הלחם ואם אמנם כי הוא מקום אחד במקום שלשה אבל הדעת נותן כיון שהברייתא מקדים שלא בשחיטה מה מועיל הזריקה לשמן במקום שחיטה שלא לשמן ועל כולם מה לנו לחוות דעתנו במקום שהרמב"ם מעתיק גי' דיבמות ע"כ עומדין השלשה מקומות נכונים שהמדפיסים הבאים יכונו לשונם לגי' דיבמות בבא ג' שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן הלחם קדוש ואינו קדוש זה הגי' כל אפין שוין כל המקומות הנזכר בש"ס וכן בהרמב"ם שם פסולי המוקדשין פ' י"ז הל' י"ח אך רש"י כאן ד"ה ואינו קדוש נראה מדבריו שגורס שחטן שלא לשמן וזרק דמן לשמן ועמדתי משתומם אך בראותי שהכ"מ מקיים בזה גי' הרמב"ם שהוא כמו לפנינו בכל

מקום המובא בש"ס נראה ממנו שיש בזה חלופי גירסאות ונחמתי כי היה לפני רש"י ז"ל הגי' כנזכר:
דף יד רש"י ד"ה מלהדליק שמן של תרומה נ"ב ע' ע"ב רש"י ד"ה נוקמה כו' דאלו שמן של קודש:
ע"ב רש"י ד"ה נוקמה בנר של חרם דאינו אלא ראשון כשנוגע כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אפילו בראשון כו' אומר ר"ת דהתם מיירי בנקרש ואח"כ נמוח נ"ב ואח"כ נמוח ליתא בתוס' לא בעירובין ולא במנחות גם בתוספתא לא דובים ולא יער וכן בטהרות אינו כן וההכרח לומר ששני דברים הן בנקרש הוה אוכל ואם אח"כ נמוח הוה משקה וכן משמע במשנה דטהרות ובתוספתא שם:
דף טז בגמ' וכן היה רבי אליעזר אומר כו' כצ"ל גם וסבר ר' אליעזר וכן צ"ל ברש"י ר' אליעזר גרסי' והא ראיה והתניא ר"א והוא ר' אליעזר:
שם בגמ' וכי לא גזור רבנן לטמויי אחרים אבל טומאת עצמן יש להן נ"ב כל זה מיותר ורש"י לא גרס ליה וכן בע"ז ליתא רש"י ד"ה ספק משקה לטמא טמא לטמא אחרים טהור כו' כגון טמא שפשט רגלו לבין משקין כו' כצ"ל ע' מ"ט פ"ד דטהרות:
שם ד"ה לכלים טהורים כו' כדיליף בפרקין נ"ב לקמן י"ח:
בא"ד או אינו אלא לטמא את הכלי ולאו ק"ו הוא וסה"ד כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה הא אינו נושא כו' דכתיב בסיפא דקרא לרצון להם נ"ב משמע דבר שהוא לרצון במקום אחר (תוס' מנחות)
דף יז ע"ב דתניא ר"י ור"ש אומרים לאוכלים טמאין לכלים טהורין כצ"ל כדלעיל וכן הוא במשניות:
שם דסבר ר"י טומאת משקין לטמא כלים דאורייתא כצ"ל (כרצון ריי"ע):
שם והתנן כל הכלים יש להן אחורים ותוך כצ"ל כמו בהמשנה:
שם נטמא תוכו נטמא גבו נ"ב אין זה לשון המשנה אלא הגמ' מפרש מאי דתנן יש להם אחורים ותוך שחלוק דין תוכן מדין אחוריהן וכן מעתיק הרע"ב שם:
שם איבעיא להו מכלים הוא דהדר ביה כרבי יוסי ור"ש או דלמא לגמרי הדר ביה כרבי מאיר כצ"ל לחלקת הלשון:
דף יח תוס' ד"ה הא בשרה כו' אלא מטעם שהיו ראויין לשתיית אדם כצ"ל נ"ב כן איתא בתוס' חולין שם. בהג"ה על הגליון ד"ה לא מצאתי כו' ד"ה צלוחית מבואר כן להדיא כצ"ל ע"ש:
דה כ בגמ' דתנן השרץ שנמצא כצ"ל כמו במשניות וכן בשבת:

רש"י ד"ה ולחזייה להאי תנור כו' כיון דקיימא לן אויר מן השרץ מטמא כלי חרס כו' כצ"ל להטבת הלשון:

פרק ב

דף כא ע"ב גמ' ריב"ב אומר כותח הבבלי וכל מיני כותח כצ"ל וכ"א בשבת שם:

תוס' ד"ה לכתוב רחמנא כו' היינו משום דלשון והדרת לא שייך אמפני ולשון פני לא שייך אתקום נ"ב אבל אם היה כתוב מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן היה על כרחך הכי פירושו (תוס' ב"מ):

דף כג ע"ב רש"י ד"ה במאי פליגי דאין לך דבר שנאמר בו לאו באכילתו שלא נאמר בו פרט להתיר בהנאה אלא כו' כצ"ל:

ד"ה אם אינו ענין לגופו דהא כתיב והנה שורף בשעיר נחשון נ"ב פי' ביום שהקריבו שעיר נחשון:

דף כד רש"י ד"ה אמר קרא הנותר כצ"ל:

ד"ה מיבעי ליה לדר' אלעזר כו' איסור לאו למלקות סה"ד נ"ב למלקות פי' על נותר כמו שכתב תוס' אבל כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה רק איסור לאו ולא למלקות כי אין לוקין על לאו שבכללות כדמסיק:

ד"ה הקישא היא כו' סה"ד התם בפסולי המוקדשין שנפדו הכא לא תאכל כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה והבשר למה לי כו' תינח אשר יגע כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אמרת ק"ו כו' דנילף מנבילה נ"ב הגה"ה דלקמן מטרפה צ"ל כאן וה"ה לאינך:

דף בה גמ' זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסרין והיתה להן שעת הכושר כצ"ל ונ"ב וכן הוא בחולין ונכון כי תיבת הואיל אין לו כאן מקום כלל:

ע"ב אתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו נ"ב פי' כמו ריח ע"ז שלא בא לכאן בשבילו אלא הריח ממילא קא אתיא ובכי האי גונא אפילו הוא מכוון לה בעל כרחו מקריא (ר"נ):

דף כו גמ' הכניסה לרבקה ודשה עם אמה כשרה כצ"ל כמו בתוספתא:

רש"י ד"ה דלא אפשר מלא לדרוש לרבים כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה הכניסה לרבקה בתוספתא נ"ב פ"ב:

ע"ב גמ' דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה ואין בזה כדי לחמץ ואין בזה כדי לחמץ כו' לעולם אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ כצ"ל כמו במשניות:

תוס' ד"ה מגוד פי' ר"ת כמו מגוד כו' נ"ב תלאו במגוד (שבת כט:) לא משמע הכי אלא כפי' הערוך (וואנד האקע) והיינו קיבלא שברש"י:

דף כח בגמ' אמר רב יוסף כפא דחטא נגרא בגוה נשרוף חרדלא נ"ב כל"א שברש"י מובן מדברי ר' יוסף כי הלכה כר' יהודה ומורין כן שהנגרא משתמש שפיר במה שיצא

מידו אך כמו השורף חרדלא לעצמו ואינו לתבלין לדבר אכילה מקהה את שיניו כן לר' יהודה שלא מצא תשובה על אשם תלוי שהוא אומר בקבורה. ואביי אמר סדנא בסדנא יתיב המובן מדברי אביי כי הלכה כר"י אבל אין מורין כן גם הסדנא משתמש כ"כ בהכלי שיצא מידו למה שעשתה אבל סגור בבית ואין יכול לצאת חוצה. רבא אמר גירא בגיריה מקטיל ואיננו עוד כלל בעולם והמובן שאין הלכה כר"י ולפי שגם ר"י מודה דבשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ובין לפרש"י ובין לפר"ת אין נפקותא בפסק שלהם כמו שכתב הרא"ש כאן סוף סימן ג' ע"ש ע"כ לא אמרו הני אמוראי דבריהם מפורש רק בדרך משל ומליצה ותמיד הלכה כרבא וכן נקבע הלכה דלא כר"י אלא כחכמים והכל תשביתו מיקריא:

פיסקא וחכ"א מפרר וזורה וכו' נ"ב במשנה איתא אף מפרר ואע"ג דכאן בפיסקא ליתא גם ברי"ף ורא"ש ליתא מ"מ פירושו אחד לא מיבעי שריפה בודאי אין לך שביתה גדולה מזה אבל כ"כ בפירור וזורה לרוח או מטיל לים ג"כ מקיים תשביתו וכמו שאמרו לו לא מצא עצים לשורפו יהיה יושב ובטל משמע אם מוכן לו עצים אין מה לדבר בודאי שרפה עדיף והרמב"ם בפי' המשנה כתב ואין הלכה כר"י וביד החזקה כתב כיצד ביעור חמץ שורפו או פורר וזורה לרוח או זרקו לים הרי גם לחכמים הקדימה לשרפה:

גמ' לרב יוסף לא קשיא הא בחיטי הא בנהמא נ"ב לפרש"י ז"ל אינו שוה החליקה דלרב יוסף להחליקה דלרבה דלרבה מתחיל הא דאמר רבה דלא בעי שחיקה לים המלח ואח"כ הא דתניא שוחק ומטיל לים לשאר נהרות והחליקה לרב יוסף מקדים הא דתניא מפרר ומטיל לים בחיטי ואח"כ הא דאמר רב יוסף חמץ לא בעי פירור בנהמא אבל הכסף משנה חמץ ומצה פ"ג הל' י"א כתב נראה שרבינו (היינו הרמב"ם) מפרש הא בחיטי הא בנהמא דחיטי שהחמיצו לא בעי פירור אלא זורקן לתוך המים ואפילו מכונסין מפני שהמים מפזרים אותם אבל נהמא בעי פירור שאין המים מחתכין אותו ע"כ ובזה גם בחליקה לרב יוסף מקדים הא דרב יוסף להא דתניא כמו שמקדים הא דרבה להא דתניא:

דף כח ע"ב תוס' ד"ה אם כן כו' והלא כבר נאמר תאכל עליו מצות וההוא עליו ע"כ אאכילת פסח קאי פי' ביו"ט הנקרא על שם פסח כדכתיב שבעת ימים וכמו שתרגם יונתן האי עליו לשמיה הכי נמי לא תאכל עליו חמץ אשעת אכילת פסח ממש שהוא ביו"ט:

דף כט גמ' האוכל חמץ של הקדש במועד מעל נ"ב במועד יש במשמעו כל היו"ט פסח וגם יש במשמעו חוה"מ לבד ובזה מתורץ מה שקשה לקמן ומי שלא ירגיש אינו צריך לזה:

שם אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין כצ"ל וכן איתא בכל מקום דאיתא:
ע"ב תוס' ד"ה רב אשי כו' וכה"ג אמר בע"א אין מוכרין בהמה לנכרי על מנת לשוחטו וכו' פירוש שאינו צריך להתנות עם הנכרי שמוכר לו דוקא על מנת לשחטו אלא אפילו מוכר לו סתם תלינן אימור לשחיטה זבנה ומותר ומביא ראיה דתלינן שמא יאכלנו אפילו לקולא וע"ש:
דף ל ע"ב גמ' כל היכא דאקדיש ליה וזבן ליה נ"ב הלוה מדמה בנפשו שמצוה קעביד אך אם הוא גזלן אכזרי אז מזבנם ומלתא דלא שכיח הוא ע"כ מקדים השכיח יותר מקדיש לזבן:
שם דאתי מלוה וטריף ואתי מלוה ופריק לא מיבעי דאתי מלוה וטריף מהלוקח שלוה רשע זה הגזלן כבר לקח מהמלוה מחיר הנכסים ועתה לקח שנית מהלוקח אלא אף זו שגם מן ההקדש לוקח כל הנכסים כמו בחנם שנותן דינר אחד מחירם גם מפני שצריך אצל ופריק להאריך מעט ולהוסיף דתנן ע"כ מקדים זבן למקדיש:
דף לא גמ' כי פליגי דזבן מלוה וקדיש מלוה אצל המלוה בודאי דשכיח יותר זבן למען יקבל מעותיו מקדים זבן לקדיש:
שם הוה מסלק ליה בזוזי כצ"ל ונ"ב וכן הוא גי' רש"י:
שם ושפיר אקדיש ושפיר זבן נ"ב לא מיבעיא אקדיש שאינו יכול לחזור בו כי שפיר אקדיש אלא אף זו שגם מן המכירה ולהשיב המעות ללוקח אינו יכול לחזור בו ע"כ מקדים שפיר אקדיש לשפיר זבן בדרך לזא"ז. ע' תוס' ד"ה לא שלוקין לט:
שם דמר סבר נ"ב והוא ר"מ ומשום דסבר כאביי למפרע הוא גובה שאביי הוא קודם לרבא בפלוגתייהו ע"כ מקדים ר"מ לת"ק:
דף לב ע"ב גמ' תנן התם האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה משלם חומשה וחומש חומשה כצ"ל:
שם מריצה לפני כלבו נ"ב פי' ממהר לזרקה לפני כלבו:
שם רש"י ד"ה פטור מתשלומין בין שוגג בין מזיד נ"ב פי' אפילו שוגג דמזיד גם ר' יב"נ מודה דפטור:
גמ' ואבא שאול מ"ט אמר קרא ונתן ואין נתינה פחות משוה פרוטה ואידך נמי נ"ב פי' ואידך נמי כזית נמי ליבעי הא כתיב יאכל ההוא פרט למזיק הוא דאתי פי' לא לכדי אכילה אתי אלא פרט למזיק הוא דאתי:

רש"י ד"ה אמר אביי רבי עקיבא כו' רש"י לא גרס ראב"י וניחא דאמר בגמ' ובהא פליגי דר"ע סבר ולא אמר ראב"י ור"ע סברי:
שם ד"ה לא חייב בהן מיתה כו' ודלמא מיתה חמירא מכרת נ"ב האי ודלמא קשה נהי דלתנא מספקא ליה אבל קמיה שמיא גליא וכי צריך קרא לרבות ספיקא וגם רב נחמן מאי פריך כיון דלתנא מספקא ליה ע"כ נ"ל דבעי ודלמא ט"ס וצ"ל ונימא מיתה חמירא מכרת והכל נכון:
דף לג רש"י ד"ה תאמר במעילה שאם נתכוין כו' וכתיב בשאר מצות אשר חטא בה פרט למתעסק נ"ב אף דהאי קרא כתיב רק בנשיא ה"ה אידך:
ע"ב גמ' לכי סחיט להו ליתיה לשעוריה נ"ב אין כאן פירושו כמו לקמן בסמוך כי סחיט להו בציר להו שיעורא ששם פירושו כי סחיט להו אחר שסחיט להו מעט והכא פירושו בקחתו לסחוט כבר ליתא לשיעורא:
רש"י ד"ה ויינן כשר לנסכים דאינו מיטמא כצ"ל:
ד"ה קסבר משקין כו' כמי שנתנין בכלי כו' כצ"ל:
ד"ה טמא מת שסחט כו' בפשוטי כלי עץ שאין מיטמאין כו' כצ"ל ונ"ב (הרע"ב):
בא"ד והוא הדין לטמא שרץ וכל טמאי מגע כו' כצ"ל:
ד"ה משקין בליעי באוכל הן בלועין בכל דפנותיו כו' כצ"ל:
דף לד גמ' לול קטן היה בין כבש למזבח ורש"י דוחק עצמו לפרש כלומר בקרן זוית כו' כי ברצפה היה אבל בתוספתא איתא חלון היתה שם למערבו של כבש ורבוכה היתה נקראת ששם זורקין כו' ומה שמציין המסורת לקמן ע"ז אינו ענין כלל לכאן וצ"ל שם אויר קטן כגי' תוס' שם וכמו שכתבתי בס"ד שם על הגליון וכפי' רש"י שם:
דף לה במשנה בכוסמין פי' הערוך (ארט פרוכט) וכיון שהוא לא ידע מה הוא מנין לנו שיפון (קארין) שיבולת שועל (האבער):
רש"י ד"ה חייבת בחלה כו' אורז נמי לחם הוא סה"ד הגר"ב רנשבורג גורס קרמית נמי והגרי"ע מקיים הגי' אורז:
ע"ב פיסקא יוצא בדמאי דמאי הא לא חזי ליה נ"ב ובמעשר וכו' מחקתי כי מובן לכל בר בי רב דאין לו מקום כאן וכן כל וכו' אשר בהדי הפיסקות שבעמוד מיותרים ובעירובין ל"א לית להו ע"כ מחקתי כולם ולא יבאו עוד בדפוס:
שם ואמר רב הונא תנא נ"ב ע' עירובין י"ז תוס' ד"ה אמר או ברכות מז. ד"ה ואמר:
שם דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו נ"ב ע' שבת קכח תוס' ד"ה ונתן:
שם שניטלה ממנו תרומה גדולה ולא ניטלה ממנו מעשר ראשון כצ"ל נ"ב תרומת מעשר רש"א מוחק:

תוס' ד"ה אכסניא מפרש בירושלמי נכרים נ"ב ע' ברכות מז.: תוס' ד"ה ומאכילין או בעירובין יז: ד"ה ואת אכסניא:
ד"ה שחילל על גבי קרקע כו' ויסף חמישית כלל כסף פרט וקם לו חזר וכלל מה פרט וכו' כצ"ל:
דת לו רש"י ד"ה האוכל נבלה כו' פטור מחטאת נ"ב בקדושין פרש"י פטור מכרת דאין כו' ובשבועות הלשון מגומגם וז"ל שם פטור מחטאת דלא אתי כרת די"ה וחייל על איסור נבלה מתחיל בחטאת ומסיים בכרת ואם אמנם אין זה דיוק אבל הטוב שבשניהם בנזיר וכריתות ששם ליתא לא חטאת ולא כרת אלא פטור דאין איסור יה"כ כו' ולדינא אין נ"מ כי באיסור כולל אין הלכה כר"ש:
דף לט במשנה בחזרת בעולשין בתמכא וכו' כצ"ל כמו במשניות ורי"ף ורא"ש וכן מפרש בגמ' עולשין אחר חזרת וכן תני בר קפרא עולשין קודם לתמכא וכן תנא דר"ש בחזרת בעולשין וכן מעתיק הב"י בש"ע ומסיים יחזור אחר ראשון ראשון כפי הסדר שהם שנוים: שם ואלו ירקות נ"ב לא מצאתי אותם מועתק בלשוננו לשון אשכנז רק חזרת בערוך (סאלאט):
ע"ב במשנה לא ילעוס אדם חטין ויניח על מכתו בפסח כצ"ל כמו במשניות ורי"ף ובכתובות שם:
רש"י ד"ה אבל שפה היא כו' ואף ע"פ שמים טופחין על בשרה נ"ב ע' רא"ש סי' כא:
דף מ ע"ב תוס' ד"ה אבל עושהו כו' הוי קשדיא תכלתיה, דרבי יונתן אמר ליה חייא דלייה כדי שלא כו' כצ"ל
דה מא רש"י ד"ה מאי לאו כו' אלמא כשאר משקין הוא כצ"ל ונ"ב וכן משמע מרש"י ד"ה לא מיצמת צמית וכו' וע' תוס' ד"ה מדאמר שמדמה חומץ לחרוסת:
שה בגמ' שולי העמוד אמר רבא מאי חייב דקאמר דקא עבר כו' כצ"ל וכן מעתיק תוס' ד"ה אבל הכא (ב"מ קטו ע"ב):
דף מב רש"י ד"ה ואל תגביה ידה מן התנור כלומר תהא עוסקת בבצק כל שעה ע"כ נ"ב וז"ל הר"נ על זה ולא נהירא דא"כ היה לו לומר לא תגביה ידה מן העיסה וע"ש פירושו ולשון הק"נ נ"ל בקיצור ופשוט וז"ל ולא תגביה ידה מן התנור פי' מן העיסה השייך לתנור:
ד"ה שמצננת בו ידיה דאותן שמצננות בהן מתחממות מחום ידיה ומחמצין העיסה כצ"ל: ונ"ב ע' בר"נ ובחדושי אנשי שם:

פרק שלישי

ע"ב רש"י ד"ה ואלו עוברין כו' וכולהו מפרש להו בגמ' פי' כל השמונה דברים שחושב התנא מפרש בגמ' מהו החמץ המעורב בהם ואח"כ מפרש רש"י והוא דיבור בפ"ע זיתים וזומן וקולן ועמילן ותכשיטי נשים והוא דיבור אחד הני חמשה דברים בגמ' מפרש פי' למה הן עשויין כי השלשה ראשונים ידוע כי לאכילה ושתיה המה נעשים אבל אלו החמשה מפרש בגמ' למה הן עשוין וכן הוא ברש"י בריף החמשה דברים בדיבור אחד:

תוס' ד"ה רבי אליעזר אומר כו' לכך נראה דגרס ר' אלעזר בחד מינייהו כו' וע' בפירוש המשניות להרמב"ם פירושו על טיפולי נשים ולקמן (דף מג) ריש עמוד א' משמע כפירושו ויכול להיות בכולהו ר' אליעזר כמו שלפנינו במשנה בגמ' במשניות ובברייתא:.

ע"ב בגמ' והא תני ר' חייא ארבעה מיני מדינה ושלשה מיני אומנות נ"ב ור"ח גורס שלשה מיני מדינה וארבעה מיני אומנות:

שם אמאי קרי ליה האי נ"ב פי' האי תנא דידן:

רש"י ד"ה והא תני ר' חייא כו' ועמילן של טבחים סה"ד ואח"כ מתחיל רש"י אחרת ד"ה נייר וקאי על ניירותיהן שבגמ':

דף מג גמ' מאן תנא כו' ר' מאיר היא כצ"ל וכן מעתיק ר"ח:

שם רב נחמן אמר מתני' ר"א היא נ"ב כן מעתיק ר"ח:

שם אבל נוקשה בעיניה לא תניא כצ"ל וכן מעתיק ר"ח:

שם לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהא כן הוא גי' הר"א וע"ש והרא"ש:

דף מד גמ' קמ"ל אין הקטרה בפחות מכזית כצ"ל כמו בנזיר:

לא פסל אלא מקום מגעו והוינן כצ"ל כמו במשנה וכן מעתיק הגמ' בנזיר:

ע"ב רש"י ד"ה בשר בחלב כו' והבשר בעיניה אלא שטעמו נבלע בחלב כצ"ל כי החלב בבשר נבלע העיקר והר"ח כתב שניהם אלא דייק וכתב שאין בחלב אלא טעם בשר וכן בבשר טעם חלב ולא כתב כאן אלא טעם חלב כי גם העיקר יש בבשר:

דף מה גמ' כל אשר יגע וגו' יכול אפילו לא בלעה ת"ל ם בבשרה עד כו' וכן הוא בזבחים:

תוס' ד"ה ר"ק גרס ומיירי בחטאת ושלמים כו' ולשון הברייתא קשה כו' עד סה"ד ונלע"ד אשר לפי הדרש בבשרה נדרש כמו כל אשר בבהמה שפירושו בתוכו של בהמה כן בבשרה בתוכו של בשרה ולא קאי על החטאת אך קאי על אשר יגע שהנוגע יגע בתוכה של בשרה היינו שהשלמים יגע תוכו של בשרה של עצמו בחטאת וזאת לא יוכל להיות

כי אם ע"י בלוע שהחטאת פולט טעמו לתוך בשר השלמים אז יגע תוכו של בשר השלמים בחטאת ויפה לשון הברייתא.
ע"ב רש"י ריש עמוד ד"ה אינו חוצץ נ"ב שייך לע"א וכן סה"ד בד"ה בד"א אפילו כזית בטל נ"ב ע"כ. שם רש"י ד"ה תרצת כזית שבמקום העשוי לחזק בטל דר"ש היא כצ"ל:
שם ד"ה חייב לבער כו' ובדפנות קאי סה"ד נ"ב מכאן משמע שפסק רש"י כאביי שאמר הא והא רשב"א היא וכן מדייק רש"י לקמן דף מו ע"א ד"ה וכן להעלות כו' ובדפנות איסורו כו' והיה תמי' לי שהפוסקים אינם מזכירים שרש"י פוסק כאביי כמו שמזכירים בעל המאור ור"ח שפוסקים כאביי אך בבואי להרא"ש שכתב ולא הארכתי לבאר כו' לפי שישראל קדושים הם וגוררין ומבערין כל חמץ הנמצא אפילו כל שהוא ואפילו אם נדבק בכותלי הבית וכתב זקני רבינו אב"ן ז"ל בחיבורו ומה שנהגו לגדר הכותלים והכסאות שהגיע בהם חמץ קודם הפסח מצאתי לו סמך בירושלמי רב אמר כו' נחה דעתי ואין תמיה עוד:
תוס' ד"ה כופת שאור כו' אע"פ שראוי לאכילה כו' כדאמרינן התם בית שסיככו כו' משמע דמיירי בראוי לאכילה ע"כ נ"ב נלע"ד שדברי תוס' כאן עם דברי תוס' חולין קכט ע"א ד"ה טומאתו לאו דאורייתא צריכין להדדי מה שחסר שם מילא כאן ומה שחסר כאן מילא שם ע' מה שמקשה שם תוס' על האי לישנא טומאתו לאו דאורייתא ונשאר בתימא ומוכיח כאן אשר מה שאמרו כיפת שאור שיחדה לישיבה מיירי אע"פ שראוי לאכילה להוציא מדברי הגר"י יעבץ אשר רוצה ליישב שם תמיהת תוס' ובתוך דבריו שאינו ראוי לאכילה ושם אינו מסיים תוס' דבריו כיון שאין הוי אמינא לומר שם טומאתו לאו דאורייתא אם כן גם מה שאמרו עוד שם בגמ' אצל טומאתו לאו דאורייתא דאי סלקא דעתך דאורייתא מצינו לאוכלין שמטמא טומאה חמורה ג"כ לא שייך כלל התם אם כן מה נעשה בהני י"ב תיבות מראה כאן להבין אשר תוס' מוחקן ולא גרס לה אלא גורס שם כיפת שאור שיחדה לישיבה בטלה (וידוע שהוא דאורייתא ומטמא אוכלין טומאה תמורה ומשני) כששימש מעשה עץ שימש דאי הוי גרסו להאי לישנא לא היו צריכין להביא ראי' מבית שסיככה בזרעים דאית ביה האי לישנא הלא טוב היה להם להביא מהאי לישנא עצמו דאיתא גבי כיפת שאור אלא ש"מ שתוס' שם מפני חוזק קושיתן מוחק וטומאתו לאו דאורייתא וכל הפמליא שלו אשר בין הכל שנים עשר תיבות ובתוס' נעתק כאן הלישנא בית שסיככה בזרעים וכו' במעט שינוי מאשר התם בגמ' אין קפידא הכוונה אחת היא:

דף מו רש"י ד"ה כיצד מפרישין חלה כו' שאין מבערין קדשים בי"ט סה"ד כצ"ל ונ"ב וכן הוא בהרע"ב תוס' ד"ה עד שתאפה כו' תחתיו גחלים לא סה"ד כצ"ל:
דף מז ע"ב תוס' ד"ה וכלאים בכרם כו' כל המעיין שם בגמ' יראה לשון רש"י שם יותר נכון וז"ל כלאים בכרם דמכסי בהדי דאזיל ומחפה כזורע ע"כ והוא גם כן לשון הגמ' שם ד"ה ועייל עצי מוקצה כו' אסור להשתמש בעצי מוקצה ביו"ט כצ"ל:
שם ד"ה ולא מעשר כו' והכי משמע אחת שיהא לבד כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה באבנים מקורזלות כו' ורש"י מחקו כאן כו' נ"ב היה רש"י מוחק כאן תיבת מקורזלות:
שם ד"ה ולוקה משום העברה כו' הא נמי חשיב צורך היום כו' נ"ב כיון שהיה בדעתו של זה לאכלו היינו צורך יו"ט לשון תוס' ביצה ד"ה הכא נמי:
שם ד"ה שה ולא בכור וא"ת בפ"ק דחגיגה (ד' ח') נפקא לן כצ"ל:
דף מח גמ' היא בחסיכתא נ"ב הרקות והרעות שמות מ"א כ' ת"א חסיכתא ובישתא וכן דלות ורעות ת"א (שם י"ט) חסיכן ובישן ערוך נמצא למדין שקמח כקרום ביצה בנקל לשמרה מחימוץ יותר מעזה כשלג:
ע"ב רש"י ד"ה טבלא שאין לה לבזבז כו' ורודה פת על גבה מן התנור סה"ד כצ"ל נ"ב וכן הוא בשלטי גבורים כי על תוך אמרו בגמ' והא ליכא:
שם שולי העמוד ד"ה כמה סדקין מלמטה כו' הוי למטה נתערבו סדקין סה"ד כצ"ל וכן מעתיק רש"י ברי"ף:
דף מט ע"ב גמ' אלמלא אנו צריכין להם למו"מ היו הורגין אותנו הבין הגרי"ב אם היו אנו צריכין להם למו"מ לטובתנו היו הורגין אותנו והמערכה שאין ת"ח בעל מו"מ ואין אנו צריכין להם כך משמעות סדר המאמר לפי פי' הגרי"ב ולכן כתב על הגליון שצ"ל אלמלי מתוס' מגילה כ"א ולענ"ד נראה לקיים גי' הגמ' אלמלא לפי דעת תוס' שם והכי פירושו אם לא זאת שאנו צריכים להם למו"מ (מיהר זיינען בדערפט) להם למו"מ לטובתם למזונותיהן שיש להם פרנסה מאתנו כי אין בין הת"ח לא טוחן ברחיים לא חנוני לא אופה לא חייט לא קטל קניא אלא חורש עצים ולא חורש נחושת וברזל והכל אנו קונים מהם ושוכרים אותם לכל מלאכה ולולא זאת היו הורגין אותנו ושפיר נכון אלמלא

פרק רביעי

דף נ ע"ב גמ' יש שפל ונשכר מפרש המנחת בכורים שפל עצל במלאכה:
רש"י ד"ה מצור לצידון יום השוק כו' נ"ב אם נפרש כוונת רש"י כאשר לכאורה נראה שלא היו הולכין מצור לצידון בערב שבת על השוק שהיה בצידון בע"ש ובשבת י"ט מפרש רש"י שמצור לצידון היה מהלך יום אחד והב"י בסימן רמ"ח כתב עליו ונראה

שאע"פ שלפעמים מתאחרים יותר מיום א' אם כשיש רוח טוב הולכים ביום אחד שרי להפליג בע"ש וכ"כ סמ"ג והתרומה עכ"ל הרי היה מצור לצידון מהלך יום כולו מבוקר עד ערב דלא כהמאירי שכתב מהלך יום לך ושוב אשר לא ידעתי מאין לקח זאת כי בכל מקום משמעות מהלך יום מרחק שהולכין ממקום זה למקום אחר כל היום א"כ מוקשה מאד למה זה ילכו ערב שבת מצור לצידון להבל ולריק שיפליגו ע"ש בוקר ויבואו לצידון להדליק נר שבת ונמצא קרח מכאן ומכאן אזלי במעלי שבתא ובטלו מהכנת צרכי שבת ויום השוק איחרו וגם לשון רש"י כאן לא משמע הכי מדלא כתב יום השוק היה בע"ש ע"כ אני אומר שרש"י ז"ל מציין ד"ה מצור לצידון ובא לפרש מה זו ההליכה לצידון אשר לא היה לבנייהו כח להעמיס עליהם כזאת שלא ילכו ע"כ מפרש רש"י ליום השוק של צידון וכצ"ל וסה"ד ואח"כ מתחיל דיבור אחר בערב שבת וקאי על במעלי שבתא שבגמ' ומפרש טעם למה לא הוו אזלי והם מחמירים על עצמן שלא להבטל מצרכי שבת ולא נזכר כלל ברש"י באיזה יום היה יום השוק כי מובן מעצמו שיום השוק הוא ביום א' בכל מקום בח"ל כן בצידון ובלילה אין מפליגין בים שימתינו על מוצ"ש ע"כ ההכרח להפליג בע"ש ולשבות בצידון ובמוצ"ש מכין כל אחד מקום מסחרו שיהיו מוכנים בוקר השכם ביום א' ליום השוק וציר היה עיר רוכלת רבה וגדולה כמו למשל ווארשוי ולשם מובילין סחורה מכל עירות גדולות אשר סחורה נעשה שמה בספינות כי צור על אי הים עומדת ועל ידי הנביא יחזקאל כתוב לאמר על צור כ"ז ח' יושבי צידון וארוד היו שטים לך ות"י יתבי צידון וארוד הוו שיטין ומיתן סחורא לגויך וצידון הי' עיר אשר בה בתים עשות כל סחורה והיה להם מסחרם בביתם וגם בתי מסחר בצור כמו הפבריקאנטין בפעטערסבורג מאסקאווע לאדז הגדולים שבהם יש להם בתי מסחר בביתם גם בווארשא. בישן הוא בית שאן כדאיתא מגילה כ"ד וגם בישן היה עיר בתי עשות סחורות שונות אשר לא עשו כהנה בצידון והיה לאנשי בישן כ"כ חניות בצור עם סחורתם למכור יום יום כי בכל יום סוחרים קונים באים ונוסעים כמו בווארשוי וכאשר יום השוק בצידון אנשי צידון אשר היו בצור לא היו נצרכים ליסע למחנה כי גם בעירם היו להם בתי מסחר ואנשים המנהלים מסחרם שמה אבל אנשי בישן היושבים עם סחורתם בצור היו נוסעים עם סחורתם אשר היה להם בצור ליום השוק לצידון ומפני שחסו על פדיונם יום יום בצור לא נסעו מצור רק יום אחד לפני יום השוק שבצידון ע"כ ליום השוק אשר בצידון ביום א' היו מוכרחים בני בישן לנסוע שמה ביום ו' ולא רצו האבות מבישן שהיו עשירים לנסוע לצידון מצור במעלי שבתא שלא להבטל מצרכי

שבת שיבואו ע"ש לעיר זר אולי לא ימצאו שמה צרכי שבת כיאות והדור אחריהם בניהם לא היו יכולין לעמוד בנסיון כזה:
דף נא בגמ' בקורדקיסן נ"ב פי' הערוך (פאנטאפיל):
שם בני מדינת הים נמי נ"ב נראה מכאן שעכו מדינת הים וע' תוס' גיטין דף ב' ד"ה ואשקלון:
שם הגהת ב"ח על תוס' ד"ה עבדינן גי' הב"ח כו' נ"ב ורש"ל בשם הר"נ מוחק מתוס' רק תיבת לא ותל"מ:
ע"ב שולי העמוד בגמ' כגון אנן דידעינן נ"ב לפי זה הגי' צ"ל בריש העמוד הלאה לא עבדינן ולפי גי' תוס' הכא כגון אנא דידענא צ"ל בריש העמוד בתוס' בישוב לא עבידנא והמדפיסים המירו:
דף נב ע"ב רש"י ד"ה דאין חיה שביהודה מתרחקא כל כך נ"ב לכאורה נראה כוונת רש"י כמו שהבין התוס' חדשים שביעית פ"ט משנה ב' ומקשה שם מרש"י על התוי"ט אשר הת"ח הבין מרש"י שהוא נותן טעם על חיה שביהודה אינה גדילה על פירות שבגליל למה מפני שאינה מתרחקא כל כך לצאת מיהודה לגליל אבל זה הכוונה יש לרחק מרש"י כי מה התרחקות הוא מארץ יהודה לארץ גליל החבוקה ודבוקה אחת לאחת הלא יכולה הבהמה לעמוד ברגל אחד על ארץ יהודה וברגל השני על ארץ גליל וגם אם זאת כוונת רש"י ז"ל לא היה רש"י ז"ל מקמץ בד"ה והיה מציין הד"ה דאין חיה שביהודה גדילה והיה מרווח לומר שמפרש טעם למה אינה גדילה גם היה לו לומר שאינה מתרחקא כל כך אבל לפי הלשון לפנינו משמע משום שאין חיה שביהודה יכולה לחיות עם פירות שבגליל וכל זה לתאנים וחיה שדרכה לאכול תאנים והיא מגודלת ביהודה וכשכלה ביהודה התאנים אם כי תמצא בגליל לא תקח לפיה כי השי"ת נתן בטבע כל בעל חי לרדוף אחר המועיל ולהתרחק ולקוץ את אשר יזיק לה ויודעת ומכרת בהם במראה או בריח ולפיכך אינה מתרחקת לילך לגליל כי מקום קרוב רחוק אצלה וכן פי' התי"ט וכן הוא כוונת רש"י ז"ל אבל החיות אשר דרכם לאכול זיתים ותמרים יכולין לחיות אף הנולדים ביהודה על זיתים ותמרים שבגליל וכאשר כלה בארץ יהודה אין ריחוק מקום לה ורודפת אחריהן בארץ אחרת ואוכלת בטוב טעם ומסולק קושית תוס' חדשים ודברי תי"ט נכונים:
דף נד גמ' דורשי חמורות היו אומרים נ"ב פירוש כמו דורש מקרא זה כמין חומר (רי"ע):
דף נה במתני' ריב"י אומר אף הרצענין כצ"ל ונ"ב כן איתא במשניות ובדף זה בגמ' בע"ב וברי"ף ורא"ש:

דא נו גמ' שהריחה ציקי קדירה נ"ב כלומר דברים שמבשמים הקדירה ומתקנים אותה וג"כ זה הענין נאה לברך בשכ"מ בשעה שמקבל עליו עול מלכות (תר"י):
שם ת"ר ששה דברים עשו אנשי יריחו חסר שם על הגליון מסורת הש"ס מנחות עא. תוספתא פ"ג:
רש"י ד"ה קץ הימין כו' עד סה"ד נ"ב ע' מהרש"א ח"א:
שם ד"ה קוצרין לפני העומר כו' מיבדל בדילי מיני' כולי שתא סה"ד והמותר עד סה"ד נמחק ונ"ב אין לו מקום כאן ואינו מובן גם המנחת בכורים בתוספתא אינו מעתיקו:
ע"ב רש"י ד"ה מכבדות כפות תמרים הן בראש הדקל כו' נ"ב פי' סמוך לראש הדקל:

פרק חמישי

דף נח רש"י ד"ה בין הערבים משש שעות ולמעלה שהצל נוטה קרינן ביה ערב והוה ליה למכתב בערב כו' כצ"ל:
שם ד"ה אלא אמר רבא כו' מכי ינטו צללי ערב קרינן בין הערבים דהיינו כו' כצ"ל:
דף נט תוס' ד"ה זה בנה אב כו' סמוך לסה"ד כדאמר בריש הקומץ רבה כו' כצ"ל:
בא"ד ומשני דכתיב והעלה למיעוטי מעיכובא נ"ב והא דקאמר שאני עולת מצורע דלא גמרינן מיני' חטאת ואשם:
ע"ב תוס' ד"ה עשאום כמו שנטמאו כו' צ"ל הואיל ומדרבנן כו' נ"ב ע"ש תוס' ד"ה נזרק:
דף ס תוס' ד"ה שלא לשמו ולשמו מיבעיא וא"ת כו' אבל בשתי עבודות דרישא הפסול בזריקה או בהולכה או בקבלה אבל לא בשחוטה וסיפא הפסול בשחיטה או בקבלה או בהולכה ולא בזריק' לא דמו אהדדי כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה מקצת אוכלין כגון הכא דנימנו בו ראויין ושאינם ראויין לאכול כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה סתמו להני אוכלין קאי כו' ואפילו הכי שלא לאוכליו מפיק מלאוכליו. לאוכליו ושלא לאוכליו נמי אמאי כו' כצ"ל:
דף סא מתני' שחטו שלא לאוכליו שלא למנויו כצ"ל:
נ"ב וכן מעתיק הרע"ב:
לערלים לטמאים פסול נ"ב אם אמנם לערלים ולטמאים כמו שלא לאוכלים מן איש לפי אכלו נפיק שפסול וטעמא דערל וטמא משום דהוי שלא לאוכלין וכמו שמפורש ברש"י ד"ה לפי אכלו ובע"ב ד"ה הואיל וטומאה פוסלת וכו' וכיון דתני שלא לאוכלין גם ערל וטמא בכלל וע' תוס' ד"ה אכילת פסחים ותוס' ד"ה האי מיחזי חזי דף ס"ט ע"ב בכל זאת חישב התנא לערלים ולטמאים ראשית שאינם שוים במהותם שלא לאוכלין המה שאינם יכולין לאכול מפני זקנה או חולי וערל וטמא מפני שאינם רשאין לאכול שנית מפני שדין ערלה חלוק מדין שלא לאוכלין בשני דברים א' שלא לאוכלין פוסל רק

בשחיטה ולא בזריקה ולערלים פוסל גם בזריקה ב' שלערלים אינו פוסל במקצת ערלים רק בשחיטה אבל בזריקה פוסל אף במקצת ערלה כמו שפוסק הרמב"ם כרב חסדא ואיידי דערלים תנא נמי טמאים:

שם בגמ' במכסת תכוסו הכתיב שנה עליו לעכב נ"ב במכסת נפשות היינו למנויו איש לפי אכלו היינו לאוכליו. תכוסו קאי אתרווייהו ושנה הכתוב רק על מנויו ולא על אוכליו ע"כ צריך להיקש אוכליו למנויו לעכב אבל למצוה אינו צריך היקש כי שניהם מפורשים וע' רש"י תורה:

שם ר' אומר לשון סורסי הוא נ"ב ע' ערוך ערך סרס ב':

רש"י ד"ה לפי אכלו הראוי לאכול פרט לחולה ולזקן ולערל ולטמא ואפילו הן מנויין כצ"ל

דף סב תוס' ד"ה כי לית ליה לקולא כו' פי', אם שחט שני שעירי יום הכפורים כו' כצ"ל:

בא"ד משום דחזי לשעיר חיצון נ"ב פי' לשעיר מוסף שנקרב על מזבח החיצון

ע"ב גמ' ואמאי נימא הואיל ובזמנו פסול שלא בזמנו נמי פסול כו' כצ"ל:

דף סג גמ' המתכוין לומר תרומה במסורת הש"ס תרומות פ"ג מ"ח כצ"ל:

שם שאיני נהנה לזה נ"ב כלומר ממה שלזה דוגמא בפ' וישלח למי אתה פרש"י של מי אתה (תי"ט שם):

רש"י ד"ה עדיין היא מחלוקת כו' וכגון דאמר סימן ראשון חוץ לזמנו סימן שני חוץ למקומו כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה מידי דהוה אכלי שרת דמקדשי לנוגע כדכתיב כו' כצ"ל:

דף סד גמ' פיסקא ובמועד לשמו פטור וכו' נ"ב ר"ת לפי גירסתו מובא בתוס' ד"ה טעמא מוחק וכו' בפיסקא:

רש"י במשנה ד"ה מקבל את המלא כו' ומחזיר את הריקן שחזר אליו מיד כהן הזורק נ"ב ולא רצה רש"י לפרש כהן הזורק שמקבל המלא מיד הנותנו לו ואחר שזורק הדם ונעשה ריקן מחזירו כי א"כ היה לו לתנא למיתני כהן הקרוב עד כנגד היסוד טרם שתני ומחזיר ועוד א"כ לא היה מקשי בגמ' אבל איפכא לא איך יכול להיות איפכא הלא לא היו הכלים ריקנין מוכנים אצל המזבח אלא במקום השחיטה היו מכינים הכלים ריקנין לקבלת הדם מן הצואר אלא ש"מ שקאי רק על הכהנים המוליכים הדם לכהן הזורק איך נהגו ואינו מדבר עוד מכהן הזורק:

שם ד"ה בעמודין ועליו (נ"ב פי' באותו מקום) שמונה עמודים וקרויין ננסין ורבעים של ארז על גביהן כצ"ל ונ"ב כן איתא שם במשנה בגמ' ופירושו העמודים היו של אבן וארז

מרובע ארכו כרחבו מכל ששה צדדיו (קאביק בלשון אשכנז) היה על כל עמוד ובהם היו האונקליות של ברזל קבועים

ע"ב גמ' אתמר אביי אמר ננעלו תנן רבא אמר נועלין תנן נ"ב במשנה נעלו כתיב ואביי ורבא פליגי בקרי אביי אמר נעלו תנן בחירק הנו"ן והוא כמו ננעלו ורבא אמר בקמץ הנו"ן והוא כמו נועלין וכן ננעלת משמע הכי בנס ומשמע הכי ע"י אדם וע"ז אמר אביי שפירושה כמו בשעה שננעלה שמשמעותו בנס ורבא אמר כמו בשעה שנועלין ע"י אדם:

קבל את המלא ומחזיר את הריקן וכו' נמחק ואין לו מקום בפיסקא זאת:

שם אבל איפכא לא נ"ב הכהנים היו משמשים בזה בשתי ידיהם כי מה שיקדים אם הקבלה אם החזרה הלא היה כלי שני בידו השנית למקבל או למחזיר והיה לאל ידם לעשות הקבלה והחזרה בשוה מושיט שתי ידיו ומקבל בימין מימין שכל את ידיו ומחזיר בשמאל לשמאל ובודאי עשו כן למהר לבצע מעשהו כי זריזין הם אלא מלשון התנא שמקדים הקבלה להחזרה מדייק שכן יכול לעשותו אבל איפכא לא רש"י ד"ה חוץ מבזיכי לבונה של לחם הפנים כו' ויפרסו דופנותיו כו' נ"ב זה הלשון מוקשה מאד הלא דפנות לחם הפנים לא פגעו ולא נגעו ולא ראו הבזיכי לבונה וכבר עמד עליו הרש"ש והרמב"ם בידו החזקה כתב ושוליים היו לבזיכין כדי שיניחם על השלחן ונראה שהי' הגי' כן לפניו כדי שיניחום ותל"מ והגי' שלפנינו ויפרוס הלחם פירוש שיפגום שולי הלחם בצד הפרוץ כי כתיבה פרוצה היה הלחם וצד הפרוץ היה רואה הבזיכין אשר מונחים על השלחן בין המערכות:

דה סד ע"ב סיום הפרק אמר רב עיליש טייעות נ"ב ע' חידושי הגריעב"ץ:

פרק ששי

דף סז ע"ב הגהת הב"ח עס"פ כיצד צולין ברש"י נ"ב פ' ד"ה כי אמרה כו'.

דה סט ע"ב אימתי מביאין עמו חגיגה כן הוא גירסת רש"א במשנה כמו שמעתיק הגמ' באותו עמוד בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט וכמו סדר זה היה לו לתנא למיתני ובזמן שהוא בא בשבת בטומאה ובמרוטב ולמה הטיל התנא במרובה בין שבת לטומאה וע' גליון הש"ס ותי"ט ולפענ"ד לא בהזדמן ובמקרה שינה התנא סידרי' אך בכוונה ובדעת מיושבת כי בסיפא או או קתני אם בא הפסח באופן אחד מכל הני תלת אין מביאין עמו חגיגה ולא פגשו שבת וטומאה יחד על כן מרחיק אותם התנא זה מזה אבל ברישא דמתניתין אימת מביאין עמו חגיגה היינו דוקא כשבא על כל שלשה אופנים דקחשיב ע"כ חושב ראשית הנוהג בכל עדת ישראל שיבוא הפסח בחול גם שיביאו כל ישראל פסחיהם בטהרה וגם צריך שיהיה עכ"פ אותו הפסח לבדו במועט שלא יספיק להשביע

בבשר כל אנשי חבורתו אזי יביא חגיגה עמו. ועוד נ"ל כי מיעוט אינו מבורך וטומאה דבר מגונה ויכבד על התנא להוציאם מפיו ע"כ מאמרם:

במשנה חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר מן הכבשים ומן העזים נ"ב לכאורה מן הצאן מיותר כי כבשים ועזים המה צאן אך למען נדע לדרוש הקרא כחכמים וזבחת פסח לה' זה פסח צאן ובקר לא קאי על פסח אלא על החגיגה הבא עם הפסח ונקט לשון הקרא צאן ובקר אך כיון דתני כבר צאן כבשים ועזים ל"ל וי"ל שגם בזה הולך התנא בדרך התורה דכתיב ויקחו להם שה לבית אבות שת לבית שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם ושה הוא כבשים ועזים כמו שפרש"י שם בכל זאת מפרש הקרא מן הכבשים ומן העזים תקחו והוא מאמר הקב"ה למשה אשר כה יאמר לבני ישראל ואין לנו לשאול עוד למה אמר כן השי"ת כמו שאנחנו נודה לך על תורתך שלמדתנו ועל חוקך די הזכיה שהודעתנו אם שלא למדתנו:

דף ע רש"י ד"ה יוצא בה משום שמחה כו' ואינו בא אלא מן החולין אף כל שהוא חובה אינו בא כו' כצ"ל ונ"ב כמו במשנה מנחות תוס' ד"ה ליל יו"ט האחרון בסה"ד הלכך נראה לפרש דלילי יו"ט האחרון לאו דוקא דה"ה ביום נ"ב וכן פרש"י סוכה מ"ח ד"ה ליל יו"ט האחרון כו' וכיון דאתרבי ליל יו"ט האחרון שהוא טפל ק"ו היום שהוא עיקר שחייב בשמחה עכ"ל וכבר כתבתי שפרש"י על ש"ס מהרבה סופרים שונים יצא וכולם נקראו על שם רש"י ולפיכך דרכו של תוס' לכתוב פי' בקונטרס שהוא קומנטרס בחסרון מ' אשר פירוש ומפרש נקרא כן בלשון יון:

ע"ב במשנה לטמאים ולטהורים לפי הסדר שמסדר התנא שאר הזוגות היה לו למתני כאן לטהורין ולטמאים ונ"ל משום דמרגלא בפי התנא ערלים וטמאים לזווגן יחד ע"כ גם כאן דסליק מערלים מסמיך לו לטמאין. וכן במשנה לעיל דף סא מאותו הטעם:

דף עב גי' הב"ח לישני ליה הכי קאמר ותיבת הכי הראשון מוחקו נ"ב תוס' ורש"א ורש"ל מקיימו:

ע"ב רש"י ד"ה בשפוד של צלי של קודש וכו' נ"ב הרמב"ם מוקים לה בליל פסח שהיה לפניו צלי של פסח ונותר מן הקדשים:

דף עג רש"י ד"ה אשם שניתק לרעייה כו' ואם ניתקו מעליו הקרבתו והשליכו לאפר כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה בדם ובבעלים כו' בסה"ד דההיא דלעיל מיירי קודם שחיטה נ"ב וכן פרש"י במשנה ד"ה שמשכו הבעלים את ידם ממנו קודם שחיטה ונמנו על אחר עכ"ל:

פרק שביעי

דף עד רש"י ד"ה מקולס כו' דס"ל תולין למעלה בראשו כו' נ"ב פי' בשעה שתוחב השפוד לתוך פיו תולה את כרעיו ובני מעיו למעלה בראשו ונראים וכו' אבל כשנתנו בתנור היה ראשו למטה:

ד"ה איזהו גדי מקולס כו' במקום שלא נהגו ותני עלה מעשה בתודוס איש רומי בגדי מקולס ששלחו לו אתה קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ שגדי מקולס אסור בכל מקום סה"ד נ"ב כצ"ל כי גמר דבריו של רש"י ז"ל נשמט ע"י המעתיקים או המדפיסים. ומה שמקשו עוד הצל"ח על לשון רש"י שאסור לאכול צלי תנא תני מנהגא ורש"י קאמר איסורא אינו קשיא עצומה אף שהגמ' שם דף נ"ה פריך מעיקרא תנא מנהגא ולבסוף תני איסורא שאני התם דלא תני שם במשנה אין עושין אבל במשנה דצלי תני במקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין וכיון דתני אין אוכלין אסור לאכול ועוד בדף נ"ה ב"ש אוסרין ואין מפרשים דבריהם משמע בכל מקום אסור ע"כ מקשי בגמ' מעיקרא מנהגא ולבסוף איסורא כפי' רש"י שם אבל רש"י שאנו עומדים בו כאן מבאר דבריו שאסור לאכול במקום שלא נהגו לאכול:

ע"ב גליון הש"ס גמ' שאני לב כו' לא רחצת למשעי סה"ד כצ"ל:

דה עה בגמ' של הב"ח נ"ב נראה לפע"ד כו' מרב נחמן סה"ד כתבתי בצידו וכן כתב ג"כ רש"ל אבל לא כן רש"א:

תוס' ד"ה אין לי אלא שנכוה באש כו' מניין כצ"ל:

ע"כ גמ' אמר רבא רצה נ"ב רבא מחזיר דברי אביי ומשני סדרו אבל רש"י גורס גם בדאביי גחלת קודם לשלהבת וכן יאות לאחר היכול אשר ממעטו:

שם במשנה אם חי הוא ידיחנו ואם צלי הוא יקלוף נ"ב ע' תי"ט:

רש"י ד"ה יטול את מקומו כו' דשומן נבלע בתוכו הרבה כו' נ"ב כונת רש"י בתיבת הרבה לתרץ קושיית התי"ט במשנה ד"ה יקלוף וכו' שתירץ התי"ט וע"כ ברש"י ד"ה צלי לא כתב רק משום דבלע:

תוס' ד"ה יטול את מקומו כו' ואיכא לאוקמא שאין רוטב כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה לפי וכו' ולרשב"א נראה כו' עד סה"ד נ"ב וכן פי' הרע"ב שם ופי' בירושלים אף בירושלים:

דף עז גמ' תניא אידך בשר רותח כו' וצונן לתוך צונן מדיח נ"ב פי' הבשר:

שם שרייה רב חיננא נ"ב פי' בהדחה:

תוס' ד"ה תנן כו' בלע כדי קליפה ומ"ה לאחר כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אלא למ"ד תתאה גבר סולת כיון דצוננת היא אקורי מיקר ליה כצ"ל:

ע"ב גמ' מאי לאו תנאי הוא דמר סבר ריחא מלתא היא ומר סבר ריחא לאו מלתא היא כצ"ל נ"ב כי ראוי להקדים האי מר הקודם במשנה וכן הוא הגי' בע"ז כנכון:
שם לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה כצ"ל ונ"ב וכן איתא בע"ז:
רש"י ד"ה מתני' חמשה דברים באין בטומאה וכו'. אין לך קרבן צבור נאכל כצ"ל:
בר"ח שם דף עו ע"ב שורה ראשונה פילי ומתבלי אגב כצ"ל:
שם ד"ה אמר רב מרי כו' ותוב ההיא ביניתא שנצלית כו' כצ"ל:
דף עז גמ' למימרא דכולהו ממועד אתו מנה"מ דתניא רבי אומר וידבר משה כו' כצ"ל:
שם תמיד תדיר וכליל פסח שהוא ענוש כרת נ"ב הני ז' תיבות נראה מתוס' ד"ה שכן דלא גרסי להו (רש"ש):
שם הוי אומר לול קטן יש כו' נ"ב בזבחים ס"ב איתא אויר יש ובד' ק"ד שריוח יש ומה שמצינן מסורת הש"ס לעיל לד שם שייך שפיר לול קטן ואינו ענין לכאן כלל:
ע"ב גמ' והתנן נטמאו שיריה נשרפו שיריה אבדו שיריה כצ"ל:
שם א"ר יוסי רואה אני את דברי ר' אליעזר בזבחים ובמנחות ודברי כו' כצ"ל:
שם ודברי ר' יהושע בזבחים שהיה אומר אם אין בשר אין דם אם אין דם אין בשר כצ"ל:
שם דברי ר' יהושע במנחות שהיה אומר אם אין שירים אין קומץ אם אין קומץ אין שירים.
דה עח גמ' דברי ר' יהושע בזבחים שהיה אומר אם אין שם בשר אין דם אם אין דם אין בשר כצ"ל:
שם ודברי ר' יהושע במנחות שהיה אומר אם אין שירים אין קומץ אם אין קומץ אין שירים נ"ב לאשר מצאתי זה הסדר נכון בדברי ר"י במנחות הגהתי כן גם בזבחים בדברי ר"י וכן הגהתי לעיל בעמוד הסמוך בדברי ר"י
ע"ב רש"י ד"ה אוכלים חולה וזקן נ"ב ע' הגהות פתחי שערים עמוד נ' ורש"י פי' מה שגם ר' נתן מודה בהמסקנא:
רש"י ד"ה פסח עצמו כשר קס"ד זריקת דמו כו' כצ"ל:
דף עט גמ' יותרת הכבד ושתי כליות מנלן נ"ב רש"י לא גריס מן מנלן זה עד מנלן השני:
דף מ ע"ב רש"י נטמא גופו בטומאת התהום כו' ובתוספתא מפרש לה הכי כיצד כו' אבל אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית שנכנסת בו או תחת האבן כו' וכן נזיר כו' אב אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית שנכנסת בו או תחת האבן שישבת עליה ונודע לו עד שלא הביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה משהביא קרבנותיו אין צריך להביא קרבן טומאה ומהו קרבן טומאה אשם ושתי תורים ומתחיל למנות נזירות אחרת בתוספתא פסחים פרק ששי:
תוס' ד"ה לאו למעוטי כו' בתבן או בצרורות כדתניא כו' כצ"ל:

דף פא גמ' רבי אושעיא אומר זב שראה כצ"ל נ"ב אבל מוחק הב"ח שם בנזיר טו: רש"י ד"ה במקום שלא הותרה לו טומאה ידועה כו' ועושה פסח שהן קרבנות יחיד סה"ד נ"ב מדייק רש"י שהן קרבנות יחיד היינו בפסח שהבעלים של אותו פסח טמאים נקרא קרבן יחיד ולא הותרה לו טומאה ידועה אבל כשכהנים כולן טמאים אם כי הותרה טומאה ידועה אבל אינו נקרא קרבן יחיד כי כשהכהנים טמאים כאלו צבור טמאים והותרה טומאה ידועה אצל צבור נקרא:

תוס' ד"ה אמר רבה ק"ו כו' כצ"ל וכן מעתיק ר"ח:

בא"ד דעדיפא פריך אפי' לר' טרפון נ"ב פי' דעדיפא הך פירכא ומי דייניגן ק"ו מהלכה שהיא אפי' לר"ט:

ע"ב רש"י ד"ה דר"א ור"ע במס' נזיר כו' וקאמר רבי עקיבא ק"ו ומה עצם כשעורה שאין מטמא אדם באהל הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו רביעית שמטמא אדם באהל כו' כצ"ל:

ד"ה טמון בספר בתבן ובצרורות. טומאה מכוסה מכל אדם היא זו שמא גל אבנים או עפר כו' נ"ב רש"י מפרש בצרורות באבנים כמו צרור שבכבר (טבול יום פ"א מ"ד) שפי' הרע"ב אבן וכמו בכל שוחטין בצור שפירושו באבן (ערוך):

דף פב בגמ' א"ל שמא חוץ למחיצתם יצאת כצ"ל:

ע"ב גמ' ורבי יוחנן אמר אף לאחר זריקה נמי מחלוקת נ"ב לפני תוס' לא היה בגמ' לא אף לא נמי ע"כ מוחקן רש"ל:

דף פג במשנה חל ט"ז להיות בשבת נ"ב מעתה אשר הקביעות ע"פ הילל הזקן לא ב' ד' ו' פסח לא יהי' לעולם ט"ז בשבת:

רש"י ד"ה כל הענין כולו כו' וקאמר רחמנא שתשרף פליג כו' כצ"ל:

דף פד רש"י ד"ה רבי יוחנן אמר כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה הא הדר ביה ר' יוחנן סה"ד והכי הוי גזירת הכתוב כצ"ל.

ע"ב גמ' מ"ד כשר הא כשר הוא גי' הב"ח מ"ד כשר האי נמי כשר נ"ב לענ"ד נראה לי לקיים גי' הגמ' שלפנינו כי מ"ד כשר הא כשר הוא פי' באותו עצם יש בו מקום כשר ע"כ שייך לשון הא כי האי היה נראה כי אותו מקום ששובר כשר ובאמת אינו כן ומ"ד ראוי לאכילה שייך לשון האי לאו בר אכילה הוא במקום שבירה אינו ראוי לאכילה כמו שפרש"י ורב ששת מדייק דהאי אבר פי' אותו צד שהוא שובר הא פסול הוא ונמצא לשון שלפנינו מדויק באר היטב ואין לתקן בגמ' מפני שלשון רש"י מתחיל הדיבור כן האי נמי כשר הוא רק אדרבא נתקן רש"י מפני הגמ' וע' רש"ל:

דף פה רש"י ומשני טומאת בית הסתרים היא כו' סה"ד דבעינן נגיעה בידים שהן בגלוי כצ"ל:
תוס' ד"ה אחד עצם שיש בו כו' אחד בתולות ואחד בעולות כו' כצ"ל עוד נ"ב לא ידעתי למה אינו מביא ממה דתני שם באותו משנה קודם אחד בתולות כו' היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם הרי ג"כ מזכיר חליצה שאינו פשוט קודם ועוד שם קודם בתולות דתני לא יתארסו ולא ינשאו ומקדים לא יתארסו שאינו פשוט וגם שם יוצא מן הכלל ומזכיר פשוט קודם אך כבר כתבתי שם שהוא ט"ס וצ"ל אחד ארוסות ואהד נשואות והבאתי ראיות לזה וכל המשנה שם בדרך זו ואצ"ל זו
ע"ב תוס' ד"ה החלונות כו' מפני שהיתה בין ב"ד ובין החומה נ"ב כל נותן עיניו שם בשבועות יראה כי שיבוש הוא אך הרש"ש שם מגיה בתוס' הכא שצ"ל בין השניה ובין החומה:
דף פו רש"י ד"ה והמיחם כו' לא איכפת לן סה"ד אח"כ ד"ה כשהשמש. המשמש לשתיהן סה"ד וכן צ"ל אח"כ ד"ה עומד כו' מן הפסח סה"ד ואחריו ד"ה למזוג האחרת סה"ד:

פרק שמיני

דף פז עין משפט ציון ג' שם הלכה י"ג נ"ב אינו מדויק שהרמב"ם פוסק כברייתא שאף משלו לא יאכל וע' בפי' המשניות ובכ"מ:
דף פח ע"ב רש"י ד"ה ופטורין מפסח שני כו' וקמי שמיא גליא סה"ד נ"ב ע' תוס' רע"ק: כ
דף פט תוס' ד"ה דאלו פסח לא בעי סמיכה כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' ומעות כל שהן יפלו לנדבה נ"ב פי' לא ישיב ללוקח אלא יפלו לנדבה:
דף צ ע"ב תוס' ד"ה שחל שביעי שלו כו' יטבלו בו ביום וישחטו עליהם ויש לומר דשמא כו' נ"ב ע' רמב"ם בפירוש המשנה וביד החזקה פ"ו הל' ב' והראב"ד וכ"מ ומ"ל שם:
דף צא ע"ב עין משפט ציון א' פוסק הרמב"ם כרבי יוסי וציון ג' כרבי יהודה ע"ש בכ"מ שמתרץ והל"מ סותר תירוצו ונשאר בצ"ע והצל"ח מתרץ שהרמב"ם פוסק כרבי יהודה כאן וכאן ונכון הרוצה יעיין בדבריהם:
דף צב במשנה רש"י ד"ה כפורש מן הקבר וצריך להמתין שבעה ימים כצ"ל וכן כתב רש"י לקמן בסמוך ד"ה מחלוקת בערל נכרי כו' הלכך כשמתגייר ממתין שבעה ואינו מזכיר הזאה וכן כתב הרמב"ם ביד החזקה פ"ו מהל' ק"פ הל' ז' והרי הוא כפורש מן הקבר שצריך ז' ימים ואחר כך יטהר ע"כ אבל הזאה אינו מזכיר כלל ש"מ שאינו צריך.
עין משפט ציון ב' ג' מיי' פ"ו מה' ק"פ הל' ז' כצ"ל:

פרק תשיעי

ע"ב רש"י ד"ה שאלו פטורין מן הכרת טמא ודרך רחוקה ושגג ונאנס נ"ב ע' פי' המשניות להרמב"ם וצל"ח:

דף צג גמ' ת"ר אלו שעושין את השני הזבין והזבות המצורעין והמצורעות ונדות וכו' נ"ב מצורעות ונדות ליתא בתוספ' וע"כ לא מזכיר אותם רש"י ד"ה מי מחייבי וד"ה יכול לא יהו:

רש"י ד"ה ר"ע סבר כו' ואפי' הכי אין שוחטין וזורקין עליו ואנא ס"ל כו' כצ"ל. ד"ה מי מחייבי דקתני זבות ויולדות כצ"ל ונ"ב וכן נראה מרש"י בסמוך:.

ע"ב במשנה אמר ר' יוסי לפיכך כו' כצ"ל ונ"ב כמו במשניות רש"י ד"ה נקוד על ה"א להא תיבה מהכא סה"ד נ"ב ע' תי"ט. עין משפט אות ד' שם הל' ט' כצ"ל.

דף צד רש"י ד"ה מפני גמלים וקרנות נ"ב הרמב"ם פירש שעכבוהו בדחקם ולפי גי' ס"א כן הוא פי' רש"י כ"כ:

ד"ה חייב שאין זה אונס כו' נ"ב הרמב"ם פי' באופן אחר ברש"י ושניהם לשיטתם בפי' ואלו חייבין בהכרת במשנה בריש פרקין וע' כ"מ:

דף צה ע"ב תוס' ד"ה טעון לינה כו' וי"ל ישמח באותן ששנשחטו אתמול או בשלמי חבירו סה"ד נ"ב ע' תוס' ד"ה לינה (סוכה מז:):

דף צו במשנה באגודת אזוב על המשקוף כו' כצ"ל ונ"ב וכ"א במשניות:

ע"ב רש"י ד"ה אלא הכי משמע וכו' נ"ב הרמב"ם בפירוש המשנה לא פי' כן ע"ש:

דף צז רש"י ד"ה ה"ג כי קאמר שמואל כו' וכללא הוא דכל פסח שכיפרו בעליו באחר כו' ועל הגליון הגהת הגרי"ב בשם רש"א באחרת רועה כו' נ"ב המעתיק לא דק והכניס באחרת ג"כ בהגהות רש"א אבל ברש"א נעתק דברי רש"י בטעות כי איך שייך על הפסח באחרת הלא זכר הוא וצריך לתקן במהרש"א כלשון רש"י שלפנינו ולתקן ג"כ הגהות הגרי"ב באחר:

תוס' ד"ה אילימא כו' מכל מקום קרא לא איצטריך להכי סה"ד כצ"ל:

ד"ה וכללא כו' דאי מת אחר חצות דקבעיה חצות סה"ד כצ"ל:

ד"ה ורועה פרש"י כו' ותמהר ויביא בדמיה אחרת והשתא כו' כצ"ל:

דף צח רש"י ד"ה וש"מ יש דיחוי בדמים כו' ונקבה לשלמים מחזי חזיא וקתני מתני' דמיה שלמים כצ"ל:

תוס' ד"ה הא חייל כו' שלמים בזמן שהוא שלם סה"ד נ"ב וה"ה כל הקרבנות כדיליף התם:

פרק עשירי

דף צט תוס' ד"ה לא יפחתו לו כו' אבל בפרק בכל מערבין כצ"ל:

דף ק תוס' ד"ה דלמא כו' היא עיקר משום דלדידה אתיא כו' כצ"ל:

שם ד"ה מפסיקין כו' כדתניא לקמן ראשון אומר עליו ברכת המזון נ"ב לפי גי' רש"י אשר מביא שם בשם ל"א:

ד"ה רבי יוסי כו' וי"ל דיעשו ד' כוסות שלא כסדר הרגילין לעשות אלא כוס כו' כצ"ל:

גליון הש"ס על תוס' ד"ה מכלל כל הדיבור נ"ה ע' מהרש"א שכתב כן בשם הרא"ש:

ע"ב רשב"ם ד"ה אלא ה"ג אין מביאין כו' והכי פירושא כו' ירקות וחזרת מטבל בחזרת וכו' כצ"ל כי לא מן מטבל בחזרת ראיתו אלא מדתני אח"כ הביאו לפניו מצה:

בא"ד אלא בתחלת אכילת לילי שבת ושוין לא ידענא כצ"ל והוא דבור אחד והציונים שעושין ושוין לד"ה ט"ס:

תוס' ד"ה ידי קידוש יצאו כו' ואימת מהדרא ליה בקידושא דבי שימשי שמשים עיניו בשני נרות אשר לפניו ושני פעמים נר ת"ק כצ"ל:

דף קא גמ' ונחית מאיגרא לארעא נ"ב גי' הרי"ף ואפילו מארעא לאיגרא הוה מקדש ובזה שפיר מצייר רש"י ורשב"ם ד"ה ממקום למקום מבית לעליה:

וקדיש וטעים מידי נ"ב פי' כיון דראה דעיילי למניה לבי גנניה דבריה וקדיש הני האי קידוש שכבר עשה וטעים עתה כ"כ מידי ואח"כ הלך לבי גנניה דבריה וסעיד וע' ברא"ש שאם רוצה לאכול בלא נר יכול אף לקדש בלא נר והכא כבר קדיש במקום נר וטעים מידי בלא נר לקיים קידוש במקום סעודה תוס' ד"ה ובקידושא כו' שלא יאכלו בלא נר כו' כצ"ל ונ"ב ע' רש"י רשב"ם ורא"ש:

ע"ב רש"י ד"ה אחד זה ואחד זה בין שאין טעונין ברכה לאחריהן בין שטעונין כו' כצ"ל וכן צ"ל ברשב"ם ע' לעיל דף פ"ה תוס' ד"ה אחד עצם:

דף קם ע"ב תוס' ד"ה ה"ג ראשון אומר עליו כו' נ"ב שייך לע"א על דברי ר' יהודה:

גמ' דכל מאי דהוה ליה שתיה ליה כו' כצ"ל וכן גי' ר"ח ונכון:

תוס' ד"ה דאית ליה כו' פי' רשב"ם דס"ד כצ"ל:

דף קג רש"י ד"ה קני"ה סה"ד מקדמי להו כצ"ל:

דף קד גמ' שלח ליה רב שמואל בר אידי פי' לר' אלעזר על מה שאמר משמיה דר' אושעיא:

ע"ב רשב"ם סרורותיה דמר וקשה לרשב"ם למה קרא רב יהודה לבריה מר זה שלש פעמים ע"כ מפרש כעס עליו ולחדודי אמר ליה כן:

דף קה רש"י ורשב"ם שוין בפירושם ולא אמרן דלא מתחולי והוכרחו לפרש דהאי לא אמרן קאי אלפני פניו ולא אאפסוקי דלפניו דקאמר אבל בשתיה לא ועליו קאי ולא אמרן דבשתיה מפסיקין אלא בחמרא ושכרא אבל מיא לית לן בה ואינו צריך להפסיק דא"כ היה סבור מינה אבל אתחולי אף מיא אין מתחילין ומנא ידעינן דפליגי אדרב הונא הלא ההוא גברא משמע דאתחול לפיכך גער בו ורב עמרם נמי הכי סבירא ליה על כן הוכרחו לפרש דאאתחולי קאי ומיא לית לן בה אפילו להתחיל שרי ושפיר ופליגא דרב הונא:
דף קז ע"ב רשב"ם ד"ה או דלמא סמוך למנחה קטנה כו' מיהו אינה אכילה בקדשים ומזיק הוא דחשבינן ליה כו' כצ"ל:
ד"ה בירקא כו' סה"ד דפרפרת קודם לפת נ"ב פי' גם קודם לפת כי היכי דנגריר לליביה:
דף קח ע"ב תוס' ד"ה שתאן חי יצא כו' כדאמרינן פרק בתרא דמכות (דף טז) ריסק תשע נמלים ואחד חי והיינו שלם כצ"ל:
ד"ה אחד חדש ואחד ישן כו' ואמרינן (ב"ב דף צד:) כל מילי עתיקא מעליא כצ"ל:
דף קט גמ' שנאמר ושמחת בחגך נ"ב הוא הקרא דכתיב בפרשת ראה גבי רגל ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ומביא רק רישא דקרא ולפני תוס' נראה דהיה גי' אחרת אבל לגי' אשר לפנינו אין תימא ואין וי"ל. אמר רב חסדא רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע וע"ז מקוה יוכיח שהיא אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים שיעור מי מקוה ארבעים סאה והנה הראשונים וגם האחרונים הראו לדעת איך הוא מכוון באין מותר וחוסר אפילו כטפה קטנה ומראה גם אנכי בעזה"ש כפי החשבון הנהוג בזמנינו וזה הוא &&ציור&& רשב"ם ד"ה קליות קלי מחטים ישנים נ"ב הכא שפיר ישנים כטעמו בצידו אבל שני פעמים ישנים לקמן בסמוך מחקתי כי אין להם מקום ע"כ צ"ל ומקומות יש בספרד שמייבשין חטים במחבת כו' וגם במשנה מצינו קליות מחטים ושנויה כו':
בא"ד ותנן סאה נ"ב ע' הגהות מהר"ב רנשבורג:
דה קי ע"ב גמ' חנות אין בהם משום זוגות פי' רשב"ם לשון אחר ועיקר חנות השותה בו זוגות אין קפידא דלאו קביעות היא נמלך אין בהם משום זוגות אורח אין בו משום זוגות ופי' רשב"ם דאינו יודע אם ישקוהו עוד הלכך על כל כסא הוה ליה כנמלך אשה אין בה משום זוגות פי' רשב"ם דאינה קבועה לשתות אמר רב חיננא בריה דר' יהושע אספרגוס מצטרף לטובה ואין מצטרף לרעה פי' רשב"ם דמידי דרפואה הוא מכל זה ראיה שמנהג אבותינו שנהגו בכל תפוצות ישראל ליתן להתינוק הנימול מכוס שמברכין עליו אשר קידש בשעה שאומרים בדמיך חיי שני פעמים באצבע מיין שבתוך הכוס

לפי התינוק תורה הוא ואין בו משום זוגות כי התינוק אינו קובע עצמו על היין וגם אין קביעות בטיפין וגם אינו יודע אם ישקוהו עוד והוה נמלך וגם דמי לאיספרגוס כי משום רפואה אית ביה וכל הלין אין בהם משום זוגות וגם הלא מכוס אחד הוא ואם שותה כוס אחד בשני פעמים אין בו משום זוגות אדרבא הוא משובח דתניא (דף פו:) השותה כוסו בבת אחת ה"ז גרגרן שלשה מגסי הרוח שנים דרך ארץ. והאבודרהם מביא מדרש שימו איש חרבו על יריכו לפי שכל אותן מ' שנה שהיו במדבר לא היו מולים ועכשיו שעושי העגל היו עומדים ליהרג לא רצה משה שיהרגו בלא מילה ומלן ויהושע משקה אותם עפר העגל שעשו כמו שנאמר ויקח את העגל וישרוף ויטחן ויזר על פני המים וישק את בני ישראל ואותה השקאה הי' להם בשעת מילה ופריעה למות ולא לחיים ע"כ אנחנו משקים הנימול ואומר בדמיך חיי שאותה השקאה הוא לחיים ואריכות ימים וא"כ כשנותן פעם שלישי בלא אמירה בדמיך חיי הוא סימן רע ח"ו ע"כ אין ליתן לתינוק רק שני פעמים בשעה שאומרים שני פעמים בדמיך חיי ככתוב (יחזקאל טז) ויהיה לנימול לסימן טוב למזל טוב לגדא טבא לחיים ארוכים לאורך ימים ושנים:

דף קיא ע"ב הגהות הגרי"ב גי' הערוך דכינרא וע' רשב"ם (ב"ב מח:) ד"ה תליה לפאפי כצ"ל:

דף קיב בגמ' כדתנן יהודה בן תימא אומר כו' כצ"ל:

דף קיד ע"ב בגמ' אפילו גרמא ובישולא נ"ב גרמא לחודיה ודאי לא מהני אלא בדסביך ביה בשר פורתא דהאי נמי גרמא מיקרי (ר"נ):

דה קטז בגמ' הכי אמר הלל משמיה דגמרא נ"ב הלל זה אמורא היה (ר"נ):

רשב"ם ד"ה יאכלוהו כו' דכתיב לעיל ואכלו את הבשר ע"כ נ"ב האי ואכלו את הבשר בפסח ראשון כתיב (שמות יב ח) והאי על מצות ומררים בפסח שני כתיב (במדבר ט יא) ולא כתיב שם ואכלו את הבשר ע"כ נ"ל דכצ"ל דכתיב לעיל ועשה פסח לה' וגו' יעשו אותו וקאי על הפסח והיה לקרא לומר יאכלו אותו ואנא ידענא דאפסח קאי ולולא דמסתפינא הייתי אומר דהכי גרסינן אר"י חולקין וכו' ת"ל ומצות על מררים יאכלוהו דכתיב בפסח ראשון (שמות יב ח) ומגופא דקרא דייק דלא כתיב על מצות וכצ"ל לקמן אמר רב אשי הכי קתני יכול וכו' ת"ל ומצות על מררים יאכלוהו. אחר כותבי זאת עיינתי ברמב"ם חמץ ומצה פ"ח הל' ו' ז' ח' ובקרבן פסח פ"ח הל' א' לא מסתפינא ותודות לחונן דעת כי נראה משם שכן, גירסתו ופסק כרבנן וכפי' תוס' דרבנן סברי דבכל ענין מצותן ובזמן הבית דמצות ומררים דאורייתא כתב שיכול לקיים אותם שני מצות כאחת ככתוב ומצות על מררים או לקיים כל מצוה בפני עצמה ככתוב יאכלוהו ואוכל תיכף אותיום

אחריהם הפסח כי מרור בלא פסח אינו מצוה אבל בזמן הזה דמצה דאורייתא ומרור דרבנן אינו יכול לצאת בהם לאוכלם בכריכה אחת לבד ע"כ יאכל אותם תחלה כל אחד לבדו ואח"כ כורכן זכר למקדש שהיו נאכלין יחד ולאו דוקא כהלל כי בפסח ראשון בזמן הבית אינו מזכיר כלל שאם אכל מצה לבד ומרור לבד ש אכלם עוד הפעם בכריכה אף אינו מזכיר הפסח שיהיה כורך עם המצה והמרור כיון שבפסח ראשון לא כתיב על מצות אלא ומצות ובזה בעז"ה מתורץ מה שנתקשה שם הלחם משנה חמץ ומצה פ"ח הל' ו' ובא בדחוקים והדיוק בקרא שנאמר בפסח ראשון ואכלו הבשר צלי אש ומצות נמי לבד הפסח אף שלא בשעת אכילת הפסח החיוב לאכול מצה אבל בפסח שני המצה אינה באה רק בגלל פסח ובשעה שאוכל הפסח אבל לפניו ולאחריו יכול לאכול חמץ על כן שפיר כתיב על מצות ומררים:

תוס' ד"ה מתקיף לה כו' ולית הלכתא כותייהו דהני דשלחו לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא ומוקי לה בכפאוהו פרסיים דאית להו מצות אין צריכות כונה והתם לא מייתי כו' כצ"ל ונ"ב וע"ש בגמ' ורא"ש:

דף קטז הגהות הגרי"ב גי' הערוך הרך נ"ב ומוסף הערוך מקיים הגי' ארך וכפרש"י:

רשב"ם ד"ה פתח ואמר דאחר שאילת הבן נ"ב פי' לא פתח עוד בשאילת הבן רק ממה דאחריו והיינו ממה שמפרש רשב"ם והולך התחיל לומר עבדים היינו:

ע"ב רשב"ם ד"ה על כל פרק ופרק מפרש רשב"ם על כל ורגל סה"ד ואח"כ ד"ה על כל צרה שלא תבא עליהן מפרש רשב"ם לשנא מעליא כו' כצ"ל:

דף קכ ע"ב רשב"ם ד"ה נתנמנמו יאכלו ארישא קאי כו' לא יאכלו משמע בין נרדמו בין נתנמנמו ואתי ר' יוסי למימר ה"מ אם נרדמו אבל נתנמנמו יאכלו ור"י מיקל וע"ש בלחם משנה וכן פוסק הש"ע בסימן תע"ח כר"י לקולא כפי' הרמב"ם:

שם ד"ה נ"ב והרמב"ם מפרש שאסיפא קאי דקאמר ת"ק כולן ר"א בן עזריה היא כו' כדתניא בפ"ק דברכות (דף ט) ר"א אומר בערב כו' כצ"ל ונ"ב הך פלוגתא ראב"ע ור"ע איתא נמי ברכות ט) ואח"כ איתא עוד שם והני תנאי כהני תנאי דתניא ר"א אומר בערב אתה זובח וכו' ובר פלוגתיה ר' יהושע ע"כ נראה בעליל שנשתבש כאן ברשב"ם להעתיק בן עזריה ובכל זאת שפיר כתב רשב"ם ראיה מר' אלעזר על ראב"ע כי התם מוקי ראב"ע כר' אלעזר וכשם שר"א סבר לא תותירו ממנו עד בקר לשריפה אתא מתרץ נמי לראב"ע דאמר אכילת פסח עד חצות ומחצות הוי נותר האי דכתיב לא תותירו ממנו עד בוקר לשריפה אתא:

דף קכא רש"י ד"ה שירי (פי' היתר) דם הזבח בזריקה כצ"ל מרחוק דלא איכפת ליה אם נופלים על (כמו כנגד) היסוד או לא. שירי (היתר) דם הפסח בשפיכה בנחת כדי שיפלו על (נגד) היסוד ע"כ ונ"ב לשון רש"י זאת לכאורה מוקשה מאד וצריך תיקון ופירוש וראשית אומר כי תיבת שיריים שברש"י יש למחוק כי תלמיד טועה אשר לימד פי' שירי לשון שיריים הכניס גם כאן והעתיק אם נופלים שיריים אבל אם כך נלמוד מוקשה כל הרש"י ואין להבין כי מי דיבר כאן משיריים מגופו של מתן דמים הדיבור ע"כ ההכרח לפרש ונוח לפרש שירי לשון שרי ופירושו היתר כלומר היתר דם וטוב להוסיף בכאן הזבח וכך המשך דברי רש"י היתר דם הזבח בזריקה וכו' ופירש על היסוד ממעל וכנגדו או לא כי דם הזבח אין חיוב שיהיה דוקא כנגד היסוד שירי דם הפסח כ"כ פירושו היתרו של דם הפסח וכו' על היסוד ממעל היסוד וכנגדו כמו שמפורש במתניתין הבכור והמעשר והפסח וכו' ודמן טעון מתנה אחת ובלבד שיתן כנגד היסוד:

מסכת שקלים (דפי ווילנא)

פרק א

דף ד שחלקו בכתפים ולא חלקו בבהמה ירושלמי כו' הן הן עיקר נכסיו ופטורין מקלבון פי' כו' וכצ"ל ונ"ב וע' לקמן דף ה' ת"ח וקה"ע:

ע"ב ריבב"ן שולי דיבור ראשון שורה ז' וחלקו כב' בני אדם כו' כצ"ל:

דף ה שם שורה ו' שמא יוזלו שהן המטבעות כצ"ל:

שם פרק ב' קה"ע מתני' מצרפין כו' יכולין להחליפן בדרכונות והוא כו' כצ"ל:

ע"ב ת"ח ד"ה במסוים סה"ד לתרום לשמו כצ"ל:

דף ו ע"ב ריבב"ן ד"ה כל שהוא כו' ר' אלעזר בסוף כריתות נ"ב דף כ"ז:

דף ז מ"א ד"ה ה"ג אלו כו' ובריייתא זו ליתא שם כו' כצ"ל:

ד"ה הלכה ה' גבו לו בחזקת כו' וא"כ הלכה כר"י וסברא הב' משום דמשמע ליה כו' כצ"ל:

דף ח ת"ח ד"ה עד כ"ב באלול דראוי כו' עם אותן שנולדו מא' בתשרי העבר משא"כ כו' כצ"ל:

ד"ה ר"ש כדעתיה סה"ד והוי כשליש לפיכך אמר עד כ"ט בו כצ"ל:

בגמ' הא כיצד נולד לו ה' באב וה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין נולד לו ה' בתשרי וה' באב הרי אלו מצטרפין כו' כצ"ל. קרבן העדה הלכה ב' מתני' תורמין כו' ובכל מועד היו תורמין מאלו קופות בקופות קטנות כו' כצ"ל:

בגמ' סוף הלכה א' סה"ד הא כיצד משעת לידתו את מונה לו שנה נ"ב בבעל מום אבל תם מונין לו שנה משעה שראוי להקרבה:
ע"ב משנת אליפו שורה ט' לפני שורה אחרונה ר"ל שלא יגמור ממנה קודם לשלישית כצ"ל:
דף ט קה"ע שורה ג' ולמה לא אמר כר"ח עתיקתא כצ"ל. שם שורה י' קודם לזו שהיה כצ"ל:
שורה י"ד ולא סגי ברובע כצ"ל:
דף י ע"ב ת"ח שורה ד' וה"ה עץ ארז ואזוב נ"ב אמת שה"ה עץ ארז ואזוב במקום שאין להשיגם כי אם במחיר כסף אבל רובו ככולו בכל העולם נמצאים הם בחנם כדי להשליך לתוך שרפת הפרה לפיכך לא נקיט להו:
דה יא ת"ח ד"ה ומשני לא היו מודין סה"ד אלא לכ"ש כצ"ל:
דף יב ריבב"ן ד"ה מתני' נקבות ימכרו כו' אבל נקבות אינו יכול להקריבן הוא שיאכל הבשר כצ"ל:
מ"א ד"ה מתני' אמרה כן כו' ושם ל"ז ע"א ד"ה ואמר רחמנא כו' דאי ב"ה תמימים נמי מיפרקי דמאי כו' כצ"ל:
ע"ב קה"ע ד"ה אם מין במינו הוא כו' כ"ש אם מקדיש נקבה לעולה לפסח לאשם שאינו קדוש כצ"ל:
דף יג ע"ב ת"ח שורה אחרונה והוה ידע בן אחיה כצ"ל:
דף יד ת"ח ד"ה אגריפס המלך שמע קולו בשמונה פרסאות אף דקולו היו שומעין כצ"ל ותיבת כ"ג מחקתי ונ"ב אמת דחשיב שם גם קולו של כ"ג אבל הכא אין לכ"ג מקום כלל:
דף טז ע"ב ריבב"ן מתני' עד ד' צלוחית שלמה כו' נ"ב מציין הד"ה מתני' עד ד' פי' עד שער ד' שער רביעי מארבע אשר בדרום והוא שער המים שבו מכניסין צלוחית ומפרש שיעור הצלוחית:
דף יז גמ' וימד אלף ויעבירנו במים מים ברכים כצ"ל:
דף יח ריבב"ן ד"ה ששה לנדבה מפרש בפרק בתרא דמנחות (דף קז ע"ב) כו' זעירי אמר כנגד פר ועגל ואיל וכבש וגדי ושעיר כולן הן נדבה כו' כצ"ל:
ע"כ קה"ע ד"ה כנגד פר כו' שהמתנדב פר לעולה מביא כו' כצ"ל:
דף יט ריבב"ן מתני' מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה כו' שאי ותניא התם נ"ב מנחות פ"ב: ד"ה ובירושלים כו' מפרש בפסחים פ"ק נ"ב דף ז':
ע"ב מ"א ד"ה חתיכות מותרות כו' ולוי ס"ל מותרות באכילה וסתמא דסוגיין כלוי כצ"ל:
דף כא ריבב"ן שורה אחרונה שצריך לו לחגיגת ט"ו שהוא יו"ט כצ"ל:

קה"ע פרק ח' כל הרוקין ד"ה שבאמצע טמאים משום כו' ומזהירין לכל טמא כו' נ"ב כגי' הגר"א בגמ':
ת"ת סה"ד סיום המסכתא ד"ה הלכה כרבי שמעון דבכורים לא קדשי ושקלים וקינו של גר קדשי נ"ב וכ"כ הרמב"ם

מסכת יומא

פרק ראשון

דף ב ת"י ד"ה וחכ"א אם כן אין לדבר סוף בגמ' דייק נ"ב דף י"ג: שם ד"ה מפרישין כהן השורף את הפרה כו' העובד עבודה ביוה"כ ולא היה מזכיר כהן גדול משמע שפיר כו' כצ"ל:
שם בא"ד עי"ל שיהא כהן אחר שורף וכהן המופרש רואה מ"ר סה"ד כצ"ל:
ד"ה כהן השורף את הפרה אבל כו' ואין להקשות נ"ב פי' אם שחיטה לדורות בכ"ה דלנקטיה כו':
תוס' ד"ה וחכ"א א"כ כו' ולא היה צריך להפריש אחר כי מסתמא ימצאו כו' נ"ב ע' ת"י ד"ה מתקינין וצ"ע:
ע"ב רש"י ד"ה ואימא צוואה דקרבנות כו' לקרבנות צבור סה"ד נ"ב מדייק רש"י ז"ל בקרבנות צבור כי קשה למה ילפי חז"ל צותו מצוה הלא ברישא דהאי קרא כתיב נמי צוה אשר צוה ה' את משה בהר סיני ע"כ מדייק רש"י בקרבנות צבור ואשר צוה קאי אדלעיל זאת התורה לעולה וגו' שבקרבנות יחיד מדבר אבל ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם מדבר בקרבנות צבור:
ד"ה ואימא צוואה דיו"כ כו' דאייתר ליה סה"ד והיינו כמ"ש תוס' וי"ל ראשון ואח"כ ד"ה וצ"ל ואימא צוה דקרבנות וכו':
דף ג ת"י פז"ר קש"ב רגל כו' ור"ת יסדם שניהם במערב שמיני קודש ללינה כו' כצ"ל:
דף ד רש"י ד"ה מכל חטאות שהיה שם כו' ואני שמעתי אפר פרה של משה לא כלה סה"ד נ"ב פי' ולא היו צריכין ליתן קצת למשמרת מפרה של משה כי ממילא נשאר קצת כי לא כלה רק מפרות שנעשה אחריו היו נותנין קצת בתחלה למשמרת:
דף ה ע"ב תוס' ד"ה להביא כו' בעל הפול נ"ב פי' כהן הממונה על זה:
דף ט תוס' בד"ה תנן התם כו' ובירו' דמאי פ"ה פריך נ"ב ע' שנות אליהו:
בא"ד ופריך כלום אמר ב"ש אלא דבר שהוא לאכילה כצ"ל ונ"ב ע' שנות אליהו:

דף יא רש"י ד"ה ושהנשים ניאותות בהן כלומר כו' ושהנשים רוחצות נ"ב ושהנשים רוחצות הוא פי' על מרחץ בין לרב כהנא בין לר"י ושהנשים ניאותות בהן דפליגי בו רב כהנא ור"י אינו מפרש רש"י:

ע"ב תוס' ד"ה שאין בו בית דירה כו' דא"כ מאי פריך מינה התם לפתחא כו' נ"ב לא פריך התם מפתחא דרב הונא על פתחא דרבי כי אין שייך לפרוך מרב הונא על רבי אלא דאיתא התם ההיא פתחא דעייל ביה רבי לבי מדרשא לא הוה לה מזוזה אח"כ איתא איני (פי' לא יכול להיות כך) והא ההוא פתחא דהוה עייל בה רב הונא לבי מדרשא והוה לה מזוזה ואם לרבי לא היה מזוזה קשיא מרבי על רב הונא וכן הוא לשון מהרש"א שמרבי על רב הונא פריך התם ומשני שם דרב הונא רגיל הוה לילך דרך אותו פתח:

דה יב רש"י ד"ה חייב מיתה כו' אלמא קריבי עבודה נ"ב (פי' שמקרב עיכולו) הוי עבודה:

דף יג ע"ב ת"י ד"ה דלמא לא מתה חברתה ולא עיילא איהי לבה"כ וא"ת מ"מ אם לא מתה חברתה יוליכה בעל כרחה לבה"כ ולא תתגרש י"ל כו' כצ"ל:

דה יד רש"י ד"ה וחכמים אומרים כו' אלא בדברים המקבלים טומאה נ"ב פי' ואע"פ שטהורין הן ואינם צריכין הזאה:

ד"ה כדתנן נתכוון כו' כתב הב"ח ובמשנה ג' פי"ב דפרה פי' אפכא ע"ש נ"ב הגר"א פי' התם כמו רש"י הכא ומתכון נקט לאשמועינן דכונתו לא מעלה ולא מוריד:

דף טו ע"ב תוס' ד"ה ניתב דרומית מזרחית כו' נ"ב ע' הגהות הר"ר שמחה:

בא"ד פגע בקרן דרומית מזרחית ברישא כו' נ"ב ע' תוס' הסמוך למטה:

רש"י ד"ה לשכת החותמות כו' והן סימני כבש ואיל ופר ושלש בהמות של מצורע כו' נ"ב כבש הוא גדי איל הוא זכר פר הוא עגל ושלש בהמות של מצורע הוא חוטא:

פרק שני

דף כא תוס' ישנים ד"ה הממונה אומר להם הצביעו סה"ד ולא היו אומרים לו המנין שכיונו ביניהם עד אחר שנטל מצנפת מראשו של אחד מהם כצ"ל כמו בערוך ערך צבע ב':

דא כב ע"ב גמ' אמרה תורה הבא עגלה ערופה נ"ב פי' הבאה בנחל:

דף כג גמ' ורצין ועולין בכבש קדם אחד מהן את חבירו לתוך ארבע אמות כצ"ל נ"ב ע' תוספתא והגהת הגר"א שם:

דף כד ע"ב רש"י ד"ה הצתת אליתא כו' עד סה"ד נ"ב ע' לקמן מ"ה ברש"י ד"ה להצתת האליתא:

דף כה במשנה העוקץ והרגל והחזה והגרה כצ"ל כמו במשניות וכן איתא לקמן אצל פר:

דא כו תוס' ישנים ד"ה מייתי אתי מצפרא כצ"ל:

בא"ד כי בקטורת אין לומר לא היה פייס כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה ולמנסך כו' כמין חוטם דק שהמים מקלח ויוצא כו' כצ"ל:
תוס' ישנים ד"ה אם אינו ענין לתמיד של שחר וא"ת כו' סה"ד דלקמן (דף כז) מוקי לה ר' אלעזר בטלה כצ"ל:
ונ"ב ע' רש"י שם:
ד"ה והגרה בשלשה ואע"פ שבאיל לא היה מוסיף בה כו' נ"ב ה"ה בכל העבודות מוסיף בפר יותר גברי מבטלה אשר באיל לא מוסיף אך העמידו דבריהם על הגרה מפני שבגרה מוסיף ששה בפר על אחד שבטלה שאינו מוסיף כולה האי בשאר עבודות:
דף כז ע"ב גמ' דתניא מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה דאית ליה תקנתא כו' אבל סידור גזירין סידורו בקרקע עשרה משהאיר המזרח נ"ב פי' סידורו אם בקרקע עזרה עומד ורואה שהאיר המזרח:
תוס' ישנים ע"א בדף הנ"ל ד"ה למדנו לטלה שטעון ששה כו' אך קשה קצת דלישנא דוערכו וגו' על העצים אשר על האש משמע כו' כצ"ל:
בע"ב הנ"ל תוס' ד"ה למימרא כו' בסה"ד ללשנא קמא דלעיל דקאמר עבודת לילה היא נ"ב דף כ"ב:

פרק שלישי

דף כט בפיסקא ושחטו את התמיד כצ"ל:
ע"ב תוס' ישנים ד"ה כל המיסך כו' אבל קידוש ידים כשהוא בביתו היינו טעמא דמיסך רגליו דבר מיאוס הוא מאד וצריך לקדש ידיו אבל מטיל מים אין זה דבר מיאוס כו' כצ"ל:
דף ל במשנה בסופה קידש ידיו ורגליו נמחק ונ"ב גם במשניות ליתא:
ע"ב רש"י ד"ה נימא רבנן דפליגי עליה דר"י כו' במשנה דמדות כו' נ"ב ע' הגהות ר"י בכרך:
דף רא תוס' ישנים ד"ה מהו שיעשה סכין ארוכה כו' על ידי שעוסק בשחיטת הזבח העומד בפנים כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה במשהו עבדי להו כצ"ל:
תוס' ד"ה כדאמר רב כהנא כו' וילבש כל ח' בגדים כדרך כו' נ"ב ע' הגהות חשק שלמה שעושה דבריהם מוקשה מאד ומסיים ומצוה ליישב והוא פירש א"ע מן המצוה ובא הגהות מוהר"ר ר"מ בר"א ועשה המצוה ע"ש ונ"ל לפי דבריו טוב למחוק תיבת שהיום לקמן בתוס' בסמוך וכצ"ל כדי שיכיר שאין לו ללבוש בגדי בוץ:
תוס' ד"ה ופשט ורחץ ולבש וה"נ כו' וי"ל התם עד סה"ד נ"ב ע"ש בגמ' דלרי"ה זקן אין זה שיבה ושיבה אין זה זקן ולדידיה צריך שניהם על שיבה ושניהם על זקן על שיבה

מפני שיבה תקום והדרת כאשר שייך בהידור תקום כאשר שייך בקימה והדרת פני זקן אבל לת"ק שיבה וזקן אחד הוא ושפיר מפני שיבה תקום והדרת פני אותו זקן:
דף לב ע"ב רש"י ד"ה א"ר וכו' לפרושי מתניתא דלעיל קא מהדר ע"כ נ"ב על אר"י בשולי ע"א היה לו לרש"י לכתוב כן לפרושי מתניתא קא מהדר שר"י הוא ראשית הברייתא ולא היה צריך לתיבת דלעיל ואחשוב שע"י המדפיסים נשמט שם ומלאו החסרון כאן והוכרחו להוסיף דלעיל:
דף לג בתוס' שורה אחרונה שבעמוד ונעביד לתדיר לחומרא וכו' עד סה"ד נ"ב ע' הגהות ר"מ בר"א:
ע"ב רש"י ד"ה אלא לר' יוחנן דדריש בבקר בבקר חלקהו להני נרות לשני בקרים כו' כצ"ל (רש"ש):
דף לו תוס' על עשה כו' סה"ד על חייבי כריתות וחייבי לאוין חמורין היתה מכפרת נ"ב פי' שגם להם יש תקנה וריצוי במקום אחר בענשם האמור בהם אלא היא הנותנת שאין מכפרת העולה עליהן שיש להן כפרה אחרת שעונשן אמור אבל הני לאו שבכללות ולאו שאין בו מעשה אין להם ריצוי ותקנה במקום אחר נ"ל:
תוס' ישנים ד"ה אלא מאי אית לך למימר וא"ת נוקמיה להדיא בין אולם למזבח כצ"ל והגם שמקשה כן בגמ' נמצא כה"ג בתוס' ישנים והגהה אשר בדפוס ווילנא איני יודע גם תרוצם לא שייך לפי הגהתם:
ע"ב בגמ' מהו דתימא מסתבר טעמיה דר"מ דקמסייע ליה קרא דמשה קמ"ל רש"י לא גרס דמשה ונכון אך נוכל לומר שכונתם כמו לקמן ספר אורייתא דמשה:
דף לז בגמ' תנא כדי שיהיו שנים עשר כו' תנא שחרית במלואו כו' נ"ל דמתניתא תניינא מפרש מתניתא קדמאה כי בן קטין אשר אמרו עליו זכר צדיק לברכה לא בא לבטל מה שהיו מהדרין בקידוש מכיור הראשון וכיון שכיור הראשון היו שנים ולמה עשו שנים אלא עשו שנים להידור מצוה שמים קדושים שפגע ברישא יקדש בהם תחלה וכיון שבא בן קטין להטיב בעשיית הכיור שלא יהיו הכהנים נצרכים להמתין איש על חביריו בקידוש כש"כ שלא גרע ולא ביטל זה ההידור אשר בבואם כולם לקדש ידיהם ורגליהם יקדשו מאותן המים קדושים שפגעו ברישא ועשה במקום כל דד אחד שהיה לכיור שנים עשר דד כנגד דד העליון שהיה בראשון ועוד שנים עשר דד כנגד דד התחתון ועשה אותם העליונה בתחתית מחצית העליון מן הכיור ועוד שנים עשר במחצית התחתון סמוך לשוליו שחרית במילואו מקדש כל אחד מעליון ממחצית העליון של כיור ערבית בירידתו מן התחתון:

ע"ב תוס' אמר אביי כו' סה"ד ואם שכב לא כתיב כלל נ"ב כתיב ויתן איש בך את שכבתו והיינו הך:

פרק רביעי

דף מ תוס' ד"ה ואזדו כו' ורבי שמעון סבר אין צריך נ"ב ע' הגהות הר"ר שמחה:

ת"י ד"ה ומדסדרן לא מעכבא כו' אבל אין סדרן מעכב שאני התם דלא כתיב ביה חוקה כצ"ל:

דה מב גמ' שורה אחרונה ומילוי מים לקידוש נ"ב מתוס' ע"ב ד"ה למשמרת ומת"י ד"ה למעוטי וד"ה למשמרת נראה בהדיא דצ"ל ומילוי מים וקידוש גם מרש"י כאן אף שד"ה לקידוש אבל מפירשו נראה שצ"ל וקידוש שמילוי וקידוש הם שני דברים:

רש"י ד"ה ומילוי מים לתת לתוך כו' כצ"ל כדמוכח מרש"י הסמוך לו ד"ה לקידוש גם הרש"א מקיים כן הגי' וכאשר לפנינו ושפיר הגהות הגרי"פ ע' לקמן מג. ד"ה הכל כשירין לקדש:

ע"ב תוס' ד"ה למשמרת כו' אמאי אצטריך למיכתב בכל שלשתן באסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש כו' נ"ב קשה השגתי לבוא על תוכן כונתם הלא כולם למדין מן למשמרת למי נדה וחד קרא לכולם לפרש"י ואף לתי' אין חילוק ביניהם אלא אסיפת ילפינן מדכתיב אחריו למשמרת ומילוי וקידוש ילפינן מן למי נדה שכתיב אחר למשמרת שפרושו למשמרת עד שיזה מהן אבל כל שלשתן ילפינן מן למשמרת שלא יסיח דעתו:

דף מג תוס' ד"ה הכל כשירין כו' י"ל משום דבברייתא קתני בהדיא דהזאה פסולה נ"ב פי' קתני בהדיא פסולה אבל בקידוש קתני וה"ה הזאה:

דף מג ע"ב רש"י במשנה ד"ה והיום כהן גדול מראה כבודו כו' מקיף את כל הכבש לצורך ושלא לצורך נ"ב פי' כשעולה מקיף מחצי הכבש עד קרן דרומית מזרחית והוא לצורך וכשיורד מקיף מקרן מערבית דרומית עד חצי הכבש מקום שעלה והוא שלא לצורך ובס"ה נמצא מקיף כל רוחב הכבש חציו המזרחית כשעולה וחציו המערבית כשיורד:

דף מד ע"ב תי' ש"מ מעלות דאורייתא כו' ול"ל דבאמת לבד בעזרת נשים קאמר כו' כצ"ל:

דף מה ע"ב הוה אמינא כו' אבל בהני מזבח נ"ב פי' קטורת שהוא על מזבח ומנורה אי לא כו' כצ"ל:

דף מו ע"ב תוס' ד"ה תחלתו דוחה על כן נראה לר"י פירוש שני שפרש"י תחלתו וסופו הכל על הקטרה קאי כצ"ל ופירושו תחלתו הוא הקטרת חלבו וסופו הקטרת איברים שניתותרו:

בא"ד ומיהו לא קשה דבהקטר נמי איכא כפרה נ"ב בהקטרה שאיברים שניתותרו:

פרק חמישי

דף מז ע"ב רש"י ד"ה ובמחבת ובמרחשת כו' וקשה קמיצתן מלא היות מבורצת יותר כו' כצ"ל:

דף מח גמ' ת"ש הוסיף רבי עקיבא הסולת והקטורת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן קא סלקא דעתך כו' נ"ב לכאורה אין פי' לקס"ד הלא אין כאן מסקנא אחרת וע' ת"י ד"ה ומדלינה פסלה וד"ה שאחריו:

דף מט ע"ב תוס' ד"ה שאני התם כו' כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלים היינו משה דפסח כו' כצ"ל:

ת"י ד"ה עד שיזרק מבעי ליה כו' אבל הקונ' שהביא בהך שיבא על השה עד שיזרוק למנות כו' כצ"ל:

דף נ תוס' ד"ה פר העלם דבר של צבור וכו' כצ"ל:

בסה"ד וזה אינו דההיא עולה הגה"ה על הגליון נעתק ממהרש"א צריך תיקון וע' במהרש"א מה שתקנתי שם ופירשתי:

תוס' ישנים ד"ה ורבי שמעון אומר ירעו כו' אבל אי הוה פרי ע"ז נ"ב פי' אם היו פרי ע"ז חטאות למ"ד שגם פר מביא כל שבט בע"ז אז הוה אמר פרי ע"ז בלשון רבים אבל לפי שגם למ"ד שכל שבט ושבט מביא פר בע"ז כולם עולות ואין שייך לומר עליהם פרי אלא על פרי העלם דבר אינו לשון יפה לומר פרי העלם דבר:

דף נג גמ' מאי דרוש ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבק אמרו אע"פ שהאש יורדת מן השמים כו' כצ"ל ונ"ב כן איתא עירובין דף ס"ג ע"א: ע"ב גמ' חזינא להו לאביי ורבא דפסעי להו להני שלש פסיעות בכריעה אחת כצ"ל:

רש"י במשנה ד"ה ולא היה מתכוין להזות למעלה שתהא אחת כו' נ"ב לקמן דף ע"ב ע"ב איתא שם בגמ' אמר רחבה אמר רב יהודה שלש ארונות עשה בצלאל וכו' חיצון עשרה כו' והתניא אחד עשר ומשהו כו' ומאי משהו זיר ופרש"י זיר העולה היה עודף למעלה על הכפורת משהו בגובה החיצון להיות זר לכפורת סביב ע"כ נמצא עכ"פ לכ"ע היה עולה דופן הארון הזהב החיצון למול עובי הכפורת שהוא טפח ומכסה כל עובי הכפורת ועולה עוד למעלה מן הכפורת משהו לזר וכן פי' רש"י בחומש ולפי זה אין שום הוי אמינא ואופן שיגע ההזאות בעובי הכפורת אף לא בחודה העליון ולפ"ז צריך לשון רש"י כאן תיקון ונ"ל דצ"ל שתהא אחת למעלה נגד חודה של כפורת פי' שהדם יהי' נוגע בארון עצמו למעלה בשפתו נגד חודה העליון של כפורת והשבע למטה מאמצעה נגד עוביה (בב"ח) אך לא ידעתי מה דחק לרש"י ז"ל לפרש למעלה נגד חודה העליון ולא למעלה ממש על גג הכפורת:

דף נה רש"י ד"ה מה על על ממש כו' שיהו דמים נוגעין בארון החיצון נגד עבייה של כפורת כצ"ל:
דף נז תוס' ד"ה חוץ מפנים כו' ובעי צפון מדאיתקש לחטאת וחטאת איתקש לעולה ואע"ג כו' כצ"ל:
דף סא רש"י ד"ה זה לפני ולפנים כפר בדמים הללו על טומאה שאירעה לפני ולפנים סה"ד והמותר שמכאן עד סה"ד מחקתי כי אינו עולה יפה וגם אינו ענין לכאן א) הקרא דיליף על השעיר אין קרא דכאן כי שם הקרא דכתיב אצל השעיר ויקרא ט"ז כ' וכאן הקרא אחר כל העבודות שם ל"ג ב) כי השעיר מכפר גם על זדון טמאת מקדש וקדשיו כדתנן ריש שבועות וע"ש ז' גמ' על הפיסקא יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ודף י"ב גמ' הפיסקא ועל זדון טמאת מקדש וקדשיו ודף י"ז: פיסקא אחד ישראל ואחד כהנים ורש"י שם ד"ה לפני ולפנים:

פרק ששי

דף סג ע"ב גמ' ורמינהו ירצה לקרבן אשה לה' אשה אלו אשים כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ולא אוציא כו' ליפרוך מפרת חטאת נ"ב פי' על פרת חטאת דהתם:
בא"ד ואפי' את"ל שאוציא נמי פרת חטאת כיון דאיהי עצמה לא אתיא פתח אהל מועד כו' כצ"ל:
דף סד גמ' כדתנן איברים תמימים באיברים בעלי מומין נ"ב פי' הרע"ב אברים כשרים שנתערב בהן אבר אחד של בעלי מומין ובזה מובן אם קרב הראש של אחד מהם כו':
ע"ב תוס' ד"ה ואם היה שני מובחר ממנו כו' ובמתניתין נמי נימא הכי נ"ב לא שייך למימר מובחר כמו גבי פסח שאכילתו מצוה (ת"י לעיל):
דף סה ע"ב תוס' ד"ה ומשום גזירה כו' דפרק שני משנה ג דמסכ' קנים כו' לשביעית וחזר פסול נ"ב אף שאין שם באותו משנה פסול סומך על המשנה שכבר תני שהפורח פסול:
בא"ד אין להקריב ממנה אלא ארבע כו' נ"ב מיירי בהתנו שיוכל הכהן לעשות לשם אותה אשר ירצה:
דף סו רש"י ד"ה ואם נתערבה כו' סה"ד אלא שס"ד נ"ב ע'
דה סז תשעים ריס נ"ב ע' ב"מ דף ל"ג תוס' ד"ה וזהו ריס ומה שכתבתי שם ובערוך ערך ריס:
תוס' ישנים ד"ה תשעים ריס כו' בעינן אלפים עם אלכסונן שהן קרוב לג' אלפים כצ"ל:
ד"ה בא וישב כו' ואין לומר שיושיבו אחרים אצלו נ"ב לא יכולין לבוא לשם אלא עומדין מרחוק:
דף סח תוס' ד"ה תן לו מחנה שלישית כו' מצי הדר למגמר אפר כהן משוח כו' כצ"ל:

בא"ד ועוד תימא לדידן נגמר מקלל שיהא חוץ למחנה אחת מיום הכפורים כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה השורף המתעסק בצרכי שריפתן בגופן כו' והאי תנא אית ליה כר' שמעון כו' נ"ב לא ידעתי מה דחקו לרש"י ז"ל לומר דכר"ש אית ליה הלא גם החכמים אית להו שהשורפן מטמאין בגדים אלא שסוברין שלא השורפן בלבד מטמא בגדים אלא אף המוציאן חוץ לחומת העזרה מטמאין בגדים ור"ש ס"ל שרק השורפן מטמאין בגדים אבל לא המוציאן והרמב"ם בפי' המשנה כתב ואין הלכה כר"ש הרי פוסק כחכמים ובפרה פ"ד כתב בהל' ה' מאימתי מטמאין בגדים הנושאין פרים ושעירים הנשרפים משיצאו חוץ לחומת העזרה פוסק מפורש כחכמים ושם בהל' ד' כתב כל החטאות הנשרפות מן הפרים ומן השעירים השורפן מטמא בגדים בשעת שריפתן עד שיעשו אפר הרי פסק כחכמים ופסק שמטמאין בגדים בשעת שריפתן:

פרק שביעי

דף עא ע"ב רש"י ד"ה משמר כו' רמונים סה"ד ד"ה שמונה כו' ועל פי חשבון זה סה"ד פי' זה אשר רמונים כל חוט מכל מין שבהם כפול שמונה הוא לפי חשבון אשר בפרוכת והאבנט המה כפול ששה שד' מינים בהם וכולם כפול כ"ד וברמונים ג"כ כולם יחד כר ורך ג' מינים עולה כל מין כפול שמונה:
ואחריו מתחיל דיבור אחר ד"ה מעיל שכליל מין אחד חוטו כפול י"ב כצ"ל וע' בגמ' לקמן בעמוד זה וריש עמוד או אחריו:
תוס' ישנים ד"ה חמשה קראי כתיבי כו' ובעשייה כולן מיותרין חוץ מחד דכתיב גבי מכנסים כצ"ל וכן הוא בספרים מדויקים:
בא"ד ולא היה מכסה אלא קצת הראש כצ"ל ונ"ב פי' המצנפת:
בא"ד דפרק הזרוע שהוא מן הארכובה ולמעלה נ"ב פי' ששם פליגי בשוק דכתיב בקרא:
בא"ד ולא כפרש"י שפירש שהציץ על פדחת על מצח ממש כו' כצ"ל:
בא"ד מיהו למאי דמפרשי בעירובין ובמנחות ששיעור מקום תפילין הוי מתחלת הראש מקום כינוס שיער כו' כן צריך להיות:
ד"ה שיהו שזורין דממשזר לא נפיק דמשזר היינו שהשני עצמו שזיר כו' כצ"ל ונ"ב פי' שתולעת השני עצמו יהי' שזור ומדפיסי ווילנא לא טוב הגיהו:
דף עב גמ' שמא תאמר אבד סברם ובטל סכויים כצ"ל כמו בסוכה וע' רש"י שם אבל הגי' דהכא ופי' רש"י כאן דחוק כי מה לנו ולהם לצפות עליהם למקדש שיבנה ב"ב עינינו תלויות וע' מהרש"א ח"א:
ת"ל עומדים שעומדין לעולם ולעולמי עולמים כצ"ל כמו בסוכה:

תוס' ד"ה כתיב בטבעות הארון וכו' ויותר היה נראה לפרש דהאי ושמו בדיו כו' נ"ב ע' מה שכתבתי בתורה על האי ושמו:,
דף עג רש"י ד"ה האמורין בפרשה כו' בהכי תניא בהוריות יכול יקריב אונן ת"ל כי שמן וגו' עליו עליו ולא על חבירו כצ"ל:

פרק שמיני

ע"ב במשנה ככותבת נ"ב ע' ערוך ערך כותבת ב':
דף עד רש"י ד"ה א"א כי קתני כו' נ"ב לפי פרש"י יהיה הקושיא וכל היכא דענוש כרת עד וא"א כמאמר המוסגר ואח"כ חוזר לענינו למה תני אסור וכבר תירץ לחצי שיעור ועתה בא לומר תירוץ אחר וא"א אבל הרש"ש ליישב תמיהתו רוצה לומר דהאי כי קתני אסור אשארא קאי אברייתא נכון בזה גם הסדר:
תוס' ד"ה איצטריך קרא כו' דהוה מצי למימר לן אי חיה או בהמה כו' נ"ב ע' הגהת מלא העומר בא"ד כיון דאיכא לאוקמי מיעוט לאנדרוגינוס שיש בו נקיבות נ"ב פי' צד נקיבות שאינו דומה לזכר וה"ה שיש בו צד זכרים שאינו דומה לנקיבות:
בא"ד משום דלא אפשר דלא מייתי נ"ב פי' דלא מייתי חולין לעזרה. שם ומתני במותר פסח נ"ב פי' שיבוא מותר פסח על תנאי נמי לא אפשר דפסח כו':
דף עו גמ' שכר שתיה הוא וכו' נ"ב בשבועות הגי' יין חמרא הוא ותו לא ויכין יותר:
רש"י ד"ה מיא דסילקא כו' נ"ב בשבועות פרש"י תבשיל של תרדין:
מיא דכולהו סילקי שלקות של ירק ע"כ ויותר נכון:
ע"ב גמ' והתניא הנודר מן התירוש כו' נ"ב תוספתא נדרים פ"ד תוס' ישנים ד"ה אתיא שכר שכר כו' ובכל שאר משכרין נמי אינו יכול כו' כצ"ל:
דף עז ע"ב תוס' ישנים ד"ה מאי לאו מנעילת הסנדל כו' וליכא למימר מסוסיא ומטרקא דהא כו' כצ"ל:
דף עח ע"ב רש"ו ד"ה כתיתין חתיכות כו' נ"ב ע' תוס' ישנים
דף עט תוס' ישנים ד"ה ואכלו חוץ לסוכה כו' אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח כו' כצ"ל:
דף פב ע"ב גמ' ר' יוחנן ההוא עוברא דארחא אתא לקמיה דר' חנינא אמר להו לחושו לה לא כו' כצ"ל:
דף פג רש"י ד"ה הב"ע דאמר חולה לא צריך ואשמעינן מינה דשומעין לרופאין כצ"ל:
דף פד ע"ב רש"י ד"ה למתברה בשיפי כו' ל"א בשיבי כו' כצ"ל ונ"ב וכן מעתיק רש"י ברי"ף:

דף פז ע"ב גמ' והא אמר רב הלכה כדברי האומר תפלת ערבית רשות בברכות כ"ז ליתא כן בגמ' רק על הגליון בשם ס"א ונראה מכאן שגי' ס"א שם עיקר:

מסכת סוכה

פרק ראשון

דף ב כולהו כרבה לא אמרי ההוא ידיעה לדורות נ"ב ולא פריך ורבה כמו שמקשי ורבי זירא נ"ל משום דמובן ממילא ממאמר רבה דאמר למעלה מעשרים אין אדם יודע שדר בסוכה וכיון שאין יושב בסוכה מניין ידע כי בסוכות הושבתי הלא כתיב ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי הרי אם יושב בסוכה יודע כי בסוכות הושבתי ואם אינו יושב אינו יודע ע"כ אם רוצה שידע כי בסוכות הושבתי צריך מקודם לידע שיושב בסוכה ובזה ידע כי בסוכות הושבתי ומה שפירש רש"י לעיל ד"ה למען ידעו מיהו דרשינן ליה לדרשא הוא רק כדי שנדע ונבין מה שאמרו כאן למה כולהו כרבה לא אמרי ההוא ידיעה לדורות הוא אבל עבור רבה אין לנו לדאוג כי מאמרו מבואר בקרא אבל ר' זירא שנכונים דבריהם למה נטו ממאמרו צריך לבאר יותר דבריו ומפרש ואמר ורבי זירא ומבאר דבריו ועל רבא לא שייך לפרוך ורבא כי הלא המה נטו מדבריו רק מדאביי וכבר ידענו מה שהשיב לאביי:

דף ג בשולי העמוד בגמ' ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה ואינו מערב ואינו משתתף ואין מניחין בו כו' כצ"ל ונ"ב כן נ"ל להגיה הכא שיהיה קרוב ללשון שלפנינו כי לשון שלפנינו מגומגם ובספרי תצא רכ"ט וכ"כ בירושלמי מעשרות פ"ג הגי' ופטור מן העירוב והוא נכון והלשון סובלו:

דף ד תוס' ד"ה בית כו' אהלות פ' ט"ו נ"ב משנה ז:

ע"ב תוס' ד"ה סבר אביי כו' דשילהי פרקין (דף י"ח) דמכשיר אביי כו' כצ"ל:

דף ו רש"י ד"ה רוב שעוריה בזיתים מת ונבילה נ"ב בשר המת לטמא באוהל נבילה לאיסור אכילה ולטמא במגע:

ע"ב רש"י ד"ה שתים כהלכתן כו' נ"ב הנה רש"י ז"ל מצייר שתים כהלכתן על שני אופנים אשר בין שניהם יהיה ארבע כנפות הארץ ולכאורה אין סדר לדבריו א' אחר אמר מזרחית וצפונית היה מהראוי לומר או מערבית דרומית שני למה מפסיק כמין גאם בין אופן לאופן היה לו לכתוב כמין גאם בסה"ד ואומר כי רש"י ז"ל רוצה לפרש שתים כהלכתן אחד העומדין כמין ד' שלנו ואחד עומדין כמין גאם אך לאשר מזרח וצפון כל אחד מיוחד נגד צד שכנגדו מקדימן כמו שנאמר ממזרח שמש עד מבואו. צפון וימין אתה בראתם הרוצה להחכים יצפין מארצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים וים כאן הוא דרום

כי מערב נקרא ים רק כשמדברי' מא"י שים התיכון הוא גבולו המערבי אבל כשמדבר מקיבוץ ישראל מארבע כנפות הארץ ים הוא צד הדרום שכולו ים מלא איים גם האי הגדול אוסטראליא שם הוא מחציתו על צדנו מזרחית דרומית ומחציתו על צד אמעריקא מערבית דרומית וגם עד שם אחינו בני ישראל מפוזרים וכשעומדין השתים כהלכתן מזרחית צפונית ועינינו לנוכח יביטו למזרח אז הדפנות השתים נגד עינינו כמין גאם ע"כ מפרש רש"י אחר זה האופן כמין גאם וכשעינינו לדרום והשתים דפנות עומדים דרומית מערבית המה כעין ד שלנו וע"כ מקדים רש"י בשני האופנים הצד אשר נגד עינינו ובזה אין צריך לפרש כמין ד' כי דמות ד אשר בא"ב שלנו תינוקות של בית רבן יודעים צורתו: ויעמידנו כנגד ראש תור נ"ב הנה בפירושו כאן כל הראשונים והאחרונים

מדברים והיוצא לנו מהם הפירוש אשר אחר הדיוק בלשון רש"י ואשר תוס' ור"ח מסכימים הוא כמו זה ואף שבסוכה אין תלמים רש"י מצייר כעין שדה חרושה עשוי תלמים &&ציור&& ולדינא אין נפקא מינה כי הלכה כריב"ל:

ע"ב ד"ה בראש הספינה שהיא כו' לשון רש"י כאן מגומגם וע' במשנה לקמן כב ע"ב שם לשון רש"י כיאות:

רש"י ד"ה או שסמכה לכותל עשה קנים ארוכים וכו' וראשו אחר על הארץ כצ"ל ונ"ב תיבת מוטה יש למוחקו כי על הארץ אינו שייך מוטה וגם רש"י ברי"ף אינו מעתיקו גם לקמן במשנה איננו:

רש"י ד"ה דאמתא יתיב כו' אלמא לכל רוחב אמה בעגול איכא שלשה אמות בהיקף הכא נמי כו' כצ"ל ונ"ב לשון הרע"ב עירובין פ"א מ"ו:

דף ח תוס' ד"ה כל אמתא כו' אין בו אלא ארבעים ותשע רצועות כו' נ"ב ש"מ שכל אמתא בריבוע אמתא ותלתא שביעתא באלכסונה 1 3/7 אמה

דף ט רש"י ד"ה אלמא לא גרסינן כו' דרב נמי עשוי' לשמה בעי סה"ד נ"ב וכן משמע הלשון וב"ה לית להו דר"י א"ר מה לו להזכיר אם לא מקשי גם מיני' היה לו לומר וב"ה ל"ל דר"י א"ש אבל אם מותיב גם מרב שפיר אמר וב"ה ל"ל דר"י א"ר שכן ראשית דברי ר"י אמר רב:

תוס' ד"ה ואם עשאה לשם חג כו' אפי' לבית הלל נ"מ נ"ב כן דעת הרא"ש והמרדכי בא"ד ואפילו לא נ"מ אלא לב"ש כו' נ"ב כן דעת הר"נ:

ד"ה מנין לעצי סוכה כו' ודרשה גמורה היא מדפריך וב"ש נמי מיבעי ליה להכי כו' כצ"ל ונ"ב כן הוא בראי"ש וכן מעתיק הש"ג:

תוס' ד"ה פירס עליה סדין כו' כשהגיע חמה למרגלותיו עמד ופרס עליה סדין סה"ד כצ"ל:
דף יא רש"י ד"ה תלאן כו' כופלו והרי הן כפול שמונה פוסק כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה דרב עמרם כו' סה"ד דאמר רב יוסף כמה מעלי' כו' עד סה"ד נ"ב ע' שבת כ"ה ע"ב תוס' ד"ה גזירה מה שכתבתי שם והכא כ"ש דצריך ביאור שמעתתא דמערבא כי קצרו כאן טפי מהתם:
ע"ב רש"י ד"ה כי חגיגה כו' ומיהו כיון דלא קמה מלתיה דרב דימי דהא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה מקיש אורה לחגיגה הכא מייתי קרא דחג הסוכות תעשה לך נ"ב משום דדרש ר"י גם סיפא דהאי קרא באספך וגו' והרי"ף והרא"ש מעתיקים אר"י, א"ק חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך בפסולת וכו'.
דף יב רש"י ד"ה משום תעשה ולא מן העשוי כו' שניתנו שם כל ימות החמה קאמר ונמלך עליהם כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה באניצי פשתן כו' היינו בצמר שניכר בו מהו ערב מהו שתי שזה כו' נ"ב הרע"ב מפרש שהערב עב והשתי דק:
דף יג תוס' ד"ה ובהן שלשה גבעולין כו' ר' יהודה אומר של שלשה שלשה ומשנה כו' כצ"ל:
דלא ניידי אין מביאין ואין חוצצין כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה אבל אוכל מרובה פסולה כו'
ע"ב תוס' ד"ה ירקות שאמרו חכמים כו' כו' ואפילו בעידנא נ"ב לכאורה גדולה הנ"מ בין לשון ואם לאו פסולה אשר בגמ' לפנינו בין לשון שמעתיק תוס' אבל אוכל מרובה פסולה אשר על לשון תוס' מרגלא בפי חז"ל להקשות רישא לסיפא כי הדיוק מרישא אבל שוין פסולה ומסיפא הדיוק אבל שוין כשרה אך להגדיל תמיהתם אע"ג דאפילו באוכל מרובה ראוי להכשיר דאמר כו' ע"כ מעתיק אבל אוכל מרובה:
דף יד רש"י ד"ה מעשה מבטל מידי מעשה נ"ב כן הוא במשנה:
במשנה ובלבד שלא יישן תחתיו נ"ב להכי נקט שינה דאפילו ארעי אסור (תי"ט):
דף מו גמ' מר סבר על הגליון גירסא בשם רש"ל ונ"ל שגירסת רש"ל משום שכן נראה מרש"י:
תוס' ד"ה פרוץ כעומד נראה דהלכה כרבי יוסי הגלילי דאמר כו' כצ"ל:
ע"ב בתוס' המשך מעל"ד בפ"ק דעירובין לחי הבולט מדופנו של מבוי לרוחב המבוי כצ"ל:
בא"ד כיון דאפשר למדוד ואין להקשות כצ"ל:

בא"ד דק"ל פרוץ כעומד מותר נ"ב כן איתא בעירובין ט"ז ע"ב והלכתא כוותיה דרב פפא וכן פסק הרמב"ם שם והכא פסק כרב הונא בריה דרב יהושע וע' במגיד משנה הלכות סוכה פ"ה הל' טז:

בא"ד דסבירא ליה פרוץ כעועד אסור וה"ר שמעי' פי' דהני אמוראי כצ"ל כדאיתא בתוס' עירובין:

דף מז אלא אם כן עשה לה מחיצה עשרה טפחים בין מלמטה בין בתוך אוגנו כצ"ל כמו במשנה עירובין ד' פו:

דף יז רש"י ד"ה פסולה באויר פוסל בג' כו' היינו דחשבינן לסכך פסול הכל מן הדופן כו' כצ"ל (רש"י ריי"ף):

במשנה אם יש מן הכותל לסיכוך ארבע אמות פסולה הולך הדיוק אבל אם יש מן הכותל לסיכוך פחות מארבע אמות כשרה אשר לשון זה למשא על לשוננו כי אם אין ארבע אמות אמרינן דופן עקומה והתקרה אשר מן הדופן עד לסכך הוא כמו כן דופן ואז אין בין סכך לדופן כלום והסכך מונח על הדופן ממש ע"כ גי' הריי"ף אם יש בין הכותל לסיכוך ארבע אמות פסולה אבל אם אין שם ארבע אמות כשרה כי אז הכותל תחת קצה הסכך ומפני זה גם רש"י משנה הלשון ומציין ד"ה אם יש מן הסיכוך הכשר כו' אבל בפחות כשרה שאין כאן סכך פסול כלל וכן פי' רש"י בד"ה וכן חצר המוקפת אכסדרה כו' ונמצאת תקרת האכסדרה מפסקת סביב בין סכך לדפנות כו':

ע"ב תוס' ד"ה כדתנן המקצע מכולן כו' ועשה מהן בגד למשכב שלשה למושב טפח כו' כצ"ל:

דף יח רש"י ד"ה דלא מרבי כו' מגדיל ומשריץ כו' כצ"ל:

דף יט ע"ב תוס' ד"ה העושה סוכתו כו' דהא בעינן גבוה י' במשך ז' על ז' ואפשר כשיש שם משך ז' בגובה י' תחת השפוע שאין בגבוה י' כשרה מידי דהוה אפסל כו' כצ"ל וכ"א ברא"ש:

כ תוס' ד"ה של שיפה ושל גמי כו' והא דלא תני לי' הכא כו' נ"ב ע' מהרש"א ומהר"מ שמחולקים בפירושו מה הוא דלא תני והבוחר יבחר:

פרק שני

דף כא תוס' ד"ה יליף אהל אהל כו' מנין לעשות שאר המאהילים כאהל אמרת כו' כצ"ל ונ"ב כן איתא בספרי שם וא"ת שם בספרי קאי על הקרא וידעינן במה מדבר אבל כאן בתוס' צריך להודיע באיזה אהל מדבר עכ"פ צ"ל כאהל במת אמרת:

בא"ד וא"ת וכיון דשאר המאהילים ילפינן במת ק"ו ממצורע כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה על בני מעיים שדרה גג שלהן כו' כצ"ל תוס' ד"ה שאין לה קבע כו' הני כיון דבאין במדה טהורים נ"ב פי' שצריכין למדוד אותן אם מקבלים מ' סאה טהורים ואם לאו טמאים כי יש כלים שאין נ"מ במדה בין מקבלים מ' סאה בין אין מקבלים טמאים כמבואר שם כלים פ' טו:

דף כב גמ' והן מכוונות נ"ב פי' קורה העליונה מכוון נגד תחתונה:

רש"י שאין בגגו בקנה כו' ולענין המוטל על רוחב ובא כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה שתים באילן כו' וכן פי' שם בקונטרס נ"ב וכן מוכח לשון המשנה שהמחיצות שבאילן לא נעשה בידי אדם כי לפי פרש"י הכא גם המחיצות שבאילן נעשה ע"י אדם והיה לו למיתני שתים באילן ואחת בארץ שתים בארץ ואחת באילן ומאי דתני לשון עולין לפי' תוס' עיין ברא"ש:

דף כג רש"י ד"ה על גבי בהמה כו' וסיכך סה"ד כצ"ל נ"ב וכן מעתיק תוס':

ד"ה גזרה שמא תמות הבהמה כו' נ"ב כדי לפרש דברי רש"י ז"ל באר היטב טוב להוסיף בדבריו גזרה שמא תמות הבהמה ביו"ט ותפול או תברח ביו"ט ואין כאן דופן ולקמיה פריך לדברי אביי ורבי זירא בגולל דקולא היא מאי ש טעמא דר"מ:

ע"ב תוס' ד"ה תלמוד לומר כו' ועוד האמר בסוטה בפרק היה מביא (דף יז.) אין כותבין לא על הנייר ולא על הדיפתרא אלא על הספר שנאמר ונכתב בספר וה"נ כתיב ספר וה"נ הוה ליה למיפסל כל דבר חוץ מספר ואין כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ורבנן כו' דרשינן שפיר כלל ופרט וכלל וי"ל כו' כצ"ל:

דף בה גמ' וכן קמה קצורה נ"ב רש"י מוסיף ויו במקום וכן וגורס וקמה שבוחר לו הגי' שבעירובין כי לפי הגי' שבגמ' כאן וכן קמה היה לו לחזור כ"כ אחר ושיבולות מקיפות אותה גבוה י' והיא מד' אמות עד בית סאתים כמו בנקע ע"כ גורס וקמה שהוא כמו ענין אחד עם נקט שהדפנות מקיפות וכבר אמרו עמוק עשרה וכו' ואינו צריך לחזור:

ע"ב תוס' ד"ה שחל כו' ומיהו אותו גירסא ליתא אלא ר' יצחק גרס התם נ"ב פי' דגורס סבר לה כר' יצחק דאמר טמאי מ"מ היו שחל כו':

גמ' האי נמי מצטער הוא נ"ב עיין ברא"ש פי' נעים:

דף כו גמ' לאתויי מוכרי תכלת נ"ב כל הציצית קרוי' תכלת וה"ה ללבן (הגרי"ע ע"ש):

רש"י ד"ה כדטעים בר בי רב כו' ושותה סה"ד נ"ב עיין תוס' ד"ה תרתי ורש"י כ"ז ד"ה ואביי והגהת ח"י על הרי"ף מכולם משמע אשר ושותה אין לו מקום ו כאן וצ"ל סה"ד פיו אבל הר"נ מקיים הגי' ושותה וע"ש במשנה ד"ה אוכלין ושותין:

גמ' תרתי או תלת ביעי נ"ב עיין הגהת הגרי"ע ומצפה איתן והגראמה"ה:

תוס' ד"ה פרצה קוראה לגנב לאו כו' עד סה"ד נ"ב עיין הג' הגרמה"ה. ד"ה הישן בתפילין צ"ל הד"ה אבל לא שינת קבע (הג' הר"ר שמחה).

דה כח במשנה מעשה וילדה כלתו הרש"ל יבמות טו' אשר שם מובא בגמ' אותו מעשה ופי' שם רש"ל שלא בשביל קטן הנולד סיכך שמאי הזקן על המטה אלא שהיה לאותה היולדת בן קטן כבן חמש והיה צריך לאמו ולא רצה לזוז ממטת אמו היולדת רק לאכול ולישן סמוך לה והחמיר שמאי לעצמו לחנך אפילו קטן הצריך לאמו ודפח"ח שלא לתלות ח"ו שטות בחכמינו ז"ל שהיו חכמים מחוכמים משכילים מזהירים כזוהר הרקיע שיסכך על קטן הנולד שאפילו בבשא"א עדיין לא נכנס ולענ"ד נראה כן מלשון המשנה דתני מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ולא תני בן כי אין נ"מ מה הנולד בן או בת גם מדתני בשביל קטן ואם היה בשביל הנולד הוה לי' למיתני בשביל הקטן מכל הלין נ"ל פי' רש"ל אמיתי:

ע"ב בגמ' כל שנעור ואינו קורא אמא אמא נ"ב בעירובין גם מרמב"ם מפי' המשנה נראה שדעתו כפי' הרש"ל שמסיים שם ואין הלכה כב"ש שהחמיר וחייב הסוכה לזכרים כולם בכל השנים נראה פי' אפילו משנים שלא הגיע לחינוך אבל ימים מאן דכר שמיה מסיים וכמה כבר ארבע כבר חמש. שם וסיכך על המטה בשביל קטן כצ"ל. ונ"ב כמו דאיתא במשנה כאן ובמשניות וכמו שכתבתי לעיל במשנה:

דף כט תוס' ד"ה ואמרי לה כו' אבל שרגא אף בעודו דולק כצ"ל ונ"ב כן מעתיק הב"י לשון תוס' וכן הוא ברא"ש אף שהוא דולק וברי"ף אפילו בעודו דולק דס"ד של תוס' משום מאוס כמו מאני מיכלא ומביא ראיה מלקמן מ"ח דאסור אף בשעה שדולק ואח"כ סותר משם ראיתו ושמא כו' שאינה ענין כלל למאני מיכלא דלאו משום מאוס אסור אלא שלא תשרף סוכתו ודוקא כשהיא דולק כמו שכתכו ותדע כו' ונמצא אין ראיה משם אך לפי טעם זה שאסור משום שמא תשרף מאי אכפת לן שתשרף כמו שכתב המ"א סי' תרלט שלא תדלק הסוכה ויתבטל ממצותה ע"כ בשמיני עצרת כדי להתודע ולהגלות שלא משום מצות סוכה יושב בה מכניס לתוכו שרגא ולא אכפת לן אם תשרף דירתו אשר אין לו מקום בלעדו ויהי' נע ונד כל יום שמיני חג עצרת ש"ת באין מקום לאכילה ושינה ובלא מנוחה וזה דוחק גדול ע"כ נ"ל דעת הרמב"ם וכפי' הרב המגיד וע"ש כסף משנה ולחם משנה סוכה פ"ו הל' ה'. וכן כתב הב"י בש"ע סי' תרס"ו אם היתה קטנה שאסור להניח בה את הנר בשאר ימים יניחנו בה ולא כתב ידליק בה:

פרק שלישי

דף לא גמ' אימא לא קמ"ל והני מילי בגו שבעה כצ"ל (מהר"מ):

תוס' ד"ה אבל גזל עצים כו' בפרק הישן וגזל עצים נ"ב לפי' רש"ל ניחא אבל לפי' רש"א ומהר"מ צ"ל גזל עצים וכו':
ע"ב גמ' ההוא הדר באילנו נ"ב גם הדר בבית בתלוש לעולם בדוק ומנוסה שאין רקבון שולט בו מה שאין פרי אחר יכול לעמוד בזה:
דף אב תוס' ד"ה קווץ פי' בקונטרס כו' ובערוך פי' כו' נ"ב והרי"ף מעתיק גי' הברייתא כווץ קווץ כפוף סדוק כו' ופרש"י והר"נ כווץ שעשוי קמטים קמטים קווץ שיש בשדרה כמין קוצין וידוע אשר רש"י בריי"ף העתיק המעתיק מרש"י שבגמ' וכמה פעמים מעתיק אף מה שאינו מובא בריי"ף כלל אלא בגמ' איתא ומעתיק פרש"י שעליו בגמ' אבל מה דליתא בגמ' גם רש"י אין בגמ' ומנין יקח המעתיק להעתיק בריי"ף היוצא לנו מזה שלפני הרי"ף גם לפני המעתיק בריי"ף רש"י שבגמ' היה לפניהם גם בגמ' כווץ קווץ נמצא כווץ אין זה קווץ וקווץ אין זה כווץ ושפיר פרש"י כווץ שעשוי קמטים קווץ שיש בו קוצים ולא כהערוך שפירש כווץ כמו קווץ בערך קווץ על שניהם איין געשרומפען היינו צמיתה:
דף לג גמ' וכתיב התם ולקחתם אגודת אזוב נ"ב ז"ל הרמב"ן שם והוסיף (משה) בזאת הפרשה ביאור בנתינת הדם שתהיה באגודת אזוב שלא נאמר למעלה בפירוש (בפרק ז במאמר השי"ת למשה) אבל שם נאמר סתם ולקחו מן הדם ללמד שכל לקיחה האמור' בתורה סתם שתהא באגודה עכ"ל והנה לפי דבריו יהי' כאן הפי' כתיב הכא ולקחתם לכם וכתיב התם ולקחתם אגודת אזוב ולמדין מזה אשר ולקחו דקאמר השי"ת למעלה הוא באגודה ויליף ר' יהודה לקיחה לקיחה ולקחתם מן ולקחו מה ולקחו באגודה אף ולקחתם באגודה ורבנן לית להו לקיחה לקיחה פי' ליליף ולקחתם מן ולקחו ובעז"ה מובן בטוב דברי תוס' מנחות לז ד"ה לא גמרי כו' א"נ כו' וע' מה שכתב האלשיך מה ראה משה לצוות אגודת אזוב:
דף לד גמ' למאי נ"מ למקח וממכר נ"ב עיין שבת שם מה שכתבתי על הגליון:
ע"ב תוס' ד"ה ענף עץ עבות שלשה כו' אוקימנא ענף ע שענפיו חופין את עצמו ודרשינן כו' כצ"ל:
דף לה הגהת הגרי"פ על תוס' ד"ה לפי שאין בו כו' ר"מ מ"ז ומהרש"א גורס ומאן דפסל היינו מדרבנן ע"כ הגהת הגרי"פ ונ"ב אבל מהרש"א מסיים והוא דחוק ע"כ טוב לנו לומר כי כולו טעות ולמוחקו כרצון מהר"מ:
ע"ב תוס' ד"ה דאי בעי מפקר נכסיה כו' לעני כמו ישראל דנפיק בשל תרומה כו':
בא"ד והוי מצי למימר הואיל וחזי לעני כי היכי כו' נ"ב ושם מתרץ תוס' זה ואומר כיון דמשכח טעמא דאפילו לדידיה מצי חזי אמר ע"כ:

דף לו גמ' הא לן והא להו נ"ב הנה פי' רש"י ז"ל נעלם ממנו אך הרי"ף והרמב"ם פי' אחר להם והמ"מ מקיים פירושם והב"י בש"ע מקיים פסקם על כן לענ"ד אומר כי הנה ידענו אשר כוש והודו קרובים זה לזה והודו הוא הנקרא עתה אינדיען והוא אינדיען מזרחית וכוש כ"כ אינדיען מערבית סמוך להודו והם שני לשוני הארץ כמו שני שיני מגירה ותוצאותיהם לים הדרומי ותהלוכות ישראל ממצרים במדבר העמים היה ביניהם לבין דרומה של א"י ובבל הוא במזרחית צפונית של א"י נמצא בבל הרבה רחוק מכוש יותר מא"י וידוע כי באינדיען בני אדם שחורים כצבע השחור ממש והצמחים שם כ"כ שחורים אך לא כשחרות האדם אך נוטים מעט לירוק (בלאה) וכן אתרוגים בא"י הרוב כמעט כולם המה כאתרוגי אירופא אבל נמצא שם גם שחורים גוונם קרוב לאתרוגי כוש ולאשר א"י אינו רחוק כל כך מכוש כמעט דומים הם בתבניתם לתבנית אתרוגי כוש ופסולים ומכ"ש אם המצא ימצא בא"י אתרוג הדומה לגוון אדם כושי שפסול אבל בבבל אף אם ימצא אתרוג שחור דמות שחרותו רחוק מדמות שחרות אתרוג כושי כי לאשר בבל רחוק הרבה אף אם ימצא פרי כהה הוא נוטה רק מעט לשחור הלכך אתרוג שחור בבבל כשר אבל אם נזדמן אתרוג שחור דומה למראית אדם כושי אף בבבל פסול ופי' בהברייתא כושי הוא כינוי לשחור וכאלו תני שחור לבן כו' ואח"כ אמר מר כושי פסול ופירושו שחור פסול והתניא כושי כשר (שחור כשר) דומה לכושי פירושו לאדם כושי פסול אמר אביי כי תנן נמי מתניתין דומה לכושי לאדם כושי תנן רבא אמר לא קשיא הא לן לבני א"י כושי (שחור) פסול אתרוג השחור הנמצא בא"י מפני שא"י קרוב לכוש גם גוון השחרות דומה קרוב לאתרוג הגדל בכוש ופסול הא להו לבני בבל אתרוג שחור אשר יגדל שם כשר שמפני שבבל רחוק מכוש אף פרי השחור אשר יגדל שם בהיר הוא נגד פרי כושי אבל אם דומה לאדם כושי פסול זה הוא פי' הרי"ף והרמב"ם ופסקם בזה וכן פירש הב"י בש"ע:

ע"ב גמ' והא ר' חנינא מטביל בה ונפיק בה נ"ב פי' אתרוגים שהיו לו לאכילה היה אוכל היום קצת מהן ובהמותר יוצא למחר למצוה אבל באתרוג אשר הוקצה כבר למצוה אסור לאכול הימנו (ר"נ) וכן כתב תוס' לקמן מו:

בריש העמוד ד"ה אתרוג:

במשנה אפילו בחוט במשיחה נ"ב לפ' הגירסא זאת שלפנינו הם שני מינים חוט הוא שהחייט תופר בו משיחה הוא אותו החוט שהחייט מוציאה מן הסחורה כשרוצה לחתוך בקו הישר:

דה לז גמ' ועלי עץ שמן נ"ב עיין ר"ה דף כ"ג תוס' ד"ה עץ שמן אפרסמון:

ע"ב תוס' ד"ה אמאי ונתן אמר רחמנא כו' ובפ' הערל (עב) קאמר כתב רחמנא ולקחו ונתן דאפילו שקלי תרי ויהיב חד נ"ב כן איתא שם בגמ' וכן מקיים המהר"מ כאן הגי' ושפיר כתבו התוס' הייני שקלי תרי מאפר ויהיב חד במים ולפלא למה בא הב"ח ומשנה הגי' שקיל במקום שקלי ונלע"ד שהב"ח סובר כהאי פירושא שמביא רש"ל בשם רש"י אפי' שני חלקים אפר וחלק אחד מים ולפי האי פירושא הדין עם הב"ח שצ"ל שקיל שאחד שקיל תרי חלקים מאפר ויהיב חד מים חלק אחד מים ולפי זה צ"ל מים ולא במים ושריר וקים אך אותו הרש"י לא ידעתי מקומו:

במשנה והיכן היו מנענין נ"ב האי היו למשא על הלשון וטוב לו לישא גי' הרי"ף והרא"ש הוא במקום היו אבל מי יתן וגם הוא לא היה כמו דאיתא בגמ' וקאמר היכן מנענין:

שם דברי ב"ה וב"ש אומרים נ"ב מקדים ב"ה לב"ש ע' תי"ט:

בגמ' מביא משנה דמנחות מניח שתי הלחם על שני הכבשים כצ"ל נ"ב כן הוא גי' הרי"ף והרא"ש וטוב ויפה ואמיתי הוא לפי מסקנת הגמ' שם על הקרא שמביא רש"י שמתחלה כתיב הכבשים על הלחם ואח"כ הלחם על הכבשים ואמר רבי שם בגמ' על בסמוך ואין סתירה בקרא כמו שהכבשים סמוכים ללחם כן הלחם סמוך לכבשים ולפי גירסתם גם במשנה פירוש על סמוך וכן פסק הרמב"ם תמידין ומוספין פ"ח הלכה י"א וע"ש בכ"מ ולחם משנה וע' מנחות פ"ה משנה ו' בהרע"ב ותי"ט:

שם ומניח ידיו תחתיהן כצ"ל וכ"נ כי במשנה שם איתא ומניח שתי ידיו מלמטן:

שם ומניף מוליך ומביא כו' כצ"ל נ"ב כי מוליך וכו' הוא פי' על ומניף מאי הוא הנפה ולא שייך ומוליך וגם רי"ף ורא"ש מעתיקים מוליך ושם במשנה ליתא כלל ומניף רק ומניח שתי ידיו מלמטן מוליך וכו':

תוס' ד"ה בהודו לה' סה"ד משמע דמנענע בלא הלל נ"ב וכן מוכח מרב אחא בר יעקב שהיה מנענע בתחלת נטילה אחר הברכה שהרי אמר בשעת הנענוע גירא כו' ובהלל אסור להפסיק (רא"ש ור"נ):

דף לח בגמ' רב אחא בר יעקב ממטי ומייתי ליה אמר כו' נ"ב פי' אחר הברכה שבירך על הלולב בשעת נענוע אמר הכי אבל בהלל אסור להפסיק ר"נ והרא"ש מביא ירושלמי שמפורש שם ממטי ליה ומנענע כד מברך עליה ואומר גירא:

בתוס' ד"ה ותהי לו מאירה כו' דהא בגדול מקרא כו' נ"ב ואין בו מאירה שדרך הגדול להקרות אפילו לבקיאים ר"נ וטוב לקיים פירושו בתוס':

שם ד"ה באמת אמרו כו' ובתוספתא קתני כו' ואיכא לאוקמי כשאכלו שיעורא דאורייתא כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה מכאן שמצוה לענות בראשי פרקים כו' ושמא מתחלת הלל עד הודו פרק אחד מדלא עשה כו' נ"ב מכאן מוכח שאין להלל חיתוך:
שם ד"ה אמר רבא לא לימא כו' אמר רבא אסוקי מלתא לית לן בה כצ"ל ונ"ב ע"ש ביבמות הגהת הגרי"ב:
דף מ רש"י ד"ה טעמא דלולב בר ששית כו' הא דשביעית אסור כו' כצ"ל:
שם ד"ה ה"ג עצים דהסקה תנאי היא כו' ובסדר ישועות נ"ב הוא סדר נזיקין והוא בב"ק דף ק"ב כתוב ואינו מוגה פי' שאין שם וסתם וכן נראה בעיני פירוש הגי' בלא וסתם ושם בב"ק מביא רש"י גי' רבותיו כמובא בתוס' וכתב על פי רבותיו וזו שמעתי והגון הכל היפך מכאן ומוכח שפרש"י בכאן ופרש"י בב"ק לא מיד אחד יצא וכבר הוכחתי זאת כמה פעמים אשר רש"י שמש"ס לא כולם יצא מרש"י אך מפרשים שונים הם וכולם בשם רש"י יקרא וע"כ כשמביא תוס' פרש"י רובו ככולו מכנים אותו בשם קונטרס כי קונטרס הוא קומנטרס בחסרון מ' וקומנטרס הוא שם מפרש בלשון יון:
ע"ב רש"י ד"ה שמא יגדל מהם כו' הוא זמן ביעור לפירות ולדמיהן נ"ב פי' האי ביעור אכילה שזמן לאכלם בבית עד שלא תכלה לחיה מן השדה אבל כשתכלה לחיה מן השדה אז צריך לבערם מן הבית:
דף מא רש"י ד"ה לא צריכא דאיבני בליליא כו' ושוברין אותו שיזובו מימיו נ"ב הנה זאת לא ידעתי היכן מצא רש"י במשנה וברמב"ם ובתוספתא איתא ושטחוהו בעזרה והרוח מנשבת בו נתנוהו ברחים כו':
תוס' ד"ה אי נמי סמוך כו' ולא יוכל לבקר מהיכן יקצרו את העומר והכין מגלות וקופות כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה ואמר שמואל סכין איצטריך ליה לשמואל למימר כו' ואפשר דמשום הכי מביא לדשמואל הכא כי בלעדו היה אפשר לחלק נמי בין כתבי קודש ללולב אבל הרי"ף והרא"ש באמת לא מעתיקים כלל הא דשמואל הכא:
דף מב רש"י ד"ה לשמור תפלין שלא יכנס בהן לבית הכסא ע"כ נ"ב בב"י בש"ע איתא קטן היודע לשמור תפלין בטהרה שלא יישן ולא יפיח בהם ורמ"א מוסיף כפרש"י שלא יכנס בהן לבה"כ:

פרק רביעי

ע"ב רש"י ד"ה ללמוד נענועו או ברכתו נ"ב פי' איך לאחוז האתרוג בשעת ברכתו ומה הוא דרך גדילתו אם כמו שתולה באילן עוקץ למעלה ושושנתא למטה או דרך גדילתו התחלת

גדולו שושנתא למעלה ועוקץ למטה גם להראות לו מה הוא פיטום ומהו שושנתא אשר מורגל בפינו ובגמ' קורא לפיטום עוקץ ולשושנתא פיטום ולכל זה צריך שיטלנו בידו לילך אצל בקי אבל ללמוד נוסח הברכה אינו צריך ליטול הלולב עמו:

דף מד ע"ב רש"י ד"ה אריך כו' לא אריך לנא למחזי סה"ד כצ"ל:

דף מה רש"י ד"ה פייס בפני עצמו כו' לפי שכסדר היו מקריבין כצ"ל ונ"ב וכן הוא רש"י רי"ף ור"נ:

ע"ב רש"י שהיין והמים מגולין כו' שהרי משלים לשיעורן נ"ב ע' חשק שלמה:

שם ד"ה וחוזרין על העקב כו' למעוטי בהילוך ממעטינן כצ"ל ונ"ב וכן מעתיק תוס' שם:

שם ד"ה נפגמה קרן המזבח אבנים ע"י שזרקו בו כצ"ל ונ"ב פירוש לפירושו כי רש"י לשיטתו שהקרנות היו של אבנים שלמות אבן אמה על אמה לכל קרן וקרן כמו שפי' לקמן ע"א ע"כ מפרש גם הכא נפגמה קרן המזבח שהקרנות היו אבנים אבל תוס' דוחה פירושו ואומר כי מסיד היה מעורב עם חלוקי אבנים ונפגמה חודו של קרן שמסוד יבש:

דף מט תוס' ד"ה שכל מזבח כו' גבי אבני מזבח ששיקצום וגנזום כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דף נא מעלין מדוכן ליוחסין נ"ב מדוכן לשון ישמעאל שם האיצטבא דוכן ועומדין עליו הלוים (ערוך) ע"כ קורין לברכת כהנים דוכנן שעומדים למעלה מהעם ואי לדידי צייתי בימים נוראים שהכהנים רבים והבעלימער שלפני ארון הקודש לא יכיל אותם לא יעמדו על הארץ אלא יעלו על האצטבות במזרח מכותל דרום עד צפון ויתברכו כל העם מתחת ידיהם הפרוסות על ראשיהם:

במשנה לכל אחד ואחד נ"ב קאי נמי על ארבעה ספלים כפרש"י:

רש"י ד"ה מבלאי מכנסי כהנים ממכנסי בגדי השרד כו' נ"ב השרד לא שייך כאן כלל וע' שמות ל"א י' ורש"י שם וצ"ל כאן ממכנסי בגדי הקודש שהיו משל ציבור להוציא בגדי חול שנושא בביתו שהיו משלו ובשבת פרש"י בקיצור ונכון וז"ל שם מבלאי מכנסי הכהנים ממכנסי כהנים הבלואים ע"כ:

ע"ב רש"י ד"ה כוחלא שיש צבוע ככחול כצ"ל:

שם ד"ה דמחזי כאדותי דימא כגלי הים שהאבנים משונים במראיהן זו מזו ושורה נכנס ושורה יוצא והעינים כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה קרא הגבר כו' ואפילו סלקן מן הבור אחר קרות הגבר כו' כצ"ל (מהר"ם):

דף נג רש"י ד"ה אשרי ילדותינו שלא עברנו עבירה בילדותינו לבייש זקנותינו נ"ב לענ"ד בזה הזקנה מבייש הילדות כמו שני אחים מאב אחד ומאם אחת ואחד י"ש ולא כן השני הלא הי"ש מבייש את אחיו אשר אינו ירא ע"כ לולא פרש"י ז"ל נ"ל שכך אמרו

לאשר בטבע הצעיר יש לו חום וסולדת אותו ומתפלל ועושה מצוה בחימום ובהתלהבות והזקנה מיקר האדם ומתפלל ועושה מצוה בקרירות בלא חום והם אף בזקנותם היו יראים ושלמים וחסידים ואנשי מעשה בזריזות והתלהבות וחום בדחילו ורחימו והיו אומרים ואינו מתבייש הזקנה מפני הילדות ואשרי אינו קאי על ילדותינו אלא עומד בפני עצמו אשרי משובח וטוב הוא ומה הוא הטוב והשבח ילדותינו וכו':

דה נד ע"ב תוס' ד"ה אלא ד' ימים בלבד כו' והחלקים עולין ליום לסוף שלשים שנה נ"ב ועוד ש"ס חלקים יותר מיום וש"ס חלקים לשלשים שנה עולים ליום לסוף שני אלפים ומאה וששים שנה:

ה ור בכמה

דף נה ע"ב רש"י ד"ה ובחילוק לחם הפנים אם אירעה שבת ברגל כו' נ"ב משום דתני בשלשה פרקים והיינו בשלשה רגלים כפרש"י ועצרת בתוכם ובשבילו כתב רש"י אם אירעה אבל פסח וחג אינם בלא שבת בתוכם:

מסכת ביצה

פרק ראשון

דף ב תוס' ד"ה מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין פ"ה אע"ג דאין ראויין כו' נ"ב ע' רש"י שבת דף קמ"ג במשנה ד"ה עצמות:

ע"ב רש"י ד"ה רב יוסף אמר כו' ובית הלל דאסרי משום פירות הנושרים מן האילן ביו"ט וקא סלקא דעתך כו' כצ"ל ונ"ב וע' להלן ע"א תוס' ד"ה גזרה וכו' אך תימא מאי שמא יעלה כו':

דף ג תוס' ד"ה רבי יוחנן אמר כו' לדבריכם הכי הוא והכי נראה לי כמדומה נ"ב פי' בדברי חכמים כיון שאני מחליף והכל דברי ר' יוחנן:

דף ד גמ' והתחתונות מעלות את העליונות כו' נ"ב האי את פירושו עם והתחתונות מעלות עם העליונות:

רש"י ד"ה ור' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין של היתר לבד פום של איסור מעלין אותו בא' ומאה ואם לאו הפומין אסורין ואין השולים מועילין לבטל עם הפומין הואיל כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה הלכתא כותיה דרב בהני תלת שאמר לענין ביצה זו משבת ליו"ט ולקמיה כו' כצ"ל (רש"ל):

דף ה תוס' ד"ה ונתקלקלו כו' ואם יבואו יהא מן המוספין ואח"כ יביאו את שאר קרבנות ואת התמיד כצ"ל:

דף ו רש"י ד"ה דאיכא חברי כו' והאי גלימא דאמרינן לעיל אינו צורך המת ומיירי שיש לו תכריכין אחרים כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה והאידנא כו' דהא לענין הרבה דברים אשכחנא דאנן בני תורה כו' כצ"ל ונ"ב וכן מעתיק הישׁ"ש ובזה ניחא שמביא ראיה מיבמות אע"ג דשם מיירי בגבלא:
דף ז גמ' והדר פשיטא נ"ב ע' מהר"ם שיף:
תוס' ד"ה ומצא כו' ופירש הקונטרס דגמורות קאי אחלמון אבל כו' נ"ב ע' תפארת שמואל:
דף ח ע"ב גמ' אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר נ"ב ברמב"ם איתא הרי זה יכסהו ובש"ע בב"י יכסנו ובתוס' חולין (דף עט ע"ב) ד"ה בין לרבנן מעתיק חייב לכסות:
דף ט גמ' דאמר שמואל חלת (ח"ל) מוקף ח"ל ומציין להב"ח וכן ברש"י ואני אומר שהוא טעות הדפוס שלא ח"ל צריך היקף אלא חלת צ"ל מוקף בגמ' וברש"י ובב"ח צ"ל תרומת ח"ל וכן הוא בבכורות ואמר שמואל תרומת ח"ל אוכל וכו':
ע"ב גמ' בני ר' חייא נפקי לקרייתא כצ"ל. ושם על הגליון הגהות הגרי"ב בע"ז נמי כתב רש"י ד"ה בני ר' חייא יהודה וחזקיה שמן ע"כ ולכאורה קשה מה לו להביא מרש"י הלא גמ' מפורשת נדה (דף כז ע"א ובדף מ ע"א) יהודה וחזקיה בני ר' חייא ונ"ל כי מזה שמפורש יהודה וחזקיה בני ר' חייא אין ראיה מוכרחת על כל היכא שנמצא בש"ס בני ר' חייא סתם שהם כ"כ יהודה וחזקיה כי אולי היה לו עוד בנים אשר בני ר' חייא סתם יקראו ע"כ מביא מרש"י בע"ז אשר גם שם איתא בגמ' בני ר' חייא סתם ופרש"י שמם יהודה וחזקיה א"כ גם כאן הן הן המה:
דף יב ע"ב גמ' ס"ד שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום וכו' נ"ב לכאורה קשה א) למה מקדים בגמ' היום לאמש ובמשנה אמש קודם ב) שמקדים שהורמו לנשחטו הלא השחיטה קודם להרמה גם מאי שייך על הורמו ס"ד הלא מפורש במשנה שהורמו מהיום ד) למה מסיים ושהורמו מאמש ושנשחטו מאמש אשר על זה לא קאי הס"ד כלל כיון שהורמו מאיש פשיטא שנשחטו מאמש לא היום ה) מני מתניתין לא ר' יוסי ולא ר' יהודה מקדים ר' יוסי לר' יהודה ובתוספתא ר' יהודה קודם לר' יוסי אך באמת לא קשה כלל ובמשנה הלשון מדויק שמקדים אמש להיום כי אמש קודם להיום ובגמ' הכי פירושו ס"ד מה שאמרו במשנה שהורמו מהיום מיירי שכ"כ נשחטו מהיום באותו יום שהורמו כמו שהורמו מאמש בע"כ מיירי שנשחטו מאמש באותו יום שהורמו ובאמת הס"ד לא קאי רק על השני תיבות שנשחטו מהיום ולפי זה בע"כ מתני' לא אתיא אלא

כאחרים ומקדים ר' יוסי כי כר' יוסי ודאי לא אפשר לאוקמי אף בלא ס"ד ולפי הס"ד גם כר' יהודה לא אתיא ובע"כ אחרים הוא והכל מדויק בטוב טעם:
שם אושפזיכניה דרבה בר רב חנן כצ"ל ונ"ב וכן איתא ברי"ף ורא"ש:
דף יג תוס' ד"ה איכא דאמרי נ"ב לחלושי דעת והשגה כמוני ציינתי לי הציון הזה להבין בטוב דברי תוס' וביותר דברי המהרש"א אשר עליו &&ציור&&
דף יד תוס' ד"ה איכא בינייהו דידע כו' ופסק ר"י שיש לאסור בכל ענין נ"ב ע' ר"נ:
דף טו גמ' אמר אביי כו' היה בא בדרך כו' ע' מלחמות שמתרץ לפרש"י מה ששינה אביי לומר בדרך שקעה עליו חמה ובבהמ"ד קדש עליו היום ואענה ג"א חלקי בעזרת חונן דעת כי מי שתפלין בראשו ואחר שקיעת החמה עודו בדרך הוא מאותם ל"ע אשר עליהם אמרו חז"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ובא אליו ש"ק בלא הכנה ושוקע עליו חמה כיום חול אבל מי שזוכה לשתי שולחנות ויכול לישב עש"ק בבהמ"ד והשבת נכון לפניו ודאי מכין א"ע לקבל שבת מבעוד יום בקדושה ועליו אומר וקדש עליו היום:

פרק שני

דף טז ע"ב רש"י ד"ה מסדר מתניתא כו' לפני מר שמואל שיהיו סדורות בפיו כעיקרן כצ"ל (ר"נ):
דף יז תוס' ד"ה מאי טעמא כו' גבי שכיב מרע דקאמר ותיזיל איהי ותיחוד כצ"ל:
בא"ד וי"ל דשכיב מרע שאני דהתירו שלא תטרף דעתו עליו כצ"ל ונ"ב ושם בגיטין תוס' ד"ה ותיזיל אמרו טעם אחר בש"מ הקילו דלא תפול קמי יבם:
ע"ב במשנה חל להיות אחר השבת כו' ואדם בשבת נמי חייב אדם לטהר א"ע ברגל ע"כ טובל א"ע בשבת קודם הכנסת הרגל כדי לטהר א"ע ברגל מה שלא היה מחויב בשבת (יש"ש) אבל יו"ט שלפני השבת אסור לטבול א"ע ביו"ט קודם הכנסת שבת כי מראה בזה ההיפך שמטהר א"ע לשבת כאילו לא היה מחויב בזה ביו"ט והוא מבזה את המועדות:
דף יט רש"י ד"ה אבל לא עולות כו' לעי שאין בה אכילת אדם כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה מביא אדם תודתו בחג הסוכות כו' ואכלת שם ושמחת והאי קרא בהר עיבל כתיב כו' כצ"ל ונ"ב ע' רש"י דברים כ"ז ב' סוטה ל"ה ע"ב ד"ה בגלגל וד"ה כיצד כתבו
דף כ ע"ב גמ' כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן או ששחטן נ"ב כאורה האי ששחטן מיותר אך לפי דברי תוס' במנחות ד"ה או ששחטן פי' כמצותו לשמן אך האי בין אין חן והגי' בנזיר חלק וישר כי שם הגי' או ששחטן לפני זמנן או לאחר זמנן:

בעין משפט ס"ו מיי' פ"ב מה' שגגות הל' י"ד נ"ב ושם רק לאסור הזריקה בשבת אבל להתיר ביו"ט לא מצאתי:
דף כב ע"ב במשנה מכבדין בית המטות נ"ב במשניות איתא בין המטות וכן גי' הרי"ף ופי' הרע"ב ומפני שהוא מקום מועט וכו' מה שאין כן בית שהוא גדול:
דף כג מאי קטורא אי קטורא בי ידי כצ"ל כמו דאיתא ברי"ף ובב"י (סימן תקמא) ובהמ"מ והגהות מיי' וע' תוס' מ"ק:
במשנה פרתו היתה יוצאה כצ"ל כגי' הר"נ ע"פ הירושלמי שרק פעם אחת יצאה והושחרו שיניו מן הצומות ומן התעניות וכן הגי' בשבת:

פרק שלישי

דף כה רש"י ד"ה מדברי רבינו כו' ורב נחמן דקרי ליה לרב חסדא ור"ה חברין כו' כצ"ל:
דף כז תוס' ד"ה אלא ר' מאיר וכו' אבל לא בקנסותיו סה"ד נ"ב ע"ש בראש סי' ג' פרק ד' ובתיו"ט:
דף כח ע"ב גמ' והוא שיש עליו כזית בשר נ"ב הר"נ לא שיר גרם כזית:
במשנה שקול לי נ"ב ע' ק"נ:
בהגהת הב"ח גדולה היא ואינה ממאנת:
דף כט ע"ב גמ' הא דידן ברתיה דרמי בר חמא ורמי בר חמא הוי שכיח קמיה דרב פפי מרא דעובדא ואי לא כו' כצ"ל ונ"ב רי"ף ורא"ש וה"ג:
שם בגמ' ואתרוג אחד ובלבד שלא יזכיר סכום מקח רשב"א אומר סכום מנין כצ"ל כמו בתוספתא וברי"ף:
תוס' ד"ה שמואל כו' וצריך לעשות פחות מכשיעור ולא ימדוד כו' נ"ב ע' מהר"ם:

פרק רביעי

דף כ תוס' ד"ה אין מטפחין פ"ה משום שיר או משום אבל ולא נהירא דיפוק ליה כו' עד סה"ד ול"נ דהן הן דברי רש"י משום שיר האיסור שמא יתקן כלי שיר כדמפרש בסמוך או משום אבל האיסור משום צער:
בא"ד ולקמיה מפרש שמא יתקן כלי שיר נ"ב פי' רש"י בעצמו מפרש לקמיה בסמוך בד"ה מרקדין והמציין דף ל"ו לא דק יפה כי מה שכתב תוס' ולקמיה אין כונתו על הגמ' כי היה כותב ולקמן ואין מקום כאן להראות לגמ':
דף לא ע"ב תוס' ד"ה אבל קרדום כו' דאין אנו בקיאין בקרדום וקופיץ כצ"ל:
דף לג ע"ב תוס' ד"ה פטור כו' ובסמוך מתיר רב יהודה אף בקשין להריח כצ"ל:
דף לד ע"ב רש"י ד"ה תינוקות כו' ולא עשרו למ"ש לא יאכלו כו' כצ"ל:
דף לה רש"י ד"ה דטבל מוכן הוא כו' במתני' נמי משום דאיהו בדבורו קבעיה כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דף רה ע"ב רש"י ד"ה משילין פירות כו' מי שיש לו פירות או חטין ושעורין שטוחין כו' כצ"ל כי חטין ושעורין אינן פירות ופירות אינן חטין ושעורין וז"ל הרע"ב מי שיש לו פירות או תבואה ע"כ:

רש"י ד"ה השחול והכסול כצ"ל:

דף לו ע"ב גמ' רב אשי אמר מי קתני כו' נ"ב ע' שבת מג: תוס' ד"ה רב אשי אמר במשנה ולא מגביהין תרומה ומעשר כל אלו כו' נ"ב ע' תיו"ט וע' יש"ש סי' ו':

תוס' ד"ה והא מצוה קעביד כו' סה"ד אסור כ"כ לתת גט בשבת נ"ב וז"ל הר"נ וכ"ש גירושין דלא סגיא אלא בכתיבה וצריך ג"כ שיהיה נכתב בו ביום ומ"ה לא חש למתנייה:

דף לז פיסקא כל אלו ביו"ט אמרו נ"ב הרי"ף מתחיל הפיסקא אין בין יו"ט לשבת וכן הרא"ש ויש"ש:

ע"ב ערבית לבית הכנסת כצ"ל כמו ברי"ף:

מסכת ראש השנה

פרק ראשון

דף ב תוס' ד"ה בחודש זיו כו' א"נ זימנין דניסן דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה נ"ב תוס' קרי לחדשי חמה חודש דתקופה מפני שהתקופות לפי חדשי חמה יחשבו חדשי לבנה ניסן אייר סיון תמוז אב אלול תשרי חשוון כסלו טבת שבט אדר וכל חודש מהם הוא כ"ט וחצי יום וחדשי חמה טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים וכל חודש מחדשי חמה הכל הוא ל' יום ועשר שעות וחצי למען יהיה פסח האביב וסוכות באסיף צריכין אנחנו להוסיף חדשי עיבור והמה שבעה במחזור קטן שהוא י"ט שנים וכל חודש טלה נקרא ניסן דתקופה וחודש שור הוא אייר דתקופה וזה שכתבו התוס' זימנין דניסן דתקופה היינו טלה בתוך של לבנה ולאו דוקא זימנין אלא הרוב הכי איתא היינו ט"ו שנים במחזור קטן ואז אייר דתקופה שהוא שור מתחיל איזה ימים בתוך של לבנה:

תוס' ד"ה מקיש מלכות שלמה כו' דהכי הוה מעשה שמלך שלמה בניסן נ"ב וכן כתב רש"י לקמן דף י"א:

דף ע"ב תוס' ד"ה למנינא אחרינא כו' נ"ב ע' חכמת מנות פי' על דברי תוס':

ד"ה שנת עשרים לארתחשסתא כו' הוה ליה לאקשויי מהאי קרא גופיה דשנת עשרים דמחודש תשרי קחשיב כצ"ל (רש"ש):

דף ך גמ' נפקא מינה לנודר למיקם עליה בבל תאחר דתניא כו' כצ"ל:

ונ"ב כן מפורש בתוס' דלא גריס ורבי שמעון היא וכן משמע מרש"י:

דף ה גמ' לא תאחר לשלמו הוא ולא חלופיו נ"ב לשלמו דריש דה"ל למכתב לשלם ומדכתיב לשלמו משמע אותו עצמו:

רש"י ד"ה ועולות ושלמים כו' והה"ה לבכור ולמעשר ופסח שהן חובה ע"ז על הגליון הגהת הגרי"ב ע' מהרש"א נ"ב כונתו מהרש"א על תוס' ד"ה ומעשרות

דף ו גמ' אלא א"כ מבקשים ממנו ממון נ"ב בזבחים פרש"י ממון שגזל וע"ש בשיטה מקובצת אות ג':

ע"כ תוס' ד"ה בשלמא לר' כו' וה"ה דהוה מצי לשנויי הכי לרבי ולרבנן כצ"ל (רי"ע) ד"ה אשה בעלה משמחה כו' ומיהו אשכחן בפסחים פ' אלו דברים (דף עא.) אפי' בזמן שב"ה קיים היכא דלא אפשר משמחו בכסות נקיה ויין ישן כו' כצ"ל:

דף ז רש"י ד"ה אין מעברין אין מעיינין בצרכי עיבור להודיע כצ"ל (רש"ש):

דף ח גמ' רב אשי אמר ארבעה ראשי שנים הם שהן בארבע ראשי חדשים נ"ב נ"ל דכן מוכח מלשון דלא תני דברי ב"ש אלא כדברי ב"ש האי כדברי ב"ש קאי ריש מתני' ארבעה ראשי שנים הם שהן בארבעה ראשי חדשים כדברי ב"ש אך ב"ה פליג עלייהו והנם רק שלשה ורב אשי רגיל להיות סוף המדברים ונקטינן כותיה:

תוס' ד"ה לתקופות כר"א כו' לאחר שצרפו כל השעות והחלקים של כל מחזורים כו' כצ"ל (רש"ש):

דף ט ע"ב גמ' ת"ר יובל היא נ"ב כאן מוסיף הב"ח יובל עוד הפעם וביובל היא השלישי מוחק היא ולענ"ד טוב למחוק כל היא אשר אצל יובל וכן הוא גי' ר"ח וכן הוא בת"כ ושפיר נכון:

תוס' ד"ה מבריך כופף היחור וכו' לשון תוס' טוב לי להחליפו על לשון מנחת בכורים מורכב משתי התוספתות וז"ל מבריך כופף את הזמורה בארץ ומכסהו בעפר וקוצץ במקום הכפיפה והוה אילן אחר:

דף יא ע"ב פיס' ד"ה יום שמזל כימה שוקע ביום כו' ואין הסדר כן דבניסן טלה עולה בתחלת היום ושוהה שתי שעות עם חלק אחד משלשים בשעה כו' נ"ב פורתא לא דק כי 1/30 שעה הוא 2 מינוט ובאמת שוהה רק שתי שעות 3/4 1 מינוט כי שנת חמה שס"ה ימים ששה שעות עולה על חודש חמה 1/12 מזה שלשים ימים 1/2 10 שעה ויום אחד הוא 1/30 מזה ויום א מינוט שתי שעות 1/12 מיום עולה 2 שעה 3/4 1 מינוט:

דה יב ע"ב פיסקא ולנדרים כו' מחקתי כו' כי אין בברייתא אחר ולנדרים כלום:

שם התבואה והזיתים משיביאו שליש המוחק מוחק זה השני וכתב מרש"י מבואר דלא הוי גריס ליה נ"ב לענ"ד אינו מבואר כי יש סתירה ברש"י מד"ה מנה"מ משמע דלא גריס

ליה ומד"ה משתצמח לזרעים שמקדימו לד"ה התבואה ולד"ה והזיתים משמע דגריס ליה גם ד"ה מנה"מ יש ליישב אף אם נאמר דגריס ליה:

דף טו רש"י ד"ה או שבט דתקופה לסוף שלשים של תקופת טבת נ"ב היינו גדי נכנס שבט של חמה נ"ב היינו דלי ושעות לא מדקדק רש"י לכתבם כי באמת לסוף שלשים יום ועשר וחצי שעה:

ע"ב תוס' ד"ה בנות שוח כו' דאמרינן בבראשית רבה נ"ב (סוף פרשה ט"ו) עץ שאכל אדם הראשון דקרו ליה בנות שוח לפי שגרמו שוחה לאדם נ"ב שוחה פי' יללה כמו ישפוך שיחו תהלים ק"ב וע' מה שכתבתי בחורה על ויצא יצחק לשוח בשדה ולפנינו במדרש ליתא כלל בנות שוח אלא הכי איתא התם אחר שכתב שתאנה היה אותו עץ שאכל אדם הראשון מה היתה אותה התאנה ופי' מ"כ שהרבה מיני תאנים הם ר' אבין אמר ברת שבע דאמטית ז' ימי אבלא ותוס' מפרש ברת שבע הוא בנות שוח ר' יהושע דסכנין אמר ברת אליתא פי' מ"כ גם היא מין תאנה דאמטיות אליתא לעלמא פי' מ"כ יללה וקינה ומסקנת המדרש ח"ו לא גלה הקב"ה אותו אילן לשום אדם ולא עתיד לגלותו:

בא"ד ומסתמא מן הטובות אכל שנאמר ונחמד העץ להשכיל נ"ב נ"ל משום דסמיך ליה ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה ע"כ מביאו ולא מביא רישא דקרא כי טוב העץ למאכל:

דף טז רש"י ד"ה להבא ביה"כ שעבר עכשיו בקרוב וכן לשון משנה במסכתא נדרים (דף ס.) וכו' ולפרש"י התם אשר לפנינו שפי' שם שעומד באותו יום ראש חודש נחשב להבא ר"ח זה שהוא עומד בתוכו הוא נמנה עם ימים הבאים שהוא ראשון שלהם וכן פי' שם שנה זו אסור בכל השנה ואותו היום של ר"ה שהוא עומד בו אינו ענין ואינו שוה ללהבא דהכא והר"ן והרא"ש מפרשים התם חדש זה אסור בכל החודש אם עומד באמצע החדש ואמר חדש זה אסור עד תשלום החדש ור"ח הבא אחריו להבא ומותר בו בודאי אינו שוה לכאן:

דף יז רש"י ד"ה מעביר ראשון ראשון עון שבראשונה הבאים לתתו לכף כו' כצ"ל:

ד"ה ועוד עצמו כו' אחד סה"ד ואח"כ ד"ה דאי איכא כו' ע' סה"ד ד"ה מחשב בהדייהו כו' גמורים סה"ד כצ"ל:

דף יח ע"ב הגהת הגרי"פ פי' על זה תמצא בב"י א"ח סי' תק"נ עכ"ל נ"ב גם בח"א יש פי' ע"ז והאדם בעל בחירה:

דף יט רש"י ד"ה יהודה בן שמוע מטמא לומר שחזרו כו' נ"ב ובשבת פרש"י לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא וכן איתא בתוספתא ומקבלין טומאה מכאן ולהבא דברי ר"מ:

תוס' ד"ה יהודה בן שמוע מטמא כו' כדאיתא בפ"ק דשבת (דף טו: ושם) ופי' כאן בקונטרס דלענין טומאה ישנה כו' כצ"ל:
עוד פי' כאן בקונטרס ל"א כו' כצ"ל:
בא"ד כדמוכח בסוף מסכתא דכלים דתניא כוס של אבן שניקב כו' כוס של זכוכית שניקב כו' נ"ב בתוספתא שלנו חסר כל אותו הסיפא כוס של זכוכית ובתספתא של הגר"א הסיפא כוס של זכוכית איתא והרישא כוס של אבן אינו:
ד"א תוס' ד"ה ואם היתה כו' ואותן חלקים מצטרפין ליום שלם נ"ב עם ש"ס חלקים:
ש
דף כא תוס' ד"ה כי חזית כו' לכך צריך לפרש דהכי קאמר דמשכה עד שיתסר אפי' כו' כצ"ל:
דף כב תוס' ד"ה אלו הן הפסולין כו' דמותר לע"ה למכור פירות שביעית גבי מבליע לו כו' כצ"ל:

פרק שני

דף כו ע"ב רש"י ד"ה ופיו מצופה זהב בשל מקדש קאמר סה"ד נ"ב ע' רש"ש:
דף כז ע"ב תוס' ד"ה ציפהו זהב כו' היינו ראש האחר לצד הרוחב כו' כצ"ל נ"ב וכן מעתיק הב"י:
תוס' ד"ה ושמע קול שופר או קול מגילה נ"ב שייך למתני':
דף כח גמ' אמר רב אשי שכפאוהו פרסיים אמר רבה זאת אומרת כו' כצ"ל וכן מעתיק הרא"ש והר"נ:
ע"ב גמ' א"ל אביי נ"ב פי' לרבה:
שם גמ' רבא אמר כו' נ"ב לפי גי' הרא"ש והר"נ לעיל עמוד א' אמר רבה זאת אומרת כו' וכאן א"ל אביי פירושו לרבה אביי המקשה ורבה המשיב שפיר כאן רבא אמר אבל לגי' שלפנינו לעיל אמר רבא זאת אומרת כו' יהיה גם כאן א"ל אביי פירושו לרבא ועם רבא מדבר ורבא הוא המשיב לעיל לאביי היה צ"ל כאן אלא אמר רבא ע"כ גי' הרא"ש והר"נ עיקר לעיל אמר רבה זאת אומרת:
דף כט גמ' אף משמיע משמיע לעצמו וקתני לא וצא נ"ב צריך פירוש וע' הגהות הגר"א והגה' הגר"ב רנשבורג:
ע"ב גמ' וכי הוה אתי לשון יחיד אריסיה מקדש להו לשון רבים אבל ברי"ף הגי' אתו ג"כ לשון רבים והרא"ש גורם הכל לשון יחיד אתי אריסיה הוה מקדש ליה:
תוס' ד"ה רדיית הפת כו' ורדייה דריש מסכת שבת כו' דמשמע דאסור מדרבנן ברודה כו' נ"ב הך שנויי דר"ח היא רק לפי גירסתו שם בשבת ומובא שם בתוס' ד"ה מתני לה בשם

אית ספרים דגרסי בעי רב ביבי וכיון דלא איפשטא משמע דאסור ברודה הפת בעודה עיסה משום שהוא כעין לש שהוא מלאכה אבל לגירסת רש"י ורי"ף ורא"ש דגרסי מתני לה בהדיא להיתרא הדביק פת בתנור התירו לו לרדותו קודם שיבא לידי איסור סקילה וקושיית רבוותא היא מדתנא דבי שמואל כיון שהיא חכמה ואינה מלאכה למה טעמא שלא יבוא לידי סקילה הלא בלא שום טעם מותר וע"ז לא שייך חלוקי דר"ח לחלק פת אפויה שרי ושם מיירי בעוד שהיא עיסה א"כ קשה למה התירו ואיך דוחין מלאכת לישה מפני מלאכת אפיה:

דף כ ע"ב במשנה בראשונה נ"ב לקשי השגה כמוני צריך פירוש וטוב לעיין בחדושי הג"ר שלמה הכהן (וגם לעיין ברמב"ם ובמפרש ובלחם משנה שם:

תוס' ד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר כו' דא"כ במאי קלקלו בתמיד כו' נ"ב פי' לר' זירא:

בא"ד ובפרק שילוח הקן נמי אמרינן דס"ד דעשה דמצורע כו' כצ"ל:

בא"ד והא דאמר ר"מ התם דשיר מעכב הקרבן היינו בנסכים הבאים עם הזבח שקדשו בשעת שחיטת הזבח כו' כצ"ל (הגהת הגר"ש):

דף לא ע"ב בגמ' ואידך דתניא גר שנתגייר בזמן הזה צריך שיפריש כו' ומצוין? באות ג להרמב"ם נ"ב אין זה הציון להרמב"ם קאי על צריך שיפריש כי הרמב"ם פוסק כרשב"א שר"י ביטלה כאשר איפסקא הילכתא בגמ' בכריתות אלא קאי על שפוסק שם שגר חייב להביא קרבן בהמה או עוף:

דף לג גמ' משום שבות מגלא כו' הגהת הגרי"פ גי' הרי"ף והרא"ש שבות סכינא לא תעשה מגלא נ"ב וכן הוא בפי' המשניות להרמב"ם.

דף לד ע"ב תוס' ד"ה כך מוציא את הבקי כו' ומיהו בקונטרס משמע לקמן שרוצה לפרש בשלא כוון לבא לבית הכנסת כצ"ל ונ"ב ע' הגה הג"מ שמחה על רש"י אחרונה אבל דעיר לא:

מסכת תענית

פרק ראשון

דה ב בהגהת הב"ח שאלמלי נעצרין הן וכו' כצ"ל:

ע"ב תוס' א הא בחרפי כו' כלומר בכירות המתבכרות אבל כו' כצ"ל:

דף ד רש"י ד"ה ה"ג ולא עלתה כו' ובפרשת בקבוק כתיב כו' כצ"ל:

בא"ד ובאגדה קא חשיב כלב כו' נ"ב (יהושע טו):

דף ה תוס' ד"ה לא אבוא בעיר כו' ומלאו פני תבל ערים סה"ד נ"ב ת"י ויתמלון אפי תבל בעל דבבי:

דף י הגהת הב"ח כולו בין עדן לעולם כצ"ל כמו דאיתא בס"א:
רש"י ד"ה שוכנת על מים כו' בא כו' נ"ב לכאורה לא ידעתי למה מביא רש"י ז"ל סיפא דקרא ע' חדושי אגדות:
ע"ב תוס' ד"ה איזהו יחיד כו' ועוד דהכא משמע דיחיד עדיף מדקאמר כו' נ"ב אף לפי הגי' שלפנינו לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה תלמיד עושה מהך ברייתא גופא מוכח דיחיד עדיף מדתני אל יאמר אדם תלמיד אני איני ראוי להיות יחיד:
בא"ד אבל אם אינו יודע להשיב אלא במסכתא שלו נקרא גם כן תלמיד ומזה מיירי הכא סה"ד נ"ב והלשון מוכח כן כי הכא תני דבר הלכה בלמודו והתם אמר ר"י דבר הלכה בכל מקום והמדפיסים שיבשו בתוס' ההעתקה לשון דהכא ודהתם:
דף יא רש"י ד"ה הצדיק אבד ואין איש שם על לב מפני מה הוא מת מפני הרעה נאסף הצדיק מפני שלא יצטער הוא ברעה אחר שהיה גזרה מלפניו ל"א כי מפני הרעה נאסף הצדיק מפני רעות של אלו כו' כצ"ל:
דף יב ע"ב רש"י ד"ה לצעורי בעלמא כו' הגהת הגרי"ב צ"ל ביומא אם לא דמלת אלא הוא בטעות נ"ב וכן כתב הק"נ בראש שבת פ"א סי' כ"ה תיבת אלא ט"ס בכל הספרים ע"כ:

פרק שני

דף טו התיבה הארון שספר תורה מונחת בה רש"י ריפ:
שם מקלה פי' מדבר הנשרף:
ע"ב גמ' אתון חשביתו למיבעי עלן רחמי כן הוא גי' הריף והרא"ש והר"ח גורס למיבעי רחמי אכ"ע ולפני המעתיק היה שני כתובי יד אחד כגי' הריף ואחד כגי' הר"ח ולא רצה להכניס ראשו בין ההרים הרמים והעתיק שניהם והיו למשא על לשון המעיין:
דה יז רש"י ד"ה ואם התחילו שקיבלו כו' ולא כתיב ביה יום ע"ב ד"ה הלכה מתענה ומשלים:.
משתה ושמחה סה"ד נ"ב ע' תי"ט וע' גם בתוס' יח תוס' ד"ה לא לירבו כלל פי' כו' וי"ל דשמא ר"ל לא לירבו עד ל' יום כו' נ"ב ולפי"ז מלת כלל אל תקרי כלל אלא כל ל':

פרק שלישי

דף יט גמ' אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וצמחו וחזרו כו' כצ"ל ובינתיים מחקתי כי נשתנו תנן ומצאתי און הריף והרא"ש ור"ח:
רש"י ד"ה אבל יבשו לא צריך כו' אפילו יבשו כשהחטין עדיין דקין אפילו הכי כו' כצ"ל וכן איתא ברש"י ריפ:
הגהות הגרי"ב ד"ה שם איתא הטוען כו' נ"ב ע' מש"כ שם בעז"ה:

דה כד רש"י ד"ה אין עיניה יפות הואיל כו' דלת העם אין צריכין כו' נ"ב ע' ע"י ובקונטרס שם:
ע"כ רש"י ד"ה שכובשת ירק בקדירה כו' בפ' שני גבי ידות מיירי כו' נ"ב ע"ש בהרע"ב שאינו ענין לידות.
דף כו ע"ב במתני' וכה"א צאינה נ"ב ע' בק"נ סוף המסכתא ד"ה וכן הוא אומר:
תוס' ד"ה מנחה ונעילה כו' וי"ל דהא דקאמר התם כו' עד סה"ד נ"ב וכן מוכח שם דתרי גווני שכרות יש וע' מש"כ שם:
דה כז ע"ב גמ' מפני הנוצרים נ"ב ע' ח"א וע' מ"ס פי"ז:
דף כח רש"י ד"ה מה הפרש בין זה לזה מאי שנא כו' נ"ב ע' הרע"ב:

פרק ראשון

דף ה מתני' מותרין בהספד ובתענית פי' באותו יום הקדימה ומתנות לאביונים ר"ל כי מי שנתן באותו יום הקדימה מתנות לאביונים יצא י"ח (הרמב"ם):
רש"י ד"ה וחגיגה אם חל כו' ופרכינן התם וליעבדה מאתמול נ"ב פי' בעיו"ט:
תוס' ד"ה הוה עובדא כו' סה"ד גי' הב"ח שאין מברך אלא בצבור נ"ב ע' הגהת הגר"מ בר"א ד"ה עולת ראייה כו' סה"ד דכתיב לכם נ"ב ע' תוס' ביצה י"ב ד"ה השוחט:
דף ו גמ' כקלא דכינרי נ"ב פי' כקול הכינור ערוך ערך כנור:
רש"י ד"ה והיה אדום לאלופי יהודה כו' כירושלים הס"ד כצ"ל:
דף ח ע"ב רש"י ד"ה הכא נמי וטהר כו' שאפילו חזרה דף ט ע"ב גמ' מ"ט דר"מ דתניא משיח אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל הכהן במאי כו' כצ"ל המספחת ופשתה ונטמא טהור וכו' כצ"ל:
נ"ב כי ר"מ ריבוי דה' של הכהן לרבות אף שאינו משוח דריש וה' דהמשיח דדרשי חכמים בהוריות המיומן שבמשוחים ר"מ לא דריש ובקרא תרתי כתיב הכהן המשיח ובהא פליגי חכמים ור"מ חכמים דרשי ה' של המשיח המיומן ודוקא ור"מ המשיח לא דריש אלא הכהן אפילו אינו משיח:
דף יב הגהת הגרי"ב ע' בערוך ערך קר ו' כצ"ל:
דף יד ע"ב שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב הזונה ואלו הן ברוך נריה ושריה מחסיה ירמיה חלקיה חנמאל ושלום כצ"ל ונ"ב ברוך צ"ל קודם נריה כי ברוך בן נריה וכן חושב כולם בן קודם לאביו שריה בן מאסיה ירמיה בן חלקיה חנמאל בן שלום גם שלים הוא שיבוש כי אינו קרי ולא כתיב ע"כ צ"ל שלום כי שלום כתיב ושלום קרי:
דף מז גמ' ואסרתינהו לכולהו בלאני ולכולהו כו' כצ"ל ונ"ב ובזה שפיר פרש"י:

פרק שני

דף יט תוס' ד"ה דיפתרא כו' אין יכול להזדייף על צד הלב סה"ד כצ"ל:

דף כ ד"ה וכולן שעשו כו' דמעלות עמוד השחר יממא הוא כו' כצ"ל:

פרק שלישי

דף כא ע"ב תוס' ד"ה תנא כו' ועכשיו נמי לא התקינו אלא שלא לבייש מי שאינו יודע לקרות כו' נ"ב ובמקום שנהוג לקרות הפטורה בספר נביא כתוב על קלף כמו ס"ת כ"כ אין העולה קורא בעצמו ההפטורה רק הקורא יקרא מאותו הטעם עצמו שלא לבייש גם ממעטין בזה הכנסות בית התפלה שמי שאינו יודע לקרות ההפטורה לא יקנה מפטיר מחמת בושה שזה קורא בעצמו והוא אינו יודע לקרות גם הקורא בנביא בטח יודע גם בס"ת לקרות ובתורה מחזיק תקנות חז"ל ושומע מהקורא ובנביאים אינו מחשיב אף מזלזל בתקנות חז"ל ומעשיו סותרים זא"ז כי מה בין תורה לנביאים כמו בתורה יש שלא לבייש כן גם בנביאים ע"כ לא יעשה כן:

דף כד ע"ב גמ' ידיו בהקניות? נ"ב פי' בראדיווקעס גדולים:

דף כה ע"ב רש"י ד"ה פייגי דעתייהו כו' ויאמרו לא טוב ליהנות כו' כצ"ל:

פרק רביעי

דף כו רש"י ד"ה ומה היה בחלקו של בנימן אולם והיכל כו' אלא המזרחית מקום יסוד נ"ב פי' אם היה שם יסוד היהב זה המקום אבל לא היה שם וכן הוא פי' מקום יסוד שבהגהת הב"ח:

ע"ב גמ' אי לא דהוה להו הנאה מיני' לא הוי יהבי ליה כו' כצ"ל.

דף כז ע"ב גמ' אמר רב אשי שכל ד' אמות חפלתו שגורה בפיו כצ"ל:

נ"ב כן מעתיק הרא"ש ברכות פ"ג ס"ס סג תוס' ד"ה רבא אמר כו' שהיו ממנין להחזיר גם שכירת שדר בבית הכנסת כו' כצ"ל:

דף כח רש"י ד"ה ואין מפשילין חבלים גודלין והוא הדין כו' כצ"ל נ"ב כן הוא ברש"י רי"ף וברי"נ וברע"ב ולא כפי' הערוך תולין:

דף לא ע"ב תוס' ד"ה ראש חדש אב כו' עניה סוערה לבדה נ"ב פי' ואין מחברין אותה עם רני עקרה:

מסכת מועד קטן

פרק ראשון

דף ג גמ' שורה מ"ב מנין לניכוש ולעידור וכסוח ת"ל שדך כו' כצ"ל:

ונ"ב כי אותה הברייתא דלעיל חוזר ושונה ולמה ישונה ובפרט בדבר שיבוש כי קשקוש מותר:

דף ד רש"י ד"ה מיתיבי אבל לא ממי גשמים כצ"ל:
ד"ה פסיקות ובריכות חדא מלתא היא נ"ב ורש"י בריף והר"נ מפרשי פסיקות חריצין שאין מתוקנים:
בריכות גומות מתוקנות יפים:
שם ד"ה אם אמת המים עוברת ביניהן נ"ב ע' רש"י ריף ור"נ עד ד"ה בריכה שנטפה:
דף ו תוס' ד"ה שיש בה רובע פי' כשרוצה לזרוע כו' מיהו בשמעתין דאיירי בנזרע כבר כו' נ"ב ופי' שיש בה רובע אם היה רובע בשעה שזרעה וכפרש"י ריש ע"ב:
דה ץ תוס' ד"ה אמר רבי נראין כו' והא דקאמר התם בגמ' הא לענין שילוח וטומאה זה וזה שוין כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה משמעות דורשין איכא בינייהו רבי דורש מופנו וביום וכו' כצ"ל חסר יו"ד וכן כל ופנו שבענין צ"ל ח"י כי מלא יו"ד פירושו (אונזר מויל):
דף י גמ' מיתיבי מעמידין תנור וכירים וריחים במועד ובלבד כו' כצ"ל:
דף יא רב יהודה שרא לאמי תנורא למגדל תנורי ופי' רש"י בריף אמי היה שומר תנורים ושרא ליה רב יהודה למיגדל תנורי לקלוע הוצין וטוחנן בטיט על ההוצין ור"נ מפרש למגדל כמו למיגבל לגבל הטיט לעשות התנור:
במשנה רש"י ד"ה שפין את הסדקין שבתנור ומעגילין אותן במעגילה שגוללין על קרקעית התנור ביד וברגל בועטין ביד על התנור או בועט ברגלו על קרקעית התנור מחלצים שדוחקו במעזיבה כו' נ"ב רש"י מפרש הכל על תנור ופליאה הוא תנור מאי בעי הכא אבל הרמב"ם ור"נ ורש"י בריף והרע"ב מפרשים כל אלה בגגות שאינן משופעים וטוחין אותן בטיט וכשיש סדקים בטחיית הטיט הדלף יורד בבית ושפין פי' טוחין במעגילה עץ עגול שבו מחליקין הגגות וכן ביד וברגל ומחלצים הכל בגג:

פרק שני

ע"ב רש"י ד"ה כדו לגוף נ"ב שפיר מקדים רש"י כדו כי כן הוא שם בשמחות כדו קודם לזיתיו:
ד"ה החכירים כו' כך וכך כורין אני נותן לך ממנה נ"ב פי' החוכר נותן לבעל השדה:
דף יב ואין מוסרין להם שומר ולנער את הצאן היה שכיר שבת כו' ומוסרין להם שומר ולנער את הצאן כצ"ל:
רש"י ד"ה אין מסייעין אותן כו' מעצמם סה"ד ואח"כ מתחיל הדיבור שומר ולנער שומר לשמור הצאן ולנער שיוליכם ממקום למקום כדי שיוציאו זבל נ"ב ע' בתוספתא שם ובפי' מנחת בכורים:

ע"ב גמ' ולמקטל כשותא נ"ב שם עשב שמטילין בשכר שם שהיוה כ"ע לפרדיסייהו לחולא דמועדא רבי ינאי כו' נ"ב הרי"ף והרא"ש מעתיקים כאן ירושלמי ילפין ממקלקלתא ולא ילפין ממתקנתא פי' בני אדם קרובים ללמוד מן דברים המקולקלין יותר מן דברים המתוקנים ולכן יש לו לאדם לזהר מאד במעשיו ע"כ:

דף יג רש"י ד"ה סיפא אתאן לבית שבחצר והכי קתני מפנה הוא מבית לבית שבחצרו הס"ד כצ"ל:

תוס' ד"ה נטייבה שני פי' בקונטרס זבל כו' משום הכי יש לפשוט כל הני א"נ ראוי כו' כצ"ל לפי גי' הב"ח:

ע"ב במשנה רש"י ד"ה בצנעה אחר ד"ה הדשושות ע' בזה תי"ט ומה שפרש"י ד"ה הדשושות שדשין וכותשין חוטין לדייסא פי' שעושין למכור:

ד"ה אקלושי שמכסהו בענפים כו' נ"ב כל קלח קש יחידי מכנה רש"י כאן ענף:

גמ' דשקיל חלקייהו פי' כתונתם (רש"ש):

דף יד רש"י ד"ה איזורו מוכיח עליו דמי כו' נ"ב ע' רש"י חולין דמפרש באופן אחר:

דף טו בגמ' מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע כצ"ל:

ונ"ב כדאיתא בברכות:

שם ולבשי נא בגדי אבל פרש"י ברי"ף אלמא אסור בתכבוסת והר"נ פי' בגדי אבל שהם בגדים כעורים ומנוולים ע"כ:

דף טז רש"י ד"ה קא בעו רבנן למיעל שצריכין לו נ"ב קשה להעלות על הדעת שרבנן יהיו צריכין לטבח גם אם צריכין היתכן שילכו לביתו ישלחו השמש לקרא אותו ע"כ נ"ל גירסת הרי"ף קא בעו רבנן לאפטורי וכפרש"י שם ור"נ:

ד"ה לא אתו אחרינא ושרי פרש"י מדמהדר איהו אביי נפשיה למישרי נ"ב רש"י מפרש לפי גירסתו ולפי גי' הרי"ף מדמהדר שיהיה עמהם אותו שצירף עמהם בשעת שמתא יהי' גם למישרי:

דף יט תוס' ד"ה רבי יוסי אומר כו' מיהו במלתא דר' יהודה קשה נמי קצת דהוי ליה למימר אינו כותב אלא כדי פרנסתו לאחרים או כו' כצ"ל:

דף כ ע"ב תוס' ד"ה קורע או אינו קורע כו' והא דאמר בסמוך מי שאין לו אלא חלוק וכו' נ"ב פי' ועל אביו ואמו קורע והולך משמע אפילו אחר שלשים מיירי כגון שהיה שאול ונתחייב בקריעה ביום שמעו ע"כ כשנזדמן לו חלוק שלם שלו אפילו לאחר שלשים קורע:

דף כא גמ' אסור להניח תפילין משלישי ואילך ושלישי בכלל על זה כתב הגרי"פ ע' בהר"נ דסוכה ותבין למה נקט בהך לישנא נ"ב גם מתוס' בעמוד לפנינו בה משלישי ואילך מובן למה נקט בהך לישנא:

דף כב רש"י ד"ה מכי אהדריתו אפייכו מבבא דאבולא משער החיצון של העיר ומגרשיה לחזור לביתא ע"כ כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה רצה מבדיל קמי שפה שאינו קורע בשפה שלפני הצואר אלא כו' כצ"ל:

דף כג ע"ב תוס' ד"ה מאן דאמר יש אבילות בשבת מדקתני עולה פי' הר"א ז"ל מדקתני עולה ולא פירש כו' כצ"ל:

דף כו ע"ב רש"י ד"ה בבגד קרוע קודם לכן גוזל הכל שמרמה הכל שמראה להן כו' נ"ב ע' רש"י רי"ף:

תוס' ד"ה אמר רב נחמן בר יצחק כו' והר"י הקשה בתוספות מאי שייך בתוספות נ"ב ע' הגשת הגרמב"א:

דף כז גמ' ת"ר ישן ע"ג כסא ע"ג אודייני גדולה מזו ע"ג קרקע לא יצא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה מן המנחה ולמעלה פי' בתוספות הרב דמספקא ליה אי מנחה גדולה אי מנחה קטנה סה"ד אח"כ מתחיל דיבור אחר המתחיל אעפ"כ אינו יושב עליה כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' רבה ורב יוסף מחלפי סעודתייהו להדדי נ"ב פי' שהיו שניהם אבלים ושלח כל אחד סעודתו לחבירו:

ע"ב גמ' וכהן גופי מנלן דתנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון נ"ב רישא דקרא נקט כי לפתוח ראשון וכו' מסיפא דקרא קדש יהיה לך נפקא והוא מפורש בגיטין נט ע"ב ברש"י ד"ה וקדשתו כי את וגומר ור"ל מסיפא דקרא אבל וקדשתו נדרש בת"כ בעל כרחו וכן הוא ביבמות פ"ח ע"ב וכן פרש"י בחומש במקומו:

דף כט גמ' ואמר רבי לוי כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ללמוד תורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר כו' כצ"ל כדאיתא בברכות ומבהמ"ד לבהכ"נ ליתא שם וכן כתב הב"י בש"ע אחר שיוצא מבהכ"נ ילך לבהמ"ד ויקבע עת ללמוד וכתב רמ"א ואע"פ שאינו יודע ללמוד ילך לבהמ"ד ושכר הליכה בידו או יקבע לו מקום וילמד מעט במה שיודע ויחשוב בעניניו ויכנס בלבו יראת שמים אנא השם הושיעה נא

מסכת חגיגה

פרק ראשון

דף ב גמ' שנאמר יראה יראה לפי פי' רש"י ז"ל הי' לגמ' לומר כתיב יראה וקרינן יראה כמו בפסחים כתיב עבד וקרינן עובד ולולא דמסתפינא הייתי מציין בתורה אור בראשית כ"ב דכתיבי תרווייהו ומתורץ קושיית ר"ת דדריש מסורת קודם כי שניהם מקרא. דא דף ע"ב תוס' ד"ה דמרבה ערל כו' וי"ל דהתם ממעטינן ערל שמתו אחיו מחמת מילה נ"ב ע' הגהות הגרצה"ח:

דף ו תוס' ד"ה קרבן יחיד הגה' הגרי"ב דיבור זה שייך קודם ד"ה ישנה ע"כ נ"ב לפי' הגה' הב"ח בד"ה ישנה שפיר סדרן:

דת ח רש"י ד"ה אשר יברכך צ"ל כאשר וכן בתוס' ד"ה תלמוד לומר כאשר יברכך:

תוס' ד"ה טופלין בהמה לבהמה בהמה ראשונה מן החולין ואינך ממעשר אבל כו' כצ"ל:

ד"ה מלמד כו' דס"ד אמינא כיון דכתיב כאשר יברכך כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה חוזר ומקריב בי"ט שני פרש"י כו' ושמעינן ליה לר' יוחנן בסמוך דהוי חזי בראשון תשלומין דראשון קרינן ביה הואיל כצ"ל:

דף י גמ' הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו כצ"ל:

רש"י ד"ה מה תלמוד למשנה אם שמש כו' לאיסור ולהיתר שבמשנה זו קרוי כו' כצ"ל:

דף יא תוס' ד"ה ברום ג' אמות כו' והא דנקיט ד' אמות משום עובי דפי הארון כצ"ל:

ד"ה הא כיצד כו' כאן בלח כאן ביבש נ"ב פי' בלח במקצתן ביבש בכולן:

פרק שני

דף טז כמשנה יוסי בן יועזר הגה' הגרי"ב צ"ל יוסף וכ"א תמורה טו נ"ב שם איתא שניהם יוסף ובסוטה במשנה ובגמ' דף מז איתא שניהם יוסי וכן בשבת טו שניהם יוסי וגם כאן במשניות שניהם יוסי וכן אבות פ"א מ"ד שניהם יוסי ושם במשנה ה' יוסי בן יוחנן ע"כ צ"ל גם כאן גם בתמורה שניהם יוסי:

ע"ב תוס' ד"ה לעשות נחת רוח לנשים כו' אע"ג דפטורות ולא מיקרי ברכה לבטלה נ"ב כי אם לא היו מברכים לא היה להם נחת רוח:

דף ון רש"י ד"ה יום טבוח של קרבנות ראיה וחגיגה של יו"ט כו' נ"ב בהרע"ב איתא יום טבוח שחיטת עולת ראיה של י"ט לאחר השבת שאין קרבים לא בי"ט ולא בשבת ע"כ והוא מפי' הרמב"ם וע' תסו' ד"ה יום טבוח השני ובמהרש"א ובחדושים מספר מים חיים ולפענ"ד גם הכא מתוך שמעתין משמע דבחגיגה לא פליגי מדקאמר הא איפלגו בה חדא זימנא הא צריכא לאשמעינן דפליגי גם בחגיגה ש"מ יום טבוח קאי רק על עולת ראיה כפי' הרמב"ם והרע"ב

דף וט ע"ב תוס' בגדי ע"ה מדרס לפרושים כו' אך קשיא דתנן התם לעיל מיני' בפ"ז המניח ע"ה בביתו בזמן כו' כצ"ל:
שם בא"ד אפילו מובל נ"ב פי' שאינו יכול לילך אלא אובילים אותו (הרע"ב שם):
שם דהא מניח קתני לשון אקראי נ"ב ועוד מה לאשתו של ע"ה בביתו:

פרק שלישי

דף ע"ב חומר בקודש מבתרומה נ"ב הארבעה מעלות הראשונות שההן הוא לקולא והלאו הוא לחומרא ודרכו למיתני הן קודם ללאו ע"כ תני בלשון חומר בקודש מבתרומה שאלו ארבעה קולות ישנם בתרומה ולא בקודש ושבעה מעלות האחרונות ההן לחומרא והלאו לקולא ע"כ תני בלשון לא כמדת הקדש מדת התרומה שאלו שבע החומרות נוהגות בקדש ולא בתרומה וגם אוכלין אוכלים נגובים הטעם הוא לקודש גזרו ולא לתרומה
דף כמא תוס' ד"ה האונן ומחוסר כפורים כו' וכי תימא אחר תמיד של ערב תשתרי דתו לא תשהי כיון כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה כעוביה וכחללה פרש"י כו' נ"ב ביבמות ובגיטין מייתי כ"כ תוס' קשיות ר"ת ואינו תולה כלל בפרש"י ע"כ גם כאן שיבוש יצא וצ"ל כעוביה וכחללה כשתי אצבעות כו':
דף בג רש"י ד"ה אבל מעבירן על הגשר הואיל ורגליו נוגעות בו וקשה הא גם בספינה רגליו נוגעות בקרקע הספינה אבל ביבמות פרש"י ד"ה על הגשר דכארעא סמיכתא היא והאדם המעבירו הולך כל שעה ברגליו ואינו דומה לספינה ע"כ ושפיר נכון כי מחלק בין גשר לספינה בתרתי גשר יש לו סמיכה חזקה על הקרקע והוי כארעא סמיכתא מה שאין כן הספינה ועוד שאינו יפול לעבור הגשר כ"א בהליכה על הגשר ובספינה יושב על מקומו ועובר:
ע"מ תוס' ד"ה והא דרבנן הוא משמע כו' אלמא דאית ליה טומאתן דאורייתא (וכן כו' שם כיון דעצי חולין לא מקבלי טומאה דאורייתא אפילו בהכשר ועצי קודש אי לאו יתורא דקרא כו' כצ"ל:
שם ולא כפרש"י דקאמר דדייק התם צירוף דגבי מעלות דרבנן לר"ע עצים ולבונה לא בנות כו' כצ"ל.
דף מד גמ' ואתו רבנן וגזרו הוא לחומרא שאע"ג שאינו צריך לכלי הכלי מצרפן כשנגע טומאה באחד מהן נטמאו כולן שייך לומר וגזרו שם ואתו רבנן ותקנו כאן שהוא גם לקולא שצריכין כלי ועשו צברן על גבי קרטבלא כאילו מונחין בכלי ראוי לומר ותקנו:

דף כה ע"ב תוס' ד"ה במטהר טבלו כו' שגנאי הוא לו אם קנקנים שהיה בו הקדש טמאים כו' כצ"ל:
דף כו רש"י ד"ה נאמנים לומר שלא נגעו לתוכו לקדש נאמנים אבל לא לתרומה דכולה מתני' אחומר בקודש מבתרומה ובתרומה מבקודש קיימא כצ"ל:
ע"ב גמ' אסכלגוס פי' עצי צ"ג מסמס מין עץ יקר (ערוך):
תוס' ד"ה סילוקו כסידורו לענין שהיה רך בשעת סידורו כך הוא רך בסילוקו ומה שאמר הפסוק חם ביום הלקחו לאו דוקא דחם לא הוה אף בסידורו דאיכא מ"ד במנחות שהיא נאפת מע"ש ואי אפשר שישמור החום עד השבת שעת סידורו כי הנס עדיין לא שלט בו בעודו בחוץ אם לא שנאמר לדבריהם נשאר בתנור לשמור חומו עד השבת בבוקר ונסדר על השלחן חם ובנס נשאר חם עד סילוקו כך הוא דברי תוס' ופירושו:

מסכת יבמות

פרק ראשון

דף ב משנה חמש כו' נ"ב מה שמקדים בת בתו לבת בנו שלא ככתוב ע' תי"ט ומש"ה נמי מקדים אם חמותו שהיא אשה ובת בתה לאם חמיו שהיא אשה ובת בנה אבל בת אשתו כיון שמסיים באשתו מקדים בת בנה לבת בתה ככתוב וכן בקרא אף שנאמר אשה ובתה מפסוק לא תגלה ע"כ מקדים בת בנה מטעם שכתב התי"ט על בת בנו:
תוס' ד"ה אשת אחיו מאמו כו' ונוכל לומר לפי הש"ס שלנו דמיתה בידי שמים אחר ס' וקודם זמנו כרת כצ"ל:
דף ג ע"ב רש"י ד"ה ה"א אחות אשה מיבמה ולכאורה משמע א"א מיבמה להיבם ע"כ מפרש רש"י שהיבם מיבם לא"א תוס' ד"ה יכול מצוה הס"ד נ"ב ע' נ"י וישש:
דף ה ד"ה ת"ל ראשו אלמא אתי עשה ודחי לא תעשה ומכאן עד סוף הדיבור מחוק ואפקי' ותעייל ואע"ג דהאי נמי דלעיל אשר שם ס"א ל"ג אבל צריך ומוכרח כאן להיות ע' רש"א ומהר"ם:
דף ו גמ' ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלהיכם כולכם כו' כצ"ל:
דף ז תוס' ד"ה ת"ל לא תבערו כו' ולא תבערו הוה דרשינן צ ע"כ לשום דרשא אחריתא א"נ השתא כו' כצ"ל:
ד"ה לפי שיצא כו' אבל לענין חידוש לא גמר מיניה כדפרשי התם דא"כ לא היה עוד כאן דבר חדש ועוד דא"כ היה יוצא לידון בדבר החדש כיוצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ואין זה חידוש הס"ד כצ"ל:

ע"כ גמ' ה"א למאי דנפק נפק ה"נ ה"א א"א וכו' לפי גי' הספר דחוק הלשון כי אצל א"א הלא הוא מאי דנפק נפק ומאי דלא נפק לא נפק וגם פי' תוס' ד"ה למאי דנפק כו' דחוק ע"כ נ"ל מה טוב לגרוס מה דנפק נפק ומאי דלא נפק לא נפק והכי פירושו ואי לא אהדריה קרא לא הוי אמרינן אלא שאשם מצורע אין טעון מתן דמים לגבי מזבח אבל לא היינו אומרים שכל האשמות טעון מתן בהונות והיינו ה"א מאי דנפק היינו אשם מצורע ומאי דלא נפק שאר אשמות לא נפק ה"נ ה"א א"א דנפק להיתר נפק אבל שאר עריות לא:

דף ח ד"ה ולקחה לו לאשה ויבמה המ"ל ולקח לו לאשה וייבם וכתיב כו' כצ"ל:

דף ט תוס' ד"ה מה להלן כו' אלא מהכא סה"ד נ"ב וע' תוספי הרא"ש על מסכת הוריות:

ד"ה בע"ז אתיא מעיני מעיני לא מצינו למימר אתיא מצות מצות דכל המצות דכתיב כו' כצ"ל:

ד"ה מאי לייתו לייתו פר כו' מ"מ הוה ליה לאקשויי סה"ד נ"ב ע' תוספי הרא"ש הנ"ל:

דה הגהת הב"ח תיבת אלא נמחק נ"ב גם רש"ל מוחקו:

תוס' ד"ה לעולם לית ליה הני כללי כו' וי"ל דלא קרינא לגביה אשת המת דכבר נאסרה עליו משום אשת איש כו' כצ"ל ונ"ב ולפי גי' הספר צ"ל שהיה ראובן אח ורש"ל אינו סובל זה ע"ש גם המהר"מ גו' לפי תומו איש גם אם היה ראובן אח היה צ"ל לעיל חוץ משני אחיו כמו לקמן בסמוך ומדקאמר חוץ משני אחין ש"מ שהוא אינש דעלמא וכן מגיה הת"ש איש:

שם ומיהו אי אשת שני מתים דאורייתא כדמשמע בהמגרש ליתני הכא אשת ב' מתים כגון שבא ראובן וקדשה חוץ משמעון אחיו ובא כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה לפי שאינה בצרת צרה הקשה הר"ר משה כהן לר"ש איתא בצרת צרה כגון שנולד את להן כצ"ל ונ"ב כי אח אחד שנולד אחר שחלץ וקידש די והוא ייבם צרתה ותיבת להן ניחא כי היה עוד אח שהיה בעולם בעת שחלץ וקידש שנפל לפניו אחר מיתת האח שלא היה בעולם הצרתה ואשתו שנעשתה צרת צרה ועליו אסור הצרה כי היה בעולם בשעת שחלץ וחזר וקידש ופוטרת הצרת צרה ע"כ תיבת להן מדויק ותיבת אחים אינו מדויק כי די באח אחד שנולד אחר שחלץ וקידש וגם על תיבת שנולד אין להוסיף לא ה' ולא ו':

דף יא ע"ב תוס' ד"ה מאי נסתרה נבעלה וא"ת וכיון דלא כתב לאו בסוטה ספק אמאי אמר בסוטה (דף ז) דאם בא עליה בעלה בדרך לוקה כו' נ"ב פי' מכת מרדות וכן פסק הרמב"ם:

דף וב גמ' מאי שנא ממאנת דשריא לאחין דלא עבדה בהו מעשה צרה נמי לא עבדה ביה מעשה כצ"ל וכן גי' תוס' תוס' ד"ה מי אלים ק"ו במקום מצוה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה תני שהיו נ"ב שייך לע"ב:
דף יג גמ' פיסקא כיצד פוטרות צרותיהן מנהני מילי נ"ב ע' תוס' דף ב' ד"ה עד סוף העולם כו' ולקמן דקא בעי מה"מ וכו':
רש"י ד"ה נתגרשו צרותיהן מותרות כו' כדקתני ולו אשה אחרת ומתה בתו או נתגרשה כו':
תוס' ד"ה מתה בתו כו' נ"ב שייך לעיל במשנה ב':
ע"ב גמ' א"כ לימא קרא לא תתגודדו מאי כו' גי' רש"ש בשם רש"י דא"ל אמינא לך אנא איסורא דאמר רב שמן בר אבא אמר ר"י נ"ב הוא דברי הגמ' ור"ל לא אמר רק אמינא לך אנא איסורא ואת אמרת לי מנהגא וטרם שמסיים דברי ר"ל הישש אינו מסכים לזה וכן משמע מלשון התוס' דקרי ליה שני מפרש הגמ' ומ"ל דסבר ר' יוחנן אצל מגילה איסורא דאמר רב שמן כי אם היה הכל דברי ר"ל היה לו לומר דאמר רשב"א משמך:
דף יד תוס' ד"ה מי סברת עשו כו' וי"ל דאין חושש לדקדק כו' כצ"ל כגי' רש"ל:
גמ' תש במקומו של ר"א היו כורתים עצים לעשות פחמים לעשות ברזל בשבת כצ"ל ונ"ב ע' שבת וחולין:
תוס' ד"ה כי אמרינן כו' ואומר הרב רבי חיים הכהן דבני כפרים היו קורין בעירם נ"ב ונ"ל שאם נאמר שבמקום בעירם צ"ל בעיר נוכל לפרש דברי תוס' כדעת הרא"ש ומה שקורא הרא"ש כרך נקרא אצל תוס' עיר כי היא היא אבל בתי דינים בב' עיירות:
שם בא"ד וכן נראה דאמר בירושלמי דבן עיר אין מוציא בן כרך כו' גי' הב"ח כפר וכן גי' מהר"מ אבל הק"נ מקיים הגי' שלפנינו:
דף טו גמ' שיהו חולצות ולא מתייבמות אמר ליה רשב"ג מה נעשה להם לצרות הראשונות מעתה לא הספיקו לגמור את הדבר עד שנטרפה השעה אי אמרת כו' כצ"ל (רש"ל):
שם מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן נ"ב ע' פי' על זה ברש"ל וכן משמע מלשון הר"נ בסוכה כיון שאפשר וראוי לכך מחמיר שמאי לחנכו אף שצריך לאמו וכן משמע מלשון המשנה עצמה שלא פירש מה ילדה כי אין נ"מ אם בן או בת ילדה כי לא בשביל הנולד סיכך:
תוס' ריש העמוד יש להכשיר בני מחזיר גרושתו דהיא תועבה ואין בנה תועבין ואיכא למימר כו' כן גי' מהר"מ ע"ש:

ד"ה ונהג בו שני עישורין בירושלמי מפרש כו' והמעות אכל בירושלים סה"ד נ"ב כי עם שני עישורין ממש לא היה מתוקן (תוס' ר"ה מדי):
גמ' שולי העמוד ותנן עירוב מקואות כשפופרת הנוד כעוביה וכחללה כב' אצבעות חוזרות למקומן כצ"ל:
דה טז ע"ב תוס' ד"ה אמוראי נינהו כו' והא דקתני התם כל מי שאין לה עליו קדושין אבל יש לה על אחרים קדושין הולד ממזר היינו כמו שמפרש התם ואיזו היא כל הבא על אחת מכל עריות שבתורה ולא מכותי ועבד אע"ג דכותי ועבד נמי אין לה עליו קדושין ויש לה על אחרים קדושין וכה"ג איכא כו' כצ"ל:

פרק שני

דף יז ע"ב גמ' מדהוה ליה למכתב שנים עשר עבדיך בני אבינו וכתב אחים ש"מ נ"ב בקרא כתיב שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד ומפרשי חז"ל ודייקי בני אבינו וע' רשב"ם ב"ב היינו אחוה מאב מן בני איש היינו בני אבינו ועל יבום ונחלה מן אחים שהוא מופנה:
רש"י ד"ה מלוט כי אנשים אחים אנחנו ותתיבם אשת אחי אביו שהרי בן אחיו היה ע"כ נ"ב מדייק רש"י ז"ל ותתייבם אשת אברהם ללוט כיון שבא ללוט האחוה לאברהם מכח הרן אביו וכשם שלהרן כח ליבם אשת אחיו אברהם כן ללוט הבא מכחו כח ליבם אשת אחי אביו אבל אינו עולה על הדעת שתתייבם אשת בן אחיו וייבם אברהם אשת לוט כי מאין לו לאברהם כח האחוה ללוט מאחיו הרן ולהרן עצמו אין כח ליבם אשת לוט כלתו ואיך יהיה כח אברהם ופה מכח הרן:
דף יח גמ' טעמא דעבד בה מאמר הא לא עבד בה מאמר שניה יבומי נמי מיבמה:
ע"ב גמ' המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה כצ"ל ע' מה שכתבתי לקמן מ"א:
דף יט רש"י ד"ה ומפטרא חדא דזיקא כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה אלא בעל כרחה וקמ"ל דמאמר בע"כ אפי' למקצת כצ"ל:
ד"ה דהויא צרה ודאי זקוקה כו' כצ"ל:
דף כ גמ' אמר קרא ואם לא יחפוץ וגו' כצ"ל:
דף כא גמ' אמר רבא רמז כו' ומאי משמע נ"ב אין זה מדברי רבא רק הגמ' מפרש דברי רבא ובהאי לשנא מפרש נמי הגמ' דברי ר' לוי בב"ב:
שם אל קשה ואלה קשה מאל נ"ב זהו תירוץ הגמ' ואף כי הרי"ף בב"ב מביא זה הלשון על מאמר ר' לוי הוא לפי המסקנא דהכא גבי עריות נמי הא כתיב אלה ההוא למעוטי מדות נ"ב אם אמנם כמה אלה כתובים אצל עריות אך חז"ל לא דרשו לפרש תיבה בתורה ולצאת מפשוטו אם לא דחקו להם והנה מה שכתוב שם אל תטמאו בכל אלה בודאי

אין לפרשו קשות כי חלילה לטמא גם ברכות וכיון דהאי אלה כפשוטו כי בכל אלה ג"כ כפשוטו כי הוא נתינת טעם למה אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים וכיון שאלה הראשון כפשוטו גם אלה השני כפשוטו ואין שום הוכחה לצאת מפשוטו ולפרשו קשות גם ולא תעשו מכל התועבות האלה אין לפרשו קשות כי גם הרכות חלילה לנו מעשות אך כי כל התועבות האל דחק להם שינוי הלשון לפרשו בלשון קשות כמו אילי הארץ שהנכרים מוזהרין על עריות מכלל דאיכא רכות אשר לנו גם הם אסורות וגם מכל התועבות האלה ונכרתו רצו לפרש קשות לאשר מפורש אצלם כרת ומה זה בא למעט האלה אם נפרש כפשוטו אם לא נפרש קשות ולמעט הרכות מכרת ומשני ההוא פירושו כפשוטו ולמעט מדות מכרת:

שם נקיט רב בידיה תלת אשת אחי האם נ"ב מקדים אשת אחי האם מן האב לאשת אחי האב מן האם שלא כברייתא כדי שיהיה בנקל למצוא הסימן דעילאי דרב בשנויא ראשונה דנקיט רב:

רש"י ד"ה הא לא פסיקא ליה בת אשת חמיו כו' נ"ב נ"ל שהאי אשת מיותר וצ"ל בת חמיו כי קושית הגמ' א"ה אשת חמיו נמי וכו' פירושו וא"כ ליתני נמי ואסור בבת חמיו כמו דקתני ואסור בבת חורגו וע"ז משני בת חמיו לא פסיקא ליה אבל בבת אשת חמיו וכן בבת אשת חורגו אינו אסור לעולם כשהן באיש אחר וכמו שכתב רש"י הא פסיקא ליה בת חורגו כן כנגדו הא לא פסיקא ליה היה כתב רש"י בת חמיו ובטח כי המעתיקים או המדפיסים שיבשו:

תוס' אש ומותר באשת חמיו כו' דלא חיישינן למראית העין גבי חורגתא הגדילה בין האחין כצ"ל:

ד"ה אי הכי אשת חמיו נמי מאם אם חמיו לא מצי למפרך ב"ח ורש"ל מגיהים שצ"ל מאם אם אם חמיו ורש"א מקיים הגי' שלפנינו:

ע"ב גמ' א"ל אביי לרבה אסברה לך כגון כו' נ"ב קשה מאד איך באו כל הני חכמינו ז"ל כל אחד בדורו להסביר מה זה כלת בתו מי זה שאינו יודע ומצאתי בשלטי הגבורים בשם ריא"ז שכלת בתו לא נאסרה אלא למי שיש לו כלת הבן וכלת הבת אבל מי שיש לו כלת הבת בלבד מותר בה והיינו דאסברי והראו לדעת דוקא הני אסורים בכלת בתם וכמו שפרש"י שהיו להן שתיהן:

תוס' ד"ה רב אשי אמר דאמר בהמפקיד (דף לט:) מרי בר איסק ואיכא דאמרי כו' נ"ב בהמפקיד אין שם האי א"ד רק בכתובות כ"ז ע"ב ושם הגי' חוזאה:

דף כב מתני' מי שיש לו אח כו' ואחיו לכל דבר כצ"ל כמו אצל בנו ובנו לכל דבר וכן הוא במשניות זוקק את אשת אחיו נ"ב התי"ט מדייק הל"ל זוקק את אשתו וכן מי שיש לו בן פוטר את אשתו ונלע"ד שתולה קללתו באחר ועוד נ"ל שאצל בן תני אשת אביו לאשמועינן מי שהוא אביו ודאי אבל אם הבן הוא מזונה אינו פוטר רק באם היו שניהם חבושים יחד בבית האסורים ואם לאו אינו פוטר דחיישינן כשם שזינתה עמו זינתה עם אחר ושמא הבן מאחר ע"כ מדייק התנא ואומר אשת אביו ולא אמר אשתו ואיידי דתני הכא אשת אביו תני נמי ברישא אשת אחיו:

רש"י ד"ה שלישי שבבנו בת בן בנו דהא בת בנו ערוה נ"ב הלכך בת בן בנו שניה:

ד"ה שניה דאם חמיו ואם חמותו ערוה שהן בכלל אשה ובת בנה אשה ובת בתה הלכך אמה שניה סה"ד כצ"ל:

תוס' ד"ה מי שיש לו אח כו' וא"ת מרישא שמעינן לה נ"ב ע' יש"ש שמתרץ קושית תוס' וינעם לך והוא בס"ס ט' שם:

דף כג ע"ב מתני' מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע כצ"ל לפי לשון מדברים ובמשניות איתא כן:

רש"י ד"ה אבל יבומי ברישא כו' דהיחידי הוא אח הנכרי ולו היבמה זקוקה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה קדמו וכנסו אין מוציאין מידם אר"י משום דשמא כו' נ"ב כן מוכח מגמ' שמתרץ התם יש זיקה ומשו"ה חולצת ולא מתייבמת מפני שיש שם זיקה ודאית והכא ספק (רא"ש):

דף כד רש"י ד"ה ואי למ"ד טעמא כו' וכי פקע איסור אחות זקוקה בחליצת אחותה וגי' הב"ח ביבום ורש"ל מקיים הגי' בחליצת:

ד"ה או אינו כו' שאם היה שם המת יוסף קורין לזה יוסף כצ"ל וכן היה לפני המעתיק רש"י ברי"ף:

ד"ה הולכין אצל אחיו הקטן כו' ליתיב ממתניתין דקתני בפ' החולץ נ"ב (דף לט):

ע"ב רש"י ד"ה מי גר אתך עליך יפול מי גר אתך בעניותך כאשר אמרתי כצ"ל:

דף כה גמ' הכא אמור רבנן לא יכנוס רשום כאן ציון ו לעין משפט ונ"ב נ"ל דהאי ציון ו צ"ל על הכא אמרינן קם ביה בקלא וליתיה ומקומו בש"ע שם סעיף ה':

ע"ב תוס' ד"ה במגיזת קפוטקיא יש ספרים דגרסי במזיגת נ"ב ובתוספתא אין שם לא מגיזת ולא מזיגת רק בקפוטקיא לבד:

פרק שלישי

דה כו גמ' ש"מ יש זיקה נ"ב כך היא ההצעה והשקלא וטריא של הגמ' על הא דתני הכא ארבעה אחין ולקמן (דף כח ע"ב) תני נמי ג' אחין לא מדייק מידי כי תרווייהו צריכי

ד' אחין דסברי ב"ה יוציאו לאפוקי מר"ש וא"ש ומשום וזו היא שאמרו אחותה כשהיא יבמתה וג' אחין צריכי משום דר"ש פליג ופוטר מכלום אבל אי קשיא הא קשיא למה ליה למיתני הכא הרי אלו חולצות ולא מתייבמות בשלמא גבי ג' אחין צריך דלא לימא פטורין מכלום כר"ש וכיון דתני התם מה לי התם מה לי הכא ומדייק מזה ש"מ יש זיקה ואשמועינן רבותא דאע"ג דתרי אחי נינהו וכו' כדפרש"י ומדחי הגמ' לעולם אין זיקה ומשום ביטול מצות יבמין ופריך אי הכי תלתא נמי פי' נמי האי טעמא ואין רבותא בד' יותר מג' למה ליה למתני הכא חולצת ולא מתייבמת אצל ד' אחין ומשני רבותא גדולה קמ"ל דס"ד למיתה לא חיישינן וכן צריכין אנו לפרש כונת רש"י מ"ש דנקט ארבעה רצונו מ"ש דנקט הרי אלו חולצות ולא מתייבמות אצל ד' אחין וכהאי גונא בתוס' והנ"י אומר זה"ל והא דנקט ארבעה ולא שלשה לרבותא וכו' על הא דתנא הכא יוציא דלא תני הכי אצל שלשה:

רש"י ד"ה נשי לא אסרו כו' קפיד בעל ודחיל האי מיניה כצ"ל כדאיתא ברש"י ונ"י על הרי"ף:

ד"ה ולא מתייבמות מפרש טעמא בגמ' משום זיקה נ"ב אע"פ שהגמ' מדחי לעולם אימא לך אין זיקה הוא בדרך דיחוי בעלמא אבל להלכה יש זיקה:

ד"ה איסור ערוה כגון חמותו ואם חמותו נ"ב רש"י מפרש אליבא דכ"ע כדלקמן (דף כח ע"ב) ורב יהודה מתרגם חמותו ואילך:

ע"ב גמ' אי הכי קמייתי נמי אי דנפלי בבת אחת הכי נמי לא צריכא דנפלו בזו אחר זו כצ"ל כגי' רש"י ויש"ש:

דף כז גמ' והא כולן קאמר כיון דרובן גביה כו' כצ"ל ונ"ב וכן גי' הרא"ש:

שם מאי שנא לאחיות דלא נפטרו צרות דהויא אחות אשה בזיקה כצ"ל כגי' רש"י שם אי הכי חלץ לצרות נפטרו אחיות אצרה דרחל רחל מי מיפטרא כצ"ל ונ"ב וכן גי' רש"ל וריטב"א:

רש"י ד"ה כיון דרובן גביה שהחולץ לשלישית חולץ לשתים כצ"ל:

ד"ה חלץ לבעלת מאמר כו' ואע"ג דיהיב לה גט אחר חליצה לה הוא דמהניא כצ"ל ונ"ב כגי' נ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה אי גט עדיף לא תהני מאמר בתריה, אע"ג דאפילו אחר חליצה פי' דקאי עליה בלאו דשוב לא יבנה קידושין תופסין משום דהוי קדושין דאורייתא אבל מאמר דלא הוי ביבמה אלא מדרבנן אין לו כו':

בא"ד ולא מהני קדושין אחר חליצה נ"ב דאמר ר"ע אין קדושין תופסין בחייבי לאוין:

ד"ה אלא כי הדדי נינהו כו' סה"ד דלמ"ד אין זיקה חלץ לבעלת הגט נפטרה אפילו צרה כצ"ל:
דף כח ע"ב רש"י ד"ה תרווייהו מוכחי אהדדי שזה לא יכול לישא את האחרת אלא זו וכן זה כצ"ל:
ד"ה לגזור משום שתי אחיות דעלמא אע"ג דהא נמי מרישא שמעינן התם הוא לדרבנן לא גזרינן דאי כו' כצ"ל:
דף כט רש"י ד"ה דמיגמר גמירי לה אינשי והכל יודעין כו' אבל ערוה דנעשו צרות דר"ש לא כ"ע גמירי נ"ב פי' שצריכין לחלוץ לאיסור מצוה משום גזירה איסור מצוה דעלמא דהא איסור שתיהן שוות לר"ש ולמה יהיו צריכין לחלוץ לר"ש לאיסור מצוה יותר מאחותה ואתי למשרי גם האיסור מצוה בלא חליצה וכו' ובזה מובן גם בקצרה דברי רש"י כרצון המהרש"א ואינו צריך לאריכות יותר:
ע"ב בגמ' רב אשי מתני הכי וכו' עד בעי רבה וכל פרש"י ז"ל אשר על זה דעו רבותי אוהבי ורעי יושבי שלחן חבורה ש"ס הימנית אם תעיינו ותדקדקו היטב אז תדעו כי לא תבינו דברי רש"י ז"ל בלתי תוס' ע"א ד"ה אלא לדחות בצרה בלבד ואם לא יקשה לכם דבר יודע כי לא השמעתם לאזניכם מה שאתם מוציאים מפיכם:
שם בגמ' וב"ש היא וכו' וקשה זאת שייך לומר על סתם מתני' או ברייתא הא מני ב"ש היא אבל הכא מפורש שם התנא ר' אליעזר איך שייך לומר ב"ש היא ע"כ נ"ל דצריך להיות במקום היא צ"ל הוא וקאי על ר' אליעזר גופיה שהוא גופי' מבית שמאי כידוע ר"א שמותי הוא:
דף ל גמ' תנא הך תנא ברישא והך חזיא להתירא ושיירא והדר כו' כצ"ל וכן גי' הב"ח לקמן ל"ב:
ע"ב רש"י ד"ה ודבתרא לאו קדושין שאשת כו' וישאנה אחיו מאמו כנכרית כו' נ"ב מדייק רש"י מאמו כי בע"כ שאין אם מאביו יותר מהיבם כי אם היה אח אחר היה מייבם:
דף לא ע"ב גמ' לינחה גבי עדים אי דכירי כצ"ל נ"ב כן מעתיק תוס' בכתובות שם:
שם ליתו ולסהדו ואי לא זימנין דחזו בכתבא כצ"ל ונ"ב ע' תוס' ד"ה ור"י (כתובות דף כ):
שם ואתי מסהדי רחמנא אמר כו' כצ"ל כמו ברי"ף ורא"ש:
רש"י ד"ה משום בת אחותו שמא כו' ממשמשין ובאין ויחוס עליה שלא תחנק ויגרשנה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה דחזו בכתבא כו' ואי דאיכא סהדי דידען מאי הוה בשטרא ליכתבו כו' כצ"ל:
סה"ד ומיהו בפירוש חומש (דברים יט) פרש"י על פי שני עדים פרט כו' כצ"ל:
דף לב רש"י ד"ה הדר חזיא לאיסורא דמ"מ לדידיה לא כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה ותו חמותו כו' דהא בפ' הנשרפים (דף פא ושם) א"ל רב אדא בר אהבה לרבא וליתרו נמי משום איסור אשת איש דהא א"ר אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף אמר ליה אדי ברי אטו כו' כצ"ל:

דה לג ע"ב גמ' וסבר מדהא בבת אחת הנך נמי בבת אחת ומדהנך לפטורי הא נמי לפטור כצ"ל:

שם ואם היו כהנות נפסלו מן הכהונה כצ"ל כדמוכח מגמ' לקמן (דף לה ע"א) וכן גי' רש"ל:

רש"י ד"ה טלטול בעלמא הוא ואין כאן שבת אלא שבות כצ"ל:

פרק רביעי

דף לה ע"ב גי' הב"ח א"א קרא ר"י כו' נ"ב וכן גי' תוס' דמקדים ד"ה והא ל"ל וד"ה ור"ל סבר לד"ה תגלי:

גמ' שמה חליצה משום הכי פסלה כו' נ"ב לא קאמר משום הכי אסור בקרובותיה כי גם לר"ל אסור בקרובותיה משום קרובות זקוקתו וכן היא אסורה בקרוביו כל זמן שהוא חי הגם שהיא אסורה אף לעלמא משום יבמה לשוק תני היא אסורה בקרוביו משום הוא אסור בקרובותיה אבל פסלה מן הכהונה למה תני כל זמן שהוא חי הלא לכל אסורה טרם שתחלץ שנית ועל כרחך פסלה מן הכהונה קאי אחר שמת טרם שחלץ לה שנית וגם אח אחר אין לחלוץ ואז לר"י שפיר שפסולה לכהן משום חליצה כי חליצת מעוברת שמה חליצה אבל לר"ל כיון שחליצת מעוברת לא שמה חליצה ויבם אין עוד שיחלוץ לה שנית ואין עליה זיקת יבם למה תהיה אסורה לכהן וע"כ לא פריך נמי לר"ל רק אמאי פסלה מן הכהונה:

שם אמר ליה רב מה נפשך אי חליצת מעוברת שמה חליצה ביאת מעוברת שמה ביאה ואי ביאת מעוברת לא שמה ביאה חליצת מעוברת נמי לא שמה חליצה דהא ק"ל כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה היינו דקתני פסולה ולחומרא ולא קתני בהדייהו אין כו' כצ"ל:

דף לו גמ' שולי העמוד כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין כצ"ל נ"ב כן מפורש במשנה ב"ב וכן גי' רש"י כאן וכן מעתיק הרא"ש. מגי' הב"ח בתוס' ד"ה משום ירושה נראה כי הטעם אינו מפורש במשנה וע' ב"ב פ"ח משנה ה' ובגמ' (דף קכו ודף קל) נשנה ונכפלה במשנה מפורש זה הטעם ובגמ' לא מפרש כלל ואומר אני שבגמ' שלפני הב"ח היה בתוס' כלשון הגהת של הב"ח והב"ח הגיה כלשון תוס' שלפנינו והמדפיסים שהיה לפניהם תוס' כזה שלפנינו הפכו לשון הב"ח ולא ידעו שלפי לשון תוס' שלפנינו אין מה להגיה:

דף לז גמ' וקמיפלגי בדר' אליעזר דתנן רבי אליעזר אומר כו' ואמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אליעזר כי כו' ואת אמרת הלכה כרבי אליעזר אביי כו' רבא סבר לה כרב דאמר הלכה כר' אליעזר ומוקי כו' כצ"ל ונ"ב במשניות ובמשנה בגמ' איתא אליעזר וכן שם בקידושין ע"ה בכל העמוד אליעזר ועוד שם תניא וכן רבי אליעזר אומר כותי גם שם בתוספתא פ"ה הגי' ר' אליעזר ע"כ:

תוס' ד"ה אי כל היולדות כו' סה"ד אע"ג דכל לאו דוקא כצ"ל והכי פירושו אע"ג דקאמר כל מ"מ לאו כונתו דוקא:

ד"ה סבר לה כרב והא דפריך בי' יוחסין (דף עג ושם) גבי הא דאמר רבא דבר תורה כו' נ"ב ע' מהר"מ:

דף לח גמ' ריש העמוד דרכי גבך חד הוא כצ"ל:

מתני' שומרת כו' מתה מה יעשו כצ"ל ונ"ב כן איתא במשניות:

ע"ב גמ' בש"א יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וכו' והתנן כצ"ל ונ"ב כי מב"ה קשה יותר שהוא מהיפך אל היפך שם הבעל מוציא מיד הלקוחות וכאן סברו ב"ה שהם בחזקת יורשי האשה ואם לא נגרוס כלל מן בש"א עד והתנן מה טוב אך יראתי למחוק ע"כ טוב להוסיף וכו' כנ"ל:

רש"י ראש עמוד ד"ה סיפא נ"ב שייך לע"א תוס' ד"ה בה"א כו' (סוטה כד ע"א) לא שותות ולא נוטלות כתובה נ"ב כן הגי' שם במשניות אבל בגמ' הגי' כמו הכא או שותות או לא נוטלות כתובה:

דף לט ע"ב תוס' ד"ה אמר רב אין כופין כו' תבע לייבם אין נזקקין לו והשתא לחלוץ כופין אין נזקקין לייבם מיבעיא כצ"ל (רש"ל) דה מ גמ' מ"ט יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם נ"ב פירוש הרע"ב והנ"י שזכה היבם בנכסי אחיו אפילו גירשה למחר כי יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם:

ע"ב גמ' קתני מיהא אבי אביו מאי לאו משום חולץ דהויא לה כלת בנו לא משום מיתנא ת"ש ובבן בנו מאי לאו משום חולץ נ"ב דסד"א כשם שהחליצה מתיר איסור אשת אח ופוטר מכרת את כל האחין רק התורה חידשה עליה איסור לאו דלא יבנה כן יתיר החליצה אותה על כל קרובי מיתנא היתר גמור כי גם לאו אין עליהם קמ"ל דוקא היתר אשת אחיו עצמו רק מהאי קרא דלא יבנה ידענו שעשתה הכתוב מאיסור כרת איסור לאו אבל שאר קורבות לא הותר החליצה ואסורה בהם אף אחר החליצה שאיסור אשת אח הזיקה הותר והחליצה אינה חוזרת לאוסרה אבל שאר קורבה לא הותרו וכדקיימו קיימו:

שם בגמ' וקסבר גזרו שניה בחליצה ת"ש ובן בתו מאי לאו כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה ובאבי אביו כו' סה"ד ואפי' הכי גזרוה רבנן נמי בחליצה נ"ב ע' הגהת מהר"נ שפירא בחדושי א"ש ברי"ף:
ד"ה אמימר מוקי לה להאי כו' וקמה עליה בלא יבנה משחלץ האחד ובבן בנו של אביהם כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה בבן בתו כו' דלא מיירי בבן בנו דסבא דא"כ הויא ליה כו' נ"ב וזולת זה כ"כ לא יכול לאוקמי בן בנו ובן בתו בסבא כי לעיל מוקי הכי כפי' רש"י דאיירי בסבא אבל הכא לא מיירי בסבא כלל ואיך יכול לאוקמי בב"ב:
דף מא מתני' החולץ כו' אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה כצ"ל:
ונ"ב כן הוא במשניות וכן מעתיקי' הרי"ף והרא"ש ובזה ניחא דקתני אחיו אח מיבעי' ליה למיתני אלא אחיו של גדול כי מצות יבום עליה רמיא ע' פי' הרמב"ם:
שם מתני' היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם כו' אחד בתולות ואחד בעולות אחד גרושות ואחד אלמנות אחד ארוסות ואחד נשואות כצ"ל וכן איתא עירובין שם ובזה כל המשנה בדרך זו ואצ"ל זו וכן מעתיק תוס' ברכות י"א ד"ה אחת וכן מפרש לקמן בגמ' מ"ב ע"ב בין מן האירוסין בין מן הנשואין:
רש"י ד"ה שומרת יבם שקידש אחד מן האחין כו' נ"ב ע' לשון רש"י על הרי"ף ולשון הרע"ב:
ע"ב רש"י ד"ה עמד בדין שתבעתו בדין ואמרו לו או כנוס או פטור כצ"ל כמו ברש"י כתובות שם:
תוס' ד"ה משום דמפסיד לה מזוני לפי טעם זה כו' נ"ב אבל לפי טעם שתהי' צריכה כרוז לכהונה אינה רשאי לחלוץ דאתי למימר קשרי חלוצה לכהן כדאיתא לקמן דף קי"ט ומה דקאמר הכא ומפסלוה מן הכהונה נמי היינו טעמא דמי דלא הוה בהכרזה יסבור שפסולה לכהונה וכשיראה דנסבה כהן יימר קשרי חליצה לכהן:
תוס' ד"ה הספיקות חולצות ולא מתיבמות מההיא דפרק שני (ד' כג:) שקידש אחת כו' נ"ב מה שמוקשה לתוס' למה לא פריך מכל הני אשר לכאורה מה לי מהכא מה לי מהתם נלע"ד כי חוזק הקושי' יותר כאשר היא ממשנה מפורשת מברייתא אשר אין אתנו יודע איה מקום כבודה:
ד"ה עמד בדין וברח כו' ולא כמו שפי' בקונטרס התם דוקא ברח נ"ב שם ברש"י ליתא כלל מזה בספרים שלפנינו ושם מביא תוס' האי לישנא דוקא ברח וכו' בשם רש"י דהכא:
דף מג גמ' ונשתיירו בו שתים טמאה וא' טהורה כצ"ל:

תוס' ד"ה דמקום שמותר לכבס גרסי' ועוד מצינו למימר דהכא אליבא דר' יוסי כצ"ל (רש"א):
ע"ב רש"י ד"ה אלא אימא רבי יוסי אומר נ"ב שייך לע"א:
ד"ה איכא בינייהו נשואה לארוס כו' ואי שרית לה להתארס אתי לאינסובי סה"ד נ"ב וכ"כ ג' מחלוקת בדבר:
ד"ה ולא מיטמאה כלומר אינה מצווה להתעסק בו מגיה ב"ח ע' לעיל ד כט ע"ב נ"ב תוס' ד"ה ולא מיטמא' לו כו':
תוס' ד"ה שאני בין אבילות חדשה כו' כו' דלא שרי אלא בטבחו טבוח ויינו מזוג ובמת אביו של חתן או אמה של כלה דוקא נ"ב ע' רש"י שם:
דף מד גמ' ואם היה מייבם מייבם לכשרה נ"ב ע' תי"ט:
שם ואימא כי איכא חדא תתקיים מצות יבום כי איכא תרתי לא תתקיים מצות יבום נ"ב ויהיה פי' הקרא אשר לא יבנה את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואין בונה שתי בתים כשיש שתי בתים אינו בונה כלל אפילו אחד נמי לא ועל כן לא מקשי בתוס' רק על קרא דאין חולץ לשתי בתים ל"ל:
שם ודלמא קסתים לן תנא כרבי שמעון התימני א"כ ליתני שאר חייבי כריתות נ"ב פי' ליתני אחת משאר חייבי כריתות שהן קרובות עצמו ל"ל קרובת גרושתו ע"ז מתרץ שפיר איידי דתנא רישא הכל בדידה תני קרובות גרושתו:
שם אלא קרובת חלוצתו נ"ב אלא כמו אבל כמו שפירש"י אבל קרובת וכו' ונמצא הדרא קושי' לדוכתה וסבר ר' עקיבא כו' והארש"ל והוא משנה לעיל ע"ז בא לתרץ אר"ח ב"א אר"י ר"ע חולק:
ע"כ גמ' היא פסולה למען אי לימא לקהל משום דזניא איפסלה לקהל כצ"ל:
תוס' ד"ה הכא נמי כו' וכן בפ"ק דסוטה (דף ו') ע' הגהת הב"ח וע"ש בפרש"י ד"ה זונה היא כצ"ל:
בא"ד ומיהו לר' יהושע דלא הוי ממזר מחייבי כריתות שם זונה גרם לה כצ"ל (רש"ל ומהר"ם):
דף מה ע"ב גמ' הלוקח עבד מן הנכרי וקדם וטבל לשם בן חורין נ"ב פי' טרם שטבלו הלוקח לשם עבדות:
דף מו ר' חייא בר אבא איקלע לגבלא נ"ב מתוס' ביצה ד' ו' ד"ה והאידנא נראה שהן הם בני בשכר המובא שבת קלט או שגורס כאן לבני בשכר:
וחזא תורמסין נ"ב מין קטניות מר (ערוך) רש"י ד"ה ושיחרור ופקע שיעבוד של מלוה סה"ד כצ"ל:

דף מח תוס' ד"ה לא עשה רגליו מכאן אין ראי' דשרי לגלח שיער של כו' נ"ב לפי תרגום יונתן שמתרגם ולא שטף רגלוהי אינו ענין כלל לזה אדרבא משמע שמש"ה מפרש כן כי העברת שער אסור:.

דף מט רש"י ד"ה כל שחייבין עליו כרת אבל נושא חלוצתו כו' נ"ב הא דלא נקט אבל אנוסת אביו מפני שלרש"ה דסבר כרבנן דר"י אין בו לאו כלל:

ד"ה וכתוב לא יבא ממזר סמיך לא יגלה כצ"ל:

תוס' ד"ה שמעון התמני אומר כו' והלכה כדבריו אע"ג דאין למדין הלכה אלא מפי גמרא הכא הלכתא כותיה כצ"ל ונ"ב וכן הוא בירושלמי מביאו הרשב"ם ב"ב ק"ל ע"ב וז"ל ר' זעירא בשם שמואל אמר אין למדין לא וכו' אלא מן הגמרא ע"כ וז"ל הרא"ש הכא דאין למדין הלכה לא מפי משנה ולא מפי ברייתא ע"כ:

שם בא"ד דסתמא פרק האומר (ד' סו. ושם) נראה עיקר נ"ב דמתחיל כל ע' תוס' שם בב"ק ובע"ז דכי האי גוונא כו':

פרק חמישי

דף נ רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט נ"ב ע' תי"ט שנשאר בקושיא על סדר דר"ג ואפשר לומר לפי שר"ג מיירי בשתי יבמות ממשיך דבריו על סדר שתי יבמות ויבם אחד והרי כאלו אמר אף שמאמר לזו וגט לזו מהני אבל אין גט אחר גט ואף שגט לזו ומאמר לזו מהני אבל אין מאמר אחר מאמר והוי כאלו מקדים מאמר לגט וכן מקדים שם בעילה לחליצה ע"כ מקדים גם כאן:

תוס' ד"ה עשה מאמר וחלץ וכו' ולא תנא ליה אלא היכא דאחר חליצה אין צריך לעשות כלום סה"ד נ"ב ולפיכך תני הכא ובעל לבסוף והיכא דאחר חליצה אין צריך כלום תני חליצה לבסוף:

ע"ב עוד במשנה מאמר בזו ובעל את זו נ"ב מקדים בעילה לחליצה כדי לסיים שבעלת החליצה אין צריכה יותר והיא כמו אין אחר החליצה כלום:

שם גט לזו ובעל את זו נ"ב הקדים גט ובעל קודם גט ומאמר לא ידעתי למה (תי"ט) ואפשר לומר לאשר עתה הגיע סמוך לר"נ שפליג ע"ז חביבי ליה ומקדימו אבל לא קשיא למה מקדים גט וגט לגט ומאמר כי דברים שוים ראוי להקדים:

שם חלץ וחלץ או חלץ ועשה מאמר ונתן גט נ"ב כצ"ל וכן השני וכן השלישי בכולם צ"ל ונתן גט (רש"י ורש"ל):

רש"י ד"ה חלץ ועשה מאמר ונתן גט ובעל כו' איבם אחד ויבמה אחת קמהדר ואע"ג וכו' נ"ב ע' מהרש"א תוס' ד"ה צריכות בגיטין וחליצה כו' נקט נמי גבי חליצה לשון יחיד

סה"ד נ"ב אבל דקתני מאמר בזו וחלץ לזו הראשונה צריכה גט ולא קתני גט וחליצה וע' רש"י ד' כ"ז ד"ה חלץ לבעלת מאמר ותנוח דעתך:
דף נא ע"ב רש"י ד"ה והא ביאה פסולה כמאמר שויוה רבנן דלא כו' נ"ב ע' מהרש"א דף נ' ע"ב ד"ה אין אחריה כלום:
תוס' ד"ה כולהו סבירא להו אין התנאים כולן שוין ממש דלבית שמאי כו' כצ"ל:
דף נב גמ' אלא למקדש בביאה בלא שידוכי כצ"ל:
תוס' ד"ה שאין בו שוה פרוטה פי' וכו' ויש לומר דמשום דכתיב ביה נתינה אחריתי את ספר המקנה כצ"ל נ"ב ע' תוס' קידושין דף ט':
דף נג גמ' רב אשי אמר כו' מר סבר יש תנאי בחליצה נ"ב הא דמקדים ר"א סברת רבנן לדרבי שלא כאינך אמוראי להקדים הן ללאו כאינך אמוראי עדיפא ליה:
תוס' ד"ה סלקא דעתך אמינא לגזור כו' נ"ב שייך לע"ב בא"ד והכי נמי תינח ליה הכא מהאי טעמא גופי' סה"ד נ"ב לכאורה קשה בשלמא לר"י ניחא דאשמעינן בכל גוונא דאין קדושין תופסין בח"ל בין יבם אחד ויבמה אחת בין יבם אחד וב' יבמות בין ב' יבמין ויבמה אחת אבל מה לתנא לכפול ביבם א' ויבמה אחת שני פעמים ע' במהרש"א ע"ב גמ' ד"ה בשלמא בדבריו מתורץ:

פרק ששי

ע"ב רש"י ד"ה בין ביאה לביאה בין ביאה כדרכה לשלא כדרכה סה"ד כצ"ל נ"ב כן מעתיק הנ"י והיש"ש כמוהו:
ד"ה פסלה לכהונה סה"ד לקמן בפרקין דף נט ודף ס"א ע"ש תוס' ד"ה פנוי:
תוס' ד"ה הבא כו' דהכי אורחיה בכל דוכתא נ"ב וכן קתני הכא וא' הגומר:
דף נד גמ' יבמה יבא עליה עד דמכוין לביאה כצ"ל והרא"ש):
שם נפל מן הגג ונתקע נ"ב דרוש וקבל שכר יש"ש:
שם בנזק בצער ברפוי בשבת אבל כו' כצ"ל ונ"ב ע' ב"ק ד' כ"ז: רש"י ד"ה בחיי אוסרן כל זמן שהדם חי והיא שופעת וכו' כצ"ל נ"ב כל זמן ששופעת נקרא חי וכשפסק הדם נקרא מת כמ"ש רש"י ריש ע"ב: תוס' ראשון איירי היקשא דקרא ועוד דכיון דאולי ברצון כו' כצ"ל:
ד"ה דמכוין לה לאו דוקא נקט כו' נ"ב ע' רש"י דמפרש דהאי לה קאי על הביאה ואין צורך לזה:
ד"ה שכן בידו לרבות כו' אבל מה שבידו לרבות על עצמו לא חשיב חומרא סה"ד כצ"ל:
ע"ב גמ' המערה בזכור נ"ב ע' סנהדרין דף נ"ד ע"ב רש"י ד"ה חייב שתים:

שם ודין הוא חייב כאן וחייב באחותו מה אחותו בין מן האב בין מן האם דכתיב בת אביך או בת אמך (רא"ש) כצ"ל:

שם אמר רבי אבהו צריכי דאי כתב כו' נ"ב ואפשר לומר דמשום הך צריכותא מקדים אצל הזהרה אחות אב ולא זו שיש חייס אתה מוזהר עליה אלא אף זו אחות אם שאין לה חייס אתה מוזהר עליה ואצל עונש מקדים אחות אם לא זו שודאי לך שהיא שארך עונך תשא אלא אף זו אחות אביך שיש לך אמתלא אולי אין זה אביך דע כי לא יועיל לך:

רש"י ד"ה דודתו אין איסורה בא עליו מאליו אלא ע"י קדושי דודו ולא תוכיח אחותו וכיון דלא נפקא לן מדינא תלמוד לומר מקרא שני בפרשת קדושים תהיו ערות אחות אביך ואחות אמך נ"ב בקר כתיב וערות אחות אמך ואחות אביך רק רש"י ז"ל קא הקרא לפי מה שמביא בגמ' תחלה סיפא דקרא בפרשה קדושים לפרש קרא שכתוב באחרי בראשונה ואח"כ רישא דקרא שבקדושים לפרש קרא שבאחרי שכתיב באחרונה אבל הרא"ש מעתיק ת"ל ערות אחות אמך לא תגלה בין מן האב בין מן האם ועורות אחות אביך לא תגלה בין מן האב בין מן האם כמו שכתוב בקרא אחות אמך קודם לאחות אביך:

ד"ה והא דתנן אמרו לו מתה אשתך כגון דינה בת לאה מיעקב ויוכבד כו' נ"ב דמיון דלמטה יעקב לאה חצרון קטורה בתואל. חנה 5 4 3 2 1 גי' שלם דינה יוכבד שרה רבקה. מלכה לפרש"י גי' 1 2 3 4 5 הרא"ש:

דף נה ע"ב גמ' העראה זו הכנסת עטרה גמר ביאה גמר ביאה ממש נ"ב הרי"ף מחלק גמר ביאה ראשון למעלה והשני למטה והרא"ש מעתיק גמר ביאה גמר ביאה ממש:

דף נו תוס' ד"ה ממזרת ונתינה נ"ב שייך למתני' (מהר"ם):

דף נז גמ' רבא אמר הואיל ומאכיל בעבדיו כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אביי אמר כו' אית ליה בהערל שכבר אכלה לא אמרינן גבי ההיא מתני' גופא כצ"ל (רש"ל):

רש"י ד"ה אמר מר בת גר זכר כבת חלל זכר כו' דאמרינן הרי זו פסולה לוי ועשאה חללה נ"ב קשה מאי עשאה הא חללה ועומדת היא וע' בתוס' ד"ה ואי לאו:

תוס' ד"ה הכי גרסינן דתנן כו' ולא קשיא דלא מייתי מתני' דפרק בתרא דקידושין דהך נמי משנה היא נ"ב וראשית שכל אמונה:

ע"ב גמ' בא עליה אחד מכל הפסולין פסלה ואם בא עליה אחד מכל עריות שבתורה מומתין על ידה והיא פטורה בת שלש כו' כצ"ל ונ"ב כי מאי שייר דהאי שייר:

תוס' ד"ה רב אמר סה"ד ולפירושו נמי רמי בר חמא פליג אדרב ושמואל נ"ב והרמב"ם מפרש כרש"י:

דה ס תוס' ד"ה שאינו משלם כו' ומה לי קנס ומה לי כתובה נ"ב ע' נ"י שמתרץ קושיית תוס' בשם רבינו יונתן ז"ל וע' מ"ל הלכות נערה בתולה פ"א הל' ג':
תוס' ד"ה נילף בתולה בתולה מהתם כו' אלא ודאי פריך דמכ"ג הל"ל למילף נ"ב ע' מהר"ם:
ע"ב גמ' ור' יוסי מדשבקיה לבר זוגיה הב"ח גורס בר זוגי' נ"ב והיש"ש מקיים גי' הגמ' ורש"י ע"ש סי' כד:
מרק שביעי
דף סז מתני' לא יאכלו עבדיה בתרומה נ"ב ה"ה עבדיו ואיידי דבמשנה דלעיל מיירי בעבדיה נקט הכא נמי הכי:
שם אמרו לו מאחר שהעדת נ"ב לכאורה נראה פירושו לשון והועד בבעליו וכן מרי"ף והרמב"ם בפירושו שמעתיק שהעדת בנו כי אם היה עדות ממש היה להמשנה להתחיל העיד ר' יוסי אבל בגמ' משמע שזו עדות גמורה שהעיד ר' יוסי מפי שמעיה ואבטליון:
גמ' הניח בנים והניחה מעוברת עבדי מלוג אוכלים כדרך שהיא אוכלת עבדי צאן ברזל לא יאכלו כו' נ"ל דמיירי קודם שגבתה אותם בכתובתה אבל אחר שגבתה אותם אין עליהם שם ברזל ומלוג וכולם אוכלים בשבילה אלא הנ"מ שאוכלים משלה ולא משל יורשין והיה לו לומר עבדיו לא יאכלו אלא אגב דתני עבדי מלוג אוכלים תני נמי עבדי צ"ב:
תוס' ד"ה (אוכלין בשביל כו') זו וסבירא ליה אע"פ דשמואל פסיק דאע"פ דאין מקנה דשלב"ל נ"ב וכ"ש לדשלב"ל שמואל חשיב כו':
דף סח תוס' ד"ה רישא פסולי כהונה סיפא פסולי קהל וכן גי' ר"ח נ"ב וכן גי' רי"ף ומפרש והולך בזה"ל פי' קתני רישא להני פסולין גבי העובר והיבם וחבריו לפסול את הכהנות מן התרומה וקתני להו סיפא לפסול את הקהל מלינשא לכהונה ע"כ ולפירושו אין מקום לקושיית תוס'
ע"ב רש"י ד"ה אימא נבעלה לפסולה וכו' כיון דתפסי להו בה קידושי לא פסלי לה נ"ב ע' רש"א:
ד"ה עבד כנעני לית ליה קידושין כו' לא פסול מתרומה אלא בר קדושי דוקא נ"ב ע' רש"ל:
בא"ד חייבי לאוין פסלי חייבי כריתות לא פסלי גי' ב"ח לא כ"ש נ"ב ורש"ל מפרש הגי' שלפנינו כן:
תוס' ד"ה נכרי ועבד שייך לע"א:

פרק שמיני

דף ע ע"ב גמ' ומלתה אותו אז יאכל בו מילת זכריו ועבדיו מעכבת מלאכול בו בפסח כצ"ל.

דף עא גמ' אמר רבא הגהת הגרי"ב צ"ל רבה ולקמן ע"ב רבא אמר כגון כו' כצ"ל:

דף עב ע"ב רש"י ד"ה דשקל חד אפרה ויהיב אותו חד על המים כצ"ל ונ"ב כן פי' רש"י ביומא:

דף עג רש"י ד"ה ואסורים לאונן גם בכורים כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה אסור לבער כו' מה למעשר שכן הדסט"ב נ"ב לקמן ע"ד ע"ב:

דף עד ע"ב גמ' דתנא דבי ר' ישמעאל בזב בעל שתי ראיות ובמצורע מוסגר הכתוב מדבר נ"ב הא דמקדים זב למצורע שלא ככתוב משום דזב סמוך טפי לטמא נפש:

רש"י ד"ה זב בעל שתי ראיות כו' וכיון דתגלחת ליכא קרבן נמי ליכא דבהדי תגלחת כתיב קרבן נ"ב והא דנקט צפרים ע' רש"י שם:

דף עה תוס' ד"ה כרות שפכה כל שנכרת הגיד נ"ב שייך למתני':

תוס' ד"ה שאין לו אלא ביצה אחת כו' ולא מסתבר לומר צא וחזור על בניהם מאין הם נ"ב שאם אתה אומר כן אתה מרבה פסולין בישראל (נ"י):

דף עז גמ' הכי תרגמו כל כבודה בת מלך פנימה נ"ב ע' רש"ל פי' בטוב טעם:

תוס' ד"ה אם קודם מעשה כו' גבי גר שהעיד על אשה ושבעה בניה כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה וחזר הדין הצד השוה שבהן שאינו ברוב קהל בתו כשרה נ"ב וע' מהר"מ:

ד"ה עריות יוכיחו שכשרים לכל ישראל חוץ מקרובים נ"ב ע' מהרש"א:

ד"ה כיון דאמר מר במסכת קידושין כו' נ"ב פי' ר' יהודה גופי' (רש"ל):

דף עח רש"י ד"ה ואצטריך למכתב להם דמשמע דמהם מנה ואצטריך אשר יולדו ולא תימא אשר יולדו מבניהם מנה וכו' כצ"ל:

ד"ה משום רבי יצחק דאמר דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ והכא לא קפיד בהאי חציצה דהאי ולד דרביתיה הוא כצ"ל:

רש"ל :

ע"ב גמ' אמר רבא א"כ אין לך אשה שכשרה ליבם שלא נעשה בעלה סריס חמה שעה אחת כו' נ"כ פי' שלא נעשה ע"י אדם קראו סריס חמה אבל אין סריס חמה באמת ומי יתן ולא היה תיבת חמה כלל ואם היה אדם עומד במקום חמה הוי שפיר טפי.

דה א גמ' וכי תנן ההיא (נ"ב דלעיל בן כ' שנה מתניתין במסכת נדה) לעונשין:

ע"ב גמ' אלא הא דעבד רבה תוספאה עובדא כצ"ל ונ"ב כמו שמעתיק תוס' נדה כו' ד"ה אלא:

שם כל ששכבת זרעו דוהה כצ"ל נ"ב כגי' הרי"ף ורש"י ברי"ף:
תוס' ד"ה עד שיהא בכולן כו' כמשמטיל מים ועושה כיפה יחלוץ נ"ב ע' רש"ל:
ד"ה דהביא שתי שערות בזקן כו' ופי' בקונטרס סריס חמה היכי משכחת לה למ"ד עד שיהא בכולן נ"ב משכחת לה שיש לו שתי שערות בזקן ושאר סימני סריס יש לו כולם והוי סרים לכ"ע וחייב על השחתתם כי אפילו ביש ד' שערות בזקנו חייב על ב' מהם (ע' ד"מ י"ד סי' קפא) כש"כ בשאין לו רק שתים ומשחיתם שחייב אך התם מסיק לטומאת נגעים ובטומאת נגעים צריך להיות הרבה שערות כי שיעור הנתק כגריס והוא שש שערות ברוחב וכן באורך וסביב לנתק יהי' שערות ואם לא נולד לא סימן טומאה ולא סימן טהרה אחר הסגר שבוע ראשון צריך לגלח סביב הנתק ולהניח שתי שערות סמוך לנתק סביב כדי שיהא ניכר הפשיון וע"כ מייר זקן הסריס בזקן ממש וקראו סריס וכן הוא לשון תוס' בקידושין וא"ת ואיך תמצא זקן בסריס וכו' היינו למסקנא לטומאת נגעים צריך שתמלא זקנו ואז זקן יקרא לענין סריס:
דף פא תוס' ד"ה נתערבו באחרות כו' הוה ליה לאתויי לשמואל סייעתא מכל הנך משניות נ"ב ע' תוס' ע"ז מ"ט ע"א תוס' ד"ה נתערבה:
דף פב תוס' ד"ה ירושה ראשונה ושנה כו' משום דאליבא דר' יוסי דאנדרוגינוס דמתני' קיימו נ"ב וכן הוא גי' רש"י לר' יוסי:
תוס' ד"ה דלא נשקול רובא תימא כו' מים שאובין ומי גשמים שהן מתערבות בחצר ובעוקה ועל מעלות כנ"ל:
דף פג גמ' אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא כצ"ל:
תוס' ד"ה רבי יוסי אומר כו' היו אוסרים גם הגפנים שאינן של זורע א"כ כו' כצ"ל:

פרק תשיעי

דף פד גמ' בת בוקתא פי' שכנתה (ערוך):
ע"ב גמ' רב פפא מקשי ליתני נמי מצרי ומשני הגמ' תנא ושייר ומקשי מאי שייר דהאי שייר ומשני שייר פצוע דכא ומקשי הא תני חייבי לאוין וידענו ממילא גם פצוע דכא כי גם פ"ד חייבי לאוין ואין זה שיורא ומתרץ הא תני חייבי לאוין והדר תני דתני כהן שנשא אלמנה וגם קתני חללה שנשא כשרה וא"כ ה"ל למיתני כמו כן פ"ד ולא תני ליה הוי שיורא ומקשי לעולם כיון דאשמעינן חד חייבי לאוין ידענו גם כל חייבי לאוין ופ"ד לא הוי שיורא והא דקתני חלל שנשא כשרה ההוא איצטריך ליה לאשמעינן כדר"י א"ר נמצא הדרא קושיא לדוכתה מאי שייר דהאי שייר והי' יכול לתרץ ליתני חלל שנשא כשרה ונדע תרתי א) שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין ב) שחייבי לאוין אסורים ליבמיהן כהן הדיוט שנשא אלמנה ל"ל אלא קתני והדר קתני א"כ ליתני נמי פ"ד ומדחזינן

דשיירה משייר נמי מצרי אך כיון שיש לתרץ ממה שלפניו אינו רוצה לחזור לאחריו והולך ונוסע הלאה ומשני ממה דתני אחר חלל שנשא כשרה קתני נמי ישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר אלא תני והדר תני כנ"ל והולך המקשן נמי בסדר המשנה והלאה ומקשי הא נמי לא מהדר ומיתני הוא משום דאיצטריך לאשמועינן שאפילו לאו השוה בכל מותרות ליבמיהן כדלקמן במתניתין קתני נמי הכא בלאו השוה בכל שאסורות ליבמיהן וכיון דקתני ישראל שנשא ישראלית ויש לו אח ממזר תני נמי ממזר שנשא ממזרת בהך בבא שהכל מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן והכל בשביל לאו השוה בכל דצריך לאשמעינן אחר זה אצל מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ישראל שנשא ממזרת ויש אח ממזר אף שהוא לאו השוה בכל בכל זאת מותרות ליבמיהן (כמו שפירש תוס') והולך לדרכו ומתרץ הן צדקת במה דתני לאו השוה בכל אצל אסורות ליבמיהן משום דצריך אח"כ למיתני חייבי לאוין השוה בכל אצל מותרות ליבמיהן אבל כיון שכבר תני הכל לאו השוה בכל אצל מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ואצל מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן למה ליה למיהדר ומיתני אצל אסורות לאלו ולאלו ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל הא כבר ידענו שחייבי לאוין השוה בכל אסורות ליבמיהן מבבא ראשונה ושאסורות לבעליהן מבבא שניה אלא תני והדר תני היה לו למיתני נמי פ"ד ומדלא תני לה שיירה ומדהאי שייר האי מצרי נמי שייר כן הוא הויות של המקשן והתרצן ובזה מתורץ ומיושב מה שקשה לע"ד כמוני ומובן למה מוחק רש"ל וממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל:

תוס' ד"ה אי נסיב כי אורחייהו כו' וכ"ת דלא תני הכי לפי שנשואי מצרית הוי באיסור והא קתני ממזרת וחללה שנישאו באיסור כצ"ל:

פו תוס' ד"ה מה תרומה טובלת כו' וקשה לר"י מעשר ראשון נמי פתוכי ביה כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' אמר עקיבא בתרמילו ואנא חיי כלומר יעשה מה שיעשה מ"מ אחיה כי ראב"ע עשיר גדול היה (יש"ש):

שם אמר רב חסדא וכו' עד המשנה צריכין פירוש כי שנאמר השני אין פסוק כזה בתנ"ך גם שוטרים אינם ראשים ע"כ קורא יקר אשרי הדור אשר הגדולים נשמעים אל הקטנים וכוף אזנך לשמוע משפיל בשולי כפות רגליך אמר רב חסדא בתחלה היינו לפני הבית ראשון לא היו מעמידים שוטרים אלא מן הלוים כמו שמצינו ביהושפט מלך יהודה שהעמיד שופטים בארץ וגם בירושלים לשפוט באמונה ובלבב שלם ואמר להם ושוטרים הלוים לפניכם מזומנים לכל אשר תצוום להכריח את העם לקיים דבריכם אבל עכשיו מתחלת בית שני שלא סליקו הלוים מן הגולה בימי עזרא דכתיב ומבני לוי לא מצאתי

שם אך בהשתדלות עזרא ע"י עדו השיב והביא מעט מן הלוים וכמו שחושב וכפרש"י כולם הללו לוים ומשבטי ישראל שבו הרבה יותר מכל שבט אין מעמידים שוטרים אלא מישראל ורב חסדא מדבר בעדו בענותנותו בלשון רבים שנאמר כמו שאומרים אנחנו ושוטרים מהראוי והנכון להיות מאותם הרבים בראשיכם פי' במספרכם כמו כי תשא את ראש ב"י שא את ראש מלקוח דהיינו מישראל שהיו הרבים במספרם כמו שפרש"י ושכל ר"ח את לשונו שיהיה לשון נופל על לשון מפני שאומר על בתחלה שנאמר אמר גם על עכשיו שנאמר ובלשון מקרא וסמך על המובן:

דף פח ע"ב תוס' ד"ה והבא עליה באשם כו' ועוד מאי קא משני בניסת לאחד מעדיה למאי דאמרינן כי קאמר רב נמי בבאו עדים ואח"כ ניסת היכי שבקינן ליה כו' כצ"ל:

דף פט ע"ב גמ' ב"ש אומרים משתעמוד בקומתה נ"ב כמו אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקומתה ב"מ ק"ז ובלשון צח ונקי דברו ב"ש על הבאת שערות כפרש"י:

תוס' ד"ה כיון דלא ירתי לה קריא ולא ענו לה משמע דכל היכא דירית לה מיטמא לה דהוי מיטמא למת מצוה ולפי זה גרושה וחלוצה לכ"ה לא ירית לה כו' כצ"ל אלמנה לכ"ג מוחק אני כי כ"ג אפילו לאשתו הכשרה אינו מיטמא ובסמוך פריך מכ"ג בפשיטות ליטמא לאשתו כיון שאין אחר יורשה אלא הוא:

דף צ דאכיל מיניה מידי דלא קחזי ליה בימי טומאתו פי' אפילו בימי טומאתו וקא משלם מידי דקחזי ליה בימי טומאתו פי' עכ"פ בימי טומאתו:

ע"ב רש"י ד"ה צריכה לכך היתה עת צרה והיו פרוצים בעבירה נ"ב ע' סנהדרין מו. רש"י ד"ה לא שראוי לכך:

דף צא ע"ב גמ' ונתנו זה לזה ולאחר זמן כו' כצ"ל נ"ב כדאיתא בגיטין:

תוס' ד"ה שם עירו ושם עירה סה"ד אי אפשר לידע מקום עמידתה באותו יום כצ"ל ונ"ב וע' גיטין פי תוס' ד"ה ושם עירו בסה"ד:

דף צב ע"ב גמ' וא"א מאי נשואין יש בה כזנות כו' כצ"ל ונ"ב כן מגיה רש"ל סוטה יח: בתוס' ד"ה אמרי במערבא:

דף צג ע"ב גמ' משום דאיהי דייקא ומינסבא והכא זימנין דרחמא ליה ולא דייקי כצ"ל (רא"ש):

דף צד גמ' ואלא איהי מ"ט לא מהימנא דכיון דסניא ליה לא דייקא ומינסבא עד אחד נמי כיון דסניא ליה לא דייקא ומינסבא כצ"ל ונ"ב דזימנין אין לו מקום אצל דסניא כי רובם ככולם סניא ליה וכן לעיל בבעיא אצל דרחמא אמר זמנין דרחמא ליה ואצל יבמה לשוק

אמר דמיסנא הוא דסניא ליה ולא אמר זמנין וכן לקמן (דף קיח:) גבי המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו דסניא ליה כו' א"ד כיון דזמנין דרחמא ליה ע"כ גם כאן משבשתא הוא וע' ק"נ סעיף כ"ה:

רש"י ד"ה פסולה לכהונה אם מת והותרה לינשא נ"ב ע' רש"י לעיל נב. ד"ה הכא פסיל בכהונה:

דף צו במשנה אמרו לו וכו' מותר בא' ובג' ובה' ופוטרות צרותיהן ואסור בב' ובד' ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ואם בא עליה לאחר מיתת הא' מותר בב' ובד' ופוטרות צרותיהן ואסור בג' ובה' ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ע"כ וידוע כי חז"ל דייקי בלישנא בפרט רבינו הקדוש בסדר המשנה שהוא היסוד ועליו נבנה הגמרא והנה במשנתנו זו ב מהראוי לידע למה זה פעמיים אצל המותרות אומר רבינו הקדוש ופוטרות צרותיהן ואצל האסורות אומר ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ולמה לא הושוה לשונו או לומר אצל המותרות כ"כ וביאת אתת מהן פוטרת צרתה או לומר אצל האסורות כ"כ ואין פוטרות צרותיהן ונ"ל שמזה מוכח שאם גירש המותרות ומחזיק האסורות ובחטאו מת צריכין האסורות חליצה שלא יאמרו כי בהיתר נשא אותן אחר מיתת אחותיהן ונמצא יבמה יוצאת לשוק בלא כלום ע"כ צריכין חליצה כי מה יפסידו ומי יתן ואמצא כי כן הוא דעת רבינו הקדוש ושקל ומדד רבינו הקדוש דבריו הקדושים בזה כי אצל המותרות אומר רבותא שפוטרות צרותיהן כולן אפילו האחרות שהיה לבעלן שלא מן האחיות כמו שפי' תוס' לעיל (נד ע"ב) אבל האסורות לא מיבעיא שאינן פוטרות שום צרה אפילו חליצת אחת מהן אינה פוטרת צרתה השניה שאסורה כמותה כיון שלא היו כלל נשיו ורק מפני הרואין חולצין אותן משום התרת יבמה לשוק והכל שריר וקים ומישבין דברי רבינו הקדוש באופן היותר טובה אגיל ואשמח כי אשמע:

והאחין פוסלין על ידו אלא שהוא פוסל תחלה כצ"ל כמו במשניות:

ע"ב מתני' רש"י ד"ה בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת שיש עליה זיקת שני יבמין שבביאתו של זה הקטן שהוא כמאמר בגדול לא יצתה מידי כו' כצ"ל וכן מעתיק הרע"ב:

שם ד"ה ר' שמעון אומר מייבם לאיזו שירצה דלית זיקת כו' נ"ב ע' רש"ל:

דף צז גמ' ורמינהו בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים כצ"ל נ"ב כן איתא במשניות וע' תי"ע שם:

רש"י ד"ה כי אתו לקמיה דרבא בן כו' שלא הביא למבדק או משום קטנות כו' נ"ב ע' רש"ל:

פרק אחד עשר

רש"י ד"ה נושאין על האנוסה לאחר שאנס ופתה את האשה מותר לישא אמה בתה ואחותה כצ"ל:

ונ"ב כדאיתא בתוספתא הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה כסדר זה צריך להיות כאן ההיתר:.

ע"ב רש"י ד"ה והוליד ממנה בן וקאמרה לי' אחות אמו אנא ואת אחי מאב אחד אנא ואמך אחי מן אב אחד נ"ב גם מאם אחת ורש"י ז"ל שכל את לשונו הזהב להקדים אנא ואמך לאנא ואביך כדי לכלול זאת בוא"ו המוסיף ואנא ואביך:

דף צח תוס' ד"ה נשא אחותו מן האם יוציא פי' כו' צד נכריות כלל ולא שייך ביה שמא כו' כצ"ל:

בא"ד דפסיק ליה מלתא שאז איירי נ"ב זהו גי' רש"ל אבל גי' מהרש"א ומהר"ם שאז אסור:

דף צט רש"י ד"ה ה"ג לאחותו מספק כו' עד סה"ד מחמת ספק שבידו לפי הגי' בתוספתא שלפנינו אשר אינה כרש"י ולא כל"א של רש"י אין לגמגם בה מידי אך לתקן השבוש מעט ונכון מאד ואציע לפניך לשון התוספתא ותיקונו וז"ל כיצד חולץ אדם לאחותו מספק אמו ואשה אחרת (ולהן שתי נקבות) צ"ל ולה ג"כ בן חזרו וילדו שתי נקבות במחבא ונישאו לשני אחים מאב אבל לא מאם ומתו בלא ולד זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן נמצא אדם (זה) חולץ לאחותו מספק עכ"ל והנני מרשים לפני עניי דעת כמוני כל שלשה האופנים אשר מצאתי כי יגעתי אך במקום חצרון שבל"א ציינתי גד &&ציור&&

דף קא ע"ב תוס' ד"ה ש"מ הדר ביה רבי יהודה ש"מ פסק ר"ת דסומא באחד מעיניו כשר לחליצה כיון דלא ממעטינן מלעיני וסגי באחד ויכול לראות הרוק מפי היבמה ע"כ נ"ב פירוש כיון דמסקינן הלכה חליצה בשלשה ושגם ר"י הדר ביה וסבר כת"ק דסגי בשלשה וזקני לרבות הדיוטות וכיון דר"י נמי דרש הדיוטות מזקני אינו דורש לעיני למעט סומים מפני מום אלא דורש לעיני כמו הת"ק צריכי דיינא למחזי רוקא וסגי באחד ותימא למה נטר עד הכא הא כבר אמר הגמ' לעיל אין הכי נמי שגם לר"י עיני לכדרבא וי"ל שלעיל יכול להיות שהוא רק דרך שקלא וטריא ודרך דיחוי בעלמא על כן סמכו על ש"מ הדר ביה שהוא מסקנת הגמ' אליבא דהלכתא:

פרק שנים עשר

דף קב גמ' אמר לי הן ועל שלחני הוא תדיר נ"ב פי' היה מנהל עסק שולחני של אותו זקן שם הרבה פעמים נמת לו במה ראיתו במנעל או בסנדל כו' כצ"ל:

שם ר' יעקב אומר משמו מודה היה ר' מאיר שאין חולצין כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה סנדל התפור בפשתן רב סבירא ליה כרבנן דפליגי ארבי מאיר אקב הקיטע כו' כצ"ל ונ"ב ע' רש"י ק"ג ע"א ד"ה אנפיליא של בגד:
דף קג גמ' למאי דקאמר אמימר לאו בר אבין חליץ ולא בר קיפוק חליץ כצ"ל:
רש"י ד"ה לא עשה רגליו לא הסיר שיער זקן התחתון נ"ב כן פרש"י שם אבל ת"י ולא שטף רגלוהי וע' רש"י לעיל מאי:
ד"ה להסיך את רגליו מי רגלים אלמא ירכים רגל מיקרי נ"ב ורש"י שם בשני המקומות מפרש נקבים גדולים ועל שם שמסיך את ירכותיו נקרא מסיך רגליו וכן מפרש בתרגום והמצודות כי דרך הצנועים לסכך ולכסות הרגלים והיינו הירכות כי המה אז ערומים:
ע"ב רש"י ד"ה סנדל המוסגר כו' דלא ליתי למיעבד במוחלט נ"ב ע' מהרש"א תוס' ד"ה שאין חופה את רוב הרגל אבל הכא לא סגי בשחיפת רוב כו' כצ"ל:
דף קו ע"ב רש"י ד"ה משרטט וכן כולם סה"ד והשאר מיותת ברש"י ברי"ף ליתא:

פרק שלשה עשר

דף קח ע"ב הגהת הגרי"ב גירסת הרי"ף הממאנת וכו' נ"ב וכן הוא גי' תוס' ד"ה כגון וגי' הרא"ש ויש"ש:
גמ' יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא שכרו אדם אחד בארבע כו' כצ"ל הכא כמו לעיל וכן הוא ברי"ף ורא"ש:
רש"י ד"ה מהו שתמאן בנשואין הראשונים שלא תהא שניה זקוקה לו ותתייבם צרתה אבל כו' כצ"ל כדאיתא ברש"י ברי"ף ושפיר גרס צרתה וכן ברי"ף איתא גם מרש"ל בספרו ח"ש שלפנינו לא נראה כלל שמחקו:
דה קט במשנה ורבי אליעזר אוסר כצ"ל כמו במשניות וכן כל ר' אלעזר שבעמוד צ"ל ר' אליעזר וכן איתא בכתובות (דף מג') מודים חכמים לרבי אליעזר מתני' ב' אחין הגהה על הגליון מן צד ימין צ"ל אלעזר נ"ב קורא יקר אל תציית ולא תשמע להגהה זו ע' בגמ' נדה ח. וברש"י לקמן קיא ע"ב במשנה ד"ה ר' אליעזר ותראה כי הכא ר' אליעזר דוקא וחלילה לשנות:
דף קי מתני' מי שהיה נשוי כו' פקחת וחרשת ביאת הפקחת פוטרת החרשת נ"ב כאן כתב התי"ט וה"ה חליצתה של הפקחת פוטרת ג"כ החרשת אלא משום דלא מצי למנקט ואין חליצת החרשת דלאו בת חליצה היא כלל עכ"ל ועדיין לא מתורץ למה לא קתני אצל גדולה וקטנה ביאת וחליצת הגדולה פוטרת את הקטנה והתם שפיר מצי למנקט נמי ואין ביאת וחליצת הקטנה פוטרת את הגדולה כמו שנקט ברישא אצל שתי קטנות ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה ועוד לפי דברי התי"ט מה לו לאביי לדחוק את עצמו במתניתין דפרק חרש למצא דמיירי שם בחרשת מעיקרא ופריך משני

בבות דשם ומביא השלישית לדייק על הני תרי בבי דמיירי בחרשת מעיקרא ורב יוסף אמר לו לאביי שיכול רבא לתרץ קושייתך ומראה לו מקום לאותביה מבבא אחריתא הלא בלי שום עמל ויגיעה היה לו לאביי לאותביה מהאי מתני' גופיה דמוקי רבא בחרשת מעיקרא ובת חליצה היא מדקתני אצל קטנה וחרשת אין ביאת אחת פוטרת צרתה ולא נקט אין ביאת וחליצת אחת מהן פוטרת צרתה וכן אצל פקחת וחרשת מדלא קתני ביאת וחליצת הפקחת פוטרת החרשת ואין ביאת וחליצת החרשת פוטרת את הפקחת ש"מ חרשת לאו בת חליצה היא כלל. ע"כ נלע"ד לתרץ קושית התי"ט באופן אחר שיהיה הכל נכון ואומר כי במקום שאין פוטרת לא שייך כלל למנקט חליצה אינה פוטרת אחר דקתני שאין ביאה פוטרת כי חליצה ידעינן מכח מכש"כ במקום שאין ביאה פוטרת מכ"ש חליצה רק במקום שביאה פוטרת צריך לאשמועינן שגם חליצה פוטרת ומש"ה כיון דלא שייך למנקט אצל פקחת וחרשת שחליצת החרשת אינה פוטרת אף אם נאמר כרבא שבת חליצה היא אחר שאמר כבר שאין ביאתה פוטרת הפקחת מכש"כ חליצתה לא קתני נמי אצל פוטרות שחליצת הפקחת פוטרת החרשת וכן נמי אצל גדולה וקטנה כיון דלא שייך למימר שחליצת הקטנה אינה פוטרת הגדולה אחר שקתני כבר שאין ביאתה פוטרת כש"כ חליצתה לא קתני נמי שחליצת הגדולה פוטרת הקטנה ובפרט שפקחת הלא כ"כ גדולה היא והגדולה כ"כ פקחת היא למה לא יפטור חליצתן מה לי ביאה מה לי חליצה לפיכך לא מקשי אביי ממתניתין כי אין ראיה כלל ממתני' כדלעיל ע"כ מוכרח אביי ליגע עצמו שמתניתין דפרק חרש מיירי נמי בחרשת מעיקרא ולאותביה משם מדקתני כונס כונס אין חולץ לא ש"מ דלאו בת חליצה היא כלל:

ע"ב רש"י ד"ה ואשת אחיו אסורה לעולם דחרש כו' תרתי תיובתי קמייתא דבחרשת וחרש מעיקרא קמיירי נ"ב ע' מהרש"א בגמ' וקמקוו אקוותא בשוקא כו' נ"ב פי' ביומא דשוקא:

דף קיא רש"י ריש עמוד תיתב גביה ומה נפשך כו' ואם זו (קנויה) ס"א וזו אינה קנויה נ"ב שני הגי' אמת אם זו קנויה וזו אינה קנויה אינם צרות ואם זו וזו אינם קנויות כ"ש דלא הוי צרות:

ד"ה אלא אי אמרת קטנה קנויה ומשויירת וחרשת כו' ופסלה לה עילויה אבל בניטא תיסגי לה כצ"ל (רש"ל):

ע"ב גמ' אמר רבי חנינא חוזאה נ"ב תענית כ"ב. פרש"י שהיה מבי חוזאי:

פרק ארבעה עשר

מתני' חרש שנשא פקחת נ"ב ה"ה חרש לחרשת כדמוכח במתניתין לקמן ורבותא קמ"ל אפילו אחד פקח (טור וב"י):

שם ב' אחין חרשין נשואין לב' אחיות חרשות נ"ב מאותו בבא עד סוף המשנה שמונה בבות המה א) ב' אחין חרשין ב) ב' אחיות חרשות הני תרתי אין פחות משני חרשי בשני הזוגות ושני הזוגות אחים ואחיות הנה ואחריהם שלשה בבות כ"כ שנשותיהן כ"כ אחיות ובשני הזוגות לכל היותר שני חרשי בניהם בבא הראשונה חרש ופקח לפקחות ב) שני פקחין לחרשת ופקחת ג) חרש ופקח לחרשת ופקחת וכן שלשה בבות אצל נשים נכריות כעין השלשה בבות אצל נשים אחיות. והנה רבינו הקדוש הקדים בכולן חרשי לפקחי הן בנשואין הן במיתתן וזאת מובן לכל בר בי רב כי כן נכון ויאות שזאת המשנה והיא כולו להשמיע וללמד לנו דיני חרשי בלל אופן שנשא או שנשאת צריך להקדימם בכל עקרי דיניהם ואין לתמוה כי בהבבא שנית מבבות השנים הראשונות שנשואין לפקחים מקדים לנשואין לחרשין כי נשואין לחרשין היינו רישא שני חרשין לשתי חרשות ולא תני להו רק איידי אינך גווני ע"כ מאחרן לפקחין. גם מה שמזכיר בבבא חרש ופקח לאחיות פקחות מהות הנשים במיתת בעליהן אם שאינו צריך כי כבר הקדים בנשואין שפקחות הנה תרווייהו והיה די לומר מת חרש מת פקח ולא בעל של מי הוא אך מפני הבבא השלישית מהאחיות ששני הזוגות אינם שוים זוג אחד חרשי וזוג אחד פקחי וצריך להזכיר כל אחד אשתו מה היא וצ"ל מת חרש בעל חרשת וכן פקח בעל פקחת קאמר בבבא א' נמי בעל מי הוא וכן בבבא הב' מאחיות שני פקחין לחרשת ופקחת היה די לומר מת בעל החרשת מה יעשה בעל הפקחת ואך למותר לומר מה היה המת כי כבר ידענו ששניהם פקחין המה רק הכל מפני הבבא הג' וכעין זה אצל הנכריות מזכיר בבבא א' מהות הנשים ובבבא ב' מהות המתים מפני הבבא הג' מנכריות כנ"ל ומה שמקדים בבבא הב' מנכריות פקחת לחרשת לא מרבינו הקדוש יצא כי למה ישנה כאן מכל סדר המשנה וגם באותו בבא ואותו אופן עצמו אצל אחיות מקדים חרשת לפקחת ולמה ישנה כאן אך נשתבש מהמעתיקים והמדפיסים ואם גם במשניות כן הוא הגי' בכל זאת ברור כשמש כי שיבוש הוא ושבשתא איידי דעל על ולא רציתי להגיה ולתקן על הגליון כי לא כל קורא מדייק בלישנא ולא יהיה לו גי' הספר למכשול ולפוקה וגם לא מצאתי און לי מנושאי כלי הש"ס כי אין סדרם בלשון המשנה כסדר שלפנינו כמו שיבוא להלן ובגמ' (דף קי ע"א וע"ב) מביא לפי דרכו ארבעה בבות מהמשנה הזאת ושינו הסדר להקדים פקחי לחרשי וכן (בדף קיד ע"ב) מביא שלשה

בבות כ"כ בהקדם פקחי לחרשי ואף שבבא השלישית שמביא (דף קיד) מקדים חרש לפקח נשתבש מהמעתיקים או המדפיסים ובזה רשמתי על הגליון שם חפשי כי צ"ל פקח קודם לחרש כי באותו בבא עצמו בנשותיהן מקדים פקחת לחרשת כדרכן הנ"ל גם אותו בבא עצמה מביא דף ק"י ומקדים כ"כ פקח לחרש כאשר עין כל רואה בעליל ונ"ל כי לא מפני שהיה למסדרי הש"ס גירסא אחרת במשניות חלילה רק כאשר כתבתי בעזרת חונן דעת טעמו של רבינו הקדוש קיימו וקבלו וכמו שכתבתי לעיל כי רק באותו פרק אשר כשמו חרש כן הוא רק דיני חרש ובדברו מעיקרי דיני אופני נשואי החרש מקדים חרשי לפקחי אבל בגמ' לעיל לא באותו פרק עסקי ולקמן לא בדיני חרש עסקי רק בשני המקומות הביאו לפי דרכן להקשות מאותן בבות מהראוי להקדים בדברם זה עם זה פקחי לחרשי ואף גם זאת רק בנשואין הקדימו פקחי לחרשי כי המה קודמין לנשואין שבני דעה נינהו ונוח לזווגם אבל חרשי מאוחרין מאד לנשואין כי חרשי דהכא שאינם שומעים ואינם מדברים וקשה למצוא זווגם אבל במיתתם גם מסדרי הש"ס הקדימו חרשי לפקחי כי כן דרכן של החרשין שאינם שומעים ואינם מדברים לשבק האי עלמא בנערותם (ע' רש"י כתובות פ"ה ד"ה ממולאי) והרב אלפסי ז"ל אשר לברר ההלכות יגע ומצא ואין הלכה מתוך משנה והולך אחר הויות שבגמ' לברור ההלכות ולדייק בלשונם בכל מקום שנפקא מינה להלכה גלל כן תפס לשונם וסדרם בזאת המשנה אף שאין נ"מ להלכה והקדים בנשואין פקחי לחרשי בכל הבבות הנ"ל וידוע כי הרא"ש ז"ל הולך בעקבותיו ובכתבו ספרו הרא"ש חיבור האלפסי היה פתוח לפניו והעתיק לשון הרי"ף ועליו בנה הלכותיו מעתיק כ"כ אלו הבבות למקומותם ללשונותם ומחלק המשנה כמו הרי"ף ומעתיק כסדר לשונו:

שם גמ' ארב"ח מ"ש חרש וחרשת דתקינו להו רבנן נשואין ומ"ש דשוטה ושוטה דלא כו' נ"ב אליהו רבה כתב כתי"ט שוטה בקמץ היא נקבה:

דף קטז תוס' ד"ה הכא חיישינן כו' אבל התם אם הלכו בגמלא פרחא היה מקלקלם יותר נ"ב פי' היו מקלקלים את עצמם כו' ע"י זה באים ליד זוממים וטוב היה להם לילך רגל ויגיעו למחרת לסורא לא היה מקום להזימם וע' ק"נ סעיף נ' ואדם בעל בחירה:

ד"ה אע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי כו' ולרבותא נקט הני מקומות שסמוכין זה לזה נ"ב ואין דומה כל כך לשיקרא מ"מ החמירו (מתוס' גיטין):

ע"ב תוס' ד"ה באותה שעה אמרו כו' ועוד י"ל דההוא אמורא דאפילו שלא בפניו כו' כצ"ל (מהר"מ):

דף קיז רש"י ד"ה דלא ידעה במאי משתריא כו' שמא כסבורה היא שזו התרתה נ"ב כלומר בעבור שאינה מדמה להנשא (נ"י):
תוס' ד"ה חוץ מחמותה כו' ויבמתה פי' כו' וא"ת והלא כשמעידה על יבמה שמת שמא ייבמנה בעלה ותהא צרתה לאלתר נ"ב וי"ל שיש ליבם עכשיו בנים אך יראה שמא ימותו הבנים בחייו ואח"כ ימות הוא ותפול יבמתה לפני בעלה אך תוס' רוצה לתרץ אף שאין ליבמה אף עכשיו בנים:
ע"ב במשנה אחרונה ר' יהודה ורש"א הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים נ"ב כצ"ל כמו דאיתא בריי"ף ורא"ש:
רש"י ד"ה כל היכא דאיתא עד אחד כשר מעיקרא והתירוה כו' ובכי האי גוונא לא אמרה מתני' כצ"ל (רש"י ריי"ף):
דף קיח גמ' ותמות נפשה נ"ב לא רצה לומר נפשי אלא במקום ברכי נפשי במתני' אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי כצ"ל במשניות בריי"ף ברא"ש ליתא:
ע"ב מתני' האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובנו עמהם ובאה כצ"ל. ע' במשניות ובריי"ף:
דף קכב גמ' חבל על יהודי שהיה עמי שמת בדרך כצ"ל (ריי"ף ורא"ש):

מסכת כתובות

פרק ראשון

דף ב רש"י ד"ה אלא תלי תניא כו' עד סה"ד אינו מעלה לה מזונות נ"ב פי' והדרא קושיא לדוכתה יהיה נשאת בכל יום ויהיה מעלה לה מזונות:
ע"ב רש"י ד"ה אינו גט ואם אין לו בנים זקוקה ליבם כצ"ל. תוס' ד"ה דלמא לאפוקי מדרבותינו כו' עד סה"ד אי נמי בשכתוב בו שבוע או שנה או חודש דאמר בפרק שני דגיטין (דף יז:) דכשר כו' כצ"ל אם אמנם כי הלשון בגמ' בלתי או או אבל פירושו או או וכן פי' רש"י התם או או קתני למען לא נטעה שכולן צריך לכתוב ובעל הגהה שמחק או או לא די שלא תיקן אלא אף עוות כי הרואה יאמר ששיבוש הוא בתוס' וכולן צריך לכתוב אשר לא כן הוא גם המהרש"א מקיים גי' תוס':
דף ג ע"ב תוס' ד"ה ולדרוש להו כו' ותירץ ר"נ דאינה מחויבת למסור עצמה למיתה על כו' כצ"ל (רא"ש):
דף ד תוס' ד"ה כגון מתא מחסיא כו' עד סה"ד משום דאיירי ברוב עיירות נ"ב אבל לפי זה וטבחו טבוח מיותר ובע"כ טבחו טבוח בכפר ונתן מים ע"ג בשר ברוב עיירות אבל ברייתא ראשונה דלא קתני ונתן מים וכו' ניחא ליה לאוקמי ברוב עיירות ובנתן מים ואין

לומר דגם בהך ברייתא ונתן מים פי' על וטבחו טבוח למה מפסיק ויינו מזוג ביניהם ונמצא ראיה מהך ברייתא גם לדברי רב פפא:

דף ה תוס' ד"ה אי נמי משום שקדו וא"ת והיכי מצי למימר משום שקדו הא בברייתא קתני בהדיא משום ברכה נ"ב ולענ"ד מברייתא מוכח נמי טעמא דשקדו דאי משום ברכה לחוד תנשא בששי ותבעל בששי למה תנשא בחמישי אלא משום שקדו שיהא שמח עמה שלשה ימים ודפריך מאי איכא בין ברכה לשקדו אין פירושו הא טעמא דברכה לחוד או טעמא דשקדו לחוד סגי דע"ז לא משני מידי כי אינו משני רק דצריך לטעמא דברכה אבל עדיין תקשה ל"ל טעמא דשקדו אלא הא לא פריך ל"ל טעמא דשקדו כי ידע שפיר דמשום שקדו תנשא בחמישי ועיקר קושייתו רק למה לי טעמא דברכה הא משום שקרו לחוד שפיר ידעינן שתנשא בחמישי ותבעל בששי וע"ז שפיר משני דצריך טעמא דברכה באדם בטל או יו"ט שחל ע"ש ה"א שתנשא בחמישי ותבעל בחמישי קמ"ל טעמא דברכה שתבעל בששי:

דה ע"ב גמ' אמר ליה רב חנן לאביי כו' נ"ב לאשר נראה ק מאביי ששתק על דברי רבה האחרונים שקיבל דבריו לכן מקשי לו רבא בר"ח איך קיבל דבריו אלא מעתה שושבינין למה וכו' אם לעשות לה פה כו' נ"ב אם לקולפה ולתקן לה פה דמתקן לה פתח (רש"י שבת קז):

דף ז מפני שרב אשי סידר הש"ס ומעתיקו וראה רב אחא בריה דרבא איך שמעתיק כן דברי רב פפא שהשיב לרב פפי דבר השוה לכל נפש אשר משמע שלכל נפש נמצא בשוה אכילה או הנאה כזו מקשי לו אלא מעתה נזדמן לו צבי שלא לכל מזדמן ואינו מצוי תמיד ה"נ דאסור למשמטיה אמר ליה טועה אתה בלשון שאני מעתיק ואומר השוה לכל נפש שהוא מצוי לכל נפש לא כן כוונתי אלא דבר השוה לכל נפש דבר הצורך לכל קאמינא וצבי שפיר צורך לכל נפש לאפוקי מוגמר דלית ביה צורך לכל נפש אלא למפונקים בלבד:

דה גמ' לימא בהא קמיפלגי דמ"ס חדא יצירה נ"ב נקט בראשונה לראשון שהוא לוי ועל אחרון שהוא רב אסי אחרון:

שם לא דכ"ע חדא יצירה הואי מ"ס בתר מחשבה נ"ב כאן מהפך הסדר למען כי סוף מעשה במחשבה תחלה:

שם והא רב פפא איעסק לאבא מרי בריה כצ"ל כי לא היה לרב פפא בר אבא מר אלא אבא מרי:

דף ט תוס' ד"ה ואב"א כו' וי"ל דאונסא קלא אית לה נ"ב וק"ל הא האי אונסא דאנן קיימינן פתוי קטנה בכללה ולרצון אין קול ומ"מ חשיב אונס דקטנה היתה ושמעתי שיש בפ"י יישוב ע"ז אך אינו עתה לפני והרוצה יעיין שם:

דף י תוס' ד"ה חזקה אין אדם טורח כו' ניחא דהשתא נמי מפסידה נ"ב פי' לסעודה:

ד"ה הואיל כו' עד סה"ד כדי שיקפצו עליהן בני אדם נ"ב וע' גיטין שם תוס' ד"ה כתובת אשה בזבורית:

ע"ב מתני' בתולה כתובתה כו' בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כו' נ"ב פי' רש"י או קתני וה"ה אם נתאלמנה מאריס ראשון ונתגרשה מאריס שני כ"כ כתובתה מאתים וראיה מחלוצה שהיא כבר אלמנה מאריס וחלוצה שהיא כמו גירושין מיבם ובכל זאת כתובתה מאתים וכן מצאתי בר"נ אך בלשון אחר:

ברש"י הנ"ל בין הראשון ובו האחרון הלשון אינו סובלם וברש"י רי"ף ובהרע"ב אינם:

דף יא מתני' הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיורו כו' ויש לדקדק א) מתחיל בגיורת ואח"כ שנפדו היא שבויה בראשונה ב) הגיורת הוא שם איכותה עתה שהיא לפנינו שבויה שפחה הוא שמם שהיה להם כבר ג) מתחיל ביחיד הגיורת אחת והשבויה אחת והשפחה אחת ופתאום פרו וישרצו וירבו עד שמכל אחת נעשתה רבות שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו ובעז"ה תרצתי הכל כרשום בצד הגמ' שלמדתי בה אך אחר זמן רב מצאתי בשיטה מקובצת כל הני דיוקים ועוד דיוק ד' למה שינה אותם בה' הידוע ומתרץ והגם שאנכי בחרתי באמרותי אך בכל זאת לא העתקתי דברי והרוצה לעיין בש"מ יסתפק בדבריו:

ע"ב רש"י ד"ה אלא אמר רבא לר"מ בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים ומתני' דקתני היא אומרת מוכת עץ אני קא תבעה מאתים ור"מ היא כצ"ל:

ד"ה והדר ביה רבא ממאי דאמר כו' אלא בין הכיר בה בין לא הכיר בה קא תבעה מנה לרבנן ומאתים לר"מ דמתני' דהתם דברי הכל:

ד"ה ויש לה עדים שלא נסתרה רבותא אשמועינן כו' עד סה"ד מקח טעות הוא נ"ב ויש לה עדים משמע שהיא הביאה את העדים ויש בזה סברא לומר שאין זה רבותא אלא דוקא כשהיא הביאה אותם לטובתה מעידים והבעל אינו סומך עליהם אז אין יכול לטעון מקח טעות אבל באו מעצמם הבעל סומך עליהם כי מה להם לשקר ויש סברא להיפך כשבאו מעצמם אין הבעל סומך עליהם ואינו יכול לטעון ט"ב שהיא לא הביאה אותם ולא רימה את הבעל ואינו יכול לטעון מקח טעות הוא אבל כשהיא הביאה אותם להעיד לה בפני הבעל שבתולה היא הלא היא הטעתו ויכול לטעון אתה רמיתני וקמ"ל רבותא שפיר אף

כשהיא הביאה אותם אינו יכול לטעון מקח טעות וזה מדייק רש"י ז"ל רבותא אשמועינן וכו' ולימא מקח טעות הוא וה"ה כשבאו מעצמן אינו יכול לטעון טענת בתולים וא"ל כי לשון הגמ' כן לומר לה במקום עליה וכאלו אמר ויש עליה עדים שלא נסתרה וכן איתא לקמן (יג ע"ב) בשבויה שנשבית ויש לה עדים שנשבית ושם ליכא למימר שהיא הביאה אותם ואפ"ל גם התם שהיא הביאה אותם להעידה שנשבית ובאונס באתה לידם שלא ה שהיא מרצונה מסרה עצמה להם אבל בין הכא בין התם הלואי שלא היה כלל האי לה:
דה יב רש"י ד"ה מאן דמתני לה להא דרבה ורב אשי אברייתא נ"ב מה שפרש"י דרבה ורב אשי משום שדברי ר"א קאי על דברי רבה ואין מקום לדברי ר"א בלא דברי רבה אבל דברי רבה בלא רב אשי אדרבא מאן דמתני אמתני' כ"ש אברייתא כמו שפרש"י לקמן ד"ה אבל אברייתא לא וכו' וכן הפירכא וליחוש מאן דמתני אמתני' כש"כ אברייתא דקתני אין השני יכול לטעון כמו שפרש"י לעיל ד"ה וניחוש וכו':
ע"ב מתני' היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו במשניות איתא שדך וכן ראוי כי אליו לנוכח היא מדברת משארסתני ויש ליישב גם גי' דהכא שהיא אומרת משארסתני נאנסתי ולא יותר והתנא מפרש שרצונה בזה לומר ונסתחפה שדהו:
שם ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין ר' יהושע רצה להרחיק דעת ר"ג ור"א כמטחוי קשת ואמר אם נאמין לה יהיה עלינו חשד כי מפיה אנו חיין מי יודע כמה הבטיחה לנו אשר נחיה אותנו ובאמת הלא כנים אנחנו ליהנות משום אדם ונקיים אנחנו משוחד אחור וקדם ולא מפיה אנו חיין ותוס' רע"ק מביא בשם תלמידי הר"י משום דאחד משלשה עמודי עולם הוא האמת לזה אמר דעל פי' של זו אין אנו חיין לאמת:
דף יד ע"ב רש"י ד"ה אר"י ממזר צוח וחלל שותק א"ב כו' איכא בין ר"מ לת"ק דברייתא ובין ת"ק אליבא דר"מ ורשב"א אליבא דר"מ כצ"ל:
דף טו גמ' בקרונות ס"ד לעיל דאמר רב על המתניתין שירדה למלאות מים בקרונות של ציפורי היה מעשה ידע שפיר פירושו של בקרונות בשעת קרונות אבל השתא בדרבי ינאי שאמר בפני עצמו נבעלתי בקרונות כשרה לכהונה ורוצה להביא ממנו ראיה למשנתנו ולר"י א"ר מפרש תחלה באר היטב דברי ר' ינאי אשר לכאורה נראה בקרונות על הקרון ולא ישוה לדברי רב על משנתנו ע"כ אומר בקרונות ס"ד אלא בשעת קרונות ושפיר שוה לדברי רב על מתניתין ומביא שפיר ראי' מר' ינאי דכשרה לכהונה:
תוס' ד"ה אזלא איהי לגבייהו פי' כו' הדרא לניחותא האשה שקידש השליח כו' נ"ב רש"י ותוס' שם מפרשים הדרא לניחותא האשה שמקדש עתה המשלח אבל לישנא דגמ' שם אימור בשוקי אשכח וקדיש משמע כפירושו הכא דקאי על האשה שקידש השליח:

דף יז רש"י ד"ה טורמיסין כי ההיא דאמר בב"ר (פ' מא) על טורמיסין למקרב כו' נ"ב אבל בב"ר שם הגי' טולמיסין והכא טורמיסין לא ראי זה כראי זה ואין להם שום צד השוה ושניהם נמצאים בערוך טולמיסין בערך טלס טורמיסין בערך טרמס מראה לערך חמס:
דף יח ע"ב גמ' אמר ליה רבא כל כמיניה נ"ב צ"ל להו לבני הישיבה בעלי הגמרא ובזה שפיר מסיים אלא כי אתמר הרי אלו נאמנין ארב"ח וכו' וטוב בזה למחוק לגמרי תיבת ליה כמו שנמחק בדף ע"ג ע"ב מפני אלא אי אתמר הכי אתמר שאחריו וע"ש ברש"ל:
רש"י ד"ה פסולי עדות ה יינו קרובים או משחקים בקוביא נ"ב מה שפרש"י משחקים בקוביא הוא לפי הס"ד לפרש המשנה אבל לפי המסקנא דאמר רב"ח הרי אלו נאמנים לא שנו אלא שאמרו אנוסין היינו מחמת נפשות אבל אנוסים היינו מחמת ממון אין נאמנים ה"ה פסולי עדות דוקא מחמת קורבה וכן פי' הרע"ב ולשון הרמב"ם אנוסים היינו קטנים היינו קרובים היינו וכן בפי' המשניות שלו פסולי עדות היינו שפסלו עצמם מחמת קורבה עכ"ל וכן פרש"י בסמוך ד"ה הפה שהתיר וכו' והגר"א מראה מקום לרש"י זו בח"מ על מה שאמר שם הב"י פסולה עדות מחמת קורבה ומלשון רש"י משחק וכו' אין זכרון במפרשי ש"ס ש"מ כנ"ל ומצאתי בפ"י שמתרץ מפני שהמסקנא בסנהדרין כ"ד ע"ב דמשחק בקוביא פסול מפני שאינו עוסק בישובו של עולם וכן הלכה לפיכך פי' הכי כי בזה אינו משים עצמו רשע אבל קשה לפי דבריו למה שבק רש"י בד"ה הפה שהתיר משחק בקוביא ש"מ כדאמרן והא דלא מפרש רש"י פכוט גזלנותא נ"ל משום דעל גזלנותא לא שייך פסולים היינו כי עודו בפסלותו עד שישיב הגזילה אבל בקוביא שפסולו מפני שאינו עוסק בישובו כיון שאינו משחק עוד כשר ואין חסר מעשה:
דף יט ע"ב רש"י ד"ה ספר שאינו מוגה תורה נביאים וכתובים נ"ב ע' רא"ש:
דף כ ע"ב מתני' זה אומר זה כתב ידי וזה כו' כצ"ל:
שם תוס' ד"ה מעל"ד רב הונא כרבי ור' יוחנן כרבנן נ"ב רבי ורבנן של המשנה בסמוך בעמוד זה (מרדכי):
דף כא גמ' דאם כן קנפיק כו' נ"ב פי' דאם כן שעל מנה שבשטר הם מעידין ולא יהיה אלא חד מן השוק קנפיק וכו':
שם וחש שמואל לב"ד טועין וסבר שמואל דלמא איכא דסבירא ליה הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ובהא אפילו מחביריו סבר אעביד רווחא כי היכי דלא מפסדי יתמי נ"ב לכאורה קשה למה אמרו דלמא איכא דסבירא ליה הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו נ"ל דשמואל אזל לשיטתי' דסבירא ליה בעלמא הלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו היינו במקום שאין חומרא לרבי נגד חבריו אבל במקום שיש בדברי רבי חומרא ובדברי חבריו

קולא סבירא ליה הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחבריו ע"כ דלמא איכא דסבירא ליה בעלמא הלכה כרבי מחברו ולא מחבריו והכא יסבור לרבי ספוקי מספקא ליה והכא לחומרא והכא לחומרא וכשיבא לפניו הנפק שאינו כתוב בו רק פלוני העיד על כתב ידו ופלוני על כתב ידו יפסול הקיום כי הכא הלכה כרבי אפילו מחבריו שרבי הולך הכא והכא לחומרא אשר גם לשמואל אם הי' כן שרבי ספוקי מספקא ליה היה פוסק כרבי ע"כ חש שמואל רק לזה שיהיו ב"ד טועין רק הכא הלכה כרבי אפילו מחבריו מפני שהוא חומרא לרבי ויסבור כשמואל שבמקום שרבי לחומרא הלכה כמותו אפילו מחבריו ע"כ שמואל חש לזה אבל שיהיו טועין שבכל מקום הלכה כרבי אפילו מחבריו מה שהוא לא סבור לא חש שאחר יסבור אבל שמואל לעצמו ידע שפיר מסתם גמ' דלעיל שרבי לא משום ספוקי אמר רק דסבירא ליה על כתב ידן הן מעידים בין לקולא בין לחומרא וכן לרבנן בין לקולא בין לחומרא סבירא להו על מנה שבשטר הן מעידין ואין לרבי חומרא יותר מלרבנן וסבירא ליה לשואל בכזה הלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו ושפיר מקוים השטר אם זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי וע' פסחים כ"ז כי שם איתא זה הלשון קסבר שמואל הלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו ובהא אפילו מחבריו משום דהתם רבי לחומרא שאוסר הפת וחכמים לקולא שמתירין הפת ונ"ל גם מה שאמרו לעיל מהו דתימא פי' נמי הכי מ"ד שלרבי ספוקי מספקא ליה והלכה אפילו מחבריו קמ"ל שמואל דרבי מיפשט פשיטא ליה והלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו כמו הכא כמו בעלמא

ע"ב תוס' ד"ה האמר רב פפי כו' ולהכי פריך הכא דהוי לכתחילה והא דקאמר דליתא היינו דיעבד כצ"ל וכן איתא לקמן ובגיטין ונכון שפיר כיש מפרשים (מתו' גיטין ד"ה ליתא):

דה כב ע"ב תוס' ד"ה ואפילו הכי לא עביד כו' אתא שאיל לרב אמר ליה אם נתנה אמתלא כו' נ"ב והכא נמי פירושו הואיל כמו שפירש"י על תשובת חכמים באושא:

דף כד רש"י ד"ה אינו נאמן הואיל ועם הארץ הוא ואינו נאמן על המעשר כו' ועוד שמוסיף עם זו כו' נ"ב טרם ראיתי דברי ר"ת ודברי מהרש"א עליו למדתי רש"י לפי תומי שבראשונה אומר רש"י ז"ל טעם אחד שלפיכך אינו נאמן הואיל וע"ה הוא ואע"פ שעל שלו אינו משקר ואומר האמת שאינו מתוקן ונאמן על שלו אבל לומר על מעשר שהוא מתוקן אף שאינו שלו אינו נאמן כי ע"ה היה הוה ויהיה והאי ועוד הוא טעם שני למה אינו נאמן מפני עם זו שאומר מתוקן דברים אחרים שאינו נוגע כלל לכשרון האיש רק לשבח תבואתו של חבירו לפיכך אינו נאמן כי ערמה הוא וכן נראה מתיבת ועוד שפרש"י

שטעם אחר הוא אם קאי על אע"פ והוא דבר אחד אע"פ שמוסיף עם זו דברים אחרים לשבח שלא היה לנו לתלות באותו שבח לגומלין אפ"ה אינם נאמנים והכל הואיל וע"ה הוא אם כך היה דעת רש"י לא היה לו לכתוב ועוד אלא כך היה צריך לומר אע"פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן ומוסיף עם זו דברים אחרים וכו' או לומר ואע"פ שמוסיף וכו' ומדאמר ועוד משמע כמו שלמדתי ואח"כ ראיתי כי ר"ת ז"ל למד כן אמרתי ברוך חונן לאדם דעת כי זכיתי לכוון לדעתו והמרש"א ז"ל אגב חורפיה לא דק שר"ת למד כן ברש"י ולקח לו הדרך השני שהאי ועוד קאי על אע"פ כנזכר לעיל אבל בדף נ"ו שם פרש"י מפורש כמו שנראה למהרש"א פרש"י הכא אבל ר"ת שכתב ופי' הקונטרס נראה עיקר דלהשביח קאמר ולרבותא דר"י נקטי' הוא כמו שכתבתי אף שיש לדחוק ולחלק דברי ר"ת דלהשביח קאמר הוא מפי' הקונטרס ולרבותא דר"י הוא מדילי' אבל מה לנו לכנוס בדוחקים כיון שיש לנו דרך ישר שמה שכתב ר"ת ופי' הקונטרס נראה עיקר פי' רש"י דהכא ולמד ברש"י כנ"ל ואין שום דופי ח"ו לרש"י שכאן פי' שכשמוסיף דברים אחרים לשבח את של חבירו מיחזי טפי כגומלין ושם בהיפך כי סברות שונות הנה:

תוס' ד"ה שלי חדש ושל חבירי ישן בפרק אע"פ כו' ואין נראה לר"ת דסתם עמי הארץ לא נחשדו אשביעית דתנן בפרק עד כמה (ד' ל ושם) החשוד על המעשר כו' החשוד על השביעית כו' נ"ב בכורות פ' ד' משנה שם בגמ' ובמשניות בהיפך החשוד על השביעית קודם:

ע"ב תוס' ד"ה וא"א ר"י ורבנן במעלין כו' אבל דרבנן אדרבנן לעולם צריך לתרץ נ"ב כי לרבנן אף כי סברי שאין מעלין קשה הא גבי חמרין חיישי לגומלין למה לא חיישי הכא גבי כהן צריך לתרץ וכו' וכמו שפי' ר"ת לעיל:

דף כה ע"ב או בחזקת שהוא גדול כדאמרינן בעלמא רב קרי בכהני כן איתא במגילה ובגיטין רב הונא:

תוס' ד"ה נאמן להאכילו בתרומה פיר' כו' והשתא אתי שפיר הא דאמר ר' חייא אם אתה מאמינו יחידי להאכילו בתרומה אע"פ שהוא קרוב תאמינו עם אחר להשיאו אשה אבל אין לפרש דאין נאמן יחידי להשיאו אשה דפשיטא דאינו נאמן ובהא לא הוה אמר ר' חייא תאמינו להשיאו דלא כו' כצ"ל:

דף כו גמ' ורבי חייא מסיים בה נ"ב שם איתא ור' חנינא:

שם וחברי בדילין ממני נ"ב פי' רש"י שם מפני התרומה:

תוס' ד"ה והאמר ר' יוחנן כו' אי לאו משום חזקה דמסייע ליה לבטל הקול שהרי הקול פוסל כו' כצ"ל (רש"א ורש"ל):

ע"ב גמ' והכא במיחש לזילותא דבי דינא קמיפלגי תנא קמא סבר נ"ב ת"ק היינו ר"א דהוא ת"ק דרשב"ג:
דה כז תוס' ד"ה כאן בכרכום של אותה מלכות כו' ולא בא אלא לפרושי מתניתין כן מפורש ברש"י ד"ה ר' יצחק בן אלעזר אמר:
הגהת הגרי"ב בערוך כרקום בקו"ף נ"ב וכן מעתיק הרי"ף וכן בתרגום שמביא רש"י בס"א כרקומין ותרגום יונתן קרקומין:
סיפא כרישא כצ"ל מהרש"א נ"ב והוא משנה ג' וע"ש לשון המשנה ותוס' רע"ק שעליו:
דף כח מתני' ואלו נאמנין כו' זכור אני בפלונית כו' כצ"ל כמו שמעתיק הרי"ף ורא"ש:

פרק שלישי

דף ל תוס' ד"ה מיום שחרב בית כו' והא תניא כל שנותיו של ר' יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה מ' עסק מ' למד מ' לימד ותנן משחרב בהמ"ק התקין ר"י בן זכאי כו' כצ"ל:
דף לא תוס' ריש העמוד ממון לזה פי' לבעל שרצו להפסידו כתובתה נ"ב ורש"י מפרש מאה כסף לבעל שרצו לחייבו כשהזימו את עדיו עכ"ל:
דף לב תוס' ד"ה דאין לוקה כו' אלא אין לוקין ומשלמין מכדי רשעתו השתא אית לן למילף כו' כצ"ל (רש"ל) ד"ה אלמא קסבר עולא כו' ואין לומר כמו שפי' ר"ת דאי כו' נ"ב ע' מהר"מ שי"ף:
דף לד ע"ב רש"י ד"ה מחתרת נ"ב הד"ה צ"ל גנב וטבח במחתרת שחתר בית והוציאו וטבחו במחתרת עצמה דההיא שעתא בר קטלא הוא וכו' והכל דיבור אחד:
דף לה תוס' ד"ה וכתיב ואיש כי יתן מום וגו' אית דגרסי וכו' אי נמי משום דאצטריך קרא קמא נ"ב פי' מאי דמייתי מקודם אבל בקרא מכה נפש בהמה קודם לקרא ומכה בהמה:.
ע"ב רש"י ד"ה מאן תנא דפליג אדר' נחוניא ומחייב תשלומי בחייבי כריתות כגון ההיא דשבועות ושהדליק את גדישו ביה"כ כצ"ל כדאיתא שם בשבועות:
דף לט תוס' ד"ה וכי תימא בציר הוא כו' והא בלבד קאמר בקונ' (בקדושין ד' ע"ט) לא גרס לי' דבלאו בלבד דה משמע טפי לא נ"ב בנוסח רש"י שלפנינו שם כל עין רואה שלא בלבד לחוד לא גרס אך כל היכי תימא לא גרס כלל מפני טעמו שם:
דף מא ע"ב רש"י ד"ה כיון דאיכא חצי נזק דמשתלם בנזקי בהמה במהלכת נ"ב ברשות הניזק והתיזה צרורות כו':
תוס' ד"ה ואי תפס כו' פר"ת דדוקא אי תפס את המזיק עצמו נ"ב ובב"ק מפורש הכלב או השונרא וקשה להבין הלא אף אם לא מפקינן מיני' הלא משמתינן ליה שיסלק היזיקו ופרש"י להרוג המזיק ומה יועיל לו התפיסה ואולי כוונת ר"ת לעורו

פרק רביעי

דה מב גמ' תנן התם אנסת כו' ואמר אמן ואח"כ הודה נ"ב שם במשנה ליתא ואח"כ הודה ובזה מדויק דברי רש"י ד"ה חייב שבגמ' שלפניו גם כאן כמו שם לא היו אלו התיבות ומפרש רש"י אם הודה אח"כ:

גמ' שם אמר לי' ממונא הואי ומחייב כצ"ל:

תוס' ד"ה הפלת את שיני וסימת את עיני וא"ת כו' פרק שבועת הפקדון (ד' לז:) דדריש מכל ולא הכל כצ"ל:

רש"י ד"ה אלא פשיטא כשעמד בדין נ"ב צ"ל וכו' ופרש"י קאי על סיפא נמי בשעמד בדין:

דף מג גמ' מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב כו' נ"ב ע' רש"י ועדיין לא נחה דעתי כי הלא גם מעשה ידיה אינו זוכה האב אלא בניזונית ממנו כי אינו יכול לומר עשה עמי ואיני זנך ומה פשיטות מציאה יותר ממעשה ידיה והרמב"ם בפי' המשניות שלו על מי מנוחות ינהלנו מה מציאתה אין לספק שום צד לחלק בין טרם שגבתה בין לאחר שגבתה כי טרם שגבתה לא שייך במציאה נמצא תמיד בחיי האב לאב אף מעשה ידיה לא תחלוק בו בין קודם שגבתה בין לאחר שגבתה בחיי האב לאב גם להורישו לבניו אבל מה שעשתה לאחר מיתת איבה לעצמה וגם מציאה לא שכיח פשיטא ליה שלאחר מיתת אביה לעצמה:

ע"כ רש"י ד"ה אמר רבי זירא ואמרי לה אמר רב זירא נ"ב לא שהיה הגי' לפני רש"י כן רק פשוט נשתבש וצ"ל ברש"י כמו בגמ' רב קודם לרבי והראי' שבסה"ד מקדים מקמי לבתר:

רש"י ד"ה ומגבה מאימת גבי' כלומר לענין זכיה דאב הא חזינן כצ"ל:

תוס' ד"ה ומיגבא מאימת גביא פי' כו' ואם כן היא גופא נמי לא גביא מידו נ"ב אזמן ראשון:

דף מה גמ' אמר רבא הוציא שם רע קאמרת נ"ב שילא תני הברייתא והוא מותיב למימרא וכו' ורמינהו וכו' ורבא משיב לשילא מוציא ש"ר קאמרת וכו':

דף מו עין משפט לז:

ח טו שם הל' ו' ויב נ"ב ע"ש ובכ"מ:

ע"ב רש"י ד"ה יתר עליו הבעל גם בכל השנויים למעלה נ"ב והם ג' דברים מציאתה מעשה ידיה והפרת נדריה:

דף מז תוס' ד"ה כתב לה פירות כסות וכלים למאי כו' ונראה לר"ת דהך ברייתא בנשואין מיירי נ"ב ופסק לו פירות כסות וכלים שיבואו עמה ועדיין לא באו (הרא"ש) וע"ש עוד הוספה בדברי ר"ת:

גמ' נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין כצ"ל כדאיתא במשנה שם:

דף מח ע"ב רש"י ד"ה אמר להו רב לתלמידו ובנו נ"ב מלמדנו כי ואמרי לה הוא להוסיף שגם חייא בר רב מתיב לר"א:

תוס' ד"ה רב אסי אמר אף לתרומה כו' ונראה לר"י דטעמא דרב אסי משום סימפון ומשמסר תו ליכא למיחש דמסתמא בדקי לה נ"ב היינו שלותי הבעל כי הבעל לא בדק לה עד יחוד של חופה וקשה הלא למשנה אחרונה בדיקת חוץ לא שמה בדיקה כדאיתא לקמן נ"ז ע"ב וע"ש:

דף מט גמ' היאך אני קורא נ"ב כמו ועדיין היאך אני קורא כו' ול"ל קרא הא היא בדרך ואין שם לא בית אביה ולא בית בעלה ומי יפר לה אלא לומר לך כיון שיצאתה שעה אחת מרשות האב אף שעתה הדרא לכי נשא לא הדרא למילתא קמייתא כן נלע"ד שהתנא סותר ובונה וסותר עד שמעמיד הקרא על יסוד חזק בתחלה סותר פשטא דקרא שמשמע שנתאלמנה ונתגרשה מן הנישואין ומעמיד הקרא שנתאלמנה ונתגרשה בדרך ושוב סותר גם את זה ומעמיד שאחר המסרה לשלוחי הבעל שבה לבית אביה ובזה ניחא אלא בתרא:

תוס' ד"ה ואימא ה"מ היכא דלא הדרא לבי נשא כו' קשה דאי אמתניתין קא בעי למה המתין כל כך נ"ב וע' רש"ל על רש"י שמתרץ זה:

ע"ב תוס' ד"ה אכפייה רבא כו' ועוד דבצדקה איכא תרתי לאוי נ"ב ועל לאוי כייפינן אפילו שמתן שכרה בצידה:

דף נ דאמר אביי אמר' לי אם נ"ב אומנתו אשת רבה (רש"י ברי"ף:

דף בא גמ' נכסים שאין להם אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות ולבנים מן הבנות אבל לא לבנות מן הבנים נ"ב מי יתן ואדע האי ל"ל הא כבר תנא שמוציאין לבנים מן הבנות כש"כ שאין מוציאין לבנות מן הבנים ואפשר משום דתני רישא ד' גווני תני נמי סיפא כולם:

ע"ב אמר אביי אלמנה לכ"ג נ"ב הרא"ש מוסיף גרושה וחלוצה לכהן הדיוט חייב לפדותה:

שם שאני קורא בה אהדרינך למדינתיך כצ"ל נ"ב ובכהנת מוחק אני כי שאני קורא בה פי' אני קורא בכתובתה ובכתובתה לא כתיב ובכהנת אלא תשתבאי אפרקינך ואהדרינך למדינתך וכמו שאמר בישראל שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו כצ"ל גם כאן שאני קורא בה ואהדרינך למדינתיך ואין לומר שעל המשנה קאי כמו ששנינו במשנה ובכהנת וכו' כי לא היה אומר שאני קורא בה אלא שאני שונה בה ות"ל מצאתי און לי שהרי"ף מעתיק שאני קורא בה אהדרינך למדינתיך:

דף נב גמ' רבי אליעזר סבר הוא נותן אצבעה בין שיניה כצ"ל ע' רש"י ד"ה הב"ע בסה"ד: תוס' ד"ה רצה אינו פודה כו' וקשה דלעיל מסקינן תיקנו מצוי למצוי דמשמע דפירות מצויין יותר מכתובה וקבורה לפי כו' נ"ב ע' במהרש"א ומהר"מ שיף ולקוצר השגתי איני משיג הלא אף אם פירות ופרקון אין מצוי יותר מכתובה וקבורה אינו יכול להפוך ולומר פרקונה תחת כתובתה הלא עודנה האשה בחיים ואם ימות או יגרשנה הכתובה שלה: ע"ב רש"י ד"ה כל ימי משך אלמנותיך וכן פי' הרע"ב שגירסתם כמו במשניות מיגד אבל לפי הגי' כאן בגמ' מיגר פירושו דירה כמו גור בארץ הזאת (בראשית כו:) ותרגומו דור בארעא הדא לא כתב לה שבריש מתני' קאי גם על בנין ניקבין ועל את תהא:

דף נד תוס' ד"ה לית הלכתא ככל הני שמעתתא כו' א"כ קשיא דשמואל אדשמואל נ"ב לענ"ד נ"ל כוונת תוס' קשיא דשמואל אדשמואל למה פסקו הכא דלא כשמואל והכא כשמואל והרי"ף ס"ל דלא דמי כי תבעוה להנשא ונתפייסה היה שלא בב"ד ודאמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד פסקינן כוותיה והיא הנותנת כיון דתבעוה להנשא דומה לתובעת כתובתה לדעת התוס' צריכה להיות כ"כ בב"ד ולא שייך אצל תבעוה להנשא בב"ד ולא זכר שמואל אצל תבעוה להנשא בב"ד ע"כ לית הלכתא כוותיה בזה:

פרק חמישי

ע"ב אף על פי שאמרו בתולה גובה כו' דקדוק קטן גובה מאי עביד הכא הול"ל אע"פ שאמרו כתובת בתולה ר' כו' עכ"ל מהר"מ שי"ף ולי ההדיוט נראה מפני שבאמת הדין כן אע"פ שלא כתב לה כתובה גובה מנה ומאתים ע"כ שפיר טפי למיתני גובה מלמיתני כתובת בתולה ששם כתובה נופל על דבר שהוא בכתב גם אחר שתני גובה עולה הדיוק יפה רצה לכתוב לא קתני כי אחר דקתני אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים וכו' אף שלא כתב לה שייך טפי למיתני אבל בכתב לה אם רצה לכתוב לה אפילו מאה מנה יוסיף כי תוספת דווקא בכתב לה גובה והיה שפיר למיתני כן ומדמשנה התנא הלשון ושונה אם רצה להוסיף בע"כ ללמדנו שתנאי כתובה ככתובה אבל אי הוה תני אע"פ שאמרו כתובת בתולה מאתים אחר שבכתב מירי כבר שייך שפיר יותר למיתני אם רצה להוסיף היינו על מה שכתב ולכתוב אפילו מאה מנה מוסיף ואין שייך לשנות ולכפול אותו דבר שמדבר בו ואין זה צחות הלשון אחר כתובה אם רצה לכתוב רק לרמז עליו אם רצה להוסיף ואנן ידעינן במה בכתובה ואין לדייק מזה כלום רצה לכתוב לא קתני אחר שכך ראוי ומשובח המדבר לומר אם רצה להוסיף ועוד בא להשמיענו במה דקתני גובה אף בלא כתובה שהתנאי כתובה ככתובה אף שהיא עתה בפני עצמה ואם היה תני

כתובת בתולה ואח"כ אם רצה להוסיף היה משמע דוקא על אותה כתובה דאורייתא עצמה הוסיף תוספת אז דינה ככתובה
דף נה תוס' ד"ה נראה כפי' ר"ח כו' עד סה"ד נ"ב ע' ד' נו תוס' ד"ה אבל קיבל ומהר"מ שיף שם דהאי ייחד לה ארעא מיירי בלא אחריות והוי ייחד ייחד ממש שלא תגבה משדה אחרת אבל אצל מטלטלין לא הוי ייחד ממש אלא ייחד לה אם יהיו בעינייהו אבל אם ליתנהו גובה ממקום אחר ע"כ לא נקיט אצל מטלטלין ייחד:
גמ' אתמר כתובת בנין דיכרין פומבדותאי אמרי לא טרפי כצ"ל הכא גם אינך (רי"ף ורא"ש דף ב ע"ב תוס' ד"ה אבל קיבל עליו אחריות עושין כו' והיינו טעמא דאמר בפרק נערה כו' נ"ב ע' מהר"ם שי"ף שגורס דאמרינן בפרקין שיכול ע"כ ואנכי ההדיוט הייתי מסתפק אם היה כתוב בתוס' והיינו טעמא שיכול ליחד כו' ומה שבינתיים לא היה כלל כי מגופא דברייתא הכא הכי מוכח דקתני, אין עושין כתובת אשה מטלטלין ש"מ אבל מארעאי עושין:
דה נז כי אתא רב דימי אמר אמר רבי שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא וכו' כצ"ל וכן אצל רבין:
ובשולי העמוד כתוב לאמר פלוגתא דר' יוסי ור"י במחילת כתובה בעל פה חלקו האמוראים לשלשה זמנים מהם פליגי לר' יוסי מוחלת לר"י אינה מוחלת ומהם שניהם שווין &&ציור&&
ע"ב גמ' השתא לא ידענא למחר נ"ב פי' עתה איני יודע מה יהיה למחר הוא מאמר אחד וכן משמע מרש"י ז"ל שמתחיל ד"ה מימרדא ונפקא:
רש"י ד"ה מיבדק בדיק לה ביד קרובותיו נ"ב למשנה ראשונה כתב זה דביה קימינן עדיין אף שהקושיא היא אף למשנה אחרונה דלמשנה אחרונה בדיקת חוץ ע"י קרובות לא הוי בדיקה עכ"ל מהר"מ שיף ולדבריו האי דקאמר בגמ' והדר מעייל פי' לדוכתא דמייחד לה:
תוס' ד"ה מאי לאו כתבועה דבתולה כו' שנתקדשה בבגר ולא קודם סה"ד כתוב מן הצד בשם הב"ח וכן מוכח וכו' עד סוף דבריו נ"ב ולענ"ד נ"ל דגם בזה נוכל לתרץ כפי תירוץ הראשון של תוס' דאם נתקדשה מקודם גם בוגרת צריכה תבועה:
דף נח תוס' ד"ה ואפילו כולן בפני הבעל כו' נ"ב בכלל דברי התוס' הן המה כ"כ ביבמות (סח ע"ב) ד"ה קנין כספו ושם דבריהם מפולשים ובנקל לעבור בהם ולהבינם וכאן בכבדות ע"כ טוב לראות משם:

דף נט גמ' באומרת יקדשו ידי לעושיהם נ"ב קונם ידי לעושיהם על פיך כי קשה לומר שמוחק כל הבבא שבמשנה ומחליפה באחרת מכל וכל וע' י"ד (סי' רלד סעיף עא) ובט"ז ובש"כ שם:

דאמר לכי מגרשה נ"ב פי' שחושבת וזה נמצא הרבה שעל מחשבה הונח אמירה:

שם לכשאקחנה ממך תקדש נ"ב פי' יהא אסור עליך בקונם וכן הפי' בכל אידך שאוסר רק על זה שמדבר אליו ולא על עצמו ולא על אחר ע"כ מציייר הכל באומר לחבירו שיהיה דומה לקונם שאני עושה לפיך שאוסרת רק על בעלה תוס' ד"ה קונם שאני עושה לפיך אפי' גרסינן שאיני נ"ב שכן הגי' שם במשנה בנדרים:

תוס' ד"ה לכשאקחנה כו' והכא לא קאמרה לכשאתגרש נ"ב ע' מהר"ם שיף:

ע"ב מתני' ומניקה את בנה לאפוקי בן אשה אחרת שיש לבעלה ר"נ בשם ירושלמי בגמ' הוא נותן אצבע בין שיניה נ"ב ע' דף מה שכתבתי לעיל נ"ב ע"א אבל הכא שייך שפיר אצבע דאיכא צערא דתרווייהו:

תוס' ד"ה קונמות קאמרת כו' כו' סבירא ליה לרבא כמ"ד נ"ב שם בהחובל:

דף סג ע"ב גמ' יתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותיה קיימין נ"ב ובעי לאפוקי מינה חד שיראי דהוה תפסה אמר להו רב גמדא כו' א"ד יתבי וקאמרי מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימין נ"ב ובעי למיתב לה אף שיראי אחרינא דלא הוה תפיסה (רא"ש) ובזה שפיר קאמר לקמן השתא דלא אתמר וכו' דהוה דלא כחד מהני לישני:

דף סד גמ' לחלוץ נמי נימא ליה זיל ונסיב איתתא אחריתא נ"ב אצל לחלוץ לא שייך אחריתא רק משגירא דלישנא דאמר אצל לייבם אחריתי ששם שייך שפיר קאמר נמי הכא הכי:

תוס' ריש עמוד ונראה לר"ת כו' ומצערנא ליה עד שיגרשנה נ"ב ע' ברא"ש שמעתיק בזה דברי ר"ת באופן נכון מאד:

ע"ב מתני' ואין נותנים לה לא חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים שינה התנא כאן לשונו לדבר בלשון רבים נותנין כי זה לאו דוקא על המשרה קאי אלא כל איש ואיש אינו יכול לעשות לאשתו ליתן לה חדשים בימות החמה ושחקים בימות הגשמים כמפורש בברייתא לעיל (דף מח ע"א) גמ' הא באתרא דיהבי ציבי הא באתרא דלא יהבי ציבי ויש לדקדק הא גם לה צריכי ציבי ובמתניתין לא חשיב שנותן לה ציבי וי"ל דבמתניתין לא חשיב רק לחם לאכול ובגד ללבוש אבל מכשירי מיכלא לא חשיב ומשום הכי לא חשיב נר ופתילה קדרות קערות וכוסות שלחן וספסל אע"ג דודאי יהיב לה כל אלו כן לא חשיב ציבי אע"ג דודאי יהיב לה (ר"נ):

דף סה תוס' ד"ה אינה רגילה בפני בעלה כו' וזהו פי' דברי שמואל רגילה כו' נ"ב ע' בזה דברי מהר"ם שיף ותמצא פי' נכון ומקובל:
תוס' ד"ה ונותנין לה מטה ומפץ כו' דנותנין לו מטה ומטה ומפץ משום דשמא נ"ב גי' רש"א ומהר"ם שיף משום דשמואל:

פרק ששי

מציאת את האשה כו' ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד שלו נותנין לו מיד כצ"ל כגי' הרי"ף:
דף סו והתנן רקק והגיע ופרע והעביר טליתו נ"ב משובשת כי למה יכניס התנא אשה בין אנשים ושם במשנה איתא רקק והעביר ופרע אך עוד כבד על הלשון שמסיים שם נותן לו על פרע ראש האשה וכאן חייב ליתן לו ע"כ הטוב שבגירסות במשניות ב"ק פ"ח מ"ו רקק העביר פרע נותן ארבע מאה זוז והכל נכון ויאות כראוי לחז"ל:
מתני' הפוסק מעות וכו' פסקה להכניס בתחלה הפוסק ואח"כ פסקה הלא דבר ע' מהר"מ שיף:
רש"י ד"ה וכנגד השום כו' שמכניס לו להבא ד"ה הוא פוסק פחות חומש כו' שאם הכניסה לשעבר ע' כ"כ במהר"ם שיף:
ע"ב מתני' פסקה כו' סלעה נ"ב במשניות וברא"ש איתא סלע וברי"ף סלעים:
דף סז ע"ב לדשא נפק בתרייהו כצ"ל כמו בע"י:
דף סח גמ' אי אמר הלכה כר' יהודה הוה אמינא דוקא השיא דגלי דעתיה כצ"ל וכן כל השיאה שבענין צ"ל השיא רי"ף ורא"ש:
ע"ב אם באו להנשא כולם כאחת נוטלת עישור כאחד נ"ב נ"ל דה"ה אחת או שתים או יותר קבלו כבר פרנסתן והנשארות באו להנשא כאחת כ"כ הבאות להנשא כאחת חולקות בשוה:
ד"ה מאי פרנסה כו' דהא בהא תליא כדפרישית לעיל נ"ב ד"ה לא:
דף סט תוס' ד"ה מעמלא דביתיה וא"ת כו' וי"ל דמיירי שהשכירו הבית נ"ב פי' שהשכיר לו האב:
שם ועמד בו השוכר חצי שנה נ"ב פי' בפני האב ומת האב:
שם בגמ' מבריה דרב חמא בריה דרב אשי כצ"ל (רי"ף):

פרק שביעי

דף ע מתני' המדיר כו' ר' יהודה אומר בישראל חודש ושנים בכהן שנים וג' נ"ב בתוספתא איתא בזה"ל עד שלשים יום יעמיד פרנס ובכהנת עד שלשה חדשים דברי ר' מאיר ע"כ נראה דבכהנת לא פליגי ת"ק ור' יהודה והפי' בדברי ר' יהודה חדש אחד יקיים ושנים

יוציא בתחלת שנים כי מה שאמר חדש יקיים דוקא ומשום דקתני בכהן שנים יקיים נקט הכא שנים יוציא ובכהן ג' יוציא דוקא סוף ג' ושנים יקיים לאו דוקא אלא לאפוקי שלשה וה"ה עד סוף שלשה יקיים ולא עד בכלל כי סוף היינו יום אחרון של שלישי יוציא וע' שיטה מקובצת כי משם ומתוספתא לקחתי לפרש כן המשנה כי קשה על דברי ר"י כמורגל באומרו שנים יקיים משמע אבל יותר יוציא ממאמרו ג' יוציא משמע אבל פחות מג' יקיים אבל בהפי' הנ"ל הכל ניחא וגם בכהן שנים יקיים איידי דנקט שלשה יוציא נקט נמי שנים יקיים והכל כדרבא דף ע"א ריש ע"א דבכהנת לא פליגי גם דברי אביי נראה דלא פליגי בכהנת מדקאמר כהנת אתא לאשמועינן ולא קאמר כהנת איכא בינייהו וז"ל הירושלמי א"ל ר' מנא הן דלא תניתה. פליגא את עביד ליה פליגא. אלא בישראל פליגין ע"כ פי' מה דלא תני בת"ק שפליג על ר"י בכהן אתה עושה פלוגתא (חילוק) אלא בישראל פליגי אבל לא בכהן הרי שגם הירושלמי סבר דלא פליגי ת"ק ור"י בכהן והתמיה שהפוסקים אינם מזכירים האי דכהנת משמע דפליגי והלכה כת"ק המאיר לעולם יאיר עינינו:

גמ' וכיון דמשועבד לה כיון הל"ל מאי וכיון ע' שיטה מקובצת:

תוס' ד"ה הכא נמי כו' שמא ימצא פתח לנדרו מ"מ לא הוה נ"ב מהר"מ שמוחק אפי' יש למחוק האי מ"מ:

דף עא גמ' כהנת אתא לאשמועינן נ"ב פי' מה שלא שמענו מת"ק אבל גם הת"ק הכי סבירא ליה כמפורש בתוספתא ולהכי לא קאמר כהנת איכא בינייהו וע' מ"מ אישות כ"ב הל' כ"ד ד"ה אבל המגרש וכו':

שם וקסבר ר' מאיר הוא נותן אצבע בין שיניה כצ"ל וע' ד' נ"ב ע"א רש"י שם ד"ה הב"ע:

שם והא סתמא דלא כר"מ נ"ב מדייק לומר והא לאפוקי רישא דמתניתין שמפורש בתוספתא דר"מ היא:

רש"י ד"ה שנדרה היא כו' אבל היכא דאדרה איהו כגון מליהנות לו כו' נ"ב מצייר רש"י ז"ל כגון מליהנות לו ולא מצייר כגון שלא תטעום כי עתה במסקנא אינו מיירי בתלה בתשמיש כסלקא דעתיה דמקשן וכיון דאינו תולה בתשמיש אינו יכול להדירה שלא תטעום וכו' מוכרת לצייר כגון מליהנות לו:

ד"ה אם ארחץ כו' עד זמן פלוני סה"ד נ"ב עד זמן פלוני קאי גם על אם ארחץ וכן מפורש שם:

תוס' ד"ה אימא ר"מ ור"א אומרים כו' אבל לרב א"צ להגיה הברייתא נ"ב פי' הברייתא דקמן האשה שנדרה להגיה ר"מ ור"א אלא כדקאי ר"מ ור"י סברי היא נתנה ולא קשיא

דר"י אדר"י דמתניתין כי לרב לא מיירי המתניתין בנדרה היא כלל אלא דאדרה הוא ובסתם ובדתלה בתשמיש:
ע"ב מתני' המדיר שנים יוציא נ"ב גם הכא הכי פירושו אפילו יום אחד בתוך חודש השני יוציא כדכתיבנא לעיל וברגל לא שייך לספק כלל בין רגל לרגל מאי כי הרגלים מיפסקא מהדדי ויום אחד הוא הרגל והכל דוקא רגל אחד יקיים שנים יוציא ברדופה ושנים יקיים ושלשה יוציא בשאינה רדופה (כן קבלתי מקדושים אב"ה זצ"ל):
שם בגמ' אמר אביי סיפא אתאן לכהנת ור' יהודה היא נ"ב אם אמנם כבר הוכחנו לעיל מעל"ד דגם הת"ק מודה בכהנת גם לאביי מ"מ אומר ור"י היא משום דר"י איירי בו והת"ק שתק ולא אמר בה בכהנת מידי:
דף עב מתני' ואלו יוצאות כו' ולא קוצה לה חלה נ"ב אף שחלה היא לטובתה שחייה תלויין בה בשעת לידתה ואעפ"כ אינה קוצה וזה שמדייק התנא לה:
שם בגמ' פלוני כהן תיקן לי הגהת הגרי"ב כתב התי"ט יש לגמגם עד סה"ד נ"ב וברי"ף איתא ונ"ל כי מי ישמע לה לטרוח למדוד כל הכרי לידע מעשרו ולמדוד ללוי המעשר הכל בחנם אם לא כהן יעשה את כל זה ויקרא ללוי ליתן לו המעשר ועבור זה יתן הלוי לו התרומת מעשר ולא לאחר:
ע"ב גמ' אמר רבה דאמרה ניכליה אריא לסבא באפי בריה כצ"ל (רש"י תוס' רי"ף רא"ש):
תוס' ד"ה ע"מ שאין עליה נדרים כו' תימא לר"י מאי איריא נ"ב עיקר קושיתם אסיפא ע"מ שאין בה מומין וכו' (מהר"מ שיף) עוד מצאתי שגם בנדרים שייך סמפון כי אין לך מום גדול מנדרים באשה ובערוך מפרש סמפון (פעהלער) ושייך על כל חסרון:
דף עג גמ' דאמר קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת כצ"ל:
רש"י ד"ה צריכה גט משני כו' דכי בעיל משהגדילה לשם קדושין בעיל כצ"ל:
ד"ה דאיכא הנאה וסבר הוא שמתקיים תנאה:
תוס' ד"ה דההוא קאמר רב דליכא תנאה כו' ואין לתמוה על מה שלשם סברא הפוכה דהא אליבא דעולא אר"א דאמר כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' והיא יתומה בחיי האב והחזירה שאסורה ליבם מפני כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה והא הכא דכי טעות אשה אחת דמי דזו שהטעתו היא שהתנה עמה כצ"ל:
דף עד ע"ב רש"י ד"ה לא יחזיר מפרש במסכת גיטין כו' שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר נ"ב מקדים ש"ר לנדר שכן איתא התם במשנה אלא הכא בגמ' משום דמביא המשנה לענין נדר מקדים נדר לש"ר:
תוס' ד"ה חכם עוקר הנדר מעיקרו כו' אלא מכאן ולהבא הוי נמי קפידת עונש שהיה עליה משעת כו' כצ"ל:

ד"ה משום שם רע לא יחזיר כו' כיון דלא התנה ולא כפל סה"ד ע' רש"ל:
דף עה גמ' אמר רבא וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מנייהו דהא ר' ירמיה כו' קרי לן בבלאי טפשאי נ"ב הרי ר"י עדיף כתרי מינן א"כ אחד מאתנו היודע מאי דאמרי רבנן כדסליק להתם עדיף כתרי מנייהו מהר"מ שיף הכא ומהרש"א פ' זה בורר:
עין משפט מז ה ו ז ח ט י מיי' פ"ז מהל' אישות נ"ב ה ו נמצא נמי במומי כהנים ביאת מקדש פ"ח הל' ט"ו:
דף עו תוס' ד"ה ומודה ר"מ לחכמים כו' ע"כ נראה כפי' רבינו חננאל דגריס ומודים חכמים לר"מ נ"ב וכן הוא בתוספתא לפנינו:
דף עז גמ' שמואל לא פסק פומיה מכולי פרקין נ"ב שהוא מפרש כל משניות שבפרק זה מתחלה לסופו דוק ותשכח עכ"ל מהר"ם שיף ואף שעל משנה האיש שנולדו בו מומין לא פירש שמואל כלום אך כיון שהוא מפרש על מתניתין ואלו שכופין בעל פוליפוס והמשנה ואלו שכופין היא בעצמה פי' על מתניתין האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא שמפרש עתה אף שאמרו חכמים אין כופין לאיש באלו כופין הוי כאלו מפרש שמואל גם הך מתניתין האיש שנולדו בו מומין:

פרק שמיני

דף עח האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס לפי הרגל הלשון היה להתנא לומר עד שלא נתארסה כמו שאומר משנתארסה ונ"ל שמשמעות לשון עד שלא נתארסה כולל כל הזמן משנולדה עד שנתארסה והיה מידי דלא שכיחא אם היה נפלו לה נכסים כבר עד שלא נשדך בינה לבין האריס בלתי ספק דברו והותנה ביניהם מה יהיה באותן נכסים אם נכסי מלוג אם נכסי צ"ב ומה שייך לדון ולפסוק מה יהיה בהם כפי התנאים כן יקיימו אבל לשון עד שלא תתארס משמע שכבר נגמרו השידוכין ביניהם ולא היה חסר כלום אלא שתתארס בקידושין ובאותו רגע כמימרא עד שלא תתארס נפלו לה נכסים ולא דברו כלל אודותם ע"כ בבואם אחר האירוסין לדין צריכין לידע מה לדון בהם. גם רומז בזה התנא האלהי אשר לא ירבה אדם מאד במוהר בתו כי חוץ מה שיש חשש עבורי אחסנתא יש עוד חשש שלא תתארס כלל מפני גבהות לבה ע"כ אומר בזה הלשון האשה שנפלו לה נכסים ונתעשרה היא סיבה עד שלא תתארס כלל:
רש"י ד"ה בזכותה נפלו עדיין לא הה זכאי בשלה ולא בה נ"ב מדייק רש"י ז"ל בלישניה וכותב כאן עדיין לא היה זכאי בשלה ולא בה ובד"ה בזכותו משנה לשונו הזהב כבר זכה בה ובנכסיה כי טרם שנתארסה הולך הדברים על כל אינשי עלמא ואמר עדיין לא היה שום אדם זכאי וגם בשלה קודם בה וגם היה עת אשר עדיין לא היה לה נכסים

אומר בשלה ומקדים השלה קודם בה אבל משנתארסה קאי הדברים על האריס לבדו ובראשונה זכה בה ואח"כ בשלה ואח"כ בנכסיה ע"כ אומר כבר זכה בה מי הארוס ומקדים בה ומסיים באחרון בנכסיה:

דף עט גמ' א"ל חזי מר נחמן חקלאה נ"ב פי' איש שדה א"ר חנילאי בר אידי אמר שמואל מורה הוראה אני נ"ב ולא יאמר עלי חקלאה (מהר"ם שיף):

מתני' וחכ"א והתלושין מן הקרקע שלה וילקח כו' נ"ב היינו ת"ק ור"מ נמי לא פליג בהו ע' תי"ט:

תוס' ד"ה כללא דמלתא כו' ועוד א"כ הא דקתני פיר גפרית שם הגהת הגרי"ף צ"ל פיר של גפרית נ"ב ול"נ שאין לשבש הספר בזה כי גירסת רש"י שם פיר גפרית וכן היה גם לפני תוס':

ע"ב מתני' נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע כצ"ל (משניות רי"ף ורא"ש ושם בב"מ):

דף פ גמ' א"ל א"כ הוה ליה הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול נ"ב עד שיעור שבח ששמין כמה שוין ד' מאה זוזי שהן עתה בכאן ממה שהיו שוין כשהיו בי חוזאי (רא"ש):

שם בגמ' או דלמא אדעתא דארעא נחית דארעא כי קיימי לאריסי קיימא:

תוס' ד"ה שיגרא דתמרי כו' ותירץ ר"ת דהא לא קאמר כו' עד סה"ד נ"ב תירוצו יפה על פי א' שמפרש לעצמו רש"י אבל פי' ב' ששמע רש"י שפירושו אשכול הדרא קושיא לדוכתה הלא יפים המה התמרים:

ע"ב גמ' עייל לה חדא מינייהו אתת לקמיה דרבא כצ"ל (רא"ש) וכן מוכח מפרש"י הכא:

מתני' וב"ה אומרים נכסים בחזקתן וכתובה כו' נ"ב אותה המשנה כהווויתה כבר נשנה ביבמות ושם הגי' כתובה בלא ו' ובע"כ אחת מהן משובשת ולפי' הרשב"ם ב"ב קנ"ח צ"ל לפרש"י וכתובה ולפי' ר"ת כתובה אבל לדעתי אינה לעיכובא כי גם אם הגי' הנכונה שיצא מרבינו הקדוש הוא כתובה יכול רש"י לפרש כפירושו וגם אם יצא מרבינו הקדוש וכתובה לפי פי' תוס' שלכך לא עריב ותני נכסים עם הכתובה וכו' מ"ש כ"כ אינו דקדוק גדול אך לפירוש הנ"י ביבמות והר"ן במכילתין שמפרשים כי לר"ת תני והדר מפרש נכסים בחזקתן קאי על התרתי מיני נכסים כתובה וכל אשר בתוכה גם נכסי צ"ב בכלל בחזקת יורשי הבעל ונ"מ בחזקת יורשי האשה לא יוכל להיות שיצא מרבינו הקדוש וכתובה ובאמת פי' הנ"י והר"נ מקובל מאד ורוח חכמים נוחה הימנו ובזה נשתוו שני הכתובות כמו הכתובה שבדברי ב"ש כולל גם נצ"ב כן כתובה שבדברי ב"ה כולל גם נכסי צאן ברזל ע"כ נראה כי הגי' הנכונה כתובה ומרווח מאד פי' ר"ת ז"ל ולרא"ש ז"ל

נתקבל להלכה וגם לרש"י אין זה סותר פירושו ומפורש כותב רש"י הכא ה"ג כתובתה בחזקת וכו' הרי כי הוא"ו אינו מעלה ומוריד לפירושו וכן גי' הרי"ף הכא וביבמות כתובה בלא וא"ו:

רש"י ד"ה הקודם בהן זכה קסברי כצ"ל וכן מעתיק הרע"ב:

דף פא גמ' אלמנה ניזונת מנכסי יתומין מעשה ידיה שלהן כצ"ל:

פרק תשיעי

דף פג ע"ב רש"י ד"ה אלא בדשיירה גרסינן כצ"ל:

דף פד מתני' כל הקודם בהן זכה בהן נ"ב ברי"ף ובראש בהן האחרון ליתא ובמשניות האחרון איתא והראשון ליתא והבוחר יבחר איזה שירצה כי שניהם אין הלשון סובלן:

ע"ב גמ' דון דייני כרבי טרפון ואהדריה ריש לקיש לעובדא מנייהו אמר ליה ר' יוחנן עשית כשל תורה נ"ב הנה הראשון ר"ל והשני ר' יוחנן דמ"ס טעה בדבר משנה חוזר מקדים סברת ראשון לאחרון מ"ס הלכה כר"ע מחבירו ולא מרבו מקדים סברת אחרון לראשון מ"ס ר"ט רבו הוה כ"כ מקדים סברת אחרון מ"ס הלכה אתמר מקדים סברת ראשון לאחרון נלע"ד כי מסדרי הש"ס דקדקו הכא להקדים הסברא האמיתית ולא כבדו בזה ראש המדברים רק הסברא האמיתית כבדו להקדימו וג' דברים המה אשר כבדו להקדימם מפני אמיתתם א) טעה בדבר משנה חוזר ב) הלכה כר"ע מחבירו ולא מרבו ג) הלכה אתמר ונשאר מוקשה שמקדים מ"ס ר"ט רבו הוה אשר באמת חבירו הוה כמו שמסיק ואב"א כ"ע חבירו הוה אעתיק לשון הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשניות פ"ה ותדע בטוב כי כבדו בזה לר"ט לאשר ר"ע כ"כ כבדהו וז"ל שם והיה לו לר"ע קצת למוד אצל ר"ט אבל אינו רבו אלא חבירו והיה ר"ע מכבד ר"ט ואומר לו רבי והי' ר"ט אומר לר"ע עקיבא וכבר אמר לו ר"ע הרשיני לומר לפניך דבר ממה שלמדתני עכ"ל הזהב:

שם בגמ' ויתיב ר' אבא גבייהו אמר להו שפיר כצ"ל:

תוס' ד"ה והוא שתפס מחיים כו' כדמסיק ר' יצחק בר נפתלי משמיה דרבא כו' כצ"ל:

בא"ד ור"ח פי' לקמן דהא דא"ל רב יצחק בר נפתלי לרבינא כו' כצ"ל:

דף פה זימנין הוו יתבי קמיה רב פפא ורב אדא בר מתנא אייתו ההוא שטרא גביה א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פרוע הוא א"ל איכא אינש אחרינא בהדיה דמר א"ל לא אע"ג דאיכא מר עד א' לאו כלום הוא נ"ב הרי"ף מביא ירושלמי בפרק זה בורר רב הונא מיקיל לדיינא דאמר מקבלין אתון חד סהדא אלא אינון יימרון את לא תימר ואחריו הולכין הראשונים והאחרונים והטור (סימן יז ציון יג) כתב מזה וז"ל אפילו הביא אחד מבעלי דינין עד אחד לא יאמר לו אין מקבלין עד אחד אלא יאמר לנטען הרי זה העיד עליך עד שיטעון ויאמר עד אחד אינו נאמן עלי ע"ש בב"י וכאן אמר רבא הדיין לרב פפא העד עד

אחד לאו כלום הוא וידעתי בטוב כי הקדושים זצ"ל ידעו לחלק רק אנכי בער ולא אדע המאיר לעולם יאיר עיני לבוא על דעתם ז"ל:
שם כגון אבא מרי ברי כצ"ל וכן מעתיק הרא"ש וכן מעתיק תוס' רי"ד על אתר וכן אבא מרי איתא בכל הדרן ואבא מר אין שם כלל:
שם אלא מרענא שטרא אפומיה נ"ב ע' תוס' ד"ה מרענא כו' וא"ת למאי הלכתא וכו' אפילו לא מהימן וכו' יתחייב שבועה וכו' ואפשר שמוכח מכאן שקרוב לדיין פסול לעדות לפני הדיין ואר"פ על אבא מרי שהיה בנו ואינו יכול לחייב שבועה בעדותו לפני ר"פ אביו מ"מ משום דקים ליה בגוויה מרענא שטרא אפומיה ומוכח כדעת מי שסובר שאפילו בדיני ממונות פסול קרובו של הדיין לעדות וכן פוסק הרמ"א ה' דיינין (סי' ז סעיף ט) וב"י ה' עדות (סימן לג סעי' יז):
תוס' ד"ה אלמא מיחזי כשיקרא הכא נמי מיחזי כשקרא כצ"ל:
הגהות הב"ח (א) ותשתבע במתאן אפשר דמיכספא כצ"ל וע' רא"ש ותבין:
דף פח פיסקא. מנכסים משועבדים וכו' כצ"ל כי הגמ' קאי על מנכסי יתומים אשר צ"ל במשנה אחר משועבדים:
בגמ' אלא אמר שישא וכו' נ"ב לא בא רב שישא לבטל דברי רב פפא ולומר מעצמו אופן אחר איך הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא לא כן אלא מעיקרא סבר לפרש דברי ר"פ מה שאמר וסמיך סהדא קמא אסהדא בתרא פי' שיביאם יחד לב"ד וקשה לו האיך סמיך וחזר בו ומפרש דברי ר"פ יהיב כתובה עוד הפעם באפי חד סהדי מן השוק והאי דקאמר וסמיך וכו' פי' וסמיך גם סהדא קמא לזה החד מן השוק שיראו יחד כשיהב לה כתובה שנית ובזה שפיר מעתיק הרי"ף בשם רב פפא כמו שמפרש רב שישא דבריו ואינו מזכיר כלל לרב שישא:
שם אלא אמר רב אשי נ"ב האי אלא הוא כמו הוא מותיב לה והוא מפרק לה ודברי רב שישא כדקאי קאי אך רב אשי מוסיף עליהם דמודע גם מודע להו:
תוס' ד"ה ורבא אמר רב נחמן וכו' עד סוף הדיבור ואי לא מחלטינן לנכסיה פי' ר"ח נ"ב ב"ק קיב ע"ב איתא דרבינא נתן אדרכתא למר אחא על נכסי לוה שהיה רחוק מהם מהלך חצי שנה וכן הש"ע לפנינו שיורדין לנכסי לוה שלא בפניו ואין משהין כ"כ כי שם משום דאלים הוה מר אחא לפיכך שהה כ"כ:
דף פט ע"ב גמ' שולי עמוד ת"ר הוציאה גט וכתובה ומיתה וכו' נ"ב ה"ה גט כתובה וגט אם גט ראשון קודם לכתובה גובה שתי כתובות ואם כתובה קודמת לגט ראשון אינה

גובה אלא כתובה אחת (וכן מצאתי באחרונים) ומה שמצייר גט כתובה ומיתה למען לא יצטרך לסמן את הגט וחז"ל אוהבי הקוצר:

פרק עשירי

דף צ תוס' ד"ה ש"מ בעל חוב כו' והא דמתמה עלה הש"ס ומסיק נמי כו' כצ"ל:

שם והא דבעי לאסוקי נמי לקמן נ"ב (דף צג ע"ב):

ע"ב רש"י ד"ה כי פליגי בכתובה כו' כיון דאינהו גופייהו וכו' נ"ב נראה מלשונו ודיוקו אשר בעודנה השניה חיה היא כבעל חוב וסבר רבה דגם ר"ע מודה דהוי מותר ובזה מדויק שפיר אי הכי דמתקיף רב יוסף וכמו שפרש"י א"ה דבהא לחודא הוא דפליג ר"ע פי' במתה שניה ונפלה כתובתה לפני יורשיה משום דבהאי גוונא ליכא מותר דינר לר"ע ואי הוה מותר היינו שהיתה חיה לא פליג מאי כבר קפצה משמע משעה שמת הבעל בחייה של שניה קפצה נחלת בנין דיכרין מלפני בני הראשונה כמו שפרש"י מפורש לעיל אדרבא בעודה חיה לא קפצה הנחלה כי היא בעלת חוב וכולן פורעין לה חוב אביהן והוי מותר דינר אף לר"ע הכי איבעי ליה למימר עתה אחר שמתה השניה אם יש שם מותר דינר לבד כתובת השניה נוטלין יורשי הראשונה כתובת בנין דיכרין ואם לאו אין נוטלים ולפי דברינו בעז"ה מתורץ כ"כ אלא אמר רב יוסף דקשה מאי אלא מה חידוש בדבריו הלא כבר קדמהו סתם גמ' ואחת בחייו ואחת במותו תנאי היא וכדמסיימי מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס א' בח' וא' במ' יש להן כב"ד ומ"ס אין להן וכך הי' לגמ' לומר אלא מחוורתא כדמעיקרא בא' בח' וא' במ' קמיפלגי אך לפי דברינו נכון מאד כי עדיין קשה מנ"ל לאוקמי פלוגתייהו בא' בח' וא' במותו הלא קושיית ר"י הוא רק לרבה ונוקמי פלוגתייהו כרבנן דבי רב ע"כ מדייק הגמ' אלא אמר רב יוסף לעולם מפלוגתייהו דבן ננס ור"ע לא מוכח דפליגי בא' בח' וא' במ' כי נוכל לומר דפליגי כרבנן דבי רב אבל מדמצינו גם תנאי אחרינא דפליגי בהכי בא' בח' וא' במ' עלינו להעמיד פלוגתייהו דב"נ ור"ע כ"כ בהכי ונרויח בזה והני תנאי כהני תנאי:

דף צא גמ' ריש עמוד והכא בדינר מקרקעי קמיפלגי כו' נ"ב כאן הגמ' תופס הדבר השוה לכל ופלוגתייהו רק אם אותו הדבר ממעט דבר אחר או אינו ממעט דבר אחר ובסמוך בדינר משעבדי קמיפלגי תופס הגמ' הדבר אשר פליגי בו ממש וחז"ל לא ידברו תהפוכות ח"ו ונ"ל כי חז"ל תפסו הדבר הפלאי אשר אין כמשמעות הלשון אם יהיה הדבר אשר בו פליגי ואם יהי' הדבר אשר ממנו נשמע פלוגתייהו וע"כ תופס כאן הלשון בדבר אשר ממנו נשמע פלוגתייהו היינו במה דקאמר מותר דינר שיהי' משמעותו דינר וקרקעי דווקא אשר דבר זר הוא אבל אם ואמר בדינר מטלטלי פליגי הלא באמת מונח בלשון

מותר דינר אף מטלטלי ואין זה דבר פלאי ואצל משעבדי כ"כ תופס הדבר אשר אינו במשמעות כי היה שם מותר דינר משמע שהי' ברשותו ולא מותר דינר שיש ביד אחרים ואינם ברשותו רק שעבוד יש לו עליהם ע"כ קאמר בדינר משעבדי קמיפלגי אשר דבר שיש לו שעבוד עליו כ"כ יחשוב שיש מותר דינר הוא דבר זר ושייך בו פלוגתא ע"כ אינו אומר בדינר בני חרי קמיפלגי כי נכון ולמה יפלגו וכן הוא גם מאותו הטעם אמרו כ"כ בפחות מדינר קמיפלגי וכן כל הני דתפיס בהו הפלוגתא המה שלא כהלכה כי מותר דינר לאו דוקא מקרקעי אלא גם מטלטלי אבל משעבדי לא ולא פחות מדינר:

שם כגון שנשא שלש נשים ומתו שתים בחייו ואחת במותו הך כו' נ"ב וה"ה אם היא בחיים עודנה בלא בת רק מפני שצ"ל אחת בחייו ואחת במותו אמר נמי שתים בחייו ואחת במותו.

רש"י ד"ה ה"ג כו' הואיל ובדאיכא מותר מוקמת לה אלא שמשעבד נ"ב פי' שאין לו עליהם רק שעבוד:

דף צב גמ' א"ל רבא הרי"ף והרא"ש גרסי איפכא נהי דאחריות דעלמא לא קיבל עלוי' אחריות דנפשי' מי לא קביל עילוי' והוא הוא אך הגי' שלפנינו קאי על שמעון וגירסתם קאי על ראובן:

ע"ב תוס' ד"ה דינא הוא כו' ומקשים מאי נפקא מינה כו' הלא כל מה שיטעון ראובן יטעון שמעון נ"ב י"ל דנפקא מינה אי ידע ראובן למטען טפי (ר"נ):

דף צג גמ' חייתא דקיטרי סברת וקיבלת נ"ב פי' נוד קשור מלא ולא תדע אם מים או יין או שמן יש בו וקנית אותו במה שיש בו ונמצא מים כן מובא זה ערוך ערך חת ג':

במשנה תימא לה הא סליקת נפשך מינה משום דאמרה לה מדין ודברים הוא דסליקי נפשאי נ"ב הבעלת מאתים מושכת דבריה על דברי בעלת שלש מאות דאמרה הא סלקת נפשך מינה ע"ז היא משיבה לה אין רק מינה ורק מדין ודברים הוא דסליקי נפשאי והיינו דמדייק רש"י סילקתי עצמי מלריב לה אבל המותר אחר נ' אנא ואת שוים:

רש"י ד"ה של זו מנה ושל זו מאתים כו' דאי בתלתא יומי הקודמת בשטר קודמת בגיבוי נ"ב לפי מאי דמוקי רב יעקב מתניתין בתפיסות אין דין קדימה במטלטלין:

ד"ה נוטלת חמשים בגמ' פריך עלה ד"ה של מנה נוטלת חמשים בגמ' פריך עלה ד"ה ושל מאתים מנה בגמ' מפרש לה נ"ב טוב ומצוה לידע למה אצל חמשים שינה וכופל פריך עלה ואצל מנה מפרש לה ונלע"ד של מאתים מנה משום דרב יעקב שפיר מפרש לה למתניתין אבל שמואל אינו מפרש למתניתין אלא כמו חסורי מחסרא שמציעתא מפרש בכותבת בעלת מאתים וסיפא בכותבת בעלת שלש מאות וצריכין זאת להוסיף

על המשנה ע"כ קאמר רק פריך עלה אצל נוטלת נ' ואף שרב יעקב מפר נמי לנוטלת נ' אבל רק אחר שמקשה הגמ' על שמואל דמוקי נוטלת נ' בכותבת בעלת מאתים לפ"ז למה של מאתים מנה ע"ה הוא דאית לה כמו שפרש"י אז מפרש רב יעקב הכל גם כד דייקת בדברי שמואל אינו מוקי למתניתין כך כי אם היה מוקי מתניתין כך היה לו לומר בשכותבה אבל מדאמר בכותבת פירושו שהדין דמתניתין יכול להיות רק בכותבת וכו' אבל במתניתין לא מיירי בכך כי אין בה שום רמז על ככה נמצא המשנה לשמואל פריכא ע"כ מדייק רש"י בגמ' פריך עלה ומה שכופל רש"י ז"ל גם בסיפא ד"ה של מנה נוטלת חמשים בגמ' פריך עלה אשר לא נאמר כי קושית הגמ' של מנה נוטלת נ' שליש הוא דאית לה קאי רק על מציעתא אבל בסיפא כיון דנוטלת לפי ממון שפיר קתני נ' ע"כ מפרש רש"י שקושית הגמ' קאי גם על הסיפא כי באמת לא מפני שחולקת לפי ממון נוטלת כך רק מאותו טעם שבמציעתא אלא בסיפא מתרמי כך שעולה החלוקה גם לפי ממון ושמואל מוקי גם הסיפא בכותבת בעלת באתים לבעלת מנה כו':

תוס' ד"ה עד שלא החזיק כו' גבי ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא שמע כו':

בא"ד כדרך שתיקנו משיכה במוכרים כך תיקנו משיכה בלקוחות כו' כצ"ל:

ד"ה איכא דאמרי כו' עד סה"ד דליקו בדינא ודייני נ"ב ע' רש"א ומהר"מ שי"ף:

ע"ב רש"י במשנה ד"ה הראשונה נשבעת לשניה כו' וקסבר האי תנא כו' נ"ב על דברי ת"ק מפרש רש"י טעמו כי לכל האוקימתות בין לשמואל בין לרב נחמן בין לאביי ת"ק לית ליה דאביי קשישא אבל דברי בן ננס כותב רש"י ובגמ' מפרש פלוגתייהו כי לשמואל ורב נחמן גם בן ננס לא סבירי ליה דאביי קשישא אבל לאביי בן ננס אית ליה דאביי קשישא כן מפרש רש"י וכן נראה מהרמב"ם בפי' המשניות אשר לשמואל ואביי גם בן ננס לית ליה דאביי קשישא ע"ש היטב:

דה בד גמ' לא מצי אידך למימר ליה את לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה עבד כלומר אין בעל דינם יכול לומר לשותף זה את לאו בעל דברים דידי את ולא אדון עמך אלא על חלקך אלא שליחותיה עבד ויש לו לדון עמו אף על חלק חבירו (ר"נ) פי' אחר אין חבירו יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את ולא אקבל עלי מה שנתחייבת לבעל דיננו אלא אנכי אדון בעצמי עם בע"ד על חלקי אך מחויב לקבל דינו והכל אמת וצדק והלכה פסיקא ככל הני תלתא פרושי רש"י ור"נ ואידך:

מימרא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה דכ"ע מה שגבה לא גבה צ"ל מצוין לעין משפט טור ש"ע ח"מ סי' ק"ד:

דה צה ע"ב רש"י ד"ה ומוקמינן לה בידא דלוקח אין ב"ד נזקקין הנוסף ברש"י מכאן ואילך בחצי מרובע הוא כס"ד של תוס' אבל מרש"י ד"ה הבעל מוציא וכו' יכול הוא לזכות וכו' וד"ה ואחריך יכול להוציא וכו' נראה כפי' תוס' במסקנא שכתב אלא נראה לי דלאו דוקא קאמר שיוציא וכו' ולפ"ז אין מקום לדברים אלו ברש"י ובמקום שני חצאי מרובע אני מקיף הדברים הללו בשני חצאי לבנה:

פרק אחד עשר

דף צז מתני' אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין יותר נכון שהי' תני בין מן הנישואין בין מן האירוסין וכן גי' הרא"ש והוה לא זו אף זו אבל מצינו כמה משניות שתפסו לשונם בזו ואצ"ל זו והרי"ף והרא"ש מהפכים על הרוב הסדר ללא זו אף זו:

ע"ב תוס' ד"ה בבתוליה כדרכה אין שלא כדרכה לא דליכא כו' אבל מבתולה בלא יו"ד לא אפשר כו' נ"ב נלע"ד פירושו בזה לפי דבריהם דליכא למימר שסבר ר"מ כר"א ור"ש בשלא כדרכה דא"כ לישתוק קרא מבבתוליה והוה ממעטינן שלא כדרכה מבתוליה הכי נמי לר"א ור"ש דממעטין שלא כדרכה מבבתוליה לישתוק מיני' והוה ממעטין מבתולה דלר"א ור"ש בתולה ממעט כמו לר"מ בתוליה ע"ז תירצו אבל מבתולה בלא יו"ד לא אפשר לומר דהוה ממעטינן ליה דהא וכו' ומתורץ בזה קושית מהרש"א ע"ש:

דף צח רש"י ד"ה כיסתא מספוא נ"ב גם מספוא רב עמנו (בראשית כד כה) ת"א אף כסתא סגי עמנא ל"א כסותא גרם עצי אלמוגים הוא לשון גמ' ר"ה כג אלמוגין כסיתא אלמוגין הוא תרגומו של אלמוגים (מלכים א' י' יא):

ע"ב גמ' אמר ב"ה לשלוחו תן להם חתיכה חתיכה לאורחין כצ"ל:

תוס' ד"ה כאן שנה רבי הראשון נראה לר"ת כו' אבל מכר לו בזול מחמת מעות כעין משנתנו שוה מנה במאתים נ"ב שהלוקח השדה הוא מוכר המאתים שלו להאשה במחיר מנה כנלע"ד וכן נראה מדברי מהר"מ שיף בד"ה כאן שנה רבי השני ואפשר גם בד"ה הזה כך כוונתו ולא (כמ"ש מהרש"א) המוקף שם בסה"ד ע"ש תוס' ד"ה אמר רב פפא כו' שאל ר' יעקב ישראל את ר"ת והשיב לו ואשר שאלת על ראובן ששלח את שמעון לקבל מעותיו כצ"ל (מרדכי ורא"ש):

דף צט תוס' ד"ה נתן לו דינר של זהב תימא כו' דקא יהיב לו דינרא הדריינא שייפא כו' כצ"ל שם נכי דנקא הוו דלא מהדר לי' זוזא כו' כצ"ל:

ע"ב מתני' שום הדיינין כו' אבל אם עשו אגרת בקורת אפילו מכרו כצ"ל כמו במשניות ברי"ף ורא"ש וכן בגמ' לקמן ק' ע"ב אינו מעתיק ביניהן:

דף ק ע"ב במתני' רש"י ד"ה ולא בלאות שחקי בגדים שהביא לו בשומא נ"ב והיינו נכסי צ"ב ומה שמדייק רש"י כן נלע"ד משום דנכסי צ"ב אין להם לכולהו בלאות כי גם שלשני'

יש בלאות של נצ"ב אמנם הוא רק מצד קנס אבל בלאות של נכסי מלוג רק לממאנת אין לה אבל לשניה רק מצד קנס אין לה ולאיילונית לגמרי יש לה ועדיף ליה לרש"י ז"ל לעזוב נ"מ משום אילונית מלעזוב נצ"ב משום שניה וז"ל הר"נ ז"ל אחר שמדייק שהרי"ף פוסק כר"כ וכר"נ ע"ש מסיים וכותב ונמצא דולא בלאות השנוי במשנתנו מתפרש לצדדין לדבריו דבממאנת אין לה כלל ואילונית אין לה בלאות מנכסי צאן ברזל ויש לה בלאות נ"מ ושני' אין לה בלאות של מלוג ויש לה בלאות של צ"ב זהו לפי מה שכתב בהלכות עכ"ל ורב תודות לחונן דעת שכוונתי לפרש כוונת רש"י ז"ל כדעת הרי"ף ז"ל:

דף קא גמ' תניא נמי הכי נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כו' נ"ב אין הדבר תלוי בלשון לומר שבכל מקום ששנו לשון זה יהא להן תוספת אלא הכי קאמר נשים שמתחלת נשואיהן לא היו ראיות לכתובה אם מפני איסורן אם מפני טעות נשואיהן כאותן השנויות במשנה אין להם כתובה אבל תוספת יש להן ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כלומר שמפני מעשיהם הפסידו כתובתן כגון עוברת על דת וחברותי' שבפ' המדיר אין להן כתובה ולא תוספת הלכך הנך דתנן התם בפ' הזורק דף פ' תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אע"ג דתנן התם לשון אין להם כתובה הוא הדין דאין להם תוספת (ר"נ ורא"ש):

שם והיוצאת משום שם רע נוטלת כו' נ"ב לפי פי' הראשונים ואחריהם האחרונים ופסקו להלכה אשר עוברת על דת וחברותיה דין אחד להם כמו יוצאת משום שם רע לפי זה פי' והיוצאת משום שם רע כמו וכן היוצאת משום ש"ר צ"ל כ"כ נוטלת מה שלפניהן ויוצאות כי אכולהו קאי היינו גם עוברת על דת וחברותיה ובזה הלשון מסיק הרא"ש:

תוס' ד"ה אילימא אממאנת כו' ומה בכך יתחייב לשלם מה שאכל שלא כדין והי' דוחק רבי כו' כצ"ל:

פרק שנים עשר

ע"ב מתני' ניסת לאחר ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים לא יאמר הראשון כו' כצ"ל כמו בריי"ף ובזה מיושב דבר מוקשה רש"י ד"ה מאי לאו כי האי גוונא וכו' עד סה"ד דאי שטר חתום בגרה מאי למימרא ועדיין קשה אצל נישאת לאחר חייב לזונה חמש שנים למה לי:

רש"י ד"ה ה"ג לעולם כו' שמסר לו שטר בפניהם וכתוב בו כו' כצ"ל:.

דף קג גמ' תני רב יוסף בביתי ולא בבקתי ע' רש"י ולכאורה מוקשה אשר בחייו היה הדירה ברווח עד שגם הוא היה דר עמה ועכשיו נעשה עקא להכיל את האלמנה לבדה בלעדו אבל הרא"ש ז"ל בפרק נערה מפרש בטוב בחיי אביהן היו היורשין שוכרין בתים

ועתה רוצים לכנוס לביתם או שהיה הבעל שוכר בית ובניו היו דרים בביתו וכשמת אין היורשין חייבין לשכור לה בית שלא הותנה אלא שתהא יושבת בביתו וכיון שהבית קטן מהכילם תצא האלמנה מן הבית:

שם אפילו היא אומרת הניחוני ואבננו משלי אין שומעין לה גם בזה לכאורה מוקשה לפי הדין אשר היורשין חייבים לשכור לה דירה האם משוגעים המה שהיא רוצת לבנות משלה ויהיו פטורים מלשכור לה דירה למה אין שומעין לה ומתורץ כ"כ משם שכתב שם הרא"ש כי חפצים יותר לשכור לה דירה וע"ז כותב הפרישה כי אם תדור בבית בעלה לעולם לא תצא אבל כששוכרים לה בית אחר אפילו הוא לפי כבודה שמא לא תהיה ניחא לה בהכי ותצא לבית אביה:

דף קד גמ' א"ל אביי לרב יוסף אתיא קודם שקיעת החמה גביא כתובתה כצ"ל (רי"ף). וגם נ"ב על ר"מ לא קשיא אתיא קודם וכו' כי חושבנא שם ושיערו שבכל כ"ה השנים עשתה טובה כנגד כתובתה ואם משלשין באמת כי אתיא קודם שקיעה גביא פורתא כפי שעולה על זמן קצר כזה מקודם שקיעה עד אחר שקיעה אבל לחכמים במחילתה תליא פריך שפיר מה שייך לחלק בין קודם שקיעה לאחר שקיעה ומשני כל מדת חכמים כך הוא:

רש"י ד"ה בר קזא שם חכם דסד"א בר קזא פירושו בן קזא וקשה א"כ למה ליה למימר במתניתא דבי בר קזא הלא רב יהודה בעצמו הוא בנו של קזא היה לו לומר במתניתא דבי דילי' ע"כ מפרש רש"י ז"ל כי חכם היה שמו בר קזא ושם אביו של רב יהודה הוא אחר אשר קזא בלבד שמו ושפיר קאמר רב יהודה בר קזא פי' בן קזא תנא במתניתא דבי בר קזא ששמו בר קזא ורש"י קאי על בר קזא השני:

ע"ב רבה בר שילא טעי הוא סבר כצ"ל רי"ף גם מובן שתיבת מעיקרא מיותר:

פרק שלשה עשר

דף קה במתני' יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף נ"ב לכאורה היה די אם היה אומר יפה אמר חנן הלא כבר ידענו מה אמר חנן אבל בדקדוק האריך לחזור דברי חנן להורות לן דלא נימא דדברי חנן דוקא היכא דסופה לשבע על הכתובה אבל אם יש לה נאמנות בכתובתה דלא תשבע בסוף נימא דתשבע בתחלה השמיענו בזה דלא תשבע אלא בסוף ולא בתחלה (תוס' רע"ק בשם מהרי"ט):

ע"ב גמ' לאו משום דמעלי טפי נ"ב קאי על בני מתא פי' לא משום דבני מתא מעלי טפי תוס' אפילו צדיק גמור ונוטל שוחד מ"ר ורשב"ם פי' דהאי ק"ו לטפשים כולו מן הברייתא גם אלא הכי קאמר מדכתיב חכמים וכו' וגם בהמקבל הכי מפרש שכולו מן

הברייתא ולא גרס שם אמר רב ששת כמו שמסיים בסה"ד ומשני הכי קאמר פי' הברייתא בעצמו משני וכן מפרש הכא ושפיר מביא מהמקבל ובזה אין מקום לקושית המהרש"א:
דף קו גמ' כי הוו קיימי רבנן ממתיבתא דרב הונא ונפלי גלימייהו הוה סליק אבק וכסי ליה ליומא ואמרי במערבא קמו ליה כו' נ"ב לכאורה נראה וכסי ליה ליומא ואמרי במערבא הוא דבר אחד שהיה מאפיל החמה בא"י וע"כ ידעי ואמרי קמו ליה ממתיבתא דר"ה אבל זאת לא יוכל להיות כי קמו ממתיבתא אימת הוה לעת ערב וידוע כי בבל במקצוע מזרחית צפונית של א"י עומד ולעת ערב החמה במערב איך יכול האי אבקא שבבבל שהוא במזרח א"י לכסות השמש מבני א"י שהשמש עמם במערב ע"כ פרש"י ז"ל כי שני דברים המה וכסי ליה ליומא מאפיל החמה במקומם בבבל וגם היה ניכר האבק מרוב גובהו בא"י:
דף קז ע"ב תוס' ד"ה עמד בדין וברח בפ' החולץ (ד' מא ושם) פרש"י דוקא ברח אבל חלה הוא או חלתה היא לא משמע לפי דבריו דקנס הוא ותימא כו' נ"ב ברש"י שם אדרבא דקנסינן ליה מפורש אבל לישנא דוקא ברח וכו' אין שם אך ממילא כיון דמשום קנס הוא משמע אבל חלה לא. ושם מביא תוס' האי לישנא דוקא ברח בשם רש"י דהכא אשר בספרים שלפנינו אין כאן זכר מזה אוי לנו על עונותינו ועון אבותינו אשר גרם לנו אורך גלותנו נדחים ומגורשים אנחנו מעם לעם ממדינה למדינה ונתחלפו הגירסאות ונשתבשו ספרי קדשנו עד שבין בעלי תוס' לבעלי תוס' נתחלף ביניהם הנוסחאות ואין דף אשר לא ימצא בו טעותים ושבושים ואין דרך סלולה וע"ז דוה לבנו ונפרוש כפינו לקונה שמים וארץ יחלצון נא ידידיך עשה למען תורתך ותולכנו קוממיות לארצנו ויתוקן כל מעוות ויהי' לנו לשון אחד ונוסח אחד וכפלים לתושיה אס"ו:
מתני' מי שהלך כו' אמר ר' יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי נ"ב ע' מה שכתבתי בפירקין משנה א' בשם תוס' רע"ק וכאן לא מצאתי למה שינוי לשונו ר"י ב"ז מלשון חנן ונ"ל שמדברי תנן ה"א כיון דאומר איבד מצוה על המוציא לשוב קמ"ל ר"י ב"ז שכוונת חנן במה שאומר איבד כלומר שאיבד בידים מעותיו ומדמה אותו למניח מעותיו על קרן הצבי שאין למצוא כלל ואם יתרחש למי שימצא אותו אף מצוה אין כאן להשיב:
דה קח גמ' ומחזיר לו אבידתו נמי מצוה קעביד נ"ב דלא מידי יהיב ליה אלא מידעם דנפשיה קמהדר ליה (ר"נ שם) תוס' ד"ה הא מני חנן היא כו' ילך אצל חנוני הרגיל אצלו כו' ונותן לאחר לשום מתנה כו' כצ"ל:
ע"ב מתני' הטוען את חבירו כו' וחכ"א אין זו הודאה ממין הטענה כצ"ל כמו במשניות:

תוס' ד"ה אדמון אומר כו' אלא מתמה בעלמא הוא נ"ב ע' רש"ל:
ד"ה הפוסק מעות לחתנו עד סה"ד הרי הוא כמו שהיא עצמה התנית נ"ב לפי דברי תוס' שפיר קאי תנא בד"א בגדולה על המשנה ולא כמו שפרש"י ד"ה בד"א אברייתא קאי בעז"ה אחרי כתבי מצאתי אשר המהרש"א ומהר"ם שיף כותבין זה:
דה קט תוס' ד"ה ואפילו בברייתא אמר ליה אין כל מקום קאמרינן תימה כו' עד סה"ד למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה נ"ב פי' כיון דהלכה כאדמון לתנא דמתניתין דוקא כשפסק אביה יכולה היא שתאמר אלו אני פסקתי וכו' אבל פסקה היא אינה יכולה לומר כסבורה אף לאדמון ולתנא דברייתא אפילו בפסקה היא יכולה היא שתאמר כסבורה וכו' לאדמון וכ"ש כשפסק אביה שתוכל לומר אלו אני פסקתי וכו' וחולקים בזה הראשונים אם הלכה כמתניתין או כברייתא הרי"ף והרמב"ם כדתנא דמתניתין והרא"ש והמאור כתנא דברייתא משום שעל שאלות רבא משיב רב נחמן בכל מקום קאמרינן משמע אפילו בפסקה היא אך מוסיפים שיהא דוקא פסקה היא בפני אביה ובזה לא יסתור ברייתא למתניתין דמאי דתני במתניתין אשב עד שילבין מיירי שלא בפני אביה:

מסכת נדרים

פרק ראשון

דה ע"ב רש"י ד"ה מאי שנא גבי נזיר כו' לכל הני סה"ד דנדרים ושבועות כתיבין בהדי הדדי הוא ד"א וצ"ל דנדר ושבועה אך בזה אין קפידא אם משונה הד"ה ברש"י מבגמ' וכן בתוס' איתא משום דנדר ושבועות גבי הדדי כתיבי ושכיח הרבה בש"ס שרש"י משנה לשונו בד"ה שלו מלשון הגמ' ויזדמן כ"כ שגירסתו משונה אבל אף אם אין קפידא בגי' הרבה פעמים משנה:
רא"ש ד"ה ותו ידות אינשי כו' ואית ספרים דגרסי כו' כלומר מי דיבר בהם שהם כנדרים דמפרש להו נ"ב לפי זאת הגי' צ"ל חסורי מחסרא:
תוס' ד"ה ותו ידות אינשי כו' עד סה"ד וד"ה וליפרוש כנויין ברישא כו' עד סה"ד דלא רצה לשבש המסכת נ"ב נראה מדברי תוס' שמחלקים בין אמרו חסורי מחסרא ובין אמרו תני וכל היכא שאמרו בש"ס חסורי מחסרא אינו משבש המשנה ואינו מוסיף עליה רק המשנה כדקאי קאי רק התנא מחסר דבר המובן ואינו גומר אף שעל לשונו היה מונח לגמור סמך על המובן והוי כאלו גמר דבריו ושנאם במשנה וכזאת לא שייך לומר בתחלת דברי התנא שיסמוך על המובן ויחסיר ראשית דבריו ויתחיל מגמר דבריו והיכא שאמרו בש"ס תני משבש המשנה ואינה כמו שנשנה רק צ"ל באופן אחר אם להחליף איזה תיבות או להוסיף איזה תיבות וזאת יוכל לומר אף בתחלת המשנה שאינה כן אלא

צ"ל כך אך בזה משבש דברי המשנה ומגיה אותה וחסורי מחסרא אינו מגיה כלל ע"כ מדקדקים שעתה אמרו חסורי מחסרא פי' שאינו גומר ולקמן אמרו הכי נמי אקדים ותני ידות ברישא כי ברישא לא שייך חסורי מחסרא רק מגיה המשנה ואומר אקדים ותני ידות ברישא והר"נ נראה כי אינו מדקדק בזה ומתרץ אגב דוחקיה למאן דאמר לשון שבדו חכמים מוקים הכי:

דף ד ר"נ ד"ה הניחא למ"ד לא חיילא נזירות עליה לאלתר כפלוגתא דר"י ור"ל בפ"ב דנזיר כצ"ל:

ע"ב רא"ש ד"ה ופריך והתניא איפכא מדלא קאמר כו' ומיהו עם שאני אוכל לחודיה אסור כצ"ל:

תוס' ד"ה דרוש ידרשנו כו' אבל בחובה לא אשמעינה ונפקא לה מידרשנו כצ"ל:

ד"ה והרי חטאת יולדת כו' תימה תקשה לי אמאי איצטריך הקישא לקרבן יחיד דאיתא בכלל שאר חטאות כצ"ל ונ"ב ע' ר"ה ד' ה' ד"ה ועוד אסור אסור למה לי אבתרייתא קאמר ליה הכי כצ"ל:

דף ה תוס' ד"ה תנן הריני עליך חרם כו' ועתה פריך הרי את עלי חרם הנודר אסור ומודר מותר כצ"ל:

דף ו ע"ב הרא"ש ד"ה או דלמא לנפקותא נ"ב ע' תוס' ד"ה כי מיבעיא ליה:

דף ז גמ' או דלמא אין יד להפקר נ"ב ע' תוס' ד"ה הפקר היינו צדקה:

ע"ב גמ' ואם לא נידהו הוא עצמו יהא בנידוי שכל מקום כו' נ"ב לבד פירושם של הראשונים נ"ע יש לומר עוד פירוש ואם לא נידהו הוא עצמו יהא בנדוי פי' בעונש נדוי שהוא עוני ומפרש והולך האיך ואומר מפני שכל מקום שהזכרת השם מצויה שם באותו מקום בין כל העומדים שם עניות מצויה ועומד לפול על אחד כשומעים כמזכיר ואם יחרישו בעת הזאת תוכל לקפוץ הדבר המצוי שם אז על השומע ע"כ יקדים לנדות את המזכיר וכדמפרש והולך שכל מקום שנתנו וכו' ויקפוץ תיכף על המזכיר וישאר המקום נקי מכל פגע רע ויבא על השומעים ברכה ועושר:

רש"י ד"ה כל מקים שנתנו כו' כדי שיפול בעניות כו' ג"ב אע"פ שאמרו או מיתה דוקא כשמנדין על שאר דברים אבל כשמנדין על הזכרת השם אשר במקומו עניות מצויה ומוכן אותו דבר המצוי לבוא עליו יותר ממיתה אשר אינו מצוי שם קודם שנידהו:

ר"נ ד"ה שנאמר כי מתו כל האנשים וכו' וליכא למימר דמשום שלא היו להם בנים אמר כי מתו נ"ב דהא כתיב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם (תוס'):

רא"ש ד"ה שרי לנפשיה כו' ויבא זכאי ויתיר זכאי נ"ב מתוס' נראה שצ"ל ויתיר חייב:
תוס' ד"ה נידהו בפניו כו' כל מלתא דמתעבידא בפני עשרה כו' כצ"ל:
דף ח תוס' ד"ה מושבע ועומד כו' ופי' בתוס' דאה"נ ויש לומר דקרא כו' נ"ב ע' מהרש"א ח"א:
דף ט תוס' ד"ה הריני בנזירות כו' ואם כן אינו מקבל תענית רק כשירצה לקבוע יום כו' כצ"ל:
ע"ב ר"נ ד"ה מביאה חולין לעזרה לאו כו' נ"ב ע' בפסחים שם תוס' ד"ה מביאה:
דף י רש"י ד"ה ובנזירות נמי כו' ומתני' דקתני נדר בנזיר דמשמע דכשרים נודרין בנזירות כצ"ל:
תוס' ד"ה אמר אביי שמעון הצדיק כו' שלשתן אינם שוים שמעון הצדיק אייריי בנזיר טמא כדאמר לעיל ורבי שמעון ורבי אלעזר הקפר אייריי בטהור וכו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה רשב"ג אומר במוהי כו' פר"י לפי שנראה שתי תיבות כמו תיבה בפני עצמה כו' כצ"ל:
דף יא רא"ש ד"ה מדסיפא ר' יהודה רישא לאו ר' יהודה ס"ד כו' נכתב בצדו דקשה ליה להרא"ש איך אמר רישא לאו ר"י הא תני כולם עם כ' הדמיון ואם הוא בר פלוגתיה דר"י היה לו למתני כולם אימרא וכו' ירושלים ע"כ מתרץ דהשתא שרוצה לומר דהוא בר פלוגתיה דר"י ס"ד דהא דקתני בכ' הדמיון לאו דוקא וה"ה אם אמר בלא כ' הדמיון שאין חילוק אבל אחר דמסיק כולה ר"י היא הא דקתני בכ' הדמיון דוקא קתני גמ' סברוה מאי לחולין כו' נ"ב מכאן מוכח להגי' במשנה לחולין:
ר"נ ד"ה טהור טמא פגול נותר כו' ומצאתי להרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' נדרים שכתב טהור בלמ"ד כו' נ"ב וכן בפי' המשניות שלו:
בא"ד דדכי וטהור שוה להדדי נ"ב ונ"ל שכן פרש"י:
ע"ב פיסקא טהור וטמא נותר ופיגול אסור נ"ב לפרש"י ור"נ ורמב"ם אינו צריך להתחיל האי פיסקא טהור כי לפירושם קאי טהור שבמשנה אדלעיל:
דף יב ע"ב רש"י ד"ה והא בעי למשקל תרומה מן כל חד וחד כצ"ל:
דף יג ר"נ ד"ה ולענין הלכה כתב הרמב"ן ז"ל כו' מדמסקינן בפ' מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני דבחבירי מתפיס ולא בקמא בין לקולא בין לחומרא דהא משום דאמרינן דבחבריה מתפיס קתני התם כו' כצ"ל:
בא"ד אלמא בחבריה קמתפיס כצ"ל:

פרק שני

ע"ב ר"נ ד"ה כבשר חזיר כע"א וכו' כל מיני אסורין וכו' ושטומאתן חמורה בכעדשה כשקצים ורמשים נ"ב והדר קתני שיש מיתה באכילתן חלת אהרן ותרומתו (ריטב"א):

דף יד ר"נ אמר קרא כי ידור נדר וכו' דבשלמא בדבר הנדור מצי לאתפוסי ולומר ככרי זה עלי בנדר כקרבן שנאסר כצ"ל:

ד"ה מתבעי כדתניא כו' שנאסר מכל מחמת אותו נדר כמו קרבן כצ"ל (ק"נ):

ע"ב בגמ' אמר רב יהודה אל יישן היום כו' כצ"ל אמר רב מוחק אני כי בגיטין ליתא וגם הכא מדקאמר ומודה רב יהודה באומר משמע המימרא שהתחיל משמיה דנפשיה אמר ולא משמיה דרב וגם הרא"ש בפסקיו לא גריס ליה:

רש"י ד"ה אל יישן היום דשמא יישן מיד למחר נ"ב האי מיד מוקשה ונ"ל משום דבגיטין מפרש טעמא דרב נחמן דאי בעי מבריז נפשיה בסלואתא ע"כ מפרש כאן טעמיה דרב יהודה שמיד שיכנס יום המחרת טרם יתחיל להיות מבריז יישן וע' בנ"י:

תוס' ד"ה קונם עיני בשינה היום ושינה הוא שם דבר בלשון הש"ס כמו שנה או שנא בלשון פסוק כצ"ל:

דה טו רא"ש ד"ה הלך הרי הוא בבל יחל הך סיפא לא איצטריכא כלל דכיון דקתני אכל הרי הוא בבל ילך ממילא ידענו כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אלא דאמר קונם עיני כו' וא"ת ולוקמא כגון דאמר קונם עיני נ"ב נראה דלא היה בגמ' שלפני תוס' האי אלא דאמר קונם עיני בשינה למחר כו' ואפשר לומר מהוי הוי בגמ' האי אלא גם בגמ' של תוס' וכונת וא"ת הוא על דרך שכתב הר"נ שם בד"ה אלא לאו בניים וכו' וקשה בעיני וכו' והוי"ל שבתוס' כ"כ הן המה דברי הר"נ שם והיכי רהיט וכו' דממילא שמעינן לה:

תוס' ד"ה ואחרים נהגו בו איסור תימא כו' אין לך נהגו גדול מזה נ"ב ע' בפי' המשניות למשי"ח סה"ד נ"ב נ"ל פירושו למורי שיחיה:

ע"ב גמ' אמר רבא הלכה אסורה ולוקה לא הלכה איסורא בעלמא נ"ב לעיל איתא אמר ר' אבא הלכה אסורה ולוקה לא הלכה איסורא בעלמא והכא הוא מימרא דרבא וע' בערוך ערך אביי כי רבא היה שמו ר' אבא ורש"י גורס כן הכא נמי ר' אבא אבל גי' הרא"ש אמר רב נחמן:

דף מז ע"ב ר"נ ד"ה היו מסרבין בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל דאכילנא משמט וכו' ובריש פרק שבועות שתים בתרא לא משמע הכי נ"ב ובענ"ד כבר כתבתי שם כי סרב בלשון הגמ' כמו עתר בקרא שכופל ומשלש לבקש ואורחא דאינשי כשהמתבקש מרוצה תיכף למלאות רצון המבקש אין המבקש סובל עוד בקשתו אבל

כשהמתבקש אינו רוצה לעשות רצון המבקש מרבה המבקש בשאלתו ובקשתו לכפול ולשנות בו והמתבקש עומד על דעתו ואינו שומע להמבקש אך פעמים אחר הרבות בבקשות מתרצה לו ועושה רצון המבקש ושם בגמ' שבועות מוקי להני מתניתין כאורחא דאינשי מתניתין דשבועות בשאין מסרבין בו וממילא ידענו שאמר אכילנא אכילנא אך באחת מפרש כשמוקים מתניתין דהכא במסרבין מפרש כ"כ ההוכחה שאמר לא אכילנא לא אכילנא אף דממילא ידענו כיון שהיו מסרבין לא אכילנא אמר כיון שעיקר תלוי בתשובת אכילנא או לא אכילנא ואינו תלוי כלל במסרבין ואין מסרבין אבל הכא מוקים תרווייהו מתניתין במסרבין צריך לפרש ההוכחה שמתני' דשבועות מיירי שאחר הרבות בקשות נתרצה ואמר אכילנא אכילנא:

שם ד"ה ואמר שבועה שלא אוכל דאכילנא משמע כו' דהכי אמר ליה וכי נשבעתי שלא אוכל עמך והלא כבר אמרתי לך דאכילנא נ"ב נראה כי היה להר"נ גי' אחרת:

שם ד"ה אמר רבא וכא מצות ליהנות נתנו כו' ובפ' בתרא דמכילתין גבי מקדיש ידי אשתו נ"ב באומר הוא בכתובות ולא במכלתין רק באשה אומרת יקדשו ידי לעושיהן:

רא"ש ד"ה והאמר רבה כצ"ל:

דף יז ע"ב רא"ש ד"ה עלתה לו שניה בראשונה נ"ב צ"ל קודם ד"ה הא איכא:

דף י"ח ע"ב ר"נ מתני' סתם נדרים כו' וכולה מתני' עד נדר בחרם מפרש לקמן דף כ' במשנה כיצד סתמן כו' כצ"ל:

דף יט בגמ' העיד ר' יוסי בן יועזר כצ"ל כמו במשנה שם:

רש"י ד"ה הניחא לשמואל לא קשיא דרבי אליעזר אדר' אליעזר סה"ד ואח"כ ד"ה אלא לרב דאמר דכן ממש מא"ל ודאי לא מתוקמא הך ברייתא דספק נזירות להקל כרבי אליעזר סה"ד:

רא"ש ד"ה לטמא אחרים טהור כיצד היה מקל בידו ובראשו משקין טמאין וזרקו לבין ככרות טהורין כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ור"ש אוסר דמעייל נפשיה לספיקא ואת כו' וא"ת הלא לר"ש לא הוי נזיר ודאי אלא הוי נזיר מספק וצריך להתנות לנזרו אם יש בו כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה אי תניא תניא אי משכחת כו' עד סה"ד נ"ב נ"ל כונת רש"י וליכא למירמא דר"י אר"י דמתניתין דסתם תרומה ביהודה אסור דמתניתין אוסר ממונו וממונו מעייל לספיקא ולא משוה ממונו לנפשיה וגופיה:

רא"ש ד"ה אי תניא תניא כו' ותנא דספק תרומה ביהודה אסור סבר כו' כצ"ל:

פרק שלישי

דף כ תוס' ד"ה נדרי הבאי גוזמא והבאי לשון אחד כצ"ל:

דף כא ע"ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו קסבר אין פותחין בחרטה רב הונא סבר פותחין בחרטה דההוא דאתא לקמיה דרב הונא כו' כצ"ל (הרי"ף והרמב"ן והרא"ש):

דף כג מתני' ר' אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו אומר כל נדר שאני עתיד לידור הוא בטל כצ"ל כמו במשניות:

ר"נ גמ' כיון דאמר כל נדר וכו' ולאו משום תנאי שהותנה דא"כ מאי אף כו' כצ"ל:

ע"ב רא"ש ד"ה תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר כצ"ל:

דף כד תוס' ד"ה יתר על כן אמר ר' אליעזר ב"י ותאכל פת חמה וא"ת כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' מידעם קאמר נ"ב מידעם (עט וואש) ערוך ולפי זה הוה לשון מידעם קאמר (זאגט ער דען עטוואש) לשון בתמיה וב"ה מצאתי כן בריטב"א:

שם ודלמא האי גברא קיני דשומשמני חזי ואפיק להון שמא עולי מצרים ושפיר משתבע נ"ב פי' ואין זה הבאי ולמה קורא אותה שבועת הבאי ת"ל כי מצאתי גם ברמב"ן כן:

ר"נ ד"ה מתני' נדרי הבאי כו' שאין שום נחש טרוף כלל ואשמועינן כו' נ"ב נראה שתופס פי' הירושלמי טרוף המובא לקמן דאלו לפירושו שם לא היה לר"נ לומר שאין שום נחש טרוף כלל אלא כך היה לו לומר שאין שום נחש טרוף בגבו:

רא"ש ד"ה מתני' נדרי הבאי כו' לא אמרינן ודאי היה כך כמו שהוא אומר ויאסר הנדר עליו אלא כו' נ"ב הרא"ש מפרש לשון אם לא ראיתי כפי' הרמב"ם בפי' המשניות וז"ל שם אם לא ראיתי הוא חיוב לא שלילה והרי הוא כאלו אמר שראיתי ע"כ:

דף כה ר"נ שולי העמוד ומשני לית אורחא דתנא להדפיס אלא כו':

ע"ב ד"ה הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין כו' וסברי ב"ה כמאן דאמר הואיל כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אמר רבה דכ"ע כו' ודכ"ע לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אליבא דרבה והא כו' כצ"ל:

דף כו ע"ב רא"ש כופרי יפה ללב כו' כמו ורבעה כלב כופרי נ"ב ופרש"י שם כלבים גדולים:

דף כז ר"נ ריש העמוד בהלכותיו שהוא סובר כו' הוה להו למשרי אפילו במעמיד דהא אמר דמעמיד דפותחין כמשנה במתניתין דתאנים כו' כצ"ל:

דף כח ע"ב גמ' כגון דאיכא זיקא נפישא והא קתני לה גבי טלית וטלית לשריפה קיימא אין כגון דאיכא דליקה ה"נ כגון דאיכא זיקא נפישא נ"ב לפירוש רא"ש ור"נ תיבת והא כמו ולהכי ותיבת אין כמו אלא ובזה עולה יפה הלשון ה"נ דאיכא כו':

ר"נ ד"ה אין להם פדיון בגמ' מפרש איכא מאן דמפרש דכי כו' נ"ב ע' נ"י סה"ד לפיכך אין לה פדיון דברי ר' מאיר סה"ד כצ"ל:

שם ד"ה גמ' וליתני קדושות כך הוא כו' וניחא לן כו' כצ"ל:
שם לישמעינן הכי גבי קונמות וכיון דתנא כו' כצ"ל אבל מקמי דאשמועינן דקדושה חלה כצ"ל:
שם ד"ה אם כן למה ליה למימר כלומר כו' ה"א דכיון דמסיק אדעתיה דלא מתנצלן ולא גמר כו' כצ"ל:
שם ד"ה וכתב הרשב"א ז"ל דעולא וכו' שכך אמר לו לעולם יהא שלך עד שאעלה לירושלים ומעכשיו ולאחר זמן שיקנה אותו כו' כצ"ל:
רא"ש ד"ה אמר בר פדא פדאן חוזרות וקודשות כו' וכן לעולם עד שיקצצו כדמפרשינן טעמא במתני' כצ"ל:
תוס' ד"ה היכי נדר דאי סתם כדקתני ולא נתן זמן לקציצתו אם עד כן אינם קצוצות ואין לך נטיעות דאינם נקצצות כו' כצ"ל:
דף כט רש"י ד"ה הכא במאי עסקינן דפקעה קדושת עולה דאמר לדמי דאמר הכי תהיה תורת דמיו כו' כצ"ל:
ר"נ בריש עמוד פדיונן מוציאן לחולין כו' מדשקיל וטרי ר' יוחנן אליביה ואמר לא שנו אלא שפדאן הוא וכו' אפ"ה דוקא בהקדש כו' כצ"ל:
ע"ב רא"ש ד"ה הניחא למ"ד אינה חוזרת פלוגתא דר"י ור"ל בפרק האומר לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו ר"ל אמר אינה חוזרת ור' יוחנן אמר חוזרת כצ"ל:
דה כ ע"ב במתני' מן הנולדים אסור בילודים כצ"ל:
תוס' ד"ה מדלא קאמר עד סה"ד הואיל ומכוסין במים נ"ב וע' יו"ד סימן רי"ז ט"ז ס"ק ל':

פרק רביעי

דף לג ר"נ המתחיל בריש עמוד אינשי וכו' ואלו בפ' חזקת הבתים (דף נז) נ"ב ע"ש ע"ב ובתוס' ד"ה רבינא אמר:
רא"ש ד"ה מתני' שוקל לו שקלו מחצית כו' עד סה"ד כפורע שאר חובותיו נ"ב ע' בראי"ש בפסקיו ובק"נ ס"ק ה':
תוס' ד"ה אימא שלא ילעוס חטין משום הנאת מאכל לעיסתך ואפילו מחטין של מודר עצמו כצ"ל:
ד"ה מאן תנא אמר רבא ר' אליעזר הוא וא"ת כו' עד סה"ד ולכך מדקדק הכא מסיפא נ"ב אבל במשניות הוא במשנה אחת וכן מעתיק הריי"ף והרמב"ן והרא"ש במשנה אחת ועליה פעם אחת מאן תנא ואין צריכין לדברי תוס':
ע"ב ר"נ גזירה שלא לפרוע אטו לפרוע כלומר כו' דאמר דאכלה היא נפרעת מבעלה כו' כצ"ל:

שם אתא עובדא קמיה דר' אבא בר זבינא אמר ליה וקים ליה מאי דהוה חמי כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה דמהני ליה פרוטה דרבי יוסף כו' וא"ת ישיב לו אבדתו והנאה להקדש אותה פרוטה כמקום שנוטלין עליה שכר כצ"ל:
דף לד ע"ב גמ' אלא ככרי עליך לאפוקי מאי נ"ב לפרש"י ולפי' ראשון של הרא"ש האי לאפוקי מאי פירושו מה בא המדיר להוציא מאיסור באמרו ככרי דוקא בעודו שלי יהיה אסור לאפוקי אופן שלא יהיה שלי יהיה מותר על המודר ולפי' הר"נ ופי' הרא"ש השני בשם הר"י ולפי' תוס' פי' האי לאפוקי להוציא מן המודר באיזה אופן בא המדיר להוציא הככר מן המודר שיהיה הככר אסור על המודר באמרו עליך:
תוס' ד"ה היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש כצ"ל:
ד"ה ואמר ככר זו הקדש כו' ולא דמי לאומר הרי פרה קדושה לאחר שלשים כצ"ל:
דף לה גמ' אם יש לו פרה נ"ב הריטב"א והנ"י גורסין אם יש לך פרה והוא דברי השואל אחר שאסר המשאיל הפרות שיש לו על השואל חוץ מזו אסר כ"כ השואל נכסיו על המשאיל אם יש למשאיל פרה חוץ מזו ואינו רוצה להשאיל לו:
שם קונם קרדום נ"ב זה גי' רש"י אבל תוס' ורא"ש ור"נ גרסי הכא אצל קרדום כמו אצל פרה והרא"ש בפסקיו מעתיק מפורש אצל קרדום כ"כ נכסי עליך ומעתיק שיש לי ולא כב"ח והרי"ף גורס קונם קרדום שאני הנאה לך נכסי עליך אם יש לי קרדום:
שם כתנאי קונם ככר זו נ"ב הרא"ש לא גריס תיבת קונם וכן נראה מתוס':
ר"נ ד"ה ולענין הלכה קיימא לן כר"מ כו' וקיימא לן נמי דקונם כללי יש לו פדיון ומספקא לי מאן דמעל בקונמות אי משתרי ההוא כו' כצ"ל:
דף לז ר"נ ד"ה ור' יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים כו' ואיכא בין רב לרבי יוחנן ללמד בשכר מקרא לגדול כצ"ל:
דף לח רא"ש ד"ה נפשה לשמים צ"ל נפשה וגופה לשמים:
דף מ גמ' אמר רב שישא בריה דרב אידי לא ליסעוד אינש קצורא ע' רש"י ר"נ רא"ש תוס' ואנכי עומד ומשתאה על הני רבוותא אשר לנו לעינים למה מראים לנו תרגום מה מקרא חסר יסעדנו על ערש והנה במהרש"א ז"ל בח"א ראיתי כי המדפיסים היו בעוכרינו ששיבשו הגמ' ומפרשיו הקדושים ובגמ' צריך להיות לא ליסעור אינש וברש"י ור"נ צ"ל ופקודת כל האדם מתרגמינן וסערא דכל אנשא יסתער עליהון:
דף מג רא"ש ד"ה המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל אורחא דמלתא נ"ב פי' אורחא דמלתא שהמודר הנאה מחבירו הוא איש שאין לו מה יאכל ואיש ל"ע שאין לו מה יאכל והיה מודר הנאה מחבירו כי העני בשאלתו לאיש אמיד שיהנה לו ורואה שאינו רוצה

ליהנות לו דרך העני הקפדן לכעוס ולנדור שלא יהנה עוד מזה ולא יבקש עוד מתנתו וכן אם יעיז נגד העשיר דרך העשיר הקפדן להיות מדיר את העני הזה שלא יהנה ממנו אבל אין דרך העשיר להיות מודר משום איש כיון שאינו צריך לאדם למה ידור שלא יהנה מחבירו וכן אין דרכו של עשיר להיות מדיר לעשיר שלא יהנה אשר גם זולת זה לא ישאל הנאה ממנו שאינו נצרך למתנת בשר ודם ע"כ שפיר לומר יחד השני דברים מודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל אבל באמת זה האופן מותר אף בין עשיר לעשיר אך שאין אורחא בהכי כנ"ל וע' ק"נ ועוד יש לפרש אורחא דמלתא קאי על למטה ובא ונוטל מזה פי' שלא בדרך חיוב תנא אלא אורחא דמלתא שהחנוני הולך לתבוע דמי אכילת המודר מהמדיר אחר שאמר ואיני יודע מה אעשה נראה מדבריו שאם היה יודע היה עושה אבל בדוחק לפרש כן כונת הרא"ש ז"ל כי מסדר לשונו שיצא מעטו לא משמע הכי ועוד יש לפרש שקאי על הולך אצל חנוני וה"ה לאיש שאינו חנוני אלא אורחא דמלתא נקט שדרך לילך לחנוני וכן נראה מתוס' שמסיים בד"ה ילך ואחר כן כתבו אורחא דמלתא נקט וצריך גם בהרא"ש להוסיף בד"ה ילך ובסה"ד נקיט אך גם זה אינו שוה לי כי אם יאמר המדיר כזאת לאיש שאינו חנוני ודאי כונת המדיר אנכי אסור להאכילו מפני הנדר תן לו אתה ואיך ישא הנותן עיניו לתבוע מזה המדיר ע"כ מדייק שפיר התנא חנוני כי זאת פרנסתו וסחורתו ובודאי דעת המדיר אשר בכסף מלא יתננו למודר ובעינא פקיחא יבוא החנוני למדיר שישלם לו ולפי' ראשון הכל ניחא ולשון הרא"ש שפיר בלא הוספה: תוס' ד"ה אי הכי אפילו מיום ראשון נמי כו' בשלמא לעולא דמוקי לה כרבנן דאמרי כשיטתייהו אלא לר"ל דמודה ר' יוסי שלא תשתכח מיום ראשון נמי אמר רבה מפני הרמאין כו' כצ"ל:

שם בא"ד ור' יוסי אוסר במתניתין מפני רמאין תוך שלשה אבל לאחר שלשה יהנה המודר ומה שאוסר תוך שלשה לא משום מתנת כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דה מו ר"נ ד"ה תני נדור מחבירו כלומר כו' ומפרש בירושלמי דבתרי זימני מיקרי רגיל דאמרינן התם עבדת לן קמייתא כו' כצ"ל:

ע"ב רא"ש ד"ה אבל בבציר לא אם יש למשכיר פחות מרביע בשכר כו' כצ"ל:

דף מז ר"נ ד"ה גמ' בעי אבימי כו' וה"ה דמבעיא ליה במפרש בית זה שאתה נכנס ואפי' לאחר שיצא מרשותי דאפשר כו' כצ"ל:

שם בפרק הגוזל קמא (דף קט.) ויתן לבניו כו' נ"ב הגי' שם ויחזור לבניו וע' תי"ט שם:

שם וכה"ג לאו מתנה הוא אלא גונא דהפקר נ"ב ולפי הגי' שם ויחזיר אפשר להיות פי' ויחזיר כמו ויהא חוזר הנכסים לבניו או לאחיו וכ"כ ע"פ ב"ד:

ע"ב תוס' ד"ה בדברים של אותה העיר שהם דרים מפני שהן בה שותפין כצ"ל:

דש מח ע"ב רא"ש ד"ה דהוה שמיט כיפי דכתנא גוזל תכשיטי נשים ששמן כיפי והם של פשתן כדאמרינן בשבת (דף נז:) כיפה של צמר נ"ב והערוך מחלק בין כיפי לכיפה:

תוס' ד"ה אסור ברחבה כו' וה"ה דהוי מצי למתני דשניהם מותרים למלאות מבור שבעיר בפ' מי שהוציאוהו (דף מה) כצ"ל:

שם עוד נראה להר"ר שמואל מאויר"א ז"ל דסוגיא דהתם סברה כסברא דריש פירקין דרבנן סברי שפיר דיש ברירה ולא אסרי אלא במדרים משום קנסא כצ"ל:

ד"ה והכותב חלקו לנשיא מפרש וכו' ואם נתקן שיתנהו לאחד מבני העיר אפשר שגם הוא ידור אחד מחבירו הנאה כצ"ל:

ד"ה אין צריך לקנות צ"ל ד"ה אין צריך לזכות דאלים לכך תיקנו שיכתוב לנשיא דאין צריך לזכות כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה ורב נחמן אמר קני כו' ובין שמקנה לבן עצמו ובין כדי להקנות לבנו כצ"ל:

פרק ששי

דף מא ראש ד"ה לוליבא דקרא בסילקא דבר רב קרי לוליבא כו' נ"ב ומפי' הר"נ נראה דמפרש כמו לב שדבר פנימה שם לב מושאל לו:

במשנה קונם תבשיל שאיני טועם נ"ב ע' תוס':

ע"ב גמ' היכין מעלי למיכלה דחיטי כו' נ"ב ע' ח"א מהרש"א:

שם שקיל צינא (קארב):

ר"ל ד"ה כמאן כר' יוסי כו' כיון שנגמר דינן אין תפלת שאר השנה מועלת להן כצ"ל:

דף נ ע"ב גמ' ואם איתי כיבא (היץ שמערצען) בקולחא (קלח של כרוב) בכלופסין נ"ב שם במשנה הגי' בלובסין לא יאכל בבנות שוח ושניהם מין תאנים משונה אחת מחברתה:

ע"ב תוס' ד"ה טרומיט אין בו משמעות ע"כ נ"ב לשון יון ביצה מגולגלת וצלויה והיא רכה (מוסף הערוך):

דף בא ר"נ וסחפיה על רישיה נ"ב בפי' ע"י הפכו על ראשו שלא יכיר אותו רבי ורבי הכירו בקול:

שם ד"ה ובקירקני דאמך שתהא אמך מקרקרת ומזמרת נ"ב בגמ' חיתי דביתכי תירמי לי ולא מזכיר ריקוד וזמר משמע כפרש"י וכן מפרש הערוך ערך קרקן (איינגיסונג) בקורקני דאמך פי' במזיגת אמך:

ע"ב תוס' ד"ה מן השלוק סתמא הוי של ירק נ"ב לפנינו במשנה בשר אבל הרא"ש גורס ירק וכותב הק"נ שכן גי' תוס' וכן גורס בפי' המשניות אבל בפסקיו אינו מזכיר כלל דין הנודר מן השלוק וכתב הכ"מ שסומך בזה על הרישא ובמשניות וברי"ף ורמב"ם וריטב"א ונ"ב הגי' כמו לפנינו בשר:

דף נב גמ' ור' יהודה אוסר הר"ן גורס ור' יוסי:

בר"נ ד"ה וקשיא להו כו' הלין נדרי מה את עביד לון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין מסתברא כו' נ"ב ע' רא"ש בפסקיו ובק"נ שמפרשים באופן אחר:

תוס' ד"ה אמר ר"י מעשה ואמר כו' נ"ב שייך לע"ב עד ד"ה אמרו לו:

ע"כ תוס' ד"ה אמר רבא שכבר יצא פי' כו' ולא איפשטא לן אי שאני טועם דוקא כו' כצ"ל:

דף ב רש"י ד"ה אסור בירקות הגינה כו' סומכין סה"ד ואח"כ מתחיל דיבור בפ"ע ד"ה בשביעית כצ"ל:

ע"ב רא"ש ד"ה ומותר בטרית טרופה ובציר וציר היינו יוצא מהן אלמא שאיני טועם לאו דוקא כצ"ל:

פרק שביעי

דה בה תוס' ד"ה וכפרוץ הדבר פסוק הוא בדברי הימים שתיקן חזקיהו שיביאו המעשרות לאוצר לבית המקדש וכפרוץ תקנתו הרבו בני ישראל ראשית דגן וגו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה באניצי פשתן דדייק ולא נפיץ נ"ב והערוך מפרש אניצי (בינטל) פשתן דדייק ונפיץ העומד לטויה וע' סוכה (י"ב ע"ב) תוס' ד"ה באניצי פשתן:

דף נז ע"ב רש"י ד"ה הלכה אחר הפסח כו' נמצא עובר בלא יחל דברו נ"ב הכא פרש"י שהוא עובר והרא"ש מפרש שהיא עוברת ובדף ט"ו איפכא רש"י שהיא עוברת והרא"ש שהוא עובר וע"כ אחת מהנה משובשת וע"ש בפי' הר"נ כי הראשונים מחולקים בזה מי עובר:

ר"נ ד"ה מתעשרת לפי כולה כו' אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן נ"ב ולפי גי' הספר לפנינו ר' יונתן צריכין לתרץ גם כן תרי אמוראי ואליבא דר' יונתן אבל מוכת שנשתבש והגי' האמיתית דאמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן וכן איתא מנחות (דף ע) וגם לקמן (דף נט) איתא גופא אמר ר' יוחנן ליטרא בצלים וכו':

דף נח גמ' אם היו עלין שלהן שחורין (גאנצטונקל גרין) אסורין הוריקו (גיילבליך) מותרין:

ע"ב ר"נ ד"ה אוכל מהן ארעי כו' מסתמא לא באו לידי גורן דאין עושין גורן מחסיות כו' כצ"ל:

שם ד"ה ודלמא במדוכנין שטוחן חסיות הללו קודם שאכלן כצ"ל:

תוס' ד"ה המנכש קתני ואוכל מאותן המחוברות שגדלו בשביעית וא"כ על כרחך ההיתר משום שריותא דגידולין:
דף נט רא"ש ד"ה שנפלה לפחות ממאה חולין תירקב כצ"ל:
תוס' ד"ה סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה תירקב כצ"ל:

פרק שמיני

דף ס ע"ב ליגזור ביום אחד שיהא אסור כו' נ"ב פי' בלא שאלה תוס' ד"ה קונם יין כו' ואף כי נתעברה כל השנה עד סופה נקראת השנה:
דף מא רש"י ד"ה אילימא כדקתני כו' כיון דאמר השנה משמע כו' כצ"ל:
רא"ש ד"ה מהו דתימא הלך אחר רוב השנים ולא אית בה עיבור וכשנדר בשבט ונאסר בחודש העיבור יהיה מותר בחודש אחד לפני ר"ה קמ"ל דכולה עד סופה נקראת שנה ולא היה בדעתו וכו' וכן כתבו תוס' ובזה אלול נשאר עומד על משמרתו ואין צורך להחליפו כאשר הק"נ מחליפו ומעמיד אב על משמרתו:
שם ד"ה אמר להם לדבריכם דבעיתו לפרושי דשש שנים כו' כצ"ל:
שם מתני' עד הפסח אסור עד שיגיע משום דסיפא שייך למתני אסור כו' נ"ב הכי פירושו איידי דבסיפא צריך למיתני דאסור עד שיצא נקט נמי ברישא אע"ג דפשיטא הוא ואינו צריך לאשמועינן דאסור עד שיגיע הפסח כי לא נוכל לקצר לו הזמן הלא אמר קונם עד הפסח ואסר על עצמו שלא יהא מותר בו מקודם שיגיע הפסח:
תוס' ד"ה הלך אחר רוב שנים וכו' יין שאני טועם יובל ה"ה דמצי למטעי כי אמר היובל ומיירי שעומד בשנה באמצע היובל ומיתסר עד סוף יובל כו' כצ"ל:
ע"ב ר"נ ד"ה ענבים כי מירדדן מקצצן בידא כשיבשו, עוקצי הענבים אף הם נקצצין ביד ומקרי קיץ סה"ד כצ"ל:
דף סב גמ' מה כהן נוטל חלק בראש וכהן מנ"ל דכתיב וקדשתו נ"ב בת"כ נדרש לבעל כרחו וכן פרש"י בחומש וכן הוא ביבמות פ"ח ע"ב ולפתוח ראשון וכו' מסיפא דקרא יליף קדש יהיה לך ומאי דנקיט הכא וקדשתו רישא דקרא נקט אבל כונתו שמסיפא דאותו קרא ילפינן קדש יהיה לך לפתוח ראשון וכו' (מפרשי ת"כ) רא"ש ד"ה מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה וליטול מנה יפה ראשון כשחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים ע' ח"א דף סג תוס' ד"ה ומשני דאמר עד הגשמים וא"ת ורשב"ג אמאי נקט גשמים כו' וי"ל דנקט ירדו בשביל רביעה ראשונה וכו' כצ"ל:
ע"ב רא"ש ד"ה שדרך בני אדם לאכול שום בערב כו' מיהו רבנן ודאי לית להו לא כמר ולא כמר ולא משתמיט תנא וסתים בחמירתא אלא בקילתא ונ"ב וע' רמב"ן ונ"י ותבין

אבל הריטב"א עושה מקל חומר ומחומר קל ואומר סתם לן תנא בחמירתא וכש"כ בקילתא ע"ש:

פרק תשיעי

דף סד רא"ש ד"ת א"כ אין נדרים נשאלין לחכם כו' והוא אינו יודע דהוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו כצ"ל:

תוס' ד"ה מאי אין נדרים כו' סה"ד אומר שעל דעת כן לא נדר כצ"ל:

ע"ב ר"נ ד"ה כל מקום שנאמר נצים כו' ולא ידעינן מאן נינהו אלמא כו' נ"ב ע' ברא"ש בזה למטה:

דא סה ע"ב א"ל כי תני מתני' בקרובים שאני אומר וכו' כן הוא גי' הרא"ש בפסקיו ובזה מאושר ומקוים מאי דמפרשי האי חוט המשולש על אין נופל ליד גבאי תחלה אלא מוטל על קרובים ושואל מהם שיתגלגלו עמו:

תוס' ד"ה אמר שאין מקרעין כתובה כו' ונפקא מיניה דאם יעשיר יפרענה כולה ולעולם מסדרין כצ"ל:

דף סו רא"ש ד"ה מעשה לסתור וכי דרך התנא שהביא מעשה לסתור מה שאמר מעיקרא דוקא וקאמר שהיתה כעורה וייפוה והתירה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה דחקא בספק צ"ע ואית ספרים דלא גרסי ליה דברי תוס' אלו קאי על ע"ב אשר איתא תיבה כזאת בספק אשר אין לו מובן וע"ז כתבו שיש דוחק בתיבה זו כי אם היו אומרים ומה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו בספק אמרה תורה כו' כי הוא ספק אם יעשה אפשר זינתה ואין שלום בכל זאת אמרה תורה אבל באמרם ימחה אין מובן הלא מוחה ודאי ע"כ כתב תוס' שיש דוחק בתיבת ספק ואית ספרים דלא גרסי ליה אבל בספר הרי"ף אין שום דחק בספק כי הרי"ף גורס ומה לעשות שלום בין איש לאשתו מספק אמרה תורה וכו' ושפיר נכון:

ע"ב תוס' ד"ה עבה צ"ל צבה ונראה שהוא נפיק ע"כ:

פרק עשירי

דף סז גמ' אמר רבה אמר קרא ואם היו תהיה לאיש נ"ב כך היה לרבה קבלה מרביה דאית תנא דיליף מהאי ופליג מתנא דבר"י כי רבה משמי' דנפשי' לא פליג אתנא דבי ר' ישמעאל וכן משמע מפי' הר"נ ס"ח ע"א ד"ה ולתנא דבר"י וכו' ורבנן סבירא להו וכו' קורא למימרא דרבה רבנן כי משמי' דברייתא אמרה ועוד שם בר"נ ד"ה ורבה הא דתנא דבי ר"י כו' כלומר קרא דדריש מיני' תנא דבר"י תנא דילי' מאי עביד ליה:

ר"נ ד"ה ונערה המאורסה כו' נ"ל דה"ק דכיון דלנשואה כתיב קרא אחרינא דהיינו ואם בית אישה כצ"ל:

ע"כ גמ' א"כ אסרה איסר בית אביה למה לי כצ"ל כגי' חוט המושלש גם תוס' אינו מזכיר יניא אותה:

דף סח ר"נ ד"ה ורבה כו' תנא דילי' מאי עביד ליה סה"ד כצ"ל:

תוס' ד"ה אם כן כו' וא"ת אי הוה שתיק מיני' דוהיו תהיה כצ"ל:

ד"ה מיבעיא ליה לכאידך דרבא כו' וא"ת והא איצטריך הא דוהיו תהיה להא דרשה כלעיל שהבעל מיפר מן האירוסין נ"ב פי' וקשיא לרבא מנין דניתרוקנת רשות לאב וכן איתא ברא"ש:

דף סט רא"ש ד"ה הן הן דברי ב"ש דסבירא להו כו' אבל ברישא שהאב קיים נ"ב פי' שהאב לא הפר עד השתא:

תוס' ד"ה אמר רבי נתן וכו' הלכך אין יכול הבעל להורישו לאב וכי נמי מיגז גייז כצ"ל:

דף עא ר"נ ד"ה מנא ה"מ כו' ומש"ה אמר מנה"מ דהאי מנה"מ לאו הש"ס קאמר ליה אלא כולה מרביה דשמואל הוא כצ"ל:

דף עג ע"ב ר"נ ד"ה ואפילו כולן בפני הבעל כו' ואין כן דעת ר"ת ז"ל אלא דוקא חסר יום אחד אבל אם עשתה כולן כצ"ל:

דה עד רש"י מי איכא מלתא וכו' משום האי טעמא דאלו אית אחא להאי יבם דמצי מפיק לה מיני' בתר הכי שמקדשה ע"י גט או ביאה וקא מרעי להנהו כו' כצ"ל:

דף עו ע"ב רא"ש ד"ה אין הלכה כאותו הזוג כו' ויש ספרים גורסין הלכה כאותו הזוג משום דבשילהי שבת גרסינן והלכתא הפרת נדרים מעל"ע נ"ב ע"ש קנז בתוס':

דף עז רא"ש ד"ה מ"ד כל היום אין טפי לא אפילו שלא לצורך השבת כו' כצ"ל:

דף עח רא"ש ד"ה ולב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש כו' שעל ידי חרטה לא יצא לחולין סה"ד כצ"ל:

פרק אחד עשר

דף פ ע"ב רש"י ד"ה כביסתן וכביסת אחרים אם יש בו כדי חיותן וכדי בהמתן של אותה העיר ושל בני העיר אחרת ואין במה שנשאר כו' כצ"ל:

דף פא ע"ב גמ' קונם שאיני עושה על פי אבא על פי אביך על פי אחי על פי אחיך כצ"ל כדאיתא במשנה ורי"ף ורא"ש ורמב"ן:

ר"נ ד"ה שלא אתן תבן לפני כו' ואע"ג דבפ' אע"פ אסיקנא דכופה ליתן תבן לפני בקרו התם בשלא הכניסה לו ארבע שפחות והכא מיירי בהכניסה לו ארבע שפחות דקיימא לן כו' כצ"ל. וכן בתוס' ורא"ש:

רא"ש ד"ה שלא אתן תבן לפני בקרך כו' והא דאמרינן בפ' ע"פ כו' אבל כופה ליתן לפני בקרו נ"ב כן הגי' שם ותוס' גורס שם אינה כופה לא ליתן תבן לפני בהמתו ולא ליתן תבן לפני בקרו כדי שלא יקשה מהכא ע"ש:
תוס' ד"ה שלא אתן תבן לפני בהמתך כו' ותירץ ריצב"א דהתם מיירי שלא הכניסה לו שפחות והכא מיירי דהכניסה לו ארבע שפחות כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה דאמרה לי' שתביא אתה כלומר מתניתין כו' אע"ג דאמרה שתביא אתה כפירות מדינה כיון כו' כצ"ל:
דף פג ע"ב רא"ש ד"ה מטומאת מת דלית לה צערא לא הפר לה ואמאי מותרת כו' ותימא אמאי לא פריך מברייתא דלעיל דקתני בהדיא דמטמאה למתים אחר שהפר לה אינה סופגת את הארבעים סה"ד כצ"ל:
תוס' ד"ה כהנים לוים נהנים לי יתן כו' כצ"ל:
דף פד רא"ש ד"ה שאני הכא דמוכחא מלתא כו' ואע"ג דאמרינן כיון דבעל לאו בכלל בריות הוא אינו יכול להפר אלא משום קונם שאני נהנה לבריות דמותרת בפירותיהן כו' כצ"ל:
בא"ד וה"נ לפום רהיטא דעלמא בעל לאו בכלל בריות הוא ולכך כו' כצ"ל:
ר"נ בריש עמוד דנודר מיורדי הים כו' דתלי ליה האי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא נ"ב לקמן פ"ט:
תוס' ד"ה שאני הכא דמוכחא מלתא שמכונת כו' ומשני שאני הכא דמוכחא מלתא דהתורה אסרה כו' כצ"ל:
דף פה ע"ב רש"י ד"ה יקדשו ידי לעושיהן דידים איתנהו בעולם דהיינו אוסר פירות חבירו עליו נ"ב שגירי' דלישנא דשייך הוקדש מעשי ידי אשתו באומר יקדשו ידיך לעושיהן נקט אבל הכא אצל יקדשו ידי היינו אוסר פירותיו על חבירו או אומר כיון שלא יפר לה הרי הוא אוסר פירות חבירו עליו:
ר"נ ד"ה אמר ליה אביי בשלמא כו' ומהא שפיר איכא למילף דאדם אוסר על עצמו דבר שלא בא לעולם כו' כצ"ל:
שם ד"ה וכי אמרה הכי קדשי בתמי' כו' ומפרקינן דאמרה לכי מיגרשה ומשום הכי מהני שהרי פירשה דבריה כו' נ"ב וע' כתובות נ"ט תוס' ד"ה לכשאקחנה ובמהר"ם שיף שם:
תוס' ד"ה שאני קונמות דאמר ר' יוחנן דחיילי על דבר שלא בא לעולם מתוך שהוא תופס בדבר שאין סתם הקדש תופס אוסר בקונם פירות חבירו עליו מה שאין כן בהקדש אוסר

נמי דבר שלא בא לעולם והשתא סלקא דעתך דה"ה דתאסור האשה על בעלה בקונם כי היכי דאסרה על נפשה ואביי מתיר סה"ד כצ"ל:
תוס' ד"ה בשלמא אדם אוסר כו' וחבירו אינו ברשותו וה"ה דדבר האסור אינו כו' כצ"ל.
דף פו רש"י ד"ה מי לא קדשה מי לא חייל כו' כי אמרה יקדשו ידי לעושיהן לאחר שאתגרש דודאי כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה הקדש עשה שורו אפותיקי כו' ורבא אזיל לטעמי' דאמר בע"ח מכאן ולהבא הוא גובה והדא זימנא ברשות כו' כצ"ל:
דה פז רא"ש ד"ה מגדף ועובד ע"ז כו' וכן מגרש וביטל הגט לא משגחינן ביה סה"ד כצ"ל:
ע"ב גמ' אמר רבא מתני' ר' שמעון היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד נ"ב וקשה הא במשנה לא אמרה קונם לכל אחד מכאן ראי' לאמיתת גי' תוס' ורא"ש דגרסי במתני' קונם תאנים שאני טועמת וקונם ענבים שאני טועמת וכן מעתיק הטור:
דף פח במתני' המדיר הנאה מחתנו והוא רוצה כו' נ"ב במשניות הגי' המודר גם מחתנו צ"ל בחולם ושפיר נכון וכן כתב תי"ט והמגיה הביא ממרחק ובמקומו בתוס' הכא לפנינו גורס המדיר חתנו וכו':
ע"ב רא"ש ד"ה מתניתין דעירובין ביש לה חצר באותו מבוי כצ"ל ונ"ב ע' תוס':
אבל מתניתא מיירי בשאין לה חצר כו' כצ"ל:
דף פט תוס' ד"ה עד שיהא נדר שיחול בעודה אלמנה וכיון דלא חל עד שניסת יפר כצ"ל:
שם ברייתא תליא נפשה בנישואין כלומר עד כאן לא אמר ר' ישמעאל הריני נזירה לכשאנשא דיפר משום שא"א לנדר לחול באלמנותה הלכך לא קרינא ביה כו' כצ"ל:
ע"ה רש"י ד"ה נערה שלא בגרה כו' בוגרת ואביה קיים נערה בוגרת ואביה קיים ר' יהודה אומר כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה זו דברי ר' יהודה דכייל תשעה מיני נערות אבל חכמים אומרים שלשה מיני נערות כלומר לא חשבו אלא שלשה ולא פליגי במידי כצ"ל:
ד"ה תניא שאני נהנית לאבא ולאביך כו' ולא דמי לשאינו עושה לפי אבא ולפי אביך דאמר לעיל (דף פ"ה) דאינו יכול להפר כו' כצ"ל:
דף אל גמ' אמר רבינא אמר לי מרימר הכי אמר אבוך משמי' דרב פפא נ"ב תוס' גורס משמי' דרב פפא:
רא"ש ד"ה נשאל על הראשון על הנאת פלוני כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה דכתיב' וחפרה הלבנה כו' וסימנא בעלמא וטעמא מסברא במקום שיש איסור לשון הר"ר אליעזר כצ"ל:

ע"ב ר"נ ד"ה נטולה אני מן היהודים שאסרה כו' דמוכחא מלתא דתשמיש קשה לה כו' נ"ב זה הוא לפי שאמרו בראשונה אבל לפי שחזרו לומר לא מוכח כלל רק עיניה נתנה וכו' (תי"ט):

דף צא ר"נ ד"ה נהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי ידע מהא משמע כו' דסוגיין בכולי' הש"ס כוותי' ומדקא מדמינן לה למתניתין כו' כצ"ל:

הגהות הב"ח (ג) שם דלא אמרה אי יורה נ"ב לא זכיתי להבין הגהה זו הלא היא אומרת ברי השמים וכו' אך שצריכה לפרש דבריה לפני ב"ד גם לפי הגהתו נ"ל תרתי אי לא ומהני טעמי צ"ל גם ברש"י אין וכן הוא בר"נ וביותר טוב גי' הרא"ש אינו:

ע"ב גמ' אמר רב נאמן עיניה נתנה באחר ולית מששא במלה כצ"ל:

בה מוחק הרי"ף ונכון:

שם ההוא גברא דהוה מהרזיק בביתא הוא ואיתתא כצ"ל וכצ"ל בכולהון:

שם דניחא לי' דלא לימות בעל תהוי איתתיה עלויה מים גנובים ימתקו ומסיים תוס' בזה כדאמר בסנהדרין ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה קמ"ל דאינו יודע נואף מזה וניחא ליה דלימות בעל כדי שישאנה בפרהסיא:

תוס' ד"ה פרטי' נואף להוצא וערק כלומר פרץ המחיצה ויצא כך כתוב בספרים ובערוך פי' דהוי נואף נראה בפני הבעל ומיירא לו וערק הבעל כן נ"ל אחר הגהת מהרי"ל:. בריך רחמנא שפלים מרים דסייען להגיה נדרים:

מסכת נזיר

פרק ראשון

הגהות אורח מישור וברכות ראש על מסכת זו העתקתי ומעט מענ"ד וניכרים:

דף ב כל כינויי נזירות כו' או אהא נאה נ"ב במשניות איתא נוה. רש"י ד"ה כל כינויי נזירות כו' ואית דאמרי דהני כינויין לשון נכרים הן ומשום כצ"ל ונ"ב לפי הגהות הב"ח דמוחק תיבת או נ"ל שצ"ל ומשום ובא לתרץ קושית תוס' לאית דאמרי לשון נכרים הן מאי איריא הנך וכו' ומתרץ ומשום דבהנך ג' לשונות יש בהם אותיות נזיר דכי מחקת וכו' נשאר אותיות נזיר:

תוס' ד"ה האומר אהא הרי זה נזיר ובגמ' מפרש דאיכא הוכחה כגון שנזיר עובר לפניו כצ"ל:

וההגה אפרש אין כאן מקומו אלא בתוס' הסמוך ד"ה או אהא נאה. תוס' ד"ה נזיר נזיק נזיח פזיח ה"ז נזיר לפי שרצה כו' וריש לקיש פליג התם ואמר לשון שבדו להם חכמים כצ"ל:

בא"ד והר"ר יחיאל פירש דלר"ל לאו לענין כו' כצ"ל:
ד"ה האומר הריני כזה בגמרא כו' דטפי משמע אהא שינזור כזה מן הריני כו' כצ"ל:
ד"ה הריני מסלסל כו' ואנן הוא דמפרשינן דיבוריה דמשמע דנזירות בא לומר כו' כצ"ל:
ד"ה מאי טעמא הני נזיר פירוש כו' ובנדרים לא בעי מאי טעמא תני בנשים משום דעיקר פרשת נדרים באשה כתיב כו' כצ"ל:
בא"ד אלא ר"ל אקרא קאי דהביא בסוף המגרש כו' כצ"ל:
ד"ה אלא הכא לפרושי כנוי ברישא כלומר במתני' דמאי דפתח דבין הכנויין ובין הידות כו' כצ"ל.
ע"ב תוס' ד"ה לימא קסבר וכו' ועומד כן וכדאפרש סה"ד כצ"ל ד"ה ודלמא כו' כזה העובר לפניו סה"ד כצ"ל:
דף ג גמ' ר' יהודה אומר כדי לסוד כילכול ואמר רב צדעא כצ"ל וכזה מובא בשבת מימרא דרב על כלכל צדעא ועל אנדיפי בת צדעא:
רש"י ד"ה כדי לסוד כלכל כו' כמין מגרד שלא יפול השער שבאוזן למטה כדי להעמיד על גבן כיפה שבראשה כצ"ל:
תנא פרע פרע יליף בעלמא דשילוח פרע הוי לשון גידול כו' כצ"ל:
בא"ד ונ"ל דמקרא דכהן הדיוט לא משמע אלא דלא, ישלחו הוי גידול ואפילו תרי יומי כו' כצ"ל:
ד"ה צפורים כו' אפילו הכי סבירא ליה לר"ל דדעתי' דאיניש אצפורים הסמוכים לשיער והכי כו' נ"ב ע' ע"ב תוס' ד"ה מאי בינייהו וד"ה היכא דאמר:
רש"י ד"ה תנא פרע כו' אף פרע האמור גבי נזיר גידול שער משמע שיניחנו כו' כצ"ל:
בא"ד דהכי משמע הרי עלי לשלח שיער להביאו שיגיע כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה מ"ט לאו משום דכתיב כו' דקא מתפיס ימינו לוישבע דסמיך ליה כצ"ל:
ד"ה מכל אשר יעשה כו' אלא, אם כן נוזר מכולם סה"ד נ"ב ותגלחת וטומאה ידעינן במכש"כ מדצריך לפרט כל אשר יעשה מגפן כל פרט ופרט מכש"כ שצריך לפרט תגלחת וטומאה שאין בכלל אשר יעשה מגפן תוס' ד"ה צפורי מצורע קאמר כו' ולהביא תחתיו צפורים הצריכות לו כו' כצ"ל:
ד"ה כגון שהיה נזיר כו' לכן נראה למהר"ף דאין סברא לומר דאהי'' תחתיו אם יטמא קאמר כו' כצ"ל:
ד"ה היכא דאמר כו' דהיינו גידול שיער משום דמשתמע שנדר דבר שיכול לבוא לידי חיוב צפורים דהיינו נזיר אבל כי אמר הרי עלי צפורים ולא אמר צפורים סמוכין לשיער חייל עלי' נזירות כשנזיר עובר כו' כצ"ל:

דף ך רש"י ד"ה מתני' הריני כשמשון (או) כבן מנוח (או) כבעל דלילה או שלא אמר כבעל דלילה אלא אמר כשמשון (או) כבן מנוח כו' הגהת הב"ח תז"מ ג"פ נ"ב והב"ר מוחק האמצעי והראשון והאחרון מקיים:

תוס' ד"ה כשמשון כו' דבהא ליכא למיטעי סה"ד נ"ב ע' ע"מ:

ע"ב רש"י ד"ה שאין מתפיסין את הבכור בנדר דקדוש ועומד מרחם הוא סה"ד ואח"כ ד"ה בכור נמי מותפס בנדר הוא אבל גבי נזיר כו' ולא כלום סה"ד:

ד"ה ושמשון לאו נזיר הוה והכתיב כי נזיר אלהים דלמנות קאמר להא מלתא נ"ב פי' שהמלאך אמר למנוח שיזיר את בנו אשר יולד לו להיות נזיר אלהים וכן פי' תוס':

דף רש"י ד"ה ושב הכהן כו' ונותן שבוע להסגירו אף כן בשיבה כו' כצ"ל:

ד"ה בר פדא אמר כו' 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 לנדור נדר נזיר להזיר, יזיר, נזרו, נדר נזרו יזיר, הזיר, נזרו במדבר ו' ב' ג' ד' ה' ו' ח' 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 נזרו, והזיר נזרו נזרו, הנזיר נזרו, הנזיר נזרו נזרו, הנזיר ט' יב יג יח יט 22 23 24 25 26 27 28 29 נזרו, הנזיר, הנזיר ידור נזרו נדרו ידור נזרו כ' כא הרי ל' חסר אחת נזר אלהיו לא קחשיב לפי שאינו לשון נזירות אלא לשון עטרה כמו התרגום נ"ב שפירש כלילא:

תוס' ד"ה תלכנה כו' ומשמע בסוף כל ג' חדשים הלכו לתנות ומשני כו' כצ"ל:

ד"ה הני מ' שנה למאי פי' דליכא למימר מ' שנה למלכות כו' כצ"ל:

בא"ד והשנה ההיא היה שנת רעב וקרא אותה כו' כצ"ל, ד"ה בר פדא כו' וכנגדן משך סתם כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה קסבר מקצת היום כצ"ל:

והא תנן גילח יום שלשים כו' דצריך להשלים כל מה שנזר ולגלח אחר מלאת דהוה ליה כמי שנודר לגלח למאה יום כצ"ל:

בא"ד איכא דגרסי לה בלישנא אחרינא רישא באומר שלשים ומפרש לה רישא לבר פדא לא קשיא כגון דאמר הריני נזיר ל' יום סתמא דצריך למנות לכתחלה ל' ולגלח ביום ל' ואחד הא אם גילח יום ל' יצא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה תנן סתם נזירות וכו' משום הכי תני תלתין יומין דמשך הנזירות עד תלתין יומין כי אי אפשר להביא קרבנותיו בכ"ט אפילו לבר פדא אלא ביום שלשים כו' כצ"ל ונ"ב ע' א"מ ד"ה מגלח לשלשים ואחד יום כו' אלא לבר פדא קשה דהוה ליה לגלח ביום שלשים דשלמו כו' כצ"ל (א"מ):

ד"ה אמר לך בר פדא כו' ורישא דקאמר לכתחילה הוא כאומר שלשים יום שלימין להיות נזיר דאי אפשר לו כו'. בא"ד כאלו אמר שלימין דלא אמרינן בזה מקצת היום ככולו ואצטריך לומר שלמים כו' כצ"ל:

ד"ה ולרב מתנא כו' אם גילח דוקא יום ל' יצא סה"ד כצ"ל:

דף ו רש"י ד"ה בשלמא לרב מתנא כו' לכאן ולכאן ומתחיל בו ביום נזירות שניה וכו' עברו עליו ס' חסר אחת נעשה עליו יום נ"ט תשלום ל' ומקצת היום ככולו כצ"ל:

ד"ה אמר לך בר פדא כו' שיום שלשים עולה לו מן המנין ולא משום דבתחלה כי גילח ביום שלשים עולה לו לכאן ולכאן משום דאמרינן מקצת היום ככולו ונעשה כמי שגילח ביום שלשים ואחד אלא דסתם כו' כצ"ל:

ד"ה תנן מי שאמר כו' דהכי קא מתרצינן לקמן קסבר ר"א כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה הגה"ה אמר לך בר פדא סיפא כו' כצ"ל:

בא"ד אלמא דמשך הנזירות כ"ט יום כיון דבדיעבד כו' כצ"ל:

ד"ה ולרב מתנא קשיא סיפא כו' פי' משום הכי גילח בראשונה לשלשים יום יצא משום דמקצת כו' כצ"ל:

בא"ד הלכך בדיעבד יצא כו' כצ"ל:

בא"ד משום דסוף היום עולה להתחלת נזירות כו' כצ"ל:

בא"ד כמו בסיפא שעולה תחלת יום ל' לסוף נזירות ראשון וסוף יום ל' לתחלת נזירות שני ויעלה יום אחד לכאן ולכאן לא וא"ת כו' דאינו ניכר סה"ד כן הוא גי' הא"מ והשאר מוחק עד סה"ד:

ד"ה אמר לך כו' אלמא דאין עולה נ"ב מכאן עד סה"ד הכל בנשימה אחת נאמרה פי' דאין עולה למנין ראשון להחשיב יום לכאן ולכאן:

ד"ה נטמא יום שלשים כו' דתנן הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה כו' כצ"ל:

בא"ד מפני שיום מאה ואחד הוא יום הבאת קרבנותיו כו' כצ"ל:

בא"ד ונראה דיום שלשים ואחד נמי סותר כל שלשים אטו יום שלשים והוה מצי למימר לקמן דקאמר נטמא לשלשים נטמא לל' ואחד כו' כצ"ל:

בא"ד בין שנטמא ביום שלשים ובין שנטמא ביום מאה ואחד כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה ואי ס"ד דסבר כו' שהרי כבר עבר נזירותו כשנטמא ופריך אי לא סבר כו' כצ"ל:

ד"ה לעולם לא סבר מקצת היום ככולו והאי דקאמר לעיל אינו סותר אלא שבעה אל סותר אלא ל' יום מסייע לי' לבר פדא והאי דקאמרת אי לא סבירא ליה דמקצת היום ככולו ואכתי לא שלמי אמאי לא סתר כצ"ל וכו':

דף ז רש"י ד"ה מתני' אמר הריני נזיר ויום אחד כו' או אחת ומחצה בנזירות חיילא כו' כצ"ל:
שם ד"ה צריכי דאי הוה תני כו' ולפי שאין נזירות ליום אחד הוי כמ"ד כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ואמאי כו' ומשני ה"ק הריני כמכאן כלומר אריכא לי האי מילתא כו' ולעולם חדא נזירות כו' כצ"ל:
בא"ד דהעולם ישבו מהלך חמש מאות שנה כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה והתניא כו' ואפ"ה חילוק בדיני דאין זה נזיר עולם כאבשלום להקל אלא נזיר לעולם נזיר ארוך עד יום מותו וא"ת כיון דמדמה מתניתין לאלף שנים כו' כצ"ל:
בא"ד אלא דאיכא חילוק בין מלתא דאית ליה קצבתא למלתא דלית לי' קצבתא ושלשה עניני נזיר יש אמר כשער וכחול הרי זה נזיר לעולם נזירות אחר נזירות ומגלח כל שערו בין כל נזירות ומביא קרבנותיו אמר כל ימי חיי או הריני נזיר עולם הרי זה נזיר עולם כאבשלום וכו' כצ"ל:
ד"ה הואיל ומובדלות זו מזו יש לומר דנזירות הרבה קביל עליו מה שאין כן אוונות אינם מובדלות זו מזו ופריך גבי יום אומר יום אחד מדקרי ליה יום אחד משמע להבדילו מיום אחד קאתי וא"כ מהלך הימים מובדלין גם הם ומשני הכי קאמר יממא וליליא חד יומא פי' הערב שלפני היום כו' כצ"ל:
ד"ה שאני כו' כיון דאמר הריני נזיר אחת אמרינן דאריכא כו' כצ"ל:
ד"ה הריני נזיר השני כו' ואין נזירות ליום אחד אלא ל' יום להכי כו':
בא"ד כאלו אמר נזיר שעה אחת לימני ל' דס"ד כו' כצ"ל:
דף ה רש"י ד"ה ואם אמר סתם נזרתי נעשה כאלו מלאה חרדל כו' כצ"ל:
שם ד"ה הריני נזיר כו' אי הוו בי' ק' כור אמרי' דהוי בי' מאה כור וליהוי נזיר שבל ספק נזירות להחמיר דאלו ודאי כו' כצ"ל:
בא"ד אבל אליבא דמ"ד שכל ספק נזירות להקל דספיקו בנזיר חמור מודאי לדידיה כו' כצ"ל (ב"ר):
תוס' ד"ה הריני כו' דאריכא ליה מלתא כמלוא הבית אינו נזיר אלא כו' כצ"ל:
בא"ד ולרבי נזיר ארוך סה"ד כצ"ל:
ד"ה כמנין ימות החמה מונה כצ"ל:
ד"ה ולחזייה כו' משגילח פעם אחת שוב לא יגלח עד שיביא קרבן כו' כצ"ל:
ד"ה שיהא כו' ולקמן (י"ג ע"א) מפרש תקנתא כו' כצ"ל:
בא"ד דלא יוכל להביא אשם טמא על הספק שמא לא היו בו ק' כור כו' כצ"ל:
ד"ה אפילו תימא כו' ומשני ר' יהודה סבר לה כרבי דאמר חרדל חד נזירות כו' כצ"ל:

סה"ד ולא דמי להההיא דכרי דאינו יורד לנזירות לר' יהודה כצ"ל:
ע"ב ר' יהודה סבר לה כו' כצ"ל:
שם בגמ' ת"ר סומכוס אומר הריני נזיר הן וכו' כצ"ל:
רש"י ד"ה רבי אומר עד שיאמר נזירות עלי כמנין ימות החמה אז יהא מגלח אחד לל' הא לא אמר נזירות עלי אלא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ורבי יהודה מי הבר לה כרבי דאמר חרדל חדא משמע והתנן כו' כצ"ל:
בא"ד היינו טעמא מכיון שהשלים שמ"ה שלשים יום מת כמו כו' כצ"ל:
סה"ד כמו שכתבתי במשנה:
ד"ה מנין הילקטי כו' ומנין שבילי שמיטה כי בשמיטה כו' כצ"ל:
ד"ה הרי זה נזיר כאבשלום ומיקל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כו' כדפי' לעיל כצ"ל:
ד"ה נזיר ואחת כו' לפי להוסיף לומר ואחת מוסיף ועוד מונה ג' כשאמר נזיר ואחת ועוד ושוב מונה ד' ומקשה כו' כצ"ל:
ד"ה סומכוס אומר הריני נזיר הן אחת פי' אם אמר הן אחת כו' כצ"ל:

פרק שני

דף ט רש"י ד"ה אמאי הוי נזיר לדברי ב"ש כו' כצ"ל:
ד"ה וב"ה סברי כו' לבסוף קתני לה סה"ד נ"ב ע"ב הרי עלי מנחה וכו':
תוס' ד"ה הריני כו' כל דין נזירות עליו בהני דנחית לפרושי כו' כצ"ל:
בא"ד הריני נזיר מן הדבילה ותימא למה קרי ליה כינוי כו' כצ"ל:
בא"ד ויש לומר דבירושלמי מפרש דקרי אינשי לדבילה תירוש כצ"ל:
ד"ה אמר ר' יהודה כו' כאלו אמר הרי הן עלי קרבן וא"ת כו' כצ"ל בא"ד וי"ל דה"מ כשלא אמר עלי אלא ככר זה קרבן אבל כו' כצ"ל:
ד"ה אין אדם כו' נזירות יין סה"ד ומתחיל ד"ה וב"ה סברי לה כר' יוסי כו' ופתחו עמו הוא והא דר' יוסי בהאומר כו' כצ"ל:
בא"ד ובתוך כדי דיבור מצא פתח וחרטה כו' כצ"ל בא"ד וא"ת והא ר' יוסי דאמר בגמר כו' כצ"ל:
בא"ד דקאמר נזיר יהיה נזיר מיין ונזיר מן הגרוגרות וי"ל דהני מילי בתמורה (דף כ"ז) דדבריו סותרין כו' כצ"ל דסיפא לפרושי רישא האי דקאמר נזיר לאו מיין קאמר אלא מגרוגרות הלכך גמר דבריו עיקר הן ליתפס בהן ולא בתחלת דבריו ובהכי מתיישב לן דלא תקשה כו' כצ"ל:
בא"ד דפליג אדרבי יוסי דתמורה (זבחים ל' ע"ב) וקאמר תפוס לשון ראשון כו' כצ"ל:
בא"ד י"ל דמודה דלפרש בא כו' כצ"ל:

בא"ד ומעתה אפי' ר"מ דערכין יכול לסבור כב"ה דמתניתין כו' כצ"ל:
בא"ד וא"ת ולר"מ מ"ש דבערך כלי כו' כצ"ל:
בא"ד וא"ת תיפוק לי' דאין בו חרטה וי"ל דהש"ס ס"ל כו' כצ"ל וע' א"מ עד סה"ד:
בא"ד וכי אמר מגרוגרות הוה ליה כבא לאיתשולי וב"ש סבירא ליה דאין שאלה להקדש סה"ד וכצ"ל:
ע"ב גמ' תנן התם האומר הרי עלי מנחה מן השעורים כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה ואמאי הדר ביה כו' ולוקמא למתני' דמנחות אף באומר כו' כצ"ל:
ד"ה מתני' דמנחות קשיתיה כו' משום דבני נדר נינהו דב"ש אית להו כו' הב"ר מקיים כן הגי' והב"ח גו' לב"ש:
ד"ה ודלמא לא מיבעיא קאמר כו' משום דאיכא למימר דכי אמר הרי עלי מנחה מנחה מעלייתא קביל עלויה כו' כצ"ל:
ד"ה אלא כי אמר מן השעורים דלית לך למימר הכי דהואיל ובמינו קריבין ודאי דלהקריב קאמר פו' כצ"ל:
תוס' ד"ה יביא מן החיטין שאין מנחה בא שעורין אלא דעומר ומנחת קנאות:
ד"ה האומר אלו הייתי יודע כו' אבל טעיתי לומר דנודרין שעורין כמנחת עומר וקנאות ולולא זה הייתי נודר חטים להכי מייתי חטין וכן בקמח טעה במנחת קנאות ובשמן ובלבונה טעה במנחת חוטא וקנאות וכן בחצי עשרון כו' כצ"ל:
ד"ה אלא כי קאמר כו' אלא לפרש ולומר מה שאמר מן השעורין אם אפשר קדוש במנחת העומר ובמנחת סוטה תקדוש ואי לא אפשר לא ליקדש ולא יתחייב כו' כצ"ל:
דף י רש"י ד"ה אמרה פרה כו' אלא אני אלך ואעמידנה ועמדה מאיליה ב"ש לשיטתן כו' כצ"ל:
בא"ד אם תתקיים מחשבתו שיפתח מאליו אלא אני אפתחו ונפתח מאליו וכו' כצ"ל:
ד"ה א"ר יהודה אלא לענין נדר שאם אמר הריני נזיר מבשרה כו' כצ"ל:, ד"ה הריני נזיר מבשרה דנזירה בה' יתירה משמע הימנה סה"ד כצ"ל:
ד"ה משום דמיחלפן בענבים דפירא בפירא מיחלף ואית להו לבית שמאי דכינוי כינויי נזירות כנזירות כו' כצ"ל:
ד"ה ואמר הרי עלי קרבן כלומר שהזיר עצמו ממנה אם לא עמדה ועמדה מאליה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה פרה זו כגון כו' ואע"ג שכבר אמר הריני נזיר כו' כצ"ל:
בא"ד שכבר אמר הריני כו' כצ"ל:
ד"ה והר"ר יוסף איש ירושלים פי' כו' והש"ס מוסיף בה מה דאמר האדם וכו' כצ"ל:

אע"ג דלא הזכיר כלל נזירות סה"ד ואח"כ מתחיל ד"ה והלכו ב"ש לשיטתן לנזיר סה"ד: ד"ה תרתין תלת כלומר כו' וא"ת ולפלוג בבשר לחודא בלא עמידת הפרה ולומר לשיטתן כו' כצ"ל:

בא"ד ר"ל מאליה ולקמן אפרש שזהו כו' כצ"ל:

ד"ה מי קתני מאליה אם כו' ולא לתלי נזירות בהעמדה וקשה לו כו' כצ"ל:

בא"ד דודאי אם תלה נדרו בעמדה הפרה מאליה דלא הוי נזיר אם לא עמדה מאליה ולכך לא הוצרך לפרש ועמדה מאליה כו' כצ"ל:

ד"ה הרי עלי כקרבן פי' הפרה ור"ל אם לא עמדה ועמדה כדמסיק לקמן סה"ד:

ד"ה ב"ש סברי כו' ר"ל אם לא אעמידה והא לא אוקמה וחייב להביא קרבן נזירות וב"ה סברי אם לא עמדה כלל משום דרבוצה והא קמתה וכיון דקמתה אינו חייב להביא קרבן אלא דלא שביקו לסיומי למלתיה עד דפריך ליה וא"ת כו' כצ"ל:

ע"כ רש"י ד"ה ואמר הריני נזיר מיין כו' אבל בדלת לא פליג ב"ש לר' יהודה דהא לא שייכא כו' כצ"ל:

ד"ה ומשני לטעמייהו דב"ש קאמר להו לדידן כו' סה"ד כצ"ל:

תוס' ד"ה ואמר כו' דבלשון המשנה אם עומדת והוא מוסיף כו' כצ"ל ד"ה ב"ש סברי תורפיה כו' הריני נזיר אם לא עמדה פי' אם אין כח בידי להעמידה בכח ואם לא עמדה משמע לב"ש אם לא יעמידנה ולבסוף כו' כצ"ל:

בא"ד דהא מדין נזיר קאמר וב"ה סברי אם לא תעמוד משום דרבוצה כו' כצ"ל:

בא"ד ומשנינן להו בחסורי מחסרא דהא תולה כו' כצ"ל:

בא"ד אם לא יוסיף לא בגירסת במשנה הוי מוכח דחסר תיבת לא כאן כו' כצ"ל:

בא"ד וא"ת ולפרוך ליה בהדיא למה ליה לתנא להזכיר פרה רבוצה אם עמדה מאליה ליפלוג כו' כצ"ל:

ד"ה אימא סיפא מי קא מתפיס בה מידי כלומר אמאי פליג ר"י אתנא קמא דהפרה כו' כצ"ל:

בא"ד אלא נזיר מיין לחודיה אם לא עמדה כו' אלא ה"ג כו' כצ"ל:

בא"ד כדי שיחול עליו נזירות דכיון דחפץ להיות כו' עד מחלוקת חדש באם לא עמדה מאליה ומכאן מתחיל הגהה י"מ כו' עד וכן לקמן פ"ג (דף יז:) הוא סוף ההגהה ומתחיל לשון תוס' ובלישנא דב"ש סברי כו':

בא"ד לימא דב"ה סברי דלא הוי נזיר במה דנזר מן הבשר וי"ל דעל כרחך ב"ה כו' כצ"ל:

בא"ד וא"ת סוף סוף מאי נפקא מינה לב"ה והלא אפילו חל נדרו כשנזר זה מן הבשר לא חייל כלל מילי נזירות כו' כצ"ל:

דף יא רש"י ד"ה וכי תימא כו' ומייתין לי כוס אחרינא ואמרין לי שתה וקא מצערין לי כו' כצ"ל:
ד"ה הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין כו' ואיני יודע שנזיר אסור ביין כשאמר הריני נזיר כו' כצ"ל:
ד"ה חלוק היה ר"ש אף בראשונה דראשונה נמי קמתיר ר"ש כיון כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה על מנת כו' להההוא לישנא ותניא כוותיה סה"ד כצ"ל:
ד"ה אף בראשונה והא דקתני ר"ש מתיר קאי אתרי בבי כצ"ל:
ד"ה האי ע"מ כחוץ דמי כו' דצריך שיזיר מכולן דאם נזר מאחד לא הוי נזיר סה"ד כצ"ל:
ד"ה תניא כותיה דרבינא כו' ולא כאומר חוץ סה"ד שייך לע"ב וכן הדיבור ד"ה סיפא דנדר מכולהו והיינו דקתני אבל סבור הייתי שחכמים מתירין לי (והתירו לו) היין כו' כצ"ל:
ד"ה לרבנן כיון דנשתרי ליה חדא מש"ה משתריא ליה לכולהו כו' ה"נ כי ניתר בסוף הנזיר בחד משתרי בכולהו וכמו דפליגי כו' כצ"ל:
בא"ד ואפילו למ"ד לא הותרו כולן משום דהוי שבועה אבל הכא כיון דתחלה הוי נזירות חל בחד ה"נ סוף נזירות ור"ל ס"ל אפילו למ"ד הותרו כולן מ"מ הכא כיון דאין נזיירות באם לא יפרש כולן כמו כן צריך שאלה כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה וממאי דהכי הוא כדקאמרי דואני כו' כצ"ל:
ד"ה אי אמרת בשלמא רישא דתני ועלי צריכא לך למימר משום דקמקהל בה דיבוריה דסיפא אהכי תנא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה לרבי שמעון כצ"ל:
כי היכי דבתחלת הנזירות צריך שיזיר כולן גם בסוף כו' כצ"ל:
ד"ה נדרי זרוזין כגון שהמוכר אומר קונם ככר זה עלי אם אתן לך חפץ זה בפחות מד' דינרין והלה אומר קונם ככר זה עלי אם אתן לך יותר מב' דינרים ונתרצו שניהם לקנות בג' דינר הרי זה נדרי זרוזין והן צריכין עוד שאלה לחד מ"ד מדרבן סה"ד וכן צ"ל:
ד"ה נדרי שגגות קונם כו' אי נמי מייתי ליה דין זה הכא דאין פיו ולבו שוין דפליגי בהא התם אמוראי אי בעי שאלה מדרבנן והכי נמי פליגי הכא כ"כ במתניתין פי' היה להיות נזיר מיין אבל לבו לא היה ומה דאמר אבל כסבור הייתי בלבד כשעשיתי הנדר סה"ד כצ"ל:
ד"ה הריני נזיר ועלי לגלח נזיר אמר הריני נזיר בעצמו חייב בנזירות ולהביא קרבנותיו ומהשתא נזירות חייל עליה ועוד צריך לגלח כו' כצ"ל:
ואפ"ה יצא נמי ידי נדרו שהרי גלחו אחר ועשה נזירות שלשים יום וגלח לחבירו סה"ד וכצ"ל:

ד"ה לעולם ואני אכוליה דיבוריה משמע וכו' כלומר מה שקבלתי כבר נזירות ותגלחת לאחר שכן דרך כו' כצ"ל:

דף יב גמ' וכי תימא הכא נמי נייד אימור בשוקא אשכח וקדיש נ"ב לפי פרש"י הלשון אינו מדויק כי הלא ר' יוחנן אומר שזה המשלח אסור ליקח אשה והיה צריך לומר וכ"ת רכא נמי יקדש אשה בשוקא דנייד ותוס' הכא דוחק עצמו בד"ה בשוקא כלומר היכא דמצא אותה בשוקא היה לנו לומר שיוכל לקדשה עכ"ל אבל אין זה במשמעות לשון הגמ' ע"כ נראה הנכון כמו שפירשו תוס' בכתובות (דף טו) ד"ה דלמא אזלי איהי לגבייהו א"ל קאמינא אנא אשה פי' אשה שקידש השליח דלא ניידא ושפיר אוסרות כל הנשים על המשלח ואמרת לי את איסורא פי' קן שפרחה שתאסר כל הצפרים דניידי וכי תימא הכא נמי נייד פי' האשה שקידש השליח אימור בשוקא אשכח השליח וקידש ועודה היא נייד ונלך בתר רובא ומשני התם הדרא האשה שקידש השליח לניחותא טרם שיקדש הבעל אשה אחרת וכל קבוע כמחצה על מחצה ובזה לשון חז"ל מדויק מאד בטוב טעם כיון דקאי על האשה שקידש השליח נכון אימור בשוקא אשכח וקדיש וע"ש היטב כי הבנתי זה הפי' בתוס' שם רק משלשה תיבות האשה שקידש השליח:

ואע"פ שהיתה לה אחות כו' נ"ב ואע"פ שהיתה לה אכולהו קרובותיה דקחשיב קאי ע"כ אין מקום להאי אחות כאן ושפיר נכון נסיבן דבסמוך לשון רבים ואין צורך להגהת הב"ח ז"ל:

תוס' ד"ה אסור בכל הנשים שבעולם וא"ת וכו' אם אביהן קיבל עבורן קדושין וכבר מת אביה מאי איכא למימר ויש לומר כו':

ד"ה ואלו שאר קינין כו' אם יצטרך לקן אחד לקרבן אחר ואמאי הא קנסו לדידיה ה"נ יקנסוהו שלא שמר קינו ולומר שזה פרח מקן ראשון והוקבע זוגת ראשון סה"ד כצ"ל:

ד"ה בשוקא אשכח כו' וא"כ לא דמי לקבוע כו' כצ"ל:

ד"ה באשה שאין לה בת וכו' פי' כגון שמינה שליח בר"ח ניסן אבל כל קרובתיה שראויה רחל זו ליאסר מקדושיה הוי נשואות כו' כצ"ל:

בא"ד לא נאסרה רחל בקידושין שהוא לא עשאו שליח לכך ולא חלו קדושי כו' כצ"ל:

בא"ד לכך פריך אמתני' בשלמא בתראה כו' כצ"ל:

בא"ד ולכך פוטר עצמו בקרבנות לראשון אלא כו' כצ"ל:

בא"ד וא"כ לא היה בדעתו עליו להביא קרבנותיו ואיך כו' כצ"ל:

בא"ד ומשני כי משוי אינש שליח במלתא דאיהו מצי עביד וכו' כצ"ל:

בא"ד בשעה שעושה שליח הא לנסיבין לא מצי כו' כצ"ל:

בא"ד לכשיהיה נילוש ודבריה קיימים כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה גמ' אמר רבא כו' ואיכא ספרים דלא גרסי אמר רבא כו' כצ"ל:
בא"ד ל"א אלו אמר אחד בלבד הרי עלי כו' כצ"ל:
בא"ד דכי אמר לגלח חצי נזיר הוא פירוש אעלי דאמר בתחלה הלכך זה כו' כצ"ל:
ד"ה מתני' אפילו נולד לו כצ"ל:
תוס' ד"ה דלמא מישתלינא כו' אבל לא נדרים שלפני נסיעתו שזה קצת קשה לה נ"ב פי' ותקפיד על בעלה והוא אינו רוצה בזה לפני נסיעתו אבל לאחר נסיעתו לא איכפת ליה אם תקפיד:
ד"ה א"ר הכל מודים כו' שאמר חצי קרבנות ודאי פליגא דקרבן קאמר מדהרחיק תיבת חצי מתיבת נזיר כו' כצ"ל:
ד"ה מאי טעמא כו' תיבת חצי אצל נזיר משמע מדיבורו כו' כצ"ל:
ד"ה כי פליגי בלשנא דמתני' דהוי כאומר הריני נזיר דכיון דאמר כו' כצ"ל:
ד"ה הריני נזיר כו' וזיכני ונולד לי בן הרי זה נזיר בגמ' פריך כו' כצ"ל:
ד"ה בת טומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר דזה לא מחשב ואהא נמי כו' כצ"ל:
ד"ה הפילה אשתו כו' וכלו לו חדשיו אלא שמת במעי אמו אינו נזיר והגמ' מוקי לה כר' יהודה דסבר לא מחית אינש נפשיה לספיקא ור"ש חש לספיקא וספק נזיר הוי כו' כצ"ל:
בא"ד ומביא קרבנותיו ומותר ביין ותגלחת שאם לא כו' כצ"ל:
בא"ד ור"ש לא פליג אהא דנולד לו בת טומטום וכו' כצ"ל:
בא"ד ולא פליג ר"ש אלא היכא דהפילה בן זכר דמספקא ליה דשמא הוה בן קיימא והוי בן גמור דה"ה דמלתיה דר"ש כו' כצ"ל:
בגמ' וכי קאמר חצי נזיר לאו כל כמיניה כצ"ל:
דף יג רש"י ד"ה מהו דתימא האי דקאמר בן לאו משום בן כו' כצ"ל:
ד"ה נפקא מינה לגיזתו ולעבוד בו כו' אלא אי אמרת כיון דלא חיילא עליה נזירות אלא משעה שחזרה וילדה הוה לי' חולין מותר בגיזה כו' כצ"ל:
ד"ה או דלמא אדיבוריה דחבריה קאי ומשמע כאלו אמר ואני רחימנא ליה לאותו בן כוותך וכו' נ"ב גם גי' שלפנינו וכן גורס תוס' לך אינו שיבוש כי אדם רוצה בהן מאהבת עצמו ושייך שפיר רחימנא לך כוותיך וכמו שאתה אהבת אותך ורצונך שיהיה לך בן כן גם אנכי אוהב אותך ורוצה אני שיהיה לך בן ורש"י בעצמו מפרש לקמן בסמוך ע"ב רחימנא ליה לפלוני כוותיך והיינו להאב רחום ולא לבן ולא ידעתי למה שינה רש"י כאן דרחימא קאי על הבן ומשנה הגי' ליה במקום לך יפרש גם כאן דרחימא קאי על האב ושפיר הגי' לך בא"ד הא לא אפשר דלאו לישנא מתרצת היא דלימא ועלי לאוהבו כמותך:

תוס' ד"ה חזרה וילדה פי' וכו' לר"י מלידה זו ולד קיימא כו' כצ"ל בא"ד דממה שהפילה תחלה אפי' ספק נזיר לא הוי וכאלו כו' כצ"ל:
ד"ה רבי יהודה דכרי בברייתא דאיתנייי לעיל כו' כצ"ל:
ד"ה והפילה אשתו כו' ששוב לא יקדיש אותה הבהמה דאפילו לרבי יהודה כו' כצ"ל:
בא"ד או דלמא אפילו כי האי גוונא דאיכא הוכחה לר' יהודה לא מחית איניש כו' כצ"ל:
ד"ה ונפקא מינה לגיזתו כו' דולד אחרון משוי ליה רק בספק דאי כו' כצ"ל:
ד"ה הריני נזיר כשיהיה לי בן דהשתא כשקיבל נזירות דנפשי' ברישא מתחיל ומונה כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה הריני נזיר פי' סתם נזירות כו' כצ"ל:
בא"ד אם נולד לו הבן ביום א' למנינו דאותן שלשים יום כו' כצ"ל:
בא"ד צריך להשלים הק' יום ברישא שקיבל עליו תחלה כו' כצ"ל:
ד"ה לאחר שבעים כו' ונקט שאין תגלחת למימר שכשישלים שלשום של בנו יחזיר למנינו כו' כצ"ל:
בא"ד דא"כ לא יוכל להשלים אחר כך נזירות שלו כו' כצ"ל:
בא"ד בהגה"ה וכמו ברישא דקתני מניח את שלו וכו' מיהא יש כו' כצ"ל:
בא"ד נולד ביום תשעים סותר עשרים ולפי שיטת הירושלמי מיד שנולד הבן מונה של בן לבדו ואותו מנין כו' כצ"ל:
בא"ד וביום לידת הבן התחיל למנות נזירות של עצמו ימנה כו' כצ"ל:
ד"ה בעי רבא אמר כו' כיון דהלין מאה יום לא שלמין בהנך עשרים כו' כצ"ל:
בא"ד ומעכשיו כ"כ אני מקבל ק' יום אחר שאעשה סתם הנזירות לאחר כ' יום וא"ת ואמאי לא פשיט ממתניתין דקתני כו' כצ"ל:
בא"ד כשהתחיל למנות נזירותו סבר היה להשלימו שלא ידע שיולד לו בן תוך ימי נזרו ואפשר להיות שפעמים ישלים נדרו קודם שיולד לו הבן הלכך גמר ונדר ואפילו יולד הבן מפסיק נזירותו ומניח נדרו ומונה את של בנו ולא קפיד בהפסק נזירותו אבל הכא כו' כצ"ל:
ד"ה או דלמא כיון כו' מונה פ' יום להשלים הראשונה ולא סלקו הנך ל' יום כו' כצ"ל:
בא"ד ומעכשיו ע' יום היינו משום שדעתו אם לא יולד לו בן בתוך ע' להיות נזיר ק' יום לבד מנזירות דבנו אבל מ"מ אם יולד לו בן קודם ל' האחרונים היינו בתוך ע' חפץ הוא להבליעו כו' כצ"ל:
בא"ד והרי הוא יודע בבירור דבהנך כ' לא שלמי ק' לימא בפי' הריני נזיר אחר כ' ומעתה יהיה בין הכל ק' כו' כצ"ל:

דיא יך גמר' הלין עשרה נזיר מאה יום כצ"ל ודאי נמחק אמר כמשה בז' אדר מאי פשוט מיהו קדמייתא כצ"ל:
רש"י ד"ה לא סלקין לי' כו' ואע"ג דלא מייתרי משלו אלא עשרה נ"ב לאו דוקא עשרה אלא עכ"פ פחות משלשים ואיידי דאיירי הכא בעשרה נקט עשרה:
בא"ד הוה לי' למימני נזירות שלו וא"נ זימנין דלא יספיק כו' כצ"ל:
בא"ד כיון דאי אפשר לי' בגילוח כדפרישית לעיל במתניתין כו' כצ"ל:
בא"ד בהכי בעיין כיון דעשרה יומין כו'. ד"ה ואת"ל היכא כו' הלכך הכי נמי אפשר למפסקינהו מתוכן דמונה עשרים ואח"כ מונה שלשים ואח"כ מונה שמונים אבל הכא דאמר מעכשיו כו' כצ"ל:, ד"ה ואת"ל לענין כולהו לענין נזירות כו' כצ"ל ד"ה אמר הריני כמשה בשבעה באדר דמשמע כמשה שנפטר בשבעה באדר ושוב לא שתו יין כו' כצ"ל:
ד"ה נטמא בימי בנו האי דאמר כו' דכיון דאלו מונה את של בנו אינו מגלח בינתים כו' כצ"ל:
תוס' ריש עמוד כיון די' יומין לבד הוא דיתרין לא סלקי כו' כצ"ל:
בא"ד ומגלח למ"ד נזיר עולם מיקל אחר שלשים יום או אחר שנה אחת למר כדא"ל ולמר כדא"ל (לעיל דף ה) וחוזר לנזירות עולם כו' כצ"ל:
בא"ד הלכך אמר אפילו לא שאל כו' כצ"ל:
ד"ה ואת"ל הכא ודאי כו' שיחול לאחר כ' יום להכי חיילא נזיר עולם מהשתא יכול לשאול כו' כצ"ל:
ד"ה אמר הריני נזיר כשמשון כו' אנזירות שמשון שחל עליו אחר כו' כצ"ל:
בא"ד ואח"כ יתחיל נזירות שמשון ויחול סתם נזירות כו' כצ"ל:
בא"ד ואחר עשרה יפסיק נזירות זה ויתחיל נזירות שמשון דלא קפיד אפילו להפסקת נזירותו לגמרי אבל לא מצי כו' כצ"ל:
בא"ד כיון דאפשר איתשיל אנזיר עולם הבא לחול עליו כו' כצ"ל:
ד"ה אמר כמשה בז' באדר מהו כו' והוא אמר בסתם בז' אדר אי נימא כמו שהיה כו' כצ"ל:
בא"ד ולא היה כי אם בשילה וכן כו' כצ"ל:
ד"ה פשוט מיהא קמייתא כו' אמתני' קאי דתנן מניח את שלו כו' כצ"ל:
בא"ד כשפוסק מנינו ומניח את שלו ומונה את של בנו ועומד באמצע מנינו אז סותר את של בנו כו' כצ"ל:
בא"ד לא היה סותר מנין של עצמו שהרי השלים מנין עצמו לגמרי עד שלא התחיל מנין של בנו כו' כצ"ל:

ע"כ תוס' ד"ה נטמא בימי צרעתו אמר הריני נזיר מהיום והתחיל למנות נזירות ונצטרע וימי חלוטו כו' כצ"ל:
ד"ה התם שני נזירות של בנו ושלו וכן נטמא בימי צרעתו נזירות לחוד וצרעת לחוד הכא חדא נגד נטמא בימי בנו נזירות הוא וכן נטמא ביום שהוא נגד נטמא בימי צרעתו טהור חד נזירות הוא כצ"ל:
ד"ה אין לו תקנה קס"ד שלא יוכל עולמית לשתות ביין ולגלח כיון שהביא כבר קרבנותיו ונטמא קודם שגילח כו' כצ"ל:
ד"ה אליבא דמאן אי אליבא דר"א כו' ומשני מאי סותר קרבנותיו ולאחר שיטהר יביא קרבנותיו והאי לסתור דהכא ע"כ לאו דוקא דנטמא ביום שלשים הא אר"א בפרקין לקמן (טז:) דאינו סותר אלא שבעה אלא אליבא דרבנן הא אמרי דבתגלחת כו' כצ"ל:
ד"ה לעולם אליבא דרבנן כו' קאי אפלוגתא דרב ושמואל דפליגי בנטמא ביום גידול שיער כו' כצ"ל:
דף טו מתני' הריני נזיר לכשיהא לי בן ונזיר מאה יום וכו' גמ' אלא ש"מ אחר ממש וכן לרב וכן כמו ונכון מתניתין לרב בתמי':
רש"י ד"ה אבל אם נולד לו לאחר ע' דלא מייתרי להו שלשים ולית בהו גידול שיער כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רב כו' דשלשים דבנו נמי מתחיל למנות בו ביום וכן כשבא להשלים מאה שלו שלאחר נזירות של בנו אין צריך למנות אלא כ"ט נ"ב פי' לבד יום המאה ויהי ס"ה קכ"ט ימים:
ד"ה ורב כמאן אמרה ואי קשיא למה לי למיבעיא הכי הא אשכחן בפ"ק מאן דתני יום שלשים עולה לכאן ולכאן דלמא כו':
תוס' ד"ה אמר רב יום שבעים כו' הרי ביום צ"ט דשלו ל' לבנו נ"ב לשיטתו שימי בנו עולה למאה שלו:
ד"ה אלא בדין הוא דלא ליתני עד ע' לא הפסיד כלום וה"ה ברישא אפי' הרויח כצ"ל:
ד"ה מאי אחר דמתניתין כו' והפסיד בלידה סה"ד כצ"ל:
ד"ה וכן מתניתין לרב ש"מ פי' כו' שהוא נגרר ונחשב אחר ימים שעברו כו' כצ"ל:
בא"ד סברא הוא דיום לידה יהי' נחשב ונגרר אחר ימים שעברו כצ"ל:
בא"ד וכיון שאותו יום ע"א נחשב אחר כך למאה שוב אין לומר שיהי' חשוב כשנים להיות מחשב נזירות אחד לכך כו' כצ"ל:
ד"ה אילימא כאבא שאול כו' בטלה הימנו גזירת שבעה תורת ז' שיהיה אסור בנעילת סנדל כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' מקצת היום ככולו ומכאן ולהבא הוא מטמא כן הוא גי' הגר"א ושבינתיים לא גרס וכמו שגורס תוס' ונכון מאד גם שפיר שייך מה שאמרו לקמן ור' יוסי מכדי סבר מקצת היום ככולו ע"ש:

רש"י ד"ה אבא שאול אומר כו' שכשם שמצות אבילות כו' כצ"ל:

ד"ה מ"ט דרבי יוסי כו' דקסבר מקצת היום ככולו דמקצת יום שני שהוא תשיעי ככולו דמי כו' והכא נמי נימא דעולה לו כו' כצ"ל:

ד"ה דלמא האי כו' ולהך דבתר הכי נטמאת לא חיישינן סה"ד כצ"ל:

רש"י שולי העמוד וא"ל לר' יוחנן ר' יוסי קאי כוותך כצ"ל:

תוס' ד"ה מאי טעמא דרבי יוסי כו' נמצא כי בשעת שחיטה וזריקה היתה טהורה גמורה וכי הדרא חזיא כו' כצ"ל:

בא"ד ומקצתו חשבינן לי' יום טומאה והוי יום של מחר כו' כצ"ל:

בא"ד ואע"ג דהכא נמי הי' סברא לחשוב יום כולו טמא כיום שלפניו כו' כצ"ל:

ד"ה זב בעל שתי ראיות דאלו בעל שלשה לא חזי למיכל לאורתא לאחר דראה שלישית כו' כצ"ל:

ד"ה אף על פי כו' משכבות דלאחר טבילה טמאין כיון דראה סתר מנינו והרי הוא כתחלתו דכתיב וספרה לה שבעת ימים והרי אין כאן ז' ימים ומדקתני בשומרת יום כו' כצ"ל:

ד"ה הכי נמי מסברא וכו' דהלכה למשה מסיני דטומאת התהום דמת הותרו כו':

ד"ה ואף רבי אושעיא קאי אשנויא דלמפרע מדרבנן סה"ד כצ"ל:

ד"ה אבל הרואה זוב פרש"י בכיצד צולין (דף פא) לא ידעינן אהיכא קאי אבל:

ד"ה סותר את שלפניו כל ספורים שספר כו' כצ"ל:

בא"ד יומו נמי לא תסתור דהרי היא כראיה ראשונה של זיבה ואין בה אלא טומאת ערב כו' כצ"ל:

ד"ה א"ל פי' רבי אושעיא לר' יוחנן ר' יוסי סבר כוותיך והש"ס מסיק דר' אושעיא כו' כצ"ל:

דף טז גמ' דקא שפעה תלתא יומי כצ"ל פעם אחת:

רש"י ד"ה ור' יוסי מכדי סבר כו' ומיהו שמעתי' איתא כרב סה"ד כצ"ל רש"י ד"ה והא כיון דחזיא כו' דמכאן ולהבא קמיבעיא לי' לרבי יוסי כו' כצ"ל:

ד"ה איבעית אימא בשופעת כל תלתא יומי בהדי הדדי ואיבעית אימא דחזיא שלשה יומי בין השמשות כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה זבה גמורה כו' ואע"פ שלא טבלה בינתים כמו כי ראתה ביום א' וביום ג' וביום ה' דלא הויא זבה כו' כצ"ל:
בא"ד ובדוחק יש לפרש בראתה יום א' כיון דחזיא ביום ב' כו' כצ"ל:
בא"ד ושוין ברואה תוך י"א יום וטבלה לערב וכו' כצ"ל:
בא"ד הלכך בזבה קטנה דתחלת הספירה היא סוף חשבון אמרינן בי' מקצת היום ככולו כו' כצ"ל:
בא"ד ומה נדה שאין תחלת יום עולה בסופו דטבלה בלילה מהני סוף היום בתחלתה דלא בעיא כ"א ו' ימים רצופים עם יום שראתה בו שנה שתחלתו עולה בסופו אינו דין שסופו עולה בתחלתו לימא זבה גדולה תוכיח דתחלת יום עולה בסופו דטובלת ביום וסופו אינו עולה בתחלתו י"ל ודאי רבא לא עביד הק"ו אליבא דר' יוסי ומיהו לפי ר"ת ניחא כו' כצ"ל:

פרק שלישי

רש"י ד"ה מי שאמר כו' דמוקי לה דנעשה כאומר שלימים כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה לבר פדא דלא גזרינן ולרב מתנא כו' כצ"ל:
ד"ה הריני נזיר שלשים יום נטמא יום שלשים סותר את הכל ולא פליג ר"א ולרב מתנא דאמר דסתם נזירות שלשים יום הכא מיתורא דלשנא דקאמר שלשים הוי כאלו אמר שלימים הלכך אפילו לר"א דאמר מקצת היום ככולו סותר הכל ולבר פדא דלית לי' מקצת היום ככולו הכא דאמר שלשים הוי ממנין דנזירות כיון שפירש שלשים יום וא"ת מ"מ אמאי סותר הכל לר"א הא ר"א דריש לקמן כו' כצ"ל:
בא"ד דהוי כאלו כלה כל אותו יום כיון דעשה מקצתו בנזירות אבל בסיפא מחשב כאלו אמר שלימים לרב מתנא לא אמרינן מקצת היום ככולו הלכך הוי שפיר יום שלשים יום מלאת הלכך סותר לר"א כו' כצ"ל:
ע"ב בא"ד ומקצת היום ככולו לא אמרי, רבנן, היכא דנטמא כו' כצ"ל:
בא"ד ובזה ניחא דהשתא ליכא למימר מקצת היום ככולו ובהכי הסוגיא מתיישבת בפ"ז (שם) דמייתי הך דהריני נזיר נטמא יום שלשים סותר את הכל בשלמא לרב מתנא ניחא אלא קשיא לבר פדא א"ל בר פדא אימא סיפא כו' כצ"ל:
בא"ד והא דאינו סותר כי אם ז' לר"א ה"ט דאין כאן ימים אחרונים כו' כצ"ל:
ד"ה הריני נזיר נ"ב מכאן עד גמ' קאי על המשנה ולפני תוס' הי' מן הריני נזיר מאה עד סוף המשנה מי שנזר והוא בבית הקברות משנה אחת וכן היה לפני הרמב"ם בפי'

המשנה נחזור על ד"ה הריני נזיר מאה נטמא יום מאה סותר הכל שהוא יום אחרון של נזירותו כו' כצ"ל:
ד"ה נטמא ביום ק"א תותר שלשים כו' היכא דאמר הריני נזיר סתמא והוי נמי יום שלשים יום תגלחת מן התורה וגזרינן יום ק"א אטו יום שלשים וה"ה לעיל הוה מצי למיתני הכי גבי הריני נזיר נטמא יום ל"א דסותר הכל מדרבנן ולבר פדא ביום שלשים סותר מדרבנן אטו היכא דאמר הריני נזיר שלשים וכן נטמא ביום אחד ומאה שהוא יום תגלחת גזרו אטו יום שלשים דאי לא הא לא קיימא הא שגם יום שלשים הוא יום תגלחת אבל יום שלשים ואחד הוי יום דבתר תגלחת והוי כמו ק"ב והא ודאי נטמא יום ק"ב אינו סותר שלשים רק שבעה שיטהר ויביא קרבנותיו סה"ד:
ד"ה ור"א אומר אינו סותר אלא ז' דלא גזר יום ק"א אטו יום שלשים דביום שלשים גופי' לא סתר לר' אליעזר ואפילו לבר פדא באומר הריני נזיר סתמא כו' כצ"ל:
ד"ה מי שנזר והוא בבית הקברות כו' ואפילו היה שם שלשים אין עולין לו מן המנין לענין דמפרש והולך כו' כצ"ל:
ד"ה יצא ונכנס עולה לו מן המנין בגמ' שיצא והזה ושנה וטבל ונכנס בו ביום כו' כצ"ל:
ד"ה ר' יוחנן אמר נזירות חלה עליו לכל מילי כו' ואשתיית יין וכשיטהר וכו':
ד"ה מיתלא תליא וקאי ומה ס"ל דאסור כו' כצ"ל:
ור"ל אמר אין נזירות חייל עליו בעודו טמא כו' ובקונטרס פי' דבקבלה מועטת סגי שיחול עליו הנזירות או אומר הריני כמו שנדרתי וכו' כצ"ל:
רש"י ד"ה מי שנזר והוא בבית הקברות אפילו הוא עומד שם שלשים יום אינן עולין לו מן המנין כלומר אין עולין לכך שתהא חלה עליו אותו נזירות שקיבל שיהא כנזיר שנטמא ואין כו' כצ"ל:
ד"ה יצא ויכנס כגון שהזה ושנה וטבל כדמפרש בגמ' (דף יט) ואח"כ נכנס כו' כצ"ל:
ד"ה ר' אליעזר אומר לא בו ביום כשהזה ושנה כו' שיהיו לו ימים ראשונים בטהרה כו' כצ"ל:
ד"ה א"ל מסקנא דמתניתין כו' ואינו בתורת קרבן טהרה ליטהר ולהביא כו' כצ"ל:
דף יז גמ' ביצא ונכנס כצ"ל:
שם ת"ש מי שהיה טמא ונזר אסור לגלח ולשתות יין ולטמא למתים ואם גילח כצ"ל:
רש"י ד"ה הכא במאי עסקינן ביצא ונכנס כו' ולאפוקי קרבן טומאה דלא מייתי וכדר"א דאמר כו' כצ"ל:
ד"ה ונזיר טהור שנטמא אין שביעי שלו עולה לו מן המנין אע"פ שטבל והוא טהור אינו עולה עד יום שמיני כו' כצ"ל:

ד"ה הא למלקות זה וזה שוין ששניהם לוקין על הטומאה ועל כל דקדוקי נזירות כצ"ל:
ד"ה בתקנתיה קמיירי כו' ואמר לן רבי דהכי נמי מצי למיתני אלא טמא שנזר אין מגלח תגלחת טומאה ונזיר טהור שנטמא מגלח בז' אלא תנא שביעי שלו וכל מילי כדמפרש לקמן ע"כ נ"ב לעיל פי' המפרש ששניהם מגלחין וכאן בשם רבי הוא דאמר טמא שנזר אינו מגלח והרבי זה מפרש לעיל לתגלחת זה וזה שוין דלקו אתגלחת ע' תוס' ד"ה לא הא לתגלחת:
ד"ה בעי רבא הואיל דאמר ר' יוחנן לוקה ותניא במתניתא כוותיה כצ"ל:
תוס' ד"ה אין בין נזיר טמא כו' כצ"ל:
ד"ה ונזיר טהור שנטמא כו' ומוקמינן לי' לקמן דף יח ע"א כרבי דלא חייל כו' כצ"ל:
בא"ד דא"כ ה"ל למיתני זה בעי למיהדר ולנדור וזה לא בעי למיהדר ולנדור כיון דהאי תנא נחית לפרושי הכא מאי איכא בין זה לזה וה"ה דמצי למפרך לרש"ל ליתני זה שותה ביין ומיטמא ולא לקי וזה לקי כדפריך לקמן ונראה לי דלא קשיא דמצי לשנויי כו' כצ"ל:
ד"ה הגה"ה מיחל דכ"ע דחייל כו' וכי פליגי למלקי פי' אטומאה לחוד אי התרו בו אטומאה ר' יוחנן סבר כיון דחיילא נזירות לשאר מילי אשתיית יין ואתגלחת לקי כמי אטומאה כו' כצ"ל:
ד"ה משום דקתני סיפא כו' ומביא קרבן טומאה דהתם לא שייך למיתני דלוקה אטומאה דפשיטא הוא כיון דתני מביא כו' כצ"ל:
ד"ה בתקנתי' קמיירי כו' דהיינו קלקולא גופיה בדאסור לו דגם לר"ל כו' כצ"ל:
ע"כ רש"י ד"ה ליתנייה תנא שביעי שלו וכל מילי כו' דמשמע מאותו יום ואילך ימנה נזירות דטהרה סה"ד כצ"ל:
ד"ה תאמר בימי חלוטו שאין מבטל בהן את הקודמין כגון בנזירות מרובה כדלקמן בפרק כהן גדול ונזיר (דף נו:) מפרש לה והואיל וכו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אלא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל תחלת כניסתו במקום טמא בהיתר ולא לקי אכניסה אלא כי מתרין בי' שיצא משידה כשפרע מעליו המעזיבה מספקא לי' כו' כצ"ל:
ד"ה ימי טומאה שאין עולין לו מן המנין כו' אין לדמותו לימי טומאה כמו מוחלט סה"ד כצ"ל ד"ה לא אם אמרת כו' וי"ל דאיכא מיעוטא לקמן בפרק שלשה מינין (דף מ"ד ע"א) טומאה סותרת ואין תגלחת סותרת הכי נמי נימעוט ונימא דהחלטה אינו סותר סה"ד כצ"ל:.

דף יח רש"י ד"ה אינו דין כו' מדקתני ולפטור את הנזיר בקבר דאין טעון גלוח שיער ש"מ סה"ד כצ"ל:
ד"ה אלא טמא שנזר שביעי שלו שטובל בו עולה לו מן המנין דהואיל כו' כצ"ל:
ד"ה דתניא וקדש את ראשו שיתחיל למנות למנין נזירות ביום כו' כצ"ל:
ד"ה ומשכחת לה דתהוי טומאות הרבה כגון שנטמא ומנה עוד ששה כדי להזות כו' כצ"ל:
בא"ד לפי שעדיין לא חל עליו טהרה כלל ודאי טומאה אריכתא היא דאי וקדש את ראשו ביום ההוא ואשמעינן ביום ח' שהוא כו' כצ"ל:
ד"ה אליבא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ביום הבאת קרבנותיו דכך כתיב כו' והא דתנן פ"ק דכריתות (דף ב) כצ"ל:
ד"ה משביעי הוא דחיילא שמתחיל למנות נזירות משביעי סה"ד כצ"ל:
ד"ה ומשכחת טומאות הרבה כגון כו' כיון שנטמא בז' ולא יצא שעה אחת כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' כגון דנטמא בלילי שמיני כצ"ל:
רש"י ד"ה ה"ג ת"ר נטמא בשביעי כו' ואית ספרים דגרסי בו' גופא נטמא בשביעי כו' ושבושא הוא דק"ל דכל היכא דכתב גופא כבר נישנית כו' כצ"ל:
ד"ה וחכ"א קרבן אחד על הכל כו' אחד מהללו שתי תורים שמביא אחד לחטאת ואם נטמא קודם שהביא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה לוקמה כרבי כו' א"כ גם בליל שמיני חייל עליה נזירות דשייך ליום שמיני ומעתה כו' כצ"ל:
ד"ה בשלמא לר"א כו' הוי פירושו אע"פ שלא הגיע קצת יום הראוי להביא קרבנותיו כצ"ל:
דף יט ד"ה לא נכנס אין עולין בתמי' כו' וצ"ע דלא סגי דלא למיתני ויכנס משום כו' כצ"ל:
בא"ד וי"ל מ"מ לא הוה צריך למיתני עולה מן המנין וה"ל למיתני יצא ונכנס מביא קרבן טומאה סה"ד כצ"ל:
ד"ה ה"ג לא מבעיא יצא כל אותו היום אלא אפי' נכנס בו ביום דסד"א לא סליק ליה הך מקצת טהרה כו' כצ"ל:
ד"ה לא אמר רבי אליעזר דבעינן שמונה ימים שנים אלא בטמא שנדר לפי דאמר קרא כו' כצ"ל:
בא"ד מנלן למדרש הכי אליבא דר"א הא לרבנן דרשי ימים שנים לא מיפלג קרא בין כו' כצ"ל:
ע"ב מתני' מי שנזר נזירות מרובה והשלים כו' כצ"ל כמו במשנה שם:

גמ' קתני רישא נ"ב ע' תוס' ד"ה קתני רישא ד' כ': תוס' ד"ה א"ל רב פפא לאביי כו' וא"ת ונפשוט לי' ממתניתין דקתני רא"א לא בו ביום מכלל כו' כצ"ל:
באד"ד וא"ת וליפשוט ליה מברייתא גופיה דאייתי לעיל נטמא בתחלת מאה כו' כצ"ל:
באד"ד וי"ל תחלת מאה היינו נמי יום שני הוה תחלת מאה כו' כצ"ל:
באד"ד מביא קרבן טומאה לר"א וצריך לומר כו' כצ"ל:
באד"ד משמע נפילה כל דהו לרבות שלא בעינן יום שלם כו' כצ"ל:
ד"ה מי שנדר בחוץ לארץ נזירות הרבה פי' יותר מל' יום כו' כצ"ל:
ד"ה ובסוף שבע שנים באה ואח"כ נטמאת מפרש דלא נבלעו אלו באלו כו' כצ"ל:
דף כ תוס' ד"ה לימא בהא קמיפלגי כו' ומשום דמיחלפא ארץ העמים בקברות וכעין סברא זו איכא כו' כצ"ל:
ד"ה בשנטמאת כו' אי נטמאת בסוף מנין שנטמאת דלעיל היה כך כו' כצ"ל:
ד"ה תא שמע כו' ולא גרסינן מה שכתוב בספרים עד מתני' כו' כצ"ל:
באד"ד ול' יום דקנסא בארץ הוי ז' שנים ולא יותר כו' כצ"ל:
באד"ד דקתני ולבסוף שבע שנים נטמאת ונמצאת נזירה כ"א שנה שלימים א"כ גם דבר ר"י כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רב הכל מודים במונה שנתחלקה העדות אפילו לר' ישמעאל דאמר כו' כצ"ל:
ד"ה מאי קאמר כלומר כו' דקמכחשי אהדדי להדיא דקאמר חמש ולא שתים כו' כצ"ל:

פרק רביעי

ע"ב רש"י ד"ה תוב לא שבקת רווחא לתלמידא דלימא לי' אלא הנך תלת מילי ולאו משום דאית לי' לר"י נשיאה דלימא לי' טפי אלא מלתא בעלמא קאמר לי' ומסייע לי' לר"ל כצ"ל:
תוס' ד"ה הריני נזירה ושמע בעלה כו' ודחי בגמ' דלעולם מיגז גייז מהפרה ואילך מהשתא א"כ כי נמי מיפר את שלה שלו קיים דמ"מ חל נדרה עד עתה ונזירותה אינו יכול להפר כו' כצ"ל:
ד"ה רבי יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות כו' או עד שמקבל עליו נ"ב ובזה ניחא אריכות הלשון של ר"י כי היה לו לקצר בלשונו ולומר תספוג מכת מרדות אך כאשר מביא תוס' שמ"מ גרועה טפי ממכות דאורייתא אמר ר"י שפיר מה תרויחה אם אינה סופגת ארבעים הלא תספוג מכת מרדות דגריע טפי והכא שכבר עברה אין לה משפט מות כמו שמסיים תוס' ע"כ דיפה לה עבדינן לה ומכין אותה ארבעים ובאומד:

דף כא רש"י ד"ה לימא מסייע לי' מי שאמר הריני נזיר כו' ואנן בעינן דלהוי תוך כדי דיבור ותו לא ודחי הש"ס מהכא לא תסייע לי' כו' כצ"ל:
ופריך ואי לאו משום דוקא ליתני חד כו' ומשני אין הכי נמי אלא משום דלא כו' ד"ה איבעי' להו חד בחבריה מיתפיס לר"ל ואפי' עד מאה כו' כצ"ל:
דהא איכא ראשון דלא משתרי סה"ד ומתחיל ד"ה ת"ש הותר האחרון האחרון מותר כו' מדקאמר כו' ד"ה לעולם אימא לך בקמא מיתפסין והאי אחרון דקאמר היינו אמצעי וקאמר שם דאפי' שלאחריו לא הותר משום דבקמא מיתפס והאי דקרי לי' אחרון לאו דוקא אלא כו' כצ"ל:
ד"ה ת"ש דתניא בהדיא כו' הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר דהיינו אחריו וש"מ כו' כצ"ל:
ד"ה משום דקאמר פי כפיו דמשמע כדאמר פי נזיר ושערי נזיר כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ומשני אה"נ כו' אחרון הוא דליכא אחרינא בתרי' משתרי אבל אמצעי כו' כצ"ל
בא"ד ולמ"ד דמיקמא מיתפסו תני אמצעי למידק כבסמוך כו' כצ"ל:
ד"ה מיתפסו ואזלו לעולם כו' ולר"י נשיאה אפילו ד' כיון דסמוך לכדי דיבור לאלתר כצ"ל:
ד"ה מכלל דאיכא אמצעי מש"ה קתני ואני ואני ולדקדק באמצעי כמו שמדקדק והולך כו' כצ"ל:
ד"ה ראשון הוא דשרי אותם שאחריו:
סה"ד ואח"כ ד"ה ש"מ בקמא מיתפס מדלא קתני כו' כצ"ל:
ד"ה אחרון הוא דליכא אחרינא בתרי' כו' לא מצי למיתני הותר הוא כולן אסורין דשל אחריו נמי הותר ש"מ כו' כצ"ל:
בא"ד והוא נמי הוא אחרון לראשון כצ"ל ד"ה דאמר פי כפיו מיין כו' מעצמו בלא שמיעה מחבריה נזיר לאו כלום הוא כו' כצ"ל:
בא"ד וא"ת כי אמר נמי ידי כידו נימא דהכי קאמר כו' כצ"ל:
ע"כ רש"י ד"ה א"ר יהודה דאמר הכי כו' נזיר סה"ד ואח"כ ד"ה הריני נזירה ושמע בעלה כו' כצ"ל:
ד"ה והיינו טעמא כו' והשתא לא מצטרכי לכפרה כו' כצ"ל:
בא"ד דאפילו ר' אליעזר הקפר מודה דלא קרבה על הצער משום כו' כצ"ל:
על תוס' קודם ד"ה ידי נזירה נ"ב זה הדיבור הוא סיום דיבור דלעיל מיני' והכל ד"א ד"ה ידי נזירה כו' וה"ה במתני' אי לא אמר פי כפיו אלא כו' כצ"ל:

ד"ה אלא ש"מ בעל מיעקר עקר כו' וצ"ע דלא דמי לאחרים נ"ב פי' לאנשים אחרים שאינם יכולים להפר לעצמן:
בא"ד שאם לא קיים לה לא היה דיבורו פי' מה שאמר ואני שום דיבור אא"א מיגז גייז כו' כצ"ל:
ד"ה כמאן דאמר קיים ליכי דמי אי איתשיל אהקמתו מצי מיפר כמו שאמר קיים ליכי כו' כצ"ל:
ד"ה והיינו טעמא כו' אע"ג דהיפר לה לענין איסור יש על הבהמה דין חטאת כו' כצ"ל:
דף כב רש"י ד"ה האשה שנדרה בנזיר כו' מביאה חטאת העוף דאף דאמרינן דתהוי כחטאת כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה הא ר' אלעזר הקפר בריבי הוא פי' כו' והכי איתא בפ"ב דנדרים (דף פ"ג) והשתא מסקינן כו' כצ"ל:
בא"ד וכיון דצריכה כפרה הוה לי' וכו' ע"כ נראה דגרסי לעיל הכי וכיון כו' כצ"ל:
ד"ה ת"ש דתני בהדי' היא מותרת וכו' ומייתי לזה דפלוגתא דתנאי היא ר"ש אומר אם אמרה כו' כצ"ל:
בא"ד ואומר ר"י דהכי איתא בתוספתא אם אמרה לא נתכוונתי להיות כו' כצ"ל:
ד"ה מר זוטרא בריה דרב מרי אמר כו' משמע דמיבעיא ליה לרמי בר חמא היכא דמחית בשר זבחי שלמים אחר שנזרקו הדמים ואמר ככר זה כו' כצ"ל:
בא"ד אבל גבי הפרה דבעל אי מיעקר קעקר אפילו אם אמרת כמעיקרא מתפיס חברתה היה לה להיות מותר כו' כצ"ל:
בא"ד וזה מצינן לישב בדוחק ולומר כי החכם אינו מתיר אלא בפתח וחרטה ומשוי לי' לנדר טעות כו' כצ"ל:
בא"ד הכא ודאי יש לנו לומר בפשיטות דבמעיקרא קמתפיס דלא דמי ודוחק כו' כצ"ל:
בא"ד ויש ליישב בדוחק דמש"ה הביא הבעיא להודיענו הסברא דבמעיקרא קמתפיס דאי לא שמעינן בעלמא הא סברא לא נאמר לה הכא כו' כצ"ל:
בא"ד אלא אמרה ואני כמעיקרא כמו שחברתה אסורה עכשיו כו' כצ"ל:
בא"ד וכן בפ"ב דב"ק (דף יט) ביש שינוי לצרורות הש"ס מפרש בכמה פנים האבעיא איך נשאלה לתלמידים בבית המדרש כו' כצ"ל:
בא"ד מן (וה"ה דמצי למימר עד וחדא מינייהו נקטה כלומר) מוקף ונ"ב כל זה היא הגה"ה לשיטת תוס' דנקטו חדא קדישא:
בא"ד לפי שהאדם טועה לומר אחרי שיש בבשר קדושה כו' כצ"ל:

בא"ד ולכך איכא לספוקי אם דעתו אמעיקרא או אחר זריקה אבל הכא זאת האשה שאמרה ואני יש לנו לומר דודאי ר"ל דדעתה כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה ואי ס"ד כו' אלא ש"מ בכולא מלתא מיתפיס והא אשה שאמרה הריני בעקביך היא נמי מותרת אריכות לשון בעלמא הוא וה"נ דעת הבעל כו' כצ"ל:
בא"ד אבל בעל שבידו להתירה דעתו להתר יותר משאר מתפיס כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רב יהודה תני ברישא כו' כמתני' ודתני ברישא שניהם אסורין כו' כצ"ל:
דף מב גמ' ומה מי שנתכוין לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר כגון חתיכה ספק של שימן ספק של חלב נ"ב פי' שסבור על חתיכה שהיא ודאי שומן ואכלה ואח"כ נתוודע לו שהיתה החתיכה ספק שומן ספק חלב:
שם בגמ' איסי בן יהודה אומר כו' כגון שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן נ"ב פירוש היו שתי חתיכות וסבור ששניהם שומן ואכל אחת מהן ואח"כ נתוודע לו שאחת מהחתיכות היו שומן והשנית חלב ועתה גם השנית איננה והוא אינו יודע אם של שומן אכל ושל חלב נאבד או של חלב אכל ושל שומן נאבד או עו"ג אכלה שם ואי הני תרתי ה"א הני תרתי הוא דסגי להון בכפרה וסליחה דלא איקבע איסורא נ"ב פי' שיכול להיות שלא היה איסור כלל כי לא היה יותר רק חתיכה אחת והיא ספק שומן או חלב ואם היתה שומן לא היה כאן איסור:
שם אבל שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן דאיקבע איסורא נ"ב פי' כי איסור היה באין ספק אך הספק הוא אם הישראל אכלה אפשר הישראל אכל השומן והעו"ג החלב והאי טעמא איקבע איסורא רב נחמן אמרה בכריתות ע"ש והרמב"ם פסק כר"נ:
רש"י ד"ה ואת מאי ומתני' קתני דיכול להפר את שלה ובריית קתני דשניהם אסורים ואינו יכול להפר כצ"ל:
שם ד"ה ת"ר אישה הפרם וה' יסלח לה במה כו' והפר לה בעלה סליחה זו למה אלא ע"כ באשה שהפר לה בעלה כו' כצ"ל:
ד"ה דלא איקבע איסורא דאם הוא כדסבור דשומן הוא חלב אין שם כלל כצ"ל:
ד"ה קמ"ל דלא שנא לא ידע כולו ולא שנא לא ידע מקצתו מביא אשם תלוי כו' כצ"ל:
ד"ה ואחד אכלו לשם אכילה גסה נ"ב ע' תוס' כאן ד"ה פסח ורש"י הוריות ד"ה לשום אכילה גסה ע"כ הנכון כמו שכתב רש"י לפנינו אכילה גסה הוא ידוע רק שמוסיף או מחמת וכו' כי גם זה אמת שהאוכל הפסח לתאות רעבון כ"כ אינו מן המובחר וע' א"מ:
תוס' ד"ה על דבר זה ידו"ו ונשא סה"ד הכתוב עד סה"ד שייך לסה"ד דלעיל:

ע"ב תוס' ד"ה והא מתהניא מעבירה כו' דטובחן של רשעים רעה דכתיב השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע כו' כצ"ל:
דף כד רש"י ד"ה ונאכלין ליום אחד כלומר לכך יש עליהם עדיין תורת שלמים דנאכלים ליום אחד וכו' כצ"ל:
ד"ה מאן תנא דלא משעבד לה מאן הוא תנא דמתני' דקסבר שאם היתה כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה דתניא אדם מביא קרבן עשיר על אשתו כו' וכן בכל קרבנות שהיא חייבת קודם לכן ואפילו קרבן קבוע שאינו בעולה ויורד ע"כ נ"ב וקשה מאי אפילו אך בירושלמי כתובות פ' נערה איתא בזה"ל אפילו אכלה חלב או חיללה שבת ע"כ ושייך שפיר אפילו וזה כ"כ כוונת המפרש ואפילו קרבן קבוע היינו שאכלה חלב או שחללה שבת וקיצר במקום שהיה לו להאריך:
ד"ה ואלא היכי דמי דמשעבד לה דבעי' לאוקמי כרבנן כגון דאקנייה לה הוה דנפשה וחטאת תמות ואנן תנינן דתצא ותרעה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ואם משלה הבהמה כו' אע"ג דהפר לה כדמפרש לעיל (כ"א ע"ב) טעמא דמתניתין כו' כצ"ל:
ד"ה ה"ג ואינם טעונין לחם כשאר שלמי נזיר דכתיב על כפי הנזיר כו' כצ"ל:
ד"ה ה"ג היו לה מעות סתומים יפלו לנדבה היכא דהפר לה בגמ' מפרש טעמא דסתימים יפלו לנדבה לעולות למזבח דהיינו עולת נדבה ונסכיה באין משל ציבור וכן בכל דוכתי כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רב חסדא רבנן היא ומ"מ אם לא הפר לה היתה מקריבתה לחובתה כגון דאקני לה כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין דמי עולה כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה והא איכא דתני לוי במתניתין דאיתא במסכת מנחות ובתוספתא דנזיר כצ"ל:
ושאר כל שלמי נזיר לעיל איירי בשארא כצ"ל:
ד"ה ששחטן שלא כמצותן דמצותן להביא איל בן שתי שנים כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ואמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן ר"ת כו' ובשמעתין קיצר הש"ס וצ"ל שאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך כצ"ל:
ד"ה שלה הא דאמרן במתניתין היתה בהמה שלה היינו ממונה:
ד"ה אמר שמואל לאבוה בר איהי לא תיתוב אלא עמוד על כרעיך נ"ב ע' א"מ מה שכתב בזה ד"ה שלו דתנן כו' ובשילהי פרקין מפרש ליה למ"ד דהלכה דאיש מדיר בנו דכך נתקבל דיכול למחות בין הוא בין קרוביו לפיכך כו' כצ"ל:

ד"ה ונאכלין ליום אחד כחומר שלמי נזיר דשאר שלמים נאכלין לשני ימים ודינו כתודה כו' כצ"ל:
ד"ה היו לו מעות סתומים כו' והא בסתומין איירי בהך דינא דלעיל מינה אבל במתניתין דעד השתא איירי כו' כצ"ל:
ד"ה יפלו לנדבה כו' וי"ל דהתם משום כשהוא חי שייך למימר מימלך אבל כשמת לא שייך למימר מימלך והרי הם כתחלת הפרשה והרי הוא הפרושים גם לחטאת כו' כצ"ל:
דה כה תוס' ד"ה הלכה היא בנזיר כו' אע"פ שדמי חטאת מעורבין בהם ומדרבא לקמן מוכחא כשדמי חטאת כו' אבל אם דמי עולה ושלמים לבד מעורבין חציין עולה וחציין שלמים ע"כ כצ"ל:
ד"ה מפורשין לא מצית אמרת כו' בין ולד חטאת בין תמורת חטאת בין כי הכא דהמעות מפורשין והיפר לה בעלה כו' כצ"ל:
בא"ד וה"ה דמצי למימר דהלכה גמירי לה חמש חטאות מתות אלא ניחא לי' לאתויי תנא דבי ר' ישמעאל דתני חטאת מתה עולה תיקרב עולה שלמים יקרבו כל אחד כדיניו כו' כצ"ל:
ד"ה ואמאי הא גבי ולד כו' ושעברה שנתה והואיל דלא גמירי בשלמים ועולה מהיכא תיתי שימותו ע"כ כצ"ל:
ד"ה אי לאו קרא ה"א ולד חטאת בכ"מ שירצה בגבולין ימותי אבל מעולה ומשלמים יביאם לבית הבחירה ע"כ כצ"ל:
ד"ה קתני יכול אף ולד חטאת כו' פריך הכי דמשמע דאי לאו קרא ה"א תנהוג בתמורת אשם דין אשם כדין שנוהג בתמורת עולה דין עולה וליתא כו' כצ"ל:
בא"ד כדכתיב תשא ובאת ועשית עלתיך הבשר והדם ולד חטאת ותמורת אשם לא תשא כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה ר' עקיבא אומר כו' דנפקא לי' מהלכתא דלא קרב אשם דרשינן הוא לכדר"ה כו' כצ"ל:
ד"ה ניתק אין לא ניתק לא פי' דהוה אמינא דכשר מדלא קאי להכי כו' כצ"ל:
בא"ד עד שיעקרנו בפירוש לשם עולה הא מהלכתא ה"א בלא עקירה נמי כשר לעולה כו' כצ"ל:
בא"ד ומשני דאמר קרא הוא בהווייתו יהא הוא לאחר כפרה עומד לעולה יהא אף לפני כפרה כמו שעתיד להיות כו' כצ"ל:
ד"ה אמר מר הלכה הוא בנזיר כו' והעולה יביא מביתו הג"ה וצ"ל שבשעה שהפריש המעות תחלה כו' ובפרק טרף בקלפי (דף מא) איתא מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו

ואין מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו משמע דאין יכול להביא מכולן חטאת מיירי דאמר לקרבנות טומאתו אי נמי שהפריש כו' כצ"ל:
דף כו רש"י ד"ה שהפרישו מעות לקיניהן ואח"כ העשירו אם חייבי חטאת ועולה הם כגון מצורע אם רצה להוסיף עליהן כו' כצ"ל:
ד"ה תנא נזיר וחייבי קינין דדמו לי' דנזיר טמא נמי מביא קינין והואיל כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה מת והיו לו מעות סתומין כו' וא"ת במאי דמי לנזיר י"ל בהאי שמביאין על דבר אחד שני קרבנות כו' כצ"ל:
ד"ה ולאפוקי מהאי תנא כלומר כו' וכשמפריש מעות לשתיהם אין יכול להביא מכולן אחת מהן סה"ד כצ"ל:
ד"ה הא דאמרת מפורשים לא ששנינו במשנתנו דמי חטאת ילכו לים המלח וכו' כצ"ל:
בא"ד וסתומים דיפלו לנדבה היינו כי אמר לקרבנות נזירותי הגה"ה יש לתת טעם כו' עד סוף הגה"ה זו אחריו הגה"ה שנית איכא דאמרי כו' אבל אמר לנזירות גרידא שלא הזכיר קרבנות יוכל להביא בכולן קרבן אחד דלמקצת נזירותי משמע כו' כצ"ל:
בא"ד וכיון דההוא תנא איירי כגון דקאמר לחובתי משו"ה מסיים דילכו לים המלח כו' כצ"ל:
בא"ד בשלמא לפי' ראשון ניחא אלא לפי' שני מאי מפקא וי"ל כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה אבל בהמה הרי היא כמפורשת כו' וכיון דהויין להו כמפורשין חטאת תמות ועולה ושלמים יקרבו כו' כצ"ל:
ד"ה מאי טעמא דרבנן דרב נחמן ורב נחמן בר יצחק דאמרי מעות הוו כסתומין ולא בהמה ולא נסכא ולא סואר כו' כצ"ל:
ד"ה אלא מעתה מעות ולא עופות כו' כצ"ל:
ד"ה וכ"ת ה"נ אלא הא דאמר רב חסדא אין הקינין מתפרשות כו' בלקיחת בעלים מן השוק ואם נאכל אחד מהם כו' כצ"ל:
בא"ד וכדרב חסדא נסכא וסואר של קורות נמי כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה תניא כוותי' דרבא כו' ומועלין בכולן שמשתמש בדמי עולה כו' כצ"ל:
ד"ה והשאר כו' ולר"ש בן לקיש כדאית לי' מקרא סה"ד כצ"ל:
ד"ה אבל בהמה הרי היא כמפורשת ולכאורה כו' כמו כבשה שהקריבה חטאת וכבש שקרב עולה ואיל שקרב שלמים וכמפורשין דקאמר ר"ה כו' כצ"ל:
בא"ד דממעט נמי ממעות דהיינו כנסכא וסואר קורות כו' כצ"ל:

בא"ד והא דקאמר ר"ה כמפורשת ר"ל כמפורשת בתערובת מאותן כולן כמו מפורשין דלעיל גבי אלא אפי' לחטאתו ולעולתו ולשלמיו מפורשין הם דהוי פירושו מפורשין בתערובת דמתין והולכין לאיבוד כו' כצ"ל:
בא"ד מ"מ ראוי לקרבן אחר דאיכא נמי בבהמה וא"ת כו' כצ"ל:
ד"ה אבל נסכא לא כו' אבל סואר קורות העומד לבנות האי אבל כו' כדפרישית דאין דרך למכור כספים מיד עד שימצא אדם הצריך להם וימכרם ביוקר ולר"נ בר יצחק נסכא נמי חשיב סתומין כו' כצ"ל:
ד"ה אלא מעתה מעות ולא עופות כו' וא"א לומר כן דאווזין ותרנגולין לא חזיא לשום קרבן לא חיילא קדושת הגוף עליהן ויכול למכרן לאלתר בלא מום והוי להו כבהמה בעלת מום כו' כצ"ל:
בא"ד לכך נ"ל דמיירי ודאי בקינין וגם בחייבי קינין כמו זב וזבה וכיוצא בהן דשייך בהו דין סתומין כו' כצ"ל:
דף כז בגמ' אמר ליה התם נ"ב לרש"י דהן המה דברי רב פפא לרב שימי בר אשי האמור בריש העמוד א"ל ולטעמיך וכמו שפרש"י ד"ה אמר לי' בסה"ד והא דמותבינן לך והכל מאמר ר"פ לר"ש היה צריך להיות במקום א"ל אלא וכן הד"ה ברש"י אלא אבל לא עלינו לשבש הגמ' כי לפי' תוס' ניחא שפי' שפיר דהאי א"ל ר"ש ב"א אמר לר"פ ולדבריהם שפיר נכון א"ל:
תוס' ד"ה וכי תימא ה"נ כו' וא"ת ומאי פריך והלא הא דאמר מעות ולא בהמה כו' כצ"ל:
בא"ד וי"ל דהכא נמי כיון דלא פירשו הבעלים בשעת לקיחה כו' כצ"ל:
בא"ד היכא דלא פירשו ובירורו הבעלים בשעת הלקיחה ושמא דעתם לבררם כו' כצ"ל:
בא"ד ולאוכוחי דלא מהני פרישת הבעלים ביני וביני לפי שיטת הר"ם כו' כצ"ל:
בא"ד דהא דקאמר מעות ולא בהמה ולא נסכא וכו' האי טעמא משום שהייה כו' כצ"ל:
בא"ד אלא משום דאין לך אלא כלשון ההלכה כו' כצ"ל:
בא"ד שלא תאמר דהלכה נתקבלה בכל מילי דלא חזו להקרבה דומיא דמעות כמו נסכא וסואר קורות ופרים לגבי נזיר שנופלים לנדבה זה אין לך לומר ודוקא מעות גמירי הלכך אין לך אלא ההלכה כו' כצ"ל:
בא"ד כיון דדמיא למעות לגמרי הך דחזיא לדמי לאלתר כו' כצ"ל:
בא"ד ועוד דא"כ הוה לי' למימר אין הקינין נקבעות דהוי משמע דדוקא לענין קביעות קאמר דאיזו לחטאת ואיזו לעולה לא מהני קביעות הבעלים כו' כצ"ל:
בא"ד מדקאמר מתפרשות משמע על כל מילי קאמר אין להם דין פירש אלא דין סתומין אף לענין דחשיבי כסתומין ליפול לנדבה כו' כצ"ל:

בא"ד אבל אם העופות עצמן נשתיירו כגון שמתו הבעלים קודם הקרבת כו' כצ"ל:
ד"ה ואמאי האמרת בהמה לאו כמפורשת דמיא כלומר כו' ה"נ מחמת שהן ראויין לנזיר לא הוה לן למחשבינהו לגמרי כמפורשין כו' כצ"ל:
בא"ד וי"ל חדא דלישנא לא משמע הכי כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה הריני נזיר ע"מ שאגלח על מעות אבא אין זה מגלח על מעות אביו היו לו מעות סתומין כו' וסדר המשנה אינו כן נ"ב פי' כיון שמתחיל כיצד מגלח על נזירות אביו היה לו לפרש תחלה מגלח על נזירות אביו אבל לפרש אחר כיצד מגלח על נזירות אביו אינו מגלח זה אינו סדר המשנה פי' אין דרך לשנות כך ומתרץ אלא רב המנונא וכו' אבל בסיפא דברייתא (דף ל ע"ב) מפרש כיצד אינו מגלח לא כרב המנונא שמפרש אינו מגלח כגי' רש"י וב"ח ובסיפא דברייתא מפרש אינו מגלח כמו שמפרש סיפא דמתניתין (דף ל ע"א) מגלח היינו בזמן שהיו הוא ואביו נזירים ועל המתניתין (שם) לא קשיי לי' למה שונה מעיקרא אינו מגלח כיון דבמתניתין אינו שונה כיצד אמרו האיש מגלח וכו' רק תיבה אחת כיצד ותו לא כשמפרש אח"כ אינו מגלח אין זה נגד סדר המשנה ע"כ נחזור לתיקונים בלשון רש"י אלא רב המנונא דבעי לאתויי פירכא מינה טריחא לי' כו' כצ"ל:
בא"ד אבל בסיפא דברייתא מפרש כיצד אינו מגלח על נזירות אביו כדמפרש בסיפא דמתני' מגלח על נזירות אביו כצ"ל:
תוס' המשך מעל"ד שאין לנו למעט אלא דבר הדומה למעות דלא חזיא להקרבה כגון פרים דלא חזו לנזיר להקרבה כו' כצ"ל:
בא"ד שנתפרש במעות סתומין יפלו לנדבה וה"ה עופות דודאי סתומין ויפסלו לנדבה ומשני לי' רב שימי ואמר לי' ולקח ועשה אמר רחמנא אי בלקיחת בעלים אומר כן כלומר ואם לא פירשו הבעלים בשעת הלקיחה הוו כסתומין וה"ה דרב הונא דאמר בעופות דהוו כסתומין לפי כו' כצ"ל:
בא"ד וכן איל מפורש בפסוקים להדיא דקרב שלמים כו' כצ"ל:. בא"ד ולא נאמר אי שלשה פרים הוו כסתומים ה"נ הוו כסתומין כדסבר המקשה כצ"ל:
ד"ה ה"ג בזמן שאביו כו' שאני מגלח על מעות אבי זהו שמגלח כו' כצ"ל:
ד"ה היתה לו בהמה מפורשת כו' דניתן להם דין מפורשים בתערובת דימותו ולא ניתן להם דין מעות כו' כצ"ל:
ד"ה מאי איריא דתני מעות כו' למיתני דין סתומים ומפורשין הכל בבהמות סה"ד כצ"ל:
אח"כ צ"ל ד"ה מאי איריא כו' אבל במתניתין קתני מעות מפורשין להכי קתני ברישא הכי מעות סתומין כו' כצ"ל:

ד"ה מתיב רבא קרבנו בפרשת אשר נשיא יחטא ושלשה כו' כצ"ל ד"ה ה"ג אבל יוצא במעות וכו' ואע"ג שהמעות היו מופרשים לחטאת אביו כו' כצ"ל:
בא"ד כיון דבשום דוכתא מצינו דמגלח על מעות אביו כו' כצ"ל:
ד"ה אבל יוצא בקרבן שהפריש לעצמו כו' ואע"פ שדרשנו כבר שלשה קרבנו עתה בא לדרוש על חטאתו עד שיהיה קרבנו לשם חטאתו ואפי' אדם אחד כצ"ל:
דף כח גמ' בזמן שהן סתומין ת"ל קרבנו כצ"ל כגי' רש"י:
שם יכול לא יצא בבהמה שהפריש לעצמו אפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה מן הקלה על החמורה כו' כצ"ל:
שם שכן אם הפריש לעצמו מעות על החלב כו' כצ"ל:
שם במתני' רבי אומר אף כו' כצ"ל מאיר ליתא לא במשניות ולא בתוספתא:
רש"י ד"ה מן החמורה על החמורה מחלב לדם מחייבי מיתות לחייבי מיתות בשוגג כצ"ל:
ד"ה ת"ל וכפר עליו הכהן כו' שאע"פ שמעל לא כיפר שהרי לא מעל במזיד כצ"ל:
תוס' ד"ה שהרי לא ועל כו' ולא נפיק לחולין בהכי לא מעל כיון שלא נהנה ממנה ולא כפר במזיד דלא עשה כלום שאינו יכול להתכפר בקרבן של חלב על דם כלל לא מעל אם עשה כן בשוגג כו' כצ"ל:
בא"ד ואחרי שאנו רואין בשוגג דלא מעל דין הוא כשנתכוון כו' כצ"ל:
ד"ה על חטאתו וכפר הכהן על חטאתו בכבשה דיחיד כתיב דבמזיד אינו יכול כו':
בא"ד ובשוגג אמר ומעל וכיפר ולא במזיד ומיהו אולי הוה ילפינן מזיד דכפר ת"ל על חטאתו אע"ג שדרשנו כבר על חטאתו כו':
ד"ה נזרק עליה אחד מן הדמים כו' ואי משום שצריכה לגלח ומאוס עליו אשה מתגלחת כו' כצ"ל:
ד"ה ה"ג אי אפשי באשה מגלחת שצריכה לגלח בסוף נזירות טהרה כדכתיב בקרא ולת"ק כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' אלא הכא במאי עסקינן ששחט חטאת בריש כדתנן כו' כצ"ל:
מתני' האיש מדיר את בנו נ"ב כל זמן שלא הביא שתי שערות כיצד גילח נ"ב אחר שהפריש עליו קרבנות הנזירות כמו שמפורש במשנה גמ' מתחיל אשה לא כמו שמפורש במתני' ואין האשה מדרת את בנה לפיכך לא גרס תוס' איש אין אבל כי אין צורך לדייק מאיש אין:
תוס' ד"ה משום הפסד קדשים כו' ויותר הבשר באכילה כדין הזבחים שנזבחו שלא לשמן כו' כצ"ל:

ד"ה כבשי עצרת ששחטן כו' וקאי אירישא שלא לשמן אלא לשם שלמי נדבה וע"י כן הותר הבשר באכילה ואי לית ליה כו' כצ"ל:

בא"ד וי"ל דלא דמי דהתם קודם שחיטה היפר לה ובין בזריקה ובין בשחיטה עומד שלא לשמן אבל הכא דבשעת שחיטה היה עומד לשמן ועתה בשעת זריקה עומד שלא לשמן לא מתכשר שלא לשמן וצ"ע דלהך כבשי עצרת נמי לא דמי דהתם לא נשחטו לשמן אבל הכא כיון דנשחטו לשמן שמא לא מכשרי שלא לשמן דבפרק התכלת (דף מז:) מיבעיא להש"ס הא כבשים ששחטן לשמן ואבד הלחם מהו שנזרוק דמן של כבשים שלא לשמן להתיר בשר באכילה וא"כ הא דקאמר יזרוק מיירי שנשחטו שלא לשמן כצ"ל. ונ"ב לכאורה מוקשה למה להם לתוס' להביא ראיה ע"ז הא מפורש בהברייתא ששחטן שלא לשמן אך בתוס' מנחות ד"ה או ששחטן לפני זמנן וכו' כותב דאף ששחטן לשמן כשרין ובזה שפיר נכון שכופל התנא ששחטן לאשר הוא באופן אחר בתחלה תני אם השחיטה שלא לשמן ואח"כ תני אף שהשחיטה היה לשמן אך היה לפני זמנן או לאחר זמנן ובזה מתוק דברי תוס' כאן כי מהברייתא עצמו אין ראיה להקשות שי"ל שר' זירא מקשי מלפני זמנן ולאחר זמנן שהיה השחיטה לשמן ובכל זאת מותר לזרוק הדם שלא לשמן ע"כ מוכרח תוס' להביא ראי' דהא יזרוק דוקא על נשחטה שלא לשמן קאי ולא על ששחטן לפני או לאחר זמנן דמירי אף לשמה וקשה מאי מקשה ר' זירא מכאן לר"ע שהוא אמר הפסד קדשים בשנשחט לשמן. נחזור לתוס' משם והלאה בא"ד וצ"ל דלא דמי דהתם כבשים מוקבעים בשחיטת זבח ועיקר הזבח בלחם מתכשר הלכך כי אבד לחם נמצא הזבח מיפסל והוי כמו אבד הבשר אבל הכא כיון דסתמא כשר כמו לשמן כדאמר בריש זבחים (דף ב') השתא נמי דשחטו לשמן משום תקנה נעשה כאלו נשחט סתמא לענין להתיר לזרוק דמן אי דשחט עולה או שלמים הכי נמי סה"ד והכל כן צריך להיות:

ד"ה דתנן אם גילח כו' דלא תימא דוקא על השלמים הוא דתנן במתניתין נזרק אחד מן הדמים דדוקא גילח על השלמים יצא דכתיב בו' כצ"ל:

ד"ה איידי דזוהמא דיש בהם זוהמא ואינו מגופה כו' כצ"ל:

ד"ה בנו אין בתו לא דכך הלכה היא קסבר בנו דשייך במצות לכשיגדל מוטל על האב לחנכו תימא הא דאמר בעלמא כו' כצ"ל:

ד"ה בנדרים לא אשכחן דאינו מדיר בנו בנדרים כגון להביא קרבן או שיקבל עליו לקיים מצות סוכה ולולב כצ"ל:

ד"ה קסבר כל חינוך דלא חשיב כגון חינוך דנזירות בזיוני הוא דמגלח שערו ולא ניחא להו לבזותו הלכך יכולין למחות ויש גורסין דלהחשיבן וה"פ כל חינוך הוא להחשיבו וזה בזיונו הוא לו סה"ד:

דה כט תוס' ד"ה קסבר חולין שנשחטו כו' וכן מותר להביא הלחם מן הסל והזרוע בשלה מן האיל כו' כצ"ל:

ד"ה משום הכי כי מיטמא כו' והא לא קשיא לי' הא קאכיל טרפה דמליקה מן העורף וה"ל נשברה חוט השדרה דאיכא למימר דסבר לי' כמ"ד אף מחזיר הסימנים כו' כצ"ל:

ד"ה ה"ג וסבר ר"י בר"ח הכי כו' ולא גריס ר"ח הכי דר"י בר"ח כו' כצ"ל:

בא"ד וחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וסבר ריב"י הכי והתניא ריב"י אומר כו':

ד"ה וסבר ריב"ח הכי והתניא מנין לחטאת העוף הבאה על הספק כו' כצ"ל:

ד"ה לזכר ולנקבה כו' וצ"ע דזה נמי דבר פשוט דפרשה באשם תלוי כתיב גבי איש וגבי אשה דכל התורה כולה בלשון זכר ונראה לר"י דמיירי בזב שמביא על הזיבה מה הזכר מביא חטאת עוף אף נקבה מביאה חטאת עוף ומה הוא כו' אף היא נמי מביאה חטאת העוף כשהיא ספק זבה כו' כצ"ל:

ע"ב מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא ודלמא מיחייב עליה בתרין איסורין מדרבנן כצ"ל:

רש"י ד"ה ר' סבר מופלא הסמוך לאיש מדרבנן הוא דבודקין את נדריו אם יודע למינדר שמקיים את דבריו והך הלכה למשה מסיני הוא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה וא"א כ"ע כדי לחנכו כו' וקשה היכי מצי סבר רבי לחנכו דבפרק שני דחולין (ד' כח) משמע דסבר דיש שחיטה לעוף מן התורה כו' כצ"ל:

בא"ד דנייתי ולא יאכל כמו חטאת העוף שבא על הספק דבסמוך (ד' כח) כצ"ל:

ד"ה אמר לו רבי אל תצטער כו' ולכך מקשה הש"ס בשלמא כו' כצ"ל:

דה כ רש"י ד"ה קאי בנזירות דידיה כו' אהא בשביל עצמי ואי אייתי שתי שערות לבסוף שלשים שהזירו אביו קאי בנזירות דאבוה כו' כצ"ל:

ד"ה ואי אייתי באמצע כו' אם אינו נתפס בשביל אביו ואפילו דקאים בשתים עשרה והגיע לעונת נדרים ועדיין לא הביא ב' שערות חל עליו נזירות שלו כו' כצ"ל:. ד"ה ואי דאייתי במיצעי אחר שהדירו אביו כו' דהא הביא ב' שערות במיצעי דאי מייתי במיצעי דודאי השתא אייתי כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ואמאי הא ברשותיה דאב קאים ואפילו הוי גדול לענין דנדרו נדר דהיינו משהגיע לעונת נדרים ותנא קמא ס"ל עד שיביא שתי שערות מצי מדיר ליה אלא דאמר אהא כו' כצ"ל:

ד"ה ה"ג אי אייתי ב' שערות מעיקרא כו' אם לא יביא ב' שערות עד לבסוף ל' יום אישתכח דודאי כו':
בא"ד וא"ת ואמאי לא פריך הכי ממתני' דהאיש מדיר בנו בנזיר כו' כצ"ל:
בא"ד אבל אהא קא קשיא לי' דקאי לי' אחר שנת י"ג שנה לת"ק מדקמייתי למיבדקי' אם הביא אם לאו כו' כצ"ל:
ד"ה הניחא לריב"י דאמר עד שיגיע לעונת נדרים והוא עומד בשנת י"ג ליכא למיחש כו' כצ"ל:
בא"ד דנהי נמי דאין מדירו כשהגיע לעונת נדרים אכתי קאי בקטנותו וכל כמה דלא הדר בי' הוא בנדר אביו וגם שמא לא יוכל למחות באמצע אלא לרבי דאמר עד שיביא שתי שערות והביאו לבדקו בשנת י"ד לידע אם הביא שתי שערות אם הביא במיצעי מאי כצ"ל:
ד"ה לרבי ליכא תקנתא עד דיתיב דידיה כו' דאז ממה נפשך איכא שלימים או לפני הבאת סימנים כו' כצ"ל:
ד"ה פשיטא הא בלא הלכה ידעינן כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה ואת"ל פליגי ארישא הוא דפליגי רבנן דאמרי שאף בזה מגלח על נזירות אביו כו' כצ"ל:
בא"ד סבירא להו לרבנן דזהו מגלח ומאי דקאמר ר' יוסי בסיפא דזהו מגלח סבירא להו לרבנן דאינו מגלח כצ"ל:
ד"ה ופלגא הוי כו' כלומר וחולקין אותו בשוה כו' כצ"ל תוס' ד"ה ופלגא הוי פליגי זה נוטל החצי כו' כצ"ל:
ד"ה בעי רבא כו' הלכתא גמירי לה ולא מן הדין והלכך לא בעי גלוחי לפום מאי דשקיל
דאע"פ דשני פשוטי פלגי מ"מ אינו כשאר ירושה לענין שיטול הבכור פי שנים כו' כצ"ל:
בא"ד ואת"ל ירושה גמירי בחולין הוא דאית לי' פי שנים כו' כצ"ל:
ד"ה אביו נזיר עולם והוא נזיר סתם כו' הא פשיטא דמגלח כיון ששניהם האב והבן כו' כצ"ל:

פרק חמישי

תוס' ד"ה בית שמאי אומרים כו' ותצא ותרעה בעדר כלומר אם כן אמרתם בהקדש טעות דפלגיתו עלן כצ"ל
דף לא רש"י ד"ה הכא נמי כו' ולא השתא כי נפק לבן ברישא כו' כצ"ל:
ד"ה והא שור שחור קאמר דמשמע כו' דמי לא עסקינן דלית לי' אלא חד שחור ואהא קאמר דאם יצא כו' כצ"ל:

ד"ה א"ל אין ודאי הקדש בכוונה הוא כו' דהוי משמע שיצא תחלה לשאר שחורים אבל כיון דאמר כו' כצ"ל:
בא"ד הרי לבן ואדום שהקדיש מוקדשים וב"ה אומרים כו' כצ"ל:
בא"ד ולב"ש אמאי הוי שור לבן שיצא עכשיו הקדש נימא הא דאמר שור שחור שיצא ראשון כו' כצ"ל:
ד"ה וסברי ב"ש הקדש בטעות לא הוי הקדש כו' מי שנדר בנזיר ונשאל לחכמים למה שנדר והתירו לו כו' כצ"ל:
ד"ה לא לעולם ב"ש סברי כו' דלדידן ס"ל דהקדש בטעות לא הוי הקדש והכא בכוונה הוא אלא דאטעייה כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה אלא הכא במאי עסקינן דקאים בטיהרא בצהרים ואמר שור שחור שיצא מביתי כו' כצ"ל:
ד"ה אמר להו אי הוה ידענא דלבן נפק לא אמרי שחור כו' ואמר להו אי הוי ידענא דלבן עתיד למיפק לא אמרי שחור אלא לבן כו' כצ"ל:
ד"ה כי מקדיש בעין רעה מקדיש וקאמר ב"ש דלבן הוה הקדש ש"מ דלבן הוה גרוע טפי דאם איתא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה נשאל לחכם והתירו כו' ולכך אפי' ב"ש מודו דתצא ותרעה בעדר כיון דנעקר הנדר לגמרי כי אמר לקרבנות נזירותו ואינו נזיר לא אמר כלום והוי כאדם שאינו מחויב חטאת ואמר בהמה זו לחטאת לא אמר כלום אפילו לב"ש כצ"ל:
ד"ה אמרו להם ב"ה לב"ש אי אתם מודים כו' ולא חשו להשיבם אמיתת החילוק כצ"ל:
בא"ד ואפילו לר' אלעזר נראה דלא דמי דהתם הנדר חל רגע אחד דמיפר בלא חרטה וכו' כצ"ל:
דף לב גמרא הקדש שקדוש בכוונה לא כל שכן ולא היא וי דהקדש בדעתא דמרי תלי נ"ב בעל לקט הקוצרים בירר לעצמו פי' תוס' בזה ולא ידעתי למה אם מפני שבירושלמי איתא כן לדעתי אדרבא מזה מוכח כפי' רש"י שתלמודנו הבבלי חולק בזה על הירושלמי ואסקי כר"ח ורבה בר"ה וכן משמע מפשטות לשונם שאיפרך ר"נ כפרש"י והרמב"ם כ"כ פוסק טעותו וכש"כ כוונתו ששנים סברי כן נגד אחד וגם כיון שמפשט לשון הגמ' כאן נראה בעליל דמסקינן כן טעותו וכוונתו והלכה כבבלי נגד הירושלמי כי אם היה פשט הגמ' כאן כפי' התוס' היה הגמרא מברר הדבר כמו שמבורר בירושלמי דב"ה חד מן תרי נקט:

רש"י ד"ה אי רבנן קשיא נזירות מועטת כו' אלא איידי דלא מצי למיפרך מדר' יוסי אלא מנזירות מרובה נקיט נמי לגבי רבנן נזירות מועטת נ"ב וז"ל אורח מישור משום דלפי הגי' דהכא (כי בנדרים גי' אחרת) ר' יוסי אומר דיו ל' יום משמע בין נזירות מועטת בין נזירות מרובה מונה ל' יום ואח"כ מתירין לו ולא נשמע לר' יוסי גבי נזירות מועטת דצריך למנות איסור כימים שנהג היתר רק זו נשמע לר' יוסי שפיר בנזירות מרובה אע"פ שקיבל עליו בנדר כמה אלפים יום סגי אם נוהג עוד ל' יום בטהרה ואח"כ נזקקים לו לשאול על נדרו לכך פריך לר' יוסי מנזיר מרובה ע"כ:

ד"ה איבעית תימא ר' יוסי מתני' אפילו בנזירות מרובה כו' כצ"ל:

ד"ה ואיבעית תימא כרבנן כו' וקי"ל דכל בד"א אינו אלא לפרש כלומר דת"ק דהיינו רבנן בנזירות מועטת קמיירי דינהוג איסור ומשום הכי קשיא להו נזירות מועטת דקס"ד דמתני' מיירי כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה מי שנדר בנזיר והלך להביא כו' וא"ת והא מדחשבינן בכל דוכתי פתח כי אמר לי' אדעת מאי דהוי משנדר ואמאי הא נולד הוא כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה ר' טרפון אומר כו' דגבי נזיר כתיב איש כי יפליא שצריך להפליא ובהך קבלת נזירות כו' כצ"ל:

בא"ד דאי אומר הכי היה ודאי נזיר לר"ט לפי שהאמת הוא שאין שניהם נזירים ולא כולם נזירין אפילו הרביעי שאמר שאין אחד מהם נזיר כצ"ל ד"ה רבי שמעון אומר יאמר כו' דשמא לאו נזיר הוא ומייתי חולין בעזרה לכך התקינו שיאמר כל אחד כו' כצ"ל:

בא"ד ויצא ידי חובה ממ"נ ויהי' מותר ביין ובתגלחת כו' כצ"ל:

דף לג תוס' ד"ה הרי כולם נזירות כו' שכן משמע דיבורו יש בכם אחד שאינו ודאי נזיר והאמת הוא כן אותו שלא כוון לאמת והשלישי שאומר כולכם נזירין שעל כולכם ספק נזירות גם זה אומר אמת לכך שלשה אחרונים ודאי נזירים לר"ש דאין צריכין תנאי כו' כצ"ל:

בא"ד וכן האחר שאומר שאין אחד מכם נזיר משמע שאין אחד מכם ודאי נזיר ומשמע שידע בעצמו כו' כצ"ל:

ד"ה מאי טעמא דב"ש כו' כדדרשינן בפרק שני דתמורה (דף יז) מ"ט דר' יוסי בר' יהודה יהי לרבות כו' בא"ד:

ומפרש ר' יוחנן התם בתמורה כסבור לומר שתמורתו עולה ואמר שלמים כגון עולה ושלמים כו' כצ"ל:

ד"ה וב"ה הנ"מ תמורה כו' ופריך לטעמא דב"ש ולב"ש מאי אלו אמר כו':

בא"ד ואמר לבן דחל תמורה על הלבן מקיימין מה שהוציא בפיו כו' כצ"ל:
בא"ד דאלו קאי בצפרא ואומר הרי זו תמורת זו לחצי היום כלומר כשיגיע חצי היום השני אז יחול הקדש בתמורה מי הוי תמורה מההיא שעתא שנדר מן הבוקר למעול בה אלא עד דמטי חצי היום אז איגלי מלתא דהוי תמורה דבתמורה עצמה לא נוכל לשנות דבריו ה"נ לכי איגלי מלתא כלומר במשנתנו ג"כ לא נשנה דיבורו כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רב פפא לכך נאמר כו' וכאן אנו סותרין דבריו אם אנו מקדישין הלבן אלא הא דקתני מתני' הקדש אשחור קאי כו' כצ"ל:
דס"ל לרב פפא דהקדש בטעות לא הוי הקדש ופי' במתני' לא כדס"ד מעיקרא כו' כצ"ל:
ד"ה וסברי ב"ש הקדש בטעות לא הוי הקדש לרב פפא פריך והתנן מי שנדר בנזיר מתני' הוא בפרקין ומפורשת תני במתני' תצא ותרעה בעדר ובסיפא דמתני' קתני אמרו להן כו' כצ"ל:
ד"ה ת"ש ששה שהיו מהלכין בדרך כו' והא הכא דהקדש בטעות הוא והוי הקדש כלומר נזירות דטעות הוא שהרי אחד מן הראשונים לא נמצאו כדבריו כו' כצ"ל:
בא"ד דמתני' דשור שחור פי' דהלבן קדוש דיש לנו לפרש דבריו כו' כצ"ל:
ד"ה אביי אמר לא ס"ד דקאי בצפרא כו' שכבר יצאו הבהמות מן הבית לרעות במרעה ואמר שור שחור שיצא כבר מביתי ראשון לכל השוורים הן לשחורים הן ללבנים לי הוי הקדש כו' כצ"ל:
ע"ב בא"ד ואמר אי הוי ידענא דלבן נפק ה"א לבן בהא אפילו ב"ש מודו דלא הוי הקרש כו' כצ"ל:
בא"ד ואנן סהדי לכתלה כי אמר שור שחור דוקא לשור שחור קמכוין שאם דעתו שיצא השחור תחלה אטו נביא הוא כו' כצ"ל:
בא"ד יש לנו לומר שהיה דעתו לכל שיצא ראשון ומה שהזכיר שחור לפי מה ששמע פסיעות רגלי השור כו' כצ"ל:
ד"ה דינר זהב כו' ואמר אלו ידענא דשל כסף עלה בראשון לא אמרתי דינר זהב כו' כצ"ל:
ד"ה תנן שור שחור כו' ומשמע דהלבן קדוש כדתריץ אביי וקס"ד כי מקדיש אינש כו' כצ"ל:
ד"ה אמר לך רב חסדא כי אמר לך אנא בתורא קרמנאי באותה מלכות כך שם האומה קרמונה כו' כצ"ל:
ד"ה והאמר רב חסדא אוכמא בחיורא לקי שנפחתו סלעים דחיורי מחמת השחור שביניהן וכיון דאוכמא עורו חשוב יותר משל לבן ס"ל למקשה דאינו מעולה שור הלבן משור השחור כולי האי דיהיה עדיף ממעלת עור שחור על של לבן כי אמר רב חסדא

למלתא קמייתא בתורא קרמונאי שהלבן חשוב על השחור לכל דבר ואידך מלתא דרב חסדא בשוורים דעלמא דאז ודאי אוכמא למשכי' ולכך כו' כצ"ל:
עמוד שני המתחיל בכולן יין יסתור הכל ואם שותה שני ימים ביין צריך שימנה שני ימים אחרים בלא שתית יין וה"ג אי רבנן קשיא נזירות מרובה פי' אפילו מרובה דבין נזירות מרובה כמו ק' ימים ושתה ששים יום יין סותר הכל ובין נזירות מועטת כגון שלשים יום ושתה כ' ימים צריך למנות כ' ימים אחרים ומתני' משמע דמונה משעה שנדר ואפילו תאמר מקצת ימים שנדר שאינו סותר הכל כו' כצ"ל:
ד"ה א"א ר' יוסי כאן בנזירות מרובה מתני' בנזירות מרובה ושלשים יום סותר ושלשים יום יעלו לו למנין:
ד"ה כאן בנזירות מועטת והא דקאמר ר' יוסי כו' כצ"ל:
ד"ה וא"א רבנן מאי משעה שנדר כו' אבל ודאי אם קודם ששתה יין מנה מקצת נזירות אותם ימים אינו סותר אפילו לרבנן דשתיית יין מדרבנן בעלמא פי' א"מ שהכא שאסרו הוא מדרבנן כי אינו סותר לפיכך מה שמנה נזירות עולה:
ד"ה א"ר ירמיה מדב"ש נשמע לב"ה כו' כאדם שאומר זו לחטאת והוא אינו בר חטאת הכא נמי לב"ה אע"פ דאמרי דתמורה בטעות הוי תמורה דבהא מודו ב"ה כדדרשינן מיהיה לרבות שוגג כמזיד כצ"ל:
ד"ה טעותו ולא כוונתו דאי במתכוין קרא לתשיעי עשירי אינו קדוש:
ד"ה אבל פותחין בתנאי נולד כו' ופי' אלו באו בני אדם אליך בשעה שנדרת והיה מיעצך אולי יחרב בית המקדש טרם כלות נזירותיך כלום נדרת כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רב יוסף אי הואי התם ה"א להו כו' והשלישי בבא יום הגדול והנורא לא ימיש לנצח ורש"י פי' כתרגום יונתן הפסוק בענין אחר בירמיה כצ"ל:
ד"ה נהי דידעי דחרב מי ידעינן אימתי ולא ידעינן לאימת והא כתיב בדניאל שבועים שבעים נחתך על עמך כו' כצ"ל:
דף לד רש"י ד"ה ר"ש סבר כיון דאלו לא נגנב כו' והכי נמי בהאי דהרתיע לאחוריו כיון דאלו אתי לקמן ידעינן ביה דהוא פלוני שזה נזר עליו הוי נזיר השתא נמי ליהוי כו' אלא יאמר אם כדברי היה הריני נזיר כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רב ששת כו' וחזר אמר כל נזיריות המתחלקות על בני אדם על הכוי הרי הן עלי כגון שאמר מעכשיו מקבל אני עלי והריני נזיר בין שזו חיה בין שזו אינה חיה כו' כצ"ל:
שם בל"א אמר רב ששת כגון דאמר הריני נזיר ונזירות הכל עלי כדלעיל וכו' כצ"ל:
תוס' ריש העמוד לב"ה בטעות לא הוי נזירות אימא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה והתניא כו' ואי קשה כו' וי"ל כו' עד סה"ד:

וצ"ל דמפרש טעמא מקרא ונ"ב ועוד נ"ל משום דר"י בר פלוגתיה דר"ש אליבא דר"ט נקיט לה מקשי אי אליבא דר"ט נקיט קשיא דידי' אדידי' משום הכא מייתי הברייתא דמפורש בה ר"י אומר משום ר"ט אין אחד מהם נזיר:

ד"ה בשלמא כו' כגון דהוו גברי טובא דאתפיס ואזלי כענין המפורש במשנה כו' כצ"ל:

ד"ה כגון דאמר הריני נזיר כו' ראה ט' בני אדם שנתפסו עצמן בנזירים בכוי ואמר הרי עלי כל נזירות כולכם הרי יש עליו תשעה נזירות סה"ד:

פרק ששי

מתני' שלשה מינין כו' וכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה ואינו חייב כו' כצ"ל כמו במשניות וכן מעתיק רש"י ז"ל:

רש"י ד"ה אינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית וה"ה נמי דמחייב על גז וחרצן כו' כצ"ל:

ע"ב משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין כצ"ל כמו במשניות וגי' הב"ח כאן:

שם שני חרצנים וזגן כצ"ל כמו במשניות ונ"ב ראב"ע סבר פי' חרצנים וזגים כר' יהודה ע"כ קשה הלשון למה אמרה תורה חרצנים בלשון רבים וזג בלשון יחיד אדרבא הלא בכל קליפה כמה גרעינין והיה צ"ל מחרצן ועד זגים כי הרבה זגים בחרצן אחד ש"מ למידרש עד שיאכל שני חרצנים וזג בלשון יחיד על רבים וזגן כפי הגי' במשניות וכדמפרש בגמ' ות"ק סבר כר' יוסי פי' זג החיצון וחרצן הגרעינין ושפיר לשון הכתוב מחרצנים היינו הגרעינין כי רבים הם עד הזג הקליפה החיצונה אשר אחד הוא וליכא למשמע מינה כלום ע"כ סבר ת"ק שחייב על כל אחד בפני עצמו ובזה הבנתי דברי תוס' ד"ה וחייב על היין וכו' וכמו שהגהתי בעז"ה ובזה מובן כוונת תוס' מרבה חרצנים בלשון רבים וזג בלשון יחיד כדמפרש הש"ס ור"מ (הוא הת"ק) סבר כר' יוסי וכו':

רש"י ד"ה ומאחר שסופנו לרבות כל דבר מיין וחומץ ומרבה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה וחייב על היין וכו' ונראה דעיקר חידוש לת"ק בא לומר חייב על הזגין בפני עצמן אם אכל מן הזגין לבד ואההיא אתי לאפלוגי ר"א בן עזריה ואומר דאינו חייב עד שיאכל שני חרצנים וזגן הם הגרעינין בענבים וחרצנים הם הקליפה שלהן מרבה חרצנים בלשון רבים וזג בלשון יחיד כדמפרש הש"ס ור"מ סבר כר' יוסי דאמר חרצנים אלו הגרעינים כצ"ל:

ד"ה ר' יוסי אומר ולאפלוגי הוא דאתא ופירוש המקרא להיפך זגים אלו הקליפה החיצונה וסימן כו' כצ"ל:

ד"ה מה הפרט מפורש בנזיר ענבים פרי אף כל פרי כו' וע"ק דאם נמעט תרווייהו מה אנו מרויחין בכלל ופרט מה שלא נכתב בפירוש וגם לשון פרי גמור משמע דאתי למעוטי

פרי שאינו גמור נ"ב פי' שנגמר ואינו ממעט רק פירי שאינו נגמר אבל פרי שהתליעו אינו ממעט כי הלא נגמרו רק שהתליעו:
באי"ד ולכך יש עליך לדון ולרבות גם בוסר מפרט ענבים כמו ענבים שהתליעו מפרט דחומץ כו' כצ"ל:
ד"ה ומאחר שסופנו לרבות כו' אי אתה רשאי לדונו ולמשכו כעין הפרט אלא נעשה כו' כצ"ל:
ד"ה מחרצנים ועד זג למה לי וא"ת כו' כדאמר לקמן (דף לח:) אכל חרצן לוקה שתים ואין לומר דה"ק למה לי דכתיב כאן לכתבי' כו' כצ"ל:
דף לה גמ' א"ל רב יהודה מדיסקרתא לרבא ולילף מן הדין קרא נ"ב שהוא קודם (תוס'):
תוס' ד"ה שני חרצנים נ"ב כבר כתבתי לעיל שמוכח מדברי תוס' דראב"ע סבירא לי' כר"י החרצנים אלו החיצונים ע"כ צ"ל כאן ד"ה שני חרצנים הקליפה החיצונה והבינתים למחוק כי עתה דברינו לראב"ע. גם מה שכתב זג אחד לא עלה על דעת ראב"ע כי מה שאמר שני חרצנים וזג פי' שני חרצנים עם זג שלהן ובמשניות מפורש כן כי הגירסא וזגן והיינו כמו וזג שלהן וברור כשמש אם היה דעת ראב"ע זג אחד לא היה מקמץ בדברים והיה אומר שני חרצנים וזג אחד:
ד"ה רבא אמר נפקא לי' מהאי כו' ומכללא נרבי חורש בשור וחמור וחוסם פי פרה דלא נעבדה בהן עבירה בגופן וקשה דהיכי משמע מן הפרט כו' כצ"ל:
באי"ד וכן בעל מום דכתיב בפרשה זכר תמים והשתא ממעטינן מכעין הפרט בעל מום כו' כצ"ל:
ולילף מהאי קרא כו' מן פרט דמשמע מקצת בהמה ולא כל בהמה למעוטי חיה הבהמה כלל דבהמה בכלל חיה וחיה בכלל בהמה בקר וצאן הרי אתה דן כעין הפרט מה הפרט מפורש כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' ומנלן דהכי הוא נ"ב פי' הב"ר ארבנן קאי דבתחלת הסוגיא דסברי פרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט ומרבינן הכל מנלן דלמא פרט וכלל שוה לפרט וכלל ופרט ומביא ראי' מדסברי רבנן בתרי כללי מרבינן מה דדמי לי' אפילו בחד צד ש"מ דבחד כללא מרבינן הכל כי אם שוה פרט וכלל לפרט וכלל ופרט ולא מרבינן בחד כלל רק כעין הפרט מנלן דבשני כללים מרבינן דדמי לי' אפילו בחד צד עכ"ל:
רש"י ד"ה ומיעט וריבה א"א כו' ואית דמפרש דהאי דאמר אבל עלין לא לאו דוקא אלא קמ"ל כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה מכדי כלל ופרט וכלל כו' דאי לא כתיב כלל הוה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וה"ה פרט וכלל ופרט אי לא פרטא בתרא הוה כו' כצ"ל:
ד"ה איכא דאלו פרט וכלל כו' אך תימא דמדת מיעט וריבה אינו מרבה כמו מדת פרט וכלל ואמאי כו' כצ"ל:
בא"ד אבל ריבה ומיעט אין מיעוט פי' הריבוי לבטל הריבוי לגמרי כאלו לא היה אלא ריבה קצת ומיעט קצת נ"ב עד כאן כבר מתורץ שהפרט מבטל הכלל שלפניו אין לרבות מהכלל שאחריו רק מעט אבל בריבה ומיעט דאין מיעוט מבטל לגמרי הריבה שלפניו ועוד מקום גם לריבה שלפניו ע"כ הריבה שאחריו מרבה טפי ומה שכתבו הלכך אינו שייך לתירוץ רק אגב מפרש והולך עד והשתא שמפרש למה מיעט וריבה אינו מרבה כמו מדת פרט וכלל:
בא"ד אבל למאן דדריש במיעט וריבה יש לו לדרוש המיעוט במיעוט גם שהוא לפני הריבוי כמו אם היה אחרי הריבוי כו' כצ"ל:
בא"ד וא"ת כלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט וא"כ כללא מאי אהני ותירץ דלא נילף מג"ש או במה מצינו טפי מן הפרטא ובהכי נמי ניחא בפרט וכלל דרבי כל מילי א"כ מאי אהני פרטא אלא דלא נילף מג"ש או מק"ו למעט וריבה ומיעט לריבה ומיעט וריבה יש חילוק ביניהן כדפ"ה בעלמא כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה מכדי כלל ופרט וכלל כעין פרטא דיינינן כללא בתרא מאי אהני לאוסופי כל דדמי ליה ואפי' מצד אחד כגון דגים דפרי מפרי הן אבל אין גידולי קרקע כו' נ"ב ותוס' כותב בעירובין דהני שני צדדים פירי מפירי וגידולי קרקע צד אחד יחשב וכן פרש"י כאן לעיל מזה על האי תרי כללי ופרטא עצמן ,,ואימעטו להו דגים שאין גדילין על הקרקע אע"ג דמתרי כללי ופרטא די בצד אחד נראה דסבר כ"כ כתוס' ובעירובין דצד אחד יחשב וכיון שאינן גידולי קרקע כאלו אין להם גם צד אחד ולא אוכל בקוצר השגתי לעמוד על כוונת רש"י ז"ל אך אולי אפשר שרש"י כאן סובר ששני צדדין יחשב אך תחלה מפרש הברייתא טרם ידענו לחלק בין תרי כללי ופרטא ובין תרי פרטי וכללא ובתרווייהו צריך שני צדדין דוקא ועתה קאי על המסקנא וכמו שכתב הב"ר לי' הס"ד ואח"כ ד"ה ואפי' והוא המסקנא דאלו תרתין כללי ופרטא אפילו בחד צד מרבינן ויש לרבות דגים:
דף לו תוס' ריש עמוד ואע"פ דריבה ומיעט וריבה נמי אמר דריבוי קמא לא מהני מידי לא דמי בשלמא התם איכא למימר כו' כצ"ל:
ד"ה אין היתר מצטרף לאיסור כו' עד כמוך לסה"ד לימא טעמא דידי' משום וכל אלא ודאי כו' כצ"ל:

ד"ה כמאן כר' אליעזר כו' דנהי רבנן דרשא אחרונה לא דרשי כלל כר"א מ"מ דרשא ראשונה הפשוטה יותר כו' כצ"ל:
בא"ד סמוך לסה"ד דברישא דברייתא מרבה חצי זית בעיניה ובסיפא אפילו שנתערב ואינו ניכר וכן פה"ק במנחות כצ"ל:
ד"ה אי הכי לענין חמץ בפסח לרבי אליעזר נמי היתר מצטרף כו' כצ"ל:
ד"ה אה"נ אלא לאפוקי מדאביי הא דשאור עדיפא לאשמועינן דלא כאביי והא קמ"ל דאין הקטרה כו' ואי איכא צירוף אין ואי לא לא והכי מפרש לי' אביי לברייתא כו' כצ"ל:
ד"ה המקפה של תרומה תבשיל עב וקפוי כעין דייסא והשמן שנתון בו או תבלין הוי חולי שנגע טבול יום במקצתו פסל את כולו דמקפה עיקר והוא של תרומה כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רבה בר בר חנה מדאורייתא הוא כו' וא"ת ומאי פריך והרי שום אמת הוא שאין מקבל טומאה פחות מכביצה מדאורייתא מ"מ פסלי שפיר דאע"ג דאין מקבלין טומאה מדאורייתא מ"מ מדרבנן מיטמאי ושמא הא דפסיל ר"ל מדרבנן וי"ל כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' אלא הנח לתרומת תבלין דרבנן היא נ"ב אבל בשום ושמן תרומת השמן דאורייתא ועוד יש לומר דלמיחוש שמא התרומה נפלה בשל חולין לא חיישינן בתרומה דרבנן אבל ודאי תרומה אף שהוא מדרבנן פסלינן מקום מגעו בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס דחשיב ככולה תרומה ובזה ניחא גם בשום שתרומתו דרבנן כמו כל תבלין ובזה מתורץ גם לקמן הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן להכי לא חיישינן לספק כזית בכדי אכילת פרס כגון אצל שתי קופות למיחוש שמא תרומה לתוך חולין נפלה אבל בודאי כזית בכדי אכילת פרס פסל מקום מגעו אף בזמן הזה תוס' ד"ה וכזית בכדי אכילת פרס כו' כל האוכלים מצטרפים בכדי אכילת פרס הני מילי לאכול חלב שהוא בעיניה אבל כו' כצ"ל:
בא"ד ואוכלו בעיניה בכדי אכילת פרס האיסור לחודי' לא מחייב ואע"פ שאין ההיתר מצטרף עמו וע"כ מתמה כו' כצ"ל:
ד"ה אי הכי אמאי פליגי רבנן כו' אבל לרבנן דלא דרשי כל פשיטא לי' דפליגי עליה אבל אזר דלוקה דקאמר לר' יוחנן כו' כצ"ל:
ד"ה הנח לכותח הבבלי כו' ואי מתרמי הכי מיפטר שאין זה דרך אכילה מ"מ נראה דאי מתרמי הכי דמודו דחייב כו' כצ"ל:
ד"ה אית ספרים דגרסי כו' וי"ל דלא ניחא לי' לאפלוגי תרי ברייתות בהדי הדדי דאי הך כר' אליעזר הך נמי כוותי' ובפ' אלו עוברין ליתא בספרים כו' כצ"ל:

ד"ה שתי קופות ובהן תבואה ואי ס"ד כו' ה"ג בשלמא לדידי דאמרי היתר מצטרף לאיסור לא אמרינן אלא כשהאיסור רבה עליו והכא מיירי שההיתר רבה וקשה והלא כותח כו' כצ"ל:

בא"ד ושפיר איכא תרי טעמי להיתרא רבייה ושאני אומר וי"ל דאם איתא דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא כו' כצ"ל:

דף לז רש"י ד"ה הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן דלא חיישינן לי' מספיקא לכזית בכדי אכילת פרס כצ"ל:

ד"ה ויש היתר לאיסורו שהיין שנאסר לו עכשיו הותר לאחר ל' והך שאין איסורו איסור עולם אלא עד ל' היינו כעין יש היתר לאיסורו כו' כצ"ל והכל דיבור אחד מן ד"ה ויש היתר לאיסורו:

ד"ה א"ל ההוא מרבנן אין ה"נ דמשרת כי אתא ליתן טעם כעיקר אליבא דרבנן ור' אבהו כו' כצ"ל:

ד"ה אלא ר"ע דברייתא דתניא כו' וגיעולי נכרים נ"ב כל הילפותי מבשר בחלב לא היה כאן לפני רש"י ע"כ דילג לפרש בזה ומציין ד"ה מגעולי נכרים וכן לפני תוס' הי' הגי' מנ"ל מגיעולי נכרים רק בפסחים יליף תחלה מבשר בחלב כמו שכתבו תוס' ע"ב ד"ה מגעולי נכרים:

תוס' ריש עמוד והיה קשה לר"י לדידי' נמי דהיתר מצטרף לאיסור בשאינו מינו שיש להן לחכמים להחמיר ואומר הרמ"ר דלא דמי דחיוב כזית בכדי אכילת פרס שייך קצת גם במין במינו כיון שהוא אוכל כזית מן האיסור דאם היה ניכר כו' כצ"ל:

ד"ה אלא הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן אלא ממאי דהאי משרת להיתר מצטרף לאיסור דלמא ליתן טעם כעיקר והש"ס הפסיק להקשות ולאביי כו' כצ"ל:

ומשני לבתר דשני לי' רב דימי ראיותיו אז הודה לו ומקשה לו לרב דימי מנא לי' מנין לשום תנא דאתי משרת כו' כצ"ל:

ד"ה שרה ענבים כו' כאן אין כאן בספרים דתניא אלא נראה כו' כצ"ל:

ד"ה והוא הדין לערלה בשתים פי' הקונטרס שאיסורו איסור הנאה ואין היתר לאיסורו אבל אין לומר בה דאיסורו איסור עולם שהרי לאחר ג' שנה הותרה עכ"ל ונ"ל דודאי איסורו איסור עולם שמה שנאסר תוך ג' לערלה לא יותרו לעולם אבל יש היתר לאיסורו היינו בשנה הרביעית דאחלי' והדר אכליה שיש לו תקנה לפירות ע"י פדיון כמעשר שני שאע"פ שבאו מכרם ערלה נ"ב היינו שפרחו באיסור בשנה שלישית וחנטו בשנה הרביעית והיתרו מאיסורן ויש להם פדיון וה"ר יום טוב בן הרב ר' יהודה פירש שיש

היתר לאיסורו שמותר לגרום איסורו כגון לנטוע אילן אף שיאסר משום ערלה משא"כ כו' כצ"ל:
ד"ה ויש בו כדי לצרף כזית חייב היה סבור אפי' לצרף מפת ומיין ומקשי דלמא מיין לחודיה ודוקא שיש בו כזית יין בלוע בתוך הפת כו' כצ"ל:
ד"ה וכי תימא מאי למימרא פי' דאי טעם כעיקר אתי לאשמעינן לישמעינן בשאר איסור נמי כצ"ל:
ע"ב גמ' דתניא כל אשר יגע יכול אפילו שלא בלע כצ"ל כדאיתא זבחים ששם עיקר מקום הברייתא ונכון להיות כן כפי המורגל בש"ס ע"פ רוב:
שם בבשרה עד שיבלע בבשרה נ"ב לפי הדרש בבשרה אינו קאי על החטאת אלא על הנוגע קאי שיגע בבשרה בפנימיות של בשר הנוגע יגע בחטאת ואינו יכול להיות שיגע בתוכו של עצמו כי אם ע"י בלוע:
רש"י כתיב בספרים כו' ואי אמרת אי משום נותן טעם לפגם עד וא"א אפילו ההיא דחטאת קשה על עניות דעתי להבין והא"מ ז"ל מפרש ובא הב"ר ז"ל ומפגם פירושו ומפרש הגי' של רש"י באופן אחר לא כרש"י וגם בפירושו לא נחה דעתי אמרתי כיון שבספרינו ליתא להאי גי' נסתפק בפירושם ז"ל והבוחר יבחר אם כא"מ או כב"ר ונוכל לומר אולי שניהם אמת כי הא"מ מפרש דברי רש"י ואפשר כוון לדעתו והב"ר מפרש פי' עצמו יכול להיות גם פירושו אמת:
בכל זאת לא אמנע מלכתוב מה שהגהתי בדברי רש"י הנ"ל שאם בישל בשר שחוטה בכלי שאב"י שנתבשל בו בשר נבילה נותן טעם לפגם הוא ומותר כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה לכתוב גבי נזיר וליתי קדשים מני' דהשתא כו' אלא מדהדר כתב רחמנא חטאת ש"מ משום דהוו שני כתובין הבאין כאחד לתרתי לישני כדפרישית נ"ב פי' לפי חילוק הגי' או לטעם כעיקר או להיתר מצטרף לאיסור לר"ע (ב"ר):
תוס' ד"ה שאם פסולה הוא תפסל פירוש כו' סה"ד אפילו למאן דלא דריש כל מכל דריש אם כן אף כי ר"ע דדריש כל מכש"כ דדריש מכל סה"ד:
דף לח גמ' שנפסלו דתנן כל המשקין והשאר נמחק כי ליתא שם ולא שייך כלל התם שם חמש סומקתא נזיר ועושה פסח נ"ב הב"ר מדקדק למה נקט ועושה פסח ולא כוס של פסח ע"כ ונראה לי כי נקיט הכי למען הסימנא לגירסא יעלה יפה כי על עושה פסח שייך שהורו אבל כוס אינו מורה:
רש"י ד"ה חוץ מרביעית של נזיר דרבי יוחנן מרבי ליה נמי לאוכלים שבנזיר כגון כו' כצ"ל:

ד"ה ור' אלעזר משקין אין הוא דמצטרפין משום דבדידי' כו' כצ"ל:
ד"ה ועל כל נפשות מת לא יבוא דמשמע משני מתים רביעית קרי נפש כו' כצ"ל בא"ד והא דנסיב הכא רביעית דם כו' כצ"ל:
ד"ה וחמש חיורתא כו' וה"ג חלת רביעית שמן לכל חלה כו' כצ"ל:
בא"ד א"ל ר' חייא לחביתי כה"ג דמביא בכל יום ועושה בו י"ב חלות מחציתה בבקר ומחציתה בערב והיה מביא רביעית שמן לכל חלה וחלה קרי עליה מארץ מרחק איש עצתו כו' כצ"ל בא"ד אפילו אתה דורש כל היום בשמן לא הייתי שומע לך אלא חצי לוג שמן לג' מינין שבתודה ואחד עשר יום שבין נדה לנדה הלמ"מ:
ד"ה בפלוגתא לא קמיירי דהא פליג עליה רבי יוסי ואמר לאחד ולא לשנים:
ע"ב רש"י ד"ה רבא אמר אכל זג וחרצן אינו לוקה אלא אחת אפילו כי אכל זג וחרצן אביי מתרץ מתני' לטעמי' דתני וחייב על החרצנים בפני עצמן ועל הזגין בפ"ע אפי' כשאוכל כו' כצ"ל:
בא"ד דלא תימא עד דאכיל לי' לכולהו אלא דאי אכיל חד מנהון לוקה ומיהו כו' כצ"ל:
תוס' מעל"ד ואין לתמוה אי לא בטלו רביעית דמעיין לתנייה דאיכא למימר דה"ה בפחות מרביעית סגי במעיין:
ד"ה והא שייר בין הביניים קושיא הוא כו' דבין הביניים היינו ענבים קטנים הא תנא באכילה ואכל ענבים בין גדולים בין קטנים במשמע ושייר לאו של קטנים שלא מנאן כו' כצ"ל:
דף לט רש"י ר' אלעזר בן עזריה אית לי' כר' יוסי מדקאמר שני חרצנים וזג המפרש בדידי' ואנן בדידן כבר כתבתי ושניתי ואשלש כי פי' וזג זג שלהן וכן מפורש במשנה במשניות וזגן אשר אין לו פי' אחר אלא וזג שלהן וראב"ע ס"ל כר' יהודה מדמסמיך ר' יהודה לראב"ע ש"מ שדעתן שוה כי אם היה דעת ראב"ע נוטה לדעת ר' יוסי הי' לו לתנא לסמוך דברי ר' יוסי לראב"ע כן נלע"ד וכן הוכחתי מתוס' לעיל ל"ד ע"ב וגם בעמוד זה לפנינו שמצינו הפיסקא ראב"ע אומר כו' ומסיים אמר רב יוסף כמאן מתרגמינן מפורצנין ועד עיצורין כר' יוסי ש"מ דלא כראב"ע ועוד אני מוסיף עתה הוכחה נצחת כי אם היה סובר ראב"ע כר' יוסי היה לו לומר עד שיאכל זג ושני חרצנים כי ידוע האוכל ענבים אין דמתו על הגרעינין כי אם על הענב החיצון ואגב קטנן של הגרעינין קשה לבררן מן האוכל ואוכל גם אותם כי הפירות אשר להם גרעין גדול זורקין אותם ואינם מאכל אדם ואיך שייך לומר אינו חייב עד שיאכל שני גרעינין ופרי אחת לשון עלגים הוא ולא ידברו חכמים כן וחלילה לדמות כזה על ראב"ע אבל כשנאמר שראב"ע סבר כר' יהודה כי

החרצן הוא החיצון והוא הענב יפה דיבר עד שיאכל שני ענבים עם גרעיניהן כי הענבים המה מאכל בני אדם ואגב בהכרח אוכל גם גרעיניהן כי קשה עליו להפרידם ואע"פ שחרצן וזג פירושו כל הביניים בכל זאת הקליפה כפרי יחשב נגד הגרעין וכן איתא בתוס' ד"ה מחרצנים הקליפה החיצונה יש בו לחלוחית קצת ולא בגרעינין:

תוס' ד"ה א"ר פפא אנא סברי כו' ולא ידענא דגמרא הוה בידיה ואותביני' ולא הדר בי' כו' כצ"ל:

ד"ה סתם נזירות ל' יום כבר שנינו זה בפ"ק (ד' ה') ואיידי דבעי למיתני גילח או שגלחוהו לסטים סותר ל' יום תני נמי סתם נזירות ל' יום דטעמא דסותר ל' יום משום דבעינן כדי נזירות בשעת תגלחת של מצוה שיהי' שערו גדול כפי שראוי לגדל בסתם נזירות דהיינו שלשים יום ומיירי שגלחוהו ביום מלאת שהרי אם גלחוהו נ"ב פי' סותר משמע שסותר הימים שמנה כבר צריך למנותם עוד הפעם ע"ז אמר שזה אינו כי אם גלחוהו ביום מלאת וכיון שצריך לגידול שער ל' אז שפיר שייך סותר ל' כי צריך למנותם עוד הפעם הל' יום שמנה כבר אבל גלחוהו ביום כ' מונה ל' לגידול שער ובכל זאת לא יקרא סותר ל' רק סותר כ' שהכ' שמנה הי' למגן ולא אמרינן שימנה עוד י' לכ' הראשונים שיהי' סותר ל' בס"ה חוץ הל' שמנה לגידול שער כי למה ימנה הימים שמנה כבר פי' הלא מנה כבר נזירותו ל' יום רצופים למה להוסיף עליהם וכן אם נזר ס' יום ומנה ל' אינו סותר אותם הל' רק מונה ל' לגידול שער והן הם משמשין לו גם לתשלום הס' נמצא אינו סותר כלל ולא מנה בחנם אף יום אחד ואין נופל על זה לשון סותר ל' שמשמע שעל חנם מנה ל' רק כשנזר ל' וגלחוהו ביום מלאת ועתה מונה ל' לגידול שער ותגלחת מצוה נמצא שהל' יום שמנה כבר נסתרו מכל וכל והי' לבטלה כן ראיתי פי' תוס' בהיותי כנגס על גבי ענק:

ד"ה תא שמע מהאי אינבא פי' כו' דאי מלתחת רבי ברישא דבינתא בעי למיקם האינבא שהשער הולך וגדל מעיקר ולמעלה כצ"ל:

ד"ה התם נמי משום דלית בה חילא כלומר בזו שהרי מתה שמטה ואזלא מעיקר ויורדת לראש השער כו' כצ"ל:

ד"ה ת"ש מבלורית של כותים שמניחין בלוריות בראשיהן לשם ע"א בשער ואין מגלחין כל סביב ראשן ומה שהיו מניחין הן גידלו אותה כקליעה סמוך לראש סה"ד ואח"כ ד"ה רפיא מלתחת ואינו מהודק כבראשונה כו' ונמצא כי בשער שסמוך לראש אינו קלוע ולכך הוי רפיא ומשני איידי כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה ותו מדצבעי סביא דיקניהון כי היכי דליתחזו דרדקיא ובתר הכי חיורי עיקבי נימהון מתלבנים עיקרי כו' כצ"ל:

ד"ה מה תגלחת טומאה לאחר כו' לדברי ר' אליעזר התורה אמרה נטמא ביום מלאת תן לו תורת נזיר אלא כי נטמא אחר מלאת או נתגלח לגמרי כו' כצ"ל:
ד"ה סיפסף כמו סוף נ"ב פי' שתלש סופו של שער והניח השאר כפי' הערוך:
ד"ה למימרא דכי גילח לו בתער קאי עלי' בעשה ול"ת דמשמע קדוש יהי' גדל פרע שלא יעבירנו בתער כו' כצ"ל:
ד"ה לפי שלא למדנו לתגלחת האחרונה לאחר תשלום ימי נזירות שיהא בתער כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה וקים להו לרבנן דכל ז' אין השערות גדילין אלא כדי לכוף ולכך אינו סותר כלום דבגידול של סתירת ז' אינו גידול כ"א כדי לכוף א"כ לא בעינן ז' לתגלחתו אלא שיהי' בשער ראשו כדי לכוף ואם גלחוהו אחר מלאת נמי ושיירו בו כדי לכוף אינו סותר אבל תגלחת דתוך מלאת סותר שלשים כדלקמן כו' כצ"ל:
בא"ד מ"מ השוו חכמים סתם סתירה דתגלחת דאחר מלאת לסתירת טומאה אבל לרבנן ודאי כיון דאם נטמא לאחר מלאת סותר ל' יום כדאמרינן בפ"ג (ד' טז) ה"נ הוי ילפינן כל תגלחת דלאחר מלאת לסתירת ל' כו' כצ"ל:
וכגון שגלחוהו ביום ל"ב או ל"ג דמודו רבנן לר' אליעזר דנטמא ביום ל"ב דאינו סותר אלא ז' כדפ"ל ושמא י"ל דמודו כאן אחר מלאת שיביא קרבנו ודוקא לר' אליעזר דאמר תגלחת מעכבא שאם גלחוהו לסטים ולא שיירו בו כדי לכוף סותר ז' יום כדי לגלח כו' כצ"ל:
ד"ה והכתיב קדוש יהיה גדל פרע ומשמע דאיסור עשה מיהא איכא בשאר מעבירין ומשני דכי מגלח וכו' כצ"ל:
ד"ה כל שהוא כו' ובלבד שיהא כעין תער שעוקר משרשו לגמרי כו' כצ"ל:
ד"ה ומאחר שסופנו לרבות כל דבר אפילו שאר מעבירין מה ת"ל תער אי לאשמועינן כעין תער לכתוב משחית כו' כצ"ל:
דף מ רש"י ד"ה תניא נמי הכי כדאמר רב חסדא ובתער דוקא סתרי לה וכדאוקימנא לה כו' כצ"ל:
בגמרא מירט סיפסף כל שהוא חייב ואינו סותר כצ"ל:
ע"ב גמ' ההוא אליבא דרבנן הא אליבא דר' אליעזר נ"ב ע' רש"י וע' אורח מישור שנשאר בתמיה והב"ר מתרץ ולענ"ד בעז"ה בפשטות כי רבנן ילפי מצורע מזקנו זקן עצמו איך שהוא אם ישראל שמו בלא שם לווי אם יש לו שם לווי כהן או נזיר כי לאו השחתת והגלוח זקן בכל הוא הלכך פשיטא יותר דמצורע הוי בתער אבל ר' אליעזר יליף מראשו דמצורע נזיר דוקא ולא פשיט כ"כ ושפיר אולמא ילפותא הקרובה דרבנן מילפותא דר"א

וגם נראה לענ"ד אשר תוס' ד"ה והאי תנא מעיקרא כו' כי דייקינן בי' מתרץ קושיית הא"מ הנ"ל וגם דבריהם משבצות זהב לדברי בעז"ה וע' גם תוס' לקמן ע"א ד"ה ראשו וד"ה ופריך:

שם ואינו חייב עד שיטלנו בתער כצ"ל:

רש"י ד"ה ואינו חייב על השחתת זקן עד שילקטנו כצ"ל וכן בכלם:

ד"ה ואי ס"ד דכי ליקטו במלקט וברהיטני שפיר דמי ומצוה קעביד לשתוק קרא מניה ולא לכתוב זקנו ואמינא דאפילו בתער דמייתינן לה מדינא כצ"ל:

תוס' אין קרבנו בדלות אלא כו' דיליף מצורע מקרא אחרינא שלא בנזיר והיינו מזקנו דבסמוך וליתי נזיר במה הצד דאיכא למפרך שכן אינו בשאלה או כו' כצ"ל:

ד"ה והאי תנא מעיקרא בברייתא כו' במצורע בלא נזיר שהרי בא למילף נזיר ממצורע כו' וסוף לומדו מראשו במצורע מנזיר סה"ד ואח"כ ד"ה והא ר' אליעזר לא ידע תער במצורע אלא מנזיר כדמפרש והולך סה"ד ואח"כ ד"ה דתנן בפרק בתרא דמכות (ד' כ) אינו חייב כו' לגבי פיאות דזקן מתניא דאין חייבין כו' כצ"ל:

ד"ה דתניא זקנו מה ת"ל כו' שאין עשה דגילוח דוחה לאו דהשחתת זקן הכהנים ועשה דקדושים יהיו דכהנים ת"ל זקנו מיותר שנכתב במצורע לאשמעינן דעשה דזקנו דחי לאו וכו' כצ"ל:

בא"ד דאיכא למימר קרא סתמא כתיב בה בישראל ובכהנים ועי"ל והוא העיקר כו' כצ"ל:

בא"ד ולאשמועינן דעשה דמצורע דחי לאו ועשה דהשחתת זקן הכהנים ומדאתא קרא כו' כצ"ל:

ד"ה הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער והאי שרא רחמנא במצורע כהן נמי ובקידושין (ד' לה) גמרינן פאה פאה כהנים מישראלים כו' כצ"ל:

בא"ד דאם בא לגלח בתער הרשות בידו ואף שהוא מוזהר עליו בעלמא כו' כצ"ל:

ד"ה ה"ג ומה נזיר דאיסורא קעביד כו' ועוד דמנזיר טמא קא יליף שגם הוא תגלחתו בתער כדמשמע בסמוך כו' כצ"ל:

בא"ד דסבירא לי' דהקפת כל הראש שמה הקפה אפ"ה מחייב פי' מיחייב לגלח כל ראשו ולדחות לאו דהקפה כצ"ל:

ד"ה דמצוה כו' פריך שפיר דמ"ה בנזיר דין הוא בנזיר כו' כצ"ל:

בא"ד כמו בשאר משחיתין לא שייכא כלל כו' כצ"ל:

בא"ד והרי מוכח דלרבנן פשיטא להו תער בתגלחת דמצורע מקמי דידעינן לי' בנזיר דקאמר בברייתא דלעיל ללמדו ממצורע אי אפשר ש אלמא במצורע פשיטא להו כצ"ל:

דף מא רש"י ד"ה ראשו מה ת"ל והלא כתיב כל שערו כו' ת"ל וגילח את ראשו בתער במה שאסרתי לך גבי נזיר כו' כצ"ל:
ד"ה סד"א הואיל וגבי נזיר כו' והכא כיון דאפשר לו לקיים את שניהם ליעבד במלקט ורהיטני כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה ואי כתב רחמנא ראשו ולא כתב זקנו ה"א דהאי כו' ודחי ל"ת דלא תקיפו פאת ראשכם ומשמע נמי אף דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם כו' כצ"ל:
ד"ה ור"א דאתי עשה ודחי לא תעשה מנליה בשלמא לרבנן יליף מזקנו דמצורע דבהשחתת זקן אתי עשה דוגלח את כל שערו ודחי לי' ללאו דהשחתת זקן נ"ב (פ' אף דלרבנן נמי בתער הוא דמישתרי מצורע אבל לא במלקט ורהיטני מ"מ דחי לי' לגמרי ללאו דהשחתת זקן כי לרבנן אף השחתה אינו אלא בתער אלא לר"א מנא לי' אי מהשחתת זקן כרבנן כיון דלר"א לא אתי לי' עשה דוגלח את כל שערו ולידחי לגמרי את לא תעשה דהשחתת זקן דלדידיה בתער הוא דמישתרי מצורע אבל לא במלקט ורהיטני נ"ב פי' ולר"א השחתת זקן אפילו במלקט ורהיטני אסור וכיון דמצורע מישתרי דוקא בתער למצא דוחה עשה דתער דמצורע חצי ל"ת דהשחתה היינו תער דהשחתה אבל החצי השני דמלקט ורהיטני דהשחתה אינו דוחה כיון דמצורע לא מישתרי כלל במלקט ורהיטני:
בא"ד ואי מראשו דמצורע דדחי לי' ראשו דבנזיר איכא למיפרך מה לנזיר שכן ישנו בשאלה ואי נמי מזקנו דכהן מצורע דמותר בתער איכא למיפרך דמכהן לא ילפי כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה מעל"ד וכן בפדחתו אין שער וכשנוטל אותם שער שבצדעיו דהיינו פאת הראש ויהי' חלק נמצא שהוא שוה לאחורי אזניו וכו' כצ"ל:
ד"ה ואי כתב ראשו כו' ומשמע נמי דהקפת כל הראש שמה הקפה אכתי בתער לא ידעינן כו' כצ"ל:
בא"ד לאו דהשחתת זקן ועשה דקדושים יהיו הוא הדין שידחה כו' כצ"ל והכי איכא תנא לקמן (ד' מח:) דג"כ לא מפליג בין לאו אחד לשני לאוין כו' כצ"ל בא"ד ואנשים לאו דהקפה מיהו לקמן בפ' שני נזירים כו' כצ"ל:
בא"ד מאי איצטריך תו זקנו לר"א דעשה דגילוח דחי לאו דכהנים דהשחתת זקן ועשה דקדושים יהיו תיפוק לי' מראשו כו' כצ"ל וכן בכל מקום קדושים יהיו מקרא מלא דיבר הכתוב:

ד"ה השתא ע"כ כצ"ל נ"ב היינו לפי פי' תוס' בא"ד משוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו היינו נמי כעין תער כו' כצ"ל בא"ד אלמא בנזיר מיירי וקאמר דתגלחת מותר בכל אדם שאינם נזירים ומיהו צריך ליזהר שלא ליטול פאת הראש אפי' במספריים דשפיר איקרי כעין תער כו' כצ"ל:

ד"ה ור"א דאתי עשה ודחי ל"ת מנא לי' וא"ת וכו' ובתר הכי צ"ל בכל הסוגי' דהקפת כל הראש שמה הקפה מסברא ולרווחא דמלתא אמרה הש"ס הכי את"ל דשפיר נפ"ל דעשה דוחה ל"ת מגדילים דכלאים אתא אבל אי אתי גדילים לכדרבא כדאמר במס' יבמות (ד' ד':) שקיל וטרי הש"ס דלרבנן שפיר נפקא עשה דדוחה לא תעשה באם אינו ענין ואז נאמר דהקפת כל הראש שמה הקפה מסברא וכדמסיק ריש פרק שני נזירין אבל לר"א דמוקי ראשו לנזיר מצורע וגם זקנו אתא לכהן אי גמרינן מנייהו נאמר דפליג בעלמא דעשה דוחה לא תעשה ועשה משום דאיכא למיפרך כדפריך בריש יבמות מה לכהן שכן אינו שוה בכל מה לנזיר שכן ישנו בשאלה ואיצטריך לתרווייהו ואכתי דעשה דחי לא תעשה השוה בכל מנ"ל ע"כ צ"ל לר"א דנפקא לי' דעשה דוחה ל"ת גרידא בכל לאו כהאי דאי לא תער מנא לי' במצורע דאי מראשו דלמא לאו למידחי נזיר דאית בי' תרי לאוי דהקפה ודנזיר אלא לאו דהקפה גרידא ולא ס"ל השתא להש"ס דליפלוג ר"א ולימא הקפת כל הראש לא שמה הקפה סה"ד כצ"ל:

ד"ה יליף מגדילים כו' דסוגי' דשמעתא דיבמות דבעי למימר דאיצטריך קרא לראשו דהקפת הראש שמה הקפה להכי ליכא לאוכוחי דעשה דוחה ל"ת באם אינו ענין אבל הכא ס"ל כסוגיא דפרק שני נזירין דהקפת כל הראש שמה הקפה מסברא:

דף מב רש"י ד"ה אמר רב אחא בריה דרב איקא מדקתני כו' דמדכתב הכא וגלח ראשו ביום השביעי ולא מצטרך לי' למכתב יגלחנו לומר דלא חשיב גילוח עד דאיכא כולו שער מגולח ומדאצטריך לי' קרא לאשמועינן דליגלח כולו מכלל דאי לאו כו' כצ"ל:

ד"ה האי ביום השביעי יגלחנו בנזיר טמא הוא דכתיב אבל בנזיר טהור לא כתיב אלא וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו דלא משמע לי' הכי כצ"ל:

תוס' ד"ה אמר מר וכו' דבעינן תגלחת מצוה שלימה שלא שייר כלום והכא כו' כצ"ל:

ד"ה אימא נשרה אחת וגלח אחת כשבא לגלח ליכא שיעור כצ"ל:

ד"ה נזיר חופף ומפספס פרי"ר בלעז שיחוף ראשו בנתר ובחול שמשיר שער כו' כצ"ל:

ד"ה אבל לא סורק בגמרא מפרש דסתם סורק כו' כצ"ל:

ד"ה מפני שהיא משרת תנן כו' או דלמא מפני המשרת דכל אדמה כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה מקרא מלא דבר הכתוב בנזיר לא יטמא להם במותם להזהירו על הטומאה וכשקדם ואמר כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא קדם והזהירו על ביאת אהל שבו מת לומר לך שאם נטמא במת וחזר ונכנס באהל שיש בו מת חייב ב' כצ"ל (נ"ב כל ימי כתיב קודם לא יטמא):

ד"ה איתיביה אביי כהן שהי' לו מת מונח על כתיפו כו' יכול יהא חייב ת"ל ומן המקדש לא יצא ולא יחלל (נ"ב בכ"ג כתיב) וה"ה לכהן הדיוט ונזיר נמי:

ד"ה ה"ג כאן בחבורי אדם כו' אבל הכא טומאת חבורי מת במת וכמת אחד הוי ומשום הכי כו' כצ"ל:

ד"ה טומאה וביאה נמי הא מיטמא ליה קודם שנכנס באהל ואמאי מיחייב כו' כצ"ל:

ד"ה כאן בבית כאן בשדה כי אמרינן כו' יצא זה שמחולל ועומד כגון שנגע במת שבשדה והדר נכנס באהל שמת תחתיו נ"ב פי' אותו מת שנגע במקצתו שחוץ לאהל והדר נכנס לאהל שמקצת אותו המת תחתיו:

תוס' אמר רבה כו' אבל טומאה לא משכחת לה שיתחייב שתים אם התרו בו אל תיטמא אל תיטמא ובסמוך מייתי מתני' לאותוביה כצ"ל:

ד"ה לא קשיא כו' ואמרו לו אל תטמא אין כאן מחולל ועומד אלא תוספת טומאה אף בו ביום שבשעה שנוגע במת הנוגע בו יטמא ז' ימים כדדרשינן בפרק אין מעמידין (ד' לז.) כל אשר יגע בו הטמא יטמא דיקרב בדיקרב מסאב שבעה ואחרי שפירש טומאת ערב ויש כאן תוספת טומאה כצ"ל:

ד"ה וטומאה בחיבורין דאורייתא כלומר וכי בעלמא שאר נוגע במת וכי יהיה הנוגע בו טמא משום דיקרב דאורייתא והאמר ר' יצחק בר יוסף לא אמרו טומאה בחיבורין פירוש דיקרב בדיקרב אלא לענין תרומה וקדשים בזה אמרינן שיהא טמא כנוגע במת לטמא תרומה וקדשים אבל כו' כצ"ל ד"ה בחבורי אדם באדם פי' ר"י שהשלישי הנוגע בנוגע נוגע במת דההוא כו' ולפי' ר"י נפרש דאורייתא בחיבורין היינו נגע בנוגע במת נ"ב ושלא בחיבורין היינו הנוגע בנוגע נוגע במת אבל רש"י פי' התם כו':

ד"ה מאי שנא טומאה וטומאה דלא דהא מיטמא וקאי אין כאן תוספת טומאה ומחולל ועומד קרינא ביה טומאה וביאה נמי הא מיטמא וקאי כו' כצ"ל. ד"ה כאן בשדה כו' דהתראה דלאו דטומאה חדא היא ואם היה טעון כו' כצ"ל:

דף מג רש"י ד"ה ור"ל אמר גוסס איכא בינייהו דלמאן כו' וקאמר דלא יחלל כלל ולמאן דמשמע לי' מבמותם אינו עובר בלא יטמא לא כהן ולא נזיר עד שימות אבל בגוסס לית לן בה כצ"ל:

ד"ה מיתיבי אדם הכי הוי רישא דמתניתין פ"א אהלות כצ"ל:
תוס' ד"ה בבית נמי כו' ומחולל ועומד הוא ואתרי לאוי לא יבא עם לא יטמא לא תמצא חיוב אלא כשהוא מחול ועומד לא היה לנו לדרוש להחלו למעט מחולל ועומד אלא לדרשא אחריתי כדבסמוך כצ"ל:
בא"ד ואומר הר"מ אע"ג דבית המנוגע אמר פרק השוחט (ד' לג:) ידיו טמאות דרבנן אף כי מצורע מטמא באהל מ"מ אינו כל כך כמת דמליא טומאה שכמו כן בית המנוגע הנכנס שם טמא אפי' לא נגע ואפ"ה נשנית במשניות (נגעים פי"ג מי"ב) דאם יש מחיצה (כל שהוא) למצורע לא יטמאנו (ע"ש בתי"ט בשם הרמב"ם) ואלו בטומאת מת אף פותח טפח מביא הטומאה סה"ד כצ"ל:
ד"ה צירף גופו כלומר היו ידיו צרופות ושטופות לגופו ולא הכניסן תחלה טומאה וביאה בהדי הדדי קאתיין סה"ד:
ד"ה הא אי אפשר שלא עייל חוטמו ברישא ונחית ליה טומאה אלא אמר רבא הכניס ידו (נ"ב פירוש אפילו הכניס ידו מצורף לגופו משום טומאה איכא) כו' ד"ה הכניס גופו טומאה וביאה בהדי הדדי קאתיין כלומר שהוא כופה ראשו חוץ לבית ובא גליון ומפרש לשון תוס' שהיה כופה ראשו כמו הלכוף כאגמון ראשו שכופה ראשו לאחוריו:
ד"ה והא לא אפשר דלא עייל אצבעא דכרעא תחלה ולא מצי לאוקמי בבואו לבית אחורנית נ"ב פי' וטמא הוא אף בבואו אחורנית וביאה לא הוי עד דמחזיר פניו ליליך כדרכו ולא הוי טומאה וביאה כאחת:
ד"ה מהכא משמט דכהן אסור ליטמא לאחרים בבית הקברות אף כשהוא טמא כבר לקרוביו ואף כי מחולל ועומד הוא דאף לפי דברי רבה אם פירש אסור ליטמא שהרי אחר שיפרוש ממתו ילקה על שאר מתים אם מאהיל עליהן וכש"כ לרב יוסף סה"ד מכאן ואילך שייך לסוף ד"ה מר בר רב אשי פי' שהנזיר יושב בבית ובעת הזאת מת אדם בבית שהוא שם סה"ד דלעיל:
ד"ה במותם אין מטמא אבל מטמא בנגעם וקשה הא אפילו באחריני אינו מוזהר כ"א בטומאת מת דכתיב על כל נפש מת לא יבוא ובת"כ איתא במותם לא יטמא אבל יושב הוא בהספד ובשורה כצ"ל:
ד"ה ולמ"ד מלהחלו הא קתני ואינו מטמא עד שימות ומשני לענין טמויי כו' מ"מ נדרש כו' והוי מצי לשנויי דהך מתני' כרבי סה"ד כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה מאי מחזיר הוא על עצם כשעורה דאלו מחסר פורתא כלומר כו' וקשיא לרב חסדא דס"ד דהאי סתמא לדברי הכל הוא כצ"ל:

ד"ה כזית נצל כו' כמו דמתרגמינן ויצל אלהים ואפרש ה' (בראשית לא) מפי ר' אליקים ולקמן מפרש בשר המת שקרש בפרק כ"ג ונזיר (ד' נ.) והתני רב כהנא בברייתא דר' אליעזר בן יעקב לה יטמא בגופה שלם כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אמר ליה רב המנונא כו' ה"נ לא ליטמא ליה צריך לעיין מה רצה להקשות כן הוא פי' צ"ל ר"ל:

ד"ה והאי מת מצוה הוא כו' והאי יש לו בן לשכור כו' כצ"ל:

ד"ה מיתיבי לה יטמא ואינו מטמא לאיבריה פרט כו' כצ"ל:

בא"ד וצ"ע דל"ל לה יטמא מלאביו נפקא כצ"ל:

ד"ה אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה כו' מאי מחזיר לאו דחסר פורתא הרי כי אביו חסר בכשעורה מטמא לו כצ"ל:

ד"ה לה הוא מיטמא כו' יכול לא יטמא לשדרה וגולגולת ולרוב מנינה לקמן פ' כ"ג ד' נ' מפרש לה כצ"ל:

ד"ה כשהוא אומר אמור ואמרת כו' ומשני ההיא נמי דראב"י ורב חסדא דאמר כי האי תנא כצ"ל:

דף מד גמ' אמרת מה אחותו מיוחדת שגופה תלוי בו נ"ב ע' פי' תוס' ע"ז בשולי עמוד הקודם:

שם טומאה שסותרת אינו דין שלא תותר מכללה ת"ל לאביו ולאמו לא יטמא נ"ב האי קרא כתיב אצל נזיר במדבר ו' ובת"א שיבשו המדפיסים:

שם ותגלחת לא תסתור כלל ק"ו מיין נ"ב ועל הטומאה לא פריך וטומאה לא תסתור ק"ו חיין משום דמפורש בי' קרא והימים הראשונים יפלו מה שאין כן באינך:

רש"י ד"ה יכול באחותו שהוא מותר אבל לא בשל אחרים לא בשדרה ולא בגולגולת של שאר קרובים כצ"ל:

ד"ה ת"ל לאביו ולאמו לא יטמא מכדי כתיב על נפש מת לאביו ל"ל אלא כו' כצ"ל:

ד"ה לאסור יין מצוה שנשבע עליו כיין רשות וכדרבא בפ"ק דמסכתין (ד' ד') והאי דמותר בקידושא ואבדלתא לא חשיב ליה הותר מכללו משום כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ובאו כו' ושאל את ר' יהושע וזקנים שהיה רוצה כו' כצ"ל:

ד"ה חומר בטומאה כו' חומר ביוצא מן הגפן שלא הותר מכללו דאסור יין מצוה כיין הרשות כו' כצ"ל:

ע"ב גמרא אמר אביי אשכחתינהו לחברייהו דרב נתן בר הושעיא דיתבין וקאמרין ובא לפני יי' אל פתח אהל מועד לשער ניקנור ונתנם וגו' כצ"ל:

רש"י ד"ה אמר לו רבי טרפון כו' וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו ומביא קרבנותיו בשמיני כצ"ל:
ד"ה ומצורע טהרתו תלוי' בתגלחתו כו' והדר ורחץ את בשרו במים וטהר ונזיר אינו מביא קרבנותיו אלא א"כ היה מעורב שמש שטובל בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני לכן אם לא טבל בשביעי כו' כצ"ל:
ד"ה דטבל בשביעי שהיה לו הערב שמש כו' ושבשתא היא דבהדיא קתני לה בת"כ דאם גילח בשמיני יביא קרבנותיו בשמיני ואיכא מפרשי גרסי לא יביא:
תוס' ד"ה ומגלח בשביעי ומביא קרבנו בשמיני כדכתיב בפרשה וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו וביום השמיני יביא שתי תורים וכבש לאשם א"ל ר' טרפון מה בין זה למצורע שנאמר בפרשת מצורע בתגלחת שניה והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וכבס בגדיו במים וטהר וביום השמיני יקח שני כבשים וכבשה אחת וגו' ושמעתי ממך דמצורע שגילח בשמיני יביא קרבנו בתשיעי נ"ב נזיר נמי לא יביא קרבנותיו ביום תגלחתו אלא ליום המחרת ולפרש"י וגירסתו בת"כ למה זה אינו יכול ר"ט לסבול ששוה מצורע לנזיר והגר"א גורס בת"כ כמו תוס' ואם גילח בשמיני לא יביא בו ביום וכן הבעל ק"א בירר לו גי' תוס' וכן הוא גירסת הרמב"ם והרע"ב:
בח"ד אף כי טבל בז' צריך לטבול פעם אחרת אחר גילוח ואם לא גילח עד ח' נקרא טבול יום ואינו מביא קרבנותיו אלא א"כ היה מעורב שמש שהרי הקפיד הכתוב שיטהר מטומאת מצורע בהבאת קרבנותיו וג"כ אין בידו לשלח קרבנות כצ"ל:
ד"ה אמר אביי וכו' ואל תתמה היכי פשיטא לי' לתנא דטבול יום דזב אסור ליכנס למחנה לויה דקאמר כיצד נכנס אלא א"כ טבל מבעוד יום הלא טבול יום דמת מותר ליכנס במחנה לויה וכדאיתא בסמוך די"ל כו' כצ"ל:
ד"ה אלמא קסבר טבול יום כזב דמי כך היו אומרים חברייהו דרב נתן בר הושעיא אחרי שאנו רואין דס"ל לתנא דטבול יום אסור ליכנס במחנה לויה אף כי טבול יום דמת ושרץ מותרין מכלל דס"ל לתנא דטבול יום דזב כזב ונ"מ לענין דאין שוחטין כו' כצ"ל:
בא"ד ואני שמעתי שרצו לדקדק טבול יום כזב הואיל כו' כצ"ל:
דף מה גמ' והתם מנלן דתניא טמא יהיה לרבות טבול יום טומאתו בו לרבות מחוסר כפרה כצ"ל ונ"ב במכות מביא כ"ה האי ברייתא וליתא שם האי עוד כי רבא דרש התם מעוד אפילו אם נטמא במת מצוה דמצוה עביד אפ"ה אם לא יתחטא ונכנס למקדש חייב שם ת"ל ולקח את שער ראש נזרו מקום שהיה מבשל שם הוה מגלח נ"ב ר"ל ובפתח ההיכל ודאי א"א לבשל שם:

רש"י ד"ה ה"ג לעולם טבול יום של זב כזב דמי כו' ולא הוו דוקיא דשמעת' דבטבילה והערב שמש קאמר אלא בכפרה תליא מלתא והאי דקא מותבית לן מנזיר טמא מת שנטהר דאינו יכול כו' כצ"ל:

בא"ד אל פתח אהל מועד דאתה סבור דבעזרת נשים משתעי קרא דהיינו מחנה לויה מש"ה קא פרכת מכדי שער ניקנור כו' הא לא הוי כן דאי במחנה לויה כו' כצ"ל:

בא"ד וא"ת והא מצורעין נכנסין בשערי ניקנור ומכניסין ידיהם בפנים ששם מזין כו' כצ"ל:

ד"ה רבי יאשיה אומר אינו צריך לומר אם כן אסור דרך בזיון נ"ב מסברא דמדוכתא אחריתי נפקא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה מכדי שער ניקנור כו' אכתי מנא לי' לתנא דאסור ליכנס והא דליכא למימר דפתח אה"מ ר"ל פתח ההיכל כו' כצ"ל:

וי"ל דלהא לא אצטריך למעט דהא כתיב טמא יהיה כו' כצ"ל:

ד"ה ואי במחנה לויה קאי כו' שהרי במחנה לויה הכתוב מדבר דאי במחנה שכינה הא זה אסור ליכנס כו' כצ"ל:

בא"ד למימרא מה אה"מ מחוסר כפורים לא עייל אף מחנה לויה מחוסר כפורים לא עייל ואה"מ מנלן דכתיב טמא יהיה לרבות טבול יום טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים שאסור ליכנס כו' כצ"ל:

בא"ד ומה שלא פירשו האיך היה מוכיח דטבול יום דזב אסור פירש אביי משום דזב אסור ליכנס אל פתח אה"מ כו' כצ"ל:

ובס"ה נ"ב וע' ב"ר בארוכה כי אף אחר הגהות שלו כנ"ל דברי תוס' צריכין ביאור:

ע"ב במשנה ואם גילח במדינה היה משלח תחת הדוד כצ"ל כמו במשניות וכן גי' הרמב"ם בחיבורו ולפיכך פוסק כסתם מתניתין וכר' יהודה דברייתא:

בגמ' אמר רבא ה"ק ואם נזיר טמא משלח תחת הדוד של אשם יצא נ"ב כאן פסק הרמב"ם כרבא מפרש התי"ט אע"ג דפסק לקמן כר' יהודה טמאים כאן וכאן לא ואלא יקבר מ"מ אם משלח תחת דוד אשמו במקדש יצא:

שם והא אפיקתיה להא זבח מרוטב א"כ לימא קרא מרוטב נ"ב הראשון גי' הב"ח לרוטב והשני גי' הב"ר רוטב השלמים:

שם במשנה וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד כצ"ל כמו במשניות:

רש"י ד"ה ר"מ אומר הכל משלחין תחת הדוד בין טהור שגילח במקדש ובמדינה בין טמא שגילח בעזרה ואין לך שאינו משלח תחת הדוד אלא הטמא במדינה בלבד כצ"ל:

תוס' ד"ה ר' יאשיה אומר אינו צריך כו' ואינו כל כך דרך בזיון וקאמר דהאי אינו צריך כו' כצ"ל:
ד"ה חטאת ואשם יצא מ"ט אמר קרא זבח לרבות חטאות ואשמות כצ"ל:
ד"ה א"כ לימא קרא שלמים וזבח מאי זבח השלמים מדסמך זבח השלמים למדרש תחת השלמים יהיה מן הזבח כצ"ל:
ד"ה ואח"כ הותר הנזיר כו' עד אחר כל המעשים שמפרש בקרא סה"ד כצ"ל:
דה מז רש"י ד"ה כיון דלענין כפרה שירי מצוה הוא כו' שאם עשה לתנופה שירי מצוה מעלה עליו הכתוב כאלו לא כפר וכפר גבי נזיר נמי כו' כצ"ל:
ד"ה שירי מצוה היא כו' כלומר שלא עשאה הרי כאלו לא כפר שלא קיים מצוה מן המובחר וכפר דאין מעכבת ד"ה והתניא זאת תורת הנזיר כו' כך בא להשוות יש לו כפים שלא לעכב התנופה ולהך פירושא ע"כ לאו רבנן הוא דא"כ לשתוק מזאת תורת ותיפוק לי' מגזירה שוה דאחר אחר אלא ר"א היא ש"מ דבתנופה מודה כצ"ל:
ד"ה ואלא הא דתניא וזאת תורת הנזיר בין שיש לו שער ובין אין לו שער דלא מעכב ותפרש ג"כ להשוות יש לו לאין לו לומר שתגלחת לא מעכב הא לרבנן מג"ש דאחר אחר נפקא ולר"א הא אמר תגלחת מעכבת וע"כ בא להשוות אין לו ליש לו לומר כשם שיש לו שער יעביר לו תער על ראשו כן המורט יעביר תער על מורטו וה"נ בתנופה בא להשוות אין לו ליש לו לומר שזקוק להניף על זרועו כשאין לו כפים ואיידי דידע לברייתא דתנא במורט בהדיא ניחא לי' לאתויי והתניא נזיר ממורט ב"ש אומרים אינו צריך להעביר תער וב"ה אומרים צריך להעביר תער כצ"ל:
ד"ה ה"ג ואמר רבינא מאי אינו צריך לב"ש ואין לו תקנה כלומר הממורט שהעביר תער על ראשו לא יועיל כלום ולר"א דאמר תגלחת מעכבת יאסר לעולם ביין ולרבנן דאמרי תגלחת למצוה ולא לעכב לא קיים המצוה הא לב"ה יש לו תקנה לממורט בהעברת תער לר"א יהא העברת תער במקום תגלחת להתירו ביין ולרבנן לקיים המצוה הרי אי אפשר לפרש הא דאמר תורת נזיר בין שיש לו שער בין שאין לו שער להשוות יש לו לאין אלו בין לר"א בין לרבנן בין לב"ש בין לב"ה דאי לב"ש הא ביש לו שער ויש לו תקנה ובאין לו אין לו תקנה ואי לב"ה לענין מה בא להשוות יש לו לאין לו ע"כ להא דכמו ביש לו שער כתיב העברת תער הכי נמי באין לו צריך להעביר תער ובית הלל היא הכי נמי לו והיינו דרבי פדת דאמר ר' פדת ב"ש ור"א אמרו דבר אחד:. את בא להביא אין לו להזקיקו תנופה על זרועו כמו ביש, ד"ה אי אליבא דר"א פשיטא כו' עד תנופה מיבעיא ולמסקנת הש"ס צ"ל דאמר אליבא דר"א ואף כי לא פי' הש"ס דאתיא כר"א ומהו דתימא

כיון לענין כפרה שירי מצוה כו' וכדתניא ללישנא קמא נ"ב מזה משמע כגי' ב"ר דקאי הכל על לישנא אחרינא שבע"ב:

ד"ה ומי לא מעכבא פירוש לרבנן והתניא זאת תורת הנזיר בין יש לו כפים בין אין לו ולהאי לישנא ס"ל דהכי פירושו כשם שבאין לו כפים דין הוא שתעכב דכל שאינה ראויה לבילה בילה מעכבת ה"נ ביש לו תנופה מעכבת ואי לר"א תיפוק ליה מאחר כל המעשים אלא לרבנן דאמרי אחר מעשה יחידי אחד מן הדמים קאמר אבל תנופה מעכבא דגלי זאת תורת כצ"ל:

ד"ה ואלא הא דתני בין יש לו שער בין אין לו הכי נמי דמעכבא והתניא נזיר ממורט ב"ש אומרים א"צ וכו' וב"ה אומרים צריך ואמר רבינא מאי צריך לב"ה דאין לו תקנה דכל שאינה ראויה לבילה בילה מעכבת הא לב"ש יש לו תקנה וס"ל להאי לישנא טעמי' דב"ש דמקיש אין לו ליש לו דזאת תורת הנזיר בין יש לו שער בין אין לו לב"ש אפי להשוות אין לו ליש לו שהממורט יעבור תער על ראשו וה"נ בתנופה בא להשוות אין לו ליש לו לומר שיש לו תקנה להניח על זרועו ואין לתמוה דלעולם בא להשוות יש לו לאין לו כב"ה ואין להקשות מברייתא דנזיר ממורט דבלאו הכי היה יכול להקשות דלרבנן תגלחת לא מעכבא ולר"א מאחר כל המעשים נפקא כצ"ל:

ד"ה ופליגא דרבי פדת הא דאמר רבינא דנזיר ממורט לב"ש יש לו תקנה פליגי דר' פדת דאמר ב"ש ור"א אמרו דבר אחד כצ"ל:

ד"ה אמר ר' אבינא כו' ופי' הברייתא הכי כשם דביש לו שער צריך להעביר או למצוה לרבנן או לעיכובא לר"א אין לו שער נמי צריך להעביר ויש לו תקנה בכך כו' כצ"ל:

בא"ד ודחי רבינא מהכא לא תוכיח דליכא עיכובא דודאי צריך ואין לו תקנה לב"ה והכי קאמר כשם שאין לו שער דין הוא שתעכב ה"נ ביש שער יש בה עיכובא וצ"ע דאם כן היינו כר"א תיפוק ליה מאחר כל המעשים ואם באנו לומר כי אינו חושש לקושיא זו א"כ גם בתנופה דמעכב י"ל דאתי כר"א וקשה דאמר בפרק הקומץ רבה (ד' יט.) כ"מ שנאמרה תורה וחוקה לעכב קס"ד תרתי בעינן והרי נזיר דכתיב תורת נזיר ואמר רב תנופה בנזיר מעכבת ומשני כיון דכתיב כן יעשה כמאן דכתיב חוקה דמי והרי בשמעתין מוקמי לה כר"א משום דכתיב אחר כל המעשים ותו הא דתנן ב' מינים שבנזיר מעכבין זה את זה ומפרש בגמ' דכתיב כן יעשה וכי אין זה לרבנן דר"א ויש משני דההיא כרבנן דודאי מעכבין זה את זה אבל אין מעכבין לשתות יין מיהו אכתי קשה מעכבת דהתם ונראה דסוגיא דהתם כלישנא בתרא והכי פירושו אמר רבא תנופה בנזיר מעכבת לכאורה נראה דהכי פירושו מעכבת לשתות יין ופריך אי אליבא דר"א פשיטא ואי אליבא דרבנן השתא

תגלחת לא מעכבא תנופה מיבעי' ופריך ומי לא מעכבא כלומר אף כי אין מעכבת הנזיר מלשתות יין לרבנן מק"ו דתגלחת מ"מ מעכבת השלמים לרבנן וכדתניא במנחות שני מינין שבנזיר מעכבים זה את זה וההיא אף כרבנן כצ"ל:

ד"ה והתניא זאת תורת בין יש לו כפים פי' זאת תורת לעכב כדאמר בהקומץ רבה (ד' יט.) דתורה משמע לעכב או כדמשני התם מדכתיב כן יעשה דנהי דאין מעכב מלשתות יין מכ"מ מעכב השלמים ואיצטריך לעשות שלמים אחרים אלא הא דתניא בין יש לו שער בין אין לו ה"נ תרצה לומר דלשון תורת מעכבת התנן נזיר ממורט ב"ה אומרים צריך להעביר תער וסבירא לי' השתא דצריך יש לו תקנה אלמא לב"ה ממורט לא מעכב ומשני א"ר אבינא כו' ומיקמי מלתא דרב לעכב בקרבן כרבנן ומשום וכן יעשה כי ההיא דפרק הקומץ כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה והתניא זאת תורת הנזיר בין שיש לו כפים לקיים דהא דכתיב וגילח את שער ראש נזרו למצוה ואע"פ שאין לו שער יצא כו' כצ"ל:

ד"ה ור' אליעזר דתניא אין למצורע כו' דשמעינן להו לב"ש דאמרי דתגלחת שער מעכבא דר' אליעזר נמי קאי כוותייהו ואית לי' דתנופה מעכבא והאיך כו' כצ"ל:

בא"ד ואי מוקמת להההיא נמי דלא מעכבא ואלא הא דתניא נזיר ממורט כו' כצ"ל:

בא"ד דהא צריך לכך ס"ל מעכבא אלמא דנזיר כו' כצ"ל:

ד"ה לשון אתר אמרי לה כו' משמע דצריך תנופה ותנופה מעכבא ומי מעכבא ואלא הא דתניא זאת תורת הנזיר בין שאין לו שער ה"נ דמעכבא והתניא נזיר ממורט כו' כצ"ל:

ד"ה ונמצא פסול תגלחתו פסולה וסותר שלשים וזבחיו שהקריב עכשיו לא עלו וצריך כו' כצ"ל:

ד"ה ואח"כ הביא שאר קרבנותיו כגון כו' בכולן תגלחתן פסולה כו' והיינו טעמא דתגלחתו כשרה דהואיל דזבח כשר הוא דתנן כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה וזבחיו לא עלו לו כו' דהואיל דהוא צריך לשהות עד שיגדל שערו ובהקרבת שאר הזבחים לא היה ראוי לתגלחת יש להחשיב הזבחים כאלו הקריב קודם פי' לרבנן או תוך מלאת פי' לר"א:

ד"ה ר"ש אומר אותו הזבח כו' ושאר כל הזבחים עלו לו ומפרש בגמ' דסבר מגלח על שלמי נדבה יצא כצ"ל:

ד"ה קסבר ר"ש נזיר כו' וה"ה דמקשינן ליה לתודה כו' כצ"ל:

דף מז רש"י ד"ה והכי נמי מסתברא כו' ולא מיבעיא זבח ראשון דאינו עולה לו אלא אף אותו שהפריש תחלה צריך להחליף ויביא אחר במקומו וחכ"א אותו ראשון בלבד לא עלה לו וצריך להביא אחר אבל שאר קרבנות כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ונטמא ר' אליעזר אומר סותר את הכל כו' דאמר בגמ' אחר המעשים כולם מותר לשתות יין הרי כשנזרק אחד מן הדמים עדיין אינו ראוי לתגלחת והואיל דנטמא קודם שהקריב כו' כצ"ל:

ד"ה וחכ"א יביא שאר קרבנות ויטהר פי' לכשיטהר כך מפרש בירושלמי עושה מעשה דטהרה כו' כצ"ל:

בא"ד דהא קפיד קרא שיביא קרבנות נזיר בטהרה ואחר שיטהר ויהי' לו הזאה כו' כצ"ל:

פרק שביעי

תוס' ד"ה כהן גדול ונזיר אינן מיטמאין לקרוביהן בספרים איתא אבל מיטמא למת מצוה ולא גרסינן לי' כדמוכח בגמ' נ"ב ע' ע"ב תוס' ד"ה ע"כ:

ד"ה וחכ"א יטמא נזיר כו' כצ"ל:

ד"ה נזיר קדושתו קדושת שעה ואפי' אמר נזיר עולם מ"מ סתם נזירות הוי ל' יום נ"ב תו"ח כתב דנזיר קדושת שעה מפני שישנו בשאלה וכן איתא בתוס' מ"ח ריש ע"ב בסה"ד:

ד"ה בשלמא כ"ג ונזיר כו' וטעמייהו במתניתין סה"ד כצ"ל:

תוס' ד"ה וכן משוח בשמן המשחה כו' ה"ג אשר בתוס' שני פעמים צ"ל הגה' והראשון צ"ל בסה"ד והשני קודם לראשון וקאי אדלעיל על פי' ראשון דמיירי שנטמא הכהן המשוח:

ע"ב רש"י ד"ה משוח בשמן המשחה ומרובה בגדים כו' וכהן גדול שלא נמשח בשמן המשחה שעמד בכהונתו לאחר שנגנז שמן המשחה אפי' בבית ראשון ואין בינו לבין כהן הדיוט אלא שמרובה בגדים כו' כצ"ל:

ד"ה סגן עדיף דחזי לעבודה וכהן משוח מלחמה לא חזי לעבודה כצ"ל:

תוס' ד"ה מרובה בגדים ומשוח שעבר כו' שעדיין היה שמן המשחה והיו שניהם מהלכין המרובה בגדים והמשוח שעבר מרובה בגדים עדיף דעביד עבודה כו' כצ"ל:

ד"ה ת"ש דתניא אין בין משוח לסגן כו' וקשה דטובא בינייהו כדאיתא בשילהי בא לו (ד' ע"ב:) בבגדים שכ"ג משמש משוח מלחמה נשאל וסגן עובד בבגדים כמו הדיוט היכא שלא עבד ביו"כ תחת כ"ג ותו כל החמשה דברים האמורים בפרשה לא פורע ולא פורם ואינו מטמא לקרוביו מצווה על הבתולה ואסור באלמנה דאינן נוהגין בסגן ונוהגין במשוח מלחמה כו' כצ"ל:

ד"ה והתניא משוח מלחמה קודם לסגן כו' משמע דבברייתא לא נשנית בהדי הנך לענין להחיותו סה"ד כצ"ל:

דא מה רש"י ד"ה אמרת לא יאמר אמו בכ"ג שיש לנו ללמוד מן הדין שאינו מיטמא שהרי ק"ו הוא כו' כהן הדיוט אין מיטמא לאחיו אלא א"כ ישנו אחיו מאביו סה"ד ועד כאן דיבור אחד וכצ"ל:

ד"ה אין כ"ג מיטמא לאביו אע"פ שאין כהן הדיוט מיטמא לאחיו אלא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ולאמו כו' דהא כתיב ברישיה דקרא על נפש מת למה לי כו' כצ"ל:

ד"ה הכי גרסינן הוה אמינא דכולה ג"ש דאמו אמו אתיא למת מצוה אבל לא לענין למעוטי נגעם וזיבתם כו' כצ"ל:

ד"ה לאביו ולאמו כו' ולאחיו למת מצוה ומפיק לי' מהאי סברא כמו שנושא ונותן בברייתא כו' כצ"ל:

ד"ה ועד שלא יאמר כו' וממילא ידעינן דהני קרובים נמי דילפינן להן מכללות דכ"ג והאי דקאמר וכו' עד סה"ד ואח"כ מתחיל ד"ה או כלך וכו' לגופי' סה"ד:

ד"ה האי מיבעיא לי' צ"ל הא מיבעיא לי' ושייך לע"ב:

ע"ב גמ' לאחיו שאם היה כהן גדול והוא נזיר נ"ב הנכון כגי' רש"י היה כ"ג ונזיר וכן מעתיק רש"י בזבחים כהן ונזיר כי והוא משמע והוא נזיר מכבר ואם היה מקדים נזיר ואמר היה נזיר והוא כהן היה שייך שפיר והוא היה נזיר בשעה שמצא המ"מ והוא כהן מיום הולדו אבל כיון דמתחיל הי' כ"ג צ"ל אח"כ ונזיר הי' כהן ונזיר בנזירות וכן מעתיק רש"י במגילה הי' כהן גדול ונזיר וכן מעתיק הגמרא כאן דאמר מר אם הי' כ"ג ונזיר:

רש"י ד"ה ומת"ל אביו שאם אתה אומר מן הייתי אומר לך עד שאתה דן מכ"ג או כלך לדרך זו נאמר מכלל דכהן הדיוט כו' כצ"ל:

ד"ה ולאחיו מה ת"ל שאם היה כ"ג ונזיר כו' דסד"א היכא דלא הוה ליה אלא נזיר ולא כהן ליטמא למ"מ כו' וכצ"ל:

תוס' ריש עמוד למה לי תו הפנאה באמו דנזיר וי"ל אליבא דרבי ישמעאל קיימינן דאית ליה פרק המפלת (ד' כב:) מופנה מצד אחד למדין ומשיבין והכא יש להשיב דמה לנזיר שאין קדושתו קדושת עולם דישנו בשאלה כצ"ל:

ד"ה ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרת לא יטמא אף בעושה פסח ומילה גרידא בלא נזיר וכ"ג משום דלא אתי עשה דטומאה שאין בה כרת ודחי עשה דפסח ומילה שיש בהם כרת כך פי' בקונטרס וכו' נ"ב מה שאמר בקונטרס כוונתו תוס' כי באלו השלשה מקומות שחושב מביא תוס' זה הפי' דלא קאי על נזיר וכן

משמע מלשון רש"י בברכות ד"ה אמרת לא יטמא כי לשונו שם כמו בתוס' הכא וז"ל דלא עשה וכו' במגילה אין ספק כלל שרש"י פי' כן וז"ל שם ד"ה אמרת לא יטמא כשם שנזיר אינו מבטל נזירותו ליטמא לקרוביו כך הוא זה לא יבטל מפסחו ע"כ וגם משמע מלשונו שאף אלו השנים אינם דוקא אלא כמו או או קתני והתניא שבסנהדרין ובזבחים מפרש שקאי על נזר וכולם ביה הפוקח עורים יפקח עינינו בדבריהם:

דה מט תוס' ד"ה ומשני דצריכי כו' אע"ג דכתיב סתמא אי לא כתיב נמי אביו בפי' כו' כצ"ל ואי כתיב אביו ולא אמו בפי' אע"ג דמרבינן קרובים מחמת דמיותר הוא כו' כצ"ל:

בא"ד כדאמרינן לעיל בהיא גופא דק"ו ניתן למידרש כו' כצ"ל:

ועוד קשה דמשמע כאן מדכתיב לאביו ולאמו הוה ידעינן כולהון קרובים כו' כצ"ל:

בא"ד אינך יכול לומר כלל ופרט אלא תאמר דלמעוטי רחוקים קאתי כו' כצ"ל:

בא"ד אלא מכהן הדיוט בא"ע כדפרישית לעיל כו' כצ"ל:

בא"ד ונדרוש אביו למת מצוה ואמו שבשניהם לג"ש ואע"ג כו' כצ"ל:

בא"ד למת מצוה דבעי לגופיה מלג"ש למילף לעלמא כו' כצ"ל:

בא"ד דכיון דכתיב לאביו קודם בקרא וקרא קמא אית לן לאוקמי למת מצוה כו' כצ"ל:

ועוד קשה היכי דריש התם שתי דרשות מאביו ואמו כו' כצ"ל:

בא"ד מיהו בתוס' פירשו דסוגיא כו' כצ"ל:

בא"ד וי"ל דסבר כיון דכהן הדיוט מיטמא לקרובים לא מהני טופיינא דכהן הדיוט בהא דקדושתו קדושת עולם בהדי נזיר להצריך פסוק דכיון דבטומאה עצמה קילא מנזיר כו' כצ"ל:

בא"ד בשלמא דנזיר צריכי כולהו מפרש התם כדפרישית אבל בכ"ג קשיא דתסגי בחד לג"ש וליכא למימר כו' כצ"ל:

ע"ב בתוס' מעל"ד לכך נראה דהתם נמי בפ' טבול יום אית לי' צריכותא לגבי כ"ג אלא סבר כיון דגלי לן תרווייהו בכ"ג דאין חילוק בין זה לזה בין אב לאם יליף נזיר מיניה דאין זה כי אם גילוי מלתא בעלמא הלכך דרוש תרווייהו גבי נזיר התם מיהו צריך לומר כו' כצ"ל:

בא"ד ועוד יש לישב גם הך דהכא דסבר כההוא דטבול יום כו' כצ"ל:

בא"ד וא"ת א"כ למה הזכיר לר"ע כאן דרשא דכ"ג ונזיר כדדרשינן נסמוך נמי אסוגיא דהתם כו' כצ"ל:

בא"ד דרשא דכ"ג ונזיר מלאחיו ולמימר מה לי כ"ג ונזיר כו' כצ"ל:

בא"ד וגם מני' מקשינן לר' ישמעאל כ"ג ונזיר מנא ליה ולאחותו נמי מפרש לרבי עקיבא דכתוב בתר לאחיו הואיל והתחיל לדרוש לאחיו כדפרישית שצריך לו גומר הפסוק עד סופו כו' כצ"ל:

ד"ה על כל לאפוקי רחוקים הנך לאפוקי כו' ודוחק הוא דהא גבי נזיר נמי כתיב על נפש אפ"ה כו' כן הוא גי' הב"ר ומפני שאף לגי' ברכת ראש שמוחק תיבת כל עדיין לא בנקל להבין כוונת תוס' ע"כ אני מעתיק גם פירוש הב"ר וז"ל הכי פירושו משום דצ"ל דלא מריבויא דכל מרבה רחוקים דא"כ הכי הל"ל דעל כל מרבה אפילו קרובים דלא יטמא דממת לבד הוה מוקמינן לרחוקים אלא ודאי מיתורא דגופי' דקרא דרש ולהכי דרש כסדר הכתוב מיותר דעל כל אוקמי' לרחוקים דלא יטמא וכי כתיב נמי מת אתי לקרובים וא"כ גבי נזיר הי' לו לדרוש יתור על נפש דהל"ל לנפש ואפ"ה לא דרש מניה מיתורא דעל רחוקים כי אם מנפש וע"ז כתב דה"נ לא דריש זה מיתורא רק מנפשות כו' כנ"ל לפי גודל התמי' עכ"ל:

במתני' ועל חצי לוג דם על מגען כו' כצ"ל אפילו בר בי רב דחד יומא מבין אשר וא"ו הנוסף זר הכא ובפרט כי במשניות הכי איתא על מגען מדפיסים יקרים חוסו נא על הדר תפארת לשון חז"ל תשמרו ותזהרו לא להפוך ח"ו לשונם הזהב ללשון עלגים:

תוס' ד"ה ומזה בשלישי ובשביעי וסותר את הקודמין דכתיב כו' ול"ג במשנה ויביא קרבנותיו נ"ב פי' ל"נ ויביא דמשמע שאינו מתחיל למנות א' שיטהר ב' ועד שיביא קרבנותיו אלא הגי' שלפנינו עיקר ומביא שמשמעותי' בתרי אפי' אם פירושו כמו ויביא או שהוא ענין בפ"ע שאלו הטומאות ששנה ברישא מביא הנזיר עליהם קרבנותיו לאפוקי סכות שאין מביא קרבן עליהם ושפיר שייך האבעי' בגמ' מתניתן מני (ב"ר):

דף נ תוס' ד"ה רבא אמר כו' ומהאי טעמא נמי ניחא אמאי לא משני רבא אמתני' דאהלות על המת דקתני התם כדמשני הכא לרוב בניינו או לרוב מניינו כו' כצ"ל:

ד"ה וטומאה קלה פי' שאר אוכלין טמאין שאינן מטמאין אלא כביצה כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה מידי איריא כלומר כו' כיון דסמוכות כמו מגרפה של גריסין כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ת"ש חלב המת שהוא שלם פי' כזית שלם והתכן טמא התכן כמו חתכן נ"ב מפני שהגי' בתוספתא לפנינו וחתכו רוצה תוס' להשוות היתוך וחיתוך אבל כבר הגיה הגר"א בתוספתא והתיכו כמו שמעתיק הגמ' כאן ואין אנו צריכין להשוות חיתוך להיתוך:

ד"ה ואי סלקא דעתך כו' ממקום חיבורה מחמת ההתכה אלא ניצוק ודאי חיבור ואי אפשר כו' כצ"ל:

ד"ה כגון בהדי דמרתח לי' סליק עמוד לפומיה נ"ב ולא גריס דנורא כי תוס' מפרש עלה כזית ולא עמוד דנורא אלא עמוד חלב עלה מכח האש אשר תחת הדוד:
ד"ה אמר לי' רב שימי כו' דפרכת מינה דלמא למטה קרי עיקר אצבעות כו' כצ"ל:
דף נא תוס' ד"ה איזהו מת שיש לו רקב מלא תרווד רקב המטמא באהל כו' כצ"ל:
ד"ה שני מתים כו' ועוד פי' בערוך גלגלין (ווידער קראפט) קוטרימא בלעז כצ"ל:
ד"ה תנן התם כו' או מאהיל עליהם הוי כנוגע או מאהיל על המת לטומאת המת סה"ד כצ"ל:
ד"ה בעי חזקיה שערו העומד ליגזז מהו מי הוי בשעת חיבורן למת כגזוז ולא מטמא כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה מיתיבי בספ"ו דעדיות קאמר לא אם אמרת כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה כיון דלא איתצר שלא נוצר הולד עדיין סה"ד ואח"כ ד"ה כי גופה דמי שהרי אין כו' כצ"ל:
ד"ה וסכיא נשא פי' נשא להשיר השער כו' כצ"ל:
ד"ה מת שחסר אין לו רקב שנקבר חסר סה"ד כצ"ל:
ד"ה ולא תפוסה לקמן בפרק כו' בדרך מושכב כדרכו נוטלו כו' כצ"ל:
ד"ה מיתיבי לא אם אמרת כו' רוב ורובע ומלא תרווד רוב פי' רוב בנין או רוב מנין רובע קב עצמות כו' עד באהלות סה"ד אח"כ ד"ה והיכי דמי דאין לו רקב לחי כגון דארקיב חד אבר כו' כצ"ל:
ד"ה מי אמרינן שיעורה כו' או דלמא בריה גמירי לה והויא עלה שם שרץ הואיל כו' כצ"ל:
דף נב רש"י ד"ה ושיערו חכמים שמגע עדשה יטמא שכעדשה שוה ככולו כצ"ל:
תוס' ד"ה ת"ש בהם כו' ובמקום אחר כתיב הנוגע בהם במותם כו' כצ"ל:
בא"ד דמיקריא מהם שזהו מקצת שרץ אחד כו' כצ"ל:
בא"ד אבל היכא דנפלה לה נשמה כגון נמלה חיה חשובה היא אף כי קיצץ רגליה כו' כצ"ל:
ד"ה טעמא דליכא שדרה דמחדא פי' כו' כצ"ל:
ד"ה ת"ש ממניינא כו' ולהכי נקט חצי קב דעל רובע הקב אפילו אתיא ממת אחד אינו מגלח כדתנן במתני' והתם לענין טומאת אהל גרידא קתני סה"ד כצ"ל ואח"כ מתחיל ד"ה ועל רביעית דם שבא משני מתים דאלו בא ממת אחד לר"ע מגלח כדתנן במתני' בסוף פרקין דף נו ע"ב לר"ע ופליגי רבנן עליה והכא תנן מה דר"ע הדר בי' כו' כצ"ל:
ד"ה ואי ס"ד כו' דכי קתני ששה דברים דפליגי רבים על ר"ע לאפוקי עצם כשעורה דיחיד הוא דפליג עליה כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' דתניא בש"א רובע עצמות מן העצמים נ"ב כלומר אע"פ שאינם מרוב בנין ולא מרוב מנין תי"ט:
בין משנים בין משלשה כצ"ל כמו במשניות ונ"ב כלומר אפילו הן ממתים הרבה (הרע"ב) וב"ה אומרים מן הגויה מרוב הבנין או מרוב המנין נ"ב כלומר מגוף של מת אחד ולא ממתים הרבה וגם שיהי' מרוב הבנין או מרוב המנין (הרע"ב) שם הואיל ורוב בניינו של אדם בגוד כצ"ל נ"ב וע' תי"ט עדיות ספ"ו ד"ה רוב בנינו:
שם שמאי אומר אפילו מעצם אחד כצ"ל ותו לא כן הוא במשניות וממילא משמע שדרה או גלגולת בכלל וכן גורס רש"י כאן:
רש"י ד"ה ת"ש ב"ש אומרים כו' ומזה עליהן בשלישי ובשביעי כגון שבא כו' כצ"ל:
ד"ה וב"ה אומרים בא מרוב הבנין או מרוב המנין אבל מאיברים שאין רוב בנין כו' כצ"ל:
ד"ה משני שוקים וירך אחד ג' איברים לב"ש ויהא בהן רוב בניינו וב"ה מרוב המנין אבל לא משאר איברים נ"ב הלשון דחוק ולולא דמסתפינא הייתי אומר שצ"ל אפילו משאר איברים וכפי' תוס' הרי הוא יכול להתקיים דברי ב"ה במפרקי ידים ורגלים כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה תנא הושחרו שיניו כו' בלשון זה ושב והתענה כו' כצ"ל:
ד"ה אמר ר' יהושע כו' תנינא במסכת אהלות פ"א וחשיב מלמטה למעלה הרגל וחשיב שנים בשוק כו' כצ"ל:
ונ"ב אבל גי' שלפנינו פרסות וכן מה שמגיה הב"ר ז"ל בפיסת אמת כן איתא במשנה שם אבל כאן בתוס' אין מקום לא לפיסת ולא לפרסות פיסת פירושו כף וכן כף היד נקרא פיסת בלשון משנה כדאיתא שם באותו משנה ועל שבכף הרגל דורסים עלי ארץ נקראת גם פרסה ושם במשנה בחושבו הרמ"ח איברים מתחיל מלמטה למעלה ותני בפיסת הרגל שלשים ופי' הרע"ב ד"ה פיסת הרגל כף הרגל הוא הפרסה והוא מדרך כף רגל ומשם ולמעלה כל אבר שמו עליו ולא יקרא עוד לא פיסת ולא פרסה רק זה התחתון אשר בו שלשים איברים הוא לבדו נקרא פיסת ועל שם שדורך בו עלי ארץ נקרא כ"כ פרסה וממנו ולמעלה חושב עשרה בקורסל שנים בשוק וכו' וכיון שתוס' חושב רק משוק ולמעלה לא שייך תיבת פרסות כי אני חושב פיסת כי לא שייך מלמטה למעלה על הפיסת או פרסות כי התחתון שברגל הוא ע"כ צ"ל וחושב מלמטה למעלה הרגל:
ד"ה משני שוקים וירך אחד כו' אלא כלומר רובע עצמות הבא מרוב הבנין ורוב הבנין הוי לגובה האדם ירך ושני שוקים ויש מפרש כו' כצ"ל:

ד"ה וב"ה אומרים מן הגויה מרוב המנין הואיל וישנו רוב המנין דהיינו מפרקי ידים ורגלים וב"ש איירו ברובע הבא מרוב הבנין וב"ה איירו גם ברובע הבא מרוב המנין ומר אמר חדא ומר אמר עוד חדא ולא פליגי ובמפרקי ידים ורגלים מצינו רוב המנין כו' כצ"ל:
ד"ה שמאי אומר כו' דמשמע עלי' דלא פליגי אלא על האי דשמאי סבר עצם אחד משדרה ולב"ה בעינן שדרה וגלגולת ודחי שאני שמאי דמחמיר כו' כצ"ל:
ד"ה ולפשוט מינה לאידך גיסא טעמא דשמאי דמחמיר נטמא בעצם משדרה לבד או בעצם כו' כצ"ל:
דף נג רש"י ד"ה אין הכי נמי כו' ולא אמר בה רובע עצמות לאשמועינן לר"ע דאע"ג דמשני כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רבי יעקב בר אידי לומר כו' ואית דגרסי שאמרו מפי חגי כו' כצ"ל:
תוס' ריש העמוד בסה"ד ולעיל כתבתי דאי אפשר לקיים אותה גירסא כצ"ל:
ד"ה בתר דשמעיה מר"ע כו' וגרסינן מקמי פירכא והאמר רבא לא כו' כצ"ל:
בא"ד שהיתה כתוב בספרים הקושיא וחסר הסוגי' מן הספרים כו' כצ"ל:
בא"ד אלא על משנה דאהלות פ"ב דקחשיב רובע עצמות הבא משני מתים כו' כצ"ל:
ד"ה ת"ש שמאי אומר כו' מכלל דלרבנן שיעורא רבה בעו דהיינו חצי קב כו' כצ"ל:
ד"ה יש מפרשים הכרעה שלישית היינו תלמידים כו' ופריך והא אין הכרעה שלישית מכרעת בתרווייהו ומדמתני' דהכא ומתני' דהתם כו' ומשום דהוו להו מכריע ויש מפרשים דעת שלישית ופריך והא אין דעת שלישית מכרעת כו' כצ"ל:
בא"ד מפי חגי זכריה ומלאכי וע"כ סברי כב"ד של אחרונים לסמוך על שמועתם כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה אי לא הדר תני לה בסיפא הוה אמינא אפילו על מגעו ועל משאו לא יהא נזיר מגלח להכי תני דעל אהילו הוא דאין כו' אע"ג דאיכא למשמע לה מכללא מדלא קתני ברישא כי הדר תני להו לאשמועינן דקא מיטמא בהן כו' כצ"ל:
ד"ה דתניא כו' על פני כו' מדלא כתיב אשר יגע במת בשדה כצ"ל:
תוס' ד"ה ורשב"ל אומר נזיר מגלח מדלא קתני לה בסיפא כו' אף במגעו ובמשאו לא יגלח דהא מטמא במגעו ובמשאו וכדדרשינן כו' כצ"ל:
ד"ה חרב הרי הוא כחלל כו' לטמא אדם הנוגע בו טומאת שבעה כנוגע כו' כצ"ל:
ד"ה זה קבר סתום כו' ויש בו פותח טפח בינו למת דיש חילוק מטומא' רצוצה שהקבר עצמו מטמא באהל כו' כצ"ל:

דף נד רש"י ד"ה והאי אבר מן המת שנחלל היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה הא אירבו להו מהנוגע בעצם אלא לאו דלית בהו עצם כשעורה ולא בשר כראוי וקא מרבי לי' רחמנא הלכך הואיל ואיתרבי לי' למגע נזיר מגלח עליו כצ"ל:
ד"ה ומני רבנן היא כו' ואי איכא ספרים דכתיב בהו ומני ר' היא לאו שבשתא היא דברייתא תני לה להא דרבנן כר' כצ"ל:
תוס' ד"ה אלא דלי ביה עצם כשעורה ואפ"ה מטמא דרחמנא רבייה כצ"ל:
בא"ד אם אינו ענין כו' או במת זה אבר הנחלל מן המת ואין בו כדי להעלות לימא זו עצם כשעורה כצ"ל:
ד"ה וימי ספרו כו' ואותן ימים קרויין ימי ספרו ואין עולין לימי נזירות ואין מבטלין את הקודמין שמנה בנזיר ואיצטריך למיתני כו' כצ"ל:
עי"כ רש"י ד"ה וספרו של מצורע דהיינו כו' ואחר תגלחיות הללו של מצורע אינו סותר את הקודמין שיתחיל למנות ימי נזירותו אלא כו' כצ"ל:
ד"ה איבעיא להו ארץ העמים משום אוירא נמי גזרו עלה היכא דאיכא בלא גושא כו' כצ"ל:
בא"ד שלא פסע לארץ אלא נכנס בה באויר דקליש לי' טומאה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ואינו סותר את הקודמין כו' במקום שפסק למנות כשנטמא יתחיל למנות שימי כו' כצ"ל:
ד"ה אילן המיסך על הארץ כו' ומן התורה טהור אף כי הלך תחת כולן כו' כצ"ל:
ד"ה ארץ העמים כו' כמו שמאהיל על המת מפני מתי מבול כו' נ"ב ע' נדה דף ע' ע"ב תוס' ד"ה ואין נציב מלח:
ד"ה ת"ש ומזה בג' ובז' ואי אמרת כו' ותו דבהדיא תני בתוספתא דמסכת אהלות פ"א דקחשיב התם כו"ו וה"ר יצחק הביא ראיה מתוספתא דכלים פ"ו מבבא קמא נ"ב תוספתא דכלים נחלק לשלשה בבות ב"ק ב"מ ב"ב ובכל בבא הרבה פרקים:
בא"ד ויש לדחות משום דהתם דיקרב בדיקרב בחיבורין הוא דהאדם נטמא במשא דעצם כשעורה כו' כצ"ל. בא"ד בא הכתוב ולימד על החרב שהוא מטמא הנוגע בה טומאת שבעה כו' כצ"ל:
בא"ד וסתם בגדים משמע בשאינן כלי מתכות כו' כצ"ל:
בא"ד וכללא דמלתא כלים במת וכלים באדם הרי הן, כמו אדם נ"ב ר"ל שהם מחושבים כמו הדבר שנגמו בו אם במת הוי אבי אבות לטמא אדם וכלים טומאת ז' ואם באדם נעשו אבו לטמא אדם וכלים טומאת ערב:

ומת ואדם בכלים וכלים בכלים ואדם באדם ירדו מעלה אחת כו' וכלים מכלים השלישי אינו אלא, רב נ"ב היינו כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם כלים בתרייתא נקראים שלישי לנגיעת המת ומה שנוגע בהם אינו ס טמא אלא טומאת ערב:

דף נה רש"י ד"ה מאי לאו דרבי סבר משום אוירא גזרו עליה ואלו הכא כיון דנכנס באויר כשהן פתוחין מלמעלה או דרך פתחים כו' כצ"ל:

ד"ה ואיבעית אימא דכ"ע משום נושא ולכ"ע נמי אהל זרוק שמיה אהל והאי דקא מטמאו רבי הכא משום דקסבר שמא יוציא כו' כצ"ל:

ד"ה אלא בנזירות מיעטת בזמן שקיבל עליו נזירות שלשים ונצטרע כשעשה מהן עשרה דמים ונחלט שאין ימים הללו עולין לו מן המנין כו' כצ"ל:

ד"ה אבל בנזירות מרובה שקיבל עליו מאה יום ונצטרע בתוך ימי נזירותו ועד שלא עברו ל' יום נ"ב פי' עד שלא הגיע ל' יום האחרונים נתגלח בשתי תגלחיות של צרעת הואיל כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה והתניא בת"כ זרק כו' והיינו טעמא דהני עדיף משום דרגלי האדם או הבהמה כו' כצ"ל:

ד"ה ואי בעית אימא דכ"ע משום אוירא כו' בקרון ובספינה ובאסקריא גוט"א בלעז על שם משוט הספינה וכדאמר בעלמא כו':

ד"ה ומתחיל ומונה מיד כשנטהר מונה למנין שהפסיק בתחלת צרעתו כו' כצ"ל:

ד"ה אמר רב חסדא לא שנו דימי ספרו כו' וצריך למנות שלשים יום לנזירותו משנתרפא וסיפר אבל בנזירות מרובה שנדר כל כך ימים שאף שיעלה ימי צרעתו למנין איכא ל' יום אחר שגילח תגלחת שנית כו' כצ"ל:

ד"ה מתיב רב שרביא כו' אומר ר"י דהינו מתניתין דידן אך החליף הלשון כצ"ל:

ד"ה אילימא בנזירות מועטת כו' והיינו נזירות מועטת דרב חסדא וה"ק לא שנו אלא נזירות מועטת כלומר שאין לו לעשות רק ימי נזירות מועטת כשהתחיל ימי צרעתו כגון דיתיב:

כו' כצ"ל:

בא"ד יעלו לנזירות שבעה ימים או ארבעה עשר ימים כפי מה שיעלו צריך הוא להוסיף על הנזירות כדי שיהא שם גידול שער כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה בנזירות בת חמשים יום כו' הלכך לבתר הכי מבעי לי' למיתב תלתין יומין דנזיר דהא כו' כצ"ל:

ריש עמוד תוס' מעל"ד היכא דאיתיליד כו' כגון נזירות בת חמשים וא' או יותר ואתיליד בי' צרעת בכ' כו' דבמנין הימים העודפים מיהא יעלו לו כו' ואיתיליד בי' צרעת ארבעה

עשר יום כו' וצריך הוא למנות על עשרים ושלשה עוד ל' יום דפחות לא יהי' לו גידול שער והא דנקט והדר יתיב תלתין יומין דנזיר כו': ד"ה מתיב רמי בר חמא נזיר שהיה טמא בספק אולי נטמא במת כו':

ד"ה אוכל בקדשים כו' דספק אם פרחה בו צרעת ממש אם בוהק הוא והשתא הוא בשר דנתרפא לגמרי כו' ונטהר מספק טומאת מת ואם לסוף שבעה בא לו לגלח כו' אומרים לו להמתין מלגלח עד שלשים יום דשמא נזיר טהור גמור אתה כו' ועולת בהמה משום ספק נזיר טהור שאינו יכול לגלח אלא על הדמים ואמרינן דאם גילח כו' דמספק נזיר טמא נפק בתגלחת ראשונה בסוף ל' יום הראשונים כו' לכך צריך להמתין לתגלחת שלישית אחר תגלחת שניה כמנין ימי הנזירות שנזר דאולי נזיר כו' והיינו דקתני ושותה יין ומטמא למתים לאחר ק"כ יום ד"ה ומדקדק הר"ם כו' כדאמר לעיל בפ' ששי דף מד ע"ב גלח בח' כו' מיהו קשה מתגלחת שלישית דאינו שותה יין ואפ"ה מגלח בשלשים ואחד כו' וכדרבנן בפרק שלישי יח ע"ב דאמר הביא חטאתו אע"פ שלא הביא אשמו מונה ויום ששים שהוא יום שלשים למניינו מגלח כדמפרש כו' וצ"ל בב' תגלחיות אחרונות אינו מגלח עד יום שלשים ואחד שהוא יום, תשעים ואחד שמנינו התחיל כו' כי בתגלחת ראשונה ושנייה אולי, מוחלט היה כו' ומשלים עוד חמשים ותשעה יום על ששים כו' ומותר ביום מאה ועשרים ואחד לשתות יין דהשלים נזירותו ויש ליתן טעם בדבר כו' כצ"ל:

ד"ה ותני עלה כו' אבל בנזירות בת שנה כו' כצ"ל

דף נו גמ' ואי סלקא דעתך סלקין לי' יומי חלוטו תיסגי ליה כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה אוכל בקדשים כו' ובסוף שבעת ימים לימי ספרו מגלח שנית ומביא קרבן צרעת כו' כצ"ל:

בא"ד ואי אתה רשאי לגלח עד שלשים יום בא לו לסוף שלשים וגילח וביקש לשתות יין כו' ועכשיו צריך אתה להתחיל מנין נזירותיך ושוהה שלשים יום כו' וחוזר ומונה שלשים יום ומגלח והרי הן כו' כצ"ל:

ד"ה בד"א בנזירות מועטת כו' דשמא לא היה טמא ולא מצורע ואינו מגלח כל שנה ראשונה עד סופה כו' לא עלה לו אלא לצרעת ותגלחת שנה שלישית עלתה לו לנזירות טומאה כו' כצ"ל:

ד"ה ואי ס"ד דבנזירות מרובה מסלק סלקי לי' ימי חלוטו דתהוי ימי חלוטו עולין לו למנין נזירות טהרה תסגי ליה בשלש שנים ושלשים יום אלא מדאינו יכול כו' כצ"ל:

ד"ה ימי חלוטו שאם מצורע מוחלט בתוך ימי נזירותו כצ"ל:

ד"ה מניין שעד זמן שיהא מגלח לא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ה"ג אוכל בקדשים כו' כיון דתגלחת ראשונה ביום שלשים א"כ תגלחת שניה ביום חמשים ותשעה כו' ואע"ג דלאחר ששים קתני הכי נמי אמרינן כו' וכן הא דקתני ושותה יין לאחר ק"כ היינו ביום ק"כ ואע"ג דבתגלחת שניות ביום שלשים ואחד ודוק כצ"ל:
ד"ה ואי ס"ד סלקי לו ימי חלוטו כו' אם נזיר טהור הוא כך דינו שהרי עלו לו ימי צרעתו לשנה של נזירות לרב חסדא ואינו צריך להמתין רק שלשים יום שיעור גידול שער לגלח תגלחת נזיר טהור ואחר תגלחת שלישית ימתין שנה לתגלחת רביעית דשמא מוחלט היה וטמא מת ושתי תגלחות ראשונות לצרעתו ושלישית לנזיר טמא ועד שיגלח כו' כצ"ל:
ד"ה ימי ספרו לאחר שנתרפא שהוא מגלח כל שערו ומונה שבעה ימים וחוזר ומגלח כו' שייך לע"ב שכן חלוטו טעון תגלחת כו' כצ"ל:
ד"ה אילימא בנזירות מועטת כלומר כו' ולכך יעלו והא כיון דבתחלת צרעתו לא היה לו למנות כו' כעין מלתא דרב חסדא ממש וקאמר תנא דברייתא דלא סלקו ליה וקשה כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' הוי משום ר' יהושע בר ממל גמיר לה אמרי ש"מ כל שמעתתא כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה ה"ג הזורע את שדהו כו' ואית ספרים דכתיב בהו הזורע שבת וחרדל וכו' ואנן לא גרסינן לה:
במתני' ד"ה רביעית דם שהוא מטמא כו' וה"ה דהוה לי' למימר על אהלה דר"ע אית לי' האי מקרא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה דתניא אמר רבי אליעזר כו' אמרתי לו כלום אתה בקי כו' כצ"ל:
דף נז תוס' ד"ה עצם כשעורה הלכה דנזיר מגלח עליו דמקרא לא אתי דכתיב על נפש מת לא יבא כו' והלכה למשה מסיני הוא דמטמא באהל ברביעית ועצם כשעורה ק"ו כלומר מעצם כשעור' בא ללמוד שיגלח מאהל רביעית דם ואין דנין ק"ו מהלכה פי' מכח חומר שהוא הלכה למשה מסיני כו' כצ"ל:

פרק שמיני

תוס' ד"ה וסופרין שלשים יום נ"ב שייך לקמן ד' נט ע"ב על המשנה והמה ג' דיבורים:
ע"ב גמ' א"ר הונא המקיף את הקטן כו' נ"ב הרי"ף בפ' אלו הן הלוקין מביא הך מימרא בזה"ל אתמר המקיף את הקטן רב הונא אמר חייב ורב אדא בר אהבה אמר פטור א"ל ראב"א לרב הונא בנך דידך מאן מקיף לי' חובה אמר חובה תקברינהו לבנה (פי' בתמי' וכי היא רוצה לקבור את בנה ולדבריו השיב לו שאסור לגדול להקיף את הקטן והוי

כשגגה היוצאת וכולהו שני וכו' ורב הונא לא אסר אלא לאיש והלכה כרב הונא ר"נ שם):. רש"י ד"ה א"ל חובה כו' דאשה לא מיפקדא אלאו דהקפת הראש לא מיפקדא נמי אראש אחרים כלל:

ד"ה א"ל רב אדא כו' אבל לדידי אפי' גדול המקיף את הקטן פטור והוא הדין נמי לאשה כו':

ד"ה ולהא מלתא איתקש מקיף לניקף דכל היכא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה והא קא עביד הקפה השחתת הקפה בראש סה"ד כצ"ל:

ד"ה באשה שאינה אסורה בהקפה דדרשינן כו':

ד"ה ורב אדא בר אהבה שבר כו' כלומר כל היכא דניקף בר חיובא הוא כל מקיף נמי בר חיובא נ"ב הב"ר מוחק האי כל ולענ"ד אינו כדאי למוחקו ור"ל כל ואפילו אשה:

שם בא"ד דלא סבירא לי' לרב אדא לדרוש כל שישנו כו' כצ"ל:

בא"ד וא"ת ולרב אדא דמקיש מקיף לניקף ה"ה נקיש ניקף למקיף כו' ויש לומר לרב אדא מקיף לניקף מקשינן משום דעיקר חיובא דקרא אניקף כתיב לא תקיפו פאת ראשכם דהיינו פאת דניקף כו' דמשתמע מלישנא דלא תקיפו לניקף דמשמע מגופי' דפשטי' דקרא כו' ודוחק לומר משום דקטן אתי לכלל חיוב דהשתא מיהא כו' כצ"ל:

דה גח רש"י ד"ה ומי כתיב קרא הכי כו' ולטלית של פשתן נ"ב פי' בזמן הזה דליכא תכלת שם ואם אי אתה יכול לקיים את שניהם כגון מילה בצרעת יבא עשה וידחה ל"ת:

ד"ה ולמאן דנפקא לי' מראשו ללאו גרידא ולא פריך כדפרכינן מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל דנשים אינן בהקפה ומ"ט לא משמע מגדילים:

ע"ב רש"י ד"ה מיבעי לי' וד"ה ולמאן דמסיק הוא דיבור אחד עד בתער הוא סה"ד ואח"כ ד"ה ולמאן דמפיק לי' להאי ראשו ללאו גרידא למה לי' למכתב ראשו ול"ל למכתב זקנו אי משום עשה ול"ת כו' כצ"ל:

ד"ה מיתיבי העברת שער שעל גופו כגון כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה נזיר מכהן כו' אמאי לא ילפינן מנזיר לעלמא דאתי עשה ודחי ל"ת ועשה כו' כצ"ל:

ד"ה הר"ף והשתא כו' ואצטריך ראשו לאם אינו ענין כו' כצ"ל:

בא"ד אע"ג דאיכא לאו ועשה דקרא סתמא כתיב מינה משמע נמי שגם כהן מגלח זקנו כו' וכי האי גוונא אמרינן בפ' שילוח הקן דס"ד אמינא עשה דצפורי מצורע לידחי עשה דשילוח הקן כו' כצ"ל:

דף נט גמ' ההיא דאיתחייב נגידא קמיה דר' אמי כו' נ"ל פירוש שהעיד יחידי על איש ישראל שעשה עבירה ואיתחייב נגידא כהא דטובי' חטא וזיגוד מינגד וכיון דחזיא שהוא מחבריא האמין לו:

רש"י ד"ה שלא יתקן איש בתיקוני אשה דהכי מתרגם ליה והיינו שלא יכחול כו':

תוס' ד"ה חזינא ר' יוחנן דלית ליה פי' כו' ומדלא משני במספרים שקליני' ש"מ דכל הפחות מדברי סופרים כו' כצ"ל:

בעי מניה רב מר חייא מהו לגלח פי' כו' ולפי' הריט"ע הבעיא במספרים ואסר לו אף במספרים וכן נראה מדקאמר והא קא גדל ומאי קושיא יטלנו במספרים:

ור"ת פי' והא קא גדל והואיל וסופו ליגדל כו' אלא לינצל מצערא סה"ד אח"כ ד"ה ואמר לו גבול יש לו כו':

ע"ב רש"י ד"ה וסופרין שלשים יום מעכשיו כו' ואם אני הוא הטהור ועדיין לא חל עליך נזירות עד לאחר שלשים כו' כצ"ל:

בא"ד ואשם נמי לא אצטריך לאיתויי דאשם אינו מעכבו מלמנות כדאמרינן בפרק מי שאמר כו' כצ"ל:

ד"ה לדקיה כמו דקים שהוא בני מעים ולהכי נקט כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ומי שומט לו אם אין דעתו לידור בנזיר בלא זה שידור כנגדו כצ"ל:

ד"ה נמצא מביא קרבנותיו לחצאין כו' דתניא בפ' שני (דף יד:) נזיר שכלו ימיו חייב על התגלחת כצ"ל:

ד"ה אמר רב נחמן בר יצחק כו' אבל בסיפא דמת אחד ואפשר לתקנו בתקנת בן זומא בלא נזיר אחר לא הוה ליה למימר לר' יהושע שידור אחר כנגדו ובפירוש כתוב לדקיה כו' כי אם על השלמים ותו כו' כצ"ל:

דף ס רש"י ד"ה ואי לאו מצורע ודאי הוא אלא טמא מת הוא כו' כצ"ל:

ד"ה תגלחת ב' ושלישית צפרים חיות אינו צריך כו' להכי הוא דאמר דלייתי חטאת העוף בתגלחת שניה ובתגלחת שלישית חדא לספק סיפרו וחדא לספק טומאה דנזירות כו' וא"ת והא בחטאת בהמה הוא דמחייב ולא בחטאת העוף אי לאו דהוי עני ספק שאני לפי שאין חטאת בהמה באה על הספק כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ה"ג תגלחת ראשונה מביא צפרים כו' ועולת העוף דלא אייתי כדין נזיר טמא קשה לי ושמא מספק לא הצריכוהו כו' כצ"ל:

ד"ה ה"ג שניה מביא חטאת העוף לאו משום נזיר טמא דיעלה לו למנין שבעה ואח"כ יתחיל למנות כו' כצ"ל:

בא"ד ואף עולת בהמה יביא שמא לא היה מוחלט כי אם נזיר טמא ועלה לו תגלחת ראשונה לטומאה ועתה תגלחת שניה לנזירת טהרה סה"ד:
ד"ה שלישית מביא חטאת העוף דאולי הוא טמא ותגלחת של מוחלט ושל סיפור לא יעלה לתגלחת לא לנזיר טהור ולא לנזיר טמא כדמפרש בסמוך ועולת בהמה דשמא מוחלט היה ולא טמא כצ"ל:
ד"ה ספק טמא ומוחלט ודאי כו' כדאמר בפ"ק (ד' ה') הרי ביום ל"ח יגלח תגלחת שלישית דשמא כו' כצ"ל:
ד"ה מוחלט ספק וטמא ודאי אוכל בקדשים כו' כי אם לסוף ז' אחר הזאת ג' וז' מגלח בשביעי ובשמיני מביא קרבן חטאת העוף כנזיר טמא ואי אפשר לגלח שנית כו' ושמא מוחלט היה והוו להו הנך שני תגלחיות לחילוטו כו' וביום השמיני יתחיל למנות נזירות טהרה שלשים יום וביום ל' ואחד יגלח כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה ואם טמא ספק ומוחלט ודאי כו' יש לנו לומר שמא מוחלט וטמא היה ותגלחת שניה עלתה לו לימי ספרו כו' כצ"ל:
ד"ה טמא ודאי ומוחלט ודאי מגלח לתגלחת ראשונה של צרעת עכשיו ומונה עוד ז' ימים לתגלחת שניה כו' כצ"ל:. ד"ה שאלו תלמידיו את ר' שמעון בן יוחי מפני מה נזיר טהור אינו כמצורע כלומר נזיר והוא מצורע ובא לו לגלח תגלחת צרעתו ביום שנתרפא צרעתו ונשלמו ימי נזירותו כו' כצ"ל:
ד"ה אמר להן לכך כו' שמצורע מגלח לפני ביאת מים ונזיר טמא לאחר ביאת מים וכן נזיר טהור ומצורע כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ותעלה לימי צרעתו כו' כדכתיב וגילח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו כו' כצ"ל:
ד"ה זה לפני זריקת דמים תגלחת מצורע וזה לאחר זריקת דמים תגלחת נזיר טהור כצ"ל:
ד"ה הני ד' תגלחיות משום מצוה כלומר כו' שאין במשנתנו תגלחת שלא תוכל להסתפק או במוחלט או בנזיר טהור והא ודאי מצורע ונזיר טהור נפקא לן מקראי בפ' שלשה מינין (דף מ"א.) דבתער ונזיר טמא נמי גמרינן לה מנזיר טהור דבעי תער כדאיתא לעיל מ"ב וסוגיא דהש"ס הוא דסלקי הכי כצ"ל:
דף סא רש"י ד"ה בעי רמי בר חמא הני ארבעה תגלחיות דקאמר עלה ומגלח ד' תגלחיות מי אמר משום מצוה איתנהו מספק תרתי קמייתא כו' כצ"ל:
ד"ה ואי סלקא דעתך משום עבורי שיער טומאה הוא דמגלח אפי' בג' תגלחיות נמי סגיא דשתי תגלחיות שבמצורע ושלישית של נזיר טמא איכא עבורי שיער טומאה והאי

דהדר מגלח בתגלחת רביעית הא ליכא עבורי שיער טומאה ולמאי מגלח אלא לאו ש"מ כו' כצ"ל:

פרק תשיעי

רש"י ד"ה חומר בנשים מבעבדים כו' אבל אשתו שנדרה בנזיר אינו יכול לכופה דכיון שנדרה ושמע ולא היפר לה שוב אינו יכול להפר כו' כצ"ל:

ד"ה דת"ר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כו' בני ישראל נוזרין ואין הכותים נוזרין כצ"ל:

ד"ה ואמרת אליהם לרבות את העבדים כו' כצ"ל:

ד"ה הא אמרת במסכת חגיגה (ד' ד') כל מצוה כו':

ד"ה שאני הכא גבי נזירות כו' משום דאמר קרא גבי נזירות נ"ב ע' תוס' ד"ה שאני הכא:

ד"ה ת"ל איש כי יפליא נדר בערכך כו' דכתיב בני ישראל ולא כותים ליהנהו בהו איש כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה והא גבי ערכין כו' אם אמר ישראל ערך כותי זה עלי ת"ל איש והכא נמי גבי נזיר נימא דאהני מיעוטא דבני ישראל לומר בני ישראל נוזרים ומביאין קרבן אבל הכותים אין נוזרים ומביאים קרבן יכול לא יהו נוזרים כלל לאסור ביין ובטומאה ת"ל כו' כצ"ל:

ד"ה מי שמוזהר על כיבוד אביו אבל כותי לא מוזהר כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה כל שיש לו טהרה בהזאה כו' ערל מקבל הזאה היינו ערל ישראל שלא נימול כו' כצ"ל:

ד"ה אמר קרא ואיש אשר יטמא ולא יתחטא כו' קמישתעו בחד גברא ולהכי משמע כל מי כו' כצ"ל ד"ה רב אתא בר יעקב אמר כו' אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה לא הוי להו טומאה (נ"ב פי' ולא עליהם קאי לאביו ולאמו לא יטמא) וכל שאין לו טומאה אין לו תורת נזירות:

ד"ה אלא אמר רבא בשלמא כו' דלא ליהוו נערכין דהא הדר כתיב ביה איש דמייתי את הכותים כו' כצ"ל:

גמ' יכול לא יהו נערכין ת"ל איש אבל הכא בני ישראל כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ודלמא כרת הוא דלא מיחייב תימא ל"ל קרא מהיכא תיתי לומר שיהא נכרי בכרת:

ד"ה אי הכי כו' שכמו כן אין מוריש עבד אחר שניתן לו על מנת שלא יהיה לרבו רשות בו שאינו קונה אותו כדדרשינן ולא הם קונים זה מזה כו' וכ"ת בני ישראל נוזרים ומביאין קרבן ולא הכותים יכול לא יהו נוזרים כלל ליאסר באיסורי נזיר כו' ד"ה ואימא בני ישראל

מדירין בניהן בנזיר יכול לא יהו נזירין ת"ל איש הא אתמר עלה א"ר יוחנן הלכה היא בנזיר א"כ הלכה לא נשנית לגבי ישראל דוקא אין סברא דליתי כו' כצ"ל:
ד"ה איש כי יפליא כו' לא הוה ממעט אפילו שתק מאיש והוי מוקמינן מיעוטא דבני ישראל כו' כצ"ל:
דף סב גמ' והתניא גבי נדרים איש מה ת"ל איש איש לרבות ק את הכותים כו' הב"ח גורס איש לרבות ותיבת איש השני מוחק ונ"ב בחולין ומנחות הגי' כמו כאן ובתמורה גם איש המוקדם כפול איש איש מה ת"ל איש איש לרבות ובכולם לא שלח הב"ח את ידו הגדולה לחסר מה וכאן מוחק האיש השני ודעתי קצרה להשיג כוונתו הטובה בזה ובקרא כתיב איש איש להחונן לאדם דעת אני תפלה מחכמתך תאציל עלי להבין דברי הגאונים נ"ע:
רש"י סה"ד בראש העמוד דהא דכתיב בני ישראל קא ממעט להו מנזירות לגמרי:
ד"ה איש כי יפליא כו' שיהו נערכים כישראל א"כ איש כי יפליא ל"ל:
ד"ה הניחא למאן דאמר כו' ת"ל איש גבי נדרים ואיתקש ערכין לנדרים בהא שפיר כו':
ד"ה אלא למ"ד כו' ת"ל איש כו' הלכך לדידיה לא אתא איש כי יפליא למעריכין אלא לאתויי מופלא כו' הא ודאי פשיטא לן דבתורת נערכים הן כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רב אדא בר אהבה כו' עד שיהא גדול ויודע להפלות לדברי הכל ואפילו להאי תנא דאמר יכול לא יהו מעריכין ת"ל איש גבי ערכין לרבות את הכותים כו' כצ"ל:
ד"ה אלא כי יפליא לגבי נזיר ל"ל כו' וגומר והך איש דגבי ערכין יתירא הוא כו' כצ"ל:
ד"ה מכדי הא איתקש נזירות לנדרים כדכתיב נדר נזיר ובנדרים כתיב הפלאה נ"ב ר"ל מהא דאיתקש לערכין:
תוס' ד"ה איש כי יפליא דכתיב גבי נזיר ל"ל כו' ואומר ר"ת דגי' הפוכה היא ומשובשת ובגירס' דריש מסכת נדרים (ד' ה) לא גרסינן הכי וגרסינן איפכא רבא אמר לא הויין ידים אביי אמר הויין ידים כו' כצ"ל:
ד"ה כי יפליא כי יפליא ב' פעמים אחד בפרשת נזיר ואחד בפרשת ערכין ומיהו כו' כצ"ל:
ע"ב מתני' הפר לעבד יצא לחירות ומשלים נזירותו נ"ב זו גי' הרמב"ם ע"כ מפרש כיון שהפר לו יוצא לחירות אבל רש"י ותוס' והראב"ד גי' אחרת להם יצא לחירות משלים וכן הגי' במשניות ע"כ מפרשים הם אם יצא לחירות משלים וחילוף הגי' בשנים להרמב"ם צ"ל בוא"ו ומשלים גם היו"ד מיצא נקוד בצירי וליתר א ראשונים הנ"ל צ"ל משלים בלא וא"ו והיו"ד בקמץ והמגדל עוז מאשר ומקיים גי' הרמב"ם כאשר לפנינו כאן בגמ' והב"י מביא דעת הרמב"ם בשם יש אומרים בש"ע יו"ד ה"ע:

רש"י ד"ה למה רבו כופו לנזירות השתא הכי משמע לאיזה דבר יכול לכוף את עבדו לנזירות בזמן שקיבל עליו נזירות כו' כצ"ל:
ד"ה גבי נדרים דכי מיתסר בהאי אשכול כו' יכול לכופו להאכיל בע"כ מה שהזיר ממנו דהאי קרא בנזיר נמי קאי סה"ד כצ"ל:
ד"ה ולמאן דאמר לא ישתה קסבר כו' דאי קאי ליה גביה כפי ליה למישתי חמרא והלכך אמרינן לי' דלא לישתי כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה גבי נדרים כו' דסבר הוא להעמיד מיעוטא דמי שנפשו קנויה לו היכא דמיתסר בכולה דמתוך כך מכחיש ואין בו כח לעשות מלאכה כו' כצ"ל:
ד"ה וגבי נדרים מי לא מסקינן כו' ד"ה וגבי נדרים נמי מי לא עסקינן שפעמים יחזק לבו גם באכילת חרצן דמי לא עסקינן שאין לו שאר דברים שיחזקו אותו כצ"ל:
ד"ה יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו כו' כדדרשינן לאסור יין מצוה כיון הרשות כו':
דף סג מתני' ואם טומאת תהום אינו סותר כו' נ"ב הרמב"ם הל' ט"ז מעתיק לשון המשנה נזיר שגילח וכו' ואם בטומאת התהום נטמא אינו סותר ע"כ ובהל' י"ז מסיים נודע לו אחר שנזרק אחד מן הדמים אע"פ שלא גילח הואיל וטומאה שאין ידוע היא אינו סותר משום דהלכה כרבנן דר"א ובגמ' מוקי מתניתין אליבא דר"א:
רש"י ד"ה אם טומאה ידועה היתה בשעה שנטמא ה"ז סותר את הכל אבל אם לא נטמא עד לאחר הבאת קרבן אפי' בטומאה ידועה אינו סותר אלא ז' כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה שחזקת טמא טמא כו' שרגלים לדבר כו' כצ"ל:
ד"ה ומאי שנא תרומה מנזיר כו' אלא טומאת התהום גמרא גמירי לה:
ד"ה מאן תנא א"ר יוחנן ר"א היא דאמר תגלחת מעכבת מלשתות ביין דלרבנן דאמרי דתגלחת אינה מעכבת א"כ אחר שנזרק הדם אין עליו עוד תורת נזיר וכשנודע לו עד שלא גילח כמי שגילח ותימה דבפ' כיצד צולין כו' ולכך אין סותר כיון שנשחט אבל תגלחת מצוה באפי נפשה היא ועוד י"ל כו' נ"ב תוס' מקשין אי אליבא דר"א אי אליבא דרבנן ומתרצי' רק תגלחת אליבא דר"א מזה מוכח אף שכתבו תחלה דהכי משמע דדבר המעכב סותר לכ"ע הי' רק לפי קושיתם שאין חילוק בין קודם זריקה לרבנן בין קודם תגלחת לר"א וכיון דהלשון בגמ' ר"א היא דאמר תגלחת מעכבא דייקו מתיבת מעכבא דה"ה לרבנן דזריקה מעכב סותר אבל לפי תירוצם שמחלקים דבזריקה י"ל העומד ליזרק כזרוק דמי משא"כ בתגלחת וכן בתירוץ ועי"ל דמחלקו בריצוי הציץ שעל זריקה מרצה ועל תגלחת אינו מרצה ממילא מיושב לרבנן דסברי דתגלחת אינו מעכב רק הזריקה אין הכי נמי משוי זריקת נזיר לזריקת פסח וכיון שנשחט קרבן נזיר ועומד הדם ליזרק

כזרוק דמי ואז כי נודע לו טומאת התהום אינו סותר כן הוא דעת תוס' לרבנן אבל מלשון הרמב"ם שהעתקתי לעיל משמע נודע לו דוקא אחר שנזרק אחד מן הדמים לרבנן ע"כ רוצה הב"ר ז"ל לולא דעת התוס' ליישב קושית תוס' באופן אחר
ע"ב רש"י ד"ה ה"ג ומינה הא. דקתני בין כך ובין כך ולא קמפליג ש"מ כו' ואוקימנא לה כר"א ואמר כל לאחר מלאת כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה הני מילי דקאמר ר"א אחר מלאת ז' סותר כי נטמא אחר מלאת והא דקא מיבעיא ליה דנטמא תוך מלאת כו' כצ"ל:
ד"ה צפה אינה מטמאה לענין שרץ דתניא ספק טומאה צפה בין בכלים שיש מים בכלי ושרץ צף על פני המים ספק נגע בשרץ ספק לא נגע או בקרקע במים שעל גבי קרקע טהורה ר"ש אומר בכלי טמא בקרקע טהור ודאי מגעו טמא בכל מקום שהוא שורץ ספק נגע דוקא על הארץ טמא אם הי' טומאה ברה"י אבל צפה שאינה קבועה לא דמספקא לן הגהות הגרי"ב לכאורה צ"ל ומספקא לן וכו' והוא דיבור בפני עצמו וכן מוכח בתי"ט ע"ש דלפניו היה דברי תוס' הללו ריש ס"ד ע"כ נ"ב בתי"ט לפנינו איתא בזה הלשון ,,אע"ג דהתוס' דהתם סוף דף ס"ג ע"ב ד"ה צפה נסתפקו אי ה"ה צפה באויר שזרקה אדם באויר" ע"כ הרי מבואר בתוי"ט מן ההיפך אל ההיפך להגהה זו שמביאם על מקומם כמו לפנינו כאן בסוף עמוד זה וגם מצרף הדברים לתוס' ד"ה צפה לד"א ובין כך ובין כך דמספקא שיבוש וצ"ל ומספקא:
נשוב ללשון תוס' ומספקא לן אי דוקא על פני המים מטהרינן או ה"ה צפה באויר שזורק האדם באויר מטהרינן ממיעוטא דעל הארץ סה"ד נ"ב לקמן ס"ד מפורש הנזרקין ספיקן טהור והר"ש מ"ג פ"ד דאהלות מביא מזה דטעמא דנזרקין ממעוטא דעל הארץ כי הטומאה צריכה מקום והתי"ט מביא זה הר"ש וכותב על זה ואע"ג וכו' שהעתקתי לעיל ונ"ל ברור שלפני תוס' לא היה בהברייתא והנזרקין וכו' רק הגי' כמונחין והמאהיל וכו' ומה שבינתיים לא היה בספריהן כי אם היה בספרן כמו שלפנינו לא היו מסתפקים גם עוד ראיה דלקמן דלגו על זה בפירושן ולא פירשו כלום על הנזרקין ספיקן טהור חוץ מכזית מן המת אשר לא בחנם הוא כי התוס' במסכת זאת מפורש הוא ובארוכה ואינו מקמץ לדלג אף על דבר קטן שלא לפרשו:
דף סד גמ' ת"ר כל הניטלין והנגררין נ"ב תוספתא טהרות פ"ג ולא ידעתי למה אינו מראה מקומו המסורת הש"ס ואם משום דשם איתא הנתלין גם הכא כצ"ל כמו שמגיה הגר"א:
רש"י ד"ה הא כיצד ודאי נגע בטומאה בכל מקום שהוא בין במים בין בקרקע טמא הא ספק נגע באחד שנמצא צף על פני המים הרי זה טהור כו' כצ"ל:

ד"ה אך מעין ובור כו' דמשמע דצפה במים טהור וכתיב יטמא כצ"ל:
ד"ה מהו גבי מתניתין היינו טעמא דחייישינן כו' כצ"ל:
ד"ה או דלמא הא טומאה סמיכתא היא עבה וכיון דצף שרץ כו':
ד"ה שרץ על גבי נבילה וה"ה נמי כו' על גבי שיעורא דשרץ דזוטר מינה סה"ד כצ"ל:
ד"ה ואת"ל שרץ על גבי שרץ כיון דמיפסקו מהדדי כמאן דמנח בכלי דמי וספק מגעו העליון ספיקו טמא סה"ד כצ"ל:
תוס' ד"ה בעי רמי בר חמא כו' או דלמא כיון דהאי טומאה והאי טומאה כטומאה סמיכתא היא סה"ד כצ"ל:
ד"ה שרץ על גבי שרץ מהו כו' אם תימצי לומר כיון דמפסקי מהדדי לא שרץ על גבי נבלה שנימוחה מי הוי כו:
ד"ה ואם תימצי לומר כי אוכלין הוין לה ואינן חשובים משקה והוה ליה שרץ שעל גבה כמו שאינו צף על פני המים הואיל שהנבלה הנימוחה שצפה על פני המים שיעורו בכזית והאי בכעדשה כמאן דמונח דמי שרץ על גבי ש"ז מאי כו' כצ"ל:
ד"ה ומי חטאת צפה על פני המים מהו כיון דהני מי חטאת הוי להו שם משקה עליהן כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' מתיב רבא ירד ליטהר מטומאת המת טמא שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה טהורים ואע"ג דנטמאו בשביעי שלהן כו' הואיל וכבר עבר ונטהר טרם שנטמא בטומאת התהום כצ"ל:
ד"ה ירד לטבול וליטהר כו' כדאמרינן לעיל בפרק ב' נזירים (דף ס:) לוקמינן נמי על חזקתו וליהוי טמא:
ד"ה א"ל אביי עושה פסח נמי ביום שביעי שלו קא מחוסר הערב שמש ונאמר דחזקת טמא טמא:
ד"ה אמר רב כהנא כו' אע"פ שכבר טבלה לסוף י"ד מחמת לידה וצריכה הערב שמש דהיינו טבולת יום ארוך כדי להתירה לאכול בקדשים כו':
ד"ה נוטלו ואת תפוסתו ומפנו כו' אם יש בין ראשון לשני מתחלת ארבע לסוף ארבע דהיינו לרוחב המערה או שהן מושכבין בתוך שמונה במדת אורך המערה שהאחד בתחלת שמונה ושלישי בסוף שמונה ומתניתין דהכא לא מוקים לה אליבא דרבנן ור"ש בפרק המוכר פירות כצ"ל:
ד"ה הרי זה שכונת קברות וקנו מקומן ואע"פ שאין שם כראוי כדפרשינן התם שנפתח לתוכו כוכין ששוכבין לאורך המערה ואיתרמויי איתרמי כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה דתניא יום מלאת תביא תוך מלאת לא תביא כו' שהיא תוך מלאת של לידה שניה ולאחר מלאת של לידה ראשונה תלמוד לומר ובמלאת ימי טהרה ביום מלאת תביא תוך מלאת לא תביא דכל תוך מלאת אף ללידה שניה הנפטרת בקרבן של ראשונה אינה מביאה אלא קרבן אחד:

ד"ה אמר רב כהנא כו' עד מלאת ימי טהרה והואיל דילדה שניה לא תוכל כו' כצ"ל:

ד"ה אמר אביי שימשא ממילא ערבא כו' שהרי מקוה לפניו ובידו לטבול אלא אף הערב שמש שאין בידו לא קחשיב חסרון כו' ולא נהירא חדא דמדאורייתא אייריגן ותו הא כו' כצ"ל:

ד"ה מצא שלשה כו' כדאמרינן בשלהי המוכר פירות והתם מפרש הך לישנא דהאי תנא סבר כו' שרחבה ד' אמות וארכה שמונה אמות שנים מהן לרחבה בשני כוכין כו':

דף סה רש"י ד"ה שרגלים לדבר כו' ועכשיו מצא אחד בסוף כ' ולא אמרינן כו':

תוס' ד"ה בודק הימנו ולהלן כו' ומשני שבודק מערה ראשונה באלכסון לחפש ולבדוק היטב כו' כצ"ל:

ד"ה מצא פרט למצוי כו' אבל התם בטומאה דרבנן איירי דמדרבנן מטמינן תוך כל הקבר לד' רוחות כו' כצ"ל:

ד"ה פרט להרוג כדאמרינן בסמוך ומת שחסר כו' כצ"ל:

ד"ה אחד ידוע ושנים הוא מוציא עתה בתחלה כו' אי איתא דאין דעתו הוה לפנותם ולישאר שם כו' כצ"ל:

ד"ה מיתיבי כו' והשאר שהוא ברור לו מן המת מצטרפין לרוב בנין או לרוב מנין ולרובע עצמות רובע הקב לטמא באהל כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' עילה מצאו וטיהרו א"י כצ"ל עלה בה' וכן הוא בדניאל והוו בעין עלה וכן הוא בכתובות:

רש"י ד"ה ולא הנך תרי מפני להון גבי חד להחזיקנן בשכונת קברות כצ"ל:

תוס' ד"ה אמר רבא בדק ופנה בדק ומצא גם השני כו' ולא הני תרי מפנה לגבי חד אין צריך שיפנה השנים ויחזירם לגבי חד כו' כצ"ל:

ד"ה איכא דאמרי כו' וקצת קשה אם אינו הלכה כו' כצ"ל:

ד"ה בדק מכ' אמה ולא מצא מאי דלאחד מן הרוחות בדק מי אמרינן כו' כצ"ל:

ד"ה אלא אי אתמר דר"י א"ר אדר"י אתמר כו' כצ"ל:

ד"ה בשבעה דרכים בודקין את הזב כו' משנזקק לטומאה כמו בראייה שלישית לרבנן פרק בנות כותים ד' ל"ה דמחייבין קרבן או רביעית לר"א כו' דהא בבשרו ולא מחמת אונסו לא קאי אלא אשתים לרבנן ושלישית לר"א כצ"ל:

ד"ה ר' נחמי' פוטר שרגלים לדבר דמאליו מת הואיל והוקל ממה שהיה כו' כצ"ל:
ד"ה רבי אליעזר אומר בשלישית בודקין מ"ט דר' אלא משום דלית ליה דרשא דאמרינן אלא באתים קמיפלגי כו' כצ"ל:
דף סו רש"י ד"ה מי גרע כו' כדאמר מר או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע או לרבות את הנוגע כצ"ל:
ד"ה ר' יוסי אומר יומו בלבד כו' ויצא אל מחוץ למחנה ורחץ במים הל"ל וכתיב והיה לפנות ערב ירחץ במים אלמא מדשני בדיבורי' ש"מ דבטומאת קרי קאמר כו' כצ"ל:
ד"ה מ"ד כל מעת לעת כו' והאי דכתיב ערב היינו נמי ערב אחרינא ומשמע כדכתיב בי' מערב עד ערב כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אלא תנאי היא כלומר הא דרב אדא ורב פפא ליתא כו' אלא כדאמר מעיקרא למשא והני תנאי דתניא ש"ז של זב מטמא במשא מעת לעת כו' כצ"ל:
ד"ה ר' יוסי אומר כו' דוקא ש"ז שרואה סמוך לזבות והתם בעי לאתויי מאן דמטמא במשא כל ז' כצ"ל:
ד"ה במאי קמיפלגי כו' שהוא זב מקרה לילה כלומר ואם יראה קרי תוך מע"ל אחר הזיבה טמאה משא הקרי כזיבה אבל בלילה דינו כקרי במגע וכתיב לפנות ערב כו' כצ"ל:

מסכת סוטה דה דה

פרק ראשון

ע"ב תוס' ד"ה כל מקום מו' וי"ל דשבועת העדות לא חייבה תורה אלא בתביעת ממון כו' כצ"ל:
דף ג תוס' ד"ה רבי ישמעאל אומר רשות כו' כאן בעדים וכאן שלא בעדים ועוד תימא לפי הירושלמי כצ"ל רש"ל:
דף ד רש"י ד"ה ואי תנא כדי הראה כו' וממילא לא שמעינן, מינה נמי דאי לא תני כו' הגהת הגרי"ב ל ואי נ"ב רש"ל ורש"א מקיימין הגירסא דאי:
דף ה רש"י ד"ה ורואה את השפל לקרבו כו' רש"ל (והוספתי מעט משלי) כצ"ל:
ע"ב גמ' נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה כו' נ"ב נכנסה עמו קאי על מאי דסליק מיני' והתנא סליק מן ודברה עמו שהוא אחר קינוי בלשון אל תסתרי כן נכנסה עמו מיירי נמי בשקינו לה אל תסתרי ואין צריך לכפול וליתני אמר לה אל תסתרי כן נ"ל להוסיף בכוונת פי' רש"י ז"ל:

דף ח גמ' התם הא מתסקלא כצ"ל והוי כהך גי' דסנהדרין שם בגמ' לעיל מיני' דתנן אין משקין שתי סוטות כאחת ואין מטהרין שני מצורעין כאחד ואין רוצעין שני עבדים כאחד ואין עורפין שתי עגלות כאחת כצ"ל:
דף י תוס' ד"ה אלא מעתה כו' כמו חנון על שם שהוא חונן לבריותיו ומרחם על שם שמרחם על בריותיו כצ"ל:
דף יא ע"ב רש"י ד"ה סדן עץ עב שעליו רוכב ומגלגל הביצים לעשותן כדפוס הכלי לפי גדלו וקטנו כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה שהיתה פועה לולד כמו אלו עכשיו שקורין באזני האשה כצ"ל:
דף יב גמ' דמתיליד ינוקא ממטי ינוקא ומעוי התם כי היכי דלישמע לקלייהו ונעוי בהדייהו דכתיב כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' אל תיקרי שברת אלא שרבבת:
דף יג בגמ' שני פעמים אמר לו יוסף יוסף הגיע העת שנשבע הקב"ה לגאול את ישראל כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' משכם גנבוהו ולשכם נחזיר אבידה כצ"ל:
שם בא גבריאל וסירסו ובא גבריאל ופירעו כצ"ל:
שם מי לנו גדול ממשה שנאמר ויקבור אותו בגי מול בית פעור וגו' כצ"ל:
שם סמליון אמר וימת שם משה ספרא רבא דישראל כצ"ל:
רש"י ד"ה קיים זה מה שכתוב בזה כו' לא תשא חי פרעה נ"ב ולא נשבע בשמו של הקב"ה לא תשנא לא תקום ולא תטור וחי אחיך עמך ע' בזה חידושי אגדות:
ד"ה דיו זוגי שני זוגות חברים היו כו' כצ"ל:

פרק שני

דף יד ע"ב רש"י ד"ה ר' אליעזר אומר כו' כצ"ל:
ד"ה קסבר האי תנא רבי אליעזר כולי מזבח כו' כצ"ל:
דף טו ע"ב מתני' וכשהוא מגביה נוטל עפר מתחתיה כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה לא שנו רבנן דמתנו דמכשרי בישן כצ"ל:
נ"ב ומה שכתב בספרי' דבעו חרס שיבוש כי חרס כתיב בקרא ולא שייך עליו רבנן בעו:
ד"ה יכול יתקן יזמין עפר מבחוץ ויכניס בהיכל ודיו בכנסתן כצ"ל:
דף טז תוס' ד"ה ואם איתא ליחשב נמי הא כו' א"כ ה"נ אפר בכלל משמעותא דעפר וי"ל משום דהכא בקרקע כתיב כצ"ל:
ע"ב גמ' ותניא בדם יכול בדם ולא במים ת"ל ובמים כו' כצ"ל נ"ב כי נראה בעליל דר' ישמעאל סמיך על האי קרא דכתיב וטבל אותם בדם הצפור השחוטה ובמים החיים

ע"כ הגהתי ובמים וגי' רש"י והב"ח קצרה השגתי להבין ואקוה אשר בעזרת חונן דעת כוונתי לאמיתת כוונת ר' ישמעאל שם ורבנן אי מההוא הוה אמינא לישחטיה סמוך למנא נ"ב פי' אל על שבקרא פירושם סמוך ורק על השחיטה קפיד קרא אבל קבלת הדם יכול להיות במנא אחריתא אף לא בסמוך:

רש"י ד"ה ת"ל מים גרס ולא גרס במים דהא על מים חיים כתב בקרא כצ"ל:

תוס' ד"ה מביא מים שדם ציפור ניכר בהם כו' וכן במתני' היה מביא פיילי של חרס כת"ק. דר"י סגי' ליה ברביעית כצ"ל לגי' רש"ל:

ד"ה קטנה ונדחית מפני המים כו' ופעמים שאין המים ניכרין כגון גדולה והיכי קים להו לרבנן לשעוריה כו' כצ"ל:

דף יז רש"י ד"ה כל עצמו כו' ואפי' אם לא שכב איש אותך הנקי לא היה כותב כו' כצ"ל:

ד"ה דלגבי ריבוי דהאלות קאי אוכתב כצ"ל (רש"ל):

תוס' ד"ה אמר ר' תנחום הנקי כתיב הכא פרש"י דתדרוש הכי טומאה תחת אישך חנקי כו' כצ"ל (רש"א):

ע"ב תוס' ד"ה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה כו' אבל סדר המשנה אפילו למצוה בעלמא לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר זהו סדר תמיד לאפוקי ממצות חליצה נ"ב ע' מהרש"א:

ד"ה כתבה אגרת פסולה כו' א"ר יוסף מאן לימא לן נ"ב לכאורה נראה דהאי דמביא מימרא דרב יוסף מיותר והיה לו לתוס' להתחיל מן ואר"י יצחק הנצרך לענייננו ונלע"ד דמביא מימרא דרב יוסף דחזינן משום דכתב ר' אביתר בלא שירטוט מבטל אותו מהיות בר סמכא מוכח דהא דר' יצחק נתקבל להלכה ברורה:

בא"ד מתקיף לה מר בר רב אידי והא לא ניתן לכתוב והלכתא כמר זוטרא אע"ג דלא ניתן ליכתב תריץ אי לאו כו' נ"ב האי אע"ג דלא ניתן ליכתוב ליתא התם בגמ' ואם לפרש בא מגדיל התמיה ואינו מתרץ ע"כ לענ"ד שיבוש הוא ועומד למחוק וע' רש"י שמפרש לאמיתו:

דף יח בתוס' ריש עמוד הא בסף כשירה ראויה לשני ספין קאמר ואם מעורה אינה ראוי' לשני ספין אלמא דשני דפין דקאמר כו' כצ"ל, ונ"ב כפי' תוס' התם:

בא"ד ופירש ר"י הא דאמר בפ' ראוהו ב"ד (דף כו) לרבנן דאמרי כו' כצ"ל:

ד"ה חזר וחלקן מהו כו' או שנתנו דמי קיניהן לכהן איזה שירצה מן הקינין יקריב שתי הפרידות לעולה ואיזה שירצה לחטאת נ"ב כן פרש"י התם לפי הגי' שם בגמ':

במשנה על מה היא אומרת אמן אמן אמן ע"ז הג"ה הגרי"ב פי' נכון דכיצד ילפינן כו' ותוס' קידושין כז: ד"ה אמן סה"ד כצ"ל:

ע"ב גמ' ולא על אחר שתתגרש נסתרה לא' ונטמאת ואח"כ החזירה לא היה מתנה נ"ב פי' שאינו מתנה עמה על זנות אחר שתתגרש (היינו אם אחר גירושין) נסתרה לאחד ונטמאת ואח"כ החזירה לא היה מתנה עמה אז בנישואין הראשונים על זנות זה וזה הפירוש מפורש בגמ' כי פושט מזה בעיא דרב אשי מהו שיתנה אדם (בנשואין הראשונים) על נישואין אחרונים כמפורש בגמ' השתא מיהא וכו' ת"ש הכל שוין וכו' ולא על אחר וכו' הא יחזירנה ותטמא. ומי ירים ידו לשבש המשנה וכש"כ לפרש המשנה באופן אחר ובזה בטל ומבוטל היש גורסין ופירושם שמביא הב"ח וחלילה לחשוד את הרע"ב שיפרש הכי נגד הגמ' אך כוונת הרע"ב כמו שפרשתי לעיל בעז"ה ומה שמתחיל לשונו הזהב ולא משנתגרשה מעתיק בזה הפירוש הנ"ל אם אירע שגירשה ומשנתגרשה נסתרה ונטמאת והחזירה לא על זנות זה הותנה עמה מתחלה ומה שנראה לתי"ט ראי' לפירוש דמילי מילי קתני מדהדר תני לא היה מתנה עמה יפה כוון אם לא היה תיבת היה באמצע כי לפי זה הפירוש צ"ל לא מתנה עמה פי' עתה בנישואין אחרונים אבל מדתני לא היה מתנה עמה משמע אז בנישואין ראשונים לא היה מתנה עמה על זנות שאירע עתה קודם נישואין אחרונים חוץ מזה לא מועיל אף אלף אלפים ראיות נגד הגמ' שמחתי בראותי אחרי כתבי אשר בתי"ט ד"ה זה הכלל נראה כי היה לפניו גירסא אחרת בפשיטות האבעי' שפושט מולא היתה אסורה וכו' עכ"פ מתורץ שלא פירש נגד הגמ' והיה יכול לעלות על דעתו פירושו לפי גירסתו:

בגירסת הב"ח בס"ד נשתבש שצ"ל וברמב"ם פ"ד דסוטה:

תוס' ד"ה אמרי במערבא כו' ופסיק אמימר כשמואל ורב גידל א"ר חייא בר יוסף אמר רב נישואין יש בה כזנות כדרב המנונא כצ"ל (רש"ל):

בא"ד ותו דחי לי' התם ויתיבניה מה אכפת ממזר גבי קינוי כצ"ל (רש"ל):

בא"ד לפי הירושלמי משמע דפליג הא ר' ינאי אר' ינאי דאמר בהאשה רבה כצ"ל (רש"ל):

פרק שלישי

דף יט במתני' אם השקה ואח"כ הקריב את מנחתה כשירה מצוין באות ה' להרמב"ם פ"ד הל' י"ד כן הוא בספר שאני לומד והוא הטוב שבגירסות בזה כי ראיתי גירסות שונים אשר אינם ענין כלל לזה והנה הציון הזה פליאה נשגבה ראשית הלא דברי ר"ש המה ואין הלכה כמותו אלא כת"ק וכן הוא בפי' המשניות להרמב"ם ואין הלכה כר"ש והרמב"ם פרק ד' הל' י"ד כתב הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה ולא ראי זה

כראי זה במשנתנו משמיענו לר"ש אם השקה ואח"כ הקריב כשרה והרמב"ם משמיענו לרבנן הקריב והשקה כשרה ואיככה משוה דין משנתנו לר"ש לדין הרמב"ם לרבנן אשר הוא דבר והפוכו ועוד יותר התמי' על הכ"מ שם שמראה דין הרמב"ם הנ"ל למשנה זאת ובהמשנה אשר לפנינו אין זכר לדין זה אדרבא מרש"י ע"ב ד"ה, ורבנן סברי והשקה קמא וכו' לרבנן דווקא משקה קודם הקטרה והקרא ואחר ישקה אקודם הקטרה קאי ולא סברי רבנן שיהא הקרבה קודם השקה כשרה אפילו בדיעבד וכן מעתיק הרע"ב לשון רש"י ואין לנו שום הוכחה ממשנתנו שיהא הקריב ואח"כ השקה כשר לרבנן ואיך מראה כ"מ דין הרמב"ם הנ"ל למשנתנו ודין הרמב"ם נראה נובע מהירושלמי שמביא תוס' ואחר ישקה דמודים חכמים לר"ש שאם הקרוב ואח"כ השקה כשירה ומדברי הכ"מ שכותב סתם על דברי רמב"ם הנ"ל משנה פרק היה נוטל דף י"ט נראה כאלו היה לפניו הגי' במשנה כן אם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה וקאי על דברי ת"ק ומדפיסי ווילנא בש"ס המפוארה שהיא עטרת תפארת לכל תופסי גמרא בידם יקר מפז ומפנינים הראו המקום בהל' י"ז שם יסלחו כי הוסיפו שיבוש על שיבוש ששם אינו כלל מזה הענין וטוב עשה שהקיפו הדבר בהקף המחיקה ויותר טוב היה אם דלגו עליו לגמרי כי לא יצא מהגאון ר' יהושע בועז במקום זה. העליון מחכמתו יאציל עלינו להבין דברי קדמונינו הקדושים נ"ע ולבוא אל תוכן אמיתת כל השיבושים איך להעמידם על מכונם:

דף מ תוס' ד"ה מגילתה נגנזת ירושלמי כו' המים נשפכים תני אין בהם משום קדושה מהו לגבל בהן את הטיט מה בכך המים נשפכים נ"ב מה בכך פי' למה לא המים נשפכים פי' כיון דתני המים נשפכים ודאי עושה בהם מה שרוצה:

ד"ה אמר ר' ירמיה כו' וכיון דסבירא לי' מוחקין לה מן התורה קסבר דאאותה פרשה אפי' כתובה בתורה קפיד קרא כצ"ל (רש"ל):

ד"ה אבל תורה כו' אבל סוטה אחר שקינא לה ונסתרה נ"ב וקבלה עליה שבועה נכתבה סתמא להשקות עומדת כדמוקים לעיל:.

דף כא רש"י ד"ה שמטעים דבריו לדיין כו' שעובר על לא תשא שמע שוא נ"ב פי' וקרינן תשיא (רש"ל):

תוס' ד"ה זה הנותן דינר כו' רמז לתלמידיו ואעלוניה לקפולין פי' גאר קיך וחסרוני' חד קורט פי' כסף כגרעין קטן:

דף כב תוס' ד"ה כל שאינו קורא ק"ש כו' בירושלמי כו' הוסיפו עליהם כו' ואלמנה שובבת מי חגלה נסבית שם ביש כצ"ל:

נ"ב פי' מי פי' כגון מי כי ודאי אותן שובבות ההולכות ליולדת לבקרה לשם מצוה רבה עושות האם תשב גלמוד על המשבר ומפרש חגלה כך שם אותה אשה דהוה נסבת שם ביש שנתוודע שמכשפה היא והלכה למען עשות כישופים על כגון זו וכי"ב אמרו מבלי עולם:

דף כג תוס' ד"ה כל הנשואות לכהנים כו' וי"ל כיון דעיקר כפרה משום דידה נפש קרינא בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק התם (דף ו) דקניא להו אלא משום מקיבעא לא מכפרי עלייהו קרינא בי' נפש כצ"ל ע"ש:

ד"ה הקומץ קרב לעצמו והשירים לעצמן כו' כדמפרש בפרק ואלו הן מנחות הדא אמרו כו' נ"ב פושט מדנתנן למטה ולא למעלה שיריים נחשבים ויש לה מתירין כי הקומץ שניתן למעלה מתירן וכיון שיש להם מתירין מחשב להן היינו מחשבת פיגול פוסלן וחייבין עליהן משום פיגול ור"י ב"ב פליג כדמפרש:

פרק רביעי

דה כד במשנה ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובה כצ"ל ונ"ב כן הוא במשניות ונכון כי למה ישתנה כתובה זו מכל כתובה שבמשנה עוד איתא במשניות גי' אחרת ובה"א לא שותות ולא נוטלות כתובה אבל השיג ע"ז התי"ט כי ביבמות ובכתובות מעתיק הגמ' כפי הגי' שלפנינו כאן בגמ' וביבמות הגמ' מפרש האי דאמרי ב"ה או שותות או לא נוטלות כתובה מתוך שלא שותות לא נוטלות וכן בכתובות וכן פי' רש"י כאן ע"כ כוונה אחת לשתי הגירסות ושניהן טובות וכהלכה:

שם ושאינה ראויה לילד לא שותות ולא נוטלות כתובה כצ"ל כמו במשניות ונכון כי בכל המשנה שתיה קודם לכתובה:

רש"י ד"ה אשת סריס כגון כו' ע"ז כתב הגרי"פ וע' היטב לקמן כו':

ד"ה קמ"ל ונ"ב וז"ל מהרש"א גליון הוא שנכתב בפרש"י שלנו:

עין משפט ציון ט' י' נ"ב ציון ט' כן הוא שם אבל ציון י' הוא הל' ו':

ע"ב תוס' המשך מעל"ד וסוגיא דריש נדרים (ד' ג') צריך לפרושי הכי דמרבינן מנזיר להזיר לעשות כינויי נזירות כנזירות וידות נזירות כנזירות ומקיש נדרים לנזירות כו' כצ"ל:

ד"ה דהאמר רב קנה לכל הני לישני דפליגי בהבא על יבמתו (דף נו:) כו' כצ"ל:

דף כה ע"ב תוס' ד"ה לאו כגבוי דמי כו' וטעמא דר' מאיר דכבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגפן כו' כצ"ל:

ד"ה מיתיבי המקנא לארוסתו כו' אבל המקנא לארוסתו ה ולשומרת יבם שלו כו' כצ"ל (רש"ל):

דף כו תוס' ד"ה אמר לו ר' ישמעאל כו' עד סה"ד נ"ב ואולי אפשר לומר כי משום להחליף צער על ריוח לא תרצה להפסיד שם צניעות כי רק בשלא נסתרה צנועה תקרא אבל כיון שנסתרה אף אם לא נטמאה אין לה עוד שם צנועה כמו שפרש"י ד"ה וזו. אבל עקרה כדאי לה להפסיד שם צנועה למען תפקד בבנים:

ד"ה ואמרת ריבוי הוא תימא כו' נ"ב גם כאן אפשר לתרץ כי מתחלה למדין מן ואמרת לרבות אשת גר ועבד לקנוי ושתי' ועדין אליהם מיותר בא לרבות ארוסה ושומרת יבם לקנוי אף שממעט אותן קרא משתי' וכמו שמגיה הב"ח לעיל ואמרת אליהם:

ד"ה וזו הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל כו' דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסיני ולא בע"א כגון והיא לא נתפשה נ"ב ביבמות ד' נו: והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה קא משמע לן שמואל דפסול שמעינן לי' מיהא דאמר מקנין ע"י שחוף כצ"ל:

ד"ה אתנן כלב שאם אדם אומר לזונה הילך טלה והבעלי לכלבי נ"ב בתמורה פרש"י הילך טלה זה ותלין כלבתך אצלי אלא דסוגיא דהכא חוץ משאינו איש למעוטי בהמה מיירי שהכלב הוא הבועל מצייר רש"י הכא הכי אבל בפשטות משמע אתנן כלב שהכלבתא היא הזונה ומקבלת אתנן כמו שפרש"י בתמורה:

תוס' ד"ה אבל הא הואיל ואסורה וקיימא כו' וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דדוקא משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה ע"י בן תשע שנים ויום אחד אע"פ שאינו איש נ"ב והרמב"ם מפרש במשנה ופוסק בפסקיו חוץ מן הקטן פחות מבן תשע שנים ויום אחד וקטן כזה ממעט קרא מאיש בין לקינוי בין לשתיה אבל בן תשע שנים ויום אחד לא ממעט קרא כלל כיון דביאתו ביאה דינו כגדול לקינוי אף לשתיה:

ד"ה אבל הא הואיל ואסירא וקיימא תימא מאי קמ"ל רב המנונא והא כו' כצ"ל:

דף כז תוס' ד"ה אליבא דמאן דאמר כו' תימא לר' והא אמרינן התם בפ' המפלת (ד' כה:) ההוא שפיר דאתא לקמיה דמר שמואל כו' כצ"ל:

פרק חמישי

ע"ב במשנה הן יקטלני לו איחל נ"ב לא כתיב:

תוס' ד"ה כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו כו' אלא אני אומר מים מגולין שתה ונצבה הכין לא הוון בעייא מבדקוניה אלא כדון נ"ב פי' אי הכי האם לא בדקו המים המגולים אלא כמים המאררים בתמיה הלא אין ארוס מים מגולין בודקים כמו מים מאררים וכיון שבדקו אותו כמו מים מאררים לצבות בטן תחלה ואח"כ ירך איך אני אומר מים מגולין שתה:

דף כח ע"ב תוס' ד"ה מכאן אמרו וכו' והא תנינן כל דבר שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ברם הכא אע"פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור נ"ב וקשה הא אפילו ודאי זינתה טהור וע"ש במפרשי הירושלמי:
ד"ה ברשות הרבים ספיקו טהור כו' בתוספתא טהרות פרק ז' יש דברים ברשות הרבים ועשאום כרה"י קופה ברה"ר גובה עשרה טפחים כו' כצ"ל:.
דף כט תוס' ד"ה חד לתרומה וחד לכהונה כו' וה"ה דהוה מצי למימר חייבי כריתות לא ליפסלי אלא משום כו' כצ"ל:
דף ל תוס' שולי העמוד ולפי פי' הקונטרס שפירש בשחיטת חולין נ"ב גם הכא פרש"י חצי פרס אלא משום ששם מאריך בזה ומפרש והולך שם למה דוקא חצי פרס ע"כ מביא משם ואומר אינו נראה:
ע"ב רש"י ד"ה כסופר מלמד תינוקות כו' פורס לשון פרוס החג לפני החג נ"ב ע' רש"ל:
תוס' ד"ה רבי נחמיה אומר כו' מלמד שהי' משה פותח תחלה וישראל עונין אחריו וגומרין עמו משה אמר כו' כצ"ל כמו בתוספתא:
דף לא תוס' ד"ה גדול העושה מאהבה בירושלמי כו' א"ל סבא סבא או חרש (מכשף) אתה כו' רחמתי' בכל לבי רחמתיה בכל ממוני ורחמתיה בכל נפשי לא הות בדיק לי' וכיון דמטי ליה בכל נפשיה ואחת ענתה דקרית שמע ולא איפליג עליה
(פי' ולא נתרחק לבי מלקיים בגין כך אנא קרי) וגחיך:

פרק שביעי

דף לב ע"ב תוס' ד"ה ורבנן סברי לה כו' דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא ומפרש בגמ' מאי טעמא דרבי יוסי משום דכתיב שמע השמע לאזניך ות"ק שמע בכל לשון שאתה שומע ואידך תרתי ש"מ נ"ב התם פי' רש"י ד"ה תרתי ש"מ ע"ש ומה שכתבתי בעז"ה התם כי שם מקומו:
דף לג תוס' ד"ה כל התורה כולה כו' היכי דמי אילימא דכתיבא מקרא וקא קרי תרגום היינו על פה לא צריכא כו' כצ"ל:
בא"ד ותו תפשוט מיהא התם נ"ב מה לי הכא מה לי התם לא ידעתי:
בא"ד והא דקאמר לימא קסבר רבי כל התורה בכל לשון נאמרה נ"ב פי' והא פלוגתא היא כדמקשי לעיל ע"ז מתרץ ה"פ כו':
ד"ה אתיא קול קול אין לומר אדרבה נילף קול קול משבועת העדות דענייה כו' כצ"ל:
דף רד ע"ב רש"י ד"ה מבונה לשון אבנה ממנה כלומר מיושבת בפירות נ"ב פי' שהיו מלקטין פירות מערוגה אחת בחברון כמו שמלקטין משבעה ערוגות בצוען:
ד"ה מינה כלומר כו' ואי ארעא דמחזקה גונדרי היא כצ"ל:

תוס' ד"ה כחנייתן עברו כו' היה ארכו קרוב לאלף ות' (ומ') פרסאות רש"ל מוסיף זה היינו ומ' צא וחשוב ותמצא כי כן הוא:
גם צ"ל באורך הירדן:
דף לה גמ' וכי חזינהו סלקי יתבי באילני שמעי' דקאמרי קחזינן קמצי דדמו לאינשי כצ"ל לפי הענין וכן מעתיק רש"י בחומש:
דף לו רש"י ד"ה כתולדותם כו' יוסף ובנימין כצ"ל:
תוס' ד"ה מאי והחציו כו' ואפי' אם עמדו הלוים למטה שמנה אלף כו' נ"ב ע' מהרש"א ורש"ל:
בא"ד שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן כו' על הר גרזים מנין נוחלי הארץ במדבר כ"ו. בהר עיבל מנין נוחלי הארץ שמעון... 22200 לוי.... 23000 יהודה... 76500 יששכר... 64300 אפרים) יוסף 32500 מנשה) יוסף 52700 בנימין... 45600 ראובן... 43730 גד ... 40500 אשר ... 53400 זבולן ... 60500 דן ... 64400 נפתלי ... 45400 307930
תוס' ד"ה עשרים וחמש על אבן זו כו' א"כ על אותה אבן שהיו עליה של הר גרזים היו כ"ג הגהה בשם רש"ל היו כ"ג ועל הראשונה נ"ב אין ברש"ל כלל:
דה לז רש"י ד"ה על הר גרזים ועל הר עיבל נ"ב לא כתיב קרא הכי אלא הכי כתיב אלה יעמדו לברך את העם על הר גרזים וגו' ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל וגו' כי השי"ת אוהב עמו ישראל ע"כ צוה לברך את העם שתחול הברכה שיהיה העם מבורך והקללה יכנס וישתקע בהר עיבל עמוק ולהעם לא יפגע ולא יגע:
תוס' ד"ה אי אפשר לומר לוי למטה כו' ירושלמי כו' מה אני מקיים הדין תנייה נ"ב כמו קרייא (רש"ל) יהושע ח' ל"ג נגד הכהנים הלוים כדאמר ר' יהושע בן לוי כו' כצ"ל:
ד"ה מאי על על בסמוך כדתניא רבי אומר וכו' כדאמרינן בירושלמי יכול אלו שבהר גרזים היו אומרים ברכות ואלו שבהר עיבל היו אומרים קללות ת"ל (יהושע ח' ל"ד) הברכה והקללה אלו ואלו היו אומרים ברכות כו' כצ"ל:
ע"כ תוס' ד"ה אמר רב משרשיא ערבא ועדבא דערבא כמדומה דהכי בעי למימר דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות כהגהה בשם רש"ל אבל גם זה נשתבש ומה שמוציא הקולמוס הוא הוא וכן יצא מרש"ל וכן צ"ל קע"ז ריבוא רבואות וה' אלפים ות"ת ושמונים רבואות וחמשים וחמשה אלפים ומאתים בריתות רש"ל:
וכזה מוציא העט בדיו שחור על לבן 613 מצות מספרם במדבר סיני אשר שם קיבלו הבריתו' 48 בריתות על כל מצוה 603550 ראשונה 4904 29424 2452 2414200 29424 1207100 2414200 5431950 1207100 17758855200 הוא חשבון רש"ל כפי

הגהתי מאה מיליאן הוא ריבוא ריבאות 177 פעם מאה מיליאן הוא קע"ז רבוא רבואות, מיליאן אחד מאה רבואות נמצא 58 מיליאן ה' אלפים ות"ת רבואות מאה אלפים עשר רבואות 8 פעם מאה אלפים שמונים רבואות וחמשים וחמשה אלפים ושני מאות:

דף לח תוס' ד"ה וכתיב כל הימים תימא אכתי עבודת יחיד מהיכא איתרבי כו' כצ"ל:

ד"ה לשנים קורא כהנים בירושלמי כו' אמר רב חסדא אפי' כהן אחד קורא כהנים כו' כצ"ל. ע"ב רש"י ד"ה כמו שער בנפשו וכו' וכך הוא לשון כתאנים השוערים (פי' המרים) ועוד נ"ב שם במקומו פרש"י מרווח יותר וז"ל שם כאלו שפך זה האוכל מרה בנפשו של רע עין ע"כ:

דף לט גמ' לפניו והזה על צדדין שלפניו הזאתו כשרה כצ"ל כמו במתני' שם:

רש"י ד"ה והזה לאחוריו הזאתו פסולה דבעינן כוונה לטהרה נ"ב ע' תי"ט שם ד"ה הזייה:

תוס' ריש העמוד המשך לעיל תשעה בגדולה וא' בקטנה מצטרפין תשעה בקטנה וא' בגדולה אין מצטרפין וה"ה גדולה וגדולה דליכא למימר כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה עד שיגלול ס"ת במטפחותיו (נ"ב לשון רבים היינו עד שיחגרהו באבנטו ויכסהו בכסותו מענטלע) כדי שלא יהו הגוללים טרודים מלשמוע הפטרה מפי המפטיר וכן כתב הב"י בש"ע ומדייק עד שיגמור לגלול ע"כ שיהיו הגוללים פנויים מכל וכל לשמוע בטוב ההפטורה וברכותיה מלפניה ומאחריה וחלילה להקל במה שאמרו חז"ל אין רשאי ופליאה נשגבה ולא אוכל לבא על דעת מטה אפרים שכתב בה' ר"ה סימן תקפ"ד וכפל וכתב כ"כ בה' יו"כ סי' תרי"ט וכשמתחיל לגלול מתחיל המפטיר ברכת הפטורה שהוא נגד הב"י שכפל כ"כ בסי' קמ"ז וסי' רפ"ד שלא יתחיל המפטיר עד שיגמור הגולל ונגד רש"י ז"ל כאן בסוטה ע"כ שנפל שיבוש בכ"י או שהמה מבוטלים נגד רש"י ז"ל אשר הב"י מקיימו:

תוס' ד"ה אם עונינו ענו בנו כו' דהיינו ממנחה ואילך כדכתיב ואני יושב משומם עד למנחת הערב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברכי ואפרשה כפי אל ה' אלהי הלכך כו' כצ"ל:

דף מ תוס' ד"ה והאמר מר אין ישיבה בעזרה כו' והא דר' אמי דמייתי בירושלמי דאף למלכי בית דוד לא דב היתה ישיבה מקומה בתחלת מדרש שוחר טוב כו' כצ"ל:

דף מא מתני' פרשת המלך כיצד מוצאי יו"ט הראשון נ"ב אף כל יום א' דחוה"מ מכונה מוצאי יו"ט הראשון כמו הלילה שלפניו:

פרק שמיני

דף מד רש"י ד"ה כלפי לייא כו' דאינו צריך לטפס ולעלות שיפשוט זרועותיו ויאהילו כנפיו על חלל הפתח וכו' כצ"ל:

פרק תשיעי

דף מו רש"י ד"ה נאמר כאן כו' נ"ב (דברי רש"י קאי על וכו' ונאמר להלן עול פי' אצל עגלה) והאי עול יתירא הוא כו':

דף מז רש"י ד"ה האשכולות מפרש בגמ' כו' והוא היה מחלוקת ראשון שהיה בדברי תורה נ"ב וקשה א"כ אמאי קתני משמת יוסי ויוסי הא עודם בחיים נחלקו הם עצמם בסמיכה בתמורה דף ט"ז מתרץ זאת הגמ' בסוף שנותיהם דבציר ליבא:

דף מח ע"ב רש"י ד"ה ומראה להם שמיר על פני הדיו נחרץ האות כצ"ל:

דף מא רש"י ד"ה בטל זיו הכהונה שהיה כהן ועשיר כצ"ל (תוי"ט):

ע"ב גמ' ויוקר פי' כבוד יאמיר פי' יתחלף:

מסכת גיטין

פרק ראשון

דף ב רש"י ד"ה רקם וחגר תרגום של בין קדש ובין ברד בין רקם ובין חגרא כצ"ל:

תוס' ד"ה ואשקלון כדרום כו' וכתיב הפילה לישראל בנחלה כאשר צויתיך כצ"ל:

שם וילכוד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה כצ"ל:

בא"ד דעכו לאו מארץ ישראל הוי נ"ב וכן בפסחים (ד' נ"א) גבי ואינן יושבין על ספסלי נכרים בשבת בעכו אמרו שם על עכו שהיא מדינת הים:

דף ה ע"ב רש"י ד"ה ה"ג והא קיי"ל בדרבנן דעד נעשה דיין כגון גבי קיום שטרות אמרינן בכתובות (שם) שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מכירין חתימת ידי עדים ואחד אינו מכיר כו' והוינן בה כו' כצ"ל:

דף ז ע"ב גמ' ויאמרו הנה חג ה' בשלו מימים ימימה כצ"ל:

דף ח פ"ב תוס' ד"ה דגזרו על גושה ועל אוירה כו' ולא החמירו על ארץ העמים יותר מקברי כותים עצמן נ"ב היינו להביא טומאה ע"י דף כנ"ל וע' נזיר נ"ד תוס' ד"ה ארץ העמים בסה"ד ועי"ל שהוא קרוב לזה:

דף י תוס' ד"ה כי קתני מלתא דליתא בקדושין כו' והא לא שכיחא שתקבל קדושין מאחר נ"ב פי' ותצא מאותו אחר בלא גט (מהר"ם שיף):

ע"ב תוס' ד"ה חספא בעלמא הוא כו' דהשתא לא מהני עדי מסירה מידי נ"ב פי' כיון דכשרים בלעדיהם:

דף יא ע"ב גמ' וא"ת משנתנו כל האומר תן כאומר זכו דמי כצ"ל ונ"ב ע' רש"י ריש משנה דלקמן:

תוס' ד"ה שמע מינה התופס לבע"ח קנה נ"ב תוס' מפרש ש"מ וכו' כמו שמפורש לקמן בא"ד בשלמא אי תופס לב"ח קנה אין תימא אם גם כאן אינו יכול לחזור ע"כ תימא

לר"י וכו' אבל רש"י מפרש בפשיטות מדקסברי הכא גבי שחרורי עבדים שאינו יכול לחזור ש"מ שגם התופס לב"ת קנה אין מקום לקשיות ר"י כי אדרבא לפי דברי ר"י מוכח מכח כש"כ:

דף יב תוס' ד"ה דלמא לא היא דחוייא בעלמא היא כו' נ"ב קאי על ועד כאן לא קאמרי רבנן:

דף יג רש"י ד"ה במעמד שלשתן קנה "ולקמן "מפרש "טעמא נ"ב הני שלשה תיבות אין להם מקום כאן כי טעמא צריך רק אם אמר רב אף במלוה קנה כדפרש"י לקמן ע"ב ד"ה מאי טעמא אבל לרב זביד לא אמר רב אלא בפקדון מסתברא מלתא דרב בלא טעמא תוס' ד"ה האומר תנו גט כו' ולהאריך בלשון סה"ד מגיה הגרי"פ ויתר האריכו וביאור תמצא בתוס' ב"ב קנ"א ד"ה תנו ע"כ ונ"ב אדרבא העומד שם צריך לבוא לכאן כי שם הלשון מגומגם וכאן טוב:

ע"ב תוס' ד"ה גופא אמר רב הונא אמר רב כו' ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן למקום שאין הפקדון ביד הנפקד אלא ביד אחרים דלא יועיל אם יאמר זכי ועוד אף כשאין הפקדון ביד הנפקד כו' נ"ב מהרש"א מהר"ם מהר"ם שיף מקיימין כן הגי' כאשר לפנינו ע' בהם:

בא"ד אי במעמד שלשה לא אזילנא (נ"ב ואיסור שכיב מרע היה ולא יבא אצלו) משמע כו':

ד"ה תנהו לפלוני במעמד ג' קנה כו' דלא שביק לדידה ומחל לאחרינא, במלוה על פה פליגי כו' כצ"ל:

בא"ד למאן דאית לי' גבי מלוה בשטר דלא סמכא דעתה ואמאי לא מסיק כו' כצ"ל:

בא"ד ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי נ"ב והוא לא פרע עד תשרי רש"י שם:

שם וליכא למיחש דלמא כתבה ליתן בניסן כו' סה"ד נ"ב ע' תו' ב"מ כ' ע"א ד"ה ש"מ קדושין מ"ח ע"א ד"ה כי קאמר:

דף יד רש"י ד"ה באפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי השתא ס"ד דהכי אמר ליה בפניו אני מבטיחו שלא אחזור בי (רש"י רי"ף):

ע"ב גמ' דתנן המחלק נכסיו על פיו ר' אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להם אחריות ניקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות אין ניקנין אלא במשיכה אמרו לו מעשה כו' כצ"ל ודביני וביני ליתא שם:

דף טו תוס' ד"ה או דקאמר משמיה דנשיא כו' ומצינו שהתנא שונה כענין זה בבבא קמא רבי יעקב משלם ח"נ ואנכי פירשתי התם שלא חסר כלום רק ר' יעקב היה אפוטרופוס והיה משלם ח"נ ור' יעקב מאי עבידתיה לא גרסינן וכן נראה מרש"י שם:

פרק שני

ע"ב רש"י ד"ה אלא כו' ואי הא דרב חסדא הוה משמע לן פרושי הוה קמפרש לה כו' כצ"ל:

ד"ה גידוד חמשה לענין שבת דבעינן מחיצה גבוהה עשרה או עמוק עשרה לרשות היחיד ואם היה חריץ עמוק חמשה כו' נ"ב ע' עירובין רש"י שם:

תוס', ד"ה גידוד חמשה כו' ואם תאמר ויחשב רשות היחיד מטעם דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש כו' כצ"ל:

דף טז תוס' ד"ה הנצוק והקטפרס כו' פי' בקונטרס אינו חיבור לטהרה לענין שתי מקואות שאין באחד מהן מ' סאה כו' נ"ב מלשון רש"י כאן אינו מוכרח כי נוכל לפרש ואין באחד מהן בשום אחד מהן אך בע"א מפורש שם ברש"י שאחת כשרה והנה רש"ל מדבר מזה ע"ש:

בא"ד והא דדייק התם גבי כותי דאנח ידיה אבת גישתא כו' נ"ב שם איתא אגישתא אבל פירושו אבת גישתא כי ראש זה המקלח בחוץ קרי בת גישתא ושם נגע בא"ד כיון שראשו אחד מונח על גישתא נגע כאן ראש זה מונח גבוה:

בא"ד עירוב מקואות כשפופרת הנוד כעוביו וכחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה במאי פליגי כו' כיון דאין גט יוצא אלא מתחת יד ער החתימה מוכחא מלתא דהאי דעד חתימה נאמן כו' כצ"ל:

דף יח ע"ב תוס' ד"ה שמא פייס כו' ועל פי' הקונ' קשה דמאי משני דאע"ג דאמר נאמנת עלי לומר שלא באתי אצלה אנן חיישינן ולא מהימנינן לה ומיהו כו' כצ"ל:

דף יט מתני' אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות כו' נ"ב ע' פ' הרע"ב שבת פ' י"ב מ"ה וברש"י בגמרא שם בקצרה:

גמ' תני ר' חייא כתבו באבר בשחור כו' נ"ב והא דלא אמר לאתויי הא דתני ר' חייא ע' מגיד משנה גירושין פ"ד הל' ב' וכן כתב הר"נ שמזה דייק הרמב"ם דהני דקחשיב תני ר' חייא הם רק דיעבד כשר והנך דתני ר' חנינא אף לכתחלה כשר ויש"ש כתב דלאתויי קאי כ"כ על הא דתני ר' חייא ובכל זאת פסק דהני והני רק בדיעבד כשר:

דף כ ע"ב רש"י ד"ה דמעורה וכו' עד סה"ד נ"ב מהר"ם מביא מקשין העולם ע"ש והעולם טחו עיניהם מראות שמדייק רש"י בראשי כל תיבה ותיבה כדי שיהי' כל תיבה מעורה

לאות הארוך שאצלו מן השיטה שלמעלה ממנה נמצא כל הגט מעורה השיטות והתיבות וכולו ספר אחד:

תוס' ד"ה לא צריכא דמעורה מכאן כו' ור"י אומר דאין מכאן ראיה כו' נ"ב וגם לפי' רש"י אין ראי' שרש"י מפרש שהי' האות ארוך משיטה עליונה סמוך לאות ראשון מתיבה שבשיטה שלמטה ממנה וכן מלמטה למעלה כזה &&ציור&& וגם שאר אותיות יכול להאריך שיגיע כנ"ל נמצא שהאות הארוך שלמעלה סמוך לתיבה שלמטה כמו אות לאות באותו תיבה ובזה לא שייך לומר והנייר שלי כמו שלא תנא ובין אות לאות נמצא היו מוקפות גויל:

דף כא רש"י ד"ה והאיש כותב את שוברו פרעון הכתובה שפרע ומקנהו לאשה נ"ב ע' מהר"ם שיף:

תוס' ד"ה והלכתא בכפות כפות וישן בעינן כו' והלכתא בכפות ופי' בקונטרס בההיא קאמר רבא דהוי גט פי' בישן וכן פסקו הלכות גדולות כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' כתבו לטופס ותלשו כתבו לתורף ונתנו לה נ"ב ע' רש"ל ומהר"מ רש"י ד"ה נייר המחוק יכול כו' ויעביר כו' נ"ב אגב רהיטא דשאר שטרות נקט לשון זכר אבל בקושטא צ"ל יכולה וכו' ותעביר כו' ועל האשה קאי כשיהי' הגט בידה וכן מוכח בגמ' על פיסקא וחכמים מכשירין:

תוס' ד"ה שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות תימא הא אם מת אביה או אם מכרו לא חשיב תו בית אביה נ"ב ע' מהרש"א סוכה:

בא"ד וכבר מת אביה כדמוכחי קראי סה"ד נ"ב שכשמת אביה שם בן נח היה יעקב אז בן חמשים שנה וכששלח אותו יצחק פדנה ארם היה יעקב בן ס"ג שנה ע' מהר"ם עירובין ואידך זיל גמור:

דף כב רש"י ד"ה חיפא מתוקן קצת וראוי לחפות בו קמיעים נ"ב וכן פי' הרע"ב:

תוס' ד"ה ובדאשרוש לא פליגי כו' ואזדו לטעמייהו אילן היוצא מן הגזע כו' ותנן נמי גבי ערלה כו' נ"ב ובהנך לא שייך טעמי דר"מ ור"י דהכא ובע"כ בסברא פליגי:

ד"ה לא על נייר מחוק נ"ב שייך למתני'

ע"ב תוס' ד"ה והא לאו בני דיעה נינהו כו' ותיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו ומה צריך נמי לאתויי ברייתא כו' נ"ב ע' מהרש"א ומהר"ם שיף:

דה כג רש"י ד"ה מדקתני סיפא אלמא היכא דטעמא משום דיעה הוא דבעינן תחלה וסוף כו' כצ"ל:

גמ' מתני' קיבל הקטן והגדיל כו' מאי דשכיח טפי תני לי' ברישא (תוי"ט):

ע"ב גמ' שתרמו משלהם אלו שתי תיבות אינם במשנה אך הוא כמאמר המוסגר ופירושי קא מפרש:

פרק שלישי

דף כד כל גט נ"ב הרי"ף והרא"ש גרסי כל הגט שנכתב שלא לשום אשה פסול ובזה מוכח כדעת הרמב"ם דדוקא כל הגט נכתב שלא לשם אשה פסול אבל נכתב רק התופס שלא לשם אשה והתורף נכתב לשמה כשר:

דף כה רש"י ד"ה מבין הכותים קודם גזירה בתוספתא איתא והי' ע"ש וכן פי' הרע"ב ע"ש וכן פרש"י בב"ק וביומא פי' כמו הכא ואין לו כלי וע' תוס' שם:

ע"ב תוס' ד"ה ומיחל כו' כדאמרינן בתוספתא כו' נ"ב בתוספתא איתא ערב שבת וע' יש"ש ב"ק פ"ה סי' ל"ב הג"ה שני':

דף כו רש"י ד"ה אימא ר' מאיר היא כו' ורוב גיטין חתומין הם אפי' לר"א מפני תיקון העולם נ"ב לעיל ד' ג' ע"ב ודעת רש"ל בער אנכי ולא אדע שנראה כי מוחק מפני תיקון העולם ואינו גורסו כלל ועל איכא לאוקמא מוסיף אפילו אשר אינו בגמ' ומה חסר מגי' הספר:

תוס' ד"ה אבל סיפא דקתני כו' אבל הך דפירקין ודאי ר' יוחנן מוקי לה כר"מ משום טעמא מדסיפא ר"א רישא לאו ר"א כו' כצ"ל ותבת דמסיק מוחק מהר"ם שיף:

דה בז רש"י ד"ה כשמעתי' דאמר תרתי בעינן והכא לא הוה אלא חדא כו' נ"ב בב"מ מסיים רש"י ואכשרי' ונכון כי בגיטי נשים מיירי:

גמ' ואיכא דאמרי בדוכת' דמזבני כיתנא והוא שלא הוחזקו ושכיחן שיירות נ"ב הלשון מגומגם כי נראה שנמשך לוהוא שהוא כמו ודוקא ויהי' פירושו ודוקא שלא הוחזקו ודוקא שכיחן שיירות אדרבא כש"כ בלא שכיחין שיירות ע"כ טוב יותר הגי' בב"מ ושם איתא אע"ג דשכיחן שיירתא:

דף כח ע"ב גמ' מקומנטריסין של נכרים נ"ב סופר ב"ד של א"ה וגם מפרש הוא וכן פירושו נקרא כן וכן פי' רש"י ז"ל בין הלועזים נקרא קומנטריס על שעשה פי' על תנ"כ ואצלנו נקרא בחסרון מ' קונטרס ומוסף הערוך):

רש"י ד"ה נהרג באחת מארבע מיתות וגבי א"ה מת כמו לקומני"ה חלילה נ"ב בית מלא אפר מנופה (ערוך):

דף כז רש"י ד"ה זו אפי' תנוקות יודעין אותה דאם השאילה לו לא לצורך אחרים השאילה לו ונמצא זה עובר על דעתו ומקניטו כצ"ל ואשר בינתיים ליתא לא ברש"י על הרי"ף ולא בר"נ גם רש"ל מוחקו:

דף ל' מתני' להיות מפריש עליהן פי' על אותן המעות רמב"ם:

רש"י ד"ה במכרי כהונה וכו' אלא לכהן זה ובד"ה במזכה להן ע"י אחרים וכו' לפלוני לוי ובד"ה עשו שאינו זוכה כזוכה וכו' עני המנקף וכו' ילקט בנו אחריו וכו' עשוהו כזוכה לאהבת הקיצור תפס רש"י ז"ל אצל רב הכהן לדמיון ואצל שמואל הלוי ואצל עולא את העני כסדרן במשנה ובכולהו ה"ה לאינך:

ע"ב גמ' אלעזר בן גמלא נ"ב בבכורות ומנחות הגי' גומל ובביצה גימל ומדייק רש"י ה"ג אבא אלעזר בן גומל:

רש"י ד"ה ריש עמוד עניי כותים וכו' בכל מקום שהן פי' בכל מקום ומקום שהן נמצאים שם יכול להפריש בשבילם לאפוקי במקום שאין עניי ישראל נמצאים שם אינו יכול להפריש כמו שמביא תוס' בשם ר"י דלא תקינו אלא בחזקת עניי עיר כן גם דעת רש"י ז"ל:

רש"י ד"ה אין חוששין למוחזק ישראל זה שתקנו קודם שמת ואע"פ שאין מוטל עליו נ"ב חושש שלא יוכשל הלוי ובזה מתורץ קושית תוס' בפשיטות וכמו שכתב רש"י לעיל שחזקה על חבר וכו':

תוס' ד"ה תניא ר' אומר יורשין שירשו כו' עד סה"ד נ"ב אף שהפיסקא הוא צריך ליטול רשות יש במשמע מדמסיים הפיסקא וכו' שדברי הגמ' קאי על דברי המשנה שאחר הפיסקא דוק ותשכח כן בהרבה מקומות וע' מלחמות שמביא הרבה ראיות לבר מן דין שקאי על הרישא והיש"ש מסכים עמו בסי' כ"ר:

ד"ה וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כו' ומפרש רב נחמן בר יצחק בגמרא דחיישינן שמא עשאו תרומה ומעשר על מקום אחר כצ"ל:

ד"ה אין אבא אלעזר בן גמלא היא כו' ומצוה עליה רמיא נ"ב פי' על מעשר הדגן רמיא המצוה לתרום תרומת מעשר ממנה:

דף לא סוף המשנה בבוסר מגיה הגרי"פ בערוך איתא לבוסר וכן איתא כו' נ"ב וכן מעתיק הרא"ש ע"ז פ"ב סי' י"ג:

רש"י ד"ה ובמחשבה נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש ותרווייהו (נ"ב פי' תרומה גדולה ותרומת מעשר) נפקי מונחשב:

ע"ב תוס' ד"ה בקידום של מוצאי החג של תקופה כו' עד סה"ד נ"ב איש בער כמוני לא ידע למה לא נפרש בקידום של מוצאי יו"ט הראשון של חג של תקופה ושפיר יכול להיות שמשכה תקופת תמוז עוד כי מקצת החג די לתקופה חדשה ושפיר נופל על מוצאי יו"ט ראשון של חג מוצאי חג סתם כי מוצאי יו"ט שני אינו בחג הסוכות ואם אמנם כל השבעת ימים חג אחד הוא מ"מ הלא כתיב ביום הראשון מקרא קודש ונגד חוה"מ חג נקרא ובהחליל תנן מפורש מוצאי יו"ט ראשון של חג ויותר נראה לפרש מוצאי החג

של מוצאי יו"ט ראשון כי מוצאי כל החג הסוכות הלא חג העצרת הוא והל"ל בקידוש של ליל העצרת ועל כרחך תפרש מוצאי שמיני עצרת ה"ל למיתני כן בקידום של מוצאי עצרת או בקידום של מוצאי יו"ט אחרון של חג כדתנן חולין פ"ג ערב יו"ט האחרון של חג ע"כ הטוב והנכון לפרש כאשר כתבתי וכן איתא בע"ז ג' ריש ע"ב ע"פ גירסת עין יעקב זימנין דמשכא להו תקופת תמוז עד שיתסר בתשרי ומצטערי וכן נראה מהרמב"ם שמפרש מוצאי החג של יו"ט ראשון כסתם מתניתין ואינו מזכיר כלל של תקופה:

פרק רביעי

דף לב במשנה היה עושה ב"ד במקום אחר כצ"ל כמו במשניות:

רש"י ד"ה בראשונה כו' בפני שלשה סה"ד נ"ב אם אמנם שהלכה בפני ב' אך רש"י לא נחית להלכה אלא מפרש כפשטי' דמתניתין דב"ד קתני אבל בסמוך מפרש והיא ניסת בו שהוא חשש ממזרת כר' יוחנן לקמן ל"ג שסבר בראשונה היה מבטלו בפני שנים שכן הלכה ואינו נגד פשוטו דתני מפני תיקון העולם:

תוס' ד"ה מבוטלת היא תיבטל כו' והא דלא מקשה הכא מאי אפשר בה כמו כו' כצ"ל:

גמ' ואמרי לה אמר רבה בר אבוה נ"ב לפי הגי' דהכא יכול להיות דאמרי לה מחליפים רק רב ששת ברבה בר אבוה ורבה בר איבו כדקאי קאי:

ע"ב גמ' שולי עמוד דתנן מוסרני לכם כצ"ל:

דף ל"ג רש"י ד"ה ה"ג לא שנא כתב בלשון עדים וחתמי דיינים כו' דמפרש החתומים כסדרן במשנה:

ע"ב גמ' ואשקליה גיטא על כורחי' אמר לן זילו אטמירו נ"ב מהר"ם שיף וביאור מקיימי גי' הספר דוקא:

דף לד תוס' ד"ה בית דין מעמידים להם אפוטרופוס כו' דפחות משתות מודה שמואל דיש ליפות בכך כח בית דין כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה והוא דאתחזק וכו' אין צריך לכתוב וכל שום שיש לו נ"ב לר"ת היה צריך לומר ולא כתב אלא שם האחד ע"כ משמע כבה"ג:

רש"י ד"ה מרים וכו' לבה"ג מאי והדר ומשמע כפי' ר"ת וע' חדושי א"ש סי' א' ולענ"ד יש לדייק יותר הדיוק אחרון מהראשון כי הדיוק הראשון בנקל יותר ליישבו ע"פ ר"ת מליישב הדיוק השני ע"פ ה"ג וכן המר"מ שיף לא דייק כלל הדיוק הראשון וניחא לי' לפרש והוא דאתחזק ע"פ ר"ת כפרש"י ולא אוכל להבין מקוצר השגתי מאין יצא למהר"ם שכתב בחדושי א"ש הנ"ל על פי' ה"ג וכן משמע מלשון רש"י עכ"ל פליאה דעת ממני אבל האמת. יורה דרכו של רש"י ז"ל כי סבר כדמסיק הר"נ ששניהם טובים אם כותב

שם הטפל בפירוש או שכולל אותו בכל שם שיש לו ע"כ שכל רש"י ז"ל לשונו הזהב פעם משתמע כבה"ג ופעם כר"ת:
תוס' ד"ה וכל שום שיש לו כו' ותיקן ר"ת לכתוב בגט אני פלוני דמיתקרי כך וכך כדאמרי בגמרא אחא בר הדיא דמיתקרי איה איה מרי וכו' כצ"ל נ"ב כן מעתיק הרא"ש והש"ג דברי ר"ת:
דף לו תוס' ד"ה בזמן שאתה משמט כו' אכתי קשה בריש מועד' קטן (ד' ב:) דפריך חרישה וזריעה בשביעית מי שרי אמר אביי בשביעית בזמן הזה ומייתי הך דהכא והתם כו' כצ"ל:
ע"ב לישנא דחוצפא הוא והוא לשון עולב או לישנא דנחותא הוא לשון עלוב (מהר"מ שיף) רש"י ד"ה שב וחל תעשה הלוה הזה כו' נ"ב אין דעתו של אדם נוחה בנוסח זה אחר שראה פרש"י בריי"ף והר"נ כמוהו הטובה ממנו:
דף לז גמ' והא איכא מקומו דמנח אסיכי נ"ב והסיכי הם של בעל הקרקע רא"ש (ע"ש בק"נ):
ע"ב רש"י ד"ה לא שביק היתירא להלוות בלא פרוזבול ולמימר הוה לי ואבד כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אי לפני יאוש כו' דפליגי לפני יאוש סה"ד כצ"ל (מהרש"א):
דף לח רש"י ד"ה והאמר מר במסכת ע"א כצ"ל:
תוס' ד"ה המפקיר עבדו כו' אבל בעבד עברי בלאו הכי מותר בה די"ל דהתם בקידושין כו' כצ"ל:
דף לט גמ' דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא נ"ב פי' כאינשי דלא גמרי שמעתא נ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה ולא היא האי דאמר לי דרב נחמן הלכה אלא אין הלכה קאמר כדאמינא מדעתאי והכא אף מידי שעבוד לא יצאת כצ"ל:
תוס' ד"ה משום דהוה ליה כליו של מקנה כו' ועוד אמרינן התם במנא דכשר למקניא ביה למקניא לאפוקי מדלוי כו' כצ"ל:
דף מ רש"י ד"ה דיסקרתא קרייה נ"ב פי' כפר וכן פרש"י מגילה י"ו וכן פי' הערוך:
ע"ב הקדש חמץ ושיחרור כו' ודוקא קדושת הגוף שאין לו פדיון מפקיע מידי שעבוד כגון שור תם כו' נ"ב פי' תם בלא מום:
דף מא מתני' מי שחציו עבד וחציו בן חורין כו' לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין נ"ב כאן מפרש רבינו הטעם במשנתו בעצמו למה אי אפשר שכבר כו' ובעדיות שנה סתם אינו יכול וסמך כל מי שזכה לישועות כבר למד בחוסן וידוע לו הטעם וכן מעתיק הגמ' בפסחים וחגיגה וב"ב כמו במשנה עדיות אינו יכול ותו לא ושם שייך

פרש"י לפרש הטעם של המשנה אשר לפניו והמעתיק פרש"י בכאן לא שם על לבו כי רש"י לא בדה מלבו הטעם רק מה שראה במשנתנו מפורש כתב במקומות שאינו מפורש והעתיק גם כאן פי' רש"י וגירסתו לשבר ראשי המעיינים הדייקנים אשר עומדים משתוממים ושואלין וחוקרים מה מוסיף רש"י בפירושו הלא דבריו במשנה מפורשים אך הרי"ף והרא"ש כמוהו מעתיק כאן המשנה כמו בעדיות לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול ותו לא ושפיר מפרש רש"י למה אינו יכול

ע"ב בשורה א' שכבר נ"ב בפסחים העתיקו שעדיין, ויפה תוס' ריש עמוד המשך מעל"ד ובפרק ד' מיתות צ"ל בפ' ד' מיתות. ד"ה כופין את רבו כו' כיון שהיתה מחזרת אחריהן ומשדלתן לזנות חשיבי כאנוסין כצ"ל ונ"ב ע' שבת ד' תוס' ד"ה וכי בסה"ד ורש"ל שם:

דף מב ע"ב גמ' כגון שהכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור כצ"ל נ"ב כמו בקידושין וב"ק וכן מעתיק הרי"ף והרא"ש כאן:

רש"י ד"ה וחולקין חלק אחד כו' וצריכין שישחררו זה את זה כדקתני סיפא הגדילו כו' כצ"ל:

דף מג ע"ב רש"י ד"ה אע"פ שעשה לו ישראל נמוסו כצ"ל ונ"ב כמפורש אצל עבד שהמלוה הוא עושה הנמוס לפי הס"ד שנמוס הוא נשקי בודאי המלוה הוא העושה ואף למסקנא שנמוס הוא זמן המלוה כותב והלוה חותם וכן מעתיק הישש"ש בזה"ל אע"פ שעשה ישראל נמוסו ע"כ וכן מעתיק תוס' לקמן מ"ז ד"ה א"ר:

דף מח גמ' אתא עורבא וקא קרו א"ל מאי קאמר כו' אמר עורבא שקרא הוא ולא סמיכנא עליה אדהכי אתיא יונה כו' קם ערק איהו וההוא גברא כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה מין יהודי כו' בחולין פרש"י זה האדוק בע"ז וכ"נ מפרש"י ד"ה ישרף ועל הגליון שם הגהה מין הוא שאינו מאמין בה' אלהי ישראל:

דף מו תוס' ד"ה שלא יהו בנות ישראל פרוצות כו' אי נמי הא דקאמר ורבנן היינו ר' מאיר ור"א דאמר לא אסרו צריך כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה המוציא אשתו משום אילונית כו' דתנן וכולן שמתו או שמאנו או נתגרשו או שנמצאו אילונית צרות הן מותרות כו' כצ"ל:

דף מז ע"ב גמ' כיון דחזו דקא מייקרי ומזבני נ"ב לפרש"י שמוכרים השדות בזמן שמחירם ומקחם גבוה ולפי' הרמב"ם שנותנים מחיר גדול עבור הביכורים להנכרים והרמב"ם גורס דקא מוקרי וזבני:

תוס' ד"ה בצרן ושיגרן ביד שליח פי' רבינו שמואל בהספינה (ד' פ"א:) בצרן הבעלים ושגרן ביד שליח כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דף מח ע"ב במשנה והבנות מנכסים משועבדין מפני תקון העולם והמוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם נ"ב מרש"י נראה דלא גריס מפני תקון העולם קמא:

גמ' אי כחושה אכל אי שמנה אכל דמשלם מיטב כצ"ל או כדאיתא בב"ק דמשלם שמינה תוס' ד"ה ורבי ישמעאל אכל שמנה כו' עד סה"ד ונ"ב ונוכל לומר אשר להגדיל התמי' אומר אכל שמינה אשר חביב מאד על בעליו אינו משלם יותר ממה שהזיק ק"ו לכחושה:

דה מט גמ' אהני קרא דאי אית לי' למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידי' לא שויא כעידית דניזק דמשלם לי' ממיטב דידי' כצ"ל ונ"ב כדאיתא בב"ק תוס' ד"ה כגון כו' ומיהו אי בשל עולם הן שמין לר"ע הוה מצי למימר כגון דאית לי' למזיק עידית בינונית וזיבורית וזיבורית דידי' כעידית דעלמא ועידית דידי' כעידית דניזק דלר"ע גובין מן הזיבורית ולר"י יהיב לי' מעידית דניזק כצ"ל ונ"ב מתוס' ב"ק:

ע"ב גמ' אמר ר' שמעון מפני מה אמרו כתובת אשה בזיבורית שיותר ממה כו' נ"ב וקשה מה חטאה הלא הבורא ית"ש כך בראה כרצונו וע' תוס' במשנה שמתרץ זה בד"ה וכתובת אשה:

דף נב ע"ב גמ' מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסך לכאורה היה לגמרא תחלה להצדיק ראשון בריבו ולשאול על רב הקודם לשמואל ולומר מ"ד מנסך מ"ט לא אמר מערב אבל דרב אמר כמו שמפורש במתני' מנסך ואמר מה דתני מנסך הוא ממש ולא שייך לשאול מאי טעמא לא אמר מערב תני מנסך יאמר מערב ע"כ יותר שייך לשאול על שמואל למה משנה ממאי דתני ומתרץ ומקשי לאידך ומתרץ דמוקי מתני' כר' ירמי' השתא חוזר לשאול ומ"ד מנסך ומוקי מתני' בפלוגתא דהא ר' אבין פליג התם מ"ט לא אמר מערב:

רה נג תוס' שורה ראשונה א"נ קסברי כצ"ל:

ע"ב גמ' דר"מ אדר"מ לא קשיא כי קניס בדרבנן בדאורייתא לא קניס נ"ב לפי פרש"י ז"ל כיון דהיזק שאינו ניכר לא שמי' היזק אין בזה איסור דאורייתא מה שמפסיד לחבירו כיון שאין ניכר נמצא במטמא ומדמע אין במעשיו איסור דאורייתא כלל במה שהוא עושה אבל במנסך אף שבמה שמפסיד לחבירו אין איסור דאורייתא אבל בכל זאת לא נפקא מעשיו מאיסור דאורייתא כי הלא מנסך הוא למ"ד מנסך ממש ודברי מהר"מ שיף נראה דלא כרש"י:

תוס' ד"ה גזלן הוא וממון מעליא בעי לשלומי כו' וא"כ אין לך שינוי גדול מזה וקנאם הגזלן בשינוי וצריך לשלם בממון מעליא ולא מצי אמר ליה כו' כצ"ל (מהר"ם שיף):

דף נד גמ' ת"ש אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין שילם חולין טמאים סומכוס אומר משום ר"מ כצ"ל כמו ביבמות שם:

שם חסורי מחסרא והכי קתני אכל תרומה טמאה משלם כל דהו אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורים שילם חולין טמאין סומכוס אומר כו' כצ"ל:
שם והוינן בה במזיד אין תשלומיו תשלומין תבא עליו ברכה דאכל מיניה מידי דלא חזי לי' בימי טומאתו וקא משלם ליה מידי דחזי ליה בימי טומאתו נ"ב ביבמות פרש"י תרומה טמאה לא חזיא לאכילה כהן טהור קאי עלה בעשה בשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר וכהן טמא קאי עלה במיתה ולפי זה פי' דלא חזי לי' בימי טומאתו אפילו בימי טומאתו וקמשלם לי' מידי דחזי לי' עכ"פ בימי טומאתו:
ע"ב גמ' נפלו ונתפצעו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו כו' נ"ב ליתא שם רק נתפצעו ואח"כ נפלו דברי הכל יעלו והוא משנה פ"ג ערלה וכאן נמצא וכאן היה וצ"ל דתנן:
רש"י ד"ה כהן גדול ביום הכפורים בפר ושעיר שלפנים ולפני ולפנים שהוא שם יחיד כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה לגיזותיה וולדותיה דלפני הקדש אי אמרת משעת גנבה קיימא ברשותיה גיזותיה וה"ה ולדותיה דידיה הוא ואינו משלם אלא דמי פרה העומדת ליגזוז ולא דמי פרה וולדה או פרה וגיזותיה:
בגמ' אמר רבא מסתברא משעת הקדישה נרשם ה' לעין משפט ונ"ב נמצא גם ברמב"ם גזילה פ"ב הל' ח':
דף נז גמ' תנא שבע שנים בצרו א"ה את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל נ"ב פי' שגדלו הענבים עד שבצרו אותם והכל בלא זבל אלא דמן של ישראל היה להם במקום זבל:
דף נט רש"י ד"ה וטעותן של פעוטות עד כמה הדרא נ"ב ע' בק"נ ד"ה וטעותן עד כמה:
ד"ה עד שתות כגדול עד שתות מחול ושתות קנה כו' כצ"ל (יש"ש):
ע"ב רש"י ד"ה וקדשתו כי את וגו' נ"ב כוונת רש"י בהאי וגומר דלאו מוקדשתו נפקא אלא מסיפא דקרא קדש יהי' לך לפתוח ראשון ולברך ראשון וכו' אבל רישא דקרא וקדשתו לעל כרחו אתי כן איתא בת"כ וכן פרש"י במקומו וכן איתא יבמות פ"ח ע"ב (מפרשי ת"כ):
דף סא גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סופא נ"ב הכא פי' רישא החשודה על השביעית סיפא אשת ע"ה שם והא מדקתני סיפא פי' סיפא דסיפא מכלל דרישא פי' רישא דסיפא שם רישא וסיפא בטומאה וטהרה פי' רישא דסיפא וסיפא דסיפא:
דף סב רש"י ד"ה בכלי גללים שאינן מקבלים טומאה כו' ובעיסה גופה כו' נ"ב עי' מהר"ם שיף:

פרק ששי

דף סג תוס' ד"ה רבי אומר עד סה"ד נ"ב וכן מוכח בסמוך דמוקי מתני' דקתני האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור בהולך ור' ברישא קתני או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור:

ע"ב גמ' אזל שליחא אשכח כי יתבה וקא לשה כו' כצ"ל:

ריף :

אמר לה הילך גיטך אמרה לי' ליהוי לי בידך כצ"ל ר"נ ע"ש:

שם שלחוה קמיה דר' חייא בר אבא אמר כל הני שלחו לי ואזלי כצ"ל (ב"ק):

דף סד גמ' דאם איתא דלגירושין יהבי ניהליה לדידה הוי יהיב ליה ורב חסדא כו' כצ"ל: (רי"ף ורא"ש):

תוס' ד"ה אסור בכל הנשים שבעולם כו' דאין זה חזקה גמורה דאינה בידו להתקדש נ"ב פי' לעשות לה רצון להקדש:

ע"ב תוס' ד"ה וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה כו' פי' בקונ' אפילו על ידי אביה דהא שוטה היא ותני דבי ר' ישמעאל ושילחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת בפרק חרש (ד' קי"ג) כצ"ל גם בב"ח:

דה סח ע"ב רש"י ד"ה הא והא רבנן ואינהו נמי לא אמור קפידא אלא גבי אשה דהתם ניחא לה דתיתזל ולאו כו' כצ"ל:

דה סו ע"ב היא גופא קא מיבעיא לי' יכתבו כתב ידן הוא אי כתב הגט הוא כצ"ל:

רש"י ד"ה מילי אי מימסרן לשליח כצ"ל:

דף סז דתניא איסי בן יהודה הי' קורא לחכמים שמות ר' מאיר חכם וסופר כו' רש"י גל של אגוזים מפרש באבות דר' נתן (פי"ח) מה גל של אגוזים אדם נוטל אחת מהן כולם מתקשקשין ובאין זו על זו כך ר' טרפון כו' כצ"ל:

פרק שביעי

דף עא רש"י ד"ה מפיהם על פי שנים עדים (דברים י"ז) נ"ב זה הפסוק מיירי בד"נ ורש"י בחומש מביא זה הדרש מפיהם ולא מפי כתבם על פסוק ע"פ שני עדים דברים י"ט דמיירי גם בד"מ:

ד"ה ולא מפי כתבם יעידו בב"ד דלא דמי לשטר שחתמוהו וקיומו דההוא אורחי' להכי כצ"ל:

דף עב ע"ב גמ' אמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר תנן אף גיטו אם עמד חוזר כצ"ל. ונ"ב פי' נתבטל המתנה ממילא וחוזר לנותן כן הגט חוזר לבעל כאלו לא נתנו:

ומה שמדייק הגמ' ממאמרו אין צריך כאן כלל והרי"ף כ"ש אינו מעתיק כאן רק מאמר רב הונא והרא"ש כמוהו:

דף עד ע"ב תוס' ד"ה חסורי מיחסרא כו' וא"ת למה הוצרך להגיה דפליגי רבנן אדרבן שמעון בן גמליאל מנא לי' דפליגי עליה נ"ב מה גודל החן אשר הוצק בשפתי הרמב"ם. בפירושו על המשניות כפי אשר בינותי מלשונו הזהב כי החסורי מיחסרא לא קבלו ולא בדו ח"ו מלבם אך כשמוע רשב"ג דברי חכמים כי על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים קפידא הוי הלא משתמע ממילא ה"ה על האומר ע"מ שתתני לי איצטלתי כ"כ קפידא הוי ובא לחלוק על פי מעשה בצידון:

שם בתוס' ואומר ר"י דקבלה היתה בידו דפליגי רבנן ושהלכה כמותן ולא כרשב"ג כדאמר בסמוך כצ"ל (מהר"מ שיף):

דף עה תוס' ד"ה אלא אמר רבא כו' אלא שרוצה רבא ליישב ברייתא זו אפילו כרבנן דרבי אבל כו' כצ"ל (מ"ש):

דף עז גמ' ואמרי לה ר' אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב וקאמר חד בשבא כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה לאחר שבוע שנה זה גיטך אם לא אבא לאחר שבוע זו כלומר לאחר שמיטה זו כו' כצ"ל (ר"נ):

ד"ה קמיה שבתא האי שבת דקאמר יום שבת ממש קאמר נ"ב איך מוכח דהאי שבתא שבת ממש יותר מבתר שבתא ע' מהר"ם שיף:

פרק שמיני

מתני' הזורק כו' אפילו הוא נ"ב פי' הגט (תי"ט):

תוס' ד"ה והתניא האומר לחבירו כו' משני נמי הכא הכי סה"ד כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה ותיזיל איהי כו' בשכיב מרע הקילו כו' נ"ב ביצה ד' יז תוס' ד"ה מאי טעמא אמרו שלא תטרף דעתו עליו:

ד"ה פליג רשותא לנפשי' כו' דאי לאו הכי הוי כלבוד וגם מסתמא הוי רחב ארבעה כו' נ"ב ע' מהרש"א רש"ל מהר"ם שיף:

דף עח רש"י ד"ה מתני' עד שיאמר לה הא גיטך ואפילו כו' נ"ב משום דרבותא עדיף וחביב לרש"י ז"ל ע"כ מקדים לפרשה קודם לד"ה קוראה:

ע"ב רש"י ד"ה ומשיחה חוט כו' מה שמתמיהים תנוקות של בית רבן מה לגט שבידה למשיחה שבידו מקדים רש"י ללמדנו ולפרש חוט שהגט קשור בו ליצו"ל בלע"ז:

תוס' ד"ה ר' יוחנן אמר כו' ועוד קשה דרב ששת אית לי' התם כו' כצ"ל והמגיה לקמן בתוס' ד"ה והא בארבע אמות דידה קא נפיל בסה"ד צ"ל לרב ששת איחר המועד ובא

לבהמ"ד אשר כבר למדו בני הישיבה כל העמוד גמ' עם התוספתין עד ד"ה והא ולמד עם בני הישיבה בשוה וראה והגיה שם:
דה ע"ב רש"י ד"ה סנטר מפרש בב"ב (דף סח) זקן הממונה כו' נ"ב ור"ח פי' שם שומר העיר לשון נוטרה וכן פי' הערוך:
תוס' ד"ה זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר וכו' וקשה לר"ת דא"כ פליג אדרב יהודה אמר שמואל דלעיל כו' כצ"ל:
בא"ד וכן נמצא בפי' רבינו חננאל והא איכא לשום מלכות וכו' כצ"ל:
דף פא תוס' ד"ה לא כל הימנו נ"ב שייך למתני' ד' פ' ע"א וכצ"ל לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני:
ד"ה טרקסמון כו' ובמעריך פי' טרקסמין מין ירק כו' כצ"ל ונ"ב וע' מהרש"א:

פרק תשיעי

דה פב המגרש גמ' ת"ש כל הבתים מטמאין בנגעים כו' נ"ב ע' ר"ש שם:
תוס' ד"ה אבל בעל מנת מודו לי' כו' אע"ג דבאלא סברא דאסור נשואין ובעילה כו' כצ"ל (מ"ש):
ע"ב גמ' הדר פשטה בין לר"א בין לרבנן ויצאה והיתה כצ"ל נ"ב בעינן יש למוחקו כאשר לא שמש בו עד הנה לא בר"א ולא ברבנן באמרו או דלמא ויצאה והיתה גם כאן לא שייך גם מתנה על מה בראש"ש ליתא:
ך
דף פד ע"ב תוס' ד"ה ותיפוק ליה דהוה שכתוב בתורה כו' אבל ודאי אם היה אומר קרע את כסותי ע"מ שאין עליך דין נזק חשיב מתנה כו' כצ"ל:
דף מח ע"ב במתני' הרי את בת חורין כו' הגה' הגרי"פ שם איתא אתה בן חורין וע' תי"ט ע"כ ונ"ב והתי"ט אינו מביא משם נראה דגרס שם דתניא:
גמ' כי אמר ליה הרי את לעצמך קני גופיה אשה דלא קני גופה לא כ"ש נ"ב ע"ש קידושין תוס' ד"ה אשה:
שם א"ל רב חנין כו' נ"ב בקידושין איתא רב נחמן:
רש"י ד"ה אמר לה לאשתו כתב בגיטא הרי את בת חורין כצ"ל וכן הוא לשונו בקידושין:
תוס' ד"ה אע"ג דלא כתב לה ידן כו' ואומר ר"י דבתרווייהו פליגי ושם מפורש דלא תיקשי לאביי כו' כצ"ל:
דף פו ע"ב גמ' ודוקא כתב ידו עד נ"ב אם אמנם לרב הי' לו לתנא דמתני' לשנות הסיפא למציעתא להסמיך כתב ידו לכתב ידו אך לאשמעינן שדין אחד לדבר והפוכו עדיף לי' ולשמואל ניחא ששונה גם כתב סופר סמוכים מתני' חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש

פלוני כו' נ"ב לר"ל אין איש פלוני פי' על הכלל רק כלל בפני עצמו וגם כתוב בו איש פלוני מגרש פלונית:
דף פח תוס' ד"ה א"ל ר"י כצ"ל:
ע"כ תוס' ד"ה ולא לפני הדיוטות כו' וי"ל דכלל דפרק בא סימן באיש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדבורה כו' נ"ב ע' בר"נ שלשונו מפולש יותר:
דף פט גמ' אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים נ"ב פלוני ראובן מפלוני שמעון ופלוני לוי מפלוני יהודה שמעון ויהודה הלכו למדינת הים ועומדים ראובן ולוי לפנינו (ר"נ):
ע"כ רש"י ד"ה דלא איתחזק בבי דינא וד"ה לא חיישינן ליה הוא ד"א:
תוס' ד"ה אמר רב הונא כו' פשיטא לרב הונא דלא יגרש שני וישא ראשון כיון דודאי קדשה ראשון כצ"ל:
רש"י ד"ה עיינו ביה רבנן כו' מפני שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו שגירשה ראשון תחלה שהכל לא ידעו כו' כצ"ל (רש"י ברי"ף):
דף צ רש"י ד"ה אף כאן בעדים ברורים אינה נאסרת עליו משום ערוה אלא בעדות ברורה וכאן צ"ל ד"ה מי כתיב ערוה בדבר דמשמע דמצא בה ערוה בעדים ברורים דהא על כרחנו האי דבר מפיקתו לעדות כדמפרש וב"ש האי דבר וכו' כן הוא גי' רש"א ד"ה וב"ש דלעיל צ"ל הכא והוא ד"א גם מוחק תיבת ואזיל:
תוס' ד"ה והילכתא מותרת לשניהם ומעשה בא כו' אבל בקול אחד יש להחמיר כו' כצ"ל:

מסכת קידושין

פרק ראשון

דה כ האשה נקנית בשלשה דרכים וקונה כו' נ"ב וקונה הנ' קמוצה ע' תי"ט טהרות פ"ה מ"ח וא"ר שם:
ע"ב גמ' משום דקא בעי למיתני דרך ודרך לשון נקבה היא דכתיב כו' כצ"ל:
שם תורת ה' תמימה משיבת נפש כתב לשון נקבה כו' ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה כתב לשון זכר כו' הכא דלגבי אשה קאי קתני לשון נקבה כו' כצ"ל:
נ"ב כמו דהא אשה נמי באונס מיטמיא תני לשון זכר וכאן אין לה ולא נוסף ב' על לשון כן זרקתי לה לעיל שלש פעמים והשארתי לשון בלא בית:
דף ג ע"ב גמ' תיפוק לי' מבנעוריה בית אביה אלא בהפרת נדרים הוא דכתיב וכי תימא נילף מיני כו' כצ"ל ואת אשר בינתיים למשא על הלשון וכיון דבכתובות אין להני ששה תיבות פרקתי אותם מעל הלשון גם הכא וגם רש"י נראה כאן דלא גריס להו:

תוס' ד"ה ואימא ה"מ קטנה כו' וא"ת הא אמרינן בפ' נערה (דף מז) שמעשה הבת ונ"ב אפילו נערה) לאב מדזכי לי' וכו':
דף ד ע"ב תוס' ד"ה מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת וא"ת כו' וה"ר אלעזר משזנ"א פי' כו' עד סה"ד ונ"ב היינו הך שפרש"י ז"ל:
דף ה תוס' ד"ה על מנת שלא תלכי לבית אביך כו' סה"ד כדמוכחי קראי נ"ב שיעקב היה בן ס"ג שנה בלכתו פדנה ארם וכשמת שם בן נח אבי תמר היה יעקב בן חמשים שנה:
ד"ה שכן ישנן בע"כ פי' בקונטרס נ"ב תוס' תופס לשון רש"י שבע"ב ד"ה שכן ישנן בע"כ וסומך עצמו על פרש"י כאן ד"ה באמה העבריה בע"כ:
ע"ב גמ' אבל היא שנתנה הפועל קודם הפעולה ואמרה היא הפעולה קודם הפועל ואין דרך חז"ל התמימים לעקש לשוניהם והמורגל בטוב לשונם העיקשות כסכין בבליעו ע"כ מדפיסים יקרים עם תמים אל תתפלו והלא מקור הברייתא הוא בתוספתא הביטו שמה ותראו כי ישר יצא ממקור אבל נתנה היא ואמרה היא:
רש"י ד"ה שכן ישנן בע"כ שקונין בעלמא כו' כצ"ל:
דף ו גמ' שולי העמוד פשיטא אמר לאשתו הרי את בת חורין כצ"ל כי יותר ממה דאיתא שם לא יוכל להביא משם וכן נראה מרש"י שם ד"ה אמר לה ומרש"י כאן ע"ב ד"ה לא אמר כלום דלא גרס נתן לה גיטה:
ע"ב גמ' גופו של גט שיחרור הרי את ב"ח הרי את לעצמך כצ"ל ונ"ב וע' תי"ט שם ד"ה הרי את בת חורין:
רש"י ד"ה לגמרי נ"ב לפני רש"י היה הגי' בגמ' לגמרי קודם למלאכה כדאיתא בגיטין:
ד"ה לעבדו כנעני גם לא הי' לפני כאן בגמ' כנעני כמו שאינו שם בגיטין:
דף ז ע"ב גמ' איכא דאמרי בכל דהו נמי פליגי נ"ב מתוס' ט' ד"ה והלכתא וכו' עוד י"מ מש"ה וכו' נראה דלא גרסי נמי ודברי הר"נ בזה צ"ע:
תוס' ד"ה שמע מינה בעלי חיים כו' בסה"ד ואי הוה מותיב מר' שמעון הוה אמינא לסיועיה מדרבנן נ"ב פי' אדפריך מר"ש דהוא יחידאה לסייעי' מרבנן:
שם בא"ד וממלתא דר' אליעזר נמי לא מצי לאותוביה משום דהוה יחידאה נ"ב היינו הך פירושו כדלעיל הוה אמינא אדפריך מר"א דהוא יחידאה לסייעי' מדרבנן דר"א ודברי תוס' בקצרה וסמך על המובן כנלע"ד אך למה לא הבין המרש"א ז"ל כך דבריהם קצרה השגתי גם מתיבת נמי מוכח כאומר וממלתא דר"א נמי מהך טעמא לא מצי לאותובי' משום דהוה יחידאה וכנ"ל ומה דחסר אצל ר"ש היינו לשון משום דהוה יחידאה ממלא אצל ר"א ותל"מ:

דף ח תוס' ד"ה ומאי ניהו חליפין כו' כדאמרינן בפ' השולח נ"ב ושם מביא תוס' מלקמן כב תנא אף בחליפין:
ד"ה מנא אמינא לה דתניא עגל זה ללישנא קמא מייתי ראי' סה"ד נ"ב דהכא ליכא למימר דאמר בכל דהו ע' רש"י לעיל ד"ה בכל דהו אחרי כתבי ראיתי מהרש"א מאריך בזה:
ע"ב רש"י ד"ה מנה אין כאן הלכך משכון אין כאן אינו שוה כלום תיבת הלכך לכאורה נראה משום שלא נתן לה מנה משכון אין כאן אינו שוה ואם היה מנה היה המשכון שוה וטוב ואינו מובן כלל אם היה מנה משכון למה אך מצאתי פי' הראב"ד ז"ל דה"ק מנה אין כאן שהרי לא נתחייב לה בו דמילי בעלמא נינהו וכיון דמנה אין כאן משכון נמי אין כאן דלא קני לי' למשכון במידי דמאי יהבה לי' דלהוי קניא לה משכון ודכותה נמי פריטי אין כאן כלומר דכיון שלא נתחייבו בפריטי אין נתפס השעבוד על הנסכא עכ"ל וצריך ושייך שפיר ושייך בטוב הלכך ומדויק מאוד גם גבי פריטי אין כאן שמפרש רש"י ג"כ הלכך:
אחרי כתבי כל הנ"ל מצאתי בק"נ ד"ה לפי שאין המשכון משועבד לכלום כדברי בקצרה:
דף ט גמ' ואמר רבא אמר רב נחמן כתב לו על הנייר כו' כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאינתו בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתה כצ"ל ונ"ב היא ני' הרי"ף והרא"ש ונכון כי למה ישונה כתב לה מכתב לו:
תוס' ד"ה והלכתא שיראי לא צריך שומא כו' עוד י"מ מש"ה לא קאמר עד סה"ד נ"ב דגרסי א"ד בכל דהו פליגי ולא גרסי נמי כמ"ש לעיל והכא אני מראה מקומו ודברי הר"נ בזה צ"ע:
ד"ה הלכתא נינהו תימא כו' ושטר קידושין נפקא מכי יקח דבעל כותבו ולא דמי למכר ואע"ג כו' כצ"ל אך טוב מזה ומאשר לפנינו אשר הני שתי תיבות ודמי למכר אין כאן מקומו רק בסד"ה הא לא דמי וצ"ל ודמי למוכר אשר כן מגיה רש"ל בסד"ה דלעיל:
דה רש"י ד"ה ביאה נישואין עושה המקדש כו' כצ"ל:
ד"ה אינו יורשה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ומקבל את גיטה כו' תפתר שאמרה לו התקבל לי גיטי במקום פלוני והיה לו להביאו בי' ימים ומצא סוס רץ והביאו בה' ימים כו' נ"ב זה הלשון שייך באם אמרה הבא לי גיטי כמו שמביא רש"ל שכן הגי' בירושלמי אבל לפי גי' תוס' שאמרה התקבל לי גיטי ורש"ל מקיים זאת הגי' וצ"ל והיה לו לבוא בי' ימים ובא בה' ימים פי' לאותו מקום הקבלה:

וא גמ' הכי נמי דאי פשטה ידה וקבלה חד זוזא מאחר נ"ב האי מאחר אין לו שחר:
ע"ב טעמייהו דב"ש כדחזקי' דאמר חזקיה נ"ב לקמן טז. ורש"י כתב יד:
הקרא איתא שם אבל חזקיה איננו:
רש"י סוף דבריו שבעמוד ולא שבקיה לאסוקי למלתא נ"ב עדיין קשה למה שבקיה באמצע הפירכות יפרוך תחלה ואימא פלגא דדינר ואימא שתי פרוטות ואחר שיתרץ כיון דאפיקתי' מפרוטה אוקמיה אדינר אז יהי' מסיק למלתיה וקדושי אשה וכו' על זאת יתפלל אליך כל חסיד מה יתפלל לעת מציא שיפקד בעת רצון אשר מצוא ומצא הרוחה לכל בכאים:
תוס' ד"ה והרי טענה וכו' משמע דהך דרשה דמה כסף דבר חשוב אתי אליבא דשמואל נ"ב והוא סבר יצאו כלים למשהו:
דף יב ע"ב גמ' אמאי הא אמרי איכא סהדי באידית הגה' הב"ח על תיבת אמרי כ"ה גי' הר"נ נ"ב והוא מפירוש תוס' ד"ה והאיכא:
רש"י ד"ה דמצער שליחא דרבנן כו' וזה קם עליו ומכהו נ"ב ז"ל הר"נ ולשון מצער לא משמע כולי האי אלא אפילו מבזה אותו בפני אחרים ומביישו:
תוס' ד"ה הא איכא סהדי באורית כו' כלומר בא"י שהוא מערב כדאמרינן במערבא אמרי ורב חנינא מבני א"י אמר עדים בצד אסתן ותאסר כלומר בבל שהוא בצפון נ"ב בבל מזרחית צפונית לא"י ע"כ שפיר יכולין לומר בבבל על א"י מערבא ובא"י לומר על בבל צפונה וכ"כ היו, יכולין לומר בבבל על א"י דרומא ובא"י על בבל מזרחה:
שם בא"ד דרוח צפונית מונעת את הגשמים כדאמר מצפון זהב יאתה תרגומו מצפונא אסתנא יאת נ"ב אין כונת תוס' תרגומו התרגום שעל הקרא כי התרגום הוא מצפונא דהבא ייתי אלא תיבת תרגומו הוא פירושו וכונת תוס' הוא להביא ראי' דרוח צפונית מונעת את הגשם כדאמר מצפון זהב יאתה ופירושו כשרוח צפונית מנשבת מעביר הגשם וחמה זורחת ומנהיר כזהב (וכן פרש"י שם) ותוס' מקצר וכולל כל זה באסתנא:
ד"ה משום פריצותא כו' דומיא דמקדש בלא שידוכי סה"ד נ"ב ללשנא קמא דרב:
דף יג רש"י ד"ה כי אמרה לא נמי הוו קידושין בתמיה נ"ב נראה שלפני רש"י לא היה בגמ' אמאי והא קאמרה לא" ע"כ צריך לפרש בתמיה:
תוס' האשה שהביאה חטאתה כו' הוא הדין בעלמא סה"ד נ"ב והא דקאמר התם שאני עולת מצורע דלא גמרינן מיני' חטאת ואשם:
דף יד רש"י ד"ה ולא לה ולחברתה ששמותן שוין שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד או אם כתב כו' כצ"ל:

דף טו רש"י ד"ה ונאמר להלן אוזן במצורע עני שכל הפרשה לדרשא שהרי נאמרה כל עצמה במצורע עשיר כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ואידך פי' ת"ק כו' ור"ת ור"י פי' דהלכה כר' נתן נ"ב פי' חזר בו ר"ת מהאי דלעיל כן פי' תוס' גיטין ל"ז:
דף טז רש"י ד"ה והתנחלתם אותם בעבד כנעני כתיב אותם נ"ב והתנחלתם אותם וגו' לרשת אחוזה כאחוזה כו:
דף יז ע"ב גמ' אמר רבא דבר תורה נכרי יורש את אביו כו' גר את הנכרי אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים כו' נכרי את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים דתנן כו' והתנן רוח חכמים נוחה הימנו נ"ב אין מזה סתירה לדברי רבא כי אף אם אומר שרוח חכמים נוחה הימנו בכל זאת אין זה מדברי סופרים נקרא כי על מה שהוא מדברי סופרים כמו גר את הנכרי אם לוה מן הנכרי מחויב להחזיר לבנו הגר ואם אינו משיב לו עובר על דברי חכמים אבל במה שרוח חכמים נוחה הימנו כגון לוה מן הגר ומשיב לבנו הגר אם שרוח חכמים נוחה הימנו בכל זאת אם אינו מחזיר אין זה עובר על דבריהם ובכל דבר שהוא לא תעשה מדברי סופרים העובר על דבריהם מלקין אותו מ"מ אבל על מה שאין רוח חכמים נוחה הימנו אין מלקין וראייתו של רבא שאינו מדברי סופרים מתרתי מתניתין אף מהא דתנן רוק חכמים נוחה הימנו וכש"כ ממתניתין דתנן אין רוח חכמים נוחה הימנו ומה שפרש"י וגר את הגר אב ובנו שנתגיירו סתם ובין לידת הבן בקדושה או שלא בקדושה שכן הלשון בתרתי מתנייתא בין במתניתן דקתני רוח חכמים נוחה הימנו בין במתניתין דקתני אין רוח חכמים נוחה הימנו לוה מן הגר שנתגיירו בניו עמו ע"כ מפרש רש"י כ"כ דברי רבא הכי וגר את הגר אב ובנו שנתגיירו סתם ומה שמקשה הגמ' מתניתין אהדדי אין נוגע לדברי רבא רק מקשו ממתניתין על מתניתין דסתרי אהדדי ומתרצם ורש"י ד"ה אין רוח חכמים נוחה הימנו עם רש"י בריש ע"א הוא דבור אחד וצ"ל דמחלף בישראל גמור הוא סה"ד היוצא לנו מדברינו שרש"י שלפנינו הוא כפר"י ממש ואין מקום להוכחת המהרש"א והק"נ סי' כ"ד ד"ה פרש"י כשלידתן בקדושה שרוצים להוכיח מרש"י בעמוד זה כהבנת תוס' דבריו ע' בהם ומה שכתב תוס' פי' בקונ' אז רוח חכמים נוחה הימנו אין זה רש"י שלפנינו וכזאת שכיח בתוס' לרוב שכותב פי' בקו' וברש"י שלפנינו אין וכל מפרש קונטרס יקרא:
רש"י ד"ה ולשדה אחוזה כו' ויקרא כ"ז ואם לא יגאל את השדה בעלים ואם מכר את השדה גזבר לאיש אחר לאחר ולא לבן או אינו אלא אחר לאחר ולא לאח כשהוא אומר לאיש הרי אח אמור הא מה אני מקיים אחר לאחר ולא לבן כו' כצ"ל:

ד"ה אלא טעמא מאי מרבית כו' לא קיימא לן לרבויי בן טפי מאח דהתם כמו הכת לא בן כתיב כו' כצ"ל:

בא"ד הא אם יש בן אין יבום והתם נמי קאמר דליכא למילף מדהכא תרתי כו' כצ"ל:

דף יח גמ' כי ירושה לעשו פי' להוריש לבניו (רש"י נזיר סא):

רש"י ד"ה כגון ליעדה ותו לא נפקא בהני אלא נ"ב וצ"ל שיעדה לבנו כי אם האדון יעדה הלא יוצאת במיתתו אבל כשיעדה לבנו שוב אינה יוצאת במיתת אדון אבי בעלה אלא בגט או במיתת בעלה בן האדון וגם יש לומר אף שהאדון עצמו יעדה כשיוצאת במיתתו אין נקרא יוצאת במיתת האדון אלא יוצאת במיתת בעלה:

ד"ה מאי נינהו ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעברי אי למימרא דאי לית לה גרעונה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה פי' בקו' אז רוח חכמים נוחה הימנו כתבתי לעיל שאין קו' זה רש"י שלפנינו ואין ברש"י זה הלשון ולא מוכח כלל לפרש כן רש"י שלפנינו אדרבא מפולש יותר כאשר נאמר שרש"י שבריש העמוד ד"ה היכא הוא סיום רש"י שלפניו וקאי על אין רוח חכמים נוחה הימנו וכפירוש ר"י בדיבור זה ואין להאריך זה אחר אשר כבר ערכתי באורך:

ד"ה כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות פי' בקונטרס באחת אינו חוזר כו' כצ"ל:

דה כא ע"ב אמר ר' אלעזר יודן בריבי היה דורש כשהן רוצעים פי' כשראה כשהן רוצעים בשעה שהיו רוצעים ראה אשר אין רוצעים אלא במילתא צוח ואמר מה אתם עושים וחכ"א הלא חכ"א אין עבד כהן פי' עבד עברי שהוא כהן העבד אותו עבד אינו נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת במילתא הם רוצעים פי' שדין הרציעה במילתא היאך יעשה בעל מום הא כמו ש"מ אין נרצע אלא בגובה של אזן ובפי' זה ניחא דגמ' מפרש טעמא דכולהו ודר' יודן בריבי לא מפרשי טעמי' כי לא אמר מדנפשיה מידי אך פרצה מצא וגדר בה גדר שיקיימו דברי חכמים:

דף כב ע"ב גמ' הקיש הכתוב כדרכה לשלא כדרכה נ"ב הר"נ מעתיק שלא כדרכה לדרכה:

דף כג ע"ב תוס' המשך מעל"ד וי"ל אי גרסי' בברייתא דר"ש בן אלעזר אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו על כרחך יש שלש מחלוקות בדבר דע"כ לאו היינו רבנן דמתני' דהא אמרי בהדיא בכסף ע"י עצמו ולספרים דלא גרסי ולא ע"י עצמו צ"ל כיון דאשכחן כו' כצ"ל:

דף כד תוס' המשך מלעיל ע"ב וא"ת לפי' ר"ת דלרב ששת מועיל ע"מ שתצא בו לחירות אפי' לר"מ כו' נ"ב אף לפר"י מדמוקי רב ששת פלוגתא דר"מ ורבנן בע"מ שאין לרבך רשות בו משמע דבע"מ שתצא בו לחירות מודה ר"מ אך שאינו מוכרח כ"כ דאימא לרב ששת אף בע"מ שתצא בו לחירות לא מהני לר"מ ומאי דמוקי פלוגתייהו בע"מ שאין לרבך רשות בו להודיע כחן דרבנן והאי דנדרים אתיא בין לרב ששת בין לר' אלעזר וכמו שמחלק ר"י בין אשה לעבד אבל לר"ת שאינו מחלק בין עבד לאשה מוכרח דוקא שרב ששת סבר דמודה ר"מ בע"מ שתצא בו לחירות דמהני דאל"כ רב דנדרים אליבא דמאן ע"כ מדייק תוס' לפר"ת נ"ל:

ד"ה אלא בזוזי דידה ובמעשר דידיה פירוש כו' בסה"ד לכן נ"ל דזוזי דידה מיירי כשהקנה לה אחר מנה ע"מ שאין לבעלה רשות בו דהא כו' נ"ב וזה כ"כ לגי' רש"י ומעשר דידי' אבל לפי מה שהקשה תוס' על רש"י וגורס ומעשר דידה צ"ל דגם המעשר נתן והקנה לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בו ולפי פי' מהרש"א ומהר"מ שניהם נתן לה הבעל במתנה:

ע"ב גמ' אי מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובטל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל מומין שבגלוי ובטל ממלאכתו ואינו חוזר כצ"ל תוס' ד"ה מיבעי לי' לכדתניא הרי שהושיט כו' אבל ההוא דהתם הוי נ"ב רק חדא לטיבותא שלא נתכון לעין אבל לא היה מתכוין לטובה דומיא כו':

דף כה גמ' על שפתיו פשיטא מהו דתימא כו' נ"ב פי' פשיטא ומה צריך רבי לאשמעינן וגם למה פליגי חכמים עליה ומשני מ"ד זימנין דחלים שפתיה קמ"ל רבי שהיזה ומהאי טעמא נמי משום זימנא דחלים פליגי חכמים ואומרים שלא היזה:

דף כז גמ' ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן אידך אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה ששנינו כותבים שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא כצ"ל ונ"ב בב"ב דף ע"ז ודף ק"נ לו ליתא גם שם זה במקום עמו:

דף כט רש"י ד"ה מתני' כל מצות הבן כו' כצ"ל אם כי יש לומר שרש"י מציין הד"ה לפי הס"ד שבגמ' היה צ"ל כל מצות האב אברא אבל כיון שרש"י שברי"ף מעתיק ד"ה כל מצות הבן היה לפניו כן ברש"י רק המדפיסים שיבשו ועליהם לתקן מהיום והלאה כדבעי למהוי וע' תוי"ט דכתב טעם נכון למה היפך התנא הלשון:

ע"ב תוס' ד"ה ואזיל כהן כו' שאין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום פי' שמנכסיו של אביו יעקב אין לו כלום:

דף ל תנו רבנן חמשת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת נ"ב כן היה לפני הגמ' אבל בחומשים שבידינו מניתי וספרתי ומצאתי חמשת אלפים תתמ"ו וחצי התורה בפסוקים הוא ויקרא ח' בין פסוק ח' לט' היינו פסוק ח' שייך לחצי הראשון והפסוק ט' לחצי השני:

דף לב ע"ב גמ' רב פפא הוה משקי בי הלולא דאבא מרי בריה כצ"ל ונ"ב וכן מעתיק הגאון אבד"ק שאוזיל בחידושיו למסכת ברכות:

דף לד ע"ב תוס' ד"ה אשה בעלה משמחה כו' במסכת חגיגה (ד' ו) לא משמע הכי דקאמר התם בן שיכול לעלות אחוז בידו של אביו מירושלים להר הבית חייב בראייה ופריך עד האידנא כו' כצ"ל:

דף לה ע"ב תוס' ד"ה הרי הוא כזקן לכל דבריו וא"ת ואיך כו' נ"ב ביבמות שם הוכחתי שלפי הה"א שהרי הוא כזקן לכל דבריו להשחתה אמרו לא קשיא כלל כי להשחתה די בשתי שערות לבד אם היה בזקנו חייב אם משחיתם ולענין סריס כתוב שם בתוס' שבשתי שערות לבד אינו חשוב זקן ויכול להיות שהעלו שער היינו שתי שערות ונקרא סריס וחייב על השחתתם אך לפי המסקנא שלא להשחתה אמרו רק לטומאת נגעים היינו נתק שבמקום שער והנתק הוא שנפלו שערות זקנו כגריס והוא שש שערות אורך על שש שערות רוחב וסביב לו שערות וכשלא נולד בו סימני טומאה או טהרה אחר הסגר שבוע ראשון צריך לגלח סביב הנתק ולהניח שתי שערות סמוך לו שיהי' ניכר הפשיון ולזה צריך שתמלא זקנו ע"כ מדייק התוס' ואיך תמצא זקן בסריס ולפי זה אשר תוס' קאי על המסקנא צ"ל ד"ה להשחתה ואחריו אם כן ואחריהם הרי הוא כזקן:

דף לו ע"ב תוס' ד"ה ומה בן צאן כו' וא"ת איכא למפרך מה לבן צאן שקבע לו כלי נ"ב בזבחים פרש"י ותוס' שקבע לו כלי סכין לשחיטה תאמר מליקה דעוף בעצמו של כהן בציפורין אבל הזאה לא היה בעצמו של כהן כלל כי אוחז בעוף ומזה והדין עם רש"א שמוחק עץ ארז ואזוב אבל גם כן צריכין לתקן אבל בן עוף שלא קבע לו כלי למליקתו שהרי מליקה דבן עוף בעצמו של כהן וכ"כ בתירוצם צ"ל דא"ל דמליקה מהני טפי בעיצמו של כהן:

ד"ה מכניס כהן ידו תחת יד הבעלים ומניף וא"ת והא הוי חציצה דה"נ אמרינן במנחות (דף צג) כו' כצ"ל:

בא"ד וי"ל דלא דמי כו' עוד י"ל כו' אלא ר"ל שאוחז הכלי למטה והבעלים אוחזין ולמעלה כו' נ"ב סוטה ד"ה וכהן א וכו' מביא ירושלמי וכהן מניח את ידו תחתי' ואין הדבר כיעור מניח מפה ואינו חוצץ (בתמי') מביא כהן זקן ואפילו תימא כהן ילד שאין יצר הרע מצוי

לשעה משמע מאי דתני התם במשנה וכהן מניח ידו מתחתי' דוקא ידי הכהן תחת ידי האשה ובע"כ תירוץ ראשון של תוס' עיקר לפי שהיא גזירת הכתוב לא הוי חציצה:
דה"נ אשכחן גבי בכורים שהכהן כו' נ"ב מנחות ס"א ע"ב תוס' ד"ה כהן מניח ידו מביא המשנה בכורים פ"ג משנה ו' הגיע לארמי אובד אבי מוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו וה"נ ממש גבי מנחות:
גמ' אף כאן בעלים הא כיצד כהן מניח ידו תחת יד בעלים כצ"ל כדאיתא בסוטה:
דף לט גמ' ותו חזיוה להההוא גברא דקא זרע שערי בי גופני א"ל ניתי מר כצ"ל גירסת הרי"ף וע' ר"נ בזה ובפרק ראשית הגז דלא גרסי תרתי חטי ושערי כי בחטי ושערי בי גופני גם ר' יאשי' אוסר הפירות ואם זרען בב"א לוקין:
תוס' ד"ה תני חדש וא"ת כו' עד סה"ד נ"ב פי' הקושיא על ר' אליעזר הגדול הוא רק למ"ד ערלה הל"מ דלדידי' שפיר תני במתניתין אף דדאורייתא להל"מ קרובים המה אבל לר"א הגדול שאמר שאין כלל ערלה בח"ל מאי אף ואין לומר דאף קאי אכלאים כי דאורייתא אדרבנן לא שייך למיתני אף אבל למ"ד ערלה מדברי סופרים ואליביה ניחא לי' למקשן דקתני אף אחדש כיון דתרווייהו אסירי מאי מקשי על ר"א הגדול דאמר אין ערלה בח"ל לימא דקאי אף אכלאים דאסור מד"ס כמו דניחא לי' דקאי אערלה אם אסור מד"ס ועל כן לא שייך אליביה להקשות על ר"א הגדול מאי אף וצ"ל דהקושיא קאי אליבא דמ"ד ערלה הלמ"מ ואליבא דידי' שפיר מקשי על ר"א הגדול אין ערלה בח"ל והאנן תנן אף ובשלמא אם ערלה הל"מ שפיר שייך אף מדאורייתא על הל"מ ואין לומר דקאי אכלאים כי דאורייתא אדרבנן לא שייך למיתני אף והמרש"א ז"ל אגב חורפי' נטה מפי' הפשוט ע"ש:

פרק שני

דף מא ע"ב תוס' ד"ה פיחת י' או הוסיף י' כו' וקשה דמאי שנא מדהא דאמר (ב"מ ד' כב) האומר לשלוחו זיל ותרום ואזל איהו ותרם מיפות כו' כצ"ל:
אם אמר לו בעל הבית (פי' אחר שתרם) כלך אצל יפות אם נמצאות יפות מהן תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה כיון שלא פירש לו כו' כצ"ל ונ"ב כיון דמעתיק תוס' האומר לשלוחו זיל תרום הלא הוא לפי המסקנא דמוקי לה התם דשויא שליח א"כ האי מוקי לה עד תרומה מיותר ומחקתיו:
דף מב ע"ב גמ' דאמר רבה כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר נ"ב מלשון כל דבר נראה שאף במקח אינו נוהג דין אונאה ובאמת אינו כן כי במקח יש להם אונאה כמו לכל דבר אך אם מכר לו אפילו מאה אמות או מאה

ליטרות שומן או מאה לוג ולא מצא רק צ"ט אין בו דין אונאה שנאמר ודאי מחל לא כן אך חוזר הלוקח או ישלים לו המוכר עד מאה שלמים לפי, זה צ"ל דאמר רבה במדה במשקל ובמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר וכן איתא ברמב"ם המוכר לחבירו במדה במשקל או במנין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם ע"כ וכן מעתיק הש"ע ולא העתיקו המוכר לחבירו דבר שבמדה:

דף מג תוס' ד"ה מורד במלכות הוה כו' ולא נהירא שהרי יואב לא היה מורד במלכות נ"ב פי' שאם היה יואב מורד במלכות ולא היה רוצה לעמוד תחת ממשלת המלך ואוריה קורא ליואב אדוני נראה כי גם הוא עומד תחת ממשלת יואב ואינו מקבל מרות המלך עליו והוי שפיר מורד במלכות אבל כיון שיואב לא היה מורד במלכות רק עבד נאמן למלכו דוד ואורי' קורא אותו אדוני אדרבא הוא נכנע ביותר שאינו שוה להיות עבד למלך והוא עבד לעבדי המלך:

בא"ד וי"מ דהמרד הי' שהקדים לומר אדוני יואב קודם המלך דוד נ"ב פי' שהיה לו לומר ועבדי אדוני ואדוני יואב ובזה היה מקדים אדנות המלך דוד לאדנות יואב ע"ב תנן התם וכו' אלא אביה מקבל את גיטה בלבד כו' כצ"ל נ"ב כן הוא במשנה שם:

דף מד ע"ב תוס' ד"ה מאן דמתני הא כו' לכך נראה לר"י לפרש דעולא לא מיירי אלא כו' כצ"ל:

דף מה ע"ב תוס' ד"ה הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי כו' דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחי לה אמוחא לא שנו כו' כצ"ל ונ"ב כן הוא שם בגמר' והרוצה לידע פירושו יראה שם ברש"י:

דף מט תוס' ד"ה המתרגם פסוק כצורתו כו' אלא הכי מתרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעינך על דינא והמוסיף כו' כצ"ל:

דף נ ע"ב תוס' ד"ה ה"ג מקדשי והדר מסבלי כו' שטר שכתב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי כשר כו' נ"ב תוספתא מכות פ"א וע"ש:

דף נא ע"ב גמ' סיפא איצטריכא לי' מתו ולזה אח ולזה אח כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה כולן אסורות לאחרים עד שיתן גט ואפילו אמצעית שבקטנות דלגבי קטנה הימנה אותה הבת גדולה כו' כצ"ל:

דף נב תוס' ד"ה ביע"ל קג"ם כו' ומכל מקום לא הוזכר יע"ל קג"ם אלא על יאוש שלא מדעת ועד זומם נ"ב פי' בכל ששה המקומות שהונח סימנא עליהם יע"ל קג"ם שנחלקו בו או"ר אינו מזכיר בהם והלכתא כוותי' דאביי ביע"ל קג"ם אלא הכא ועל יש"מ ועל עד זומם ע"כ לא נוכל לפרש על דבר אחר יע"ק אבל השלשה הנותרים לג"ם כיון שלא נזכר

במקומם נוכל לומר אם כרש"י אם כר"ת בפירוש ל' כי לא נזכר במקומו והלכתא כאביי ביע"ל קג"ם והיוצא לנו מזה נ"ל דצ"ל ובכל מקום וכו':
ע"ב גמ' ותרם שלא ברשות אם חושש, פי' בעל הבית ומקפיד על מה שעשה זה:
משום גזל. שתרם תרומתו בלא רשותו (רש"י ב"מ):
שם אבל הכא משום כיסופא הוא דעבד ואינה מקודשת נ"ב א"כ מהשתא יכול לקדש אף אם נאמר שאינו מוחל לו בלב דווקא אם עוד הפרימא בעין לא מהני אבל כיון דכבר אמר לו כך יהא משום כיסופא הלא לא יתבע עוד ממנו ומיאש וכשיקדש עתה יהי' אחר יאוש בעלים ותיקדש עתה בשינוי רשות:
רש"י ד"ה בפרוזמא דשכרא הפסולת לאחר שהוציא ממנו המשקה:
דף נג רש"י ד"ה הצנועין מושכין ידיהם ממנו כו' מכאן ואילך נשתלחה מארה בלחם הפנים וכל כהן מגיעו כפול הצנועין כו' כצ"ל ד"ה אשרו חמוץ החזיקו יד הנגזל להצילו מיד עושקו ולא אשרו חומץ לא גרסינן הכא בבבא קמא (ד' מו:) גבי מנין שנזקקין לתובע תחלה נ"ב בבבא קמא שם מביא מפסוק אחר מי בעל דברים יגש אליהם וזה הפסוק אינו מביא שם כלל וצ"ל ברש"י (בסנהדרין ד' לה) שם מביא מאשרו חמוץ ולא חומץ וע' רש"י יומא ד' לט: דף נד תוס' ד"ה בכתנות כהונה פ"ה משנתנו כו' וא"ת אם כן נ"ב פי' א"כ דמתניתין מיירי בכתנות כהונה קשיא הלא כלי שרת המה והיך מתקדשת בהם ותיכף סמוך לד"ה בכתנות כהונה הי' יכול להקשות וא"ת אך כיון דמציין ד"ה מביא אגב פ"ה איך נתפרשה ומתרץ דמיירי שעדיין אין קדושת כ"ש עליהן ולמה מקודשת לר"י בשוגג ולר"מ במזיד הכל מבואר יפה וברה ברש"י:
ד"ה מועלין בחדתין ואין מועלין בעתיקין כו' ועל שם שנותנין לתוכן שקלים חדשים משנה זו נקראים תקלין חדתין וכשמגיע כ"א אייר דהיינו פרוס עצרת כו' כצ"ל ונ"ב ע' שקלים פ' ג' מ"א שאף ב"ע ור"א ור"ש מודים שתורמין הלשכה בפרוס עצרת וכי פליגי ב"ע ור"א ור"ש אר"ע למעשר בהמה שר"ע סבר והן גרנות למעשר בהמה שאף מעשר בהמה בפרוס עצרת וב"ע ור"א ור"ש סברי שמעשר בהמה באחד בסיון וכשם שפרוס הפסח אחד בניסן שהוא י"ד ימים עד הפסח כן פרוס עצרת י"ד ימים קודם עצרת לר"ע:
דף נה תוס' ד"ה אמר רב אושעיא בבא לחוב בדמיהן כו' ובכה"ג שרי כו' נ"ב רש"ל מפרש אם במה שגוזלה עשה איסור אבל כיון שכבר עבר על איסור גזילה שרי לפדותה תמימה ולפי דבריו טוב להגיה בתוס' דאחר שהוציאה לחולין וכו' פי' ולפיכך שרי וכן נראה מלשון רש"ל שאמר בזה"ל דכבר הוציאה לחולין ע' רש"ל ע"ב רש"י:

דה בז תוס' ד"ה שחטה ונמצאת טריפה פי' בקונ' דקס"ד כשבדק בסימנין נמצאת שנטרפה בשחיטה כגון שניקב הוושט כו' נ"ב הני שלשה תיבות כגון שניקב הוושט ליתא ברש"י שלפנינו ואם הי' לפני המעתיק שבשתא היא כי ניקב הוושט טריפה הוי קודם שחיטה כמו שמצינו חולין יא ע"ב מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא ומסיק רב אשי אמר אתי' משחיטה עצמה דאמר רחמנא שחוט ואכול וליחוש שמא במקום נקב קא שחיט אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא הנה מפורש שניקב הוושט הוי טריפה קודם השחיטה והרי זה שוה לטריפות דבני מעיים לפרש"י או לנקבו הדקין לפי הס"ד דתוס' ואין זה נטרפה בשחיטה ולדעתי מה שפרש"י נטרפה בשחיטתה היינו שבדק הסימנים ומצא שלא שחט רובא או מצא שהגרים:

דה נח ע"ב גמ' תנן המקדש בתרומות במעשרות ובמתנות במי חטאת ובאפר פרה הרי זו מקודשת ואף על פי שהוא ישראל כצ"ל כמובן וכדאיתא בבכורות:

שם ורמינהו הנוטל שכר לדון דיניו בטלים להעיד עדותיו בטלין כצ"ל נ"ב ע' ר"ן:

פרק שלישי

דף סב סוף המשנה אם היתה אשת חבירו מעוברת כו' עד סוף המשנה מוקף נ"ב אבל הרמב"ם בפי' המשניות גורסה וע' תוי"ט:

תוס' ד"ה הנקי כתיב פי' בקו' והכי כופל אם לא שכב הנקי חנקי ואת כי שטית כו' כצ"ל:

ד"ה אין תורמין מן התלוש על המחובר כו' דהא קרא בתלוש מיירי נ"ב דכתיב לעיל מיני' כי תקחו מאת ב"י את, המעשר דמשמע דבר הניקח ביד (ר"נ):

ע"ב מי יימר דמזדקקו לי' דייני תלתא כצ"ל לפי דעתי והר"נ גורס דמזדקקו לי' בי דינא:

דף סג תוס' ד"ה כגון דכתב לי' כו' וכן משמע בפ"ק דב"מ (ד' טז:) אמר רב הונא אמר רב האומר לחבירו שדה זו כו' כצ"ל:

דף סד גמ' ר' נתן אומר אף נאמן לאסור נ"ב ולישנא דאף דקאמר ר' נתן ה"ק כי היכי דמודינא לך שהוא נאמן להתיר אלו לא חזר בו מדבורו הראשון כן נאמן לאסור כשחזר בו (ר"נ):

תוס' הנמשך מד"ה שבע"ב וי"ל דמיירי הכא שאביו העיד כו' נ"ב הלשון מגומגם וע' בראש"ש שמעתיק בטוב:

מ"מ גמ' ור' יוסי סבר לא מחית איניש נפשי' לספיקא כצ"ל נ"ב בנדרים איתא כן בתרווייהו נפשיה וכן מעתיק הר"נ גם כאן:

רש"י ד"ה בוגרות דעלמא כו' ה"ה דאי הוו בוגרות טובא כיון דאינן בכלל דקטנה קדושי אלא להכי כו' כצ"ל (רש"ל):

ד"ה כל שזמנו קבוע מספר ימי משך זמנו קבועים כגון רגלים למעוטי כו' כצ"ל נ"ב (רש"י נדרים):

דף סה מתני' קדשתי את בתך כו' נ"ב גדולה שעשתה שליח והיא אומרת שקיבלה הקידושין לעצמה ואומרת שגם הוא כשקידשה נתכוין לקדש את עצמה והוא אומר אתה קבלת הקידושין עבור בתך ואנכי נתתי לך לשם קידושי בתך (תוי"ט):

איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחר ושותק מהו אמר אביי היא היא כצ"ל, נ"ב כן גי' תוס' והר"ן ברי"ף:

דף סו ע"ב מתני' וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמוה ואיזו זו שפחה ונכרית כצ"ל נ"ב רש"י ור"ף ורא"ש ורש"ל:

רש"י ד"ה אחר הפגום זה הוא דבור המתחיל שהוא במתני' ואח"כ מתחיל פרש"י ומפרש אחר הפגום לא קאי על אלמנה גו"ח רק שייך אצלם הולד פגום שנולד מפסולי כהונה הולד פסול ועל מה קאי אחר הפגום על השני זוגות האחרוני' שבשניהם הולד הולך אחר הפגום כפי שם הפגום כך שם הולד אם הפגום ממזר הולד ממזר ואם הפגום נתין הולד נתין וכן פי' הרמב"ם בפרושו וצ"ל ברש"י וכן כן נתינה לישראל נתין ובן נתין מכשירה נתין וכן מעתיק לשון רש"י התוס' חדשים:

דה מז רש"י ד"ה בנה שלישי כו' אבל לענין מצרי ומצרית לא מגמר לן האי להם מידי דהא בתרווייהו להם קרינא בהו דהוא מצרי והיא מצרית כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה כשאין לו בנים לאחיו המת כצ"ל:

דף סח תוס' ד"ה הכל מודים כו' מ"מ מודה הכא בסוטה דאין הולד ממזר שהרי עדיין קידושין עומדין כו' כצ"ל נ"ב כן הוא ברש"י וצ"ל כן גם כאן ושפיר יותר הלשון תוס' כלומר הקידושין שנתקדשה בהן כבר:

רש"י ד"ה לחומרא כו' דכל מי שאין לה עליו קידושין הולד ממזר נ"ב לכאור' קשה דלעיל ע"ב ד"ה מנה"מ פרש"י דהא פשיטא לי' שהולד ממזר ומנה"מ קאי רק על דאין קדושין תופסין שנוכל לומר שאף שקידושין תופסין יכול להיות הולד ממזר וע' לעיל ע"ב תוס' מנה"מ שמדבר מכעין זה:

בגמ' פיסקא וכל מי שאין לה לא עליו וכו' כצ"ל:

פרק רביעי

דף עב רש"י ד"ה כך מחלוקת לגיטין כו' לפי שאין בקיאין לשמה והמביא גט מא"י אינו צריך לומר כו' כצ"ל:

דף עג רש"י ד"ה לינשא לפסולין לפסולי כהונה גר חלל משוחרר שהכהנים הוזהרו עליהן נ"ב שכהן אסור בגיורת וחל ומשוחררת וכן הוא בר"נ וכמו והם לא הוזהרו עליהם פי' עליהם עצמם כן שהכהנים הוזהרו עליהן פי' עליהן עצמם ומה לנו להכניס לבנותיהם הכא ובטח הוא טעות המעתיק כי הר"נ הולך על הרוב אחר פרש"י:

ע"ב רש"י ד"ה לזה מכרתי אם שנים מעוררין על המקח זה אומר מכרת לי וזה אומר לי מכרת ושלי המקח לקמן מוקי לה ששניהם נתנו לו דמים כו' נ"ב רש"י מפרש כן תיכף פשט האמיתי כפי המסקנא ששניהם נתנו לו דמים ונאמן בזמן שמקחו בידו משום דמידק דייק לזכור מי שנתן לו המעות מדעתו למסור לזה המקח כי אם ישכח ויחליף שידמה על זה שנתן לו בע"כ שהוא הוא שנתן לו מדעתו ויתן לו המקח אז קם לי' במי שפרע וכיון שמדייק מאמינים לו אבל כשאין מקחו בידו דהיינו שקיבלו המקח ממקום שהיה מונח והמוכר לא ראה ויצאו עמו ושניהם אדוקים במקח ורצו לב"ד זה אומר אני לקחתי וזה אומר אני לקחתי זה אומר לי נתרצה וקיבל ממני המעות ברצונו הטוב ואתה השלכת המעות לפניו והמוכר לא נתרצה לך והשני אומר להיפך באותו נוסח שאמר הראשון ואח"כ כששואלין למוכר ואמר על אחד מהם לזה נתרציתי אינו נאמן כי אחר שאין עליו לזכור שכח וכמו שאין אתנו יודע עד מה כך הוא אינו יודע ואח"כ מפרש הקושיא ונחזי זוזי ממאן נקט שהקושיא הוא לפי הס"ד שקיבל מאחד מהן והקושיא אתרווייהו בין שהמקח בידו בין שאינו בידו מאי נאמנות שייך בזה הלא ממי שקיבל מעות לזה מכר ולא לשני ומתרץ לא צריכא דנקט מתרווייהו ושפיר נקט ברישא נאמן ובסיפא אינו נאמן וכדפרישי' ותוס' מעתיק פי' הקו' ומוסיף כמה תיבות א' אם יחזור במי שנתן המעות ואינו ברש"י שלפנינו ולא יכול להיות כי מתחיל ומקדים לומר לקמן מוקי לה ששניהם נתנו המעות ולשון שמעתיק תוס' נראה שאחד נתן המעות ב' כתבו תוס' ומה שפי' דפריך אאין מקחו בידו אין זכר מזה ברש"י שלפנינו ומוכח שפי' בקונ' שמביא תוס' אין זה רש"י שלפנינו וע' ר"נ וע' מלחמות

דף עד גמ' אמר רב נחמן שלשה נאמנין על הבכור חי' לאלתר נ"ב אבל לא אחר זמן כי מנא ידעה החי' שמא נתחלף:

אמו כל שבעה שאז חוזרת על בנה תמיד להניקו מרוב חלב שבדדיה אבל אח"כ איכא למיחש שמא נתחלף שיד הכל בו ואולי החליפוהו:

אביו לעולם שהתורה הימני' לאב כדכתיב יתיר (נ"י בב"ב בפ' י"נ):

רש"י ד"ה בשודא דדייני כו' עד סה"ד ולפיכך אין רוצין לחזור ולדון שמא יטנו לבו לצד השני סה"ד כצ"ל:

ד"ה דאי מהתם ה"א ה"מ כו' או פנויה ורוב תעיר אין משיאין לכהונה סה"ד כצ"ל:
ד"ה מתני' כל האסורין כו' ובגמ' פריך הא תנא לי רישא ומפרש לה סה"ד כצ"ל:
ד"ה וכותי כו' ויבא מלך אשור מבבל ומכותה ומעוא ומחמת וספרוים ועל שם שהביאם מכותה נקראו כותים ונתגיירו מאימת האריות וישלח ה' בהם את האריות וגומר וכו' כצ"ל
ע"ב רש"י ד"ה איכא בינייהו כו' ומותרים לבא זה בזה היינו בני חייבי כריתות בבני חייבי מיתות ב"ד כגון אשת איש דכולן ממזרים הן ורבי יהודה אוסר לבא בני חייבי כריתות בבני חייבי מיתות ב"ד דקסבר אין ממזר כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה השתא ממזר הוי כו' וא"כ אלמנה וגרושה ל"ל נ"ב פירוש ל"ל למילף מאלמנה וגרושה:
בא"ד ודריש כי אהיה לאיש כי תבעל לאיש זר ונכרי ועבד אתי מהאי קרא כמו שאר פסולים כו' כצ"ל:
דף עז במתני' אחד גר ואחד עבדים. משוחררים אפי' עד עשרה דורות נ"ב לאו דוקא אלא כמו שנאמר בממזר עד דור עשירי ופירושו עד עולם (תי"ט):
גמרא זינתה ונתחללה ונתגרשה ונתארמלה אינו חייב אלא אחת נ"ב האי אחת פי' משום חללה כדאמר רב אשי לקמן ושתים לא כי אין איסור חל על איסור בדליכא איסור מוסיף:
רש"י ד"ה כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות להכשיר את בתה ממנו לכהונה כך בנות ישראל מקוה לחללים להכשיר את בתו ממנה לכהונה כצ"ל:
דף עח ע"ב תוס' ד"ה לא צריכא בנכסים כו' וקשה דבמסכת ערכין (ד' ו') אמרינן הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו כו' כצ"ל:
דף כ תוס' ד"ה לא שנו אלא בקדשי הגבול כו' וי"ל דרבי תנא הוא ופליג ורבינו תם פירש דרבי סבר כו' כצ"ל:
ד"ה שדרכו של תינוק לטפח כו' ובכי האי גוונא פליגי בתוספתא גבי תינוק נ"ב ליתא רק במשנה ז' פ"ג טהרות ולא פליגי בזה תינוק שנמצא בצד בית הקברות והשושנים בידו ואין השושנים אלא במקום הטומאה טהור שאני אומר אחר לקטן ונתן לו ע"כ לשון המשנה שם ונ"ב אגב גררא דלישנא שאמר אצל עיסה או שמא אדם טהור נכנס לשם דשפיר שייך התם נקט נמי הכא או אדם טהור דלא שייך הכא כלל וע' מהרש"א:
ע"ב רש"י ד"ה וישן עמהם הבן עם אמו כו' נ"ב מדמסיים התנא ואם הגדילו ש"מ שבבנים קטנים קמשתעי ומדתני וישן לשון זכר מדבר בבן עם אמו ע"כ מפרש רש"י בד"ה וישן עמהם הבן עם אמו ומפר' ואזיל ובעודו קטן קאמר וכו' כדמפרש ואזיל הגדילו זה ישן

בכסותו ש"מ תרתי שבבן מם אמו קמשתעי וגם בקטן ומסיים וכן הבת עם אביה בעודה קטנה ומד"ה וישן עמהם עד סוף הדיבור בעודה קטנה הוא דיבור אחד הגדילו אינו דיבור בפ"ע אלא קאי על כדמפרש ואזיל ואין להיות ביניהם שום ציון הפסק ומה שהביא את רש"י ז"ל לפרש הכל אשר לכאורה נראה אריכות דברים אבל רש"י מלמד להועיל לקטני השגה כמוני כי למדתי מתייחד אדם עם אמו ועם בתו הוא אדם באמצעות ימיו שיש לו אם גם בנות גדולות וקטנות ואומר כי זה האדם מותר להתיחד עם אמו כן עם בתו וישן עמהם אותו אדם ורש"י ז"ל אוהב כל ישראל וביחוד לתופסי ספר ובפרט עם פירושו וכיון שראה שתועה אני הראני דרך ישר ומפולש ומתיחד זה בן קטן עם אמו וגם מקדים הבת לאביה ואינו כותב האב עם בתו הקטנה לסור מדרך כי באדם אחד מדבר אלא זה בפני עצמו והבת עם אביה בקטנה ובאורו נראה אור ולא ימעדו קרסולינו. בעזרת המאיר לאישון. סליק מסכת קידושין:

מסכת בבא קמא

פרק ראשון

דף ב גמ' ואלו עביד אב ותולדה דידיה לא מיחייב אלא חדא נ"ב וכש"כ שתי תולדות מאב אחד ע' תוס' ד"ה הרי אלו שבת עה ע"ב שם ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב אמאי כו' נ"ב נ"ל דבתרתי קא קשיא לי' ראשית קשיא לי' ומאי איכא בין אב לתולדה ולמה מחלק המלאכות למשפחותם לבית אבותם הלא אין כאן מולידים ונולדים וגם חייב עליהם כאב כתולדה הי' לתנא לומר על אלו מלאכות חייבין ולחשוב כל המלאכות בשמותם ולא יחלק לבתי אבות וע"ז משני להכי קמחלק אותם לבתי אבות שאם עשה אב ותולדותיו לא מחייב אלא חדא ואם עשה מלאכות מבתי אבות שונות מחייב אכל חדא וחדא ועדיין יש להקשות שפיר תרצתי שמחלק אותם להכי לבתי אבות אבל מה ראית לקרות להאי אב ולהאי תולדה איפוך אנא לקרוא לאחד מהתולדות אב ולאב יחשוב בין התולדות אך עדיפא מיני' פריך לר"א הדרא קושיא ראשונה לדוכתה למה מחלק אותם לבתי אבות כלל והדר פריך אמאי קרי לי' אב ואמאי קרי לה תולדה והאי קושיא הדר גם לרבנן מה חשיבות ראית בהאי מלאכה לקרותו בשם אב על חברותי' שאתה קורא אותם תולדות ולא להיפך כנ"ל ומשני הך דהוה במשכן וכו':

דף ג ע"ב גמ' כדמתרגם רב יוסף איכדין אתבלש כך צ"ל:

תוס' ד"ה כיחו וניעו עד סה"ד וז"ל הערוך כיחו רוק עבה שיוצא בכח וניעו רוק רך שיוצא בניענוע:

דף ד גמ' הא קתני סיפא נ"ב לקמן טו:

וליתני ברישא לקמן ט:
ע"ב רש"י ד"ה ותנא אדם מבעה דמתני' סה"ד אח"כ ד"ה דאזיק שור כלומר כו' כצ"ל:
נ"ב ואלא השני דיבורים קאי על הא דמשני בגמ' לר' אושעיא ד' תיבות הסמוכין להדדי ותנא אדם דאזיק שור ע"כ הגהתי ד"ה הראשון ותנא אדם וד"ה השני מחקתי תנא אדם דוק ותשכח כי הוא לאמיתו:
דף ה ע"ב רש"י ד"ה וכולהו כי שדות בור ביניהו אתיא כולהו בצד השוה כו' כצ"ל ומה שהוסיפו כאן המדפיסים מההוא ומאידך הוא מגירסת רש"ל אבל שגו בזה כי גירסת רש"ל שייך למטה בא"ד כי שדיא חד ביניהו אתו כולהו מההוא ומאידך דהא מכל כו' ורש"ל לא הוסיף אלא מחק ומחד אשר ברש"י בין מההוא ובין מאידך:
דף ו ע"ב רש"י ד"ה שור רעהו אמר רחמנא ולא שור דהקדש כו' עד סה"ד ואי קודם פדייה אין מעילה בקרקעות וכל המחובר לקרקע כקרקע דמי כצ"ל תוס' ד"ה ור' ישמעאל אכלשמינה כו' א"כ כשאכל כחושה נמי לא לקנסיני' לשלם יותר ממה שהזיק לשלם שמינה נ"ב וט' גיטין מה שכתבתי שם:
ד"ה כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק כו' ומיהו אי בשל עולם הן שמין לר"ע המ"ל כגון דזיבורית דמזיק כעידית דעלמא ועידית דידי' כעידית דניזק דלר"ע גובין כו' כצ"ל ונ"ב מתוס' בגיטין:
דף ז גמ' אי הכי ר' ישמעאל ור"ע ממאי דבעידית דניזק כזיבורית דמזיק פליגי כצ"ל ונ"ב גיטין:
תוס' ד"ה ועוד מאי ק"ו להקדש כו' עד סה"ד לגמרי נ"ב בגיטין מביא תוס' עוד פי' בשם הר"ש מרודוש ע"ש:
ע"ב רש"י ד"ה וכתובת אשה בזיבורית כו' דיותר כו' נ"ב משמע לולא האי טעמא היה דינה בעידית וקשה מה חטאה הלא הבורא ית"ש כך בראה כרצונו ולמה קנסוהי ואך תוס' שם מח ע"ב ד"ה וכתובת אשה פירשו ותירצו הדבר בטוב ע"ש:
דף ח גמ' מכרן לאחד היכי דמי אילימא בבת אחת כו' נ"ב לפי הגי' שלפנינו יכול להיות אשר בזה אחר זה קאי כ"כ על מכרן לאחד וגובין מן האחרון פי' משדה שנמכר אחרון ומשום סיפא קתני לאחד וא"כ מה זה שואל הגמ' מכרן לאחד היכי דמי כדין שלשה כן דין אחד אך במקור בתוספתא הגי' מכרן לאחד או לשלשה כאחד כולן נכנסו תחת הבעלים מכרן לשלשה בזה אחר זה כולן גובין מן האחרון השתא הכל שפיר ונכון ועל המדפיסים לתקן המעוות מהיום והלאה לדפוס גם בגמ' כמו דאיתא בתוספתא:

דף ט גמ' והא אמרה רב אסי חדא זימנא דאתמר האחים שחלקו כו' במסורת הש"ס ב"ב דף קז כצ"ל:
רש"י ד"ה חייתא דקיטרא שק כו' נ"ב ע' ערוך ערך חת ג':
תוס' ד"ה רב הונא אמר או כסף או מיטב כו' ובספר רב אלפס פי' דרב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע דלעיל פליגי כו' כצ"ל:
ד"ה רב אמר בטלה מחלוקת כצ"ל:
בא"ד או אורתה נ"ב פי' הורישה לבניו:
ע"ב גמ' במערבא אמרי משמיה דר' זירא עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה נ"ב יש לפרש כי רק ההוספה שיותר משליש הוא משל הקב"ה והשליש במקומו עומד משלו ויש לפרש כשמוסיף רק שליש אז הוא משלו ואם מוסיף יותר כל ההוספה וגם השליש בכלל הכל משל הקב"ה ואם כן טוב יותר להוסיף יותר משליש ולא יתן משלו כלום והרא"ש סוכה פ"ג סי' י"ב כתב מכאן ואילך משל הקב"ה פי' אוכל פירות בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב:
דף י גמ' חומר באש מבשור שהאש מועדת מתחלתה מה שאין כן בשור חומר בבור מבאש וחומר באש מבבור כו' כצ"ל:
נ"ב כמו אידך דמקדים הקודם במשנה וכן מפרש ראשון ראשון ואחרון אחרון כמו באינך:
תוס' ד"ה אחרון חייב גם אנזקין וראשון פטור מכלום ובפרק הפרה (ד' נא) מפרש טעם דכתיב כי יכרה איש אחד ולא שנים כצ"ל:
ע"ב גמ' והא איכא הא דתניא ה' שישבו כו' נ"ב תוספתא פ"ב ע"ש:
דף יא תוס' ד"ה אין שמין כו' וה"ט דמאן דאמר אף לשואל אין שמין כיון דחייב כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה בכור שנטרף כו' וקשה דבפרק יש בכור (ד' מט) אמר גבי הפודה בנו תוך ל' יום ונתעכל המעות הצ"ל:
נ"ב הפודה בנו תוך ל' יום שיחול הפדיון לאחר ל' יום ונתעכלו המעות טרם שעברו הל' יום לאחר זמן פי' אף כשעברו הל' יום אין בנו פדוי (מגמ' ורש"י שם):
דף יב תוס' אנא מתניתא ידענא כו' אומר ר"י דהכא לא איירי אלא במילי דרבנן ולגבות מיתמי ומלקוחות סבר שיעבודא לאו דאורייתא כו' כצ"ל:
ד"ה והלכתא בכפות כו' ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה כו' כצ"ל:
ד"ה למה לי עומדין בתוכה כו' ואפי' אמר קנו קרקע הסמוכה לתהום ואגבה כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה ומחיים מי אמר כו' ובפ"ב די"ט (ד' כא) אמר דבעלים נמי משלחן כו' כצ"ל:

בא"ד והא דקאמר התם לימא מתני' דלא כר' יוסי הגלילי ומסיק כי קאמר ר' יוסי הגלילי מחיים כו' כצ"ל:
ד"ה לכתחלה לא כו' דהתם פריך אמתני' שאמר יקריבו מבן אנטיגנוס שהביא בכורות מבבל ולא קבלם ומשני הא כר' ישמעאל הא כר"ע ומוכח התם שהמשנה כר' ישמעאל ומשנה דבן אנטיגנוס כר"ע כצ"ל:
ד"ה ואם איתא לישני לי' כו' וה"ג ר"ח ורש"י ל"ג כן נ"ב פי' לא גרס אלא:
דף יד גמ' על הנגיחה ועל הנגיפה ועל הנשיכה ועל הרביצה ועל הבעיטה כצ"ל כו' נ"ב כמו לעיל כי נגיפה ראוי להסמיך לנגיחה כדאיתא לעיל ע"ב דף ב' זו היא נגיפה וזו היא נגיחה:
תוס' ד"ה לא לזה ולא לזה לפירות אלא לחד ר"ח גריס וכו' ול"ג כמו שכתוב בספרים ולזה ולזה לשוורים דאם גבי שן לא היה לו ליחשב חצר הניזק כיון שיש רשות כו' נ"ב והרא"ש כתב בזה ושמעינן מינה דחצר המיוחד לאחד לפירות ולזה ולזה לשוורים חייב בה על השן והרגל אע"פ ששור המזיק נכנס בה ברשות קרינא ביה חצר הניזק כיון דמיוחדת רק לאחד לפירות וע' יש"ש שנותן טוב טעם לדבריו והנ"י מפרש לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד שאין רשות לשניהם. לתת בה פירות אלא האחד ובעוד שפירותיו בתוכה אין הלה רשאי לתת פירות ולא שוורים והדעת מכרעת כן שלא יאכלו שורים של זה פירותיו של חבירו והשתא אתי שפיר טפי דלגבי שן הוי חצר הניזק:
ולזה ולזה לשורים. כשהוציא זה פירותיו כל אחד יכול לתת שם שורים שלו דלגבי שן היכא ששורו של זה נכנס והזיק שאכל פירותיו של חבירו הוא רשות הניזק כדאמרן. ולגבי קרן הוא ר"ה ומיהו אם הזיק שורו של זה פירותיו של חבירו ברביצה או בבעיטה הוי קרן בחצר הניזק שמשלם נזק שלם לר"ט ולגבי קרן היכא שנגחו שורים זה לזה הוי ר"ה דכולהו אית להו רשות בה ולפיכך מודה ר"ט דלא משלם אלא חצי נזק ע"כ נמצא לפי פירושו בעוד שפירות של ניזק שם לא נכנס שור המזיק ברשות ולא שמעינן מזה דין הרא"ש הנ"ל ובש"ע פוסק כהרא"ש:
דף טו רש"י ד"ה נכרי יש לו יחס כדמפרש התם דכתיב הדד בן טברימון כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה ואי תפס לא מפקינן מיניה אור"ת דדוקא אי תפס המזיק עצמו כגון כלב או השונרא קאמר דלא מפקינן וקשה אף אם לא מפקינן מיניה הלא משמתינן לי' עד דמסלק הזיקא ופרש"י להרגו ואפשר שיועיל התפיסה לעורו:

פרק שני

דף יח ע"ב גמ' תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם נ"ב כלי זכוכית דוקא כדמוקי בגמ' דאית בי' בזרני ודרכו להכניס ראשו בתוכו

ולאכול וכיון דאורחי' לאכול אורחי' נמי לתקוע בו וזאת דוקא דחזא לבזרני קודם שהכניס ראשו הוי אורחי' להכניס ראשו אבל בדלא חזא לבזרני והכניס ראשו להכלי הדרא קושי' לדוכתה והא משונה כי למה הכניס ע"כ מדייק כלי זכוכית שראה מבחוץ הבזרני והכניס ראשו בו כאורחי' וכן מעתיק הרא"ש והוא דחזא בי' בזרני אבל לא חזא בי' בזרני משונה הוא:

רש"י ד"ה מקרן בר"ה כדמפרש במתניתין נ"ב כ"ד ע"ב:

דף יט גמ' בעא מיניה רבי ירמיה מר"ז היתה מהלכת בר"ה ובעטה והתיזה והזיקה מהו כו' ר"מ מוחק ובעטה ומהרש"א בתוס' ד"ה במקום שא"א לה נראה דמקיים ובעטה וע' ברמב"ם ובהשגות ובמ"מ ובמ"ל ובמ"ע ותראה נפלאות כמה דיו נשפך כמה קולמוסין נשתברו על זה ועל אחת נפלאתי שמדברי מהרש"א נראה שתוס' מקיים הגי' ובעטה והמ"ע כותב שם שרש"י מקיימה ובעלי התוס' מוחקים ובעטה ולא גרסי לה:

ע"ב גמ' וחמור שאכל כרשינין (וויקקע):

שם וחמרא דאכיל ביניתא (דגים). גמ' שם ופלסיה (שיבר):

דף כ גמ' ההוא ברחא דחזא ליפתא נ"ב (צו שפייז צום עסין). שם לא הוית גבן באורתא בתחומא דשבתא נ"ב כן הוא גי' הנ"י ופי' לא היית קרוב אצלנו שתוכל לבוא:

רש"י ד"ה בקופצת שקפצה ואכלה על צוארו נ"ב כן מעתיק הש"ג וקאי על היתה קופתו מופשלת לאחוריו ונקרא אוכלת על צוארו:

ע"ב גמ' שחרוריתא דאשייתא (כותל) תוס' ד"ה נתנה לחבירו כו' בפ"ק דחגיגה (ד' י) פריך מכדי מישקל שקלה מה לי הוא מה לי חבירו כו' כצ"ל:

דף כא תוס' ד"ה כהדיוט מדעת דמי כו' אלא נראה כו' עד סה"ד נ"ב וכן הוא מפורש ברש"י עצמו בב"מ שם:

ד"ה ובמחזרת כו' בפי' אחר של רש"י פי' כו' במתני' ד"ה מצידי הרחבה פי' כן:

ע"ב מתני' הכלב והגדי שקפצו נ"ב פי' שקפצו כל אחד כדרכו כלב בסריכא וגדי בזקירא:

דף כב ע"ב תוס' ד"ה והיה גדי כפות לו כו' ופי' רשב"ם כו' ובסיפא גדי סמוך ועבד כפות לו פי' כו' נ"ב הרא"ש מעתיק דברי רשב"ם כפי גירסת הגמ' עבד כפות לו וגדי סמוך לו פי' או גדי סמוך לו ע"ש כי למה יהפוך הגי' הלא גי' הגמ' סובל פרושו כ"כ:

דף כג גמ' וניחא לי' כגון שנפל הדליקה לאותו חצר נ"ב אין פירושו שתחלת הדליקה נפלה מעצמה דא"כ אין כאן חציו אין כאן ממונו אלא שהדליק בתוך שלו ויצאה ונפלה הדליקה תחלה בתוך אותו החצר כולו על כל הבתים עד הגדר ועליהם אף הטמון חייב כי חציו הוא וממקום שהי' לו לגודרה ולא גדרה כלו חציו ופטור על הטמון:

תוס' ד"ה וליחייב בעל הגחלת האי לישנא לאו דוקא כו' שמחוייב לשמור גחלת מן הכלב אע"פ שאין לו רשות לכנוס לביתו כדי שלא יזיק אחרים ואין צריך לשמור עצמו כדי שלא יכנוס כלב כדי ליטול חררתו כו' כצ"ל נ"ב כן מעתיק הגהות מיימוניות ע"ש:
ע"ב מתני' כל שיהו התינוקות משמשין בו ואינו נוגח נ"ב פי' ואינו נוגח שוורים כן מוכח בגמ' לקמן כד ע"ב ואין מקום לתמיהת תוס' אע"ג דאדם אית לי' מזלא וכו' כי באמת אינו חוזר לתמותו במה שאינו מזיק לתינוקות רק במה שאינו נוגח שוורים כי משמוש התינוקות הוה כמו שיסוי ובכל זאת אינו נוגח שור חוזר לתמותו בפעם אחד כמו שיחזור בו שלשה ימים בלא שיסוי ומה שמצייר בתינוקות נ"ל שאין אדם בר דעת מקרב עצמו למזיק רק תינוקות שאין בהם דעת תוס' ד"ה ולא ישמרנו האידנא חייב פי' בקו' בפי' ראשונה דלרבא בפעם ג' כו' נ"ב לקמן כו' בגמ' קרן כיון דעבד תרי ותלתא זמני אורחי' הוא משמע כפרושו תרי לרבא תלתא לאביו:
דף כד ע"ב תוס' ד"ה במכירין בעל השור כו' א"נ דנאבד אחד מהם אחר כל נגיחה ס"א הנגיחות נ"ב שני הגי' אמת ליעודי תורא שייך הנגיחות ליעודי גברא נגיחה:
דף כו מתני' סימא את עין חבירו נ"ב מצייר בעין חבירו שהוא ראשון בפסוק לשאר ניזקין (שמות כא):
ע"ב רש"י ד"ה פצע תחת פצע כו' דהא כתיב כי יתן מום בעמיתו נ"ב ויקרא כד:
דף כז גמ' ואמר רבה נפל מראש הגג כו' נ"ב האי מימרא דרוש וקבל שכר הוא (יש"ש):

פרק שלישי

דף כח ע"ב רש"י ד"ה הזיקתו כו' ורב לטעמי' דאמר לקמן בור שחייבה עליו תורה כו' נ"ב לא שגם זה בור דהא רב מחייב משום שורו אלא כמו בבור סבר לא לברטו שקרקע עולם הזיקתו כן הכא ממונו רק גרמא בעלמא עביד כפרש"י לעיל מזה:
דף כט ע"ב והא אמר ר' אליעזר איפכא דתנן ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו כו' נ"ב המסורת הש"ס מראה מקום ההופך את הגלל וכו' לקמן ל' אבל רק הלשון שוה כאן לשם אבל אין לזה ענין לשם כלל כי הכא מיירי בגלל של הפקר וכדמפרש ר"א ושם המשנה מיירי בגלל שהוציא מרשותו לר"ה כדמשמע בגמ' ורש"י ותוס' שם לכל מעיין שם ובנ"י מפורש יותר ויפה כוון המסורת שכתב לקמן ל' והקיפו בכפליים כי אינם שוים להדדי והיש"ש מערב דברי ר"א שם במשנה והנ"ל כתבתי וכל הראשונים אין מזכירין כלל דברי ר"א גם באחרונים אין זכר למו:
תוס' ד"ה אלא אמר רב אשי כו' תדע דהתם לא להשמיענו דין הגבה בכל מקום קאתי סה"ד נ"ב מדקאמר שם מפורש חבית של שתופי מבואות צריך הגביה מן הקרקע טפח

ולא אמר סתם צריך להגביה מן הקרקע טפח ש"מ שרק דין שתופי מבואות קאתי להשמעינו ולא דין הגבהה בכל מקום:

דה כ' ע"ב גמ' ת"ש מדקארינן גלל ותסברא כי ארינן כצ"ל כן מעתיק הערוך וכעין זה ודקארי לה מאי קארי לה והוא ענין קושיא שם עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא דמשעת כתיבה הוא דעבד לי' שומא כו' כצ"ל ונ"ב וכן משמע מתוס' ד"ה המוקדמים ב"ב קנז ע"ב:

דף לב גמ' כדר' חנינא דאר"ח בואו כו' נ"ב הראשונים מפרשים אפילו כה"ג מיקרי ברשות דרהיט לצרכי שבת משום שהוא לכבודו ק"ו לכבוד ולצורך קיום שבת דכתיב בקרא:

ע"ב גמ' אבל מרה"י לרה"י אחר דלא שכיחי רבים ומעיקרא ברשות אימא לא צריכא נ"ב וכי תימא לתני הא וכש"כ הנך לא זו אף זו קתני (נ"י):

תוס' ד"ה מאן דמתני לה אסיפא כש"כ ארישא משמע דיותר הרישא קרובה לאונס ממה שהסיפא קרובה למזיד ותימא כו' נ"ב קושית תוס' קאי אמאן דמתני לה ארישא דפטור מגלות וחייב בד' דברים אבל למאן דמתני אסיפא אמת שכן הוא שפטור ברישא אף מן ד' דברים ומה שמציין תוס' דבריהם מאן דמתני לה אסיפא משום דמלשון מאן דמתני לה אסיפא כש"כ ארישא מרווח יותר המשמעות דיותר הרישא קרובה לאונס ומפולש הקושי' אמאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא חיוב גלות ה"ה ג"כ מהאי טעמא שהרישא קרובה לאונס לפיכך פטור מגלות כש"כ שהיה לו לפטור מד' דברים ולמה אמר ריב"ח חיוב בד' דברים ופטור מגלות:

דה לג גמ' מכאן א"ר אליעזר בן יעקב אם משיצאתה האבן מידו הוציא הלה כו' כצ"ל:

שם לא צריכא בגברא דשכיח ולא שכיח וקרי אבבא ואמר להו אין נ"ב פי' ששאל אם בעל הבית בביתו וכשאמרו לו אין נכנס והוזק:

אין קום אדוכתך כשאמרו לו אין לא הי' נתינת רשות שיכנס אלא שיעמוד שם במקומו שבעל הבית יצא אליו חוץ (נ"י) ובהרמב"ם איתא בלשון אחר נוכל לדחוק שכ"כ פירושו כפי' הנ"י וכדאי כי פי' הנ"י נעים ומקובל על הדעת:

רש"י ד"ה מועד בתם משלם במותר כלומר אם הוא הזיק את התם נ"ב המעתיק רש"י מגמרא על הרי"ף מעתיק בזה"ל מועד בתם משלם במותר כלומר אם הוא הזיק את התם משלם יותר ממה שהזיקו תם ע"כ לפי זה פרש"י על מועד בתם כלומר. אם הוא הזיק את התם ואח"כ מפרש משלם במותר נזק שלם משלם יותר משהזיקו תם אף שהזיקו זא"ז בשוה דהיינו מועד בתם במנה ותם במועד מנה המועד משלם נ"ש והתם ח"נ ונותן

המועד לתם חמשים זוז וקמ"ל רש"י בזה שבשניהם מועדין או תמין פירש לעיל דוקא שאחד הזיק יותר משני אז שייך משלם במותר אבל כאן מועד בתם אף שהזיקו זה בזה בשוה כ"כ משלם מועד יותר ומצוה מוטל עלינו להחזיק בזה הפי' ברש"י לפי הנוסח ברי"ף כנ"ל כי בזה דעת רש"י כדת וכהלכה אשר הושוו בזה כל הראשונים אשר אף מה שהזיקו זה בזה מועד ותם דהיינו שהזיק המועד בתם מנה ותם במועד מנה וחצי מנה אין חושבין מנה כנגד מנה וחמשים היתירים ישלם התם החצי זהב אחד אלא אף במנה שהזיק כנגד המועד נותן רק החצי נמצא צריך המועד עוד לשלם לתם זהב וכל במותר שבמשנה אין פירושו לא במותר חבלה ולא מותר חיוב התשלומין כי לפי זה צריכין להפסיק בין במותר לתיבה שלאחריו ולפרש משלם במותר ולומר או לחשוב חבלה וכמה נ"ש או חצי נזק לא כן אין להפסיק בין במותר לנזק ואין לחשוב ביניהן תיבה רק לומר בנשימה אחת משלם במותר נ"ש פי' מה שמייתר הנ"ש שלו על של חבירו יהא מה שמשלם חבירו אם נזק שלם אם ח"נ וכמוהו משלם במותר חצי נזק מה שמיותר החצי נזק שהוא משלם ועולה יותר על מה שמשלם חבירו יהא מה שמשלם אם:

חצי אם שלם ומה הביאני להאריך בזה לאשר ראיתי שהרא"ש להבין דעת רש"י לפי נוסח רש"י שלפנינו בגמ' שלא כהלכה ובטח דעת רבינו הקדוש כפסק הלכה מראשונים ואחרונים שהם כוונו ולדעתו ע"כ במצאי הנוסח רש"י ברי"ף כמוצא מרגניתא טבא אשר בזה גם רש"י כוון לדעת רבינו הקדוש ככל הראשונים והאחרונים נ"ע תוס' ד"ה הקדישו ניזק איכא בינייהו ה"מ למימר כו' ומילי טובא דריש שור שנגח ד' וה' כו' כצ"ל:

דף לד גמ' פחת שפחתו מיתה מחצין בח' נ"ב פי' פחת שפחתו מיתה מחצין וכדי מחציתו יש לו לניזק בשור החי ובזה שפיר יש לו המשך לפסוק הקודם ומכרו את השור החי וחצו את כספו מיירי כשאין הנבילה יפה כלום ואז יקח כל מחצית החי וגם את המת יחצון מיירי כשהנבילה יפה מה אז שמין הפחת שפחתו מיתה ומחציתו יקבל כ"כ מהחי ושייך גם לר"מ שפיר וגם דכתיב ונראה שגם רש"י פירש כן ומה שכתב משעה שהיה חי הוא לברר פחת שפחתו מיתה ולא לפרש בחי שבגמ':

רש"י ד"ה האי קכ"ה קא שקיל והאי קכ"ה קא שקיל היכא דנבלה שוה נ' דהא לר"מ שקיל נ' דנבילה גופי' וע"ה מן החי כו' כצ"ל:

ד"ה פחת נבילה אם פחתו דמיה משעת מיתה עד שעת מכירה נ"ב ע' רש"ל:

תוס' ד"ה שאלמלא כו' עד סה"ד אלא י"ל כפי' קונטרס בלשון אחר נ"ב הוא לשון ראשון ברש"י שלפנינו:

ע"ב רש"י ד"ה זה נוטל חצי החי ששוה חציו י"ב סלעין ופלגא ופלגא דמת בשביל תשלומין שלו שלא שוה אלא ה' סלעים כצ"ל:
ד"ה חוץ מחובל ומבעיר כדמפרש טעמא במסכת שבת מדאצטריך קרא למישרי מילה מכלל דשאר חובל חייב נ"ב ואי אפשר לומר מדשרי רחמנא מילה דמקלקל הוא מכלל דמקלקל בחבורה פטור דשאני מילה שהוא מצוה אבל ה"ה אם הי' אוסר רחמנא מילה בשבת הוי אמרינן מדאסר רחמנא מילה בשבת דמקלקל הוא מכלל דמקלקל בחבורה חייב:
שם בא"ד ומדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא מכלל דמקלקל בהבערה חייב נ"ב ואי אפשר לומר מדאיצטריך קרא לאסור שריפת ב"כ מכלל דמקלקל בהבערה שרי כי אין זה ראוי ואף דמקלקל בהבערה אסור ה"א ששריפת ב"כ שרי מפני שהוא צורך גבוה קמ"ל אבל אם הי' הקרא מתיר שריפת ב"כ הוי אמרינן נמי הכי מדאיצטריך קרא למישרי שריפת ב"כ מכלל דשאר מקלקל בהבערה חייב אלא מפני שהאמת כך הוא שמתיר רחמנא מילה ואוסר שריפת ב"כ יליף גמ' הכא מדאיצטריך קרא למישרי מילה והכא מדאסר רחמנא שריפת ב"כ:
דף לה רש"י מתני' ד"ה בסלע לקה מתחכך היה בסלע ולקה נ"ב מדייק רש"י מתחכך היה בסלע ולא מחמת שזה שח רדפו דאפילו גרמא בנזקין לא הוה:
ע"כ תוס' ד"ה ממאי דמתני' ברי וברי וא"ת כו' דרישא דומיא דסיפא סה"ד ומתחיל דיבור אחר ד"ה דקתני כו':
דף ל"ו רש"י בריש העמוד המשך מלעיל ע"ב משום דסבירא לי' דסומכוס לא אמר חולקין בברי וברי כו' נ"ב פי' ברישא אבל במציעתא כיון דבניזק שמא אמר סומכוס חולקין מכש"כ שגם ניזק טוען ברי שחולקין וע' תוס' לעיל ד"ה מדסיפא וכאן ד"ה ראוי ובמהרש"א:

פרק רביעי

מתני' שור שנגח ארבעה וחמשה נ"ב מסרך סריך בתר תשלומי ד' וה' דפרק ז' והתם בדוקא ככתיב (תי"ט):
ע"ב גמ' פשטוה מהא דאמר רב יהודה אמר רב אסי כו' כצ"ל ונ"ב כ"א קידושין ובכורות וכן מעתיק הנ"י כאן:
רש"י ד"ה התוקע המכהו כו' עד סה"ד נ"ב בבכורות מסיים רש"י וראוי ללשון מורי אל תהי בתוקעי כף. שמכין בכפם על כף חבריהם להיות ערבים בשביל אחרים:
דף לט תוס' ד"ה ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו ריבית וא"ת כו' והכא לא שייך טעמא דצררי ורבא דהכא נמי מפרש טעמא כו' כצ"ל:

ע"ב ת"ר שור חרש שוטה וקטן שנגח רבי יעקב משלם ח"נ ב"ב פי' ר' יעקב זה היה מוחזק לאיש נאמן והיה ממנין אותו לאפוטרופוס על חרשין שוטים וקטנים כשהיו צריכין אפוטרופוס וכל פעם שהזיקו שורים שלהם היו מהלכין אליו שישלם והיה משלם חצי נזק ועל שהיה דבר הרגיל שהיה מזדמן פעם בפעם אומר בלשון ר' יעקב משלם חצי נזק ולא גרסינן ר"י מאי עבידתי' עד במאי עסקינן רק אחר ר' יעקב משלם ח"נ במאי עסקינן ע"כ כתב רש"י ה"ג ר' יעקב משלם חצי נזק במאי עסקינן כי אם היה מסכים לנוסח הגמ' ר' יעקב מאי עבידתי' היה גם על זה מפרש כלום:

דף מ גמ' משבח לי' רבא לר"נ בדרב אב"י דאדם גדול הוא פי' רבא היה משבח את ראב"י לפני ר"נ שראב"י אדם גדול הוא א"ל רב נחמן לרבא כשיבא ראב"י לידך הביאהו לידי כך הוי שהביאהו לפני רב נחמן כי אתא ראב"י לר"נ א"ל ר"נ לראב"י בעי מינאי מילתא ועשה ראב"י כרצונו ובעא מרב נחמן שור של שני שותפין כו' ויתיב רב נחמן וקא מעיין בה לידע מה להשיב לראב"י על שאלתו ועודו מעיין שאל ראב"י עוד שאלה מר"נ והשיב לו ר"נ אסתגר בקמייתא עדיין איני יודע מה להשיבך על הראשונה (יש"ש):

תוס' ד"ה כופר אמר רחמנא כו' גבי המוציא ככר לרה"ר לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבים כצ"ל:

ד"ה כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר כו' וההוא דחמש ולא חצי חמש כו' נ"ב כצ"ל דלענין חמש סלעים דבכור משתעי התם ושם בתוס' מפרש למה אינו דומה לה' בקר אפילו חצאי:

ע"ב תוס' ד"ה לאו לקרבן כו' כמו שעשה ק"ו מכופר אקרבן נ"ב האי ק"ו כמו סלח נא על ק"ו:

דף מא ע"ב תוס' ד"ה נפקא להו מאת בשרו כו' כר"ש ס"ל דאוסר גמל במעי פרה נ"ב פי' אחר שיצא לאויר העולם ע' תוס' שם:

ד"ה על פי עד אחד או על פי בעלים לא נוגח ולא רובע משום דמודה בקנס הוא נ"ב וכן משמע כאן ברש"י ד"ה מודה בקנס פטור וכי היכא דמפטר מקטלא וכו' (מהר"ם שי"ף) וע"ש מה שתירץ:

דף מב ע"ב גמ' משתלם נמי דמי עבד מעליה נ"ב כן גם גי' רש"י וס"א מעליא וכן גי' רש"ל: שם הרי כבר נאמר וכי יגח שור את איש או את אשה כצ"ל:

מאי טעמא אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת (נ"ב אם היה הוא המזיק) אם כופר יושת עליו נ"ב היינו דוקא אחר מיתת הניזק אז משלם על נזקי שורו כופר וכו':

תוס' ד"ה אלא אמר רב אשי כו' וי"ל דגבי טעם דקדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו טעם טוב כדמפרש לעיל וכו' כצ"ל (מהר"מ):
דף מג ע"ב גמ' ואמר מריה מועד הוא לא משלם קנס ע"פ עצמו כו' כצ"ל:
שם א"ל רבא אי הכי אשו שלא בכונה ע"פ עדים לשלם דמים כו' כצ"ל:
דף מא ע"ב מתני' קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו נ"ב פי' או נעל בפניו (תוס' חדשים):

פרק חמישי

דף מו גמ' דאייקר בישרא וקאי בדמי רדיא אמרי נ"ב מאי אמרי לא ידעתי ובב"ב איתא במקומו בזה"ל אי הכי למאי נפקא מינה נפקא מינה לטרחא היכי דמי אי ליכא וכו' כמו כאן אבל כבר משתמש הגמ' כאן גם בעמוד הקודם בתיבת אמרי אמרי אליבא דמאן מה שאינו נוהג במקומות אחרים:
דה מז מתני' לחצר בעה"ב שלא ברשות ושברתן בהמתו של בעה"ב כו' כצ"ל ונ"ב כמו במשניות:
תוס' ד"ה ליתא לפרה כו' אלא כר' ישמעאל אתיא נ"ב ע' בתוס' ר"ע שם:
ע"ב גמ' רבא אמר כולה רבנן היא (פי' רישא וסיפא דת"ק) וברשות שמירת קדירות קבל עליו בעל החצר ואפילו נשברו ברוח נ"ב פי' ואם נחייב בעל קדירות בנזקי בהמתו דבעל חצר אין לך שבירת קדירות גדול מזה שלא ברשות רבנן ורבי שוין בין לר' זירא בין לרבא המכניס חיוב בעל חצר פטור ברשות (לר"ז לרבנן שניהם חייבין לרבי שניהם פטורין:
לרבא לרבנן המכניס פטור בעל חצר חייב לרבי המכניס חייב בעל חצר פטור:
דה מח גמ' אמר רב פפא מאי רבץ שהרבץ גללים ונטנפו כליו של בעה"ב דהויא גללים בור ולא מצינו בור שחיוב בו את הכלים נ"ב צריכין לחלק בין האי בור לבור דלעיל כשחפר שורו בור ממש בחצר אז הבור של בעל החצר מתחלתו ולא היה לבעל השור שום רשות בו ע"כ בעל החצר חייב בנזקי הבור אבל בגללים המה של בעל השור עד דמפקיר להו ועל בעל השור לסלקם וחייב הוא בנזקין ועל הכלים פטור רק משום שאין בור חייב בנזקי כלים לפי זה מה שפרש"י ולא דמי לשור שחפר בור בר"ה האי בר"ה מיותר כי אף ברשות בעל החצר פטור בעלי השור בנזקי בור וצ"ל ולא דמי לשורו שחפר בור ותו לא:
תוס' ד"ה איש בור ולא שור בור וא"ת כו' וי"ל דהתם נמי כתיב שלם ישלם המבעיר את הבערה דמשמע דוקא כשמבעיר בעצמו כו' כצ"ל:
דף מט גמ' אמר רב פפא שור שנגח את השפחה כו' נ"ב האי מימרא דרב פפא שייך למימרא דרב אדא בר אהבה מדאמר רב פפא שור שנגח את השפחה משמע שהיה מתכוין לה ובכל זאת דוקא לשפחה משלם דמי ולדות מטעמא דחמרתא מעברתא

בעלמא הוא דאזיק אבל נגח לאשה ישראלית אף שמכוון לה פטור הרי דסבר כרב אב"א (רי"ף):

שם אלא שמין את הולדות ונותנין לבעל תניא נמי הכי אמר רשב"ג וכי אשה משבחת קודם שתלד יותר מלאחר כו' כצ"ל תוס' ד"ה חמרתא מעברתא כו' ולא אמרינן דהוי כחמרתא מעברתא נ"ב אחר לישנא דהכא גריר אבל באמת הי' צ"ל ולא אמרינן דהוי חמורים:

ע"ב תוס' ד"ה ותני זכתה ואינו מגיה הברייתא אלא כלומר זכה מי שיש לו זכות נ"ב מתוס' נדרים ב' ע"ב וליפרוש כינויין ברישא משמע כי באמרם תני הוא הגהה ושם הוכחתי בעז"ה שכן נראה כ"כ מהגמ' שם דף ג' ע"כ נראה לענ"ד הכא לפרש דברי התוס' ואין מגיה הברייתא למיתני זכתה במקום זכה אלא כלומר זכה עומד על מקומו כמו שהיא שנויה בברייתא אלא שמגיה הנקודה לפי האדם שיש לו זכות אם קאי על האיש המזיק הנקודה זכה ואם קאי על האשה הניזקת הנקודה זכה ע' תי"ט טהרות פ"ה: משנה ח ד"ה שוטה:

ד"ה ברה"י ופתחו לרה"י אחר פ"ה כו' עד ולפי פי' ר"י קשה למה הוא חייב בנזקי בעל חצר אם נפל שורו לבור כיון שהחופר משלם נזקי החצר על בעל חצר למלויי וי"ל כשניזק בעל חצר קודם שידע החפירה דלא שייך למימר על בעל חצר למלויי (נ"י) וע' יש"ש סי' כ"א:

דף נא ע"ב גמ' אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור והשלימה לעשרה נ"ב צ"ל אבנים כי אבן אחד שיסבב הבור ובאמצע חור שיפול שור לתוכו קשה המציאות וכן איתא בבעי' דרבא סילק אבניו ולשון הרמב"ם וב"י שהגביה בנין על שפתו:

שם אלא אמר רב אשי נחזי אנן אי בהבלא מיית הרי מיעט הבלא אי בחבטא מיית הרי קירב הזיקא א"ד כו' נ"ב הרמב"ם בפסקיו ומ"מ וכסף משנה נראה לפרש אי בהבלא מיית פי' שנפל ומיית במקום הבלא שאותו צד שלא הרחיב קורא הבלא שישנו שם ההבלא מתחלה ואותו צד שהיה מתחלה קרקע קשה קורא חבטא ופי' אי בחבטא מיית שנפל ומיית במקום שהיה קרקע קשה מתחלה ועתה הרחיב ואין בין האי לישנא ובין א"ד רק שללשון ראשון אמרי בדרך משל ומליצה ולא"ד אמר מפורש אי מהאי גיסא אבל גם ללשון ראשון כונת ר"א על תרתי גיסי ובזה מתורץ התימה רבה שבתוס' ד"ה אי בהבלא. אחרי כתבי זאת מצאתי ביאור הגר"א בח"מ שם סעיף כ"ב מסיים והרמב"ם סובר דלא פליגי והכריחו קושית תוס' שם ד"ה אי ונהניתי בעזה"י:

רש"י ד"ה ליקנייה בחזקה משנשתמש בו שהרי קרקע נקנית בכסף בשטרו בחזקה נ"ב וה"ה דהוי יכול למימר אי בשטרא (נ"י):
שם אתמר בור שעומקה כרחבה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו נ"ב בכאן צ"ל ההגהה בהרא"ש ליתא מלת תרווייהו וממילא ידעינן דגם למטה אינו גורס תרווייהו ע"ש וכונת ההגהה מובן כי מלת תרווייהו שייך רק אם אומרים שניהם דבר אחד אבל כאן שזה אומר כה אמר וזה אומר בכה לא שייך מלת תרווייהו ע"כ מביא ראי' מהרא"ש ז"ל אשר לא גרס תרווייהו:
דף נב גמ' ור' יוחנן אמר בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו נ"ב ע' לחם משנה רש"י ד"ה לאחריו מקול הכרייה פטור כדמפרש בגמ' ואיידי דנקט ברישא מקול הכרייה כו' נ"ב ע' מהר"מ שיף גם בנ"י:
דף נג גמ' אמר מר נפל לפניו מקול הכרייה חייב נ"ב אע"ג דקאי על מתניתין והוא כמו כל פיסקא דלא שייך אמר מר אך מפני שכבר מובא האי פיסקא לפרש לפניו ולאחריו ועתה מביא אותו הפיסקא עוד הפעם מתחיל אמר מר:
רש"י ד"ה בעל הבור דמועד הוא לשלם פלגא ובעל השור דתם הוא לשלם רביע ואידך מפסיד ניזק כצ"ל:
ע"ב גמ' הא והא בתם הא כרבנן נ"ב לאשר מוקי לאחרון כרבנן מקדימו:
הא בתם נ"ב איידי דמתם קא סליק מקדים כ"כ לאחרון:
הא והא במועד הא כרבנן נ"ב עתה מוקים ראשון כרבנן מקדים ראשון ראשון:
אב"א הא והא כר' נתן הא במועד איידי דסליק ממועד מקדימו אף שהוא האחרון:
ש ע"ב מתני' אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור נ"ב סדר המשנה מקדים נפילת הדיר דמיירי בי' ואחריו דף נד הפרשת הר סיני שהיה קודם מתן תורה תשלומי כפל לקמן במרובה השבת אבידה בבבא מציעא פ' אלו מציאות ופריקה אחריו באותו פרק חסימה להלאה בב"מ פ' השוכר את הפועלים ע"כ בין אדם לחבירו נזקי חבירו או טובתו או טובת עצמו לבד הה"ס שקודם מתן תורה מקדימו אף שאינו דומה לאינך אח"כ חושב בין אדם למקום כלאים ושבת כלאים אמונת שבת עתיך גם מסמיך שבת לוכן חיה ועוף שמשבת גמר לכולם:
רש"י מקדים לפרש כלאים דהרבעה שהוא קודם בתורה לכלאים דהנהגה:
בגמ' מקדים כלאים דחרישה איידי דסליק מחסימה דיליף שור שור משבת מקדים כלאים דהנהגה שג"כ יליף שור שור משבת לא כן כלאים דהרבעה דיליף בהמתך בהמתך:

אתר כל אלה ראיתי בישׁ"ש שמקשה למה אינו חושב אצל פריקה גם טעינה ע"כ גורס כן לפריקה וטעינה ומצא און לו בהגהות מיימוני מעתיק כן המשנה לפריקה ולטעינה והוא שם הל' ט' אות ד' עוד מקשה הישׁ"ש הא דלא חשיב שור שהמית אדם ומתרץ ע"ש סימן מ"ה ועתה עדיין נשאר מוקשה למה אינו נזושב רובע ונרבעת דכתיב בהו ובכל בהמה אצל רובע ובהמה אצל נרבעת וחיה ועוף כמוהם כדמוכח בגמ' ע"ז כ"ב ע"ב וכן פסק הרמב"ם איסורי ביאה פ' כ"ב הל' ז' ורציתי לומר אולי הוא בכלל כלאים דהרבעה אך מה שמזכיר הגמ' כלאים דהרבעה וכלאים דהנהגה וכן רש"י היינו בהמתך לא תרביע כלאים ולהנך ובכל בהמה לא תתן שכבתך ואשה לא תעמוד לפני בהמה וגו' אין זכר למו עומד כנגד:

דף בה גמ' עד שאתה שואלני למה לא נאמר בהם כצ"ל טוב כי עיקר השאלה על מה שלא נאמר בדברות הראשונות וכן הוא תשובת ר' תנחום בר חנילאי על מה שלא נאמר: שם הני מילי בכתבא נ"ב ע' רש"ל וח"א שלד"א כוונו:

שם אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא למינהו למינה מיבשה כצ"ל (פ"ח):

תוס' ד"ה אמר ר"ל כאן שנה רבי כו' כי מסברא דנפשין יש לנו לדעת שאלו המינים חלוקים זה מזה ואינם מין אחד ואע"ג דרבו בהדי הדדי נ"ב ע' בראש"ש דמוכח ממשנה דיקא ולפי' תוס' קאי קמ"ל על ר"ל:]

פרק ששי

שנ לו תוס' ד"ה אילימא דמטיא לי' כו' ולא הוי מצמצם הואיל והחמה והצינה והארי אין עליו בשעת כפיתה וההיא דאשקול עליה בדקא דמיא אפילו כפתו והביאו שם ואח"כ אשקיל כצ"ל ונ"ב כ"א בסנהדרין שם:

ע"ב גמ' בההיא הנאה דלא בעיא למיתבי ריפתא לעניא כו' כצ"ל כגירסת רש"י ויאות:

דף נז גמ' כגון שהחזירה בצהרים נ"ב וכש"כ כל היום והא דנקט בצהרים לפי שפעמים אדם בא ממלאכתו בצהרים לביתו (הרא"ש) וכן הרמב"ם אינו מעתיק רק החזירה שחרית שאינו חייב להטפל יותר ממילא משמע לאפוקי כל היום והב"י מעתיק לשון הרמב"ם תוס' ד"ה כגון שטענו טענת לסטים מזויין כו' ונראה לר"י כו' ודוחק סה"ד נ"ב תוס' מסיים ודוחק והרא"ש מעתיק דבריהם להלכה פסוקה שש"ש חייב בגניבה בכל ענין שיהיה אפילו באונס גמור:

דף נח גמ' אפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור נ"ב פי' ותחזור ותצא וכן ותחזור השני וכן שחזרה ויצאה:

ע"ב גמ' אמר ר' יוסי בר"ח סאה בששים סאין ר' ינאי אמר תרקב בס' תרקבים חזקיה אמר קלח בששים קלחים נ"ב לכאורה קשה שהעין משפט מציין דברי האמוראים שלשתן

להרמב"ם בפסקיו חב ג היתכן שיפסוק ככולהו הלא מפורש בגמ' דפליגי ובמאי פליגי פרש"י בשיטתו ותוס' שיטתן ושניה מודים דפליגי בכוונת דבריהם ונ"מ לדינא יניהם אך האמת יורה דרכו כי הרמב"ם פוסק כחזקיה מפני ששיטת הגמ' משמע כדבריו ולחזקיה משערין תמיד מה שאכלה בס' כמוהו אם קלח אחד משערין כמה היה שוה ס' קלחים ביחד שלמים כולם ומה ששוה עתה הס' קלחים אחר שנפסד קלח אחד ביניהם וכן אם אכלה סאה שמין כמה היה שוה ששים סאין יחד כולם שלמים וכמה שוה עתה הששים סאין כשיש סאה אחת ביניהם נאכל ונפסד וכן אם אכלה תרקב שמין בס' תרקב וקב בס' קבין חצי קב בס' חצאי קבין והגרי"ב בעל עין משפט מציין רק הלשון סאה בששים סאין תרקב בס' תרקבין קלח בששים קלחים ואלו הלשונות משמשים בטוב מאד גם לחזקיה וכונתו כמו שכתבתי לר"י בר"ח ולר' ינאי כונה אחרת בזה הלשון ופליגי אהדדי ושניהם פליגי אדחזקיה. אחרי כתבי זאת מצאתי שהב"י מעתיק לשון הרמב"ם וכותב עליו הגר"א כחזקיה תודות לאל עליון שהנחני בדרך אמת:

שם א"ר פפא הכי קאמר כמו הכי פירושו שאינו מוסיף כלל בברייתא אלא מפרשה:

שם אלא אמר רב הונא בר מנוח משמי' דרב אחא בריה דרב איקא הכי קתני פי' מגיה הברייתא ומוסיף בה מעט במקום בית כור בבית כור ובמקום בששים אלא בששים ע"כ אמרו כאן הכי קתני:

תוס' ד"ה שמין בית סאה באותה שדה כו' ואע"ג דקתני במתני' בית סאה באותה שדה לר' ינאי לא לשיעורא נקטינן שאין משערין בו כלל אלא בתר קב משערין נ"ב אלא אפשר משום דדרך אכילתה הוא סאה (יש"ש):

שם ונראה לר"י דכי משערין למר בתרקב ולמר בס' כו' כצ"ל כגי' מהר"מ שיף וטעמו ונמוקו עמו ע"ש ובזה ניחא דמקדים תוס' דברי ר' ינאי לדחזקיה כסדרן לפנינו שם כדאשכחן בפ' המקבל (ד' קה) נותן ארבעת קבין לכור כו' כצ"ל:

רש"י סאה בס' סאין כו' וקרחת ערוגה של קב או קביים חשובה לפי דמיו אלא כו' כצ"ל ונ"ב וכן מעתיק תוס' לשון רש"י:

דף נט גמ' הא סמדר רואין אותן כמה היתה יפה וכמה היא יפה כו' כצ"ל:

שם רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבוד עובדא כוותי' דר"נ בששים לישנא אחרינא רב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע שמו דקלא אגב קטינא דארעא בששים ולא פליגי תרי לישני אהדדי וכן משמע בביאור הגר"א ס"ק ט' רק ללשון ראשון הביאו ראי' דעבדו עובדא בנזקי גופו בפירות וה"ה בדקל כר"נ והלישנא אחרינא עבדו עובדא בדקל כר"נ ממש:

תוס' ד"ה ומאי נינהו כו' אלא אדרבא היה ר"ע מחמיר טפי דאין חיוב כו' נ"ב ע' מהר"מ:
ד"ה ר' שמעון בר יהודה היינו ר' יהושע כו' דטעמא משום דחשיב כפגין סה"ד נ"ב ע' מהר"מ ורש"ל:
דף ס ע"ב תוס' ד"ה לעולם יכנס אדם בכי טוב מדקדק ר"ת מדמקדים כניסה ליציאה דבנכנס לעיר אחרת ויצא מעיר א אחרת איירי כו' כצ"ל:
דף מא תוס' ד"ה ה"ג אלא למאן דאמר טמון באש תרתי קראי ל"ל אבל הא לא בעי דלמה לי כלל קראי דחד קרא איצטריך לכל הפחות משום בעיא דטמון והא דכתיב ויצילה לר"י הצילה שלא הניח לשרוף כדי שלא יתחייב בטמון ולרבנן שהציל את המזיק שלא נתחייב לשלם וכו' נ"ב דברי פינו ישמע אזננו ולבבנו יבין פי' תוס' למ"ד טמון מיבעי' לי' למשיח צדקנו אי כר"י או כר בנן ופשטו מאי דפשטו לר"י האיבעי' היה קודם מעשה ופשטו לי' שיהיה חייב וגם לו לא התירו מפני שהוא מלך ופירוש ויצילה שלא הניח לשרוף ושפיר מקשי ע"ז מאי לא אבה דוד לשתותם כיון שאסרו עליו לשרוף ולא שרף ולרבנן הי' האיבעיא אחר שריפה אם ע"פ דוד עם ע"פ עצמו שרף השורף שאל מלכנו אם המזיק חייב על טמון ופשטו לי' שפטור ופי' ויצילה שהציל את המזיק מלשלם ולפ"ז ניחא שלא רצה דוד לשתותם כי לא יסבול משיחנו שיבוא ח"ו לבר ישראל שום צער והיזק בעולם על ידו או ע"י עושי רצונו ואם כי על פי דין פטור איך יוכל לראות באבדן אף פרוטה אחת מאחד מבני עמו ע"י ומטוב לבו השיב ההיזק לניזק ע"כ לרבנן לא מקשי הגמ' כלל בין לפרש"י בין לפי' תוס' כי שוים בפירושם בזה שלמ"ד טמון באש מבעי' ליה לרבנן היה השאלה אחר המעשה אך לתוס' בד"ה הסמוך מוקשה פרש"י שמפרש גם לר"י הי' האבעי' אחר המעשה ופשטו שחייב לשלם על הטמון מאי מקשי הגמ' מאי לא אבה וגו' כנ"ל איכא למימר דשלחו טמון חייב אבל מלך וכו' ושפיר קאמר ולא אבה וגו' כיון דאיסורא הוה לא ניחא לי' (מהרש"א כלשונו) (ומפני כובד השגתי לא הבנתי כוונת מהר"מ ומהרש"א בזה ורשמתיי לי כפי שלמדתי לעצמי):
ע"ב גמ' ר' שמעון אומר לא אמרו כל השעורין האלו אלא שאם כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה מתני' באמצע בית כור אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ובקולחת שדילגה וכדאוקימנא אבל נכפפת כו' נ"ב מעל"ד רש"י ד"ה אלא בקולחת פירוש אש שקולח מתמר ועולה למעלה אבל נכפפת שהרוח מטה אותה וכופה לצדדין ומפסיק השלהבת ודולגת עכ"ל ע"כ נראה כאן נשתבש לשון רש"י וכצ"ל ובקולחת שלא דילגה וכדאוקימנא אבל נכפפת בוערת ודולגת והולכת כל שעה וכו' וז"ל הנ"י אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ומיירי באש שמתמר ועולה אבל אם הרוח מטה אותו וכו' ע"כ:

ד"ה במדליק את הבירה בתוך של חבירו הוא ואפ"ה יהיב טעם משום דדרך בני אדם להניח כלים בבתים אבל גדיש לא ע"כ נ"ב קשה לפי שמציין הרש"י זאת על דברי רבא ומפרש דמוכח מהאי לישנא שכן דרכן של בני אדם להניח בבתים דקא יהיב טעמא למה מודים חכמים שטמון בבתים חייב מכלל דבגדיש אף במדליק בתוך של חבירו פטרי רבנן למה לי' לרבא להוסיף לפלוג וליתני וכו' הא כבר הוכיח מלישנא דמתני' דלא כרב כהנא וכך היה לו לומר אמר לי' רבא והא דתנן מודים חכמים וכו' עד בבתים ולסיים בבתים אין בגדיש לא ובזה כבר מוקשה רב כהנא ואם אומר דבתרתי מקשי הוה לי' לרבא לסיים ועוד ליפלוג וליתני בדידה על כן נראה לי ברור שהאי רש"י ד"ה במדליק את הבירה מקומה בסוף המשנה ורש"י מסיים אבל גדיש לא לפי המסקנא בגמ' אשר לגדיש דין הבירה ומה דינו דגדיש אינו מפרש כי זאת יגיד לנו הגמ' אשר לפנינו כדרכו לרמז רמיזא בגמ' מפרש כי הגמ' לפנינו אבל הרע"ב במשניות אשר חובר לפרש המשנה ע"פ מסקנת הגמ' מציין דבריו אלו במדליק את הבירה כמו רש"י לדעתי ומסיים אבל בגדיש וכו' אינו משלם אליבא דחכמים אלא דברים שדרכן להטמין בגדיש וכן הוא כ"כ כוונת רש"י במאי דמסיים אבל גדיש לא שאין לו דין הבירה אבל רבא לא דייק מן שכן דרך בני אדם כו' כלים רק מלפלוג וליתני וממילא נודע לנו לדייק במשנה שכן דרך ב"א להניח בבתים ובאמת לפי המסקנא בעיקר טעמם של רבנן שמודים בטמון שדרך ב"א להטמין במדליק בתוך של חבירו שוים בתים לגדיש מה שדרך ב"א להטמין בבתים מודים שחייב בבתים ומה שדרך להטמין בגדיש מודים שחייב בגדיש:

דה סב גמ' אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה כו' נ"ב איידי דמרגלא בפומיה גבי קידושין וה"ה לאיש (נ"י בשם הרא"ה) וכן הטור והב"י מעתיקים סתם ואפילו כשמקבל עליו לשמור אינו חייב אלא כפי שווי החפץ וכו':

פרק שביעי

דף סג תוס' ד"ה לי כו' וא"ת ל"ל דכתב רחמנא כל הני פרטי לא לכתוב אלא כסף או כלים ומינה שמעינן כו' כצ"ל:

ד"ה דבר שאינו מסויים כו' דמצרכי גבי חיוב שבועה נפיק לי' ממשמעות כו' כצ"ל:

דף סה ע"ב גמ' ואלא מאי שינוי לא קני אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא נ"ב ע' מהר"מ:

תני גוריון דמאספורק נ"ב שם מקום:

שם דכתיב גם נ"ב דברים כג תוס' ד"ה הם ולא שינוייהם כצ"ל:

דף סו רש"י ד"ה מפני תקנת השבים כו' נ"ב מדייק רש"י שלא יהא צריך לחזור ולטרוח שרבה ס"ל שקונה מדרבנן מפני תקנת השבים שהקילו על הגזלן אף טירחא כי אם שיטריחו עליו לחזור על הגזלה עצמה אולי יתעצל ולא ישיב כלל ורב יוסף סבר שעל טרחא בלא היזק לא חשו חכמים אבל גם רב יוסף מודה על המריש הגזול שבנאו בבירה שאין חייב לסתור הבית להשיב ליה המריש עצמו כי קשה על בעל תשובה לעשות כזאת ומודה רב יוסף בזה שעשו תקנת השבים וכן מוכח לקמן שילהי ע"ב בגמ' דאמרו טעמא מפני תקנת השבים משמע דמפני תקנת השבים כי האי ניחא גסלרב יוסף ע"ב גמ' והאי כיון דמטא עידן איסורא ודאי מיאש ואי ס"ד יאוש קנה כו' נ"ב קושית רב יוסף נ"ל הוא רק למה מספקא לי' על יאוש שהוא מדאורייתא שמכאן ראיה רק שאינו מדאורייתא אבל שאינו קונה מדרבנן מפני תקנת השבים אין ראי' מכאן כי אם אומר כאן שקנה ביאוש הוא חובת השבים גם מה דמותיב אביי לרב כ"כ רק ראי' שמדאורייתא יאוש לא קנה לפיכך גזול פסול לקרבן אף לאחר יאוש אבל שאינו קונה מדרבנן מנא ליה ולפיכך מקשה אביי גם לרב יוסף מעורות שמשם מוכח עכ"פ שמדרבנן קונה יאוש: אחרי כתבי הנ"ל מצאתי ב"ה בשיטה מקובצת מביא בשם הרשב"א כיון דהקושיא אינה על כל דברי רבה רק על שמיבעי' לי' אי מדאורייתא לא היה לו לומר בלשון איתיבי' רק בלשון תא שמע שמוכח שאינו מדאורייתא ומתמיה על זה שלא נמצא כן בגמ' והודיתי לחונן דעת:

שם איתיביה אביי לרבה והב"ח גורס לרבא ונ"ב ולפ"ז הי' לו למחוק לרבא לקמן בסמוך ולגרוס א"ל לבד ע' לעיל ס"ז ע"ב תוס' ד"ה רבא:

דף סח ע"ב רש"י ד"ה לאחר יאוש מאי מי ס"ל כו' נ"ב סבירא לן קרי כו' מכלל דסבר ר' יוחנן לפני יאוש חייב' נשלם הדיבור והשקלא וטריא מדין שלפני יאוש ומתחיל הגמ' בשם הבני ישיבה נשאלה שאלה לאחר יאוש מאי ושייך שפיר פלוגתא חדשה ר' יוחנן וריש לקיש ועל לאחר יאוש פרש"י מי סבירא לן כאשר כתבתי שמבני הישיבה נשאלה שאלה זו בפני עצמה ואינו נמשך על דברי ר' יוחנן כי אם נלמוד מכלל דסבר ר' יוחנן לפני יאוש חייב לאחר יאוש מאי קאי על ר' יוחנן ופרש"י מי סבירא לי' וקאי על ר' יוחנן ושאלו איך ס"ל לר' יוחנן לא שייך אח"כ ר' יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור כאלו פליגי ר"י ור"ל בר יוחנן בתמי' אך תודות לאל עליון אחרי כתבי אנה המשביע לכל רצון לידי הש"מ ונראה דגריס א"ל ר' יוחנן גניבה בנפש תוכיח שאין יאוש בעלים וחייב סבר ר' יוחנן לפני יאוש חייב ע"כ וכפי זו הגירסא לא ילמוד עוד שום אדם בניגון אחר רק כאן סיום הדברים מלפני יאוש ומתחיל פלוגתא שלאחר יאוש ושייך שפיר פלוגתא דר"י

ור"ל בפני עצמו ומוכח להיות ברש"י סבירא לן וראיתי בס"א מפורש ברש"י סבירא לי' כאלו קאי על ר' יוחנן ע"ש הארכתי והוכחתי ששיבוש הוא והמדפיסים שהי' לפניהם ר"ת ס"ל עשו מזה כמורגל סבירא לי' במקום שהיה להם לעשות סבירא לן:

דף סט גמ' חוץ מערב וצידן וראי' אחרונה. לחלושי זכרון כמוני העתקתי מה המה אלו ג' ענינים ולא העתקתי כלשונם על מקומם רק הכוונה ערב על שום מה א המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב תחלה עד שיתבע את הלוה לדין ויחייבוהו ב"ד ואם אין לו מה לשלם יפרע מן הערב ואפילו אין נכסים ידועים ללוה יתבע אותו תחלה ואם אמר המלוה בשעת ההלואה ללוה ולערב הריני מלוה על מנת שאפרע ממי שארצה ואין ללוה נכסים ידועים יפרע מן הערב אבל יש נכסים ידועים ללוה לא יפרע מן הערב וערב קבלן היינו שאמר הערב למלוה תן ללוה ואני אשלם לך אע"פ שיש נכסים ידועים ללוה יפרע מן הקבלן רשב"ג אומר אחד ערב ואחד קבלן אם יש נכסים ידועים ללוה יפרע מן הלוה:

צידן על שום מה ל הרי זה גיטך על מנת שתתן לי איצטלת ואבד איצטלתו קפיד דוקא על איצטלתו ולא מהני אם תתן לו דמיה וכיון שאינה יכולה לקיים התנאי ליתן לו איצטלתי אינו גט רשב"ג אומר תתן לו את דמיה שלא נתכוון הבעל אלא להרווחה דידי' ומעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך ע"מ שתתן לי אצטלתי ואבדה איצטלתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה:

וראי' אחרונה על שום מה ל גמרו הדיינים את הדין היו מכניסין הבע"ד הגדול שבהם אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב כל זמן שמביא ראיה סותר את הדין אמרי לו הבא עדים ואמר אין לי עדים אמרו הבא ראיה ואמר אין לי ראי' (שטר זכות) ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים הרי זה אינו כלום אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא הי' יודע שיש לו עדים ומצא עדים לא הי' יודע שיש לו ראיה ומצא ראוה:

תוס' ד"ה חייב אתה ליתן לו כו' סה"ד וע' תוס' ב"מ י"ז ד"ה חייב ותוס' סנהדרין ד"ה נגמר:

ד"ה כרם רבעי ק"ק דלא נקט ערלה תחלה נ"ב ע' תוי"ט שם:

ד"ה חרסית כו' חשיב חרסית ולבנה כתושה נ"ב ע' מהר"מ:

ד"ה כל הנלקט מזה יהא מחולל כו' אבל שחרית גזרינן שמא לא יפרש דלאחר לקיטה יחול ההפקר כו' כנ"ל:

ד"ה אימא כל המתלקט כו' והיינו נמי טעמא דב"ש סה"ד נ"ב אבל הכא בלאו הכי אין שומתו ידוע כי אינו יודע כמה:

ע"ב רש"י ד"ה הלוקח יין מבין הכותים פד סה"ד נ"ב ע' בתוספתא ובגיטין תוס' ד"ה ומיחל וע' יש"ש פ"ה דיני ברירה הג"ה ב' וע' רש"ל כאן:

דף ע ע"ב תוס' ד"ה למעוטי שנים אומרים כו' ורב אלפס פי' משום דהתם מהני סהדותייהו לענין פירות שאכל נ"ב ומ"מ פלג"ג ר"ע הכא ומודה במתני' משום דהכא עדות חיוב תשלומין לא שייך לעדות חזקה כלל אבל במתניתין עדות כפל שייך לדו"ה:

דה עא גמ' וכל חבורתא משמי' דר"י אמרי בטובח ע"י אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב נ"ב על כרחך מיירי שהגנב אמר לי' לטובח שחוט בהמה של פלוני שגנבתי ממנו כי אם אמר לטובח שחוט לי בהמתי מה חטאו של טובח ופשיטא שהגנב חייב. ב"ה בלמדי הלאה דף עט מצאתי תוס' ד"ה נתנו שמפרשים כן:

שם כדדריש ר' חייא אפיתחא דבי נשיאה ושמרתם את השבת כי קדש היא נ"ב קרי:

שם ומ"ד דרבנן אמר קרא קדש הוא נ"ב כתיב:

תוס' ד"ה או לרבות את השליח ומאן דמצריך או לחלק כו' נ"ב וז"ל הישש אע"פ שצריך או לחלק מ"מ הי' לו לכתוב ומכרו וטבחו וממילא הוא חלוק אלא על כרחך או לרבות ודפח"ח:

דף עב ע"ב רש"י ד"ה אל תשת ידך עם רשע לכאורה נראה שרש"י משבש שצ"ל בגמ' כדכתיב ובאמת ביבמות מביא הגמ' הקרא כתיקונו אבל בסנהדרין (ט) מעתיק הגמ' כמו הכא וכן רש"י שם לא שינה מדעם אך מפרש ע"ז דכתיב שמות כ"ג אל תשת ידך וגו' ושם בתורה אור אינו מציין על לשון הגמ' כי אין קרא כזה בכל התורה אך הגמ' אמר והתורה אמרה כמו והתורה הזהירה ע"ז שלא לעשות רשע עד ומה שמציין הת"א הקרא היכן הוא לא מהמחבר יצא כאן כמו שלא יצא מידו בסנהדרין אך מדפיס ע"ה היה מדמה שכן הוא שם בקרא וראה כי ת"א למעלה ואין מצע תחתיו ולקח מצע המלא באבנים אשר לפי דעתו היה מדמה שהמצע הוא מלא נוצות הציעו תחת הת"א ולהת"א המצע כמחטין בבשר החי כי אין זה קרא רק מאמר הגמ' כנ"ל רק רש"י מקצר הכא פירושו ובסנהדרין (כ"ז) מפורש בגמ' והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע ומפרש והולך כמו מזה אנו למידין אל תשת רשע עד ע"ש ואין צריך רש"י שם לפרש עוד אחר שהגמ' מפרש:

שם איכא דאמרי רבא נמי כאביי סבירא לי' דאמר למפרע הוא נפסל וטעמא דרבא כו' כצ"ל ונ"ב ע' סנהדרין (כ"ז) כי אין כאן הכא עם התם ולא שייך לומר הכא:

רש"י ד"ה כל העדות וכו' ואהכי לא מיחייבי אלא אעמנו הייתם שחסרה גופה של עדות כצ"ל ונ"ב ע' מכות ס':

דה עג גמ' והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו נ"ב כאן הלשון והלכתא משונה מהמורגל כי לפי המורגל היה לו לומר אלא שהעידו בב"א אך מפני שמתחלה דייק הגמ' בהמשנה מדתני גנב פ"פ שנים וטבח ומכר על פיהם ולא תני בדיבור אחד גנב וטבח ומכר על פי שנים ונמצאו זוממין דייק הגמ' מאי לאו שהעידו וחזרו והעידו ע"כ מחלק התנא ותני גנב ע"פ שנים הי' עדות אחת וטבח ומכר על פיהם שהעידו שנית וכיון דמיירי שהעידו וחזרו והעידו כן מיירי שהוזמו וחזרו והוזמו ואינו יכול עתה לתרץ ולומר אלא שהעידו בב"א נגד הלשון שבמשנה ע"כ נקטו הלשון והלכתא אע"פ שלשון המשנה נראה בזא"ז אבל הלכתא בב"א וכן הוא ברמב"ם בהלכותיו שנים שהעידו על זה שגנב וטבח או מכר והוזמו משלמין את הכל ומאי שבמשנה מחלקן מפני שתני אחריו גנב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ שנים אחרים תני נמי הכא הכי:

שם כי מתזמי אטביחה אעדות שבטלה מקצתם בטלה כולה כו' רשמתי ציון לעין משפט כדאיתא בגמ' ובעין משפט מראה מקומו להרמב"ם פ"כ מה' עדות הלכה ג' ונ"ב האי ציון פליאה אם אומר שאינו מביט רק על החמשה תיבות ועליהם מראה המקום בהרמב"ם שם שכן פוסק שם הרמב"ם עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אמת כן איתא שם ברמב"ם אבל אינו ענין לכאן ששם מיירי אם היו אפילו מאה עדים והוזמו שנים מהם אף שאין דין הזמה נוהג אלא שיוזמו כולן אבל העדות בטלה מפני זה הכלל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והכא מיירי לענין אם העידו על שני דברים והוזמו על דבר אחד שנאמר עדות שבטלה מקצתה על דבר אחד בטלה כולה אף מה שהעידו על הדבר השני בטל ובאמת מסיים הכא מהיכא תיתי לומר כך ואם אומר שקאי הציון על מה דמסיים בזה שאין אומרים בכי האי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אין שם בפ"כ הל' ג' זכר מזה ע"כ נ"ל שצ"ל פכ"א הל' ו' ששם כהאי גונא בשני כתי עדים אם הוזמו עדי טביחה לא הוזמו עדי גניבה וה"ה בכת אחת כמו שמשוה כאן בזה אחר זה וקאי הציון על מה דמסיים שאין אומרים בכי האי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה:

רש"י ד"ה תרי לחד עמנו היית וכו' כצ"ל:

ד"ה בגזלנותא שלא הזימום אלא העידו שנים על אלו שהן גזלנין כו' נ"ב הא עד זומם אתמר ע' סנהדרין תוס' ד"ה דאסהידו:

ע"ב גמ' דתניא מעידין אנו באיש פלוני כצ"ל:

נ"ב כמו בתוספתא שם גם בתוספתא איתא משלמין לעבד וליתא שם דמי עין כי ממילא ידעינן שדמי עין משלמין אלא מאי משלמין לעבד אם לא דמי עין בכל זאת לא רציתי לשבש לשון הגמ' כי חביב ולשמחה רבה הוא לנו שהתירו לכתוב תורה שבע"פ וחביב

עלינו שנכתב אף המובן ולא נכתב ברמיזא אבל מעודני לא אכחד כי לא ידעתי לפרשו ע"כ החלפתיו על לשון התוספתא שהתינוקות של בית רבן יודעים להעתיקו על לשון אמם:

דף עד ע"ב רש"י במשנה ד"ה ומת אביו והוא ואחיו יורשו כו' כצ"ל:

דה עה גמ' והתניא אידך אמר לו כו' כצ"ל (יש"ש):

ע"ב גמ' אבל הכא סיועי הוא דקא מסייעי ליה נ"ב מקיים הגי' כן היש"ש ע"ש סי' כ"ז:

דף עו תוס' ד"ה והשתא תורא דראובן כצ"ל נ"ב מובן מדברי תוס':

ש

ע"ב רש"י ד"ה תהי לשון מריח כו' ופריך לרבין אליבא דר' יוחנן נ"ב ע' מהרש"א וע' פני יהושע:

תוס' ד"ה כל העומד ליזרק כזרוק דמי תימא כו' דה"ל התראת ספק נ"ב ע' בתוס' חולין פ' ע"ב ד"ה דכמה מיישב דלא מצי למפרך לר':

אושעיא שם בא"ד ור"ת לא גרס ושני אמאי סופג את הארבעים ופסול נ"ב פי' תיבת ופסול לא גרס ובחולין שם הוא תירוץ שני:

דף עז תוס' ד"ה פרה מטמא. טומאת אוכלין כו' עד סמוך לסה"ד ואין להאריך כאן בזה שלא יתכן לפרש כן כלל כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה זה בנה אב כו' דעביד בנין אב מדכתיב שור שה כשבים ושה עזים נ"ב דברים יד:

בא"ד ונראה לר"א דבנין אב דרבא הוי משה דפסח דכתיב שמות יב שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו כצ"ל:

בא"ד ועוד מאי שנא דנקט רבא כלאים טפי מעגל וחיה שחוטה וטריפה דכל הני כו' כצ"ל:

דף עח תוס' ד"ה שטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כר' יהושע כו' עד סה"ד והכא גרס ר' אלעזר ולא ר' אליעזר נ"ב בעל המאור גורם שפיר הכא ר' אליעזר והוא ר' אליעזר דהתם ע"ש כי פירושו מתקבל על הלב ואף הרמב"ן לא יצא במלחמה נגדו:

ע"ב גמ' הגונב הקיטעת ואת החיגרת כו' נ"ב פי' קיטעת ידה חיגרת רגלה:

רש"י ד"ה אלא לרב עד סה"ד אח"כ צ"ל ד"ה דומיא דטביחה הוי שיור במכירה ואחריו ד"ה ור"ש בן אלעזר לא דריש מידי דהוי בטביחה ומיהו גיזותיה לא הוי שיור דלמיגז קיימי כצ"ל ונ"ב דוק ותשכח כי להמעתיקים או להמדפיסים נתחלף להם זה בזה לאשר שכנים המה וקרובים בלשון:

דה עט גמ' היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור מאי לאו שומר נ"ב הרי"ף מפרש מאי לאו שומר פטור ונראה שמפרש כפי' ראשון של רש"י ואפשר כ"כ שמפרש כהרא"ה שמביא הנ"י דמיירי שהנותן הי' הגנב ופטור וחייב קאי על השומרין וע"ש:
תוס' ד"ה או שהוציאו מרשות בעלים כו' ואין נראה לחלק כלל בין קניית גנב כו' נ"ב והנ"י מחזיק חילוק זה:
ד"ה נתנו לבכורות בנו או לב"ח כו' דהתם אין יודע שהשליח יעבור אבל כאן יודע הוא שיקח כו' נ"ב הנ"י מקשה על זה ומדחה החילוק בין יודע ואינו יודע ויש"ש בסי' ל"ג מדחה דברי הנ"י ומתרץ קושיותיו ע"ש פלאים:
בא"ד אבל ק"ק היכי יליף מה מכירה כו' עד סה"ד נ"ב ע' יש"ש שמתרץ זה הקושיא בטוב טעם בסי' ל"ג:
ד"ה תיקנו משיכה בשומרין או לא כו' ומשני לא גנב שהי' גנב מושכה מבית שומרים נ"ב והנותן הי' הבעה"ב כמו שפרש"י (כן נ"ל):
ע"ב רש"י ד"ה מפני הקדשים כו' שמא יביאו כעדשה מן השרץ כצ"ל נ"ב ע' רש"י ד"ה משום קדשים לקמן פ"ב ע"ב וראיתי יש מגיהים שצ"ל עמם במקום עצם אבל הנ"י מעתיק שמא יביאו כעדשה:
דף פ גמ' וכן מי שנדר ליקח בית בא"י ולוקח אשה אין מחייבין אותו כצ"ל (הרא"ש):
תוס' ד"ה מהו להשהות קבעו מיניה כו' חבל היוצא מן המטה עד ט' טפחים טמא נ"ב וט' כלמטה כי שם איתא עד י' וי' כלמעלה וטהור:
ד"ה דקטיני שקיה כו' ומשום הכי תנן בפ"ח דכלאים מ"ה חולדות הסנאים ר' יוסי אומר ב"ש אומרים מטמא כזית במשא כו' כצ"ל:
ד"ה מכי אתא רב לבבל כו' סמוך לסה"ד וכן כאן לענין בהמה דקה שיש שם רוב ישראל נ"ב כל"א שברש"י:
ע"כ גמ' ונתרא רב או רב אסי נ"ב ע' שיטה מקובצת:
שם בשבת ס"ד אלא כדאמר רבא נ"ב בשבת גם בביצה איתא רב המנונא:
תוס' ד"ה חגב ל"ג גובאי כצ"ל:
ד"ה אומר לנכרי ועושה כו' עד השורה שבסוף העמוד שהרי מת דלא שרי לקבור ע"י נכרי נ"ב בשבת:
דף פא רש"י ד"ה לאחורי הגדר כו' ואע"פ שפורץ את הגדר סה"ד נ"ב לקמן מוקי לה אפילו בשבת וקשה הא הוי סותר ותירץ היש"ש דמיירי בנטילת צרור בעלמא מגדר עבה ע"ש סי' מ' תקנה ז':

תוס' המשך מעמוד ב' הקודם ריש העמוד כאן כש"כ מילה דשרי ע"י נכרי איסורא דאורייתא בשבת כדפי' בהלכות גדולות שרי נמי ע"י ישראל כו' כצ"ל:
שם בסמוך דמן הדין הוה לי' למישרי לקבור מת בשבת נ"ב פי' ע"י נכרי:
בא"ד ופריך והאמר רבא מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל נ"ב אפילו בי"ט שני של ר"ה מה שאין כן בביצה כו' כצ"ל:
ד"ה אין מחייבין אותו לעקור כו' וקשה לפירושו דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנחתו ועוד כו' כצ"ל:
ע"כ גמ' וקוצץ סוכו של חבירו להציל נחיל שלו ונותן לו דמי סוכו כצ"ל כדאיתא לקמן קי"ד וכן מעתיק הערוך ערך סך ג':
רש"י ד"ה מפנהו אלמא לא קנה מקומו כו' נ"ב דברי רש"י ז"ל קשי הבנה דניחא לי' אם לא קנה מקומו והדעת נותן אם לא קנה מקומו איך קנה מן הצדדין ולמה לא מצו לעכב אבל בעירובין פרש"י ז"ל פשוט וטוב וז"ל ד"ה מפנהו ואי סלקא דעתך קנה מקומו היכי מצי למשקליה מהתם ע"כ:
תוס' ד"ה אין לך כל שבט ושבט מישראל ובפ' יש נוחלין גבי חלוקת העולם הבא נ"ב ר"ל לעתיד לבא גרסי' אין לך כל אחד ואחד מישראל כן נראה לר"ת נ"ב ע"ש תוס' ד"ה העולם הזה ד"ה ונוטל דמי יינו מתוך דובשו של חבירו כו' וכן משמע דבתר הך דלא יקוץ כו' כצ"ל כן נראה מרש"ל:
דף פב תוס' ד"ה כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה וא"ת כו' דתניא בסדר עולם נמצא עלה בז' בסיון כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' היה הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים כצ"ל נ"ב כמו בסוטה ובמנחות:
שם מעשה שבא עומר מגנות הצריפים כו' כצ"ל ונ"ב כן איתא במנחות וכן מוכח שם מגמ' אתא וכו' אותיב ידי' אאיגרא אך תוס' מעתיק הכא אגינה אבל במשנה סד:
וכן במשניות באותו פרק הגי' מגגות:
דה פג תוס' ד"ה לשון סורסי כו' כדאמר (בראשית רבה פ' עד) כצ"ל:
בא"ד בנביאים דכתיב כדנה תאמרון להום ירמיה י' כצ"ל:

פרק שמיני

ע"ב גמ' מה הכאה האמורה בבהמה לתשלומין אף הכאה האמורה באדם לתשלומין ומאי אם נפשך לומר כו' כצ"ל נ"ב ואשר בינתים מוחקים בעלי תוס' יישר ורשמתי לי זאת שלא אשכח כשאבוא בעז"ה להגמרא כאן כי עתה רבות יגעתי:
דף פד גמ' רגל ברגל נמי הכי הוא נ"ב כמו אין הכי נמי הכי הוא פי' הכי הוא כדכתיב רגל ברגל ממש בתמי':

ע"ב גמ' אדם באדם דממונא הוא נעביד שליחותייהו נ"ב וה"ה אדם בשור:
שם אדם באדם דלא שכיחא נ"ב וכש"כ אדם בשור דלא שכיחא כמו שכתב רש"י ד"ה מאי איריא שור דאזיק אדם:
שם רבי אומר כויה נאמרה תחלה נ"ב שמות כא:
רש"י ד"ה צער שלא במקום נזק כמתני' על צפורנו דלא אפחתיה נ"ב לשון דלא אפחתי' מוקשה הא נזק דהכא היינו חבורה שאין בו פחת ממון ונ"ל דצ"ל בלא חבורה וכן לשון הגמ' ורש"י מכאן והלאה במקום נזק היינו במקום חבורה שלא במקום נזק היינו שלא עשה חבורה אבל הכל באופן דלא אפחתיה וע' לעיל דף כ"ו ע"ב תוס' ד"ה האי מיבעיא ליה:
דה מה גמ' א"ל אסיא רחיקא עינא עוירא נ"ב פי' תוחלת ממושכה הוא כליון עינים (מצאתי):
רש"י ד"ה רבי סבר אין דנין כו' עד סה"ד אלא כשיש חבורה דאין דנין ומתני' רבי היא כצ"ל (רש"ל):
ע"כ רש"י ד"ה קיטע את ידו ולא אמדוהו כו' סה"ד ואחרי כן שיבר את רגלו שנתרפא כצ"ל:
דה פז ע"ב רש"י ד"ה סחר סבב ואכול כו' נ"ב לשון ראשון פי' סחר כמו תרגום וישבו לאכל לחם ואסחרו למיכל לחמא ופי' סחר תסוב על שלחן ואכול שיחזר על הפתחים וימצא בעה"ב שיסוב אותו על שלחנו נמצא קאי סחר על השלחן (והוא ערך סחר ב' בערוך) והלישנא אחרינא סחר לשון סוחר שמחזר על הפתחים כן העני מסבב על הפתחים לבקש פריסת לחם וקאי סחר על הפתחים שאומר לו סבב על הפתחים ואכול (והוא ערך סחר א' בערוך):
תוס' ד"ה וקתני ולא עוד אלא אחרים כו' אלא משבת ולא משאר דברים דבכל מקום מעשה ידים תחת מזונות דגבי אשה ועבד עברי וכנעני ובתו מזכיר בכל מקום עשה עמי ואיני זנך כו' כצ"ל:
דף פח גמ' א"ר יוסי בר חנינא שפצעה בפניה דאפחתה מכספא כצ"ל (רש"ל):
שם פיסקא חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה וכו' כצ"ל:
דף צ גמ' ר"מ אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו נ"ב וכתיב ומת תחת ידו יהי' פי' תחת ידו כשהוא ברשותו הכתוב מדבר וע"ז קאי גם אך אם יום או יומים:

שם במשנה העביר טליתו ממנו פרע ראש האשה נותן לו ארבע מאות זוז נ"ב על פרע ראש האשה לא שייך נותן לו ע"כ הגי' שבמשניות יפה שאין שם תיבת לו רק נותן ארבע וכו':
תוס' ד"ה כמאן אזלא הא דאמר אמימר כו' גבי שיחרור עבדו המיוחד לו סה"ד נ"ב ע' ב"ב נ' ע"ב תוס' ד"ה רא"א:
תוס' ד"ה איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג כו' להיות מותר בבת חורין סה"ד נ"ב ע' ג"כ שם:
ע"כ תוס' ד"ה כגון שראוה בלילה כו' ועל טעם זה קשה להר"י דאורליינש דאלא מעתה עדים הקרובים לדיינים לא יעידו בפניהם דה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה כו' נ"ב דלא יקבלו הזמה עליהם הר"נ מביא מהירושלמי שאם הדיינים קרובים לעדים אינם כשרים לדון וע' מה שכתבתי ב"ה כתובות דף פה אשר שם הוכחתי מהגמ' שכן הוא אשר קרוב לדיין פסול לעדות:
דף צא ע"ב רש"י ד"ה מכל דבר המסגף עצמו בתענית נ"ב כן מסיים הגמ' בנדרים מכאן כל היושב בתענית נקרא חוטא אבל כאן מביא הגמ' ר"א הקפר שאוסר לחבל בעצמו יהי' פי' מכל דבר יהי' מה שיהי' שמביא האדם על עצמו ומצער מזה נקרא חוטא והק"ו מיין הוא שציער עצמו במניעת מעדנים ק"ו שמצער עצמו ממש:
תוס' ד"ה וחייבו רבן גמליאל ליתן י' זהובים כו' ואין נראה לר"י טעם זה דאם כן למה חייבו ר"ג עשרה זהובים נ"ב ע' חולין שם בתוס' ד"ה וחייבו:

פרק תשיעי

דה צג ע"ב מתני' רחל טעונה וגזזה משלם כו' נ"ב תוס' על זה דף צה ע"א: תוס' ד"ה טוואו וארגו וא"ת דכי ה"ג מפרש בסוף מכילתין נ"ב וע"ש רש"י ד"ה תיכי וצ"ל דאו או קתני גזזו וטוואו או גזזו וארגו:
גמ' ראשון ראשון וארגו נ"ב גם האי וארגו פי' תיכי:
עין משפט אות ז' ציון ח מיי' פ"ב וכו' וע"ש סה"ד נ"ב וע' גם בלחם משנה שם וביאור הגר"א בש"ע שם:
דה צה תוס' ד"ה חמשה גובין מן המחוררים וכו' עד סה"ד נ"ב ע' מהר"מ שיף בבא מציעא דף י"ד ע"א על תוס' ד"ה שיעבוד בסה"ד התם איירי כו' אשר טוב לפשט תוס' כאן:
ע"ב תוס' ד"ה לר"ש כי מסלק לא בעי כו' עד סה"ד וע"ז כתב הב"ח באשר"י בהיפך נ"ב טח עיני מראות היפך כי הלא תוס' אומר דגזלן שקיל מגופי' אפשר לומר שגזלן נותן לנגזל עבור חלקו שיש לו כשעת הגזילה מעות וכן אומר הרא"ש ע"ש ומה יפה ומה נעים הי' לגרוס בתוס' בסה"ד פשיטא דגופא שקיל:

דף צו אשפי (זיכר שטעללען) אדכי אמרין (ריין מאכען):
דף צז רב יוסף בר חמא תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו ד זוזי ועבדי בהו מלאכה א"ל רבא בריה כצ"ל כדאיתא התם בב"מ:
ע"ב רש"י ד"ה כוזביות נ"ב וכוזביות וירושלמיות לא נפקי כלל צ"ל בסה"ד אחר ל"א בתוספתא מפורש כל"א של רש"י. ששני מטבעות הן כוזביות לבד ירושלמיות לבד וז"ל שם כיצד היו לו מעות כוזביות וממעות ירושלמיות אין מחללין עליהן אבל שם כוזביות למה נקרא מפרש שם כלישנא קמא של רש"י שמכנה שם למעות כוזביות מטבע מריד על שם כוזבי שמרד:
ד"ה מקפידות זו על זו יתר מדאי דבחשי ובדקי הלכך מסוכנות הן הסה"ד ואח"כ מתחיל דיבור בפ"ע של בבל כן הוא דעת רש"ש דלא כרש"ל שהוא אומר שד"א כולו וקשה הלא מקפידות זע"ז הוא לתרץ למה אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל הלא סופו למיסק ויהיה מטבע ירושלמית בירושלים ומה זה מסיים רש"י מסוכנות הן של בבל במלכות ירושלים של בבל מאי בעי הכא ע"כ טוב לומר כרש"ש שהן סה"ד וקאי על של כאן בבבל לפי שמקפידות דבחשי ובדקי ע"כ ירושלמית בבבל אין מטבע היוצאת ואח"כ מתחיל הדיבור של בבל קאי על של בבל והן בבבל והוא המשך לד"ה למאי חזי והכי פירושו כיון דסופו למיסק יהיה מעות של בבל בירושלים למאי חזי כיון דמקפדת ובחשי טפי לא מצי לאמטינהו אבל לענ"ד גם רש"ל כוון לזה אך הרש"ל עושה אתנחת דבחשי ובדקי ועד כאן לפרש ולתרץ שלפיכך אין מחללין על של כאן והן בבבל ואח"ז מפרש והלכך כמו השתא דאתית להכי קשה למה מחללין על של בבל בבבל כיון דאמטינהו לירושלים מסוכנות הן למאי חזי:
ד"ה כי תרטיא סלע גדול כמדה מחזקת רובע כצ"ל ונ"ב כן איתא ברש"י על הרי"ף והנ"י מוסיף לפרש סלע גדול רחב כמדה וכו':
דף צח גמ' כיצד היו לו מעות בקסטרא כו' נ"ב תוספתא דמע"ש פ"ק:
שם ואמר רבה השורף שטרו של חבירו פטור נ"ב כשהמזיק אינו מאמין להניזק ששטר מקוים היה ושכך וכך היה כתוב בו אז פוטר הרמב"ם:
תוס' ד"ה וה"מ דאדיי אדויי כו' וא"ת דבסוף שילוח הקן משמע כו' נ"ב ע' יש"ש חולין פי"ב סי' ט':
ע"ב גמ' הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא לצלמי נ"ב וכן פוסק הרמב"ם כשמודה המזיק ששטר מקוים הוא וכך וכך היה כתוב בו חייב לשלם:
במתני' שידה (וויגעלע) תיבה (קעסטיל) ומגדל (אלמער):

רש"י ד"ה שידה ארגז של עגלה העשויה למרכב נשים נ"ב שבת מד ע"ב פרש"י למרכב אנשים ונשים:

גמ' ריש העמוד ליכתבו לי' שטרא אחרינא כן הוא ברי"ף ורא"ש:

דף צט גמ' אמר רב מרי בריה דרב כהנא בגרדא דסרבלא נ"ב ע' ערוך ערך גרד א' מפרש כל המימרא וגם ע' פרש"י בב"מ:

ע"ב גמ' תני חדא אומן פטור הדיוט חייב נ"ב רש"י על הרי"ף מפרש הדיוט חיוב דהוי כנושא שכר שמזה שמביאים אליו לראות מטבעות נעשה בקי לידע ולהכיר הטובים והרעים ובהאי טובת הנאה נעשה כנושא שכר:

תוס' ד"ה אימא מפני שהוא נושא שכר כו' כדפרישית בריש המניח דף כ"ז נ"ב בתו' ד"ה ושמואל:

דף ק ע"ב תוס' ד"ה אם השבח יתר על היציאה הרוצה לעמוד על טוב פירוש דברי התוס' יעיין בהרא"ש שמבאר דבריהם בארוכה:

דף קב ע"ב גמ' אלא אמר רבי אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להן כסות לאשתו ובניו מעיקרא כצ"ל:

דה קג תוס' ד"ה התם אמנה הוא פי' בקונט' כו' אלא דווקא פירות דומיא דההיא דברייתא יין דמי חטים וכן שמן דמי יין וכן יין דמי שמן דלא מחזי כריבית כצ"ל:

דף קד ע"ב גמ' אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כצ"ל נ"ב בכל המקומות שמראה מסורת הש"ס וכן ברי"ף איתא בר אחא:

תוס' ד"ה הרי אמרו חבית שניקבה וסתמוה שמרים כו' אין טומאה נכנסת דרך נקביו עד שיפחת רובו דמוכח במסכת כלים כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה בה ולא במוצאה אי הוי מסהידו לי' ראיתיה שנמצא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה כאן שהודה כאן שבאו עדים כו' ובעדים לא שייך אלא חיוב אונסין ומיהו תימא כו' כצ"ל:

דף קו ע"ב תוס' ד"ה אבל אכלו כשהוא גדול מאי הכי נמי דמשלם כו' יהא נאמן במיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך כשהיית קטן כו' כצ"ל:

דף קז ע"ב תוס' ד"ה כגון שטוען טענת גנב וחזר וטען טענת אבד כו' ואומר מה שנשבעתי שנגנב לא כי אלא אבד נ"ב ואין זה הודאה כי הודאה נקרא שהודה שבשעת שבועה היה אצלו אבל הכא עומד בדיבורו שלא היה אצלו אך שתחלה סבר שנגנב ועתה נתודע לו שנאבד ואח"כ באו עדים דכשנשבע היתה אצלו:

דף קח רבא אמר שמי שהפקדון אצלו כו' גבי ההוא גברא דאפקיד כיפי גבי חבריה קאמר רבא שפיר עבד דל אהדר לי הכא אטרחיה כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה הרי זה משלם קרן וחומש לבניו של אביו או לאחיו של אביו נ"ב למה לא תנא או לבנותיו של אביו אם אין לו בנים שהבנות קודמין לאחי אביהם ואפשר לבניו תרתי משמע בנים ובנות וכן מה שכתב אם אין לו בנים (קינדר):

דה קט ע"ב רש"י כשהוא אומר מלבד איל הכפורים משמע למי שזה נותן זה נותן נ"ב כמו שנותן האיל לאותו משמר שבשעת נתינת האיל כן הכסף נותן לאותו משמר שבשעת נתינת הכסף ד"ה והכתיב ואיש את קדשיו וגו' כו' והכא נמי האי איל אשם קרבנו דכהן הוא וזכי ביה כצ"ל:

שם בא"ד גזל נמי דידיה הוא כדאמרינן מלבד איל הכפורים למי שזה ניתן זה ניתן נ"ב ע' יש"ש שמקשה ע"ז ממשנה דלקמן נתן הכסף ליהו ריב ואשם לידעיה יצא ומהרש"א במהדורא בתרא מתרץ דרש"י לכתחלה קאמר ובמשנה דלקמן קתני יצא משמע רק בדיעבד:

דף קי ע"ב רש"י ד"ה ולוג שמן של מצורע מה שנשאר בלוג מיציקה לכף השמאלית של כהן נאכל לכהנים כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה וגזל הגר כו' ה"נ אם החזירו בגבולין לא יצא כדין אשם נ"ב ע' יש"ש סי' ס"ז:

דף קיא גמ' אמר ליה אנא מאשר יכפר בו נפקא ליה טרם ראיתי פרש"י ז"ל למדתי אנא מאשר יכפר בו נפקא ליה שבאיל הכפורים יכפר לו וזאת לא יוכל להיות כי אם שכבר השיב הגזילה אבל יביא האיל בעוד לא השיב הגזילה עדיין לא כיפר האיל כלל כי איך יכופר בעוד הגזילה בידו ע"כ מוכח שמשיב הגזילה קודם שמביא האיל וכשמביא האיל אחר השבת הגזילה הוא תשובה שלמה ויהי' לו כפרה שלמה ויקוים בו שפיר איל הכפורים אשה יכפר בו. אחרי דברי אלו ראיתי אשר הרמב"ם בפי' המשנה מפרש כן ותודות לאל עליון שכוונתי להאי גברא קדמון:

פרק עשירי

ע"ב הצגתי לפני היוצא מהסוגיא אשר הבנתי מבעל המאור גזילה קיימת דברי הכל לחיוב

לפני יאוש (אין גזילה קיימת) לר"ח ורבא לחיוב לרב"ח לפטור (גזילה קיימת) לאחר יאוש (אין גזילה קיימת דברי הכל לפטור מזה בנקל להבין כל הסוגיא:

דף קיב אמר רבא הכי קאמר גדולים שאמרו יודעים אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין נ"ב בהגהות ריי"ע ז"ל פירושא הוא ולא הגהה וה"ק אין אנו יודעים בתמיה כלומר וכי אין אנו יודעים ע"כ ושמחתי בזה כי בעז"ה שגם אני בענ"ד רציתי לומר כן ברוך החונן לאדם דעת כי טוב ונאה לומר כן אשר לא שיבש רבא הברייתא רק מפרשה שהוא בלשון תמיהא אך משכתי את ידי לרשום זאת כי מה אעשה

עם רב פפא אשר אומר כ"כ בזה"ל הכי קאמר הניח לפניהם ועדיין לא אכלם ויגעתי למצוא כ"כ בדברי ר"פ שיהיה בדרך פירוש ולא מצאתי ע"כ חדלתי מכתוב ואמרתי כשם שמקבלין שכר על הדרישה וכו':

רש"י ד"ה משום דאין יודעין פטורין בתמיה הואיל ויודעים שבגזילה באה לידו ברי ושמא הוא וברי עדיף כצ"ל:

ע"ב תהי בה ר' יוחנן וכו' מקבלין עדים שלא בפני בעל דין קיבלה מיניה ר' יוסי בר חנינא כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולים נ"ב פירושו וחלוקי דינים שבהאי מימרא עיין בשלטי הגבורים באריכות:

שם ואי אמר נקיטו לי זמנא עד דמייתינא (פי' אי אמר אחר שנתקיים השטר) סהדי ומורענא לי' לשטרא נקטינן לי' אי אתא (פי' בזימנא דנקטי לי' ב"ד) אתא אי לא אתא נטרינן לי' בה"ב אי לא אתא כתבינן פתיחא (פי' שטרא דשמתא על שאינו פורע החוב ואע"ג דלא כתבינן אדרכתא תוך תשעים יום מ"מ משמתינן ליה על שהחציף פניו שלא בא לפני ב"ד. נ"י) עלויה תשעין יומין תלתין קמאי לא נחתינן לנכסיה דאמרינן כצ"ל רי"ף וכן השני וכן השלישי במקום דאמר דאמרינן:

דה קיג מתני' אין פורטין לא מתיבת המוכסין נ"ב הרמב"ם מפרש בפסקיו מפני שאסור ליהנות מהם ומי שיש לו סלעים וצריך לפרוטות נהנה מהחילוף וע' בשלטי גבורים באריכות טוב לפשט הגמ' ולא מכיס של גבאין נ"ב הרמב"ם מפרש בפירושו גבאי צדקה מפני החשד מי שיראה שנותן לאחד מכיס של צדקה פרוטות ולא יראה שקיבל סלע יחשדהו להגבאי שפורע חובותיו מכיס הצדקה ובזה מדויק שפיר שמקשי הגמ' רק על מוכסין והאמר שמואל וכו' ולא על גבאין:

שם גמ' מתני' דלא כר"ע דתניא אסור להבריח את המכס נ"ב פי' בכלאים ע' רא"ש:

ע"ב רב אשי הוי קאזיל באורתא חזי שיבשא דגופנא בפרדיסא (דתלו לבר מן פרדיסא רי"ף):

ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ בבול ארעא פי' יבול הארץ (רי"ף ורא"ש גרסי כן):

דף קיד ע"ב רש"י ד"ה מאי וכן פשיטא דקני ביאוש דמ"ש נחיל מכסות נ"ב מאי דתופס רש"י כסות אף שאין נזכר בהך סיפא המציל מה זה אשר הציל נלע"ד על שניסמך וכן נחיל להמציל מן הליסטין ומן הסתם מציל מן הליסטין הוא כסות כמו שמצייר ברישא אצל מוכסין חמור ואצל ליסטים כסות הרי שדרכן של ליסטין ליקח כסות והמציל מציל ממנו הכסות ע"כ תופס רש"י דמ"ש נחיל מכסות תוס' ד"ה המכיר כליו וספריו ביד אחר

כו' ולא מיבעיא מגנבים נכרים דלא מייאש נ"ב פי' שיודע ברור שנכרי גנבו ולא ישראל אבל אינו יודע מי הוא הנכרי שגנב אינו מייאש סבר אשכחיניה:
בהגהת הב"ח ע' רשב"ם ב"ב ד' נ"ד ע"ב ד"ה מאי וכן:
דף קטו ע"ב רש"י ד"ה בעקל עקל הוא המקיפין בו כלים אשר בה דבר לח ואיידי דמיירי בכדו של דבש פרש"י בעקל דדובשא שמכסין ומקיפין בו דבש והוא סה"ד ואח"כ מתחיל דיבור בפ"ע ד"ה כרוך עליה פרש"י חבית של דבש קשורה בעקל וכו' וכן הוא ברש"י בריף ובנ"י כרוך עליה דיבור בפ"ע:
דף קטז תוס' ד"ה הכרעה שלישית כו' דתנאי קמא לא גילו בדעתם דשייך לפלוגי בין תרומה וקדשים לנזיר ועושה פסח כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' ואם אמר תנו לי ואני אשמור פי' תנו לי המעות אינני צריך לחמור ובכל זאת אעשה המוטל עלי ואשמור ורש"י גורס תנו לי ואני לוקח פי' תנו לי המעות ולוקח אני בעצמי ולא ניחא לי' ליש"ש גי' רש"י כי לפי גי' ופירושו אין מקום לפשיטא דפריך הגמ' דלמא הא גופא קמ"ל דחיישינן שמא לא יקח ע"כ מאשר ומקיים גי' הריף דגורס כמו לפנינו בגמ' ומפרש שאינו רוצה ליקח כלל חמור אחר ושפיר פריך פשיטא:
שם קמ"ל שאני נטירותא דחד מנטירותא דתרי כצ"ל:
שם לא צריכא דאחוי אחויי לישנא אחרינא הב"ע כגון דאנסוה ואמרי לי' אחוי ארעאתך (גי' הריף) ואחוי ההוא בהדייהו נ"ב ללשון ראשון רישא מיירי שהשדה כבר הי' גזול תחת יד הגזלן והסיפא מחמת הגזלן מיירי שעתה נעשה גזלן על זאת השדה במאי דאחוי כמו שפרש"י שלא גזלה הוא עצמו וללשון אחרון הסיפא כרישא שגזל השדה כבר ואח"כ אחוי על השדה הגזול בתוך שאר שדותיו ע"כ מעתיק הריף רק הלישנא אחרינא וכן הרא"ש כמוהו:
רש"י ד"ה ולא ישנו ממנהג החמרים שאם נהגו לתייר לפי ממון או לגייס לפי נפשות עושין כצ"ל רש"י בריף וישש בשם רש"י:
ד"ה אמר פליג ומעכב לחלקו כו' כצ"ל רש"י בריף נ"ב והנ"י מעתיק ומעכב לעצמו מה שיציל אבל הרא"ש מדייק דווקא חלקו מעכב והמותר לשיירא אך מחלק בין יכולין להציל בין אין יכולים ע"ש וכן פוסק הרמ"א ומראה הגר"א לרש"י זאת ח"מ קפ"א:
דף קיז ע"ב גמ' ההוא גברא דאקדים ואסיק חמרא למברא קמי דסליקו אינשי במברא וגי' רש"י ההוא גברא דאסיק חמרא למברא דסליקו אינשי וכן הוא ברא"ש ולענ"ד נכון כי אם היה מקדים ומכניס החמור בעוד דלא הוו אינשי אמאי קרי לי' רבה רודף:

רש"י ד"ה ואי לא הואיל וחליף כו' אתו לקמיה דר"א אמר לי' בר איניש דאמיה מבשרא לי' ואנתתיה שרה דאבוה מוקרא לי' כו' נ"ב ע' פירושו בח"א:
תוס' ד"ה דלכון אמרי דלהון היא כו' גבי ההיא דא"ר יוחנן דילכון אמרי הואיל וקנאתו ליפסל בו לכהונה שלתלמידיו כו' כצ"ל (כדאיתא התם):
דה קיח גמ' אתמר נמי אמר ר"ח בר אבא אר"י האומר לחבירו כו' נ"ב אע"פ שהאי אתמר נמי חולק על רב הונא ורב יהודה שהם מחייבים אותו באיני יורע מ"מ מביא ראי' דמצינו חיוב לצאת ידי המים כגון לרב נחמן ור' יוחנן באיני יודע אם חייב לך והיכא דתבע ליה וממילא לרב הונא ורב יהודה בלא קתבע לי' ואיני יודע אם החזרתי (יש"ש) והיינו הך שפרש"י אך האריך ומובן יותר וגם מסיים עוד ומשמע היכא דלא תבע לי' ואמר איני יודע אם חייב לך דאפילו לצאת ידי שמים אינו צריך:
שם ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה כו' כצ"ל כמו בכולהו (רי"ף):
רש"י ד"ה אי בעינא לאהדוריה ניהלך עד סה"ד נ"ב לפרש"י דהאי אי בעינא הוא סיום דברי הלוה ואשמועינן דאע"ג דלאו תנאי גמור דוחק מעט דהא כ"כ נראה פשיטא כיון דאמר הלוה או הנפקד אי בעינא הלא נראה כתנאי גמור ויכול לכוף את המלוה או המפקיד שיקבלו במדבר אבל הרא"ש אינו מעתיק רק אנא למדבר נמי בעינא למיפק כך השיב הלוה או הנפקד ומזה דייקי האחרונים דהאי אי בעינא להרא"ש מסיים הגמ' דהוה כאלו אמר אי בעינא ושפיר רבותא קמ"ל וחדושי א"ש מביא בשם מהר"ם הגי' כן בגמ' דהכי קאמר לי' אי בעינא וכו':
תוס' ד"ה רב נחמן ור' יוחנן אמרי פטור כו' רק שהוא לא היה רוצה לדון כן והיכא דמודה כו' כצ"ל:
בא"ד בסמוך והיה יכול לכפור בשעה שטען פרעתי ואמר כו' כצ"ל:
ד"ה שלא לדעת מנין נמי לא צריך כו' אלא יש לפרש הכל צריכין דעת בעלים היכא דהוי לדעת חוץ מהשבת אבידה נ"ב ור"א קורא למנין כ"כ דעת בעלים כך צריכין אנו לומר עתה לדעת תוס' וכמו שפרש"י ד"ה ומנו את הצאן:
ע"ב מתני' ולוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום נ"ב פי' לוקחין מכל מקום מכל אדם אבל אמרו להטמין גם ביצים ותרנגולין אסור (יש"ש):
תוס' ד"ה חמש מיבעיא כו' עד סה"ד נ"ב לא מצאתי שם אפילו תיבה אחת שנוגע לכאן ואין שום דמיון לשם כי שם מדבר על מספר המיעוט מיבעיא כמו השתא חמש ארבעה מיבעיא השתא חמשים ארבעים מיבעיא השתא ג' שתים מיבעיא והכא פריך על מספר

המרובה השתא ארבעה חמשה מבעיא וגם מה שמתרץ שם לא שייך הכא כלל ודבריהם נפלאים בעיני הטוחות כי לא קשה מהכא כלל ע"כ לא יזכירו שם בתוס':
סליקא לה מסכתא בבא קמא בעזרת דיהיב חיא וקימא:

מסכת בבא מציעא

פרק ראשון

דף ב גמ' ומה התם דאיכא דררא דממונא למר (פי' אדון השור) ואיכא דררא דממונא למר (פי' לאדון העיבור):
תוס' ד"ה ומה התם דאיכא דררא דממונא כו' גבי ארבא דאיכא למימר דתרווייהו הוא ואין חולקים כו' נ"ב בער אנכי ולא אדע כלל קושיית תוס' כי שם בב"ב מימרא דרב נחמן על זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי ופי' רשב"ם בין בספינה בין בקרקע ותוס' מפרשים כ"כ כרשב"ם מדאמרו גבי ארבא דאמר רב נחמן הלא מפרשים זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי מיירי בארבא איידי דלעיל מיניה איירי בארבא ועל זה אומר וכו' אמר רב נחמן כל דאלים ופריך הגמ' מהמחליף פרה בחמור ומשני התם אצל המחליף להאי אית לי' דררא דממונא ולהא אית לי' דררא דממונא הכא בארבא או שדה זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אי דמר לא דמר ואי דמר לא דמר אב הרחמן תן בלבנו להבין ולהשכיל:
דף ך רש"י ד"ה שכן שבועה גוררת שבועה עד לא חייבו אלא שבועה על מה שהעיד כו' כצ"ל:
ד"ה פיו יוכיח נ"ב קאי על פיו יוכיח השני:
ד"ה ללוה לית לי' סהדי כו' עליה סה"ד נ"ב האי עליה קאי על ל"ל סהדי כאומר באינך חמשים שאינו חייב לו לית לי' סהדי עליה. ד"ה והילך לא הוצאתים כו' נ"ב ע' הגהות הב"ח על הגהות הרא"ש בזה:
דף ה תוס' ד"ה ונימא שבועה שכולה שלי לרבנן דבן ננס נ"ב שבועות ד' מ"ה
דף ו ע"ב תוס' ד"ה קפץ כולן פטורין כו' ובריה נמי לא הוי כדפרישית בחולין כו' כצ"ל:
דה ץ גמ' דא"ל מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי נ"ב וכל זה בתפוסי בכרכשתא אבל בשהם אדוקים בו מי שידו מגעת את הזהב הוא נטלו כנ"ל וברור וכן כתבו תוס' שאם היה ביד אחד יותר ממחצה נוטלו ה"ה נמי אם בו זהב נוטלו ב"ה כי כוונתי לכתוב כדברי הרי"ף כי בעמדי בגמ' כתבתי דברי ובבואי להרי"ף מצאתי שם דברי מפורשים אות באות:
רש"י ד"ה ומשיחה וראש המשיחה שהגט קשור בו בידו כצ"ל. נ"ב ע' רש"י גיטין:

תוס' ד"ה אם יכול לנתקו נראה כו' ור"ת נמי פירש כו' ר"מ מוחק נמי נ"ב ע' מהר"מ שיף שאינו מוכרח למחוק ול"נ נמי באופן אחר שאין נחוץ למוחקו שתוס' מפרש אופן הנתינה בלא פתיחה וקפיצה וע"ז כתבו ור"ת נמי פירש שמסכים ר"ת על פי' תוס' ונמי מפרש עוד אופן אחר אם הגט כבד כו' שכ"כ יכול להיות בלא פתיחה וקפיצה:

ע"ב גמ' רבינא אמר לעולם איפוך קמייתא נ"ב לכאורה האי קמייתא מיותר הלא הסתם גמ' מתרץ איפוך נפל ליד דיין כו' ולא אמרו איפוך קמייתא ולא אמורא הזכיר להפוך בתרייתא והי' די לרבינא לומר לעולם איפוך ונלע"ד דרבינא מרמז בזה שהיה כ"כ יכול לומר לפי סברתו דטעמא דרבנן הכא דחיישו לשתי כתובות איפוך בתרייתא וטעמא דר' יוסי דחייש לשחי כתובות אך מה ירויח בזה שישנה מההוי אמינא דגמ' שרצו להפוך קמייתא ויהפוך בתרייתא ע"כ אומר רבינא שנוכל לעמוד כהוי אמינא דסתם גמרא לעולם איפוך קמייתא וטעמא דרבנן דחיישינן לשתי כתובות ובזה מדויק כ"כ דברי תוס' ד"ה דחיישינן לשתי כתובות ובלאו איפוך לא מצי לאוקמי ואינם מזכירים תיבת קמייתא ולומר איפוך קמייתא לא מצי לאוקמי כי באמת הוי מצי לאוקמי בלא איפוך קמייתא רק באיפוך בתרייתא ור' יוסי חייש לשתי כתובות אך מה ירויח בזה אם לא יהפוך קמייתא ויהפוך בתרייתא אבל הי' מצי לאוקי בלא איפוך כלל לא היה מוקים באיפוך ע"כ הראה תוס' לדעת שבלאו איפוך כלל לא הוי מצי לאוקמי דרבי יוסי חייש לשתי כתובות דא"כ כו' (המהר"מ שיף העיר אותי על זה):

דף ט תוס' ד"ה הואיל ויפול לנתקו ולהביאו אצלי תימא כו' שהרי קצת מפריחים למעלה לכך קני סה"ד נ"ב ע' יש"ש חולין פרק יב סי' ט:

ע"ב רש"י ד"ה והלכתא האי דפשיטא לי' דכי אמר לי' קני בהמה וקני כלים קני בכפותה היא דפשיטא לי' כו' נ"ב פי' לאחר שעקרה ידה ורגלה ונקנית לו הבהמה במשיכה כפתה ונקנו לו כלים בתורת חצר כמו שפרש"י לעיל ד"ה וכי תימא כשעמדה, בנ"י ראיתי פי' אחר ומפני שלא הבנתיו לא העתקתיו:

דף י ע"ב גמ' דתנן נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם רב סמא אמר נ"ב הרא"ש גורס רב סמא בר רקתא קמי' דרבינא משמי' דרב אויא אמר וע"כ הלכתא כרב סמא דכיון דאמרה קמי' דרבינא משמי' דרב אויא ושתק רבינא וקבלה ש"מ דהדר בי' ממאי דהוה אמר איהו ולא משכחת שליח לדבר עבירה אלא חצר ע"כ:

שם והתניא ידה אין לי אלא ידה נ"ב לשון רבינו חננאל והתניא וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה בידה אין לי אלא בידה ממש גגה חצירה וקרפיפה מנין שהנותן בהם כנותנו

בידה הוא ת"ל ונתן מכל מקום ע"כ ובזה נקל להבין דברי תוס' ואי משום שליחות והוא דלא כפרש"י:
דף רא גמ' ואכתי מיבעי ליה לכדתנן שלפניו אין שכחה שלאחריו יש שכחה נ"ב ע"ש במשנה ובהרע"ב ותבין מה הוא לפניו ומה הוא לאחריו רק שהרע"ב מפרש בשכחת עמרים ורש"י כאן מפרש בשכחת קמה והכל אחד:
המהר"ם שיף מפרש פי' רש"י מן ד"ה אלא לאו הכי קאמר עד ד"ה וממאי:
ע"ב רש"י ד"ה והוא שרץ אחריהן הצבי מהלך והגוזלות מדדין דמתניתין דקתני זכתה לו שדהו כו' כצ"ל:
ד"ה אלא אמר רב אשי לא תתלי כו' ואי לא לאו ידה הוא ולא שלוחה הוא כו' כצ"ל:
דף יב גמ' אמר שמואל מפני מה אמרו כו' נ"ב אלף בינה מהר"ם שיף והביאור:
רש"י ד"ה מציאת עבדו ושפחתו הכנענים שהרי גופן קנוי לו כצ"ל:
(הרע"ב רש"י ברי"ף נ"י):
ע"ב תוס' ד"ה כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו כו' כמו באשרתא דדייני דאם כתבו קודם דניחוו סהדי אחתימת ידייהו פסולה כו' כצ"ל נ"ב כן איתא התם:
דף יג גמ' דהא אמרת כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן א"ל רב אסי נ"ב פירושו אמר להו רב אסי כי משיב דבר לבני הישיבה:
רש"י ד"ה הני מילי היכי דמטי שטר לידיה כו' והם כתבו בתוכו ניסן שהוא ר"ה לשטרות נ"ב מדייק רש"י לסיים שהוא ר"ה לשטרות ובשנה אחת למלך היה ואם לא הי' ניסן ר"ה לא הי' מוכח מתוכו שהוא מוקדם אבל כיון שניסן ר"ה מוכח דמוקדם הוא ע' תוס':
הגהה על הגהה גי' רש"א בין כסליו לתמוז שלפניו נ"ב לפי הגי' שלפנינו אין צריך שום תיקון ולרש"א היה גי' אחרת:
דף יד תוס' ד"ה עד שלא החזיק בה כו' אבל שור נגחן כיון דאייקר כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה מכי דייש אמצרי מתקן כו' נ"ב ע' תוס' ד"ה משהחזיק ב"ק ט וכאן מעל"ד ד"ה עד שלא החזיק:
דף טו רש"י ד"ה ואשפי אשקיט ודומה לו על הר נשפה דמתרגם על טורא דשליוא נ"ב בתרגום שלפנינו על כרכא דיתבא שליוא:
רש"י ד"ה יפה ויפה כו' א"ל אמאי זבנתיה רש"ל גורס קבלתיה ורש"א זבנתי' ומהר"ם שיף קבלתיה:
ע"ב רש"י ד"ה הכא במאי עסקינן צ"ל קודם ד"ה דשויה ניהליה:
ד"ה בין לרב דאמר כו' סבור היה שיהא המכר קיים ולא היה בקי בדין וטעמא כו' דסבר דקרקע נגזלת (מצאתי):

תוס' ד"ה חזר ולקחה בלא הכיר בה מיירי נ"ב אבל הכיר בה הא סבר שמואל אפילו מעות אין לו פשיטא שהגזלן יכול לבטל המקח ולהחזיר לו מעותיו ותבא עליו ברכה כ"א הנגזל הי' לקחו הימנו הי' מפסיד הכל ואין לומר כי בעא מיני' בהכיר אם יכול הגזלן ליקח הימנו בלא מעות כמו הנגזל אין שייך זאת למבעי' מרב כי הלא רב סבר מעות יש לו מהגזלן אף כשלקחו הנגזל מהלוקח מכש"כ שהגזלן צריך ליתן לו מעותיו ע"כ פי' תוס' דקמבעיא לי' בלא הכיר דסברי תרווייהו רב ושמואל שמעות יש לו אם לקחו הנגזל ומבעי' לי' אם גם הגזלן יכול לבטל המקח ולהחזיר לו מעותיו:

ד"ה דמית לוקח פרש"י כו' אלא י"ל דמית קודם שלקחה הגזלן מהנגזל ומית גזלן צ"ל שהיה חולה או גוסס בשעה שלקחה מנגזל פי' מאי דאמרו אלא א"ב דמית גזלן ג"כ קשה לפרש"י שאחר שלקחה מית הא מיד שלקחה קנה הלוקח וכאן לא יכול לפרש דמית קודם דחקו לפרש שהיה חולה או גוסס וידע שימות ואז לקחה דלא איכפת לי' למ"ד דלא ליקרייה גזלנא כי תיכף ימות וה"ה על דמית לוקח יכולים לפרש שהיה הלוקח חולה או גוסס בשעה שלקחה הגזלן מהנגזל אך אין צריכים לדוחק זה כיון שיכולים לפרש דמית קודם שלקחה ומס"א משמע דהא דמוקי דמית גזלן מיירי נמי דמית לוקח מעיקרא אך הלשון אלא א"ב לא משמע הכי אלא משמע לעולם לוקח חי אלא דמית גזלן א"ב ואפשר ליישב הס"א כי מה שכתב ובתר הכי מית גזלן רצונו לומר ומאי דקאמר בתר הכי מית גזלן כדי שיהי' מפורש בתוס' בקיצור נמרץ כפי שפרשתי:

דף טז אלא איכא בינייהו דיהבה במתנה מאן דאמר ניחא לי' דליקום בהימנותיה מתנה נמי ניחא לי' דליקום בהמנותי' כו' נ"ב בתרתי א"ב דמית לוקח ודמית גזלן דמסיק דלית בינייהו בין לטעמי' דמר זוטרא בין לטעמי' דרב אשי לא לקחה אלא כדי שתהא מקויים ביד הלוקח מקדים מר זוטרא וטעמי' כסדרן ועתה בא"ב תליתאי דא"ב נשאר עומד ופסקינן כטעמי' דרב אשי מתנה נמי ניחא לי' דליקום בהימנותי' מקדימו אף שהוא אחרון ומזה נוכל כ"כ להוכיח דהלכה כרב אשי מדנקט סתמא דתלמודא הכי וזה ודאי סתמא דתלמודא הוא ע' מהרש"א ומהר"מ שיף על תוס' וארצי וברור אצלי אם שמע המהר"מ שיף הדיוק שדקדקתי בעז"ה הי' אומר זה יפה יותר מהאומרו כי נאה לגדולים הלא דבר הוא אשר המה תלתא א"ב זא"ז ושינה טעמי' בא"ב תליתאי:

שם מתקיף לה רמי בר חמא נ"ב כשמקשה מכח סברא שייך לשון מתקיף (כללי הגמ' מבוא התלמוד):

שם מתיב רב ששת כשמקשה מכח משנה ובריייתא שייך לשין מתיב:

רש"י ד"ה עד דמתחלן יומי אכרזתא כו' כדאמרינן בערכין שום היתומין שלשים יום פי' ב"ד היורדין לנכסי יתומין למוכרן להגבות לבע"ח שמין את הקרקע ומכריזין ל' יום כל הרוצה ליקח יבוא ויקח ולאו דוקא יתומים אלא כל אדם נמי אם ב"ד באו לירד לנכסיו כדי לפרוע לבע"ח צריך שומת ב"ד ל' יום והא דתני יתומים רבותא קמ"ל דמהו דתימא דליהוו יתומים כהקדש וליבעי שומת ב"ד ס' יום קמ"ל דשוין לכל אדם (תוס' שם) הרש"ל קדמנו:

ד"ה במאמינו שאמר לו אני סומך עליך שתתנה בידי נ"ב והאי דקאמר בגמ' בההיא הנאה דלא קאמר לי' מידי פי' הגזלן לנגזל לא קאמר לי' מידי להבטיחו להעמידה בידו ובכל זאת סמיך עליה הנגזל שיתננה בידו:

ע"ב תוס' ד"ה אע"פ שכתוב בו הנפק כו' יעמיד נמי מתניתין דלעיל כשחייב מודה נ"ב ע' רש"ל ומהר"ם שיף:

דף יז גמרא אצל צא תן לו איתא וחזר ואמר פרעתי ר"מ מוחקו וכן המר"מ שיף מוחקו ומפרש טעמי' ע"ש:

לפי זה גם אצל ליתן לו עומד למחוק וכן בריב"ף ליתא לתרתי:

תוס' ד"ה חייב אתה ליתן לו כו' לפי שיודע להיכן הדין נוטה סה"ד נ"ב ע' תוס' סנהדרין ו: ד"ה נגמר ותוס' ב"ק ס"ט ד"ה חייב ומהר"מ שם:

ע"ב כל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי נ"ב פי' כיון דהוי כמאן דנקיט שטרא בידיה לפיכך אין הבעל יכול לומר פרעתי כי האשה אומרת שטרך בידי מאי בעי אם כדבריך הי' לך לקבל השטר מידי היינו הי' לך לקבל שובר ממני ובזה היה מוצא השטר מידה (מצאתי):

ע"ב רש"י ד"ה לא גביא אי משום דחיישינן דלמא הדרא ומפקא כתובה נ"ב ע' מהר"מ שי"ף:

תוס' סה"ד מתוס' מעל"ד וי"ל דהתם מיירי במזונות דלשעבר ולא בלהבא נ"ב ע"ש תוס' ד"ה יתומים אמרו נתננו:

ד"ה לא אמר כלום ולא מבעי' כו' ואע"ג דבמה שנשאר שטר כתובה בידה הוא מפסיד שאם תחזיר ותתבע כו' נ"ב רציתי ליישב ולפרש דבריהם ולא עלה בידי וצריכין לבוא להמהר"ם שיף והביאור וגם בכל אלה אין הדרך סלולה:

ד"ה הוציאה גט כו' הוציאה כתובה ואין עמה גט פי' כו' כצ"ל:

בא"ד כדאיתא בשלהי הכותב כתובה ואין עמה גט נ"ב כן הוא במשנה שם כתובה ואין עמה גט ולעיל שמפרשים המשנה לר' יוחנן כתבו הוציאה כתובה רק לפרש מאי כתובה

ואין עמה גט פירושו הוציאה כתובה וכאן אחר שידענו פירושו מעתיק כלשון המשנה ולפרש אליבא דשמואל:

ד"ה מן האירוסין מנא לי' דאית לה כתובה כו' איכא לדחויי נמי בדכתב לה נ"ב וכן פי' רשב"ם שם:

דף יח גמ' המביא גט ואבד הימנו נ"ב ע' גיטין שם ושם כל הסוגיא כמו הכא עד גופא ושם מפורש רש"י יותר וטוב לע"ש:

תוס' ד"ה הא אמר תנו נותנין וא"ת כו' ומחמת כן לא חשש לשמור ונאבד ועכשיו רוצה לגרשה דסבור כו' כצ"ל:

ע"ב חיישינן לשני שוירי נ"ב לשון שאילה הוא כן כתוב על הגליון גיטין כ"ז: שם בההוא גוטא דאישתכח רשום על הגליון רש"ל מוחק זה נ"ב קים בחוסן ומוחק בישועות אתמהה:

ואיכא דאמרי היכי דתרו כיתנא ואע"ג דהוחזקו דלא שכיחא שיירות נ"ב לכאורה קשה הי' להגמרא גם כאן לומר והוא דלא שכיחא שיירות ואע"ג דהוחזקו כמו ללשון ראשון במקום דמזבני דקאמר קודם הוא ואח"כ ואע"ג אך. נלע"ד לאשר הוחזקו אינו שכיח בשום מקום ויותר שכיח לא הוחזקו בכל מקום ושיירות במקום דתרו כותנא לא שכיח כלל ולא תרי כותנא במקום עוברין ושבים ובמקום דזבני כיתנא שכיח יותר שיהיה שיירות וגם יכול להיות שאף במקום דזבני כיתנא לא יהיו שיירות מצויות ושכיח, כי יכול להיות שסוחר אחד רגיל לבוא בזמנו ולוקח כל הכיתנא ובזה שפיר היכא דזבני כיתנא שניהם שכיחא לא הוחזקו ושיירות ומשום דיותר קרוב דשכיחא שיירות מלא שכיחא ההכרח להתנות תיכף והוא שיהיה דווקא מן הרוב שלא הוחזקו ולא מן המיעוט שהוחזקו אע"ג דיותר קרוב דשכיחין שיירות מכש"כ אם המקום מן המיעוט דלא שכיחא דמכשרינן אבל אצל מקום דתרי כיתנא לא יכול להתנות והוא דלא שכיחא כי ודאי לא שכיחא כדלעיל ע"כ צריך רק להקדים ואע"ג דהוחזקו ואחר כך כמפרש הטעם מי מכריח אותי לכנוס בדוחק ולאוקמי בהוחזקו אשר אינו שכיח דלא שכיחא שיירות ודאי ועל כרחך איירי בהוחזקו דצד אחד לריעותא מכשרינן כ"כ כשמעתי' דדוקא תרתי לריעותא פוסלין:

דף יט רש"י ד"ה אפותיקאות כו' עד סה"ד נ"ב ע' מהרש"א:

ע"ב גמ' אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה כו' כל העמוד עד ת"ר נ"ב כל אריכות הלשון ללמד שב"ד צריכין כ"כ לפרש למה אינם מחזירין אע"פ ששניהם מודים שלא יהיו הבע"ד כמתמיהים (מצאתי):

רש"י ד"ה מצא שובר עד סה"ד נ"ב ע' מהר"ם שיף:
דף כ תוס' ד"ה ש"מ איתא לדשמואל וא"ת כו' וכן צריך לומר בפ' החובל גבי האשה שחבלה בבעלה לא הפסידה רש"ל מוחק בבעלה ומהרש"א ומהר"ם שיף מקיימין שפיר:

פרק שני

דף כא מתני' ואניצי פשתן פי' פשתן דדייק ונפיץ העומד לטויה תוס' סוכה יב ע"ב ד"ה באניצי פשתן וע' ערוך:
רש"י ד"ה בר"ה כו' ואם היה סימן נקשר עליהן הרי הוא נשחת נ"ב רש"י מפרש לרבה מפני שהגמ' מקדימו אבל לרבא דפסקינן כוותי'. מיירי דלית בהו סי' ד"ה ולשון של ארגמן צמר סרוק ומשוך כלשון וצבוע ארגמן ומצויין הן נ"ב שלא יקשה לפי פרש"י שהוא סרוק גם משוך כמין לשון גם צבוע מראה ארגמן הלא אין לך סימנים גדולים מאלו ע"כ מסיים ומצויין הן ביד הרבה אנשים כמו אלה כי היה בימיהם דבר השוה לכל נפש:
תוס' ד"ה כריכות בר"ה כו' ומיירי דאשכח דרך הינוח ועיגולי דבילה וככרות של נחתום אין בהם סימן כו' כצ"ל:
בא"ד וי"ל דכריכות איידי דיקירי אינון נ"ב ע' מ"ש:
בא"ד וציבורי פירות ומעות דהוי מקום סימן כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה זוטו של ים מקומות כו' נ"ב בע"ז מ"ג פרש"י זוטו של ים לשון ים החוזר לאחוריו עשר וחמש עשרה פרסאות ושוטף כל מה שמוצא בדרך חזרתו וכן עושה בכל יום ועיקר:
תוס' ד"ה דלכי נפל מיני' לא מייאש ונ"ב ולא נקיט דלכי ידע דנפל ע' מהר"ם שיף:
דף כב גמ' ת"ש שטף נהר כו' זה לשון התוספתא שטף נהר עצים ואבנים וקורות נטל מזה ונתן לזה אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו ואם היו בעלים מרדפין אחריהן או שהיו במקום אחר הרי אלו של בעלים ע"כ לענינינו:
רש"י ד"ה שטף נהר קוריו כו' נ"ב לפני רש"י הי' הגי' בגמ' שטף נהר קוריו עציו ואבניו הרי אלו שלו מפני שנתיאשו הבעלים והד' תיבות ,,ונתנו בתוך שדה חבירו" לא הי' לפני רש"י ע"כ צריך לפרש ,,של זה ומצאן אחר" וכן משמע בתוס' שלא היה לפניהם הד' תיבות הללו אך החילוק שבין רש"י לתוס' שרש"י גורס כנ"ל שנתיאשו אחר הרי אלו שלו ותוס' גורס אם נתיאשו וקודם הרי אלו שלו:
בגמ' אמר לי' אמימר ורב אשי למר זוטרא השתא נמי לא אכיל מר נ"ב גירסת הרא"ש:
דף כג רש"י ד"ה הא של בעל הבית חייב להכריז ואף על גב דבהדיא תני לה במתניתין נ"ב ואין לומר למחוק הא דא"כ למה מביא הרישא לימא הכי ככרות של בעל הבית חייב הכריז כדקתני בסיפא ש"מ כפרש"י:

תוס' ד"ה אין מעבירין על האוכלין כו' א"כ האי דקאמר נמי שפרוצות בכשפים מעבירין היינו דורסים כו' כצ"ל:

דף כד גמ' אימתי מותרין בזמן שמצאן אחד אחד נ"ב רש"י מפרש כפילות הלשון על בד ומחרוז ושאר מפרשים מפרשי על כל מין ומין שמצאן אחדים אחדים או זוגות והנה הרא"ש מפרש כשמצא זוגות בדים יכריז מחטין מצאתי והמאבד נותן סימן שה שהמחטין היו על בדין ושנים הוו ולפירושו יכול להיות כפל הלשון כרש"י והסמ"ע מפרש שמצא הרבה אך שהסימן הוא שהיו זוגות זוגות או תלתא ולא היו מפוזרין אחת אחת ע"ש ובערוך ערך בד ג' נראה שמפרש אימתי מותרין בזמן שמצאן מחטין אחדים על כל בד פי' בכל בד הי' רק מחט אחד אבל מצאן שנים שנים בבד פי' שהיו בכל בד שני מחטין או יותר חייב להכריז שמנין סימן:

תוס' ד"ה אבל שנים חייב להכריז כו' דומיא דרישא מחרוזות ועיגולי וככרות וכריכות כו' כצ"ל:

דף כה הא הראשון &&ציור&&

שם אמר ר' יצחק מגדלאה והוא שעשויין כמגדלין נ"ב ועל שם זה נקרא מגדלאה ונמצאים עוד כה"ג (חיות ע"ש):

ע"ב גמ' במקושרין בכנפיהם נ"ב ע' מהר"מ שיף:

שם הא בכובי וכסי הא בסכיני והמניק נ"ב כובי חביות של יין המניק, מזלג שני השנים (ערוך) תוס' ד"ה ואם נטל לא יחזיר כו' ר' אבא בר זבדא אשכח תמרא נ"ב ע' מהר"ם שיף:

א"ד ולכך אם נטל לא יחזיר דהשתא אבידה היא נ"ב ורש"ש כתב דצ"ל דשמא אבידה היא אבל לפ"ז הי' צ"ל דשמא שכחוהו הבעלים ואבידה היא ע"כ נ"ל כגירסת הספר והוא כמו דהשתא אמרינן אבידה היא וכן נראה לשון הרא"ש:

דף כו רש"י ד"ה הכא נמי נ"ב פי' על רש"י זו תמצא במהר"מ שיף:

תוס' ד"ה עשויין להתכבד כו' וי"ל כיון שבודקים משרצים שלא יהא אפילו כעדשה כו' כצ"ל ונ"ב בתוס' בפסחים עצם ליתא וע' ב"ק ע"ט ע"ב רש"י ד"ה מפני הקדשים:

ע"ב גמ' אע"ג דחזייה כו' עד ומשכחנא מידי נ"ב הגר"א גורם ומשכח וקאי אע"ג דחזייה על המאבד ואת מי חזי חזי להמוצא ומאי חזי דאייתי המוצא ארבלא ולפי הגירסא שלפנינו קאי אע"ג דחזייה על המוצא שהוא חזייא להמאבד איך דאייתי ארבלא ולפי גירסא שלפנינו אע"ג דחזייה טוב יותר כפי' הגר"א כי אע"ג נראה יותר דקאי על המייאש והוא המאבד והוא חזייה אבל הרי"ף והרא"ש לא גרסי דחזייה כלל אלא אע"ג דאייתי ארבלא נראה דהמאבד אייתי ארבלא ושייך שפיר ומשכחנא נמצא דהני שתי תיבות

דחזייה ומשכחנא אשר בספרים שלפנינו סתרי אהדדי אם מקיימין דחזייה יש למחוק נא העודף אחורי ומשכח כהגר"א ואם מקיימין ומשכחנא יש למחוק דחזייה כולו:
רש"י ד"ה בין התיבה כו' ולא נפל שם דבר אלא מיד חנוני כצ"ל (נ"י):
דף כז גמ' ואינה מצויה אצל כל אדם והא דרבינא מנא לי' כצ"ל נ"ב כיון דממאמר ר' יוחנן סליק ועל ר' יוחנן שואל אין מקום לואידך:
ע"ב גמ' משום דמסקב נ"ב פי' משרט שרטת ונעשה צרעת:
מ"ס שומא סימן מובהק הוא ומ"ס שומא לאו סימן מובהק הוא נ"ב בעל המאמר זה שומר להקדים הן ללאו כמו בתרתי אוקימתות הראשונים מפני שנראה לעינים ולא חש שמקדים כאן טעם דאב"מ לטעם דת"ק:
דף כח מתני' עד כדי שידעו בו שכניו נ"ב לפי המסקנא בגמ' שכני מקום שנמצאת בו אבידה קאי שכניו על האבידה כלומר השכנים של האבידה והרי"ף גורס בהמשנה שכנים ונכון יותר:
שם בגמ' כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת כצ"ל:
ונ"ב ע' שם:
ע"ב גמ' ת"ר אבן טוען היתה בירושלים כל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם וכל מי שמוצא אבידה נפנה לשם זה עומד כו' נ"ב ונ"ל דעל שם אבידה נקרא טוען דכתיב באבידה לא תראה וגו' נדחים ותרגום אונקלוס דטען ות"י טעיין ופי' אבן הטוען אבן האבידות גם תעה תרגומו דטעי רש"י ד"ה ברברבי הלכך ג' ימים נ"ב והנ"י כתב ברברבי ל' יום שאין טפולן מרובה שהן הולכין אילך ואילך ואוכלין:
בזוטרי שהוא צריך ליתן לפניהם ג' ימים כן פי' ר"ח ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל ע"כ:
גמ' שלא יאכיל עגל לעגלים פי' שלא יאכיל אפי' עגל אחד לעגלים אלא יראה שישיב לו כל העגלים (נ"י) וזהו לשון ר"ח לא תמכור עגל היום ותאכיל לנשארים דקא מכליא אלא מכור הכל ע"כ:
דף ל רש"י ד"ה מגוד קביל"א בלעז (פלאקען) בלשון אמינו וכן בשבת כט תלאו במגוד וכן פי' הערוך וואנד האקע:
גמ' הכניסה לרבקה ודשה עם אמה כשירה כצ"ל:
נ"ב כן איתא שם בתוספתא:
תוס' ד"ה בשביל שתינק ותידוש פסולה ובסיפא דתוספתא קתני לצרכו פסולה לצורכה כשירה נ"ב לפנינו בתוספתא ליתא כלל כל הך סיפא:
ע"ב גמ' הדר יהיב לי' פלגא דזוזא ואפקרה נ"ב ברי"ף ורא"ש ליתא להאי ואפקרה תניינא וע"ש בפלפלא חריפתא:

שם לא צריכא דהוה חזי לה בקדמתא ובחשכתא עד תלתא יומי כו' כצ"ל:
שם תניא נמי הכי מצא טלית באסרטיא וקרדום באסרטיא כצ"ל נ"ב כן מעתיק הרי"ף והרא"ש ונכון כי מה נשתנה אסרטיא מגדר כפולה:
דה לא גמ' דרצה בין הכרמים מסקבא נ"ב פי' עושה בה חבורה:
ע"ב גמ' איסור ורב ספרא עבוד עיסקא בהדי הדדי אזל רב ספרא פליג לי' בלא דעתיה דאיסור באפי בי תרי אתו לקמיה דרבה בר רב הונא כו' כצ"ל וכן איתא ברי"ף:
תוס' ד"ה דברה תורה כלשון בני אדם וא"ת וכי לית להו כל הני דרשות כו' נ"ב וכי לית להו לשון רבים דקאי הד"ה דברה תורה וכו' על ד"ת דראב"ע ועל ד"ת דר"ש ע"כ תפסו שניהם וכי לית להו לתרווייהו כל הני דרשות דלעיל שבהאי עמוד ועוד תפסו יותר לר"ש דסבר דרשות עזוב תעזוב הקם תקים מ"מ דמשנינן לעיל מעל"ד אליבי' דצריך יתורא דמרבינן אין בעליו עמו בפריקה וטעינה משום דלא מסיימי קראי הרי סבר שם עזוב תעזוב הקם תקים מרבה אין בעליו עמו ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם וכן בר"ה דריש נמי וכו':
ד"ה אם יש שם ב"ד יתנה בפניהם כו' אבל רש"י פסק שיחזיר לו ביתו חנם בפ' הניזקין (דף נ"ח:) ונר' נ"ב תוס' בהכונס איתא ור"י אמר וע"ש שבא בארוכה:
הגהה על הגליון בשם רש"ל האי לאו בטל הוא כצ"ל וכצ"ל ברש"ל גופי' כי כן מעתיק תוס' דף ס"ח ד"ה ונותן לו שכרו:
דה לב גמ' א"ל דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפניהם א"ל מי דמי כו' כצ"ל ומה דביניהם ליתא לא בהרי"ף ולא ברא"ש:
שם פיסקא בבית הקברות לא יטמא לה כו' ת"ר כצ"ל:
שם טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו מתחיל לדרוש מאני ה' ומסיים את שבתותי וע' מהר"מ שיף:
רש"י ד"ה שלא בב"ד ובלבד שיראו שנים שלא תמכור בזול נ"ב והנ"י מסיים עוד ומשום חינא עשוה דודאי לא אלים ליפות כחה יותר משותף דהא לית לה בנכסים כלום אלא משום תקנתא הוא ואם איתא דשותף לא יחלוק בלא ב"ד איך היו מתקנין כן באלמנה ע"כ והוא כדברי תוס' אך מפורש יותר והרא"ש כתב אלמנה מוכרת שלא בב"ד אלמא כיון דנפשה שקלה אין צריכה ב"ד ע"כ הרי מכנה מה שהיא מוכרת כשלה דלא כתוס' ונ"י:
גמ' והוא שעומדת תוך לתחום ע"ז הגהות הגרי"ב זהו גי' רש"י ויש גירסא אחרת להיפך והיא גי' הרמב"ם ומ"ש ע"כ נ"ב לא מצאתי שם גי' להיפך אך זאת מצאתי שהרא"ש פוסק כלישנא קמא והרמב"ם כלישנא בתרא וכן כתב המ"מ והמ"ל ע"ש נמצא שהציון י'

לעין משפט הי' צריך להיות על לישנא בתרא אך הרמ"א פוסק כהרא"ש לחומרא ובב"י אינו מביא דעת הרמב"ם ע"כ מציין על לישנא קמא להלכה וע' בהגר"א שם סי' רס"א ס"ק ד' וס"ק ה' ובבאה"ג אות ח':

תוס' ד"ה ב"ד הדיוטות וא"ת כו' ההוא גברא דאפקידו גבי כיסתא דיתמי כו' אתא לקמי' דרב אמי א"ל מאן שם לך כו' כצ"ל:

בא"ד וי"ל דמוכרת שלא בב"ד משום חינא נ"ב ע' מהר"מ שי"ף שם וגבי כיסתא דיתמי כצ"ל:

ד"ה כבד את ה' מהונך כו' משום דניחא לי' לאתויי קרא דכבוד סה"ד נ"ב ע' מהר"מ שי"ף:

ע"ב רש"י ד"ה עביד גביה בשכר משום כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה לכוף יצרו וא"ת כו' וי"ל דלא מיירי בשונא דקרא אלא בשונא דעלמא דעביד איסורא כי סני לי' כך מסיים הרמב"ן:

דף לג גמ' ת"ר כי תראה עד המשנה נ"ב לע"ע עדן איני יודע מה ענין כי תפגע דכתיב גבי אבידה לכי תראה דכתיב גבי פריקה והלכתי לדרוש את א' בבית מדרשנו ומצאתי שמה הגר"א והריטב"א והשיטה מקובצת קדושים אשר בארץ המה וחיים וקיימים אתנו ופגשתי בהגר"א ראשונה ואמר לי משבשתא היא וצ"ל ת"ר לא תראה יכול וכו' ממש ת"ל לא תראה ושניהם ראיה ופגיעה אצל אבידה לא תראה בדברים כ"ב כי תפגע שמות כ"ג וכן מעתיק הספרי עכ"ל והריטב"א אמר לי הגירסא כמו לפנינו ולמידין זה מזה כי סמוכין המה וכן שמעתי מהש"מ וש"מ אמר לי גירסת הגר"א בשם גליון תוס' אבל דחה זה הגירסא כי לפי זה קאי הברייתא על אבידה ולפי שמסיים ומדדה עמו עד פרסה מוכח כי בפריקה משתעי התנא ולהגר"א תנא ומדדה עמו וכו' היא ברייתא אחריתא וקאי על פריקה כמו שכתב בהגהותיו שם ס"ק ב' היוצא לנו מדבריהם להגר"א מדבר רק מאבידה ולא מפריקה ולריטב"א והש"מ שאמרו טעם סמוכין קאי דברי הברייתא על שניהם אבידה ופריקה ועדיין צריכין לחונן דעת הוא ילמד אותנו למה כל הראשונים והאחרונים קבלו וקימו הברייתא רק אצל פריקה ואצל אבידה לא זכרו מזה כלל וגם הגר"א בהגהותיו על ח"מ שומע דברי הב"י איך מעתיק הברייתא כהוויתו וכפי הגי' שלפנינו ומחריש וסגר פי עטו בזה שם בסימן ער"ב:

שם וזהו ריס תוס' מביא אית דגרסי רוס נ"ב באלפים אמה נמצא ז' פעמים רס"ו אמות ועוד מחצה מרס"ו הוא קל"ג אמות ועוד יחסר לן חמש אמות על כן יש להוסיף על כל רוס שני שלישין ועל החצי שליש יעלה אלפים וכן מעתיק הטור והרמב"ם רו"ס הוא

רס"ו אמות ושני שלישין ולפיכך נקרא רו"ס כמנין רס"ו ומהששים יותר שני שלישין מפני שאינו אמה שלימה לא קחשיב:
מתני' אבידתו ואבידת אביו שלו קודמת כצ"ל (ריף ורא"ש) אבידתו ואבידת רבו שלו קודמת כצ"ל (ריף רא"ש משניות):
גמ' שמואל קרע מאניה על ההוא מרבנן כו' כצ"ל (ריף ותוס' מ"ק שם נ"י כאן):
תוס' ד"ה אבידתו קודמת וא"ת אבידתו ואבידת רבו כו' נ"ב ע' מהר"מ שי"ף:

פרק שלישי

דף לה ע"ב תוס' ד"ה תחזור פרה לבעלים הראשונים כו' והויא שאילה בבעלים ואשה חייבת כדין שוכר כו' נ"ב ע' מהרש"א ומהר"מ שי"ף:
ד"ה אגרה פ' יום ה"מ למימר כו' וכן י"ל ברישא דאי שייליה ק' יום כימי השכירות כו' כצ"ל:
דף לו גמ' שוכר בחטאת ושואל באשם כגון שמתה כדרכה ואמרו מתה מחמת מלאכה שוכר דבין כך ובין כך מיפטר פטור בחטאת כו' כצ"ל חייב מחקתי נ"ב כי מה נשתנה חטאת זה מכל חטאות ואשמות שאין חייב מקדימן ועוד אם חייב הל"ל חטאת ובאמרו בחטאת אין מקום לחייב וכן ר"ח לא גריס לי':
ע"ב רש"י ד"ה ויצאה לאגם כו' ומיהו לא אכלוהו זאבים ולא גנבום גנבים כצ"ל (נ"י):
דף לז לשון המשנה מוקשה מאד כי קתני אחד יפה מנה פירשתי לעצמי של זהב היתה ואחד יפה אלף זוז שהיתה מלאה כמה טורים אבנים יקרים זה אומר יפה שלי וזה אומר יפה שלי עדיין לא ידעתי ריבם שניהם אומרים אמת כי על שני הכלים קתני יפה וכמה יפה אינני שומע מהם נותן את הקטן לאחד מהם ומתוך הגדול מתחיל במנה ואלף ומסיים בקטן וגדול האם תולה מנה ואלף בקטן וגדול יכול להיות גדול במנה וקטן באלף ובעז"ה מצאתי בתוספתא הגי' וכן שני כלים אחד גדול ואחד קטן ע"כ וכן מעתיק הרמב"ם והב"י כלשון התוספתא ואין לומר כהרמב"ם והב"י לא מפני גי' התוספתא כתבו זה הלשון רק לאשר מהפסק שנותן את הקטן וכו' אנחנו יודעים פי' יפה מנה מפני קטנו ויפה אלף מפני גדלו ופי' טענותם יפה שלי פירושו היפה יותר ומעתיקים כפי הפי' האמיתי של המשנה א"כ הי' להם כ"כ להקדים עכ"פ הקטן לגדול כדקתני במתני' אחד יפה מנה וכו' ומדמקדימין הגדול לקטן ש"מ כי בחרו להם גי' התוספתא עיקר:
גמ' אלמא מספיקא מפקינן ממונא כו' נ"ב הוא מימרא דרבינא לרב אשי:
שם א"ל (רב אשי לרבינא) פקדון אגזל קא רמית כו' שם ורמי פקדון אפקדון ורמי גזל אגזל נ"ב ורמי מימרא דרבינא לרב אשי:

שם אמר רבא (משיב רב אשי לרבינא וע"ז אמר לי' בעמוד ב' רבינא לרב אשי ומי אמר רבא כל בשתי כריכות וכו' והשיב לו רב אשי התם כשהפקידו וכו' וסיימו דבריהם:
שם סיפא נעשה כמי שהפקידו נ"ב הרי"ף והרמב"ם לא גרסי נעשה כמי אלא סיפא שהפקידו לו בכרך אחד ע"כ כתבו דוקא בכרך אחד:
שם אמר לשנים גזלתי כו' או אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה נ"ב מילי' דפקדון בכדי נסבא אך מפני שצריך לסיומי נותן לזה מנה וכו' לא רצה לדלג ומעתיק המשנה כצורתו:
רש"י ד"ה מתוך הגדול ישברנו נ"ב רש"י מפרש מתוך הגדול ממש שישבור מהכלי הגדול חתיכה קטנה אחד מעשר שבו ויתן לשני ותשעה חלקים יהא מונח אבל הרמב"ם כותב נותן את הקטן לאחד מהם ודמי הקטן לשני וכתב הל"מ דהרמב"ם מפרש מתוך הגדול שמוכר הגדול ונותן מנה מהמעות לשני ושאר המעות יהי' מונח ומאי דאמרו בגמ' דאיכא פסידא דגדול פי' בעל הגדול יש לו פסידא שמוכרין הכלי שלו ואולי לא ימצא אח"כ אחר כמוהו וגם הב"י מעתיק לשון הרמב"ם וכתב הגר"א הפסידא הוא שאדם רוצה בשלו:
ע"ב גמ' נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן נ"ב יורשי הבן עד אלו ואלו אינו מן המשנה שם רק הגמ' מכניס כאן פי' המשנה ואח"כ מסיים לשון המשנה שם אלו ואלו מודים עד בחזקתן והגמ' מפרש תחלה טענות יורשי הבן כדתני במתני' עליו ועל אמו הבן קודם לאמו ורשב"ם בב"ב מפרש המשנה מקדים המוחזקים תחלה והמה יורשי האם דהלכה כר"ע והלכה כרב אילא שם בגמ' שמוחזקים המה יורשי האם ופסקינן שישארו הנכסים ליורשי האם על כן מקדים אותם רשב"ם כי שם עיקר הדין ומהאי טעמא מקדים הכא גם רש"י יורשי האם ליורשי הבן כפי ההלכה
דה לח מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו יין והחמיץ הרי זה לא יגע וחכמים אומרים עושה להם תקנה ומוכרן בב"ד כו' שאני הני כיון דקם קם נ"ב ז"ל הבית יוסף בש"ע מעתיק דברי הרמב"ם כהויתו וז"ל המפקיד אצל חבירו פירות והרקיבו דבש ונפסד יין והחמיץ עושה תקנה לבעל הפקדון ומוכרן בב"ד אע"פ שעמדו בהפסדן ואין ההפסד פושה בהן הרי הסלים והקנקנים מוסיפין הפסד ע"כ והנה בתיבת הסלים שמוסיף הרמב"ם אשר לא יצלחו להחזיק בהם יין ושמן ודבש רק קאי על פירות והרקיבו נמצא למידין שהרמב"ם והב"י כמוהו למדו שכל הברייתא כל הארבעה מינים על אופן אחד מיירי וכסי יין ושמן ודבש מיירי ביותר מכדי חסרונן כן פירות כיון דתני הרקיבו ולא אבודין כדתני במתניתין שאבודין משמע שהולכין לאיבוד בכל פעם יותר אבל הרקיבו משמע שכבר הרקיבו כל מה שיכולין להרקיב והוא יתר מכדי חסרונן ואיכא למ"ד לא

יגע וה"ה דיכול להקשות גם מיין שמן ודבש אך כדי להקשות על המתני' דקתני בה רק פירות פריך מפירות אפירות ורצה לדחוק שכל הארבעה מינים בכדי חסרונן ודוחק כי אם תדחוק לומר הרקיבו תחלת הרקבה אבל החמיץ הבאיש הדביש בעל כרחך יתר מכדי חסרונן נינהו ומשני לעולם ביתר מכדי חסרונן כל הד' מינים מיירי שאני הני כיון דקם קם וכן פירות הרקיבו לגמרי ופריך שמן והבאיש דבש והדביש למאי חזי אבל על יין והחמיץ ועל פירות לא פריך למאי חזי שחומץ יין ידוע למאי חזי וכן פירות שהרקיבו חזי לבהמה לאכילה ומשני שגם שמן ודבש חזי ומאי תקנה ומשני לקנקנים ופירות לסלים ובהפסד מיעוט פליגי ולא שייך למתניתין כלל כן למד הרמב"ם והב"י הגמ' וכן למד הרמב"ם בהרי"ף ולא כהרא"ש והני דכתב הגר"א על הב"י הנ"ל ע' רי"ף שם דלא שייך לפלוגתא דת"ק ורשב"ג דמתניתין דלא כהרא"ש הרי דגם הגר"א למד כוונת הרי"ף כהרמב"ם והב"י וע' בעל המאור ורמב"ן ותראה כמה דיו נשפך וכמה קולמוסין נשתברו בזה:

ע"ב ערב פי' ערב קבלן אע"פ שיש ללוה נכסים ידועים יכול לפרוע מן קבלן תחלה ורשב"ג אמר קבלן שוה בזה לסתם ערב ואם יש לו ללוה נכסים ידועים יפרע מלוה תחלה. צידון הרי זה גיטך ע"מ שתתן לי איצטלתי קפיד דוקא שלו ואם נאבד אינו גט רשב"ג אומר לא קפיד אלא על דמי שתוכל ליתן לא דמי האיצטלא ומביא ראיה מעשה בצידון באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך ע"מ כו' ואמרו חכמים תתן לו דמי':

ראיה ראשונה אחר גמר הדין יכול החייב להביא ראיה לטובתו וסותר את הדין אבל באומר לו כל ראיות שיש לך תביא מכאן עד שלשים יום אם הביא אחר שלשים אינו כלום רשב"ג אומר מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים ומצא אח"כ בזה הלכה כרשב"ג:

ראי' אחרונה אמר לו הבא עדים וראיה ואמר אין לי לא עדים ולא ראי' ולאחר זמן הביא ראי' ומצא עדים אינו כלום רשב"ג אומר מה יעשה זה שלא הי' יודע מעדים וראי' ואח"כ נתוודע לו שיש לו ראי' ויש לו עדים בזה אין הלכה כרשב"ג:

דף לט גמ' ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן ולא קרוב לנכסי קטן כיון דלא מחי אתי לאחזוקי בהו ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן באחי מאימא כן הוא גי' רי"ף וכצ"ל:

רש"י ד"ה מחמת מרדין כו' מרדין הוא רציחה בלשון פרסי נ"ב אשכנז פראנציע:

ע"ב רש"י ד"ה דלמא שכיבא סבתא ויש לקטן תילתא בהן שהם שלו מחמת כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה לא שנא כו' אמרינן עטרא קלא אית לה כו' כצ"ל כדאיתא שם ב"ב:

תוס' סד"ה ומוקמינן כו' כדין קרוב היורד לנכסי שבוי נ"ב ע' מהר"מ:

דף מ מתני' לחטים ולאורז נ"ב הוא אחד מארבעים לשעורין ולדוחן אחד מעשרים לכוסמין ולזרע פשתן אחד מעשרה. רש"י ד"ה ליין אם הפקיד אצלו יין הקנקנים בולעים שתות נ"ב נראה שכל השתות הוא מה שבולע ושמרים אין כלל וקשה דהא לקמן בעובדא דרב יהודה משמע דאיכא שמרים ומצאתי להרש"ש שכותב בהגהותיו שאינו שוה שמרי יין לשמרי שמן כי שמרי שמן לא יצליחו ע' תוס' ד"ה לא אמרו אבל שמרי יין יש לו דמים ושוה כמו יין ונשאר אל הנפקד ולא מנכה דבר מיין ועוד כתב מה דאיתא לקמן איכא שמריא היינו בתוך ארבעה דפשו מהם שמרים אשר יותר מיין שוים ע"כ ולפי זה שכותב שמרי יין שוים יותר מיין כאן בפקדון צריך הנפקד להשיב להמפקיד חלקו בשמרים וזאת יכול הנפקד לידע כי אינו יכול להסתפק משמרים בעוד היין עליו ונותן להמפקיד 5/6 מיין אשר הפקד אצלו ואח"כ מריק יינו מהשמרים ומודד השמרים ונותן להמפקיד חלקו נגד יין כמדתו והשיטה מקובצת כתב דבהאי שתות הוא שמרים ובלע אך נשאר בקושיא למה לא תנא כמה שמרים וכמה בלע כמו בשמן וע' מהר"מ שי"ף:

תוס' ד"ה זבין שיש לו עוד דרכא אחרינא ור"ח גורס הא מייצי והא לא מייצי ומ"מ מוציא לו וכן משמע מהריטב"א אחרי כתבי כל הדעות הנ"ל מצאתי אוצר נחמד כי המעתיק דברי רש"י אצל הרי"ף כה מעתיק בראשונה ד"ה ליין אם הפקיד אצלו יין ועירבו אם יינו סה"ד אח"כ ד"ה בלע הקנקנים בולעין סה"ד ותיבת שתות אין שם ועתה מתורץ מה שהיה קשה לי כי אין קשיא שרש"י מצי סבר כמובא בשיטה מקובצת או כאינך ותפסתי לשון רש"י שברי"ף עיקר שכן היה לפניו בגמ' שהעתיק ממנה ואחריו נשתבש לשון רש"י ועירבו שתי רשיו"ת ועשו מהם דיבור אחד והוכרחו להוסיף תיבת שתות לשבור ולכתות ראשי המעיינים והביאו את הרש"ש לשפוך דיו חנם:

ע"ב גמ' איכא גולפי ושמריא ע"ז הגהה בין העמודים נ"א וסדריא נ"ב ואני אומר נ"א ושדריא כן גי' ר"ח וערוך ערך שדר ב' ומפרש (הייוועז):

גמ' זבן וזבין תגרא איקרי כצ"ל:

מתני' המפקיד חבית נ"ב ושמן בתוכה בגמ' משמע שאינה ריקנית למאן דמוקים לשולח יד ליטול מקצתה ואינו שייך בריקנית ותוס' ד"ה שנטלה על מנת מוקי בשמן:

דף מא תוס' ד"ה דיקא נמי כו' שייך למיתני הכישה נ"ב נראה דמדייק מהכישה ורש"י מדייק ממקל:

ע"ב רש"י ד"ה ומה שואל נ"ב תלמיד טועה הקיף ברש"י ומה שואל וכתב בצדו רש"ל מ"ז ונ"ב כל מעיין ברש"ל רואה בעינא פקיחא כי לא קאי דיוק רש"ל למחוק ומה שואל כי אם היה רוצה למוחקו היה מוחקו בגמ' אך דיוק רש"ל הוא שרש"י גורס בגמ' שלדעת

בעלים שלח בה יד ורש"י מוחק בגמ' קא עביד ורש"ל מקיים גי' רש"י ובזה אין אנו צריכין להגהת הב"ח דגרס דשלח כי כיון דתיבות קא עביד נמחקו שלח אינו צריך לד':
דף מב גמ' אע"פ שצרורין יהיו בידך נ"ב קאי על מתניתין ומתניתין איירי שהפקיד אצל חבירו מעות בדרך ושפיר מייתי מקרא דאיירי נמי בדרך ובעינן בידך וכתב הרא"ש והרמב"ם ה"ה קשורים כראוי על בטנו מכנגד פניו שיכול להביט בהם כל שעה וכשיגיע לביתו יקברם כמו המפקיד אצל חבירו בביתו דאמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע ואפילו קשורים על בטנו נגד פניו לא מהני:
ומודה שמואל בכותל נ"ב ע' רא"ש:
שם ושליש תחת ידו נ"ב ע' מהר"מ שיף:
תוס' ד"ה אמר שמואל כו' דכעין זה פריך במנחות בפ"ק דף ו' ע"א גבי להוציא הטריפה לגבוה כצ"ל וכן איתא יבמות נ"ז ע"ב תוס' ד"ה רב אמר ותיבת הצאן אין שם כי במנחות ה' ע"ב יליף כשהוא אומר מן הבקר למטה וכן מעתיק רש"י בחומש ע"ש ונ"ב היינו מאי דפריך התם דף ו' ע"א מה לבעל מום שכן עשה בו מקריבין כקריבין ופי' תאמר בטריפה אף כי נילף שאסורה לגבוה לא נאסר טריפה במקריב:
שם ובפרק שור שנגח ד' וה' גבי שור האצטדין מהו לגבי מזבח נ"ב היינו מאי דפריך התם שלא יכול לילף נוגח מרובע שיהי' נוגח אסור לגבוה מפני שיש ברובע שאין בנוגח רובע עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון לקרבן ואפילו אם נילף לאסור לגבוה נוגח יכולין ליל‍ף רק ברצון ולא באונס לפיכך לא ילפינן כלל:
ע"ב גמ' אמרה לא אמר לי דלאו דידיה נינהו נ"ב וסבורה שצריך להוצאה ולא הפקדתים אלא לפי שעה ולפיכך לא אקברינהו הילכך לא פשעה כלל:
שם כ"ש דכי אמינא נ"ב הבן יטעון שהי' לה להבין שאיני צריך להם להוצאה מאחר שהפקדתים אצלה והייתי סבור שתקברם כמנהג כל אדם בשלו כי היו נוהגים לקבור מה שלא:
צריך להם להוצאה (רא"ש נ"י):
שם משתבע איהו דהנהו זוזי נ"ב משום דזוזי לאו דבר מסוים הוא ולא ידעינן אי הנהו זוזי ממש דאפקידו גבי' אינהו דאפקיד לה איהו משום הכי משתבע דאינהו הוי אבל בדבר המסוים כגון כלים וכיוצא בהם שני משתבע ולא ראשון (הנ"ל בשם הרנב"ר):
שם ההוא אפוטרופא דיתמי דזבין להו כצ"ל וכן איתא ברא"ש כי זבין פירושו קנה וזבן פירושו מכר ובכל מקום דאיתא בהיפך שבשתא הוא:
שם בספסירא דזבין מהכא וזבן להכא כצ"ל:

דף מג ע"ב רש"י שולי העמוד ד"ה הגביהה ונטל דהוי קנייה בהגבהתה חייב באונסיה סה"ד כצ"ל נ"ב כן מעתיק הב"י ע"ש:

פרק רביעי

דף מד תוס' ד"ה הזהב כו' עד סה"ד ולגבי מטלטלין מקרי טבעא נ"ב ומהרא"ש משמע דמתניתין זו ואצ"ל זו קתני ע"ש סוף סי' א':

ע"ב גמ' תנן התם בש"א לא יעשה אדם סלעיו דינרי זהב כצ"ל כדאיתא שם במשנה:

דף מה ע"ב רש"י ד"ה הרי פירות הללו נתונים לך במתנה כצ"ל והשלשה תיבות של מעשר שני' תלמיד טועה כתבם כי מעשר שני אינו יכול ליתן במתנה אך צריך ליתן כל הפירות בטבלן ע"ש ברע"ב ותו"ט:

דמו ע"ב רש"י ד"ה סבר לה כרבי יוחנן כו' עד סה"ד נ"ב הנ"י אינו רוצה בזה דהדיוט מהקדש לא גמרינן אלא מסברא בעלמא דבדין הוא שיהיו קונות כיון שרוב הקנינים נעשים בכסף:

דף מח ע"ב תוס' המשך מעל"ד דשטר ילפינן בעבד עברי מאמה העבריה ואמה לאחרת ואחרת מקשינן הויה ליציאה כצ"ל:

שם והא לא שייך בנכרי נ"ב שהרי אינו בתורת גיטין וקידושין:

בא"ד וי"ל דרב אשי הדר בי' כדהוכיח לו רבינא דמשיכה בנכרי קונה כצ"ל (מהר"ם):

דף נ תוס' ד"ה אי אמרת בשלמא כו' וכי אמר כל היום חזרו משום יותר משתות דהויא מחילה לרבנן לאחר כדי שיראה ופגם להם יותר ממה שהשביחם בשתות עצמה כדמפרש וכו':

דף בא גמ' אבל מוכר דאבודי קא מוביד אימא לא אזהריה רחמנא בלא תונו צריכא נ"ב מכאן קשי' על רבא דהא קא חזינן הכא דהתורה מזהירה גם על מוכר בעה"ב אל תונו כי מאן הוא זבן אוביד הלא הוא רק בעה"ב ואיך אמר רבא שלוקח מן בעה"ב אין לו עליו אונאה ומצאתי בחשק שלמה שמביא הקושיא בשם הראב"ד ומתרץ בשם הריטב"א דהלאו דבל תונו נוהג גם בבעה"ב רק דאינו צריך להחזיר אונאה והתורה מיירי רק באיסור אונאה ואינו שוה לי כי הלא הגמ' מייתי זאת על המשנה מנה"מ והמשנה אחד הלוקח ואחד המוכר יש הן אונאה בדין אונאה מיירי ועוד תירץ דמיירי בבעה"ב ובצדרייתא ולא ידעתי מה הועיל בזה הלא בצדרייתא פרש"י העומדים לימכר ולא שייך זבן אוביד ועוד שלישיה שמתרץ החשק שלמה מדעת עצמו ואומר שאין לבעה"ב אונאה דוקא שמוכר מתוך הרחבה שמוכר מנורה נחושת כדי לקנות של כסף אבל במוכר מחמת דוחקו דמיירי קרא יש לו אונאה וע"ש שמאריך בזה להוכיח לחלק בין מוכר שלא מחמת דוחקו ובין מוכר מחמת דוחקו ותמהני אחר מ"נ ווילנא הבירה ישתמט

מיני' דין מפורש בב"י ח"מ סי' רכ"ז סעיף כ"ג ואפילו מכרה מחמת דוחק אין בו אונאה ומקור דין זה בתשובת הרא"ש כלל ק"ב והאריך לתת טעם לדבר. ובעז"ה מצאתי לתרץ בטוב יותר מהשלשה תירוצים הנ"ל כי הלאו דבל תונו קאי על בעה"ב וביתר משתות שגם בבעה"ב יש אונאה ביתר משתות כמו שמביא הרא"ש בשם ר"י שעשה כן הלכה למעשה ומעשה רב ויש לסמוך ע"ז לרבא ורב חסדא דאמרי בלוקח מבעה"ב אין לו עליו אונאה היינו בשתות וגם הב"י בש"ע מביא דפה זו ראשונה בסתם וז"ל סעיף כ"ד שם הא דמוכר וכו' הני מילי בשתות אבל ביותר משתות הרי הוא כשאר כל אדם והבדק הבית יטה לשון הרמב"ם כ"כ לדעה זאת. והרא"ש מתרץ בעה"ב ע"י סרסור שיש לו אונאה ונ"ל הטוב מכל אלה תירוץ הרשב"א מובא בש"מ וז"ל ולי נראה דהאי צריכותא בכל דהו סגי לן ולאו טעמא רבה הוא אלא משום דאיכא מוכר דמוביד כבעה"ב במני תשמישתי' או בקרקעי ה"א לא יהי' אונאה לכל מוכר דלא פלי"ג צריכא:

ע"ב תוס' ד"ה ע"מ שאין בו כצ"ל פרש"י אני מבטיחך שאין בו אונאה נ"ב לשון תוס' מכות ג' ע"ב:

דף נב גמ' אמר רבא דיקא נמי דקא תני רובע ולא קתני רביע ש"מ נ"ב רובע הוא שם דבר והוא מטבע הנקרא רובע כפרש"י רביע הוא חלק רביעי (איין פירט חלק) והיינו דמדייק רבא אם הי' פי' רובע כדקס"ד מעיקרא דקאי על דינר הי' קתני עד כמה תפחת וכו' עד שישאר מהדינר איין פירט חלק היינו שנחסר ונשאר ממנו רביע כי תנא בברייתא צריך לפרש דבריו ובזה היינו יודעים שרביעית דינר קאמר ומדקתני רובע ש"מ שנשאר החצי והוא כמו רובע שקל שהוא מטבע שנקרא רובע ואף שהי' כ"כ מטבע קטנה שנקרא רובע דינר שהי' ארבעה כמוהו בדינר ע' תוס':

שם מילתא אגב אורחי' קמ"ל דאיכא דינר דאתי משקל נ"ב אלו הי' תני סלע עד שקל דינר עד חצי זוז לא הי' משמע כלל שחסר בברייתא מה באמצע אדרבא הי' נראה מדחשיב הני תרתי שעד מחציתם מותר לקיימן ואינו חושב שקל עד דינר ש"מ דליכא דינר דאתי משקל ואסור לקיים דינר דאתי משקל דאם רשאי לקיים שקל כ"כ עד דינר הי' חשבו באמצע הני תרתי כיאות אבל השתא דתלי התנא לדינר בשקל הקודם לו וגדול הימנו ותני דינר עד רובע וקשה למה שינה התנא שיעור דינר משיעור סלע אשר סלע תולה במחצית עצמו ודינר ברובע מטבע הגדול ממנו ש"מ דאיכא דינר דאתי משקל והרי הוא כאלו תני בברייתא סלע עד שקל שקל עד דינר והרי תולה שקל ברובע סלע שדינר הוא רובע סלע הקודם לו וגדול ממנו תולה נמי דינר ברובע השקל שהוא מטבע הקודם לו וגדול ממנו:

רש"י ד"ה יתר על כן מוכרה בשויה כו' עד סה"ד נ"ב בכאן מפרש רש"י כהמסקנא להלכה אליבא דרב הונא:

ד"ה מוכרה בשוויה בסלע יפה נ"ב ע' לקמן ע"ב: ד"ה בסלע עד שקל סלע הטבוע ופוחת והולך נ"ב כאן מפרש רש"י לפי הס"ד דמקשה לר"ה משום דפשטות הברייתא משמע כן אבל המסקנא אליבא דרב הונא מיירי שנפחת בפעם אחת ועמד על שקל כגון דנפל לנורא:

ע"ב רש"י ד"ה בשוויה ביפה רש"ש מחלק בשוויה פירושו ביפה בשויה פירושו לפי דמיה עכשיו:

ד"ה יהא מחולל על מעות הראשונות סה"ד על אותו מעות מעשר כצ"ל:

ד"ה דתרי זילי לא מזלזלינן בי' כו' או כמעות הניתנות בסימן כצ"ל ונ"ב ע' דף מ"ז ע"ב: ד"ה ביכורים כו' דאמר מר ותרומת ידך אלו ביכורים נ"ב שנאמר בהן ולקח הכהן הטנא מידך:

דף נג תוס' ד"ה ועולה באחד ומאה כו' ובפרק הערל יבמות ד' ע"ג כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה לא פלוג רבנן כו' מ"מ לא חל עליו גמר דין דה"ל כמו בגבולים וה"ל שלל שמים כיון שאינו ראוי לאכול ולא לפדות כדאמר בשמעתין דלא פלוג רבנן ויאכלוהו כשיעשו מחיצות כו' כצ"ל:

דף נד גמ' מדאמר נראין דברי ר' אליעזר בשבת מכל דפליג אפילו בחול מדאמר נראין דברי ר' יהושע בחול מכלל דפליג אפילו בשבת כו' כצ"ל נ"ב וכן נראה מרש"י:

שם מדאמר נראין דברי ר' אליעזר בהקדש מכלל דפליג אפילו במעשר נ"ב וכן גי' תוס' וכן משמע מדאמרו אצל חכמים מכלל דאינהו פליגי:

שם הקדש אינו מתחלל על הקרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו נ"ב ע' מהרש"א על רש"י ד"ה אמרו:

ע"ב תוס' ד"ה ולא מתנא תנא כו' מביא בסלע מעות ולא קתני בסלע וחומש מעות אלמא כו' נ"ב איש בער כמוני לא ידע מניין להם לתוס' דסלע של מעשר היינו שנפדה פירות מעשר עליו ע"י עצמו וצריך להוסיף חומש הלא מסתמא מיירי שנפדה ע"י חבירו ואין חומש כלל כי למה יפדה בעצמו להתחייב חומש שבנקל יכול להפדות ע"י חבירו גם מאי דתני מביא בסלע מעות הוא מי שרוצה ולא בעל הסלעים:

דה נו רש"י ד"ה מעשר דמאי מן החמה כו' וי"ל שנחתום הזה לקח ככרות של דפוס זה מאיש אחד וככרות של דפוס זה מאיש אחר ע"כ לענייננו:

רש"י ד"ה פלטר כו' לוקח ככרות הרבה ומוכר לחנונים ולנחתומים:

ד"ה אלא מאי אית לך למימר מאי שנא דחייש על הפלטר משום דמתרי תלתא זבין:
נחתום נמי כו' דקסבר נחתום מתוך שאינו לוקח הרבה ביחד תלינן כו' הנה מכל אלה אנו רואים שרש"י מפרש שהנחתום קונה ככרות מהפלטר ושניהם אינם אופים אלא הפלטר קונה ככרות הרבה והנחתום קונה מהפלטר מעט אבל תוס' והרמב"ם והרע"ב והערוך מפרשים כי נחתום הוא אופה וקונה התבואה מכמה בע"ב וטוחן ואופה ככרות והפלטר קונה מנחתום למכור לאחדים וכן תרגום אונקלוס בראשית מ' א' והאפה ונחתומא וע' ערוך דפס שמביא שם ירושלמי מפורש ככל הני רבוותא ועל כולם מפורש במשנה עצמה אחר דברי ר' מאיר ר' יהודה אוסר שאני אומר חטים של אמש וכו' כמובא בתוס' וע' תוס' ע"ז נ"ה: ד"ה אבל מוליכין פת לפלטר וגם במשנה שם מפורש דלא כפרש"י הכא וגם פי' הקונטרס שם אינו שוה לפרש"י דהכא:
ע"ב גמ' הקדישות אמר קרא אחיו אחיו ולא הקדש נ"ב הרמב"ם הל' מכירה י"ג ה"ח מעתיק עמיתך ולא הקדש וע' תוס' רע"ק כי כן גם רצונו אבל הלחם משנה שם הלכה ז' מתמי' על הרמב"ם וע"ש:
גמ' לא צריכא קצרן וזרעינהו קודם לעומר כצ"ל:
תוס' ד"ה והאי ביומי' מכירה הוא תימא דבפ"ק דע"ז ד' טו מוכח דשכירות לא קני מכהן ששכר פרה מישראל ומלא כו' כצ"ל נ"ב ע"ש תוס' ד"ה. ישראל:
ד"ה כל דבר שבמדה כו' וסבור היה המוכר שיש כך ולכך המקח קיים נ"ב הרשב"ם מסיים שם ומוכר נמי הכי קא"ל ביתא כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל ואם יחסר אנכה ואם יותר תחזיר לי:
בא"ד וי"ל בענין זה פשיטא דיש אונאה שהטעות אינו תלוי בקרקע כצ"ל ונ"ב בשם מהר"מ שי"ף:
דף בז גמ' בעי ר' אמי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם או אין להם נ"ב לענין הקדש האבעי' רק כשנתאנה הקדש אבל כשנתאנה הלוקח מן ההקדש פשיטא שאין להם ביטול מקח וצריך הלוקח לשלם כל מה שפסק וכן הא דפשיט ר' אמי ור' יוחנן אליבא דר' יונה שהקדשות יש להם ביטול מקח רק כשנתאנה הקדש אבל הלוקח מהקדש או מוכר להקדש ונתאנה אף כדי ביטול מקח אין ההקדש מחזיר לו כלל ואף אם לא נתן עדיין המעות ממשכנין אותו כמפורש במתניתין ערכין כ"ז וביש נוחלין לא תשיימי את המובא בתוס' וע' רמב"ם ערכין ח' ג' מכירה ט' א':
שם והתנן אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות נ"ב כזה הסדר נ"ל שצריך להיות גם בהמשנה קרקעות עבדים שטרות הקדשות וכסדר הזה

מפרש הגמ' לעיל המתניתין וכן הרמב"ם בהלכותיו מעתיק כסדר הזה וע' תי"ט שרוצה ליישב סדר המתניתין בדוחק אבל כיון דמרגלא בפומא דאמוראים זה הסדר אין לנו לזוז מזה הסדר ועלינו להגיה כן בספרינו במשנה אשר לפנינו אשר בזה קרקעות ועבדים סמוכים לעד לעולם ולפי ששנים המה אשר מחד קרא נפקא מקדימן ואם נתעקש שלא לשבש המשנה אפשר ליתן לה סדר נכון כי התובע ואומר שנתאנה עליו לברר לפני ב"ד שנתאנה והעבד מריצו לבא לפני ב"ד ויעמוד לפני עיניהם ויראו מה טובו ואין בזה טורח ע"כ מקדימו ואח"כ שטרות שיש מעט טרחא קלה שיביא בידו השטר ויראו הכמות והאיכות וזמנו ארוכה או קצרה אבל קרקע צריך להטריח ב"ד שיעמדו על השדה ואפשר בשעה שהיא בקומתה אם השבלים מפוזרים אם דחוקים ולעמוד על המדה ארכה ורחבה ע"כ מאחרו והקדש הוא כשהקדש נתאנה והוא מין בעצמו והב"ד כ"כ הבעלים כמו הגזבר בא באחרונה:

דף נח תוס' ד"ה אמר ר' יוחנן בשקנו מידו וא"ת כו' נ"ב לפי גי' תוס' שם מתנה ש"ח לא קשיא כלל כי ש"ח כיון דמשמר בההיא הנאה דקא מהימן לי' משעבד נמי נפשי' להיות כשואל אבל הכא בשומר שכר איירי שאין חשיב אצלו ההיא הנאה דהא מקבל שכר השמירה וצריך קנין וכן גורם הרא"ש שם ש"ח ומסתפק שם בהגהה אם שייך בש"ש לומר כן אך לפי הגי' בגמ' שם מתנה שומר שכר להיות כשואל שפיר מקשי:

דף נט גמ' איתתך גוצא גחין ותלחוש לך כצ"ל ונ"ב ע' רש"י גם לה אין ראי' שיכול לילך בעצתה:

תוס' ד"ה כתיב היא מוצת בלא א' כתיב בא' אך הקרי בלא אל"ף:

דף ס במשנה שיסקי נ"ב בב"ב פרש"י שקדים:

פרק חמישי

דף מא תוס' ד"ה קרי בי' כספך לא תתן בנשך ובמרבית כו' על כרחך נשך אכספך אמרת ה"ה ריבית כצ"ל:

ע"ב והלא דברים ק"ו ומה משורה כו' נ"ב ומה משורה שהיא קטנה כל כך ל"ו יש מהן בלוג הקפידה תורה ברתיחה שלה שהיא פחותה ממאה בלוג ק"ו ברתיחת כלי גדול כגון הין או אפילו חצי הין או אפילו שלישית ההין כו' (רשב"ם ב"ב):

דף סב רש"י ד"ה בדינינו אם גבה מחזירין לו כר' אלעזר ולקמן פריך ליה מאבק ריבית כו' נ"ב וממילא מתפרש דרב ספרא אמר בריבית קצוצה:

ד"ה כל שבדיניהם אין מוציאין מפרש לקמן נ"ב מפרש בהדיא דמיירי בריבית מוקדמת ריבית מאוחרת וע' בהגה מעל"ד:

ע"ב רש"י, ד"ה, מאי אתא לאשמועינן הי נינהו דבדיניהם אין מוציאין והוא ריבית ובדינינו אין מחזירין נ"ב נראה מפרש"י דגורס בגמ' אלא כל שאלו בדיניהם אין מוציאין בדינינו אין מחזירין מאי אתא לאשמועינן הכי אתא לאשמועינן כל שאלו בדיניהם אין מוציאין בדינינו אין מחזירין ריבית מוקדמת וריבית מאוחרת ותו לא כי מאי דאתא לאשמועינן ברישא כל שאלו בדיניהן מוציאין מלוה למלוה בדינינו מחזירין מהני תרוצים דקא משני אקושיתם מאבק ריבית שמעינן דרב ספרא בריבית קצוצה קמ"ל דמוציאין וכדר' אלעזר ומאבק ריבית לא מיירי אך אחר שידעינן שבאבק ריבית אף שבדיניהם מוציאין בדינינו אין מחזירין קא מקשי הי נינהו דבדיניהם אין מוציאין ובדינינו אין מחזירין ומשני בריבית מוקדמת ריבית מאוחרת נינהו וכד מעיינת שפיר בכל ד"ה מראשית מאמר רב ספרא ע"כ מדייק ומפרש רש"י דבריבית קצוצה אמר רב ספרא:

דף סג רש"י ד"ה ולא אמרינן לא כאיסרו הבא לידו כדתני ר' חייא דאמר לעיל אפי' יש לו אסור כצ"ל נ"ב ואין צורך למחוק ר' חייא דאמר כי הברייתא שמביא רבה הרי שהיה עושה ר' חייא שנאה כיון דברייתא דתני ר' אושעיא פליג ש"מ ר' חייא שנאה להאי וע' מהרש"א על תוס' ד"ה לקח הימנו לעיל בא"ד וא"ת אמאי תני גבי יין כו' שתולה הברייתא שמביא רבה ברבי חייא ואיתא בכללי הגמ' ד"ה הברייתות משמי' דגמ' ותוס' כל ברייתא דלא מתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא לא מותבינן ולא מפרקינן מיני' בי מדרשא וכל ברייתא דלא אמרי בה תני פלוני אלא נשנית סתם היא מר' חייא ור' אושעיא:

ד"ה ואין עושין אמנה לפסוק על הפירות ואח"כ לקבל דמים כו' כצ"ל ונ"ב תיבת כדי ההכרח למוחקו כי משמעות כדי נראה שמתנה עמו בשעה שפוסק על הפירות שיתן לו דמיהם כמו השער היוקר שיהיה אז וא"כ לא קשיא כלל מברייתא דר' אושעיא כי נוכל לתרץ דהא דאסר רב דוקא שמתנה עמו בשעה שפוסק ליתן לו דמים הוי ריבית גמור אבל בשעה שפוסק עמו פוסק דייקא ליתן לו פירות ואח"כ כשבא לקבל הפירות נותן לו דמיהם כגונא דאיירי ברייתא דר' אושעיא מודה רב דמותר אבל באמת אינו כן דרב אוסר נמי אף שבשעת פסיקא לא דיבר כלל מדמים רק לקבל פירות כדרך כל תגרי פירות ואח"כ כשבא לקבל הפירות נותן לו דמים כ"כ אסור וכן פרש"י שם בב"ק ואין עושין אמנה בדמים כשבא לשער היוקר לקבל פירותיו אסור ליתן לו מוכר דמים של עכשיו דמחזי כריבית הרי מפורש כמו שכתבתי ע"כ יש למחוק תיבת כדי ושפיר מקשי מברייתא דר"א וטוב להגיה ואחר כך במקום כדי:

ע"ב גמ' א"ל אדא בר אבא לרבא והא בעי למיתב זוזי לספסירא נ"ב לכאורה קשה ממ"נ אם אין לקנות אלא ע"י ספסר גם אצלו הי' ספסר ואם קנה אצלו בלא ספסר היה קונה מאחר נמי בלא ספסר וי"ל כי אצלו קנה בפומבדיתא ושניהם הלוקח והמוכר בני עיר אחד אינו צריך לספסר אבל הלוקח שהוא דר בפומבדיתא היה צריך לקנות בהיני ובשילי הסמוכים צריך לספסר שם פשיטי נ"ב פי' מעות קטן:

ע"ב תוס' ד"ה ולא ישכור הימנו בפחות כו' ומיהו בערכין דתניא ריבית גמורה הוא כו' כצ"ל:

בא"ד וצריך לדחוק לפי' ר"ת לרבא דאע"ג כו' כצ"ל:

דף סו רש"י ד"ה בדידה קיימא כו' תנאי שלה אינו כלום ואפילו אמר נ"ב ע' מהר"מ שי"ף וברש"י על הרי"ף איתא אמרה תוס' ד"ה לאחר מתן מעות כו' והטעם מפרש בסמוך נ"ב מפורש בתוס' מניומי:

ד"ה ומניומי אמר כו' כדמוכח בפ' ארבעה נדרים (ד' כז) כצ"ל והוא פרק ג' בנדרים המתחיל ארבעה נדרים ונקרא שמו על שם התחלתו ארבעה נדרים וצריך להיות חפשי בלתי מוסגר בתוך שני חצאי לבנה:

ע"ב א"ל מר ינוקא ומר קשישא נ"ב בכתובות מעתיק רש"י מר קשישא ומר ינוקא ומפרש שני בנים הי' לרב חסדא ושמם שוין אלא שקורין לגדול מר קשישא ולצעיר מר ינוקא אבל בגמ' כאן וכן בב"ב מקדים ינוקא לקשישא ע"כ מפרש תוס' שם מר ינוקא הוא הגדול ועל שם שנולד בינקותו של רב חסדא קרי לי' מר ינוקא ומר קשישא הוא הצעיר נולד בקשישותו של רב חסדא (ב"ח):

דף סז גמ' ההיא איתתא דאמרה כו' נ"ב אזל פי' השליח אזל להקרוב שלה ואותו הקרוב נתרצה וזבן לה ומכר לה ובשעה שמכר אמר לי' להשליח אי הוי לי כו':

רש"י ד"ה את ונוולא אחי כו' ואני אומר שזה שמה נ"ב דעת הב"ח וגורס ההיא איתתא דשמה מלא:

שם סמכא דעתי' פי' ע"ז התנאי ולא גמר ומקני לחלוטין רק ע"ז התנאי וצרכה להחזיר לו קיצור פסקי הרא"ש טור ש"ע ח"מ סי' קפ"ב סעיף יב והרמב"ם מכירה יא ה"ב גורס לא סמכא דעתה ולא גמר ומקני פי' ולא קני כלום ח"מ סי' כ"ז סעיף ח':

תוס' ד"ה ובלאות כו' ופריך אהייא אילימא כו' נ"ב בגמ' שם לפנינו גי' אחרת ע"ש:

ע"ב תוס' ד"ה והלכתא כו' ונראה דאירי לאחר שלוה הימנו סתם נ"ב ע' במפרשים דמפרשי דברי תוס' לאחר שלוה היינו לאחר שנגמר הקנין וקנה המלוה הקרקע מהלוה

בדרך קנין כמנהג ונשתעבד הלוה להמלוה בסתם על אופן הנהוג אבל עדיין לא נתן המעות וקודם מתן המעות אמר מסתלקנא עיין בדבריהם ובראי"ש:
דף סט גמ' הנהו תרי כותאי נ"ב שני יהודים יושבי ארץ כותאי (הר"י עמדן):
דעבדו כצ"ל וכן מעתיק הרא"ש סנהדרין פ"ג שלהי סי' מ':
תוס' ד"ה אלא שיטה איתמר אומר ר"ח כו' ואין נראה נ"ב אין למדין מן הכללות ועוד דהכא עיקר מילתי' דרשב"ג בברייתא איתא (נ"י):
ע"ב גמ' הילך ד' זוזי (4 גילדין) ואוזפיה לפלניא זוזי (געלד) שקיל לך ארבעה זוזי (גילדין) וא"ל לפלוני לאוזפן זוזי (געלד):
שם אי אגרא לא פגרא נ"ב ירמי' א' י' ולהרוס תרגומו ולפגרא:
רש"י ד"ה שמין עגל עם אמו ואין ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם נ"ב והאם עושה ואוכלת ופטור מכלום כן פרש"י לעיל:
שם ד"ה מפרין על שדהו כו' וכן יסד רבינו משולם בפיוט יום שני של פסח חכמי מדות מפריזים נ"ב פי' בקונטרס שם חכמים שלי המפריזים ומרחיבין מדות ע"י גדרים וסייגים:
גמ' אע"פ שאמרו אין מקבלין צאן ברזל מישראל אבל אמרו השם פרה כצ"ל ואשר בינתים אבל וכו' לא שייך והנ"י מדלגן וכן הרא"ש:
דף ע גמ' אימא לי איזי נ"ב ע' רש"ל:
חוסכא נ"ב כמו חסוכי בנים תענית יא וכמו לא חשכת את בנך היינו שפרש"י בצרי דמי':
תוס' ד"ה אתא מריה ויהיב סימנא ושקיל כו' והכי פירושו חדא דידעינן בי' דלא אמיד ובטעם זה לחודי' סגי ועוד דאפי' את"ל דלא מהני לא אמיד כצ"ל:
ע"ב משנה אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרי ולוין מהן נ"ב לא זו אף זו קתני (נ"י):
רש"י ד"ה אין מקבלין כו' וכל שכן הכא דקיבל כל האחריות עליו נ"ב הכא אשמעינן דאפילו יהיב לי' אגרא אסור (נ"י):
דף עד גמ' למידש ולנגד כצ"ל:
שם אי דמעיילי עפרא סמכא דעתי' נ"ב ע' מהר"מ וע' מהר"מ שיף:
גמ' בראש העמוד דיהבי זוזי לחד למזבן להו מידי וזבן לחד מינייהו זבן לכולהו כצ"ל וכן מעתיק הרא"ש::
ע"ב גמ' אי פסקת עמו כשער הגבוה שקיל כהשתא ואי לא שקיל כי מעיקר' כצ"ל נ"ב רי"ף ורא"ש:
שם א"ל בתגרא דזבין ומזבן כצ"ל:

במשנה חטין בחטין לזרע ביוקר והוזלו או בזול והוקרו נוטל מהם כשער הזול נ"ב ע' מהר"ם שי"ף פירושו והפ"ח מסביר בקצרה נוטל מהם כשער הזול פי' נוטל כפי דמיהם של שער הזול ע"כ:

רש"י ד"ה ההוא גברא דיהיב זוזי לנדוני' דבי חמוה פסק עם מוכרי כצ"ל נ"ב כן מעתיק רש"י ברי"ף:

במשנה ד"ה שהיה ר"ג כלומר לכך הוצרך לשנות משנה זו לפי שהיה ר"ג מחמיר שאם הוקרו כצ"ל נ"ב רש"י ונ"י על הרי"ף וכפי' המהר"מ שי"ף:

פרק ששי

דף עו גמ' א"א הכא בבעה"ב עסקינן נ"ב פי' לעולם דמתגרי בתלת הכא בבעה"ב עסקינן וכו' א"א לעולם בפועלים עסקינן ומתגרי בתלתא ותרעומות איכא דאמר לי' וכו':

ע"ב גמ' בזמן שהמוכר חוזר בו יד הלוקח על העליונה רצה אומר תן לי מעותי או תן לי קרקע נ"ב לדעתי הייתי גורס רצה אומר לו תן לי קרקע כמו בסיפא כשיד מוכר על עליונה רצה אומר הילך קרקע אבל מה אעשה שהרי"ף והרא"ש והרמב"ם מעתיקים בסיפא או הילך קרקע כמו ברישא או תן לי קרקע עכ"פ שוים בגירסא הרישא כסיפא וצריכין לפרש דהאי או קאי על רצה הקודם אבל הגירסא שלפנינו כאן או כאן רצה ודאי אינו נכון

דה עח פ"ב גמ' ואין מדקדקין בדבר נ"ב ברי"ף ורא"ש הגי' ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ואשר בינתים ליתא וכן הוא לקמן ד' ק"ו וע' מהרש"א ומהר"מ שי"ף:

תוס' ד"ה אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו כו' נ"ב נראה דקשיתם לפי שהבינו דעת רש"י שהמשכיר אומר לו הרי שלך לפניך ואם אינך רוצה להיות עולה רגל שכור לך חמור אחר וכן לפי קושיתם תירצו ואם השוכר כו' הוי א"ש אבל בהגהות א"י מפרש שבאמת דעת רש"י שיכול השוכר לעכב כדי שכירות החמור לשכור לרכוב עליו עדי ישיג חמורו והוא מיעוט והשאר יתן למשכיר:

דף עט ע"ב תוס' ד"ה השתא מניקה כו' דזו ואף זו קתני נ"ב קשה איך יכול לומר דזו ואף זו קתני הלא בין גדולה ובין קטנה קתני ובאמת קשה על הברייתא גופא מתחיל בזו ואצ"ל זו ומסיים בלא זו אף זו ע"כ נראה עיקר כגי' הרי"ף והרמב"ם בין קטנה בין גדולה ונכון וכרש"י ותוס' שמיישב גי' הספרים:

דף פ ע"ב משנה כל האומנין נקט כל דמבואר בסוגי' דבתחלה רצה לומר דהוי ש"ש בההיא הנאה דיהיב לי' טפי פורתא ולזה קאמר כל האומנין אף אותם דידעי בבירור דלא יהיב להו טפי פורתא מ"מ הוי ש"ש (תוס' רע"ק) פי' ואתא האי כל לאפוקי הא

דרצה לומר ואנא אענה בתרי' דנקיט נמי וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות ש"ח אף אותם דידעי בבירור דיהיב להו טפי פורתא מ"מ הוי ש"ח ולא ש"ש:
דף מא גמ' הואיל ונהנה מהנה כצ"ל כגי' רי"ף ורא"ש וכן איתא לעיל דף מ"ג ותיבת הוה לא גרסי הרי"ף ורא"ש:
שם הנהו אהולייי דכל יומא הוה אפי להו כצ"ל רי"ף ורא"ש:
ע"ב גמ' לסוף אגלאי מלחא דבלאו דעתי' שקלי' ובלאו דעתי' אותבי' נ"ב השתא אגלאי גם לי מלתא דקאמר והוה לי' סדינא ולא קאמר ומיכסי סדינא כדקא מיכסי סרבלא כי אלו הוה מיכסי בסדיני' לא הוה יכול זה הגוצא למשקלי' מיני' בלא דעתי' אבל הרי"ף לא ניחא לי' וגרס מיכסי בסדינא דאי לא הוי מיכסי בסדינא אלא הוי לי' והי' מונח על החמור שלא כנגד עיניו למה מספר דהוי ארוך מאי נ"מ ש"מ דהוי מיכסי בסדינא והי' אריך ורכיב ולא היו המים מגיעים לסדינא ואפשר הי' רכיב ומנמנם ולא שמע איך שקלה הגוצא אבל מדקאמר שקיל לסרבלא ואותבי' עלוי חמרא ש"מ שגם על גבי החמור לא הגיע המים ואריך בכדי נקיט משום גוצא ע"כ נכון כגי' הגמרא:
רש"י ד"ה אבל הלוהו אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם דהא משכון ודאי לגוביינא שקיל לגבות הימנו וגם לכפור אינו יכול דהא קאי שטרי הלכך לאו לזכרון דברים נקטי' כצ"ל וכן הוא ברש"י בשבועות דוגמתו (ד' מד) ומתוס' נראה שכל הרש"י זו לא היה לפניהם כאן מדמתמיהים על רש"י בשבועות ורש"י סמך עצמו על מה דמפרש בשבועות והדור האחרון אחרי בעלי תוס' העתיקו דברי רש"י לכאן והוסיפו דברים שאין הדעת סובלת כי המה אך למותר ולא עוד אלא נראה כסותר כי אם יש לו מהיכן לגבות למה לו משכון לגבות ממנו ע"כ מחקתי והגהתי כנכון:

פרק שביעי

דף פד ע"ב אמר מר מילתי' ומר מילתי' נ"ב ש"מ דלאו כל אדם זוכה שימצאו מענה רק ת"ח כי מר לא יאמר על אנשים פשוטים:
דף פז גמ' כתיב קמח וכתיב סולת אר"י מכאן שאשה צרה ווייה באורחים נ"ב ויהי' פי' הפסוק ויאמר מהרי שלש סאים וחטה היא מפיו ותאמר קמח ויאמר הוא לא כן אלא סלת לושי וגו' והיינו שפרש"י היא אמרה קמח והוא סולת:
שם אלא מאי באהל נ"ב פי' ויאמרו אליו איה שרה אשתך שכולם שאלו בשלומה והגדול שבהם בראשם והוא השיב לעצמו הנה באהל פי' היא באהל כדי לחבבה על בעלה ובזה שפיר מתיישב הכתיב אחריו ויאמר שוב אשיב אליך וגו' שהוא כ"כ מאמר המלאך:
שם מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם נ"ב פי' שנולד בקלסתר פני אמו היולדתו ועדיין היו יכולין לרנן שלא מאברהם נתעברה כפרש"י בחומש בשם ליצני

הדור ע"כ נהפך קלסתר פניו שהיה לו מאמו ונעשה לו קלסתר פני אביו פתחו כולם ואמרו כו':
במשנה העושה במחובר פי' כל העושה בין אדם בין כל בהמה מדאמר בגמ' פ"ח ע"ב שור במחובר מנ"ל ש"מ דקתני במשנה שור ומפרש מנ"ל גם כל דבר שכתב בתורה נשנה במשנה:.
ע"ב גמ' בכרם רעך ולא בכרם נכרי הניחא למ"ד גזל נכרי אסור נ"ב אתמה כיון דמציין להרמב"ם שסבר גזל נכרי אסור למה אינו מציין להרמב"ם ולא בכרם נכרי רק מציין ולא של הקדש ועיינתי ברמב"ם וכן הוא שמזכיר רק שאין הפועלים בשל הקדש ולחם משנה מקשה כתמיהתי ואומר גם על הרי"ף קשה קושיא זו ונשאר בקושיא וע' פילפלא חריפתא:
דף פח רש"י ד"ה פני הבית כו' נ"ב דקשה לרש"י כיון דמביא ר' ינאי הקרא בערתי הקדש מן הבית לא ה"ל למימר אלא עד שיראה הבית ע"כ מפרש משום דמסיק דר' ינאי יליף מבשעריך דמעייל לי' דרך שער ע"כ אמר עד שיראה פני הבית היינו שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך גגות וקרפיפות הכל כדיליף מבשעריך לפיכך אומר פני הבית אבל מבערתי הקודש מן הבית יליף רק שצריך שיבוא לבית ופני יליף מבשעריך ורש"י מה הוא פני הבית מפרש תוס' ד"ת תבואת זרעך ולא לוקח וא"ת כו' אמר שמואל בר' נתן אמר רבי חנינא כצ"ל:
בא"ד אלא דמרחינהו ישראל ברשות הנכרי אחר שקנאם מן הנכרי והכי קאמר הלוקח טבלים מן הנכרי והן עכשיו ממורחין מעשרן דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר והם שלו דא"ל קאתינא מכח מאן כו' כצ"ל:
דף פט ע"ב הנה על תוס' קוצץ אחת אחת סה"ד במאי דבעי יאכלם בשם רש"ל במאי יאכלם נ"ב ואני אומר שברש"ל צ"ל כמו בתוס' לפנינו ע' ברש"ל דאיתא תיבת דבעי אך שלא במקומו:
דף צ רש"י ד"ה וגזר על הדמאי כו' חוץ מן התרומה שלא גזר על הדמאי להפרישה לפי כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה כאן במעשר ראשון כו' וה"נ אית לן למימר דשרי נ"ב פי' דשרי להאכיל לבהמה ואסור לחסום:
דף צב מתני' אוכל פועל כו' עד סוף המשנה נ"ב קשה מאד להבין סברת ת"ק ולמה שונא להפועלים שנאת חנם אשר חכמים דואגים עבור הפועל שימצא להשתכר וחיו יחיה והת"ק אינו רוצה לדאוג עבורו ולא איכפת לי' אם הפועל לא ימצא להשתכר וימות

ברעב ימות ומה יפסיד הת"ק בזה אם נלמד אותו ונלע"ד דת"ק סבר ויליף ממה נפשך אם חסמת פטור ומותר אף פועל אם חסמת פטור ומותר לפיכך אין לדאוג עבור הפועל שימנעו לשכרו למה ימנעו הלא הבעה"ב יכול אף בלא קציצה למנוע את הפועל מלאכול ביד חזקה כדפרש"י לעיל פ"ח ע"ב ד"ה אם חסמת וחכמים ס"ל אם חסמת פטור אבל אסור ביד חזקה ואם כי הבעה"ב אינו עובר על לאו אצל פועל אבל אסור וצריך לשלם לו כדי אכילתו שהתורה התירו אסור לבעה"ב לחסמו ולמה לו לבעה"ב לשכור רעבתן ואם ימנע ממנו יהי' מוכרח לשלם לו כדי אכילתו ישכור פועל אשר מסתפק במיעוט ולא יצטרך למנוע ממנו על כן מצוה על כל איש ללמד להפועל ולחוס עליו אף שבקוצץ מותר אף לחכמים אך התשלומין והקציצה יעלה לזה יותר ובזה שייך לומר ת"ק אית ליה למילף מכנפשך אף על מותר שאינו צריך לשלם וחכמים לית להו למילף מכנפשך על היתר כי שאני נפשך שאין לו למי לשלם אבל חוסם לפועל ישלם לפועל רק על פטור ממלקות מלמד כנפשך וע' מהרל"ח טור ח"מ סי' של"ז ציון ב' וכן א"ב דרב אסי ת"ק אית לי' דר"א וחכמים לית להו דרב אסי וכן א"ב דרב ת"ק אית לי' דרב דפליג על איסי וחכמים לית להו דרב אלא כאיסי וכמו שפרש"י ת"ק לית לי' דאיסי נמצא כשבעלי הגמ' אומרים א"ב דרב הלא הת"ק אית ליה דרב וכן בתוס' ד"ה א"א דרב א"ב נ"ל דצריך להיות דת"ק שמזכיר פועל אית לי' דרב נמצא בזה כל תלתא א"ב שוים שת"ק אית לי' וחכמים לית להו והוא ס"ט:

ע"ב גמ' ובהא קא מיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל נ"ב מקדים המר סבר שמביא באחרונה משום דבאיבעי' להו מקדים משלו:

שם ולא קשיא כאן בשאין מעלה להן מזונות נ"ב כאן ראשון ראשון:

רש"י ד"ה מידע ידעי דאיטבל למעשר דמשירד לבור הוה יין למעשר נ"ב מוקשה דמפרש קושיית הגמ' מידע ידעי ידע המקשן אשר עונת המעשר משירד לבור מאי מתרץ רב ששת גם מדמקשי והתניא יין משירד מכלל דלא ידעו מזה ע"כ נ"ל שצ"ל דמשהוציאוהו מבור ושפיר משני רב ששת וכפרש"י וסבורין היו שלא הוציאוהו:

ד"ה משיקפה משיקפאו החרצנים והזגין ע"פ הבור כשמתחיל להיות תוסס ונוטלן ומשליכן כצ"ל ונ"ב ע' הרע"ב ור"ש מעשרות פ"א מ"ז:

ד"ה ההוא דנגיד כצ"ל:

ד"ה ומר סבר תנא דמתני' כצ"ל:

ד"ה משל שמים הוא אוכל הלכך לית להו למרייהו זכיה באכילתן דאפילו שלהן אינה עד שיתננה לפיהן נ"ב מפני שקטנים המה ואין לקטן זכות אלא כשנותן לתוך פיו כפרש"י

לעיל ד"ה א"א משל שמים הוא אוכל וכו' דאין לפועל קטן זכות אלא כשנותן לתוך פיו אבל לפועל גדול סבר רש"י שיש לו זכות משנוטל לידו לאכול כדפרש"י לעיל ע"א ד"ה לדידי וכו' וכל זמן דלא מטא לידי לא זכי לי' מזה מדייק הגר"א שדעת רש"י אבל משנוטל לידו לאכול זכה ויכול ליתן לאשתו ובניו ואומר שהוא הי"א שמביא הטור ולא פסקינן כוותי' אלא כדעת תוס' שם ד"ה א"א משלו וכו' שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שהוא לועס ואוכל ואין לו כח ליתן כלום:

דף צג גמ' מר סבר יכול ומר סבר אינו יכול נ"ב כאן מקדים מר סבר האחרון מפני שיכול קודם לאינו יכול וגם כן הלכה יכול:

שם דמר סבר משלו הוא אוכל נ"ב כאן נמי מקדים מ"ס אחרון מפני שבאיבעי' להו מקדים משלו כדלעיל:

שם רבה בר אבוה איפכא קתני הני ארבעה שלשה נינהו כצ"ל נ"ב כן הוא בשבועות וכן הוא בריי"ף אי הכי לית שם:

רש"י ד"ה את הכל גניבה ואבידה ואונסין כצ"ל נ"ב כן מעתיק נ"י והרע"ב:

דף צד גמ' הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע נ"ב קשה כיון דאמר הרי זה גיטך הרי המעשה קודם התנאי ואפילו אפשר לקיימו תנאו בטל וע' פלפלא חריפתא:

הגהות הגריי"ב ע' תוס' לעיל נ"ח ד"ה אמר ר"י וכן בהרא"ש נ"ב והריי"ף דאי' שומר חנם וכן בהגהה שם דדוקא בש"ח שייך בההיא הנאה נ"ב וגם מוסיף הרא"ש עם ש"ח ונכון כי למה יתנה הנפקד וע"ש מה שכתב התפארת שמואל על הגהת הרא"ש הנ"ל ומה שכתבתי שם ב"ה:

גמ' שתבלעי קנה של ארבע אמות ע"מ שתביאי לי קנה בן ק' אמה כצ"ל נ"ב כן איתא בגיטין וכן מעתיק הרא"ש כאן:

פרק שמיני

ע"ב רש"י ד"ה נשבעין נראה דהד"ה קאי על נושא שכר והשוכר כי עליהם קתני נשבעין לשון רבים וכן מפרש רש"י בלשון רבים פשעו שלחו אבל כי דייקת דמפרש רש"י פשיעה ושלוח יד אי קאי על נושא שכר ושוכר הי' לו לרש"י לחשוב נמי ושלא נגנב ושלא נאבד אלא ש"מ שנשתבש ע"י המעתיקים והמדפיסים וצ"ל הד"ה נשבע וכן שלא פשע בה ולא שלח בה יד ועל שומר חנם קאי וזאת ברור כשמש ונושא שכר ושוכר אינו צריך פירוש כי מפורש במתניתין מה משלמין ועל מה נשבעין וכן לעיל במתניתין אין מפרש רש"י נושא שכר והשוכר כי אחר דתני מה משלמין ידעינן שבועתן מה היא:

ד"ה פרשה ראשונה דכתיב וגונב מבית האיש שטוען שנגנבה הימנו וכתיב ונקרב כו' כצ"ל:

דף צה ע"ב גמ' מתיב רבא שאלה ושכר בעליה עמה שכרה ושאל בעליה עמה כצ"ל כי הוא הברייתא דלעיל גם שאלה יש להקדים כי בבעלים אצל שאלה כתיב:
תוס' ד"ה הא מדסיפא על גבה כו' אע"ג דמרישא שמעינן כיון דע"ג הוי רחוק ממלאכה אחרת כו' כצ"ל (רש"ש):
דף צו תוס' ד"ה בעל פלוגתא דר' יוחנן ור"ל כו' דמר דרש תחתיו נ"ב פי' תחת ידו היינו ברשותו:
דף צז גמ' שאילו לי' בשאר יומי מר בר חיננא כצ"ל נ"ב כן מעתיק תוס' ב"ק נ"ז ד"ה סברוהו:
שם לבי חוזאי נ"ב כן איתא שם וכ"כ בתוס' יבמות סו ע"ב ד"ה דמחייב בגניבה ואבידה:
במשנה שאלה היום ושכרו למחר שאל אחת ושכר אחת כצ"ל ונ"ב כן איתא בהרי"ף והרא"ש וכן מעתיק הרמב"ם בפסקיו:
רש"י ד"ה בבעלים שהיה מסייען בשעת שאילה כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה רב ורב יהודה אמרי חייב כו' וא"ת אע"ג דדחי בכתובות ההיא דר"ג נ"ב פי' דמדחה שם ואמר שגם רב נחמן ור' יוחנן סברי כשמואל דהלכה כר"ג ודוקא שם מחייב ר"ג מפני שיש מיגו וחזקה ממילא אין שייך דרב הונא ורב יהודה כ"כ לדשמואל ולא אוכל לומר דרב יהודה דשמואל הוא אימא דוקא שם פוסק שמואל הלכה כר"ג משום מיגו וחזקה משא"כ כאן דליכא מיגו ולא חזקה סבר המע"ה:
שם בא"ד כדתני ר"ש בן טרפון כדהתם נ"ב ועל יורשין אין צריך קרא דאביהן כה"ג נמי פטור נמצא פליג על מתניתין דידן:
דף צח ע"ב גמ' ואמאי מה שטענו לא הודה לו אמר עולא כצ"ל (הגר"א לפרש"י):
תוס' ד"ה ואמר ליה השואל שלח כו' וי"ל דפשיטא שמוצא תקנות בפשיטות אף לשמואל ואינו אומר כו' כצ"ל:
דף צט ע"ב גמ' כהדיוט מדעת דמי נ"ב פי' כהדיוט מדעת והתנה עם הדר ע"מ שיתן שכר דמי וכפי' רש"י דרחמנא ידע ואמר מאן דמיתהני למעול אבל הדר בחצר חבירו מדעת שיודע הבעה"ב שדר בו ושותק כש"כ דפטור (מהר"מ ב"ק על תוס' ד"ה כהדיוט):
רש"י ד"ה שמין בית סאה באותה שדה תנן כו' דהבא לקנות קרקע לא יניחנו בשביל כך ובדבר כו' כצ"ל (רש"י ברי"ף):
דף ק גמ' הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין אימור כו' כצ"ל נ"ב בלא שבועה אשר בינתים אני מוחק כי אין לו מקום כאן וברי"ף ורא"ש ליתא וכן בכל מקום המובא בש"ס ליתא רק לעיל ב' גם ו' איתא ושפיר שייך שם:

רש"י ד"ה בסימטא קרן זוית הסמוכה לרחבה מוכרין בה בהמות ועבדים נ"ב על כרחך בשפחה שייך בסימטא דעמדה למכירה אבל הפרה לא עמדה למכירה ואין מקומה בסימטא צ"ל דעמדה באגם ולפיכך אומר בפרה עומדת וכן הגי' ברי"ף ורא"ש בפרה העומדת כי עומדת שם כבר ואצל שפחה דקיימא עכשיו שהעמידה הבעה"ב עתה בסימטא למכירה ואחר ראות אותה הלוקח הלכו לחנות ושילם לו שם ובין כך ילדה ואינו ידוע אם עד שלא נתן לו המעות ילדה או אח"כ:

שם ד"ה מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא לקמן מוקמינן לה דקטע לידיה כו' כצ"ל:

תוס' הא מני סומכוס היא כו' דאמר ידעינן דשותפא אית לי' כצ"ל:

ע"ב גמ' וחכ"א בעבדים אומר לו הרי כצ"ל וכן מעתיק רש"י בב"ק ד"ה איפכא תניא:

הגהת הב"ח בדלייפי וכו' המעיין לעיל ד' ד' ובשבועות ד' מ' משתומם ואין להבין כלל דברי הב"ח לפי דברי רש"י התם וי"ל דהב"ח כ"כ מפרש כרש"י ואומר לפ"ז דמשני התם דבקידושין אגב גררא מאי מקשי מקדושין כשם ששם אגב גררא ה"נ אגב גררא (שמעתי):

דף קא גמ' אמר ר' יוחנן משום יושב א"י נ"ב דמרא קמאי בלאו הכי יטע אחרים במקומן וזה השני אם יעקרו משדהו לא יטע אחרים כמו שלא הי' לו מקודם (פ"ח בשם ב"י):

שם א"ר ירמיה כגון דא צריכא רבה נ"ב פי' טעם זה שפי' ר' יוחנן פירוש גדול הוא ואי לאו דפירשו ר' יוחנן שהוא רב מובהק לאו כל איניש יכול לפרושי' אלא רב כמותו (ערוך ערך צרך):

שם תנן התם ר' יהודה אומר נ"ב במשנה שם איתא החוכר שדה מן העכו"ם מעשר ונותן לו ר' יהודה אומר אף המקבל ע"כ ובזה שפיר סברוה מקבל כחוכר דמי:

תוס' ד"ה סברוה מאי שדה אבותיו כו' כו' ואפילו חוכר פטור שם כמו בחוץ לארץ דבלא שמעתין צריך לאוקמי כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' אי יהביה במתנה א"ל השוכר לא עדיפת כצ"ל לרי"ף ורא"ש):

שם ההוא גברא דזבין כצ"ל (רא"ש):

שם במשנה בנגר ובמנעול נ"ב נגר לסגור מבפנים מנעול לנעול מבחוץ כשיצא (נ"י):

רש"י ד"ה כובסין על שם שתלויין כדאמרינן שבת סז כמאן תלינן כובסי בדקלא תלאי של תמרים ופרש"י אשכול:

ד"ה לא עדיפת מנאי כו' אלא מחמת שלא הודעתיך ועתה אינך מוצא כו' כצ"ל (רש"ל):

דף קב ע"ב רש"י ד"ה בבא לב"ד באמצע החודש כו' ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיני' ודלמא לשון אחרון ע"ז הגה' הגרי"ב דלמא לשון ראשון ר"מ נ"ב ורש"א מקיים הגי' שלפנינו:

ד"ה יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה אע"פ שמשך הכ"ט סאין אינה משיכה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה הוה אמינא פרושי קא מפרש כו' אע"ג דאמר אינון כיון שרחוקין כל כך זה מזה מאה מתלתין ע"ז הגהת הב"ח מתלתין סלעין נ"ב קוצר השגתי אינו משיג זה ההגהה הלא התם קתני סילעין תלתין ומפסיק דאינון סילעין בין מאה ובין תלתין אשר מאותן שתי תיבות דאינון סילעין עדיין לא ידענו מה יסיים אולי יסיים עשרים וחמשה ולא יהי' שום שינוי כי הכל אחד ועיקר השינוי הוא מאי דמסיים תלתין ושפיר נכון לשון תוס' כיון שרחוקין זה מזה מאה מתלתין כי שתי תיבות דאינון סילעין" מפסיק ביניהם:

שם בא"ד דהכי קאמר י"ב דינרים לשנה אך שתשלם לי דינר בכל חודש כצ"ל ונ"ב ע' מהרש"א על תוס' לקמן ד"ה נקיטת בא"ד עשר שנים כו':

דף קג גמ' אמר רבא האי מאן דאמר לי' לחבריה אושלן מרא למירפק בי' האי פרדיסא רפיק בי' ההוא פרדיסא פרדיסא (פי' סתם שלא אמר האי) רפיק בי' כל פרדיסא דבעי (פי' איזו פרדס שירצה אבל רק אחד) פרדיסאי רפיק ואזיל כל פרדסי דאית לי' (הגי' ופרושו מרמב"ם וש"ע):

רש"י ד"ה חייב להעמיד לו בית לימי שכירותו כצ"ל (רש"י בריי"ף ונ"י) ד"ה אי דאמר לי' כצ"ל:

ד"ה המקבל או באריסות כו' או בחכירות כו' נ"ב ועיקר שם קבלנות נופל על אריסות וסתם קבלן הוא אריס ובזה ניחא בריש ע"ב דקא מפרש רש"י וסיפא דמתניתין ליתא אלא בקבלנות:

תוס' ד"ה שואל אדם בטובו ערך שואל מפרש כו' נשתבש בתוס' העתק לשון הערוך ומשולל הבנה ע"כ הרוצה יעיין בערוך דאיתא שם לשון טוב ובאריכות ולהרי"ף והרמב"ם וש"ע פי' אחר בזה:

פרק תשיעי

ע"ב גמ' דכ"ע מקבלי בריבעא מגיה הב"ח בריבעתא נ"ב לא ידעתי למה שבק הב"ח ויהביה בריבעא ולא הגיה בריבעתא ובריי"ף ונ"י ורא"ש כמו לפנינו בגמ' בריבעא במשנה או בית האילן פי' שגדילין בו אילנות ואף רבים בשם יחיד כמו קרא התרנגול ונקצץ האילן יכול להיות שנקצצו כולן או הרבה מהם וכן איתא בירושלמי שגם בסיפא דוקא אם נקצצו כולן מנכה לו אבל אם נשאר ממטע עשרה לבית סאה אינו מנכה לו כי במיעוט אילנות יתרבה הפירות:

תוס' ד"ה מנכה לו מן חבירו סה"ד כמו שהיא עכשיו שיש בו מעין כצ"ל:

דף קד רש"י ד"ה דורש לשון הדיוט שהרגילו הדיוטות לכתוב שלא בתקנת חכמים כצ"ל רש"י רי"ף:

ע"ב גמ' נהרבלאי גבו תילתא נ"ב שבמקומם נהגו להוסיף שני שלישין (רא"ש):

דף קז רש"י ד"ה הא לן והא להו וליכא למיחש לכחשא דארעא הנה נראה דה"ה משערי לחיטי יכול לשנות מדכתב דליכא למיחש לכחשא דארעא ומסיים הלכך משנה בכל מקום שירצה מקטנית לתבואה ומתבואה לקטנית נראה דדוקא מקטנית לתבואה יכול לשנות אבל חיטי ושערי אינו יכול לשנות והרמב"ם בפי' המשניות כראשית דברי רש"י ובפסקיו כאחרית דברי רש"י וע"ש בל"מ רק שלהרמב"ם הי' גי' אחרת והרא"ש והטור מסיימי הא לן והא להו בבל שהיא מצולה וטבעני יכול לזרוע בה איזה מין שירצה סבר דיכול לשנות אף מן שערי לחיטי והרמ"א מביא כל הדעות ועל הל"מ תמוה שהוא מדייק מתחלת דברי רש"י כמו שדקדקתי ואומר דרש"י ס"ל כן דיכול לשנות כל המינים ולא שם לבו לסוף דבריו אשר יש להוכיח דס"ל דוקא מתבואה לקטנית יכול לשנות וההכרח דוחק לפרש תחלת דברי רש"י וליכא למיחש לכחשא דארעא כוונתו כ"כ לענין דמדייני רב יהודה ורבין מתבואה לקטנית ליכא למיחש לכחשא דארעא וליישב הל"מ נ"ל ברור שהיה לפני הלח"מ לשון רש"י כמו שמעתיק רש"י על הרי"ף שמסיים שם לכך משנה כל מה שירצה:

ע"ב גמ' חזי לכורכמי רישקא נ"ב כרכום שמריח כנרד נרד תרגומו רישקא:

דף קח תוס' ד"ה האי מאן כו' כדמוכח בכתובות ד' צט: דקאמר רב חסדא כצ"ל נ"ב כן איתא שם רב חסדא ולפנים הי' נעתק בתוס' רב"ח ושיבשו ועשו מזה רבא ושבשתא דעל על:

ע"ב גמ' קודם מ צ"ל זבין וקודם ל צ"ל זבן וזהו כלל גדול:

דף קט גמ' ההוא שתלא דאמר אי מפסדינא כו' כצ"ל (רי"ף ורא"ש):

רש"י ד"ה דיקלא ואלים כו' והגביר עיקרו (נ"י) והגדיל עיקרן (רש"י רי"ף):

ע"ב גמ' כי היכי דלא ליפסד בעה"ב ואמר רב מניומי כצ"ל (רא"ש):

תוס' נפלו לה זיתים זקנים כו' אבל לא יקוץ לעצים כצ"ל:

דה קי גמ' וכי מתקני רבנן מלתא דאתי בה לידי פסידא נ"ב אע"ג דמלוה אומר חמש ולוה אומר שלש מיירי נמי במשכנתא היינו שאר משכנתא דאינשי הוא דעבוד להו אפשר שלא יהא מתוקן אבל איך אפשר שלא יהא מתוקן האי דתיקון רבנן (נ"י):

רש"י ד"ה ואי ארעא קניא הוא נ"ב ליתא להאי גירסא לא בגמ' ולא ברי"ף גם לפרשו לא ידעתי:

ע"ב גמ' אמר ליה ההוא סבא כצ"ל ורי"ף ורא"ש):
רש"י ד"ה המגיע לכתפים קרוב לקצור אלא שעדיין צריכין כו' כצ"ל:
שכיר שעות גובה כו' בס"א כן הגי' אבל לפנינו בהיפך:
דה קיא תוס' ד"ה א"ל לשמעיה זיל אוגיר לי פועלים כו' עד סה"ד לשונו מוקשה וכוונתו אינו מובן וז"ל הנ"י יהודה בר מרימר א"ל לשמעי' זיל אוגיר פועלים ואימא להו שכרכם על בעה"ב לאו למימרא שיכול לדחותו דהא לכל הפחות בל תשהה איכא כיון דמחויב ליתן לו שכרי שהרי עשה מלאכתו אלא דנפקא מינה למעבד הכי שאם שמא יהי' טרוד וישהה לו לא יעבור גם באיסור בל תלין כן כתבו בתוס' ע"כ נראה שהי' לפניו נוסח אחר מכל וכל בתוס' דמפרשי' שעשה זאת למען הציל עצמו מאיסור בל תלין לאשר הוא לא שכרן וישאר עליו רק איסור בל תשהה ובודאי שמר את עצמו להנצל גם מזה אלא למען לא יכשל אחד מני אלף ויהי' עליו עכ"פ רק איסור אחד בל תשהה:
ע"ב גמ' דאי אשמעינן גזלו משום דלא טרח גביה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ור' יוסי בר יהודה האי לא תלין אתך כו' דבסמוך בברייתא נ"ב היינו האי ת"ר דמביא גמ' על פיסקא אימתי בזמן שתבעו וכו' לקמן קי"ב:
בא"ד דהכא משכיר קבעי נ"ב השגתי קצרה להבין אם רק משכיר קבעי גם על תנא דידן ליבעי שכיר מאי עביד לי' וגם מאי קשיא לי' ואידך הא יכול למילף כ"כ משכיר דגם לדידי' מיותר:
רש"י ד"ה משום ביומו תתן שכרו כצ"ל:
דף קיב גמ' בגרדא הגה' נ"א בגדדא וכן הוא בערוך שלפנינו גרד א' גורס הכא כמו לפנינו גרדא ונ"ל כי לפני בעל הגהה נ"א היה בגמ' לפניו הגי' כגי' רש"ל בגרבא והגיה ע"ז בגר דא וכן הוא בערוך ושפיר:
שם לא צריכא דקא אגריה לבטושי כצ"ל מני' מחקתי כי לא שייך כלל ורש"י לא גריס גם בב"ק ליתא:
ע"ב גמ' ושדיוה אשכיר משום כדי חייו ומשום כדי חייו דשכיר קנסינן לי' לבעה"ב כצ"ל (שבועות):
תוס' ד"ה טרוד בפועליו עד סה"ד נ"ב וטרוד בפועליו לאו דוקא אלא טרוד בעסקיו (נ"י) וכן מסיים תוס' בשבועות בשם ירושלמי בעה"ב עסקיו מרובים:
גמ' כי היכי דלגריה בעל הבית על כורחיה אגר כצ"ל (שבועות):
תוס' ד"ה קציצה כו' אמאי נקיט שמחולקין בקציצה ושבק לומר שמחולקין בפריעה כצ"ל:
דה קיג במשנה ומניח אחד נ"ב ע' תי"ט:

שם בגמ' מנתח נתוחי (אוועק נעמין):
רש"י ד"ה נוטל אחד ומחזיר אחד נ"ב הוא גי' רי"ף ורא"ש:
תוס' ד"ה השתא דמטא זמן כו' דאין שכיר משהא שכרו שהרי לא שהה אותו אלא כו' כצ"ל:
ד"ה ומחזיר את הכר בלילה כו' דאמר רחמנא לא תבא אל ביתו לעבט עבוטו כו' כצ"ל:
שם בא"ד אלמא דמהני וקני למשכון יום דהיינו מחרישה קנה מלוה בלילה וכסות לילה דהיינו הכר קנה מלוה ביום וקשה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה ואת המחרישה כו' דקתני ומחזיר ביום הא עבר כצ"ל נ"ב ע' מהרש"א:
בא"ד לכן מפ' ר"ת צמד פרות היינו פרות המרכסות נ"ב כמו לעיל פ"ט ע"ב:
ע"ב גמ' תנא ברשב"ג תנא קמיה:
תוס' ד"ה השתא זבוני מזביננן הכסת והכר נ"ב אע"ג דבמתניתין לא קתני אלא כר ה"ה כסת והיינו הך:
דף קיד רש"י ד"ה עלי' רמי עד סה"ד נ"ב להלך לפניו שמסיים רש"י אינו מובן מאי בעי הכא ואפשר לומר דהיינו נמי מאי שמסיים הקרא לפני ד' א' ופי' רש"י שהכתוב הטיל עליו לעשות צדקה היינו כדכתיב ולך תהיה צדקה להלך לפני ד' א': תוס' ד"ה ואידך ההוא לנידון בכבודו כו' ובפ' השיג יד (ד' יח) אמרינן אתה הקשית הקדש כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה בארבעה לא מצינו בגי' דארבעה סדרין כגון מועד ישועות נשים כו' מהראוי לדעת כוונת רש"ל ז"ל נראה לפי קוטן השגתי שלא רצה רש"י להעלות ולפלוט מעטו נזיקין לפני אליהו זכור לטוב אשר נזיקין אינו דבר טוב ע"כ מכנהו על שם הכתוב אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת שהם נגד הששה סדרים ועולה ישועות על נזיקין ומקדים ישועות לנשים להסמיכו למועד ונשא רש"י ז"ל לבו לשמים וכתב וכיון גם לתפלה ותחנה רבש"ע קרב במהרה בימינו מועד ישועות והדברים נוגעים לאליהו המדבר בו זכור לטוב שהוא יבשרנו מהרה בשורות טובות ישועות ונחמות כי עת לחננה כי בא מועד:
דה קמו תוס' ד"ה שנאמר לא יחבול כו' כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב נ"ב ע' מהרש"א בא"ד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש כו' נ"ב ע' מהרש"א:
דף קטז רש"י ד"ה זוגא דסרבלא מספרים שגוזזין בהן בגדי צמר כצ"ל (רש"י רי"ף):
תוס' ד"ה כלי שעושין בו אוכל נפש כצ"ל וקאי על אביי:
ד"ה והא רבא אפיק כו' הכותב ספרים ומשאילן לאחרים נ"ב בשבועות פרש"י דוקא ספרי דאגדתא עשויין להשאיל ולהשכיר שאין אדם עשוי ללמוד בהן תדיר אבל שאר

ספרים אינן עשויין להשאיל ולהשכיר לפי שמתקלקלין כמו ששנינו במוצא ספרים לא ילמוד בהן לכתחלה ולא יקרא אחר עמו ויכול לומר לקוחין הן בידי ע"כ:

פרק עשירי

ע"ב גמ' מדקתני רואין נ"ב נ"ל שכן צ"ל במתניתין רואין בלא ו' כי ורואין לא משמע כלל שהוא בבא אחריתא אדרבא משמע דשייך לרישא וחד בבא היא ורואין בשעת חלוקה אלו האבנים העשויות להשתבר יותר של עליון או של תחתון הוא יקח אותם בחלקו ושכנגדו יקח יותר שלימות ואין כאן רישא וסיפא אבל רואין שפיר משמע שהיא בבא אחריתא וכן גי' רש"י במשנה רואין וכן הוא ברש"י על הרי"ף והגהות מא"י הגיה שם צ"ל ורואין ועוות המתוקן ולא ראה אשר ברש"י בגמ' איתא כן:

גמ' ונעקר הפרסק נ"ב גי' הרי"ף והרמב"ם ונעקר ממקומו הפרסק וכצ"ל גם בהרא"ש אף שלפנינו ליתא כיון שברי"ף איתא ידוע שהרא"ש הי' לפניו הרי"ף בכתבו חיבורו והעתיק לשון הרי"ף וכן איתא בטור בטח הי' כן לשון אביו הרא"ש באין ספק וכן מעתיק הב"י ופסקו הפוסקים לדינא הכי דוקא שנעקר ממקומו למקום אחר חייב להעמיד לו אבל נקצץ או נעקר לגמרי פטור מכלום:

רש"י ד"ה עסק שבועה וכו' וה"נ כגון דמודה במקצת כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה הבית והעליה של שנים כו' אבל קשה אי אין עליו לבנות מאי קאמר בגמ' נ"ב קיז ע"ב:

דף קיח ע"ב רש"י וצוברו כל שלשים יום כו' עד סה"ד נ"ב פי' מתחלת שלשים עד סוף שלשים וכן פרש"י בב"ק דף ל' גם דף פא שלשים יום רשאי להניחן שה משמע שאינו יכול להניחם שם יותר גם הגי' בתוספתא הוא צוברן שלשים יום ואין תיבת כל משמע נמי לא יותר וכן בתוס' ב"ק ל' ד"ה מתניתין וכן הוא ברמב"ם וש"ע סי' תי"ד ע"כ בטח גם כאן ברש"י הכי פירושו על צוברו כל ל' פי' כל עת שירצה אם בכל יום אם בכל שבוע בתוך אותן ל' יום אבל אינו רשאי להניחן יותר ובהגה"א פרק המניח סי' ז' מפורש גבי הא דאמר רב קנסו גופן אטו שבחן הלכה ואין מורין כן וז"ל והיכא דהוציאו בשעת הוצאת זבלים לא אמרינן כל הקודם זכה אלא לאחר שהזיקו או לאחר ל' יום שאין לו רשות יותר להשהות שם ע"כ די והותר שאין לרש"י פי' אחר רק כדפרשתי ואם נאמר שאין זה יצא מעטו של רש"י רק תלמיד טועה כתבו יהיה איך שיהיה ברם טעותא הוא:

סליקא לה מסכת בבא מציעא בעזרת לעמו מושיע וכל המציא:

מסכת בבא בתרא

פרק ראשון

דה בתוס' ד"ה כולהו כו' נ"ב כולה נזיקין פי' כל המסכת של השלשה בבות קמא מציעא בתרא שמה נזיקין כשם הסדר וכן מצינו מסכת טהרות כשם הסדר כוכב כשם הכלל כוכבים חגב כשם הכלל חגבים ע' של"ה תורה שבע"פ אות ק' וכן כתב הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשניות שהשלשה בבות מסכת אחת היא כרב יוסף שאמר בזה"ל כולה נזיקין מסכת אחת ופרש"י בע"א תלתא בבא ושפיר דייק תוס' משבועות דדייק שם גמ' מכדי תנא ממכות סליק שיש לפרש נמי למה נשנית מסכת זו אחר ב"מ אף למ"ד דלא הוי חדא מסכת משבועות דודאי לא הוי חדא מסכת לכל הדעות וכמה מקומות כן מצינו כמ"ש תוס' ופליאה על המרש"א איך הבין דברי תוס' בכוונה אחרת:

תוס' ד"ה לפיכך אם נפל הכותל כו' ומתרץ ר"י דהיינו הך דפריך בגמ' נ"ב ד' ד' ע"ב אסור לאדם לעמוד על שדה חבירו כצ"ל:

כן איתא בב"מ וכן מעתיק הטור והבית יוסף הארוך והקצר בש"ע סי' שע"ח סעי' ה':

דף ד גמ' אל תקלל עשיר נ"ב ע' הגי' בע"י:

תוס' ד"ה הכי קתני כו' ומקום שנהגו שלא לגדור בגינה כו' כצ"ל:

דף ה גמ' גלית דעתך דמינח ניחא לך נ"ב הוצרך לגילוי דעתי' דלחד לישנא בגמ' אין לחייבו לר' יוסי דהלכתא כוותי' אלא באם גדר ניקף את הרביעית דגלי דעתי' דניחא לי' ורבינא רצה שיתחייב לכל הדעות (חידושי א"ש והפ"ח כוון לדעתם):

שם רוניא זבין ארעא כצ"ל (רי"ף נ"י):

ע"ב תוס' ד"ה מי אמרינן כו' דזייר לי' נ"ב פי' מעכב לי':

באותו דיבור או דלמא כיון דהחזיקה היא אמרה בדדמי כו' כצ"ל:

שם הלאה לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה לא דמי כו' כצ"ל וחמשה תיבות ,,ומייתי התם מעין ההוא בעיא" מחקתי כי שפת יתר הוא ואין לו מקום כאן אחר אשר מביא האבעי' דהתם מפורש עין כל רואה שהוא מטין ההוא בעיא שם הלאה כלל להך דהכא נ"ב ע"ש תוס' ד"ה או דילמא:

שם יבמה שאמרה תוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו לחלוץ כצ"ל:

דף ו ע"ב רש"י ד"ה בירה גדולה כו' הרי זה משתמש בכותל זה בחורי הכתלים על פני ארכה מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד ביתו נראה מלשונו דמדבר באותן כתלים עצמן אשר צד אחד מהם הם פונים פנימה יכול להשתמש אף בחורי אותו הכותל בצד הפונה חוץ אף בחורין שלא כנגד ביתו וקשה הלא אותן החורין שלא כנגד ביתו המה נגד בית שכנו כי רש"י פי' לעיל אשר הבירה נחלק להרבה חדרים והחדר אשר אצלו מושכר

לאחר ואיך יכול לקצר רשות שכנו בכותל השייך לשכנו וז"ל הנ"י יכול להשתמש בכותל שכנגד פתח הבית עד ד' אמות והוא מה שפירש"י אף שלא כנגד כגון שאין בביתו רק שלש אמות אבל בחורין שכנגד פתח שאין שם דיורין רק כותל שלם בלא פתחים נגד כל הבתים ופתחיהם שבכותל זה שביתו בו ושניהם שוים רש"י והנ"י:

דף ז רש"י ד"ה שמא בעלמא אם אספלידא שמא אע"פ שאינו כשאר כו' כצ"ל:

דה ט גמ' אמר רב אסי לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שלישית השקל בשנה שנאמר נ"ב פי' נוסף על מחצית השקל שאמרה תורה:

שם א"ר אלעזר גדול המעשה נ"ב ע' פ"ח:

ע"ב להן שאינם עושין אלא להתגדל בו שנאמר די להון מהקרבין ניחוחין לאלה שמיא ומצלין לחיי כו' כצ"ל:

שם וחטיך בצדקה פרק ועויתך במחן ענין הן תהוה ארכא לשלותך וגומר כצ"ל:

דף יא מתני' עד שיהא בו תשעה קבין נ"ב עולה לפי חשבון סאתים בחצר המשכן משחיתו 3750 אמות מרובעות:

שם תשעת חצאי קבין נ"ב עולה 1875 אמות מרובעות חצי קב לזה עולה 218 1/3 בית רובע עולה 104 1/4:

ע"ב רש"י ד"ה הכא באכסדרא עד סה"ד נ"ב וז"ל הנ"י כיון דאין לה דפנות אין נותנים שם כלים ואפשר דמעייל וכו' ד"ה בני מבוי מעכבין בני מבוי האחר שאינו רגיל אצלם נ"ב הנ"י מקשה לפי פרש"י דבני מבוי אחר מעכבין עליו ולא בני מבוי שלו למאי נ"מ אמר אחד מבני מבוי יאמר סתמא אחד שביקש לפתוח פתחו למבוי שאינו שלו ועוד דהל"ל למימר בני אותו מבוי היה משמע דעל בני מבוי אחר קאי מכל הלין קאמר הנ"י דגם בני מבוי שלו מעכבין עליו כי אמרו השתא יעברו בני מבוי אחר במבוי זה כי יעשו זה החצר הפתוח קפנדריא ותרבה עלינו את הדרך ונקט להחזיר לרבותא לא מבעי' שיהיו שני פתחים אלא אפילו סותם ומחזיר פתח למבוי אחר כ"כ יכולים בני מבוי שלו למחות ע"ש טעמו גם הרא"ש מביא פי' הנ"ל בקצרה דלהא שבני מבוי אחר יכולין לעכב לא צריך דפשיטא הוא אלא קמ"ל דבני מבוי שלו יכולין לעכב:

תוס' ד"ה בעי רב הונא מרב אמי כו' וי"ל דרבי אמי לחוד ורב אמי לחוד נ"ב אבל תמיה שיהי' המכונה רב גדול מהמכונה רבי ובתוס' חולין י"ג כתבו דתרי רב הונא הוי ושפיר טפי לתרץ גם הכא הכי:

תוס' אחד מבני מבוי שביקש לסתום כנגד פתחו פי' כו' ונראה לר' יצחק כפי' רבינו חננאל כגון כו' ואף לחצרות יצטרכו ליכנס מרוב דוחק נ"ב מה שקשה לי על פי' זה

ב"ה מצאתי בהגהות אשר"י וז"ל כל פי' זה תמי' מאוד דכיון וכו' ותי' אפילו לרבי דאמר אין החיצונית משתמשת עם הפנימית מ"מ אין כח בפנימי לגרום במבוי דרך הרבים על החיצונית עכ"ל פי' לפי פי' ר"ז בשם ר"ח מאי קשיא לרב הונא מרבי הלא רב הונא יכול לסבור כרבי שהפנימית משתמשת לעצמו ואין החיצונה משתמשת עמה בכל זאת אף שהפנימית משמשת נגד חצרה נשאר עוד מקום ליכנס שמה בני אדם כשיש רבים במבוי אבל אם יסתום כל רוחב המבוי נגד פתחו לא יכנסו ב"א בשום אופן ומרבה על החיצונים הדרך ע"י בני אדם הדורכים עליהם במבוי ועוד מקשי על פי' זה אשר אנכי לא פללתי ודוחה פי' זה ומקיים פי' רש"י ומתרץ קושית תוס' על רש"י דאיירי שיש לו פתח בית למבוי וכשם שיש לפתח בית ד' אמות בחצר יש לו כ"כ במבוי ורבינו גרשום אומר דמיירי בפתח חצר כנהוג שהחצרות פתוחים למבוי וכשם שיש לפתח בית ד' אמות בחצר כן יש לכל פתח חצר ד' אמות במבוי:

דף יב רש"י ד"ה דוולא כו' עד סה"ד נ"ב פי' ובאים לחלוק הדוולא כן משמע מתו' ד"ה דוולא:

תוס' ד"ה פרש פצימיו כו' ה"מ חצר הקבר דמסיימי מחיצות נ"ב פי' רש"י שם דמסיימי מחיצות דמערה לחודה ודחצר לחודה:

ד"ה מצר שהחזיקו בו רבים כו' ולנקוט פיזרא נ"ב פי' רש"י שם מקל:

דף יג תוס' ד"ה חד גיסא ניגרא וחד &&ציור&& גיסא נהרא פי' רבינו חננאל נ"ב הציור לר"ח כצ"ל:

דף יד רש"י ד"ה מונחות לארכו של ארון כו' עד סה"ד נ"ב מה שלא פי' זה לעיל בד"ה לארכו של ארון בדברי ר"מ ע' רש"א:

תוס' ד"ה שבהן עמודים עומדין נראה כו' ומשני מכפר קאמרינן נ"ב התם איתא חוטא בל יקריב קאמרינן ותוס' מעתיק הכוונה כדי להשוות לזה עמודים:

ע"ב גמ' עזרא וד"ה נ"ב עזרא ונחמיה לספר אחד יחשב וכדקאמר לקמן ומאן אסקיה נחמיה בן חכליה וע' רש"ל:

דף טו רש"י ד"ה תניא כמאן דאמר כלומר הך דקתני לעיל יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה אתיא כו' כצ"ל:

דף טז ע"ב רש"י ד"ה רבייה בא לעולם שממהרת כו' נ"ב שיולדת בעודה פחות מתשע שנים אבל זכר אינו מוליד עד שימלאו לו משעה שנים ויום אחד וע' בח"א למהרש"א:

פרק שני

דף יז לא יחפור כו' אלא אם כן הרחיק מכותל נ"ב האי מכותל חבירו אע"פ שמפרש בגמ' מכותל בורו ה"ה מכותל הבנוי ע"ג קרקע ואף אם הי' תני מבורו הוה ידעינן

דה"ה מכותל אשר על הארץ כי טעמא אני דורש למה אסרו סמוך לבורו הלא פרש"י ז"ל שהחפירה מחלשת כותלי הבור ומרפה ומהאי טעמא אסור נמי לסמוך לכותל של חבירו שמרבה את יסודו שתחת הכותל ונופל כמו שפרש"י על זרעים י"ט ע"ב, מחלידים תחת הכותל וכן מפרש כאן על מחרישה מרפה את יסודו הרי כל שמרפה את הקרקע מזיק לכותל שעל הקרקע כמו שמזיק לכותל בור וכן אנחנו רואין בעליל דקאמר בגמ' ד' י"ט ליערבינהו וליתנינהו הרי דמכותל שברישא היינו הך כמו מכותל שבסיפא שאם אומר שרישא דווקא מכותל בורו יתרץ דלא דמי אהדדי רישא מכותל בורו וסיפא מכותל חצרו וכן משמע שם בד' יט בגמ' על זרעים ותיפוק לי' משום מיא ופרש"י שם שצריך להשקותן תמיד וכיון דאי אפשר לזרעים בלא מים למה לי' למיתנינהו הא תנא לי' היזק דלחלוח אצל כותל והיינו בור שיח ומערה ואמת המים ונברכת כובסין דתני ברישא הרי מפורש דכל אלו קאי גם על כותל חצר ולאו דווקא כותל בור ומה שפרש"י ד"ה מן הכותל ולאו בבור קאי השתא אמת כי האי כותל אינו קאי על כותל בור כי הנך דברים דחשיב כאן משום הבלא אינו שייך אצל כותל בור ואפשר לא מזקי לי' כלל אבל הנך דברישא משום דמתונא שייך נמי גבי כותל חצר כמו שהוכחתי והנך דסיפא זרעים מחרישה מי רגלים שייכים נמי גבי שני מיני כתלים הן גבי כותל בור הן גבי כותל חצר. והנה יש במשנתנו שלשה בבות רישא היזקא דמתונא דמרפה לארעא שייך בשניהם מציעתא משום הבלא נראה דלא שייך בכותל בור וסיפא זרעים ומחרישה דמרפה לארעא וכן מי רגלים דהוא לחלוח שייך בתרווייהו ובזה הדרך סלולה בפשט הגמרא על כל המשנה ולא אבוש לומר שהתנא דקדק זה בלשונו הזהב שברישא וסיפא תני מן הכותל מכותל איזה כותל שיהיה כותל בורו או כותל חצרו ובמציעתא תני מכותלו של חבירו משמע כותל שלו שהוא דר בו והוא כותל שעל גבי קרקע. אחר כתבי מצאתי ב"ה בראשונים כדברי ע' רמב"ם וטור במקום המצוין בעין משפט וה' היה בעזרי להוציא הדבר לאור ביתר שאת:

ע"ב גמ' סלע הבא בידים פי' סלע מרופף שא"צ כלי ברזל לחצוב בו אלא אדם בידים חופר בו (רש"ל בשם ערוך):

דף יח גמ' הא קמ"ל דטירייא נ"ב פי' הכאה:

תוס' ד"ה הכא נמי בלוקח כו' אבל לפר"ח שפירש כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה ליגלוגי חרדל פי' הקונטרס נ"ב לקמן כה ע"ב. ד"ה וסבר ר' יוסי על המזיק כו' כו' כך פי' ר"י כל הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה לו מה דהוצרך לחלק כו' כצ"ל:

דף יט פיסקא מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים וכו' כצ"ל:

תוס' ד"ה משום דמשתכי פי' הקונטרס כו' לא משום הבל אלא משום דמשתכי נ"ב אבל מה נעשה לגירסא שלפנינו דמשתכי לה לקדרה ע"כ נראה לפרש הכא כפר"ת שם וה"ר מרדכי הביא מירושלמי דגרסינן התם אתמר שהסלעים מרתיחין והכא אתמר שאין הסלעים מרתיחין כצ"ל ע' הגה' הגמ"ש דהירושלמי הוא בשבת ולא בב"ב ושפיר כגי' תוס' שלפנינו:

ד"ה המבריך את הגפן כו' דאע"ג שאינו רחוק ג' טפחים נ"ב פי' מתחת הקרקע אינו רחוק ג' טפחים:

ע"ב גמ' לעמוד בפני עצמן חוצצין ואם לאו אין חוצצין נ"ב במשנה שם איתא טהורין ואם לאו טמאין:

דה כ גמ' או שעלו מאליהן ומטלוניות כו' כצ"ל ונ"ב בחלונות ליתא בתוספתא שם מלח חזיא לי' במרירתא נ"ב האי ל' שמציין להרמב"ם שבשתא כי ברמב"ם אין שם האי תנאי כלל הרמב"ם מסתפק בתנאי דמעורב בקוצים שאין ראוי לאכילה ולא לעבדה ונ"ל דצ"ל אלא דאית בה קוצי דכיון דאית בה קוצי אינו צריך עוד למרירתא:

תוס' ד"ה היא גופה תיחוץ כו' אבל היכא דסותם כל החלון כי הכא דקתני חוצצין כו' נ"ב אתפלא וכבר הראיתי לדעת דלאו חוצצין תני שם במשנה והגמ' מעתיק חוצצין כי הכל אחד כשממעט חוצץ וכשאינו ממעט אינו חוצץ והא ראי' דעל מאמר ר' טובי' רקיק אינו ממעט אמרו בגמ' וכל דבר שמקבל טומאה אינו חוצץ הרי ממעט וחוצץ אין לדייק וזולת זה כ"כ דברי תוס' אמיתים מאושרים ומקוימים וע' מהרש"א ור"ש והרע"ב שם על המשנה דהיכא דכלי חרס סותמין הכל חוצצין אלא שתוס' מחולק עם הר"ש והרע"ב בתבן וגרוגרת כמו שמפרש המהרש"א כאן ונראה דהמהרש"א לא ראה המשנה וסמך עצמו על לשון הגמ':

ד"ה בחבית של מתכת כו' ומכסות אותו לגמרי שאין כו' נ"ב ע' פי' על זה במהרש"א ושם שני שבושים והגהתי בעז"ה בטוב ונקל להבין דבריו:

בא"ד ועוד אומר ר' יצחק דהכא מיירי בשאין חבית יוצאה חוץ לכותל ואינה כאוהלים ליטמא ולטמא דהשתא כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' תמרי ורמוני מאי נ"ב תמרי ורמוניהן דברים שאין החום והסרחון מזיק להם מ"מ יש גילוי דעת בזה שעשה עלייתו לאוצר ויאצר בה אחר זה גם כן חטים ודומה לו שיפסידו מכחו (סמ"ע):

רש"י ד"ה כדי ליתן בין פצים לחבירו נ"ב פרש"י על חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו בשלשה מקומות המצוין במה"ש לא ראי זה כראי זה ולפענ"ד בחרתי בפירושו אשר בביצה ע"ש:

תוס' ד"ה ושל חמור כו' כמו העץ שמלבן המטה מוטלת עליו כצ"ל:

בא"ד וכן עץ שהנפח רוכב עליו כו' כצ"ל:

בא"ד במסכת זבים בפ' רביעי נ"ב מ"ב חמור של ריחיים של יד כו' כצ"ל:

דף כא גמ' ואמר רבא סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי נ"ב אפילו פחות מכ"ה חייבין לשכור מלמד ועד כ"ה די להם במלמד אחד ואם יש יותר מכ"ה המלמד מקבל עזר לעצמו ריש דוכנא אף אם בני העיר שכרו אותו סתם אינו צריך לשאול אותם על כך והמה מחוייבים לשלם שכר ריש דוכנא וזה ביותר מכ"ה עד מ' ואם יש יותר מן מ' מחוייבין לשכור שתים ועד חמשים די בשנים (נ"י בשם רבינו יונה בשם רבותיו זצוק"ל):

תוס' ד"ה בסופר מתא כו' ואין לפרש נמי כפ"ה בהמקבל ד' ק"ט ספר מתא כו' כצ"ל כדאיתא שם:

דף כב ע"ב גמ' ותני ענה נ"ב האי ותני עלה לא שייך שפיר כי לא בא הברייתא לפרש המשנה ואת שאהבה נפשי מצאתי ברי"ף דגורס תאנא רש"י ד"ה מן הצד כו' עד סה"ד נ"ב מפרש"י נראה שעביו של הכותל מכוון נגד החלון ושצריך להרחיק מנגד החלון טפח והרואה בחלון יראה עביו של הכותל ברחוק טפח מנגד עיניו וזאת קשה להניח על הדעת האם בטפח שמרחיק לא יאפיל כל הכתלים דפרקן כותלי לבנים המה אשר עביים שלשה טפחים ורוחב החלון שעורו טפח ואם ירחיק עוביו של כותל טפח ימוש חושך והנ"י כתב מן הצד כגון שכותל חלונות חבירו הולך לארכו ממזרח למערב וזה בונה מצפון לדרום כיון שאינו ממש מאפיל אלא שעושה לו צל בכותל די בהרחקת טפח מן החלונות שהוא בקרן זוית מן הכותל והכי נכון ונקל להבין ות"ל הפ"ח הניח דעתי ומפרש דברי רש"י כ"כ על זה האופן וז"ל מן הצד לשון רש"י שראש עוביו כנגד החלון ומאפילו מ"כ כלומר ואהכי קתני בברייתא שצריך להרחיק שלא יהא כנגד החלון ואמרינן עלה וכמה ירחיק מן החלון לצדו אמר ר' ייבא וכו':

תוס' ד"ה אלא אמר רבא כו' אלא אם כן הרחיק ארבע אמות וליכא למימר כו' נ"ב רבותא קמ"ל אע"פ שזה ימים רבים היה מקום צר בין אלו שני הכתלים ונתקרבו העוברים אצל הכתלים ונדוש הרבה אפ"ה צריך להרחיק כשנפל ובא לסמוך אחר (הרא"ש):

גמ' הכא במאי עסקינן בבא מן הצד וכמה כדי שלא יאפיל כו' כמלא רחב חלון וכמה טפח כו' כן צ"ל (רי"ף):

דה כג מתני' ר' יהודה בית ארבעה כורין מלא שגר היונה נ"ב ארבעה כורין והוא שטח 547 5/7 אמות אורך על 547 5/7 רוחב בקירוב מאד שיהי' לכל צד 273 6/7 אמות והוא מלא שגר היונה בית רובע הוא שטח 10 1/5 אמה על 10 1/5 אמה בקירוב והרמב"ם כתב אפילו הי' בינו ובין תחלת שדה חבירו בית רובע בלבד והטור וש"ע כתבו בתוך בית רובע כמו שכתב רש"י אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע משמע שהשובך עומד באמצע בית רובע ויש לו לכל צד 5 1/10 בינו לבין תחלת שדה חבירו גמרא אבל רבים מאן פייס ומאן שביק נ"ב מוקשה תחלה אמר גבי רה"ר א"נ אחולי אחיל בני רשות הרבים גבי' ועתה אומר רבים מאן פייס ומאן שביק ע"כ טוב כי נחזיק בגי' הרי"ף והרא"ש דלא גרסי לעיל אחולי אחיל בני ר"ה גבי' תוס' ד"ה אלא א"כ הרחיק שלשים ריס היינו ד' מיל דהמיל הוא ז' ריס ומחצה נ"ב ע' תוס' ד"ה וזהו רוס ב"מ לג ומה שכתבתי שם:

ע"ב תוס' ד"ה רוב וקרוב הלך אחר הרוב כו' אבל אותה העיר כנגד איהי דקירא הוי קורבא דמוכח כו' כצ"ל:

בא"ד ולהכי לא מייתי בכולי גמ' נ"ב פי' בכל הש"ס:

דף מד גמ' משום דסבר לה להא דר' חנינא דאמר ר' חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב שאני כו' כצ"ל נ"ב (כן נראה הגי' לעיל בתוס' ד"ה רוב וקרוב):

רש"י ד"ה נמצא בפרוזדור סה"ד ואע"ג דעלייה קרוב לפרוזדור שתחתיו כצ"ל:

ע"ב גמ' א"ר כהנא קדרה דבי שותפי כו' כצ"ל נ"ב כ"א בעירובין:

שם במתניתין ומנטיעותיו של חבירו ומנירו בכדי שלא יזיק נ"ב הא דפירש הכא במתניתין טעם ההרחקה טפי מבכל מתנותין דתנינן מרחיקין משום דמתני' דלעיל משום נוי העיר ודוקא בא"י כשישראל שמה קמ"ל דהכא משום היזקא הוא ואפילו בח"ל ונ"מ נמי דאי משום נוי העיר אין יכולין בני העיר למחול כדתנן אין שדה וכו' ואי משום היזק יכולים למחול (נ"י בשם רשב"א). שם ונותן דמים מי שהעיר שלו נ"ב פי' מי שיש לו זכות בעיר היינו כל הבעה"ב:

דף כד רש"י ד"ה אתה הוא ה' לבדך בתריה כתיב וצבא השמים על עסקי כו' כצ"ל נ"ב מפורסם אינו צריך ראיה:

דף כו רש"י ד"ה מעמיק להן בעל השדה שיצאו לתוכו בעומק שלשה טפחים כצ"ל והוא ד"א קאי הכל על תיבת מעמיק בלבד וחלילה אשר קוצץ יבוא בתוכו כמובן לכל בר בי רב:

פרק שלישי

דף כח תוס' ד"ה שהן י"ח חודש עד סה"ד ואחריו הגה ע' תי"ט שתמה ע"ז נ"ב ותוס' רע"ק תמה על תמיהתו:

ד"ה כנס את תבואתו כו' כי שמא היו רגילין ליבשן באותה שדה שגדלו שם נ"ב וכן פרש"י וייבשן בה:
ע"ב רש"י ד"ה ולר"מ דאמר כו' כלומר כו' ויש שאינה מתבשלת שחרית ולערב היא ראויה וד"ה צלף פרי שלא ניכר בו היום ונגמר לסוף ג' ימים נ"ב לכאורה היה לרש"י לומר גבי תאנה ובצהרים היא ראויה וכן גבי צלף ונגמר למחר ונלע"ד למען התירוץ שמשני קאמר רש"י גבי תאנה שאף השלישית שיאכל לערב כבר נגמר בשחרית אלא שלא נתבשלה ונמצאו כל תלתא ביחד בגדלן וגבי צלף נמי מיהא איתא אלא שמרוב קוטנה אינה ניכר קאמר רש"י שאף אותו צלף שיהי' נגמר לסוף ג' ימים הוא ביום ראשון פרי שלא ניכר אבל כבר איתי' ברוב קוטנה ושפיר מתרץ גמ' התם פירא מיהא איתא דכל התלתא כבר איתי' בשעה שאכל הראשונה תוס' ד"ה כגון צלף כו' עד סוף הדיבור וההיא דשבת משמע כספרים שלנו נ"ב וכן מעתיק תוס' שבת ס"ח ד"ה ואלו פאה אכל תלתא פירי בחד יומא כגון תאנה:
דף לא ע"ב רש"י ד"ה אין מעלין לכהונה להחזיק אדם בכהן לאכול בתרומה ולעבוד עבודה כו' נ"ב תוס' לקמן ע"א ד"ה ואתא וד"ה אנן דמיירי בתרומה דרבנן הקילו לא שייך הכא ולעבוד עבודה:
דף לב גמ' ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן כו' כצ"ל:
נשמט קודם לזה בגמ' אין ערער פחות משנים אלא הכא במאי עסקינן כן צ"ל נ"ב כמו בכתובות ,,ערער תרי ו" ליתא התם:
שם ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה וחלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא בי' דכהן הוא ודכולי כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה אין שטרא זייפא הוא פי' ר"ח וכו' וראשון עיקר סה"ד נ"ב האי וראשון עיקר על הני שני פרושים דמפרש דמיירי בשטר מזויף ממש ואמר וראשון מהני תרי עיקר ולא קאי על פי' ר"ח דמייתי בריש ד"ה כי לקמן סד"ה שלח לי' אמר רש"י ז"ל ולי נראה דה"ה לזייפא ממש הרי אינו סובר להא דר"ח ועוד אם היה כוונתו על פי' ר"ח היה אומר ופי' ר"ח עיקר:
בגמ' א"ל אביי אימא לי איזו גופא דעובדא כו' כצ"ל נ"ב כן איתא ב"מ ד' ע' ומפרש רש"ל איזו אוהב ושם רשמתי על הגליון השייכות איזו לאוהב ע"כ הגהתי גם הכא איזו:
דף לד ע"ב בתוס' הנמשך מעל"ד והלכך כל אחד מפסיד חצי ור' אבא כו' נ"ב ע' רש"א:
תוס' ד"ה ומאי שנא משני שטרות כו' מאותה שעה שמוכיח נ"ב דשיעבוד משום קלא הוא ע"י השטר והיינו משעה שמוכח מתוך השטר (ר"נ שם):

ד"ו לה רש"י הנמשך מע"ב הסמוך ומשום האי טעמא אטו בירושלים יתבי דכיתבין שעות נ"ב ופי' רש"י שם וכיון דלא הקפידו בני מקום לכתוב שעות גילו מנהגם שאין הולכין אחר הקודם לבו ביום ושניהם שוין פי' לפירושו דבירושלים שמנהגם לכתוב שעות אף אם לא נכתב בשטר השעות הולכין אחר השעות וזה ששטרו קודם בשעות היינו שנכתב בבוקר והשני בערב זכה הקודם אבל במקום דלא נהגו לכתוב שעות אפילו נתברר איזה נכתב קודם לא משגחינן בו והמוקדם והמאוחר באותו יום שוין אבל נכתב בשטרות שעות אפילו במקום דלא נהגו לכתוב שעות מי שיצא מן המנהג וכתב זיכהו להמוקדם בשעות וכשמפורש בשטר שמעון ביום פלוני בוקר ובשטר לוי ערב באותו יום זכה שמעון ובזה מובן דברי הרשב"ם:

ד"ה שודא כו' ולעיל נמי נימא רב חלוקה או שודא נ"ב שיתנו הדיינין למי שנראה אמיתי בדברים יותר (תוס'):

דף לו רש"י ד"ה אכלה ערלה וכו' ובפירוש ר"ח גרסינן הכי אכלה ערלה שביעית וכלאים הרי זו חזקה נ"ב כן גורס בדברי רב יהודה גם בברייתא וכן הוא הגי' בכתובות בר"י והברייתא אינו מובא שם:

תוס' ד"ה הכי גריס ר"ח כו' וא"ת דהכא משמע דזמורות ועצי כלאים שרו ומ"ש כו' נ"ב לכאורה נראה דמקשי כ"כ ערלה אערלה מזמורות של ערלה על קליפי ערלה אבל מתירוצם ידעינן דלא מתרץ כלום ערלה דלא מקשה כלל בערלה וכן הוא בתוס' בכתובות אינו מכניס כלל בקושיא זמורות כי מקליפי על זמורות לא קשיא כלל דזמורות עצים שרי וקליפי אסור משום דהוי שומר לפרי אבל על עצי כלאים שפיר מקשי מקשין של כלאי הכרם דקשין הוי כמו עצים והא דמייתי הכא זמורות קאי נמי על כלאים זמורות של כלאים ועצי כלאים (לקחתי זאת ממהרש"א על תוס' ד"ה אכלה בכתובות דף פ'):

נשמט הרשום על ד"ה זה לעיל מיני' הכי גריס ר"ח אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה וכן נראה לר"י עיקר וכן מוכח בהאשה שנפלו דתנן המוציא הוצאות על נכסי אשתו כו' עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות נ"ב פי' שהאכיל מהן הבעל לבהמתו וכלאי הכרם נמי אע"פ שאסורים בהנאה הוי חזקה ואע"ג דבערלה אמרינן דהוי חזקה שיש היתר בחבילי זמורות משמע שאם הי' הכל אסור ככלאי הכרם לא עלתה לו חזקה ערלה שאני שאין הבעלים נפסדים שום דבר טפי משום המחזיק דערלה איסור דממילא הוא לכ"ע אבל כלאי הכרם האיסור בא מחמת המחזיק שזרע בו כלאים הבעלים היו יכולין לאכלה בלא זרע כלאים ובהיתר הלכך הי' להם לבעלים להקפיד ומדלא הקפיד הוי חזקה ע"כ דברי הנ"י בשם הרמב"ן ולאשר דבריו כצפיחית בדבש העתקתים):

ע"ב תוס' ד"ה היו לו שלשים אילנות ונרא' דדוקא שלשים אבל ג' ממטע י' לבית סאה ואכל אחת בשנה זו וכו' (היא גי' רש"א):
עין משפט אות ג' מיי' שם טוש"ע שם נ"ב כפי' רש"י ובסעיף טו שם כפי' ר"ח:
דה לז רש"י ד"ה אמר רב זביד זה קנה אילנות כו' דתנן בהמוכר את הספינה (ד' פא) דקנה קרקע ואמר ר"ח ב"א אר"י (ד' פב) תחתיהם ובניהם וחוצה להן כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה זה החזיק באילנות כו' פ"ה כו' כדאמר לקמן ד' נ"ד האי מאן כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה מכר אילנות ושייר קרקע כו' או בשדה גדול נ"ב ע' רש"א:
בא"ד מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש נ"ב ע' רש"ל ורש"א:
דה לח כורכמא דרישקא נ"ב נרד תרגומו רישקא מין בושם (ערוך) ופי' כרכום מבושם אשר ריחו כריח נרד ושוהין אותו בקרקע כמו נרד:
תוס' ד"ה קני משפולי עד תהומא פ"ה שאם מת יטע אחר במקומו וקשיא לר"י כו' ונראה לר"י דלא קנה מקום האילן אלא לענין שלא יוכל זה לתפור חלל תחתיו דקני ליה עד תהומא נ"ב הפוסקים קבלו פי' הרשב"ם ואתקפתא דרבא הוא לפרש דברי נהרדעי שלא נוכל לפרש דבריהם כפשוטן דקשה ולימא ליה וכו' ע"כ מפרש שדברי נהרדעי אמורים בבאו מחמת טענה ואע"ג דבלוקח אילן אינו קונה קרקע אבל חזקה מהני והרי"ף השמיטו וכתב הנ"י בשם הרמב"ן ובשם הרשב"א משום דדבר פשוט הוא דכל מחזיק ומא מחמת טענה דיש לו חזקה מתני' שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל נ"ב לא זו אף זו קתני לא זו עבר הירדן שהירדן מפסיק וצריך ספינה לעבור ממדינה למדינה ואין שיירות מצויות אלא אף זו יהודה והגליל שעוברים מזו לזו ברגל אין שיירות מצויות ומפרש ותני היה ביהודה והחזיק בגליל וכו' אינה חזקה ואצ"ל היה ביהודה והחזיק בעבר הירדן כי כש"כ הוא ובגמ' כי פריך מאי קסבר עיקר קושייתו מיהודה וגליל על יהודה ויהודה כי מישור אחד הוא ויכול להיות האדם ברגל אחת ביהודה ורגלו השנית בגליל בהיותו על הספר וכן יכול להיות בית בעל השדה אשר דר בו ביהודה ושדהו בגליל סמוך לביתו אשר ביהודה ע"כ פריך שפיר מ"ש יהודה וגליל מיהודה ויהודה אבל מיהודה ועבר הירדן על יהודה ויהודה לא קשיא כי יהודה ויהודה שיירות מצויות תמיד באין מניעה אבל לא כן מעבר לירדן ליהודה הנהר הגדול נהר הירדן מפסיק ואין שיירות מצויות כל כך:
ע"ב גמ' דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמו נ"ב נראה פירושו משום דבהני שלש ארצות הי' שכיח חירום ביניהן ע"כ גזרו שאין להם חזקה אף שלא בשעת חירום כשעת חירום שאז אין שיירות מצויות מזו לזו וכן נראה מדברי רש"א בד"ה ויבוא לשנה אחרת

בדף ל"ט ואפשר להכניס כוונה זאת בדברי רשב"ם ד"ה כשעת חירום דמו ודוק וכן לקמן בע"א אלא כדי שיהא כו' טעמא דר"י לאו וכו' ולאפלוגי את"ק אתא דלא חיישינן לשעת חירום ע"כ משמע מלשונו דת"ק משום דחייש לשעת חירום לפיכך אף שלא בשעת חירום שלש ארצות כשעת חירום דמו:

דף לט גמ' ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כו' נ"ב ההכרח לפרש שר' חייא בר אבא אר"י מחאה בפני שנים בדרך אומדנא שבוודאי אמר ר"י מחאה בפני שנים אף שלא שמע מר"י ור' אבהו אמר ואני אומר שבוודאי אמר ר"י מחאה בפני שלשה ושייך שפיר ע"ז לימא בדרבה בר רב הונא קא מפלגי שר' חייא בר אבא לית לי' דרבה בר רב הונא ע"כ הוא ברור לו שוודאי אר"י בפני שנים ור' אבהו אית לי' דרבה בר רב הונא ע"כ הוי קים לי' שודאי אר"י מחאה בפני שלשה כי אם נפרש כפשוטו ששמעו אמרות טהורות מפי ר"י זה אמר כך שמעתי מר"י וזה אמר כך שמעתי איך שייך לישא וליתן במאי קמיפלגי וכן משמע מלשון הגמ' שאם היו שמעו מר"י בפירוש כדאמרו היה להם לומר בפה מלא אמר ר"ח בר אבא אמר ר' יוחנן וכן אמר ר"א אר"י אבל לא אמרו אמר ר' יוחנן אלא ר' יוסי בר' חנינא שאל מהם והשיבו אחד אחד ר' חייא בר אבא אמר פי' השיב ר"י לשון בתמי' אתה שואל על ר"י בוודאי סבר בפני שנים ר' אבהו אמר פי' השיב ר"י בוודאי סבר בפני שלשה או כה הי' צ"ל ר' חייא בר אבא אמר אמר ר' יוחנן מחאה בפני שנים ר' אבהו אמר אמר ר' יוחנן מחאה בפני שלשה ומדלא איתא הכי ש"מ כי לא שמעו אמרות מר' יוחנן אלא מדעתם אמרו:

ע"ב תוס' ד"ה לית בה משום לישנא בישא פי' לאותו שאומר לפני ג' דבפ' יש בערכין (ד' טו) מייתי עלה הא דאמר ר' יוסי מעולם לא אמרתי כו' נ"ב ע"ש דלא על מימרא דרבה בר רב הונא מייתי הא דאר"י אלא על מימרא דרבה דאמר התם כל מילתא דמתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא ולא אוכל לבוא על דעתם וצריך עיון ובין כך נעיין בהג"ה שמביא הרשב"ם למצוא את אביי שמביא ההג"ה חפשתיו ומצאתיו שם בערכין לפי גי' הע"י והרי"ף דא"ל אביי כש"כ חוצפא ולישנא בישא א"ל אנא כר' יוסי סבירא לי דאר"י מימי לא אמרתי דברי כו' שמביא תוס' אשר לפנינו שם דבריהם אחר מימרא דרבה ולפני הגהה ותוס' הי' אחר מימרא דרבה בר רב הונא ובזה מובן דברי תוס' מיני' וביה שגירסתו א"ל אביי היינו לרבה בר רב הונא ועמו מימרא דר' יוסי וגם בעל הגהה ידע מה קאמר כי לפי גירסתם אשר אביי אמר לרבה בר"ה שאמר כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא א"ל אביי כש"כ חוצפא ולישנא בישא נמצא סבר אביי שגם באפי תלתא אית בה לישנא בישא גם חוצפא אמר בעל הגה אמאי לא

אמר בדאביי קמיפלגי מ"ד בפני שנים אית לי' דאביי דבין כך ובין כך אית בי' לישנא טוב יותר למחות בפני שנים דעכ"פ חוצפא לית כאן ומ"ד בהני ג' לית לי' דאביי וימחה בפני ג' דלית בה לישנא בישא וסבר כרבותינו דגבי מחאה נמי לה"ר איכא (ע' ר"ח) ומשני ושמא משום וכו':

רשב"ם ד"ה אם מחמת טענה ראשונה עירער כו' וה"ה למוחה ב' מחאות כו' כצ"ל כמו שמעתיק הרא"ש לשון רשב"ם:

דה מא גמ' אזל הדר גודא בארעא דחבריה אתא כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה שקל בידקא בארעיה ולא נודע מקומן סה"ד נ"ב פי' שאינו ניכר עתה המקום שעמדו המחיצות טרם נשטפו:

ד"ה והא אחיל כו' וכמאן דאמר לך חזק וקני דמי נ"ב ואיני צריך לחזקת ג' שנים אלא במה שגדרתי אפילו בכל שהוא זכיתי במתנה (כן מסיים הנ"י ונ"ל שבזה מתורץ קושית תוס' ד"ה והא אחזקי):

דף מב מתני' אבל בנותן מתנה כו' נ"ב וה"ה למוכר דקנה לוקח בחזקה (תי"ט) והא דלא תני במתניתין והמוכר משום דבד"א במחזיק איירי במוכר ולוקח להכי לא הזכיר בסיפא מוכר (הרא"ש):

רש"י ד"ה אבל בנותן מתנה בפנינו ומודה נו נ"ב פי' או מודה לו (תי"ט):

ד"ה ופרץ או פרץ בו פירצה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה מלוה על פה כו' ואפילו מגלימא דעל כתפי' שם מפורש נ"ב הב"ע שעשאו אפותיקי:

ע"ב גמ' רמי לי' ר' אבא לרב יהודה במערתא כו' נ"ב אף כשהיו נחבאים במערתא מפני האויבים עסקו בתורה (רי"ע):

רש"י והא דאמר שמואל אין לו חזקה דנחית לפלגא שכן דרך שותפין לאכול זה פלגא וחבריה אידך פלגא כצ"ל:

ד"ה ואמרי לה להאי גיסא היכא כו' לא היה לו להניח לחבירו לברר חלק אחד כו' כצ"ל:

ד"ה ה"ג רבינא אמר כו' ארבע אמות לזה נ"ב ע' רש"ש:

דה מג גמ' ואם איתא ליסלקו בי תרי מינייהו ולידיינו נ"ב למה רק בי תרי הא צריך בי חמשא תלתא דייני ותרי סהדי ועוד דפתח בבי תרי ומסיים ולידיינו ע' פלפלא חריפתא:

רש"י דכיון דרווח שיש להם מעות רווח כלומר הרי יש להם מעות ולמה יתנו כלים כל זמן שאין צריכין פי' ולא ישתכח תרי מינייהו דליתבו ובזה מתורץ קושית מהר"מ:

תוס' ד"ה ה"ג ותסברא עניים שקלי ודייני מיפסלי אלא הכא נמי בספר תורה ואמאי קרי להו עניים כו' נ"ב כי לפי גי' הגמ' אחר דמוקים בדייני עניי וראיה מעניי לא שייך לשון

ואמאי אלא הוי שייך לומר ולכל העיר קרי עניים אבל לגי' תוס' דמדלג על אלא אימא עד הכא נמי שייך שפיר ואמאי קרי להו עניים ולכן מסיים תוס' בזה ואמאי וכו' אשר הוא ללא צורך לגירסתו:

ע"ב גמ' כגון דאית ליה סהדי ליהודה ואית ליה סהדי לשמעון כצ"ל נ"ב כמו דאיתא ברי"ף כי הכא אף בהדיוטים מדבר ומאין בא להם מורנו וגם יש לישב גי' הגמ' כיון דאיכא גם גזלן ראובן ונגדו להם המורנו:

רשב"ם ד"ה רישא בראובן כו' הוי שפיר מצי לאוקמי בגזלן גופיה נ"ב פי' מה ראה התנא לדחוק עצמו ולשנות בגזלן שמכר אפילו לא מכר הגזלן אלא בגזלן גופיה כן פי' רשב"ם לקמן בדף מ"ה ד"ה ומקשינן לרב ששת:

שם ד"ה ואיבעית אימא להכי כו' ושני בעלי דינים יש להן עדים לא היה לב"ד להחזיק לאחד נ"ב פי' עידי אבהתא אלא דשל אחד לא היה לפנינו ועתה בבואם לפנינו נתברר למפרע שהי' לשניהם עדי חזקה ועדי אבות לא הי' לב"ד וכו':

דף מד ע"ב גמ' נמצאת שאינו שלו חוזר עליו נ"ב והא דאמר רבין מפני שמעמידה בפני ב"ח הא בלאו הכי אינו מעיד לו דנוגע בעדות כי אם יקח המערער מהלוקח יחזור על המוכר משום דרב פפא יש לומר דרבין אמר אפילו לפי מאי דמסיק במכיר בה והלוקח יודע כ"כ בשדה זו שהי' מעולם של המוכר אעפ"כ אינו מעיד לו מפני שמעמידה בפני ב"ח או אפשר לומר דסבר רבין כרב זביד (חשק שלמה):

שם בגמ' דא"ל להכי זבני לך כו' כצ"ל (רי"ף ורא"ש):

דה מה גמ' דאמר להכי זבני לך כצ"ל (רשב"ם):

שם האי בר ישראל דזבין ליה חמרא מישראל חבריה כצ"ל (רא"ש):

ע"ב גמ' בפני אמרת לו למוכרו וליתנו במתנה כצ"ל (רי"ף לא גריס לו):

רשב"ם ד"ה ביוצא הטלית כו' האי מחזיק לבעה"ב מינך זבינתיה ומהימן הוא דהא לאו אומן הוא כי א"ל נמי יודע אני דזבנתה ניהליה לאומן וזבנה אומן ניהלי מהימן דהיינו כדאמר לעיל דאי א"ל דזבינה מינך כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אי דאיכא עדים כו' והכי הל"ל בשלמא לרבה מוקי לה בדליכא עדים דמהימן לרבה במיגו כו' כצ"ל:

דף מז ע"ב רשב"ם ד"ה לוקח ראשון מעיד ללוקח שני כגון ראובן שמכר שדה אחת ללוי ואח"כ שדה אחרת ליהודה ואתא שמעון אינש מעלמא כצ"ל ובזה ניחא דמצייר כגון ראובן שמכר שדה אחת ללוי וקשה למה מדלג על שמעון והיה לו לצייר ראובן שמכר שדה אחת לשמעון כדרכן של חז"ל להתחתן בכל מקום ראובן עם שמעון ואחריו לוי

ע"כ צריכין אנו לומר שמשייר שמעון למערער בשם נגזל ואתי שפיר כסדרן ראובן גזלן שמעון נגזל לוי לוקח ראשון יהודה לוקח שני וכה"ג כתב הרשב"ם דף מ"ג מ"ב ואתא יהודה כלומר אינש מעלמא תוס' ד"ה. לוקח ראשון כו' וא"ת ומלוה וערב (והלוקח) אמאי מעידים נ"ב בטעות הוסיפו כאן והלוקח כי אינו ענין לכאן כלל ומה דאיתא כן ברש"ל והערב והלוקח הוא על סה"ד אשר שם נכון (רש"ש):

רשב"ם ד"ה זביניה זביני כו' ואית דגרס תלהו כצ"ל ופירושו כמו מצוה לתלותו אם לא ימכור כמו תלהו עליו גבי המן:

שם ורבינו חננאל כתב תליוהו פי' שתלו אותו כפי' רשב"ם:

תוס' ד"ה רב ביבי מסיים בה כו' עד סה"ד נ"ב והרשב"ם מדייק משמי' דרב נחמן ומתורץ קושית תוס':

דף מח תוס' ד"ה גט מעושה כו' וכן משמע בירושלמי דקאמר התם רב אמר ישראל שעשה כמעשה כו' כותים שעשו כמעשה כו' כצ"ל:

ד"ה דבר תורה כו' כיון דבדין עבדה רשב"ם מתרץ ולזנות עמו:

ע"ב תוס' ד"ה ואפילו בשדה זו כו' על כן נראה דגרסינן דלא ארצי זוזי ולא גרסינן לי' וכו' כצ"ל:

דף בתוס' ד"ה אילימא למעוטי שאר נכסים כו' לכך נראה לר"י לפרש נ"ב פי' ולא יקשה כלל שם מה דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל:

שם בא"ד ואפילו בג' שדות מקחו קיים עד שעת טריפה נ"ב לכאורה מוקשה מאי אפילו בג' שדות ובגמ' אמר כש"כ שאר נכסים דמקחו בטל משמע דטפי קיים בג' שדות אך הסברא מבוארת דלענין עד שעת טריפה ודאי טפי קיים מכר של שאר שדות שאין לה אלא שיעבוד בעלמא דהא כל אדם מוכר קרקעות המשועבדים שהרי הפירות המה עתה שלו וכי מטא שעת טירפא טורפות מלקוחות אלא אפילו ג' שדות שהמה אפותיקי שלה ועיקר אסמכתא עליהן מכרו קיים משא"כ לענין שלא תוכל לטרוף הואיל ונתרצת למכור טפי ריצוי בטל ומצית למימר נחת רוח בשאר נכסים דאמר לה עיניך נתת בגירושין כו' מבג' שדות וק"ל הן המה דברי מהר"ם שי"ף בכתובות על תוס' ד"ה מגרשה:

רשב"ם ד"ה מפני שהוא תחתיו עדיין כל ל' יום וכתיב ומת תחת ידו ותחת קרינא ביה נ"ב ויהי' פי' תחת ידו ברשותו וע"ז קאי גם אך אם יום או יומים:

ע"ב תוס' ד"ה מיגו דאי בעי אמר כו' תימא כו' נ"ב אפשר דתלמודא דייק מדנקיט רב א"א צריכה למחות דקשה דא"א היא רק בחיי בעלה ואז אינה צריכה למחות ואין מועיל

מחאתה ועל כרחך הפירוש שטוען המחזיק שקנה מבעלה בעודה א"א (חדושי אנשי שם בשם מהר"ן שפירא):
דף נא ע"ב תוס' ד"ה ברם ר"ת לא גריס ברם ואין מתיישב לר"י גירסתו דא"כ מה צריך לומר במתנה ביקש ליתן לה נ"ב אינו מובן אם לא יאמר במתנה ביקש ליתן לה נמצא דאוכל מפני שלא קנתה נמצא דפליגי גדולי הדור על רב הונא בר אבין בזה דרב הונא בר אבין סבר המוכר לאשתו קנתה וגדולי הדור אמרו דלא קנתה ור"ת אינו רוצה בזה אך התוס' מתרצי שפיר האי במתנה ביקש לר"ת לקמן בסמוך ועוד יש ליישב וכו':
ד"ה במתנה קנתה כו' בהדי פניא דמעלי שבתא כו' אתו לקמי' כו' כצ"ל:
שם בא"ד גבי ר"ג עשור נתון ליהושע כו' כצ"ל:
דף נב ע"ב גמ' תני רב הושעיא בקדושין דבי לוי נ"ב אמתניתין דקדושין דף כ"ו נכסים שיש להם אחריות נקנין בחזקה:
רשב"ם ד"ה קשיא כו' אלא לא אשתכח פירוקא בההוא שעתא ותלי' וקיימא כו' כצ"ל וכן בפר"ח כתב מרי"ש נ"ב פירושו מר' ישראל (רש"ל):
ד"ה ראיה בעדים על בעל השטר להביא ראי' דמעיסתו נ"ב ע' מהרש"א:
ד"ה בבבא בתרא ירושלמי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו בחיי אשתו אבל לאחר מיתת אשתו יש לו חזקה ולא לאשה בנכסי בעלה בחיי בעל כו' כצ"ל:
דף נג אמר רבה בר אבוה הבונה פלטרין בנכסי הגר כו' כצ"ל גדולים מיותר וכן תוס' בע"א אינו מעתיק גדולים:
שם כיצד בחזקה התיר לו מנעלו וכו' כצ"ל נ"ב כן איתא בקדושין שם:
הרחיצו סכו גרדו הלבישו הנעילו הגביהו כצ"ל בלא ו' כמו בקדושין שם:
דף נד רשב"ם ד"ה דשדא ליפתא בי פילי כו' ש משקה את השדה ומנגב את הקרקע פי' מסיד את הנגב כמו ויסקלהו:
שם סה"ד פילי כמו פילא נ"ב ברכות כ"ה גבי צואה יבשה (רש"ש):
ע"ב תוס' ד"ה נכרי מכי מטי זוזי לידי' אסתלק כו' אבל בעלמא אור"ת דאדרבה אין קנינו של נכרי בכסף נ"ב כגון במטלטלין:
בא"ד היינו משום דמצינו בנכרי קנין כסף בעפרון נ"ב היינו בקרקע:
דה נה גמ' והני זהרורי נ"ב ממונים מן המלכות לקבל שר טסקא (ערוך) דזבני ארעא רי"ף ורא"ש ומחקו עד גם הרשב"ם לא גריס לי':
שם וה"מ דאצילתיה מתא אבל אנדיסקי נ"ב הערוך גורס אבל אצילהו אנדיסקי וגם לפנינו שהגירסא אבל אנדיסקי הכי פירושו וקאי הכל על פרדכת מסייע מתא וכו' אבל אם אנדיסקי מעצמם הצילהו לזה אינו צריך לסייע למתא כי סייעתא דשמיא היא:

רשב"ם ד"ה המיצר וההחצב כו' כדאמר רב אסי אמר ר' יוחנן לעיל נ"ג ע"א בשמעתא כצ"ל:

ד"ה הנחל כנחל איתן נ"ב הוא פי' הרא"ש דלא כר"ש ע"ש:

ד"ה והשלולית קבוצת כו' שמחלקת שלל לאגפיה סה"ד כצ"ל:

ע"ב גמ' דתנן נכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה ואם לא נכנסתי כצ"ל:

רשב"ם ד"ה שביל הרבים שהולכין שם רבים ברגליהן אבל דרך הרבים מקום הילוך העגלות והסוסים של רבים ודרך היחיד מקום הילוך עגלות וסוסים של אותו יחיד ושביל היחיד שהולך רק אותו היחיד שם ברגליו וכולה לא זו אף זו קתני נ"ב מרשב"ם נראה מדכתב וכילה לא זו אף זו קתני שמאי דתני הקבוע קאי גם על הדרכים אבל כשתעיין במשניות שם פירשו הרע"ב והר"ש והתי"ט דקאי רק על השבילין אבל הדרכים מיירי דלא קבוע ושם במשניות ומפרשיו נמצא גירסאות שונות בזה המשנה ובזה מובן דברי תוס' ד"ה דרך היחיד ודרך הרבים כמו שהוא במשנה שם גם הצריכתות טוב לעיין בר"ש ורמב"ם שם על המשנה כי הצריכתות שמביא תוס' בשם הירושלמי אחר העיון מוקשה תוס' ד"ה דרך היחיד ודרך הרבים כו' דדרך היחיד רחב טפי ושביל הרבים בקעי בי' רבים סה"ד נ"ב ע' ר"ש שתירץ באופן אחר וע' מהרש"א:

דף נו מתני' היו שנים מעידין אותו שאכלה ג' שנים ונמצאו זוממים משלמין הכל נ"ב כן גי' הרא"ש ונכון כי לו את מיותר תוס' ד"ה אבל פיסלא לא כו' דבהזורק מפורש נ"ב כן מעתיק הרא"ש דפיסלא דהוי גבי גט רשות לעצמה כגון דלא גבוהה י' א"כ משמע דגבוהה ג' ומסתמא איירי ברחבה ארבעה נ"ב ע"ש בגיטין רש"ל ורש"א ומהר"מ שי"ף:

ד"ה אין שם לא מיצר כו' בתוספתא דטהרות נ"ב פ"ז:

ד"ה לאפוקי מאי כו' וי"ל שהראהו דייק כו' כצ"ל:

ד"ה הר שעיר עמון ומואב כו' מפני סמך עניים וזה התירוץ עיקר נ"ב ע' מהרש"א:

שם דבהכי מיתרצא דלא קשיא דר"א אדרבי אליעזר ורבי יהושע אדרבי יהושע נ"ב דר"א אמר חגיגה ג' עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית וקאמר נמי טעמא דאמר מר הרבה כרכים וכו' ורבי יהושע סבר נמי כר"א ולר"א מספקא לי' אם קדושה ראשונה קידשה לע"ל ור"י סבר קידשה אלא ש"מ כדפירש ר"ת דמאי דאמרו הרבה כרכים הוא למ"ד לא קידשה לע"ל וגם שם בחגיגה הגמ' מסיים מאי טעמא דאמר מר ולא מדברי ר"א הוא אלא דגמ' מביא ראיה כמו דלמ"ד לא קידשה הניחו עולי בבל מלכבוש כדי שעניי ישראל יסמכו עליהם הניחו מא"י עצמו מכש"כ שיהיו עמון ומואב מעשרין מעשר עני

לטובת עניים שלא היו מא"י מעולם כי גם עולי מצרים לא כבשום ואין נ"מ אם קידשה לע"ל אם קדושה ראשונה לא קידשה לע"ל וכן כתב רש"ל ודאמר מר דאיתא לעיל היינו לאתויי ראי' דעשו משום עניים (מתוס' יבמות):

ע"ב גמ' בשתא דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי הכא כו' כצ"ל ונ"ב כן איתא ברי"ף ורא"ש:

שם מאי איכא למימר בין חיטי לשערי בין חיטי לשערי לאו אדעתייהו כצ"ל (רי"ף ורא"ש):

רשב"ם מתני' דחשיב לג' כתות של עדים עדות אחת לשלש כו' נ"ב רש"ש מוחק אחת וברש"י לרי"ף מתני' דמכשיר ג' כתות לג' שנים דלא כר"ע:

ד"ה אלא האי דבר למעוטי חצי דבר בכי האי גונא כגון ב' אומרים אחת בדקנו בגבה ראינו כצ"ל:

תוס' ד"ה משלשין ביניהם הכא לא שייך ולימא הנך קמאי אנן כו' נ"ב מוקשה ואיך נפרש ב' בראשונה וכו' לא נוכל לפרש ב' בראשונה שאמרו שראו שהחזיק בשדה שנה אחת כגון מר"ה תרנ"ב עד ר"ה תרנ"ג ומאז והלאה אינם יודעים ובאו שנים אחרים ואמרו שהם ראו גם שנה שניה וידעו שהוא שנה שניה כי ראו גם בראשונה גם בשניה מר"ה תרנ"ג עד ר"ה תרנ"ד ושנים בשלישית פי' שראו השתי שנים הקודמים גם השנה הג' מר"ה תרנ"ד עד ר"ה תרנ"ה ושפיר קדייק תוס' הנך קמאי פי' שמעידין על שנה ראשונה וכת המעידה על שנה שניה אבל המעידה על שנה השלישית לא תוכל לומר אנן מנא ידעינן כי המה מעידין על כל שלש השנים אבל חלילה לפרש הכי כי א"כ למה משלשין הלא כת ראשונה ושניה לא מסייעי כלל לחזקה רק כת השלישית לבדה מעמיד השדה ביד המחזיק אלא האמת יורה דרכו כי ב' בראשונה שמעידין שראו שמחזיק בשדה שנה אחת מר"ה תרנ"ב עד ר"ה תרנ"ג וקודם ואח"כ אינם יודעים וב' בשני' פי' שמעידין רק על שנת תרנ"ג והעדים אינם יודעין אם הוא שנה ראשונה או שניה או שלישית רק ב"ד יודעים שהוא שניה וב' בשלישית כ"כ פי' שמעידין על שנה אשתקד תרנ"ד ויותר אינם יודעים רק ב"ד יודעים שהוא שנה שלישית א"כ לימא גם כת השלישית אנן מנא ידעינן וכו' ההכרח להגיה ולימא כל כת כת אנן מנא ידעינן ותוס' איידי שגירא דלישנא דגמ' ב"ק שמשם מביאין והתם איתא אא"א ליעודי גברא לימרו הנך קמאי ושם שייך שפיר נקטו גם הכא קמאי אבל הנ"י מעתיק סתם ולא מצי למימר אנן ואכל כת וכת קאי:

דף נז מתני' אלו דברים כו' היה מעמיד בהמה בחצר תנור כירים וריחים כצ"ל נ"ב כן הוא במשניות ברי"ף ורא"ש וכן ראוי ונכון כי תנור וכירים תמיד חברים ואין לעשות פרישה ביניהם:

שם ברש"י בחזקת ג' שנים מיירי כדמוכח בברייתא בא לפני ר' חייא אמר לו יגעת ופתחת יגע וסתום כצ"ל ועל השיבוש הזה שנדפס גם בש"ם ווילנא יגעת בני יגעת אתמה כי מזה הלשון משמע כמו לשון ר' ישמעאל בר' יוסי שם החזקת בני החזקת דסבר לאלתר הויא חזקה היפך ממה שרוצה רשב"ם להביא שכל החזקות שלש שנים ואיך היה לטורח להמגיהים להפוך שלש דפין והיו רואין כי רבי חייא אמר יגעת ופתחת יגע וסתום דלא הויא חזקה עד שלש שנים ושפיר ראיה לדברי רשב"ם:

ד"ה ומ"ש סיפא כו' ולקמן מתרץ לה בשותפין סה"ד נ"ב וכן משמעות לשון המשנה דתני היה מעמיד בהמה בחצר ולא תני בחצר חבירו משמע שיש לו חלק בחצר:

פרק רביעי

דף מא ע"ב גמ' לא צריכא דרובא קרו לי' הגהה על הגליון גי' רש"ל דאיכא נ"ב להשוות לגי' רש"י אבל מביא ריי"ף ורא"ש דגירסתם כמו לפנינו:

רשב"ם ד"ה דלא ה"ל למימצר לחוד דלא ידע מוכר איך ימצר שדה כו' כצ"ל:

ד"ה ארעא דבי חייא שקנה מחייא (רש"י ריי"ף):

תוס' ד"ה שמע מינה שיורי שייר כו' ועוד דהא ביטול מקח יש להן נ"ב פי' בכפל מדמיו כגון ק' בר' (רש"ל):

ד"ה ארעתי תרתי משמע והא כו' וה"ג אם אמר ארעי הוי אמרינן כו' כצ"ל:

שם כדמוכח לקמן במי שמת ד' קמ"ח: סה"ד נ"ב דאם אמר כל נכסי לא שייר קרקע כ"ש ולא משום דאמר כל רק משום נכסי כמ"ש לקמן ע"א ד"ה ואם אמר לי' ע"ש

דף סג רשב"ם אין פחות מי"ב דהיינו רביע משיעור שלישית הראוי לקדירה

ע"ב גמ' למקנא עומקא ורומא עוד שם למקנא בור ודות ומחילות נ"ב למקנא עומקא היינו הקרקע לחפור תחת הבית בורות שיחין ומערות למקנא בור ודות ומחילות אשר המה מכבר תחת הבית והכל באותו מקום ואותו קרקע אשר הבית עליו כן משמע הסוגיא דהכא ודלקמן:

דה מה רשב"ם אבל לא המפתח דמידי דמטלטל הוא כצ"ל ונ"ב (הרע"ב וע' תי"ט):

שם קודם לזה ולא סולמות כבר מפורשת בפרק ראשון כצ"ל:

דה סו תוס' ד"ה ומקבלת טומאה במקומה נ"ב בתי"ט הגי' ואינה מקבלת וקושית תוס' לפי טעמא דר' אלעזר:

ע"ב תוס' הנמשך מעל"ד מדמפליג בין כלים לקרקע נ"ב פי' ולא מפליג בין שאובין למחובר:
שם סה"ד אם לא נתן בעליון ק יותר מארבעים סאה כצ"ל:
דף סז תוס' ד"ה מעמלא דבתי וא"ת כו' וי"ל כגון שמשכירין הבית לשנה (נ"ב פי' והשכיר האב לשנה ומת בחצי הזמן) וכבר עבר חצי הזמן:
ע"ב רשב"ם ד"ה מכר את הנסרים כו' דהתם קתני לא מכר והכא קתני מכר נ"ב בברייתא גופא הי' להקשות דקתני לא מכר את העבירים ואולי גירסא אחרת הי' לו בברייתא (רש"ש):
ד"ה ושקין ומרצופין לשאת בהם זיתים לבית הבד כצ"ל (רש"י רי"ף):
דף סח ע"ב מתני' המוכר כו' מחוברת לקרקע ואת מחיצת הגנים כצ"ל (כן איתא במשניות רי"ף ורמב"ם):
דף מט ע"ב גמ' והוצין נ"ב בש"ע בהאי דינא מפרש הוצין ענפי דקל שעושין מהן מחיצה:
רשב"ם ד"ה ויקם שדה עפרון וגו' וכו' כדכתיב ויקם שדה עפרון וגומר וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב כו' כצ"ל:
דה עא רשב"ם ד"ה זכו בכולה אפילו בור וגת כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה מדנפשייהו קא ינקי תימא כו' וכי האי גוונא פריך לקמן לר"ש אליבא דמ"ד נ"ב ר"ל אליבא מאן הוא דאמר מקדיש וכו':
דף עב רשב"ם ד"ה וכשהוא פודה כו' אלא הכל פודה ביחד לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף דהיינו לבית כור סלע ופונדיון לשנה נ"ב עולה לסאה אשר בו עשר נטיעות 2/15 26 פרוטה לשנה ועבור השלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה צריך ליתן פדיונו 21/25 7 פרוטה לשנה 21/25 7 פרוטה עבור משח 750 אמות מרובעות ואם נעשה מזה ריבוע כטבלא מרובעת יהיה שטחו 27 אמות ותשע אצבעות וחומש אצבע אורך וכן רוחב ועוד ישאר בידינו יתרון אמה אורך על אצבע רוחב אשר יעלה עוד כחוט השערה סביב ואם המקדיש עצמו פודה צריך להוסיף חומש ונותן עבור עשרה אילנות אשר בבית סאה 2/3 32 פרוטות לשנה ועבור שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה נותן 4/5 9 פרוטה לשנה ולאשר אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אך למותר לחשוב כמה עולה על המעות הנוהג עתה וכשיחזור היובל על מכונו ב"ב יחזור גם כספנו:

פרק חמישי

דף עג ע"ב רשב"ם תרתי כסא דחמרא שניהם מלאים יין והיה מוריק תרווייהו ביחד כתב הרש"ש זה דבר שא"א ומנין לו עכ"ל:

שניהם מלאים יין מפורש תרי מזגי דחמרא הרי אחת כאידך וגם יכול להיות שאף איש כאחד האדם המלומד במהירות יעשה כזאת והיינו שאוחז תרתי כסי אחד בימין ואחד בשמאל שניהם מלאים ומריק היין מכוס שבימינו לרום וטרם שמתחיל היין שזרק למעלה לירד למטה בין כך מריק היין שבשמאלו לכוס הריקן שבימינו וממהר לקבל עתה היין שיורד למטה לתוך הריקן שבשמאלו וכן חוזר חלילה:

דף עד רשב"ם ביזעי בקעים דכתיב ותבקע ת"א ואתבזעת כצ"ל:

ע"ב גמ' ואלו הן ארבע נהרות ירדן וירמוך קרמיון ופיגה כצ"ל:

דף עה ע"ב גמ' אמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים אלף טפף גינאות וכו' נ"ב ערוך ערך טטפראות מפרש כך, אלף טפף גינאות כמו אלף גינאות טפף פי' שוות כפי' תוס' אלף מגדלים קפל פי' אלף מגדלים על עמודים כפי' תוס' אלף בירניות ליצוי פי' בירניות מליצה שלומדים בהם באר היטב אלף ושני שילה פי' אלף ושנים עירות טטפראות פי' אשר הבתים בנוים באופן שהקורות יוצאין משני צידי הבית ככנפים מפרש ליצוי לשון מליצה ושילה היא עיר וטפראות טט שנים פראות לשון פרסי על סנפירין וכנפים ע"ש ערך טפף המהרש"א בח"א מראה על המימרא לעיין בערוך ע"כ העתקתי לפי אשר הבנתי מדבריו שם:

תוס' ד"ה קפל כו' של ברזל ובאגדת חזית בר קפרא אמר מה עמודים קפלאות כו' כצ"ל:

דף עו תוס' ד"ה אי כרבי ספינה נמי תקנה במסירה כו' דלא מצינו מסירה אלא בספינה ובעלי חיים נ"ב משום דמסירה דידהו הוי כמו משיכה דכשאוחז הספינה בחבל ומנענעה כל דהו הולכת מכחו ע"פ המים הלכך אפילו לא הלכה כלל קנה לה במסירה וכן נמי בבע"ח (רא"ש):

בא"ד כמו שאר מסירות לאפוקי מפקיר שטרותיו כו' כצ"ל (רש"ל):

ד"ה ספינה נקנית במסירה בסמוך כו' לא אתי שפיר דמשמע נמי כמו המשיכה כצ"ל (פ"ח):

דף עז תוס' ד"ה אמר אמימר הלכתא כו' אמר לי' רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה א"ל שאני הכא משום כו' כצ"ל:

דדייק רבא בריש כל הגט (ד' כ"ד) הא גדולה מצי מגרש כו' כצ"ל:

בא"ד ואפי' אי גרס רבא נראה לרשב"א דשפיר דייק דכי היכי דגדולה מצי מגרש כצ"ל:

ד"ה אותיות מילי נינהו כו' ואור"י דמסירת השטר קרי מילי נ"ב היינו לפי גירסתו הלכתא אין אותיות נקנות במסירה:

ע"ב מתני' המוכר את החמור מכר את הסיח נ"ב ולא תני את בנו כמו גבי פרה ע' תי"ט:

דף עט גמ' אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך נ"ב ה"ה באשפה:
רשב"ם ד"ה לא לזה ולא לזה כו' הלכך לא זו אף זו קתני דלא מבעיא הנך קמאי דחמירי דמועלין במה שבתוכן אלא אפילו הנך בתראי מועלין נמי במה שבתוכן נ"ב לגבי מעילה כן הוא אם על החמור מועל צריך עוד לאשמעינן אף זו הקל מועל בו וכן כשפורט התניא מה המה הדברים אשר ההקדש קונה אותן למעילה והמקדיש וויתר אותם להקדש בדרך לא זו אף זו וכן מה שלא קנה ההקדש והמקדיש לא וויתר אותם להקדש כ"כ בדרך לא זו אף זו ומשום סיפא הקדיש ואח"כ נתמלא שאין מועלין במה שבתוכן הקדים תחלה לא זו בור אשפה שובך שאף ר' יוסי מודה דאין מועלין במה שבתוכן אלא אף זו שר' יוסי פליג דינקי מהקדש אמר ר' יהודה דאין מועלין בהן ובפרטן אחת לאחת חושב בדרך לא זו אף זו משום דמועלין במה שבתוכן לא זו בור מלא מים וויתר המקדיש המים אשר בתוך הבור בשעה שהקדיש שהמה מי גשמים מכונסין ולא טרח בהן וגם אם ההקדש ישאבם כולו כשתרד הגשם הלא יתמלאו הבורות ואז לא ימעול אם יהנה מהם כמבואר בסיפא ופשיטא שההקדש קנאו אלא אף זו אשפות שטרח ומילא האשפתות בזבל קנה ההקדש אותו הזבל הנמצא באשפה בשעה שהקדיש ולא זבל שאינו חשיב כל כך שקנה ההקדש אלא אף זו יונים דחשיבי מזבל כ"כ קנה אותם הקדש ולא זו עשבין שהוא מאכל בהמה וויתר המקדיש אלא אף זו פירות אילן דחשיבי מעשבים וויתר המקדיש וקנה ההקדש לר' יהודה במלאות ולר' יוסי אף בנתמלא ושם במעילה מקדים אילן לשדה והוי ל"ז א"ז גבי סיפא לר' יהודה:
תוס' ד"ה מועלין בו כו' הדש קלעיליין נ"ב מין קטניות:
דף פ רשב"ם ד"ה גרופיות ענפים והרמב"ם בפירושו מפרש לשון אגרוף פי' שמניח שני טפחים סמוך לקרקע כי פי' הרשב"ם קשה לצייר איך משייר השני הענפים אם מחוברים לאילן א"כ משייר רוב כובד האילן והלה קנה לעצים ועוקר עוביו של אילן למטה מן הענפים וכשיקצץ משני ענפים ולמעלה מזער מאד שויו ואם אומר שאחר שיקוץ הלוקח כל האילן יקוץ שני ענפים וישיב למוכר והוא ינטעם אין כדאי כלל להכניס זאת בהתחייבות אף אם לא יתחייב אם יבקש המוכר ממנו שיתן לו הלוקח שני ענפים לנסיעה בכל רעות נפשו יתנם לו במתנה גמורה כי לנטיעה יצלח ענף דק וקצר אשר לעצים שוה פחות משוה פרוטה והנ"י כתב על פי' הרמב"ם והוא יותר נכון וכן פרש"י ב"ק פ"א:
ע"ב גמ' וחכ"א אינה כקרקע ואין כותבין עליה פרוזבול כצ"ל (כ"א בכל ג' מקומות שמציין המסורת):

דף מא תוס' ד"ה ההוא למעוטי חו"ל כו' דילפינן מני' בקדושין נ"ב פי' ששם ילפינן שכל דבר שהוא חובת הגוף נוהג בחו"ל כמו ע"א שהוא חובת הגוף ונוהג בכל מקום ולמה בכורים חובת הגוף שאין החיוב כו':
רשב"ם ד"ה לא ישפה כו' דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות הרי שיעבד לו שדהו כצ"ל (רש"י רי"ף):
ע"ב תוס' ד"ה דמקדיש להו תימא כו' שאין עושה בבכורים אלא הגשה כצ"ל (רש"ש):
ד"ה כל הראוי לבילה כו' סמוך לסה"ד דהשתא צריך להביא בכלי אחד נ"ב פי' אם לא היה בילה מעכבת מתוס' מנחות י"ח ד"ה כי אין נבללים:
דה מא פיסקא הגדילו לא ישפה כו' וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון כו' נ"ב לפי פירוש כל הראשונים דקושיית הגמ' וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון קאי רק על והעולה מן הגזע שלו קשה למה מציין הפיסקא הגדילו לא ישפה היה לו לגמ' לציין והעולה מן הגזע שלו אבל הרמב"ם ז"ל מפרש דהקושיא וליחוש קאי גם על הגדילו לא ישפה וז"ל בפי' המשנה לא ישפה לא יכרות וכו' ואין הלכה שנחוש שימשוך שרשו בקרקע ויעלה אילן שלישי וכו' כי מאריכות הענפים ישפלו ועד ארעא יגיעו ויש בהם לחוש שיעלה שירטון על הנוף ויהיה נראה שלשה אילנות ולפירושו נכון שמציין הגמ' הפיסקא הגדילו לא ישפה כי גם ע"ז קאי קושיית הגמ' וליחוש ומסיק אין הכי נמי שיקוץ ואין הלכה כמתניתין וכן הוא בפסקיו:
תוס' סמוך לסה"ד מד"ה בצרן ושגרן אלא נראה לר"ת דלקיחה מתוך הבית הויא לקיחה ובצרן אורחא דמילתא נקט שהוא רגיל ללקט כדי לעשות בעין יפה ולא שליח דבכורים אין להם שיעור כצ"ל הכי איתא בתוס' גיטין מז ד"ה בצרן:
ע"ב רשב"ם ד"ה אותן אורה וסלו מי זורען סה"ד אבל תחתיהן וביניהן פשיטא לן דבעל האילן זורען כצ"ל (רש"ש):
תוס' המשך מעל"ד למחר אייתי לי מקורייהו רב חסדא חזא תאלי בי גופני א"ל לאריסיה עקרינהו גופני קני דקלי דקלי לא קני גופני כצ"ל (וכן איתא שם):
ד"ה וזורע את הניר כו' דאין צריך להרחיק אלא ששה טפחים כדתנן כמה עבודת הגפן ששה טפחים לכל רוח ר' עקיבא אומר שלשה ואין הלכה כר"ע (כלאים פ"ו מ"א) ע' הרע"ב פ"ד מ"ט:
דף פג בגמ' ר"מ ור"ש אומרים הנוטע את כרמו כאן ציון א להרמב"ם שפוסק כר"מ ור"ש דח' הוי מפוזרין ובסמוך ציון ב' כ"כ להרמב"ם שפוסק כרבנן דוקא שש עשרה אמה

הוי מפוזרין וכתב נ"י שצריך לומר דשעורא דכלאים ודקנייה אינם שוים אלא דמכלאים שמצינו האי שעורא דט"ז אמה מייתינן ראיה דחשיב שיעור ומשערינן בי' קנייה (תי"ט):
ע"ב רשב"ם ד"ה ד' מדות במוכרין כו' ומניינא לא למעוטי מידי אתי אלא להודיעך שיש טעם לכל כו':
דף פה תוס' ד"ה ה"ג בתוספתא כו' ומה צריך מעמד ג' ועוד הא מוכח התם כצ"ל (ק"נ גיטין פ"א ס"ק פ'):
בא"ד בלא מעמד ג' יקנה לו כדאמר התם ולמאי כו' כצ"ל (ק"נ הנ"ל):
ע"ב תוס' ד"ה משך חמרין ופועלין כו' דאם כן בלא פירקן נמי נ"ב ורש"י בט"א גריס משך הימנו חמריו ופועליו ונכון:
דף פו תוס' ד"ה ומדכליו של מוכר כו' סה"ד אבל אדם ובהמה לא כצ"ל:
הגהת הגרי"ב גי' הערוך נ"ב ערך מסבלין:
ע"ב רשב"ם ד"ה דסרכא כו' עד סה"ד נ"ב בענ"ד לא אוכל להבין האם מתדבקת בדבק טוב כל כך אשר אין להרים רגלי' מארץ אשר עומדת עליה גם מפי' ר"ח שפי' דסרכא שרכת כצ"ל מלשון שרוך הנ"ל דעתי קצרה ות"ל מצאתי בש"מ שמביא בשם הרא"ם דסרכא פי' שורטת על נושאה ויהי' דסרכא כרשב"ם ור"ח דמקושרת אך לא בקרקע כפירושם רק על נושאה מתדבקת ברגליה בנושאה ומתוך כך שורטת אותו ולהבין דברי ר"ח האיר נכדי ר"י נ"י מם קרא בירמיה ב כג ושם נאמר משרכת דרכים ושם פירוש משרכת ענין קשירה והוא מלשון שרוך נעל שהוא רצועה שקושרין בו הנעל דרכיה ענין מנהג וסדר ופי' משרכת דרכיה קשורה עם דרכה וכן הכא נמי דסרכא קשורה בדרכה והוא כפי' הרשב"ם:
בגמ' ת"ש בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר' מאיר ור' אליעזר כצ"ל:
דף פז ע"ב רשב"ם ד"ה כדשמואל היא פלוגתא כו' ימצאנה שלמה ומתכוין לקנותה כצ"ל:
דף פח רשב"ם והני מילי דקיצי דמיה כו' ובנדרים מוקי לא להא דשמואל בתרע חריפא בדבר שלוקחין קופצין עליו כצ"ל:
דף מח גמ' אמר ר' לוי קשה עד אלה נ"ב זהו מאמר ר' לוי ומאי משמע עד וא"ר לוי דברי הגמ' לפרש מאמר ר' לוי ובהאי לישנא מפרשי נמי הגמ' דברי רבא ביבמות כ"א ע"א וגם הרי"ף כאן שמסיים מאמר ר' לוי אל קשה ואלה קשה מאל לקח ג"כ משם שמתרץ בזה שלא נימא שמאמר רבא שם פלג אדר' לוי וכן נראה מרשב"ם כאן שהי' לפניו גם

כאן הגי' אל קשה ואלה קשה מאל ומה שקשה הא כמה אלה כתיבי אצל עריות ע' מה שכתבתי שם בעזרת חונן דעת:

דף פט רשב"ם נפש של מאזנים הוא ברזל החלול שהלשון קבוע בו:

תלוי באויר ג' טפחים שיהו ג' טפחים מן הקנה לגג הבית כו' נ"ב נראה פי' לפירושו שאם הנפש ארכה יותר משלשה טפחים צריך להיות ממנה שלשה טפחים אשר אצל הקנה באויר תחת תקרת הבית כדי שלא תגע הקנה בתקרה בעלייתו למעלה אבל מה שהנפש ארוך יותר רחוק מן הקנה יכול לכנוס בתוך תקרת הבית למעלה ומסתמא הלשון אין ארכו יותר מג"ט שיהא כולה תחת התקרה שתוכל להניע א"ע לפניו ולאחריו:

ע"ב רשב"ם ד"ה שלא ימדוד לשני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות או לשני אחין שחלקו כצ"ל רש"י רי"ף:

ד"ה לאחד בימות החמה הקרקע מתבקע בתפיחתו ומוסיף במדתו סה"ד כצ"ל רש"י רי"ף:

ד"ה ומה משורה שהיא קטנה כל כך ל"ו יש מהן בלוג כצ"ל:

ד"ה תומן שמינית הלוג (מהרש"א) ונכון כי חצי לוג ורביעית כבר תני:

פרק ששי

דף צב רשב"ם ד"ה ולא צמחו כו' כדאמרינן (נדרים דף מט) לוליבא דכיתנא לכותחא אינו כו' כצ"ל:

ד"ה לטירחא טורח מכירת השור היינו לשוחטו ולמכור הבשר כצ"ל נ"ב ליישר לשון הרשב"ם הגהתי והוספתי תיבת ,,היינו" והסמ"ע מעתיק בשם הרשב"ם טרחא לשחוט הבהמה למכור הבשר ולקנות לו שור לחרישה וכן מעתיק מסגרת השלחן ולא ידעתי מה שהוסיפו ולקנות לו שור לחרישה הלא זאת לא ירויח גם אם ישיב לו המוכר מעותיו צריך לקנות בהם שור לחרישה:

ע"ב מיתיבי האשה שנתארמלה או נתגרשה והיא אומרת בתולה נשאתי והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך נ"ב כאן מעתיק הגמ' אצלה טענת אלמנה ,,נשאתי" ואנן ידעינן טענת גרושה נשאתני ואצלו טענת גרוש ואנן ידעינן שלאמנה משיבים היורשים ושם במשנה איתא בשניהם טענת גרושה וגרוש ואנן ידעינן מה הלשון אומרת באלמנה ויורשים וכן פרש"י התם

דף צג רשב"ם ד"ה אם עד שלא נגחה השור ילדה ולא מת מחמת הנגיחה ופטור בעל השור:

תוס' ריש העמוד אתקין רב יהודה בשטרא דעבד עבדא דנן מוצדק לעבדות ופטור ועטיר וכו' מכל כו' כצ"ל:

רשב"ם ד"ה ורבי אחא אומר כו' בתר אומדנא אזיל בדיני ממונות נ"ב ע' תוס' ד"ה דאי אית לי' שבועות לד: ע"ב רשב"ם קוססות נ"ל כמו פריו יקוצץ כי זסשר"ץ מתחלפים ומושאל לכל דבר המתקלקל:

דף צד רשב"ם ד"ה כל סאה כו' מהמלאה הזרע זרוע מעיקרו בהשרשה נ"ב פי' שזרע בכרם שהיה מקודם נאסר בהשרשה אפילו לא הוסיף מאתים (רש"ל):

דף צה גמ' התם הן חסר הן יתיר מיהו רביע לא חשיב יתר מרביע חשיב והדרא כן הוא גירסת רש"ש ומן דכיון עד נפשה מוחק:

שם א"ל מיהו פחות משתות לא ידיעה במנה האי במנה מוחק רש"ש ויש אומרים שצ"ל במנא פי' בכלי:

שם והא תני רב זביד בדבי רבי אושעיא כצ"ל:

תוס' ד"ה חבית של יין אני מוכר לך נותן לו יין יפה עד סה"ד נ"ב פי' כשאמר לו סתם חבית זו של יין אבל כשאמר לו חבית זו של יין אני מוכר לך ויהיב לי' דמי יהיב אף על יין הנמכר בחנות כמו במרתף וכן פסק הרמ"א בח"מ:

דף צח רשב"ם ד"ה וכי קנקנים דמוכר אבל הכא לאו רובא לשהויי זבני כו' כצ"ל:

ד"ה לימא לי' לא איבעי לך לשהויי דהא לאו רובא לשהויי זבני כצ"ל:

ד"ה דרב חייא בר יוסף דאיהו מוקי לה בקנקנים דמוכר נמי ואע"ג וכו' כצ"ל:

דף ק רשב"ם ד"ה במאי קני לה וכי בדיבור קני לה ומשני בהילוכא דהאי שביררו הוא ההילוך ובענין זה ביררו אותו שהלכו לשם כצ"ל:

דה קב רשב"ם ד"ה שרגלים לדבר אחר שכבר נמצא בשדה זו שכונת קברות נ"ב פי' שנעמיד על החזקה שכאן בית הקברות והטעם בזה שהולכין אחר חזקה ולא אחר אפשריות כי הלא אפשר שכאן אין שכונת והוא יחידי ויהא נוטלו ואת תפוסתו והטעם שאין הולכין אחר אפשריות מפני שרגלים לאפשריות שהענין יצא לדבר שאין לו תכלית כל זמן שנלך אחר האפשריות שאפשריות הרבה ואמנם העיקר כשנתקיים איזה ענין שיהי' בו ספק ואפשרות אחר הרי זה לא יסתלק החזקה (הרמב"ם בפירושו):

פרק שביעי

דף קג רשב"ם ד"ה פחות מכאן נמדדין עמה כו' ת"ל שדהו נ"ב פי' שאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דלאו דוקא שדהו אלא אפילו סלע שאינו גבוה וכו' מפרשי ת"כ:

דף קד גם התם פרושי קא מפרש איזהו בית כור שהוא ככבית כור (גי' רש"ל):

ע"ב רשב"ם ד"ה מהו כו' השתא דה"ל חצי קב גנה וחשוב גנה צריך שיטול כו' כצ"ל:

דף קה ע"ב רשב"ם ד"ה אי הואי התם כו' נ"ב לולא דבריו ז"ל הייתי מפרש אי הואי התם פי' אי הואי אז התם בציפורי הדיין והיה הד"ת בא לפני הייתי דן ומזכה את המשכיר

אשר השוכר צריך לשלם עבור כל חודש העיבור כי אם היה כמו שהי' שבא המעשה לפני רשב"ג ולפני ר' יוסי אך שגם רב היה יושב לפניהם ושומע פסק דינם בוודאי היה מחריש ולא היה חולק עליהם בפניהם והם לא היו שומעין לו ואיך אמר הוה יהיבנא וכן הוא במשמעות לשון הרי"ף בב"מ שם אי הואי אנא התם משמע אנא ולא אחר:

תוס' ד"ה פרושי קא מפרש כו' הא תנן בגט פשוט (ד' קסה:) כתב זוזי מאה דאינון סלעים עשרין אין לו אלא עשרין זוזי מאה דאינון סלעין תלתין אין לו אלא מאה כו' כצ"ל:

דף קז תוס' ד"ה רב אמר בטלה מחלוקת כו' עד סמוך לסה"ד או אורתה נ"ב פי' הורישה לבניו:

ד"ה ורב אסי כו' ותימה לרשב"א מנא לי לגמרא הא כו' כצ"ל:

פרק שמיני

דה קח ע"ב תוס' ד"ה יכול יהא קודם לבן וא"ת כו' דף קי והולכת עד ראובן נ"ב איידי דבעי למימר כדנפקא ליה לקמן ושם איתא ראובן אבל לפי דברי תוס' עתה שירש אב במקום בנים היה יכול לומר עד יעקב כדאמר בסמוך:

בא"ד בן ובת ואח בבן דגר נ"ב שהמוריש הוא בן דגר ובבן בנו של גר נ"ב שהנחלה הולכת רק עד אבי אביו ולאחי אביו:

בא"ד אלא להקדימו לאחין כו' כצ"ל:

בא"ד הוי אמינא דאב קודם לאחין דאי היינו אומרים דאב קודם לאחין לא כו' כצ"ל:

דף קט ע"ב רשב"ם ד"ה שארו זו אשתו וכתיב נמי שארה כו' נ"ב ע' תי"ט ד"ה והאיש ב':

ד"ה יורש אשתו דקסבר גורעין כו' נ"ב ע"ש ד"ה והאיש א':

תוס' ד"ה א"כ לא לכתוב רחמנא והעברתם כו' אבל מן האב לבת ניחא לי' כצ"ל:

רשב"ם ד"ה והבנים את האב מנלן כו' ומיהו בנות נוטלות עישור נכסים כו' נ"ב עישור נכסים נוטלות רק בתולות שלא השיאן אביהן נוטלות עישור נכסים לפרנסת נשואין ואין זה ענין ירושה:

ע"ב רשב"ם ד"ה אחוה אחוה כו' בני איש מיותר נ"ב ע' יבמות ומה שכתבתי שם:

תוס' ד"ה האיש את אמו כו' ודווקא בן בנכסי האם צריך למילף לפי שניסבת נחלה ממטה אביה ע"י הבן סה"ד נ"ב פי' שהבן מחמת ירושתו את אמו ע"י הירושה עצמה נעקרת הנחלה משבט אמו לשבטו אבל הבת את האב ואת אחיה והאב את הבת ואח את אחותו שלהם משפחת אב אחד והירושה אינה עוקרת את הנחלה רק הנשואין עוקרין ואף בת הנשואה אם כי נעקר תיכף הנחלה אבל לא ע"י הירושה כי הירושה יפה לה כי משפחתה הוא אך הנשואין גרמו שתעקר ולא הירושה אבל בן את אמו ירושתו תיכף עוקרת הנחלה:

דף קיא גמ' מאוניך נ"ב פי' מכחך כמו ראשית אוני:
תוס' ד"ה דין שעוריה כשק וא"ת כו' וי"ל דהתם לא מוקי לה כעין שקא אלא כעין רסקא לענין כו' כצ"ל:
ד"ה מקיש מטה האם למטה האב וכו' וא"ת כיון דמהכא שמעינן מהיקש דמטות כו' כצ"ל:
בא"ד הוה מוקמינן בבת הבן דוקא ולא תסוב כו' נ"ב לרש"א גי' אחרת:
ע"ב גמ' ונתתם את נחלתו להקרוב אליו כו' כצ"ל:
שם גליון אע"ג דלרבא נמי הקרוב אליו קאי אדלעיל ל"ק ליה אלא לאביי דצריך לאוקמי שארו אדלבתרי' כו' כצ"ל:
דף קיב גמ' סוף העמוד משיבטא דאימיה כצ"ל:
תוס' ד"ה וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין תימא הא היכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאו יתירה נ"ב על וכי תימא השני לא קשה לתוס' משמע דמוקמינן בלאו ועשה אפילו היכא דאיכא למידרש רק בלאו יתירה לא מוקמינן וכי תימא דהכי קאמר נ"ב ת"ש השלישי דאפילו כו':
דף קטו גמ' בת אין לי אלא בת בן הבת ובת הבת ובת בן הבת מנין כצ"ל (ריף ורא"ש):
תוס' ד"ה בן הבן כו' דפרישית לעיל (דף קח) רש"ש מוחק האי מראה מקום דפרישית לעיל קאי על אותו הדיבור הכא לעיל וי"ל וכו'
ע"ב תוס' ד"ה מלמד שבא צבעון על אמו כו' ה"נ בא ענה על אמו נ"ב לא יתכן כי אם ענה הלא היתה אשת שעיר ואם היא ילדה אהליבמה היתה נקראת בת שעיר אבל באמת רש"י לא פירש כן רק פירש שבא צבעון על כלתו אשת ענה ויצאת אהליבמה מבין שניהם ולפיכך היתה אהליבמה לפי המדמה בת ענה ובת צבעון באמת:
רשב"ם ד"ה אלא צבעון בא על אמו והוליד ממנה ענה נמצא כו' א"כ לא ליכתביה גבי צבעון נ"ב רק לבסוף אחר דישן:
דף קטז ע"ב רשב"ם ד"ה חלק אביהן כו' דצלפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים שנה ומעלה ממילא וכש"כ חפר אביו כצ"ל:
דף קיז תוס' ד"ה ומחזירין אצל אביהן כו' ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שלשה כו' כצ"ל (רש"י שם):
ע"ב תוס' ד"ה מכאן ומכאן נטל חלקו מכאן ומכאן כו' כדמוכח בתוספתא דקתני נ"ב הלשון מגומגם וז"ל התוספתא אשר לפנינו רשב"א אומר אף נתחלקה הארץ ליוצאי מצרים כיצד היה מיוצאי מצרים ומהעומדים בערבות מואב הוא נוטל שני חלקים מיוצ"מ וכו' וכן היה רשב"א אומר יהושע וכלב וכו':

בא"ד נמנו כ"כ במדבר סיני אותן שהיו יתרים מבני ס' וא"כ כו' (רש"ל):
דף קיח ע"ב תוס' ד"ה ולמאן דאמר כו' עד סוף הדיבור כדדריש ראב"י נ"ב לא דמי כלל כי כאשר דרשינן נתון תתן לנחלת אביהן עדיין לא ידעינן נחלת אחי אביהן ושפיר דרש ראב"י מכפל לשון אבל כשדרשינן חד אחא מנתון תתן לא שייך למילף עוד את שני מזה כי על כל אחד אומר כבר נדרש מאותו דרש עצמו כי איזו מהם תוציא מהדרש (שיטה מקובצת):
דף קכא רשב"ם ד"ה שכלו בו מתי מדבר וכך עשו עד כלות מ' שנה יום לשנה יום לשנה הרי מ' שנה ששהו במדבר אבל לא שעשו כן מ' שנה כי בשנה שלישית החלו ובשנת מ' כילו ס"ה ל"ח שנה:
תוס' ד"ה יום שכלו בו מתי מדבר כו' ועוד י"ו אלף ופרוטרוט הי' למות בכל שנה נ"ב עולה לשבע ושלשים שנה לפי מספרם 603555 ל"א שנים א 16312 ושש שנים א 16313 בא"ד ונראה לר"ת לפרש לפי מדרש איכה כו' ונשארו מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שיהו ראויין למות בשנה אחרונה לפי זה צריך לחלק המספר 603555 על ל"ח שנים עולה ש שנים לכל שנה 15883 וד' שנים א 15382 ועדיין קשה איך שייך לומר פרוטרוט על 882 והי' לו לומר י"ו אלף פחות פרוטרוט:
ע"ב תוס' ד"ה שבעה קפלו כל העולם האי תנא סבר דאליהו לא הוה פנחס דאי הוי פנחס בבציר משבעה הוה מצי לאשכוחי נ"ב היינו ששה אדם מתושלח שם יעקב יאיר פנחס וסבר נמי האי תנא דסרח בת אשר אינה חיה לעולם נ"ב דאם עודנה חיה הוה מצי לאשכוחי חמשה אדם. מתושלח. שם. יעקב. סרח.
דף קכב רשב"ם ד"ה בכספים סה"ד והיה מעלה דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל חלקו בגליל נ"ב אם הי' שוה סאה ביהודה מאה זוז עליו ליתן לזה שנפל לו סאה בגליל ארבעים זוז ויהי' לזה ששים זוז ולזה ששים:
ד"ה רונגר כו' ור"ח פי' רון גר רון בלשון פרס יום וגר שכיר כלומר שכיר יום (גי' הערוך):
ד"ה ולאחוזת העיר ולבד מקום העיר וכתיב בסיפיה דקרא לעמת חלקים ות"י לקביל חד מן חלקיא כצ"ל:
ד"ה לקרובה ורחוקה סה"ד וצריך להעלות כספים שוה ד' סאין למאה שבגליל נ"ב ובאותן הכספים שויו של ד' סאין יחלוקו איש היהודה עם איש הגליל ויהי' לזה שויו של ג' סאין בגליל וכן לזה:
דף קכד ע"ב שורה אחרונה למר קשיא לרב נחמן קשיא למר קשיא כצ"ל לדעת רש"ל שמגיה לקמן הא אמר מר צ"ל גם הכא כן:

דף קכה ע"ב רשב"ם ד"ה מסתברא טעמייהו דבני מערבא כו' כדאמרינן בכתובות נ"ב והנ"י מקשה ע"ז כיון דאמר להו נכסי לסבתא ובתרה לירתאי הוי כאלו שייר לעצמו ואו לא אמרינן דאם זבנה וביני כדאמרינן שם דע"כ לא קאמר רשב"ג דאם קדם וכו' אלא לאחר אבל לעצמו לא דלעולם מניח לעצמו גוף הקרקע ואינו נותן אלא הפירות וא"כ לא הוי ראוי והוי ירית בעל ואנן אמרינן הכא דלא ירית ע"כ בירר לו גי' הגאונים נכסי לסבתא ובתרה לירתה הוה לה ברתא וכו' וע"ש בארוכה:

תוס' ד"ה אמר רב פפא הלכתא דאין הבעל נוטל ראוי כו' והאי דשביק בעל דאיירי ביה ונקט בכור נ"ב נראה שתוס' לא גרסי ואין בכור נוטל בראוי כבמוחזק כי אם היו גורסין כמו הגי' שלפנינו הלא איירי בבכור ונקט בכור:

בא"ד דלגבי בכור משנה שלימה היא כו' נ"ב גם מלשונו כאן משמע כנ"ל דלגבי בכור לא נקט בראוי כבמוחזק כלל וכן הרא"ש אינו מעתיקו להאי ואין הבכור נוטל בראוי וכן נראה שגם הרי"ף לא גריס לי' אך נשתבש שם בריי"ף ע"י המדפיסים שכתבו הבכור במקום הבעל וכן משמע מהנ"י דליתא בריי"ף אין הבכור נוטל בראוי וכך צ"ל בהריי"ף אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה:

ד"ה ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה כו' ור' טרפון אומר יתנו לכושל שבהם נ"ב ומפרש בגמ' דהיינו כתובת אשה (רא"ש):

דף קכו רשב"ם ד"ה פלגי דאין ידוע אי חשיב מוחזק לאביו נ"ב הריי"ף מפרש כיון דישנה תחת ידו הוה לה כמוחזקת ושקיל לי' כולי' ואיכא למימר כוון דלא מטי לידי' דאבוה כמלוה בעלמא דמי' ולית לי' ולא מידי הלכך שקל פלגא והנ"י מעתיק פי' הריי"ף ואח"כ כתב וגם אפשר לומר דאביו נמי מוחזק בה וכו' כפי' הרשב"ם:

ד"ה אמר רבה מסתברא מלתא דרב אסי כו' הואיל ולא נשתנית סה"ד נ"ב ואם עשו היורשים הוצאה על הבצירה ומסיקה נותן להם ההוצאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות (נ"י):

ד"ה קסבר אין לו לבכור כו' סה"ד אבל למכור קודם חלוקה אין יכולין לא האב ולא הבן כצ"ל:

ע"כ דכל בוכרא דאימא בוכרא סכלא קרי לי' כצ"ל (רשב"ם ר"ש ורש"ל):

דף קכז ע"ב עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש לי כו' נ"ב ואע"ג דהשתא אית לי' מיגו דאילו בעי יהיב ליה לכולהו נכסי' אין נאמן לסתור דבריו בשום מגו הנ"י בשם הריטב"א ומסיים עוד וכן נ"ל אף לפי המסקנא והיינו דיהיב ר' יוחנן טעמא למילתי' ולא קאמר טעמיה משום מגו אלא אמר אינו סותר דבריו ע"כ:

דף קכח תוס' ד"ה הכי גרסינן כו' והכי גרסינן נשבע בלא ו' נ"ב וגרסינן ואינו יכול לחזור בו בוי"ו רש"ל כן איתא שם בתוס':

דה קכט ע"ב גמ' הלכתא כוותיה דרש"ל בהני תלת נ"ב חדא הא דשמעתין אידך חליצת מעוברת לא שמה חליצה ואידך הכותב כל נכסיו לבנו ומכר הבן ומת בחיי האב קנה לוקח דקנין פירות של אב לאו כקנין הגוף דמי:

דה קלב ע"ב אמר ר' יהודה אימתי נ"ב בספרי בעל המאור ומלחמות הגי' בד"א:

רשב"ם ד"ה אמר רבי יהודה אימתי כו' אימתי דר' יהודה לפרש דברי חכמים נ"ב והמלחמות כותב שזה הכלל הוא רק במשנה ולא בברייתא כי ר' יהודה אינו מזכיר כתיבה כלל:

שם איקלע ר"נ לסורא עול לגביה כו' כצ"ל (רי"ף ורא"ש):

רשב"ם ד"ה בבריא היאך כו' ומה לי להכעיסו עכשיו עד שאראה אם לא יקנה עוד נכסים כו' כצ"ל:

דף קלה ע"ב פיסקא מת יחזרו נכסים למקומן נ"ב רש"ל פתח האי פיסקא נפלו לו נכסים ממקום אחר וכן הוא בריי"ף ורא"ש ואי לדידי ציית יוסיפו עכ"פ המדפיסים וכו' ונדע דזה כו' קאי על נפלו לו נכסים ממקום אחר:

רשב"ם ד"ה לאחר מחיים אע"פ שלא נכתב לשם אותו האיש כו' נ"ב התי"ט מוסיף בדברי הרשב"ם שכתב על שם ראובן ואמר לשמעון זכה במה שכתב בה' וכן פי' רש"ל וע"ש:

מתני' ונמצאת דייתיקי נ"ב הרמב"ם וכן הש"ע מעתיק מתנה דהוא שטר מתנה וכתיב בה דא תהא למיקם כדמפרש בגמ' וניכתב על שם אחד:

גמ' באכסדרה דבי רב נ"ב כלומר באכסדרה דבית המדרש (ר"ג):

שם אמר להו ר' אלעזר נ"ב גם זה מימרא דרבה בר רב הונא ורב שיזבי אמר לא כך הי' המאורע אלא ר' אלעזר אמרה ועל דבריו אר"י:

דף קלו ע"ב תוס' ד"ה לא קנה לוקח כו' אלא היינו טעמא שיחזרו ליורשי הבן משום דבמיתת הבן נפלו נכסים נ"ב פי' גוף נכסים לפני בנו וכשמת זקנו קנאם הבן בקבר ממילא נ"ב פי' אף הפירות ואח"כ כו':

ד"ה מביא ואינו קורא פי' בקונטרס מביא משום דארצך קרינא ביה ואינו קורא דלא קרינא ביה מן האדמה אשר נתתה לי ותימא דאי קרינא ביה ארצך קרינא ביה נמי כו' כצ"ל

דף קלז גמ' לא קשיא הא לכתחלה נ"ב מקדים ברייתא האחרונה משום דלכתחלה קודם לדיעבד:

ע"ב גמ' הוה קפיד עילוה נ"ב אמר קא דיישת לה לארעאי (רי"ף).

פרק תשיעי

דף קלט ע"ב רשב"ם ד"ה והבנות יזונו ופרנסה עד שתיבגרן כצ"ל וכן הוא לשונו בסמוך בגמ' כדי שיזונו פרנסה ומזונות ופי' פרנסה היינו מלבושים ובזה דברי הרשב"ם כדין וכהלכה שמלבושים בכלל תנאי כתובה וכן מפרש בגמ' בכתובות הבנות ניזונות ומתפרנסות והאי מתפרנסות הוא לבוש וכסות וקושיית תוס' כאן הוא רק שאין בלשון יזונו פרנסה ואם הי' לפני תוס' כתוב ברשב"ם כמו שהוא לפנינו פרנסת נישואין ח"ו היה מקשה קושיות הרבה יותר כדמקשה הנ"י והריב"ם מתרץ הגי' ופרנסת נשואין ומפרש שהוא בכלל שיש לבנות על הבנים בנכסים מרובין מזונות עד שתיבגרן ועישור נכסים בעתו כשינשאו לגוברין והיינו פרנסת נשואין שכתב ויש לו דין בע"ח שאין ממעטין בנכסים ופסק הלכה כרשב"ם והדין עמו שכן הוא גם בש"ע אבל דוחק לפרש כך לשון הרשב"ם שמסיים עד שתיבגרן שאינו שייך כלל לפרנסת נשואין על כן הננו נשאר לקיים הנלע"ד למחוק נישואין ועד שתיבגרן יפה עולה עם מזונות ופרנסה:

תוס' ד"ה התם אינהו אפסדי אנפשייהו כו' אע"פ דשומא הדרא לעולם נ"ב ועוד י"ל דשומא שאני דאין כל כך פסידא דמיטב כספו צריך לשלם כפי השומא:

דוא קמ תוס' ד"ה מה שמכרו מכרו וא"ת כו' ולר"י נראה כו' מדלא קאמר כבר זכו כו' נ"ב נראה שר"י מדייק מדקאמר רב נחמן אצל מרובין ונתמעטו כבר זכו משמע בני הכתובה הגדולה ואצל מועטין ונתרבו לא קאמר כבר אלא זכו בהן יורשין ש"מ דקאי כ"כ על יורשי כתובה הגדולה דעתה כשנתרבו זכו בהן דאי כפרש"י דקאי על יורשי כתובה קטנה הי' לו לומר גם כאן כבר זכו בעוד שהיו מועטין ולפי זה לפי גי' שלפנינו שם אשר גם אצל מרובין ונתמעטו לא אמר כבר אין ראי' לפי' ר"י אבל ממהרש"א נראה שר"י דייק שפיר פירושו אף לפי גי' שלפנינו מדקאמר פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין משמע כיון שזכו כבר פשיטא להו אבל שיזכו עתה מספקא להו ובדרב נחמן אף במרובין ונתמעטו אינו מזכיר כבר משמע דלדידי' אין מעלה ומוריד אם זכו כבר אם יזכו עתה הכל חד וקאי הכל על יורשי כתובה גדולה כשם שזכו במרובין ונתמעטו כן במעוטין ונתרבו:

ע"ב רשב"ם ד"ה רבא אמר דוחין אותו ויש לו כו' על כרחין דוחין אותו ואין לו קאמר נ"ב ע' לקמן בע"א תוס' ד"ה ולטעמיך:

דף קמב תוס' ד"ה בן יום אחד כו' דקאמר התם מאי איריא בן יום אחד אפילו עובר נמי פוסל כו' נ"ב פי' דקס"ד פוסל את אמו ומקשי שפיר אפילו עובר נמי פוסל ואמר

רב ששת מאי פוסל דפוסל בעבדי אביו משום חלקו ודוקא בן יום אחד דאיתא בתורת ירושה ויש לו חלק בעבדים:

ע"ב גמ' מאי טעמא וילדו לו אמר רחמנא נ"ב הכא דריש מלו דבן שנולד אחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה ובפ' יש בכור המובא בתוס' דרש מוילדו בכור שיצא דרך דופן אינו נוטל בחלק בכורה ולעיל בפ' יש נוחלין דרש מבנים דטומטום אינו ממעט בחלק בכורה (רש"ל):

דף קמג ע"ב רשב"ם ופריק התם אנן סהדי כו' אמר ר' שמעון והלא אלו לפרים ואלו לכבשים כצ"ל כדאיתא שם ואינן נבללין זה עם זה נ"ב שם כתבתי בעז"ה כי שני דברים אר"ש אחת והלא אלו לפרים ואלו לכבשים ואי מערב להו מיפסלי שמנחת פרים בלילתן עבה סלת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין ומנחת כבשים בלילתה רכה עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן שנית אינן נבללים כמו שאמר ר"ש בברייתא אלו בלילתן שחרית ואלו בלילתן בין הערבים:

הששים ואחד עשרונין שמביאין ביום הראשון של חג ידוע כי היו בו ביום ארבעה עשר כבשים במוסף החג שני כבשים מוסף שבת שני כבשים תמידין ס"ה ח"י כבשים עשרון עשרון לכבש הרי ח"י עשרונין שני אילים במוסף שני עשרונין לאיל הרי ד' עשרונין הרי כ"ב שלשה עשר פרים במוסף החג שלשה עשרונין לפר הרי תשעה ושלשים עשרון ל"ט וכ"ב ס"ה ששים ואחד:

דף קמה גמ' בין שמת הוא בין שמתה היא והדר ביה הוא נ"ב פי' או הדר בי' הוא והרי"ף ורא"ש וש"ע איתא בין שמת הוא בין שמתה היא בין הדר ביה הוא:

דא קמה ע"ב רשב"ם ד"ה בפומבי אני עושה עמך בשמחה יתירה אני חפץ כמו שעשיתי לך נ"ב וה"ה איפכא אם עשה בפחותה יכול לומר שאינו רוצה ביתירה באיזה שינוי שיהיה וע"ז שייך שפיר וכן כל הנך דמפרש ואזיל עשה עמו בשני' שהוא שמחה פחותה יבול לומר שאינו רוצה לעשות עמו בראשונה שהוא שמחה יתירה:

שם בד"ה עתיר תקוע יש מפרשין כו' שמרויח יום יום תדיר בפלפולו טעמים הרבה כשכר המטבעות כצ"ל:

דף קמו ע"ב תוס' ד"ה נכנס אחריה לחורבה לבודקה כו' ורבינו שמואל פירש שנשאה כבר ונמצאת חותרנית נ"ב לפנינו בר"ש מפורש שנמצא אינה חותרנית אך שמתה קודם שנתפייסו וע' רש"ל:

דף קמז ורב נחמן מאי טעמא לא אמר פי' רבה בר אבוה כיון דרב נחמן אמר משמו עליו לידע ולפרש וכן בסמוך ור' זירא מאי טעמא לא אמר פי' רב:

שם גמ' ויחבוש את החמור ויקם וילך אל ביתו כצ"ל:
דף קמח תוס' ד"ה איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר כו' ואין נראה לר"י דהא לקמן טל פיסקא שייר קרקע כל שהוא כו' כצ"ל ע"כ נראה לר"י דאדלעיל קאי ידור פלוני בבית זה וכו' לא אמר כלום כצ"ל:
שם כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר ושייר מקום צימוח הפירות פי' שייר מלדבר על דבר מקום צימוח הפירות ולא זכרו כלל שנתנן לאחר מי אמרינן וכו' או שמא נתן לבעל הפירות גם מקום צימוח הפירות וא"כ כו' כצ"ל:
בא"ד שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל ומקום צימוח החירות ולגבי דידי' כו' כצ"ל:
ד"ה אנן אדרשב"ל מתנינן לה כו' אבל בחוץ קא מיבעיא ליה סה"ד (מהר"מ):
דף קמט רשב"ם ד"ה איבעיא להו שכיב מרע שהודה כו' וד"ה תא שמע כו' ומסקנא כו' ואע"ג דאמור בסנהדרין בפ' דיני ממונות תניינא דף כט: רשב"ם קורא אותו דיני ממונות תנינא כי פרק ראשון הוא כ"כ דיני ממונות ותוס' קורא זה הפרק זה בורר מפני שמתחיל דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד וכו':
תוס' ד"ה כל דאיתיה בירושה כו' נראה לי דאם היה לגר בנים נ"ב פי' שהורתן בקדושה ונתן לגר אחר במתנת ש"מ קנה כיון דהנותן בירושה לא קפדינן אמקבל ש"כ סי' רנ"ו סעי"ק א':
תוס' דלעיל מיניה סה"ד וכן רבי שמעון בן פזי נ"ב אמו פזי שמה בת ר' חייא יבמות ס"ה:
דף קנ רשב"ם ד"ה ואיידי דקתני רישא במסכתא פאה כו' ולא רצו ב"ד לעקור תקנת שביעית מן התורה ולקנות עמהם נכסים שאין להם אחריות מקראי נפקא לן נ"ב לפיכך תיקנו דוקא קרקע ולא מטלטלין:
בא"ד מכאן אמרו ישראל וממזרים מתוודין נ"ב אבל כהנים ולוים פליגי בהו ר"מ ור"י שם:
ע"כ רשב"ם ד"ה אמר רבא אמר רב נחמן חמשה נותני מתנה הן שאין דינן חלוק שיירו מקצת מנותני מקצת עד כו' כצ"ל ונ"ב לשון רשב"ם בלתי הגהתי מגומגם אך רש"י ברי"ף קצרה וטוב וז"ל חמשה. נותני מתנה חשובים נותני מתנה במקצת עד שיכתבו כל נכסיהן. אבל אם שיירו אפילו מעט אפילו מטלטלין חשובין מתנה במקצת:
מברחת דאמר מר כו' ואם לא תוציאתן מרשותו קודם נישואין יזכה בהן בעל נ"ב שלא תהא יכולה למכור ויהיה אוכל הפירות בעודה עמו ואם תמות בחיי בעלה הוא יהי' יורשה אבל עתה כשהיא מוציאתן מבעלה יכולה למכור הנכסים בכל עת ואם תרצה תמכור הפירות ואם מתה בחיי בעלה וירש המקבל מתנה מכל הלין טעמי כתבתן לאחר אבל כשתתאלמן או שתתגרש ולא הבעל שולט בנכסיה יחזרו לה נכסיה ואפילו כתבה

לזה סתם אמדינן דעתה שלא נתנתן לו אלא מן הטעמים הנ"ל ורק על אופן הנ"ל מפני שדברי הר"ש אינן מפולשים היטב כתבתי פירושן:
דף קנא גמ' אמרה להוי לעמרם ברו אתו אחוי לקמי' דרב נחמן כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' בוקי סריקי נ"ב פי' כלי חרס ריקנית:
תוס' ד"ה תנו גט לאשתי כו' ומיירי כגון שמראה לו ליטלו וליתנו לו כו' כצ"ל:
בא"ד והא דקתני זה אשמועינן כו' כצ"ל:
בא"ד ומינה שלוח כבר כו' כצ"ל:
בא"ד מיהו אין נראה לר"ת לגרוס זה כצ"ל כדאיתא שם:
בא"ד ומדתני תני שטר שחרור זה לעבדו אשמעינן חידוש נ"ב ע"ש בתוס' וטוב יותר להבין דבריהם ז"ל:
דף קנב תוס' המשך מלעיל ע"ב המתחיל כאן דאין נראה לומר דקמשמע לן ברישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר ולא תימא דתנן במתניתין היינו כתבו דכי האי גוונא שלא בא השטר לעולם לא שייך מעמד שלשתן כצ"ל ונ"ב ע"ש בתוס' בגיטין למה אין נראה כך למאן דמוקי סיפא בבריא ולא אמרינן רישא תני היינו כתבו וגם תבין משם בנקל דברי תוס' כאן ותבין כ"כ שלפי שהגהת דברי תוס' המה קרובים בלשוניהם הכא כהתם והמוקף פציח והפציחין מוקפין:
בא"ד מיהו אין נראה להעמיד רישא בפלוגתא דאמוראי נ"ב וזה נמי מה שכתב לעיל דאין נראה לומר שהגהתי לעיון בתוס' גיטין והוא הוא כמו שכתב רש"א וזה שכתב רש"ל שהוא הגהה נ"ל נכונים כי המיהו אין נראה הוא אותו הטעם כמו שכתב לעיל דאין לומר רק דלעיל לא פירש ובהגהה פירש וכן איך ואופן נאמר דמוקי רישא דגט שיחרור במעמד שלשתן לעיל בתוס' אינו מפורש וכאן בהגה מפורש וסוף מעשה במחשבה תחלה כן נראה לי בעז"ה דברי תוס' בפשיטות:
דה קנג תוס' ד"ה ולא כתב בי' מגו מרעי' כו' ופריך לי' מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה והן בריא סה"ד נ"ב דלא כתב בה כד מהלך על רגלוהי:
ד"ה רבי נתן וכו' להביא ראי' אבל הכא מי מפיק נפשה מחזקה:
ד"ה בימות הגשמים כו' מהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה כצ"ל:
ע"ב רשב"ם ד"ה הוא מוציא מידיהן ונותן עומד בנכסיו כו' וכדאביי דרוב חולים לחיים דאיכא למימר דהדר ביה הב"ח מגיה ואיכא למימר ולענ"ד טוב יותר הגי' דאיכא כי באמת מוקשה כל האיכא למימר דהדר בי' הא השתא לא נחית הרשב"ם לפרש המתניתין גם במת כמו שנראה מפרושו בדף קנד ריש ע"ב ד"ה בשלמא לדידי אלא

מחזיק עתה לפרש מתניתין שהבריא הנותן דלא אזלינן בתר השתא שהוא בריא ונימא דבשעת נתינה כ"כ בריא היה אלא לעולם בשעת נתינה ש"מ היה והבריא וכדאביי דרוב חולים לחיים וכן זה הנותן היה חולה בשעת נתינה ועתה בריא ומאי האי דמסיים ואיכא למימר דהדר ביה הא עומד לפנינו וצועק שכיב מרע ש"מ הייתי וחוזרני בי ועל כרחך צריכין למימר דמסיים מאמר אבייי שדבריו נאמרו על עובדא דרבה שרוב חולין לחיים דאיכא למימר דהדר ביה וגם במשנתנו אמרינן דחולה היה והבריא ולפ"ז שייך שפיר דאיכא למימר ועיקר ראייתו מאבייי דאמר שרוב חולין לחיים ותל"מ:

ד"ה אמר רבא לא שנו כו' מלתא באפי נפשה הוא והמפרש דמלתיה דרבי אלעזר אדרבא קאי נ"ב פי' מאי דאמר ר' אלעזר ולטומאה כמחלוקת היינו דר' יעקב סבר כרבא ורבי נתן לא סבירא לי' הא דרבא נראה כן ג"כ מר"ג אבל ר"י המובא בתוס' ד"ה אמר רבא נראה שמפרש דרבא סבירא לי' דאזלינן בתר השתא וכן נראה מרשב"ם לקמן:

דה קנד רשב"ם ד"ה רבי מאיר סבר אין צריך לקיימו כו' ומתרי לישני נ"ב צריך לקיימו ואין צריך ומתרי אמוראי נ"ב רב חסדא ורבה בר רב הונא תוס' ד"ה וכן אמר רבה כו' הוה להו רבנן דלא כוותי' נ"ב אבל אם נאמר ראי' בעדים אף אם סברי רבנן אינו צריך לקיימו משום אוקי ממונא בחזקת מריה צריך בעהש"ט להביא עדים וע' מהרש"א ע"ב גמ' ד"ה שאל רשב"ל:

ע"ב רשב"ם ד"ה בשלמא לדידי דאמינא ראיה כו' ויגבה מתנתו מיד היורשין נ"ב הכא הוכרח לפרש כן דמתני' מתפרש נמי כשמת וחזקת ממון גבי יורשין דאם נימא דמתניתין מיירי דוקא בעמד ומהלך בשוק בריא אף לר' יוחנן יש לחלק דוקא במתניתין אמרינן ראי' בעדים להוציא ממון מחזקתו אבל ביורשים מניין ע' תוס' ד"ה רבי נתן אומר:

ד"ה שאני אומר לדברי הכל כו' אבל בהך דמוכר גופי' קפסיל לי' כצ"ל:

ד"ה והלא אמרו משמך כו' אע"ג דמודו בני משפחה בשטר שכתב מוכר השדה כיון דאמרי כו' כצ"ל:

ד"ה זו דברי חכמים מתני' דמוכר כו' נ"ב היינו דבר קפרא שמכרתי לך ולא נתת לי דמים (רש"ש) וע' רש"א:

תוס' ריש עמוד וא"ת כו' וי"ל שאחר שהיה זה גדול שהגיע לכלל שנותיו לא היו לו סימני גדלות להכי איכא כו' כצ"ל:

ד"ה ברם כו' ואמר ליה רבי יוחנן שאני אומר ד"ה מודה כו' כצ"ל:

דף קנה תוס' ד"ה אתמר כו' דגרס התם רבה מדאמר לי' רב אסי כו' נ"ב ע' רש"ש:

בא"ד אך לכאורה משמע דגרסינן התם רבה מכח הך קושיא דהכא כדפרישית ותו אי גריס התם רבה א"ש טפי בהכי הא דקאמר כו' כצ"ל:

ד"ה מוכר בנכסי אביו פי' רבינו שמואל נ"ב לקמן ד' קנ"ו ד"ה והלכתא כרב נחמן:

ע"ב גמ' יביאו ראיה שהוא בן עשרים נ"ב במשנה הגי' יביא ופי' תי"ט משום חולץ דמתבזה בב"ד שהיא יורקת בפניו וא"נ ביבם כשאינו חפץ בה ורשב"ם גורס יביאו ונראה מפני שאינו נוח לו הטעמים הנ"ל יגרוס תביא היינו האלמנה בעצמה ובוודאי טעמו ונמוקו עמו והשגתי קצרה:

שם ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבן נכסי אבוה נ"ב רי"ף לא גריס אבוה ונ"מ לדינא והרמב"ם פוסק כהרי"ף וע"ש בארוכה והרא"ש אזיל בשטתי' כר"ש שם בגמ' שלח לי' גידל בר מנשיא לרבא ילמדנו רבינו נ"ב בכל מקום מוכח דגידל ב"מ תלמיד דרב ושמואל הוי לכן צ"ל לרב וכן גי' רשב"ם (יעב"ץ):

שם ושדי קשייתא בי רבא (כן גי' הריעב"ץ) ביה מוחק):

תוס' ד"ה הכי גריס ר"ת כו' ולא כספרים דגרסי כו' נ"ב הרא"ש גריס זימנין דלא אתי מחמת כחישותא זימנין דלא אתי מחמת בריאותא וכ"כ נכון:

ד"ה מקחה מקח ומכרה ממכר לאו דוקא נקט מקחה מקח דהא פשיטא נ"ב דהא טעמא דאין מוכר מפרש לקמן שמקרבא דעתי' לגבי זוזי ומזבן לנכסי דאבוה ובלקנות לא שייך האי טעמא:

דף קנו גמ' אמרו רבנן תיהוי מתנתו מתנה דלעבידו לי' מיליה כצ"ל נ"ב מובן כיון דאמר מתנתו בלשון יחיד כצ"ל המדובר בו:

מתני' המחלק נכסיו על פיו ר' אלעזר אומר כו' כלומר ר' אלעזר אומר דעל פיו לא מהני (תי"ט):

רשב"ם והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו כו' דטפי מעשרים לא אמרו רבנן כצ"ל (הגריעב"ץ):

בא"ד אבל נכסים שנתנו לו במתנה או שקנה שאינם כו' כצ"ל מטלטלין אין לו מקום כאן וכן תוס' לעיל קנ"ה ד"ה מוכר אינו מעתיקו:

תוס' ד"ה רבי אלעזר אומר כו' ועוד ראי' דקאמר בגמ' א"ר לוי קונין קנין משי"מ ואפילו בשבת ולא לחוש כו' כצ"ל:

ע"כ מתני' רבי אלעזר אומר כצ"ל נ"ב ולא כהגהה כי כאן צ"ל אליעזר וע' תוי"ט במשנה דלעיל:

רשב"ם ד"ה שהיתה חולה ואמרה כו' איכא למימר דמודה ר' אלעזר נ"ב כצ"ל כי גם הרשב"ם גורס אלעזר בתחלת פירושו במשנה:
שם ד"ה וביקש ליתנם כו' לדברי ר' אלעזר כצ"ל:
ד"ה אמרו לו אין להם תקנה כו' לפום מאי דלא סמכא כצ"ל:
ד"ה ולא לחוש לדברי ר' אלעזר מאי שקונין לאו דצריך קנין כרבי אלעזר כו' כצ"ל:
תוס' המשך מעל"ד וקאמר ר' יהודה הנשיא משום ר' יעקב שאמר משום ר' מאיר כר' אלעזר כצ"ל:
שם ואי גרסינן הכא רבי אליעזר נ"ב פי' ואי גרסינן הכא במשנה ר' אליעזר גרסינן נמי שאמר משום ר"מ כר' אליעזר כי על משנה דהכא שמביא שם קאי ואי גרסינן הכא ר' אל עזר הוא אותו ר' אלעזר דמשנה דלקמן הא אית ליה לר"מ וכו'. ולקמן בגמ' גבי המקיים קוצים בכרם גרס רבי אלעזר נ"ב וכן הגי' במשניות:
ד"ה כבינתי כו' סה"ד ותכס בצעיף מתרגם בתרגום ירושלמי וכסיית ברדידא כצ"ל:
ד"ה קונין מש"מ ואפילו בשבת כו' למחר תקף לי' עלמא טובא אתו לקמיה דרבא אמר להו זילו אמרו ליה ליקנייי ניהלה להההוא דיכתא דיתיב ביה גיטה ותיזל כו' כצ"ל כדאיתא שם בגמ' ופליאה איך נשתבש כל כך:
דה קנז רשב"ם ד"ה ב"ש אומרים עד סה"ד נ"ב דרכו של רשב"ם לפרש תמיד בארוכה ובזה ד"ה ב"ש בא בקצרה ותכבד ההבנה על קצרי השנה כמוני ועיינתי ברש"י יבמות ושם מצאתי ב"ה די באר ואחר עיוני נ"ל טוב להגיה כאן בסה"ד ותרווייהו ספק חשיבי וכן בתוס' ד"ה נפל סה"ד ולכך לא הוו כאלו המה מוחזקין וקאי על היורשין שבדברי ב"ה דסברי דמחוסר גוביינא הוו היורשין מוחזקין וב"ש סברי כגבוי דמי ולא הוו היורשין מוחזקין וספק וספק הוא:
תוס' ד"ה דאיקני קנה ומכר כו' הקשה רבינו שמואל כו' ויש לומר דשמואל סבירא לי' כר' מאיר כו' כצ"ל:
ד"ה מצוה על היתומים כו' דהא נזקקין ליתומים במלוה בשטר כצ"ל (רש"ש):
ע"ב רשב"ם ד"ה מהדורא בתרא כו' רב אשי חיה ששים שנה השיבוש גלוי לכל בר בי רב כיון שכל ימי חייו היו ששים שנה איך קאמר ומהדורא קמא היינו שלשים ראשונים היתכן שהיה מחזר למודו בעודו יונק משדי אמו ומוטל בעריסיה ע"כ טוב להחזיק בגי' הנ"י בשם רבינו האי גאון ז"ל וז"ל דרב אשי היה ששים שנה ראש גולה ולמד לתלמידיו כל התלמוד בשלשים שנה וזהו מהדורא קמא וכשחזר בשלשים שנה אחרים הוא מהדורא בתרא:

נשמט רשב"ם ד"ה מאוחרין אמאי כשרין כו' שקנו מן הלוה אחר תשרי נכסים הקנויין לו מניסן ועד תשרי כו' כצ"ל:

דף קנח רשב"ם ד"ה יורשי האשה קרוביה ממשפחת אביה נ"ב וה"ה בניה מאיש אחר (רש"ש) ולענ"ד מפני שסיום זאת המשנה יורשי האב אם היו בניה יורשיה לא היה קורא אותם יורשי האב גם לשון הר"ש בסיום המשנה שמאביה באו לה ואם היה לה ואם היה כבר בעל מבעלה באו לה גם על לשון רש"ש קשה מאיש אחר ל"ל והלא אם יש לה בנים מאותו האיש עצמו ולו עוד בנים גם מאשה אחרת נ"מ טובא אם בעל מת ראשון בניה יורשין אותו ואין לבני אשה אחרת חלק עמהם ואם אשה מתה ראשונה בניה ובני אשה אחרת חולקין בשוה וכן כתב בעל המאור וגירסתו במשנה בסופה בחזקת יורשי האשה אך אחר שלמדתי המשנה בע"ב עליו ועל אמו הצדק עם רש"ש כי הוא מפרש לדרכו של ר"ש שדוקא בניה מאיש אחר ובעל המאור סבר כבעלי תוס' ושפיר קאמר וה"ה בניה מאיש הזה והכל על מכונו שם ואחרי כן עד נכסים רש"ל שלפנינו אינו מוחק:

ד"ה נכסי צאן ברזל נ"ב הוא דיבור אחד עם אחרי כן פי' על כל נכסים:

תוס' ד"ה ובית הלל אומר כו' ומפרש ר' אלעזר בגמ' כצ"ל:

בא"ד דנפל הבית עליו ועל אשתו נ"ב ע' רש"א:

ע"ב רשב"ם ד"ה בחזקת יורשי האשה נ"ב ר"ש גורס רבי אלעזר מקמי ר' יוחנן וכן הוא גי' הרי"ף והרא"ש:

תוס' ד"ה אמר ר' עקיבא מודה אני בזה שנכסים בחזקתן אין לפרש כו' נ"ב לענ"ד יכולין לפרש שם ברש"י מה שכתב שם שאני משל ב"ש פי' שאני מצד שלהם ואומר בשאר הנפילות יחלוקו בזו אני מצד ב"ה ומודה לב"ה שהנכסים בחזקתן ע' שם היטב שרש"י מדייק מודה אני שר"ע מדבר בעד עצמו אבל ב"ש עומדים בדעתם גם בכאן:

תוס' המשך מעל"ד שחלקו ובא ב"ח כו' פי' דאי כיורשים הוו אז יחזור על האחין אי כלקוחות שלא באחריות הוו אז לא יחזור על האחין כצ"ל:

דף קנט תוס' ד"ה ולימרו ליה כו' אלא שנתנו לו דמים קודם שמת האב אפילו כשנפלו כו' כצ"ל:

בא"ד לא מהני מידי לקנות בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס כצ"ל (רש"א גם ב"ח):

בא"ד אמאי לא חשיב נמי לענין ראוי דאינה בכתובה ואיתא בבעל חוב כצ"ל:

תוס' ד"ה אלא כו' שקשה בדיני ממונות לא ידעו כו' כצ"ל נ"ב המעיין בתוס' יראה כי מוקשה ולבי אומר לי אשר התוס' זה קאי על אלא אי קשיא הא קשיא הראשון שבעמוד זה ובא על מקומו בשלום ולאשר התחלת השקלא וטריא הוא בלשון אלא אי אתמר היה

הגירסא בס"א לפום ריהטא גם בעמוד זה אלא אי אתמר ע"כ בא תוס' ליישר הגי' הכתוב לפנינו ולפי' רשב"ם שייך נמי בכולהו אלא אי אתמר הכי אתמר:
ע"ב גמ' ואח"כ מת האב ובעלי, החוב אומרים האב כו' כצ"ל:
שם לא יורשי האב אחי מורישיו כו' כצ"ל:
שם ההוא דא"ל לחבריה כל נכסי דבר סיסין כו' כצ"ל:
רשב"ם לא יורשי האב אחיו של ראובן שאומרים ראובן כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אשה את בעלה סה"ד כשהוא בקבר כצ"ל:

פרק עשירי

דף קס רשב"ם ד"ה מקושר עדיו מאחוריו כו' ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קסת הסופר (רש"ל):
תוס' ד"ה מקושר עדיו מאחוריו כו' של שטר שיזדייף כי אם עד אחד פי' כי יגייז השני עדים עם הכתב שכנגדן וישאר אחד תחת השיטה שיזייף:
ד"ה פשוט שכתבו עדיו מאחוריו פסול כו' היאך יעשנו מקושר שיהא בו חלק כו' כצ"ל:
ד"ה מקושר שכתבו עדים כו' ואם נאמר כגון שנדון כפשוט מאי כו' כצ"ל:
ד"ה שדות נ"ב שייך לע"ב:
שם בא"ד וחתום זה תורף שם מוכר ולוקח:
שם תלשו וחתמו אתורף כו' כצ"ל:
בא"ד ואת הגלוי זהו העדים שהוא גילויו (רש"ש ע"ש):
ע"ב גמ' הא כיצד זה עדיו מתוכו וזה עדיו מאחוריו זה עדיו שנים וזה עדיו שלשה כצ"ל
ונ"ב ובזה יבוא ואיפוך שפיר ונכון על מקומו:
שם הכי הוה מעשה על פי שני עדים כצ"ל:
רשב"ם ד"ה דלמא זייף וכתב מאי דבעי כו' הוא ואין העדים חותמין בסוף השטר כצ"ל:
תוס' ד"ה לרב הונא דאמר כו' לפי שהעד אחורי השיטה שחחתיו כן גי' הב"ח ורש"א גורס לפי שאין העד אחורי השיטה שתחתיו ושניהם לדבר אחד כוונו:
דף קסא ד"ה וכשיעור שריר וקים כו' בכאן היה יכול להיות כתוב שריר וקים כצ"ל:
ד"ה מלמטה למעלה חתימי וא"ת כו' ולא יצטרך כ"כ לכתוב שריר וקים שצריך לרב הונא וי"ל כצ"ל:
ע"ב המשך מתוס' תעל"ד ויש לומר כו' מדלא מייתי ראיה דכשר כמו אבן יעקב:
ד"ה ודלמא סימנא בעלמא כו' שאני התם דאתחזק מעיקרא בדיסקי נ"ב שטרי שו"ת ושלומות רש"י שם:

דה קסב רשב"ם ד"ה הרחיק את העדים כו' אפילו יש עדים על מה שנכתב למעלה שלא כו' כצ"ל (מ"מ):
תוס' המשך מלעיל ע"ב למיחש שהניחו כו' כיון דאיכא עידי מסירה מדכר דכירי אי זייפיה אפי' לאחר (רש"ש):
דף קסג גמ' ר' אבהו אמר כגון ברוך בן לוי נ"ב אתפלא הלא ללוי לא הי' בן ששמו ברוך והי' לגמ' לצייר מררי בן לוי וכ"כ צריך אויר למטה בשביל ן' דבן ע"כ גי' הרא"ש עיקר ברוך ב"ר לוי ושפיר צריך אויר למטה בשביל ך' דברוך ואם אמנם גרשון וקהת צריכין כ"כ אויר למטה בחר לו ר' אבהו בברוך דעלמא והרי"ף והרא"ש שמעתיקים הלכות מעתיקים רב חייא בר אמי אחרון שהלכה כמותו והגמ' מסיימת בברוך דר"א:
דף קסד רשב"ם ד"ה אית ספרים דגרסינן כו' חיישינן לב"ד טועין ואין נותנין ל למחוק ולדמות כצ"ל:
תוס' המשך לעיל סהדי חתימי על המחקא כו' דלמא יכתוב שטר בב' שיטות לפני העד כצ"ל:
א
ע"ב תוס' ד"ה השתא כו' חיישינן לפסידא דלוה שאין זה אפסיד אנפשי' שיהא כו' כצ"ל:
דף
קסה רשב"ם ד"ה ור"א מכשיר דסבר מראה מקום הוא לו כצ"ל:
ע"ב מתני' מאה דאינון סלעין תלתין כצ"ל רי"ף ורא"ש ובזה שוה לסלעין עשרין:
רשב"ם ד"ה דרכמונות בלעז קינוכש נ"ב והקרי סענ והוא חמשה בלשון צרפת ומשמעו חמשה פראנק כל פראנק 24 קאפיעק כסף עולה כסף טהור 1 רו"כ 20 ק' ודרכמון שני סלעים והמה כ"כ שמונה זוזין ע' מצות ה' כלל ט"ז והמתרגם שמע קול פעמון ולא ידע מה שמע ע' שם וכן מפרש הרמב"ם שקלים פ"ב מצרפין שקלים לדרכונות ומפרש הרמב"ם דרכון היה בו שני סלעים:
תוס' ד"ה הכא נמי פסולא דאורייתא לאו דאורייתא ממש דגט מקושר בשלשה מדרבנן הוי כצ"ל:
דף קסז ע"ב רשב"ם ד"ה ומגרש לה ומתכוין כו' נ"ב קאי על וליחוש הראשון וגורס ומגרש לה במקום וממטי ליה כן נראה מתוס' ד"ה וניחוש כו' והלא שמא ראובן בן יעקב זה מעיר אחרת בא לכאן והיה שמו שמעון בן יעקב ועתה כו' כצ"ל:
דף קסח פיסקא והבעל נותן שכר מאי טעמא דאמר קרא וכתב ונתן נ"ב וכתב ונתן משמע שהבעל הנותנו כתבו היינו שפורע שכר הכתיבה והוי כאילו הוא כותבו והשתא

שהאשה נותנת שכר הסופר כי היכי דלא לשהייה הא דכתיב וכתב ונתן לאו קושיא דצוואת כתיבה קאמר (נ"י) ובגיטין דף כ' אמר רבא אקנויי אקנו ליה רבנן פרש"י דהפקר ב"ד הפקר והוי כמאן דיהיב ליה איהו (פ"ח) שם גמ' לא דכ"ע כופין והכא היינו טעמא דרשב"ג דאמר לי' כו' נ"ב מובן אשר פלוגתא דרשב"ג ורבנן דרבנן סברי שהוא מדת סדום ורשב"ג שאינו מדת סדום קאי רק לפי הכא תרגימו שטרי טענתא וכן הוא לשון הב"י באו לכתוב טענותיהם לא יכתבו אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין את השכר וכדתרגימו הכא מאי שטרי ברורין שטרי טענתא אבל בדרב ירמי' בר אבא לא פליג רשב"ג ולהלכה שני הפירושים אמת ובשניהם הדין שוה כי הלכה כרבנן וע' בפי' המשניות להרמב"ם ובתוי"ט מבורר כאשר הבנתי בעז"ה:

רשב"ם ד"ה מפני רעתה מום גדול כו' והמוכר אל יתאבל אלמא דאורחיה בהכי (רש"י רי"ף) וכדאמרי אינשי זבינת קנית זבן אוביד כצ"ל:

דף קסט רשב"ם ד"ה שוף לי דאיקום בארעא כלומר אל תערער נ"ב הלשון אל תערער דחוק ולשון רבינו גרשון יותר צח וברור וז"ל שוף לי פורתא בהאי ארעא אמר ליה המתן לי והנח לי לעמוד בשופי באותו קרקע שהיה משועבדת לך שקניתי הניחני לעמוד ביה שנה או שתים והדר תא וטרוף אותה קרקע ממני ובאותו זמן דהדר האי בע"ח לטורפה מיני' דשמעון אזיל שמעון זימנא אחריתא ומפיק שטרא אחרינא דכתבו ב"ד לו וטריף זימנא אחרינא לקוחות אחריני אי כתיב בו אחריות ומשום הכי אין כותב בו אחריות:

תוס' ד"ה לכתוב לאידך כל שטרי דיפקון כו' בזימנא דא כו' כצ"ל:

דף קע גמ' ולוה אמר שלך היה ופרעתיו לך והחזרתיו לי ונפל ממני כצ"ל נ"ב כן גי' הקונטרס על הרי"ף בב"מ:

ע"ב תוס' ד"ה אלא לברר כו' ואמר רבא כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתי' כצ"ל ונ"ב כן איתא התם וע' בעה"מ:

דה קעא תוס' ד"ה שאם הוזקקנו כו' ולר' יהודה מי ניחא טפי למימר הכי ממה שנאמר שנכתב להוכחה בעלמא כנ"ל:

דף קעב רשב"ם ד"ה משולשים שהוא גוץ (קצר) או לבן או גיחור (אדום ביותר):

ע"כ רשב"ם אני היום גרשתיך כשר קא סלקא דעתך השתא כיון דעדים קא חזו ליה בידיה כו' נ"ב האשה צריכה לקבל הגט בשתי ידיה:

דף קעג אביי אמר הכי קאמר נמצא ללוה בין שטרותיו שטרו אל יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות שניהן פרועין נ"ב צ"ל עליו במקום עלי כי הלוה אינו כותב השובר וברי"ף

ליתא כלל האי עלי וכן הרמב"ם והטור והב"י כולם מדלגין אותו ש"מ שלא היה כלל בספריהם:

תוס' ד"ה שניהם כהנים ה"ה שניהם ישראלים אלא משום דתניא לעיל היה אחד מהן כהן תני כהנים נ"ב נ"ל דצ"ל דתני לעיל היינו במשנה דתני ואם היו מסומנים וכתבו כהן דמיירי שהיה אחד כהן והשני ישראל ולא קתני יכתבו ישראל ואינו מזכירו רק הכהן תנא בברייתא כהנים:

רשב"ם ואי בעית אימא כו' ומילי במילי לא נקנו אלא היכא כו' כצ"ל:

דף קעד גמ' ההוא דיינא דאחתי' למלוה לניכסי' דלוה מקמי דלתבעיה ללוה סלקי' רב חנין בריה דרב ייבא פירוש סלקיה לדיין דסבר כמו שטעה בזה יטעה בדינים אחרים (נ"י):

ע"ב רשב"ם דשמתיה ומית בשמתיה נ"ב דהשתא ליכא למיחש לצררי דלא היה פורע אלא בב"ד להתיר לו נידויו (רש"י ערכין):

דף קעה גמ' הכא נמי אדם עשוי שלא להשביע את עצמו נ"ב פי' שהיה עושה את עצמו לעני בהיותו בריא ועתה נודע מה שהקדיש ויאמרו עליו יש מתרושש והון רב (נ"י):

רשב"ם ד"ה מכלל דברב ושמואל דלא נקיט שטרא וכו' עד סה"ד נ"ב דברי ר"ש ז"ל נראה מוקשה דמשמע דעיקר קושית הגמ' למה נותנין בחיים אף שאמר תנו מאי מקשי ממה שאינו גובה מן היורשים וצ"ע (רש"ש):

גמ' כי אמר רב הונא נ"ב ר"ש לא גריס התם ושפיר כי מעיקרא קרי לדרב הונא הכא:

ע"ב מעשה בא במשניות ורא"ש ומעשה בא ברי"ף:

שם הרי החונק נ"ב ע' תוי"ט:

שם שאין לך מקצוע נ"ב פי' זוית ופירושו כמו היתה לראש פנה שהוא אבן המשובח ביותר:

גמ' אמר עולא כו' מאי טעמא שיעבודא דאורייתא נ"ב פירוש מאורייתא משועבדים למלוה כל הנכסים בני חורין שיש ללוה בשעת הלואה ומי שלוקח אחר שעת ההאלוה נכסים מהלוה זה לוקח משעובדים דמלוה וכשמגיע זמן הפרעון והמלוה בא ליפרע ואינו מוצא ביד הלוה בני חורין יש לו מקום לגבות מהלקוחות שקנו שעבודיה ומפרש הקרא יוציא אליך העבוט בשעת הלואה יכול המלוה ליקח העבוט וה"ה למקרקעי שיהי' תחת רשות המלוה ואתי קרא להכי לאשמעינן שיש למלוה משעת הלואה שעבוד על נכסי הלוה וזהו שכתב הרשב"ם שיעבודא דאורייתא יוציא אליך העבוט וכו' ומ"ד לאו דאורייתא פו' שמדאורייתא אין למלוה שום שיעבוד על נכסי הלוה משעת הלואה עד

זמן פרעון רק כשמגיע זמן הפרעון אז נכסים בני חורין שימצא המלוה אצל הלוה ניכסיה דבר אינש אינון מערבין יתיה ולוקח המלוה אותם בחוביה אחר שתובע ללוה ואינו משלם לו ומוקים לקרא שלא בשעת הלואה אלא בזמן פרעון וגם בזה פי' כן הרשב"ם ד"ה לאו דאורייתא וקרא שלא בשעת הלואתו אבל אין למלוה שום שיעבוד על אותם הנכסים שקנו לקוחות קודם זמן הפרעון כי קודם זמן הפרעון לא היו משועבדים למלוה ולאו שיעבודא דידי' לקחו ותש"מ ובזה דברי הרשב"ם מכוון לדברי תוס' ואין לתוס' לערער על דברי רשב"ם וגם בזה נח דעתו של החו"י אשר נדפס על הרי"ף וכותב על רש"י שמביא הקרא יוציא וגו' לא ידעתי קרא זה למאי אתא":

דה קעו תוס' ד"ה גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין הכא מוקי כו' נ"ב הא קמ"ל דהיינו טעמא דאוקמוהו רבנן אדאורייתא וגובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין ולא פליגי דידי' אדידי' דקדושין (רי"ף) וגם רא"ש מעתיק דבריו כדרכו בקודש:

סליקא מסכתא בבא בתרא. בעזרת שהכל לכבודו ברא:

מסכת סנהדרין

פרק ראשון

דף כ משנה הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס כצ"ל נ"ב (במשניות איתא כן):

רש"י ד"ה מוציא שם רע לא מצאתי כו' הגהה הגרי"ב ע' דף ח' ע"א בדיבורי רש"י מוציא שם רע וחכמים שייכין לכאן נ"ב שייכים אבל אינם נראין שוים כי פי' מוציא שם רע שהוא שקר וכמו שנאמר ושם לה עלילות דברים וגו' וענשו אותו מאה כסף:

דיני נפשות דאם אמת הי' וכו' כמו שנאמר ואם אמת הי' וגו' כ"כ משתמע שמוציא ש"ר שמפרש תחלה הוא שקר (ונראה בעליל שמפרש רש"י כאן מוציא ש"ר בשלשה והמה יחייבו הבעל מאה כסף ולקמן דף ח' פרש"י מוציא ש"ר בשלשה והמה יפטרו הבעל מלתת כתובה לאשה ושם מקשי ר"ת על פירושו ואפשר לומר דהכא מפרש פשטות של ש"ר כדכתבינן וכפי' ארי שבחבורה הברייתא דף ח' ע"ב שהוזמו עדי הבעל ושם בפיסקא וחכמים אומרים וכו' דמפרש פלוגתייהו דר"מ וחכמים מפרש כמו שפי' ובמקום דאיכא דיני נפשות ע"ש:

ד"ה בספר כרך וכו' ובגמ' מפרש טעמא סה"ד נ"ב ואין פירוש אין עושין שלא יהרגו יושביה אבל פירושו שלא יעשו בו כל מצות עיר הנדחת והוא מה שנאמר והיתה תל עולם (הרמב"ם בפירושו):

רש"י ד"ה שאין דמיהן צ"ל דמיו (מהר"ם שי"ף וע"ש):

ד"ה אחד כהן דכתיב כהן בפרשה כערכך כצ"ל:

ד"ה שומע אני דלטובה לזכות הלך אחריהן שאפילו מיעוט המזכין נ"ב ע' מהר"ם שי"ף: ע"ב רש"י ד"ה הודאות והלואות שניהן כו' וכי האי לישנא איכא טובא בהך מכילתא הודאה אחר הודאה הודאה אחר הלואה מצטרפין בפרק ג' ד' ל: כצ"ל ונ"ב על כרחך שיבוש הוא ראשית הודאה אחר הודאה והלואה אחר הלואה אין שם בכל העמוד שנית אם דברי רב מעתיק הלא שם בדברי רב הלואה אחר הלואה לא מצטרפי ואם דברי נהרדעי איתא שם בין על כל זוג וזוג ע"כ מצאתי הטוב שבכולן לשבש תבה אחת הודאה אתר הלואה הראשון והן הם דברי רב שהוא ראשון שם וגם סמוכין המה דבריו ובין בדבריו אין ולדידיה הני שני זוגות מצטרפין:

דף ג רש"י ד"ה היינו נזק היינו חבלות כו' וליתני חבלות ולא בעי נזק וד"ה חצי נזק נמי היינו חבלות כו' וכיון דתנא חבלות אף חצי נזק במשמע סה"ד נ"ב שינה רש"י ז"ל כאן לשונו הזהב לעיל אצל נזק קאמר וליתני חבלות וכו' וכאן כיון דתנא חבלות וכו' שלעיל צריך רש"י לפרש איך לשון הגמ' נזק היינו חבלות דלא נלמוד נזק היינו חבלות וליתני אחת מהן או ליתני חבלות ולא בעי נזק או ליתני נזק ולא בעי חבלות ע"כ מלמדנו שלא נלמוד כך כי מאי קרי נזק ומאי קרי חבלות הא נזק אחד מחמשה דברים של חבלות ואם היה תני נזק לבד עדיין לא נדע צער ריפוי שבת ובושת מה תהא עליהן ומלמדנו רש"י ז"ל שנלמוד קושיית הגמ' רק וליתני חבלות ולא בעי נזק והשתא אשר מסכי התרצן אמת כי נזק בכלל חבלות ואינו צריך למיתני נזק פריך המקשן אם כן דמודית שנזק נכלל בחבלות וכמו שחבלות משמע נזק אף חצי נזק במשמע ושייך עתה לומר וכיון דתני חבלות אשר בו נכלל נזק אף חצי נזק במשמע:

דף ד תוס' ד"ה כל הניתנין כו' מדכתב סביב והוה חשבינא כולה מתנה אחת כצ"ל: ע"ב גמ' רע"א אינו צריך טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים נ"ב פי' שהעולם נברא בלה"ק לשון התורה ובזה הלשון היו מדברים דור המבול ונח ובניו עד דור הפלגה ואז פלג השי"ת את לשונם ולכל לשון לפני עצמה ובכל זאת נשאר מעורב בכל לשון מלשון התורה וזה שאמר ר' עקיבא טט גם פת שתים בלשון התורה כמו שמצינו אחד הוא לשון תורה וגם עשתי הוא אחד כמו במקום אחד עשר עשתי עשר ונשאר לשון תורה אלו טט בכתפי ופת באפריקי ולמה חלקו הכתוב לשני טעמים שתים ובלשון שנשאר בשאר לשונות ולא כתב ארבע שלא נשאר בשאר לשונות להראות שיניחן בתוך הבתים שתים מהארבע פרשיות מימין לשמאל ככתיבת לשון הקודש ושתים משמאל נימין ככתיבת שאר לשונות נמצא דעת ר"ח כר"ע ורש"י ורמב"ם כר' ישמעאל ואנחנו מחזיקים דעת

רש"י ורמב"ם שהוא דעת ר' ישמעאל דר' ישמעאל ור' עקיבא הלכה כר' ישמעאל ע' רמב"ם וכסף משנה כלים פ' י"ח הל' י"ג:

שם גמ' יראה כתיב שכל זכר יראה פני ה' נמצא שה' יראה מהרואה והקרי יראה שכל זכר יראה פני ה' כמו לפני ה' נמצא שה' יראה אותך (והכל בדרך שאלה ודמיון שמדמין יוצר לנוצר אבל אנחנו מאמינים שהבורא ית"ש אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל) ומקשינן כתיב לקרי מה הקרי שאתה יראה ד' רואה אותך בשתי עיניו אף הכתיב יראה שאתה באת לראות ד' שיהיה ד' יראה ממך משתי עיניך כן הוא פי' הגמ' וכך הוא כוונת רש"י וכרצון ר"ת ולשון בא ניחא גם על מי שישנו שם מכבר אך בא עתה לעשות דבר שלא עשה תחלה כדתנן בא לו לגרה בא לו לדופן השמאלית בא לו לעוקץ אף שהיה שם משהאיר המזרח אך בא לו לאותה עבודה כן כביכול בעוד שלא עלו ישראל לרגל לא היה השי"ת רואה אותן עכשיו משבאו עולי רגלים בא לו לראות בהם ולהראות מהם כשהם יראו בא לראות וכשהם יראו בא להתראות:

רש"י ד"ה ירשיען אלהים אחריני לבד מה אלהים האמור למעלה וכו' כצ"ל:

ד"ה דהאיך והאי האלהים האמור למעלה ואלהים האמור כאן ולעולם ירשיעון לשון רבים משמע ד"ה וכפר וכפר וכפר ב"ב כצ"ל גם בגמ' כלם ח"י:

ד"ה דנין חטאת כו' ונאמרו בהן (ויקרא ד') קרנות מזבח קטורת הסמים כצ"ל:

ד"ה נפשות דעלמא ולעולם חדא משתמע אלא כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה וכדרך שבא לראות פי' בקונט' כדרך שבא לראותך נ"ב פי' בשתי עיניו של אדם:

דף ה תוס' ד"ה רבה בר חנה כו' כדאמר בהמוכר את הספינה (דף עד) כל בר חנה סוכסא נ"ב שם איתא בר בר חנה:

ע"ב תוס' ד"ה רבי חזייה גרסי' כו' ולעיל נמי גרסי ואינהו סבור מי שלק ביצים קאמר כצ"ל:

דף ו רש"י ד"ה ומשלם מביתו בפרקין דלקמן מוקי לה כו' נ"ב מהר"ם שי"ף נשאר בתמוה למה מביא רש"י זה ומאי נ"מ לדהכא:

תוס' ד"ה מקשינן פשרה לדין עד סה"ד נ"ב ע' מהר"מ שי"ף שמתרץ:

דף ז רש"י ד"ה שב בירי לשלמנא שבע בורות כרויות לרגלי איש שלם כו' כצ"ל:

(מהרש"א ח"א):

ע"ב גמ' וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין נ"ב הי' אפשר לומר כדאיתא דף י' עד מתי יושבין בדין אמר רב ששת עד זמן סעודה והוא שעה ששית מאכל ת"ח ועד ששית נקרא בוקר ואחר ששית נקרא ערב אלא דהתם מביא קרא אחרינא על הא דרב ששת גם שם

אוכח מהכא דקאמרי וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין דמאי דקאמר רב ששת עד זמן פי' שלא ילכו ב"ד ממקום ועד שלהם שיהיו מוכנים אם יבואו בעלי דינים ואחר הסעודה אם יהיו נדרשים יתאספו כי כל היום דנין:

רש"י ד"ה מטתו שלשלמה שכינה של הקב"ה (רש"ל):

ד"ה וה' בהכל קדשו כו' יכלה על עון זה כל הארץ כצ"ל (רש"ל):

ד"ה לא תנכרהו אם הוא שונאך לא תעשה לו כנכרי לחייבו סה"ד כצ"ל:

דף ח תוס' ד"ה מוציא שם רע פי' בקונט' כו' ועוד דקאמר תבעו ממון בשלשה תבעה מבעי' לי' נ"ב אי משום הא לא איריא דבתוספתא איתא טענת ממון טענת נפשות:

ע"ב גמ' וחכמים אומרים תבעו ממון נ"ב תבעה מיבעי' ליה ע' תוס' מעל"ד ד"ה מוציא אבל בתוספתא הגי' טענת ממון בשלשה טענת נפשות בעשרים ושלשה שם מקדים נפשות לממון:

שם הכא במאי עסקינן כגון דאתרו בהסתם והאי תנא הוא נ"ב הל"ל והכא במאי עסקינן כגון דאתרי בה סתם וקמיפלגי בפלוגתא דר"י ורבנן כלישני דאינך אלא משום דלקמן ד' פ' ע"ב איתא הכי וע"ש דשם שייך שפיר הכא ב"ע כגון דאתרו בו סתם והאי תנא הוא דשם קאי על סתם מתניתין דלית בה פלוגתא קאמר הכא נתי בהאי לישנא:

דתניא ושאר כל חייבי במסורת הש"ס צ"ל תוס' די"א ונ"ב ושם איתא ר' יוסי בר יהודה:

רש"י ד"ה והזימום דתו כו' ואפילו להפסידה כתובה לא מהימן כצ"ל רש"ש:

ד"ה אביי אמר אי בשלא הביא עדים דכ"ע חוששין ללעז דלמא שמעי סהדי ואתו ואפילו ממון בעשרים ושלשה כו' כצ"ל ולישנא יתרה הקפתי:

בא"ד והני אמרי באפי תלתא דאתרו בה כו' כצ"ל:

בא"ד ורבנן סברי כיון דאתרו בה מיתה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה והביא האב עדים והזימום כו' דאיכא חששא דלעז דשייכי מיתה בהתראה סתם נ"ב ע' מהר"ם שמפרש דבריהם ויש להוסיף על דבריו בפירוש דברי תוס' דמשמע שסוברים שאף לרבנן דחיישי שיבואו עדים אחרים אין חוששין רק כמו שנמצאו הני עדים שהתרו בה סתם כן נמצאו עוד אחרים כמותן שיעידו כמותן שהותרו בה סתם רק שהראשונים הוכחשו והבאים אחרים לא יוכחשו או שיסייעו להראשונים נגד המכחישים אותם אבל שיבואו עדים עם מאמרים חדשים אשר עד הנה לא שמענו הייינו שיאמרו שהותרו בה לזאת לא חיישינן:

דף ט רש"י ד"ה לא בא שלישי כו' שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי כו' נ"ב תחלה פי' קודם לו אבל על כרחך העיד השלישי תכ"ד של השנים וברש"י שם על המשנה גם

בהרע"ב ליתא רק בשנים שהעידו נמי הי' נידון עכ"ל אך קשה את מי אוציא מן הכלל ע"כ מבאר רש"י הכא מי שאמר עדותו באחרונה ויותר טוב הי' לגרוס שהעידו ראשונה נחזור ללשון הגמ' שהיה לו להקדים להעתיק לשון המשנה כמו שהיא לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו ואם כן פו':

רשב"ם באותו דיבור דלעיל שאם הוזמו יהרג אף השלישי מפני שנטפל כו' למי קורא נטפל נראה למי שהעיד אחרון אבל אם גם הוא הוזם למה נקרא נטפל הלא עשה העבירה בשלימות כמו הראשונים וכיון שראיתי שהריצ"ג אומר שאף שהוזמו רק שנים השלישי נהרג עמהם לר"ע מדויק שפיר כיון שלא הוזם הלא יכול להיות שאומר אמת כי השנים אשר הוזמו לא ראו כי לא היו שם אבל זה שלא הוזם אפשר ראה אך מפני שנטפל לע"ע משפטו כמותם:

תוס' ד"ה לא בא השלישי כו' ומצי למימר דפליג אדרבי שמעון נ"ב הוא פי' ריב"א מובא במכות בר"נ:

ע"ב תוס' ד"ה עדי האב כו' למאן דאמר חבר אין צריך התראה עדי נערה המאורסה חבורה אין כו' כצ"ל:

ד"ה ואין אדם משים עצמו רשע הקשה ר"י ב"ר מרדכי דתנן בפ"ב דכתובות ד' יח העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו כו' כצ"ל:

דף י ע"ב גמ' פליגי בה ר' יצחק בר נחמני וחד דעימיה ומני ר' שמעון בן פזי ואמרי לה נ"ב איכא בינייהו ללשון ראשון כנגד ב"כ רבי יצחק בר נחמני אמרה ולאמרי לה רשב"פ אמרה וחד דעימיה דהאי ודהאי כנגד שומרי הסף:

גמ' לעיל דתנן רבי אלעזר בר' צדוק אומר כצ"ל:

דף יא רש"י ד"ה אנחנו מעלנו והוא לא נשא כו' נ"ב כי חושב שם כל נושאי נכריות בשמם ושכניה בן יחיאל אינו חושב עמהם:

דה יג תוס' ד"ה ורבי יוסי סבר כו' ואין להקשות דהשתא נמי כי נעבר חדש שלם מיקלע תשרי באד"ו למ"ד דחודש העיבור כ"ט יום כו' נ"ב פי' אם נסדר כבר השנה שלא יבוא ר"ה אד"ו וסדרו החדשים שיבוא ר"ה ז' ג' ה' ועתה כשמעברין השנה בחודש מכ"ט יום נמצא יום יתרון על השבועות וידחה ר"ה יום אחר מכפי שסדרו אם ביום ז' יהיה ביום א' ואם לפי סידורם היה ביום ג' יבוא עתה ביום ד' וכן מיום ה' ליום ו' ונמצא מיקלע תשרי בימי אד"ו ותירץ דאפשר לתקוני למלאות חד טפי מאשר סדרו ונרויח עוד יום אחד ויהי' ר"ה נדחה מהסדר הקודם שני ימים וידלג ר"ה על אד"ו ויבוא ליום דכשר לחול בו אם הי' לפי סדר הקודם ביום ז' יבוא עתה ביום ב' ואם ביום ג' היה לפי הסדר

יבוא עתה ביום ה' ואם היה לפי סידרן קודם העיבור ביום ב' אז העיבור אינו מזיק לו כלל ואינו צריך שום תיקון כי רק מדחה אותו מיום ב' על יום ג' אין הפסד כי יום ג' כשר לחול בו ר"ה כמו יום ב' ולמאן דאמר חודש העיבור שלשים יום אזי לאותן שמזיק יום אחד לא יזיק עתה שניתוסף שני ימים כי בשלשים יום יש יתרון על השבועות שני ימים ויתמשך ר"ה שני ימים מאוחר מיום שסדרו כנ"ל ביום ז' ר"ה נדחה עתה ליום ב' ואם ביום ג ליום ה' ואם ביום ה' ליום ז' כולם ימים הראוין לחול בהם ר"ה נמצא מהפוך אל ההיפוך לימים שמזיק עיבור חסר אין צריך שום תיקון עיבור מלא וליום שעיבור חסר אינו מזיק צריך תיקון בעיבור מלא כי אם לפי חשבונם היה צריך להיות ר"ה ביום ב' עתה ע"י העיבור יהי' נדחה שני ימים ויבוא ר"ה ביום ד' ואז צריך תיקון ולזה יש תיקון שיחסרו חד מירחי קייטי לא ישאר יתרון רק יום אחד וידחה ר"ה יום אחד ליום ג' דכשר לקבוע בו ר"ה ושאר שלשה זג"ה אינם אריך בעיבור מלא שום תיקון ובזה מובן יפה דברי תוס' שכתבו למ"ד שלשים לחסר הוא דוקא כי למלאות לא היה תיקון רק מעוות: ע"ב גמ' שמור את חודש האביב שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן כצ"ל שם וליעבריה לאדר נ"ב לכאורה מוקשה מאי מקשה הגמ' על אחרים שאמרו שצריך להיות תקופת ניסן בי"ד כדי שיהא בחידושה של לבנה הא אפי' חל תקופת ניסן בט"ו ליעבריה לאדר ויבוא התקופה בי"ד מאי מהני העיבור של חודש אדר ללבנה הלא המולד לא יתאחר ואם חל התקופה בלבנה ישנה בט"ו אף אם יעבר לאדר ויהי' התקופה בי"ד הלא אז יהי' הלבנה ישנה בי"ד ונ"ל כך פירושו שמור את חודש האביב חלק חודש ניסן של חמה שהוא אחר התקופה כי קודם התקופה הוא החלק מחודש ניסן של לבנה ואחר התקופה שבחודש ניסן מאז נקרא חודש ניסן של חמה ואמר שמור שזה החלק מהחודש ניסן יתחיל בתוך חידושה של לבנה וכן כתב רש"י ואמר רחמנא שמור שיהא חודש ניסן של חמה פי' החלק מהחודש שהוא של חמה נמשך וכו' ודרש מדכתיב חדש חסר ו' שיהא בחדושה של לבנה וכתיב אחריו ועשית פסח לה' א' שיעשו הפסח כ"כ באותו אביב שהוא בחידושה של לבנה כמו שנאמר כי בחדש האביב הוציאך וגו' שהיה יציאת מצרים כ"כ באביב שהוא בחידושה של לבנה כי בחדש כ"כ ח"ו וכן כתיב שמות י"ג ד' היום אתם יוצאים בחדש האביב כ"כ ח"ו שהאביב הי' בחידוש של לבנה וכתיב אחריו שם ה' ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה כ"כ ח"ו שתמיד נעשה פסח באביב שהוא בחידושה של לבנה ופריך הגמ' וליעבריה וכו' כי הלא חדושה של לבנה היא עד יד י"ח שעות שצ"ו חלקים ואף אם נמשך תקופת טבת עד ט"ו בניסן ליעבריה לאדר ויהי' י"ד ניסן יום הקרבת הפסח בין הערבים וכבר הי' התקופה קודם הקרבה כיון שהיה התקופה

ביום ט"ו היה ביום ולא בלילה כי אחר י"ח שעות ושליש שעה הוא לילה ואינו ט"ו אלא ט"ז ובזה ניחא תיבת חדש ועל לא דבר מוחקו הב"ח גם בגמ' אינו מזכיר כלל פסח רק התקופה שיהי' בחידושה של לבנה ורש"י ז"ל מצרף גם פסח ומסיים ויעשה פסח בתקופה חדשה מתורץ גם זאת בחודש ניסן שנת תרמ"ח הי' זמן מלאת פגימת הלבנה ביום ג' א' דפסח ותקופת רב אדא אשר הרמב"ם תופס לעיקר קידוש החודש פ"י ביום ב' ע"פ כ' מינוט על שעה ב' ותקופת שמואל אחר עבור יומים אחר פסח:

דף יד גמ' ר"ש בן זירוד וחד דעימיה ומנו ר' יונתן בן עכמאי ואמרי לה רבי יונתן בן עכמאי וחד דעימיה ומנו ר"ש בן זירוד חד דהוה גבייהו סמכוהו וחד דלא הוה גבייהו לא סמכוהו נ"ב הכא נמי שלשון ראשון רשב"ז הוה גבייהו וסמכוהו וריב"ע לא הוה גבייהו ולא סמכוהו ולאמרי לה ההיפך:

שם אלא מעתה ויצאו שנים ומדדו שנים לר' יהודה הרי תשעה לר"ש שבעה נ"ב קשה הלא ר"ש לא דריש ואפשר התם לא דריש אבל הכא דריש להן ולא שלוחן:

רש"י ד"ה משתקיד נ"ב צריך להיות קודם לד"ה לא הוה מסתייע:

ד"ה סרמיסין כן גי' הערוך סרמיסין קודם לסרמיטין:

ע"ב פיסקא נטע רבעי נ"ב הא דמדלג חליצה ומיאון שקודמין במשנה מנטע רבעי נ"ל מפני שהלכותיהן רבות וארוכות ואין כאן מקומם וכבר (פירשנוהו בחוסן חליצה פרק י"ב מיאון פרק י"ג יבמות:

תוס' ד"ה מלמד שהמקום גורם כו' גמירי דסנהדרין בחלקו של יהודה ושכינה בחלק בנימין ואי מדלינן לי' מתפלג טובא אבל בית פגי אע"ג דדינו כירושלים דאמר בהשוכר את הפועלים (ד' צ') והא במי חומה כגון שדש לפנים כצ"ל:

בא"ד ולאו דוקא אבית פגי אלא אפילו בירושלים נ"ב פי' הא דתני בברייתא מצאן אבית פאגי אין המראתו המראה לאו דוקא אלא ה"ה בירושלים דבית פאגי וירושלים דין אחד להם כדלעיל:

שם ומתנות לירושלים סה"ד נ"ב אלמא דירושלים הוה חוץ למקומן:

דף טו רש"י ד"ה ואדם כיוצא בהן כו' לשומו סה"ד ע"ז הגהות הגרי"ב משובש וצ"ל לשומו רש"ל ונ"ב רש"ל מקיים הגי' שלפנינו ברש"י:

תוס' ד"ה שערו העומד ליגזז כו' כקצור דמי לענין האי כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה מאי זכה זכה לעורן במרובה כו' עד סה"ד נ"ב בין להרמב"ם והטור שכתבו חתול רע שהורג הקטנים בין לבית יוסף שכתב תוחל רע שמזיק לקטנים הכל משום

מעשה שהיה ודרש רב התם שאסור לקיימו והותר עורו שאמר שאין בו משום גזל ואין בו משום השב אבידה לבעלים לעורו הם והם אמרו:

ד"ה מעשרה עד ק' הא דלמר כו' עד סה"ד נראה כוונתם דר' יאשיה סבר כמו העיר היוצאת אלף תשאיר מאה פירושו שישאר עיר מאה כי היוצאת ק' על כרחך שפירושו עיר היוצאת ק' הרי בק' נקרא עיר כן תשאר עשרה כ"כ פירושו שתשאר עיר עשרה ור' יונתן תשאיר ק' כן פירושו שתשאר עיר כמו שמוכח מן היוצאת ק' שפירושו עיר היוצאת ק' אבל תשאיר עשרה אין פירושו שתשאר עיר עשרה רק שתשאר עשרה אנשים ולא יהי' נקרא עוד עיר כי אין עיר פחות מק':

ש

דף מז בעי ר"א שורו של כהן גדול בכמה נ"ב והיוצא לנו לא ידעינן עד היום ע' בגליון מהרש"א:

רש"י ד"ה דבריו של גדול דינו של בעל שררה כגון נשיא וכהן גדול:

נ"ב רש"י מפרש בעל שררה מי הוא כי מצינו שרב מתנה קורא לנשיא כ"כ גדול שהוא בעל שררה אבל לדינא דהכא אין פרושו אלא כהן גדול שדינו בע"א אבל נשיא לא כי למסקנא לא קאי הא דרב מתנה פסקינן כוותי' ונשיא אין בכלל דבריו של גדול וכן רמב"ם פ"ה הל' א' מסנהדרין אינו חושב לנשיא בין אותן שדנין ע"פ ב"ד של ע"א ובפי' המשניות כתב בהדיא ואין לנו גדול זולת כהן גדול כמו שנאמר והכהן הגדול מאחיו ע"כ:

ע"ב גמ' פיסקא ולא שלש דכתיב באחת אבל כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אחת או ב' פי' כו' ולמאי דשרי בב' או בג' ב"ד אפילו טובא איירי אחד במקום אחד או ב' בב' מקומות כצ"ל:

ד"ה אחת ולא שלשה אין להקשות ע"ז הגהות הגרי"ב והתוי"ט במשנה ד"ה ולא שלשה וכו' העתיק דברי תוס' אית להקשות נ"ב וכן בוחר המרש"א שצ"ל אית:

דף יז גמ' אין אנו רואין לאותה גדולה הלכו והטמינו עצמם כצ"ל (ספרי):

רש"י ד"ה מי שעלה בידו חלק וכו' ושני' מאותן שבעים כו' עד סה"ד נ"ב מפרש"י כאן נראה שנבחרו אלדד ומידד רק לא הלכו ליטול פתקיהן שנתייראו וכו' זהו לדעת י"א אבל לר"ש ולפי גי' הספרי שהטמינו עצמם ולא נבחרו אלא שבעים ולא הי' קלפי כלל ורש"י בחומש נראה שמפרש כיש אומרים שנבחרו ולא הלכו לקבל פיתקיהן מפני הטעם שאמרו אין אנו כדאים לגדולה זו וקלפי הי' ע"ש ברש"י ומזרחי מפרש שם שרש"י קאי על דעת ר"ש ומדייק שכתב רש"י שם על והמה בכתובים המבוררים שבהם לסנהדרין ומדייק מזה המזרחי ואומר כלומר מאותם שנתפרשו בקלפי בשם זקן לאפוקי

מיש אומרים שאמרו שבקלפי נשתיירו כלומר שלא נתקדשו בשם זקן אלא שיצאו בשם חלק עכ"ל המזרחי ז"ל ועינינו רואות כאן בפרש"י ז"ל עצמו שמפרש בדברי יש אומרים שנשתיירו בקלפי שני פיתקין שהיו כתובים עליהם זקן היו של אלדד ומידד והשנים החלקים עלו ביד שנים מהשבעים שנטלו פיתקיהן אלא שבחר שם טעם דר"ש למה לא נטלו פיתקיהן ולא כטעם דכתב כאן בי"א אחרי כתבי ראיתי שמהרש"א בח"א משיג על המזרחי הנ"ל מרש"י דהכא ומביא ירושלמי שמשמע כ"כ ש נשאר פיתקיהן אשר זקן כתיב עליהם:

ע"ב תוס' ד"ה אלא רב המנונא פי' הקונטרס כו' דפליגי אמרי בי רב אדרב הונא ורב יהודה וכולהו תלמידי דרב יש לומר כו' כצ"ל:

פרק שני

דף יח מתני' כהן גדול כו' הן נכסין והוא נגלה הן נגלין והוא פי' הן נכסין ממבוי ראשון והוא נגלה שם נמצא נגלין במבוי שנוי' והוא עוד מהם נכסה במבוי ראשון:

שם ויוצא עמהם עד פתח העיר כצ"ל (משניות) נ"ב שבעיר מצויין מבואות אבל חוץ לעיר ליכא היכרא:

ע"ב רש"י ד"ה לא תענה על רב עד סה"ד קשה מה בכך ויקיים בי' לא תענה אבל בתוס' מפרש לקמן מלא תענה שלא יכולו לדבר לא לפניו שאין ד"א לדבר לפני המלך ולא לאחריו משום לא תענה ונכון שפיר:

דף יט ת"ר כשהוא עובר בשורה לנחם אחרים להבין מעמדו כשהוא מתנחם ודרך עוברו כשהוא מנחם טוב לצייר ואצייר לדוגמא שהמנחמין עוברים ממערב למזרח ודרך האבלים תמיד פניהם נגד פני המקום שהמנחמים באים משם האבלים עומדין על מקומן והמנחמין עוברים עוברין לפניהם ומנחמין אותן כשהוא מנחם אחרים כך סידורן &&ציור&&

רש"י ד"ה וש"מ צריך להיות קודם ד"ה אבלים:

ע"ב גמ' ואשתו היהודיה ילדה את ירד כצ"ל:

דף כא ע"ב וכסף וזהב לא ירבה לו אלא כדי ליתן אפסניא כצ"ל ופי' מוסף הערוך שכר אנשי מלחמה וכן פרש"י לעיל יח ע"ב: שם ויהי לשלמה ארבעים אלף ארוות סוסים למרכבו וכתיב ויהי לשלמה ארבעת אלפים אורוות סוסים הא כיצד אם ארבעים אלף איצטבלאות נ"ב והערוך מפרש ארות ואיצטבלאות חד הוא אלא ארות לשון קרא ואיצטבלאות לשון הגמ' וגורס גם ארבעים אלף איצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו ד' אלפים סוסים ואם ד' אלפים איצטבלאות היו כל אחד ואחד מחזיק ארבעים אלף סוסים

וכפירושו נראה יותר פשטות הקרא נכון כי בשני הכתובים ארות כתיב מאין יצא להם לעשות מאחד מהם איצטבלאות וחבירו ישאר ארות:
שם רב יצחק רמי כתיב אין כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה וכתיב ויתן המלך את הכסף כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה אצטבלאות בית גדול למדור הסוסים נ"ב ובמלכים נראה שמפרש רש"י בהיפך ארות בית גדול למדור הסוסים ואיצטבלאות הבדלה בין שורה לשורה וז"ל שם פירשו רבותינו ארבעים אלף ארוות היו ובכל אחת ארבע אלף איצטבלאות או ארבעת אלפים וכו' במהרה במהרה בימינו בקרוב יבוא משיח צדקנו ויאיר עינינו בדברי חכמינו:
תוס' ד"ה כתב ליבונאה י"מ כו' ועוד אמאי לא כהלין כתבא למקרא כצ"ל:
ת"א על אין כסף צ"ל מלכים א' י' ויתן המלך שם:
דף כב גמ' מנא מנה אלהא מלכותך והשלמה תקל תקלתא במאזניא והשתכחת חסיר פרס פריסת מלכותך ויהיבת למדי כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' א"ל רב פפא אימא לא לירבו כלל נ"ב קרי כלל:
שם אלא פרועי ראש מנא לן דאיתקש פרועי ראש לשתויי יין כצ"ל וכן איתא בתענית ואיתקש פרועי ראש לשתויי יין תוס' ד"ה ואימא לא לירבו כלל כו' אלא נראה לומר דה"פ כו' נ"ב ולפי שהגהתי בעז"ה אל תקרי כלל אלא כל ל מכוון לדעת תוס' ת"ל:

פרק שלישי

דף כה גמ' רבי חמא בר אושעיא אמר אדא (נ"ל) נ"ב ומפרש כלומר דאדיי אדויי שמפריחם באומנות ע"י שמרגיז אותם שילכו מהרה ומלמד להביא יונים על כרחם:
ע"ב גמ' המשחקים בפיספסים נ"ב אבני גזית תרגומו אבן פסיפס ולפי שהקוביא מרובעת כאבן פסיפס קרוי כן (נ"ל):
שם משיקרעו את שטריהן נ"ב פי' השטרות שכתוב בהן קרן וריבית קורעין וגובין קרן בעל פה (רא"ש):
שם אלא אפילו בהמה חיה ושרץ כצ"ל (רא"ש) ונ"ב כי יונה הלא עוף היא:
שם ויבדלו א"ר נחמי' כצ"ל (רי"ף ורא"ש):
דה כו רש"י ד"ה צנוף יצנפך צנפה כדור כו' כדור כשורה כו' נ"ב כן פי' רש"י כ"כ במקומו ישעי' כ"ב אך כתב שם ורבותינו פירשו לשון כדור שקורין פלוט"א ומדלא פי' כאן כן ש"מ שאין כוונתו שם במה שכתב ורבותינו פירשו אדהכא ואפשר שכוונתו שם על המקומות המובא בתוס' על כדור בנות ומדפירשו שם הכי נוכל לפרש כדור דהכא גם כן הכי כמו שפירשו תוס' תוס' ד"ה לעבר השנה בעסי' וא"ת כו' וי"ל דלעבר ר"ל לחשוב כו' נ"ב לכאורה קשה כיון דהם לא עברוה הלא המה כשלשה רועי בקר ולמה קורא אותן

קשר רשעים וי"ל כיון שעלו לחשוב אף שלא עברוהו מ"מ כשיבוא שנת העיבור שלפי חשבונם יסמכו עליהם ולא יחשבו עוד הרי כאלו עיברוה הם משא"כ הג' רועי בקר לא ידעו כלל לחשוב אך שידעו עת כל חודש איך ומה אוירו והחכמים גם חשבו גם עיברו:
ע"ב רש"י ד"ה מועלת מהני כו' נ"ב לולא דברי רש"י רציתי לפרש מועל לשון מעילה פי' משקרת ואחרי כתבי מצאתי בערוך שמפרש כן:
דף כז גמ' והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע אל תשת רשע עד נ"ב בקרא כתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס והדרש הוא אל תשת רשע עד והגמ' רגיל להביא הדרש על שם הקרא כדלעיל ט:
והתורה אמרה אל תשת רשע עד וכן לקמן בסמוך ורחמנא אמר אל תשת רשע עד וכן נמצא בש"ס הרבה וגם נמצא אל תשת חמס עד כמובא לקמן ולעיל ברש"י כי דרשו רשע להיות עד גם להיות עד חמס והכל אחד:
ע"ב גמ' וקבלי לכרגיה דכולי שניה נ"ב כתב הרא"ש ולא הוי כשוחד מאוחר דבלאו הכי פטורי רבנן מכרגא וע"ש בפ"ח:
רש"י ד"ה בעל אחותו כאחיו הוא דילפינן בעל כאשתו ובתו דהוה ליה בן אחותו כבן אחיו וילפינן בגמ' קרובי האם היינו אחי אמו כקרובי האב והוא לו אחי אביו נ"ב לכאורה קשה מה לו לרש"י לתלות בן אחותו בבן אחיו יתלה בן אחותו באחי אמו ונ"ל דרש"י מפרש תחלה שלשה הראשונים ילפינן מקראי בגמ' ובעל אחותו מפרש רש"י שנמצא בו כל אלה שלשה הראשונים ומפרש כסדרן הראשון בעל אחותו כאחיו דתני בראשונה שנית בנו של בעל אחותו כבן אחיו והוא לו כאחי אביו והוא השני מהשלשה הראשונים שלישית הוא לו אחי אמו וזאת ידעינן ממאי דילפינן בגמ' שקרובי האם כקרובי האב נמצא יש בו אחי האם שלישי לשלשה הראשונים:
רש"י ד"ה ובעל אמו גרסינן בהדייהו פי' אף דהוא כאביו ואביו לא גרס מ"מ גרסי' בהדייהו דשאר בעל:
וגיסו בעל אחות אשתו נ"ב והוא חתניהן של חמיו ואף דמשתמע מכללא תני לי':
ד"ה וחורגו בן אשתו נ"ב הכא נמי הל"ל גרסינן בהדייהו כי חורגו כבנו ובנו לא גרס אך לא שייך הכא כי מאי תני דתני האי בהדייהו ובזה מתורץ שירא רש"י שלא תיקשי לן חורגו למ"ל כיון דתנא בעל אמו פסיל ממילא ידענו חורגו דפסיל ולא עלה מורא על ראשו שלא יקשה לן כל דמשתמע מכללא ל"ל למיתני דהנך קרובים דתני בהדיא לא יקשה לן דתני גם הנך דנפקי מכללא אבל חורגו דהוי משום בעל כאשתו והוי כבנו ובנו

אינו מפורש כלל במשנה תיקשי לן למה לי למיתני כיון דשמענא מבעל אמו ומתרץ כיון דרובם ככולם שמענו מכללא ותני להו תני נמי הא בהדייהו:
ד"ה לא יומתו שני כו' לא הוה קרי להו אבות דחד אב וחד בן ולקמן מפרש כולי' מיני':
תוס' ד"ה ואלו הן הקרובים כו' סמוך לסה"ד ועוד דלא עדיף בן אחי אשתו מבן אחיו ובן אחיו בניו וחתניו כו' כצ"ל:
דף כח גמ' אמר קרא משפט אחד יהיה לכם משפט שוה לכם כצ"ל נ"ב ואינו דומה לכתובות וב"ק ששם איתא השוה לכולכם ושם שפיר שייך לכולכם ויאות השוה אבל כאן לא שייך לכולכם ושפיר נכון לכם ויאות לו שוה:
שם ואלא הא דתני ר' חייא שמונה אבות שהן עשרים וארבעה הני תלתין ותרתין הוי נ"ב פי' לפי מאי דמקשי ארב דפוסל שלישי בראשון ממתני' דלא פסל שלישי בראשון ומתרץ שגם במשנה פוסל שלישי בראשון דמאי חתנו חתן בנו וה"ה בן בנו מקשי מדתני ר' חייא שמונה דר' חייא מפיק גיסו אין אלא שמונה אבות שהן עשרים וארבעה ולרב דאמר דבמשנה מפורש בני בנים תלתין ותרתין הוי ומתרץ דלא תני רב במתניתין בני בנים כלל כי חתנו דמתניתן חתנו ממש ושפיר תני ר' חייא שמונה שהן עשרים וארבעה ורב מדייק ממתניתין מדחתנו פסול שהוא כדור אחר בני בנים נמי פסול ור' חייא על מה שנשמע ממתניתין אינו חושב במנינו רק מאי דתני מפורש בהדיא וכדמתרץ תוס' על הא דלא קאמר ארבעים משום בני בניהם משום דלא קתני להו בהדיא רק חתן בניהם אף דמשתמע בני בניהם כן עתה כיון דלא קתני גם חתן ביניהם בהדיא אף דמשתמע מחתני בני בניהם לא קחשיב להו ר' חייא ושפיר קאמר עשרים וארבעה וע' בזה בבעל המאור:
רש"י ד"ה ותנא תונא כו' חתן בעל אחותי פסול לי כו' בן אחי חמותו ולחתן בעל אחות אמי כצ"ל (רש"י רי"ף ונ"י):
תוס' ד"ה כיון דמעלמא אתי כדור אחר דמי כו' עד סה"ד נ"ב ובעל המאור מפרש דבגמ' פריך ממתניתין חתן אחי אבא וגם רב אמר הכי חתן אחי אבא והוא כדור אחר והוי שלישי בשני ורב אכשר בעובדא דהוי ואכשר רב שלישי בשני:
ע"ב רש"י ד"ה בעל כאשתו ואשה כבעלה והרי הוא כאלו חמיה נ"ב פי' משום בעל כאשתו כשם שאשתו חמותה כן הוא חמיה ואשה כבעלה כשם שהבעל חורגו כן אשתו חורגתו כן נראה מפרש"י ובה"מ אשר נ"י מעתיקו מפרש בעל כאשתו שלא יעיד אדם בבעל חורגתו:
ד"ה ואין מטמא לה אם כהן הוא וכן היא אינה נאסרת כו' כצ"ל:

בא"ד ואינה מיטמא אינה מצווה להתעסק בו נ"ב בין כהנת בין ישראלית כי מצות התעסקות רק על האיש ולא על האשה ואם רוצת מטמאת אף כהנת כדמסיים דנשים דכהונה לא הזהרו על הטומאה ואית דלא גרסי אינה מטמאה ודברי הב"ח בזה אינם מובנים ונראה בעליל כי נשתבשו ביד המעתיקים והמדפיסים:

דף כט גמ' צריך שיאמר אתם עדי בריי"ף אתם עדי ברא"ש אתם עדים שם שמא תכפוני לדין פי' לשלם לך מיד נ"ב (טור מובא בפ"ח):

ע"ב תוס' ד"ה מר בר רב אשי אמר כו' עד סמוך לסה"ד וחיורי דפרק בהמה המקשה נ"ב גבי צומת הגידים מר בר רב אשי אמר כגון דזוגי אע"ג דלא חוורי:

דף ל גמ' דכתב בי' דינא דרבנא אשי נ"ב וחלילה להם לעשות מעש' חציף ופריך ודילמא וכו' כשמואל סבירא להו שנים שדנו דיניהן דין ויעשו כדבריו בעלמא באודיתא כפי' תוס' ובזה אין חוצפא כלל שיכתבו הודאה בשנים כי חוצפא לא הוי אלא כשדנו דין ומתרץ דכתיב בי' וכו':

שם זה היה מעשה ושאלו החכמים ואמרו דברי כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה לא מעלין ויכול להוציאם במקומן נ"ב פי' ואינו צריך להעלותן לירושלים שם מקודם ד"ה שהניח לו אביו ולא אמר לו היכן הם כצ"ל:

תוס' ד"ה משום דמחזי כשיקרא ומשום לא תלך רכיל אין כאן נ"ב ע' רש"א:

דף ל"א מתני' כל זמן שמביא ראיה סותר את הדין אמרו לו כו' כצ"ל כמו במשניות:

גמ' ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה בבי דינא דרב נחמן כצ"ל (ריי"ף) אמרה לי' ידענא בהאי שטרא דפריע הוא כצ"ל (ריי"ף ורא"ש):

רש"י ד"ה וצירף עדותן כרבי יהושע בן קרחה דתרווייהו מנה מחייבי ואע"ג דמתכחשי בבדיקות כדרב יהודה נ"ב נ"י מקשי והא מקום הוא חקירות ומשני דיוטא עליונה ודיוטא תחתונה הוי מקום אחד ולדיני ממונות כבדיקות חשיב':

תוס' ד"ה דאמר כי האי תנא כו' ויש לומר דודאי אית דרשב"א אלא שמחלק בין מנה ומאתים למנה שחור ומנה לבן כצ"ל (רש"ש):

ע"ב רש"י ד"ה אפי' מטבריא לציפורי אע"פ שישיבת טבריא גדולה משל ציפורי תלך אחריו לציפורי כצ"ל (רש"י ריי"ף):

פרק רביעי

דף לב רש"י ד"ה דיני נפשות גומרים בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה כו' עד סה"ד שמא ימצאו בלילה זכות כצ"ל רש"י ריי"ף:

ד"ה אמר רבי חנינא וכו' ומתניתין פי' מתניתין דידן דאורייתא ובריייתא פי' החיצונים היינו מתניתין דשביעית ובריייתא דתוספתא דרבנן בתר תקנתא:

ע"ב גמ' כיצד שתי ספינות כו' נ"ב דרך ספינות שהולכות באמצע הנהר ששם עמוק ונוח לספינה לשוט על פני המים משא"כ בצדם הנהר קרוב ליבשה אין עמוק ואין הספינה יכול לשוט שם רק לעמוד על מקומה וכשרוצין המלחים לפוש נוטים הספינה לימין או לשמאל אצל הנמל ומעמידים הספינה שם והמלחים נוחים ואוכלין ושותין וישנים וכששתי ספינות פגעו זה בזה המה באמצע הנהר בתוך מרוצת המים אחת הולכת עם מרוצת המים ממעלה למטה ואחת הולכת נגדה נגד מרוצת המים ממטה למעלה ושניהם קשה עליהם לחזור אחוריו כי ההולכת ממעלה למטה עם מרוצת המים קשה עליה לחזור אחריה נגד מרוצת המים ממטה למעלה ואותה ההולכת נגד המים כל הדרך עוברת בקושי ותשמח בחלקה שכבר הלכה איך תשוב עתה לאחוריה לכפול דרכה ע"כ טוב לשתיהן שתלך אחת מהם לצדי הנהר אצל היבשה ותמתין שם עד תעבור חברתה ותשוב ברוחב הנהר לדרכה לילך בתוך בעומק המים ובמעלית בית חורון המקום צר מאוד ואי אפשר להם לצדד לא ימין ולא שמאל כי הבקעה עמוקה מימינם ומשמאלם וכשרוצה גמלן אחד ליתן מקום לחבירו מוכרח לשוב לאחוריו עד מקום רחב ושם נוטה ימין או שמאל ושפיר מדייק רש"י ז"ל אצל הספינה מפרש שתלך אחת אל היבשה ומובן סמוך ליבשה ואצל מעלות בית חורון מפרש לנטות לאחוריו:

שם היו שתיהן קרובות שתיהן רחוקות שתיהן טעונות הטל פשרה כו' כצ"ל (רי"ף ורא"ש) תוס' ד"ה כאן בדין מרומה כו' עד סה"ד נ"ב הרא"ש מסיים בזה דהיינו דוקא ברמאות התובע אבל ברמאות הנתבע אין יכול הדיין להסתלק שלא ישתכר הרמאי אלא ידרוש ויחקור יפה לבטל רמאותו:

דף לג ע"ב תוס' ד"ה שטעה כו' דאמרי שלא כדרכה שריא ופריך וכו' כצ"ל:

דף לד רש"י ד"ה דנין אלו כנגד אלו עד סה"ד דאיכא הטייה לרעה ע"פ שנים נ"ב לקמן שם פרש"י ד"ה עד שיראה ואיכא הטייה לרעה ע"פ שלשה כי הטיה ע"פ שנים לא משכחת לה אלא בב"ד שקול כדאמר ר' אבהו לעיל דף י"ז אי אתה מוצא אלא במוסיפין ודברי הכל ובסנהדרי גדולה אליבא דר' יהודה דאמר שבעים וצ"ל ברש"י גם כאן ע"פ שלשה: תוס' ד"ה אלא דברי המזכין מ"ט כו' וי"ל כיון דליכא בשעת מו"מ נפקותא כולי האי כו' כצ"ל:

ד"ה מה פטיש זה כו' וקשה דהוה לי' למימר נ"ב ע' רש"ש:

דף לה ע"ב תוס' ד"ה רציחה תוכיח עד סה"ד אע"פ שראינו שדוחה את המילה דדחי שבת כצ"ל (רש"ש):

דף לז ע"ב תוס' ד"ה כמאן כרב אחא משמע כו' מיהו בדוחק יש למצוא נ"ב הריטב"א כתב שיש למצוא שרצו אחריו וצווחו ההתראה עד שבאו אחריו לחורבה:
דה לח גמ' ומפני מה אין פרצופיהן דומין זה לזה שלא יראה אדם כו' יש מקשין הלא גם כל הנשים היו דומין זו לזו ונ"ל שאף אם היו פרצופיהן של בני אדם שוים הנשים לא היו שוין ומה שאמר אבל הקב"ה טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון וכו' קאי רק על אנשים שרק אצל אדם נאמר בצלם אבל חוה נבראת לא בחותם ואף אם היו כל אנשים שוים הנשים לא היו שוין ופי' ומפני מה אין פרצופיהן של אנשים שוין ודומין זה לזה הלא כולם בחותמו של אדם הראשון נברא וע"ז שפיר משני שלא יראה דירה ואשה:

פרק חמישי

דף מ גמ' זה אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה ולא תני בשנים ואחד אומר בארבעה ע' תוי"ט:
ב תוס' ד"ה מדהוה ליה למכתב דרוש תדרוש או חקור תחקור כצ"ל:
דף מא ע"ב תוס' ד"ה לזה יודע בעיבורו של חודש קשה ומה אלו דייקינן בהני סהדי דתרווייהו ידעי בעיבורו של חדש והוי עדות מוכחשת ולא קטלינן ואנן ניקום וניקטליה כצ"ל וע' פסחים:
דף מב גמ' אלמלא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש דיין נ"ב וכן מעתיק הרי"ף והרא"ש:
ואיני יודע למה אנחנו משנים הנוסח לומר פעם אחת בחודש":
שם אבל אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר לאחר הנץ כו' נ"ב זריחת השמש על הארץ קרי לי' נץ החמה אבל הוא רק שם המושאל כי שני זמנים הוא ומנץ החמה עד זריחתה 1/32 יום לפי אורך וקוצר היום:

פרק ששי

דף מג ע"ב גמ' רבי יוחנן אמר משום ר' אלעזר בר' שמעון חמשה נ"ב ע' רש"ש:
שם קודם מהנ"ל תן לו תודה והיפטר נ"ב מרש"י ד"ה שחדיה נראה דלא גרס והיפטר:
דה מד ע"ב היערוך שועך לא בצר וכל מאמצי כח כצ"ל:
דה מז גמ' שגירר עצמות אביו כו' נ"ב שנא' ד"ה ב' כ"ח וישכב אחז עם אבותיו ויקברהו בעיר ירושלים כי לא הביאוהו לקברי מלכי ישראל (תוי"ט פסחים פ"ד מ"ט) ומשום כפרה דאבוה משהו ליה ליקרא דישראל נ"ב לשון משהו לא שייך כלל ואפשר משום דלעיל אמר משום יקרא דאברהם משהו לה לשרה קאמרי הכא נמי בהאי לישנא:
שם כיון דאיקטול נ"ב קאי על העיר הנדחת דכל אנשיה נקראים על שמה לפיכך היא לשון יחידה:

שם כיון דלאו כי אורחי' קמיית הוי' ליה כפרה נ"ב וא"כ ימותו הואיל ונדחו ידחו:
רש"י ד"ה על מטה של חבלים כו' נבזה בעיניו הוא עצמו נתבזה ונמאס בפני עצמו שלא חש לכבודו נ"ב בתהלים פי' רש"י שבעיניו קאי על נמאס שפי' מי שהוא נבזה מפני רשעתו נמאס בעיניו של צדיק ובמכות פרש"י שבעיניו קאי על נבזה הוא בעיניו של צדיק מי שנמאס להקב"ה זה חזקיהו שנבזה הי' אביו בעיניו מפני שנמאס אביו בע"א ומה שפרש"י כאן הוא פי' הת"י בתהלים:
ד"ה היו בה קדשים כו' ומיהו מיקרב לא קרבו משום דכתיב זבח רשעים תועבה נ"ב היינו לפי הס"ד ומקשי ע"ז ואמאי ימותו והרש"ש לא דק יפה בזה:
ד"ה קדשי בדק הבית יפדו כו' ומדקתני ימותו ש"מ משום דנדחו מהקרבה נ"ב היינו לפי המסקנא
ע"ב גמ' הרוגי ב"ד כיון דבדין קא מיקטלי לא הוי להו כפרה נ"ב פי' וימותו משום זבח רשעים תועבה:

פרק שביעי

דה נב מתני' אמרו לו מפני כו' כצ"ל וכן איתא במשניות וגם בגמ' ע"ב אמרי ע"ז והכי אהדרו ליה:
שם זה מושך אצלו נ"ב העדים (רמב"ם סנהדרין פ ט"ו) ועל המשנה מצות הנחנקין כותב בפירושו בזה"ל וכבר ידעת שהעדים הם שממיתין איזה מיתה שתהיה לפי וכו' ע"ש:
ע"ב גמ' מה להלן בסייף ומן הצואר נ"ב גי' רש"ל מה להלן מן הצואר אף כאן מן הצואר ומוחק בסייף ונכון:
שם ת"ר ואיש פרט כו' כצ"ל:
דף נג גמ' א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ואי במות ימותו גמרי כו' נ"ב רב אחא ידע ודאי דאי בדמיהם גמרי לא קשיא לר' זירא כלל דאין למצוא שום קושיא רק אי במות ימותו קשיא ליה יש למצוא מאי קא קשיא ליה כמו א"א או מכה או"א אבל גם באלו לא שוה לו כמו שמתרץ ושאל לרבינא ע"ז והשיב לו נסקלין גופייהו:
תוס' ד"ה משום אם ומשום אשת אב וכו' עד סה"ד מדלא תני בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו כמו באשת אב וכלתו משום דבאמו אינו יכול לעשות החלוקה שניה בין האירוסין, בין מן הנשואין חדל גם מן הראשונה ומיירי ביתום מן האב שאמו גלמודה דיכול להזדמן שגם אמו מרגלי' לי' אבל באביו קיים לא יחרוך רמיה כי אמו לא תעזוב שירשיע בנה כל כך:
ע"ב אמו שאינה אשת אביו מנין ת"ל וערות כצ"ל:
רש"י ד"ה אלא אמר רבא כו' לאו פירכא היא דהא רישא דקרא ערות אביך כו' כצ"ל:

דה נד רש"י ד"ה ולקרבן כו' דנפקא לן במסכת מכות באלו הן הלוקין דדרשינן אחותו דרישא יתירא לחלק כצ"ל:
ע"כ גמ' אף נשכב ענש והזהיר הנרבע לזכר ונרבע לבהמה כצ"ל:
שם אבל בבא על הזכור והביא זכר עליו בא על הבהמה כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה בהמה עשו בה קטנה כגדולה כצ"ל (רש"ש):
תוס' ד"ה עשו כתועבות הגוים גבי כו' משום דבתר זכור כתיב ובכל בהמה כצ"ל:
שם סה"ד וכאלו כתיב תועבה בגופיה כצ"ל:
דה נה גמ' אם אינו ענין להעראה דכתיבא גבי אחות אביו ואחות אמו כו' נ"ב אצל העראה בקדושים מקדים אחות אמו לאחות אביו אך מפני שהוא כפירש לפרש האזהרה דכתיב גבייהו באחרי מות ע"כ מקדים הגמ' אחות אביו לאחות אמו כמו דכתיבי קראי שם ורש"י שמפרש העראה היכי כתיבא דכתיב בהו כי את שארו הערה מביא קראי כדכתיבי שם אחות אמך ואחות אביך וביבמות ברש"י שם שוה כמו בגמ' ולמה שינה הכתוב אצל אזהרה מקדים אחות אביו ואצל עונשין אחות אם כתבתי כבר בעז"ה ביבמות:
דף נה ע"ב גמ' ת"ש בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל ומיטמא בנדה לטמא כו' כצ"ל:
דף נו ע"ב גמ' אלא להושיב בית דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר נ"ב ופרשת שופטים הוא רק לפרש ולהרחיב הדיבור בדינין שנצטוי במרה:
דף נז עין משפט אות י שם הל' ד נ"ב ע"ש ובכל המסבבים אותו:
ע"ב ת ס' ד"ה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה כו' סמוך לסה"ד דלא פסיקא ליה למיתני שאין לו שאר האב כו' כצ"ל ונ"ב (ע' ריש ע"א בסמוך):
דף נח רש"י ד"ה שהורתו שלא בקדושה כו' ואחות אמו מן האם יליף לה כו' כצ"ל:
ד"ה וחכמים אומרים יקיים כו' אלא למעוטי הורתו ולידתו בקדושה כיון כו' כצ"ל (רש"ש):
ד"ה ומותר באשת אחיו לאחר מיתה ואפי' מאמו ואפילו נשאה כו' כצ"ל:
שם בס"ה דכקטן שנולד דמי וזהו דתני ושאר כל העריות שבאות וכו' כצ"ל:
ד"ה לאתויי אשת אביו אבל כו' ולאתויי אחות אשתו (פי' ששתיהן ג'יורות) נמי לא כו':
ד"ה נשא אשה ובתה אשאר כו' אי נמי אהא קאי ומשום דהנך ג'יורית כו' כצ"ל (רש"ש):
תוס' ד"ה נשא אחותו מן האב יוציא פ"ה כו' ואסר להו רב ששת למינסב נשי דהדדי כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה אלא התם הכי קאמר ליה קורבא דאחות וכו' קאמר ליה הכי אחות בת אבי היא דבת אחי אבי בן אבי אבי היא וקרי לה כו' כצ"ל:

דף נט תוס' ד"ה אלא האדם אלה יעמדו על הקללה והא דפריך התם מקראי אע"ג כו' כצ"ל:
דף ס תוס' ד"ה חוקים שחקקתי לך כבר תימא כו' וא"ת כיון דלא מחייבי רבנן בני נח לא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אתיא קריעה קריעה תימא כו' עד סה"ד נ"ב ע' רש"ל:
ע"ב מתני' אבל המגפף נ"ב מחבק הרע"ב (אום ארמען) ערוך והמנשק כו' והמנעיל עובר בלא תעשה הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בלא תעשה נ"ב הא דלא מערבן וליתני עובר בלא תעשה השני בלחוד על כולם משום דהני תרי עובר בלא תעשה אינם שוים הראשון עובר ואינו לוקה והשני עובר ולוקה כן הוא מסקנת הגמ' וכן הוא בהלכות אחר כתבי מצאתי שכן כתב הכ"מ:
רש"י ד"ה הנודר בשמו כו' הסה"ד אם ארחץ נ"ב ע' מהר"מ:
ד"ה אחד העובד כל עבודה אף גפוף ונשוק אף דרך בזיון בכדרכה חייב מיתה דכתיב כצ"ל:
דה מא ע"ב תוס' ד"ה רבא אמר פטור אע"ג כו' דא"כ כל הני כריתות דמייתי כצ"ל ושפיר נכון והכי פירושו כל הני כריתות שמצינו שמאהבה ומיראה חייב כרת אבל ברייתות אינו בדיוק כי רק ישתחוה למשיח המה ברייתות אבל עבד אינו ברייתא רק מתניתין דידן וכן אמר עליו אביי דתנן:
דף סב רש"י ד"ה השתחואה נמי ללאו יצאתה כו' לכדאמרן לעיל אזהרה מנין ת"ל כי לא תשתחוה לאל אחר ואחת כו' כצ"ל ונ"ב ע' רש"י שם ד"ה אזהרה:
דף סג רש"י ד"ה אתקושי אתקוש אלי אתה לזביחה דכתיב כו' כצ"ל (רש"ש):
תוס' ד"ה כי קאמר רב נמי לר"ע כו' כפיפת קומתו ועקימת פיו נ"ב פיו כמו או עקימת פיו ע"ב גמ' כנגד יון ב' תיבות ופי' הרע"ב מקום בירושלים שהעמידו בו מלכי יון ע"ז מגד לשון העורכים לגד שלחן והיו קורין לאותו המקום גד יון:
ד"א סד רש"י ד"ה ויצעקו נ"ב צ"ל ויזעקו כמו בגמ':
תוס' ד"ה קתני עכו"ם וקתני מולך אף ע"ג דקתני עכו"ם וקתני פעור נ"ב דף ס' ע"ב אבל הכא דייק מרישא דקתני אלו הן נ"ב דף נ"ג:
ע"ב רש"י ד"ה פשוט מהא כצ"ל ולמ"ד מולך עכו"ם הוא והוי כדרכה בכלל דכל כו' כצ"ל:
דף סה גמ' וריש לקיש מ"ט לא אמר כר' יוחנן לכאורה קשה האי מ"ט הלא ר"ל פליג בעיקר הדין על ר"י שר"י מחייב ידעוני בחטאת ור"ל פוטר ידעוני מחטאת אך כד דייקינן שפיר הוקשו מה מנו יהלוך מר"ל אם ואמר הואיל ושניהם וכו' הלא לא יסתור בזה דינו

כי לפי דינו שידעוני פטור מחטאת אם שניהם אינו חייב אלא אחת ולמה לו לומר לפי שאין בו מעשה וצריך לחלק בין מעשה רבה לזוטא ומתרץ ר"פ אין ה"נ אם לא יאמר ר"ל מפני שאין בו מעשה יסתור דינו כי מה שאינן חלוקין בלאו אינו מגרע החטאת כיון שחלוקין במיתה והוי ידעוני בקרבן והוי מחייב שני חטאות כי עביד לידעוני בהדי אוב כדפרש"י:

מתני' והנשאל באזהרה הבעל אוב והבעל ידעוני המה השואל כי הבעל אוב שואל את המת והבעל ידעוני שואל את העצם ואינו יודע מה לשאול עד ששואל את הבא אליו מה רוצה לידע ע"כ לא יכול למיתני והשואל באזהרה כי השואל הוא הבעל אוב וידעוני בעצמו והוא בסקילה רק הנשאל מן הבעל אוב וידעוני הוא רק באזהרה:

שם בגמ' ת"ר חובר חבר כו' במסורת מראה מקומו בכריתות ונ"ב אבל שם ת"ר ליתא אלא כך איתא שם ואלא חובר חבר דהוא בלאו הדין הוא (פי' איזו הוא) א"ל כדתניא וחובר חבר אחד חובר גדול וכו':

רש"י ד"ה עקימת שפתיו שעוקמין ומנענעין כשהוא מדבר נ"ב הרש"ש מגיה שעוקמן ומנענען ולא דק יפה כי לפי הגהתו ,,כשהוא" אינו מדויק והיה צ"ל כשמדבר ונ"ל שקאי על השפתים שעוקמין ומנענעין את עצמם כשהוא מדבר ושפיר נכון:

ד"ה והתורה אמרה חבר כגון זה בסקילה נ"ב צריך להתחיל הד"ה אין כי התירוץ בגמ' מתחיל מאין ואם לא אין בגמ' לפני רש"י צ"ל התורה אמרה וכן גורס רש"ל ש"מ שלא היה לפני רש"י תיבת אין ובכריתות איתא א"ל התורה אמרה וכו' ואין צריך רש"י לפרש שם תירוץ הוא אך כאן אשר אין גם א"ל ליתא אלא סתם התורה אמרה כו' צריך רש"י לפרש תירוץ הוא:

תוס' ד"ה הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו פ"ה כו' ואע"ג דסוף פ' כלל גדול דריש ריש לקיש בשגגה כו' כן גי' רש"ל:

ד"ה הואיל וישנו בלב פי' כו' לאו כלום הוא ויש לפרש מדכתיב גבי כו' גי' מהר"מ ע"ש:

ע"ב גמ' ואומר היום יפה לצאת למחר יפה ליקח נ"ב נראה כי או או קתני או שתולה היציאה ביום היפה או שתולה לקיחת המקח ביום היפה ובין כך ובין כך הרי זה מעונן ולכאורה קשה למה משנה לשונו אצל מקח ואומר למחר הלא יכול לצייר היום יפה לצאת היום יפה ליקח ונ"ל מפני שדרכן של סוחרים רובם ממרחק יביאו לחמם קונים בעירם ומובילים למקום אחר למכור או שקונים במקום אחר ומביאים לעירם למכור אך מהם נוסעים למרחקים ממדינה למדינה ומהם באותה מדינה דרך יום או יומים וכשנוסע למרחקים אינו יכול להגביל יום המקח ביום היפה כי אינו יודע ברור יום בואו למקום

המקח ובורר לו יום היפה לצאת בו ואומר היום יפה לצאת אך אם לא רחוק הוא רק דרך יום ונוסע היום ויודע יום בואו לעמוד על המקח כי יום מחר יהי' אז אינו מקפיד על יום היציאה דוקא ומסתפק אם אך יהי' יום המקח ביום היפה ואומר למחר יפה ליקח ע"כ אסע היום ואעמוד על המקח למחר:

רש"י ד"ה מתיב ר' זירא כו' גבי פר כהן משיח אחר שרבינו דברים כו' (רש"ש):

בא"ד אף אני ארבה חייבי כו' (רש"ל):

ד"ה עיגלא תילתא כו' סה"ד כאלו הוא שלישי לבטן (רש"ש) ד"ה המחשב עתים ושעות לשון עונה כמו כו' (רש"ש):

דף סו גמ' ונאמר להלן דמיהם בם נ"ב באוב וידעוני:

תוס' ד"ה המחלל שבת כו' אבות מלאכות מ' חסר אחת ואינו חייב כו' נ"ב ע' רש"ל:

ע"ב רש"י ד"ה כי התם כו' אלא בביאה ראשונה דכתיב לבדו (רש"ש):

דף סז גמ' מפני שרוב נשים מצויות בכשפים נ"ב פי' כאשר יהי' חבורה מכשפים לפניך שא את ראשם ותמצא שהרוב מהם נשים:

ע"כ רש"י דנפיש זכותי' ומסרי נפשיה משמיא לאצולי כצ"ל ונ"ב ופי' ומסרי כמו למיסר טעוני' (ב"מ צז) דסייר נכסי' כל יומא (חולין ק"ה) ופירושם כמו לפקוד דפוקד כן גם הכא פירושו ומסרי נפשי' משמיא לאצולי פי' פוקדין נפשו משמיא לאצולי:

דף סח גמ' אמר להן טמאין וטהרתן כמה שהן כצ"ל (רש"י ותוס' ומהר"מ):

רש"י ד"ה שפופרת קנה שנותנין בו כחול:

מכחול קיסם של עץ או של כסף שתוחבין בתוכו ומטבלו בכחול ומוציאו (רש"ש):

פרק שמיני

גמ' אמר רב חסדא כו' שנאמר כי יהיה לאיש בן לאיש ובן ולא כו' מצוין אות ה' לעין משפט ומראה מקומו שם הל' ו' ונ"ב לא נראה ולא נמצא זה הדין שם ולא יראה ולא ימצא בשום מקום ברמב"ם אחרי רואי מצאתי ברש"ש כ"כ בשינוי לשון ומה שכתב הרש"ש איך בא הע"מ לטעות הוא דחוק אם לא נאמר שלא הי' בספרי ע"מ תיבת ,,בנו":

שם בגמ' קטן אינו מוליד שנאמר ואם אין גומ' כצ"ל:

רש"י ד"ה לכדרב יהודה סה"ד לכלל איש כצ"ל:

ד"ה מאי כי יהיה לאיש בן השתא משמע כשיהיה לאיש בן דהאי איש אאבות ולמעוטי דבנו של קטן פטור לעולם אף כשהבן נעשה סורר ומורה כבר הגיע אביו לכלל איש ואז הוא בן לאיש מ"מ פטור מפני שבהיותו בן לאביו עדיין היה אביו בן:

ד"ה ואימא כוליה האי קרא כו' אבל קטן עצמו מחייב ד"ה לאיש בן כתיב כו' כצ"ל:

במסורת מראה מקום על וכי יש לך אדם כו' ב"מ דף קט צ"ל ב"ק:

דף סט ע"ב ת"ר המסוללת נ"ב לשון עודך מסתולל (יעב"ץ):
שם בשולי העמוד ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמונים שנה נ"ב רש"א מוחק כל זה:
דף עא מתני' היה אביו כו' עד שיהו שניהם רוצין נ"ב שנאמר ותפשו בו אביו ואמו לשון הרמב"ם בהלכותיו ונ"ל שהכתיב שמביא במשנה בסמוך קאי נמי על האי משנה אלא שמפסיק באמצע בדברי ר"י ומן אביו ואמו יליף שניהם רוצין ומן ותפשו בו יליף ולא גידמין וכן מעתיק הגמ' לעיל מ"ה ע"ב: רש"י ד"ה חרשין אינן יודעין אם קבל דבריהם אם לאו שאם אמר להם איני מקבל אין שומעין מה שמשיב להם כצ"ל כלשון רש"י לעיל מ"ה:
ע"ב האמר ליה רבי יוחנן לתנא כו' כתב מסורת שם ונ"ב ע"ב: רש"י ד"ה כוליה קרא יתירא דמצי למכתב והוציאוהו אל שער העיר ההיא וסקלוהו כצ"ל כמו ברש"י לעיל מ"ה:
ד"ה למדנו ויסרו כו' וההוא ויסרו דבן סורר ומורה למדנו מבן שעמו וההוא למדנו מבן והיה אם בן הכות הרשע:
ד"ה סרחה כו' ולבסוף בגרה משעמדה בדין נ"מ פי' כשעמדה בדין כבר היתה בגרה:
דה עב גמ' קודם מתני' כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם כצ"ל:
רש"י ד"ה ולא היא כו' דאע"ג דהיכא דיש לו דמים חייב באחריותו כצ"ל:
ע"ב זו היא התראתו כו' ליפוק סה"ד נ"ב ע' תי"ט ד"ה הבא:
ד"ה קטן הרודף את קטן כו' נ"ב לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקיט:
דף עג רש"י ד"ה אבל הרודף אחר בהמה לרבעה והרוצה לעבוד ע"ז ולחלל שבת נ"ב במשנה תני לחלל שבת קודם עובד ע"ז דמחלל שבת גם רשב"י מודה שאין מצילין בנפשן אבל בע"ז פליג אף רשב"י ואמר שמצילין בנפשן והוי ל"ז א"ז ורש"י קומנטריס הוא מהפך לפי טעמו של דבר כמו שמפרש בסה"ד שמתחלה סד"א עובד ע"ז תיתי בק"ו שמצילין כדיליף רשב"י לקמן ד' ע"ד ולאחר שידענו הק"ו בא ר"א בנו ואומר גם מחלל שבת תיתי בג"ש מע"ז:
ד"ה יש מושיע לה כו' שהרי כשישיגה יהי' לה מושיע (רש"ש):
ע"ב איידי דכתב נער להביא את הזכור כתב נערה כלומר כפשטיה דקרא דעל כרחי' נערה קרינן ביה דהא בנערה משתעי ולנערה לא תעשה דבר נ"ב משולל הבנה הא כתיב ולנער לא תעשה דבר ומאי אולמי' דהאי מהאי להביא ראיה דבנערה משתעי ונ"ל דצ"ל כמו ולנערה לא תעשה דבר שאינו מיותר ולא דרשינן מיניה מידי וכתיב ולנער וקרינן

ולנערה משום דה' הנופל מובן שצריך להיות אלא באות שאינו ניכר במבטא דרכו לפעמים ליפול וכל הילפותא דילפינן מן אין לנערה הוא רק מפני שהוא מיותר ואחר אשר לנער אינו מיותר מידי דהוה כמו ולנער לא תעשה דבר שאין מיותר וקרינן נערה משום דבנערה משתעי הכי נמי קרינן אין לנערה דהא בנערה משתעי וע' רש"א על תחלת דברי רש"י:

שם בגמ' משעת הראה דפגמה איפטר לה מקטלא נ"ב פי' איפטר הוא מעתה על מה שיעשה לה עוד גמר ביאה מקטלא:

דף עד ע"ב תוס' ד"ה והא אסתר פרהסי' הואי תימא דה"ל לאקשויי עריות הואי דרוצח ונערה המאורסה (וה"ה לכל עריות כדלעיל ד' ע"ג) לכולי עלמא תהרג ואל תעבור (רש"ל):

בא"ד ורוצח גופי' כי מחייב למסור עצמו ה"מ קודם שיהרוג בידים (מהר"מ):

רש"י ד"ה להלן במרגלים (ע' רש"א):

דף עה רש"י ד"ה העלה לבו טינא מרוב אהבה כו' כצ"ל:

נימוק מחקתי ברש"י לרי"ף ליתא וע' רש"ל:

פרק תשיעי

ע"ב רש"י ד"ה ונאמר למעלה זמה דכתיב אשר יקח את וגומ' כצ"ל:

דה עז תוס' ד"ה סוף חמה לבוא כו' דדמיא לזרק חץ ותריס בידו דאפילו כו' נ"ב ע"ש במהר"מ על תוספות ד"ה אילימא:

ע"ב תוס' ד"ה סתם משחקין בכדור כו' דלא הוי בכלל כי יזיד דכתיב בתריה נ"ב פי' אחר ואשר לא צדה:

רש"י ד"ה כגון אלו המשחקין בכדור שהרגו כו' וחבירו אוחז אותו הכדור כצ"ל:

דף עט תוס' ד"ה וכל קבוע כמחצה על מחצה כו' וכי האי גוונא כולם ישראלים חייב סה"ד נ"ב ולתירוץ זה אינו מתורץ אלא הקושי' השניה של התוס' שהוקשו דלר' שמעון לא שייך למדרשי' אבל הקושיא הראשונה דלתנא דבי חזקיה מנ"ל אינו מתורץ בזה (מהרמ"ם ב"ק):

ע"ב מתני' כל חייבי מיתות שנתערבו כו' נ"ב לכאורה כשלמדין המשנה קשה כיון דתנא כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה וכבר ידענו ממתניתין דריש פרק ארבע מיתות שאיזו קלה ואיזו חמורה תלוי בפלוגתא דרבנן ור' שמעון ולמה לי' לתנא למיהדר ומיתני הנסקלים בנשרפין ופלוגתייהו דרבנן ור' שמעון אך לפי דמפרש בגמ' לקמן בפיסקא הנסקלין בנשרפין ניחא דה"א דוקא שנתערבו שוה בשוה נידונין בקלה אבל כשנתערבו מיעוט קלין ברוב חמורין נידון ברובא אע"פ שהן חמורין קמ"ל דאף ברוב

חמורין ומיעוט קלין נידונין בקלין שאין רשאין למשוך חייב מתה קלה למיתה חמורה ואיידי דתני נסקלין בנשרפין תני נמי נהרגין בנחנקין:
בגמ' סימן ב"ש ר"ק נ"ב ב"ש הוא ר' אבהו אמר שמואל ר"ק הוא ריש לקיש וגם רבא הכי קאמר והסימן הוא שיש בו אותיות השניות מא"ת ב"ש ומתשר"ק וטוב לזכור:
שם שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינן הכא נמי רבותא קמ"ל אף שרובן נגמר דינן כולן פטורין:
שם שנתערב בשוורים אחרים שנגמר דינן נ"ב הכא נמי רבותא קמ"ל אף שרובן נגמר דינן וגם שוורים נינהו כולן פטורים מפני כמיתת בעלים כך מיתת השור:
רש"י ד"ה לא ניתנה למגדף ולעובד עכו"ם נ"ב רש"י פרשן הוא ושגירא לישני' אחר לשון המשנה דריש פרק ד' מיתות דתנא תחלה דברי חכמים וכן בגמ' מפרש תחלה טעמייהו דרבנן שריפה חמורה שכן ניתנה למגדף ולעובד ע"א ומקדימן רש"י גם כאן תחלה אף שבמשנה זו טעמי' דר"ש תחלה:
דף פ גמ' ושור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים נ"ב הכא מהפך שהשור אחד הוא שנגמר דינו כ"כ לרבותא אף שהשוורים מעלי' המה הרוב מ"מ סוקלין כולן משום דאין הפסד לבעלים בזה כפרש"י:
רש"י ד"ה אלא אמר רבא כו' והכי קתני ושור שנגמר דינו וכו' סוקלין אותן דהא כו' (רש"ל):
ד"ה כונסין אותן לכיפה כו' עד סה"ד נ"ב הכא פרש"י אצל בהמה כונסין אותן לכיפה בחדר והם מתים ברעב ולעיל אצל אדם מפרש ושם מאכילין אותם שעורים עד שתבקע כריסן וקיצר בפירושו כי בדף פ"א מסיק נותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיוקטן מעיינו והדר מאכילין אותו שעורין וכו' וכן הרמב"ם בהלכות כתב כן אצל אדם רוצח (פ"ד ה"ח) ומאכילין אותן לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיהן ואח"כ מאכילין אותן שעורים עד שתבקע כריסם מכובד החולי ואצל בהמה נזקי ממון (פי"א ה' י"ב) כונסין את כולם בכיפה עד שימותו שם משמע כ"כ שימותו מעצמן ברעב ונ"ל מפני שבאדם מישראל כיון שאינו במיתה אסור לצמצמו שימות ברעב אע"ג דאמר רבא לעיל כפתו ומת ברעב פטור פטור אבל אסור וכן כתב הרמב"ם בהלכות רוצח (פ"ג ה"י) אבל הכופת את חבירו והניחו ברעב עד שמת כו' בכל אלו אין ממיתין אותו והרי הוא רוצח ודורש דמים דורש ממנו דם עד כאן לפיכך מאכילין אותו והוא בגודל רעבונו נהנה מכל מה שנותנין לפניו ואח"כ שיכבד עליו החולי אין ב"ד מחוייבין לרפאותו אדרבא באבוד רשעים רנה אבל

בהמה אין מטריחין ב"ד לסוקלן ולא לפרנסן רק כונסין אותן לכיפה וימותו ואף אסורין בהנאה:
תוס' המשך מלעיל ע"ב וכן רוב עופות דורסין אווזין ותרנגולין דמותרין והכא דנתערב ברובא כצ"ל:
בא"ד דממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע כו' כצ"ל:
בא"ד דכתיב בקרא ופריך והא מוקצה ונעבד דאיסורו מחיים כו' כצ"ל:
בא"ד שנגמר דינם כולן פטורים דמותרין בגיזה ועבודה כצ"ל:
בא"ד משמע דשור הנסקל נאסר מחיים גבי האשה שנהרגה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה דמפרש התם כו' כצ"ל:
בא"ד ומיהו מה שאומר ר"ת דאין לו מכר דאין לו בעלים כצ"ל:
בא"ד אבל בההיא גופא אותה שפירשה לא פליגי דכ"ע כו' כצ"ל:
לעיל בא"ד ולכך אין לאסור משולחת לומר דחל עליה איסורא לאחר שילוח לאוסרה באכילה כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה עובר ירך אמו כו' ומשמע התם דלמ"ד טריפה אינה יולדת פליגי בעובר ירך אמו כו' כצ"ל:
דף פא רש"י ד"ה אל ההרים לא אכל סיפיה דקרא צדיק הוא חיה יחיה לומר זה צדיק גמור וע"כ משום דלא עבר הני לאו צדיק הוא כו' (ב"ח על הנ"י):
תוס' ד"ה אפילו תימא רשב"ג כו' וקצת תימא אמאי אין מתרין בו כו' כצ"ל:
דף פב ע"ב גמ' איתיביה היוצק הבולל הפותת המולח המניף המגיש המסדר כצ"ל כמו במשניות והווי"ן לית שם:
והקומץ נ"ב למה לא חשב הקומץ עם עבודות מנחה והפסיק במסדר ומטיב מקשה התי"ט והתוס' חדשים מתרץ כל עבודות מנחה שחושב קודם למסדר כשרים אף לכתחלה בזר אבל הקמיצה אסור בזר כמו מסדר ומטיב ומקבל דמים אף שאינן במיתה מ"מ אסור ולוקין עליהם:
דה פג ע"ב תוס' ד"ה פרט לזו שמחוללת ועומדת כו' וי"ל דרבנן הוו ידעי דר' יוסי הגלילי לא איירי בתחב לו חבירו נ"ב בחולין שם כתבתי באוכל קודש בטומאת הגוף כתיב והנפש אשר תאכל משמע בכל גוונא אף שאוכל בעצמו ע"כ ר' יוסי הגלילי לא איירי בתחב לו חבירו דוקא אבל טמא שאכל תרומה כתיב ושמרו את משמרתי וגו' ומתו בו כי יחללוהו שפיר נוכל לאוקמי קרא כשתחב לו חבירו:
ד"ה וטבול יום ששימש מנ"ל כו' מיהו קשה דאיכא קרא אחרינא ויקרא כ"ב ד' בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר וגומר דמוקמינן כו' כצ"ל:

ד"ה ויליף חילול מתרומה כו' וכן טבול יום ששימש נמי הוי במיתה והיינו טעמא דדמי טפי לטמא מבעל מום (תוס' זבחים):
בא"ד לכך נראה דה"ה טבול יום שאכל תרומה במיתה נ"ב וכן פרש"י בהדיא דטבול יום שאכל תרומה במיתה לקמן פ"ד ד"ה אמר קרא:
דף פד רש"י ד"ה אמר קרא בו כו' וטבול יום שהן פסול טומאה במיתה (רש"ל):

פרק עשירי

ע"ב רש"י ד"ה כוותא כויה להוציא כו' ולולא דברי רש"י ז"ל היית אומר כות הוא חלון כמו וכוין פתיחן (דניאל) חלון התיבה כות תיבותא:
תוס' ד"ה מאן שמעת לי' כו' ועוד יש לדקדק נ"ב האי ועוד אין לו מקום כאן לפי' תוס' שכתבו ופלוגתא וכו' קים לי' להש"ס ואין ידוע מקומו לא שייך אחריו ועוד אלא צ"ל ויש לדקדק:
דף פה רש"י ד"ה מאי לאו אידי ואידי וד"ה והכי הוא דיבור אחד:
תוס' ד"ה ורבי שמעון האמר מלאכה שאינה וכו' וי"ל דהא דאסרינן הכא קוץ וסילון משום דחיישינן כשמתחיל להסיר שמא יתהפך נ"ב ר"ל שיתהפך הקוץ ויהיה נטמן בבשר ויצטרך לתלוש הבשר להוציא הקוץ ויעשה חבורה (מלא הרועים):
דף פו ע"ב וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו כו' נ"ב ע' מהרש"א על רש"י:
רש"י ד"ה ושנים אומרים בפנינו אכל כו' ולרבי יוחנן דאמר נהרגין כרבנן נ"ב שברתי את ראשי מאי שנא הכא דלרבנן נהרגין ומאי שנא התם בב"ב שמראה רש"י לעיל בע"א להתם ששם פלוגתא דר"ע ורבנן ושם איתא בגמ' בשנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה גם רבנן מודו דאמרינן דבר ולא חצי דבר ורציתי להשוות עידי גניבה ועידי אכילה לג' כיתי עדים דחזקה וכמו שמחלק שם הרשב"ם בין עידי שערות לעידי גניבה ואכילה ומחמת שיש עוד לחלק שאינו שוה בכל עידי גניבה ואכילה לעדי חזקה לא יכולתי לעמוד על דעתי עד שיגעתי ומצאתי בעז"ה בלחם משנה עדות פ' כא ה' ט' שמקשה קושייתי על הרמב"ם שפוסק התם כהתם פ"ד ה' ז' וגם הכא כהכא והכל אליבא דרבנן ומתרץ כאשר תרצתי בעז"ה לחלק אך מה שאני כותב בשם הרשב"ם הוא כותב בשם תוס' ד"ה במרובה והכל אחד ועוד הוא מוסיף לתרץ לדעת הרי"ף ז"ל ע"ש שבא בארוכה ואני קצרתי ורשמתי רק ראשי פרקים לזכרון:
דף פז ע"ב תוס' ד"ה רבי יהושע אומר כיהה פי' כו' וכן מקהו אקהייתא כו' נ"ב כן הוא גי' ל"א שברש"י שם:
דף פח גמ' ריבות זו השקאת סוטה (רש"ל וכן הוא בברייתא):
שם בשעריך זו לקט שכחה ופאה (כנ"ל):

רש"י ד"ה שלשה אינן שכחה כו' ובא עני ונטלן ע' רש"א:.
ע"ב תוס' ד"ה ואין לנו אלא תפילין כו' עד סה"ד נ"ב הרמב"ם פוסק הלכה כר"מ שאינו חייב אלא על לא תעשה שזדונו כרת ושגגתו חטאת משום דלעיל מהדרי אמוראי בתראי לאוקמי ברייתא אליבי' וגם פוסק כר' יהודה במצות עשה בתנאים הללו שיש בה תורה ויורוך ויש בו להוסיף ואם מוסיף גורע כיון שבא ר' אושעי' לפרש דברי ר"י אלמא כוותי' קיימא לן והראב"ד והרמ"ה כותבים שר"י לא פליג על ר"מ בלא תעשה שיש בו כרת ושגגתו חטאת דווקא ומוסיף לחייב על עשה בתפילין שיש בו כל התנאים הנ"ל ושפיר חייש גם ר"י לכל הנך דרשות:
דף פט רש"י ד"ה ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד בלשון אחד ואלו כולן לשון אחד היו אומרים דכתיב ק הנה נא דברי הנביאים פה אחד טוב כצ"ל:
דה ב גמ' לפי שכל המזוממין נ"ב בס"א מצאתי על הגליון י"ג המומתין ואני אוסיף עוד וכצ"ל לפי שכל המומתין שבתורה זוממיהן כיוצא בהם וכל העריות בועליהן כיוצא בהן בת כהן וכו':
רש"י ד"ה בה לא תעשה כו' אלמא דשאר מצות נמי כו' כצ"ל:
ד"ה ובין בשאר מצות כו' אונתצתם סה"ד ואח"כ מתחיל דיבור אחר ד"ה דרחמנא אמר כו' משמע סה"ד. וכן הוא ברש"ש:

פרק אחד עשר

ע"ב צדק קם גשם גם סימן כצ"ל (רש"א הגר"א) צדק קם המה השואלים גשם גם המה המשיבים:
גמ' שורה אחרונה א"ל קיסר לרבן גמליאל כצ"ל נ"ב ושפיר לפי הסימן:
דף צב גמ' העורכים לגד שלחן והממלאים למני ממסך נ"ב גד מני שמות כוכבים:
דה צד גמ' מאי טעמא איבעיתו כצ"ל ונ"ב וכן איתא במגילה:
שם ואי קאי במקום הטנופת לימא הכי נ"ב וקשה מה לי לימא הכי הלא יש לו הצלה לינשוף מדוכתי' ארבעה גרמידי ומה לו לעמוד במקום טנופת אבל במגילה שם הגירסא מאי תקנתיה ליקרי ק"ש ואי קאי במקום הטנופת לנשוף מדוכתיה וכו' ואי לא לימא הכי וכו' וכצ"ל גם כאן:
ע"ב גמ' לעשות להם נס כעוברי הים וכדורכי הירדן לפי לשון הקרא הראוי להיות כדורכי הים ועוברי הירדן וכן מגיהה הר"ר י' א' חבר:
רש"י ד"ה ליטרא ירק במדה נ"ב נ"ל פירושו אף ירק הי' במדה ומשקל לא יותר מליטרא:
דף צה גמ' דעלת ארגישיה כל משיריתי ועלה כנשית כל מדינתי כצ"ל (ילקוט):
יומא חד נפק לשכר בזאי נ"ב ע' ערוך ערך שכר בזאי כצ"ל:

אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין כצ"ל (ברכות נדרים):
ע"ב רש"י ד"ה עברו בשחי וד"ה אמצעיים הוא ד"א:
דף צו גמ' אזל אשכחינהו מלאכי שרת כצ"ל רש"ש:
שם וכתביתו ליה לבסוף אלא הכי כתיבו כצ"ל רש"ש וכן איתא בע"י:
ע"כ גמ' דכתי' רפינו נ"ב כן הקרי אבל רפאנו כתיב:
דף צז גמ' והגבלן ישום כצ"ל (סוטה שם):
ע"ב גמ' והאמר רבא דרא נ"ב פי' שורה המקיף ע' תוס' סוכה וע' ערוך ערך דר ג' פרסא עומד למחוק כי שם ביחזקאל קנים הם:
רש"י ד"ה אשורית כתב שלנו אשורית שבא מאשור שם מסיק שמאושרת בכתב ד"ה לחיילות של פרס נשכרתי שהייתי גולייר נ"ב פי' משרת מוסף הערוך:
ד"ה הא דעיילי בבר נ"ב הערוך מפרש חפשי בלא רשות המלאכים העומדין לפני השכינה מועטין וי"א בבר עם בנו כמו ר' שמעון ובנו כמותו מועטין:
דף צח גמ' שנאמר וכרת הזלזלים במזמרות ואת הנטישות הסיר התז כצ"ל והיינו שמציין רש"י ד"ה נטישותיו:
שם אין בן דוד בא נ"ב שבת קלט עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל:
שם אי בטלי דייני נ"ב בשבת פרש"י בטלי דייני רשעי מישראל שמטין דין:
שם עם ענני שמיא כבר אנש אתה כצ"ל:
שם והיכא יתיב אפתחא דרומי כן מעתיק מהרש"א:
ע"ב גמ' אמר רב נחמן אי מן חייא הוא כגון אנא נ"ב ע' ח"א:
רש"י ד"ה אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש דסובל תחלואים וחסיד גמור הוא כו' כצ"ל:
דף קא גמ' מפני שהתורה חוגרת כו' נ"ב דרך משל הוא מה שהתורה יכולה לומר ומה יש לו להקב"ה להשיב תהר"י (ברכות ריש פרק אין עומדין):
דה קב רש"י ד"ה וביום פקדי בתשעה באב שבכל שנה כו' כצ"ל:
דה קג גמ' סימן על שדה כתיב לא תאונה כצ"ל:
שם עד כאן ברכתו אמו מכאן ואילך ברכתו שכינה (ילקוט) נ"ב ושפיר מזדווג לברכתו:
רש"י ד"ה איש חכם נשפט זה הקב"ה כו' ורגז ושחק ואין נחת בין שהוא כועס עמהם בין שהוא שוחק עמהם אינן יראין מלפניו פי' אחר שראה רעה לא ייירא ואינם חתים פי' ולא חתת טרם באה הרעה:
ע"ב ריש עמוד כי בי חשק וגומר נ"ב במ"ר במדבר פ' י"ב ושוחר טוב מזמור צ"א ובילקוט באותו מזמור איתא אמר רב הונא בשם רב אידי מי אמר המזמור הזה אנו סבורים ששלמה אמרו (בשעה שבנה המקדש) ולא אמרו אלא משה (כשעשה המשכן) וכאן אמר

ר"ח אר"י שדוד בירך בזה את שלמה הרי שלשה דעות ובאמת הכל אמת כי הנאמר ברוח הקודש יכול כל אדם למדוד עליו אם יעשה או יערה לו דבר הדומה להלל או להתפלל הנאמר ברוה"ק וכל ספר תהלים יאות לכל ישראל לאמרו בכל דור ודור אם ציבור אם יחיד ימצאו בו טוב כאלו עבורו נעשה ע"כ דרשו חז"ל על כל אחד בשעתו לפי היאות לו ובפרט אשר נאמר מפי אב הנביאים אשר באספקלריא המאירה כל הדורות ראה דורשיהם ומנהיגיהם היה מרמז עליהם בזה המזמור לכל אחד לפי המאורע שלו וכן כל הי"א מזמורים מן צ' תפלה עד קי"א לדוד מזמור משה אמרן ולכל הדרשות שדרשו חז"ל כוון:

שם וגם דם נקי שפך מנשה וגו' וכו' הנה חז"ל גילו לנו גודל חטאת אבותינו כדי שנצדיק עלינו את הדין כמו שאמר נחמי' ט' ואתה צדיק על כל הבא עלינו וגו' ושנדע כי אל חנון ורחום ולברך ולהודות להשי"ת על רוב רחמיו וחסדיו שלא עשה עמנו כלה ח"ו כחטאתנו ולבקש ולהתפלל שיאסוף גליותינו ולעשרו בלב שלם:

דה קד ע"ב הגהות הגרי"ב ע' בערוך ערך קלסטרא א' הגי' שהיה לפניו בגמרא דהכא ואז תבין כו' כצ"ל:

דה קה ע"ב גמ' ואסר ליה בכרעיה דערסא ואותיב ועיין ביה אמר כי מטא כו' כצ"ל:

שם וירם מאגג מלכו לא תהא איומה מלכותן (ר' יעב"ץ):

דף קו ע"ב גמ' ורב יהודה שליף חד מסאניה כו' כצ"ל ופירושו משום עינוי:

רש"י ד"ה שכובשת ירק כו' שאין נעשין יד כו' עד סה"ד אלא למראה נ"ב לא שייך שם לא ידות ולא מראה ע"ש במשנה ובהרע"ב:

ד"ה זיתים שכבשן בטרפיהן כו' סה"ד שאין נעשין להם בית יד להכניס להם טומאה נ"ב כאן בסה"ד שייך לסיים שאין מניחין שם אלא למראה והוא במשנה שם פ"ב מ"א וע"ש ובהרע"ב שם:

דה קז גמ' אלא שאכל פגה נ"ב פי' פירות שלא נתבשלו כדכתיב התאנה חנטה פגיה (ערוך):

שם בקש דוד לעבוד ע"א נ"ב פי' לברוח לח"ל והיוצא מא"י לח"ל הו"ל כעובד ע"א (רש"א):

שם גם מזדים חשוך עבדך שביקי לך אל ימשלו בי דלא לשתעו בי רבנן שביקא לך אז איתם שלא יכתוב סחרוני אמר לו א"א וכו' (כן הוא בע"י והוא גי' רש"י הכא):

שם תכבסני ומשלג אלבין נ"ב היינו מצרעת כדכתיב מצרעת כשלג:

שם לעיל בגמ' אידמי ליה כציפרתא נ"ב עומד על החלתא (רש"א בח"א):

דף קח ע"ב גמ' ואמרי לה גולמיש נ"ב בחור בארזים תרגומו חסין כגלמושין (ערוך):
שם אמר ליה אליעזר לשם רבא נ"ב שם רבא חי עד ל"ה שנים אחר מיתת אברהם:
רש"י שלא נעבדה בהן עבירה שלא נזקקו אלא לבן זוגם פי' שלא נזקקו לשאינו מינן אלא למינן שהמה נקראים בן זוגן:
ד"ה ממזרת זה אברהם שבא מארם נהרים שהוא במזרח דכתיב מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם:
דף קט גמ' א"כ ליבנו אחד מטורא כצ"ל כגי' רש"י:
ע"ב שקראי ושקרוראי נ"ב ע' מהרש"א ח"א:
שם הויא ההיא רביתא נ"ב ברתי' דלוט (זהר):
רש"י ד"ה מי שהיה לו שורה של לבנים מגבל ועשה אותן כצ"ל:
דף קי גמ' כל המהרהר אחר רבו כאלו כו' פרש"י מחפה עליו יש דברים פי' שאינו חולק ואינו מתרעם בפניו אלא שמחפה פי' שמכסה מפני רבו ומדבר עם אחרים ממנו כמו שנא' וידבר העם בין עצמן באלהים ובמשה משמע שלא בפני משה דברו ועונשם נשיכת נחש כי תפסו מדת נחש שאמר כי יודע אלהים וגו' ושם בתורה פרשתי בעז"ה דברי נחש באופן יאות:
שם בגמ' אזיל חזא תרי בזעי נ"ב ותבקע הארץ במדבר ט"ז ת"א ואתבזעת ארעא:
רש"י ד"ה בזעא ראה נקב שממנו יצא עשן נ"ב משמע שלפני רש"י לא היה הגי' תרי בזעי אלא הכי הוה הגי' אזל חזא בזעא דהוה קא נפק קיטרא מיני' אבל לפני הרשב"ם בב"ב היה הגי' כמו בגמ' ומעתיק ומפרש לשון רבים:
דף קיא גמ' אמר ר' יוחנן לא ניחא למרייהו דאמרת עלייהו הכי (ע"י) אלא למי שלא למד אפילו חוק אחד (רש"א בשם הילקוט):
רש"י ד"ה אף יציאתן ממצרים שנים מס' רבוא כו' לס' רבואות שיצאו אחד מל' רבוא שהיו בהם והשאר כו' (רש"ש):
לעיל בע"א רש"י ד"ה אמר ר"ל שלישי של שם כו' ובני לוט ובני חרן וכן כו' (רש"ש):
ע"ב רש"י ד"ה עד שיודח רובה דכתיב יושבי עירם משמע ישובה של עיר כצ"ל (הרע"ב):
ד"ה וצריכין. אנשי עיר הנדחת:. ב' עדים והתראה לכל אחד כדיליף בגמ' יחידים כצ"ל (הרע"ב):
ד"ה הכה תכה כו' להיות נדחין עמהם כצ"ל (הרע"ב):
ד"ה לאמר נלכה ונעבדה כו' וה"נ צריך עדים והתראה לכל אחד ואחד מהנדחין:
דף קיב ע"ב רש"י ד"ה תרומה ביד ישראל כו' דשמא היה נתנה לכהן צדיק שבחוצה לה נ"ב לא ידעתי מה שמדייק צדיק אפילו היה נתנה לכהן רשע שבחוצה לה הוא בסקילה

וממונו פלט גם מה שכתב רש"י בד"ה לכהן שבעיר אחרת כלומר לכהן שלא הודח מוקשה מאי בעי בזה לומר כיון שהוא בעיר אחרת אפילו הודח ממונו פלט ואם כוונתו לאו דוקא לכהן שבעיר אחרת אלא אפי' באותה עיר יכול ליתן לכהן שלא הודח מאי תקנתיה הא גם נכסי צדיקים שבתוכה אובדין והרש"ש מדייק על מה שכתב רש"י דשמא היה נתנה לכהן רשע שבתוכה מה לו לומר רשע יהא מי שהוא כיון שהוא בתוכה ולפלא שלא דקדק הרש"ש גם על הני תרתי שדקדקתי ועל כולם אני תפלה למלמד לאנוש בינה חננו להבין דעת ראשונים נ"ע ז"ל:

בא"ד ונהי דבאכילה לא שרינא לה דשמא כו' (רש"ש):

דף קיג רש"י ד"ה דכתיב וכו' עד סה"ד נ"ב ע' רש"ש:

סליקא לה מסכת סנהדרין. בעזרת הקורא ליעקב ישראל וישורון:

מסכת מכות

פרק ראשון

דה כ תוס' ד"ה מעידין אנו כו' ואלו איהי בלא הוזמו נ"ב מדברי רש"א נראה שמוחק גם ואלו איהי וכו':

ד"ה כל הזוממין מקדימין פ"ה כו' עד סה"ד הגהות הגרי"ב על סה"ד בד' מיתות ב"ד פשיטא דנמיתם אכל חייבי מיתות מהר"מ כן איתא במהר"מ בספרנו זה דפוס טשערנאוויץ ונכון:

דף ג מתני' מעידין אנו את איש פלוני במשניות איתא באיש פלוני ככל הבבות רעותיה וששה הנה באיש פלוני שהוא בן גרושה באיש פלוני שחייב לגלות באיש פלוני שגירש את אשתו באיש פלוני שחייב לחבירו אלף זוז באיש פלוני שחייב מאתים זוז באיש פלוני שחייב מלקות והרי"ף גורס בכולן את פלוני לבד הראשון גזרם על איש פלוני וטוב להחזיק בגי' משניות שהוא דבר השוה לכל הבבות גם נאות לכולם באיש פלוני שמשמע שמעידין נגד רצון האיש משא"כ את איש פלוני משמע שמעידים לסייע להאיש להפיק רצונו:

רש"י ד"ה כיצד שמין כלומר כו' היא מצפה נ"ב קאי על תגבה את כתובתה פי' שאם ח"ו ימות או יגרשנה תצפה שישאר אחריו נכסים ותגבה כל כתובתה והוא מצפה שלא יכלו בעז"ה נכסיו תמיד ואם ח"ו תמות בחייו יירשנה אותן הנכסים כדי כתובתה:

בא"ד ועוד שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרא גובייגא ואם באו למכור לאחר כו' נ"ב זה קאי רק על הטעם הסמוך מפני שהוא מוחזק ועומד שוה זכותו יותר דעדיף ללוקח שיקח דבר שאינו צריך גובייגא אבל מה שהוא אוכל פירות מה הנאה ללוקח מזה אף

כשלוקח זכותו הבעל אוכל הפירות ולא הלוקח ורש"י שכתב יפה כת זכותו מכח זכותה בשתים לא לענין מכירה חושב הזכות בשתים לבעל רק מה שהוא אוכל הפירות הוא יפוי כח נגד העדים מה שרצו להפסידו אכילת פירות ועוד ששוה יותר זכותו בזה שאינו מחוסר גובייא לענין מכירה ורש"ש הוסיף שיכול למכור גם אכילת פירות והיינו הך שהעדים רצו ולהפסידו זאת אבל אין שייך למכירת זכותו שיירשנה והפ"ח שפיר כתב שאינו מובן לא דברי רש"י ולא דברי תוס' ואנכי כתבתי רק שההכרח ליישב כן דבריהם כפו שכתבתי והפ"ח מחזיק עצמו בגי' רש"י שברי"ף מפני אשר ברש"י שברי"ף ליתא כלל להאי יפוי זכותו שאוכל פירות וכיון שהמעתיק העתיק כן ברי"ף ש"מ שלא היה לפני המעתיק ברש"י שבגמ' אבל מה יעשה בדברי התוס' שאין נמצא העתק מדבריהם באופן אחר:

תוס' ד"ה באומר עדות שקר העדתי ושוב כו' ולא נראה דהא ליתא מאן דמשלם ממון אלא א"כ הוזם במקום פלוני עמנו הייתם נ"ב הייתם דייק דהוזמו תרווייהו דוקא ע' מהר"מ ורש"ל ולפי רש"א אין צריכין לזה:

ד"ה כיצד שמין אותו כו' לפי שאין זכות ספיקה שוה כמו זכות ספיקו שהוא כו' כצ"ל ותיבת חדא טוב למחוק ויהיה הפירוש שכתבתי על דברי רש"י יפה ומפולש בדברי תוס' כ"כ שאין זכות ספיקה שוה למכירה כמו זכות ספיקו שהוא מוחזק ועומד ואינו חסר גובייא ועוד לבד מכירה יש לחייב עדים יותר שרצו להפסידו זכותו שהוא אוכל הפירות ואינו צריך לקנות או שיכול למכרם אבל ללוקח זכות הכתובה מהבעל שהלוקח יהיה יורש הכתובה אחרי מות האשה ולא הבעל לא יתן יותר עבור הכתובה עבור זה אפ"א וגם אם לא יקח הכתובה יכול הבעל למכור לו הפירות והוא יכול לקנותם ואין זה זכות ספק אלא זכות ודאי ובחנם מערער הרש"ש על הפ"ח גם לא ידעתי למה קורא אותו מע"מ הלא בנזיקין אנחנו עומדים ופלפולא חריפתא כאן זה שמו וזה זכרו לברכה היה הוה ויהי':

בגמ' במתני' ב' והוא אומר מכאן ועד עשר שנים והוזמו אומדים כו' גי' רי"ף ורא"ש:

דף ד תוס' ד"ה אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים כך כו' ולכך לא עלתה לו טבילה נ"ב כי אין לשום משקה טהרה בהשקה אלא מים בלבד (מכשירין פ"ד מ"ח):

דף ה מתני' אין העדים וכו' ונהרגין על פיהם נ"ב ע' פי' הרמב"ם שנתן בו תבלין:

גמ' והנה עד שקר העד עד כו' כצ"ל שקר ענה למותר כאן ואינם שייכים להדרש והרי"ף מדלגן וכן הרמב"ם בפירושו אינו משתמש בהם:

שם שתשקר גופה של עדות נ"ב ע' בפי' המשניות להרמב"ם שמטעים הדבר:

רש"י ד"ה מאי טעמא דבעידנא דקא מסהדי כו' ואלו הוה אתי ומודה וכו' נ"ב פי' אם אמנם ברור כשמש שהרג אינו מחויב מיתה וכן אלו הוה אתי ומודה שהרג את זה אפי' הכי הוה מיפטר עד שיבואו עדים ויעידו אז מחייבין אותו מיתה נמצא דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא כלל בשום אופן וכן מדייק לקמן בעדות ממון שפטורין העדים זוממין דגברא בר תשלומין תיכף משגנב בר תשלומין הוא רק שאין אנו יודעים אבל אם בא ואומר גנבתי שורך חייב לשלם ע"כ העדים לא היו מפסידין אותו כלום שהרי מחויב ועומד לשלם תיכף והעדאת העדים הוא רק להתודע ולהגלות כי לולא הם לא הוי ידענו שגנב אבל ברוצח העדאת העדים הם המחייבים כי לולא הם אף שצווח ונשבע הרגתי את הנפש אין עליו חיוב מיתה אלא ע"פ עדים נמצא העדים מביאין עליו המיתה וכשהוזמו באים תחתיו וע' מה שכתבתי זבחים דף ע"א:

ע"ב מיד קיבל עליו ר' יהודה בן טבאי נ"ב שם איתא הראשון רבי כמו הכא והשאר בלא רבי והיה קולו נשמע וכסבורין העם לומר קולו של הרוג כו' נ"ב מהראוי להבין מאי נפקא מינה בין כסבורין העם ובין יהודה בן טבאי ועוד אחר שיהודה בן טבאי אומר למה לא נאמין אותו עד שצריך ראי' ומה לו לר"א ברי' דרבא לומר לרב אשי שאינו ראי' ונלע"ד שהנ"מ במאי שאמרו חכמים אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם אם הטעם הוא מפני שוודאי המזימין אומרים שקר כי הלא השני עדים אומרים שהיו שניהם יחד בשעה שהרג פלוני את פלוני וכל אחד מעיד על חבירו שהיה עמו באותו מעמד ואלו המזימין שהאחד מהעדים היו עמהם אין להאמין להם ונאמין להעדים ששניהם היו שם וראו ואם ב"ד יהרגו אותו העד המוזם שפכו דם נקי בחנם או אינו אלא אף אם אחד מהעדים הוזם המזימין אומרים אמת כי היה אתם באותה שעה ואותו העד לבדו שקר העד ואם הרגו אותו לא בחנם הרגו אותו כי קיימו בו נפש בנפש שהוא רצה להרוג את הנדון ונהרג אלא שגזרת הכתוב הוא שאין עד אחד מוזם ואינו נהרג ושפכו ב"ד דם נקי אבל לא בחנם וזאת מחולקין העם סבורין קולו של הרוג שצועק במר נפש על ר"י ב"ט למה הרגת אותי הלא באמת ראיתי בעיני איך פלוני הרג את פלוני ושפכת דמי באמת חנם ואמר ר"י ב"ט לא כן ההרוג אינו צועק כלל שיודע בטוב ששוה הי' זה הפסק אך אנכי צועק שעברתי על הד"ת שהרגתי אותו שלא כדין והביא להם ראי' על זה שאין לו מה לצעוק וההרוג מקבל עליו הדין ואינו צועק רק עלי האשמה שגזירת הכתוב שלא להרגו ולמה הרגתיו ואמר ר"א בד"ר לר"א שגם מזה אין ראיה לעולם ההרוג צועק ומה שעתה שותק או מפני שעמד כבר בדון ויצא מה שיצא מב"ד של מעלה כן קיבל עליו ריב"ט א"נ פיוסי פייסי':

רש"י ד"ה על אחת כמה וכמה שמצינו מדה הטובה נ"ב ע' סנהדרין ט' ע"א מה שכתבתי ע"ז:

דף ו תוס' ד"ה אמר ר' יוסי בד"א בדיני נפשות פי' הקו' כו' ועוד דבדיני ממונות נמי כתיב ע"פ שני עדים או על פי שלשה עדים ונקיש כו' נ"ב כן מגיה הגר"א ונ"ל דהגהתו כאן על תוס' והמדפיסים שציינו הגהתו על תחלת המשנה שגו כי מדברי תוס' נראה דבמשנה מביא קרא אחר דכתיב בדיני נפשות לבד ואף דרבא מביא יקום דבר דכתיב דברים י"ט אינו ראי' על המשנה כי הקרא דברים י"ט מיירי בשניהם בעדי נפשות ועדי ממון אך אף אם הגיה הגר"א במשנה נגד תוס' אין להרהר אחריו ונמוקו עמו:

ד"ה אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כ"ד א"כ לא בא עדותן אלא כשהעידו רש"ל:

כן נראה למשי"ח נ"ב פירושו למורי שיחי':

ע"ב מתני' והשניה פטורה נ"ב מוקשה מאד צריכא למימר שהשניה פטורה הלא הוא נהרג משום כת שניה איך יעלה על הדעת שיתחייבו כמו כת הזוממת והר"נ מפרש ע"ש אך פירושו עדיין אינו מספיק שכ"כ הוא שאינו צריכא כי כבר שנינו נהרג אינם נהרגין ע"כ פירושו צריך מטעמים ונלע"ד דה"א אף שהוזמו הכת השניה אחר שנהרג הלא היו נטפלים לעוברי עבירה להכת הראשונה וכמו שפי' הרי"צ גאות במשנה לעיל בדברי ר"ע שאם השניה הוזמו גם השלישי אף שהוא לא הוזם דינו כיוצא באלו וכ"כ הכת השניה מוכיח סופן על תחלתן שהיו נטפלים לעוברי עבירה כשהוזמו הכת הראשונה ויהיה דינם כיוצא באלו קמ"ל כיון דהוי כשתי עדיות אינן נידונין כנטפלים אך כעדים בפני עצמן וכיון שנהרג אינן נהרגים גם לר"ע:

שם לא יומת ע"פ עד אחד בדיני נפשות הוא דאין כשרה אבל בדיני ממונות כשרה נ"ב נלע"ד אף ע"ג דגם בדיני ממונות כתיב לא יקום עד אחד באיש (דברים י"ט) אך מלשון הברייתא משמע דמדייק רק ע"פ ע"א דכתיב בד"נ (שם י"ז) משום דכתיב ע"א בסיפא דקרא מדייק אילימא ע"א ממש מרישא שמעינן לה אבל ע"א שגבי דיני ממונות כתיב ברישא דקרא לאו שייך למידק מסיפא שמעינן לה כי כשעומד ברישא אין הסיפא לפניו:

תוס' ד"ה או מתרה רואה אותן מצטרפין פירוש כו' ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה ראה אותן כו' כצ"ל. דף תוס' ד"ה אי ליתא ללוה לאו בתר ערבא אזיל מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהו קרובים לא ללוה ולא למלוה ולא לערב נ"ב ולא לדיין כן הוכחתי בעז"ה בגמ' כתובות פ"ה ע"ש וכן פסקו האחרונים ע' ח"מ דיינין סי' ז' סעיף ט' עדות סי' ל"ג סעיף י"ז:

פרק שני

ע"ב תוס' ד"ה פשיטא בר קטלא הוא נ"ב קאי על פשיטא שני שבגמ' וצ"ל אחר ד"ה אלא שם תימא כו' וי"ל דהא נמי נפקא לן מבבלי דעת דאיכא בבלי דעת יתירה (דברים ד') כצ"ל ונ"ב ומדויק בקרא שקרא קמא במשנה תורה כתיב אשר ירצח את רעהו היינו מזיד גמור ולא הי' חסר כלום התראה ואתי בבלי דעת וממעטו ובקרא בתרא שם כתיב אשר יכה את רעהו בבלי דעת מיירי שלא במתכוין שהיה מתכוין להרוג את הבהמה בהכאה זו והרג את האדם ולא נוכל לקרות עליו אשר ירצח את רעהו ואפשר שגם המהרש"א כוון לזה במאי דקאמר דמקרא קמא מסתבר טפי למעוטי מזיד ולא התרו בו ואפשר כ"כ שכוונת מהרש"א משום דיש למעט יותר מזיד בלא התראה ע"כ קרא קמא ממעטו:

תוס' ד"ה וא"א הא דאיתלע והא דלא איתלע ולפי כו' א"כ קשה ברייתא זו נ"ב ע' מהר"מ:

בא"ד ומיירי במיהדק ובדלא אתלע נדפס בצדו ע' במהרש"ל ובמהרש"א נ"ב טוב משניהם המהר"ם:

דף ח גמ' אף כל רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם כצ"ל כמו שמעתיק תוס' חדשים:

שם אע"ג דגמיר מצוה נ"ב פי' מצוה ללמדו מוסר דכתיב (תי"ט)

ע"ב גמ' א"ל אנא מעוד קא אמינא נ"ב כאלו אמר טמא יהיה וגומר:

שם והאמרת אע"ג דגמיר מצוה קעביד נ"ב ללמדו מדות טובות (רמב"ם):

שם דכוותיה גבי עבד שהעיד בו והוזם כו' נ"ב ע' רש"ל:

רש"י ד"ה חוץ מגר תושב שאין ישראל גולה על ידו נ"ב מה טוב היה להגיה ברש"י חוץ מגר תושב שאינו גולה ע"י ישראל וכן פי' הרע"ב ובפי' המשניות להרמב"ם איתא בפרוש ישראל גולה על ידו אך למי שחושש לשבש ספרים ההכרח לפרש שרש"י מפרש כן לפי הס"ד שבגמ' וכמו שמפרש רש"י שם דף ט ע"א בד"ה חוץ מגר תושב וע' בתוי"ט חוץ מע"י גר תושב שמשמע כ"כ שלא הי' לפניו זה הלשון שלפנינו ברש"י כי א"כ היה לא הי' מחריש א שם מלהזכירו:

דף מ גמ' לא קשיא כאן בגר תושב שהרג ישראל נ"ב והיו לכם כתיב קודם לבני ישראל ושפיר מקדים כאן בגר תושב שהרג ישראל שעליו נאמר והיו לכם:

ש

ע"ב מתני' זה הכלל כל שהוא נ"ב כמו כל מי שהוא מתני' עדי שלא נבחרו שלש שבא"כ כצ"ל (רש"י) ומכוונות להן דרכים מזו לזו נ"ב פי' מדרך זו לדרך זו כמו שמפרש בגמ' וכפרש"י מקלט הי' כתוב על פרשת דרכים כשהי' בדרך והגיע למקום שמתפצל לשנים היה כתוב על אותו הדרך אשר למקלט מקלט והיה יודע שמדרך זה יש לו לילך לדרך זה וכן כשהגיע לשני דרכים הי' כתוב על דרך אשר למקלט מקלט והיה יודע שמדרך זו

יש לו לילך לדרך זו והיינו דקתני ומכוונות להם דרכים מזו לזו מדרך זו לדרך זו ומדרך זו לדרך זו וכן משמעות לשון המזרחי בזה הלשון להכין לך הדרך לכתוב בכל פרשה ופרשה מפרשת דרכים מקלט מקלט:

בגמ' ושלשת שיהו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם וכו' נ"ב לכאורה לפי זה לא הי' שוה לכל למשל נקח שהי' כל א"י כדי מהלך ארבעים יום והרוצח הדר במקצוע דרומית עליו לרוץ עד חברון עשרה ימים והדר בין שני ערי מקלט היו לפניו שני דרכים ורץ להקרוב יותר דהיינו הדר בין חברון לשכם הוה היותר רחוק מי שדר באמצע שהי' שוה לו לרוץ אם לחברון אם לשכם ולא הי' צריך לרוץ רק חמשה ימים וכן הדר בין שכם לקדש היה לכל היותר מרחק דרך חמשה ימים והדר מקדש לצפון במקצוע צפונית היה עליו לרוץ מהגבול צפון עד קדש מהלך עשרה ימים ואפשר לומר מפני שעל הגבולין היו שומרים בל יבואו מח"ל נשמרו כ"כ הדרים בארץ ועד כדי מהלך חמשה ימים מהגבול פנימה היה עליהם שמירה משומרי הגבול ולא שכיחי רוצחים שמה רש"י ד"ה ושלשת את גבול ארצך וגו' שיהו משולשות כלומר שמתחלקת ארץ ישראל לארבעת רבעים כצ"ל רש"ש מוחק שתי תיבות חלקות רחבה והוספתי עליהם עוד ללותם הארץ מלפניהם של מאחריהם:

ע"ב אמרו לו נ"ב פי' חכמים אמרו לר' מאיר הרבה שליחות עושה כפי' רש"י ע"כ טוב יותר למסור לו שני ת"ח והם ידברו בעדו לגואל הדם:

דף יב ע"ב גמ' מקום ממקומך נ"ב גי' רש"י בזבחים לך מקום ודרשו לך למעלה ולמטה ושמתי לך בחייך לך מקום ממקומך ונכון כי מקום לבד אין משמעות ממקומך:

שם בן לוי שהרג גולה מפלך לפלך פי' מעיר שדר לעיר מקלט אחר ואם גלה בפלכו כן הוא ני' רש"י בזבחים ומפרש שגלה בעירו משכונה לשכונה והרמב"ם בפסקיו מפרש ואם הרג חוץ מערי הלוים וברח לעירו ה"ז קולטו:

רש"י ד"ה פלך מדינה פי' עיר (רש"ל):

פרק שלישי

דף יג רש"י ד"ה אלו הן הלוקין אלו כו' וכן ברובן יש דבר חדוש סה"ד כצ"ל (הרע"ב):

ד"ה גרושה וחלוצה כו' גרושה וחלוצה גרושה וכו' אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל ואשה נ"ב מדרבנן וקרא סמכתא (שם):

ד"ה ומעשר שני שלא נפדה והוא אוכלו חוץ לירושלים נ"ב רש"י פי' כאן לפי הס"ד שבגמ' י"ט ע"ב דפריך שם תנינא חדא זימנא אבל המסקנא כמו שמתרץ שם מיירי הכא במעשר שני טמא שאכלו בירושלים קודם פדיה וכן מפרש הרע"ב כאן כמסקנא דהתם:

תוס' ד"ה גרושה וחלוצה אינו חייב אלא אחת פי' הקו' כו' חלוצה דרבנן והא דעייל תנא וחלוצה אגב גרושה תני אי נמי מכות מרדות דרבנן ובהא כיון דהיא גם גרושה לקי תש בה כו' כצ"ל

ע"ב גמ' השתא דאתית להכי כולהו נמי כו' נ"ב פי' חייבי עשה ולאו שאין בו מעשה ואע"ג דאמר לקמן ט"ו משום דכתב בי' עשה יתירה מגרע גרע היינו בלאו שקדמו עשה דהוי עשה יתירה על הלאו והכא בחייבי עשה גרידא אין ה"נ דגרע לענין מלקות כיון שאין בו לאו:

שם דגמר לעיני מלעיניך כו' דנין לעיני מלעיניך ואין דנין מעיני מלעיניך נ"ב נלע"ד לפרש דנין לעיני מלעיניך שאין בו אלא שינוי אחד לעיני בלא ך בסוף לעיניך ך בסוף ואין דנין מעיני מלעיניך שיש שינוי כפול מתחת ל וגם חסרון ך וע"ז אמרו מאי נ"מ והא תני דר"י ושב ובא אחת היא אף ע"פ שאין דומה התיבות זה לזה כלל ועוד לגמור מעיני מן לעיני שכ"כ אין בהם רק שינוי אחד מ במקום ל:

דף טו גמ' אלא מאי טעמא קא הדר בי' משום כו' נ"ב ע' מהר"מ אבל המצאת רש"ל נלע"ד שמפרש לעיל ריש העמוד אמרו לו לרבה בר בר חנה אמר רבה הוא רבה בר נחמני ולדבריו אלא מאי טעמא קא הדר בי' קאי על רבה בר בר חנה אבל ר' יוחנן לא היה קשיא ליה אונס כדמסיק וכן כ' אתא רבין אר"י כל ימיו בעמוד והחזר:

שם אמר עולא לא יאמר ולו תהיה לאשה כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה אמר עולא כו' דאי לתחלתו ולומר שישאנה לא יאמר ולו תהיה כו' כצ"ל

דף טז גמ' אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ור"ש בן לקיש נמי כו' נ"ב הלא ר"י קודם במאמרו תמיד לר"ל ולמה מקדים כאן התמי' על ר"ל לר"י נ"ל מפני שהתמיה על ר"ל גדולה יותר שהרי ר"י רבי' דר"ל מהראוי שלא לנטות מדבריו ע' גמ' חולין קלט וברש"י שם לט: שם סבר לה כי הא דאמר רבי יהודה משום ר' יוסי הגלילי דאמר רב אידי בר אבין וכו' כצ"ל ונ"ב כיון דאר"י דברי ר' יהודה משמי' דר"י הגלילי ש"מ דסבר כוותי':

רש"י ד"ה על דעת רבים שמצא בה עון שאסורה לו והדירה כו' נ"ב וזה לשון הטור אה"ע סי' קע"ז וכן אם נשאה ומצא בה ערות דבר יכול לגרשה משמע שאם רוצה יכול לקיימה וע' בב"ח שם ובזה נוכל לפרש דברי רש"י שאסורה לו אם ירצה ושפיר שהדירה על דעת רבים ועל דעת ב"ד שאף אם ירצה לא ישוב לקחתה וביטל ללקי וזה שכתב רש"י בע"ב אבל לדבר מצוה סבר כיון דבדידי' תלוי אף שאינו מחויב להחזירה מצוה איכא ויש לו הפרה ולתוס' לא נראה להם הכי כיון שמצא לה עון שאסורה לו אף שאינו אסור לקיימה כיון שיכול לגרשה פקע המצוה מלקיימה ואיך מסיק בגמ' שם אבל לדבר מצוה יש לו

הפרה ע"כ מפרש תוס' שהדירה בלא שום עון ואפשר שמרש"י ותוס' הכא לקח לו הטור וכתב יכול לגרשה:
דף ין גמ' מר סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני דממונא הוא כו' כצ"ל ונ"ב של דמאי אין לו מקום כאן כיון שלא נחשדו אינו דמאי למ"ע ובנדרים ליתא וכן הרע"ב ותוי"ט אינם מעתיקים אותו שם בגמ' ק"ו ממעשר הקל נ"ב פי' מעשר שני:
שם אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכל חוץ לחומה ק"ו ממעשר הא לא בא כו' נ"ב ולא שייך לומר אם לאכלן עד שלא קרא עליהן כי אין בהם קריאה כלל ע"כ אמר, תיכף הא לא בא וכו' רש"י ד"ה ותרומת ידך סיפיה דהאי קרא הוא לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך נ"ב פי מעשר שני:
ד"ה ק"ו ממעשר הקל שהרי כתב בתחלת המקרא מעשר דגנך ולקמיה מפרש מאי חומר דבכורים ותודה ושלמים ממעשר אבל חומר שאר הזבחים אינו מפרש לקמן כי הוא אותו החומר עצמו אשר לתודה ושלמים וגם החומר אשר לבכורים וגם חומר לכל אחד ואחד בפני עצמו
ע"ב ומאי חומרא דבכור מתודה ושלמים כו' נ"ב ואף שאמר ר"ש אם לאוכלן חוץ לחומה ק"ו ממעשר אינו צריך שוב לפרש מאי חומרא דבכור ממעשר כי אותו חומרא שיש לבכורים ולתודה ושלמים ממעשר ישנו כ"כ בבכור וכן הפרכא אדרבה מעשר חמור שנמצא נגד תודה ושלמים שייך כ"כ נגד בכור:
שם שכן קדושתו מרחם נ"ב ה"ה דהוי יכול לומר שכן אסור לזרים אך להשמיענו אף אם תוסיף עוד חומרא יש לומר אדרבה תודה ושלמים חמורים שיש להם חומרות יתירות:
שם ומאי חומרא דחטאת ואשם מבכור נ"ב גם חומרא דחטאת ואשם ממעשר אינו צריך לפרש כי הוא כ"כ אותו חומרא שיש בבכורים ותודה ושלמים וגם החומרא דחטאת ואשם מתודה ושלמים הוא אותו חומרא דבכורים ממעשר והפירכא אדרבה מעשר חמור אותו החומרא שחמור מתודה ושלמים והפירכא אדרבה תודה ושלמים חמור מחטאת ואשם הוא אותו החומרא שחמור תודה ושלמים מבכור רק התם משולשת והכא בשתים שתודה ושלמים טעונין נסכים ותנופת חזה ושוק מה שאין כן חטאת ואשם וכבר מפורש הכל:
שם ומאי חומרא דעולה מחטאת ואשם שכן כליל נ"ב ובאותו חומרא חמור נמי מכולהו:
תוס' ד"ה איסורא בעלמא כו' הלכך לאוכל חוץ לחומה דלקי לא בעי קרא כצ"ל:
בא"ד ופרש"י אין הכי נמי דהא דפרטינן לכולהו כצ"ל:

בא"ד איסורא קאמר וחטאת ואשה דתני כו' כצ"ל בא"ד לעיל בסמוך וכיון דאינו ענין לו תנהו ענין לדבר אחר נ"ב פי' הא דמהדר פרושי אינו ענין לחוץ לחומה תנהו ענין דמהדר פרושי ללאו לדבר אחר:

דף יח גמ' הני מילי היכא דלכהנים חזי הכא לכהנים נמי לא חזי כצ"ל נ"ב וכן צ"ל הכא בפנים וכצ"ל הכא קודם פסולו כי לגי' שלפנינו עם ד בתחלתן נחסר לא לקי אחר נמי לא חזי וניחא יותר למחוק השלשה דלתין מלהוסיף שלשה פעמים לא לקי:

ע"ב תוס' ד"ה ומאן תנא דפליג אר"י כו' היינו ת"ק אמר פלוגתיה דר' יודא דמסכת בכורים נ"ב ע' שנות אליהו שם פ"ג דתנן עודהו הסל על כתפו קורא מהגדתי היום עד שהוא כו' כצ"ל:

דף

יט תוס' ד"ה ואי סבר לא קידשה כו' באו לנוב וגבעון הותרו הבמות וקדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל ערי ישראל ויש לומר כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' מיתיבי ר' יוסי אומר כהן שעלתה בידו תאנה של טבל אמר תאנה זו תרומתה בעוקצה מעשר ראשון בצפונה נ"ב מתוספתא איתא מעשר ראשון בדרומה מעשר שני בצפונה ונכון לפי פרש"י שאוחזה כנגד מזרח והוה דרום לימין וצפון בשמאל וראוי להקדים ימין לשמאל:

תוס' ד"ה הוא בפנים ומשאו מבחוץ מאי אמר ליה כו' אע"ג דגופו בפנים כיון שהפירות חוץ לירושלים והוא נותן טעם דהא קרינן בי' לא תוכל שאתו נ"ב פי' מה שהפירות חוץ לירושלים הוא נותן טעם הפדיון שלא יוכל שאתו אבל לא תלוי טעם בגופו:

דף כ תוס' ד"ה רבינא אומר כגון דנקיט לי' בקניא הא דאמר בגבולין לוקה שלש מיירי כשהאיש עומד בין הקנים נ"ב ע' מהר"מ ורש"א:

דף כב גמ' אמר רב הושעיא המרביע שור פסולי המוקדשים לוקה שנים נ"ב משונה הלשון כי בכל מקום בגמ' אומר על מלקות כפולה לוקה שתים והשתא דאתינא להכי דעל הכא שבשתא איידי דעל על כולה ועומד למוחקו כל עיקר גם רש"י ותוס' והרמב"ם עמהם לא גרסי לי' והחתם סופר י"ד תשובה ש"ה אומר שנים ט"ס הוא ומוחקו וע"ש שאין ליישב שחייב מלקות פעמיים אחת משום כלאים שנית משום עבודה בקדשים כי הרבעה משום עבודה בקדשים אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן וע' משנה למלך כלאים פ"ט הל' יא ומעילה פ"א הל' ט':

ע"ב רש"י ד"ה ורמינהו אמדוהו לקבל ארבעים וחזרו ואמרו שאינו יכול פוטרין אותו כו' לא עבדינן ליה אלא עומד ראשון נ"ב ע' לקמן רש"י ד"ה בדאמדוהו למחר וע' מלחמות ומובן פי' רש"י שמפרש כמוהו:

ד"ה היה מכה נ"ב צ"ל והיה מכה והוא ד"א עם שלפניו:

תוס' ד"ה הא דאמדוהו ליומא כו' אבל אומד ראשון היה טעות ואזלינן בתר בתריה נ"ב ע' הגהות הגר"ב הכהן:

דף כג ע"ב גמ' ויאמר צדקה ממני נ"ב ממני היא מעוברת (רש"י שם):

שם מנא ידע נ"ב שממנו היא מעוברת (רש"י סוטה):

שם אמר רב המנונא מאי קראה תורה צוה לנו משה תורה בגימטריא כו' כצ"ל נ"ב מורשה אין לו מקום כאן כי אין לו המשך למעלה רק למטה וכן פרש"י ריש ע"א והיינו דכתיב תורה צוה לנו משה וכן רש"א בח"א:

רש"י ד"ה מקרא מגילה דחייבין במקרא מגילה:

דף כד גמ' אמרו ליה מי כתיב עושה כל אלה עושה אלה כתיב אפילו בחדא מינייהו ואי לא תימא הכי כתיב קרא אחרינא אל תטמאו בכל אלה התם נמי בכל אלה הוא דמיטמא בחדא מינייהו לא אלא לאו באחד מכל אלה הכא נמי אפילו באחת מכל אלו נ"ב הנוגע לא שייך כאן כי בעריות משתעי קרא ולא בנוגע בטומאה ובזה מתורץ מה שקשה לרש"ל ע"ש:

סליקא לה מסכת מכות. להשי"ת הודאות וברכות:

מסכת שבועות

פרק ראשון

דף ג תוס' ד"ה שהן ארבע אכלתי ולא אכלתי עד סה"ד הגהת הגרי"ב וע"ע תוס' שבת ב' ד"ה שבועות נ"ב ובמהר"ם שם:

ע"ב רש"י ד"ה וכדרבא כו' עד סה"ד מה שוא לשעבר נשבע לשנות את הידוע אף שקר לשעבר עבר את השבועה משיצתה מפיו כצ"ל וע' ד' כ"א רש"י:

דף ד ע"ב רש"י דדריש ריבויי ומיעוטי כו' וכי הדר אתי כללא אחרינא בתר פרטא כי הכא דכתיב בתרי' לכל אשר יבטא וגו' די לך אם תוסיף כו' נ"ב ואין לומר איפכא די לך אם מוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים שאינן להבא ויהיו כעין הפרט בהרעה והטבה שאכלתי ולא אכלתי כי בלשעבר אין שייך הרעה והטבה לא אכלתי אינה הרעה ואכלתי אינה הטבה כי מה שעבר אין וזה הוא שכתב רש"י ולא לשעבר שאינו דומה לפרט כלל שאינה להבא ואינה בהרעה והטבה:

בא"ד דלהכי אהני למעוטי כלל קמא והיינו דאומר כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה מיעוט שטרות עד סה"ד צ"ל קודם ד"ה תפדה חזר וכלל:
דף רש"י ד"ה קשי' היאך יצטרף בהרת לסיד תולדתו לר"ט כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה מכבנין כו' אין צמרו נקי כאותו יום כו' כצ"ל (הר"ר יעב"ץ):
תוס' ד"ה אימא תרומה פי' אימא נמי תרומה אבל אין לפרש אימא דוקא תרומה כו' נ"ב מלשון הברייתא נמי מוכח שאין לפרש הכי שהי' לרבנן להתחיל מנין שהכתוב מדבר בטומאת מקדש והוה משמע שיש להסתפק אולי הכתוב מדבר בדבר אחר ולא בטומאת מקדש וקדשיו אבל לפי הלשון שלפנינו מנין שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו משמע להוציא הספק מלבנו אולי הכתוב מדבר בטומאת מקדש וקדשיו וג"כ בדברים אחרים וכשאומר ואימא תרומה נמי בע"כ פירושו מניין לרבנן שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו דלמא איירי נמי בתרומה:
בא"ד אלא משום דכתיב בה מיעוטא כצ"ל:
בא"ד ומטומאת כהנים לא מצי למפרך שלא הוזהרו אלא על המת ש כו' נ"ב ע' רש"ש:
דף ז שולי העמוד בגמ' כתיב הכא לכל טומאתו נ"ב אף ע"ג דבקרא טמאתו בלא ו' אך מפני שהט' מנוקד שורק שנקרא כמו מלאפום הוה כמו ניתוסף ו מלאפום שלא נבטא הט' בחירק. תוס' ד"ה תניהו ענין לטומאת מקדש כו' ומיהו בסמוך דנפקא לן מטומאות קשה כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה ואימא חיובא בתרומה הוא ובה למעוטי מקדש וקדשיו והואיל כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' אף כאן טומאת מקדש נ"ב וטומאת קודש נפקא לי' מדרבי תוס' המשך מעל"ד אבל תרומה לא דמי למקדש נ"ב פי' לא בכרת ולא באכילה:
ד"ה אי בשוגג בר קרבן הוא כו' כדדרשינן בי' התם נ"ב כריתות כ"ה: שם דלא מכפר כדמוכח התם נ"ב שם כ"ו:
דף ח ע"ב רש"י ד"ה לכל חטאתם ולא כתב מפשעיהם וחטאתם לומר עכשיו הוא כפשע שאינו כו' כצ"ל:
דף ט תוס' ד"ה שעיר זה יהא כפרה עלי פירש בערוך שעיר כו' נ"ב וכן פירש הרי"ף כ"כ:
דף ע"ב תוס' ד"ה מותר הקטורת פ"ה כו' ובסוף המחזור קטן של י"ט שנה שנת חמה ולבנה שוין רק שעה אחד ותפ"ה חלקים נ"ב נשאר יתרון לשנת החמה וזאת לפי תקופת שמואל שחושבים הרוסין אבל לתקופת רב אדא בכל מחזור קטן של י"ט שנים ישתוה שנת לבנה עם שנת החמה ברגע והרמב"ם תופס תקופת רב אדא לעיקר ע' קידוה"ח פ"י

ה"ל ו' ומביא שם עוד תקופה שהיא תקופת כל העמים וכותב שהוא קודם לתקופת רב אדא בשני ימים בזמנו ועתה בזמנינו הוא קודם ארבעה ימים:
דף יב רש"י ד"ה מודה ר"ש בשעירי חטאות כו' כגון שעיר של ר"ח אדר שאבד ונמצא בניסן נ"ב יותר טוב למחוק בניסן מלבא לדוחק רש"א ונקט של ר"ח אדר דהוא מילתא דפסיקא לי' מתי שנמצא אינו ראוי ליקרב עוד:
ע"ב תוס' ד"ה כבנות שוח לאדם כו' ושמא פרי הוא שגדל ביערים כו' נ"ב וכן פירש מוסף הערוך תאנים לבנים מדבריים:
דף יד תוס' ד"ה האי מיבעי ליה לכדתניא כו' כיון שמצינו שיש להן כפרה ותכפרו בשלו כו' כצ"ל:

פרק שני

דף טו ע"ב גמ' ושיר של פגעים ויש אומרים שיר של נגעים מאן דאמר דנגעים דכתיב ונגע לא יקרב באהלך ומאן דאמר פגעים דכתיב יפול מצדך אלף ואומר יושב כו' נ"ב כתב רבינו יונה ריש ברכות דל"ג ואומר אלא אומר דפרושי קא מפרש מהו שיר של פגעים ונ"ל דלפי שכתב המשנה למלך שם שיש חילוק בין פרש"י ותוס' דלרש"י אף למ"ד שיר של פגעים אומר מזמור יושב בסתר כולו ולפ"ז צ"ל אומר אבל לפי' תוס' שכתב המ"ל דמשמע מתוס' שגומר בזה הפסוק ואינו אומר משם ואילך נמצא פליגי הת"ק והי"א דלי"א דאמרי שיר של נגעים דכתיב ונגע לא יקרב דהוא אחר כי אתה ה' מחסי נמצא הי' אומר יושב בסתר כולו עד בישועתי ולת"ק דקורא שיר של פגעים אינו אומר רק עד כי אתה מחסי עליון שמת מעונך ואינו אומר משם ואילך ושפיר לשון ואומר והכי פירושו ומאן דאמר פגעים דכתיב יפול מצדך אלף ואומר יושב רק עד כי אתה ולא משם ואילך ובזה יש להבין מאי דמסיימי וחוזר מאי וחוזר אשר לפרש"י אין לוחוזר מקום כלל הכא כיון שאמרו כולו וצ"ל וגומר לא וחוזר וכן גורס הכ"מ וגומר אבל לפי' תוס' ספיר וחוזר כיון בזה הפסוק מסיים חוזר ואומרו כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך כמו שאנו כופלים הפסוק האחרון אורך ימים וגו':
דה מז אתמר רב הונא אמר בכל אלו תנן נ"ב לע"ד מהראוי למחוק להאי תנן וכן הב' והג' והד' וכצ"ל אתמר רב הונא אמר בכל אלו רב נחמן אמר באחד מכל אלו וכן להלאה ובזה שפיר שייך דמקשי רבא לרב נחמן ממתניתין ואז השיב לו רב נחמן כי הוא מגיה המשנה ותני באחת מכל אלו כי תני הוא הגה"ה כמו שכתבו התוס' כאן וכן משמע מתוס' נדרים ב' ע"ב וליפרוש כנויין ברישא ושם הוכחתי בעז"ה שכן מוכח מהגמ' שם דף מ' ולא חסורי קמחסרת לה אקדים נמי ותני ידות וכו' ע"ש והא דדייק הגמ' סנהדרין פא.

מכות כד: מאל תטמאו בכל אלה שפירושו באחת מכל אלה ולמה לנו להגיה משנתנו הלא נוכל לפרש כ"כ כל שלא נעשית בכל אלו פירושו באחת מכל אלו לא קשיא ע' שם במכות בחידושי אגדות לרש"א דמדייק שם מלשון הגמ' דודאי מלת כל הונח ברוב מקומות כמשמעו אכולהו ולא על כל חד מנייהו ואין ראי' מאל תטמאו בכל אלה דהתם מוכרע ממקומו וכו' וע"כ צריך כאן להגיה באחת מכל אלו כי סתם בכל אלו משמע בכולהו והא דכתבי תוס' ב"ק מט: ד"ה ותני זכתה אין מגיה הברייתא וכו' הכי פירושו אינו מגיה הברייתא למיתני זכתה במקום וכה אלא כלומר זכה פירושו לפי נקודתו מי שיש לו זכות אם הוא זכר מנוקד זוכה ואם היא אשה מנוקד זוכה ע' תוי"ט טהרות פ"ה מ"ח ד"ה שוטה:

ואינו מגיה התיבה רק הנקודה ותני זכה ויהי' פירושו זכתה (והרש"ש לא דק בזה):

רש"י ד"ה תחתונה ועליונה בשיפוע ההר היו ותחת למעלה בגבהו ואחת בשפולו נ"ב בשיפוע ההר של צד העיר ובשפולו היה חומה מימי בית ראשון ועולי גולה שהיו יראים מן השונאים שלא יכבשו העיר וכשיעמדו בגובהו של ההר החומה התחתונה לא יפסיק ביניהם לבין העיר ויהא נוח להם לכבוש העיר ע"כ עשו חומה גם בגובה שיפוע ההר להציל מפני האויבים כן נראה מלשון מפני שתורפה וכפרש"י אך מתוס' נראה כדי שיהי' גם שם קדושה מעט שימסרו עצמם עליה וכפי' מהרש"א:

ע"ב גמ' דלית בה שהייה זו כריעה בעלמא דאית כו' כצ"ל ותיבת היא מוחקו ר"ח:

רש"י ד"ה והכי קאמר השתחוה כלפי פנים כל דהו כדי שיעור חיוב השתחואה דהנך כלפי חוץ דבעי שיעור חייב סה"ד כצ"ל:

ד"ה ארצה משמע לשון שיטוח נ"ב ע' מה שכתבתי בזה ברכות ד' ל"ד:

דף יח רש"י ד"ה נועץ צפרניו כלומר יעמיד עצמו בלא דישה עד שימות האבר נ"ב ובסוטה דף לו: איתא א"ר יוחנן משום ר' מאיר ויפוזו זרועי ידיו נעץ ידיו בקרקע ויצאה תאותו מבין צפרני ידיו ופי' רש"י שם שנעץ אצבעותיו בקרקע ונסמך עליהן כדי שיתייסר ויטרד בצערו ויעבור תוקף יצרו ולפי זה גם הכא הכי פירושו ורש"י מקצר כאן וסמך עצמו אשר כל הזוכה לישועות כבר בא ויצא בחוסן:

ע"ב גמ' דכתיב ולהבדיל ולהורות כו' דכתיב ולהבדיל בין הקודש ובין החול וכו' דכתיב ולהבדיל ולהורות כצ"ל:.

דף יט רש"י ד"ה אי מטומאה פריש אי מחמת טומאה שהודע לו פירש מן העבירה ומביא קרבן כו' נדפס בצדו רש"ל מוחק זה היינו השני תיבות ומביא קרבן נ"ב רש"ל כותב סתם כצ"ל ומסתיר טעמו ולענ"ד שפיר יש לקיים ומביא קרבן ופירושו או מביא

קרבן ורש"י מפרש אי מטומאה פריש על שני אופנים אופן א' שהודע לו בעודו אוכל את הקודש ובעודו במקדש ובהודע לו כי טמא הוא הפסיק מלאכול ומן המקדש יצא אופן ב' אחר שכבר הפסיק מלאכול הקודש וכבר יצא מן המקדש נודע לו שטמא ומביא קרבן וכן בד"ה ואי ממקדש קפריש כתב רש"י בלשון אחד דמשתמע בתרי אפי הנ"ל שאמרו לו מקדש הוא זה ומחמת כן תוהא על ביאתו שמשתמע בעודו במקדש אמרו לו מקדש הוא זה ותוהא על ביאתו וממהר לצאת ממנו ומשתמע כ"כ שנכנס ויצא בעודו בהעלמה ואחר שיצא אמרו לו מקדש הוא זה ותוהא על ביאתו ולא על צאתו ומביא קרבן:

ד"ה ור"ש פוטר דאין כאן באחת מכולן נ"ב פי' משני השכילין ידיעה ודאית:

ד"ה פוטר בכולן אף ברישא ולקמן כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אמר רב אשי חזינן כו' דלמא אי הוו א"ל נמי מקדש הוא היה פריש נ"ב פירוש דהוי לי' לר"א לאסיק אדעתי' הא דרבינא:

בא"ד איזה שכוח ממנו יותר כגון דנישייליה נ"ב ופירוש תשובת רבינא כמו שפי' מהרש"א לענין שבת כן פירושו גם הכא ועוד נ"ב פירוש לאחר שנכנס ויצא בהעלם זה וזה נודע לו שהיה טמא והמקום שנכנס בו הוא מקדש ובא ק ושואל אם יביא קרבן נשייליה:

ע"כ גמ' ואמאי חייב ספק ידיעה הוא נ"ב הידיעה בתחלה:

רש"י ד"ה ור' יוחנן אמר לא אמר רבי כך אלא כך פירושה כשם כו' כצ"ל:

פרק שלישי

דף כ גמ' מתני' בשאין מסרבין בו לאכול ברייתא במסרבין בו לאכול נ"ב מסרבין כמו מעתירין בקרא שהרבו לבקש אותו לאכול וכן מצינו מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול פי' אם המבקש הוא קטן הערך מניחין אותו להרבות בשאלתו ובקשתו עד שעושין רצונו אבל גדול הערך אין מניחין אותו להרבות בבקשה רק תיכף כששומעין שאלתו ממלאין לו בקשתו וכן דרשו חז"ל רב לך פי' אל תרבה בבקשה שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן שמרבה בבקשה סוטה יג: וכשאמרו כאן מתני' בשאין מסרבין בו פי' שלא רבו לבקשו וממילא ידעינן תשובתו שהשיב ואמר אכילנא אכילנא ע"כ לא ביקשו ממנו יותר וכשאמר עוד אח"כ שבועה שאוכל דאכילנא משמע ומתניתין דנדרים מוקי במסרבין בו לאכול היינו שהרבו לבקשו ולמה היו צריכין להרבות בבקשה ש"מ שלא רצה למלאות בקשתם והשיב להם לא אכילנא לא אכילנא וכי קאמר אח"כ שבועה שאוכל דלא אכילנא קאמר ואינו תלוי במסרבין ואין מסרבין רק עיקר תלוי בתשובתו ואף בשאין מסרבין אם השיב לא אכילנא לא אכילנא שבועה שאוכל דלא אכילנא משמע

וגם כשמסרבין בו והוא השיב אכילנא אכילנא שבועה שאוכל דאכילנא משמע ולפיכך הגמ' אינו מדייק בזה ומוקי בנדרים תרווייהו בשהיו מסרבין בו רק מוקי מתניתין דהתם כשאמר לא אכילנא לא אכילנא שבועה שאוכל דלא אכילנא משמע ומתניתין דהכא בשאמר אכילנא אכילנא שבועה שאוכל דאכילנא משמע שם בשלמא לאביי מדמתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה נ"ב פי' מדמתפיס בנדר נדר ש"מ דאיסור מתפיס בשבועה קאמר קרא וידעינן מיני' דה"ה מתפיס בנדר ומאי דמוקים שמואל ברייתא בנדרים מפני שהוא דבר הרגיל כפי' תוס' אלא לרבא דליתא בקרא דאיסור מתפיס הוא כלל איך מפרש שמואל הברייתא דקתני איזהו איסר האמור בתורה במתפיס:

דף כא &&ציור&&

תוספות ד"ה קמ"ל כו' פירוש אפילו אוכל ולא אכל נמי כצ"ל רש"ש:

ע"ב גמ' רב ושמואל ור"י דאמרי תרווייהו שם הגהה ע"ז תי' תרווייהו נדפס בטעות וכן כו' עד סוף הגהה כולו נ"ב לפנינו ציתא תרווייהו ובספרי בעל הגהה זה היה כן לפני רש"ל כאן ובדף כ"ג ע"ב לא היה תיבת תרווייהו ובדף כ"ג ע"ב היה ע"כ מחק ר"י ולא מחק תרווייהו כי מרגלא בפינו בש"ס רב ושמואל דאמרי תרווייהו ושם אינו חושב הגמ' כי רוכלא אבל לא כיחש ח"ו שהיה כ"כ בהאי מימרא ע"כ הכא ובדף כ"ג שלא היה לפני רש"ל תיבת תרווייהו למה ימחוק את ר' יוחנן ומתורץ בעז"ה לא עזב ח"ו צדיק דרכו ובדף כ"ג חוט המשולש לא ינתק ושפיר אמר בשלמא ר"י וכו' והתוס' בחולין גם רש"ל ידע ויעיד לתוס' כי בפירוש איתא הכא ובדף כ"ג כן רב ושמואל ור"י דא מרי בכולל וכו' ובעל הגהה דידן לפי ספרינו הכא דאיתא תרווייהו שפיר מחקו ומה שכתב וכן לקמן כ"ב וכ"ג יטמין לעצמו ולא לנו כי ב"ה ליתא שם והנה הרש"ל במז"ה הוצאתי ממיצר כי כשם שבספרינו איתא הכא באחת משלש תרווייהו ובשני האחרונים אין מלת תרווייהו כן לפני רש"ל היה באמצעי תרווייהו ובראשונה ואחרונה לא היו והכל על מכונו:

רש"י ד"ה לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא דרשינן לשוא באם אינו ענין נ"ב לעיל כי מקשה מזו היא שבועת ביטוי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי לא פירש רש"י כלום והמתין עד הכא לפרש דלא דרשינן לשוא באא"ע כי מהכא מדויק טפי זו היא שבועת שוא משמע דאין עוד לרבות משוא שום דבר ולא דרשינן לשוא באא"ע:

דף כב גמ' אמאי לא איפוך ר"מ אומר שבועות כקונמות ולית לי' כו' נ"ב פי' כיון דבכאן בשלא אוכל משתיהן ליכא חילוק חטאות גם לצירוף אין חילוק ומצטרפין:

רש"י ד"ה מתוך שחלוקות לחטאות מתוך כו' וכי אמר נמי מזו ומזו שתי שבועות חשיבי הלכך כו' נ"ב פי' כיון דמצינו משום שינוי לשון שהי' לו לומר שלא אוכל מאלו כיון

שלפניו השתי לחם מונחים ואמר מזו ומזו חייב שני חטאות בהעלם אחת אף כשאמר שבועה שלא אוכל משתיהן הגם שאינו חייב אלא חטאת אחת מפני שכללם יחד בכל זאת לענין צירוף מחולקים המה ואין מצטרפין שאומדין דעתו שאלו הי' דעתו שאף שיאכל מכל אחד פחות מכשיעור יצטרף הי' לו לומר שלא אוכל מאלו ומשום חילוק חטאות שיש אצל שלא אוכל פת חטין פת שעורין פת כוסמין שמחולקים לחטאות אין ראי' לכאן שיהיו מחולקים לענין צירוף כי שם מיותר פת פת שהיה לו לומר שלא אוכל פת חטין שעורין כוסמין שפיר מחולק לחטאות אבל כאן שאין יתר אלא שהי' לו לומר במקום משתיהן מאלו אף לצירוף אינם מחולקים ע"כ מביא רש"י ראשית ראי' משלא אוכל פת חטין פת וכו' על שלא אוכל מזו ומזו שחלוקות לחטאות ואח"כ מביא ראיה מחילוק חטאות אצל מזו ומזו שהחילוק חטאות הוא מפני שהיה לו לומר שלא אוכל מאלו לכאן שאמר שלא אוכל משתיהן שהי' לו כ"כ לומר מאלו לענין צירוף שלא יצטרף (זאת תורף פי' הלחם משנה ברש"י זו רמב"ם שבועות פ"ד):

דף כג תוספות ד"ה גמר שכר שכר מנזיר וא"ת כו' סה"ד אלא כמו שהוא והתורה קוראה אותו אכילה נ"ב פי' אלא על כרחך בין קרוש בין אינו קרוש אמר רחמנא עליו לא תאכלו כמו שהוא איך שיהי' ושניהם אין שייך בהם אכילה ומ"מ קראה אותו אכילה ש"מ שפיר שתיה בכלל אכילה.

דף מד רש"י ד"ה פטור מחטאת דלא אתי כרת די"ה וחייל על איסור נבלה או כו' נ"ב בקידושין יותר מפורש וז"ל שם דלא אתי וכו' על איסור נבלה דקדים אם נתנבלה מערב יו"כ הרי קדם איסור נבילה ואם נתנבלה ביום כפורים אפי' הכי אסורה היתה עליו מבערב משום אבר מן החי ע"כ אבל פרש"י שם פטור מכרת וכאן הלשון מגומגם מתחיל בחטאת וסיים בכרת:

ע"ב רש"י ד"ה והרי הקדש אשם מעילות כו' נ"ב שברתי את ראשי זה יומים למה תפס רש"י אשם מעילות הלא גם חטאת טמא שאכל קודש וחטאת נותר אתי לי' משום דיבורו שהקדישו וגם פשט משמעות הגמ' דהא קושיא והרי הקדש קאי על החטאות שחייב משום שהקדישו כשם שראשית קושייתו ואם איתא משכחת לה חמש ולמה תני ארבע חטאות ליתני חמש חטאות כגון שאמר שבועה וכו' ומשני כי קתני איסור הבא מאליו אותן חטאות שבאו על איסור הבא מאליו אבל חטאות שבאו על איסור הבא מעצמו לא קתני ומקשי והרי הקדש פי' חטאת טמא שאכל קודש וחטאת נותר דאתי לי' משום דיבורו שהקדישו וקתני בתוך ארבע חטאות דנקט והדרא קושיא לדוכתה אכתי הוה לתנא לטפויי גם חטאת שבועה ואפשר ליישב ראשית מחטאת נותר לא קשיא כי איסור

מוסיף הוא ולא כולל ואין דברינו רק באיסור כולל וטמא שאכל קודש לא אתי לי' האיסור בדיבורו שהקדישו כי לא עשה שום איסור דמותר לכהנים והאיסור הוא משום שהוא טמא ואכלו וזאת התורה אסרו ואין זה מעצמו רק שאירע לו מקרה שנטמא וזאת נוכל לומר כ"כ בנותר שאיסור נותר לא בא מדיבורו שהקדישו אבל אשם מעילות אתי לי' רק בדיבורו שהקדישו נאסר עליו למעול בו הוא וכ"ע ע"כ תפס רש"י ז"ל רק אשם מעילות:

דף כה מתני' ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא שנאמר להרע או להיטיב אמר לו ר"ע א"כ כו' אפשר לפרש דברי ר"י ור"ע כמו שפרשתי לעיל לפרש"י שר"י אומר מקרא משמע דוקא להבא כיון דכתיב להרע או להיטיב משמע שבשעת שבועה נשבע שיעשה דבר להרע לו או להיטיב לו וכזאת שייך דוקא בלהבא אבל לשעבר אין נוגע להנשבע ממה שעשה כבר לא הרעה ולא הטבה באותה שבועה ואין שייך כלל בלשעבר להרע ולהיטיב והקרא קפיד שיהי' להרע או להיטיב א"ל ר"ע א"כ בשלמא אם לא נדייק להרע או להיטיב ונחייב נמי על לשעבר אף שאין בו להרע או להיטיב שפיר ידעינן מכש"כ להבא אף דברים שאין בהם הרעה והטבה אבל כד דייק מלהרע או להיטיב למעט לשעבר מפני שאין בו הרעה והטבה נימא נמי בלהבא כן דוקא דברים שיש בהם הרעה והטבה מניין לך לחלק בין להבא לשעבר באין בו הרעה והטבה הלא גם לשעבר בין הדברים שאין בהם הרעה והטבה:

דף כו גמ' אמר רב יצחק דומיא דלהרע או להיטיב מי שאיסורו משום בל יחל דברו יצא זה כו' נ"ב פי' שיהי' עכ"פ שוה לפרט שהוא להבא וקאי בבל יחל יצא זה לשעבר לא קאי בבל יחל ואינו שוה כלל להפרט כי גם הרעה והטבה אין בו בשעת שבועה ור' יצחק בר אבין כ"כ הכי קאמר שהכלל מרבה רק דבר השוה לפרט עכ"פ בלהבא שהשבועה קודם לביטוי פי' המעשה שמבטא עליו משא"כ לשעבר שאינו דומה כלל אכלתי אינו הטבה לא אכלתי אינו הרעה וגם הביטוי קודמת לשבועה שהמעשה קודם לשבועה ואין בין ר' יצחק לר' יצחק בר אבין רק משמעות דורשין (קבלתי לפרש כן מרש"י לעיל דף ד ע"ב ד"ה דדרש ריבוי ומיעוט) ורש"ש לא דק יפה בזה:

ע"ב תוס' ד"ה אפילו תימא רבנן בריש פרק כלל גדול גבי הא דאמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה ופריך מהא דתניא איזהו כו' נ"ב דברי תוס' הללו אינם שייכים כאן כלל כי הוא איבעיא דבעי רבא לרב נחמן לפי דברי הברייתא האדם בשבועה פרט לאנוס איזו פי' היכא משכחת לה שבועת ביטוי לשעבר אי פי' אם אומר דידע קשיא מזיד הוא ואם אומר דלא ידע אנוס הוא א"ל פי' רב נחמן משיב לו באומר וכו' וכל דבריהם לפרש הברייתא דלעיל ובשבת שם מביא

איזו היא בלשון כאלו ברייתא שנויה כך ואין רבא לשואל ולא רב נחמן למשיב וע' שם הלשון ושם שייך חלוקי גרסאות ולא כאן וכאשר הוא לפנינו בגמ' כן יקום:
תוס' ד"ה שאני התם דכתיב כל נדיב לב כו' ודחי דלמא לאפוקי דשמואל לאו משום דלית ליה לדשמואל אלא כו' נ"ב הכא קושית תוס' כיון דמשמע דמודה שמואל למה אמרו בחגיגה לאפוקי מדשמואל הא גם שמואל מודה והתם בחגיגה מקשי תוס' איך יכול ר' יצחק לחלוק על שמואל דקאמר לאפוקי מדשמואל הא שמואל קרא קדריש וזה הלשון שמתרץ כאן תוס' שייך על קושית תוס' התם לאו משום דלית לי' דשמואל וכו' והגהה כאן לא הועיל כלום כי עדיין אין קושיית תוס' דהכא מתורץ רק קושיית תוס' שם ובס"א מדויקים ראותי מגיה צ"ל לשמואל ושפיר מתורץ בזה הלשון קושייתם כאן אך צריך להגיה גם בסה"ד אלא כלומר דלא סבירא ליה גם לשמואל הכא הכי:
דף כז תוס' ד"ה אביא נשבע להרע לעצמו כולי הך בבא כו' נ"ב וז"ל דאע"ג דבפרק החובל אמרינן דאין אדם רשאי לחבל בעצמו מדרשא אתיא לן וכל דליתא מן התורה מפורש לא מיקרי מושבע ועומד לענין שלא תחול שבועה עליו ע"כ:
דף כח גמ' אי שייר כזית חשיב לאיתשולי עליה ואי לא לא חשיב לאיתשולי עליה נ"ב פי' לא חשיב שיור והוה כאלו אכל כולה ולא שייר כלל וכבר עבר על שבועתו מש"ה אינו נשאל עליה (ר"נ בשם הרמב"ן):
רש"י ד"ה ההיא דתנאי קרי ראשונה נ"ב אם אמנם לפי גירסת הגמ' באמירה היה לא אוכל זו אם אוכל זו אך סדר החיוב על השבועה אינו חייב עד שיאכל הככר שאמר עליו אם אוכל אז חייב על אכילת הככר שאמר עליו לא אוכל:
ע"ב עיפא תני מסכת שבועות בי רבה ובא אבימי אחיו ושאל לעיפא על אותן שלשה דברים איך דנין בהם ולא שאל אותו איך יצאו אותן הדברים לדינן ממש ומה שמע בהן כי א"כ היה לו לומר אישתבשו אך בא אבימי לנסות את אחיו עיפא אם הבין דבר מתוך דבר כיון דתני שבועות יש לו לידע לדון בדיני שבועות אף מה שלא שמע ועיפא אמר לו לפי הבנתו דינם כך וכך ואמר לו נשתבשת כי הדין בהם מהיפך אל היפך ולפי שאלו שלשה דברים מוכחים ממשנה הדין מביאם הכא מדתני שבועה שלא אוכל שלא אוכלנה להבא חייב אחת ש"מ לשעבר שלא אכלתי שלא אכלתי חיוב שתים ומדתני בשינוי לשון ש"מ דוקא כי האי גוונא שבועה שלא אוכל שמשמע כזית שלא אוכלנה משמע כולה חייב אחת כה"ג ממש תשע ועשר אינו חיוב אלא אחת והדיוק דדייקינן בגמ' אבל שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל חייב תרתי כה"ג ממש עשר ותשע חייב תרתי:

דף כט תוס' ד"ה אם לא ראיתי גמל פורח תימא כו' עד סה"ד נ"ב הר"נ מתרץ שם גם כאן לפי פירושו
ע"ב רש"י ד"ה דאחזיק תליסר אורוותא תיבנא. מלא שלש עשרה אורוות סוסים תבן ונתנו בעורות בהמות וחיות כו' כצ"ל:

פרק רביעי

דף לא גמ' שלופו פזמקייכו נ"ב רש"י גי' פיזמקך והיינו לבוש כמותו וכן הוא גי' הרא"ש שליף פיזמקך וקום בדינא:
רש"י ד"ה אף בעדות כו' מייתינן לי' הכא כי התם סה"ד כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה מתני' או שאמרו לו כו' ואמר להם משביעני עליכם שהוא אמת כו' כצ"ל (רש"י ריף ור"נ):
דף לב ע"ב רש"י ד"ה כגון דאמר לה לדידה חוץ לב"ד מת בעליך ולא אמר עדותו בב"ד כשהשביעתו פטור לפי כו' כצ"ל
דף לג תוס' ד"ה או דלמא כו' אבל הכא בשבועת העדות הוי קנס כשאר ממון שאם היו מעידין היה מתחייב הנתבע ממון כממון אחר סה"ד כצ"ל רש"ש ונכון:
ע"ב תוס' שיטה עליונה השתא אם אחר אנסה קים לן דבושת ופגם וקנס לאביה הוי כו' כצ"ל:
דף לד רש"י ד"ה לר"א חייבין וכו' וקס"ד דה"ה לשבועת .הפקדון כו' נ"ב כגון מחובר לקרקע כההוא דעשרה גפנים לקמן מ"ב ע"ב: תוס' ד"ה דאי אית לי' דרב אחא כו' ודייק בגמ' הא בדיני ממונות אמדינן כמאן כו' בא"ד משום דאית ליה בדיני ממונות אית ליה נמי בדיני נפשות ואינו כן אפי' לית לי' כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' מחכו עליה במערבא נ"ב פי' הריטב"א דהוי מחכו ואמרי שנשתבש הברייתא ור"ש לא אמרו אבל אם ר"ש אמר כן לא הוי מחכו ח"ו רק באימה ויראה ברתת וזיע היו שואלין פירושו:
שם ומאי חוכא דלמא ר"ש בק"ו מייתי לה נ"ב ולקמן פריך הא מפורש בדברי ר"ש דגמר בג"ש דתחטא תחטא:
דף לה ע"ב גמ' אברהם דלטיא לנבות בגבעת בנימן שלמה דניאל סימן נ"ב חסר כאן סימן על מיכה מפני שנבות ומיכה בדיבור אחד נאמרו לקמן ע"כ די בנבות סי' על שניהם:
שם באחרונה שביחנו הסכימו נ"ב פי' האורים ותומים שם לפי שנאמר ושמעה קול אלה נאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה מה להלן שבועה אף כאן מה להלן בשם אף כאן בשם כצ"ל כאשר לפנינו ואין לשבש הגי' שלפנינו לפי שבשבועת העדות קיימינן קורא לסוטה להלן ולשמעה קול אלה קורא כאן וגם לרש"י ניחא לי' זאת הגירסא ומפרש כ"כ

לפי הגי' שלפנינו בגמ' רק בספרים שלפני תוס' היה כגרסתו המהפך ארבעה פעמים אבל אין לנו לשבש ספרינו וספרי רש"י מפני ספרי תוס':
תוס' ד"ה דקטלא חד משיתא בעלמא בהוצאה למלחמת הרשות מדבר כצ"ל מהרש"א ונ"ב לתוס' לא ניחא להו לפרש דקסלא אנגריא וגם בעלמא אינו משמעו בישראל לכך מפרש רש"י מלכותא היינו בזמן מלכי ישראל כי שלמה מלך ישראל אמרה כרמי שלי לפני היינו כל העולם כי מלך בכל העולם היה האלף לך שלמה למלכותא דרקיע כי כל גוים אשר עשית יבואו וישתחוו לפניך וגו' ומאתים לנוטרים את פריו מלכי ישראל שהם נוטרים פריו של הכרם ולא מיענשי כד קטלי חד משיתא בעלמא במלחמה (ע' מהרש"א בהלכות):
דף לו גמ' ולא יהיה עוד המים נ"ב רש"א גורס ולא והיה עוד מבול והוא סיפא דקרא ולא יכרת ע"ש בח"א:
תוס' ד"ה יכך נ"ב זה התוס' צ"ל בשולי העמוד ואין לומר דקאי על המשנה דהא כתבו תימא דלעיל וכו' ש"מ דקאי על הפיסקא שבעמוד:

פרק חמישי

דף לז ע"ב אמר רב פפא מתני' נמי דיקא כצ"ל (ר"ח) ונ"ב ושפיר נכון כי לפי גירסא שלפנינו דברי רבא שבפי רב פפי סותר דבריו שבפי רב פפא:
דף לח ור' יוחנן דייק ממתניתין נ"ב שפיר הוו ידעי בני הישיבה דשקלי וטרי בסוגיא אשר לשמואל ההכרח לאוקמי דלא כרבי מאיר הסיפא לא לך ולא לך ע"כ לא סייע מיני' לר' מאיר אך אח"כ פרכי מיני' לשמואל להוציא לאור כמאן אתיא:
שם תני לא לך לגי' תוס' ודאי ניחא דקאמר תני לא לך פעם אחת כי רק ולא לך האחרון צריך תיקון ואף גם לגי' רש"י ניחא כי חמשה המה התובעים והיה צריך לומר ד' פעמים לא לך ואין דרכם ליחשב כרוכלא ע"כ מקצר ואומר פ"א וקאי על כל ולא לך שאמר הנתבע:
שם תני תשומת יד גזל אבידה נ"ב לתוס' תשומת יד גזל מיותר ולא צריך למימר רק תני אבידה:
שם תני חטה כו' נ"ב גם כאן שעורין מיותר לתוס' ורק תני כוסמין הוי לי' למימר:
עוד בזה נ"ב לכאורה האי חטה לכ"ע מיותר האם וחטה קתני שצ"ל תני חטה אך י"ל משום דלפי דמסיק אפילו גם אחטה קאי ע"כ אמר תני חטה:
רש"י ד"ה הכל מודים בולא לך שהוא פרט רבי מאיר לא פליג אדר' יהודה בולא לך והכי קאמר רבי יהודה ולא לך הוא דהוי פרטא אבל לא לך כללא דלאו אשבועה קאי כו' נ"ב דלא פי' לא בלא וי"ו אשבועה דאמר בראשונה קאי והכל נכלל בשבועה אחת

כי סוגיא דשמעתין משמע דטפי הוי כלל בלא וי"ו מבוי"ו דכל לא דקאמר אחר לא הראשון כולם נוסף על לא הראשון וכאלו בדיבור אחד נאמרו שאין לכם ושפיר דמי להא דכזית כזית דאמר רבי ושפיר מקשה תוס' מזבחים על סוגיא דהכא דהתם בזבחים מוכח להיפך דיותר פרטא הוי בלא וי"ו מבוי"ו והרש"ש נראה שמפרש האי דלא פי' דאינו קאי אשבועה והשבועה רק אלא לך הראשון ולפיכך אינו חייב אלא אחת ושפיר מקשה הרש"ש לישנא דכללא לא משמע כן ועוד ועוד ע"ש אבל לפי דברינו שפרשנו בעז"ה הכל על סדר נכון:

פרק ששי

ע"ב רש"י ד"ה אין לך בידי אלא פרוטה פטור שאין ההודאה ממין הטענה נ"ב ע' תי"ט ד"ה שתי כסף בארוכה למה מפרש כאן אליבא דשמואל ובפשטות אפשר לומר דלעיל פרש"י שיש בזה פלוגתא דרב ושמואל ובגמ' מקשי על שמואל תנן שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור לאו (פי' האם אינך מפרש) משום דחסר לה טענה משמע דלרב יפה ומפולש לשון המשנה וכל בר בי רב יודע לפרש מעצמו כי הוא כדברי רב ע"כ אין צריך רש"י לפרש לפי דברי רב כי כל הלומד יפרש לעצמו כדרב אבל בגמ' אמרינן ותיובתא לשמואל וקאמרי אמר לך שמואל מי סברת כלומר נטה מדרך למודך שאתה הלומד סובר הפירוש והטעם אלא פירושו דוקא והטעם שמה שטענו לא הודה לו ומעתיק רש"י רק זה הפירוש אשר לשמואל וטעמו להורות לנו בעודנו עומדים במשנה אשר בטח אנחנו מסבירים לנפשנו פירושו וטעמו כרב לפקוח עינינו שגם דברי שמואל אין להרחיק ולומד אותנו פירושו וטעמו וכבר הקדים לנו רש"י ז"ל דפליגי רב ושמואל ובמאי פליגי ורואין אנחנו שפירושו כאן דברי שמואל כמו שמפרש בגמ' אליביה:

שם במשנה אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרוטה כצ"ל וכן מעתיק גמ' לקמן מ':

דף לט ע"ב גמ' ותנן נמי ההודאה בפרוטה ע"ז נדפס הגה על הגליון ותנן נמי ה' פרוטות הן האונאה בפרוטה וההודאה בפרוטה כצ"ל רש"ל עכ"ל הג"ה ונ"ב כן הי' הגי' בספרי רש"ל ומוחק רש"ל האונאה בפרוטה וגורס ותנן נמי ה' פרוטות הן ההודאה בפרוטה וכן הוא במשנה שם והג"ה הנ"ל אשר לפנינו נשתבש ונעשה קלקול תחת תיקון וכן גי' ר"ח כגי' רש"ל ומה שלח הסתפקו ר"ח ורש"ל בגי' שלפנינו ותנן נמי ההודאה בפרוטה לבד כי בזה אכתי לא דיקא מתני' כוותיה דרב כי י"ל ה"ה כפירה בפרוטה אלא דלא קחשיב לי' ע"כ מוסיפים מאי דקתני לעיל מיני' ה' פרוטות הן ומדנחית למניינא ש"מ דוקא קתני ולא קתני בין החמשה פרוטות כפירה בפרוטה ומדתני ה' ש"מ דאין פרוטה

יותר ושפיר דיקא כוותיה דרב אבל האונאה בפרוטה מאן דכר שמי' אדרבה הגמ' פריך התם וליתני נמי האונאה פרוטה ותירץ שם:
דף מ גמ' אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו כצ"ל ונ"ב בר יצחק מוחק רש"ש וכן משמע מדקאמר בסמוך ואמר רב נחמן א"ש. וכן ברי"ף ורא"ש אמר ר"נ א"ש:
רש"י ד"ה איכא דאמרי מישתי הוה שתי ריש לקיש מיא נ"ב כי שאר משקין היה שותה פחות מרביעית גם לא היה שותה בב"א והיה משיב לו קודם שיצא ר' יצחק אבל מים שותין יותר הרבה מרביעית גם אין צורך לפוש באמצע והיה שוהה בשתיתו ובין כך יצא ר' יצחק זה מבית המדרש:
ע"ב תוס' ד"ה הודה במקצת קרקע פטור אצטריך דלא תימא טעמא דפטור ברישא משום דהוי כטענו חטים והודה לו בשעורים נ"ב ע' רש"ל:
דה מא תוס' ד"ה מאי איכא כו' בפרק הכותב גבי הא דאמר רב פפא אי פקח הוא מייתי לה לידי כו' כצ"ל:
ד"ה ומר בר רב אשי כו' סמוך לסה"ד ור"ח נמי פסיק דהלכתא כוותי' בכל הש"ס נ"ב וכן פסק הרמב"ם בר ממיפך שבועה וחוורי וסימוק היפך לבן וחוורי בפ' בהמה המקשה גבי צומת הגידין דקאמר זייגי אע"ג דלא חוורי סה"ד כצ"ל:
ע"ב גמ' והלכו להם למדינת הים נאמן נ"ב כצ"ל וכן כתב הרמב"ם הל' מלוה ולוה פט"ו ה"ב שיש ספרים דגריס בהו אינו נאמן ומשבש אותם והראה לדעת שצריך להיות נאמן כמו לפנינו ע"ש ותרוה נחת:
דף מב תוס' המשך מע"א שלפניו לא קשי' רבי לא רצה אלא לעמוד על הדבר נ"ב בר"ח איתא לא רצה רבי אלא ואיך שיהי' משמע דקאי על הרישא דהאי ירושלמי דאיתא התם מנה לי בידך א"ל הן אל תתנהו לי אלא בפני פ' ופ' א"ל נתתיו לך בפני פ' ופ' אתא עובדא קמי רבי אמר יבוא פלוני ופלוני ויעידו וע"ז שייך שפיר לא רצה אלא לעמוד אבל על הסיפא שמביא תוס' בלא עובדא צ"ל לא רצה רבי לומר אלא או רבי לא רצה לומר אלא ודוק:
גמ' ואמאי קרי ליה נ"ב פי' ראב"י וכן מתני' מיירי בגדול במילי דאבוה:
ע"ב גמ' אלא בדרבה קמיפלגי נ"ב ר"ח לא גריס אלא רק בדרבה וכדקאי בגדול קאי אבל בקטן גם ראב"י מודה דמעיז ולא כרש"י:
תוס' ד"ה שומר חנם אין נשבע דקרא בשומר חנם כתיב דאיירי בשבועה נקט שבועה כו' ואם שאל בית ונשרף פטור אלא כיון דתני פטור שבועה בש"ח ופטור תשלומין בשומר שכר ממילא משמע דה"ה לכולהו ועוד וכו' כצ"ל (רא"ש):

דף מג מתני' המלוה כו' נ"ב ד' בבות במשנה א' הלוה כופר הכל ב' הלוה מודה במקצת ג' המלוה כופר הכל ד' המלוה מודה במקצת:
רש"י ד"ה ויוציא הלה את הפקדון ושמא לא דקדק זה בשומא ויפסלנו כו' נ"ב ושמא לא דקדק משמע שטעה מחמת שלא דקדק וכזה אונס מיקרי ואינו נפסל מב"ד ח"ו אך חששו חז"ל לכבודו של הלוה שהמלוה יפסלנו שיוציא לעז עליו שנשבע לשקר ופסול לעדות ולשבועה ומה שכתב רש"י ויפסלנו פי' שהמלוה יפסלנו ולא ב"ד כי אנחנו מדיינים אותו לכף זכות שמא לא דקדק יפה בשומא וטעה ושפיר עבדינן לי' תקנה אבל בב"מ פי' רש"י תיבה אחת ד"ה שמא יוציא הלה ומפרש ויפסלנו משמע שיפסלנו גם בעיני ב"ד מקשי שם ר"ת וכי עבדינן וכו' גם על לשון הר"ח הכא אין להקשות וז"ל הר"ח ויוציא המלוה המשכון ויכחישנו ונמצא חשוד על השבועה עכ"ל משמע שיהי' מקום לחשדו אבל מי שירצה לקיים והוי דן וכו' ידונו לכף זכות שטעה בשומא והר"ח אינו מזכיר מכל וכל שיפסלנו כי אחר שיכול להיות וקרוב לוודאי שטעה ולא נשבע לשקר איך נפסול אותו ושפיר ראוי לעשות לו תקנה:
ע"ב רש"י ד"ה אבד אלפא זוזי דסבר וקיבל אבל כל זמן שהוא קיים כצ"ל (ר"נ):
תוס' ד"ה מתני' בדפריש כו' התם שאני שלא הפסיד נ"ב פי' משחק בקוביא הנוצח לא הפסיד דבר של שכנגדו אבל הכא המלוה הוא הפסיד החפץ של הלוה הוא המשכון צריך לאוקמי פלוגתייהו דר"א ור"ע בדשמואל כמו שמפרש כצ"ל:
ונ"ב לקמן ד"ה שומר אבידה בא"ד ועוד מדמה לקמן (מ"ד ע"ב) ההיא דאע"פ שאינו שוה כו' כצ"ל:
דה מד ע"ב גמ' מאי אינו משמט דקאמר רשב"ג אילימא כצ"ל ונ"ב כן איתא בב"מ ונכון כי ת"ק שייך במקום שנשנה סתם ולא כשמפורש שמו:
שם ובהא קמיפלגי רשב"ג סבר כצ"ל ונ"ב:
שם רש"י ד"ה צריך למשכון להשתמש בו כו' ולא הוי עליו נ"ב פי' לא כשומר חנם ולא כשואל אלא כשומר שכר סה"ד ד"ה אלא לאו כנגד כולו קאמר רשב"ג אינו משמט כצ"ל ונ"ב (שם בגמ'):

פרק שביעי

תוס' ד"ה התקבלת מהן דינר זהב כו' גבי גורן ארנן נ"ב בספר ד"ה כתיב ארנן ובספר שמואל כתיב ארונה:
במשנה נגזל כיצד נ"ב מתחיל נגזל כיצד הוי לי' למיתני נכנס לביתו לגוזלו אלא משום שהרואין שואלין אותו למה נכנס ואם הי' אומר לגוזלו לא היו מניחים אותו ליכנס ואם אלם הוא היו צועקים שיבואו עוזרים ע"כ תני למשכנו ולא וכ"ע דיני גמירי וגם אין אדם

נתפס על צער ממונו ובפרט שבעה"ב הזה שלוה ולא שילם הלא רשע הוא ע"כ שתקו הרואין בכניסתו ואח"כ כשבע"ה זה אם כי חציף הוא שתובע עוד לזה להשיב לו או לשלם לו את אשר משכנו ולפיכך חושדים אותו מיגו דחציף כולי האי אולי תובע עוד יותר ממה שלקח ע"כ ישבע ואגב קמ"ל אם אמנם כי הנכנס נושה בבע"ה ואת שלו רוצה ליקח מ"מ ברשות גזלן יקרא וכן דינו להשיב את הגזלה אשר גזל:

דה מה במשנה ואפילו שבועת שוא אם היה משחק בקוביא כו' כצ"ל כגי' ר"ח וכן הוא ברמב"ם אם הי' חשוד וכו' היו שניהם חשודים:

שם ונתתו באונפלי ישבע בעה"ב פרש"י שבועת היסת נ"ב רש"י מפרש לפי פשטות לשון המשנה דתני ונתן לו משמע שבעה"ב קיבל הפירות לתוך כליו וכן הוא מסקנת הגמ' דבזה הוי החנוני המע"ה ובאין לו ראי' נשבע בעה"ב היסת אבל הגמ' מוקי שם ד' מ"ח דמתני' מיירי שהפירות צבורין ומונחין ישבע בעה"ב פי' שבועה כדאורייי' ומתורץ קושית תוס' שם ע' פי' המשניות להרמב"ם ואפשר הן הם דברי ר"ת שם שמתרץ קושיית תוס':

שם במשנה אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ונתן לו אמר לו תן לי את הדינר אמר לו נתתי לך ונתתו באונפלי ישבע בעה"ב נ"ב האי שבועה כדאורייתא ובאופן הנ"ל (רמב"ם בפירושו):

רש"י ד"ה כיצד אלו ואלו באין לב"ד לישבע שבועת שוא מביניהם דלית בהו דאינו משקר נ"ב פי' דלית בהו שאינו יכול להיות בשניהם שכל א' וא' יהי' דאינו משקר אלא ודאי אחד מהם משקר ונוח יותר לשון רש"י בב"מ וז"ל שם כיצד אלו ואלו באין לב"ד ע"מ לישבע אחד מהם לשוא ע"כ ואם נמחוק כאן ברש"י כל הני ד' תיבות דלית בהו דאינו משקר יהי' גם כאן לשון רש"י נקי וחלק ומתקבל על הלב ונוח על הלשון וכן הוא ברש"י מ"ז ע"ב ד"ה טורח שבועה זו למה ששניהן באין לב"ד שתצא שבועת שוא מביניהם:

שם במשנה ועד אחד מעידה שהיא נ"ב פי' מעיד עליה לשון הרמב"ם:

תוס' ד"ה עקרוה רבנן שבועה מבעל הבית אף ע"ג דכופר הכל פטור דלא נתקנה שבועת היסת עד בימי רב נחמן מ"מ על בעה"ב שייכא טפי נ"ב ע' בר"נ שטמעים הדבר בטוב טעם:

ע"כ אלמה תניא עבר זמנו אינו נשבע כו' כצ"ל:

נ"ב האי ולא נתן לו לא שייך כלל כי אם מחליט ולא נתן לו נראה כאלו ידעינן או מודה שלא נתן לו בודאי חייב ליתן לו ומה זה אינו נשבע ונוטל שייך בזה ולא אוכל להבין מאין בא השיבוש הזה לכאן ושם בב"מ במשנה איתא עבר זמנו אינו נשבע ונוטל וגם

שם קי"ב ע"ב איתא הסוגיא כמו הכא ומקשי כ"כ אלמה תנן עבר זמנו אינו נשבע ונוטל ע"כ אין ספק כי שיבוש הוא וראוי למוחקו ומחקתיו וכן ברי"ף ורא"ש כאן ליתא. והנה על רישא דהא אלמה תניא נדפס הגהה על הגליון ע' ברא"ש וכן בב"מ קי"ב אלמה תנן ונ"ב איני מבין דעת בעל הגהה זו אחר אשר ניחא לי' בהאי דאיתא ,,ולא נתן לו הרי זה" שפיר נכון תניא כי במשנה אין כן שם ועל כרחך שנמצא איזה ברייתא שאין ידוע לנו מקומה שלשונה כלשון הזה ואינו דומה להא דאיתא בב"מ קיב: כי שם איתא אלמה תנן עבר זמנו אינו נשבע אשר כן הוא לשון המשנה שם קי"א ע"כ שייך תנן וגם ברא"ש מעתיק בדילוג הני חמשה תיבות ע"כ מעתיק נמי תנן והגם שברי"ף מעתיק תניא ומדלג כ"כ על הני י"ג אותיות ברי"ף ודאי שיבוש הוא כיון שמעתיק עבר זמנו אינו נשבע צ"ל תנן ולא תניא וזולת כל אלה כיון שברא"ש איתא תנן בלתי ספק הי' כן בספרי רי"ף שלפני הרא"ש וכבר כתבתי איזה פעמים אשר נראה מחיבור הרא"ש שעשה אותו על דברי הרי"ף ובשעת כותבו את ספרו רא"ש ספרי הרי"ף היו פתוחים לפניו ומעתיק לשונו כהויתו ולפי שכתבתי לעיל דהני ה' תיבות שיבוש מיותרים ומי שהכניסם להני ה' תיבות הי' מוכרח כ"כ לעשות מתנן תניא כיון דבמשנה ליתא כהאי לישנא אף מסורת לא היה לו לציין כלום:

שם בגמ' ה"מ מקמי דלימטי זמן חיובא כי מטי כו' כצ"ל (רי"ף ורא"ש) שם יכול לומר לו נאנסו נ"ב נקט נאנסו שבועת ש"ש מפני שמפורש שבועתו בקרא כפרש"י אבל שבועת ש"ח אינו מפורש אלא מן ונקרב דרשו חז"ל לשבוע בג"ש שליחות יד שליחות יד:

תוס' ד"ה כי מטא זמן חיובי' רמי אנפשי' ומידכר נ"ב ואת א"כ בזמנו אמאי נשבע שכיר ונוטל נימא בעה"ב איני זוכר עתה אבל הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר שאזכור אם נתתי אם לאו כיון שאחר זמנו אנו פוטרים אותו מטעם זה (תוס' ד"ה השתא ב"מ קי"ג): בא"ד חזקה דאין שכיר משהה שכרו וכשתבעו כו' נ"ב ואם הי' בעה"ב יכול לטעון הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר לא היתה כאן חזקה דאין שכיר משהה שכרו שהרי לא שהה אותו אלא תבעו ממנו בב"ד ולא רצה ליתן לו ושהה אותו לעמוד השחר (בתוס' שם):

תוס' קיצר כאן ע"כ העתקתי דברי תוס' בב"מ אמר טוב לפשט וההוספה ראשונה נחוץ:

תוס' ד"ה מתוך שיכול לומר כו' התם דוקא מיבעיא לן כיון דדייקת כולי האי שמחזקת מלחמה נ"ב אבל כי לא החזיקה אינה נאמנת לומר מת בעלה במלחמה מתוך שיכולה לומר מת על מטתו דאין זה מיגו כיון שידוע לעולם שהיא מלחמה יראה לומר מת על מטתו וידוע שהיא משקרת אבל החזיקה ודאי דייקא טפי:

בא"ד ואומר ודאי שלא שכח אין לנו כו' נ"ב נהי דטרוד בפועליו הוא מ"מ נחשב קצת שקרן במה שטוען דרך ודאי שפרעו ולכך יש להאמינו במיגו דלא שכרתיך כיון שטוען שברור לו שפרעו ואינו תולה בשכחה וגם יש לו מגו הן המה דברי תוס' שם בריש האשה ד"ה מי והעתקתי כאן שנדע החילוק בין מיגו דמת על מטתו ובין מיגו דלא שכרתיך הגם המרש"א ז"ל מבנתו מבינינו כאן החילוק אך בקיצור נמרץ דק וחד וקטני השגה כמוני צריכין לדבר גוש להרגיש:

דה מו גמ' ואי לא מייתי ראי' פקע אמאי ישבע בעה"ב ויפסיד אומן נ"ב פי' אמאי פקע ויפסיד אומן בכדי ישבע בעה"ב תחלה ואח"כ יפסיד אומן ועכ"פ לא בכדי יפסיד כי בעה"ב נשבע תוס' ד"ה רישא וסיפא בראי' ואיירי כולה ששכרו בעדים וא"ת ליחזי עדים מאי קאמרי נ"ב לכאורה קשה הן הכי נמי לפיכך אמרו המע"ה כדי שיבואו הני עדים ויאמרו כמה קצץ אבל באמת אין זה קושיא כלל כי מה שאמרו המע"ה פי' החיוב עליו על השכיר להביא אבל לא ימצא כמו שאמר לעיל קציצה ודאי מדכר דכירי וכיון שעל השכיר החיוב להביא ראי' ולא ימצא ישבע בעה"ב ויפסיד אומן כדאמר לקמן ומביאו תוס' לעיל ד"ה קציצה ודאי מדכר דכירי ע"כ צריך תוס' להמתין עד כה שאמרו רישא וסיפא בראי' ודייקי מזה דאיירי כולה ששכרו בעדים שגם היו עדים בשעת שכירה ושפיר מקשו מה לנו להעמיד על החזקה קציצה ודאי מדכר דכירי כיון שהיו עדים בשעת שכירה הלא שמעו כמה קצץ לו:

תוס' ד"ה בדרבנן תקנתא הוא פירוש כו' והשתא דתיקון רבנן שבועת היסת נ"ב ע' ר"נ שכתב על רש"י זו שכאן קרי רש"י לשבועת המשנה כ"כ היסת:

ש

ע"ב רש"י ד"ה ה"ג ולא אמרן אלא בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר כו' ואין נראין דבריו של זה האומר אני השאלתים לו סה"ד כצ"ל (רש"י רי"ף):

ד"ה אפילו שומר נשבע אמתני' קאי בראוהו שנים שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא ברשות שבעה"ב נשבע ונוטל אפי' שומר נאמן לישבע וישלם זה כצ"ל:

ד"ה שבועת ביטוי כו' אינו חשוד בכך על השבועה לשעבר כו' כצ"ל:

דה מז גמ' והוינן בה ממאן אילימא מלוה אבוהון שקיל בלא שבועה נ"ב פי' כשבא לגבות ע"י השטר:

תוס' ד"ה מתוך שאינו יכול לישבע משלם וכו' לימא תהוי תיובתא דר' יוחנן ורב נחמן דאמרי תרוייהו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומשני כדאמר רב נחמן כגון

שיש עסק שבועה ביניהן הכא נמי כגון שיש עסק שבועה ביניהן ה"ד עסק שבועה כדרבא דאמר רבא כו' כצ"ל:

בא"ד דהא לא מצי מוקי מתני דהשואל כגון שיש עסק שבועה ביניהן וכדרבא דהא פליג הכא אדר' אבא נ"ב וסבר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע פטור אע"פ שיש עסק שבועה ביניהן ועל כרחך סבר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב כמו במתני' דכתובות וא"כ רב יהודה דאמר כ"כ חייב דשמואל היא והשתא ניחא דשמואל סבר שפיר פטור ומוקי מתני' ביש עסק שבועה ביניהן כתנא דתני רבי אמי דמסייע לי' לדר' אבא מיהו איהו סבר כר' שמעון בר' טרפון וכו' כצ"ל או כן פירושו:

ע"ב רש"י ד"ה טורח שבועה זו למה כו' או יפסיד חנוני בשבועת פועלים נ"ב כדינייהו שהשכיר נשבע:

דף מח גמ' תא שמע נשא ראשונה ומתה נשא שניה כו' נ"ב מרישא שם הי' יכול להקשות מי שהיה נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שני' ונלע"ד משום דברישא קתני הראשונה קודמת לשניה והיינו אחר שנשבעה ע"ז קאי גם כן ויורשי הראשונה שאחר שהיה כבר לראשונה דין קדימה נפלה כתובתה ליורשיה גם להם הקדימה ליורשי שניה אשר להם כח בכתובת אמם אבל בסיפא דקתני יורשי שני' קודמין ליורשי ראשונה מסתברא להשוות יורשי שניה ליורשי ראשונה מה יורשי ראשונה בלא נשבעה אף יורשי שניה בלא נשבעה מקשי שפיר ומתרץ ה"נ שנשבעה ואין שוין יורשי שניה ליורשי ראשונה כי ראשונה לא באתה לכלל שבועה כלל אבל שניה שהיתה מחויבת שבועה מיירי שנשבעה:

פרק שמיני

דף מט מתני' נושא שכר והשוכר נשבעין כו' נ"ב מקדים התנא שבורה ושבויה למתה שלא ככתוב דבקרא מקדים ומת נ"ל דבקרא מקדים מילתא דשכיחא טפי דמיתה שכיח טפי מנשבר ונשבר מנשבה ובקרא או או כתיב אם מעשה שהיה כך היה או לא כך אלא כך ובמתני' רוצה התנא לפרש שכולם היו בשומר אחד ובשור אחד באופן שיכולין כן להיות ע"כ מצייר דהיינו נשבר תחלה ותבעו אם לא פשע ונשבע ונפטר ונשאר עוד אצל השומר בשמירה ונשבה ותבעו בעל השור את השור כולו ונשבע שלא פשע ונפטר ואח"כ הגיע ידו לפדות השור ונשאר עוד הפעם אצל השומר בתורת שמירה ומת וכלה כל הקיצין ונשבע ונפטר ואם היה מקדים מיתה אז ההכרח שיהי' שבורה בשור אחר

וכיון שיכול להיות פי' המשנה נושא שכר או השוכר הן המה בעצמם ועל שור זה בעצמו נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ניחא לתנא לצייר הכי:

רש"י ד"ה נושא שכר והשוכר כו' נמצא שכפרו ממון וחייב קרבן שבועת הפקדון חומש ואשם כצ"ל ונ"ב פרושי קמפרש מהו קרבן שבועת הפקדון חומש ואשם ואין למחוק כל תיבת וחומש כמו שרוצה התוי"ט רק די אם נמחוק הויו מן וחומש:

תוס' ד"ה והעדים מעידים שאכלו נ"ב קאי על והעדים השני:

ע"ב במשנה כל הנשבע להקל על עצמו חייב להחמיר על עצמו פטור נ"ב הא נשבע שלא להקל אלא שמשנה מחובה לחובה או מפטורל פטור נעשה כנשבע להחמיר על עצמו ופטור (תוי"ט):

גמ' צריכא דאי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דמנפשיה קמישתבע אבל בהך דבי דינא משבעי לי' אימא כו' נ"ב הנה במתני' הלא חושב כל השנויים מפטור לפטור ומפטור לחובה ומחובה לחובה וכו' אין הדיין יכול להשביע ע' בפי' הרמב"ם וכל השבועות מדנפשיה הוא נשבע שכדבריו כן הוא רק לאמת דבריו ולא שהדיין חייבו לישבע וע' תוי"ט משנה ה' ד"ה משביעך רק המשנה מחוב לפטור ב"ד משביעין אותו נמצא במתני' תנא שבועות דמנפשיה ושבועות דבי דינא משבעי ליה וכיון דפליגי כאן ואמר רב כל הפטורין חייבין משום ביטוי ושמואל אמר אף פטורין משום ביטוי שניהם בכלל שבועה שבועה דמנפשיה ושבועה ע"פ ב"ד הדרא קושיא לדוכתה לישמעינן דפליגי בהא מתני' ופלוגתייהו בזרק פלוני למה לי ואפשר לפרש כך דאי אשמעינן פלוגתייהו בשבועה שזרק פלוני ה"א בהא קאמר רב דמנפשיה קא משתבע אבל במתניתין באותן שבועות דב"ד משבעי לי' אימא מודה ואי אתמר פלוגתייהו במתני' ה"א בהא קאמר שמואל פי' באותן שב"ד משביעין אמר שמואל פטורין אף מביטוי (כמו ש"ח א"ל איני יודע מה אתה סח א"ל אבד והעדים מעידין שאכלו וכן א"ל נגנב והעדים מעידין שגנבו וכן אמר לאחד מן השוק הנך ב"ד משביעין ופטורין מקרבן שבועה) אבל אותן שבועות השנויות במשנה דמנפשיה קא משתבע מודה שמואל לרב קמ"ל גם פלוגתייהו בשבועה שזרק אשר שם לא שייך ב"ד רק מדנפשי' ואמר שמואל פטור ש"מ גם במתני' מאי דפוטר שמואל אף מביטוי קאי על כולן אף על שבועות דמדנפשיה סליקא לה מסכת שבועות ברכות והודאות למלך מהולל בתשבחות:

מסכת עכו"ם

פרק ראשון

דף ב גמ' רב ושמואל חד תני אידיהן וחד תני עדיהן כצ" וכן כל עדיהן שבעמוד בכל לשון עד לא שייך כלל יו"ד באמצע וכן כתיב בקרא יתנו עדיהם וכן מעתיק רש"א בח"א כולן עדיהם וכן איתא בע"י:

שם שנא' יתנו עדיהן ויצדקו אלו ישראל וישמעו ויאמרו אמת אלו אומות העולם כצ"ל:

ע"ב גמ' וארו חיוא אחרי חנינה דמיה לדוב כצ"ל:

דף ג ע"ב דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא נ"ב בע"י הגי' עד שיתסר בתשרי ומצטערי פי' דהוי להו צערא ביום ראשון לפי זה מה שפרש"י ואין תקופת תשרי נופלת עד לאחר החג פירושו עד אחר יו"ט ראשון של חג:

שם כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג אומר להם על מה באתם נ"ב בע"י הגי' יאמרו להם על מי באתם אומרים על ה':

שם א"ר יצחק אין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום בלבד כן איתא בע"י ומקמי דחרב בה"מ דהוה שחוק לפני הקב"ה תינוקות מאן הוה מיגמר הו אב"א כו' ואב"א הא והא הקב"ה עביד תינח ביממא ובלילא מאי עביד אב"א כעין יממא כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה דמשכא תקופת תמוז ואין תקופת תשרי נופלת עד לאחר החג נ"ב פי' עד יום אחרון של חג היינו הו"ר כי חג האסיף בעינן ע' סנהדרין ד' י"ג ותקופת רב אדא עיקר למועדים רמב"ם פ"י הל' ו' קידוש החודש ועד סוף אלף הששי והיה עוד ד' פעמים תקופת תשרי אור לש"ע וזולתם יהיה מקודם ולעולם לא יתאחר מליל ש"ע וגם הוא כהו"ר ליו"ט שני של גליות:

תוס' ד"ה שומר נפשו ירחק מהם כו' א"ל דא צלותא בתמיה יתיר חד כסו וצנתא אזלא כצ"ל:.

דף ד ברחמיה מסיק ליה לא הוה בידיה רמו לי' כו' (ע"י):

שם אינהו לא מעייני בקראי אמר ליה כו' (ע"י):

ע"ב גמ' דצבור נפישא זכותייהו כנ"ל:

תוס' ד"ה שמע מינה לאו אורח ארעא כו' כי לא היה לו לדחוק בידי שמים להעניש מי כו' כצ"ל:

דה ה גמ' שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד שעשה תשובה אף אתה עשה תשובה לכו אצל צבור שעשו תשובה אף אתם עשו תשובה (ע"י):

שם ת"ר מי יתן והיה לבבם זה אמר להם משה לישראל פי' משה אמר להם לישראל הלא אתם ידעתם בטוב שעדיין חסר לכם ליראת שמים אמיתי כי כפויי טובה בני כפויי טובה

אתם ועליכם לבקש מהשי"ת חיים של יראת שמים ויראת חטא והלא היה לכם שעת הכושר לבקש על זה בשעה שאמר הקב"ה מי יתן וגו' היה לכם לומר רבש"ע תן אתה ואח"כ מפרש במה היו כפויי טובה שהי' להם להרגיש שאינם שלמים ביראה ואהבת השי"ת ואומר במה שאמרו ונפשנו וגו' כפרש"י ז"ל (כן נלע"ד לפרש לרש"י ז"ל):

בגמ' בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן וגו' נ"ב לא לישראל אמר רק למשה דכתיב ויאמר ה' אלי וגו' עד לך אמור להם אך לא בסתר דיבר הקב"ה עם משה כל ישראל שמעו היה להם לענות תן אתה. ולפי' תוס' כך פירושו אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה הייתם וישכם עוד עתה בשעה שאמר וכו' והייתם כפויי טובה דכתיב וגו':

ע"ב רש"י ד"ה ומי בעינן כולי האי כו' וקונין הכל לשחיטה סה"ד כצ"ל:

ד"ה בגליל כו' לא היה מזהיר לו היום דאין אדם קונה אפי' בימים קודם לכן צרכי סעודת יום שלישי כצ"ל ונ"ב מדקרי לערב יו"ט מקמי סעודה חד יומא הוי אתמול ב' ימים:

תוס' ד"ה מנין למחוסר אבר שאסור לבני נא יש לדקדק כו' כיון שהותרו המומין מחוסר אבר נמי נשתרי וקרא דכתיב אייריי בבהמה כצ"ל ונ"ב (תוס' קידושין):

דה ו גמ' אליבא דר' ישמעאל לא קמבעיא לן דהן בלא אידיהן כי קמבעיא לן אליבא דרבנן כצ"ל אחר איבעיא להו:

רש"י ד"ה ולפני טור כו' בחילול שבת כו' כצ"ל מהרש"א נ"ב ויתר דברי רש"י מקיים כאשר הוא לפנינו בלא הגהה:

תוס' ד"ה והשתא דנפקא לן מאתך כו' ובבראשית רבה דריש והיה לך ולהם לאכלה הם טפלים לך ואי אתה טפל להם נ"ב מביא ראי' מהמדרש שיש לדרוש הך דרשה אבל בזה פליג גמרא על המ"ר דגמ' יליף מאתך:

דף ז ת"ר שאל לחכם וטימא כו' כצ"ל נ"ב כן איתא בירושלמי שבת פי"ט (מ"ש):

שם אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הולכין אחריו כצ"ל נ"ב כן איתא בתוספתא וכן באינך:

ע"ב גמ' תניא אידך נחום המדי אומר מוכרין להן סוס זכר וזקן במלחמה נ"ב ב"ח גורס זקן וזה לפרש"י ולפי' תוס' נכון הגי' וזקן:

שם התם בדגנוניתא נ"ב מדתני מתעשרת בלשון נקבה נופל על שבת דגנוניתא אבל נחום המדי אומר מתעשר לשון זכר משמע בשבת דשדה משתעי וכן נראה משמעות הגמ':

לעיל מזה לדברי ר' ישמעאל יום א' לעולם אסור כצ"ל:

רש"י ד"ה כי יעטוף עטיפת נפשו ודאגת לבו ישאל תחלה והדר לפני ה' ישפוך שיחו יתפלל שמונה עשרה כצ"ל:

תוס' ד"ה ואין שיחה אלא תפלה דכתיב אשפוך לפניו שיחי נ"ב הרי"ף ברכות פ"ה מביא הגמ' מכאן ר"א אומר שואל והר"י שם מביא האי קושי' ומשני כ"כ תרוייהו צריכא אך באופן אחר ובתוס' ברכות משני פשטות שמביא שמצינו כיוצא בו וכל כי האי רוח חכמים נוחה הימנו ואנכי בעז"ה כבר כתבתי בחלק תורה שם שאין מביא אשפוך לפניו אלא למען יצחק דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה ולא כתיב להתפלל מביא אשפוך לפניו שיחי אשר שיח הוא בשפיכת דמעות כי ידע יצחק שתיכף יבוא אליעזר עס הכלה שלו רבקה ויהי' היום החופה ויצא להתפלל מנחה עם וידוי וע"ח בשפיכת דמעות קודם החופה ואנחנו בני ישראל מחזיקים עד היום מנהגו והחתן מתפלל מנחה באריכות כמו ערב יו"כ בשפיכת דמעות:

דה ח גמ' אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל כו' נ"ב הגמ' מביא כאן על הא דאמרו חכמים שואל אדם צרכיו בשומע תפלה שלש אמוראים ובודאי לא פליגי החכמים וגם איש על רעהו ודאי לא פליגי כי ר' יהודה אומר משמיה דרב ור' חייא אומר כ"כ משמי' דרב וריב"ל הגם שאמר כאן משמי' דנפשי' אומר ר' חייא בר אשי בברכות ל"א משמי' דרב הרי כולהו אמוראי ומודים במה שאמרו חביריהם אלא מר אמר מילתא ומר אמר מילתא ולכאורה היינו הך דרב יהודה ומה בא כל אחד להשמיענו והנה יש כאן ארבע דעות על ארבעה מקומות א' בשומע תפלה ב' סוף כל ברכה וברכה ג' בברכת השנים וחולים ד' אחר תפלתו והמה ארבעה דינים חלוקים הא' שבברכת ש"ת יכול לשאול כל צרכיו בכל ענין שירצה שברכת ש"ת כוללת כל הצרכים ולכך נתקנה והדין השני שאם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר ואפי' שלא יהיה לצרכו ממש מותר כיון שאומר אותן בלשון רבים מיהו בלשון יחיד אסור לאמרו כיון שאינו אומר בעבור כל ישראל והוי הפסקה ודוקא כל ברכה וברכה יכול לאמרו בלשון רבים שכיון שהשלים כבר מה שתיקנו חכמים לחיוב גמור אין לחוש במה שמוסיף אח"כ אבל באמצע הברכה לא דכשישאל צרכי רבים באמצע הברכה נראה כמוסיף על המטבע שתקנו חכמים והדין השלישי הוא שואל צרכיו ממש על חולה שיש לו בביתו אומר בברכת החולים רפאנו ולא הזכיר בכאן בסוף הברכה אלא בברכת החולים סתם קאמר דמשמע אפי' באמצע הברכה יכול לשאול צרכיו כיון שצריך לו לפי שעה והוא שיאמר אותו בלשון יחיד שלא ידמה כמוסיף על המטבע שתקנו חכמים והדין הרביעי שבסוף התפלה בין קודם יהי לרצון בין לאחריו יכול להאריך ולומר כרצונו בין בלשון יחיד בין בלשון רבים

בין צרכיו ממש בין צרכי ציבור ע"כ מפי' רבינו יונה ברכות פ"ה ששם מביא הרי"ף גמ' דכאן:

רש"י ד"ה דרב גובריה כו' אבל איניש בעלמא מיחזי כיוהרא סה"ד נ"ב פי' כשמתפלל י"ח כדי שיסדיר שבחו של מקום טרם שישאל צרכיו מיחזי כיוהרא שיודע עד כמה שבחו של ממ"ה כי אם אינו יודע הלא הוא כחונף כדי שיתקבל תפלתו על צרכיו ולא לפניו חנף יבוא אבל שואל תחלה צרכיו ואין מקדים שום שבח תתקבל ברצון שאלתו כי יודע שאינו יודע רוממות הקב"ה ויודע שאין תנופה למעלה ואם כי אח"כ מתפלל י"ח ואומר אבות וגבורות וקדושת השם מראה בעצמו כי רק לאשר כן סדר התפלה אומרו אף כי אין לו ידיעה בזה:

רש"י ד"ה הא חזי לי' יומי זוטי תקופת ניסן יומי אריכי תקופת תמוז כצ"ל:

תוס' ד"ה ה"ג ר"ת מקרן כתיב עד סה"ד נ"ב ע' מהר"ם שי"ף חולין:

ע"ב גמ' שלחו לי' רבי אמור לנו שנים וג' דברים שאמרת לנו משום אביך נ"ב שם בשבת כתב הח"א לא אמרן להו כבר והם שכחו אותן אלא שאמרת לנו שיש בידך מאביך ועדיין לא אמרת לנו והב"ח מוחק האי לנו:

דף ט תוס' ד"ה וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתין שנין הוה כו' שהרי בברית בין הבתרים היה בן שבעים ואז היה בארץ ישראל נ"ב דכתיב שם לתת לך את הארץ הזאת וכתיב ודור רביעי ישובו הנה וכתיב לזרעך נתתי את הארץ הזאת:

ע"ב תוס' ד"ה האי מאן דלא ידע כו' וכ' שנין הרי כ"ח פי' כ' שנה קודם החורבן שאחר ד' מאות מבנינו וח' שנים מדי מאות היה שצ"ג מוצאי שביעית וכן שנת ח' ושנת ת"ז וגם תי"ד וגם תכ"א:

שם בא"ד א"כ הוי להו תמני יובלי וארבע עשרה שנה פי' כל ת"כ שנה היה בהם רק תמני יובלי וארבע עשרה שנים:

בא"ד ואם כן שנה שלישית למלכותם היא שנת ארבעים ושלש לבנין בית וההיא שנה ראשונה של שמיטה דבתחלת כו' כצ"ל נ"ב לר' יהודה מחקתי דכיון דבתחלת הבנין התחילו למנות השמיטין והאי שנת ארבעים ושלש לבנין היא שנה ראשונה לשמיטה השביעית שאחריהם יהי' היובל הראשון ולא מנו עד בנין הבית לא יובלות ולא שמיטות מאי נ"מ בין ר"י לרבנן כמו לר"י היא שנה ראשונה כן לרבנן:

דף י ע"ב תוס' ד"ה אמר לי' כו' אמרינן במדרש חלב מטהר כשנולד רבי גזרו נ"ב הגהות בן ארי' הראה לי מקומו שמובא שם האי מעשה מרבי במנורת המאור נר ג' כלל א' חלק ב' פרק ב' ויישר חילו של בן ארי' כי הלשון בתוס' כולו מוקשה אין לו סדר ושם סדר נכון

אך העיקר שחפשתי גם שם לא מצאתי שקשה בשלמא חלב מטהר שפיר מוכח שנטהר אנטונינוס מחלב של אם רבי אבל שחלב מטמא הלא מוכח משם ההיפך שכמו שינק אנטונינוס מאם רבי ודאי ינק רבי מאם אנטונינוס ובכל זאת נעשה רבינו הקדוש ואחשוב כי חסר מן סיפור המעשה או כי רבי לא רצה לינק מדד נכרית או אולי כבר הי' רבי גמול כשנמסר למלכות או שהניחו את רבי עם מניקתו אצל אם אנטונינוס ומה שאמר במדרש חלב מוכח כמו שראינו שחלב מטהר חלב אם רבי היה מטהר לאנטונינוס כ"כ בודאי חלב מטמא שהחלב מהפך טבע היונק לטבע המינקת אשר יונקתו:

דף יא גמ' כך שורפין על הנשיאים נ"ב גדול שבסנהדרין (ר"נ):

רש"י ד"ה עיקור שיש בה טריפה שהבהמה נטרפת בו אסור לעשותן ואף ע"פ שאין סופו ליהנות ממנה נ"ב פי' וליכא משום בל תשחית אסור לגרום לבהמה טריפות בידים תוס' ד"ה עיקור שיש בה טריפה כו' וי"ל דמותר בהנאה איצטריכא לי' שלא לאסור בהנאה מפני כבוד המלך נ"ב ומרש"י משמע דאין הכי נמי שאסור ליהנות ממנה מדלא כתיב שאין סופו לאכול ממנה אלא כתב שאין סופו ליהנות ממנה ואתא לאשמועינן דאין איסורו משום בל תשחית:

ע"ב היה חוצה לה ע"א תוכה מותר כצ"ל ונ"ב לה מחקתי כי אינו במשניות ולא ברי"ף ולא ברא"ש

דף יב גמ' פרצופות המקלחין מים לכרכין נ"ב כן הגי' בתוספתא אבל רש"י ורא"ש גרסי בכרכין ונכון ואף שאין לשבש הספרים אבל כן הוא פירושו לכרכין כלומר בכרכין:

רש"י ד"ה הכא נמי לא מחזקינן דמי ע"א בידי עכו"ם שבחוצה לו דנימא אסור למכור להם בהמה שדמים הללו שהוא מקבל מהן מחמת בהמה זו דמי ע"א הן כו' ונקרבין היו לע"א והוא כו' נ"ב כן הוא בר"נ:

ד"ה רבא אמר כו' דנישדי נבילה לקדירה דמסתפי דאי כו' נ"ב ע' ב"ח:

ד"ה רבה בר עולא אמר כו' ועוד דאי נמי שכיח בטול ברובה ה"נ לא חשו לאיסור חוצה לה לפני אידיהן נ"ב מהרש"א בשם הר"נ:

שם תוס' ד"ה דלמא מהדר ישראל אפיה וא"ת כו' אי נמי הכא מיירי בתבשיל אכסנאים דלא מרתתי אהדדי כצ"ל ע' מהרש"א וש"ג:

תוס' ד"ה דכוותה הכא נמי לא חשו חכמים לדמי ט"א כו' וא"ת דאביי קאמר הכא דלא חשו לבני חוצה לה משום דמי ע"ז הא ידועים לבני תוכה אסור כו' כצ"ל:

בא"ד שהוא קבוע לקנות תשמישי ע"ז וצרכיה הלכך ידוע לבני תוכה אסור כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה משום דבעי למיתני כיוצא בו לא יניח פיו על גבי סילון כו' דאלו לשחות ולשתות בידו ליכא סכנתא דבדיק להן בידיה נ"ב פי' דאלו לשחות ולשתות גבי מעין ולשתות בידו גבי סילון ליכא סכנתא דבדק להן בשעת שחייה למעיין ובשעה שהמים בידו אחר שקבלן מן הסילון:

והיו בה חנויות מעוטרות וסימן הוא להם שאותן חנויות של ע"ז ליטול הכומרים מהם מכס כצ"ל (רע"ב) ד"ה שאין מעוטרות מותרות כו' אבל למזבן מנייהו דבר המתקיים שרי דסתם מוכר דבר המתקיים עצב הוא (רש"י ריי"ף):

תוס' ד"ה לא ישתה אדם פרש"י כו' נקרקש נכתמא כצ"ל ונ"ב וכן כל אנכתמא שבתוס' שיבוש הוא וצ"ל נכתמא:

דף יג גמ' יהודי שנמצא שם מה יעשה יניח נמצא נהנה נ"ב לאו דוקא נהנה דהא גם מהנה שמכבד בע"ז אלא לא מיבעי' מהנה דאיכא אלא אפי' נהנה איכא דלד"ה אסור:

רש"י ד"ה ואין מחרימין כו' ומועלין בהן סה"ד (רש"י ריי"ף):

תוס' ד"ה אבל מהנה שרי וא"ת כו' שפורע המכס לפי שאינו מחשיב הע"ז כ"כ נ"ב אבל מהנה שרי הם דברי רשב"ל והוא דפליגי רבנן עלי' דר"נ משמע דגם מתני' מיירי בכך שאומרים כל מי שנוטל עטרה שישים העטרה בראשו:

שם בגמ' יום שע"א מנחת בו את המכס נ"ב א פי' מוחלין את המכס לעושה רצונה:

ע"ב רש"י ד"ה לדמי חזי לחללו באחר ומקריב חילופיו וקרינן בו תמים יהיה לרצון משום חילופיו נ"ב ע' רש"ש:

דה יד פיסקא ותרנגול הלבן כצ"ל:

תוס' ד"ה בנות שוח כו' וי"א מוכססין ופרש"י שם שהוא כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה מקום שנהגו למכור בהמה דקה כגון מקום שלא נחשדו על הרביעה והכי מפרש לה בגמ' נ"ב רש"י בפירושו הולך אחר פיסקא שבגמ' ומעביר ראשון ראשון וכמו שבפיסקא בגמ' מפרש רב בהמה דקה תלי בחשד מפרש כ"כ כאן אף דלא קיימי הכי דאף רב הדר בי' ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה וקס"ד בגמ' משום שעושה בהמתו מלאכה בשבת עשה רש"י בפירושו גם כן הכי ומתחיל ד"ה ובכל מקום ומפרש כ"כ כס"ד שבגמ' ועושה בהמתו מלאכה בשבת אבל בפסחים שהגמ' שם אינו מפרש כלל מפרש שם רש"י הכל כמסקנא דהכא מקום שנהגו שלא למכור דקה החמירו על עצמן דלמא אתי למכור גסה ובכל מקום אין למכור להם גסה משום ש"ש ונסיוני אבל בפיסקא עגלים וסייחים בגמ' כבר ידעו מה שפריך הגמ' בפיסקא הקודמת וניעבד כיון דזבנה קנייה עד דמסיק גזירה משום שאלה ושכירות ונסיוני ואינם מדברים עוד

בגמ' מזה לפרש למה אסרוהו שכבר ידעו דגזרינן משום שלמים גדולים שאסורן משום שאלה שכירות נסיוני על כן מציין רש"י כ"כ עגלים וסייחים שלימים ושבורין ומפרש כמסקנת הגמ' לעיל מיני' ואיכא למיחש להו לשאלה ושכירות ונסיוני ומבאר כדמפרש טעמא בגמ' פי' בפיסקא דלעיל המסקנא מאי איכפת לן שעושה בהמתו מלאכה בשבת ומפרש טעמא משום ש"ש ונסיוני:

תוס' ד"ה חצב קשבא פ"ה כו' וגם אסור למכור שעוה לשום עכו"ם ביום איד ההוא נ"ב פי' ביום איד של אותו העכו"ם הקונה אבל לשאר נכרים מותר (רא"ש) ד"ה מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין פי' כו' וי"ל דסתם בהמה דקה לגדל היא עומדת עז לחלבה כו' כצ"ל:

בא"ד וא"ת במקום שנהגו שלא למכור נמי נימא לשחיטה זבנה נ"ב קושיית תוס' פליאה ממני כיון דחיישינן עתה בכל בהמה לרביעה משום דחשידי למה נתלה לקולא משום אימור לשחיטה זבנה הלא תוס' מקשה לקמן ד"ה אימור לשחיטה בהיפוך ניחוש שמא ירביענה קודם שישחטנה דליכא טעם על בהמתו ומתרצי מפני שמלתא דלא שכיחא הוא ולא גזור בי' רבנן והכא אכתי הס"ד דחשידי ודאי אין סברא להקל משום אימור לשחיטה זבנה:

תוס' ד"ה אמר רב במקום שהתירו למכור התירו ליחד כו' כצ"ל ונ"ב ושפיר וכו' דקאי על במקום שאסרו ליחד אסרו למכור אבל לפי הנדפס מאי כו' גם מדברי תוס' פי' דטעמא דשרו רבנן במקום שנהגו למכור משמע שהד"ה הוא במקום שהתירו

דף טו רש"י ד"ה ור"א אמר אף במקום כו' הלכך במנהגא תליא מלתא היכא דאחמיר עלייהו נ"ב בפסחים במשנה פרש"י שהחמירו על עצמן דלמא אתי למכור נסה:

ד"ה גזירה משום שאלה כו' אתי הוא לאישאולי בהמתו לעכו"ם ועביד בה מלאכה בשבת וקא עבר כו' נ"ב במשנה בפסחים ליתא ברש"י וקא עבר עד וכל בהמתך אלא וישראל מצווה על שביתת בהמתו וע' רש"ש ותדע למה כתבתי זה:

גמ' כיון דלא דידיה הוא משמע דהאי ספסירא היינו סרסור וכפי' רש"י סרסור ישראל והמוכר נמי וכן פי' הרמב"ם במשנה בפסחים שמותר לישראל ליתן בהמתו לסרסור למוכרה לנכרי וכתב עוד שלא יהיה בעה"ב שם במקום מכירה כי אם יהיה שם הגזירה במקומו משום כל הני וכן מפרש הרע"ב שם אבל בב"מ נ"א איתא בתגר ספסר שנו ופי' רש"י קונה ומוכר מיד תמיד וכן מפרש הערוך (שפעקולאנד) דזבין מהכא ומזבן להכא וכן מפרש הרי"ף הכא ואינו גורס דלא דידיה היא דהא כיון דזבנה קנייה אלא גורס כיון דלפי שעתה הוא דזבין לא מושיל וכו' וכן מעתיק הרא"ש לשון הרי"ף:

רש"י ד"ה ועוד דלא מיגלי מומא כיון דהוא למוכרה לקחה נ"ב פי' קיבלה אינו רוצה כו':
תוס' ד"ה שרא ליה למיזבן אידא דספסירא כו' ואתי למשרי בבעלים מידי דהוה אשבורה לרבנן כדפרישית במתני' נ"ב משמע מלשונו דהא דכתבו לעיל אצל שבורה שיסברו דשלימין נמכרו ואתי למשרי שלימין ול כהרש"ש שרוצה לומר דהתם הטעם משום חשדא לבד ואף שנאמר כהרש"ש דהתם איכא חשדא שבעה"ב מכרן ועל כרחך צריך לבא לחילוק המהרש"א דהתם חד גופא שיחשדו לאותו בעה"ב שמכרן שבורין יסברו שמכרן שלמין שייך שפיר לגזור משום חשדא אבל בשני גופות שמכרן הספסר לא גזרינן משום חשדא שיסברו שבעה"ב מכרן ע"כ לא ידעתי למה מתלונן על הרש"א שבא בדחוקים:
תוס' ד"ה אימור לשחיטה זבנה פ"ה כו' ואע"ג דאמרינן שוורים רובא לרדיא זבניה נ"ב מכאן סתירה להאי חכם שמביא הרש"ש ליישב קושית ר"ת על רש"י שישראל מוזהרין על הסירוס לא היו חורשין בשוורים עי"ש דהכא מיירי שישראל מכר לחבירו ישראל שור ואמרינן רובא לרדיא זבניה ומעשים בכל יום בזמנינו שישראלים עושים מלאכה בשוורים מסורסים שלהם שקנו מנכרים:
בא"ד וא"ת נהי דלשחיטה זבנה כו' פי' אם אמנם כי מסקינן דלרביעה לא חיישינן דעכו"ם חס על בהמתו אבל אם לשחיטה זבנה לא שייך חס על בהמתו הדר החשש רביע לדוכתה ומתרצי כיון דרובא לרדיא זבני דליכא למיחש לרביע וגם כיון דלא משהה לה לא שכיח לא גזרו רבנן שלא למכור משום חשש זה:
בא"ד וכה"ג איכא לקמן דפריך אפילו חיטי ושערי נמי לא נזדבן ומשני א"א הכי נמי אבל כיון דא"א שרי פי' אי אפשר בלא פסידא אבל משום הפסד שרי כן פי' הר"נ בשמם אבל לפירש"י שפירש א"א בלא איבה ה"נ ומשום איבה שרי אין כל כך ראיה שיהיה שרי משום פסידא:
ע"ב רש"י ד"ה ומנא תימרא דהיכא דאיכא למתלי במכירה תלינן לקולא דתנן כו' כצ"ל ונ"ב דלפני עור אין לו מקום כאן אחר אשר כבר אסקינן שאיסור מכירה ש"ש נסיוני אבל משום רביעה ליכא דנכרי חס על בהמתו רק הראיה היא מלפני עור על מכירה אבל על מכירה דלפני עור אין צריך ראיה כאן דלא מיירי הכא מזה:
ד"ה המחרישה וכל כליה דסתמייהו לעבודת קרקע דהשתא לאו משום שתא כו' כצ"ל:
ד"ה אלמא לא חשידי כותים ארביעה ואפ"ה קתני בברייתא קמייתא דבהמה דקה תליא במנהגא הא בהמה גסה אסור לזבוני להו כו' נ"ב כתב רש"ש לענ"ד לחנם פירוש הקושי מדיוקא וכו' ע"ש ולענ"ד רש"י אינו משוגע ח"ו ולפי שרש"י ז"ל מפרש בפסחים שמקום

שנהגו שלא למכור דקה לנכרים אף שלרביעה לא חיישינן החמירו על עצמן דלמא אתי למכור גסה ובגסה אסור משום שאלה שכירות נסיוני וכן מה שהחמירו על עצמן במקום שנהגו שלא למכור דקה לכותים שלא יחטא הכותי בשאלה שכירות נסיוני כמו שמפרש תוס' ד"ה לנכרי מזבן שלא יחטא ישראל והאי טעמא נמי לתוס' ורש"י שלא יחטא כותי שאם ימכור לו דקה דלמא אתי למכור לו גסה ודלמא יחטא בש"ש נסיוני ואינו יכול רש"י לפרש שהקושיא הוא ממקום שנהגו שלא למכור אפשר במקום רבה נהגו למכור ויהיה מוכרח לפרש קושיתו יותר שהחומרא ממקום שנהגו שלא למכור הלא הוא משום שלא יבוא למכור גסה דאסור משום דהדר מזבן ליה לעכו"ם ויחטא בש"ש נסיוני ואיך מכר רבה גסה ע"כ תופס רש"י בשורה אחרונה הא בהמה גסה אסור:

תוס' ד"ה והמזרה פ"ה שהוא רחת נ"ב ברש"י שלפנינו ליתא ומתוס' לעיל ד"ה אימור משמע שפי' סוגיא זו אינו מרש"י דכתבו שם פ"ה וכו' ורשב"ם פי' בשם רש"י וכו' כפ"ה וכו':

בא"ד וקשיא דהא כתיב ברחת ובמזרה נ"ב שם פרש"י רחת פל"א בלעז מזרה וו"ן בלעז לכך פר"י דהוא כלי א' של מחרישה נ"ב פשט הקרא אינו סובל פי' זה:

ד"ה לנכרי מזבן ליה לישראל לא מזבן כו' ועוד דחד לפני הוא שלא יחטא ישראל בשאלה ושכירות ונסיוני נ"ב ומהאי טעמא נמי החמירו על עצמן הנהוגין שלא למכור דקה לכותי שלא יבוא למכור לו גסה ויחטא הכותי בשאלה שכירות ונסיוני (כן כתב מהרש"א בדף הקודם על תוס' ד"ה אמר רב):

דף טז גמ' תניא רבי יהודה מתיר בשבורה מפני שאינה יכולה להתרפאות אמרו לו כצ"ל נ"ב הגהות מ"כ מוחק ולחיות גם רש"י נראה דלא גרס ליה:

שם אמר רבה בר עולא בארי שבור נ"ב וה"ה דוב והא דתפס ארי שהוא שני לדוב במשנה כי במשנה באין מוכרין מקדים דוב בדרך זו ואצ"ל זו ורב"ע תופס ארי שאף ארי ישנו בעל תרבות כי דובים מעשים בכל יום שרואין בני תרבות וכן בע"ב כל ארי ה"ה דוב:

רש"י ד"ה גרדום בנין א' הוא לדון נפשות כו' נ"ב טוב עשה המדפיס הזה שבמקום שבספרים אחרים מפורש אחד והוא עשה במקומו א' ואקרא אני אחר פי' בסילקי הוא מקום לדון נפשות וגרדום הוא כ"כ בנין אחר לדון נפשות וברש"י על הרי"ף איתא: גרדום. גם הוא בנין העשוי לדון דיני נפשות והוא כרצונו:

ד"ה בימוס אות כו' ומקריב עליה זבחים כו' כצ"ל רש"י רי"ף וע' תוס' ע"ב ד"ה בימוסיאות:

ע"ב תוס' ד"ה ארי שבור הוא אצל מלאכה פ"ה כו' נ"ב רש"י ור"י אזלי לטעמייהו לפי פירושם במתניתין דלעיל שרש"י מפרש דלמא אתי לאחלופי ותוס' מפרש סברי דשלימין נמכרו ע"ש:

ד"ה בימוסיאות כו' ואמר (ד' נ"ג:) בימוסיאות של מלכים מותרין מפני שמעמידין עליהם ע"א בשעה שהמלכים עוברין אלמא כו' כצ"ל:

דף יז גמ' ובתתך אתנן ואתנן לא נתן לך ותהי להפך נ"ב נראה שמפרשי ותהי להפך שמתחלה קבלת אתנן ועתה אתה נותן:

תוס' ד"ה הרחק מעליה דרכך זו מינות כו' וכן משמע דאמר רב נחמן אנא מנייהו ולא מסתפינא מנייהו כו' כצ"ל:

דף יח ע"ב רש"י ד"ה נשא ונתן כו' ורבנן דמפרשי משום חשד וליצנות ולמידי כו' כצ"ל:

ד"ה לטרטיאות פלטין לכל דבריהם כשהן כו' כצ"ל:

דף יט גמ' כפייה ללוי ואייתו תהלים נ"ב מפני כבודו של רבי אבהו דר"ש ביטל לוי רצונו מפני רצון ר"ש והניח לכפייה ומפני שמובן הדבר סתם הגמ' מאיזה טעם ובמה כפייה וע' בח"א שבא בדחוקים:

דף כ ע"ב גמ' ולא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעופות בזמן שנזקקין נ"ב לפי זה הגי' דלא אמר הכי על כולם לא בחמורים ולא בחזירים ולא בעופות בזמן שנזקקין דאז היה משמע דבזמן שנזקקין קאי אכולהו אבל מדקאמר בשני מינים הקודמים בחמור וחמורה וחזיר וחזירה משמע שאסור להסתכל בהן אף כשאינם נזקקין מפני טומאתן וטומאתן נראה לעינים אבל בעופות אין טומאתן ניכר ובלתי נזקקין מותר להסתכל אפילו בעופות טמאים ועל עופות לבד אמר דוקא בזמן שנזקקין אסור להסתכל ומפני שהאיסור רק בנזקקין אינו מברר מין עוף טמא כי בנזקקין אין חילוק בין טהורים לטמאים בכולן אסור להסתכל אבל חמור וחמורה חזיר וחזירה חושה רק טמאים ומדמברר טמאים משמע דאף בשאינם נזקקין אסור ולפי זה מוקשה רש"י ד"ה הא קמסתכל ותניא לא בחמור ולא בחמורה מה ענין חמור וחמורה להא דר"י הא חמור וחמורה אף באין נזקקין רק משום טומאתן ולא משום הרהור היה לרש"י לומר ותניא לעיל ולא בעופות בזמן שנזקקין וגי' הרי"ף והרא"ש ולא בעוף ולא בעופה כמו באינך ונראה כי כן היה הגי' בספרים שלפני רש"י ושפיר קאי בזמן שנזקקין אכולהו אבל קשה למה בחר הגמ' במינים טמאים דוקא חמור חזיר כיון דהאיסור בזמן שנזקקין היה לו למתני ולא בבהמות ולא בעופות בזמן שנזקקין וטוב להחזיק בגי' הר"ח שגירסתו ולא בחיה ובבהמה ובעוף אך גם גירסתו אליה וקוץ בה כי מונה והולך ולא בחזירים ולא

בחמורים בשעה שנזקקין והאי חזירים וחמורים מיותר הלא בהמה המה וטוב היה אם יסיים אחר בעוף בשעה שנזקקין הלא בבהמה חיה ועוף כל בעלי חיים בכלל אך בכל זאת נוח לנו לסבול ובל לדקדק הרבה בלשונו וגירסתו מלסבול הדקדוקים לפי הגירסא שלפנינו ואפילו לפי גי' הרי"ף ורש"י:

שם ת"ר מוכרין להם אילן וכו' וצריכא דאי אשמועינן נ"ב לפי סדר הצריכותא צ"ל סדר פלוגתייהו אילן קמה שחת וכן הגי' ברי"ף:

שם ת"ש דתניא בהמה ע"מ לשחוט ושוחט נ"ב הרמב"ם מסיים ושוחט בפניו וכן איתא בתוספתא פ"ב:

דף כא רש"י ד"ה שמיה כיבוש ובמכירה דסוריא איכא איסורא בין בתים בין שדות הלכך שכירות שדה דסוריא לאו גזירה הוא משום שכירות דא"י אלא משום מכירת שדות הגהה נדפס מן הצד הלכך שכירות בתים בסוריא כצ"ל רש"א נ"ב טעות המדפיסים הוא ששיבשו דברי רש"י ותפשו דברי המהרש"א ונהפוך הוא המהרש"א נשתבש ובמהרש"א היה להם לתקן שצ"ל כלשון רש"י ואין להקשות א"כ מאי תיקן המהרש"א כי הגהות מהרש"א על הרוב המה כלשון אשר לפנינו והוא ברור כשמש ורש"ש מסיעין:

ד"ה ואזיל האי נכרי ומזבן לה לתרתי תילתא לתרי כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה קסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש כו' הא מלתא דהכא דבמכירת בתים ושכירות שדות ,,שוות לא"י ובשכירות בתים" תיבות מוקפות ונדפס מן הצד רש"א מ"ז נ"ב אל תקרא מחק זה אלא מקיים זה אך ברש"א נשתבש וצריך תיקון:

ד"ה אף במקום שאמרו כו' עתה בני ישראל למכור כו' כצ"ל:

בא"ד כאן וכאן לא ישכיר ישראל ביתו כו' כצ"ל:

בא"ד ולהכי שרי ארוות ואוצרות נ"ב ניחא ארוות ואוצרות אבל פונדקאות הלא עשוי לדירה ג"כ ועל כרחך הטעם שאינו לדירה קבוע וע' ברא"ש דתפס שניהם דירה וקביעה:

ע"כ פיסקא ובכל מקום לא ישכיר וכו' כצ"ל:

שם גמ' תניא רשב"ג אומר לא ישכיר אדם כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה אבל שדהו לנכרי שרי נ"ב רש"י לא גרים מאי וכן תוס' לא גרסי ליה וע' תוס' ד"ה אבל דלאו אמלתיה דרשב"ג דייק ולפ"ז אין מקום לדברי רש"א כאן:

דף כב תוס' ד"ה תיפוק ליה משום לפני עור כו' גבי ההיא דר"ש דשדריה לר"מ לאתויי חמרא כו' כצ"ל:

פרק שני

ע"ב רש"י ד"ה מירתת רועה מיניה דאי מעיקרא מרגיש כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ורמינהו לוקחים מהם כו' וי"ל דההיא רומיא דמתני' כבר מירמי בפ"ק ושניא שפיר נ"ב ע' מהר"ם ואע"ג דהכא נמי נחית לשנויי שנויא קמא דרב מקום שהתירו ליקח מהם להקריב התירו ליחד דלא שני הכא דתידוק הכא הא במקום שאסרו ליחד אסור ליקח כו' כצ"ל:

בא"ד ונצטרך להעמידם במקום שנהגו ליחד מפני כו' כצ"ל:

בא"ד כי כתבוהו במקום שנהגו ליחד כתבוהו כו' כצ"ל:

ד"ה אי איתא דאקצייה לא הוה מזבן ליה כו' לא חיישינן לדלמא מקצו ופלחו דלא אסרינן למכור אלא משום כו' כצ"ל:

דף כג רש"י ד"ה עודה של שקין שקין הרבה ריקנין קשורין ביחד נ"ב ועל שם שמקשרין השקין בחוזק נקרא עודה כמו מעודד ענוים (ערוך ערך עד ט):

ד"ה יקחו ימכרו קרי ביה ויקיחו נ"ב נ"ל דדרשי הכא הכי משום אליך דכתיב ביה דלא שייך כי מה לו למשה פרה אדומה ע"כ דרשו ויקיחו אבל בתרומת המשכן דכתיב ויקחו לי שפיר נכון ויקחו לי לשמי וכן הכא גבי פרה דרשו במ"ר אליך אגלה סוד פרה אבל לאחר חוקה ועוד דרשו פרה זו שלך תהיה קיים לעולם ורש"י מעתיק לעולם נקראת על שמך פרה שעשה משה ולקמן דמקשה מתרומת המשכן שאני הכא דכתיב לי אך הכא נמי איפרך טעמא דר"ש ולא מקשה משמן למאור דכתיב ויקחו אליך דהתם יכול לתרץ ה"נ:

ע"ב גמ' כל צאן קדר יקבצו לך יעלו לרצון על מזבחי נ"ב כצ"ל אף שבקרא כתיב יעלו על רצון מזבחי נמצא בש"ס הרבה שהגמ' מעתיק הקרא לפי כונתו וכן פי' שם המצודות יעלו וגו' הוא כמו הפוך יעלו על מזבחי לרצון:

שם וכי תימא ה"נ אלמה תניא יוצא דופן פסולה ור"ש מכשיר נ"ב כצ"ל כי כן איתא בתוספתא ואין אנו צריכין לפירוש כי רש"י דחק עצמו לפרש תיבת הקדיש גם ב' של ביוצא דגלו עלי אהבה:

דף כד ע"ב רש"י ד"ה פרה וחמור כו' אם אינה יתירה בעת שלקחה על בת שלש דודאי לא ילדה בבית נכרי שה"ד כצ"ל:

ד"ה מכאן ואילך אם יתירה על בת שלש היתה כשלקחה וילדה בבית ישראל כצ"ל:

דף כו ע"ב גמ' אמר מר מורידין ולא מעלין השתא כו' כצ"ל:

שם דנקיד ליה עילא ואמר כו' כצ"ל ונ"ב (דניאל ו'):

דף כז גמ' ור' יוסי המול ימול הכתיב לה' המול ההוא כו' כצ"ל:

רש"י קונם שאני נהנה לערלים נ"ב כן הוא הגירסא בנדרים וכן בסיפא למולים:

ד"ה ריבדא דכוסילתא כו' כלומר אי כאב לי ריבדא דכוסילתא שהקיז לי אומן ישראל כו' כצ"ל (ר"נ):
תוס' ד"ה דברה תורה כלשון בני אדם אומר ר"י כו' דדרשינן להו דלא אשכחנא כו' נ"ב ע' בח"א רש"א נדרים ל"ב: ד"ה אלמא אע"ג כו' ונפקא מינה לנודר א"כ שפיר מקרא דהתם נפיק כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה והאיכא חיי שעה שארם ימיתם מיד כצ"ל:
תוס' ד"ה שאני כו' והא דאמרינן בירושלמי ר' יונה הוה נמרמורין (פלעקיג) שיצא על עורו גוונים הרבה:
ד"ה כל מכה כו' לכך נראה לר"ת דודאי כו' נ"ב ע' ר"נ שמטעים דבריו בטוב טעם יותר ממה שכתוב כאן:
דף כח גמ' ומשיורא כסא דהרסנא מאי עבדא ליה כצ"ל נ"ב כן הוא ביומא:
רש"י ד"ה שיתין איתקוטלי מכת אצבע צרדא נ"ב אצבע האמצעי וארוכה:
עין משפט סי' מ"ד אות ו' מיי' פי"ב מה' רוצח נ"ב חפשתי שם ולא מצאתי וכן כתב הב"י וגם הרמב"ם לא הזכירו בפ' י"ב מה' רוצח ולא ידעתי למה דהא ליכא מאן דפליג אדר' יוחנן בהא עכ"ל הב"י ודר"י הוא בריש דף העבר:
דף כט תוס' המסתפר כו' ומסיים בה והאיש אף בחול אסור שאינו דרך כבוד פי' כהאי דהכא שהוא דרך כבוד דמתחזי כאדם חשוב דשרי:
דף ל ע"ב גמ' אמר שמואל מי טיף טיף אין בו משום גילוי אמר רב אשי והוא דעביד טיף להדי טיף טיף נ"ב בפסחים איתא והוא דעביד טיף להדי טיף ע"כ לדקדק בזה אם הגי' טיף להדי טיף או טיף טיף כאשר לפנינו כאן אם גי' ר"ח ורי"ף ורא"ש טיף טיף להדי טיף טיף הכל אחד:
שם מעשה היה ואכלו ממנו תשעה ולא מתו ואכל עשירי ומת א"ר ירמיה זהו שוקע רי"ף ורא"ש. שם אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל פי תאנה אין בו משום גילוי כמאן כו' נ"ב נראה לפרש האי מימרא הכי גילוי הוא רק כשמו כן הוא בשגלוי אבל אם מכוסה הכלי שהמשקה בתוכו הלא אינו נלוי ולכן גם בפירות אם הם שלמים ונקב אין בהם הלחות שבהם מכוסה ולא חיישינן שנחש הציץ הלחות שבהם ודוקא פירות לחין יש בהם משום גילוי אבל אפיל היו מנוקרים ונתייבשו לא חיישינן ושיעור הפתח שיהיה נקרא מגולה היינו אם היה מכוסה ויש נקב בהכיסוי שיעור הנקב כדי שתכנס אצבע קטנה של קטן בן יומו אבל אם הנקב קטן מזה השיעור אין בו משום גילוי ולפיכך נוכל לומר כיון שפירות לא אסור אלא מנוקרין שאז נקרא מגולה כ"כ שיעור הנקב כאצבע

קטנה של קטן אז חיישינן שמא הנחש נשכו ומצץ דרך שם הליחות ונשאר ארסו בתוך הלחות בהפרי ע"כ פי תאנה שקצרה כדמדייק רש"י פה קצר אין בו משום גילוי כי בזה לא יחשב הפרי מגולה ולא יחשב מנוקרת והפירות אינן אסורין משום גילוי אלא כשהן מנוקרין ופה קצר כזה לא חשיב מנוקר ובזה מתורץ קושית תוס' שאינה דומה פה התאנה לפה הנקור ושפיר אמרי בגמ' כמאן כהאי תנא כיון שר"א אומר אוכל אדם ענבים ותאנים בלילה ואינו חושש שמא מנוקרים הם כי שומר פתאים ה' ולא יאונה לידו תאנה מנוקרת וקשה הלא כל התאנים מנוקרים המה במקום תלישה יש להם פה ש"מ פי תאנה אין בו משום גילוי כפרש"י שהפה של מקום תלישה קצר:

דף לא גמ' דיקולא ומיהדק הוי חותם בתוך חותם נ"ב מלשון הרמב"ם שצריך גם כאן טח בטיט ומה שאינו מפורש בגמ' כתב הלח"מ שסמכו עצמם על מה שנזכר באגנא:

שם נוד בדסקיא חתימת פיו למטה נ"ב לאו דוקא חתום ממש בחתימתו כחותם יהודה אלא כשהנוד קשור הקשירה הוא החתימה וכשנותנו פיו הקשור למטה בתוך דסקיא וקושר הדסקיא נגד שוליו של הנוד הרי זה חותם בתוך חותם וכן כתב הרי"ף נוד בדסקיא צרירה וחתימת פיו למטה היינו הצרור והוא קשר למטה וכן כתב הרא"ש אך לשון הרא"ש צריך תיקון קטן כמו שהגהתי שם וכן ברי"ף נדפס צרורה וחתימה והוא שיבוש וצ"ל וחתימת וכן כייף פיו לגו וצייר הוא חתימתו ומה דאיתא לפנינו וחתים ליתא ברי"ף וכן לשון הרמב"ם וכן אם צר פי הנוד ה"ז חותם אחד הפך פי הנוד לתוכו וצר עליו ה"ז חותם בתוך חותם ע"כ וכן פסקו האחרונים:

רש"י ד"ה שריקא טח בטיט ודיבק סביבות פי המזרק לדופני החבית נ"ב הוא פי' וחתימה שבגמ':

ד"ה נוד של עור אלא יין וקשור משמע שהקשירה הוא חתימתו ומונח בתוך דיסקיא של עור:

ד"ה הוי חותם בתוך חותם דטרחא להפוך ולהתיר קשר הדיסקיא וקשר הנוד נ"ב וכן משמע כאן שאינו מזכיר ולזייף החתימה ולחזור ולקושרה כולי האי לא טרח:

ד"ה ואי כייף פומיה של נוד לגו וצייר וחותם נ"ב תיבת וחותם משמע מרש"י עצמו שאין לו מקום כאן מדמסיים כשהוא קשור בתוכו ולא כתב כשהוא קשור וחתום:

תוס' ד"ה אמר רב הלכה כר"א כצ"ל רש"ש:

בא"ד וכולה סוגיא דשמעתיה מיירי כו' כצ"ל (פ"ח):

בא"ד ועוד דבירושלמי משמע דההיא פי' ההיא דרב דלקמן:

ע"ב בגמ' כיון דכ"ע אפכי נ"ב פי' הולכין וחוזרין עוברין ושבים:

דף לב גמ' קרקע בתולה היתה נ"ב הרמב"ם בפי' המשניות מפרש עשייתו באופן אחר ונראה כי היה לו גירסא אחרת בדברי רב דימי:
רש"י ד"ה בתולה שלא נעבדה והוציאתו נ"ב פי' שהקרקע הוציאה לאותו הכח ונתנה אותו ביין זה שבא מאותן הנסיעות וכחוזק הכח כן נעשה היין חזק:
בגמ' קורט דם נ"ב חתיכה קטנה (זשארנע):
רש"י ד"ה וקדור קדור כנקב עגול נ"ב כמין ארובה משמע מרובע וכן פי' מנחת בכורים על התוספתא וכן מדאמר רשב"ג בזמן שקרע שלו עגול אסור משמע שהת"ק לאו בעגול מיירי:
דף לג גמ' ת"ר נודות שינוי הגירסא שבתוספתא מקצת ממנו מובא בתוס' ויתר מזה תמצא שם אשר נחוץ לדעת:
עין משפט סי' צ"ז אות ה מיי' פי"א מה' מאכלות אסורות הל' ט"ו סמ"ג כו' כצ"ל ונ"ב ע"ש בלחם משנה על הלכה י"ד שבא בארוכה לפרש הברייתות נודות וקנקנים:
ע"ב רש"י ד"ה לא חש למלתא נ"ב קודם ד"ה זה צ"ל ד"ה שרי וקאי על ורבא שרי ומפרש רש"י דשיכרא מבטל ליה לטעמיה דחמרא:
לא חש למלתא למגזר שיכרא אטו חמרא סה"ד וע' רש"י מל הרי"ף:
דף לד תוס' ד"ה במה שמש משה כל שבעת ימי המלואים כו' וקשה למ"ד בזבחים (קא:) משה רבינו ע"ה כהן גדול היה ונשתמש בכהונה גדולה מ' שנה נ"ב ונשתמש וכו' כל זה ליתא שם והם דברי תוס' מדאיתא משה רבינו ע"ה כהן גדול היה משמע כל ימי חייו מיום שהוקם המשכן והם מ' שנה:
ד"ה שאין בו אימרא כו' לפי שבגדי כהונה היה כלאים קאמר שזה לא היה כלאים נ"ב ע' חשק שלמה:
דף לה ע"ב מתני' וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו נ"ב בה מיותר כי מה מתניתין חסר אם היה תני וציר שאין דגה כלבית שוטטת בו גם השינוי לשון בה לבו משולל הבנה אבל במשניות כלבית שוטטת בו מוקף והרי"ף והרא"ש לא גרסי ליה כלל רק גרסי וציר שאין בה דגה וכן משמע ממתניתין לקמן ל"ט ע"ב דתני שם וציר שיש בה דגה נגד דאיתא כאן וציר שאין בה דגה ע"כ נראה כלבית שוטטת בו הוא פירוש על דגה איזו דגה כלבית ומתורץ שאין בה מיותר גם על שינוי הלשון לא קשה כל כך שהתנא מכנה ציר בלשון בה והמפרש בלשון בו:
גמ' ור' יוחנן אמר אפילו למ"ד פלטר עובד כוכבים ה"מ בשדה וכו' נ"ב לפי גירסא זו אפילו למ"ד פלטר עו"כ מוקשה דקאמר ה"מ בשדה הלא לפי גירסא זו קאי על הלך

רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים והאי מעשה משמע דבעיר הוה ואיך אמר ר"י ה"מ בשדה ע"כ נראה עיקר כגירסת הרא"ש אמר ר' יוחנן אפילו למ"ד התיר רבי את הפת ומימרא דר"י לא קאי על מימרא דר' חלבו כי ר' חלבו קאי על מעשה דרב יוסף ור' יוחנן קאי על מעשה דכי אתי רב דימי ושפיר נכון ה"מ בשדה כי מעשה שהיה כך היה בשדה ואיבו שמע מר"י אפילו למ"ד יר רבי הפת ה"מ בשדה ש"מ דניחא ליה לר' יוחנן בהך דהתיר רבי את הפת בשדה ולא רצה להרחיק א"ע כ"כ מהעיר משום טירחא יתירה והלך עד המיצר שבין עיר לשדה וסבור שיוצא בכך שמיצר שדה כשדה ולא הסכים רבא לזה כיון שאמר ר"י ה"מ בשדה כונתו בשדה ממש רחוק מן העיר ומן המיצר (וכן הוא בש"ג לשון ריא"ז ע"ש) והרמב"ם פוסק כר' חלבו ור' יוחנן כחומריהן וע' ראשונים ואחרונים:

רש"י ד"ה כבשין שדרך לכבוש דגים וירק וראש ורגלים של בהמה בחומץ כצ"ל:

תוס' ד"ה מכלל דאיכא למאן דשרי כו' וכה"ג בפת דעובד כוכבים נמי שרי כיון דליתיה כו' כצ"ל:

דה רו גמ' שמן ר' יהודה כו' נ"ב לקמן ל"ח איתא ר' יהודה הנשיא ובית דינו:

שם שאני לודאי דמזלזלו נ"ב ואפשר מה דאמר בשם גרמיה אמר ולא שמע מר' יהודה הנשיא ובית דינו א"ל אשלח ליה איכסף שמיהר להוציא לעז על ר' שמלאי ויתחרט ויאמר אף אם ר' יהודה הנשיא ובית דינו לא דרשי כו':

ואתו תלמידי דהלל ושמאי וגזור וקיבל נ"ב לגזור גזרה שיקובל בזה עיקר כשיוצא מתלמידי הלל לפיכך מקדימן:

ור' יהודה הנשיא איך מצי למשרי תקנתא דתלמידי שמאי והלל נ"ב כאן מקדים שמאי בדרך לא זו ואצ"ל זו לא זו דלא מצי למישרא אפילו תקנתא דתלמידי שמאי מכש"כ דתלמידי הלל:

תוס' ד"ה אשר לא יתגאל בפת בג פרשב"ם כו' אלא לפתן הוא ומאכל המלך הוא כו' כצ"ל נ"ב כך פי' שם רש"י ומצודות:

בא"ד ואין לומר כו' נ"ב שם פי' רש"י ואין זרעונים חלופי לחם אלא חלופי תבשיל ומיושב קושית הג"ר יעקב עמדין:

ע"ב הגוי כולו אי איכא גוי כולו אין כו' נ"ב כלומר וכל הקהל כולו קבלו את הגזרה ומסתמא אם לא היו כולן יכולין לעמוד בה לא היו מסכימים ורובן ככולן אלמא לא חשיבי גזרה אלא אם רובן יכולין לעמוד (רשב"ם ב"ב):

אלא בן מתייחד נ"ב אלא להכי נקט קרא בן אמך לומר שהבן מצוי אצל האם ורש"י קדושין):
תוס' ד"ה משום נשג"ז כו' וי"ל דודאי עשה מיהא איכא נ"ב דכתיב ודבק באשתו ולא באשת חבירו:
דף לז גמ' ועל משקה בית מטבחייא דכיין ודיקרב במותא מסתאב כו' כצ"ל ונ"ב כן במשנה שם:
ע"ב גמ' והכא בכנפיו חופין את רובו על ידי הדחק קמיפלגי מר סבר רובא דמינכר בעינן ומ"ס רובא כל דהו כצ"ל נ"ב גירסת ר"ח ונכון כי בזה מקדים טעמייהו דרבנן דאסרי לטעמיה דריב"י דמתיר כמו רב פפא:
רש"י ד"ה בכנפיו חופין את רובו ע"י הדחק קמיפלגי ולא גרסינן וקרסוליו דהני קרסוליים לא חפו מידי שהן ב' רגלים ארוכין לבד הארבע ובהן כו' כצ"ל והרוצה לעמוד על אמיתת הגהת שלש תיבות ,,וקרסוליו" ,,לבד" ,,הארבע" יעיין שם במשנה חולין נ"ט וברש"י שם:
דף לח גמ' וארדי ודייסי נ"ב ארדי (שוואמען) דייסי (מעהל שפייז):
תוס' ד"ה לעולם דלא ידיע הי טמא והי טהור כו' אלא מפני שהטילו בין בהמה לדגים מ' שם ומה שכתבתי שם וכוונתי לדעת המלבי"ם בת"כ:
דף לט גמ' והא קא חזינן דקאי נ"ב בכמה נהרות הרדופין במימיהן (רש"י סוכה):
רש"י ד"ה דבב נהרא בב שם הנהר כצ"ל:
רש"י סוכה:
ד"ה חמרא דימא ותורא דימא דקי"ל במסכת חולין כל שיש ביבשה יש בים כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה וסימניך כו' דהא קדושין (ד' מא) אמרינן רבא מלח שבוטא והוא עז של ים כדאמר בפ' הפרה (ד' נה) המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו כצ"ל נ"ב דברי תוס' לבער כמוני אינו מובן דמדייק אשר שיבוטא הוא עז של ים מדבעי רחבה המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו נראה כי אם היה מין אחר לא עז כמו ביבשה לא הוי מבעיא ליה דודאי אסור ושם מוכח ההיפך דקאמר התם מי אמרינן כיון דעיזא לא נחית בים ושיבוטא לא סליק ליבשה לא כלום עביד או דלמא השתא מיהת קא מנהיג ע"כ ואם שבוטא עיזא דימא הוא הלא בעיזא ועיזא קמנהיג ורש"י פי' שם שיבוטא הוא דג גם תוס' שם ד"ה הנהיג מדייק מדבעי רחבה על עיזא ושיבוטא משמע דפשיטא ליה דבשני מינים שבים חייב ואם שבוטא עז שבים היה לו לתוס' לדייק משמע דמין אחד שבים חייב וכש"כ ביבשה וא"כ במאי יחרוש וינהיג גם בסנהדרין נ"ט: מקשי גמ' ודגים בני מלאכה נינהו ומשני אין כדרחבה דבעי רחבה הנהיג בעיזא ושיבוטא אלמא דג הוא שאין דרך לעשות בו מלאכה:

ע"ב גמ' ולא גבינה אלא מן המומחה נ"ב הרמב"ם מפרש אדם שהוחזק בכשרות ומעתיק אלא מאדם שהוחזק בכשרות גם הר"נ מפרש כן:
שם לא שביק התירא ואכיל איסורא וכי משדר ליה כו' (ריי"ף ורא"ש):
רש"י ד"ה ושמואל כו' שמואל לא פליג אדרב אלא קסבר לא צריך לאתנוחי סימנא למיתני ח' אחתיכת דג לאיסור ועל הפת פ' להתיר כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה שיגר לו נ"ב וכן אם שיגר לו במתנה כצ"ל והוא ד"א עם לעיל מיניה:
ד"ה סלקונדר רומי החשובין שברומי (ר"נ):
ד"ה הוכשר כו' ודבדבניות כל עצמן הן לאכילה כצ"ל:
דף מ גמ' תרווייהו מטילי ביצים נינהו נ"ב משמע דתרווייהו מוציאין ומטילין הביצים בקליפתן מגופם לחוץ ולפי זה פרש"י ד"ה זה משריץ מבחוץ מוקשה ואין לו הבנה ונ"ל כי פי' רש"י נשתבש במוקדם ומאוחר ובחסר ויחר וצריך תיקון ע"פ פרש"י בבכורות ד"ה דג טהור מטיל ביצים ע"ש וכך צ"ל כאן ד"ה זה משריץ מבחוץ דג טהור לאחר שהוטל ביצתו יושב עליהן ומחממן עד שיוצא מן הקליפה כעופות דג טמא משריץ מבפנים מחמם ביצתו ונגמרין במעיו ואחר כן מטיל ביצתו ולאחר שהוטלה ביצתו יוצא הדג ועומד מאליו בחול (כצ"ל ולא כהגהות הב"ח):
שם בגמ' כך סימני עוברי דגים נ"ב פי' ביצי הדגים כמו שהן מחוברין יחד הנקרא (רוגין):
רש"י חולין דף ס"ד ריש ע"א פי' הסימן שהונח עליהן הוא כשהן מחוברים ודבוקים לחתיכה אחת אז יש לאותה חתיכה כולה אותן הסימנים:
תוס' ד"ה אמר רבא כשנימוחו כו' נתן בר רבא אמר קמי שמואל ידע אנא מפרשה בין עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורים עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים ארוכים אחמי ליה חדא סלפתא (ר"נ) כלומר הראה לו מין דג ושמו סלפתא והוא טהור ועובריה עגולין וא"ל טמא כו' ונ"ל דכצ"ל גם ברש"א סלפתא:
ע"ב רש"י ד"ה אישתרוקי היא דאישתרוק מן העלין לכלי מעצמן כצ"ל:
תוס' ד"ה כל הצלמים כו' דרשב"ג דהכא לא חייש למיעוטא ובפ' ר' אליעזר דמילה (ד' קלה:) תניא רשב"ג אומר כל ששהה כו' כצ"ל:

פרק שלישי

דף מא תוס' ד"ה אמר שמואל כו' דכיון אי ידעינן בודאי שנשתברה כו' כצ"ל:
בא"ד ואיכא למימר שהיד והרגל לא הוו ירש"ש. כמו שפרשתי הטעם בדברי שמואל סה"ד כצ"ל (רש"ש):
דף מב ע"ב מתני' צורת נ"ב ע' הרע"ב וערוך:

רש"י ד"ה דהא דקתני יתיז בקנה כו' וסיפא באפרוחין נ"ב נמצא מאי דאמר ר' אבהו אר"י מאי יתיז יתיז באפרוחין קאי רק על הסיפא אבל הרישא גבי הקדש כדקאי קאי דקסבר אין מעילה בגידולין ודברי ר"א אר"י חסרין וכצ"ל ור' אבהו א"ר יוחנן מאי יתיז באפרוחין וקסבר אין מעילה בגידולין דצריכה תרווייהו והחסר בגמ' מוסיף רש"י ומסיים וקסבר אין מעילה בגידולין לאפוקי מלשון ראשון במעילה שמביא תוס' דגרס בדר' אבהו לעולם דאייתי עצים מעלמא וקינתה בהם דלפי גירסא זו קסבר ר' אבהו יש מעילה בגידולין (והרש"ש לא דקדק יפה כאן ברש"י).

דף מג רש"י ד"ה זוטו של ים כו' וכן עושה בכל יום סה"ד נ"ב בב"מ כא: פרש"י פעמים ביום ופירושו הכא עיקר והגהות רש"ש בזה נשתבש בדפוס:

ע"ב לא תעשון אותי נ"ב כלומר דמות שאני מתראה בו לנביאים (ר"נ):

דה מד גמ' אמר רב נחמן אתי הגיתי בא וביטלה נ"ב ש"מ תרתי ש"מ משמשי עובדי כוכבים ונוי שבא ליד ישראל ואח"כ ביטלה עו"כ מותרים וש"מ דאפילו ביטלה באמירה בעלמא הוי ביטול כי ודאי לא פגע ולא נגע בעטרה שהיתה לתפארת לדוד ולבניו אחריו ע' י"ד סימן קמ"ו סעיף ב' וברמ"א שם סעי' ז':

רש"י ד"ה עטרת מלכם כו' כדכתיב ולמלך שקוץ בני עמון כו' נ"ב לפענ"ד טוב יותר לענינינו להביא קרא הקודם לזה דכתיב שם מלכום שיקוץ עמונים ולמלכם אלהי בני עמון:

תוס' ד"ה והלא כבר נאמר וכתת וכו' כמו שמפרש והולך ביעור המפלצת בנחל קדרון כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה והיכי עביד הכי דאהדר ליה במרחץ והלא אין משיבין במרחץ סה"ד נ"ב מלשון רש"י מדלא אמר והלא אף הרהור אסור כמאמר ר' יוחנן אלא תפס לשון ר"ג עצמו והלא אין משיבין במרחץ וכייל הקושיא בדיבור אחד משמע דלא גריס והא ארבב"ח אר"י וקמקשי מדברי ר"ג בעצמו כיון דהוא אמר אין משיבין במרחץ והיכי עביד הכי נגד מאמרו להשיב אין משיבין וזה הגי' רוח חכמים נוחה הימנו היינו המהרש"א והעולם אשר עם המהר"ם וכן נראה דלא גריס רש"י וכ"ת בלשון חול א"ל כי מעצמו מובן אשר גם במקום קדוש אין מדברים עם לועז בלה"ק ואם אשכנז היה פרוקלוס בלשון אשכנז השיבו (אין באד גיבט קיינע אנטוואורט) אלא הכי גרס והיכי עביד הכי והאמר אביי דברים של חול מותר וכו' ובזה יושב רש"י ז"ל בשלוה ולא טרדו אותו העולם בקושייתם כמו למהר"ם ז"ל בראשונה ושניה:

שם אחר סה"ד הנ"ל מתחיל דיבור בפ"ע ד"ה אסור לאומרו בלשון חול (רש"י רי"ף):

דה מה מתני' אני אובין לשון נבון בינה (ירושלמי) ולית שם ואדון:
רש"י ד"ה ומה שעליהם כו' שהרים עד הוי נדפס על הגליון רש"א מ"ז ונ"ב ואיתא לפי גי' ר"ת ופירושו:
שם סה"ד דהוא עד סה"ד הקפתי ונ"ב ס"א לא גרסי כשם שהמוקף דלעיל הוא לר"ת כן האי הקפתי והוא נכון לר"ת אך עם הוספה ומוקי להאי לא תחמוד אבע"ח דהוא וכו':
ד"ה ת"ק סבר ציפוי הר אינו כהר ומתסר מדקאמר ומה שעליהן אסורין ודייק מדכתיב לא תחמוד כו' כצ"ל:
ד"ה רב ששת אמר דכ"ע ציפוי הר אינו כהר ואסור ור' יוסי לטפויי את"ק קאתי למתסר אילן שנטעו שלא לשם אשירה ולבסוף עבדו וכו' נ"ב כך אנחנו צריכין לומר בנשימה אחת כי בדיבור אחד נאמר האי סה"ד שבעמוד עם ד"ה אילן וכו' שבע"ב:
תוס' ד"ה אלהיהם על ההרים ,,דהוו דומיא דמחובר בפ"ב עכ"ל" הקפתי אלו התיבות כי לא שייכי הכא לפי' ראשון אך לפי' ר"ת כמו שהערתי למטה:
בא"ד אמאי נהרגין ובתמורה מוקי לה כו' נ"ב אך קשה לפי זה לא תחמוד ל"ל כיון שהן עצמן אסורין ע"כ מביא תוס' דמוקי לה אבע"ח דהן עצמן מותרין אבל מה שעליהם אסורין כן נ"ל המשך דבריהם:
ד"ה כל מקום שאתה מוצא הר גבוה כו' בירושלמי פריך מבית הבחירה נ"ב מקדש היכי נבנה למ"ד שנעבד במחובר אסור לגבוה לקמן מ"ו ע"ב ומסיק ע"פ נביא נבנה:
שם נ"ב ע' ח"ס י"ד דף ק' ע"א ת' רל"ג:
ע"ב תוס' ד"ה והכא באילן שנטעו כו' ואמאי לא פריך לוקמי בנטעו אילן ודברי הכל נ"ב ע' מהר"ם ומהרש"א:
דף מו ע"ב רש"י ד"ה דתנן השיב ר"ע כו' משום אתקפתיה כו' נ"ב ע' מהרש"א:
תוס' ד"ה ואי משום כו' אי נמי יש לישב פרש"י דכתב רחמנא בית ולא חילק בין בית של בנין לבית חצוב במערה כו' נ"ב ע' הגהת הגרי"ע:
רש"י ד"ה כל האסורים כגון נרבע מוקצה ונעבד כצ"ל:
דה מז גמ' לא צריכא דקא נבעי מארעיה כצ"ל לפי הגי' שלפנינו אבל ר"ח ורמב"ם גרסי מארצו:
רש"י ד"ה כונס לתוך קרקעו ד' אמות נ"ב נראה דלא גריס במשנה ד' אמות וע' תוי"ט:
קודם לזה ברש"י ד"ה וקמאי קמאי כלומר מעין המקלח כל זמן שהמים באות ראשון ראשון הולכות להם כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה מי מאוס או לא כו' אבל הכא מיירי אחר ביטול כו' נ"ב פ' מהר"מ:

ד"ה לא צריכא דקנבעי מארעיה ר"ל ואינם יוצאים חוץ לשדהו דאלו היו יוצאין חוץ לשדהו הא תנן כו' כצ"ל (כסף משנה):

ע"ב גמ' א"נ דגדיר ליה בפי' המשניות להרמב"ם וכן בהלכותיו איתא ממלאהו ונראה כי היה לו גי' אחרת שם בהיזמי והיגי כצ"ל (רי"ף ורא"ש):

במשנה סיידו וכיידו וחידש נ"ב פי' או שחידש (רמב"ם):

תוס' ד"ה גדעו ופסלו כו' פ"ה לעבוד הגידולין שיגדלו כו' כצ"ל:

בא"ד לעיקרו לעשותו כצ"ל:

ד"ה והוא שסייד וכייד בגופה של אבן נ"ב דברי תוס' קאי על המסקנא שפירושו והוא על מה דקתני נוטל מיירי שסייד וכייד אפי' בגופה גם גירסת תוס' במתניתין כגי' משניות ור"ח וגליון הש"ס סיידה וכיידה וחידוש ועל וחידוש לא קאי ר' אמי וחידוש פירושו כמו בבית שחידש מה על האבן שדבק עליה ונמצא כשנוטל החידוש שעליה נשאר האבן חלק ואין ניכר כלל שהיה מה עליו אף סייד וכייד בגופה שחקק בה צורה בברזל לא די במה שיחקק הצורה לבד וישאר גומא חפורה באבן אלא ניקב לאו דוקא אלא פירוש קולף כל האבן בעודה בעומק חקיקת הצורה וישאר האבן חלק כאלו לא היה בו צורה מעולם ופי' מעבר לעבר מקצה לקצה מקצה האבן זה עד הקצה כנגדו וזאת דוקא כשישראל מבטלו אבל כשמבטלו עובד כוכבים דמהני ביטולו בפוגם הצורה נמי הותר כדאיתא בש"ע י"ד סי' קמה סעיף ד' ובש"כ שם:

דף מח ע"ב גמ' הא דאיכא דירכא אחרינא הא דליכא ש דירכא אחרינא נ"ב הר"נ מעתיק דרכא והרא"ש אורחא וטוב להחזיק בגי' הר"נ וכן המדפיסים מהיום והלאה ידפסו דרכא ולא ירבו בהגהות:

במשנה והחזירין נ"ב חזרת בלשון רבים (רמב"ם):

רש"י ד"ה לא ישב בצילה כו' שכשהחמה במזרח יש לכל דבר צל ארוך כצ"ל (רש"י רי"ף ור"נ):

שם ד"ה תחתיה תחת נוף כו' כצ"ל (ב"ח):

ד"ה מכלל דבצל קומתה כו' והלא הלאה מן האילן כצ"ל נ"ב וכן מוכח מלשון ר"נ:

ד"ה זורעין כו' שהאילן גם הוא קשה להן נ"ב פי' לא מיבעיא דלא מהני אלא גם קשה להן והרע"ב אינו מעתיק להני שתי תיבות ,,גם הוא" כלל:

ד"ה לא בימות החמה ולא בימות הגשמים שגשמים מזיקין לו ואילן מגין עליהם (רמב"ם):

ד"ה התם קאזיל לאיבוד כו' דאפילו רבנן לא אסרי אלא משום גזירה דלמא מגבה לה כו' כצ"ל:
ד"ה הכא לא אזיל לאיבוד כו' הלכך איסורי הנאה הוא וזה וזה גורם אסור כצ"ל:
ד"ה דרבנן אדרבנן לא קשיא כו' סבירא להו כדאמרי אף היא כו' כצ"ל:
דה מט ע"ב משנה ואחרים באחרים נ"ב לר"ת שהביאו התוס' לעיל גם הכא לא גרס לה:
גמ' משום דבעידנא דקא גמרה פת קלי לה איסורא נ"ב נ"ל דלאו דוקא גמרה אלא מראשית אפיה עד גמרה בעידנא דאפה הפת ונהנה מעצי האיסור שהסיק בהם התנור כבר קלי לה איסורא שנשרף בשעת היסק התנור אבל כרכור בשעת תיקוני הבגד הוא נהנה מכרכור שהוא בעינא עד שגומר הבגד כולו כי אם נלמוד גמרה ממש אחר שנטל הפת מהתנור קלי לה איסורא וכן בגד אחר שנוטלו מכסא הארוגה והכרכור הניח בקופסא וישנו בעולם קשה מאד להניח על הדעת מה שייך לחלק לענין הפת והבגד עצמן אם האיסור אינו בעולם או שהאיסור מונח בקופסא ואין לו שום שייכות עתה עם הבגד ועוד אם נרצה לחלק כן בין כרכור לכרכור נמי אם כרכור ישנו עוד או שנשרף אחר גמר הבגד יש לחלק כן:
שם במשנה ב' קירסם וזירד נ"ב קירסם הוא כריתת ראשי הענפים זירוד כריתת הענפים שפייה גרירתה (רמב"ם בפירושו).

פרק רביעי

דף נ רש"י ד"ה כעין פנים כו' ואבנים אין עובדין בהם בפנים סה"ד כצ"ל ונ"ב כן הוא בתוס' ע"ב:
ע"ב גמ' וקוטמין אותן נ"ב י"מ לשום בשרשיהם אפר ואפר תרגומו קוטמה וי"מ שובר הראשים כמו נקטם ראשו:
רש"י ד"ה שבר מקל בפניה חייב עד סה"ד כדמפרש לקמן הוא ד"א ואח"כ ד"ה זריקה המשתברת:
בא"ד ואם היו עובדין אותה בזריקת מקל לא מצי למימר זרק מקל בפניה פטור כצ"ל (ר"נ):
אלא כגון שהיו עובדין אותה בקשקוש מקל או בענין אחר במקל הלכך שבר מקל בפניה חייב כצ"ל:
תוס' ריש העמוד שורה ראשונה דלא דמיא לתקרובת נ"ב דאע"ג דהוי הדלקה במקדש מ"מ לא הוי דבר המשתבר דלהוי כעין זביחה או כעין פנים (הר"נ):
תוס' ד"ה ואין מתליעין ומזהמין במועד כו' אע"פ שמותר להשקות במי גשמים משום דבר האבד נ"ב ולא אסרו מי גשמים אלא משום גזירה אטו מי קילון:

דף נא רש"י ד"ה מר סבר כו' ואף ע"פ דלאו זביחה ממש הוא דהא אין שחיטה נוהג בחגבים והוי כשבירת מקל חייב כו' כצ"ל:

ד"ה הבא בהמה שחיין ראשי איברין שלה שגלוי וידוע לפניו שעתיד נח להקריב כדכתיב ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' ושם פרש"י בשם בראשית רבה שנח הבין ואמר לא צוה לי הקב"ה להכניס מאלו ז' ז' אלא כדי להקריב קרבן מהם ובעז"ה הוספתי התם דאיתא כ"כ בב"ר על קרא להחיות זרע אמרו חז"ל במ"ר לא שאני צריך להם אלא להחיות זרע על פני כל הארץ ונראה לכאורה כסותר אבל האמת כי כדי להחיות זרע הניחא נקבות שצוה אבל זכרים זכר לכל אחת ל"ל הלא מזכר אחד יכולין להתעבר כל הנקבות והבין נח שהזכרים לקרבן ומתורץ בזה למה כתיב ויעל עולות הלא תודות היה לו להקריב ככל יורדי הים באניות שמחוייבים בתודה אך לפי שהבין כי רק הזכרים המה לקרבן הביא עולות שבא מן הזכרים:

ע"ב במתני' פרכילי ענבים נ"ב אשכולות של ענבים שהן כרותין עם זמורה שמן פרכולי (ערוך תוי"ט):

גמ' בכסות מקופלת ומונחת לו על ראשו נ"ב הטור מעתיק על כתפו והב"י מביא על דבריו האי אמרי דבי ר' ינאי בכסות מקופלת ומונחת לו על ראשו ואינו מדקדק על לשון הטור שכתב על כתפו ובש"ע מעתיק דברי הטור כלשונו על כתפו ובעיני יפלא מאד איך החליפו ראשו על כתפו אך מי יהרהר אחרי קדושי עליון אשר רוח קדשם דיבר בהם והרע"ב עשה כפשר וכתב שניהם על כתפו או על ראשו וכ"כ לתמוה עכ"פ היה לו להקדים דברי חז"ל לדברי הטור ולכתוב על ראשו או על כתפו המאיר לעולם כולו יאיר עינינו להבין דברי קדמונינו נ"ע ז"ל:

רש"י ד"ה זו מצות עשה באלו שהוקדשו כו' כצ"ל:

דסחיפא לה משכילתא ארישיה כפויה לו גביע ארישיה נ"ב הב"י כתב על דברי רש"י ז"ל בזה"ל ומשמע מדבריו דדוקא משיכלא שהיא עריבה שמכבסין בה בגדי' שהיא משוכה ואינה עשויה כמין כובע ועוד שמשתמשין תשמיש של בזיון אבל כוס וכיוצא בו שהוא עשוי כמין כובע וגם אינו מיוחד לתשמיש של בזיון אסור ע"כ ולשון גביע שברש"י אינני יודע לפרשו ומה טוב היה שהיה תחתיו ספל כמו שכתב רש"י בשבת ומה שכתב הב"י משוכה היא מה שכתב רש"י ארוך שם בא"ד ואינה עשויה כמין כובע אלא כלי ארוך כדאמרינן שבת ע"ז: משיכלא משי כולה שמכבסין בו בגדים ורוחצין בו לידים ורגלים נ"ב שם פרש"י ספל גדול שהכל רוחצים כו' וב"י מעתיק כאן עריבה שמכבסין בה בגדים וכו' ד"ה עובדים כו' לא איכפת לן אי יהבינן להו שכר טובת כו' (רש"י רי"ף):

מתני' ושל אחרים נהנין מהן בין בטובה ובין שלא בטובה רש"א מוחק ובין השני וצ"ל ושלא בטובה ואנכי מוחק גם בין הראשון כגי' הרא"ש נהנין מהן בטובה ושלא בטובה וכן מעתיק כאן בגמ' כגי' הרא"ש אבל במשניות איתא גם שניהם:

בגמ' איכא דמתני לה אסיפא נ"ב אות ל' המצוין לעין משפט אינו להרמב"ם כי הרמב"ם ס"ל כמאן דמתני ארישא אלא הציון הוא לש"ע שפוסק כמאן דמתני לה אסיפא בשם הרי"ף והרא"ש:

דף נב גמ' בעי רב המנונא ריתך כלי נ"ב פי' הערוך שברו והתיכו ועשו כלי לכתחילה רש"י ד"ה כיון דאית להו טהרה בשאר טומאות במקוה כצ"ל:

כי קמבעיא לן אוכלין דלית להו טהרה בשאר טומאות כו' כצ"ל:

דף נג גמ' וחד אמר בצורף ישראל מחלוקת נ"ב הציון זה לעין משפט אינו להרמב"ם רק להש"ע בשם הרי"ף ורא"ש לפירוש הר"נ אבל הרמב"ם מתיר במכרה לצורף ישראל וכן כתב בפי' המשנה:

דף נד גמ' ואלא מאבני מזבח כו' ואלא מכלים נ"ב היה יכול לפרוך הנ"מ לגבוה להדיוט מנ"ל אלא דעדיפא מיני' פריך תוס' ד"ה מתקיף לה ר' זירא כו' אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור ואדרבה כו' כצ"ל:

ד"ה היתה בהמת חבירו רבוצה פי' בקונטרס לא מיבעיא עומדת דכשהגביהה והרביצה קנאה בהגבהה ונעשית שלו אלא אף על גב דרביצה ולא קנאה אסר לה במעשה:

ע"ב גמ' שביעית דכתיב כי יובל היא נ"ב בסוכה מ' ע"ב פי' רש"י ד"ה בשנת היובל שביעית ויובל חדא היא:

דף נה ע"ב גמ' תנן לוקחים גת בעוטה נ"ב ע' ברא"ש שמפרש הקושיא והתירוץ ברווח:

תוס' ד"ה אבל לא בוצרין פ"ה כו' סה"ד דסתמא לא הוכשרו נ"ב והלכך לא מצי למימר שמא יבצרנו בכלים טמאים דאפילו אם בצרם בכלים טמאים אף גורם לטומאה לא הוי שנתינתן לכלים לאו לשם דריכה הוא כי דוקא לגת מדייק רש"י דהוי גורם טומאה שנתינתן בו הוא לשם דריכה:

דף נו רש"י משישלה בחבית לשון השולה דגים מן הים משישלה היין מן הבור להנתן בחבית וכן מפרש בב"מ כו' נ"ב לפנינו שם פי' אחר ברש"י וגם הרמב"ם מפרש כפרש"י שם ופוסק להלכה תוס' ד"ה ר' עקיבא אומר משיקפה כו' סה"ד דודאי אין שום קיפוי קודם ירידתו לבור נ"ב אי נמי הכא נקט משיקפה מדתני בדבי ר' אושעיא משישלה ומשישלה לאפוקי תוסס בן מ' יום א"נ איידי דתני משירד לבור לכך נקט בכולהו כן תוס' שם בב"מ משום דהוה קשה לי עדיין למה נקט משישלה עד שישלה מיבעי ליה

והעתקתי דברי תוס' דהתם שבדבריהם מתורץ הן בא"נ ראשון הן בא"נ שני ולפי' רש"י דהכא על קפה ועל ישלה יש לתרץ נמי משישלה באותו תירוץ שמתרץ תוס' הכא משיקפה אין משלה קודם שישלה לחבית אבל לפרש"י דהתם ד"ה משיקפה דף צ"ב ע"ב וד"ה משישלה שפי' אחד להם ומשישלה היינו משיקפה וכדאיבעיא להו קיפוי דבור או קיפוי דחביות וכן איכא למימר משישלה הן בבור הן בחביות אם לא היה מפורש משישלה בחבית ה"א משישלה בגת אבל כיון דמפורש משישלה בחביות שפיר ניחא אף לפי תירוץ תוס' דהכא דליכא למיטעי עוד:

ע"ב תוס' ד"ה אבל אם החזיר גרגותני לגת אסור כו' וי"ל דסברי לי' כאביי דאמר חמרא חדתא בענבי במשהו ולית לי' נמי כו' נ"ב ע' רש"א ומהר"ם:

ד"ה גרגותני כו' ומכאן פסקו הריב"ן והרשב"ם ור"ת בשם רש"י נ"ב אחרי אמרו ומכאן פסקו וכו', בשם רש"י ל"ל האומנם יהודה ועוד לקרא אך משום דהר"י בר"מ בסמוך דוחה ראי' זו ורש"י עשה הלכה למעשה להתיר ניצוק בר ניצוק ע"פ הראי' מכאן ע"כ פסקו הנך גאונים ז"ל כ"כ מכאן בשם רש"י שניצוק בר ניצוק אינו חיבור ולא כהר"י בר"מ:

בא"ד מיהו מטעם ניצוק אסרינן מה שבגרגותני דהא אמרינן לקמן כו' נ"ב הרש"ש הגיה דאמרינן ואינו נכון דלשון דהא דאמרינן משמע שהתוס' מפרש מה שיודע מעצמו ה"מ למ"ד וכו' אבל האמת אינו כן רק שם בגמ' כן איתא בפירוש מהא דאמר רב חסדא להנהו סבותא קטפי קטופי משום דסבר ניצוק חיבור ובלא קיטוף אף מה שבגואי דמנא נאסר ושפיר נכון לשון התוס' דהא אמרינן לקמן:

ד"ה מהו לדרוך עם עובד כוכבים בגת כו' משמע שהגת של עובד כוכבים ולא להתיר בשתיה שאלו אלא לענין התר הנאה קא מיבעיא ליה ומירי נמי בדצייר ליה לידיה כו' נ"ב לפי פירושו שהגת של עובד כוכבים והישראל עובד בשכרו לכאורה מוקשה האם משוגע יהי' בעל הגת שיניח לצייר ידיו שיהיו מקושרים כדי שיוכל היהודי להרויח שכר פעולתו והאמת שלפי פי' תוס' יהיה פי' דצייר נא להו לידיה שמעשה שהיה כך היה שהיו ידי העובד כוכבים מקושרים מפני איזה סיבה ורצה לשכור פועלים ובא פועל ישראל לשאול אחר אשר העובד כוכבים ידיו מקושרים אם להשכיר א"ע לדרוך עמו וע' לקמן סב:

תוס' ד"ה שכרו ומהרש"א שם:

דף נז רש"י ד"ה אי משכחנא דאמר כר' נתן כו' דניסוך לא הוי אלא ע"י שישכוך כצ"ל (רש"ש):

ד"ה אף בשתיה כדקתני מתני' נפל לבור ועלה כו' ר' שמעון מתיר והיינו אף בשתיה:
תוס' ד"ה ה"ג ברוב הספרים כו' ולפי דה"ל הכא שלא בכוונה שריא רב בהנאה כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה גדולים אין קטנים לא כו' ועי"ל דלישנא דאין עושין משמע בשתיה כי מלתיה דרב דקאמר עושה יין נסך נ"ב עדיין לא מתורץ והדרא קושיית תוס' לדוכתה עד דמדמה לעושה דרב ידמה לי' לעושין דרישא דהוי ליאסר בהנאה אף אין עושין ליאסר בהנאה ע"כ נ"ל דברי הר"נ דמשמע ה"נ דומיא דעושין דרישא מה עושין דרישא מלתא פסיקתא קתני דגדולים עושין יין נסך לגמרי לשתיה והנאה אף אין עושין דקטנים מלתא פסיקתא קתני שאין עושין כלל לא להנאה ולא לשתיה:
בא"ד ואומר ר"י דשאני טומאה דחשו חכמים להפסד טהרות אבל לענין כל כו' נ"ב פי' טומאה הוא גזרת חכמים ובמלתא דלא שכיחא חשו להפסד טהרות ולא גזרו אבל יין נסיכם אין יכולים להתיר כיון דאינו גר עד שימול ויטבול:
ע"ב גמ' אמר להו האי לאו חמרא שקלי' מריה בריתחיה נ"ב גי' הרא"ש:
רש"י ד"ה בשוק הגהת הגרי"ב מכאן עד ד"ה הא קמ"ל נ"ב ועד בכלל שייך לעמוד א':
הא קמ"ל ודאי לענין נסך ערבינהו ומיהו לאו לענין קטנים ולאפוקי מדרב אלא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה עד שתשקע כו' ומותר מגען ביין מיד סה"ד נ"ב התוס' מריש העמוד עד כאן שייך לעמוד א':
תוס' ד"ה לאפוקי מדרב דאמר תינוק בן יומו כו' ועל דבר זה שלח לו ר"י לר"ת הא חזי דמינך ומאבי אמך ומאחוך תשתרי מגע עובד כוכבים ביין לעלמא אפי' בשתיה דאחיך ר' שמואל פסק בשם אבי אמך רבינו שלמה כו' כצ"ל:
בא"ד וגם אין הלכה כשמואל בעבדים שאלו וטבלו להצריך כו' כצ"ל:
דף נח גמ' איקלע רב הונא ברי' דרב נחמן כו' נ"ב לכובד השגה כמוני טוב ללמוד זה הענין עם התוס' ד"ה איקלע אף הטרוד ולומר גמ' פשוט יקח לו עת והרי"ף והרא"ש הולכים בעקבי תוס':
סוף העמוד צ"ל מאן דאסר שפיר אסר ואח"כ יהפוך הדף ויתחיל מימר כו' (ר"נ):
רש"י ד"ה אקפן נחמני הקיפני אביי בשמועות של אמוראים ובריייתות לחלוק עלי ולאסור כל יין החבית נ"ב גם נ"ל שלפני תוס' לא הי' ברש"י האי סוף הדיבור ולאסור כל יין החבית כי תוס' מביא התמיהות שיש לתמוה על פי' רש"י ז"ל ואם היה זה סה"ד לפניו לא היה שותק מיניה:
תוס' ד"ה איקלע כו' שלא נתכוין לשכשך לניסוך אלא לידע אם יש שם יין נ"ב כן מעתיק הרא"ש:
שם בא"ד וה"ג בספרים ישנים והלכות גדולות ואיקלע כו' (רש"ש) ובחנם מחקו מהר"ם:

בא"ד היית אומר שאין שכשוך עושה יין נסך ליאסר בהנאה ועל מעשה שאמרת כו' כצ"ל ד"ה שקדח במינקת פי' בקונטרס שנקב כו' כצ"ל:
ע"ה גמ' דקא מוריק אורוקי נ"ב פי' מורק ממנא למנא ולא נגע בחמרא (רי"ף):
תוס' ד"ה בצר לאו היינו בצרה כו' מעשה היה בפומבדיתא והטבילוה קודם לאמה נ"ב לסוכה שמן של תרומה ויש כו' בא"ד אבל בשמעתין ובפ"ק דחולין מיירי במעשר ירק ושאר פירות דאפילו כו' כצ"ל:
דף נט גמ' חזא חמרא דישראל דמזגו כו' כצ"ל נ"ב כן איתא שם:
תוס' המשך מלעיל אבל בחג מרביצין עליו מים כדי שיהי' הדר כדתנן בסוכה (דף מב.) נ"ב שם בלולב מיתנייא מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים שהיו שורין האגודה שלא ייבשו אך שם לה:
דתנן ושל תרומה טהורה לא יטול חד אמר מפני שמכשירה פי' רש"י דתנן מקבל אשה וכו' שהיו שורין האגודה וכשנטלו נוגע האגודה באתרוג מכשירו לטומאה ואסור לגרום טומאה לתרומה גמ' תורמוס נ"ב מין קטניות מר:
ע"ב וברצוה לחביתא עד דשייפא כפו החבית לצד אחד עד שישפך היין לתוך כלי אחר שימשך היין מיד הנכרי כו' כצ"ל (ר"נ מובא ברש"א):
תוס' ד"ה מעל"ד דאם יש יין נמשך אסור דאם נתן הענבים כו' מהר"מ:
תוס' ד"ה אמר רב אשי מנא אמינא לה כו' אע"פ שאלו היה ישראל זה שופכו היה עובד כוכבים כצ"ל:
בא"ד ונהי דאין הלכה כן דהא ודאי כו' כצ"ל. ד"ה אמר רב פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסור כו' מצדיה טהור ולא חשיב האי כפיה ושוליה והשתא כו' כצ"ל:
דף ס גמ' אמר רב פפא עובד כוכבים אדנא וישראל אכובא נ"ב אדנא שימוש הא' הוא בכל מקום במקום על אך כמו שנמצא על פירושו אצל כן הכא אדנא פירושו שמלאכת עובד כוכבים אצל הדנא ומלאכת ישראל אכובא אצל הכובא שהעובד כוכבים מערה היין מדנא והישראל אוחז הכובא לקבל היין:
רש"י ד"ה חמרא אסור כו' וכחו הוא כצ"ל:
עוד שם ד"ה חמרא אסור ובכובא מלאה עסקינן דלמא נגע לישנא אחרינא אפי' חסירה נמי משום דמקרקש לי' לחמרא וכיון דמקרקש בכוונה הוה ליה כחו כו' כצ"ל:
ד"ה כובא חסירא שרי דלמא משתפיך עליו ה"ל כחו שלא בכונה ומותר אבל זיקא הוי קירקוש דומה למשכשך כו' כצ"ל תוס' המשך מלעיל ע"ב ומה שהקשה ר"ת דבכמה דוכתי פסקינן כיחיד לגבי רבים היינו כשפסק בהדיא כוותיה אבל דלמא ברייתא לא כו'

נ"ב לא ידעתי לפרש הלא מתני' הוא בא"ד וניחא ללישנא דכל להדי ברזא אסור ואידך שרי אע"פ שסופו כו' כצ"ל:
ד"ה מצידיה טהורה כו' דהא תנן טבול יום פ"ב מ"ה שמן שהוא צף על גבי היין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא השמן ריב"נ אומר שניהם חיבור זה לזה ע"כ:
ד"ה ואי מצדד צדודי אסור כו' ומדמי ליה לנוגע בקנה נ"ב פי' כשמטה הכובא על צדה בשעת שהיין מקלח בתוכה הוה ליה כנוגע בקנה דמה לי וכו' (רא"ש):
ד"ה הוה עובדא בכח כחו ואסרה רב יעקב מנהר פקיד כו' עד סה"ד ומיהו למאן דאסר לא מצינו חילוק בין ג' כחות לב' נ"ב וכיון שאין חילוק בין ב' לג' אף יותר מג' אין חילוק כן נראה משמעות פשטות מתוס' וכן כתב הרשב"א כח כחו הרי הוא ככחו אפי' כח עשירי אבל מה שכתב הפ"ח ומיירי בלא דפין הוא דוחק:
ע"ב תוס' ד"ה מעשה לבינה קעביד ואף בשתיה נמי שרי פירש רשב"ם וז"ל עובד כוכבים המהדק מגופה שעל גיגית מלא יין כזה &&ציור&& כדי שיתחברו סדקין שבאו בה מלמעלה למטה פי' כשהמגופה אינה מהודק על הגיגית יש בין מגופה פנימה לבין הגיגית סדקין בא מלמעלה מגג המגופה עד למטה לפי המגופה אשר יושבת ופיה למטה על הגיגית וכשמהדקה יורדת למטה חבוקה ודבוקה לצואר החבית וכן מעתיק הרא"ש סי' י"ד ומגופה שהיתה רפוי' על פי חבית ובא העובד כוכבים והדקה לפנים ע"כ אבל מגריפה לפי פירושה אינה זיווגה של חבית כלל ופשוט נישתבש ובעלי ההגהות לא שמו על לבם מה ענין מגרופות לגיגית או חבית והג"א הולך אחר השיבוש ולא לקח לחיך מה שהקנה מוציא להרגיש כי מגריפה אינה מגופה ואין דמיון זה לזה והפסקי תוס' מעתיק בטוב וז"ל מותר שיהדק עובד כוכבים המגופה שעל פי חבית ראו עיני וישמח לבי שב"ה כוונתי לאמיתו:
בגמ' מתני' נמי דיקא דתנן לקמן נ"ב לישנא דמתני' דידן נמי הכי דייקא מדלא מזכיר בעל הבור אלא בור של יין וגם תני אם יש לו ולא תני אם יש לעובד כוכבים משום שאינו צריך לשנות עוד הפעם עובד כוכבים כיון דתני עובד כוכבים שנמצא עומד מובן שאם יש לו עליו קאי שהזכירו כן מאי דתני עליו כיון דלא נזכר בעל הבור מקודם רק בור יין מובן שעליו קאי על הבור יין שנזכר והיינו שיש לעובד כוכבים מלוה על הבור יין הנזכר שנעשה לו אפותיקי זה הבור על המלוה נמצא יש לו מלוה על הבור יין זה אסור והולך ומדייק אין לו פי' לאותו עובד כוכבים מלוה עליו פי' על הבור יין זה אף שיש לו על בעל הבור אבל כיון שאין המלוה על הבור מותר. אחרי כתבי ראיתי כי הרע"ב מפרש

כן עליו על היין וניהנתי שב"ה כוונתי לדעת רבינו הרע"ב שמפיו אנו חיין שלולא הוא היה המשניות ארור וחתום לפנינו:
ומה שכתב שם התוי"ט על פי' הרב רש"י לא דק כי כל עין רואה שרש"י מפרש עליו על ישראל היינו בעל הבור רק על מאמר שמואל מפרש רש"י כן בד"ה על אותו יין שודאי כן פירושו שלא היין לוה אצלו אלא שישראל עשה לו היין אפותיקי אבל הרב מפרש המשנה שסתם ושנה עליו ואינו מפורש על מי ומפרש הרב על היין והוא כמו שכתבתי בעז"ה הדיוק שסתם עליו קאי על הנזכר כבר בהמשנה ומי נזכר הבור יין ולא בעליו:
דף סא מתני' ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר אלא אף ע"פ שהוא כו' כצ"ל ונ"ב כן איתא בחולין שם גם הרא"ש כאן מעתיק כן:
שם הסיפא המטהר יינו נ"ב לפי פרש"י היה לו למיתני בחד בבא ופעם אחת המטהר יינו של עובד כוכבים ונותנו ברשותו ועליו כל התנאים שצריכין לזה ברישא ולמה כופל ושונה סיפא המטהר וכו' ע"כ מפרש תוס' שלא כרש"י וכן הרבה רבוותא מחלקין בין רישא לסיפא:
רש"י ד"ה מותר כו' דאמר דלמא חזי הנך ישראל דעברי בר"ה כו' נ"ב אפי' בלילות חושש הוא שאם לא יראנו זה יראנו זה דאין רגל כל העולם כלה מרשות הרבים אפי' בלילות (תוי"ט בשם ב"י בשם רשב"א):
ד"ה אבל אם רוצה כו' כו' דסבר אי חזו לא מפסידנא כו' נ"ב כבר הוקשה הרש"ש דודאי יפסיד וטוב בזה פי' הרמב"ם מובא בתוי"ט ויאמר ויהי מה אם ידעו בו לא יקחו ממני:
ד"ה דלתים ובריח כו' ומצי למיקם עלה דההיא שעתא סה"ד כצ"ל:
ד"ה וחלון כר"ה דמי אפי' בית פתוח לחצר וחלון פתוח בחצר לר"ה כנגד כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה להקל או להחמיר כו' עד סמוך לסה"ד כי היכא כדהדר ישראל וזבין כו' כצ"ל וכן מעתיק הר"נ וב"ה מצאתי און נגד הגהת הב"ח שנטיתי מעליו:
הציון ג' גם ד' שמציין הגר"י בועז לעין משפט אינם להרמב"ם לדינא כי הרמב"ם פוסק כרשב"א ולחומרא ועיקר הציונים לדינא לש"ע שפוסק כהרשב"א והרא"ש והר"נ ולרמב"ם הוא רק שנמצא שם הדין מזה אבל הוא להיפך מאשר בש"ע:
רש"י במסקנא ע"י דבר אחר כגון בקנה ואנו יודעין כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דף סב גמ' והרי שביעית דתופסת את דמיה ותנן האומר כו' כו' נ"ב כשמוציאין הדברים מפינו ונאמר והרי שביעית דתופסת את דמיה וראיה שתופסת את דמיה ניתי משניות ותנן האומר לפועל הילך דינר זה לקוט לי בו ירק היום שכרו אסור ש"מ שתופסת את דמיה ובכל זאת קתני ברישא דהאי מתני' לקוט לי ירק היום שכרו מותר ולמה יהיה

העני הפועל זה דמתני' דידן מאבד שכרו הלא לא אמר לו דינר זה ועשה עמי בו בנסך היום ובסמוך כשממשיכין בני הישיבה דבריהן על הברייתא שכרן שביעית דקדוש שכרן בקדושת שביעית ידענו שתופסת דמיה פריך מי קדוש והתנן האומר לפועל הילך דינר זה ולקוט לי ירק היום שכרו מותר הרי כששכרן סתם שכרן מותר ואינה תופסת דמיה ואימתי תופסת כשאמר בו ושפיר מסודר בסדר נכון כאן הסיפא קודם לרישא ובסמוך כסדרן רישא קודם לסיפא:

רש"י ד"ה שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת כל שכרו מותר דאגרא דיהיב ליה משום כו' כצ"ל (רש"י רי"ף) ור"נ:

תוס' ד"ה בדמיהן מקודש בגוף הערלה אסור לקדש כצ"ל נ"ב משמע הא מיותר דבמתני' שם מפורש המקדש בערלה בכלאי הכרם אינה מקודשת:

בא"ד כמו כן אסור לקדש בו אשה דהוי חשובה כמו מכירה דיש בו הנאה כשמקדש את האשה וגמרינן קיחה כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה כולן נקברין עמו כו' יצא זה שמחוסר תלישה וקבורה אלמא כו' כצ"ל:

ד"ה שאני התם כיון דקברי בבי דינא כו' סה"ד ופירש נ"ב הגריעב"צ לתיקון הלשון מגיה ופירש ונכון ואני אוסיף וכצ"ל לכל מאן דמשכח להו התם דמהרוגי ב"ד הם ופורש:

ד"ה ופרעי להו בשמינית אחר הביעור חל יפי פירות שביעית תוס' ד"ה ולקברינה בעינייהו כו' דחשיב פרק בתרא דתמורה כו': בא"ד איניש גנב ואייתי הכא וקבר וכן דרך כו' כצ"ל:

ד"ה יזפי פירות שביעית מעניים ופרעי להו בשמינית כו' צריך לפרש שהאיסור היה מה שהיו אוכלים אותם נ"ב פי' אותם פירות שנפרעו מדבי ר"י בשמינית:

בחזקת שלהם נ"ב פי' שלא בקדושת שביעית:

דאלו בתורת שביעית נ"ב כ"כ פירוש בקדושת שביעית אפי' כו':

בא"ד אי נמי העניים היו עושין מהם מלוגמא או סחורה נ"ב ה"נ כן פירושו שהיו עושין מאותן פירות שנפרעו בשמינית מלוגמא או סחורה אבל בשנת השביעית לא היו עושין כן לא בפירות שביעית ולא בחילופיהן גם לקבל חילופיהן בשביעית למה לעניים להחליף הלא היה להם די והותר פירות שביעית והיו אוכלים הם עצמם והעניים נתנו רק מה שהותיר להם בשביעית לקבל בשמינית שיהי' להם לאכול אחר כלות פירות שביעית ומתורץ קושיית המהרש"א לענ"ד:

ד"ה יאות הן עבדין כו' וה"נ לא היו המעות ביד ישראל בשעת משיכת עובד כוכבים (רא"ש) ומטעם רבית כו' דבי ר' ינאי היה להם תבואה בביתם נ"ב פי' היה להם תבואה

משמית בשעת שליו וקיבלו הפירות שביעית מהעניים כי פירות שמינית עדיין אין בעולם בשביעית:
דף סג גמ' ליחול עליה איסור כו' כצ"ל כו' שם היכי מצי מקרבה לי' ואיש וגומר כצ"ל:
שם אפילו מכאן עד שלש שנים נ"ב ע' פ"ח למה נקט שלש שנים:
רש"י ד"ה הא קנייה לה מהשתא קודם ביאה והיכי קרי ליה בא עליה ואח"כ נתן לה:
תוס' ד"ה והא מחסרא משיכה סה"ד מי יפקיע המעילה ממעות הקדש נ"ב ע' מהר"ם:
ד"ה ואינו חושש לא משום שביעית כו' ועוד לפירושו לשון קני ליה דינר גבי' יותר כצ"ל (מהר"ם):
בא"ד אלמא כי קפרע דמי איסורא קפרע דאי איתא כצ"ל מהר"מ:
ע"ב גמ' אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא א"ל אי הכי צאו כו' כצ"ל ונ"ב אדתני לא שייך הכא והמעתיק השוה המדות מדלעיל נאמר אדתני הכניס נמי הכא אדתני אבל אינו שוה שם שייך הכא לא שייך:
שם א"ל רב יימר לרב אשי אי הכי צאו ואכלו וכו' כצ"ל ונ"ב גם הכא לא שייך אדתני:
רש"י ד"ה ולא משום יין נסך כו' נמצא משקהו יין נסך כו' כצ"ל:
ד"ה קני ליה דינר גביה חנוני סמוך על זה שכבר הכיר בו וכל מקום שישנו כו' כצ"ל:
בא"ד דהנך עניי דמוזפי להו פירי לאו חנוני הרגיל להקיפן נינהו לא סמכי דעתייהו כולי האי ולא משתעבדי להו דבי ר' ינאי הלכך כי פרעי לאחר וכו' כצ"ל:
ד"ה מדין ערב מההוא דינא דמיחייב כו' כצ"ל (רש"ש):
ד"ה ה"ג הכא אמר רב פפא כו' כצ"ל:
תוס' המשך מעל"ד דהא אינם בעין אלא בשביל שהקדים לו דינר כו' כצ"ל:
ד"ה אין עודרין הרב ר"ת דחק להביא ראיות דכלאים וערלה נוהגין וכו' נ"ב לא מצינו כן שיכנה את ר"ת הרב ר"ת וגם בסמוך בדיבור שלפני זה ולקמן בזה"ד קורא אותו ר"ת ומה זה כאן שהוסיף לו שם כבוד יתירה להקרא הרב ר"ת גם אם היה כותב בר"ת כמורגל לכתוב הרר"ת היינו יודעין לקרות הרב ר"ת אך האמת הוא ברור כשמש שחסר על הב' שבסוף הרב נקודה קטנה ועקומה באלכסון וצ"ל הרב' וקרי ביה הרבה ר"ת דחק להביא ראיות:
ד"ה אין עודרין כו' ופריך מאי איריא לעקור אפי לקיים נמי שרי:
דה סד תוס' ד"ה אבל אם אמרו לו כו' ואף אין לו נכסים אחרים שיכול ליקח וחל חובו מיד עליהם כו' כצ"ל:

ע"ב מבטל ע"א שלו ושל אחרים כו' נ"ב מחקתי הכוכב כן המסורת כי מן ישראל שמצא עד ובין שאין עובדה הכל תוספתא אחת היא וכבר מצוין תוספתא פ"ו ומה שמציין כאן לעיל נ"ב מיותר ואינו אמת כי בין עובדה ובין שאין עובדה ליתא שם:

תוס' ד"ה אין מפקידין אצלו יין כו' וכתב אין מפקידין לזמן מרובה דאיכא למיחש לאיחלופי ביין שלו נ"ב שמא יאמרו שאותו ישראל שותה מיינו של גר תושב כשיראוהו שהוא מביא יין מביתו ויינו אסור הוא בשתיה דמסקינן דיינו כשמנו אבל מיחדין אצלו יין לזמן מועט דבזמן מועט ליכא למיחש לחשדא:

בא"ד כיון שאינו מניחו אלא לפי שעה נ"ב כל זה מהר"ם מוחק ורש"א מיישב בדוחק:

רש"י ד"ה כיצד כו' וזה נוטל ממנו נ"ב פי' מרשות הנותן ומוציא לחצר:

דף סה תוס' ד"ה ה"ג ר"ת שוכר מניח עליה כסתו כו' איש כסתו בארץ נ"ב וכיון שלא היה שם אלא כסת ודאי שם אותו מראשותיו:

שם בא"ד כר שעשאו סדין וכסת שעשאו מטפחת נ"ב סדין גדול ממטפחת ומסתמא מן הגדול שהוא כר עושין סדין ומכסת שהוא קטן עושין מטפחת:

ע"כ גמ' אבל עושה אותו תכריכין למת לעובד כוכבים מ"ט לא כצ"ל:

רש"י ד"ה כל שבהנאתו בנותן טעם שנהנה כו' וכל שאין בהנאתו בנותן טעם שאינו נהנה כצ"ל נ"ב הרע"ב רש"י רי"ף ור"נ:

ד"ה צורייהו לשון מצרי זיקי כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ואם היו מבוקעות אסורות בירושלמי כו' נ"ב לשון הירושלמי שמעתיק תוס' מגומגם ומוקשה אבל בירושלמי לפנינו איתא על האי משנה בזה"ל מתני' בשלא נידלדל חותמו אבל נידלדל חותמו כמבוקעות הן וכן מעתיק הב"י ובטהרות פ"י מ"ה מפרש הרע"ב חותמו היינו במקום שעוקץ על פי הגרגיר יש כמין חותם ואותו חותם סותם פי הגרגיר שאין משקה יוצא אף שהעוקץ נעקר מעל החותם אבל כשנעקר העוקץ עם החותם משקה יוצא והשתא מובן הירושלמי הא דתנן יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיחן והן מותרות מיירי בשלא נידלדל חותמו היינו שלא נעקר החותם והוא חותם פי הגרגיר אבל נידלדל חותמו שנעקר גם החותם והשתא פי הגרגיר מגולה ופתוחה כמבוקעות דמי ואסורות ולא מהני הדחה:

תוס' ד"ה הבגד שאבד בו כלאים כו' ותירץ ה"ר יוסי בר יום טוב דשאני כלאים דכל עיקרו אין אוסרין אלא ע"י עירוב (נ"ב שם מסיים רש"י וכלאים מתרגמינן עירובין) שהרי שניהם היתר לך אוסר עירובו ולא בטיל:

במשנה גריסין נ"ב גרויפין גמאהלנע באבעס מלשון גרש כרמל:

דף סו תוס' ד"ה תבלין של שנים וג' שמות והם מין אחד כו' וע"ק דבכל דוכתא הוי פי' שם איסור כמו בה' שמות הללו כו' כצ"ל:
בא"ד גבי יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות כו' כצ"ל ונ"ב וע' כריתות י"ב ע"ב תוס' ד"ה ארבע:
ע"ב תוס' ד"ה בת תיהא פ"ה כו' מיהו לשון בת קשה ופר"ת שיש קנה נ"ב העתקת פי' ר"ח אשר בתוס' משולל הבנה ע"כ טוב אחזיק העתקת פי' ר"ח שמביא הר"נ שתרץ המוקשה לו שם ואגב מתורץ נמי מה שקשה לתוס' וז"ל ור"ח פירש בת תיהא הוא קנה של זכוכית ארוך ויש באמצעיתו דד נקוב ומכניס ראש הקנה בחבית למטה וראש הקנה העליון אוחז בפיו ושואף ברוחו היין וכשהיין מגביה עצמו למעלה פוגע בדד ויוצא דרך הדד ואינו בא ואינו נוגע אל פיו כזה &&ציור&& הלכך עובד כוכבים לישראל שפיר וישראל לעובד כוכבים אביי אמר אסור משום ריחא ורבא אמר מותר דריחא כה"ג שאינו מריח בחוטמו אלא בפיו לאו מלתא היא ע"כ:
ד"ה רבא אמר מותר כו' גבי בשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה כו' כצ"ל או להוסיף ואחד מהם שמן:
בא"ד והלכה כרבא לגבי אביי ופסק כך ולא נראה כו' כצ"ל נ"ב רש"י פרק כיצד צולין מחקתי כי מיותר הלא דברי רש"י דשם בתוך פיו:
דהתם קאמר דעובדא הוה בההוא ביניתא נ"ב פירוש ד"ג:
בא"ד דהתם מיירי בריחא דפטם כגון בשר שחוטה ונבילה ולכך כו' כצ"ל:
ד"ה אמר רבא כו' ומכאן יש להתיר פת שאפאה עובד כוכבים ביו"ט כו' כצ"ל ונ"ב שאפאה כו' הוא גי' רש"א ואנכי מחקתי חמה כיון שאמר שאפאה ביו"ט מה לי חמה או צונן אין רבותא יותר בחמין מבצונן אם נאפה בלילה ואוכלין אותו בסעודת שחרית כבר הוא צונן ובכל זאת נאפה ביו"ט:
תוס' ד"ה וכן חומץ נ"ב שייך למתני' וצ"ל כגון חומץ:
דה סז גמ' וכן כי אתא רב דימי וכו' נ"ב דמיתי אשר וכו' זה מראה לסיים ארבב"ח אר"י ל"ש וכו' כמו לשון רבין או עכ"פ אר"י לבד בלא אמצעי אבל כשבאתי לתוס' ע"ב ד"ה אלא דרשב"ל ראיתי כי טעיתי והוא מראה רק על לא שנו אלא כו' כמו אצל רבין וחילוק ביניהם שרבין אמר בשם רבב"ח אמר ר' יוחנן ורב דימי אומר מעצמו בלא שום אמצעי:
רש"י ד"ה וזהו כזית בכדי אכילת פרס כו' אבל אם אין בכדי אכילת פרס של תבשיל כזית איסור הואיל כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה נעשה כמי שהשביח כו' עד לאחר שירתיחו ויצננו נ"ב ע' מהר"מ:

תוס' ד"ה א"ר יוחנן כו' דיליף טעם כעיקר מגעולי עובדי כוכבים נ"ב ורבנן ילפי טעם כעיקר ממשרת ואין לומר כו':
בא"ד ובולע האיל מן הזרוע חצי שיעור נ"ב פי' חצי שיעור אכילה שאכילה בכזית דהיינו כשיש חצי זית משמנונית הזרוע בעין על חלק איל שחוץ לרוטב וכשאוכל הזר מהאי מקום בשר האיל כזית יש בו חצי זית זרוע וחצי זית בשר האיל מ"מ מותר דבכל ענין התיר הכתוב בשר האיל לזרים דבקדשים אחרים אסור בכה"ג דאמרינן היתר מצטרף לאיסור וכאילו כל שעור אכילה היינו כל הכזית הוא איסור וע"ש בחולין ד"ה גלי רחמנא:
ע"ב תוס' ד"ה אלא דרשב"ל אמרו קאמר ולי' לא סבירא ליה כו' דלא שנו קאמר דקאי אמתני' ואימא דליה לא סבירא ליה נ"ב לפרש"י דכתב מעל"ד ד"ה וכן היו עושין ורב דימי קאמר לה וכן היו עושין בערבי שבתות משמע דס"ל הכי:
בא"ד כיון דאשכחן ר' יוחנן דאמר לא שנו נ"ב היינו מאי דאמר רבין אמר רבב"ח אמר ר' יוחנן:
דף סח רש"י ד"ה וראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות הלכך חימוץ כו' כצ"ל נ"ב של תרומה מוחק רש"ש וכן ראוי:
ד"ה נפל של תרומה תחלה ד"ה אסורה כו' ולקמן פריך א"כ רישא נמי לר"ש הרי כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אבל השביח סה"ד מ"מ בעודה נבלה נפגמת ושריא כצ"ל רש"א:
ע"ב רש"י ד"ה הערלה וכלאי הכרם מצטרפין אם נפלו שניהם לפחות ממאתים נ"ב פי' סאה משניהם נפל לפחות ממאתים סאה של היתר:
תוס' ד"ה והני תלתא בבי תרתי דשאור והך דיין שנפל לתוך עדשים נ"ב ע' רש"י שמפורש יותר:
בא"ד ואע"ג דבשאו' נ"ב הך תיבה צריך תיקון קטן וכך צ"ל דבשא"ו והוא ר"ת ונקרא דבשנפלו אחת ואחת ובס"א שיבשו וכתבו מפורש בשאור והוא מעוות שאינו יכול לתקון:
ד"ה ר' שמעון לטעמיה כו' ותירץ ר"ת דההיא דהתם דפריך מינה במסכת מעילה היינו מתני' דהתם דמסכת ערלה הני שתי תיבות מוחק הרש"ש והיה נ"ל לכאורה כי ברור כן הוא שהם מיותר אבל אחר העיון שם בתוס' ד"ה תני ראיתי כי אינו כל כך ברור ויש לעיין בזה ואיני רוצה להכניס עצמי בין הני רבוותא במקום גדולים אל תעמוד:
דף סט מתני' כדי שיפתח את החבית נ"ב מתחיל בכד ומסיים בחבית לומר לך היינו כד היינו חבית אבל זאת כבר ידענו מהמניח ע"כ טוב להחזיק בגי' המשניות הרי"ף

ורא"ש דגרסי כדי שיפתח ותו לא את החבית לא גרסי כלל שם ויגוף ותיגוב נ"ב הרא"ש גורס ויגוב:
שם היה אוכל עמו על השלחן והניח לגונין על השלחן ולגין על הדולבקי נ"ב במשניות ורי"ף ורא"ש אין שינוי לשון בין אשר על השלחן בין אשר על הדולבקי וכן הגמ' ע"ב מעתיק בתרוייהו לגין:
בגמ' אפי' הפליג מהן יותר ממיל טהרותיו טהורות נ"ב רש"י רי"ף רמב"ם הרע"ב והר"ן גרסי אפי' הפליג מהן מיל:
עוד במשנה והלך לו בקפנדריא נ"ב פי' שנכנס לעיר בשער שלפניו לצאת בשער אחר כדי לקצר לו הדרך ואחר שבא לעיר הלך למרחץ ושהה מותר כיון כו' כפי' רש"י (רמב"ם):
תוס' ד"ה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא וכו' ולכך שרי כדתניא נ"ב נ"ל דצריך להיות כדתנן וב"ה מצאתי און לי הרש"ש שגם כן מגיה כדתנן והתימא על הרש"א שהולך אחר לשון תוס' ומעתיק כדתניא ובדבריו שם מוכח דייקא דקאי על המשנה מי יתן ויבוא משיח צדקנו במהרה בימינו בקרוב ויכניס כל הגהות ישרות פנימה ויוסיף עוד כהנה וכהנה ולא יהיו חתחתים בדרך ויאיר עינינו וירחיב צעדינו ולא ימעדו קרסולינו:
ע"ב ועביד כל דבעי קמ"ל נ"ב יש לתמוה הלא צריכין גם להפוך הצריכותא ולחזור למיפרע והרמב"ם בפי' המשנה מחזיר שפיר כ"כ הצריכותא וחידוש הוא שהרע"ב גם התוי"ט לא העתיקו:
רש"י ד"ה משום שייכא ופירוש מינקת שמניחין במגופת החבית נקב אחד כשטחין את פיה כדי שתצא ממנו הרוח שלא תשבר הכלי וחוששין שמא יכניס לשם מינקת וישתה מן היין לשון רש"י קשה להבין ע"כ העתקתי לשון הרא"ש הנ"ל, מינקת הוא קנה דק חלולה ויונק דרך שם היין ע"כ נקרא מינקת (ערוך) תוס' ד"ה היה אוכל על השולחן כו' וכן בסיפא דקתני חביות סתומות כדי שיפתח ויגוף ויגוב אסורות כצ"ל ונ"ב כמו במשנה וע' רש"י שם ד"ה סתומות מותרות:
ד"ה רבן שמעון בן גמליאל הוא נ"ב זה הד"ה צריך להיות בראש העמוד קודם ד"ה היה אוכל:
דף ע גמ' דא"ר יצחק המוציא כים בשבת מוליכו פחות פחות מד' אמות נ"ב ברי"ף ורא"ש המוציא כיס בשבת ליתא אלא דא"ר יצחק מוליכו כו' איתא בראש וברי"ף אינו מעתיק כלל כל המימרא דר"י כי אינו מובא כאן להלכה אלא לזכות אחינו יהודאי שאינם ח"ו מחללי שבת גם כיון דבשבת ליתא מימרא דר' יצחק היכן אמרם ע"כ אין לתלות בו

דברים שלא אמרם כלל ומה שמצאתי את לבבי לעיין ולרשום למען עשות רצון המ"א שכתב סימן רס"ו ס"ק י' מ"מ צ"ע כאן עיינתי ורשמתי ומה שכתב בזה הק"נ בשבת ריש פ' מי שהחשיך אינם ברורים כמו שמתפאר:

שם הנהו גנבי דסלקי בפומבדיתא כצ"ל כי לגירסא שלפנינו מאי מהני אשר בפומבדיתא רוב גנבי ישראל כיון דהני מעלמא סלקי לפומבדיתא וכן מעתיק הרא"ש בפומבדיתא:

ע"ב גמ' אמר רבה חמרא שרי אימור מגבה דחביתא שקלתיה ואע"ג דליכא השתא אופיא אגבה כו' (רי"ף):

שם מסוביתא דמסרה לה איקלידא מפתח:

נ"ב רש"י מוחק מפתחה וכן הב"ח ורי"ף ורא"ש איקלידא גם לה וגורסין דמסרה מפתחה ושפיר נכון ולע"ד מוחק אני גם לה השני וצ"ל ואמרן לא מסרה אלא וכו':

רש"י ד"ה אע"ג דליכא תו שאין שם אופיא עוד אגבה דחביתא ואיכא כו' כצ"ל:

דף עא מתני' האומנין של ישראל כו' נ"ב כמעט כל לשון המשנה מגומגם אומנין של ישראל משמע שעושין מלאכה אצל ישראל ואכתי איני יודע מה המה אם ישראלים אם עובדי כוכבים ב' ששילח להם משמע שהשליח הביא החבית נסך לבית האומן או לחצירו והלך לו ובעה"ב אין כאן מותר לומר לו תן לנו את דמיה מדברים נוכח הבעה"ב שישנו כאן עומד לפני האומן ג' משיכנס לרשותן אסור הלא כבר היין ברשותן שהניחו השליח וב"ה מצאתי מה שרוחי נוחה הימנו בהרא"ש משנכנס לרשותן פי' שקבלוה בשכרן אבל בהכנסה לבד לא נאסר שאין חצרו של אדם קונה לו בעל כרחו ומתורץ ב' וג' ודתני ששילח להם אף שהשליח ודאי עשה שליחותו והניח החבית ברשות האומן מ"מ מותר לומר לו תן לנו דמיה ולאשמועינן בא כדי לנו לפרש מותרים לומר לו פי' שילכו אל ביתו לבעה"ב ויאמרו לו אין רצוננו ביין תן לנו דמיה ובדבר קושיא א' נח דעתן בגי' הרי"ף הרא"ש והרמב"ם דגרסי במשנה אומנין ישראל וכן מעתיק הב"י המשנה אומנין ישראל והטור פועלים ישראלים:

גמ' א"ר יהודה אמר רב כו' לכאורה נראה שרב יהודה כל הדברים עד המשנה מסדר ואומר תחלה שכך אמר רב ור' יהודה הוא בעצמו הוקשה לו לרב מיתיבי אל יאמר אדם ואמר ליה רב לר"י עול תחתי קאמרת הא דידי לא דמיא אלא להא ולפ"ז ברש"י ד"ה הא צ"ל דרב ולא דרב יהודה אבל לפי זה יהיה פי' מיתיבי יחיד ליחיד והוא נגד מבוא התלמוד ששם איתא לרבים הסימן מיתיבי ואם ליחיד הסימן איתיביה ע"כ אני אומר שרב יהודה לא אמר משמיה דרב רק מימרא דרב מותר לאדם לומר כו' והגמ' אומר על שם בני הישיבה שהם מקשים ומתרצים אלו נגד אלו ושפיר לשון מיתיבי ומתרצים

ואקרא כאן א"ל רב יכול לתרץ עול תחתי לעוצר קאמרת הא דרב יהודה אמר רב כפרש"י לא דמיא אלא כו' וכן הוא לשון הר"נ גרסינן בגמ' אר"י א"ר מותר וכו' ואותבינן עלה מדתניא לא יאמר אדם וכו' ודחינן עול תחתי קאמרת הרי שהר"נ כ"כ למד כך שרבים מול רבים מקשין ומתרצין ולא טוב עשו המדפיסים שהדפיסו מפורש אמר ליה אך צ"ל ר"ת א"ל כמו כאן בגמ' אשר לפני ואקרא איך שארצה:

תוס' ד"ה פרדשני כו' נ"ב ונלע"ד שגם לפי פי' הגאונים אחר שנתקיים המקח היו נוהגין ליתן ללוקח כל הכור חיטין בשלימות ולא ניכה לו הקב ששלח לו לדוגמא (פרובע) והוי כעין דורון ונופל עליו שפיר שם פרדסנא כי במגילה י"ג איתא כ"כ פרדשני ושם אינו סובל פי' הגאונים רק פירושו דורון אם לא כאשר אמרנו אשר גם פי' הגאונים אינו רחוק מאד מפי' דורון ובכל זאת אין זה כמציאה ומתנה ממש כי לולא ששילם הלוקח במיטב כספו מחיר הכור לא היה נותן לו הקב רק מפני שקנה הכור נותן הקב כמו הכרעה והוי שפיר עיקרו מכר וגם נראה כן מלשון תשובת הגאונים כי מה להם לצייר או שיש לו כור חטין וכו' ומשגר לו קב הכל במדה היה די לומר מי שיש לו חטין למכור ומשגר לו מהן מעט לראות כו' ומדהעמידו דבריהם על המדה משמע שכן היה דרך התגרין לוותר הדוגמא עד קב לכור שהוא אחד ממאה ושמונים:

ע"ב גמ' מדמשכה עובד כוכבים קניא פי' כיון שמודד הישראל היין לתוך הכלי והעובד כוכבים אוחז הכלי בידו במקום אחד עושה העובד כוכבים משיכה ויין נסך לא הוי עד דנגע ביה פי' שנוגע ביין עצמו או שמנענע בידו הכלי אשר אוחז והיין בתוכו וע' ש"כ י"ד סימן קל"ב ס"ק ט"ז:

שם משום דצעריה לישראל נ"ב מוקשה מאי צער שייך בלאו ממונא ובעירובין פי' תוס' וז"ל משום דמצער לישראל כלומר שהוא חשוב ממון ביד עובד כוכבים:

רש"י ד"ה במנא דעובד כוכבים דיין הכלי אוסרו והוי יין נסך קודם המשיכה נ"ב דעתי הקלושה אינו משיג איככה מקדים הנסך להמשיכה הלא שניהם כאחד יחולו בבוא היין לשולי כלי העובד כוכבים ועוד למה לי דיקדים הנסך הלא אף אם יבאו שניהם כאחד דמיו אסורין ע' בפי' המשניות להרמב"ם ע"כ נ"ל דצ"ל והוי יין נסך בשעת המשיכה:

עוד בגמ' אמר אביי משום דהוי מקח טעות כצ"ל:

נחזור לרש"י ד"ה אבל לא יין ביין דכי נתערב יין נסך ביין כשר כולו אסור סה"ד כצ"ל:

ואי קשיא וכו' עד סה"ד שייך למטה אחר ד"ה מתחזי כעבודת כוכבים לכי הדר שקל זוזי מיחזי כמאן דמזבן עבודת כוכבים ושקל דמי:

ד"ה שהקדים לו נ"ב צ"ל דאקדים ליה:

שם עוד ד"ה שהקדים נ"ב צ"ל דקדים ליה:
תוס' בן נח כו' ודוקא ישראל נ"ב שהנגזל ישראל כו' וכן פרש"י דולא ניתן כו' לא נראה דא"כ כו' כצ"ל ונ"ב ובזה שוה דבריהם כאן עם דבריהם בעירובין שם דכתבו מדנפשייהו ומשום קם ליה בדרבה מיניה לא מפטר וכו' ולא כתבו משמיה דרש"י הרי מוכח דגם שם לא היה לבעלי תוס' שום משמעות ברש"י שמפרש משום קם ליה וביבמות מפרש רש"י כמו בעירובין רק מעט יותר באריכות וכאן גלוי לכל רואה שרש"י פירש כמו תוס' ע"כ נ"ל כמו שהגהתי ויהיה פי' דולא דלפרש ולא ניתן להשבון משום דקם ליה בדרבה מיניה לא נראה דא"כ וכו':
תוס' ד"ה ואי ס"ד משיכה כו' נ"ב זה התוס' צ"ל אחר התוס' מידי הוא טעמא:
בא"ד אי ס"ד מעות לחודייהו קונה למה לי משך וא"ת (מהר"מ):
דף עב אמר רב יוסף קנה קמא על קנה זה יש ציון ב' להרמב"ם והוא טעות וצריכין ליקחו מכאן ולהעמידו על קנה הנאמר בגמ' בסמוך דלא פסק לא קנה וכן הוא לשון הרמב"ם שם האומר לחבירו כשאמכור שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו במאה זוז וקנו מידו על כך ולאחר זמן מכרה לאחר במאה קנה הראשון וכתב המגיד ודוקא שאמר בק' זוז שפסק אבל סתם כגון שאמר לו כשאמכרנה יהיה מכורה לך שלא פסק הדמים הרי מכורה לאחרון וכן מעתיק הש"ע לשון הרמב"ם וכתב עליו באה"ג וגם הגר"א מעובדא לקמיה דרב יוסף וכדא"ל אביי והגה' כתב עליו דברי המגיד הנ"ל:
ומי יתן והיה לבב המדפיסים לשנות לטוב שיבוש כזה וכיוצא בו ולהדפיס בפנים כדבעי ולא הזכירו כלל הראשונות השיבושים שיצא ממעתיקים ומדפיסים והיה בזה טובתם למעט בהוצאות הדפסת דפים הגהות למאות וטובה כפולה ומכופלת לתופסי ספר שלא ישברו ראשיהם ולא מבלים זמן היקר על הבל רבות השיבושים:
רש"י ד"ה ולא ניתן להשבון גם ד"ה אמאי נהרג עד סה"ד שייך לעמוד ימין:
ד"ה משך הימנו חמריו ופועליו נ"ב מוסיף רש"י הימנו מה שאין בגמ' כי התוס' שם אינו מסכים להאי גירסא חמריו ופועליו כי משך הוא הלוקח וכשהוא אומר חמריו ופועליו משמע של לוקח א"כ פירקן ל"ל ע"כ גורס תוס' שם חמרין ופועלין ע"כ בא רש"י כאן ומוסיף הימנו והוא כמו ממנו ומי הוא ממנו הוא המוכר וגם חמריו ופועליו קאי על המוכר כמו שפרש"י ומשכם חבירו ממנו ואין צורך לשנות הגי' מוו"ין על נוני"ן של מנצפ"ך:
בא"ד לאו משיכה שאין משיכה קונה בבני אדם כו' נ"ב אע"ג דהוי גם החמורים עם החמרין ומשיכה בבהמה שייך שפיר כתבו הרשב"ם ותוס' שם בב"ב כי הלוקח משך

רק החמרים ולא החמורים והחמרין משכו אתם החמורים ושפיר כתב רש"י כאן שאין משיכה קונה בבני אדם כי בין הפועלים בין החמרים אדם המה ואותם משך הלוקח ותוס' כתבו שם עוד אי נמי כיון דהמוכר לא אמר ללוקח שע"י משיכת הבהמה יקנה מה שעליה אלא אמר לו זיל וקני גרידא משום הכי לא קנה התבואה במשיכת בהמה:
ע"ב רש"י ד"ה קנישקנין כלי רחב ויש לו שני קנים או שלשה כצ"ל ונ"ב וכן כתב בסמוך מתמלאין כל הקנים:
דף עג רש"י ד"ה ראשון ראשון כו' והאי דקתני לקמן (דף עד) יין נסך שנפל לבור כולו אסור כצ"ל ונ"ב כדאיתא שם:
ד"ה ה"ג לא חמרא דהתירא בגו מיא דאיסורא כו' וכגון דנפיל כוליה כחדא דאפשר למיא דאיסורא לבטיל כצ"ל:
ד"ה אמר לך רב דימי כולה מתני' התירא בגו איסורא ורישא חמרא דהתירא וסיפא מיא דהתירא כצ"ל:
ד"ה צרצור קטן גרסי' והוא פך קטן ובעירובין לגבי בגדים בפרק אחרון דף ק"ג גרסי' צלצול קטן והוא קשר של משי נ"ב שם פרש"י אזור קטן נאה ובלעז בענדיל אבל קשר אין מענינו שם כלל:
תוס' ד"ה כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן כו' ורב דימי קאמר להא שמעתתא התם נ"ב האי קושיא נ"ל ע"ד אפשר לתרץ דהכא קאמר רב דימי משמיה דר' יוחנן והתם משמיה דרב ירמיה:
ע"ב תוס' ד"ה חזקיה אמר כו' לכן נ"ל כו' הגדילו בהיתר כגון שנפל מים ביין של היתר תחלה כו' כצ"ל:
גמ' וחכ"א בין שנפל איסור בתחלה ובין בסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי להחמיץ במשניות זה כאינך לחמץ:
דף עד מתני' אלו אסורין ואוסרין בכל שהן כצ"ל ונ"ב כמו במשניות ע' תוי"ט שם:
שם ושעיר המשתלח נ"ב ברי"ף ורא"ש לא גרסי ושעיר המשתלח וכן הרמב"ם כי שעיר המשתלח אינו מאיסורי הנאה שהוא חטאת הציבור ואינה מתה אך ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה (משנה יומא ס"ב) ופוסק כן הרמב"ם ומכש"כ שאין לפרש אחר שנשתלח וקאי על האיברין שנעשה ממנו כבר עמד ע"ז יפה עינים ומביא שגם בירושלמי לא גרס ליה וכן נראה דלא אמרה תורה שלח לתקלה והוא מימרא דרבא (יומא ס"ז ע"ב) שאיברין מותרין. אחר כתבי מצאתי שהגר"א מוחק ושעיר המשתלח וכן תוס' ד"ה אלא זבחים ע"ב לא גרס ליה וכן משמע מרש"י כאן שלא היה בספריו:

גמ' האי תנא תרתי איתי ליה דבר שבמנין כו' נ"ב שבמנין לאו דוקא אלא חשיבות כי שור הנסקל ועגלה ערופה ופטר חמור כתב הרמב"ם שמפני חשיבות שהם בעלי חיים אינן בטלים:

רש"י ד"ה אלו אסורין ואוסרין בכל שהו כל מקום כו' נ"ב משמעות פי' רש"י הוא דהא בכל שהו לא קאי על האיסור ומיעוטו אלא בכל שהו קאי על ריבוי ההיתר שיכול להיות כל שהו הרבה אפילו אלף פעמים שיעור האיסור והוא אמת וברור כשמש ע"כ בחרתי גי' הרי"ף ששייך שפיר לפירושם היינו רש"י ותי"ט שגי' הרי"ף ואוסרין כל שהן ובזה מונח על הלשון פירושם:

ד"ה וציפרי מצורע נ"ב תי"ט כתב אולי שגירסת המשנה שלפני רש"י היה צפורי מצורע וחולין שנשחטו בעזרה קדומים ע"כ:

ד"ה שער נזיר נ"ב נזיר מיותר אך לפי גי' ב"ח שמאחרו לד"ה או דבר שפיר שייך נזיר:

ע"ב מתני' וחכ"א יקלוף את הזפת נ"ב פי' ואח"כ ינגב:

שם הרי זו אסורה נ"ב וצריך הכשר מילוי וערוי כדפרש"י ד"ה ומודה בקנקנים וכן בכל מקום שמוזכר כאן אסורים מוסיף הר"נ בלא מלוי וערוי:

בגמ' ואם היו מזופפין אסורין נ"ב עד שיקלוף ואחר כך ינגב (ר"נ):

שם סחיף נ"ב איבער שטירצען:

אבורצייהו בוידען:

דף עה גמ' רבה בר חנה אמר באפר וה"ה למים כנ"ל (הגריעב"ץ):

שם איכא בינייהו חרפי ואפלי וכן מעתיק רש"י ד"ה חרפי ואפלי ורש"י מפרש להיפך אפלי קודם לחרפי ונ"ל לפרש בגמ' א"ב חרפי ואפלי שהגת הראשון חרפי והגת השני אפלי ויש ביניהן יותר מי"ב חודש אז הוא חומרא לרשב"ג וה"ה דא"ב אפלי וחרפי שהגת הראשון אפלי והגת השני חרפי שיש ביניהן פחות מי"ב חודש והוי לרשב"ג קולא:

ובזה מפרש רש"י כסדר תחלה מפרש שהגת השני אפלי כדאיתא בגמ' ואח"כ מפרש מאי דמשמע דה"ה כשהן פחות שהגת השני חרפי כי עיקר תלוי בגת השני משמגיע גת השני אז הן טהורין:

רש"י ד"ה גורגי עקלים כו' ומניח עליו ממל ומכבידו כצ"ל (ערוך):

ע"ב גמ' ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן עובד כוכבים דברים שלא נשתמש בהן מטבילן והן טהורים נ"ב אפשר יש לחלק בין כלים ישנים שלא נשתמש בהן ובין כלים חדשים מכל וכל שקמ"ל רב נחמן ארב"א רבותא שגם הם צריכין טבילה ורב ששת שמתקיף לו רוצה לחלק דוקא כלים ישנים לעין כל רואה אלא שידוע שלא נשתמש צריכין טבילה

אבל כלים חדשים בטביעת עין רואה שחדשים המה ולא נשתמש בהן אין צריכין טבילה (וע' רש"א):

רש"י ד"ה את שדרכו להטביל כו' ותו לא צריך סה"ד נ"ב הר"ן מסיים ומאי יטביל ידיח ע"כ כדאיתא בברייתא ת"ר הלוקח כלי תשמיש כו' דברים שנשתמש ע"י צונן מדיחן ומאי דאיתא שם ומטבילן מהאי טבילה לא איירי מתניתין מדלא תני להגעיל יגעיל ויטבול וע"כ פרש"י את שדרכו להטביל כגון כלי שתשמישו ע"י צונן ומחדשים לא איירי מתניתין שהם צריכין טבילה המובא בגמ' תנא וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה דלא איירי מתניתין בה:

ד"ה וכמעשה שהיה במדין שהיו חלוטין להם לישראל הכלים כצ"ל:

רב יצחק בר יוסף זבין מנא דמרדא נ"ב בריף איתא דמרמרא:

תוס' הסכין שפה והיא טהורה כו' שבלוע שמנונית טובא נ"ב אף לחתוך צונן דוחקא דסכינא מפליט גם הבליעה ומשמע מדבריהם שהשיפה מפליט כ"כ אף הבליעה כי מחמם הברזל מחום החפיפה ברזל באבן והאבן מכלה הפליטה ונראה שהיו אז משפין בלא מים אבל עתה ששופכין מים על האבן בשעת שיפה כדי לקרר החום לא ידעתי איך יפליט בצונן:

ד"ה מגעילן ומטבילן והן טהורין לאו דוקא מגעיל ואח"כ מטביל אלא אפילו מטביל ברישא דהך טבילה כו' נ"ב וכלים שצריכין ליבון נ"ל דוקא ללבנן תחלה ואח"כ יטבילן כי כיון שעתיד ללבנן אותו הקליפה שתשיר מחמת הליבון יהיה כמו חציצה אם יטבילן תחלה דהוי האי קליפה ריבוי ומקפיד עליו כיון שצריך ללבנן עד שתסיר קליפתן ד"ה וכולן שנשתמש בהן כו' מיהו איכא למימר דגזור אטו קודם הגעלה וליבון סה"ד הרא"ש מסיים היינו למ"ד נותן טעם לפגם אסור אבל לדידן נותן טעם לפגם ליכא מידי למגזר ושרי ע"כ:

דף עו גמ' בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה נ"ב פי' האי איסורא דאמרת דאית עלה בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא מעולם בעיניה שבשום פעם לא היתה בעין כן פירש הגמ' לפי הכונה בדבריהם כמו שפרש"י:

ע"ב רש"י ד"ה ונועצה כו' וי"א משפשפה נ"ב הוא פי' אחר על שפה שפרש"י במתניתין:

תוס' ד"ה אמר רב הונא בריה דר' יהושע כו' ויש לדחות אותו ראיה דקאי התם אהא דקאמר כצ"ל:

סליקא לה מסכתא עבודה זרה ויהי נהורא:

מסכת הוריות

פרק ראשון

דף ב רש"י ד"ה פטור מלהביא כשבה ושעירה כו' נ"ב לפי הכתוב היה צ"ל שעירה או כבשה כמו שנאמר בקרא והביא קרבנו שעירת עזים וגו' ואח"כ כתיב ואם כבש יביא אבל משום דכבשים קודמין לעזים בכל מקום ע"כ הקדימו חז"ל במשנה ובגמ' כבשים לשעירה וכן רש"י כמוהם ובקרא איידי דאירי מנשיא שמביא דוקא שעיר זכר מקדים כאן ומסמיך שעירה שע"ה שעירה נקבה דוקא מהיפך להיפך מנשיא זהו פשוטו וחז"ל דרשו ללמד ששקולין הן שיכול להביא איזו שירצה אבל שני יחידים א' הביא שעירה וא' כבשה ועומדין שניהם לפנינו להקריב פלוגתא לקמן י"ג ופוסק הרמב"ם כמ"ד שעירה קודמת לכבשה:

דה ש גמ' זאת תורת העולה היא העולה הרי אלו שלשה מיעוטין כצ"ל נ"ב כי השלשה מיעוטי הם זאת היא ה' דהעולה שאחר היא וכן מונה רש"י כאן זאת היא העולה ובזבחים ונדה מפרש עוד ה' דהעולה דורש:

שם ומאן חכמים רבי יהודה היא דתניא שבט כו' נ"ב מתניתין היא לקמן (ה' ע"א) שעשה בהוראת בית דינו אותו השבט חייב נ"ב ושאר כל השבטים פטורין דברי ר' יהודה:

שם וא"א כגון כו' של קהל ומאן חכמים רשב"א דתניא גי' ר"ח:

שם וחזרו ב"ד בהן והורו נ"ב פי' חזרו ושכחו והורו ועשו מיעוט אחר כו':

רש"י ד"ה מעוטין ונתרבו מאי כו' אבל כי חטאו כהן משיח ונשיא עד שלא נתמנו היו בני קרבן כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אית ספרים דגרסי כו' ובתר הכי תני ז' שבטים כו' כצ"ל:

עין משפט סי' י"ז ציון ו' המצויין להרמב"ם הוא רק על השלשה תיבות דאזלי בתר חטאת שכן פסק שם הרמב"ם אבל לא על פטרי כי שיטת הגמ' הוא לפי משנתנו אבל להלכה מיעוט שעשו בהוראת ב"ד חייבין וכן נמי מועטין ונתרבו הכל הולך אחר שעת המעשה כרבנן ומביאים כל אחד כשבה או שעירה כיחידים:

ע"ב רש"י ד"ה רא"א ספק כלומר ספק אי כתולה בב"ד אי בתולה בעצמו דמי ומביא אשם תלוי כצ"ל ד"ה ואיזה הוא הספק כלומר במה הוא חייב אשם תלוי כצ"ל ר"ה מיתיבי פר העלם דבר של צבור וכו' כצ"ל ונ"ב כי פר העלם דתני הכא אינו פר ט"א רק פר הבא על שאר מצות ותחלת דברי רש"י כגון וכו' על מאי דתני שעירי ע"א וסה"ד כדי ליקח פר קאי על פר העלם דשאר מצות ושעירי לבדו על ע"א של ציבור קאי אתרווייהו:

ד"ה ואיבעית אימא דלא הוי במתא כי גבי להו דעשה על פיהם ונ"ב (ולאחר גבייה הוא) מיותר האם ס"ד דקודם הגבייה עשה א"כ מאי מקשה אלא רש"י מפרש מתי לא הוי

במתא ע"ז אומר כי גבי להו והדר מסיים דעשה על פיהם פי' דהוי שפיר עשה על פיהם ד"ה איכא בינייהו בין רבי אלעזר לסומכוס כו' וליכא למימר שמא תולה בעצמו הוה נ"ב לענ"ד אין צורך להגהה אשר מן הצד בשם ק"א וכך הוא כאשר לפנינו ליכא למימר שמא תולה בעצמו הוה ומובן ויהיה חיוב ולמה ליכא למימר הכי ע"ז עונה משום דלא הוי בר חיוב מעליא כו':

בגמ' מיתיבי פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"א נ"ב בכל דוכתא נקט פר לשון יחיד ושעירי לשון רבים ותימא הוא אמאי הלא כשם שפר העלם דבר לשאר מצות אינו אלא אחד כך שעיר שבא על העלם דברי בע"א אינו אלא שעיר אחד ואי כמאן דאמר כל שבט ושבט מביא שעיר בע"א הלא מביאים נמי פרים בע"א כדתנן לקמן ד' ה' אלא הא דלא נקט פרי משום דפר ע"א עולה הוא ולא חטאת (תוס' יומא ד' נ' ד"ה פר) ותוס' ישנים כתבו שם אי הוה אמר פרי ע"א היה מזכירם בלשון רבים כמו שעירי אבל פרי העלם אינו לשון יפה ע"כ:

דה פיסקא הורו ב"ד כו' כצ"ל:

שם בגמ' הא כתיב וספרה לה הגהה על הגליון נ"א יהיה לה נ"ב הוא גי' תוס':

רש"י ד"ה ואיבעית אימא כו' הלכך לא מתוקמא בנדה אלא בשומרת יום ובזבה דחזיא בלילה והויא הוראה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה קרי ביה ונעלם מדבר כו' וא"ד אף באמצע פרשה ויצקת עליה שמן מנחה היא לרבות כל המנחות ליציקה כצ"ל:

ע"ב גמ' ואימא עמך לשכינה נ"ב שיהיו מצויין אצלו שם להאציל מרוחו עליהם תוס' הרא"ש והוא כל"א שברש"י ור"ח פירש שלא יכנסו לפנים ממחיצתך והוא פרש"י הראשון:

שם לימא תפשוט הא דבעי רמי בר חמא נ"ב והא דלא קאמר לימא קשיא אדרב (שם) משום שאפשר לתרץ רב תנא הוא ופליג:

רש"י ד"ה בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו הכא לא כו' נ"ב דקשה ליה לרש"י הלא חרישה צדוקין מודין בה ומאי מיבעיא ליה ומתרץ הכא אינו מדבר מזה אם הוא דבר שצדוקין מודין או אין מודין אלא עיקר מיבעיא ליה בבטול מקצת וקיום מקצת וחרישה דנקט לדוגמא בעלמא ותוס' מפרש שתפסה מפני שהוא רישא דאבות מלאכות:

ד"ה מתני' ואמר להם טועים אתם לא הוי הוראה מעליא ופטורין דבעינן כו' כצ"ל:. ד"ה או שלא הי' מופלא של ב"ד:

שם אע"ג דלא הוה מסנהדרין עצמן דאלו הוי מסנהדרין עצמן אפי' קטן כו' נ"ב ובירושלמי איתא מתניתא כרבי דרבי אמר אין לך מעכב אלא מופלא של בית דין בלבד:
ד"ה הורו בית דין מזידין ועשו הקהל שוגגין כו' והכא הוה ליה שגגת מעשה בלא שגגת הוראה כו' כצ"ל:
ד"ה גמ' טעמא דשוגגין ועשו מזידין דפטור כו' הא שוגג דומיא דמזיד דלא הוי ממש תולה בב"ד הוי שוגג דתולה בעצמו וחייב דשגגת מעשה קרינא ביה כצ"ל ב"ח:
תוס' המשך מעל"ד דתניא בת"כ כתיב הכא מכל מצות ה' וכתיב במשיח מכל מצות ה' ואי לא מחייב אלא בעוקר כו' כצ"ל:
בא"ד ואם חמיו דבר שאין הצדוקין מודין בו נ"ב דלית להו ג"ש כמ"ש לקמן:
ד"ה רב אשי אומר יליף דבר מזקן ממרא והתם כו' והני דהכא לא שמיע להו ברייתא דיליף מטעמא אחרינא:
ד"ה בדבר שאין הצדוקין מודין בו כו' ולא נפיק משום דצדוקין מודין בו משום בתו מאנוסתו דלית להו ג"ש או אם חמיו ואם חמותו ומתני' דנקט נדה כו' כצ"ל:
ש"מ אין שבת בשביעית משמע דאין צדוקין מודין בהאי דרשה נ"ב פי' דדרשי חז"ל מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר:
ד"ה אחד מהן גר או ממזר בירושלמי שעברו ומניהו דמי שאינו ראוי כו' נ"ב בירושלמי כך איתא ניחא גר ממזר ב"ד ממנין ממזרים רב הונא אמר בשעברו ומינו רבי חנינא ורבי מונא חד אמר בתוך שבעים וחרנא אמר חוץ לשבעים מן דאמר חוץ לשבעים ניחא ומן דאמר בתוך שבעים מכיון שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן:
דף ה גמ' וחד לשבט שעשה בהוראת בית דינו כך צ"ל הקרי:
רש"י ד"ה אף קהל האמור למטה והקריבו הקהל ב"ד עם הקהל ורבי מאיר הכי דריש מה קהל כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' תניא ר' שמעון אומר מה ת"ל ופר שני וגו' וכו' נ"ב הא דמביא האי תניא הכא משום שעל ע"א הביאו הפרים ע' רש"י שם:
רש"י ד"ה איבעיא להו שבט אחד כו' לא שנא שבט אחד ולא שנא שבעה מביאין פר לכל שבט ושבט כו' נ"ב פי' וכשהוא שבט אחד מביא פר אחד לשבט אחד מ
דף ז גמ' מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת שהיה ר' יוסי אומר על כו' כצ"ל (שם תמורה):
רש"י ד"ה והנך דפיישו ישראל דפיישו נ"ב רש"א:

פרק שני

דף ז רש"י ד"ה צבור בפר ואין מביאין אשם תלוי כו' והוא לא ידע מי שחטאתו ושגגתו שוה דחייב כו' כצ"ל:

יצא כהן משיח שחטאתו בהעלם דבר כו' כצ"ל:

ד"ה נשיא ומשיח מביאין שעירה כו' דכתיב בפי' שלח לך ואם נפש אחת דאחד יחיד כו' כצ"ל:

מתני' רש"י ד"ה הורה כהן משיח בפני עצמו כגון כו' כצ"ל:

ד"ה נתכפר לו בפני עצמו דמביא שעירה בפני עצמו כו' כצ"ל:

בא"ד לא איצטריך למיתני דחייב להביא פר נ"ב פי' אם הורה בפני עצמו בשאר איסורי לא בע"א:

ד"ה והא הוראה דידיה לאו כלום היא כו' וכשגגת מעשה לחודיה דמי נ"ב פי' בלא העלם דבר:

ע"ב גמ' והן בחלב דחלוקין בקרבנותיהן לגמרי כצ"ל (ב"ח):

רש"י ד"ה דהוא שעיר לחודיה דכתיב בפרשת שלח לך ואם נפש אחת דאחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח במשמע כצ"ל (ב"ח):

ד"ה הוא בחלב המכסה את הקרב כו' אי נמי דהורו בחלב שעל הקרב בין בכזית כו' נ"ב פי' שהושוו כזית לפחות מכזית שהורו שכזית הוא חצי שיעור וגם הורו שחצי שיעור מותר (רש"ש):

תוס' ד"ה דת"ר ישגו יכול יהיו חייבין על שגגת מעשה כו' השתא מיהו לא דרשינן הכי מיהו הקושיא דדבר צ"ל דמתחלה צריך למילף הא ואח"כ לומר כו' כצ"ל:

דף ח רש"י ד"ה נאמר כאן עליה ונודעה החטאת אשר חטאו עליה כו' כצ"ל:

ד"ה ציבור מנלן כו' אף ציבור אין חייבין אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת נ"ב לאפוקי פסח ומילה שזדונם כרת אבל אין שגגתם חטאת:

תוס' ד"ה ויחיד דאמר קרא ואם נפש ה"נ ה"מ למילף גבי יחיד מצות מצות דה"נ כתיב ואם נפש אחת תחטא בעשותה אחת ממצות ה' אלא כו' כצ"ל:

ד"ה ילמד תחתון מעליון וא"ת כו' וי"ל דתרוייהו בכלל כו' נ"ב אבל קשה היכי יליף בע"א יחיד נשיא משיח מצבור והצבור גמיר בג"ש מצבור בשאר מצות ועל זה אין שייך תירוצם ולענ"ד אין זה ענין כלל להתם בזבחים כי שם דוקא בשהלמד או המלמד קודש אבל הכא לא הלמד ולא המלמד קדש ותוס' נראה דסברי כיון דהנ"מ לענין חיוב קרבן באיזה אופן יהיה חייב קרבן אף שלא הלמד ולא המלמד קדש כיון דסוף היוצא לנו מזה

הוא לענין חיוב קרבן מכנים אותו תוס' הכא קדש אף שבזבחים שם לא משמע הכי אבל זקן ממרא לעיל ד' ד' שהוא לענין חיוב מיתה מסיימי תוס' הכא בסה"ד שהוא חולין:
ע"ב מתני' איזו היא מצות עשה שבנדה פרוש מן הנדה ומצות לא תעשה לא תבוא אל הנדה כצ"ל נ"ב כן גי' האמיתי במשניות:
גמ' אמר ר' יצחק ברבי אבדימי נאמר ואשם בחטאת ובאשם תלוי ונאמר ואשמו בצבור מה ואשם ביחיד בחטאת קבועה אף ואשמו בצבור בחטאת קבוע נ"ב וצריך למילף צבור מיחיד אף שבצבור עצמו כתיב חטאת קבועה דה"א דצבור מביא חטאת קבוע אף במקום חטאת עולה ויורד משום דלא שייך בצבור עולה ויורד דצבור לא יעני ע"כ חייבי קבועה אף בטומאת מקדש וע"כ יליף מיחיד שהוא בקבועה דאלו בעולה ויורד הוי כתיב ביה ואם דל הוא וגומר ומדלא כתיב ביה עולה ויורד ש"מ דמיירי דוקא באותו חטא שחייב היחיד חטאת קבועה ויליף מיניה דצבור ג"כ אינו חייב אלא בחטאת קבועה ור"ח גורס מנא הני מילי (פי' דאין מביאין אשם תלוי על עשה ולא תעשה שבמקדש) א"ר יצחק בר אבדימי נאמר באשם תלוי ולא ידע ואשם ונאמר בצבור אשר לא תעשינה ואשמו מה צבור בקבוע אף תלוי בקבוע ולא גרס כלל הילפותא צבור מיחוד והמגיה כתב עליו גי' רבינו נכונה ור"ח מפרש במתני' מאי טעמא אין חייבין על עשה ול"ת שבמקדש משום דליתא בקבוע וכל מה דליתא בקבוע לא מחייבי ביה צבור דאין צבור עני ותו דגבי עולה ויורד כתיב ואם נפש אחת ולא צבור ולפיכך לגמרי פטורין:
רש"י ד"ה פרוש מן הנדה כלומר כו' נ"ב ע' תוס' ד"ה חייב:
ד"ה באשם תלוי כתיב מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשם ובפר בהעלם דבר של צבור כתיב אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו הלכך כו' כצ"ל:
דף ט גמ' משיח דכתיב והכהן הגדול מאחיו שהוא גדול מאחיו בנוי בכח בחכמה ובעושר כו' נ"ב ובתוספתא יומא בפ"א חושב ה' דברים כי דרשינן הגדול ה' גדול והחמישית חושב שם ובמראה וכן מעתיק הרמב"ם כלי המקדש פ"ה הל' א' והא דחושבין נוי ומראה בשנים פי' מנחת בכורים במראה קלסתר פנים ונוי הוא תואר הפנים באברים נאים ומיושרים כמו יפת תואר ויפת מראה בראשית כ"ט י"ז וכפרש"י שם ובמ"ר על האי קרא והכהן הגדול מאחיו נשתבש שחושב שם החמישית ובשנים וכן מעתיק בעה"ט עם השיבוש ולא יתכן כלל ולא נמצא בשום מקום כגי' זה ונ"ל שצ"ל במקום ובשנים צ"ל ובפנים היינו הדרת פנים כמו שפי' רש"י על יפת מראה הוא זיו קלסתר והמעתיק לא ידע לחלק בין נוי ובין בפנים ותפס לשון המשנה עדיות פ"ב מ"ט האב זוכה לבנו ד' דהכא שבכהן והחמישית בשנים והעתיק גם הכא בשנים ולא שם דעתו מה

שמוציא מעטו כי שם שפיר שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם (הראב"ד) שם אבל לא הכא בכה"ג:
שם במשנה כל המצות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת היחיד מביא כשבה ושעירה נ"ב או או קתני:
רש"י ד"ה אשם ודאי יחיד ונשיא ומשיח חייבין דכתיב כו' דגבי אשם ודאי פר הוא דלא יביא אבל אשם ודאי יביא כהדיוט נ"ב איל בן שתי שנים ושוה שתי סלעים ואשם נזיר ומצורע שהוא כבש:
ע"ב רש"י ד"ה א"ל רב הונא בריה דרב נתן לר"פ וממאי דלמא ר"א אכולהו קאי כו' והאי אלא קתני נמי משיח מביא פר בשמיעת קול וביטוי שפתים משום כו' כצ"ל ונ"ב בטומאת מקדש וקדשיו אני מוחק כי הגמ' לא פריך אלא ניתני נמי משיח. מביא פר בשמיעת קול וביטוי שפתים:
בא"ד סבר לה כר"ע דאמר משיח פטור מכולן גם משמיעת קול וביטוי שפתים:

פרק שלישי

דה מתני' ומשנתמנו פטורים נ"ב ע' תוס' חדשים סי' ד' ה': רש"י ד"ה ומתעה את הספנים נ"ב דברי רש"י על ד"ה זה צריך להגהת רש"ש:
ע"ב גמ' דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשרימגיע אלהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אלהם כמעשה הצדיקים ע"כ כל הפסוק והנה כתיב אצל הצדיקים שני פעמים אשר ושניהם מיותר כי היה די שיאמר יש הבל אשר נעשה על הארץ יש צדיקים מגיע אלהם כמעשה הרשעים כמו שכתיב אצל רשעים בלא שום אשר אפילו פעם אחד ע"כ דרש ואמר אשריהם לצדיקים היינו אשרי כפול ולא אמר אשרי הצדיקים כמו שאמר ריב"ז אשרי הדור כי שם אשר אחד ובכאן שנים ע"כ דורש אשרי כפול אשריהם לצדיקים ואצל הרשעים מאי דכתיב ויש ולא כתיב יש כמו אצל הצדיקים דרש כמו וי יש לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים והיינו דקאמר אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים (אחרי כתבי הנ"ל מצאתי ב"ה כי לרש"א ז"ל כוונתי ועוד הרביתי בעז"ה לדייק בקרא):
דף יא רש"י ד"ה אכל ספק חלב כשהוא הדיוט דהוי סבור דשומן הוא נ"ב פי' דשניהם ואכל אחת מהם:
ד"ה ונתמנה ונודע לו על ספיקו שנודע לו לאחר שנתמנה שספק חלב אכל פי' שאחד היה חלב ואחד שומן ואינו יודע אם חלב אכל אם שומן:
ע"ב מתני' ומחזירין את הרוצח כצ"ל ונ"ב כן איתא במשניות ופי' שם הרע"ב אם מת אחד מהם חוזר הרוצח מעיר מקלטו כדכתיב (במדבר ל"ה) עד מות הכהן הגדול והא

דלא חשיב בין זה וזה שוין פר הבא על כל המצות משום דכבר תני במתני' ריש פרקין כהן משוח שעבר מביא פר והכא לא קתני אלא דברים שלא שמענו עד הכא:
דה יב גמ' שולי העמוד מרובה בגדים מנין תלמוד לומר הכהן במאי כו' כצ"ל ונ"ב כי ריבוי דה' של הכהן דריש וה' דהמשיח שדרשו חהמים המיומן ר"מ לא דריש:
רש"י ד"ה כמין כף יוני סה"ד כזה &&ציור&& נ"ב והרמב"ם מצייר כזה &&ציור&&:
ד"ה המיומן שבמשוחים דהיינו כהן גדול נ"ב סה"ד ומתחיל ד"ה מרובה בגדים מנין ת"ל הכהן מעתיק שורה אחרונה שבעמוד ומחקתי והביא כי והביא וגו' כתיב אצל צבור ושם לית מאן דפליג שאינו צריך לכהן משוח דוקא כדאיתא בת"כ המובא בתוס' במגילה שאפי' כהן הדיוט יכול להביאו כש"כ מרובה בגדים וכן פרש"י במגילה דקאי על פרו ותיבת המשיח כבר מחקתי בגמ' ואם בגמ' אינו רש"י מנין לו:
ע"ב גמ' דתנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל כו' נ"ב רישא דקרא נקט כי בת"כ נדרש וקדשתו בטל כרחו וסיפא דקרא קדש יהיה לך לפתוח ראשון כו' מפרשי ת"כ וע' רש"י חומש ויבמות פ"ח ע"ב:
דף יג גמ' והואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת כו' נ"ב פי' הואיל ומשיח מכפר שפר כהן משיח הוא עושה ומכפר על עצמו ועדה מתכפרת פי' ופר העדה כ"כ כהן המשיח עושה אותו כדכתיב והביא הכהן המשיח מדם הפר והעדה מתכפרת בו כדכתיב וכפר עליהם הכהן ודין הוא שיכפר על עצמו ואחר כך יכפר על זולתו כמו שצוה יתברך בצום כפור וכפר בעדו ובעד ביתו ואח"כ ובעד כל קהל ישראל (רמב"ם):
ע"ב ת"ר חמשה דברים משכחים את הלימוד האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול נ"ב היינו תרתי לדבר אחד יחשב דקתני האוכל אחד על תרוייהו:
סליקא לה מסכת הוריות וכל סדר ישועות. בעזרת מצמיח ישועות:

מסכת זבחים

פרק שני

דה רץ תוס' ד"ה דגמר חילול חילול מתרומה הקשה כו' וי"ל כיון דמחיל עבודה בטמא דנפקא לן מוינזרו ולא יחללו כל דאיקרי סברא היא דגמרינן בגזרה שוה כו' כצ"ל נ"ב וכן הוא בסנהדרין:

פרק חמישי

דף מט תוס' ד"ה לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש כו' ועוד דאם כן היה יוצא לידון בדבר החדש כיצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו סה"ד כן צ"ל:

פרק שביעי

דה סט רש"י ד"ה אמר רבא כו' אבל קדשים בחוץ לא כו' כצ"ל:

פרק שמיני

דף עא תוס' המשך מלעיל ע"ב אבל במתני' דהכא חיישינן לתקלה טפי דאיכא כו' כצ"ל:

בא"ד וחלב מוקדשין ע"ג מכתו כצ"ל וכן איתא בסנהדרין ולענ"ד שפיר הכי:

בא"ד גבי האשה שנהרגה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה דמפרש התם כו' כצ"ל:

בא"ד וזו מיתתה אוסרתה ואין עליה שום כו' כצ"ל:

ד"ה ע"פ עד אחד או על פי הבעלים פי' בקונטרס דפטר ליה מסקילה משום דמודה בקנס פטור וכן פי' במכות (דף ה.) דאין אדם נהרג ע"פ עצמו מטעם קנס נ"ב עיין שם מה שכתבתי לענ"ד בעז"ה פי' על רש"י ז"ל כי אינו מפורש שם מטעם קנס בדברי רש"י ואפשר לומר דוקא מיתת שורו הוא קנס אצל בעלים שקונסין אותו על שלא שמר את שורו אף שלא אייעד ומכש"כ כשאייעד וגם רובע ונרבע אף שבאה לאדם תקלה על ידה זה רק טעם שלפיכך אמר הכתוב תסקל אבל אין זה הטעם מספיק להפסיד ממון הבעלים אם לא משום קנס אבל מיתת האדם על רציחתו אינו פטור ע"פ עצמו משום מודה בקנס רק משום שלא העידו בו עדים כי רק עדים מחייבין אותו מיתה וכן משמע מפרש"י ב"ק מ"ג ע"א ד"ה קתני מיהת המית שורי את פלוני דפטור שור המועד מסקילה משום כמיתת הבעלים כך מיתת השור ואדם בהודאתו אינו נהרג:

דף ע"ד רש"י ד"ה פירשו ששים למקום אחד אוסרות כו' כצ"ל:

ד"ה הנח כו' ואפי' פירשו ארבעים למקום אחד אוסרות סה"ד כצ"ל:

דה עז ע"ב רש"י ד"ה מתני' איברים של כו' נ"ב לשון הרע"ב אברים באברין בעלי מומין אברים כשרים שנתערב בהן אבר אחד של בעלי מומין:

פרק שנים עשר

דף ק תוס' ד"ה הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו' ה"ל למתנייה ברישא דהולך לשחוט כו' הולך לשחוט את פסחו והוא כ"ג ונזיר כצ"ל דמעיקרא תני הקל יותר כי היכי דהני כהן הדיוט קודם לנזיר כו' נ"ב תוס' דייק דקדוק כפול אי שחיטת הפסח לחודא לא דחיא טומאת קרובים הלא שחיטת הפסח קל מכ"ג ונזיר שאצלם נדחה טומאת קרובים והיה לו להקדים הולך לשחוט לכ"ג ונזיר כמו שמקדים כהן הדיוט לנזיר ואומר הרי תש שהיה כהן ונזיר ועוד שהיה לו להקדים למילף הולך לשחוט ונזיר ואח"כ כהן ונזיר שחמור ממנו שקדושתו קדושת עולם כמו שכתבו תוס' בברכות ד"ה אמרת ואח"כ כהן גדול ונזיר שחמור מכולם או למילף הולך לשחוט ונזיר וכהן ונזיר מחד ילפותא:

מסכת מנחות

פרק שלישי

דה כז תוס' ד"ה לא גמרי קיחה קיחה כו' א"נ קיחה קיחה גמרי נ"ב פי' יקח מקח שיליף בקידושין שם לקיחה לקיחה לא גמרי ע' מה שכתבתי בענין זה סוכה ל"ג בגמ':

דף לד ע"ב ת"ר לטטפת לטטפת הרי כאן ד' דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אינו צריך טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים לכאורה קשה מאד שהתורה שקודמת לעולם ישתמש בלשון לועזים שנתהוה בדור הפלגה ע"כ נראה לי שטט שתים בלה"ק וכן פת והרבה דברים נמצא בתוך לה"ק שיש להם שמות שונים אחד גם עשתי הוא אחד כמו עשתי עשר במקום אחד עשר בן נין כנפו גפו ובלה"ק נברא העולם והתורה כולה קדמה לעולם ונכתב בלה"ק וכן דברו בלה"ק דור המבול ונח ובניו עד דור הפלגה ופלג השי"ת את לשונם עם ועם כלשונו ובכל זאת נשאר בכל לשון ולשון תיבות מלה"ק מעורב בתוכם וזה שאמר ר"ע טט ופת כיון שכתובות בתורה שתים שתים המה בלה"ק ומביא ראיה שכן הוא עוד היום בכתפי ואפריקי אומרים על שתים טט ופת וכיון שנמצאים בתורה שכן בלה"ק טט ופת על שתים הונחו ונשארו מעורב בלשון כתפי טט ובאפריקי פת וכן אנכי הכותב אוחז בכנף ר"ע ואומר דמשק אליעזר פירושו משרת אליעזר דמשק פירושו משרת שכן בצרפת קורין למשרת דמשק אך שתבש מעט שהצרפתים קורין למשרת דאמעסטיק ואפשר לומר שבדברי ר"י ור"ע תפלין של רש"י ור"ת לר"י שיליף מטטפת טטפת טוטפות הרי כאן ארבע נכתבים בש"י ומונחין בבתיהם בש"ר כסדרן קדש והכ"י שמע והיה א"ש ור"ע שאומר טט שתים פת שתים בלה"ק וכן נשאר בלשון לועזים נכתבו בש"י ומונחים בש"ר שתים מהם מימין לשמאל ככתב לה"ק ושתים מהם משמאל לימין ככתב הלועזים וכר"ת ועוד הלא אין שתים בלא אחת לפניו הרי טט וכן פת פרשיות השניות ונאמרו ונכתבו שניהם יחד סמוכים לעד לעולם בתיבה אחת ללמדנו שהפרשיות השניות והכ"י שהיא השנויי לקדש והיא"ש שהיא שנויה לשמע יהיו יחד צמודים תאומים בתוך לר"ע כר"ת ואנחנו מחזיקים דעת רש"י והוא דעת ר"י ע' בכ"מ כלים פי"ח הל' י"ג כתב שהרמב"ם פוסק כר' ישמעאל נגד ר' עקיבא:

דף לו תוס' ד"ה וקשרתם כו' דאמר ש"מ עבורא דרעא אטוטפתא אסור כשפוגע כו' נ"ב ע"ש ברש"י ותוס' כי בכאן הלשון מגומגם:

דף לז תוס' ד"ה קבורת ומהא דכתיב בירמיה שים נא בלויי הסחבות תחת אצילי ידיך נ"ב שם בירמיה תחת אצילי ידיך מתרגם תחות מדבקי ידך משמע במקום שהיד דבוק בגוף והוא בית השחי ורציתי לשבש התרגום שביחזקאל שצ"ל גם שם מדבקי ידין להשוותו

עם תרגום שבירמיה ולפרש אצילי לחוד ומרפקי לחוד מרפקי פירושו קודא ואצילי פירושו בית השחי אבל המשנה בערכין והברייתא משמע שאציל ומרפק חדא הוא ע"כ לולא דברי תוס' הייתי אומר שאציל יש לו שני ביאורים בית השחי גם קודא והתרגום מתרגמו לפי ענינו בירמיה נראה פשטות הקרא כשמוציאין אדם מן הבור נותנין לו החבל תחת (האקסלין) ושם בית השחי יקרא ע"כ מתרגם תחות מדבקי ידך וביחזקאל נראה יותר פשטות הקרא לפרש (עלנבויגען) והוא קודא ע"כ מתרגם מרפקי וכן מפרש התוי"ט בכל מקום דתני במשנה מרפק מפרש (עלנבויגען) והוא קודא שמפרש תוס' וגם המ"ע מפרש כן ולא כהערוך שמפרש מרפק בית השחי:

פרק רביעי

דף נב גמ' לימא קמייתא אחריתא דשמיענן ליה לר"ש נ"ב ה"ה דהוי יכול לדייק דשמעינן לר"ש דסבר הוריות ג: הורו ב"ד וידעו שטרו וחזר והלך היחיד שלא ידע שחזרו ועשה ע"פ הוראתן דפטור ואי קסבר ר"ש בתחלה גובין הלא היה הגבייה וידע שחזרו למה פוטר ר"ש אלא ש"מ דקסבר ר"ש שבאין מתרומת הלשכה כדאיתא בגמ' אך שם כ"כ מדחה לעולם קסבר גובין וגבו סתם שלא אמרו הגובין על מה גובין או דלא הוי אז במתא בשעת גבייה ע"כ מביא הברייתא דעדיף מיניה ומוכח בטוב כפי' רש"י כאן:

תוס' ד"ה פר העלם דבר ושעיר ע"א יש לדקדק וכו' והוה מצי למינקט פרי ע"א וישוב ע"ז ע' תוס' ישנים יומא נ. ובתוס' הוריות ג: ד"ה שעירי:

פרק חמישי

דף ס מתני' יש טעונות הגשה ואין טעונות תנופה נ"ב הטעויות שניהם היה ראוי להקדים כמו אצל טעונות שמן ולבונה ונ"ל כי הנוהג בעשר מקדים:

פרק שביעי

דף עג רש"י ד"ה ההוא מוכל נפקא ברייתא מוכל והא כו' כצ"ל:

פרק שמיני

דף עז גמ' זבן וזבין תגרא איקרי:

פרק אחד עשר

דף צד תוס' ד"ה ובדפוס היה עושה אותן כו' עד סה"ד נ"ב לענ"ד קשה עלי להבין דבריהם אשר לפיהן רוצים להשוות הדפוס שהיה מתקן בו הלחם להדפוס שבתנור ואם היה הלחם חוץ לדפוס כן היה מתקנו חוץ לדפוס וכשמקשה הגמ' ולהדרה לדפוס קמא כ"כ פירושו חוץ לדפוס א"כ קשה מאי משני כיון דאפה להנפחה הלא פירושו ולא יכנס הדפוס בתוך הלחם וקשה כיון דכמין דפוס היה לה בתוכו של לחם כשהיתה בתנור היכא מינפחה הא אין הדפוס שבפנים מניחה לינפח לפנים ואין לפרש ולהדרה לדפוס

קמא פי' לתוך הדפוס הלא אף אם לא נפחה איך יכנוס הנעשה מחוץ לדפוס לתוך הדפוס אבל פי' המרווח יותר נראה לע"ד פי' התוי"ט שמפרש דעת הרע"ב וכן נראה מפי' הרמב"ם שמתקנו בתוך הדפוס והדפוס הב' היה קצר עד שנכנס בתוך הלחם כדוגמא שני הארונות זהב שהיה לארון אשר בהארון הא' נכנס ארון העץ והארון השני נכנס בתוך העץ כן היה נותן תחלה הלחם בתוך הדפוס ואח"כ נתן הדפוס השני (אשר לרמב"ם בספר הי"ד שלו היה כ"כ של זהב) בתוך הלחם ואח"כ היפך אותן יחד לתוך התנור וחודן של דופני הלחם היו נדבקים בתנור ולקח מעל הלחם הדפוס החיצוני הגדול אשר היה עתה למעלה ונאפת כך בתנור כי הדפוס שנשאר בתנור היה מנוקב ככוורת של קנים שישלוט החום בכולו (תוס' צ"ה ד"ה כמין כוורת) ואחר שהיה רודן מן התנור הלא היה הלחם יכול לעמוד בלא דפוס (וזה הוא לשון הרמב"ם בפירושו עד שהיה עומד בשני אוירין אשר לכאורה מוקשה) רק היה נותנו בדפוס שלישי שהיה גדול ורחב יותר מדפוס הראשון עד שנכנס לתוכו אחר נפחה בתנור שנלקח הדפוס הא' מעליו שיהיה נאפת יפה והיה נותנו עתה שלא תשבר כן הוא לפענ"ד דעת הרמב"ם ומפורש בתוי"ט אך מעט הוספתי משלי) אבל רש"י ז"ל בד"ה וכמין דפוס היה לה בתנור והיו מסקין אותו עם התנור ואופה את הלחם אזיל לשיטתיה שפירש בחומש (שמות כה כט) בשל ברזל היא נאפה עכ"ל והיה קבועה בתנור ונסקת עם התנור וכן משמע מהמשנה שאין חושב הדפוס שבתנור וגם בברייתא תני וכמין דפוס היה לה בתנור אבל הרמב"ם מפרש ובדפוס היה עושה אותן קאי על שני הדפוסין כי ע"י שניהם היה נעשה הלחם בשעת תקונה אחד חוץ ללחם ואחד בפנים הלחם שלא יפלו הדפנות לא לפנים ולא לחוץ בעודן בצק ועל אותה הפנימית היתה נאפה בתוך התנור הכל כמו שפרשתי בעזר העליון והברייתא מתפרש לרמב"ם וכמין דפוס היה לה פי' ללחם שבו היתה נאפת בתנור כנ"ל:

ע"ב גמ' אלא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה סניפין למה לי אגב יוקרא דלחם תלח פי' נשבר נ"ב תימא מה יועילו שלא תשבר הלחם הלא לא נטילתן ולא סידורן של הקנים דוחות את השבת ונכנס מע"ש ושומט הקנים ומונח עד יום שבת בלא קנים וכן כשנותן בשבת לחם הפנים החדשים נותן זה על זה בלא קנים ומונחין עד יום א' ואם בכי האי שיעורא לא מיעפשא כלקמן צ"ז אבל הלא תשברו אותיום וי"ל כי כשמונחים בלא קנים זה על זה אורך חלה על כל אורך חלה שתחתיה לא תשברו אבל אחר שההכרח להניח ביניהם קנים שלא יעפשו והקנים מכובד החלות אשר עליהם ידחקו על החלה אשר תחתיהן בשלשה מקומות קצרים מאורך החלה בטח תשבר באותן מקומות שתחת כל קנה וקנה ע"כ צריכין לסניפין שיחזיקו הקנים שלא יכבדו על הלחם:

פרק שנים עשר

דה קג ע"ב מתני' אמר ר"ש והלא אלו כו' נ"ב שני דברים אר"ש והלא אלו לפרים ואלו לכבשים ורש"י ז"ל גומר דבריו בזה ואי מערב להו מיפסלי וכו' ב' ואינם נבללין זה עם זה ורש"י ז"ל לא פירש ע"ז כלום אבל בגמ' בברייתא בסמוך מפרש מפני מה אין נבללים שאלו בלילתן שחרית ואלו בלילתן בין הערבים ואין נבללין מזה על זה:

מסכת חולין

פרק ראשון

דף ב ד"ה הכל שוחטין סה"ד ולמר לאתויי כותי או מומר נ"ב והא דלא הביא גם ולמר לאתויי אינו מומחה או אינו מוחזק משום דזה דחו אינך אמוראי לגמרי משום רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ולעלופי לא חיישינן ולא שייך לכלול זה בפלוגתא דאמוראי כמו אינך שחושב רש"י:

ד"ה הכל נערכין כו' ואם אמר על עצמו ערכי עלי או אמר אחר עליו ערך זה עלי לא אמרינן כו' כצ"ל ע' רש"י ערכין ב' ע"א ד"ה נערכין:

דף תוס' ד"ה אשכחיה ההוא סבא כו' בעובדא דר"ש בן יוחאי נ"ב כי שם מסיים שרשב"י יהיב עיניי בהאי סבא ונח נפשי' ולא יכול להיות אליהו שלא טעם טעם מיתה:

ע"כ רש"י ד"ה גרידי כו' כהן סה"ד וצ"ל קדש במקום כהן:

דף ז תוס' ד"ה א"ל אתה הולך לעשות רצון קונך כו' וכענין זה צריך לפרש גבי ר' אליעזר בן דורדיא דאמר שמים בקשו עלי רחמים נ"ב ע"ש תוס' ד"ה עד:

דף ט גמ' איתיביה ראה צפור כו' מסורת מראה מקומו תרומות פ"ז ונ"ב במשניות ליתא רק בתוספתא תרומות פ"ו בזה"ל ראה צפור שנקר ובתאנה ועכבר מנקר באבטיח שניהן אסורין שאני אומר שמא נקורין היו:

דה יב ע"ב רש"י ד"ה שחקקום נקב קטן נ"ב נראה כי דוקא קטן אז מעשהו מוכיח כי לשם כלי נתכוון אבל אם עשה נקב גדול אין מוכח כי לשם כלי כי יכול להיות שעשה כן רק ש להוציא האוכל:

דף יז ע"ב עולה ויורד בסכין שוחט בה לכתחלה תיבת בסכין מיותר כי בסכין משתעי כמו שאמר ג' מדות בסכין וברי"ף ורא"ש ליתא:

דף יח גמ' אקלעו מר זוטרא ורב אשי לגביה אמר להו ליעיינו רבנן במלתיה כצ"ל וע' רש"ש:

דף יט ע"ב גמ' אמרי בני ר' חייא ע"ז הגהת הגרי"פ בע"ז דף מו. כתב רש"י בני חייא יהודה וחזקיה שמם נ"ב לכאורה קשה מה לו להביאן מרש"י הלא הוא גמ' מפורשת נדה כ"ז גם דף מ' יהודה וחזקיה בני ר' חייא ונ"ל כי מזה שמפורש יהודה וחזקיה בני ר'

חייא אינה ראי' מוכרחת על כל היכא שנמצא בש"ם בני ר' חייא סתם שהמה כ"כ יהודה וחזקיה כי אולי היה לו עוד בנים אשר בשם בני ר' חייא סתם יקראו ע"כ מביא מרש"י אשר גם שם איתא בגמ' סתם בני ר' חייא וע"ז נכתב רש"י בני חייא יהודה וחזקיה שמם א"כ גם הכא בני חייא יהודה וחזקיה המה:

שם גמ' יתיב ר' אבא אחוריה דרב כהנא ויתיב רב כהנא קמי' דרב יהודה וקאמר כו' כצ"ל ולא גרסינן ויתיב וקאמר וכן מעתיק הדברי חמודות פרק שני סעיף י"ב כי בכל מקום דאיכא כהאי לישנא יתיב פלוני קמיה פלוני קאי האי יתיב השני על פלוני השנ' כלומר יתיב ראובן קמיה שמעון ויתיב (שמעון) וקאמר והכא לא כן כי האי וקאמר קאי על רב כהנא וכבר אמר יתיב רב כהנא ולמה לנו לכפול ויתיב ע"כ האי ויתיב מיותר ומזה נידוק בכל מקום שתמצא שקאי ויתיב השני כמו כן על הראשון תדע כי מיותר וטעות סופר הוא

דף כא תוס' ד"ה כמשפט חטאת בהמה כו' ולמה לי כמשפט ונראה לפרש כו' נ"ב ע' מהרש"א:

דף כב תוס' המשך מלעיל ע"ב ולאסור אף בשעת מיצוי לא אתא קרא דמוהקריבו נפקא מגיה הב"ח הוה נפקא נ"ב ע' מהר"מ על דברי תוס' שנשאר בקושיא והמהרש"א משלח לעיין ברש"י זבחים סו ע"א ד"ה מכדי כתיב להבין משם דברי תוס' כאן ואחר העיון אין מקום להגהות הב"ח הנ"ל והטוב והנכון גי' התוס' שלפנינו דמוהקריבו נפקא:

דף כג ע"ב רש"י ד"ה הא לא ידע אי חמץ אייתי דלייתי מצרת אי מצה היא דלוסיף עליה ולייתי חמץ כו' כצ"ל:

דף כד ע"ב גמ' נתמלא זקנו ראוי לעשות שליח ציבור ולירד לפני התיבה נ"ב ע' ר"נ:

דף כה גמ' ד' תוכו כתיבי ורש"י מעתיק ד' קראי כתיבי ובזבחים מעתיק רש"י כאשר בגמ' ע"ש:

שם תוכו תוך תוכו תוך צ"ל בהיפך תוך תוכו תוך תוכו וכן איתא בזבחים:

ע"ב גמ' זה וזה לפטור ע' רש"י ותוס' לדינא אין נפקא מינה ביניהם ובעירובין פי' רש"י כפי' תוס' וע' בספר לב אריה: &&ציור&&

דף כז תוס' ד"ה ותו שהייה דרסה וחלדה וכו' דאי הש"ס קאמר לה וכו' נ"ב המעיין ברש"י ד"ה דלא לשוייה גיסטרא סה"ד ז"ל מר יליף מהאי קרא ומר יליף מהאי קרא ובד"ה ותנא מייתי לה מהכא ז"ל אמוראי מייתי לה מקראי דלעיל או מגמרא וכו' הנה יראה בעליל כי גם לגי' רש"י שגורס ותו והכל דברי הש"ס אין דבריהם נאמרו מדעת עצמם אלא על דעתו דאמורא כי רב כהנא לא אמר רק מנין לשחיטה עד ממקום ששח

חטהו ותו לא אמר ושקיל וטרי הש"ס איך לומד רב כהנא מזה הפסוק לשחיטה מן הצואר עד דמסיק הש"ס כי מעולם לא היה דעתו של ר"כ ללמוד על שחיטה מן הצואר כי שחיטה מן הצואר גמ' אלא דלא לשוייה גיסטרא כוון ר"כ ולומד ממקום ששח חטהו הוצא את דמו ולא יותר, וכזה שקיל וטרי הש"ס אליבא דרב יימר ומסיק שדעת רב יימר ללמוד מוזבחת ממקום שזב חטהו עד שיזוב ותו לא דלא לשוייה גיסטרא, ואין מקום לקושית תוס':

על רש"י תרי קראי ל"ל ומה שמקשו עוד תוס' על רש"י מתרץ מהר"מ בטוב טעם:

תוס' ד"ה מנין לרבות את הראש כו' את הנסכים את הראש כצ"ל:

ע"ב גמ' דתניא זאת תורת הבהמה והעוף וכי באיזה תורה שוותה בהמה לעוף ועוף לבהמה נ"ב ע' התורה והמצוה על תורת כהנים ותבין בטוב טעם ודעת מדרש חז"ל וכן תבין בסמוך תני בר קפרא זאת תורת הבהמה והעוף הטיל הכתוב לעוף בין בהמה לדגים ולמה קורא אותו הטיל לשון זריקה הכל נכון:

שם דרש עובר גלילאה היה עובר אורח מגליל:

דף מא ע"ב גמ' פסח בר נידב ונידר הוא וכו' נ"ל לאשר פסח ידוע לחובה וא"א לאדם להתנדב חובה (לשון הרמב"ם בפירושו) ואינו צריך שום הוכחה על זה ע"כ מקדים נידר לנידב וזימנא קביעא ליה קאי רק על שאינו בר נדר ע"כ מאחר נידר להסמיכו לזימנא קביעא ליה:

דף מה ע"ב גמ' רב דימי בר יצחק הוה קא בעי למיזל לבי חוזאי נ"ב במחוז לוב אשר במצרים המדינה (שבת נ"א ע"ב תוס' ד"ה חמרא) מהלך חצי שנה מבבל היה אחוזת מרעים (גיזעלנשאפט) ולהם עסקים גדולים ורבים גם בי דואר היה להם ששלחו מאנשיהם שיירא בכל שנה לבבל כי חצי שנה הלכו וחצי שנה חזרו ולכן אפיק גברא דההיא איתתא שית מאה זוזי בהוצאות הדרך (כתובות פ') ועל ידם היו משלחים אגרות גם חפצים (פאסילקעס) על כל הדרך ממצרים לבבל ומבבל למצרים וכאשר רבה עליהם המשא בדרך הוי מוקרי חמורים (ב"מ צז) ומר אחא היה לו חוב והנכסים של לוה היו בבבל והלוה עצמו היה דר על הדרך מבבל למצרים ולא רצה רבינא ליתן למר אחא אדרכתא על נכסי הלוה עד אשר הודיע ע"י השיירא של בי חוזאי והמתין י"ב חודש עד באו שוב השיירא עוד הפעם לבבל לידע תשובת הלוה על ידם וכאשר המה לא הביאו לו מענה אז כתב ונתן אדרכתא למר אחא (ב"ק קי"ב) גם היה להם (קאמוס גישעפט) אשר על ידם קונים ומוכרים כמו שמצינו לוי היה אוהב חמור מהיר לכת (שבת נ"א ע"ב) שהיה מקדים חמורו לחמורו של רבה בר רב הונא ולא היה מסתפק בטוב החמורים אשר

בבבל ושלח זוזי ע"י השיירא שלהם למיזבן לי' חמרא לובא שמשובחים היו (בכורות ה: תמיד ל"ב) והמה באמונתם שלחו ללוי המעות חזרה והודיעו לו כי דרך רחוק כזה יעלה בהוצאה יתר על השבח ואם לא יקמץ ליתן שעורים למדי לחמור בבלי כ"כ יהיה טוב וקל ברגליו גם היו נמצאים ביומי דשוקא בכרכים (תענית כ"ב) גם היו מלוין ולוין לרב פפא היה אצלם תריסר אלפי זוזי אבימי ברי' דרבה ב"א הוי בי חוזאי מסקי ביה מלוה בשטר גם מלוה על פה וגם היו להם בתים מלאים חפצים יקרים משונים אשר לא שכיח כמוהם בעולם אשר תאוה לעינים ולא תשבע עין רואיהם גם כל מיני ספרי חכמות היה למצוא באותם הבתים גם ספרי קודש ובריתות שלא היו שגורים בפי חז"ל שם נמצאו כתובים (חולין ס"ח ע"ב) גם מי שרצה לילך בדרך זה מבבל למצרים הי' ממתין על השיירא שלהם ובמחיר מזער קצוב הלך בצוותא עמהם ובי חוזאי קבצו לבתיהם הנ"ל כ"כ גופות חנוטים מבעלי חיים שלמים גם אברים אברים חיצונים ופנימים עצמותיהם גידיהם חוטי שדרותיהם (כי מלאכת החניטה שם ידוע בטוב (כמו שראיתי בעיני בברלין במוזעאום מתים חנוטים ועופות חנוטים בכנפיהם) המובא לשם ממצרים) אשר יוצלח לחכמת הניתוח לרופאים וכל הרוצה ליהנות ולזון עיניו באים שמה לראות דברים הנפלאים ועל שם הבתים האלה היה שם הקאמפאניע בי חוזאי וירא תרגומו וחזא כמו שנמצא עד היום בתים כאלה בערי מלוכה ליהנות בהם בני אדם (מוזעאום) וכשם שנחוץ לרופאי גופות לידע ולהכיר כל האברים מכש"כ שנחוץ יותר להורים ומורים בדיני טרפות התלוי בחוט השערה בין כשרה לטריפה ע"כ היו שכוחים לבוא שמה בני בי רב (גיטין פ"ט) בעת למדם אלו טרפות גם חמא בריה דרבה בר אבהו הלך לשם ואגב שלח על ידו אבימו ברי' דר' אבהו זוזי דהוו מסקי ביה בי חוזאי כנ"ל וכאשר למד רב דימי פרק אלו טרפות בעי למיזל לבי חוזאי המובא בגמ' כאן (מה:) לראות בעיניו שמה באותם הבתים כל האברים הפנימים מקום ושיעור טריפתם וזאת היה יודע אשר חוט השדרה ברובו טריפה עד בין הפרשות אך מה זה בין הפרשות לא נודע לו ע"כ בדרך הלוכו עם השיירא של בי חוזאי לבי חוזאי סר ואתי לקמיה דרב יהודה ללמוד ממנו מה הוא בין הפרשות ואח"כ כשיבוא לבי חוזאי ויראה בעיניו את בין הפרשות אשר אמר לו רב יהודה דע הדבר לאמיתו אמר לו רב יהודה אייתי עכ"פ דקה שבדקות היינו גדי ואחוי לך ומזה תקיש כל חוטי שדראות אשר תחזה בבי חוזאי דקות וגסות ואייתי גדי שמן שחוט ומופשט ולא היה לו שהות לעכב עד שיקרענו ויראה לו כו' רש"י ולכאורה לא הבנתי פי' לא היה לו שהות אבל עתה נכון כי אם ישהה השיירא ילך לדרכו עד דאמר ליה אגמרך בע"פ וכ"כ תדע אחר אשר תראה בעיניך בבי חוזאי עד אחת טריפה כו' והלך משם רב דימי לבי

חוזאי וראה בעיניו כל חלקי בין הפרשות ופי הפרשות והפרשות עצמן מדקות וגסות וכל שאר מיני טרפות בכל אברים פנימים וחיצונים הכל על נכון ושב לבית מדרשו וידע לכוון כל ההלכות בין כשרה לטרפה כחוט השערה:

פרק שלישי

דף מז ע"ב תוס' ד"ה אלא ירוקה ה"ד ככרתי כו' וכתב בערוך דהוא צבע ירוק נ"ב ז"ל הערוך ערך כרת א' פי' מין צבע ירקרק תרגום כרישין כרתי בשביל שהם ירוקין ובלעז פור"ו ומוסף הערוך כתב שם א"ב תרגום ואת החציר ואת הבצלים וכרתי ובוצלי ע"כ בערך הנ"ל ובערך קלא ג' כתב קלא אילן פי' אינדקו ומוסף הערוך שם פי' בל"י מין צבע דומה לתכלת ע"כ ובערך קלא א' כתב ומפרש קלא אבן כמו בע"ז יח: שקל קלא שדא בהו פי' אבן ע"כ ומעשה האינדקי כך הוא בארץ אינדיא גדלים אילנות נמוכים גבהם כערך ערבות שלנו והעלים שלהם גוון בלא"ה וכשהעלים נופלים מהאילנות מתיבשים מחום החמה אשר שם יקדח מאוד ומקבצים אותן העלים וטוחנין אותן הדק היטב ומערבין אותן במים ושופכין אותן לחפירה בארץ ונבלעו המים בקרקע עד שנשאר בתוך החפירה טיט ומראהו בלאה ובאיזה ימים מתיבש הטיט ומתקשה כאבן ובקעים בקעים בו ובכשיל וכילפות יהלומון ומעלה מן החפירה אבני אינדקא ושפיר נקרא קלא אילן פי' אבן הבא מאילן ועתה מכל אלה יוצא לנו שאין לפרש משיכיר בין תכלת לכרתי בין תכלת לאינדקא כי הוא מן הנמנע להכיר בין תכלת לקלא אילן כדאיתא בהתכלת במנחות ע"כ אין לכרתי פירוש אחר רק ירוק גרין ושפיר תני משיכיר בין תכלת לכרתי כי טונקל גרין ותכלת צבעם קרוב זה לזה ואין היכר ביניהם רק כשהאיר היום בטוב:

דף נא ע"ב רש"י ד"ה לית לן בה דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי נ"ב ע' מעדני יו"ט וע' יש"ש:

דה נג ע"ב אמר רב יוסף הא דבני ר' חייא נ"ב מרש"י ד' ל"ט רש"י ד"ה בארבע עבודות וד"ה והכי קאמר עד סה"ד נ"ב ע' פסחים ס: רש"י ד"ה וישנו בד' עבודות ובהגה שם ד"ה סימנין שנדלדלו נראה כי גורס גם כאן רב זירא ולא רב יוסף:

דף נד ע"ב תוס' ד"ה כסלע כו' ומיהו אכתי קשה דגלודה גבי כשרות מיתני וכו' וכן גבי גלגולת דקאי אכמה חסרון וטהרה וכו' וכי חשבת נמי בגלודה ובגולגולת מלמטה למעלה הויא ליה עד ולא עד בכלל וא"כ הוה להקל ע"כ נ"ב ונראה כי תוס' הבין מפרש"י אשר דברי רב נחמן קאי על עיקר דין של ב"ה אשר עליו אמרו כסלע לענין טומאה וטהרה ויפה הקשו וא"כ הוה להקל ולענ"ד נראה כי רש"י נשמר מזה במתק לשונו הזהב בד"ה כסלע אשר אחר שמביא הפלוגתא של ב"ש וב"ה מקדים להביא המימרא דרב יהודה

אמר שמואל וכן לטרפה ואחריו השמעתתא או מתניתא כמה כדי שינטל כסלע וגם בפרוש מסיים דבריו בזה"ל דינו כיתר מכסלע וטרפה וכן בדף נ"ה ד"ה התם לחומרא זה לשונו שם אבל כסלע וכאיסר דרב נחמן אי הוה אמרינן בהו עד ועד בכלל הויא קילא לאכשוריה וכו' נראה בעליל כי רש"י מפרש דברי רב נחמן על רב יהודה אמר שמואל וכן לטרפה וע"ז אמר רב נחמן כסלע כיתר מסלע היינו לענין טרפות כמו כאיסר כיתר מכאיסר והויא ליה עד ולא עד בכלל לחומרא:

דף נה ע"ב רש"י ד"ה משיכלי חיורי כלי חרס לבן כצ"ל נ"ב וכן ברש"י רי"ף לית של:

דה נו רש"י ד"ה טריפה שמא ניקב הקרום נ"ב ס"א שהרי ניקב הקרום ונכון:

דף נט רש"י ד"ה גמום חתוך ולשון משנה הוא נ"ב פי' ברייתא אך לא ידעתי מה לו להרחיק עדותו הלא אותה הברייתא יכול היה לקרב לקמן (ע"ד ע"ב):

דף ח תוס' ד"ה בקומתן וכו' סה"ד שנגמרה כל קומתן מתחלתן נ"ב וממילא מוכח כיון שבמאמר תוצא הארץ נבראו ועלו חיים מן האדמה מלא קומתן ובקומה זקופה קרניו קודמין אבל האדם שנברא בידים כגבל שלש את העיסה נעשה בשכיבה ושכב גולם בלא חיות עד רביעית נזרקה בו נשמה וחמישית עמד על רגליו לא קדם בו שום אבר על חבירו:

ע"ב השסועה בריה בפני עצמה כו' נ"ב ע' תרגום אונקלוס שם שנטה מפי' חז"ל ומפרש כפשוטו ע"כ אין לתפוס על הפשטנים שנמצא בפירושם הנמצא כעין זה הרבה כי מאמר חז"ל אמת ויציב כמצוין להרמב"ם וש"ע והמקרא אינו יוצא מידי פשוטו:

דה סא תוס' ד"ה כל שיש לו אצבע יתירה כו' וכי תימא דלא הוו ידעי מאי ניהו אותו סימן טהרה דליתיה בי"ט עופות כצ"ל:

דה סב ע"ב רש"י ד"ה פירוז רשיעא שם אדם שהיה מוחזק רשע בימיהם סה"ד כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה מאי ספקייהו כו' ואמרינן בפ' המפלת (ד' כג) דקריא וקיפופא יש להם כו' נ"ב קריא וקיפופא תרגום של כוס וינשוף:

דף סג גמ' אמר ליה הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב למינה למינו למינהו למינה הרי כאן כצ"ל ומה שמציין תורה אור לויקרא ואחת לדברים כ"כ טעות סופר כי ציון אחד לכל הארבעה לויקרא ולדברים וכסדר הזה בכתובים זה אחר זה בשני המקומות בשוה וכן צ"ל דאיה דויקרא למינה (וכנגדה דדיה דדברים אחת היא) למינו דעורב למינהו דנץ למינה דהאנפה:

ע"ב רש"י ד"ה לפרושי כל שמותיה וה"ה דהוי בעי למיתני מפני דיה אלא חדא מנייהו נקט כצ"ל:

ד"ה ופליגא הא דרב סה"ד כצ"ל:

ע' רש"י למטה בסמוך ד"ה ש"מ וכו':

גמ' ת"ר לוקחין ביצים מן הנכרים בכל מקום נ"ב בתוספתא ליתא להני שתי תיבות מן הנכרים וכן פוסק הרמב"ם שמישראל קא מיירי הכא ומה שמקשי בגמ' ממה שאין לוקחין ביצים טרופות מן הנכרי מתרץ הלחם משנה ע"ש וכן מוכח מלשון בכל מקום היינו אפילו מישראל שאינו מוחזק בנאמנות כמו שכתב הראב"ד אבל אם נאמר דגרסינן מן הנכרים מה זה רוצה לרבות עם בכל מקום ואם נאמר שמרבה אפילו סתם עובד כוכבים שאינו צייד קשה מאי מקשי בגמ' ולימא של עוף טהור כיון שאינו צייד מנין לו לידע בין טמא לטהור וכן נראה מדמשני בגמ' לא צריכא דחתיכות וחתוכות לא שייך אלא במבושלים וקשה הא אסור משום בישול עובד כוכבים כמסקנת הגמ' ע"ז דף ל"ח ע"ב:

דף סד רש"י ד"ה השורץ על הארץ וכו' ובעי לאתרויי ביה משום שרץ העוף כו' נראה מזה דה"א דוקא משום שרץ העוף הוא דלקי אבל אי אתרי ביה משום שרץ הארץ לא לקי קמ"ל דאי אתרי ביה משום שרץ הארץ נמי לקי ולא מיבעיא משום שרץ העוף דאי אמרת שכונת רש"י הוא שעל ריקם עוף לא לקי משום שרץ הארץ כך היה לו לרש"י לומר ה"א אי אתרי ביה משום שרץ העוף לקי ע"כ נראה שרש"י סובר דלהכי נקט ביצת שרץ לאשמועינן שאף ריקם ביצת עוף טמא אם אתרי ביה משום שרץ הארץ לוקה וכן נראה לכאורה לשון הגמ' אי הכי מאי איריא דטמאה שרבא קאי גם על ריקם ביצת עוף טמא מדלא קאמר מאי איריא דשרץ" אך שאר פוסקים כולם לא פסקו הכי אלא שריקם ביצת עוף טמא צריך התראה משום שרץ העוף:

ע"ב תוס' ד"ה געולי ביצים מותרות נ"ב כל עין רואה בתוספתא יראה כי הברייתא המובא כאן הן המה שני דברים הנאמרים בתוספתא אחר השני דברים המובא בדף צ"ח וכולם תוספתא אחת ומדפריך בגמ' דף צ"ח מדאמרי אינשי כי מיא דביעו בעלמא נראה כפי' הערוך דלפי פרש"י מה לו להקשות מדאמרי אינשי ליפרך מהתוספתא עצמה גיעולי ביצים מותרות:

בא"ד ובתוספתא כו' משמע כפי' הערוך כו' משמע בהדיא דגעולי ביצים וביצים ששלקו תרי מילי נינהו נ"ב לא ידעתי מה זה מוכח כפי' הערוך הלא הגמ' מתרץ בדף צ"ח מה שאמרו בתוספתא ביצים ששלקו וכו' בביצת אפרוח ואף אם נאמר כפרש"י הלא תרי מילי נינהו, ודע כי גיעולי ביצים המובא בתוס' בתוך התוספתא צ"ל אחר ביצים ששלקן סמוך לביצים מוזרות כמו שמובא בברייתא בגמ' כאן וכן הוא בהתוספתא:

בא"ד בשם התוספתא ואם מצא בא' מהם דם זורק הדם נראה אם כי זה הלשון גם בתוספתא לא מדבר עוד מהרבה ביצים המבושלות יחד וכמו ביצים מוזרות המובא סמוך לביצים מבושלות מיירי באינם מבושלות כ"כ מצא דם באין מבושלות מיירי ומאי דאמר בא' מהם פירושו באיזה ביצה שיהיה אפילו בא מן הזכר כן פי' מנחת בכורים:
תוס' ד"ה והוא שנמצא בקשר שלה כו' דקתני בברייתא יצא דם ביצים שאינן מין בשר יצא דם דגים דם חגבים שכולו היתר כו' כצ"ל
דף סה גמ' חגב זה נדיאן מה ת"ל למינו למינהו למינהו למינהו ד"פ להביא כו':
שם ארבה זה גובאי למינו להביא סוף העמוד כצ"ל:
רש"י ד"ה רשון ניפול נדיאן יוחנא כך שמם נ"ב ביירר לו רש"י ז"ל הני ארבעה ואומר עליהם כך שמם לאשר רק אלו הארבעה נעתקו בשם העצם ליחידים מהם אבל לא כן הארבעה האחרים היינו גובאי ציפורת כרמים הערצוביא הרזבנית אין אחד שמם העצמי ליחיד כי גובאי הוא על שם המין אבל חם העצמי ליחיד גוב ציפורת כרמים אין שם עצמי כלל כי צפרים יש הרבה מינים אך מסמן זה המין על קטנן בשם ציפורת ועל מקומם הוא כרמים הערצוביא אין שמו העצמי ליחיד רק שם המין כי יחיד ערצוב שמו הרזבנית אין זה שמו ואין זה זכרו כי נתחלף כ' רפוי בה' כדרכו של חי"ת כי שם היחיד כרזוב בכ' רפוי ושם המין כרזבנית וכן ת"י על חגב כרזבא וכן מתרגם בחנמל בכרזובא:
ד"ה הרזבנית מין חגב ואינו דומה לאלו במראה עכ"ל נ"ב זאת מוסכם כי בין לתד"ר ובין לתדר"י כל הכתובים בתורה בשם חגב נקראים וכשאומרים תד"ר חגב זה נדיאן הנה כל הכתובים נדיאן נקראים ואין זה מין רביעי ולתד"ר חגב אינו מיותר רק חגב למינהו בא להראות עוד על מין רביעי שהוא כשר והוא הרזבנית הנמצא במין נדיאן ויש לו כל הסימנים ואין ראשו ארוך ויקשה הלא הוא אחד משלשה הכתובים כבר ומה זה בא להוסיף וגם למה נקרא בשם אחר ע"כ מפרש רש"י כי הוא משונה במראה שאינו דומה לאלו במראה ע"כ הוא נקרא בשם אחד והוא מין רביעי ות"י על החגב וית כרזבא דהיא נדינא:
תוס' ד"ה אלו כללי כללות ופרטי פרטות כו' ולמינהו דחגב להצריך כל הסימנין כדמפרש בהדיא בברייתא כו' כצ"ל:
ז"ב תוס' ד"ה וכי תימא כו' אבל סימן דקרסולים ורגלים כתיב בהדיא ההולך על ארבע אשר לו כרעים ממעל לרגליו ולא אתי מפרטי הלכך אי אמר כללא קמא דוקא מצרכינן נמי או אין לו זנב או אין ראשו ארוך כו' כצ"ל:

דוא מו רש"י ד"ה במאי קמיפלגי תנדר"י דמייתר ליה סלעם לרבויי ראשו ארוך ואייתר ליה חגב כו' כצ"ל:
פיסקא ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת ר' יהודה אומר שני קשקשים ע' תי"ט והיה קשה לי שמשוה קש וקשת בשין שמאלי לקש וקשת בשין ימיני אח"כ נזכרתי כי מצינו כה"ג קשותיו שהוא בשין שמאלי ודרשו חז"ל שמקשין הלחם ומחזיקים אותו ונמצא דורשין כאלו היה קשותיו שין ימנית כ"כ דרשו חז"ל סנהדרין צ"ט ואשימם בראשיכם לשון אשם והוא כ"כ משמאל לימין וכן כי תשטה אשתו ודרשו חז"ל אין אדם חוטא עד שתכנס בו רוח שטות כ"כ משמאל לימין והרבה נמצא עוד בגמ' כמו זה ע"כ דברי תי"ט שרירין וקיימין .

פרק רביעי

דה סח ע"ב רש"י ד"ה הכל היו כו' תורת מחיצות עזרה וקדשים קלים כו' כצ"ל:
דף ע ע"ב רש"י ד"ה ק"ו כו' טמאה נ"ב קאי על טומאה בלועה כי אם היה קאי על עיבור היה צ"ל טמא כלשון ר' עקיבא:
שם גמרא אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא או נפש אשר תבע בכל דבר טמא או בנבלת כו' כצ"ל:
שם חיה טהורה בכלל בהמה טהורה מתחיל כאן בטהורה ובסיפא בהמה טמאה בכלל חיה טמאה כאן מתחיל בטמאה כדי להחיל ולסיים דבריו בטהרה:
דף עא ע"ב תוס' ד"ה למאי הלכתא כו' סמוך לסוף הדיבור ושמא התם מדרבנן הוא ולא מדאורייתא נ"ב לא זכיתי להבין דברי קדשם מאי מקשו הלא מגוף המתניתין מוכח שהוא רק מדרבנן מדגרירי ידיו בתריה לחומרא ולא לקולא ואם היה מדאורייתא היה שוה לקולא כמו לחומרא גם על תרוצם ושמא הלא ברי עדיף ובפרט לפי' המהרש"א ידע המקשה לחלק בין קולא לחומרא מדניחא ליה רישא לסיפא:
שם תוס' ד"ה למאי הלכתא כו' דתנא היה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וטבעותיו בידו נ"ב פי' באצבעו:
דף עב רש"י ד"ה מתני' הבשר טהור נ"ב בשר העובר שאין כו' ד"ה הבשר מגע נבילה כו' אי נמי אם יצא כו' נ"ב ע' תוס' רע"ק:
תוס' המשך מעמוד הקודם ואפילו רצוצה תחת אבנים שלא מטמא כו' נ"ב ע' מהר"ם:
ע"ב ותנן אמר ר' יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה אלא שאם נגע בו זב טמא מגע זב כצ"ל ונ"ב כדאיתא במשנה שם:
דף עג גמ' פיסקא וחכמים אומרים מגע טרפה שחוטה מי מטמיא אין כדאבוה דשמואל דאמר אבוה דשמואל טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין ונראה מגוף לשונו מדלא

אמר מוקדשין אלא במוקדשין שדבריו אמורים כשהטרפה ששחטה היא בהמת קודש וכן לפי אוקימתא דהשתא שחכמים איירי במוקדשין וע' מהרש"א ע"ד ע"ב רש"י ד"ה איבעיא להו בע"כ מיירי מתניתין ששחט בהמת קודש וחתך יד העובר אז האבר מטמא את העובר משום מגע טרפה שחוטה והשתא ידעינן שאבוה דשמואל אמר כשהטרפה קודש והנוגע קודש מטמא כמו דאיירי מתניתין בע"כ כששניהם קודש האבר והעובר כי זה בלא זה לא יוכל להיות גם שניהם חולין לא יוכל להיות כי אבוה דשמואל אמר רק במוקדשין ועדיין לא ידעינן אם טרפה ששחטה קודש מטמאה אף חולין או לא נלכה נא לאבוה דשמואל המובא כ"כ בדף קכ"ג ע"ב ונדע ברור דעת האלהיי הזה כי שם אמר רב נחמן אמר רב"א אשר לטלית טמאה לא מהני התחלת הקריעה לטהרה משום גזרה דלמא לא אתי למקרעה רובא ופריך הגמ' שם על רב נחמן ממתניתין שם המפשיט בטמאה לשטוח אם לא הפשיט רק כדי אחיזה נטמא המפשיט אבל אם הפשיט יותר ובא שני לגמור ההפשטה אינו נטמא וקשיא אמאי לגזור דלמא לא אתי למעבד אלא כדי אחיזה וקא נוגע בטמאה וקא מטהרינן ליה ומשני כי גזר רב נחמן בטומאה דאורייתא ומתניתין איירי בטומאה דרבנן ומאי בטמאה דמתניתין טרפה דאמר אבוה דשמואל טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין ופי' רש"י חח כלומר אם של מוקדשין היא הרי מוקי מתניתן שהטרפה ששחט היה קודש ומטמא לאבוה דשמואל את האדם המפשיט ומדמטמאה אדם פשיטא שמטמא אוכלין אפילו חולין נמצא יודעים אנחנו בטוב דברי אבוה דשמואל טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין היינו טרפה מוקדשין ששחטה מטמא כל הנוגע בו ויכול להיות דוקא מוקדשין עשו בה מעלה זו כמו פיגול ע' ערוך ערך חשד אבל טריפה חולין שיטמא לא ידעינן שיטמא אפילו מוקדשין ועתה מי יתן ואדע דעת הרמב"ם מנין לקח לו שכתב אבות הטומאה הל' ח' טריפה שנשחטה אע"פ שהיא טהורה מן התורה אם נגע הקודש נטמא מדברי סופרים וזו מעלה יתירה שעשו בקודש ובהל' ט' שם שחט את אמו ואח"כ חתכה האבר כטרפה שנשחטה ושאר בשר העובר מגע טרפה שחוטה שהיא מטמא את הקודש אבל לא את התרומה וכן בפירוש המשניות להרמב"ם מפרש כמו כנ"ל וז"ל מגע טרפה שחוטה מטמא בשר קדשים ואע"פ שאינו מטמא חולין וכן אמרו טרפה שנשחטה מטמא מוקדשין מכל הלין נראה בעליל שהרמב"ם מפרש שהטריפה ומטמא דוקא מוקדשים הרי לפנינו דעת רש"י ודעת הרמב"ם ולאשר אינו נוהג בזה"ז לא דיברו מזה שאר ראשונים ואחרונים ע"כ ויהיה הדבר תלוי עד יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו ויבאר לנו כל ההלכות העומדות עוד בספק:

דף עד רש"י ד"ה מנבלתם נפקא וכי יפול מנבלתם עכ"ל נ"ב צ"ל וכל אשר יפול מנבלתם שהוא פסוק ל"ה והפסוק וכי יפול מנבלתם הוא פסוק ל"ז לטהר אוכל שלא הוכשר ולמה ידלג על פסוק ל"ה אשר הוא מנבלתם הראשון ולטמא ויביא מנבלתם השני אשר הוא פסוק ל"ז וגם הוא לטהרה:

שם ד"ה אלא רש"י ז"ל מדלג תיבת עליו ולא ידעתי כונתו איך מיישבו ונ"ל סרס המקרא ודרשהו כאלו כתיב וכל אשר עליו פי אברים המדולדלין יפול מהם פי' יהיה להם נפילה (ומתי) במותם דוקא ולא בשחיטה בגמ' בעי רב הושעיא וכו' תיבעי לר"מ ותיבעי לרבנן האי ר"מ ורבנן הן הם דמשנה בשילהי העמוד ולמה נסדר הכא קודם פלוגתא דר"מ ורבנן נ"ב מפני שסיים משנה דלעיל בן ח' חי אין שחיטתו מטהרתו ע"ז בעי רב הושעיא בן ט' מהו ולא מצא מקום לאיבעיא זו אלא במעי אמו לר"מ ורבנן דלקמן:

ע"מ במתניתין ר' שמעון שזורי אומר אפילו בן ה' שנים נ"ב ובהאי לישנא מובא במנחות (דף ל.) ובמשניות הגי' בן שמונה שנים ונ"ל לקיים הגי' שבמשניות ור' שמעון שזורי ממשיך דבריו על רישא דמתניתין שהכל מודים בבן שמונה חדשים ששחיטת אמו מטהרתו והוא אומר לא מיבעיא שחי שמונה חדשים אל אפילו חי שמונה שנים ולא מיבעיא שחי השמונה חדשים אסור במעי אמו ואינו יכול לחיות על פני האדמה אלא אפילו חי השמונה שנים בארץ החיים וזה אמרו וחורש בשדה כ"כ שחיטת אמו מטהרתו אבל הגי' בן ה' שנים ליתי נגר דיפרקיניה הני ה' נגד מי:

דף עה ע"ב רש"י ד"ה מישתא הוה שתי רשב"ל שותה מים היה נ"ב מדייק רש"י מים ששותין הרבה בפעם אחת אבל שאר משקין לא היה שותה יותר מרביעית וגם לא היה שותה בפעם אחת והיה יכול בינתים לחלוק עליו בטרם יצא רב אסי או היה שותהו כולו טרם צאתו:

דף עו רש"י ד"ה בגמל ניכר כו' דתנן זנב העגל שאינה מגעת לערקוב כצ"ל נ"ב כמו שמעתיק רש"ל כמו דאיתא שם:

גמ' יתיב ההוא מרבנן קמיה דרבי אבא וקאמר כצ"ל וכן הכ"מ מעתיק בלא ויתיב:

שם רש"י ד"ה ארבעה בדטי ארבע אצבעות נ"ב ולעיל דף נ: פרש"י ד"ה בדטא אצבע וכהכא כהתם דברי אביי המה רק שם אמר בטדא א' בסוף הוא לשון יחיד ע"כ פרש"י שם אצבע אחד אבל כאן אמר אביי בטדי עם יו"ד בסוף והוא לשון רבים ואם היה אומר אביי ארבע בלא ה' בסוף ולשון זה היינו ארבע בלא ה' בסוף נופל על אצבעות היה הפירוש שכל השיעור הוא ארבע אצבעות אבל מדקאמר אביי ארבעה עם ה' בסוף אשר זה הלשון שייך על טפחים ש"מ כי אביי רוצה לומר ארבעה פעמים סכום אצבעות שביד

והם ארבע וזה הוא כונת רש"י שמציין ד"ה ארבעה בטדי ומפרש ארבע אצבעות פירוש על תיבת בטדי ביחוד שהוא לשון רבים פירושו ארבע אצבעות ושפיר נופל עליהם לשון ארבעה כמו על טפחים כי הכל אחד טפח הוא ארבע בטדי וארבע בטדי המה טפח נמצא פרש"י ככל רבוותא בזה וכהלכה שארבעה בטדי הם שש עשרה אצבעות:

פרק חמישי

דף עח תוס' ד"ה ועוד שהכתיב כו' גבי כי יגנוב איש שור או שה וטבחו אלא דעדיפא פריך נ"ב ע"ש תוס' ד"ה גבי גניבה ומהרש"א ותראה ההיפך כי משור ושה עדיף למיפרך וצ"ע:

דף עט ע"ב תוס' ד"ה לימא ליה אייתי ראיה וכו' ולא מצי אמר ליה אייתי ראיה דיורשין הוה ושקול כו' נ"ב ואין לומר דהכא נמי מקשי הגמ' הכי אידך פלגא לימא ליה אייתי ראיה ושקול פלגא וכל כמה דלא אייתית ראיה נשאר בספק ושקול ריבעא דא"כ מאי מקשה דלמא רבנן נמי נוהגין ברביע מתנות קאמרי אלא ודאי מדמקשי הכי בע"כ סוגית הגמ' הכא שמספיקא אינו נוטל כלום וכן משמע בסמוך דקאמר בשלמא לרבנן מאי חייב בחצי מתנות ואם נאמר שמספיקא נוטל מחצה היה לו לומר בשלמא לרבנן מאי חייב בתלתא ריבעא:

דף פ רש"י ד"ה מתקיף לה רב אחא כו' ולא ידעינן מאי ניהו סה"ד (רש"ל):

ע"ב תוס' ד"ה שחיטה שאינה ראויה היא דכל כמה כו' אלא אפילו אין אותו ואת בנו כו' כצ"ל (רש"ל):

ד"ה הנח למחוסר זמן כו' ומיהו מצינו ניתק לעשה כה"ג כו' כצ"ל:

בא"ד ונראה לפרש הנח כו' נ"ב וכן פרש"י בזבחים קי"ד ע"ב ד"ה אלמה אר"ז:

דף מא רש"י ד"ה ואזדא רבא לטעמיה דאמר שחיטת אותו ואת בנו בקדשים כצ"ל ומסיים רש"י התראת ספק היא נ"ב ולפי גי' רש"י דלא גריס מאי טעמא צריך גם כאן לסיים אין לוקין עליו וכן בד"ה פטור כו' צריך להיות במקום דהתראת ספק דשחיטה שאינה ראויה ובד"ה חייב צ"ל דשחיטה ראויה היא ותו לא תוס' ד"ה יום להרצאה כו' אבל פסול לילה ליכא בבמה לש אל נ"ב לפי גי' רש"י בזבחים צ"ל לרב:

דף פב גמ' ירידתה לנחל איתן אוסרתה ואם פד א"ר פנחס רש"י לא גריס כן נראה מד"ה אלא:

פרק ששי

דף פג ע"ב תוס' ד"ה במזומן כו' וקשה לפירושו דא"כ כו' נ"ב ולענ"ד אינו מובן קושייתו הלא הקושיא הזאת יכולין להקשות על המשנה שילוח הקן שאומרת חומר בכסוי הדם משילוח הקן כו' הלא אותו החומר ישנו בכל הנך אינך שנוהג במזומן ושאינו מזומן אך

אין זה קושיא כו' לאשר בשילוח הקן נאמר עוף ושם דוקא אינו מזומן ובכסוי כ"כ נאמר עוף מפרש המשנה החומר שבו נגד שילוח הקן אבל הנך אינך שלא נאמר בהן עוף ואינם נוהגים בעוף דאורייתא ורובם אף מדרבנן אינה ענין כלל לשילוח הקן ע"כ אינו שונה בהם מזומן ושאינו מזומן וזאת כונת רש"י ז"ל משום דגבי שילוח הקן איצטריך למיתני שכסוי נוהג בעוף ושילוח נוהג בעוף ודוקא בשאינו מזומן והכא בכסוי אף במזומן אבל כל הני אינך פירקין אינם ענין לו:

דף פז גמ' הכא אפשר דשחיט בחדא ומכסי בחדא נ"ב ומוכח נמי שאפשר דשחיט ומברך על הכסוי בהדי הדדי וז"ל הרא"ש דכסוי וברכת כסוי לא הוי הפסק:

רש"י ד"ה ברכת המזון ד' ברכות הן ואיכא ארבעים זהו' ואי בתר מצוה אזלת כולה חדא מצוה היא כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה והוא דאיכא כזית והוא דאיכא רביעית אצללתא דדמא קאי כדפי' בקונטרס ברש"י לפנינו אינו מפורש אבל תוס' דייק שפיר מדפרש"י על והוא דאיכא כזית וכן על והוא דאיכא רביעית דם גמור מן הדם גמור משמע דקאי אצללתא שאצללתא עצמו מן הדם אבל אינו דם גמור קמ"ל שצריך שיהיה עמו דם גמור כזית ורביעית מעורב בו אבל אם קאי על דם שעם המים לא היה לו לרש"י לומר רק והוא דאיכא כזית דם כי מים לא היה מעולם דם ולא היה ולא יהיה וזה מים וזה דם:

דף פח מתני' כלל אמר רשב"ג דבר שמגדל צמחים כצ"ל בו ליתא ברי"ף ורא"ש ונכון:

דף פט גמ' מה אומנתו הוא פי' על סוף הפסוק בני אדם שאינו קאי על מישרים תשפטו רק הוא להודיע אל מי מדבר ומיעץ ומישרים תשפטו הוא שלא יגוס דעתו כפרש"י ז"ל ומה שמסיים מאמרו בני אדם לאשר כן סיום הקרא אבל כבר פירושו אשר הוא כאלו אומר אתם בני אדם כה וכה אנכי מיעץ לכם אתם בני אדם:

פרק שביעי

ע"ב תוס' ד"ה איסור גיד איכא וכו' וא"ת לימא דקסבר יש בגידין בנ"ט כו' א"נ לא בעי לשנויי הכי כו' והשתא דקאמר כו' הוי מצי למיפרך כו' אלא דעדיפא מיניה פריך עכ"ל ולכאורה קשה אם התרצן ידע לשמור א"ע שלא יקשה עליו אין מוקדשין נוהג בגיד מיבעיא ליה ולפיכך לא תירץ יש בגידין בנ"ט ול"ל איסור חל על איסור איך מלאו לבו לתרץ אין בגידין בנ"ט אשר כ"כ יקשה עליו אין מוקדשין נוהג בגיד מיבעיא ליה ואם כי המקשן מקשי דעדיפא מיניה אבל התרצן עכ"פ היה לו להניח התירוץ הזה אין בגידין בנותן טעם מפני הקושיא אין מוקדשין נוהג בגיד מיבעי ליה אך האמת יורה דרכו כי אין כאן לא מקשן ולא תרצן כי לא נזכרו בשמם אך הגמ' בעצמו נושא ונותן להוכיח

שכל האופנים אשר נרצה לפרש ובמוקדשין דמתניתין אית להו פירכא לבר כמו שמסיק שמתניתין איירי בולדות קדשים ובהוייתן הן קדושים והשתא ניחא דברי תוס' וכה פירושו אחר שכבר הוכיח הגמ' שאין לומר שמיירי במוקדשין עצמן ושאיסור מוקדשין חל אאיסור גיד שאם כן מוקדשין נוהג בגיד מיבעיא ליה מכלל הן אתה שומע לאו שאם נאמר שאין איסור מוקדשין חל אאיסור גיד דא"כ אין מוקדשין נוהג בגיד מבעיא ליה אבל בהא שמוכיח שאין יכול לומר אין בגידין בנ"ט משמיע לנו שהוא משום פירכא דעדיפא מיניה:

רש"י ד"ה יש בגידין בנותן טעם כבשר ואשמועינן כצ"ל:

תוס' ד"ה ובמוקדשין פשיטא כו' עד סה"ד נ"ב ומשום דכל שאר פרקין מוקדשין תני לצורך יגע למצוא גם כאן צורך במוקדשין ועלתה לו כדמסיק בולדות קדשים

דף צ גמ' הכא במבכרת עסקינן כו' ואבע"א ולדות קדשים בהוייתן הן קדושים ע"כ ולכאורה קשה כיון דאיסור גיד קדים האי מוקדשין נוהג בגיד מיבעי ליה וע' בהרשב"א מה שמתרץ ולענ"ד אין שייך כאן הקושיא כלל כי לעיל שרצה הגמ' לומר ואתי איסור מוקדשין וחייל אאיסור גיד ולוקה שתים אחת משום הגיד הקדום ואחת משום מוקדשין שחל על איסור גיד שפיר מקשי הגמ' האי מוקדשין נוהג בגיד מבעי ליה היינו כשאוכל הגיד חייב נמי משום איסור מוקדשין לבד האיסור גיד אבל השתא לא מיירי כלל מאיסור מוקדשין רק שאיסור גיד בעצמו במקומו עומד וחייב האוכלו משום גיד אף בבהמת קדשים לא שייך למפרך האי מוקדשין נוהג בגיד מבעי ליה כי איסור מוקדשין מאן דכר שמיה:

רש"י ד"ה ומאן שמעת ליה כו' כלומר והך מתני' לאו דברי הכל היא אלא רבי היא נ"ב פי' מתניתין דזבחים פ"ה ע"ב אשר מביא שם הגמ' הברייתא לפרש המשנה וע"ש פ"ו ע"א תוס' ד"ה מאן:

דף צב ע"ב רש"י ד"ה גוממו עם השופי כו' אבל עיקרו ושרשו של שומן של גיד מותרין כצ"ל נ"ב וע' דף ע"ד ע"ב ברש"י ד"ה גוממו עם השופי וע' לב אריה:

תוס' ד"ה גוממו עם השופי פירוש הקונטרס חלב וכו' נ"ב אין זה פרש"י שלפנינו ע' לב אריה:

גמ' דתניא גיד הנשה מחטט אחריו נ"ב תוספתא פ"ז ע"ש:

דף צג ע"ב תוס' ד"ה רישא בכיבשא כו' סה"ד כדאמר לקמן נ"ב וכן מעל"ד ודלועא משום דמא:

דף צה גמ' ואם מבושל הלב אחר רוב אוכלי בשר מבושל נ"ב כן איתא במשניות:

ע"ב גמ' רב חנינא חוזאה איתבד ליה גבא דבשרא נ"ב גבא פי' חתיכה ערוך ערך גב תשיעי:

דף צז תוס' ד"ה אמר רבא כו' היה מצריך להשהותה עד אחר הפסח ואור"ת כו' נ"ב ע' הגהות אשר"י סי' כ"ט:

בא"ד וקשה מתוספתא דקתני אגרדמי נ"ב ממונה על המדות:

ע"ב רש"י ד"ה במאי דבלעה קדרה אם ראינוהו פי' תבשיל ההיתר כשנפל שם פי' בשעה שנפל האיסור קודם שנתמעט פי' תבשיל ההיתר ואנן משערינן אותו התבשיל לאחר שנתבשל לכמות האיסור שנפל שם ואין בהיתר כו' כך הוא פירושו ואין אנו צריכין לשבש ולומר שטעות סופר יש ופירושו עולה יפה כדעת הר"נ בלא שום תיקון:

דף צח ע"ב תוס' ד"ה רבא אמר לא נצרכה כו' ובכל ענין שיבשל התיר הכתוב ורבא לא פליג אר' יוחנן דאמר כר"ע דמשרת אתי להיתר מצטרף לאיסור כמוהו ושוה לו לרבנן דמשרת אתי לטעם כעיקר כו' כצ"ל:

בהגהת הב"ח ד"ה דעתו ז"ל בזה כו' עד סה"ד וכ"ה במ"ר פ' נשא דף רמ"ב ע"ג נ"ב סוף פ' י':

דף צט תוס' המשך מלעיל ע"ב ור"ת השיב לו דאית לן למימר דאהדרינהו לאיסוריה כו' נ"ב ע' ר"נ פירוש ע"ז גם בתוס' ע"ז ס"ז ע"ב בהמשך דבריהם מד"ה אר"י תמצא פירושו באר היטב:

ע"ב רש"י ד"ה אין בו אחד ומאה אפי' אין בו כדי לחמץ אסור אלמא כו' כצ"ל ומן והיינו עד אלמא שייך לרש"י ד"ה לא רישא בק"א:

ד"ה לא רישא במאה וחד לבד מאיסורא בכאן שייך לסיים והיינו להחמיר עד והכא בעינן ק"א והוא סה"ד:

תוס' ד"ה לא במאה כו' ונראה לפרש לא במאה כלומר ק' עם האיסור והמקשה סלקא דעתיה דמאה בלא איסור קאמר נ"ב לא כיתי להבין גם לפי' תוס' יקשה מאי ס"ד דמקשן שיהא לשון המשנה משונה סיפא מרישא שפי' ק"א דרישא עם האיסור וק"א דסיפא לבד האיסור הלא המקשה הוא המסדר הש"ס אך לפי פרש"י קורא תוס' אותו מסדר הש"ס ומדחה בזה פרש"י כי איך ס"ד דמסדר הש"ס שיהיה הלשון מרישא לסיפא משונה ולפי פירושו קורא אותו מקשה וניחא ליה שס"ד דמקשה שיהיה משונה הסיפא מרישא בלשון אתמהא. וגם נראה כי פרש"י מרווח שלפרש"י מחזרין ר"ד ואביי לפרש המשנה ע"פ ההלכה אשר תרומה אוסרת בצ"ט והיא ומבוטלת במאה והיא וטוב לפניהם לשנות פי' ק"א מרישא לסיפא מלצאת מהלכה ולחדש שיעורים אשר לא שערו אבותיהם אך

בבואם בין המצרים הוכרחו לחדש שיעור ברישא שאוסר בק' והיא ומבוטל בק"א של היתר אשר הוא חידוש נפלא כי כיון שיצא מן הכלל לאסור אף במאה והיא מה לי מאה והיא או ק"א והיא אך תמכו יתדותיהם באשר רישא מיירי בשאור שחימוצו קשה וגם על דברי ריב"ח למצוא עוד שיעור מק' ולמעלה כמו שנמצא בדג טמא. ופי' התוס' דחוק שמפרש לא במאה ק' עם האיסור מותר וצ"ט עם האיסור אסור היכן מצינו כזאת הלא אם צ"ט והיא מותר כן למטה עד ששים מותר:

תוס' ד"ה והאמר רבי יהודה מין במינו לא בטיל הקשה ר"ת כו' דג טמא צירו אסור פי' דג טמא צירו אסור נ"ב לא ידעתי אומר פי' וחוזר ושונה דברי המשנה ודע כי הרמב"ם עושה המשנה לבבא אחת ומפרש כשכבש דג טהור סאתים ובתוכם נמצא דג טמא משקל עשרה זוז אז צירו טמא דברי ת"ק ור' יהודה אומר שיהיה רביעית דג טמא בסאתים דג טהור ור' יוסי אומר שיהיה אחד מששה עשר בו אז יהיה הציר טמא והברטנורא מפרש כ"כ כל המשנה לבבא אחת אך שהוא מפרש שהמשקל עשרה זוז קאי על הציר טמא וכן שיעורו של ר' יהודה ור' יוסי הכל על הציר אבל הר"ש מפרש המשנה ששלשה בבות והמציעתא אינו מיירי מהציר רק מהדג עצמו ומשום בריה שיעורו משקל עשרה זוז דג טמא בתוך סאתים דג טהור אז כולו טהור דבטל בתוך תתק"ס ואח"כ מתחיל הסיפא כמו שמביא כאן ומפרש דג טמא צירו אסור ואוסר לר' יהודה אם הוא אחד מן צ"ב בההיתר ולר' יוסי אחד בששה עשר ונראה בעליל מדהביא כאן רק הסיפא ומתחיל מן דג טמא צירו אסור וכו' שפי' הר"ש אמיתי כי לפי' הרע"ב והרמב"ם הלא דג טמא צירו אסור הן המה שייכים לדברי ת"ק וכה פירושו כל גרב שהוא מחזיק סאתים ובו דג טהור אם יש בו משקל עשרה זוז וכו' דג טמא אסור כל זה דברי ת"ק וריי"א וכו' ואם הפי' כהרמב"ם והרע"ב לא היה לגמ' להתחיל דתנן דג טמא צירו אסור אם כי גם לא יכול להתחיל ר' יהודה אומר וכו' כי לא נדע על מה קאי היה לו להתחיל ולציין רק ריש דברי המשנה דג טמא שכבשו עם דג טהור וכו' ר' יהודה אומר רביעית בסאתים אסור ומשמתחיל דתנן דג טמא כו' נראה כאלו היא משנה בפני עצמה מתחיל דג טמא צירו אסור ריי"א כו' כפי' הר"ש שהרישא אוסר כל הדג טהור מפני הדג טמא שנתערב בו מפני שהוא בריה אינו בטל אם לא שיש דג טהור סאתים נגד עשרה זוז דג טמא אז בטל בתתק"ס ומותר ובסיפא מיירי מהציר של דג טמא ופליגי ר' יהודה ור' יוסי וגם הרמב"ם נראה שחזר בו מפירושו הנ"ל שפי' כן בפי' המשניות ופוסק כת"ק מפני שלפי פירושו הנ"ל שלש מחלוקת בציר ת"ק ר' יהודה ר' יוסי ופסק כת"ק המחמיר וביד החזקה מ"א פ' ט"ו הל' ל"ד פוסק כר' יהודה נראה מפני שחזר מפירושו בפי' המשנה ומפרש כהר"ש

ואין בציר רק שתי דעות ר' יהודה ור' יוסי ופוסק כר' יהודה לחומרא ע' מעי"ט (סעיף רל"ה עד רל"ח) ובדפוס ווילנא סעיף ח' עד כ':

דף ק ע"ב תוס' ד"ה הוי מין ומינו ודבר אחר כו' אח"כ אוסר כל החלב מפני שהוא מינו סה"ד נ"ב וע"ש ד' ק"ח ע"ב תוס' ד"ה אמאי:

דף קא תוס' ד"ה שפיר קאמרי ליה רבנן לר' יוסי הגלילי יודעין היו דלא איירי כשתחב לו חבירו לתוך פיו נ"ב גם אנחנו ידענו דא"כ היה כתוב אשר יאכלהו ומדכתיב אשר תאכל משמע בכל גוונא חייב:

ד"ה בנטמא הגוף כו' וי"ל כגון שתחב לו חבירו נ"ב אצל תרומה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו שפיר יכול לאוקמי בתחב לו חבירו:

דף קב רש"י ד"ה ה"ג ואין שחיטתה מטהרתה והא דנקיט לה בלשון נקבה משום דברישא אתחיל בה לשון נקבה דתנן בה הכי נבלת עוף טמא צריכה מחשבה כו' נ"ב פי' וכל נבלה לשון נקבה שנאמר תתננה ואכלה ע"כ מסיים נמי לשון נקבה אבר מן החי ממנה אין שחיטתה מטהרתה אף כי זה לא קאי על נבלתה:

דף קג גמ' מ"ד שלש קסבר בהמה בחייה לאברים עומדת דאיסור חלב ואיסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתי נ"ב ע' מ"מ פ"ה מה' מ"א הל' ב' ותדע כי חלב קרוי אמ"ה ולא בשר מן החי:

שם בריש עמוד אכל אבר מן החי מן הטרפה ר' יוחנן אמר חי"ב שתים נ"ב לאוקימתא קמא דאביי אם היה אותו אבר חלב בע"כ סבר ר' יוחנן שחייב שלש כדלקמן ולאוקימתא שניה יכול להיות שסבר שלש כי כשם שאבר חל על טרפה כך על חלב נמי חל ויכול להיות שמחייב רק שתים שאבר חל על טרפה ולא על חלב דחמיר דבכרת ולאוקימתא שלישית בע"כ שלש מחייב ר' יוחנן כיון שסבר שטרפה חל על אבר כ"ש על חלב דגלי קרא ולאוקימתא דרבא יכול להיות שמחייב ר' יוחנן שלש שאבר וטרפה על חלב ויכול להיות שמחייב רק שתים שטרפה חל על חלב דגלי קרא ואבר לא (זהו תמצית דברי תוס' ודברי מהרש"א):

תוס' ד"ה דאיסור חלב איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתי כו' וי"ל כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו דמיגו דאתי איסור טרפה וחייל אאיסור חלב חייל נמי איסור אבר עליו נ"ב מפי' מהרש"א נראה משום דאבר וטרפה בהדי הדדי קאתי ע"ש:

פרק שמיני

דה קר תוס' ד"ה חלת ח"ל נ"ב כזה &&ציור&&

דה קה ע"ב גמ' מאי איעביד לכו דלא מקנחיתו לכו בחספא ולא קטליתו כינה אמנייכו ולא אכילתו ירקא מכישא דאסר גינאה כן מעתיק הרי"ף שבת פ"ח ובגמ' בשבת הגי' ולא שליף לכו ירקא ואכיל לכו מכושא דאסיר גינאה:

שם האי דלא אכלי ירקא דנפל מתכא כן איתא בע"י וכל הגירסאות שהבאתי נכונים גי' הרי"ף מקנחיתו קטליתו אכליתו שפיר נכון כי לרבים מדברת גי' ולא שליף נחוץ כי כל אדם גם המה היו אוכלים ירקא מכישא דאסיר גינאה אך אחר שהתירן ולא לישלוף כרעבתן. גם גי' ע"י מתכא נכון ונצרך כי אתכא מאיגרא לא יפול ירקא אתכא גם מאיסותא לא שייך כשנופל אתכא:

דה קו ע"ב גמ' וכל דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים לחולין ובקידוש ידים ורגלים במקדש וממילא ידענו לתרומה שאין להקל בו יותר מחולין ולא להחמיר יותר מקידוש:

תוס' המשך מעל"ד אבל מדתניא שנים שאכלו מצוה לחלק כו' כצ"ל:

ד"ה וכל דבר שחוצץ בטבילה כו' דבתוספתא דמקוואות תניא בפרק ו' כל כו' כצ"ל:

בא"ד כדתנן במסכת מקואות שם כצ"ל:

ד"ה אמר רב עד כאן לחולין כו' כמו שפירש הרב ר' אברהם דחולין עד פרק שלישי דאצבעות ולתרומה כל פיסת היד פירוש עד הקנה ולקידוש ידים עד האציל כצ"ל ונ"ב וכן כל עציל שבתוס' צ"ל אציל:

בא"ד ועוד דבאהלות נ"ב פ"א מ"ח (והדף לא ידעתי מאין כי לא בכל הדפין שוין) כשמונה רמ"ח אברים כו' ותרגום כל אצילי ידי דיחזקאל (יג) כל מרפוקי ידין כצ"ל ונ"ב ע' מה שכתבתי בעז"ה מנחות ל"ז ע"א: תוס' ד"ה קיבורת כי גם בירמיה ל"ח י"ב יש תחת אצילי ידיך והתרגום שם תחות מדבקי ידך:

בא"ד ומשני דאורייתא קיבורת כולה קידוש כו' כצ"ל:

דף קח גמ' א"ל אי דנפל ברוטב רכה הכי נמי הב"ע דנפל ברוטב עבה היינו נפילות תרתי אין להן שחר בכאן כי הטיפה לא ברוטב נפל כ"א על החתיכה ואי קאי על החתיכה שבה מיירי הלא לא נפלה כי במקומה מונחת ע"כ נ"ל למחוק הני תרתי דנפל וצ"ל אי ברוטב רכה הכי נמי הב"ע ברוטב עבה וכן נראה מרש"י שלא היה לפניו תיבת דנפל וברי"נ מפורש כמו שאני מגיה בעז"ה באין שום נפילה:

ע"ב גמ' ולוי אמר אף לוקה על בשולו וכן תני לוי במתניתיה כשם שלוקה כו' נ"ב נמצא למדין כשם שלוקה ללוי על בשולו אף שבישל מכל אחד רק חצי זית כן לוקה אם אכל אותם שני חצאי זיתים לבדם אף שלא בא מיורה גדולה ופליגי רב ולוי בתרתי פליגי

בבישל ופליגי באכילה דלרב לוקה על אכילתו דוקא בבא מיורה גדולה ולוי אף שלא בא מיורה גדולה וכיון שהרמב"ם פוסק כלוי שלוקה על בישולו פוסק נמי כותיה שלוקה על אכילתו אפי' לא בא מיורה גדולה:

דף קט רש"י ד"ה ותו לא מידי הא אמרינן שמואל באיסורי במקום רב ליתא וכן ר"ל לגבי ר' יוחנן ליתא כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה נדה דם טוהר בסלוק של פרשת פרה יסד רבי אליעזר הקליר מן הדם טחול וכבד הדם מטומאת נדה טהרת בתולי אשה כו' כצ"ל ונ"ב שחושב בסלוק טחול נגד דם אינו שוה לכבד כי הכבד גופו דם ועל הכבד קאי מה שמסיים הדם כי הוא בעצמו הדם אבל טחול אין גופו דם כמו שמפורש לקמן דף קי"א וה"מ כבדא אבל טחלא שומנא וכו' אלא שמראה הטחול דומה לדם וכן לשון הרמב"ם מ"א פ"ו הל' ט' הטחול וכו' שאינו דם אלא בשר הדומה לדם ע"כ:

דף קי תוס' המשך מלעיל ד"ה ההוא לקדרה ס' דאין בו שום טעם להקל בצלי יותר דבצלי נמי יוצא החלב כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה דאתנייה לרב כחל כו' דרב בקעה מצא וגדר בה גדר ור' יוסי בר אבא קאמר כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה כל מצות עשה שמתן שכרה כו' ועוד דבצדקה לאו נמי איכא לא תקפוץ כו' כצ"ל:

דף קיב תוס' ד"ה הני מילי דאינו נאכל מחמת מלחו כו' וכן משמע בהקומץ רבה דקאמר טעמיה דמעטיה קרא לדם הא כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה דגים ועופות כו' דדם משרק במליחה כמו בצליה דלעיל דף קי"א כצ"ל וכן מעתיק הרא"ש:

דף קיג רש"י ד"ה מתני' אינו עובר בל"ת נ"ב במקום מתני' צ"ל גמ' כי כל דברי רש"י שייך רק להגמ' לפרש מה שאמרו בגמ' הא אוכלו עובר בל"ת ובמשנה אינו מפרש רש"י כלום כן נ"ל ואקוה אשר כל מעיין בטוב טעם ודעת יודה לי בזה:

ע"ב רש"י ד"ה מחד קרא כו' והכא לשמואל דאית ליה נמי איסור כו' כצ"ל:

דה קיד ע"ב תוס' ד"ה או למה לי כו' משום דכתיב מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ולא כתיב מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן וי"ל משום דאין לשון מפני נופל על והדרת ולא לשון פני נופל על תקום אבל אם היה כתוב כנ"ל אז בע"כ אמרת הכי כצ"ל (מתוס' ב"מ):

דה קטו תוס' המשך מלעיל אלא בדעבד אוזן נ"ב ותוחב אצבעו בתוך האוזן ונושא בו המזרק ומקבל הדם והוה לקיחה באצבע (רש"י שם):
ע"ב תוס' ד"ה בשני מינין כו' כדקאמר פרק אלו הן הלוקין אמר ר' יצחק המרביע שור פסולי המוקדשין לוקה ור' אושעיא נמי קאמר המנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה כו' ובהכי מיישב ר"ת הא דאמר בפ' כל פסולי המוקדשין תלת צבי ואיל כתיבי חד לכדר' יצחק ור' אושעיא ופירש בקונטרס דלא איתפרש היכא במכות איתא הושעיא וקודם לר' יצחק היינו אמר ר' הושעיא המרביע כו' אמר ר' יצחק המנהיג כו' ובבכורות איתא אושעיא ומדקאמר לכדר' יצחק ור' אושעיא נראה גירסת תוס' במכות עיקר ר' יצחק קודם לדר' אושעיא ובבכורות מעתיק ג"כ תוס' דברי ר"י ור"א ונדפס על הגליון צ"ל הושעיא משיח צדקנו יגלה לנו כל גירסאות אמיתות במהרה בימינו:
דף קטז תוס' ד"ה עיקרן נאסר כו' ורוב פעמים שהפרי הוסיף ונאסרו לא הקשין והעץ כו' כצ"ל ע"ב רש"י ד"ה הרי זו אסורה כו' וקיבת עולה דשריא משום דלאו גופה אלא פרושה ממנה שינקתו כו' כן מפרש הר"נ פי' של פירשא בעלמא היא לרש"י ע' ב"ק דף מ"ז רש"י ד"ה פירשא:
דה קיז פיסקא מה שאין כן בדם גמ' מה"מ אמר עולא כו' נ"ב הגמרא מביא הדרשות על סדר הקרא ולא חש להקדים הדורש המאוחר בזמן:
תוס' ד"ה אמר רבי ינאי כו' א"ר ינאי אין חייבין משום מעילה אלא קדשי בדק הבית ועולה בלבד וכו' כצ"ל:

פרק תשיעי

דף קיח גמ' כל שהוא יד ולא שומר מיטמא ומטמא כצ"ל וכן כולן נ"ב כדאיתא במשנה תוס' ד"ה שומר כו' לפר"ת ורבינו שמואל כו' נ"ב אבל לרש"י שכל שהוא מקבל טומאה ניחא שאינו צריך כלל ציר להכניס בא"ד דאימא קרא אתי להוציא דסברא יותר להחמיר בהוצאה מבהכנסה כמו שאמרו עילוי מעיילא אפוקי מיבעיא:
הגהות הגרי"ב על תוס' ע' תוס' שבח כ"א ד"ה אי ותוס' פסחים לג: ד"ה לאימת כצ"ל:
גמ' לא לכתוב רחמנא בנבלה ותיתי מהנך יד דנבלה כו' גי' רש"ל:
דף קיט תוס' ד"ה ורב במאי מוקי לה אי ביד קשיא רישא ה"מ למימר לר' יוחנן אי בשומר כו' כצ"ל (מהר"מ) נ"ב והדין עמו כי בזה נדע מה חידשו תוס' על רש"י:
ע"ב גמ' והיכא איתמר דר' אילעא אהא מלאי שבשבלים נ"ב שלש פעמים נעתק לשון משנה זו בסמוך זה אחר זה ולא ראי זה כראי זה שכולם נעתקו משובש וכל פעם שיבוש אחר והכי איתא שם במשנה וכצ"ל כאן כולן בשוה ומלעין של שבולין הרי אלו מיטמאים ומטמאין ולא מצטרפין:

תוס' ד"ה בחטי דר"ש ב"ש נ"ב קאי על בחטי דשב"ש בתרא שבגמ' אחר שאמרו השתא דאתית להכי וכו' ע"ז אומר תוס' כי זאת שייך נמי בעדשים אבל בשעורה לא שייך לומר בחדא שעורה כדר"ש ב"ש כי שעורה דשב"ש היה כגרעין זית ואף עם קליפתה לא יגיע אף לזית מכש"כ לכביצה וצריכין בשעורה להשאר בתירוץ קמא:

דף קכג ע"ב רש"י ד"ה חולקו לג' לכלי עצמו מבפנים נ"ב פי' מבפנים של הטפילה כי הטפילה מבחוץ

דף קכד רש"י ד"ה דצלקיה מצלק לרחבו כו' נ"ב כזה &&ציור&& ד"ה דעבדיה גיסטרא שחלקו לארכו בגבהו כזה &&ציור&& גמ' עור טמא מדרס חישב עליו לרצועות וסנדלין כצ"ל:

ע"ב רש"י ד"ה במרודד שיש כאן חצי זית ורחוק ממנו חצי זית ורצועות בשר במרודד מזה לזה ומחברתו כצ"ל וכן נראה מדברי מהר"מ סד"ה אמר רב פפא:

דף קכה משנה מנין שאף במשא נ"ב פי' מנין שאף במשא הדין כן שנקובים מטמאים במשא וסתומים אינם מטמאין במשא ת"ל הנוגע וגו':

תוס' ד"ה ואי מוח שבפנים מעלה ארוכה מבחוץ כו' משמע דמיירי דאיכא מוח קצת נ"ב וכן משמע מרש"י עצמו לקמן ד"ה אביי אמר וד"ה לעולם ויש ליישב מה שכתב רש"י אע"ג דליכא מוח פי' דליכא כזית ובגמ' דאמרינן שמוח המקשקש אפי' כזית אינו מעלה ארוכה מוכח מכש"כ כשאין בו מוח כל עיקר שאינו מעלה ארוכה ובד"ה נבלה כיון דמתקשקש מפרש רש"י בהדיא דהשתא גרע מקולית שיש בה בכעדשה מוח לח וכו':

דה ק קכו גמ' דתנן הכלב שאכל כו' רבי אליעזר אומר פיו לפנים כו' כצ"ל וכן בתוס' אשר לדעת מהר"מ הוא ד"ה צ"ל ור' אליעזר

דף קכז בגמ' פומבדיתא נ"ב שמה מוכיח על יושביה פום בדיתא פיהם דיבר שוא:

ע"ב פיסקא נשחטה בהמה כו' במאי קמיפלגי אמר רבה בבהמה נעשית יד לאבר קמיפלגי מר סבר כו' נ"ב תוס' גורס מ"ס בהמה נעשית יד לאבר ומ"ס אין בהמה נעשית יד שפיר טפי:

דף קכט תוס' ד"ה טומאתה לאו דאורייתא תימא כו' עד סה"ד נ"ב ומפני קושיתו לא גרס תוס' אלא כיפת שאור שיחדה לישיבה בטלה כששימש מעשה עץ שימש ותו לא ולא היה כלל ה"א שטומאתה לאו דאורייתא ובגלל כן לא גרס נמי דאי סלקא דעתך דאורייתא מצינו לאוכלין שמטמאה טומאה חמורה ובזה מיושב דברי תוס' פסחים מ"ה ע"ב ד"ה כיפת שאור דמייתי ראיה על כיפת שאור דבטלה אע"פ שראוי לאכילה מדאמרינן הכא בית שסיככו בזרעים טהרו טומאתו לאו דאורייתא דאי דאורייתא א"כ מצינו אוכלים

דמטמא וקשה מאוד מה לו לתוס' מבית שסיככו בזרעים על כיפת שאור האי לישנא גופא איתא בכיפת שאור ש"מ שמפני קושיתו לא גרס לי' גבי כיפת שאור וצריך להביא מבית שסיככו:

ע' הגהות הגרי"ע שרוצה ליישב תמיהת תוס' אבל מתוס' דפסחים שמוכיח שראוי הכיפת שאור לאכילה סתירה לדבריו.

פרק עשירי

דף קל רש"י ד"ה ראשית הגז אינו נוהג במוקדשין דהא לאו דב דבבני גיזה נינהו ועוד דכתיב כו' כצ"ל:

דף ק קרא רש"י ד"ה לא מסתייא כו' אחר סה"ד נ"ב האי אחר אין לו שחר וברש"י על הרי"ף ליתא:

דף קלד גמ' פיסקא אמר לו מכור כו' אמר רב לא שנו כו' נ"ב קורא יקר שים עיניך גם בב"ק דף קטו ועוניך לנוכח יביטו מה שבעלי התוס' ז"ל הכא והתם ברעש גדול מתנשאים לעומת פרש"י ז"ל הכא וגם המהרש"א ז"ל בכאן מפיק זקוקין דנור על רש"י ז"ל ודברי אדוננו מאור עינינו רש"י ז"ל בנחת נשמעים ומה יעשה אשר היה לפניו הגי' בגמרא כמו שמעתיק בפירוש רב אית לי' דרב חסדא ואיך יכול למחוק גירסתו ולפרש כדעת התוס' אשר היה לפניהם כגי' שלפנינו מ"ס המה יכולין לפרש כרצונם ולא הוא כי אם כאשר הגי' לפניו כן מוכרח לפרש ותודות לעליון החונן לאדם דעת אשר חנני וזכני לבאר דעת רש"י ז"ל התם בב"ק והכא לפי גירסתו ולהסיר תלונת הקדושים הקדמונים ז"ל מעליו ותוכן דעתו כך הוא. הסכת ושמע וקבל האמת ממי שהוא מי שאמרו בב"ק רוצה אביי להוכיח ממתנות כהונה שהם כלפני יאוש וסבר רב הדין רק עם הראשון ורב יוסף מדחה אותו אימא אף עם הטבח מ"ד מ"כ אינן נגזלות ודינו רק עם הלוקח קמ"ל פי' אף שאינן נגזלות כיון שהטבח שקל ונתן בידו ליד הלוקח דינו אף עם הטבח וכמו שמדחה שמה רב יוסף לאביי כן מפרש רש"י כאן ההוי אמינא של הגמ' וזה שמסיים רש"י סד"ה אבל שקל לו ר"י וקאי והכי מפרש לה בריש הגוזל ומסיים מי הוא המפרש ר"י היינו רב יוסף כי על קאמר אינו צריך לפרש מי קאמר כי מרב מדבר והמעתיקים או המדפוסים שיבשו וכתבו השיבוש באר היטב ר' יהודה ורש"י ז"ל מפרש לפי ההוי אמינא לימא בדר"ח קמפליגי שוה הטבח אצל מ"כ לאוכל אצל הגזילה ולימא בדר"ח קמפליגי הכי פירושו דכ"ע ס"ל מ"כ אינן נגזלות ורב אית ליה דרב חסדא וכמו שלר"ח רצה מ"ג רמ"ג היינו שהנגזל יכול לגבות גם מן האוכל אף שעיקר דינו עם הגזלן כן לרב דין הכהן עם הטבח אף שעיקר דינו עם הלוקח כי מתנות כהונה אינן נגזלות בכל זאת

מפני שהטבח שקל ונתן בידו ללוקח דינו אף עם הטבח ורב אסי לית ליה דר"ח והנגזל דינו רק עם הגזלן וכ"כ הכהן דינו רק עם הלוקח ולא עם הטבח כיון שמ"כ אינן נגזלות מה ששקל ונתן ללוקח לא עשה ולא כלום והגמ' כדרכם הקדוש זיל הכי קמדחי ליה נהפוך הוא דכ"ע אית להו דר"ח והכא במ"כ נגזלות קמיפלגי ובזה דברי רש"י ז"ל שרירין וקיימין לפי גרסתו. ומדי דברי בזה מהראוי ליישב תמיהת מהר"מ ז"ל והנה ראשית תמיהתו על רש"י דר"י מאן דכר שמיה כבר מתורץ בטוב והלואי לא שיבשו היה ברש"י כמו שמעתיק המהר"מ בר"ת ר"י הן זה רצוני ואני אקרא ר' יוסף אך מה שמתמה עוד שנית אל תדמה קורא יקר שמהר"מ לא ידע מהגמ' דף קט"ו הנ"ל ידע בטוב אך מדייק עם רש"י ז"ל כחוט השערה מדקאמר רש"י בריש הגוזל צריך להיות בעמוד ראשון ולפי זה עם מהר"ם הצדק כי שם בעמוד ראשון קי"א ע"ב לא מייתי אלא דברי ר"ח אבל אם נאמר כל מחצה הראשון ריש יקרא הלא דף קט"ו ע"א אשר מביא שם הגמ' דברי רב מה שאמר במ"כ הוא מחצה הראשון של הפרק ואין כל כך תמיה על רש"י שכתב בריש הגוזל:

ע"ב והכהן הגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו בנוי כו' ע' מה שכתבתי בזה בהוריות בעז"ה:

שם דורשי חמורות היו אומרים נ"ב כמ"ש היה דורש מקרא זה כמין חומר (הגרי"ע):

פרק אחד עשר

דף קלו ע"ב רש"י ד"ה בפני כו' גזרה משום לקוח ומשום יתום נ"ב ליתא שם רק משום יתום לבד וע"ש תוס' ד"ה כרב הונא תוס' ד"ה שהמתנות נוהגות כו' וא"ת וליתני נמי הא דתניא לעיל נ"ב דף קל"ג ע"ב:

דף קלז גמ' ת"ל לא תעבוד ולא תגוז נ"ב וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה (רש"י שם):

רש"י ד"ה לעמוד לשרת דבר הראוי לשירות לתכלת דבגדי שרד נ"ב ע' תיו"ט ד"ה אלא ברחלות ותוס' חדשי' שם:

תוס' ד"ה ולילף גיזה מבכור וא"ת כי' וי"ל דהוה אמינא דצאן לאו דוקא כי היכי דלא תגוז בכור צאנך לאו דוקא נ"ב תימא דהא התם מוי"ו יתירה יליף לשור וי"ו מוסיף על ענין ראשון וקאי ולא תגוז על שור דרישא דקרא וי"ל דלא מצינן למימר הכי דולא תגוז קאי גם על שור כי לפי זה צריכין למימר דלא תעבוד קאי גם על צאן ואינו כי בבכור שורך הפסיק הענין ובע"כ צריכין למימר כפי' רש"י שלא תעבוד קאי רק על שור ולא תגוז קאי רק על צאן אך מפני שוי"ו מוסיף על ענין ראשון ילמדו שניהם זה מזה כשם שצאן אסור בגיזה כך שור אסור בגיזה וכשם ששיר אסור בעבודה כך צאן אסור בעבודה עכ"פ אנו רואים דלא תגוז בכור צאנך לאו דוקא כי אנן ילפינן שגם שור אסור בגיזה:

ע"ב רש"י ד"ה הא דידיה הא דרביה משום ר' ינאי כדקאמרת כצ"ל כדאיתא במהרש"א דמדידך דקאמרת דקאמר ר' יוחנן משמיה דר' ינאי:

דף קלח גמ' ואימא כיפה של צמר דתניא כיפה של צמר היתה מונחת בראש כהן גדול הגהות הגרי"ב הכ"מ ריש פרק יו"ד מהלכות כלי המקדש תמה שהשמיט רמב"ם דבר זה עד כאן ונ"ב לענ"ד לא השמיט הרמב"ם דבר זה כי הלא כותב שם הל' ג' וקושר הציץ למעלה מן המצנפת עד כאן והן המה הפתילי תכלת שהיה קושר בהם והפתילים הן המה הכיפה של צמר שאמר כאן וע' רש"י על זה הפסוק ושמת אותו על פתיל תכלת וז"ל והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת והפתיל האמצעי מחזיקו עכ"ל ולקיים מה שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת ג"כ מפרש רש"י שם ד"ה על פתיל תכלת ובמקום אחר הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת וכו' ע"ש והרמב"ם מפרש כרש"י אך הרי"ף בפרק במה אשה דף כו: פי' כיפה של צמר היה מונח חוטי דעמרא דגדילן ועבידן כי הוצא והב"ח מגיה כהומנא ורחב שתו אצבעות שיעור ציץ ועליו ציץ נתון לקיים כו' ולפי פירושו שפיר קאמר הכ"מ שהשמיטו כי נראה להרמב"ם זר מאד האי פירושא ומפרש כפי' רש"י ולא השמיטו כלל כאשר כתבתי בעז"ה ונכון:

דף קמ גמ' ת"ש שתי צפרים חיות מאי חיות לא שחיות בפיך מכלל דאיכא שלאו חיות בפיך כו' כצ"ל:

פרק שנים עשר

דה קמא גמ' אמר רב יהודה כי קתני מתניתא בנוגע כו' כצ"ל (ר"נ):

רש"י ד"ה לדבר מצוה כגון קן יולדת וטהרת מצורע מנין כו' נ"ב קן יולדת אין לו מקום כאן כלל ואין שייך בו משום שלום בית כי אף טרם שמביאה הקן יושבת על דם טוהר ואין לומר שמעיקרא היה הס"ד שה"א שגם שאר עשה ידחה עשה דשילוח היה לגמ' לתרץ אחר שמקשה מאי אולמי' וכו' אלא הב"ע בעשה דמצורע ומדמתרץ בפשיטות ס"ד הואיל וכו' נראה בעליל שגם מתחלה לא מלה על דעתם ששאר עשה ידחה עשה דשילוח וגם רש"י בעצמו ד"ה הא לאו הכי אינו מזכיר עוד קן יולדת רק טהרת מצורע וז"ל ואין עשה של ולקח למטהר כו' וכן בד"ה לא צריכא וכו' תו לא קאי באפי' עשה דטהרת מצורע וכן בד"ה על מנת לשלחה וכו' וס"ד ליתי עשה דמצורע ולידחי' וכו' וד"ה ומאי אולמי' דעשה מפרש רש"י כ"כ דמצורע מעשה דשליח הרי מפורש ברש"י בהדיא שגם בתחלה באמרם לדבר מצוה מניין היה דעתם רק על דבר מצוה דציפורי מצורע ולקמן פריך מאי אולמי' עשה דמצורע מעשה דשליח והני שתי תיבות קן יולדת לא יצאו מיד רש"י ז"ל וכן בב"מ דף ל"א ברש"י אין שם קן יולדת וז"ל שה לדבר מצוה מניין היה

צריך לטהר בו את המצורע מניין שאסור באם על הבנים ת"ל תשלח ע"כ ועל כל אלה היא משנה מפורשת לקמן לא יטול אע"כ אפי' לטהרת מצורע:
במשנה רש"י ד"ה אין לוקין עליו צ"ל ואינו לוקה:
ד"ה והשיב את הגזלה אע"פ שכתוב הלאו אחרון כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י ד"ה והשתא דאמר רב יהודה כו' כיון דהוא עצמו אם היה כאן לא היה יכול להחזיק כל הקן חצרו נמי לא זכי ליה כצ"ל:
דף קמב רש"י ד"ה שמתן שכרה בצדה כגון כבוד אב ואם ושלוח הקן שלא תוכל להבין מתן שכרה אם לא שעתידין המתים להחיות כצ"ל. סליקא לה מסכתא חולין.

מסכת בכורות

פרק ראשון

דף יא גמ' אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים כו' נ"ב ע' תוס' ד"ה יפריש עליהן ב"מ דף ז.:
דף יב תוס' ד"ה רבי אליעזר מתיר בכלאים כו' עד סה"ד נ"ב ע' בעל המאור בב"ק שם מקיים הגי' הכא ר' אליעזר והוא ר' אליעזר דלעיל ומפרש התם הסוגיא שפיר:
דף יט תוס' ד"ה דהך דלא ביכרה שכיח טפי כו' נ"ב ע' פי' המשניות להרמב"ם ונראה כי היה לו גי' אחרת בהצריכותא השלישית ועגלה תילתא יבוא על נכון כפרש"י:

פרק רביעי

דף כז רש"י ד"ה בטילה ברוב כו' מד בימי טומאתו והסה"ד ואחר כך צ"ל רש"י אחרת ד"ה בימי טומאתו לאחר שביטלה סה"ד:
דף לא גמ' ארבע מאה תכתכי כצ"ל כגי' ס"א שמביא שיטה מקובצת והוא מושב שני אנשים תכתכא אחת לכל זוג כי רבה ורב יוסף היו משלימין לארבע מאה זוגא והוא מלה כפולה תכא הוא מושב אדם אחד תכתכא מושב שני אנשים:

פרק ששי

דף לט גמ' ניקבו חוטמין זה לזה מבחוץ כו' נ"ב נשמט כאן בעין משפט להראות להרמב"ם מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ב':
רש"י ד"ה מבחוץ להנקב נראה שניקבו כו' נ"ב ע' פי' הרמב"ם:
דף מ ע"ב פיסקא עינו אחת גדולה כו' תנא גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז נ"ב הנה לפי פרש"י ז"ל בד"ה ורבנן כך היא הצעה של משנה מה שאמר ר' חנינא בן אנטיגנוס עין אחת גדולה ואחת קטנה ע"ז אינו מפרש רחב"א במתני' שום שיעור רק על אזנו אחת גדולה ואחת קטנה מפרש רחב"א שיעורו במראה ולא במדה ע"כ בא הגמ' על פיסקא עינו אחת גדולה וכו' לפרש השיעור על עינו אחת גדולה ואחת קטנה לרחב"א

תנא גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז ואין פליג עליו ולפי זה בפיסקא אזנו אחת גדולה וכו' שאמרו בגמ' ורבנן עד כמה לא קאי על הציון שמציין הפיסקא אזנו אחת גדולה כי הלא מפרש רחב"א בעצמו השיעור במראה ולא במדה ומי יימר דפליגי רבנן עליה ע"כ מוכר רש"י ז"ל לפרש מה שאמרו בגמ' ורבנן עד כמה קאי על תיבת וכו' אשר בפיסקא שכולל בתיבת וכו' דברי ר' יהודה ומחלקותו עד סוף המשנה שלא הודו לו חכמים וע"ז שואל הגמ' ורבנן שלא הודו לו לר' יהודה וסברי אפי' אם ביצה אחת מחצית חברתה אינו מום עד כמה יוקטן השניה ולהוי מום ומביא הגמ' ברייתא אפי' אינה שניה אלא כפול כשרה ולא הוי מום כלל בקטנות אחת מן הביצים כך היא לפרש"י ז"ל אבל לפי' הרמב"ם השיעור במראה ולא במדה דקאמר רתב"א קאי על עינו כמו על אזנו נמצא יודעים אנחנו בטוב מה שאמר רחב"א עינו אחת גדולה ואחת קטנה השיעור לפי ראות עינינו אם נראה בעינינו עין אחת גדולה מחברתה הרי זה מום ואין לנו במה להסתפק לרחב"א נמצא לפ"ז מה שאמרו בגמ' על פיסקא עינו אחת גדולה וכו' תנא גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז אין זה לדברי רחב"א רק דברי חכמים שחולקין על רחב"א וסברי אף אם נראה לעין אדם עין אחת קטנה משל חברתה אין זה מום עד שיהיה הפרש גדול ביניהם היינו עין אחת כשל עגל ואחת כשל אווז אז הוי מום וע"כ פי' הרמב"ם על פיסקא אזנו אחת גדולה וכו' דקאמר בגמ' ורבנן עד כמה קאי גם כן על הציון שמציין אזנו אחת גדולה היינו אחר שמצינו דפליגי רבנן על רחב"א בעין שואל הגמ' אם פליגי נמי רבנן על רחב"א באוזן ומוכיח הגמ' מברייתא כי פליגי ופליגי הרבה יותר ממה דפליגי עליה בעינו אחת גדולה כי בעינו אחת גדולה פליגי רק בחדא היינו כי לדברי רחב"א אם רק למראה עינינו נראה אחת גדולה ואחת קטנה הוי מום ורבנן סברי מה שאדם יראה לעינים אין זה מום אבל אם אחת גדולה כשל עגל ואחת קטנה כשל אווז כיון שיש כל כך הפרש גדול ביניהם מודים חכמים דהוי מום ובאזנים פליגי בתרתי לא זאת בלבד שאדם יראה לעינים אחת גדולה ואחת קטנה דלא הוי מום אלא אפי' אם יש הפרש גדול שאזנו אחת גדולה מאד ואחת קטנה כפול כ"כ לא הוי מום וז"ל הכ"מ פ"ב מה' איסורי מזבח הל' ב' ומ"ש עינו גדול כשל עגל והשניה קטנה כשל אווז אבל אם היתה אוזן גדולה ואוזן קטנה אפילו קטנה עד כפול כשר שם דף מ' ע"ב ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר וכו' ובגמ' תנא גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז אזנו אחת גדולה וכו' ורבנן עד כמה תניא אחרים אומרים אפי' שניה אינה אלא כפול כשירה ומשמע דעינו גדולה כשל עגל וכו' רבנן קאמרי לה והכי משמע בריש בכורות דף ג' ע"ב ולפיכך פסק רבינו כן עכ"ל הכ"מ שם ומש"כ והכי משמע בריש בכורות פירוש מדפרכינן שם מינה דההוא

דעינו גדולה כשל עגל ש"מ דרבנן קאמרי לה והתי"ט אגב חורפיה לא דק בדברי הכ"מ וחושד את הכ"מ דעינו גדולה רבנן קאמרי לה קאי על המשנה מה שנמצא שם בתוך דברי רחב"א עינו אחת גדולה ואחת קטנה הן המה דברי חכמים וע"ז מקשה התי"ט השתא רישא וסיפא רחב"א ומציעתא רבנן ע"ש אבל חלילה לחשוב כזאת על הכ"מ אשר בפירוש אומר הכ"מ בזה"ל ומשמע דעינו גדולה כשל עגל וכו' רבנן קאמרי לה ואלו התיבות ,,כשל עגל" לא נמצא במשנה ואיך נוכל לפרש דברי הכ"מ על המשנה אך האמת יורה דרכו שהמשנה כולה הכל דברי רחב"א והוא אומר השיעור על עין ואוזן במראה ולא במדה לפי' הרמב"ם אבל מה שאמרו בגמ' תנא גדולה כשל עגל הן המה דברי חכמים לפי' הרמב"ם דפליגי על רחב"א וזה לשון הרמב"ם בפי' המשנה ולדעת חכמים אפי' אזנו אחד כפול כשר וכל זמן שתהא עינו אחת גדולה כשל עגל והשניה קטנה כשל אווז אז יהיה מום והלכה כחכמים בלבד עכ"ל הרי מפורש בדברי הרמב"ם כמו שכתב הכ"מ שמה שאמרו בגמרא תנא גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז הן המה דברי חכמים דפליגי על רחב"א:

רש"י ד"ה כריכא עגולה שזנב הגדי הוי רחבה יתר על עוביה כצ"ל וכן איתא בראב"ד:

ד"ה רישא אזן הגדי כו' נ"ב לא ידעתי מה הכריחו לרש"י לפרש רישא בגדי היינו תחלת המשנה ולפ"ז מוכרחים אנו לפרש ור"ה מתני' אטעיתיה היינו כ"כ תחלת המשנה אוזן הגדי שהם דברי חכמים וה"ה סוף דברי רחב"ג מיירי נמי בגדי רחוק מעט לטעות בכזאת להשוות דברי שני תנאים שונים דמיירי בדבר אחד והלא בדברי רחב"ג עצמו יש רישא וסיפא רישא זנב הגדי סיפא ושאין בה שלש חוליות וטוב יותר לפרש ור"ה מתני' אטעיתיה היינו כמו הרישא של רחב"ג מיירי בגדי היינו כמו שאמר בפרוש זנב הגדי כך הסיפא של רחב"ג היינו ושאין בה שלש חוליות מיירי נמי בגדי וכזאת ראוי ונכון לפרש כן והגמ' הראה לדעת מכח ברייתא שאינו כן רק הרישא של רחב"ג מיירי בגדי כמו שמפורש זנב הגדי אבל הסיפא דמיירי בחוליות מיירי בטלה ומלתא דרחב"ג גם כן שפיר שוה מדרישא בזנב סיפא נמי בזנב ע"כ היוצא לנו מזה להפוך דברי רש"י מראש לסוף ובמקום ראש להגיה זנב הגדי:

דה מד גמ' זויר דמזור עיניה נ"ב ע' מהרש"א:

תוס' ד"ה דבהיותו כו' פי' בקונט' אינן בני נחלה משנתגיירו ובפ"ק דקידושין משמע דהם בני נחלה כו' נ"ב אין זה סתירה לדברי רש"י לא אמרו שם דהם בני נחלה אלא כשמת האב בגיותו אבל משנתגייר האב קאמר נמי התם דאינן בני נחלה כפרש"י וכן בשמעתין שוים ר"י ור"ל שהבנים שהיו לו קודם שנתגייר אין להם חלק ונחלה בנחלת

אביהם הגר בין שנתגיירו עמו בין שלא נתגיירו עמו ולא פליגי רק בבנו הראשון שהיה לו אחר שנתגייר ר"י סבר אין לו חלק בכורה דהא כבר היה לו ראשית אונו ור"ל סבר כי נוטל חלק בכורה כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי וזה הוא ראשית אונו ודברי המהרש"א בזה אינם מובנים לי ואיך אידחי פי' רש"י בשמעתין לא ידעתי:

ע"ב תוס' ד"ה בכור לדבר אחד הוי בכור וא"ת מהאי טעמא גופיה יהא יוצא דופן בכור כו' כצ"ל שיטה מקובצת:

דף נ ע"ב רש"י ד"ה התוקע המכה את חבירו באזנו לשון מורי בב"ק וכאן ל"א שמעתי תוקע ממש שתקע בפיו באזנו וראיה ללשון מורי בב"ק וכאן אל תהי בתוקעי כף כו' כצ"ל:

דף נא ע"ב גמ' אלא קיים זה אף הלכה זו נ"ב ע' ח"ס יו"ד דף קכה ת' רצא:

רש"י ד"ה בנכסי האם פי' רש"י בנכסי מלוג נ"ב נ"ל לאשר רש"י רוצה לפרש ששתי הירושות חלו בב"א וזאת לא יוכל להיות רק כשנפל הבית על האב והאם ואז גם כתובת אמם בחזקת יורשי הבעל ונוטל הבכור בו פי שנים רק נכסי מלוג שהם בחזקת יורשי האשה נכסי האם יקראו ואינו נוטל הבכור בהם פי שנים:

דף נה ע"ב גמ' אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד כצ"ל נ"ב כן איתא בשבת וכן מעתיק תוס' הכא. סליקא לה בכורות:

מסכת ערכין

פרק שני

דף ט ע"ב רש"י ויומא דתלתין שנין כו' עד סה"ד נ"ב ויומא דשני אלפים ומאה וששים שנה מי"ב חלקים הנשאר מן תתע"ו עד תתס"ד והחשבון כזה &&ציור&& תתר"פ בשעה דף י מתניתין ר' יוסי אומר משפחת בית פגרי ובית ציפרא מעימאום שהיו משיאין לכהונה כצ"ל כן הוא סוכה נא ושפיר ונחוץ הכא:

דף יא ע"ב גמ' או דלמא עולותיכם חובה דכולהו ישראל כצ"ל ונ"ב ע' רמב"ם כלי המקדש הל' ב':

דף יד ע"ב גמ' אמר מר הקדיש אילנות פודה בשווין אמאי וליקדש אגבן ארעייהו וליפרקוהו כו' כצ"ל:

פרק שלישי

דף טו גמ' אלו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה נ"ב ע' כתובות מ. ובתוס' שם:

דף טז ע"ב גמ' כי פליגי בהכאה דדביתהו נ"ב היינו של בעה"ב עצמו ואין מקום לקושיית ח"א וכן נראה מפי' רש"י ד"ה עד הכאה עד שיכה בעה"ב את האכסנאי או את אשתו עכ"ל נראה כי קאי על אשתו של בעה"ב עצמו וברש"י של ע"י ראיתי כי פי' אשתו של

ארח וחוץ אשר המהרש"א בח"א נשאר בצ"ע קשה עוד יותר הלא כשמכה בעה"ב אשתו של אורח עליה מוטל לשנות אכסניא ואין לך הפשלת כליו יותר מזה אשר לא פליגי וסברי כ"ע שבהפשלת כליו ישנה האכסניא:

פרק ששי

דף כב גמ' שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו נ"ב פי' שקיבל לזו להמתין ימי ההכרזה בלא ריבית ולא קיבל עליו לזו שאם לא ירצוהו להגבותו שלא יעלה חובו ריבית:

ר"נ כתובות פ' יא סליקא לה ערכין:

מסכת תמורה

פרק ראשון

דף ו תוס' ד"ה מחזיר את הכר עד סה"ד נ"ב ע"ש בב"מ בתוס' דמשני באופן אחר ולא זה:

דף י גמ' דאמר ר' יוחנן הקדיש חטאת כו' במסורת הש"ס צ"ל חולין דף נ"ה וש"נ:

דף יב דתנן שאור של חולין כו' כדי להחמיץ נ"ב במקום שלשה פעמים להחמיץ שמעתיק הגמ' כאן איתא שם במשניות שלשה פעמים לחמץ:

פרק שני

דף טו ע"ב תנן התם משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים כצ"ל וכן איתא חגיגה פ"ב מ"ב במשניות וכן בשבת ד' ט"ו בגמ' וכן באבות שניהם יוסי ויוסי וכן צ"ל גם כאן:

סליקא לה תמורה:

מסכת כריתות

פרק ראשון

דף ה שולי העמוד כיצד עושה הביאו העיקרין ושורין במים כצ"ל כן הגי' בהוריות וכן גורס רש"י כאן ושר אן והיינו הפלוגתא בין רש"י ורמב"ם רמב"ם גורס ושלקן וכן בהוריות כמו הכא ע' רש"י כאן ובהוריות ובחומש שמות ל' כ"ג ומה שכתבתי שם וברמב"ם ה' כלי המקדש פ"א ה"ב:

דף ח מתני' עד שיהיה בדינרין בסוף תיבת בסוף ליתא במשניות והש"מ כ"כ מוחקו וע' תוי"ט:

דף כד גמ' כגון דאמרי ליה נרבע שורו נ"ב פי' שהוא לא ידע מזה רק העדים אמרו לו בפני ב"ד ואינו יודע להכחיש אותם:

מסכת תמיד

פרק שני

דף כט רש"י ד"ה האברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב כו' ובמסכת יומא (נ"ב דף מ"ה שולי עמוד א' על ריש ע"ב) אמרינן מנין לאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב שסדרן על גבי מזבח כדי שלא כו' כצ"ל ונ"ב כדאיתא שם:

דף לא רש"י ד"ה היה מפשיט ויורד עד שהגיע לחזה שהרי כו' נ"ב ע' הגר"א אשר על גליון המשניות ד"ה הגיע לחזה ותבין כוונת המפרש אם כי הלשון משונה:

ד"ה בא לו לדופן שמאלי והניח כו' מלמטה אצל החזה והניחן במקומן נ"ב האי והניחן קאי על שני הצלעות אשר אצל העוקץ כי הצלעות אשר אצל החזה כבר חתך עם הגרה:

דף לב עשרה דברים שאל אלכסנדר מוקדון כו' הוא אלכסנדר מוקדון מלך יון הנקראים עתה גרעקין ואז היה תחת ידו רומי והמדינה אשר עתה יקרא איטליא ובזמן בית שני היה מושל על ארצנו ואחינו ב"י והיה מחזיק ברומי מחכמינו ז"ל והן המה חכמי הנגב יקראו בעודם יושבים ברומי כי ידוע אשר מדינת איטליא הוא בצפון ים התיכון וארצנו ארץ הקדושה בצד דרום מים התיכון ע"כ יקראו חכמינו באיטליא חכמי הנגב כי מדרום באו שמה, וגם אפריקי היא בדרומי של ים התיכון וסמוך לא"י וידוע כי מלך נגב ומלך צפוני תמיד היו מתגרים זה בזה ומלחמות רבות וגדולות היו ביניהם כל הימים ויתחכם אלכסנדר מוקדון לבא על מלך הצפוני אשר במצרים המדינה בארץ אפריקא בדרך חדש לא באניות דרך ים התיכון כמורגל אשר לא ידע מלך הנגב לשמור א"ע ממנו ויכהו ויקח את ארצו ע"כ רצה לילך דרך היבשה ורצה לשאול עצה מחכמי הנגב אשר המה שכנים לאפריקי איזה דרך יכול לבוא שמה ולא לגלות להם תוכן שאלתו והקדים לכנוס עמהם בשאלות זרות למען לא יבינו על מה ולמה שואל ואם ישאל מהם באיזה דרך יבוא אפריקה הלא יהיה בעיניהם כמתעתע האם אינו יודע דרך הישר והקרוב הוא דרך ים התיכון אשר בכל יום ויום הולכים ושבים יורדי הים באניות ע"כ סיום שאלותיו הזרות בשאלה בימא יאי למידר או ביבשתא ואמרו לי' ביבשתא ואחר כך אחר כל השאלות שאל מהם בעינא דאזיל למדינת אפריקי והבינו ששאלתו ביבשתא אחר אשר כבר אמרו לו אשר ביבשתא יאי למידר אמרי לי' אייתי חמרי לובאי אף על גב שלוב הוא במצרים אך זאת יכול להשיג על ידי סותרים ההולכים שמה באניות וכו' עד גמר האגדה. סליקא לה תמיד:

מסכת נדה

פרק ראשון

דף ב תוס' ד"ה מעת לעת כו' והלל כי קאמר אוקי מלתא אחזקה כגון ספק נגע ספק לא נגע נ"ב רש"י לא גרס ספק נגע ספק לא נגע בא"ד דלקמן מקשינן אמתני' דקתני יושבת במטה לאשמעינן שגם המטה טמאה דבר שאין כו' כצ"ל:

דף ג ע"ב רש"י ד"ה שאין לה שולים כגון חבית של עץ שניטלו השולים ויכול כו' כצ"ל:

דף ד ועוד תנן מצא שרץ שרוף על הזיתים וכן מטלית מהוהא כן הוא במשנה טהרות פ"ט מ"ט וגורס רש"י הכא גמי הכי אך נשתבש ברש"י וצ"ל מהוהא:

רש"י ד"ה אלא למקום מדרון כו' דנימא מעל הדף נפל על המדף ונתגלגל לכאן כצ"ל:

פרק שני

דף טו גמ' כלפי לייא אדרבא איפכא מסתברא אין כמוהו בכל הש"ס שיהיו כל השלשה לשונות פירכא בשמות נרדפים יחד, כלפי לייא, אדרבא, איפכא מסתברא, משום אף אם לא אמר רב הונא ל"ש אלא שאין לה וסת כ"כ היה קשה כלפי לייא היכן אתה פונה שאתה מוקי מתניתין בשאין לה אדרבא בשאין לה וסת מהראוי שלא תהיה בחזקת טהרה ואחר שאומר תרתי בשאין לה וסת יש לה חזקת טהרה אבל יש לה וסת אין לה חזקת טהרה פריך איפכא מסתברא כו':

ע"ב רש"י ד"ה אם זכר הוא כו' לא עייל האי כהן נפשי' להכי נ"ב אפשר דלהכי תנא מסיק שהיה מוסק את זיתיו והיה הכהן רצה לשרת אותם ככהן המסייע בבית הגרנות כדי שיתנו לו התרומה:

פרק רביעי

דף לד ע"ב רש"י ד"ה מטמא נמי כשל גדול טומאת ערב כקרי סה"ד כצ"ל:

דף לה רש"י ד"ה מטמא באונס אותה טומאה קלה האמורה בה מגע וטומאת מרב כקרי ולהצטרף כו' כצ"ל:

דף לח ע"ב רש"י ד"ה הרי אנו משיבין אותך לשון אחר כו' דהשתא יליף קושי שלאחריו משופי שלאחריו דטהור לגמרי כצ"ל:

דף נ גמ' למעוטי ספיחי סטים וקוצה נ"ב לדעת הערוך צ"ל אסטיס או סטיס וכן הגי' בפסחים:.

פרק ששי

דף נב רש"י ד"ה שיהו ניטלות בזוג וזהו שיעורא כצ"ל לגי' רש"ל ורש"י ברי"ף סוף פי"ג יבמות מעתיק לשון רש"י שבגמ' שיהו ניטלות בזוג זהו שיעורו:

במשנה למלך נשתבש שמעתיק לשון וזהו שיעורא רבה וכתב עליו וקרא לי' רבה מפני שהוא גדול יותר מכדי לקרוץ בצפורן ויש ללמוד עד כמה השיבושים מתעים אף גדולים מדרך הישר ומפני שנזדמן להגאון מ"ל ספר רש"ל משובש שפך דיו ונכנס בדוחקים על לא דבר:

פרק תשיעי

דף סא תוס' ד"ה מקום טהרה לח כו' וכה"ג בדק ר' יוחנן בן זכאי כשקצץ תורמסי תרומה בעובדא כו' נ"ב לא ריב"ז בדק אלא רשב"י בדק ע"פ שמועה ששמע אשר בן זכאי קצץ באותו מקום תורמסי תרומה ע"ש:

פרק עשירי

דף סה תוס' ד"ה וכי תימא בציר הוא דליכא הא טפי איכא בקידושין (דף ע"ט) פרש"י דלא גרסינן ליה בלבד כו' נ"ב פליאה דעת ממני להבין דברי תוס' בזה הלא כל עין רואה כי רש"י שם לא בלבד לחוד לא גרס רק כל הוכ"ת לא גרס כלל מטעמו שם ואולי היה לפני בעלי תוס' נוסח אחר ברש"י שם:

סליקא לה מסכתא נדה וכל חלק ב' אשר הוא הרבה הגהות ומעט חידושים על כל הש"ס גמ' רש"י תוס' אשר חנני החונן לאדם מן האדמה דעת ולאנוש מה הוא כי יזכרנו בינה:

מהרש"א והחונים עליו

מסכת ברכות

ח"ש ד' י"ד ע"ב תוס' בד"ה ומנח תפלין כו' דטלית בלא ברכה ליכא איסור כמו כן, נ"ב ודאי דתוס' אמר כן בטלית בלא ברכה ליכא איסור כמו כן אבל בפיסקי תוס' ליכא זה: רש"א ד' י"ט ע"ב בד"ה מדלגין כו' וכהן מוזהר כו' נ"ב גם בתוס' איתא ואפ"ה כהן מוזהר עליו:

דף כא ע"ב בד"ה עד שלא יגיע בא"ד מתפלל וגומר עד שלא יתחיל נ"ב כצ"ל שם ולשון הרא"ש עד שלא יגיע ש ש"ץ כו' נ"ב יסלח לי כי שגה ברואה הלא הד"ה הוא מתפלל וגומר עד שלא יתחיל והוא מלשון הירושלמי המובא בתוס' ובלשון הירושלמי המובא ברא"ש גם כן כך הוא אם היה יודע שאם יתחיל יגמור עד שלא יתפלל ש"ץ ע"כ והלשון עד שלא יגיע דאיתא ברא"ש הוא ענינן אחר היינו שהרא"ש מעתיק כמו כן מאי דאיתא אבל ר"ת ור"י ז"ל אומרים דכיון דשומע כעונה הוה הפסקה אם ישתוק וכתב הרא"ש ראיה לזה וכתב וקצת יש ראיה מכאן כלומר מגמ' דהכא מדקאמר רב הונא הנכנס לב"ה ומצא צבור שמתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו לא יתפלל ואם נאמר דשותק ושומע גם כן מועיל אף אם לא יגמור ויהיה שותק

באמצע התפלה יש לו תקנה ולמה לא יתפלל אף אם לא יגמור ש"מ כר"ת ור"י ז"ל שאינו רשאי לשתוק ולשמוע דהוה הפסק וזה הוא עד שלא יגיע שמחליפו הרש"א במקום עד שלא יתחיל שבתוס' בלשון הירושלמי אבל עין כל רואה ששגגה גדולה היא כי האי עד שלא יגיע הוא העתק לשון הגמ' במאמר רב הונא וגם לשון עד שלא יתחיל מעתיק הרא"ש בהעתקתו הירושלמי כתוס' כן הרא"ש ותל"מ:

דף כב ע"ב בתוס' ד"ה אלא לכ"ע וכו' ורבינו יהודה פי' כצ"ל:

ח"ש ד' ט"ו ע"א רש"י בד"ה לק"ש כצ"ל.

שם ד' כב ע"ב תוס' ד"ה אלא לכ"ע כו' ש"מ דחזי ולא דחוי:

שם ד' כד גמ' בין כר לכסת כו' דהא בעי כלי בתוך כלי לתשמיש כן משמע מתוס' נ"ב לענ"ד אדרבא משמע מתוס' דא"ר ירמי' בין כר לכסת שלא כנגד ראשו מיירי בלא כובע ובאין לתשמיש כן משמע מתוס' נ"ב לענ"ד אדרבא משמע מתוס' אשתו עמו ופריך והא תני ר' חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו ולא בעי שלא כנגד ראשו וע"ז מקשי תוס' אימא בכובע שלא כנגד ראשו וא"ל דא"כ בכובע למה הא ר' ירמיה מתיר שלא כנגד ראשו בלא כובע דמיירי באשתו עמו ור' ירמי' מיירי באין אשתו עמו ותוס' נשאר בקושי' לענ"ד כן דברי תוס' וכן פירושו אפי' אם המרש"א לא היה מפרשו ואולי לגודל חכמתו וחרופתו וגאונו היה לו פי' אחר בתוס':

רש"א שם תוס' ד"ה והא תני כו' ומ"מ קשיא לשני כצ"ל:

שם ע"ב תוס' ד"ה א"ל לדידי ל"א ס"ל כו' זה סותר מה שכתבו לעיל בשם השר מקוצי נ"ב לעיל כ"ב ע"ב ד"ה אלא ע"כ:

דה כה ע"ב תוס' ד"ה הרי לבו כו' לפי סברת התוס' לקמן דטפי אית לן למשרי בעקבו רואה מלבו רואה נ"ב ויש ליישב שתוס' שפיר מוכיח מהני אמוראי דלבו רואה אסור ולפי הני אמוראי ודאי דטפי אית לן למשרי עקבו רואה מלבו רואה אבל מת"ק דברייתא אינו מוכח ואע"פ דמשני קסבר לבו רואה מותר אפשר משום דלא חיישינן לנוגע שא"א אבל עקבו רואה גזרינן רואה אטו נוגע ויהי' אסור ופריך שפיר והרי עקבו רואה ומשני בהא נמי קסבר עקבו רואה מותר ולא גזרינן אטו נוגע דהוי גזירה לגזירה דנוגע עקבו עצמו גזירה משום ידיו כמ"ש תוס' בד"ה והלכתא:

ח"ש ד' לא ע"ב תוס' ד"ה מכאן שאסור כו' בזה זה בגמטרי' תריסר כצ"ל:

שם ד' לד ע"ב תוס' ד"ה יכוין כצ"ל:

רש"א ד' לח תוס' ד"ה ושוין שבוחשין כו' דפליגי התם גבי גובלין גבי בוחשין שוין כצ"ל ד' מ תוס' ד"ה יבש המעיין כו' דלכאורה קשה כצ"ל:

שם ד' מא תוס' ד"ה אבל בשאין כו' והתירוץ חסר מדברי תוס' נ"ב בספרים שלפנינו לא חסר. ד' מ"ב ע"ב תוס' ד"ה ורב ששת בא"ד שבתות ויו"ט כו' נראה מדבריהם דלא הוו גרסינן בשמעתין ובשעה שאדם נ"ב וכן הרר"י מביא זה בשם הגאונים:

בא"ד א"כ נראה משם כצ"ל:

שם ד' לט ע"ב תוס' ד"ה כתנאי כו' אפשר דמשמע להו הכי ממאי דקאמר נ"ב ע' ב"ח שמפרש כוונת תוס' באופן אחר ולענ"ד גם יותר טוב:

ח"ש ד' מא תוס' ד"ה א"ר ירמי כל המוקדם עד סה"ד נ"ב כל המוקדם אתיא כר' יהודה דוקא מדחזינן דכל המוקדם בקרא מוקדם לברכה וגם המאוחר בקרא מכש"כ להקדים אותן המינין הנזכרים בקרא נגד מין שלא נזכר בקרא ואין לומר לעולם אתיא כרבנן ומאי דקאמר ר' יצחק כל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה מיירי בששניהם חביבין לו בשוה אז המוקדם בפסוק קודם לברכה אבל אם המאוחר בפסוק חביב לו יותר מן המוקדם החביב קודם לברכה דאם כן מאי פריך ליה רב חסדא לרב המנונא לקמן ע"ב לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף כל המוקדם דלמא משום דחביב לרב המנונא תמרי לפיכך הקדימו אלא לאו ש"מ דכר' יהודה אתיא ואפי' המאוחר חביב המוקדם קודם לברכה כך הוא פירוש דברי רש"ל הקצרים נלקחו מהרא"ש ומהרר"י:

ח"ש תוס' ד"ה עשרה כו' והא דפי' במתני' כצ"ל:

רש"א ד' מח תוס' ד"ה ולית הלכתא בא"ד ודוקא התם עד סופו אבל אמרו חכמים כצ"ל וע' מה שכתבתי על גליון התוס' במקומו:

רש"א דף מז ע"ב תוס' ד"ה מצוה דרבים שאני וכו' קשה קצת נ"ב מוקשה קצת מאי קשה להרש"א על תוס' הלא הקושיא על הגמ' למה מבטלי שבעת ימי המשתה את האבילות הלא אין לשבעת המשתה מצוה דרבים יותר מלאבילות ע"כ נ"ל דהכי מקשי הרש"א על תוס' דייקא דמאי מצוה דרבים איכא בשבעת ימי משתה של חתן יותר מאבילות ואעפ"כ דוחה שבעת ימי משתה את האבילות על כרחך מטעם אחר הוא אי כדכתב הרי"ע שכבוד חיים עדיף מכבוד מתים או טעם אחר א"כ אין ראיה מזה על מצוה דרבים:

רש"א דף נ' ע"ב ד"ה שקל מר זוטרא וכו' וכן נראה מפרש"י דמלת דיסתנא אין כאן מקומו אבל לא ידענו מקומו נ"ב בזמננו נתפרש שפיר דלרש"י כאן מקומו שכבר פירשו הג' ר' נחמי' בירך ז"ל ד"ה דיסתנא אמיניסטרושו"ן בלע"ז וזה הלשון לעז נופל על חלק הראוי להתכבד כמו בשר מבושל וכאן הוא שם המושאל על חלק של חמרי ורמוני ודפח"ח:

רש"א ד' נא רש"י ד"ה בנטלי כוסות וכו' לשון הטור א"ח עד סה"ד נ"ב ע"ש שיש הגהה שרש"י אחת היא בנטלי כשהגיע לברכת הארץ היה מוסיף עליו וי"מ שהיה מניח וכו' הרי מפורש שאינו דומה פרש"י שי"מ:
רש"א ד' נב רש"י ד"ה ה"ג אלא כו' תנא דמתניתין ותנא דר' חייא תנא דר' חייא אליבא דב"ש אמר אין כו' כצ"ל:
רש"א ד' נ"ב ע"ב גמ' ב"ה סברי כו' ומאי איכפת ליה שמצריך ליטול קודם כיבוד כצ"ל:
דף נד ע"ב תוס' ד"ה פטרתון כו' דרחמנא היינו הזכרת השם ורב נמי לא קאמר התם דבעי אלא הזכרת השם וא"כ בפשיטות ה"ל לתרוצי דרחמנא היינו הזכרת השם ודוק כצ"ל:
רש"א ד' סא תוס' ד"ה אלא מעתה כו' ואני אומר לקיים גי' הילקוט דפריך מדכתיב וילך אלקנה הרמתה על ביתו נ"ב שופטים יא פיסקא ס"ח וילך מנוח בילקוט איתא וילך אלקנה אל ביתו הרמתה אך נראה כי בילקוט נשתבש והנכון כמו שמעתיק רש"א:
רש"א שם ע"ב רש"י ד"ה הנפנה ביהודה כו' הציור כזה, &&ציור&& כצ"ל הציור וע"פ דברים אלו יתישבו בקצת גם דברי התוס' שכתבו כצ"ל:

מסכת שבת

פרק ראשון

ח"ש דף ב' ע"א רש"י ד"ה פשט כו' בתוכה הס"ד כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה ורשויות קתני כו' רשויות דאיקרי תוצאות כו' כצ"ל
מהר"ם דף ב' ע"א תוס' ד"ה שתים שהן ד' בפנים כו' ר"ל דבגמ' דייק דהתנא הכנסה הוצאה קרי ליה מדמפרש לאלתר כיצד פשט העני את ידו וכו' כצ"ל:
ע"ב בתוס' ד"ה התם דלאו עיקר שבת וכו' ובספר ח"ש ראיתי דדיבור זה של תוס' דהכא הוא גליון נ"ב לפנינו לא על דיבור זה כתב הח"ש שהוא גליון אלא על דיבור וכי תימא:
מהרש"א דף ג' תוס' ד"ה שניהם פטורים כו' והוי בכלל הני ארבע פטורים גם כו' כצ"ל.
שעל ידו נגמרה המלאכה נ"ב לפי פי' ריב"א אבל לפרש"י לא הוי בכלל:
בתוס' ד"ה מאי טעמא כו' ויש ליישב נ"ב ע' מהר"מ
דף ו ע"ב בד"ה ואמאי קרי כו' ישבה בדוחק לפי הגמר כצ"ל:
ח"ש דף ד' ע"ב רש"י ד"ה שדי נופו כו' דדוקא לענין זה הוא דפליגי אבל אי כצ"ל:
מהר"ם דף ג' ע"ב ברש"י ד"ה בשוגג וכו' דהכא ליכא למיחש כצ"ל:
שם בסה"ד ועיין בר"נ שמחלק בסברא זו בפירושא דשמעתין כצ"ל:
שם בתוס' ד"ה איבעית אימא כו':
בא"ד וא"ת משנויא קמא כו' וע"כ צריך לשנויי דמבעוד יום לא קנסו ומשחשכה קנסו כצ"ל:

דף ך ע"א תוס' ד"ה וכי אומרים לאדם כו' בא"ד וגבי חציה שפחה כו' וממצאת עצמה לזנות דמי לאנוסין כצ"ל:
שם ד"ה אבל למטה כו' דלא נח כלל ברה"ר כצ"ל:
שם ד"ה קלוטה כו' בא"ד ועוד אמר ר"י כו' אבל לר"ע כצ"ל:
שם ע"ב ד"ה זרק ונח על גבי זיז כו' האי רבי דזרק ונח על גבי זיז כל שהו וס"ל כצ"ל:
שם דאל"כ כל שהו נמי לא ליצטריך ש"מ דס"ל כצ"ל:
שם דף ה' ע"ב ד"ה אגוז ע"ג מים כו' נקנה לבעלים מדין חצר כצ"ל:
שם דף ז' ע"א תוס' ד"ה לא נצרכה סה"ד דשמא לר"א כצ"ל:
מהרש"א דף ח' תוס' ד"ה רחבה ו' השני כצ"ל כי שני ד"ה רחבה ו' שם על אותו עמוד:
שם דף ט' תוס' ד"ה א"ר יהודה כו' כדמסיק פ"ק דעירובין משמע כצ"ל:
מהר"ם דף י"א ע"ב בתוס' המשך מע"א בא"ד וא"כ כשראשו צ מבחוץ ונחו בפיו ה"ל וכו' כצ"ל:
דף יב ע"א בחידושי אגדות ד"ה אומר שבת היא מלזעוק כו' דלא התירו לזעוק בשבת על חולה כו' דלשון זה המקום ירחם עליך דעם החולה מדבר לא משמע ליה לשון תפלה ולפיכך מותר נ"ב ונראה לפ"ז דר' יהודה ור' יוסי פליגי בזה שר' יהודה סבר כיון שמדבר עם החולה יכול להוסיף ועל חולי ישראל וגם בזאת אינו לשון תפלה ור' יוסי סבר עם שאר חולי ישראל שאינו מדבר עמהם הוי תפלה עלייהו אלא יאמר בתוך חולי ישראל ולא הוי תפלה על שאר חולי ישראל אלא אליו מדבר וכוללו בתוך חולי ישראל:
מחרים שם תוס' ד"ה ר' נתן אומר קרא והטה כו' סה"ד והוי זה כמו תירוץ אחר נ"ב לפי דבריו לא היה לתוס' לכתוב הא קאמר עלה אלא וקאמר עלה וע' רש"ל:
מהרש"א דף י"ג תוס' ד"ה ופליגי דרבי פדת בא"ד ד"ה ודוחק הוא וכו' ויש ליישב דהכי קאמר כיון כו' תקשה לר"י לשון טמא כצ"ל:
ע"ב שם במהרש"א בתוס' ד"ה בימי ליבוניך כו' נראה דאף לפי' ר"ת אין נראה כו' נ"ב ע' בק"נ על הרא"ש בכתובות פ"ה סי' כ"ד ד"ה ואין נראה לר"ת:
מהרש"א דף י"ד רש"י ד"ה שלישי שני כו' וי"ל דלישנא דטהרתה טומאה משמע טומאה פי' משמע שמטמא אחרים מדאורייתא ושני אין טומאה שאינה מטמא אחרים מדאוריי' אלא פוסל ובזה נסתלק קושיית הרש"ש והרש"א אינו סותר עצמו דה"נ גם שני עושה שני:
באותו ענין שכתב המהרש"א ז"ל וי"ל דלישנא דטהרתה טומאה כו' משמע טומאה מדאורייתא שברתי ראשי ולא אבין תירוצו התם רש"י הכא רש"י למה הכא משמע הכי והתם לא משמע הכי ואמר לי לבי לפענ"ד לא קשיא כלל כי דברי רש"י הכא הם כמו

דבריו התם אלא שם בא בארוכה כי שם המקום לדבר מטומאה וטהרה ולהאריך בו אבל כאן הוא רק אגב השני דברים אין פולין ואין קורין שלפי דעת רש"י ז"ל הם מאותן י"ח שנמנו ורבו ב"ש על ב"ה וגזרו עליהם ואגב הני תרתי שנזכרו במשנתנו מונה שאר הט"ז דברים שנגזרו עמם ע"כ בא רש"י כאן רק לרמז בקוצר דבריו על אריכת דבריו אשר שם ושם בד"ה שטהרתה טומאה היא אצל הקודש פרש"י ז"ל כדאמרינן בחומר בקודש בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש אע"פ שאוכל תרומה נשמר מן המדרס שטומאה דאורייתא היא אפ"ה לגבי קודש חשיב טמא מדרס והוא ראשון והיינו הך שכתב רש"י כאן וחיישינן באוכל שלישי דידיה דלמא ראשון הוא היינו לגבי מדרס ושם מסיים רש"י ה"נ שלישי דתרומה לגבי קודש מספקינן ליה בשני הלכך האוכל שני לקודש במקום כל זה מסיים הכא והאוכל שני כי אין נ"מ אם מספקינן ליה בראשון או בשני סוף כל סוף האוכל הוא שני:

מהר"ם שם בתוס' ד"ה זימנין דאכיל בא"ד ולכך גזרו וכו' דהוא שיעור אוכל המטמא אחרים דפחות וכו' כצ"ל:

שם דפחות מכביצה לא מקרי אוכל נ"ב פי' לטמא אחרים בסה"ד לא נחסר משיעור ביצה נ"ב פי' ומטמא:

שם ד"ה אף הידים כו' ר"ל דלקמן עד סוף הסוגיא מפרש הגמ' מנין הי"ח ומנה רש"י ז"ל אלו הפוסלין כו' כצ"ל:

ע"ב מהר"מ על רש"י ד"ה ובא השמש וטהר כו' היינו שאדם אינו אוכל בתרומה כצ"ל:

דף ט"ז רש"ל רש"י ד"ה מיטמאין כו' צ"ל מיטמאין ומטמאין כו' כצ"ל:

מהרש"א דף י"ז תוס' ד"ה ועל שאר כו' דהאי עובדא היה במרדע כצ"ל:

שם מהר"ם תוס' ד"ה גוזרני טומאה כו' והשתא אתי שפיר הא דתניא לקמן כצ"ל:

ע"ב מהרש"א רש"י ד"ה אוכלין וכלים מטמאין משקין סה"ד מ"ה חשיב להו כחדא נ"ב ולפי פירושו צ"ל מטמאין משקין:

שם מהרש"א תוס' ד"ה דלמא משהי כו' וזה שדקדקו בתירוצם משום רוח שמטהרין לא כו' דהיינו למסקנא כו' נ"ב א"כ לא היה לתוס' לכתוב אלא וי"ל כיון דאין נאכלין משום רוח פורתא וכו' אבל מדכתבו וי"ל כיון דאין נאכלין לזרים משום וכו' משמע דגם וי"ל הוא כ"כ לתרץ לפי הס"ד

דף יח ע"ב רש"ל ד"ה רש"י מגיס מהפך בה ובמבשל כו' כצ"ל:

פרק שני

דף כ ע"ב בתוס' ד"ה אנן שירא כו' גם הגיה תירוץ ב' ואיבעית אימא פירושו קמפרש וכו' נ"ב ולא גרם תיובתא כלל (נמוקי הגרי"ב):

מהר"מ בגמ' מיתיבי וכו' אבל לפי פי' התוס' בשם ר"ת כצ"ל:
דף כא ע"א רש"ל תוס' ד"ה שמחת כו' אלא רביע כצ"ל:
ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה מצוה להניח כו' אלא על פתח בתיהם והוא לשיטתו כצ"ל בחצר מחקתי כי לאו דוקא שהבית עומד בחצר אלא אם פתוח לר"ה מדליק על פתח ביתו בר"ה וכן כתב רש"י ז"ל על ע"א דף כ"ב ד"ה מצוה להניחה בחצר או בר"ה בטפח הסמוך לפתח ומה שפרש"י הכא ד"ה מבחוץ ולא בר"ה משום דתני בברייתא על פתח ביתו מבחוץ וסבר רש"י סתם בתים פתוחים לחצר ע"כ מפרש שמשום פרסומי ניסא אינו צריך להניח חוץ לחצר בר"ה. אלא די על פתח ביתו בחצר ותוס' חולק על רש"י וכתב אם חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח חצר וכן כתב מהר"ם:
דף כב ח"א ד"ה אלא עדות כו' מש"כ הכא דלא כתיב ארון אלא לפרוכת העדות כצ"ל:
מהר"ם תוס' ד"ה אסור להסתפק ממנו כו' משום דלדידן אנו עושים שני ימים יו"ט אחרון בכל שני י"ט של גליות כצ"ל:
שם בד"ה בא"ד והמקשה דפריך כו' דהיתרים ונוי סוכה אינם אסורים מקרא כצ"ל:
דף כז ע"ב מהרש"א ד"ה ה"ג חזא כו' ולגי' הר"נ נמי נ"ב הוא גי' הרי"ף והר"נ מפרשה אבל לא כפי' המרש"א כי מפי' מהרש"א נראה שמפרש שרגי בשניהם שבת וחנוכה ושרגא נר חנוכה לבד והר"נ מפרש שרגא נר שבת לבד ובחידושי אגדות מפרש בשרגא או בשבת לפי' הר"נ או בחנוכה כפירושו:
בד"ה גזירה כו' אלא דקיימי אדינא דאמר אין שורפין קדשים ביו"ט מה"מ כצ"ל:
שם בסה"ד ודברי רש"ל אינן מבוררין לי בזה ע"כ ונ"ב פליאה למה אינן מבוררין דבריו לענ"ד לשון תוס' נכון יותר לפי' מהרש"ל כי לפי' מהרש"א היה צריך לומר דלית להו האי גזירה אלא וכו' אבל לפי' מהרש"ל דמפרש לא קיימו אמאי דקאמר מ"ט אין מדליקין שאין שורפים קדשים ביו"ט דלפי זה אם קיימו אמאי דקאמר יו"ט אין מדליקין וכו' צריכין נמי למימר אשר לית להו האי גזירה פי' דשמא יטה וס"ל כרב חסדא לא כן וכדמסיים רש"ל כל זאת ליתא לא קיימי אמאי דקאמר יו"ט אין מדליקין ואית להו האי גזירה דשמא יטה וגזרינן יו"ט אטו שבת ולית להו דרב חסדא משום גזירה דקדשים ושפיר לשון ולית להו האי גזירה ולא הראשון קאי על כל דבריהם לא אמרינן דקיימו אמאי דקאמר וכו' וגם זאת לא אמרינן אשר לית להו ובמקום אשר נכון לכתוב ולית להו אלא לא קיימו ואית להו האי גזירה והן דברי המרש"א ואין בין רש"ל ורש"א רק ניגון הטעמים והרכנת הראש לרש"ל הניגון קרוב לבתמיה ולהרכין מעט לצד שמאל ולרש"א הניגון בניחותא והרכנת הראש כרגע לפניו:

מהר"ם ד"ה גזירה יו"ט אטו שבת כו' דכיון דאסור לשרוף קדשים ביו"ט אסרו נמי שמן שריפה כו' כצ"ל:
דף כד ע"ב מהר"מ ד"ה בא"ד ורבא סה"ד מייתי ליה נמי הכא לשריפת קדשים וק"ל כצ"ל:
דף כה מהרש"א ד"ה הא בחול כו' אף בשעת ביעור דאי ממעשר נ"ב ע' מהר"ם:
בד"ה כרת שאינו כו' ומיתה האמורה בתורה קאמר התם כצ"ל:
מהר"ם ד"ה בא"ד ולא משכחת וכו' דדלמא שאני הכא בשמעתין דאסרינן קדשים שנטמאו בהדלקה כצ"ל:
מהר"ם ד"ה חובה לגבי וכו' עד כדאמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד כצ"ל:
דף כו מהרש"א בד"ה אין בו כו' וה"מ להקשות הכא אהך משמעות כצ"ל:
מהר"ם ברש"י ד"ה איכא בינייהו כו' דחד מהנך תנאי סבר לדרב ברונא כצ"ל:
שם קרוב לסה"ד משום דא"כ לא הוי ס"ל להאי תנא בשום דבר כרב ברונא כצ"ל:
מהרש"ל ד"ה תוס' בד"ה א"ב ובקונטרס דחק כו' לאפוקי ר"ת לא דחק אף שפי' נמי בקונטרס וכו' כצ"ל:
ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה השתא שתי כו' ומהרש"ל הגיה כו' נ"ב במהרש"ל שלפנינו אין הגהה זו כלל רק המהר"ם הביאה אף שאין הבנתו דעיקר קושייתם אשלש על שלש:
מהר"ם בא"ד ולרשב"א נראה וכו' דהיינו שלש על שלש פי' מטוה כדי לארוג שלש על שלש כצ"ל:
דף כח מהרש"א ד"ה ויפרוש כו' ואע"ג דגבי לעשות מכסה לאהל נ"ב שמות כו יד:
דה לא ח"א ד"ה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר כו' דיראה המקיימת מה שבפנים באוצר כחומטין כצ"ל:
דף לג רש"ל ד"ה אלא כו' יש בני אדם שמקבלין בשמחת נישואין בדחנים לחנוף לבעלי הסעודה כצ"ל ולשושבינים והוא חנף ומרע כמשמעו ולא לטוב כו' אף הני נענשים כהכל יודעין כצ"ל ר"ל אותו כולו חנף הם ככל פה דובר נבלה כצ"ל:
דף לד מהרש"א ד"ה סימן בגופיא כו' בגופיא היינו הך דהכא הא גופא קשיא כצ"ל:
דף לה מהרש"א ד"ה וירד ויטבול כו' ולא קשיא לפי' הקונט' דהאיך נקט סימנא דטבילה דלא נקט אלא משום דטבילה פסולה הוא מספק בבין השמשות כצ"ל:
ע"ב מהרש"א ד"ה הוקשה כו' וה"ה דהוי מצי למינקט להיפך לרבותא דר' יודא דאפילו בשבת דחמיר מקיל ר' יודא במו"ש כצ"ל:
דף לו מהרש"א ד"ה למחט כו' ה"א דטרפה וסד"א דלא עדיף מהמסס דלא ניקב כצ"ל:

פרק שלישי

ע"ב מהר"ם ד"ה כירה כו' ופתוח למעלה ורחבו הוא שוה למעלה כמו למטה כצ"ל:

דף לז ע"ב מהרש"א ד"ה מהו להשהות כו' אבל מצטמק ויפה לו אע"ג דחנניא שרי ליה נ"ב אפילו לא בשיל כל צרכו שרי לחנניא:

דה לח מהרש"א ד"ה בפרש"י סה"ד דא"כ הוה מפרש ליה נ"ב ועוד אי הכי גם ב"ש לא היה מחלק בין חמין לתבשיל:

שם תוס' ד"ה הא לכתחלה כו' דניחא ליה לשנויי תרתי דפרכינן אתבשיל כו' ממילא בהיפך מתרץ תרתי דאיכא למיפרך אחמין נ"ב לא ידעתי מנ"ל לרש"א ז"ל לשמש בלשון דפרכינן דבריהם קשיא דר"מ אדר"מ כונתם בכפלים קשיא תבשיל אתבשיל אתבשיל ובלשון דאיכא למיפרך אחמין הלא בני הישיבה סתמו חמין אחמין וכן קשיא דר"י אדר"י כוונתם שניהם חמין אחמין תבשיל אתבשיל רק רש"י מפרש הפירכא בתבשיל ואין להרהר אחריו כי קמנטרס הוא להביננו מה שנדבר כשנלמד הקשיא תבשיל אתבשיל נבין תירוצם שהוא אתבשיל כמו שאין בלשון המקשן המקשה וכונתו רק אתבשיל אבל אם יפרש לנו רש"י שהקושיא גם אחמין לא נמצא תירוץ ע"ז בלשון התרצן וכפי לשון התרצן למד אותנו רש"י ז"ל להבין כן דברי המקשן והניח מקום לבעלי תוס' להתגדר בו ולהביננו לשון התרצן יספיק לנו ליישב בעצמנו גם הקושיא הטמון בלשון המקשן חמין על חמין כמו שפירשו הני תלתא רבוותא

ח"ש רש"א ומהר"ם לכתבם וללשונם ומקור אחד להם:

שם ח"ש בד"ה תוס' כו' או יפרש נמי תרווייהו בדר"י כצ"ל בא"ד אלא חמין ותבשיל שניהם, שוין כצ"ל שם מהר"ם ד"ה בגמ' ולא שנא פי' רש"י בין שוגג למזיד וכו' נ"ב זה הדיבור מפורש ברש"י עצמו ד"ה במזיד נמי:

שם, בתוס' ד"ה הא לכתחלה כו' ובספר ח"ש האריך כאן כו' או הל"ל התרי שנויי אדר"י וקושיא דר"מ אדר"מ היה מתורץ ממילא נ"ב הח"ש לא כתב כן אלא או ה"ל למימר התרי שנויי גם אדר"י:

שם בא"ד אבל לא עמדתי על סוף כונתו כי לשונו הוא מגומגם נ"ב אם אין רוחו נוחה במאי דכתב ח"ש שלשון חמין ותבשיל מדייק המקשן שמשמע קצת שבכל אפין שוין המה החמין והתבשיל ודין אחד להם בשהתנור גרוף או אינו גרוף אם לכתחלה אם דיעבד אבל מגומגם אינו וכונתו מונח בלשונו הקצר אשר כן דרכו כדרכה של תורה:

שם בא"ד אבל לי נראה דאין זו קושיא כלל דעיקר הקושיות הם מתבשיל אתבשיל נ"ב מנ"ל דעיקר הקושיות הם מתבשיל אתבשיל הלא בדברי המקשן אינו מוזכר לא זה ולא זה כחמין כתבשיל ואין עומד נגדי אם אומר קשיא דר"מ אדר"מ בחמין ובתבשיל וכן

קשיא דר"י אדר"י בחמין ובתבשיל גם מה שכתב מהר"ם קושיות דחמין אחמין אינן מפורסמות איני יודע כונתו גם הראיה מה הוא לא ידעתי כן נוכל לומר שקושיות תבשיל אתבשיל אינם מפורסמות והראיה שלא הזכיר אותם המקשן וכיון שהמקשן לא זכר לא הא ולא הא יהי בעינינו כאלו היה פורטם שניהם אלא התרצן לא הזכיר לתרץ חמין אחמין ואם היה קושיותם אינם מפורסמות אבל המקשן ידעם אדרבא איפכא מסתברא את אשר אינו מפורסם היה לו להזכיר ולתרץ ואם כונת מהר"ם ז"ל לאשר לא היו מפורסמות גם התרצן לא ידע אותם ולא תירצן היה למהר"מ לומר בקיצור אבל לי נראה דאין זו קושיא כלל דהתרצן לא ידע מקושית חמין אחמין שאינם מפורסמות חוץ מה שהדבר מצד עצמו דוחק לומר שלא היו מפורסמות והרש"א מתרץ נמי כמוהו ואינו מזכיר שאינם מפורסמות ובדברי רש"ל אין קוץ ודרדר:

שם במהר"ם ד"ה בא"ד ונראה לר"י דמיבעי ליה בבשיל ר"ל בבשיל כל צרכו וכ"ש בלא בשיל לר"י כצ"ל:

דה לט מהרש"א ד"ה כל שבא כו' ק"ק דהא גבי שמן בעין נ"ב פי' שמן בפח קורא שמן בעין נגד מאי דאיתא התם אשה סחה ידה שמן ומחמתה דאין כאן שמן בעין:

שם בא"ד אמרינן לקמן נ"ב מ' ע"ב: שם ד"ה איכא בינייהו כו' דא"כ לא הוצרך רש"י לפרש גבי שמא יזיז דאיירי בעפר הדבוק אלא בעפר תיחוח כצ"ל כמו ברש"י שלא כתב וקשה:

שם בא"ד כההיא דפ"ק דביצה נמי לא שייך גומא נ"ב מ' מהר"מ:

שם ד"ה אלא למ"ד כו' וממלת לגזור טעות הוא כצ"ל:

מהר"מ ד"ה איכא בינייהו כו' דא"כ למה כתב דשמא יחפור בקרקע קשה נ"ב כל האי לישנא ליתא ברש"י אלא הכי איתא שמא לא יהא שם חול עקור לכל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא ועשה מכל זה לשון קצרה דשמא יחפור בקרקע קשה:

שם ד"ה אלא למ"ד שמא יזוז כו' דאין הכי גמי דלא פליגי אלא מר אמר חדא ומא"ח נ"ב והיה יכול להקשות אהא דקאמר איכא בינייהו עפר תיחוח וע' מהרש"א:

דף מ ע"ב מהר"מ ד"ה תדע כו' לא הורה בפירוש שאסור להניח בכלי ראשון אלא שא"ל כו' כצ"ל:

דף מב מהרש"א בד"ה מי סברת כו' בסה"ד ניחא גם לר"ש בן מנסי' נ"ב ע' מהר"מ במאי דמיישב מהרש"א בסה"ד מתחיל המהר"מ דלא קשיא כלל קושית המהרש"א: שם מהר"ם בד"ה מי סברת כו' ואי הוה ס"ל לר"ש בן מנסיא דאמבטי אפילו חמין לתוך צונן אסור א"כ כו' כצ"ל:

ד"ה נותן אדם בסה"ד ועל קושיא השניה אמאי איצטריך למיתני תרווייהו כצ"ל:
בא"ד תירצו ואפשר ההיא וכו' נ"ב אבל לפי פי' המהר"ם לשון ואפשר לא שייך כלל והיה ראוי שיאמרו ה"א דאסור וההיא דלעיל היינו הך דהכא וכו':
ע"ב מהר"ם בגמ' ד"ה אמר רבה וכו' ורב יוסף מפרש משום דמבטל כלי מהיכנו כצ"ל
שם תוס' ד"ה שאינה מצויה לא התירו וכו' א"כ אדרבא מחמת זה חשיב הצלה כצ"ל:
דף מג מהר"מ ד"ה בגמ' א"ר אבהו וכו' כל בין השמשות אלא כשכפה את הסל עלו עליו כו' כצ"ל:
שם בתוס' ד"ה טבל מוכן הוא וכו' אלא לדבר הניטל אביי הוה מפרש כו' כצ"ל.
ע"ב מהרש"א בד"ה דכ"ע טלטול כו':
דף מד בא"ד והכא בשכח כצ"ל:. ד"ה בא"ד דסתם לפת וכו' כצ"ל:
דאף על גב דתלמודא משמע ליה דסתם לפת וצנונות לאו דצה ושלפה הוא כצ"ל:
שם ח"ש ד"ה זה זוקף כו' סה"ד לזקוף אותם כצ"ל:
שם תוס' דכ"ע טלטול כו' בא"ד ואיידי דאיירי וכו' א"כ מאי פריך מהאי ברייתא דהטומן לפת דלמא איירי בדצה ושלפה כצ"ל:
מהר"מ בתוס' ד"ה דכ"ע בא"ד ומותיב מהטומן לפת וצנון כו' ולכך אסרי בלא דצה ושלפה כצ"ל. מהרש"א בפרש"י בד"ה מן הנר הכבה דכיון דכבה והולך כו' עכ"ל הכי משמע מקאמר עלה ואפילו בשעה שהנר דולק על כרחך דהאי כבה לא כבה ממש לגמרי אלא שמתחיל להיות כבה והולך ובהא פליג אאבוה עכ"ל מהרש"א נ"ב לולא דברי רש"י ז' הייתי מפרש דברי ראב"ש לסייעני על תמיהתי בפי' תוס' דף מ"ב ע"ב ד"ה ואין נאותין ממנו שמפרש שם תוס' הא דאר"ש אין מוקצה אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק היינו שמן שמנטף מהנר להכלי שתחת הנר ע"ש תמיהתי ברש"י אין מפורש שם כן והייתי מפרש שראב"ש מסייעני ופליג עליה דאבוה ואומר מסתפק מן הנר הכבה היה מן השמן שבנר דוקא הכבה ממש אבל מן השמן המטפטף אפילו בשעה שהנר דולק ממש כי השמן המטפטף כיון שכבר נפרד מהשמן שבנר הרי כשמן שבנר אחר שכבה ואין ראיה מכאן לפרש"י ז"ל ופי' ופליג עליה בחדא דאלו אבוה סבר כבה אין פי' אף שמן המטפטף כבה אין לא כבה לא ואיהו סבר שמן המטפטף אע"ג דלא כבה הנר כלל ועדיין דולק כמקדם ג"כ מסתפק ואלו לפרש"י ז"ל צריכין לפרש ואיהו סבר אע"ג דלא כבה כפי' רש"א ומהר"ם דלא כבה עדיין לגמרי אלא שמתחיל לכבות וכבה והולך והוא דוחק:

מהר"מ בתוס' ד"ה לדברי המתיר וכו' אלא שצריך ליישב למה להו כו' נ"ב לענ"ד אין צריך ליישב כי מעיקרא לא קשיא כלל לפי' רש"י לא צריך לראיה על המסקנא שהמתיר אוסר הוא ר"מ כיון דלפי הס"ד כ"כ ר"מ אוסר כמו למסקנא אבל לפי' ר"ת ור"ח שלפי הס"ד האוסר מתיר הוא ר"מ ג"כ ומסיק שגם ר"י אוסר נכון להביא ראיה על המסקנא:
ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה יש עליה וכו' וכמו שהקשו התוס' לקמן נ"ב בשולי העמוד ד"ה הא אין עליה:
ח"ש תוס' ד"ה ואין מצלת כו' כל הבית טהור לפי כו' כצ"ל ונ"ב פי' מן הבית לעליה ודוק כצ"ל:
מהר"ם תוס' ד"ה הא אין עליה מעות שרי וכו' עד כן הוא המשך דברי התוס' נ"ב המהר"מ מדד האי ומיהו מטה שיחדה עד סה"ד לדברי תוס' דלעיל ד"ה אין עליה מעות ולפי ראות עיני ארוכה מעט עבורו בהני תיבות שמזכיר ר"ש והיה צ"ל ומיהו מטה שיחדה והניח עליה מעות מדקפיד עליה מיחד לה מקום כדאמרינן בריש כל הכלים וכו' מיחד לה מקום והא דפריך לעיל וכו' עד סה"ד ואז היה לזה הדיבור לישא אותו אבל לפי אריכות דבריהם שמערבים את ר"ש אינו לפי מדתו של זה הדיבור ואינו שוה לו ואינו מוכשר אלא לדיבור שלאחריו ד"ה הנ"מ כמו שמסכים המהר"ם בעצמו וכן דעת המהרש"א ג"כ:
דף מה ח"ש תוס' בד"ה ה"נ מסתברא כו' בא"ד ודכרכי דזוזי כו' ג
ע"ב ח"ש תוס' ד"ה דאית ביה ביצה כו' אוסר ר"ש לטלטלה כו' אבל הרא"ש מוכיח בסוף ביצה דר' יוחנן אפי' לטלטלה אוסר מהאי טעמא והוי מצי לשנויי הכי כו' כצ"ל:
דף מו ע"ב מהרש"א ד"ה מי יימר כו' שאין סברא לחלק שג' הדיוטות לא יחושו להו על נדרים שנדר לדבר מצוה כצ"ל מהר"מ בד"ה מי יימר וכו' ותימא מי דמי וכו' יש מקשין האיך מתורץ בתיובתא דמותיב בתר הכי מו יימר דמזדקק ליה חכם כצ"ל:
בא"ד במהר"מ וכי תימא דהדיוטות לא אסקי אדעתייהו. דזימנין דשרו נדרים של מצוה ולכך ודאי מזדקקי א"כ מאי כתבו התוס' וכו' נ"ב ואני אומר א"כ מאי עדיף בעל גם בעל לאו דוקא חכם גם הדיוטים בעלים המה וע"ז לא יאמר המחבר ולדידי לא קשה מידי וקושית היש מקשין עומד במקומו:
בא"ד במהר"מ ולדידי לא קשה מידי כצ"ל:
דף מז מהר"מ ד"ה בגלילה שנו וכו' פי' מחמת עניות א"כ ח בודאי ששותין מים וכו' כצ"ל:
ע"ב מהרש"א ד"ה מפני שמקרב כו' ור"ת גריס כפי' ר"ח כו' כצ"ל נ"ב וע' מה שכתבתי בעז"ה על הגליון בגמ' שם לפרש הני תיבות בתוס':

מהר"ם שם ד"ה מפני שמקרב את כיבויו וכו' מ"מ ס"ל להתוס' דאע"ג דפליגי השני חכמים נ"ב פי' חכמי בבלי עם חכמי ירושלמי:
שם ד"ה בא"ד ונראה דלפי גמ' שלנו יש לחלק וכו' ואף ע"ג דגם לגמ' שלנו לרבנן שרי להפסיק דליקה במחיצה כו' כצ"ל:

פרק רביעי

דף מח מהרש"א תוס' ד"ה מאי שנא כו' אבל התם שלא נתכוין אלא להפשיר המים במים החמין ומתערבין כו' כצ"ל:
מהר"ם בא"ד אך קשה דמאי משני וכו' ואפ"ה אסורים לטלטל כ"ש דתקשה לרבא וע"כ יצטרך כו' כצ"ל.
ע"ב מהר"מ בגמ' רמי לי' וכו' ונ"ל שצריך לגרוס תניא וכו' נ"ב ב"ה בימינו כבר הראנו מקומו כאשר לפנינו במסורת שהוא משנה בעוקצין אך שם ליתא ושלשלת של מפתחות גם לנו כאן אינו נצרך נמחקנו ויהיה המשנה כאן נעתק כלשונו כהויתו:
שם תוס' בא"ד ופי' ר"ת וכי מה בין זה לנקיבת מגופת חבית כו' כשהוא נוקב למעלה שלא גורע חיבור כו' כצ"ל:
דה מט מהר"מ בגמ' אמר ר' ינאי כו' הר"נ גורס למאי הלכתא נ"ב לפנינו בגמ' הגי' מאי היא והיינו נמי כמו למאי הלכתא:
ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה כנגד כל מלאכה שבתורה כו' ויש ליישב בדוחק דהושטה בדיוטא מלאכה גרועה כו' כצ"ל:
דף נ מהרש"א בפרש"י בד"ה במאי אוקימתא כו' ואין זה מוכרח כו' נ"ב אבל אין האי אוכלא להאי דנא פתח בכלים ומסיים בפניו ידיו ורגליו אבל להא דתני בה לא יחוף בהן שערו נכון לסמוך אליו אבל פניו ידיו ורגליו מותר אע"פ שגם שם שערות נמצאות אבל קצרות ומפוזרות ותחובים בחוזק ולא ינושרו בנקל ועוד מפי' רש"י נראה שהיתה הברייתא נגד עיניו והכי תני בה לא יחוף בהם שערו אבל פניו ידיו ורגליו מותר ועל דבר המפורש שחור על גבי לבן לא שייך לומר ואינו מוכרח:
תוס' ד"ה במאי אוקימתא בסה"ד ואי כר"ש קשיא הך דנזיר נ"ב ע' שם מה שכתב בזה על גליון בגמ' שגם אם כר"ש ה"מ להקשות בהך סיפא גופא דידיה אדידיה:
שם מהר"מ בתוס' ד"ה במאי אוקימתא וכו' אבל לא יחוף ראשו נ"ב בברייתא לא נזכר אלא שערו וזקנו ג"כ שערו והדרת פניו וכשחופף פניו חופף הדרתו וקשיא סיפא דידי' אדידי' אבל לא יחוף שערו גם שער זקנו במשמע שהוא בבל יחוף אבל פניו מותר מתיר זקנו כי בכלל פניו זקנו וכן פי' רש"י ואין זה מתורץ אלא בא"א קטן אשה וסריס שאין להם זקן ושפיר מותר להם לחוף פניהם וע' בגמ' שכתבתי בזה באריכות:

ד"ה מקצת עליו מגולין כו' בא"ד ואין להקשות לפי' הערוך כו' סה"ד אלא פ"פ פי' רש"י דטעמא דרב הונא ושמואל משום מזיז עפר נ"ב טח עיני מראות היכן פי' רש"י כן על הא דשמואל אדרבה עיני רואות ההיפך שבסמוך ריש העמוד פרש"י ד"ה ונוטלין בשבת סה"ד וה"ה לסליקוסתא ולא זכר סכינא:

דף נא מהר"ם או שטמן בדבר הניטל כו' ונראה דהכי פירושא עד סה"ד נ"ב הוא קרוב לפי' הרז"ה שמביא הר"נ וכתב עליו שהוא עיקר:

ע"ב מהרש"א ד"ה גמרא וקדיר ע"ג קדיר כו' ולדברי התוספתא כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דף נב מהר"מ תוס' ד"ה בבאין מנוי אדם וכו' והא דלא מייתי התוס' ראיה ממתניתין וכו' משום דמצינו למימר דלא איירי לענין שלא יקבלו טומאה מכאן ואילך אלא שאין עולין ליטהר מטומאתן בשכבר נטמאו כצ"ל והלשון שלפנינו נהפך וקשה להבין:

דף נג מהר"מ תוס' ד"ה דשמעי' דקא מסיים כו' סה"ד אבל להניח האוכף אפשר דמותר נ"ב לא ידעתי למה יהא מותר הא אין בזה תענוג ודמי כאלו צריך להטעינה משא:

דף נד ח"א ד"ה אמר ר"י עקוד עקידת יד ורגל וכו' נ"ב שתי ידים ושתי רגלים משמע לי' שתי ידים יחד לבד ושתי רגלים יחד לבר ואמרם עקוד כעקידת יצחק יד ורגל קאי על שתי הידים ושתי הרגלים יד ימין לרגל ימין ויד שמאל לרגל שמאל ואין לנו ולמה לנו לעקם פירושו:

ע"ב מהר"ם ד"ה מתנו וכו' ומלשון רש"י משמע וכו' נ"ב בספרים שלנו מתנו מוקף ברש"י שלא שייך לד"ה זה כי קאי אדלעיל רב ור' חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתנו וד"ה זה מתחיל בכולי סדר מועד כל כהאי זוגא כו' ושוה פי' רש"י לפי' תוס' ואפשר רבינו שלמה שמזכיר תוס' הוא רש"י

דה נו ח"א ד"ה שלא עשו כמעשה אביהם כו' דאלו סבבו גם הם עמם כו' כצ"ל:

פרק ששי

מהרש"א דף נ"ב פרש"י בד"ה הא נמי ארוג כו' בין לענין חציצה בין לענין דלמא מיפסק כדלקמן כצ"ל:

דף נח ע"ב תוס' ד"ה מתיב רבא כו' אלא דאביי בעי למימר מטעם דהדיוט יכול להחזירה שיהיה כל אחד טמא בפני עצמו וכו כצ"ל:

דף נ"ט ע"ב תוס' ד"ה רבי נחמיה כו' דאם הולך אף אחר חתימה קאמר ומטמא נמי וכו' כצ"ל:

דף ס' תוס' ד"ה ותהוי כבירית רי' אלא במניח הטס שם כנגד פדחתה ואם כו' כצ"ל:

מהר"ם ברש"י ד"ה המעמיד וכו' הלשון מגומגם מאוד נ"ב ע' מה שהגהתי ומה שפרשתי בעז"ה בדברי רש"י בגמ':
שם אבל בספר ח"ש מגיה במקום והשלשלת השלשלאות נ"ב בח"ש אשר לפנינו ליתא זו ההג"ה אבל בגמ' מפורש שלשלותיו והמה שלשלאות הכפות ארבע לכל כף או שלש בכפות עגולות גם לפי פי' מהר"מ נשאר עוד סוף לשון רש"י מגומגם וא"א לישבו בלא תיקון וכאשר הגהתי וכאשר פרשתי בעז"ה הכל נכון ואין לערסא קנה חלל כלל:
דף סב ע"ב בח"א ד"ה המשתין מים כו' פרש"י ערום כו' ומה"ט נמי לפני מטתו אורחא דמילתא נקט שדרך אדם כי' עד סה"ד נ"ב מדאמר רבא אבל לבראי ל"ל בה לא משמע הכי:
שם ד"ה יען כי גבהו כו' בילקוט גרסינן בהיפך נ"ב ועוד גירסא אחרת ביומא כי גבהו מהלכות ארוכה כו'. נטיית גרון בקומה זקופה הלוך וטפוף עקב בצד גודל:
דף סג ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה ההוא במדין כתיב וכו' ומשני גמר כלי כלי משרץ וכו' כצ"ל:
דף סד ע"ב מהרש"א בא"ד דבחצר מעורבת כו' עד ועוד מדבריהם נ"ב והר"נ כתב י"ל דההוא בחצר שאינה מעורבת עסקינן והנהו תכשיטין שבתו בתוכו ואסור להכניסן לבית ומש"ה איצטריך לטעמא הואיל ואיכא תורת כלי עליהן אבל לעולם בבית ואפי' בחצר המעורבת נמי שרו:

פרק שביעי

דה סז ע"ב תוס' ד"ה כל היודע מהר"ם ד"ה בא"ד והתם אפי' איחרה כמה שנים כו' עד סה"ד ומהרש"א ד"ה בא"ד אלא כשטבלה עד סה"ד מחולקים בפי' דברי ר"י מהר"ם מפרש מה שכתב ר"י אפילו איחרה ולא טבלה הכל העלם אחד הוא לראי' דלא אמרינן על הימים שבינתים א"א שלא שמע א"כ גם כשטבלה מיירי אף ע"פ דלא ידע ולא שמע כמו דידעי דמי הכא נמי גבי שבת כו' והמהרש"א אינו מצריך ראיה ע"ז שאפשר שלא שמע מטבילתה כי אפילו אומר שא"א שלא שמע כפרש"י גבי שבת שא"א שלא שמע שאותו יום שבת היה הכא מסתמא ודאי לא ידע שטבלה ואעפ"כ כידע דמי הכא נמי גבי שבת אע"פ שלא ידע ולא שמע הוי ידיעה ור"י הולך ומברר הדין שאם הימים אשר בין הימים שעשה בהן האיסור שוים ואסורים לעשות בהם הדבר שעשה בהימים שעשה דהיינו כשלא טבלה אז הימים שבינתים אין מחלקים והכל העלם אחד אבל אם הימים מחולקים שבימים שעשה הדבר היה איסור ואם היה עושה כן בימים שבינתים היה היתר גמור שטבלה אז הימים שבינתים מחלקים ואפי' לא ידע כידע דמי ה"נ גבי שבת כיון שהימים שבינתים המה מותרים במלאכה הווין ידועה ומחלקים

דה סה ע"א מהר"מ בתוס' ד"ה וגבי שביעית נמי וכו' ועוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה כו' ומתקיים בארץ כצ"ל:
שם סה"ד ע' בסדר המשנה דאין הגי' שם כלשון זה של התוס' נ"ב בספרים שלנו איתא זה הגי' בשס ס"א:
ע"ב מהרש"א ומהר"מ תוס' ד"ה אבל לא שכחה מדברי שניהם נראה שבימיהם לא היו הת"י על העמוד ולא ראו אותו:
(נשמט מסוף ע"א וצ"ל קודם ע"ב). מהר"מ תוס' ד"ה דאית כו' בא"ד וי"ל וכו' אבל הכלל הג' דשביעית בפרק בפ"ע כו' כצ"ל:
דף סט ח"ש תוס' דידע לה כו' בדאיסי כו' מצ"ל:
מהר"ם תוס' ד"ה מה ע"ז כו' כגון קיטור וניסוך וכיוצא בו אבל גבי האי היקשא כו' כצ"ל:.
דה א מהרש"א תוס' ד"ה יכול שאם כו' אבל לפי הגי' והפי' כו' כצ"ל:
מהר"מ ד"ה להקיש אליה כל שאר המלאכות כו' כצ"ל:
ע"ב מהרש"א בא"ד ורשב"א כו' שהוא בעצמו אומר כן והיינו כפר"י כצ"ל:
שם במה שזה שכוח יותר מזה לא נ"מ מידי אבל הא דפריך כצ"ל:
בד"ה נודע לו כו' סה"ד עם הראשון שיביא ויש ליישב ודוק כצ"ל:
מהר"ם בא"ד ורשב"א מקיים הגי' כו' דהיינו כשמודיעין שהוא שבת אין צריך לאודועי ליה כו' כצ"ל:
בא"ד וי"ל דאיכא למידחי כו' ונראה דהשתא הוי המשך דברי רבא הכי קצר וטחן כגרוגרת כו' וחזר וקצר וטחן כו' ונודע לו על קצירה וטחינה כו' כצ"ל:.
דף עא ח"ש תוס' ד"ה אנן אסיפא כו' אפילו אורישא כו' כצ"ל:
מהר"מ בגמ' מלתא דפשיטא להו כו' מדברי ד' ירמיה מבואר כו' נ"ב לפני מהר"ם היה הגי' בגמ' ואמרי לה בעי ר' זירא מר' ירמיה כמובא בח"ש:
ע"ב מהר"מ בא"ד וא"ת ולר' עקיבא כו' דלמה לו להביא עכשיו מעילתו עם האשם אפילו כשהוא מרובה ויתנה ואם לא יודע לו לעולם יהא הקדש לנדבה לא יביא כי אם האשם לבד ויתנה וכשיודע לו יביא מעילתו כו' כצ"ל:
דף עב מהרש"א תוס' ד"ה מתקיף כו' דהכי פריך כיון דלא מחלקת כו' כצ"ל:
דף עג ע"ב בתוס' ד"ה משום זורע כו' בא"ד דקאמר משמר משום מאי מתרין ביה רבה אמר משום בורר כו' שיהא חייב רבה אמר וכו' הצ"ל:
דף עה ח"ש תוס' ד"ה מתעסק כו' ולא חיישינן למלאכת מחשבת כו' ע"ב גמ' אינו חייב אלא מצניעו כו' אר"י בר חנינא האי כו' כצ"ל:
שם רש"י בד"ה מלתא כו' דבר תימה אמרתי כו' כצ"ל:

שם מהר"מ בגמ' אלו לאפוקי כו' ופרש"י ובא להודיעך כו' דלא מחייבינן אתולדה במקום אב דא"כ ה"ל טובא נ"ב הכא מעתיק בטוב כלשון רש"י שם ומי יתן ויעתיק כן הלאה דס"ד דמחייב אתולדה במקום אב ה"ל טובא כי לשון טובא ה"ל למימני לא שייך ע"ש לעיל מש"כ על העתקת תוס' לשון רש"י שם ומהר"ם היטב העתקתי מעט שמעתיק למימני במקום שמעתיק תוס' למיתני:

דף עו מהר"מ תוס' ד"ה תוספתא המקצע למשכב כו' ומפרש ר"ל שכן עומד לנוולה פרש"י כו' כצ"ל:

פרק שמיני

דף פ מהרש"א בד"ה והא אמר כו' גם למאי שתירצו ומוקמא במתגלגל כו' כצ"ל:

ח"ש רש"י בד"ה והוא שיש חיוב חטאת כו' אבל כרמלית ופיסלא אין לצייר אלא על דרך ציון א' בב' בתים ע"כ נ"ב ורש"י ז"ל מפרש גבי פיסלא קרוב לציור השני כזה:

&&ציור&&

פרק תשיעי

דף פג ח"ש רש"י ד"ה ר"ע כו' בא"ד דאתקפתא כו' כי לפי רבותיו בשנויא קמא לא נחית לפרושי כלל משמשיה לא בדברי ת"ק ולא בדברי ר"ע כו' כצ"ל:

מהר"מ תוס' ד"ה ומשמשיה וכו' דהא משמשיה לא מטמאי בהסט ולא במשא לכ"ע כו' כצ"ל:

דף פה מהרש"א תוס' ד"ה אמר רב והא איכא מקום קרנות כו' וציורו כזה נ"ב ע' בתוס':

שם בא"ד בממלא את הקרנות כו' כזה נ"ב ע' רש"י:

שם בא"ד גרעין אחד בכל זרע כו' עד וציורו כזה ועד בכלל משובש ומיותר ואין לו מקום כלל ויתר כנטול דמי ואיננו ודבריו כן נראה לצייר קאי אדלעיל ד"ה בממלא כו' כאשר תצייר כזה כן נראה לצייר דבריהם ואין להקשות כו' עד סה"ד:

שם בא"ד שיוכל עדיין לזרוע כו' והאלכסון הולך כו' נ"ב דבריו אלו משולל הבנה מכל וכל חוץ מה שכתב חצי אלכסון החיצונות ה' טפחים ואינו אלא ד' טפחים וחומש ע"ז לא הייתי מדקדק כי המרובע מזה במכוון ג' טפחים אשר על זה בונה עיקר דבריו אבל לא ידעתי כוונתו מה לו להרחיק עדותו מהאלכסון על הרובע במקום אשר אינו צריך כלל לעדות ולראיה כי הלא כחצות צד המרובע הערוגה החיצונה מכוון אמצעיתו עומד על קרן הפנימית והערוגה החיצונה ככל הערוגות ששה על ששה וכל צד ששה טפחים וחציו שלשה טפחים הרי מאמצעיתה אשר הקרן הפנימית נגע שם עד קרן החי צונית שלשה טפחים ולמה לנו להזכיר אלכסונה של החיצונות לזה מהר"ם תוס' ד"ה אמר רב בא"ד האחרון ד"ה ומשני בממלא את הקרנות כו' והא לך הציור לפי' התוס' לפי

דעת המקשן נ"ב שיבושי איידי דעל על מעתיק הציור בשיבושו כמו בתוס' בחסרון ציון הגבולין הנצרך להוסיף בכל חמשה הערוגות:
שם והא לך הציור לפי' התוס' כפי דעת התרצן נ"ב בדעת התרצן שמשני בממלא את הקרנות פירוש אחד לרש"י ותוס' והציור שברש"י עולה גם לתוס' ומציור בסיב וכאן אין לציור דמיון להמכוון:
דף פז מהרש"א פרש"י בד"ה שלישי בשבת כו' בפשיטות טפי ה"מ לפרש דפריך למאי דמפרש רבא כו' נ"ב מדלא מסיים כמו שפי' תוס' ש"מ שלא היה לפני המרש"א התוס' ד"ה. קשיא לרבנן:
קש
ע"ב ח"ש תוס' ד"ה וכתיב ששת ימים כו' פי' לפי האמת נ"ב וכן מה שכתבו ,,אחר שירד כבר שבוע" ג"כ פי' לפי האמת אבל קשה מנ"ל דלמא ירד באמצע שבוע:
דף פט שם תוס' תורה היכן היא כו' ונהי שלא ירד עד למחרתו של יו"כ כדי להשלים ליום העליה הלילה הראשונה שחסרה כו' כצ"ל:
חדושי אגדות ד"ה מאי הר סיני כו' ואמר פארן כו' כפרש"י כו' ולא ידענא היכא רמיזא עכ"ל ואין לומר דלהתירם כו' כצ"ל:

פרק עשירי

דף צב מהרש"א ד"ה תוס' ד"ה במרפקו כו' נ"ב כל עציל שנזכר בדיבור זה ל"ל בא' אציל המו שהגהת בתוס':
בפרש"י בד"ה תלתא מלעיל כו' למעלה מראשיהם או מכתפיהון כו' כצ"ל:
בסה"ד ויש ליישב נ"ב האי ויש ליישב אין מקומו כאן אלא בס"ד הקודם:
דף צג מהרש"א ד"ה אמר מר כו' לא פי' כן לרבי שמעון דפוטר כו' נ"ב לא הבנתי דבריו ומצאתי בקרני ראם שכתב ג"כ דבריו אינם מובנים ומאותו טעם שחשבתי תו לא איכפת בד"ה הי מנייהו כו' ומשמע דלד"ה קאמר הכא לחיוב כצ"ל:
דף צד מהר"ם בתוס' ד"ה ר"ש וכו' דהא לא בעי במר כו' כצ"ל:
דף צה ע"ב ומודה ר"ש וכו' אבל הכשר זרעים דלא תלי מלתא בכלי אלא במחובר כו' נ"ב זהו דעת הר"ש אבל דעת הרמב"ם שאין הזרעים מוכשרין ואין המים מכשיר אלא בכלי דכתיב (ויקרא י"א ל"ד) בכל כלי קאי על האוכלין ועל המים ע' עוקצין סוף פ"ב בר"ש ופי' הרמב"ם והרע"ב ותוס' חדשים והרמב"ם טומאת אוכלין פ"ב הל' ח' והלכה י"ב:

פרק אחד עשר

דף צו בד"ה הא ברברבי כו' ולא ניחא להו לקיים פרש"י כו' נ"ב הרמב"ם מקיים פרש"י וכתב עליו הראב"ד א"א יש מפרשים בהפך כיצד כלי גדול שלא נפחת רובו אלא כמוציא

רמון והוא פר"י ובפי' עד שיפחת רובו מפרש הרמב"ם כפר"ת סד"ה ולענין ולאפוקי מפרש"י (טומאת מת פכ"ב הל' ג'):

דף צח בפרש"י ד"ה כי קאמר רב תחתיהן כר"ה אפשר דנקט תחתיהן כו' נ"ב ואפשר דנקט הראשון דבמימרא דרב וה"ה השני והשלישי:

בא"ד אשר היו שם החריצין היה רוח ביניהן כצ"ל:

דה קב תוס' ד"ה אלא אמר רבא כו' ומה"ט נמי לא קשיא להו לרב אשי כו' נ"ב ע' תי"ט סד"ה פטור זה הכלל נראה שלא ראה דברי רש"א אלו:

פרק שנים עשר

דף קד רש"ל ע"ב גמ' בעל פפוס בן יהודה היא אמו כצ"ל רש"י ד"ה על ליוחי כו' על שני ליוחי כו' בשעות על ב' כו' כצ"ל:

פרק ארבעה עשר

דף קז ע"ב מהרש"א גמ' תריץ הכי כו' ורבא ורב אדא לתרץ את רב קאתו ע"כ נ"ב נראה שנשמט מרש"א רש"י ד"ה תריץ הכי שכתב שרב אדא אינו מגיה הברייתא לענין טומאה אלא פרושי קא מפרש רב אדא הברייתא לענין טומאה כדי שלא תקשי לרב ואחרי דברי רש"י אין מקום לקושית רש"א מי הכריחו להגיה ותירוצו ג"כ כבר מפורש בדברי רש"י ז"ל ודברי רש"ל על תוס' ד"ה אמר אביי שפיר נכונים:

דף קח שם מיתיבי ר' זירא כו' מ"מ לענין הכשר עור בהקרבה כצ"ל:

פרק חמשה עשר

דה קיג חדושי אגדות ד"ה ודבר דבר כו' ועניני שהדיבור במלאכה בשבת כמעשה כו' כצ"ל:

פרק ששה עשר

דף קיז רש"ל ד"ה נציל כו' כצ"ל:

דף קכ רש"א רש"י ד"ה אטעיי' כו' מעט מעט הוא נופל ומטלטל כו' כצ"ל:

דף קכא קכא רש"א ד"ה רבי יוסי בר"י היא כו' מנליה לרב דפליגי כלל בתפלה התם כצ"ל:

ע"ב רש"א ד"ה ברצין אחריו וכו' דלא מסתבר דפליגי ריב"ל ורב הונא בהא וכו' נ"ב ובהכי ניחא לפי' ר"י שהוצרכו לומר דריב"ל כר"ש דשרי שארי אפילו באין רצין אחריו:

פרק שבעה עשר

דף קכו רש"א ד"ה והמונח כו' בתוספת אוהל דלא שייך בנין כצ"ל:

כנגר הנגרר כההיא דקנה כו' ומדפריך עליה מחריות כו' כצ"ל:

דף קכט מהר"ם גמרא שבעה כו' אמרה אין צריכה אני אין מחללין וכו' ופי' אבל אם לא אמרה בהדיא אין צריכה מחללין והיינו כו' כצ"ל ולא כמו שהגיהו בש"ס ווילנא:

פרק תשעה עשר

דף קל מהר"מ ד"ה במתניתין סה"ד לשחוק ולטרוף כצ"ל:

ע"ב תוס' ד"ה ברצון ר"ש כו' וצריך לומר לדברי חכמים אע"ג דס"ל דגגות וחצרות רשות אחת הן מ"מ ס"ל דאסור לטלטל מגג לגג ומחצר לחצר דאל"כ כו' נ"ב גם מדברי חכמים משמע שאסור מגג לגג ומחצר לחצר כי אם מותר היה להם לומר אין מביאין אותו דרך גגות וקרפיפות וחצרות ומדאמרו לא דרך על כל מין ומין משמע דכל מין לבדו אסור מזה לזה וביותר פליאה מה שכתב דס"ל דגגות וחצרות רשות אחת הן הלא במשנה ריש כל גגות וחכ"א כל אחד ואחד רשות בפני עצמו:

דף קלא רש"א תוס' ד"ה לא לכל כו' אבל אי לאו ג"ש לב' לחם הוה גמר כו' כצ"ל ואפשר דנקטו התוס' הך פירכא כו' כצ"ל:

ע"ב מהרש"א ד"ה פרש"י בד"ה ונכתוב בהדיא במצה כו' אבל לעיל גבי סוכה לא פי' כן דנכתב בהדיא בסוכה כו' וה ב"ח מגיה גם לעיל ונכתב בהדיא וביטל כל דיבור זה במהרש"א ודיבור ברש"י ד"ה וניתי הנך עומר ושתי הלחם מינה שבמהר"מ:

תוס' ד"ה סד"א נילף כו' אלא דר"ל דשמא בעלמא במקום אחד דכתיב בתורה כו' כצ"ל:

דף קלד ע"ב רש"א פרש"י בד"ה אא"ב כו' ומהרש"ל מחק מלת לגמרי מפרש"י נ"ב כי לרש"י לא יתכן מלת לגמרי כי רש"י סבר לפי תרגימנא דסבי לת"ק שוים ראשון ושלישי להיתר זילוף כדפרש"י בד"ה כיצד קתני וכו' ובסה"ד מסיים כגון לזלף ביד ואפילו ביום ראשון ע"כ הרי מדכתב אפילו משמע דגם בשלישי מותר ולפיכך כיון דלתרגימנא דסבי זילוף בשלישי ת"ק נמי מתיר על כרחך ר"א מתיר הרחצה ממש:

פרק עשרים

דף קלה רש"ל תוד"ה מי סברת דר"א קאי אדר"מ צ"ל:

פרק עשרים ושתים

דף קמה חדושי אגדות ד"ה גמ' ועד בהמה נדדו כו' ועוד דה"ל להקדים בהמה לעוף כמו זאת תורת הבהמה והעוף נ"ב אין ראיה משם כי משמע בחולין כ"ז שאין להקדים בהמה לעוף דדרשו התם מדהטיל הכתוב עוף בין בהמה לדגים ולמדו מזה שעוף הכשרו בסימן אחד אבל האמת הוא כמו שכתבו תוס' שהיא אסמכתא ונ"ב שנה מוכח כפרש"י:

שם בקרא אינו מפורש דהדגים גלו כלל ואפשר דלמדו לומר כן דגלו וכו' נ"ב ו ול"נ דלמדו דגים מדכתיב מעוף השמים עד בהמה ולא שייך עד אלא אם יש עוד מה בין עוף ובהמה אשר ג"כ נדדו ומצינו (ויקרא י"א) שחושב הקרא בראשונה סימני הבהמות ואחריהם סימני דגים ואח"כ סימני עופות וירמיה מתחיל מהאחרון שבתורה עד הראשון ודגים שבאמצע בכלל:

שם ד"ה מפני שלא היו באותה קללה כו' עד סח נ"ב ול"נ דכן הוא מועדים דבבל שמחים גם חודש ושבת בכל וכל משושה קאי גם על חדשה ושבתה וכן מביא הקרא חדשיכם ומועדיכם משוה חודש למועד:

דה קמו רש"ל ד"ה רש"י בד"ה מפורדות כו' לחתכן לא יטלטל סייף לשבור בו החבית כצ"ל בא"ד קאי אפלוגתא דר"מ ורבנן שר"מ סבר פוחת ונוטל לכתחלה כצ"ל:

פרק עשרים וארבעה

דה קנו חדושי אגדות גמ' האי מאן דבחמה נקט סדרן חנכ"ל שצ"ם ולא ידענא למה נ"ב ע' מהר"ם שידע שפיר:

שם ויוצא אותו החוצה על פי פשוטו וכו' וכן פרש"י בחומש קשה כו' נ"ב רש"י מביא שם ד"א ויאמר הבט נא ולשון הבטה עלמעלה למטה ובזה הראה לו שהוא למעלה מן הכוכבים והוא מושל עליהם ולא הם בו:

הדרן עלך מסכת שבת:

מסכת עירובין

פרק ראשון

דף ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה חלל סוכה תנן כו' ואגב דנקט למעלה כו' עכ"ל כצ"ל:

רש"ל שם רש"י ד"ה לא תהני כו' והיכא תני כו' כצ"ל:] דף דה ה תוס' ד"ה דפתח לו כו' אלא דצריך לפרש

שלא נשאר טפח נ"ב רק אצבע וחצי בתחלת המבוי:

שם או שלא נשארו ב' טפחים בדופן האמצעי נ"ב רק חמש אצבעות וחצי אצבע אבל בזה לא יכול להיות רק חצר אחד בצד אחד של המבוי ואנן שתי חצרות במינן ואופן ראשון טוב כי יכול להיות גם בצד השני פתח חצר כהאי וישאר עוד בדופן האמצעי שלש אצבעות בין השני פתחי חצרות אשר כל פתח אוכל בדופן האמצעי ששה וחצי אצבע:

שם וכן האורך לא יהיה ד' כי אם באמצע המבוי נ"ב הוא לפי אופן ראשון שהחצרות מב' צדדין אז באורך ד' באמצע המבוי בין שני פתחי החצרות אבל לאופן השני שאין שני טפחים נשאר בדופן האמצעי אז הד' טפחים אורך אינם באמצע אלא מן הצד אשר אין פתח חצר בו:

דש ה ע"ב רש"ל תוס' ד"ה שפרצתו בד' כו' בא"ד וממבוי נמי כו' ומה שמסיק בסוף כו' זה אינו מיושב לסוגיא דהכא דרב הונא ס"ל כו' נ"ב נראה שלפני רש"ל לא היה סה"ד לרב הונא והוא רב הונא דלעיל בלא שם אביו ורש"ל פריך מרב הונא שהוא בריה דרב יהושע ומתרץ כמו שיש לפנינו לפי אותן דסבירא להו פרצתו בד' והוא הוא רב הונא

אסר אינו בריה דר"י ולפי המהרש"א היה סה"ד לרב הונא ואין לו מה להקשות ומה לתרץ וכונתו בכתבו זה נ"ק להראות שלפי הגי' סה"ד לרב הונא בכדי דברי רש"ל:
דף ז ע"א רש"ל ד"ה רש"י בד"ה מ"מ ברייתא לא מתרצא כו' כצ"ל כצ"ל:
דף ט מהרש"א גמרא רב אשי אמר משוכה והיא תלויה כו' יש לדקדק מי הכריח אותו למימר והיא תלויה ולא או תלויה כו' כצ"ל ונ"ב מים עמוקים דברי רש"א ז"ל ובלא תבונה כמוני לא ידלנה כי הלא רב אשי פשיטא ליה אשר לבוד לבד או חבוט לבד אמרינן רק חבוט ולבוד בקורה אחד צריך לאשמועינן ומוכרח לומר משוכה ותלויה דאיכא תרווייהו בקורה אחד ואמרינן תרווייהו לבוד וחבוט בפעם אחד בקורה אחד בד"ה לרשב"ג כו' ומה"ט גופיה נמי לא בעי ר"י למנקט פלוגתייהו בהכי בב' לחיים שרצפן בפחות מד' ורחבן ד' דלא רצה האריך ולפרש בהדיא רחבן ד' כצ"ל וכמו שנדפס על הגליון בשם רש"ל במשך ד' או רחבים ד' כן פי' גם רש"א:
דה יב ע"ב רש"ל רש"י ד"ה חביבי כו' ואמו של רב כצ"ל:
דף יד שם ד"ה גמ' רשב"ג אומר כו' ע' בריש פרק הישן דף כב: בפרש"י ע"כ:
דף טו מהרש"א ומהר"ם תוס' ד"ה אי הכי מאי למימרא והנה אם כי דברי תוס' מובנים לכל מעיין לא חדלו מלפרשו אבל כל זה לפי פרש"י לקמן דף יט ע"ב ד"ה חיצת קנים שעשה לכאן ולכאן כעין דיומד דמשמע שהקנים אינם מחוברים אבל מה נעשה עם פרש""י כאן ד""ה חיצת הקנים מחוברים חיצת שהיו מחוברים כסדר מחיצה הדרא קושיא לדוכתה גם השתא דמשני חיצת הקנים איצטריך ליה נשאר שני דברים גדר ואילן בלא חידוש כי מחיצת הקנים ידעינן גם הא דלא גזרינן דלמא אתי לאשתמושי באילן ונמצא נקט תרתי אילן וגדר אגב חיצת הקנים ויש לומר שרש"י כאן מפרש כך רק לדעת המקשן לאלומי קושיתו ממחובר אף מחיצת הקנים שודאי לא נטען מתחלה לכך אבל אחר שמתרץ לו קמ"ל חיצת הקנים קנה קנה פתות משלשה טפחים אין הכי נמי דלא אייריי בנטועים ומחוברים אלא שעשתאן כך תחובים בארץ לכאן ולכאן ותוס' ודאי לא מפרשי ולא סבירא להו שהיו נטועים ומחוברים:
מהרש"א תוס' ד"ה תל ונקע כו' ועוד נראה לפרש כו' בשלמא קמה לחיי דלא הוי פשיטא דקמ"ל דלא גזרינן דלמא אתי לאשתמושי במחובר כו' נ"ב לענ"ד אין זה מספיק כי איסור משתמש במתובר לא אמרו אלא באילן:

פרק שני

כב ע"ב מהרשי"א חוס' ד"ה אלא לאו ריי"י כו' אך קשה דלוקמא בב' מחיצות גמורות וכרבנן ולא פליגי דה אדר"י לעיל אלא היכא דניחא תשמישתיה אבל הכא דלא ניחא

תשמישתיה מודו דלא אתי רבים ומבטלין מחיצה כצ"ל ויש ליישב דכך נ"ל שם ד' מחיצות לרב יהודה כמו ב' מחיצות לרבנן וא"כ מרבנן גבי ב' מחיצות נשמע לר"י בשם ד' מחיצות ע"כ נ"ב וכך פירושו ואם נאמר דלרבנן גבי ב' מחיצות היכא דלא ניחא תשמישתיה מודו דלא אתו רבים ומבטלין מחיצה הי"ה לר"י בשם ארבע מחיצות היכא דלא ניחא תשמישתיה לא אתו רבים ומבטלין מחיצה אא"כ הדרא קושיא לדוכתה מתל המתלקט דחייבין עליו משום רהי"ר לר"י הא לא ניחא תשמישתיה אלא על כרחך לר"י אין חילוק בשם ד' מחיצות בין ניחא ללא ניחא כן גם לרבנן גבי תש ב' מחיצות אין חילוק:

פרק שלישי

דף בד תוס' ד"ה אבל כו' ואגב דתני ברישא תני כו' עכ"ל כצ"ל:

דף ל ע"ב מהר""ם תוס' ד"ה ולפרוש עלה וכו' עד בין השמשות סה"ד נ""ב ותוס' מסיים מי"מ מותר וכו' ודוחק מעט לפי פירושו ומרווח לפי' רש"ל:

דף לה מהר""ם תוס' דד"ה חסורי מחסרא בסה""ד וי"ל דאינהו ס"ל דג' מחלוקות הן כדלעיל ע""כ כצז"ל:

קו"מ מהרשי"א די"ה גמ' ורמי דאורייתא אדאורייתא כו' היינו אהך דתחומין דהוי דאורייתא אליבא דר"מ. ואהך דספק טבל דבטומאה חמורה הוי דאורייתא ספיקו טמא אפילו לר"מ דלא קשיא ליה מההיא דנגע בא' כו' דמטהר רי"מ י"ל דידע לתרץ לר"מ כו' כצ"ל:

דה רץ ע"ב רש""ל תוס' בד"ה אלא איפוך כו' ואח"כ מפרש תלמודא קסבר כו' ואינו תלוי בסוגיא דלעיל כצ"ל:

דף ל"ט תוס' י"ה וכן ביצה כו' וכ""כ התוס' בריש פרק חבית נ"ב חבל לא קאי הכי שם:

דת ם תוס' ד"ה הא ודאי מאתמול נעקר אבל אי היום נעקר אסור אעי"ג דאדעתא דנהרי כו' עכ"ל ופי' המרש"א האי דכתבו תוס' אבל אי היום נעקר אסור הני איסור בו ביום אבל לא בכדי שיעשו דבכדי שיעשו אין לאסור כו' נ""ב אע"ג דדברי המהרש""א אלו מובן לבר בי רב דחד יומא אך מפני שראיתי בס"א תלמיד טועה מוחק בו ביום ואין טעם וריח ע"כ הצגתי פי' דברי רש"א:

ברש"ל דף מ' צ"ל קודם רש"י ד"ה מאי לאו:

ע"ב גמ' צ"ל קודם ד"ה וכן אמר רבא:

דף מא רש"א תוס' ד"ה מודה היה לרבנן דפליוי כו' כצ"ל:

רש"י פרק רביעי

דה מג רש"א רש"י ד"ה הלכה כר"ג בספינה כו' והשתא לר"ז פליגי בין בהלכה בין בעמדה ור"ג בעמדה נמי מתיר דומיא דדיר וסהר כו' כצ"ל:

שם ד"ה יתיב רבא כו' עד סה"ד כולו מיותר לפי הגירסא שלפנינו סה"ד מנפל דופנה דאסור מהר"ם תוס' ד"ה האי תנא (נמי) ספוקי מספקא ליה לעשות:
וכו' ולכך פריך שפיר כו' נ"ב ולענ"ד אין זה מספיק כי תוס' כתבו כן בשבת קודם אכילה על שבת ע"פ שאין שם אלא סעודת שחרית ויכול לבוא אחר אכילה אבל בכל שבתות השנה כל היום לא יוכל לבוא מפני טורח שלש סעודות:
דף מה ע"ב תוס' בד"ה להודיעך כחן כו' אבל אם היו קונים הכלים שביתה אית להו כו' רש"ל שם תוס' ד"ה ליקנו שביתה כו' נ"ב לפי זה כו' ע"כ נ"ב מקוצר השגתי אינני משיג הדמיון מי אוקיינוס לאליהו הלא ס"ד דמים באוקיינוס נמי מונחין בארץ וקני שביתה ועתה הם חוץ לתחום אבל אליהו עתיד להשתלח משמי ערבות דמי לספינה שכתבו תוס' שלא היה לו שביתה גם בין השמשות:
דף מח מהרש"א בתוס' ד"ה ר"י כו' יש לדקדק בדבריהם מי הכריחם לומר כו' נ"ב אחר הגהות הב"ח כל דיבור זה למותר:
בא"ד אלא דת"ק דריש מי שהוציאוהו ד' אמות לכל רוח שירצה קאמר כו' כצ"ל:
ע"ב בתוס' ד"ה רשות אחד כו' בא"ד מדלא קתני אוסרת על שניהן כו' דמ"מ אכתי ה"מ למתני אינה אוסרת על שניהם באנפי נפשייהו דהוה משמע שפיר וכולן אסורות זו עם זו כצ"ל:
בא"ד ולכך קאמר אסורה עם שניהם כו' כצ"ל:
דף נא ע"ב רש"ל רש"י ד"ה ואור"י כצ"ל נ"ב משמע שבגמ' שלפניו היה כן ואמר ר"י אבל בספרים שלנו צריך גם בגמ' להגיה ואמר:
דף נב רש"ל רש"י בד"ה ל"א כו' והאי קושיא שהקשה לעיל חמר גמל אמאי לא יזוז ממקומו מיבעיא ליה לא קשה ליה כולי האי וכו' כצ"ל:
ע"ב בד"ה וספק לא כו' נ"ב לפנינו ברש"י אין כלל בעמוד ד"ה וספק לא כי הוא ד"א עם ד"ה לא תימא אבל רש"ל מחלקו לד"ה בפ"ע:

פרק חמישי

דף נג ה"א ד"ה היינו יושבין ד' ד' כו' ו' ו' באמה כו' דבר שאי אפשר שהיה כל איש מהם יושב בפחות מטפחיים כו' כצ"ל:
דף נו מהרש"א תוס' ד"ה ואין בין כו' קשיא להו ב' קושיות קושיא ראשונה דז' ומחצה שעות הראשונות הם באים להשלים לתקופת תמוז לצ"א יום שנחסרו לה ביום נפילתה מצ"א יום שלמים ז' שעות ומחצה שבסוף תקופת ניסן הרי אותן ז' שעות ומחצה שנחסרו לה בליל נפילתה לא היו רק שעות קטנות ואנן משלימין לה משעות בינונים שבלילה ויום כצ"ל:

שם בא"ד וגם לא משכחת כו' דבג' בשבתא ובמעלי שבתא קאי מאדים בזיווי כו' ר"ל דאם לא יהיה הלילה והיום כל אחד י"ב שעות כצ"ל:
שם ע"ב בפרש"י ד"ה מפני כו' יש לדקדק בדבריו וכו' ובאורך דוקא ולא ברוחב נ"ב והב"ח גורס אלף ותכ"ח וד' חומשין על אלף ותכ"ח וד' חומשין ומתורץ הך קושיא. וברש"י לפנינו לא נזכר כלל החומשין ונכון ושפיר כי אי אפשר לדקדק בחשבונות כאלו עד חוט השערה:
דף נז שם בפרש"י ד"ה והא איכא מורשא כו' לכאורה טפי ה"ל לפרושי דהכי פריך דכיון דקרנות עיר אוכלין בתוך המגרש אלף נ"ב פי' דאותו עודף דריבוע יתר על העיגול רובע והריבוע הוא אלפים על אלפים ובתוכו עיגול העיר אלפים על אלפים נמצא הריבוע יתר על העיגול אלף על אלף ונמצא בתוך הד' קרנות האוכלים במגרש אלף על אלף ונשאר במגרש רק ח' אלף והדרן קושיין לדוכתין דלא הוי המגרש רביע מל"ו תשעה אלפא כצ"ל:
שם היינו נמי תכח הך קושיא דא"כ לא הוי אלף מגרש כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' ד"ה התם ליכא כו' ואליביה קיימינן הכא והאי שיעור שרי נמי הכא כצ"ל:
דף סא ברש"ל &&ציור&& צ"ל &&ציור&& כזה &&ציור&& שם תוס' ד"ה עיר העשוי כו' והקשה אדרבה לפי' ר"ח כיון שאין בין שני ראשי הקשת ד' אלפים ומן חמתן עד גדר אלפים כו' כצ"ל:

פרק ששי

דף סו מהרש"א תוס' ד"ה שהמבוי לחצרות פו' סה"ד וחצר אחד עם הבתים עכ"ל כצ"ל:
דף סה רש"ל רש"י ד"ה ניתן בשבעים כו' בגמטריא יצא פו' הד"א כצ"ל:
ע ע"ב מהרש"א בגמ' משחשיכה אוסר אמאי אסור ניבטל כו' ומרישא דאחד מבני חצר כו' נ"ב בפשטות אפשר לומר דעל רישא שהניח רשותו לא' מן השוק לא שייך להקשות ניבטל כמו שכתבו תוס' כיון שאינו רגיל להשתמש בחצר אינו רגיל לערב כ"כ לא ירצה לבטל שאין לו שום טובת הנאה מהביטול אבל מסיפא שהניח רשותו לא' מבני חצר מרויח הוא מהביטול כמו כל אחד מבני החצר פריך שפיר ניבטל וכן לקמן בגר שהחזיק ישראל אחר השתמש בו ורוצה ודאי להשתמש כל השבת וישראל הראשון אוסר עליו פריך גם כן שפיר וניבטל ולא יאסרו זה על זה:
דה עא ע"א מהרש"א ורב יוסף אמר כו' וא"א לכוון הך אוקימתא לרב דמוקי מתני' רישא בכלי אחד וסיפא בשני כלים כו' נ"ב לענ"ד לא מוכח כלל דרב מוקים סיפא בב' כלים כי רב לא אמר רק כיון דלא לשם שיתוף מבוי היה שותף לשכניו אלא שותפות בעלמא בכלי אחד אין בשני כלים לא ורבא הוא דדייק מסיפא דכן הוא דרבנן הכי סברי מדאמרו

רבנן לזה ביין ולוה בשמן צריכין לערב ש"מ מפני שהם בשני כלים ולרב יוסף דאמר בפלוגתא דריב"נ ורבנן קא מיפלגי ג"כ מדייק רבא שפיר מדתני בסיפא לזה ביין ולזה בשמן ש"מ דיין ושמן אפי' בכלי אחד כבשני כלים דמי כיון שאינו יכול לערב ולבלול אותם יפה שתמיד השמן צף למעלה ומונחים זה על זה וסברי כרבנן דלא הוו כמחוברין ור"ש כריב"נ וכשהם בכלי אחד שפיר שניהם חיבורין זה לזה ואין צורך ערוב ובלילה כי בלעדי זה כגוף אחד דמי ואביי סבר שגם רבנן סברי שאינו צריך דוקא שיהא שתופי מבוי בכלי אחד ואפילו שלא גבו לשם שיתוף מבוי אך רבנן סברי שצריך שיהא א להיות בכלי אחד מעורב ובלול יפה ולפיכך יין ושמן אפילו לי אחד לא מהני ויין ושמן שראוי לערב ובלול יפה אפי' בשני כלים שפיר דמי ור"ש סבר אפילו יין ושמן ובשני כלים ראוים לכלי אחד כי במה שיהיו מונחים זה על זה הוי מחוברין ובזה מתורץ גם קושית תוס' רע"ק אות נ':

דף עג מהרש"א תוס' ד"ה כרבים דמו כו' ולולי פרש"י ותוס' היה נראה לפרש דקמבעיא לרמי בר חמא כצ"ל דיחיד במקום נכרי לא אסור והנהו אב ובנו רב ותלמידו כו' נ"ב ע' מה שכתבתי בתוס' בדיבור זה ולפי' מהרש"א יהי' מיותר צריכין או אין צריכין גם ניתר או אינו ניתר ולא הי' למבעיא אלא כרבים דמו או כיחידים דמו

פרק שביעי

דף פא ע ע"ב רש"ל תוס' ד"ה דבר תורה בא"ד ובכה"ג קאמר התם ועוד מפרש כו' כצ"ל כצ"ל:

דף פב רש"ל תוס' ד"ה אמר ר' יהודה כו' אדעתא דלא יהיב לי' קמתני והוי אסמכתא דטועה כו' כצ"ל כמו בב"ח ונמצא לרוב הגהות הב"ח שוה להגהת רש"ל:

פרק שמיני

דף פו ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה הא קאזיל כו' דאין סברא לומר דב"ש דוקא מלמטה קאמר כו' כצ"ל:

דף פח ע"ב תוס' בד"ה תנא בד"א כו' ההיא מימרא דרב נחמן דמפורש ביה אעוקא אמאי לא מייתי לי' לעיל כו' כצ"ל:

פרק תשיעי

דה צד רש"ל תוס' ד"ה מאי שנא כו' כמו סתם מבוי דהוי בלחי וקורה כו' כצ"ל:

פרק עשירי

דף צה ע"ב רש"ל תוס' ד"ה מקום יש כו' א"כ שמעינן לכ"ה כצ"ל נ"ב והקרי לכל הפחות: שם בהלכות קטנות סה"ד נ"ב בקוצר סדר תיקון תפלין וכתיבתם והנחתם בבתים:

דף צו תוס' בד"ה מיכל בת כו' ותימא לי דלמא מאן דאמר לאו רשות היו מיחו בה כו' כצ"ל:
וכצ"ל במהרש"א בהעתקתו לשון רש"ל:
ד' קא ע"ב מהרש"א ד"ה הדר בי' ר"מ כו' על האסקופת כרמלית בר"ה נ"ב ליתא כלל בר"ה ברש"י שלפנינו:
דף קב מהרש"א תוס' ד"ה לא אמרן בא"ד אבל לא מסתבר כו' צ"ע לפי זה יהא מותר כו' ואמאי קאמר למחר מביא מחצלת כו' משמע כו' נ"ב ויש לומר משום רחבן טפח קאמר למחר כי בשבת אסור לנטותן:
דה קה מהרש"א תוס' ד"ה וא"ר שמעון יכנס בא"ד והא דנטר כו' כי לא לחלוק על משנתנו בא ר"י נ"ב ר' יהושע קרי:
שם בא"ד וכן מחצר לחצר כיון דלא מועיל עירוב פת ברה"י ור"ה לא יועיל נמי כצ"ל.
סליקא לה מסכתא עירובין בסייעתא דשמיא וכן יהי רצון כו':

מסכת פסחים

פרק ראשון

דף ד תוס' ד"ה אבא קיים א"ל כו' מהרש"א אלא לגירסת ר"ח ולפירושו לא הוה אצטריך ליה לפרש דהוה בר אחוה כו' נ"ב ע' מ"ק כי תוס' ד"ה אייבו קיים שמתרץ שאף לגי' ר"ח ופירושו אצטריך ליה דהוה בר אחוה וכו' דלא לימא ליה צא ובשר לקרובים כמו שהשיבו לר"י חקוקאה צא ובשר לסוסים ולחמורים:
שם אבל לגי' הספרים שהיא גירסת רש"י נ"ב וכבר כתבתי בגמ' אשר גם גירסתם אינם שוים רש"י גורס אייבו וגי' הספרים שמביא תוס' אבא ופירושו שר' חייא שאל על אביו שלו ואייבו לא היה אביו של ר' חייא אלא אביו של רב ולומר שהספרים מפרשים אייבו כמו אבי הוא זר מאד הגם שאימא כמו אמי שמפרשי הספרים כ"כ זר אבל אייבו כמו אבי רחוק וזר מאד מאד ע"כ לא יכול להיות שגירסת הספרים אייבו אלא גירסתם אבא:
דף ו ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה ודעתיה עלויה כו' אלא דממילא משתמע כו' נ"ב ולענ"ד לא משתמע כלל כי לשורפה שילך לאיבוד מיד מכל וכל חס עלה אבל ליטלה ולהפקירה ברעות נפשיה יבטלה ויפקירה ושכירו ולקיטו נכרי יעבור עליו ויחטפה ובעודה בכפו יבלענה:
בד"ה משש שעות ולמעלה כו' וה"ה דמשמעתין גופא איכא לאוכוחי הכי מהא דאמר ר"א דחמץ כו' נ"ב קוטן השגתי לא ידמו דבריו הלא דברי תוס' קאי על משש שעות

ולמעלה דאמר רב גידל אמר ר' חייא בדף ז' ושפיר אין הכי נמי שקאי דברי תוס' באמרם דע"כ הא דאמר לעיל היינו ר' אליעזר:

דה ה מהרש"א ד"ה מטה החולקת דלא משמע לי' כו' כך הגיה מהרש"ל נ"ב לפנינו ליתא במהרש"ל אלא במהר"מ:

דה מהרש"א תוס' ד"ה על ובדק כו' דלר"מ לא סגי בבדיקה כיון דלא אשכח כצ"ל נ"ב כמו בתוס':

ד"ה חולין כו' אלא דמחלל המנה על פרוטות מתחלה ומה שכתבו בחנם כו' כצ"ל:

ע"ב בד"ה ואם לא בדק כו' דשמא ימצא פרורין ע"י בדיקה ויאכלנו אין לנו לחוש אלא לשמא כו' כצ"ל:

דף יב ע"ב רש"ל רש"י ד"ה ומשני כו' אלא יכול לומר סוף ג' אמרתי ובשעה ו' היה המעשה כו' נ"ב שברתי ראשי ולא אוכל לבוא על כוונתו הלא דברי רש"י אלו אליבא דר' מאיר המה ואפי' אמר סוף ג' ובשעה ו' היה המעשה יש ביניהן יותר משתי שעות ולר"מ אין אדם טועה בזה:

דף יג ע"א שם תוס' ד"ה מאי לאו כו' כסיתא כצ"ל ונ"ב ע' רש"י שם:

דף יז ע"ב מהרש"א ד"ה גמרא והא ר' שמעון דאמר טומאת משקין דאורייתא כו' כו' לכאורה לא הוה צריך להך ברייתא דלעיל דאמר טומאת משקין דאורייתא כו' נ"ב ורש"י אין הכי נמי דלא גריס לי':

דף יח ע"ב רש"ל רש"י ד"ה משקה שמטמא כו' ולהשיב אחר כך אוכל הבא מחמת שרץ מי כתיב כו' כצ"ל:

דף יט ע"ב מהרש"א כתב מהרש"ל כו' כל זה שיבוש לא זה בדף י"ט ע"ב ולא במהרש"ל איתא כן רק ברש"י דף כ' ע"כ צ"ל:

דף כ בפרש"י ד"ה האי בשר עד סה"ד ואח"כ צ"ל בד"ה שרץ מטמא כו'. מהר"ם:

פרק שני

דה כד ע"ב בתוס' ד"ה צרעה כו' כצ"ל:

דף כח מהרש"א תוס' ד"ה ע"ז דלא כו' א"כ אמאי נקט בכמה דוכתין ים המלח כו' נ"ב וכ"כ משנה למלך חמץ ומצה פ"ג הל' י"א:

ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה א"כ מה ת"ל כו' דהא תשובת ר"ש שדוחה דברי ר"י הוא כו' כצ"ל:

דף ל' רש"ל תוס' בד"ה דלמא אתי למיכליה כו' ולפי זה דגים שנתבשלו בקדרה כו' כצ"ל:

שם ע"ב בד"ה והלכתא כו' אכן הסמ"ג שהוא מדברי התוס' כתב שאפי' בקטנים לחתוך בהן רותח בעי ליבון פי' כו' כצ"ל ונ"ב והם דברי ריב"א תוס' ד"ה אמר ע"א על ע"ב:

דה לד מהרש"א תוס' ד"ה בשליקתא כו' וק"ק דלפ"ז רב הונא דפליג כו' ותקשי לי' מההיא דתני תישרף ויש ליישב סה"ד נ"ב ובמה דכתב הגרי"ב דלא פליג רב הונא בהא אין כאן קשיא ואין צריך ליישב:

שם בד"ה טהרו מלטמא כו' בא"ד גדוליהן אסורין כו' דמשכחת בבכורים שאוסרת בכל שהו נ"ב פי' לאכול חוץ לירושלים:. שם במהר"ם סה"ד והיינו פי' אסורים מלאכול אלא בירושלים כצ"ל:

דף ל"ט ע"ב מהרש"א ד"ה גמ' למימרא דירקות אלימי כו' מיהו בפשיטות ה"מ למפרך האיך ס"ד למימר דה"מ בזרעים הא כו' כצ"ל ונ"ב יש לדקדק בין זרעים לזרעין:

פרק שלישי

דף מב רש"ל פוס' ד"ה ואלו עוברין האוכלן ועוברין היינו כו' כצ"ל:

ע"ב רש"ל גמ' דצבעי בהו לכא כצ"ל כו' ואותו הצבע קרוי לכא. וכן כו' כצ"ל:

דף מו ע"ב בסופו מהרש"א בא"ד והואיל וכו' עד סה"ד נ"ב וכן היכא דאתי הקדש ליד הגזבר לא קאי אלא על של גבוה:

דף מז בסופו רש"ל ד"ה בא"ד מפרש ר"י כו' אלא השור מוקדשין והחמור חולין תוס' דמכות ס"ה כצ"ל ונ"ב כן איתא בתוס' שם:

ע"ב שם ד"ה גמ' ואת אמרת לן עלה שה כו' כצ"ל:

פרק רביעי

דף נ ע"ב ח"א ד"ה יש זריז ונשכר כו' דלשיטתנו ניחא כו' שמכין כל היום לצורך שבת ולא עביד מלאכתו ע"כ נ"ב והני נשי דמחוזא אע"ג דלא עבדן כו' שפל ונזכר קרינן להו לא משמע הכי אלא דלא עבדי כלל אף לצורך השבת:

דף נג ע"ב חדושי אגדות ד"ה מה ראו חנניא כו' דלא לימרו קלייה לאלהים בנורא כצ"ל כמו בגמ' שם:

דף נה ע"ב רש"ל גמ' מקום שנהגו עד סה"ד נ"ב ע' חדושי אנשי שם בשם מהר"נ שפירא שמתמיה על הרש"ל ומאשר דברי הרא"ש והר"נ לפי פירושו בדבריהם:

פרק חמישי

דף סא ע"ב תוס' ד"ה רב חסדא כו' אבל הכא לא פתיכי מולים בזריקה עכ"ל כצ"ל ר"ש תוס' ד"ה ואיתקש כו' אם הוא שינוי בעלים אף בשאר קרבנות יפסול כצ"ל:

דף סב ע"ב חדושי אגדות ד"ה מיום שנגנז ספר יוחסין כו' לא נתנו טעם למה נגנז ואפשר מטעם שאמרו כו' נ"ב לעיל פי' ספר יוחסין מתני' בדברי הימים כרש"י וכדמוכח בין אצל לאצל וכאן אשר בין אצל לאצל עליו קאי מפרש משפחות המיוחסין ואינן מיוחסין

ואינו מזכיר כלל פרש"י על נגנז נשתכח ולא שייך ליתן טעם למה נשתכח ע"כ לבי אומר לי שלא הי' לפני רש"א האי רש"י נגנז נשתכח ונכנס בדוחקים:

פרק שביעי

דה עז רש"ל רש"י ד"ה ומרצה כו' ואי לאו משום כו' כצ"ל:

דף עח ע"א רש"ל רש"י בד"ה לימא מתני' דלא כו' לכתחלה תרתי כו' כצ"ל מהר"מ דף ע"ז ע"ב רש"י ד"ה לא על העולין וכו' כצ"ל

דף עט ע"ב מהרש"א ד"ה גמ' כגון שהיו ישראל כו' ומיהו לקמן דמוקי לאידך דרב כהנא כו' נ"ב פי' הברייתא דתניא כאידך דרב כהנא מוקי רב בעודפות הנשים על הטהורים לא תקשי דלא מוקי לה רב בכה"ג דהכא כו' כצ"ל והמדפיסים שהוסיפו כהנא טעות בידם משגגת תלמוד רק יש למחוק הל' מן לרב וכן יעשו כאן מהיום והלאה כמו שעשיתי:

דף מא ע"ב מהרש"א בתוס' ד"ה נטמא כו' כדי שלא לבייש מי שאין לו ניחא נמי הכא נ"ב וכן פי' הרמב"ם בפי' המשניות:

דף פב ע"ב רש"ל תוס' בד"ה לאחר זריקה כו' וצ"ל דהכי קאמר כו' ובריייתא בדם ובבעלים אתיא כו' כצ"ל:

דף פג ע"ב רש"י ד"ה ניתי עשה דבאש תשרופו הס"ד כצ"ל:

פרק שמיני

דף פז רש"א בפי' רש"י בד"ה מצאתי כאן הגה"ה כו' וכ"ה לשון התוס' בימי עוזיהו נתנבאו ד' נביאים כו', עכ"ל וכדאמר לקמן שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ד' מלכים כו' דלאו דוקא קאמר כו' כצ"ל:

דף פט רש"א ד"ה וניתי מותר כו' נ"ב לענ"ד גם לרש"י איירי בתנאו ראשונה אי דידי בעל מום האי דאייתי השתא ניהוי פסח כדאיתא בגמ' אלא אין לו לרש"י מה לפרש בזה כי אינו צריך פי' ואינו מביא רק סיפא דתנאו ומה שמביא תוס' לא כפי' הקונטרס שיקדיש יש לשם מותר אין זה כלל ברש"י לפנינו אלא הוא ממפרש אחר כי כל פירוש ומפורש שמו קומנטריס בל"י ונכתוב בחסרון א' קונטרס:

פרק תשיעי

דף צג ע"ב רש"י ד"ה בשעת אכילה כו' עבדו הרחקה עד חצות כו' כצ"ל:.

דף צז רש"י ד"ה ה"ג כו' בא"ד באחר רועה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה וכללא הוא כו' ויש ליישב סה"ד נ"ב ע' רש"ש:

ע"ב ד"ה אלא שמואל כו' בא"ד ואבודת לילה דלאו אבוד' כפסח קודם כו' כצ"ל:

פרק י

דף צט ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה עד שתחשך כו' כצ"ל מצאתי ולא כתירוץ מה"ר יחיאל דהכא אגב אורחיה תנייה סה"ד כצ"ל

דף ק תוס' בד"ה דלמא משבשתא היא ובריייתא קמייתא כו' היא עיקר משום דלדידה כו' כצ"ל:

בד"ה אין מפסיקין כו' ומיהו לקמן בפרקין נ"ב דף קיז כו':

דה קא ע"ב גמ' וטעמא דהניחו שם זקן כו' אבל לא הניחו שם זקן כו' בלאו דיוקא ה"מ לאקשויי מגופא דברייתא מסיפא וע' במרדכי נ"ב וע' שם בחדושי אנשי שם שמתרץ בטוב טעם:

דה קב תוס' בד"ה כשהן יוצאין כו' והרא"ש כתב לקמן סי' י בשם רשב"ם להיפך וכתב שם הק"נ שכאן בתוס' ט"ס וצ"ל וכן פי' רשב"א ור"ח:

דה קד תוס' ד"ה בעי למימר כו' אמר ליה נמי הכא ואינה מן המנין כו' כצ"ל:

דף קי מהרש"א חדושי אגדות גמ' עד מאה וחד ופקע כו' אפילו למ"ד כו' מאה לית ביה משום זוגות כו' נ"ב שנראה שמפרש עד מאה וחד ולא עד בכלל:

דה קיג שם אל תרבה בגנות כו' בדוד ובת שבע דכתיב רוחצת מעל הגג כצ"ל:

שני מאמרים מחדושי אגדות מהרש"א אשר בגמ' שלי דפוס טשערנאוויץ חסרים בדפוס ווילנא והן המה:

דה קיד ד"ה דאכיל אליתא טשי בעיליתא כו' פי' בערוך שמתחבא בעלייה מפחד הקצב שתבעו כו' ע"ש:

דף קטז אדהכי והכי נימא פי' בערוך ערך קף ט"ו עד כה ועד כה שיביאו לו אותן מים נימא הכי קפא קפא דכירנא לך ולז' בנתיך ולח' כלתיך דברים אלו כו', ע"ש ע"כ חסר שם:

דף קיז ח"א הללויה וידידיה וכסיה כו' ופי' רשב"ם הללויה כמו הלול כגון, תחתיה וכמו כן כסיה כו' כצ"ל:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכתא פסחים בסייעתא דשמיא:

מסכת יומא

פרק ראשון

דף יא ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה שאין בו בית כו' דאל"כ לא הוה פריך מיניה אדרב הונא מידי כצ"ל:

פרק שני

דף כד ע"ב מהרש"א רש"י ד"ה זר שסידר כו' דהשתא יתישב. קצת כו' סה"ד ולכך כתבו התוס' שם לא ידענו למאן פריך כו' נ"ב אבל פירושם אינו כרש"י:

פרק שלישי

דף לא תוס' בד"ה וכולן בקודש כו' ואע"ג דפרישנא דלשכת המדיחין מחילה כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' בד"ה כיון דשיישא כו' עבדי לי' למעזיבה כו' מדבריהם נראה דהוי גרסי הכי בשמעתין עבדי לי' למעזיבה כו' נ"ב אנן עינינו טחו מראות כן בתוס' דגרסי בגמ' למעזיבה אך מאחורי הפרגוד אנו רואים שלרש"י ז"ל היה הגי' כמו בגמ' אשר לפנינו כיון דשישא נינהו במשהו עבדי להו הכל בלשון רבים ע"כ מפרש רש"י דקאי על תקרת השערים שנזכרו בלשון רבים ומפרש תקרה שלהן אך עדיין קשה לגירסתו ופירושו לשון הגמ' והא איכא האיך משהו כיון דלא הואי אמתא לא חשיב לה הא איכא אמה מעזיבה והואי אמתא והיאך משהו ע"כ בא תוס' ומביא הגי' שלפניו כיון דשישא הוא במשהו עבדי ליה הכל בלשון יחיד ומפרש למעזיבה וכיון דמעזיבה הוא לשון יחיד שפיר הלשון הוא ליה לשון יחיד ומפרש והולך וכיון דמעזיבה דשישא דקה היא מאד לא בעי אמה תקרה אלא משהו ושפיר כיון דלא הואי אמתא לא חשיב ולפי דבריהם כן הוא גם בגמ' כפירושם שערים דבית המקדש כיון דשישא הוא (המעזיבה) במשהו עבדי ליה (למעזיבה) וכיון דהמעזיבה משהו גם תקרת השערים משהו ותל"מ:

פרק חמישי

דף נ תוס' ד"ה פר העלם כו' וזה אינו דההיא עולה הוי ואפי' אם יביא כל שבט שעיר בע"ז פר מיהו לא מייתי נ"ב פי' פר חטאת מיהו לא מייתי אלא כל שבט פר לעולה מייתי הלכך נקט פר מתוס' ישנים והוא בתוס' ישנים ד"ה ורבי שמעון אומר ש ירעו בסה"ד וגם שם הכי פירושו:
ע"ב בפרש"י בד"ה שם זבח לא קתני האי תנא כו' גם מדברי התוס' שהקשו הא כו' נ"ב אבל מדברי התוס' ובעולה ובחטאת לא אוקמיה כו' צריך עיון:

פרק ששי

דף סז ח"א ד"ה אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו כו' ועל כונה זו היה חולק לשון של זהורית וכו' נ"ב בגמ' לא משמע הכי:
ע"ב ד"ה עזאזל כו' נראה כמ"ש הרא"ם בשם המפרשים כו' נ"ב גם רש"י הכא פי' כן:
דף פח בפי' רש"י אור יה"כ כו' כפי התוספתא סה"ד כצ"ל:
סליקא לה מסכתא יומא בסייעתא דשמיא:

מסכת סוכה

פרק ראשון

דף ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה ואין עושים אותו עיבור כו' כלל הענין שם במשנה דר' מאיר ס"ל כו' דגם בב' עיירות פליגי דלר' מאיר נותנים כו' כצ"ל:

דף ד רש"ל רש"י ד"ה פחות מד"א כשירה כו' וכן מצאתי באשר"י סה"ד נ"ב באשר"י שלפנינו כתוב ר"ת ע"כ ואני קורא ברש"י וכן ברא"ש עד כאן וכן מעתיק רש"י ברי"ף ונכון:

דף י ע"ב רש"ל תוס' ד"ה עד מוצאי יו"ט כו' דליכא מ"ד בעולם דאית ליה מיגו ודוק סה"ד כצ"ל:

דף יג ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה אם פסולת כו' דהיינו שינוי מעשה מ"מ מייתינן שפיר כו' כצ"ל ואשר בינתיים אך למותר:

דף יד ע"ב מהר"מ ד"ה בגמ' בשלמא לשמואל כו' אלא א"כ הוו ד' טפחים כצ"ל:

דף טז ע"ב מהרש"א ד"ה חד לבוד אמרינן כו' דלא התירו אלא בשיירא ע' בד"ה בפחות מג' סמוך כו' הכל דיבור אחד:

דף יז בא"ד וליכא לשנויי כו' בין פירכא קמייתא דיעשה פס אמה ומחצה וירחיק כו' כצ"ל:

שם בא"ד נקל הדבר לעשות משא"כ בפירכות בתרייתי דעושה ב' אוירין וכן נראה כו' כצ"ל:

ונ"ב הגהתי בפירכות בתרייתי לשון רבים כי שני הפירכות אשר אחר הפירכא קמייתא מיתרצי משום טירחא כיון דמתרצי האחרונה דב' פסין משום טירחא מכש"כ מציעתא בג' פסין שיש טורח טפי:

דף כא בד"ה שדעתו של תינוק גסה עליו כו' נ"ב שני פעמים יוסי שבדיבור זה צ"ל יהודה:

דף כה ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה שחל ז' שלהן בע"פ כו' דאותה גירסא דקאמר דלרבי עקיבא חל ז' שלהן בע"פ דהשתא לא נטמאו כו' כצ"ל:

דף כו מהר"ם בגמ' שומרי גנות כו' פי' משום דצריכים כו' נכתב בצדו כבר קדמו רש"י ז"ל בכתבו אין זזין משם:

מהרש"א תוס' ד"ה חתן פטור מק"ש דטריד כו' ולא כתבו זה נ"ב לעיל כתבו דמצות כוונתה אינו אלא פסוק ראשון בשם רש"י:

דף לד ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה שתהא לקוחה תמה וכו' בא"ז ש אבל יש לו תמה הוא כדאמרינן לקמן וכו' נ"ב אבל לפנינו איתא בתוס' כדאמרינן (דף לג') דלא דרשי כו' אין להביא עוד כל זה הדיבור מן בא"ד עד ולכך קאמר כדאמרינן לקמן בדפוס כי אין לו מקום כלל:

דף לה שם ד"ה ללמדך שהפלפלין חייבים כו' בא"ד ואימא תלתן וכו' אידחי נמי דלא הוי תלתן נ"ב ובזה מתורץ נמי דלא פריך ואימא ענבי הדס הא לעיל אמר ר"א ב"י שטעם עצו ופריו שוה דענבי הדס כ"כ אינם גדולים יותר מפלפלין ולא מינכר לקיחתה:

תש

דף ל"ט ע"ב רש"ל תוס' ד"ה בד"א כו' בא"ד אבל קוצה בחרבה כו' נ"ב פי' סכין חרב כו' בבד ובקוטב כו' ומהר"מ בא"ד מכאן אמרו תאינה של שביעית אין קוצצים אותה במוקצה כו' נ"ב פי' מהר"ם ורש"ל הוא פי' הר"ש והרע"ב אבל הרמב"ם מפרש אין קוצין אותן אין עושין קצועין במוקצה מקום ששם שוטחין התאנים, אבל קוצץ אותם פי' אבל עושין אותם קציעין בחורבה (כן הגי' בת"כ) חורבה ידוע, קוטב הוא גת קטן לזיתים, בודידא הוא גת קטנה עד מאד עכ"ל:

דה

דף מ מהרש"א תוס' ד"ה ועצים דהסקה כו' ואולי שמפני זה כתב בפי' הקונטרס כאן שטרח ליישבה ולא יכול ודוק סה"ד נ"ב פי' שמתוך קושיית מהרש"א על פי' רש"י בב"ק שפיר כתב הקונטרס כאן שאין לישבה הפי' הקונטרס שבב"ק ומסתייע פי' הקונטרס שבכאן:

ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה אין שביעית מתחללת וכו' והא דתני לעיל ואם מסר יאמר כצ"ל:

דף מא ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה הילך אתרוג זה כו' סה"ד ובסדר המשניות גריס שאם הקדישה אינה מקודשת נ"ב וגם תוס' בא"ד בסמוך מאשר זאת הגירסא שכתב ולשון כל מתנה שאינה מוכיח כן פי' מדלא קתני כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' משום דתנא ה"ק כל מתנה שאינה כלום כזו שהיא בערמה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה וצריכין ליתן ריוח במבטא בין שאינה ובין שאם שאינה להמשיך למעלה שאם להוריד למטה דה מב רש"ל רש"י ד"ה להכשרן לא גרס פי' וצריך תמיד אחר להכשרן וה"ע ל"ג כו' כצ"ל:

דף נא שם גמ' בית צפוריא מעמאים הוי כצ"ל וכן ברש"י ע"כ כצ"ל כדאיתא במשנה שם בגמ' אבל במשניות שם הגי' כמו הכא מאמאום:

סליק סוכה:

מסכת ביצה

פרק ראשון

דף ג ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה ואחרות באחרות כו' בא"ד כדפר"ת כו' מאחר דהאי דקתני לקמיה וספיקא כו' כצ"ל:

דף ח מהרש"א תוס' ד"ה אי הכי כו' סה"ד דאין דעתו לספק נ"ב נראה בעליל לכל בר בן רב כי חסר כאן בסה"ד וע' מהר"ם שי"ף שמעתיק דבריו ומשלים באין מחסור:
מהר"ם תוס' ד"ה הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא וכו' עד דמלתא באפי נפשיה קאמר רבה נ"ל דתיבת רבה ט"ס הוא כצ"ל ונ"ב מהר"מ אינו רוצה בתיבת רבה בתוס' והכי גריס דמילתא באפי נפשיה קאמר כלומר (האי שאפר כאלו) אמר ואפר הכירה מוכן הוא לענין כו' והדין עמו והוא מלמד להועיל כי הלא הקושיא של תוס' אינה דוקא לרבה כי מלשון המשנה שאפר עוד חזק יותר קושית תוס' שנראה בעליל שקאי על הכסוי והוא קושית הגמ' שמתחיל הכסוי בעפר ומסיים באפר ומתרץ רבה שאין קאי אדלעיל והמגיה על הגליון והיכא קאמר רבה הכא תלמיד טועה הוא והלומד כונת המהר"ם שהיה גי' ספרו רבא וקאמר ע"ז ט"ס הוא פי' וצ"ל רבה הוא בר בי רב דחד יומא כי א"כ לא היה אומר רבא ולא היה אומר נ"ל אלא היה אומר דמלתא באפי נפשי' קאמר רבה כצ"ל כדרכו בכל מקום שמגיה ועוד דקאמר דתיבת רבא ט"ס משמת שכולה מיותר ע"כ אמרתי שלפני המהר"מ היה הגי' בתוס' רבה כמו לפנינו והוא מוחקו והגהתי במהר"מ תרי פעמים רבה במקום רבא והוא ברה כחמה:
שם ד"ה ואי איתא כו' סה"ד אספק וק"ל כצ"ל:
ע"ב מהר"ם ד"ה בגמ' מכלל דרישא בדאית לי' עסקינן נ"ל למחוק תיבת דרישא כו' נ"ב וכן נראה מרש"י ד"ה והא מדקתני סיפא וכו' דלא גרס ליה:
דף ט תוס' ד"ה גלגל עיסה בא"ד אפי' רבה מודה דאין מפרישין אותה כצ"ל סה"ד ע' במהרש"א נ"ב אין כאן מקום לעיין במהרש"א:
ע"ב רש"ל ד"ה גמ' ולא היא דר' יהודה טעמא דת"ק כצ"ל:
תוס' ד"ה אמר ר' יוחנן כו' כצ"ל:
דף יד רש"ל תוס' ד"ה איכא בינייהו כו' בא"ד ואף לפי' התוס' כו' נ"ב כלומר פסק ר"י כצ"ל:
ד"ה בכל דבר כו' דומיא דהכי נחלקו כו' כצ"ל:

פרק שלישי

דף כו מהר"מ ד"ה בגמ' סד"א כו' להקל משום צער ב"ח אפי' כי פליג ר"ש ואמר כו' כצ"ל:
דף כז ע"ב מהר"מ בגמ' בסוף שמעתין כו' ולדידי' א"א לגרוס בגמ' ודברי הכל כו' נ"ב ובענ"ד טרם ראיתי דבריו למדתי לפי פרש"י האי ד"ה קאי על מר בר אמימר ומר ברי' דרב יוסף ושפיר גריס לי':

פרק רביעי

דף ל מהר"מ ד"ה בגמ' זמנין דנפיל ואתי לאתויי נ"ל דלא גריס זה בגמ' כו' וגם רש"י לא הזכירו ע"כ נ"ב לא די שלא הזכירו אלא מדבריו ד"ה זמנין דמפסיק נראה שלא גרס לי':

שם ברש"י ד"ה תבנא סריא וכו' והיינו לאו לאוצר כצ"ל ע"כ נ"ב ונוכל לקיים כמו שכתוב ברש"י והיינו לאוצר והוא פי' על תיבת לאכילה בלבד ואצל לאכילה כבר כתיב ולא אך אם צ"ל ברש"י והנ"י שפיר מגיה המחבר וקאי על לעצים לישב קושית תוס' כמו שמתרץ תוס'. מהרש"א ד"ה ברש"י אבייי ורבא כו' דמוקי לה שמואל בסוכה דעלמא הכי סלקא במסקנא כו' נ"ב פ' מהר"מ:

דף לד ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה הא בשאר שני שבוע כו' וה"נ הכא למאי דמוקמינן מתני' שבת קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו כר"נ או לר"א ע"כ נמי כו' כצ"ל:

דף לה מהרש"א תוס' ד"ה שבת לאפוקי מדהלל כו' אלא דסבר כסתמא דמתניתא דהלוקח כו' כצ"ל

פרק חמישי

דף לח מהרש"א תוס' ד"ה והוינן בה כו' וא"כ הרי חסר מתחום החכם עד בין בתי המדרשות כו' כצ"ל:

דה לט ע"ב תוס' ד"ה והתנן השותפין כו' כצ"ל:

סליקא ביצה:

מהר"ם שי"ף ביצה

דה ה תוס' ד"ה בעפר תיחוח כו' עד סה"ד כן נ"ל נ"ב וכן כתב מהר"מ:

דף יז ע"ב רש"י ד"ה ושוין שמשיקין כו' במקוה מים מלוחים כו' ס"ל דלא מיקרי זה יפה ברעות נ"ב לא ידעתי מאי איכפת לי' אם מיקרי יפות ברעות הלא ב"ה מתירין להטביל אף יפות ברעות וכן פסק הרמב"ם ולב"ש ודאי אין טוב מלוחים יותר מצוננין וחמים שב"ש אוסר חמין בצונן וצונן בחמין ובפרט לפי' הרא"ש והרמב"ם שטעמם דב"ש דלא בטילי ע"י השקה וזריעה אלא במים כיוצא בהם בכל דבר אפי' לענין חם וצונן נראה מכש"כ שאוסרין במלוחים:

דף כה ע"ב גמ' נטיעה מקטע רגליהון כו' ועיין בספר מהרר"ל ז"ל נתיבות עולם נתיב הצדק ריש פ"ג כצ"ל:

שם גמ' ויעזבו את ה' ולא עבדוהו נראה שהוא מלתא באנפי נפשי' כו' נ"ב פי' ולא עבדוהו מתחיל מלתא באנפי נפשי' וכן משמע מרש"י:

שם ותורמוס מקטע ר"ל וכו' נ"ב ובנתיבות שם מפרש גם תורמוס בטוב טעם:

דף לד ע"ב גמ' לאו משום דשבת קבעה כו' כצ"ל

דף לח תוס' ד"ה והוינן בה כו' כצ"ל בא"ד וכמו שאין לתרץ קושיתם דלא ידע אם יבא החכם דרך המזרחית או המערבית או כגון כו' כצ"ל בא"ד הציור עיין סוף הספר כו' נ"ב ציור הרפ"פ תמצא במהרש"א וכן שאר הציורים מן ב' והלאה כולם קרובים אליו:
סליק ביצה, לאדון כל ירצה:

מסכת ראש השנה

פרק ראשון

דף ד מהרש"א ח"א ד"ה נדבכין די אבן גלל וגו' ונדבך די אע גו' פרש"י כו' דאלו לא החמיץ היה משנה לבנותו גם בנדבך רביעי באבן גלל כצ"ל:
דה מהרש"א בד"ה ולאו ק"ו הוא כו' בא"ד ל"ל למניינא ונראה לפרש כו' כצ"ל:
דף יג מהרש"א ד"ה אלא מאי כו' מ"מ בהאי כו' כצ"ל:
דף טז בד"ה כמאן כו' מצלי בהדיה על כל כו' כצ"ל:
דה לא בח"א ד"ה במוספי דשבת כו' ולסימן טוב חלקו פ' האזינו לז' חלקים כו' נ"ב פי' הקריאה בבהכ"נ:
שם ד"ה טוב לשבת בארץ מדבר וגו' פרש"י כו' נ"ב ברש"י לפנינו טוב ונכון:
סליק ר"ה:

מסכת תענית

פרק ראשון

דף יא חדושי אגדות ד"ה מרעב מבעי' לי' כו' וגם מרעב במ"ם לא יתכן כו' כצ"ל:
שס ד"ה אסור לאדם לשמש כו' וכדברי הרא"ם שמן הדין היה יוסף מותר לשמש כיון שחשוך בנים היה שלא היו לו בנים אלא כו' כצ"ל בא"ד ובפענח רזי תירץ בשם הרא"ם דבשביל יוסף שהיה יחיד נ"ב שהיה יחיד בין אחיו שהיה ברעבון שם ד"ה ושמא יאמר אדם מי מעין בי כו' והם מגונדת מלאך המות שהוא השטן גי' שס"ד חוץ מיום הכפורים כו' כצ"ל:

פרק שני

דף טז ע"ב ח"א ד"ה ביתו ריקם מן העבירה כו' פי' רש"י שאין כו' עד סה"ד נ"ב הנה במחנינו מיום עמדי על דעתי עד עתה שנת תרנ"ה זה חזן החמישי ולא היה אחד בהם שילך על שום סעודה בלתי ששלח אחריו בעל הסעודה לקרוא אותו ואשפוט כי כן גם בכל ערי ישראל:

מסכת מגילה

פרק ראשון

דף ט מהרש"א תוס' ד"ה כאן במגילה כו' אבל לרבי יודא דלית לי' לר"ג לא התירו כו' כצ"ל:

דף יא ע"ב ח"א ד"ה מאי לבבל לגלות בבל כו' דהיינו מגלות יהויכין שהיה שמונה למלכות נ"נ וטעי דהוי לי' למימני ע' שנין מחורבן כו' כצ"ל:

דף יג ע"ב ח"א ד"ה ועשרת אלפים גו' כו' שעשרת אלפים ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל לת"ר אלף כו' כצ"ל:

שם כ"פ התוס' לקמן ט"ז נ"ב וע"ש ב"ח:

דף יד ח"א ד"ה מן הרמתים אחד ממאתים צופים כו' וא' ממאתים נחה והר' שבו כו' כצ"ל:.

דף טו ח"א לדעת מה זה ועל מה זה כו' מדכתיב כפול דרשו דרמזו על הלוחות דכתיב בהו מזה ומזה דהיינו משני הצדדים ממשה דברים מצד זה וחמשה דברים מצד השני נ"ב פי' אותן חמשה דברים הן המה גם בצד השני וכן בלוח השני חמשה דברים השנויים מצד אחד והן הם גם מצד השני:

פרק הקורא למפרע

דף י"ז ע"ב אגדת מהרש"א ד"ה ומה ראו לומר גאולה בשביעית כו' היינו גאולה מן הגלות נ"ב פי' להקל כובד עול הגלות כפרש"י:

הקורא עומד פרק שלישי דף כ"ב מהרש"א גמ' ד"ה רב אמר דולג כו' שהרואה אותו מתחיל בפסוק ג' כו' כצ"ל:

דף כג ח"א גמ' וחד אמר ג' כנגד שומרי הסף כו' אבל התוס' דחו גם כאן פירושו:

פרק רביעי

דף כו ע"ב מהרש"א גמ' אגורה ומשכונה אסור כו' הא ודאי דלא סבירא לן כר"מ וכדקאמר חלופה וכו' כצ"ל:

דף כח ח"א ד"ה לישתמש אינש במאן דתני ד' כו' דאפילו שונה הלכות משניות מקרי תנא וכו' ע"ש כו':

דף לא ע"ב שם מאי היו עלי לטורח כו' שלא במקרה בא לו העונש בשביל שהעונש כעין העבירה זו שעשה ונמצא כו' כצ"ל. סליקא לה מסכת מגילה:

מסכת מועד קטן

פרק ראשון

דף ט חדושי אגדות ד"ה ומה משכן כו' וקרבן יחיד דוחה שבת כו' אבל מקרבן יחיד דנשיאים בחנוכת המשכן דכמו כן לא היה בו צווי נ"ב כי במדבר ז' י' כתיב ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח וזאת היתה מדעת עצמם בלא שום צווי אך אחר כך כאשר כבר הקריבו לפני המזבח אמר השי"ת אל משה איך יהיה סדר הקרבתם נשיא אחד ליום וגו':

מסכת חגיגה

פרק ראשון

דף ג ע"ב מהרש"א ח"א ד"ה ואף הוא פרש"י ראב"ע כו' פתח אף ר"י לדרוש כו' נ"ב וכן פי' ר"ח:

דף ד ע"ב מהרש"א ד"ה תוס' ד"ה דמרבה ערל כטמא כו' אך קשה אמאי איצטריך מיעוט לערל גבי פסח כו' כצ"ל

דף ז מהרש"א ח"א ד"ה מבית רעך כו' פרש"י אוהבך הקב"ה שקרא ישראל ריעים שנאמר כו' כצ"ל:

דף ח ע"ב שם ד"ה זה וזה מרובות ע"ז נאמר כו' פרש"י כו' ולענין צדקה נדרש האי קרא להתיישב כ' של כמתנת דמשתעי קרא בתרתי בא' שהוא כו' נ"ב הן הן דברי הירושלמי המובא בתוס' ד"ה מי שיש לו:

דף י מהרש"א תוס' ד"ה ולא ילין חוץ כו' למזבח שהוא יום ולילה א' כדקאמר כו' כצ"ל:

דף כה ע"ב מהרש"א ד"ה חבר וע"ה שירשו את אביהן מתנייא פ"ו דדמאי כצ"ל. סליק חגיגה וסדר מועד

מסכת יבמות

פרק ראשון

רש"ל דף ג' ע"א רש"י בד"ה אתיא הנה הנה כו' בתו מאשתו כו' כצ"ל:

מהר"מ דף ב' חמותו פי' רש"י שמת בעלה ונשאה אחיו ה"ה דהוה מצי כו' נ"ב ע' חידושי אנשי שם:

דף ו מהרש"א תוס' ד"ה נגמור מהכא כו' ומש"ה לית לן למימר דעשה דהיטמא ואל תחזור כו' כצ"ל:

בא"ד דליכא אלא לאו גרידא נ"ב זה הדיבור צ"ל בד"ה דליכא אלא לאו גרידא עכ"ל ומה שבינתים נמחק רש"ל דף ה ע"א רש"י ד"ה ת"ל ראשו כו' שאינו שוה בכל הוא כצ"ל:

דף ו ע"א רש"י בד"ה ואפ"ה לא דחי בתמיה נמחק וצ"ל שם סה"ד אפ"ה לא דחי ומתחיל ולגמור כו' כצ"ל:
שם ע"ב רש"י בד"ה לחלק שלא כו' שבת בכל מלאכות כו' כתב ע"ז רש"ל דבר תימה פי' לומר שלא וחייב סקילה כי אם בעשות כל המלאכות דהא כו' עד סה"ד נ"ב אמת כי רש"י לא פירש כן בשבת ובסנהדרין וכש"כ הרש"ל אבל הפי' אינו זר מאד ואינו דבר תימה כי איתא במכילתא וכן נראה לר"י לגרוס כן בשבת כמובא בתוס' ד"ה יכול שבת דף ע': מהרש"א דף ט' גמ' יחיד ונשיא אתיא מצוה כו' בסוגיא דהוריות יליף דיחוד דוי"ו מוסיף נ"ב ע' תוס' שם:
בא"ד ויש מקשין כו' נילף ליה מג"ש דמצות מצות נ"ב ע' תוס' ד"ה בע"כ אתיא מעיני מעיני שמתורץ גם קושיא זו:
רש"ל דף י בא"ד ומת שמעון כו' א"כ אישתכח דהוה על לוי אשת אח של ראובן ומה לנו בזה שהיא נמי אשת אח של שמעון סוף סוף כו' כצ"ל:
מהר"מ דף י בא"ד וה"ה דהוה מצי למנקט כו' ופליגי אי הקידושין תופסין לר"ל אין הקידושין תופסין כו' כצ"ל:
מהרש"א דף יב ע"ב בד"ה שכבר ילדו כו' אלא דמתני' מיירי דלית בה מיאון מדאורייתא וזה שכתבו התוס' כו' כצ"ל:
רש"ל דף יב ע"א רש"י בד"ה אלא לדידי' כו' כצ"ל:
בד"ה צרת איילונית כו' מן כו' ד"ה פרט לאילונית בגדול לייבם כצ"ל:
בד"ה שכבר ילדה כו' ונוכל לתרץ שהלידה מונעת מלמאן כדפרישית לרבה כצ"ל:
חידושי אגדות דף יד ע"ב ד"ה לא נמנעו כצ"ל:
מהר"מ דף יד ד"ה כי אמרינן וכו' עד וכן נראה דאמרינן בירושלמי דבן עיר אין מוציא בן כפר כצ"ל:
דף יד ע"ב בתוס' ד"ה נעשה כדברי ב"ה הולד פגום וכו' עד ע"א דף טו וא"נ כצ"ל:
בתוס' ד"ה אמר לי עד ולר"י נראה דודאי ידע ביה ר' יוחנן וכו' וגם לפר"י ע"כ צריך כצ"ל:
רש"ל דף טו תוס' בד"ה ונהג וחלק המעשר לעניים דאי לאו הכי היה בפעם השניה מרבה במעשרות כצ"ל:
רש"ל דף טז בגמ' צרת הבת אסורה נ"ב צ"ל צרת הבת מותרת כן מפורש ביש"ש שהיה לו כך הגירסא בגמ' וע"ז מפרש שנשאת לכהן פירוש פירושו אפילו אם נחלצה מהיבם יכולה להנשא לכהן שהחליצה אינה כלום:

פרק שני

רש"ל דף יז ע"ב תוס' ד"ה ולימא לי' עד סה"ד אלא פליגי בסמכה דעתה עליו כצ"ל:

מהר"מ דף יז ע"ב בתוס' ד"ה אשת אחיו כו' עד ואע"ג כו' ובפ' בית שמאי נמי דייקינן כצ"ל:
רש"ל דף כ"ה בא"ד מרבנן כו' והכא בעל הוציאה והכא בעל הוציאה יוציא משום דינא כצ"ל:
מהר"ם דף כה תוס' ד"ה ואכתי מי דמי וכו' וכיון דתני הוציאה והכא והכא בעל ולא ב"ד כצ"ל:
רש"ל דף כ ע"א גמ' ותבעו חליצה כצ"ל:
דף כב תוס' ד"ה ערוה כו' ואם כן מן האב ומן האם אמאי שרי:

פרק שלישי

רש"ל דף ל' גירש אחד כצ"ל:
בא"ד בזקוקה לו משעה שנשאת לאחיו ואף שכתבו התוס' דלא אמרינן נשואין מפילין אלא אם נעשית כו' כצ"ל:
שם אבל הכא אמרינן נישואין מפילין כאלו כו' כצ"ל:
בד"ה זאת אומרת ע"ב בד"ה אלא אי סבר לה כרב נחמן שרי' זו זו היא כו' כצ"ל:
רש"ל קודם סליק ארבעה אחין צ"ל כדפרישית ודוק:

פרק רביעי

מהרש"א דף לו שם שמא לא יהא כו' ויש ליישב דאף לאחרי שתלד ויצא הולד לאויר העולם לא תנשא צרתה משום שמא לא יהא הולד בן קיימא שימות תוך ל' וביאתה לא היתה ביאה דמעוברת היתה כצ"ל:
מהר"ם דף לה ע"ב ד"ה ונמצאת מעוברת וכו' דאל"כ הא קשיא מתני' דלקמן כצ"ל:
שם וי"ל דמשום תוך ג' תקנת חכמים לא תתיבם שום יבמה בעולם תוך ג' ולא פלוג רבנן כצ"ל:
ד"ה הרי זו לא תנשא כש"כ היא שלא תנשא ולא תבעל כו' דשמא לא יהא הולד של קיימא וא"כ לר"ל יחזור ויבעול ולר' יוחנן עכ"פ כצ"ל:
שם ואם אין הולד של קיימא הביאה פוטרתה כצ"ל:
דף לו ע"א בתוס' ד"ה הלכתא כו' ותימא דלא חשיב הא דפ"ק דע"כ דתני' כוותיה וכו' דהא חשיב כצ"ל:
דף לא ע"א בא"ד וא"ת ולמ"ד כו' ובזה נמי יתורץ למה לא הוקשו התוספות כצ"ל:
רש"ל דף לז ע"ב רש"י בד"ה בנכסי יבם כו' מתני' דהוא לא ירש כו' כצ"ל:
דף לח ע"ב תוס' בד"ה בש"א כו' יש לחוש בה כעוברת כו' כצ"ל ונ"ב כן הגה' בגמ' על הגליון משמו וכן מגיה מהרש"א דף מ"א ע"ב בפרש"י בד"ה הכי השתא כו' וכמ"ש

התוס' כו' נ"ב לענ"ד אינני מבין דבריו הקדושים כי הלא תוס' מסיים בזה ונשאר בקושיא וז"ל ומיהו מההיא דספק קידושין דפ"ד דף ל' הוי מצי למפרך ושם הוא ספק צרת ערוה: דף מ"ד בד"ה א"כ לאשמעינן כו' אלא דלא קתני שאר חייבי כריתות כצ"ל רש"ל דף מ' ע"א גמ' במתני' בין כך ובין כך כו' ומשמע דלא שקיל בנכסי אביו חלק אחיו שמת בחיי אביו כצ"ל:

בד"ה אמימר כו' באחד ובבן בנו כצ"ל:

דף מא ע"ב רש"י בד"ה אלא משום כו' חליצה היא כו' כצ"ל:

רש"ל דף מט רש"י בד"ה דכתיב כו' לא יגלה הס"ד ואח"כ מ"ה דר"י ורבנן כצ"ל:

פרק חמישי

מהרש"א דף נ"ב בד"ה המקדש כו' וכך הם דברי התוס' בפ"ק דקדושין דף יב ע"ב בשם כו' כצ"ל:

פרק ששי

מהרש"א דף נט בד"ה אלא לאו שלא כדרכה המשך על ע"ב וכן משמע כו':

מהר"מ דף נ"ו ד"ה ואיזו זו אשת כהן כו' שם בכתובות דף נא קאמר נ"ב וכן הוא בגמ' וברש"י לקמן דף ק' ע"ב כמו שמציין בתוס' לפנינו:

דף נח ד"ה אימר דאמר ר' מאיר כו' לכך כתבו התוס' האי לישנא גם מכאן משמע כו מדקאמר כו' כצ"ל:

דף ס ע"א ד"ה שאינו משלם קנס במפתה וכו' ופטור מן הקנס היינו מן התורה והא דמוציאה בגט כצ"ל:

רש"ל דף נו בד"ה ומה קדושי כו' כצ"ל:

דף ס תוס' בד"ה שאינו משלם כו' עד סה"ד דשרי הכל אפילו מדרבנן נ"ב וע' מהר"מ:

חידושי מהר"ש דף סא ע"ב אף על פי כצ"ל:

רש"ל דף סב ע"ב תוס' בד"ה חייב אדם כצ"ל:

מהר"מ דף ם בד"ה למילף יש מגיהין כו' והוי כפילת דברים דהא קאמר לעיל כצ"ל:

פרק שביעי

מהרש"א דף סו ע"ב תוס' בד"ה עבדי צאן ברזל כו' אלא לענין דחשיב קנין כספו והיינו כדפי' רש"י במתני' כצ"ל:

דף סח בפרש"י בד"ה אימא נבעלה כו' עד סה"ד כפרש"י לעיל בשמעתין וק"ל כצ"ל:

רש"ל דף סח ע"א בגמ' לויה וישראלית פסלוה ר' יוסי אומר כו' כצ"ל:.

פרק שמיני

מהרש"א דף ע גמרא אי דתרומה מצרך צריכי כו' ועוד נראה דליכא לאוקמא בהיפך משום דקים לתלמודא בשום דוכתא אחריתא דאין עבד עברי קני לי' רביה נ"ב מכי משנה שכר שכיר עבדך כמו שכתבו תוס' בסמוך:

שם ומיהו צ"ל דאתא נמי לאפנוי דלהא לא אצטריך נ"ב דמלפי אכלו תכוסו נפקא בד"ה דפסח גופי' ממעשר כו' והנראה להגיה בדברי התוס' וכצ"ל היינו היכא דהלמד קודש כו' כצ"ל:

ד"ה גמרא בו מילת זכריו ועבדיו מעכבת כו' ובאם אינו ענין תניהו למילת זכריו וק"ל סה"ד כצ"ל:

דף עג ע"ב בד"ה והיכן מוזהר על אכילתו כו' והשתא נוכל לומר דהתם בעי לאתויי כו' כצ"ל:

מהר"מ דף עב ע"ב ד"ה אין נימולין אלא ביום כו' ר"ל מאחר דלרבנן לא מצינו שום מילה אפילו שלא בזמנה דנמולים בלילה אלא כולן נמולים דוקא ביום כצ"ל:

מהרש"א דף עד ע"ב תוס' בד"ה אימא ה"מ דלאו בר כפרה כו' כדאיתא בפ"ב דזבחים נב דף יז ע"ב חידושי מהר"ש דף עז וכתיב יתרא הישמעאלי וקשה לפי תלמוד שלנו מאי חגר חרבו כישמעאל נ"ב אפשר לומר שהוא כמו הישמע אלי:

רש"ל דף עו רש"י בד"ה מפני שהוא שותת שמחמימות התאוה כו' כצ"ל:

מהר"מ דף עג ד"ה קל מחמור לא יליף כו' אבל שאר אמוראי ס"ל דילפינן שפיר כל הקדשים ק"ו ממעשר כדאמר כו' כצ"ל:

דף עז ע"א ד"ה מכ"ג באלמנה עד וכו' כיון דמותר לבין בקהל אבל בת עמוני דאינו ראוי לבא בקהל כצ"ל:

רש"ל דף עת ע"א גמ' ואצטרך למכתב לו גבי ממזר כו' כצ"ל:

מהר"ם דף עט ע"א ד"ה ונתינים דוד גזר עליהם עבדות וכו' ולפי זה לא יקשה לנו ההוא דפ' אלו נערות ודפ' ר' יוחסין כצ"ל:

מהרש"א דף פא ע"ב בד"ה דברי הכל לא תעלה כו' דרבנן דהכא מודו לר' יודא דבדאורייתא מיהת מין במינו לא בטיל נ"ב ורישא בטומאת משקין דרבנן כדלקמן:

פרק תשיעי

מהרש"א דף פ"ה וכל מקום שהוא פסול כו' וע"כ אז היא פסולה ובחד מנייהו כצ"ל:

שם כדהוכיחו התוס' לעיל ואהא קאמר דבפסול כו' כצ"ל:

דף פו בד"ה מאי אינה אוכלת סה"ד כמו שאכלה כשהיה בעלה וק"ל כצ"ל:

רש"ל דף כז ע"ב גמ' ת"ל דרכיה כו' ואף פרש"י נוטה לזה שהרי פי' וזו שהיה לה כו' כצ"ל:

פרק עשירי

מהרש"א דף פט גמ' ורמי מזיד אמזיד כו' ובפרק האיש מקדש דקאמרינן נמי בחד מאני לא ציית כו' כצ"ל:

שם ופרש"י הלכך לא מצי למימר ליהדרה כו' כצ"ל:

רש"ל דף פט בד"ה בתרי מאני כו' רבו בעציץ נקוב כו' נ"ב לאו דוקא אלא כלומר שתיהן בארץ ודוק כצ"ל:

ע"ב גמ' משתעמוד בקומתה כו' דהיינו לדבריהם סה"ד נ"ב וע' יש"ש:

דה צ תוס' ד"ה כיון דלא כו' פירוש לפי מה שחלקנו א"כ אשת כ"ג וגרושה לכהן הדיוט אף על גב כו' כצ"ל וע' מה שכתבתי שם בדברי תוס' בחלק ב':

דף צא בד"ה אמר ליה ולא כו' כצ"ל:

מהרש"א דף צג ע"ב בד"ה לאחר שאתגייר כו' דבאיכא הגוף בעולם לדבר שאינו בעולם א מקנה כמו לאחר שאתגייר כו' כצ"ל:

פרק אחד עשר

דף צז רש"ל ד"ה רש"י בד"ה כי אתא לקמיה דרבא בן כ' כו' ואם כן אי הוה ליה שערות יצא מכלל קטנות ואף מכלל סרים אפילו הוי ליה סימני סרים כדלעיל יביאו ראי' שהוא בן עשרים והוא הסריס וק"ל וכו' כצ"ל:

מהרש"א דף צז ע"ב תוס' בד"ה והשני הורתו ולידתו בקדושה כו' דמאי אפילו אדרבא דבלידתו בקדושה איסורא דאורייתא איכא כו' כצ"ל:

דף צח בגמ' וא"א משום דקאמר כו' ודברי התוס' בפרק הערל אינם מדוקדקים בזה שכתבו שם כו' נ"ב לא על תוס' תלונתו רק על המעתיקים ומדפיסים ששבשו וצ"ל בתוס' כמו כאן בגמ' על אשה וז' בניה:

ח"א מהר"ש דף צח שנית דברה עמו שכינה שלישית לא דברה כו' והא דכתיב בתר הכי כו' נ"ב נראה מדבריו שלא היו לפניו דברי תוס' וא"ת וכו':

פרק שנים עשר

מהרש"א דף קה תוס' בד"ה לאחין פסולה משמע כו' דאי לא הוה פשיטא בהא דלא משתריא לעלמא כצ"ל וכן בכולן:

רש"ל דף קג ע"ב רש"י בד"ה מטמא כו' כי נכנס כולו מיהא טמא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית וכש"כ אם נכנס דרך ביאה דהוה טמא משום בא אל הבית כצ"ל:

דף קה ע"ב תוס' ד"ה ובא מעשה כו' אית לך כשר ונ"ב גם בירושלמי אינו ואית לך כשר וגם מדברי ר"ע הוא נ"ל עכ"ל. נ"ב פי' שהיה כתוב לפניו בתוס' ואית לך ע"כ מגיה אית לך וע"ז אומר וגם בירושלמי וכו' ואומר עוד כי דברי ר"ע הוא ואינו שייך לומר ואית כי ואית לך נראה כי הוא דברי ר"י הסנדלר אחר ששמע קולו של ר"ע אית לך כושין שאל אותו ואית כשר ועדיין לא ידענו תשובת ר"ע ע"כ אומר כי נראה שהוא כולו דברי ר"ע אית לך כושין אית לך כשר:

פרק שלשה עשר

מהרש"א דף קח גמ' ותתייב' צרתה כו' מהרש"ל מחק צרתה דכן משמע מפרש"י לפנינו וכן ברי"ף נ"ב ברי"ף שלפנינו לא מחקו גם רש"י שם מקיימו:

שם ואין נראה למחוק ובטור איתא בהדיא דאצרה קמבעי' נ"ב ומפני זה גם המרש"ל אינו מוחקו:

רש"ל דף קז בד"ה דא"א וכו' אפילו הזמורות כו' כצ"ל:

מהר"מ דף קז בא"ד ונראה לר"י דאביי לא מפרש טעמא דב"ה וכו' אלא לפי שיש תנאי בנישואין וכו' הא דנקטי התוס' וטעמא דב"ה לפי שיש תנא בנישואין כו' כצ"ל:

רש"ל דף קט ע"ב בד"ה דאמרה איהו כו' בגט בע"כ ואנא כו' וכצ"ל:

דף קיג ע"ב גמרא ברשות הרבים כצ"ל:

פרק חמשה עשר

דף קיד ע"ב רש"י בד"ה בדדמי כדפרישית הס"ד כצ"ל:

מהר"מ דף קי ע"ב ד"ה קסבר רב כו' ר"ל ששמע מפי רבו שהגיד לו בפירוש אותה דהיא קנויה ומשויירת והאחרת כצ"ל:

מהרש"א דף קטו בד"ה והא מים דכמלחמה דמי השתא ס"ד שראו הנשים שטבעו כצ"ל:

סליקא לה יבמות, בעזרת בורא עולמות, ובעזרתו נתחיל כתובות:

מסכת כתובות

פרק ראשון

דף ה מהרש"א תוס' ד"ה א"נ משום כו' אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' פירש משום שקדו כו' הואיל דאיכא נמי משום שקדו דע"כ ה"ל עיקר התקנה ולא משום ברכה דלא הוה אלא עצה טובה בעלמא כו' כצ"ל:

דף ח ע"ב ד"ה אלא כי כו' אי גרסינן אלא משמע דההיא דלעיל נמי מעמיד ברחבה ותימא למה כו' וצ"ל דחדא כו' עכ"ל וק"ק לגירסא זו מי הכריחו לכך דההיא כו' נ"ב פי' למה לו לתרצן לחזור מתירוץ הראשון שר"י הראשון מיירי בשורה ולומר אלא לא יחזור והתירוץ הראשון במקומו עומד ורק ר"י השני מיירי ברחבה ולא יאמר אלא:

דה י רש"ל תוס' ד"ה מברכתא חביט' לי' כו' שהרי המקשן סבר שאינו מהימן והקשה מהא דרב נחמן ומשני לי' כו' כצ"ל:

דף טו מהרש"א תוס' ד"ה וליוחסין לא כו' ומיהו ק"ק מאי פריך לרב חנן ודחק לשנויי אישתמיטתי' (נ"ב פי' מאן דמתני הא לא מתני הא הוי כמו אישתמיטתי') דאימא לא אישתמיטתי' אלא דהכא לגבי דידה לא הוי רק הוראת שעה כו' כצ"ל:

פרק שני

דף יז בפי' רש"י ד"ה טורמיסין לא איתפרש עכ"ל וע' בערוך ערך חמס נ"ב ולי נראה כי לא איתפרש הוא פירוש על טורמיסין שמפרשים דבר ואין אנו יודעים מאי מפרשים כסורמיס הזה וכן הוא שם בערוך לפי פי' ראשון וכן סרמיסין סרמיטין פרש"י כ"כ כפי' ראשון שבערוך:

ע"ב בתוס' ד"ה אלמנה מאי ביהודה בעי כו' ומהרש"ל כתב מה שכתב ולא ידענא מי דחקו לכך נ"ב ולענ"ד דברי מהרש"א ודברי מהרש"ל שניהם צודקים כי רש"י ותוס' מחולק בפי' תנא ביהודה ראיה רש"י מפרש ביהודה ראי' כל הני סימנין דמתניתין ששם היו רגילין בסימנים הללו לבתולה ולפי פירושו נכון לפרש ארמלתא מאי כפירוש מהרש"ל בבבל בעי ותוס' מפרש תנא ביהודה ראיה קאי רק על חילוק קליות שאמר ר"י ב"ב שרק זה הראי' נהוג ביהודה לסימן בתולה ונכון לפרש ארמלתא מאי ביהודה כמו שפי' תוס' וכפי' מהרש"א:

דף מז ע"ב בתוס' ד"ה וליחוש וכו' מהר"מ יש מקשין וכו' אבל כשתהיה הכתובה בידה יצטרך לשלם לה מאתים כצ"ל:

דף יז רש"ל רש"י ד"ה טורמיסין עד ריקנין נ"ב הגה' ע"ז אני אומר אבל הגי' במ"ר טולמיסין ואין זה טורמוסין וע' ערוך ערך טלם וערך טרמס וערך חמס:

דף יט מהרש"א תוס' בד"ה טעמא דרבי מאיר כו' נהי דפליגי נמי בלוה כדלקמן (נ"ב בתוס' ד"ה אימא הלכה כר' מאיר) לרב נחמן מ"מ לא תקשו:

בד"ה מודה בשטר כו' כמ"ש התוס' לקמן (ע"ב ד"ה אמר ר"נ ע"ש):

דה כד ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה ואיבעיא כו' וא"ת ובאיזו סברא כו' עכ"ל ר"ל למסקנא דלא חיישי נמי ר"י לגומלין נ"ב האי תיבת נמי צריך פירוש כי נראה שרבנן לא חיישי לגומלין וכן נמי ר' יהודה לא חיישי למסקנא ולפי' תוס' לעיל בשם ר"ח ובכאן דלרבנן צריכין עוד לתירוץ בשכלי אומנתו בידו הנה למסקנא סברי רבנן אצל חמרין חיישינן לגומלין רק הכא ולא חיישי משום שכלי אומנתו בידו ור' יהודה סבר בכל מקום לא חיישינן לגומלין והכא הכי פירושו גבי כהן רבנן לא חיישי לגומלין משום שכלי אומנתו בידו וגם ר"י לא חיישי לגומלין משום דלא חיישי בכל מקום:

מהר"ם כב ע"ב בתוס' ד"ה כגון שניסת וכו' אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה והא דתנן במתני' הרגנוהו כך דרך הלשון כשהוא מגיד שעשה דבר בחבורת בני אדם נ"ב (אף שאיננו פה לפניו מהר"מ שי"ף) אומר לשון רבים:

דף כה ע"ב רש"ל תוס' בד"ה שקרא אחריו לוי כו' שקרא אחריו לוי קטן מישראל כו' נ"ב אבל אין לפרש שקרא לוי גדול מזה שלפניו דמנא ידע הא לא ידע אותו (פי' את זה שלפניו מדשאל בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול ולא ידע רק מזה שקרא אחריו לוי) אם הוא גדול או לא:

דף כח רש"ל תוס' ד"ה כפר קטן נדון כמבוי ע' פסקי תוס' וכן גרס הרמב"ם וסמ"ג אך הרי"ף והאשר"י גרס שכונה לפי כו' כצ"ל:

פרק שלישי

דף לד ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה ור"מ לוקה כו' עד סה"ד נ"ב ע' מהר"ם שי"ף:

דף לה מהרש"א תוס' ד"ה מאי לאו אסון ממש כו' ויש ליישב סה"ד נ"ב ע' מהר"ם שיף:

דא רו מהרש"א תוס' ד"ה זו דברי ר"מ אמתניתין דלקמן דכ"מ שיש מכר אין כו' וכן פרש"י אשר לפנינו:

מהר"ם בתוס' ד"ה ואם איתא זו דברי ר"מ וכו' ואפילו לפרש"י דפירש עד שיהיו שניהם בני עונשין ואיכא למימר דלעולם ר' יונתן כרבנן ס"ל ור' יאשיה הוא דפוטר מגזירת הכתוב כו' כצ"ל:

דף לט ע"ב רש"ל בא"ד מ"מ מועיל פירוש אף שאינה יכולה למכר כו' עד סה"ד נ"ב להבין דבריו צריך פירוש לפירושו כי חכמת שלמה המה ובחכמה בקצרה ידבר אף שאינה יכולה לעכב בקטנות ונערות מ"מ יש לקיים מקרא של עכוב לנשואין ממש גבי דידה כגון יתומה ובוגרת ולא תקשי אי ביתומה ובוגרת ל"ל לאשמועינן שישלם קנס בודאי שישלם שלא יהיה חוטא נשכר דקמ"ל שילם קנס אף שהיא מעכבת במקום שאינה יכולה לעכב הנשואין דהיינו בנערות וקטנות מ"מ משלם קנס וכן העכוב ממש שלא תנשא שנכתב גבי אביה הוא בנערות וקטנות ושמשלם קנס לא במקום שיכול לעכב כי במקום שיכול לעכב ממילא ידעינן שלא יהיה חוטא נשכר אלא אף שאביה מעכב במקום שאינו יכול לעכב כגון בבוגרת שאינו יכול לעכב הנשואין מ"מ מהני שישלם קנס והוי כמו שבקיה לקרא והוא דחיק ומוקים אנפשיה פלגהו ודורשהו אם מאן ימאן אביה לתתה לו בקטנות ונערות אז יכול לעכב הנשואין ואף בבוגרת מהני עיכובו אשר כסף ישקול כמהר הבתולות הכלל רישא דקרא במקום שיכולין לעכב הנשואין ממש

וסופא דקרא אף במקום דלא מהני העיבוב לנשואין מהני עכ"פ לקנס שצריך לשלם כן הוא כונת הרש"ל וע' קדושין מ"ו בתוס' ד"ה קרא בעיא:

פרק רביעי

דה מג ע"ב מהרש"א בא"ד דאי טעמא דמודה משום דלא נכתבו ברשותו כו' עד סה"ד נ"ב ע' מהר"ם שיף ד"ה ולצד דמחלה וכו':

מהר"ם בא"ד ועוד נראה דלאו מיתורא דקרא דריש וכו' עד סמוך לסה"ד ונצטרך לומר בהיפוך מדברי ר"י נ"ב לאו דוקא כו' וי"ל אינו בהיפך רק ועוד נראה הוא בהיפך כמ"ש בריש הדיבור:

דף מו מהר"ם תוס' ד"ה אתיא שימה שימה כו' כמו שמביא הב"י בטור י"ד סי' קס"א כצ"ל:

דה מהרש"א תוס' ד"ה הבעל מוציא כו' א"נ דכתב כו' ובאין לי בנכסיך כבבבא דרישא פסיקא להו דא"נ אם מכרה קיים ליכא לאוקמא כו' כצ"ל:

רש"ל רש"י ד"ה כתובת בנין דכרין סה"ד ע' לקמן ד' נ"ב ע"ב בהגהתי כצ"ל:

דף נא מהרש"א בא"ד וי"ל דהתם מיירי לפי המסקנא כו' דאימא דלא פליג עליה דר' יהודה בהתקבלתי שיהיה תנאו בטל כו' כצ"ל:

דף נב בד"ה והיו מבקשין כו' עד סה"ד דיש לומר דהא דמבעיא לן התם היינו לרבנן דרשב"ג פליג התם בסיפא את"ק כצ"ל:

דף נג רש"ל בא"ד אפילו כהנת דבני אהרן כתיב כו' עיין בפ' ד' אחין בפרש"י דף כ"ט ע"ב שלא פי' כן כצ"ל:

פרק חמישי

דף גד ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה אם רצה כו' עד סה"ד מה שאין כן הכא דאינו מקנה לה אלא ממון כו' כצ"ל:

דף נה מהרש"א בא"ד ולא בשבח של לקוחות עד סה"ד נ"ב וע' מהר"ם שיף תירוץ אחר:

ע"ב מהרש"א בא"ד ואע"ג דשמואל נמי אזיל בתר אומדנא כו' ושפיר קאמר לאפוקי משמואל דלית ליה אומדנא להוציא ולרווחא דמלתא קאמר נ"ב ע' מהר"ם שיף:

דף נז ע"ב בד"ה בגרה יום כו' סה"ד ויש ליישב נ"ב ע' רש"י ד"ה אבל פוסקין שמתורץ קושיתו לכאורה אבל באמת רש"י דבריו אחר שידענו שאסור לקדש קטנה וכונת הגאון המחבר אם לא שאסור לקדש קטנה אין ראיה מהא דאין פוסקין וע' מהר"ם שיף שמתרץ:

בד"ה תיובתא כו' תקשה ליה הך קושיא דמקשה התם דמשמע דבוגרת לא סגי בלא י"ב חודש כו' נ"ב וע' מהר"ם שיף:

דף נח רש"ל תוס' ד"ה לאחר שאתגייר כו' אלא מאשתחרר קפריך נ"ב ע' ביאור על מהר"ם שיף בד"ז:
דף נט ע"ב מהרש"א בד"ה כגון שנדרה כו' ויש ליישב סה"ד נ"ב ע' מהר"ם שיף:
מהר"ם ד"ה קונמות קאמרת וכו' בא"ד לא לאיש פי' כשהאיש הכה את עינו כו' ר"ל דאם האשה שיחררה אותו מיניה גם ממנה יצא לחירות כצ"ל:
דף סא מהרש"א בד"ה מחלפא כו' וע"ש בפ"ק בחידושינו על דברי התוס' שם וע' בק"נ ד"ה וא"נ לר"ת:

פרק ששי

דף סז באגדות מהרש"א ד"ה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכפורי כו' ומיהו כי עייפינהו ושדרינהו ניהליה בו ביום קשה האיך קיבל הכפל כיון שכבר קיבל ארבע מאה זוזי ונעשה עשיר ודוחק לומר שכבר הוציא בו ביום כו' נ"ב ולע"ד נראה מלשון עייפינהו ושדרינהו שבריה הביא לו חזרה הד' מאה זוזי אחר שחזא דמזלפין לו יין ישן ועייפינהו לאותן ד' מאות עם עוד ד' מאות ושדרינהו ניהליה שמונה מאות זוזי ושפיר קיבלם כמפורש במתני' דפאה אפילו אלף זוז אחר שכתבתי הנ"ל ראיתי שמהר"ם שיף כותב כן וע"ש באורך:
מהר"ם תוס' ד"ה זהב הרי הוא בשויו פר"ח דבכלי זהב איירי וכו' ובמסקנא דמשני בדהבא פריכא צ"ל לפר"ח דר"ל חתיכות זהב הרי ככלים שלמים דזהב יותר שוין משוויין של שברי זהב כצ"ל אבל מי יתן ואדע כונתו הלא בתוס' מפורש לפר"ח היינו ככלים של זהב שאינו פוחת גם נראה מדבריו ששמין הפריכא שוויין כאלו המה כלים אשר שוים הרבה יותר לפי יוקר מלאכתן מנין לו זאת ולחלושי דעת כמוני קיצר במקום שהיה להאריך למען נבין דבריו:
דף סח ע"ב מהר"ם בגמ' איתיביה רבא וכו' עד הא גדולה ויתרה פי' נערה איבדה המותר נ"ב לא ידעתי מה מוסיף מהר"ם ז"ל הלא דבריו בפרש"י ד"ה גדולה:

פרק שביעי

דף ע מהרש"א בד"ה ה"נ כגון דתלינהו למזונות בתשמיש המטה דאמר כו' כצ"ל:
דף עא מהרש"א בד"ה שנדרה היא כו' ואולי לישנא דמתני' נקטו מכל פירות ולאו דוקא אלא ממין אחד נ"ב לענ"ד כן מפורש בתוס' באחד פי' מין אחד מכל מיני פירות פי' איזו מין שיהיה. אחר כתבי ראיתי ברא"ש כן מפורש וז"ל שלא תטעום אחד מכל מיני פירות גרסי' כדמוכח בתוספתא וכו' ע"ש ובק"נ סעיף א':
בד"ה ואי אמר כו' דיש להחמיר טפי בנדרי עינוי נפש שמתגנה עליו טפי כפרש"י לקמן כו' כצ"ל:

מהר"ם שנדרה היא וקיים הוא לה וכו' עד אלא שנדרה הנאה מכל הפירות וכו' נ"ב בתוס' לפנינו איתא במין אחד מכל מיני פירות:
דף עד ע"ב מהרש"א ד"ה ממאנת כו' אימא דמיירי בכה"ג דנודע לו הטעות ועמדה אצלו הרי מחל התנאי כו' כצ"ל:
דה עו רש"ל תוס' ד"ה על בעל כו' דגבי ממון ונראה כצ"ל:
בד"ה כל שנולד ספק ואוקי לכלה דמתני' כו' פי' דלא תימא לפי האי שנויא אמרינן שעל בעל פרה כו' כצ"ל:

פרק שמיני

דף עח מהרש"א תוס' ד"ה עד שלא תתארס כו' ויש ליישב דמשמע להו בפרש"י דמייתי ראיה גם ארישא עד שלא תתארס כו' כצ"ל:
דף מ מהרש"א בד"ה אכלה ערלה כו' ולכך הך דשביעית וערלה אינה חזקה ליכא לאוקמא בכה"ג כו' כצ"ל:
ש פרק תשיעי
דה פג ע"ב מהרש"א בד"ה רב אשי כו' אלא דהכא כיון דנכסיך לא משמע אלא שמוכרת היא בחייה דסילק נפשיה כו' כצ"ל:
בד"ה פירי פירות כו' אי כתב לה אין אי לא לא דכה"ג אמר בסמוך נ"ב ע' מהר"ם שיף:
דף פד מהרש"א בד"ה ורב סבר כו' דודאי לר"י מהני תנאה בפירות ואפילו בפירי פירות אי מפרש לה בתנאה וכן בירושה ויש ליישב וכו' כצ"ל
דף פה רש"ל בתוס' ד"ה אית לך סהדי כו' פי' ומ"ה מאחר שמתחלה לא טענה דתבעתינהו נ"ל שהרש"ל מוכיח מדקאמר לה ר"נ אית לך סהדי דתבעוה מינך מחיים מוכח שהיתה טוענת דתבעתינהו:

פרק עשירי

דף צב מהרש"א בפרש"י בד"ה ופייסיה כו' אבל היכא שלא מכרה לו באחריות לא יוכל הלוקח לסלק הב"ח דכאיש אחר דמי נ"ב לענ"ד רחוק לנטות דעת רש"י שלוקח לא יהיה יכול לסלק לבע"ח בזוזי אפילו בלוקח שלא באחריות הלא מקור הפלוגתא אם יכול לסלק בזוזי הן המה רב"ח ורבא בהני תרי אפדני וגם רב"ח חזר בו וסבר דיכול לסלקו בזוזי כדרבא ואף דשם מיירי דזבינהו באחריות כדאיתא התם וטירפא בכמה כתבינן אבל טעמא מאי יכול לסלק משום דלית ליה פסידא לב"ח ומה לי באחריות או שלא באחריות וגם לשון ופייסיה לא משמע דין כי אם דין אין פיוס ואם פיוס אין דין כי אם ע"פ דין היה מסלקו היה לגמ' למימר וסלקיה בזוזי ונלע"ד דרש"י רבותא קמ"ל לא מבעיא אם פייסיה עבור עצמו להעמיד הקרקע בידו לא היה יכול לחזור על מטלטלי

דיתמי כי בע"ח הוא שנושה בהם מעות אלא אפילו שהיה בדעתו של לוקח באותה שעה שפייס לבע"ח שעושה בשביל ראובן שבאחריות מכרה לו ועל ראובן לפצי ונתן מעות של ראובן ולא הלוה כלל לראובן כי לקח מעות של ראובן והוציא על ראובן בכל זאת מוציאים היורשין מיניה דלוקח משום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח. אחרי כתבי הנראה בכונת רש"י נפקחו עיני וראיתיו בתוס' ד"ה ופייסיה:

פרק אחד עשר

דה צז מהרש"א תוס' בד"ה בבתוליה בכדרכה כו' ולהכי איצטריך בבתוליה למעט דהשתא לא תקשי להו לקמן לר"א ולר"ש מנערה המאורסה ומקנס דלא קאמרי לקמן כו' כצ"ל:

פרק שנים עשר

דף קד מהרש"א ומרתא בת כו' דדומה לו לאביי ודבר פשוט הוא לו דלא קאי בר קפרא אלא ארבנן דקאי אפיסקא דוחכמים אומרים וא"כ שפיר וכו' כצ"ל:

פרק שלשה עשר

דף קה חידושי אגדות גמ' וכי לא אתי לאצלויי דינא מי שרי והתניא כו' ק"ק דאימא נ"ב ע' מהר"ם שיף דמקשי נמי זה הקושיא ומפרש פי' אחר בברייתא:

שם בא וראה כמה סמיות עיניהן של כו' נוטלין ש"פ כו' נ"ב ע' מהר"ם שיף מה שאומר בזה:

דף קו מהרש"א בד"ה ואם בא ואמר לה צאי כו' ומדברי רש"י לקמן (ד"ה חנן אומר איבד] במתני' נראה מפרש בע"א ע"ש:

דה קי ע"ב בד"ה היא אומרת כו' ועוד דע"כ מנוה היפה לנוה הרע ומעיר לכרך ומכרך לעיר אפילו במדינה אחת הוא כו' כצ"ל:

שם אבל הכא גם אם הוא מח"ל ונשאה בא"י לא אמרינן כו' כצ"ל:

מהר"ם שיף פרק שני

דף יט תוס' בד"ה חזקה וכו' מיהו י"ל כמ"ש לקמן (כ"ג ע"ב) בצריכותא דאי אשמועינן בעדים כו':

פרק שלישי

דף ל ע"ב בתוס' ד"ה רב אשי אמר כו' פ"ה כו':

וע' לקמן (משנה ד' לו ע"ב) בהא דבא על בת בתו:

דה לט ע"ב בא"ד ועוד נראה כו' סה"ד ודברי מהרש"ל דחוקים בעיני נ"ב וכבר הראיתי לדעת שם כי חכמת שלמה המה ובקצרה כותב וכונתו היינו הך שכתב המהר"ם שיף ומהרש"א ומהר"ם:

דף מד בתוס' ד"ה משום דינא דבר מצרא וכו' ובשעת המתנה לא קיבל אחריות רק אח"כ עשה קנוניא כדי לטרוף לקוחות לא שיגבה הניתן דאלו כצ"ל:
שם בא"ד קנה הנותן שדה אצל שדה הנטען אפשר וה"ה אחר כו' וא"כ אף אם לא ביטל השני את הראשון לא היה יכול לסלקו ולא תליא בכח השטר השני אלא לגבי נותן ואם אחר היה יכול כו' כצ"ל:
דף נא בא"ד ואלמנה אע"פ דבדרבנן תנאו קיים וכו' כיון דתנאו קיים ולית לה א"כ קלה בעיניו להוציאה כו' כצ"ל:

פרק חמישי

במשנה אע"פ שאמרו דקדוק קטן גובה מאי עביד הכא הול"ל אע"פ שאמרו כתובת בתולה מאתים כו' ולי ההדיוט נראה מפני שבאמת הדין כן אע"פ שלא כתב לה כתובה גובה מנה ומאתים ע"כ שפיר טפי למיתני גובה מלמיתני כתובת בתולה ששם כתובה נועל על דבר שהוא בכתב גם בזה עולה הדיוק יפה רצה לכתוב לא קתני כי אחר דקתני אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים וכו' אע"פ שלא כתב לה אבל רצה לכתוב אפילו מאה מנה מוסיף כי תוספת דוקא בכתב לה גובה והיה שפיר למיתני כן ומדמשנה התנא הלשון ושונה אם רצה להוסיף ע"כ ללמדנו שתנאי כתובה ככתובה אבל אם היה מתני אע"פ שאמרו כתובת בתולה מאתים אחר שבכתוב מיירי שייך שפיר יותר למיתני אם רצה להוסיף היינו על מה שכתב ולכתוב מאה מנה מוסיף ואין שייך לשנות ולכפול אותו דבר שמדבר בו ואין זה צחות הלשון לומר אחר כתובה אם רצה לכתוב רק לרמז עליו אם רצה להוסיף ואנן ידעינן במה בכתובה ואין לדייק מזה כלום רצה לכתוב לא קחני אחר שכך ראוי ומשובח המדבר לומר אם רצה להוסיף ועוד בא להשמיענו בזה דקתני גובה אף בלא כתובה שהתנאי כתובה ככתובה אף שהיא עתה בפני עצמה ואם היה אומר כתובת בתולה ואח"כ אם רצה להוסיף היה משמע דוקא על כתובה דאורייתא עצמה הוסיף תוספת אז דינה ככתובה:
שם תוס' ד"ה אם רצה וכו' משמע בכל ענין וכו' גם מה שכתב על היש מפרשים ואין זה מספיק לנכסים הידועים וכו' הלשון משמע אף שיש לו נכסים מ"מ אינו מועיל לאותן הנכסים הידועים שלא היו לו כו' ובהכרח נראה שצ"ל כאלו כתב שאין זה מספיק לקנינים הידועים שלא היה לו באותה שעה נ"ב היינו שהיש מפרשים רוצים לדמות קנין כתובה וקנין ש"ח לקנין שטרות שמקנה להמורשה החוב אגב נכסים אף שאין לו עתה על זה אמר שאין זה מספיק ששם עכ"פ יש לו להמרשה דבר הקנין שמקנה להמורשה היינו השט"ח שכבר נתחייב הלוה אבל הכתובה והש"ח אין להם לעת עתה עוד הקנינים

שרוצים להקנות כי עדיין לא נתחייבו מידי איך יהיו חלים על הנכסים שעדיין אין לו וכונת הגאון לקנינים היינו הקנינים שרוצה להקנות ידועים שלא היו לו באותה שעה:
דף נו ע"ב ברש"י בד"ה שלא קיבל כו' ופריש ליה תנא כו' לכאורה היה נ"ל דמרמז ת"ק בלשונו דלא חייש לפחת כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה אבל קיבל כו' והיינו טעמא דאמרינן בפרקין שיכול כו' ור"ל לעיל ייחד לה ארעא בד' מצרנהא וכו' אבל פרק נערה לא ידעתי שהוזכר שם מזה ע"ז כתב הביאור אינו מובן לכאורה ראייתו משם דהא נקיט שם גם מטלטלין איתנהו כו' או בעבר וייחד או באחריות וא"כ אין ראיה להקל בקרקע יותר ממטלטלי נ"ב לי ההדיוט נראה ומובן בטוב ראייתו משם כי מוכח שם שרמטלטלי היה באחריות כמו שאמרו שם ליתנהו בעינייהו פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה מכ"פ מדגובה לכל הדעות היה באחריות אבל גבי שדה מיירי בלא אחריות וכן פרש"י בארבע מצרנהא וכו' נפרעת הימנה מאותה קרקע ולפיכך תני התם אצל שדה ייחד לה ארעא שייחד לה ממש שתפרע רק מזאת ולא מאחרת אבל אצל מטלטלין לא תני ייחד כי אם שייחד לה המטלטלין שתגבה מהם הכתובה אבל אם יאבדו או יזילו תפרע מקרקעי ושפיר נקיט ממטלטלי קודם ע"ש בתוס' נ"ה ד"ה ותבין וצ"ע. ואחר כתבי מצאתי כי חילוקי דעות יש בזה לרש"י ייחד לה מטלטלי וליתנהו בעינייהו גובה מקרקעי כמו שפרש"י מפורש ולהרי"ף והרמב"ם ע' בר"נ:

פרק חמישי

דה נח בד"ה במעה כסף שתחת מותר כו' דא"ל לאחר מיתה וכרב ושמואל הא הוי דבר שלא בא לעולם א"כ ע"כ טעמא דר"מ משום דאדם מקדיש דבר שלב"ל כו' כצ"ל:
בא"ד מה שאין כן בקונם שאני עושה שהיא הקדישה הוי דבר שבא לעולם לענין מלאכה אחר הגירושין זה מקשה באמת כו' כצ"ל:
דף נט ע"ב בתוס' ד"ה קונמות כו' ס"ל לרבא בפרק אלמנה כמ"ד לאשה אבל לא לאיש נראה דכצ"ל ע"ש נ"ב לענ"ד לא ידעתי מאי קמ"ל במה שכתב כצ"ל ע"ש שלא נטעה בדברי תוס' במה שכתבו ס"ל לרבא בפ' אלמנה כמ"ד היינו מאן דאמר שבפרק אלמנה שגם שם נמצא מ"ד וס"ל לאיש ולא לאשה אשר אין שייך כאן שגם כאן נאמר דס"ל לרבא כמ"ד לאיש ולא לאשה וגם בפרק אלמנה על נכסי צאן ברזל ניתני וכאן מיירי בנכסי מלוג ע"כ כותב הגאון המחבר שאין כן פי' תוס' אלא כך פירושו ס"ל לרבא בפ' אלמנה כמ"ד בהחובל ושם איכא מ"ד לאשה ולא לאיש וכן ס"ל לרבא בפרק אלמנה וע"ז אמר וע"ש היינו בפרק אלמנה שלא נוכל לומר כמ"ד שם כי שם איתא למ"ט ולא

לאשה גנ"ב אשר הכל אין שייך כאן והיינו דאמרי אין אדם עומד על מר הלכה אלא א"כ נכשל בה כן אנכי לכאורה נכשלתי ודמיתי דס"ל לרבא בפרק אלמנה כמ"ד היינו כ"כ שם ועיינתי ומצאתי כנ"ל וראיתי כי אין כן כונת תוס' ועיינתי בהחובל ומצאתי על נכון ורשמתי שם והוספתי בתוך דברי תוס' כמ"ד בהחובל למעני כשאבוא עוד הפעם ברבות השנים לדברי תוס' שלא אכשל עוד. ואח"כ בהביטי בתוך דברי הגאון המחבר כאן עמדתי על דבריו שבא כ"כ לשמור לחלושי דעת כמוני שלא ינטו מהפשט האמיתי והגי' צ"ל לאשה אבל לא לאיש וממילא ידענו שאין המ"ד כזה בפרק אלמנה ויחפש וימצא בהחובל:

דף סה תוס' ד"ה שתה כו' אלא שאכלה פגה נקוד הנתינה שאכלה ע"ז כתב הביאור תיבת נקוד הנתינה אין להם הבנה בהשקפה נ"ב ולע"ד נכונים ומובנים שמפרש שאכלה שנתן לה לאכול:

פרק שביעי

דף ע ע"ב בתוספות בד"ה שהגיע זמן וכו' ודוקא הגיע זמן וכו' אבל לפי' התוס' דאף מזונות נשואה דרבנן רק משום דאכתי לא הגיע הזמן חל הנדר כו' כצ"ל:

דף עא בתוס' בד"ה ר' יהודה היינו כו' משום דבעי למימר ובכהנת שנים יקיים כו' כצ"ל:

סוף הדף כולו ובפסחים נ"ב דף פז: דה עה ד"ה קול עבה כו' ועוד פי' מראה חיתוך איברים לא צבע ועיין במפרשים נ"ב הגאון המחבר מפרש מראה חיתוך איברים לא צבע ומסיים ועיין במפרשים יפה תואר ויפה מראה והוא אצל יוסף ושם אינם מפרשים כלום כי כבר פירשו אצל רחל יפת תואר ויפת מראה ומפרשים שם תואר חתוך אברים מראה צבע לבן ואדמדם (אתמהה) נשמט דף עד בא"ד ובהא לא אמרינן דבעל לשם קדושין כצ"ל:

פרק שמיני

דף פ ברש"י ד"ה ה"ג וכתובתתה בחזקת הבעל וכו' כצ"ל לאפוקי גי' כתובתה דמשמע שהוא פי' על נכסים בחזקתן וק"ל וכן הוא בר"ן בהדיא ע"ש נ"ב אין כדאי לשבש הספרים כי כן תנא נכסים הנכנסין בלא ו' ואדרבא זה כונת רש"י ה"ג כתובה ושייך שלשה ענינים לפי פרש"י א' נכסים ב' כתובה ג' נכסים הנכנסין וכולם בלא ו':

דף פא בתוס' בד"ה משום דבאין וכו' משא"כ בפרה שאולה שיורשין זכות אביו אף אם נחשב כמת משא"ם כו' כצ"ל:

פרק תשיעי

דף פד ע"ב בתוס' בד"ה אית לך כו' כצ"ל פרק עשירי

דף עב ברש"י בד"ה ופייסיה כו' דרמי בר חמא מרא דשמעתין ס"ל לעיל דאף באחריות אינו יכול לסלקו כו' וסבר רמי כו' וס"ל באמת כן כמ"ש בהמקבל הניחא למ"ד כו' והוא רמי בר חמא נ"ב ולענ"ד הלשון וסבר רמי בר חמא למימר משמע שרצה לומר כן ואחר ששמע מרבא חזר בו והא דאמרו בכמה מקומות הניחא למ"ד דלא מצי מסלק ליה בזוזי היינו לה"א דרב"ח וע' מה שכתבתי במהרש"א ליישב מעט דברי רש"י:

ברש"י בד"ה כל שדותיו כו' הניח לך כו' היינו אצל מוכר ראשון משא"כ בסמוך ד"ה רצה מלוי כו' נ"ב צ"ל רצה מז"ג והוא מה שכתב רש"י שם שהניח לי מקום לגבות פי' אצל מוכר שני:

מרא אחד עשר

דף קא ברש"י בד"ה אידי ואידי אית לה שאין לנו לקונסה דלא עבדה איסורא כשניה שיש לנו לקונסה כו' כצ"ל סליקא לה מסכת כתובות בעזרת מצמיח ישועות:

מסכת נדרים

פרק ראשון

דף ט ע"ב חדושי אגדות מהרש"א בא נזיר אחד מן הדרום כו' גם מה שפרש"י שפחז עלי יצרי להביאני לידי הרהור כו' נ"ב ברש"י לפנינו ליתא דף מ"ט ע"ב למיכל דייסא עד פרסא למיכל בשרא דתורא עד כו' פי' הראשון ברש"י בשרא כו' כצ"ל דף סה מיד ישבו לארץ נדמו זקני וגו' כו' כיון שהגיעו לפ' נדרים כו' א"כ למה התרתם לצדקיהו כו' כצ"ל: סליק נדרים. בעזרת קרן ישראל במהרה ירים

מסכת סוטה

פרק ראשון

דף ד מהרש"א בתוס' ד"ה א"ה היינו ר"א כו' א"נ יתרץ בבן עזאי כדי למזוג ולשתות כצ"ל: בד"ה א"כ היינו בן עזאי כו' הכא נמי הכא איכא למימר כתירוץ אחרון דלעיל דיתרץ בבן בתירה כו' כצ"ל:

חדושי אגדות דף ב' אין מזווגין לו לאדם כו' אבל התי"ו מורה על הנקבה גם מלת הטובה בה' בסוף היא מורה כן כו' כצ"ל:

דף ח מהרש"א תוספות בד"ה א"ב רותתת כו' וכן הוא בתוספתא דמייתי בפלוגתייהו הכא קרא דוהקריב אותה ולא קרא דוהשביע אותה הכהן כפרש"י כו' כצ"ל:

דף ט ע"ב שם ח"א אהרוג אדם ואשא את חוה כו' נ"ב בגמ' לפנינו ליתא ובאדר"נ איתא: דף י רש"ל רש"י בד"ה שחוזר כו' אינו מרחיק לברוח כו' כצ"ל:

חידושי אגדות שם צדקיהו בעיניו כו' וכל אנשי המלחמה דרך שער בין החמתים גו' כצ"ל:
שם שכל עינים מצפות לראותו כו' אבל הרא"ם פי' שכל עיני מצפות לראות הוא מערת אברהם כו' נ"ב פי' מערת המכפלה:
דף יא חידושי אגדות שם חד אמר שממסכנות את בעליהן כו' וכן יש לדקדק גבי ממסכנות בלשון ראשון כו' כצ"ל:
ע"ב בפרך רא"א בפה רך כו' ונראה ליישב לפי זה המדרש דלמ"ד נמי בפה רך הא דכתיב אשר עבדו בהם בפרך ליכא לפרושי אלא כו' כצ"ל:

פרק שני

דף יד רש"ל רש"י בד"ה קסבר רבי אליעזר הס"ד כצ"ל:
דת יז ע"ב שם ד"ה שנאמר ומחה כתב שיכול למחוק אמרינן בירושלמי אי מחה כו' כצ"ל:

פרק שלישי

דף יט רש"ל תוס' ד"ה בפי' ר"ח כו' מערערין והשקה קמייתא לגופו ואין לומר שבברייתא כו' כצ"ל:

פרק רביעי

דה כה מהרש"א תוס' בד"ה מיתיבי כו' כתובתה הרובא שנשא עקרה כו' כצ"ל:
רש"ל רש"י בד"ה שמחל על כו' שמחל לאחר סתירה כו' כצ"ל:
בד"ה ב"ש כו' דנכסי ברשותה קיימא כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דף כח רש"ל גמ' ואידך ההוא דמודע לה כו' משום הכי פי' רש"י בפ"ק כדי שלא יאמרו כו' נ"ב שם איתא שיאמרו:
דף ל מהרש"א בפרש"י בד"ה ר"א אומר כו' אלא משום הברייתא דקתני כביצה לר"א נקט הכי כו' כצ"ל:

פרק ששי

דף לא רש"ל תוס' בד"ה הא חד כו' בכל מקום שהכשירו עדות האשה כאיש האיש כו' כצ"ל:

פרק שביעי

דף לו מהרש"א תום בד"ה מאי והחציו כו' בא"ד לפי שלא בא כו' הרי נשארו מעבר לירדן מ"ד אלפים וב' מאות ושלשים חוץ ממה שנשארו שם מחצי שבט מנשה כו' נ"ב חוץ ממה שנשארו שם מחצי שבט מנשה משמע מזה הלשון אשר מחצי שבט מנשה כ"כ הלכו מעט ונשאר מעט אבל בקרא כתיב ויעברו בני ראובן ובני גד וחצי שבט מנשה

וגו' כארבעים אלף וגו' הרי מכולם לא עברו רק ארבעים אלף וכיון שמנכה המהרש"א מראובן וגד כל הארבעים אלף שוב אין לנכות מחצי שבט מנשה כלום ונמצא נשארו כולם והיה למהרש"א לומר חוץ החצי שבט מנשה שנשאר כולו. עוד משמע מדבריו הנ"ל חוץ ממה שנשארו שם מחצי שבט מנשה נראה שגם הנשארים משבט מנשה יש להוסיף על מ"ד אלפים וב' מאות ושלשים שנשארו מראובן וגד ויהיה החסרון יותר לשבטי הר עיבל ולא דק אדרבא מה שנשאר שם משבט מנשה כדומה אם נחלק המ' אלף שעברו שוה לכולם יש לחשוב משבט ראובן ט"ז אלף וכן משבט גד ומהחצי שבט מנשה ח' אלף ויש לחשוב המותר אותן הנשארים לחסרון על שבטי הר גרזים כי יוסף מן הנברכים על הר גרזים ומנשה ליוסף יחשב ויהיה זה החסרון ממעט החסרון של שבטי הר עיבל מחצי שבט מנשה היה 26350 ועברו מהם ח' אלף נשאר 18350 ומראובן וגד עברו רק ל"ב אלף ונשאר מעבר לירדן 52230 וחסרו בהר עיבל נגד זה חסרו הנשארים ממנשה על הר גרזים 18350 נשאר החסרון בהר עיבל נגד העומדים על הר גרזים מאותן הנשארים 33880 וגם בזה די לקושית מהרש"א:

דף לז ע"ב רש"ל בתוס' ד"ה אמר רב משרשיא כו' לתרי"ג מצות קע"ז רבוא רבואות וה' אלפים ריבואות ות"ת ריבואות ועוד שמונים ריבואות וחמשים אלפים וחמשה אלפים ומאתים ברית כצ"ל: &&ציור&& בא"ד דע שאלף פעמים מאה אלפים הוא רבוא פעמים רבוא ונמצא שהוא קע"ז אלפים פעמים מאה אלפים וה' מאות פעמים מאה אלפים ופ"ח פעמים ק' אלפים כו' כצ"ל שוב חשוב כ"ט אלף פעמים חמשים הוא י"ד מאות פעמים אל ונ' אלף דהיינו י"ד פעמים מאת אלפים ונ' אלף וארבע מאות פעמים חמשים הוא כ' אלפים וכ"ד פעמים חמשים הוא י"ב מאות סכום הכל קע"ז אלף פעמים מאת אלף ושמונים פעמים מאת אלף ושמונה פעמים מאת אלף ונ"ה אלפים ושתי מאות הרש"ל מראה הכפל על יד על יד כסדר הזה וכפי אשר הגהתי בעז"ה על נכון והכל עולה בקנה אחד ס"ה עולה כמו באופן שכפלתי בחלק שני אצל ותוס' במקומו ועתה אשר בעוה"ר שאין לנו בית הבחירה ואין אנו בארצנו ואין לנו רק שפ"ה מצות סימן שפה ברורה עולה עם הערבות על כל אחד מישראל 11153604000 מלך מוחל וסולח יסלח וימחול לנו וישים בלבנו אהבתו ויראתו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם:

סלוק סוטה. בעזרת שמים נוטה:

מסכת גיטין

פרק ראשון

דף ג מהר"מ ד"ה חד אתי בעל ומערער וכו' עד סמוך לסה"ד ובתירוצו דרבה הא דקאמר כצ"ל:

ע"ב בא"ד אבל לרבה קשה דל"ל טעמא דאחלופי כו' עד סה"ד וא"כ בפני נכתב ל"ל כיון דלא בעי כתיבה לשמה סה"ד כצ"ל:

ד"ה כתב בכתב ידו כו' בא"ד ועי"ל דחיישינן כו' שר"ל לתרץ מה שהקשו א"כ לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות וכו' כצ"ל:

דף ד מהר"מ ד"ה ומר סבר וכו' וא"כ מאי פליג עליה דרבא וכן רבה יכול לתרץ כו' כצ"ל:

ע"ב מהר"מ גמ' הא בהדיא קתני לה המביא גט בא"י כו' ויש ליישב דרבא מוקי לה באותה מדינה כו' כצ"ל:

דף ד ד"ה אי הכי כו' בא"ד אבל לרבה דידענו לא מהני א"כ לא אתי לאחלופי כו' עכ"ל הכי משמע להו דידענו לא מהני אף אחר שלמדו דלא בעי בפני נכתב משום חתימה כו' כצ"ל:

מהר"ם בא"ד דכולה מתני' כו' דלמא מתני' דאשה איירי קודם שלמדו ולכך צריכה לומר כו' כצ"ל:

שם וגם לא שכיחא ואעפ"כ צריכה לומר א"כ ה"ה כו' כצ"ל:

דה ה ע"ב מהרש"א ד"ה דגזרו על גושה כו' ותירץ דמיירי כו' כצ"ל:

בד"ה אע"ג דאמירה כו' בא"ד ונראה דלא יתכן כו' ומכל הני דשרי להרבות הא דלא קשיא להו הכי אגופא דמתני' דחולין כו' כצ"ל:

דה יב גמ' מהרש"א המקדיש ידי עבדו כו' משא"כ השתא דמוקי ליה במעלה לו מזונות כו' כצ"ל:

ד' יג ע"ב מהרש"א ד"ה תנהו לפלוני כו' עד סה"ד דודאי יכול למחול ע"כ נ"ב וע' בתוס' קדושין מחי ד"ה כי קאמר וכו' דמתרצי שם ש"מ דאפילו שמואל מודה דבמעמד שלשתן אינו מחול:

רש"ל ד"ה תנהו לפלוני כו' ואמאי לא מסיק כו' אין לחוש כלל כו' כצ"ל:

פרק שני

ד' מו ע"ב רש"ל רש"י ד"ה אתי לאחלופי כו' כצ"ל:

מהרש"א גמ' השתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם כו' אי כדרבא אי כדרב אשי קתני נמי נכתב חציו נ"ב ע' מהר"מ שיף:

ד' מז ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה אלמא קסבר כו' וא"ת ולרבה נמי דלמא כו' נ"ב בתוס' הגי' ולרבא אין מקום לדברי המהרש"א ז"ל ומתיבת נמי מוכח שהגי' ולרבא כי אם הגי' ולרבה מאי נמי ומה שמזכיר תוס' בתירוצו דרבה נמי א"ל וכו' כי לשיטתו צריך לתרץ גם לרבה:

דף יז רש"ל תוס' בד"ה ריש לקיש אמר כו' פי' שתפסיד פירות משעת הנתינה עד הזמן סה"ד נ"ב ע' מהרש"א:

דף כב מהרש"א ד"ה ובדאשרוש לא כו' ותנן נמי גבי ערלה כה"ג ותימא דלא מייתי הכא מערלה עכ"ל ר"ל דבהך פלוגתא דערלה לא שייכי הנך טעמי דרואין מהיכן ירק זה חי כו' נ"ב בכדי קאמר דלא שייכי טעם דרואין ועיקר דלא שייך שם טעמא דר"מ ור"י דמתרץ הגמ' בזה האי דשתי גנות וכן כותב המהר"ם שיף:

שם ד"ה מאן חכמים כו' ר"ל סהדי עדי מסירה וק"ל סה"ד נ"ב וכן כתב המהר"מ שיף וע' ביאור שם:

דף כג מהרש"א גמ' וכי תימא ה"נ והתניא נכרי פסול כו' סה"ד ויש ליישב נ"ב ע' מהר"ם שיף:

פרק שלישי

ד' כד מהר"מ בתוס' ד"ה בעדי מסירה ור"א וכו' בא"ד ולא חיישינן וכו' ט"ס הוא וצ"ל ולא חיישי נ"ב וכן הוא לפנינו:

ע"ב מהרש"א בפרש"י בד"ה הא אמרינן במתני' כו' ויש ליישב סה"ד נ"ב ע' מהר"מ שיף:

ד' כה ע"ב רש"ל תוס' ד"ה דברי ר"מ ועוד דאי הוה משני כו' זה הקושיא לא שייך לפי' ר"י דלעיל כו' כצ"ל:

ד' כו מהרש"א תוס' ד"ה אבל סיפא סו' משום דבחד פירקא מיתנן כו' נ"ב ע' מהר"מ שיף:

ד' כז תוס' ד"ה כאן במקום כו' דבאין שיירות מצויות אפילו הוחזקו ליכא למיחש לאחר ואמאי לא חיישינן לנפל מאחר כו' כצ"ל:

ע"ב ד"ה סימנין דאורייתא כו' ובהך דמייתי לקמן מצאו קשור בכיס או בארנקי כו' דמדקדק מיניה בפ"ב דיבמות דסימנין דאורייתא אימא דהיינו סימנים מובהקים כו' כצ"ל:

ד' כח ע"ב רש"ל רש"י בד"ה שמא מת כו' כצ"ל:

דה ל מהרש"א בד"ה ופוסק כו' אבל ביצא השער לא יוכל לפסוק עמו בפחות משער דהשתא נ"ב ע' מהר"מ שיף:

דף לא בד"ה כשם שתרומה כו' בא"ד דנהי דר"י בר יהודה סבר כו' אלא באבא אלעזר ב"ג הוא דמופרש וצריך לאוקמא הא דר"י בר יהודה כותיה כו' כצ"ל:

דף ל' מהר"מ ד"ה ופוסק עמו כשער הזול וכו' עד ואין בו משום ריבית אפילו פוסק הרבה פחות נ"ל דהתוס' פליגי ארש"י כו' נ"ב ע' מהר"ם שיף:
ע"ב ד"ה איכא בינייהו ענייי כותים וכו' עד בשביל ענייי ישראל מפריש בכל מקום שהן וכו' יש להקשות לפי' התוס' דיש נ"ב סי' לפי שפירשו התוס' בכל מקום שבהן שבקונטרס יש להקשות מובן מדברי מהר"מ שיש לפרש אותן התיבות בכל מקום שהן שברש"י גם באופן אחר ולא יקשה ואנכי ההדיוט כבר כתבתי במקומו בחלק שני לפרש דברי רש"י וכונתו כמו שאומר ר"י המובא בתוס' והכל נכון בעזרת המלמד לאנוש בינה:

פרק רביעי

דף ל"ד ע"ב ד"ה והוא דאתחזק כו' ובהלכות גדולות מפרש כו' נ"ב ע' ק"נ ד"ה וכה"ג מפרש במתני':
דף לז ע"ב בא"ד שאני משכון כו' כצ"ל:
דף מ רש"ל רש"י בד"ה דיסקרתא קריה כצ"ל פירוש אין זה שם הכפר אלא לשון כפר וקריה הוא כצ"ל וע' ערוך ערך קריה וברש"י מגלה דף טז ע"א ד"ה דיסקרתא:
ע"ב חיישינן שמא כו' מיהו לא ידענא מי הכריחם הכא לפרש כן ולא כמשמעות דחיישינן בכ"מ וק"ל נ"ב וע' בק"נ חיישינן הוא ודאי ומותר בבת חורין:
דף מא רש"ל תוס' ד"ה הקדש כו' ודעת המפרשים ז"ל שלא הביאו רי"ף ז"ל כאן אלא ללמוד ממנו דפלוגתייהו דרבנן ורשב"ג הכא כשמכר לאותו שדה שעשה אפותיקי הוא וסיים הירושלמי כמו שהוא שם כו' כצ"ל:
שם דמשמע שיותר יש לו לחוש ללוקח בשביל האפותיקי משאר לוקחים מלוה ועל דרך זה כו' כצ"ל:
דף מב מהרש"א בעבד של שני שותפין כו' עד סמוך לסה"ד ולקמן סבר ר"א דכל עבד אינו יוצא בראשי אברים וצריך גט שחרור ויש ליישב דר"א דהכא לאו היינו ר"א דהתם סה"ד נ"ב הכא ר' אלעזר והתם ר' אליעזר:
מהר"מ בא"ד דמוקי התם אליביה וכו' כצ"ל ור"ל דר"א אמר דעבד של ב' שותפין אינו בדין יום או יומים משום כי כספו הוא כספו המיוחד לו דיליף מיניה גמ' התם דה"ה דאינו יוצא בראשי אברים לר"א דכתיב ביה ג"כ עבדו דמשמע נמי עבדו המיוחד לו דמוקי התם הא דקאמר אמימר איש ואשה וכו' אתיא כר"א ס"ל לאמימר כמו שאינו יכול לשחרר לר"א ה"נ אינם יכולין למכור וכן הא דתני כו' כצ"ל:
דף מג מהרש"א ד"ה הא לגופה כו' ותימה כיון כו' יש לתמוה עדיפא מיניה כו' נ"ב לא זכיתי להבין לענ"ד ש תמיהת תוס' עדיפא:
ע"ב רש"ל בד"ה אבל אם כו' ומדברי רשב"ג משמע דשרי כה"ג כו' כצ"ל:

דף מד מהרש"א ד"ה נטייב' כו' ומיהו אי הוה שביעית דרבנן לא הוה פסיקא לן להחמיר ביה כבמלתא דאורייתא כמ"ש התוס' לעיל נ"ב במ"ק פסיקא ליה לתוס' להחמיר בשביעית אף בדרבנן ובע"כ בעלי תוס' מחולקים:
ע"ב מהר"מ ברש"י ד"ה והתניא וכו' נ"ל דלפי לשון זה היה גריס בברייתא יצא עבד אחר רבו לסוריא מכרו שם וכו' כצ"ל:
דה מה מהר"ם האי מעם אדוניו מעם אביו מיבעי ליה יש להקשות דע"כ לר' יאשיה דמפרש קרא כו' כצ"ל:
שם בא"ד ונ"ל דהמקשה הוה קשה ליה על ר' יאשיה דמפרש ו הקרא כו' כצ"ל:
דף מו מהרש"א רב נחמן כו' וגם לפי אותה הסוגיא דפ' שבועות שתים שכתבו התוס' אין ללמוד משם כו' כצ"ל:
מהר"ם ד"ה שלא יהיו בנות ישראל וכו' אבל ללישנא בתרא דטעמא דרבנן נמי משום כו' כצ"ל:
בא"ד אי נמי הא דקאמר ורבנן היינו ר' מאיר ורבי אליעזר וכו' כצ"ל
ע"ב שם המוציא אשתו משום איילונית וכו' ועוד דלישנא והאיילונית משמע איילונית ודאית כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דה מט ע"ב שם ד"ה בקבלן כו' נעשו המטלטלין כשלה וכשהיא מוסרתן לידו והוא ליד בנו הוה גם כן כו' כצ"ל:
דף נ ע"ב שם ד"ה ר' חנינא קצובין וכתובים בעי אריש לקיש לא מיבעיא ליה וכו' והא דנקיט מלתיה לר' חנינא משום דמיניה סליק כצ"ל:
דף נד ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה דכי אמר פיגול כו' א"נ דאיכא נמי בקרבן די"ה ולא בכל ד' עבודות דהיינו שחיטה זריקה קבלה והקטרה אלא כגון כו' נ"ב ע' מהר"ם שיף:
דף נו ע"ב חידושי אגדות ד"ה ואמר מי כמוך חסין יה גי' כו' ולגבי רשעים אמר לה' אלהי צבאות אתה שלא לנקום מיד כו' כצ"ל:
דה ם ע"ב שם ד"ה אר"י לא כרת הקב"ה ברית עם כו' יש לדקדק מלשון כי דמשמע נתינת טעם על כתוב לך כו' כצ"ל:
דה סא מהרש"א ד"ה אשת חבר כו' ולכך בטמאה אין לחוש כו' כצ"ל:

פרק ששי

דף סב ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה איש לקבלה כו' וכי לא מצינן למימר דשליח אשה היא ולכך פירשו כו' כצ"ל:

דף סג מהרש"א בפרש"י ד"ה אלא השתא כו' דלכך לא קאמר רב נחמן מלתא דאינה מגורשת נמי באיפכא כו' כצ"ל:
בא"ד ובודאי דמגורשת בבא גט לידו או לידה כו' כצ"ל:
ע"ב מהרש"א גמ' מאי לאו בהילך ורבי נתן לא בהילך כו' ויש ליישב דבקבלה אקבלה ה"ל מלתא דפשיטא כו' כצ"ל:
שם מהר"ם בתוס' ד"ה אפי' הן הראשונים וכו' דכיון דלפעמים לא צריכין עידי אמירה לעידי קבלה כו' כצ"ל:
דף סד מהר"ם בתוס' ד"ה אסור בכל הנשים וכו' פי' לאותו איש שלא נזהר בקנו פריך כו' כצ"ל:
דף סו ע"ב רש"ל תוס' בד"ה חתם כו' ובפ' מי שאחזו כו' ומ"ה אמרינן דשמואל פליג לא אברייתא דברייתא כו' כצ"ל:
שם בד"ה מתני' מני כו' וכתב ומשום כיסופא כו' פי' שיאמרו לסופר שאמר לשלשה תנו כצ"ל:
ת סז שם רש"ל גמ' רב חסדא אמר כשר כו' יש מקשים מאחר שלא תעשה א"כ לא שכיחא כו' כצ"ל:

פרק שביעי

דף סח ע"ב רש"ל רש"י בד"ה תרחיה כו' נתרח נתרח שמואל כצ"ל כן איתא שם ב"ק:
דה עב מהרש"א ד"ה הכי אמר רב אין זה אלא לשופרא כו' דהלכה כר"י בע"פ ולא אצטריך נ"ב ויבטל בדבורו הוכחת זמן הגט ע"כ התקין בגיטא מן יומא דנן ואז אף בע"פ לא יאמר מהיום לא יבוטל מה שמפורש בגט:
דף עד ע"ב רש"ל תוס' בד"ה אדמיפלגי כו' בא"ד אמא תרמי' כו' דלמא לא הוי שמעי מהיום ולאחר מיתה מעל מנת כו' יתרצו מיד כו' כצ"ל:
דף עו מהרש"א בפרש"י אנטיפרס כו' היה הולך מיהודה לגליל כו' אמאי לא פי' בפשיטות דהיינו בחזר במהלך ראשון:. ושהה נ"ב פי' אחר ששהה:

פרק שמיני

דה עז ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה פליג כו' עד סמוך לסה"ד ומיהו רוחב ד' טפחים בעי והוי כרמלית נ"ב אבל רשב"ם מסיים התם דהוי מקום פטור דאפילו מדרבנן מותר לטלטל מתוכו לרה"ר ולרה"י ומהאי טעמא אינו חשיב לחלק הרה"ר לאביי ודברי רש"ל נכונים כח"ש וע"ש במהרש"א:
דף עח ע"ב שם ד"ה ותתגרש כו' עד סה"ד נ"ב ע' מהר"ם שי"ף:

דף עט מהרש"א בד"ה היתה עומדת כו' האי עומדת היינו עם כמי שעומדת כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה לפרש למאי דמוקי הסיפא כגון שמחיצות התחתונות עודפות רישא נמי אירי כו' כצ"ל:

דף פ מהרש"א תוס' ד"ה זו דברי ר"מ כו' גם הלשון שכתבו הלכה כרב באיסורי כו' דלשמואל נמי השתא משמע להו דמגורשת בדיעבד דוקא כו' כצ"ל:

ע"ב רש"ל רש"י בד"ה זינו לא כו' דקם ליה בלא יבנה כו' ונראה בעיני ט"ס הוא שהרי התוס' ג"כ לא הביאו נ"ב התוס' שלפנינו הביאו:

דף פא ד"ה טרקסמון כו' דבמשניות חשיב ורק ששמו טרקסמון כו' עכ"ל אינו נמצא מפורש במשניות אבל ר"ל דבמשניות חשיב ירק עולשין ששמו טרקסמון בירושלמי כמ"ש בפי הר"ש במסכת כלאים וכן הוא במעריך ערך טרקסמון כו' כצ"ל

פרק תשיעי

דף פב מהרש"א תוס' ד"ה אמר רבינא כו' ואי איכא לפרושי התם מלשון רק דה"ק אין משלימין מכל פסולים ם רק קרובים כו' כצ"ל:

דה פד ע"ב מהרש"א ד"ה שתוקי כו' חוץ בע"פ בשחזר בו משום חוץ דע"פ שלפני התורף בשחזר בו כו' כצ"ל:

שם ד"ה כל התנאים כו' ור' זירא לא חייש גזירה לגזירה לרבי כו' כצ"ל:

דה פז ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה ע"א עברי כו' שיש ליישב שכל חתימות מכוונות בשיטה א' כו' וה"פ לא מבעיא וכו' אלא אפילו חיישינן כו' כצ"ל:

דה פח מהרש"א תוס' בד"ה הכא נמי כו' ומשטר נמי אם יחתוך למטה שטר פסול הוא כו' כצ"ל:

שם ד"ה וכך היו כו' כמ"ש התוס' בפרק השולח דף לד ע"ב ד"ה והוא:

הרש"ל מכאן ואילך נשמט ממקומו הראוי לו דף פ' ע"ב תוס' ד"ה זו דברי ר' מאיר כו' ולדידיה אסור לגרש כו' פי' אפילו לדידן דליכא קפידא מ"מ אסור לכל הפחות לכתחלה דמנלן להקל כל כך כצ"ל:

בא"ד והא איכא לשום מלכות וכו' כצ"ל:

דף פד ע"ב רש"י בד"ה אבל אחר כו' עד סמוך לסה"ד א"כ שמע מינה דלא סמיך הסופר אאמירתו א"כ הוי כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' ולא לכתוב אגרת כו' עד סמוך לסה"ד דמשמע תריכין ושביקין כלומר כו' כצ"ל:

דף פח תוס' בד"ה א"ל כו' נ"ב רש"ל גורס א"ל ר' ירמיה כו':

מהר""ם שי"ף פרק ראשון

דף יא ע"ב תוס' בד"ה יתיב רב הונא כו' אומר ר"ת דאין זה רב הונא כו' ולא ב' ר' ירמיה הוו ואפ"ל משום דשמואל היה גדול מר"י כדאיתא בפרק גיד הנשה בשמעתא דנחש אר"י אית לי רב בבבל כו' כצ"ל:

שם בא"ד ומוקי לה רב זביד במעמד ג' כו' שהרי אומר לשליח ולא אמר תן סה"ד כצ"ל כפרש"י שם וע"ש בתוס' ד"ה והא לא משך וכו' ועוד מפרש ר"ת וכו' ובדבריו שם:

דף ול עו"ב תוס' ד"ה תנו לפלוני כו' בא"ד הא פרישית דאפי' בע"כ קנה ולשמא לא ולך אצלו אין לחוש נ"ב כי האשה והלוקח זשקשק ילכו אצל הבעל ע' מהרי"מ על תוס' ד"ה גופא:

דף וך ע"ב הא בשכ"מ ברש"י דו"ק עד סה"ד ני"ב ותימא הא בקשו ולא מצאו:

פרק שני

דה סז ע"ב תוס' בדי"ה אלמא כו' וא""ה ולרבה נמי כו' נ"ב הרי"ף אינו מביא אלא לשון ראשון וע"ז מביא הר"נ קושית תוס' בסתמא אינו מזכיר לא לרבא ולא לרבה ע"כ נכון יותר הגי' שלפנינו בתוס' לרבא נמי ובזה הלשון מרווח ולא דחוק ותוס' מקשי רק שמהכא לא מוכח:

דף כא תוס' די"ה ואיבעית אימא כו' סה""ד ודוחק דא"כ מאי קאמר אף חצירה כו' כצ"ל:

ע"ב תוס' בד"ה ואינה מתגרשת בכסף כו' עיין במ"ש בעירובין כצ"ל:

דה כם רש"י בדו"ה שמא יקטום העלה והוי קציצה מן המחובר אם לדקדק כו' ואולם באשרי"י סי' כ"ב כתב בשם רש"י כו' ולפענ"ד צ"ל ברא"ש שם בשם ר' שמעי' והרא""ש מעתיק מתוס' שם:

ע"ב ברש"י בדי"ה ימים רבים כו' דלמא ישכחו מידי מסירה את הדברים וסמכינן אעידי חתימה כפרש""י כצ"ל:

תוס' והא לאו כו' בא"ד אלא ראיה בעלמא ובהכי מדויק לישנא התם אחרים רואין אותו והכא נקיט עומד על גביו נ"ב אבל מאי דפריך התם דף ג על אביי הא אמרת כשישראל עומד עי"ג שוחט אפילו לכתחלה לא אתי שפיר דלמא כשאחרים רואין אותו שאני ורק בדיעבד שחיטתו כשרה:

פרק שלישי

דדש ל תוס' בד""ה מי יהיב לה כו' עד סהי"ד נ"ב ע' יש""ש סי' יז:

ע"ב תוס' די"ה הילך דמי כו' משום דעשאוהו כזוכה יכול לומר לא משכת ודוק דיש לומר דהכא ודאי אלו עשאוהו כזוכה היה ניחא כמו לעיל שי"ל לא משכת והי' א"ש כו' אבל הכא כו' א"כ לא יכול לומר הלוי לבעה"ב לא משכת כצי"ל כולם משכת במקום משכתי:

בא"ד ופשיטא שיכול לחזור ויאמר הנני חוזר ומזכה לך כו' כצ"ל:

פרק רביעי

דף לה תוס' בד""ה לא שנו אלא בבי"ד כו' והתוספות ס"ל דה"ק מה בין שבועה דאורייתא שהוא בנק"ח וכיבוי לשבועה דרבנן שהוא בנק"ח בלא כיבוי כצ"ל:

דף לז ע""ב ועיין ברע"ב דמפרש ברבא טעמא דמימנעו ואולי ט"ס הוא נ"ב והתוי""ט נשאר בקושיא:

תוס' בד""ה בין כך ובין כך כו' ב"ד כדי שירויח לענין מציאה כו' אין להקשות אכתי לתקנו שיהי אף מציאות ומתנות לשני דהא השתא כו' כצ""ל:

דת מא גמ' עולא אמר כו' נ"ל לרב יש לקרות במתניתין ושחררו הוי'"ו בחולם ומוסב הכינוי כו' כצ""ל:

ע"ב תוס' בד"ה המוציא כו' בא""ד והא דתנן כו' ומדקרי לה האיילונית משמע כו' כצ""ל:

פרק חמישי

דף מח תוס' בד"ה ועוד כו' בא"ד והרב ר' שלמה וכו' ואם יש להקדש עידית והוא סוף העולם סוף סוף אינו מחויב לקנות וצריך ליתן לו ממעולה שלו כו' כצ"ל:

דף נ ע"ב גמ' ולחזי שטרא כו' ועוד לישנא דכל הקודם בשטר וא"כ היינו אי נמי שכתב רש"י כו' כצ"ל:

דף נב ע"ב גמ' יהבי ליה זוזי ליתמי כו' הכלל היתומים שוין להדיוט לגמרי חוץ מחולקה משוך פירי מיתמי ואיקור שיכלו היתומים לחזור וביהבו ליה זוזי ליתמי כו' כצ"ל:

שם גמ' אתמר מנסך רב אמר כו' מה שכתב רש"י בפ"ק דקמא (נ"ב דף ד ע"ב ד"ה ומנסך) מנסך ע"כ ממש כו':

דף נד ע"ב בתוס' בד"ה דכי אמר כו' עד סה"ד נ"ב וכן בא"ד כותב המרש"א אבל לא בעבודת זריקה ואין הקטרה עבודת זריקה:

דף נט רש"י בד"ה וטעותן של פעוטות כו' נ"ב אבל הק"כ מפרש דקאי גם אחרש:

ע"ב גמ' אין שם לוי קורא כהן וכו' דא"כ הול"ל נקטינן אין שם לוי לא נתפרדה החבילה כצ"ל:

פרק ששי

דף עה ע"ב צריך ליישב קצת בשמואל כו' אבל בהן כו' לא ס"ל דאין הכרח בקרא נ"ב פי' לענין דצריך כפל מפורש ומוכרח מקרא דאי אמרת מכלל לאו אתה שומע הן לכתוב בקרא רק אם לא יעברו וגו' אם יעברו ל"ל ש"מ דצריך תנאי כפול ואחר שידענו כפול אינו מוכרח מקרא שצריך דוקא הן קודם כי בע"כ צריך להן ולאו ואינם נאמרים בדיבור אחד ומוכרח להקדים אחד מהם אבל אין זה קפידא ה"ה אם מקדים לאו להן שפיר דמי:

פרק שמיני

דף עז ע"ב תוס' בד"ה מה שקנתה אשה כו' ובסמוך אושלי בפיסלא ס"ל כרבא כו' כצ"ל:
דף פא ע"ב גמ' אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובפנויה בעלמא לכ"ע אדם עושה בעילתו בעילת זנות נ"ב ע' ר"נ שהוא פלוגתא בין הגאונים ורמב"ם וע' ברמב"ם גירושין פ"י הל' י"ט:

פרק תשיעי

דה פב בתוס' בד"ה אמר רבינא ת"ש כו' והתוספות מתרצים מכל הזבחים כו' כצ"ל:
ע"ב עוד שם דלמא לא תקיים תנאה כו' כבר פירשו התוס' בסמוך בזה בד"ה ועמדה ונשאת כו' כצ"ל:
בא"ד הא לאחר חוששין כו' וכ"כ התוס' בסמוך בד"ה ועמדה ונשאת כצ"ל:
דף צ ברש"י בד"ה זווג ראשון כו' קשה למה לא סגי בקראי דמייתי תלמודא כו' כצ"ל:
סליק מסכת גיטין בעז"ה:

מסכת קידושין

פרק ראשון

דה ה ע"א תוס' בד"ה שכן ישנן בע"כ כו' בא"ד ויש מיישבים פ"ה כו' עכ"ל בפ"ה שלפנינו לא פי' כן אלא דאב המקדש בתו קטנה מקרי בע"כ כמ"ש לקמן כסף באישות כו' ואפ"ה קונה כאן נ"ב וע' רש"ל שכוונת רש"י רק שתהא חופה קונה ג"כ בבע"כ כזה ומיושב שפיר ואולי הוא כ"כ כוונת רש"א בתירוצו:
ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה חופה כו' ונראה די"ל כיון דכסף ושטר שוין הן בתחלת הקנין כמו דנימא מאי אולמיה האי כסף מהאי כסף נימא מהי נמי אולמיה האי כסף מהאי שטר אבל בחופה כו' כצ"ל רש"ל רש"י ד"ה בקידושין כו' כי האי לישנא ונ"ב פירוש בקידושין וכן בר"נ ונמחק נתן סה"ד כצ"ל:
דף ו ע"ב רש"ל גמ' הרי אתה בן חורין כו' נ"ב ובגיטין גרסתו שמעתיק בישש את ב"ח את לעצמך וברור שגם כאן צ"ל כן:
דף ט מהרש"א ד"ה הא כו' דמה הגט הבעל כותבו עכ"ל ש כצ"ל:
ומהרש"ל הגיה כו' ולא ידענא כוונתו בהגהה זו נ"ב נראה שלפני המהרש"א ז"ל לא היה תיבת בלבד בסיום התוס' אבל לפנינו שמסיים תוס' בלבד לולא הגהות רש"ל אין לו שום פירוש מה זה מדייק תוס' נראה כאלו רוצה לומר אשר לפיכך אינו מקשה מגט לפי שאינו דומה לגט אלא בחד צד בלבד אבל אם היה שוה משני הצדדין בבעל ובלוקח היה מקשה מגט ונהפוך הוא מפני ששוה בחד צד אינו מקשה מכש"כ אם היה שוה משני הצדדים לא היה מה להקשות ע"כ ההכרח להגיה ודמי למוכר ועתה שייך שפיר

לסיים בלבד אף שהיה יכול להקשות מגט התם מוכר כותב והכא לוקח כותב אבל מפני שבלבד בצד זה אינו דומה אבל בצד אחר דומה לקידושין ששניהם הבעלים כותבין מש"ה לא פריך מגט וגם רש"ל לא בדא מלבו הני שתי תיבות ודמי למוכר ולא מעבר לים הביאם כאן אך בתוס' הסמוך מצא הני שתי תיבות וראה שאין להם מקום ונטל היתרון ונתנם במקום חסרונן:

רש"ל תוס' ד"ה מכר צ"ל מוכר כו' הבע"ל כותבן ודמי למוכר כצ"ל נ"ב לענ"ד כוונתו בהגהה זו כיון דנחת התוס' לפרש הצד השוה שבשטרי אירוסין וגיטין שהבעל כותבן יש להם לפרש נמי הצד שאינו שוה בהן ע"כ מגיה ודמי למוכר שבגיטין דמי הבעל למוכר נמצא המוכר כותב ובקידושין דמי הבעל ללוקח נמצא הלוקח כותב והיה מזה הצד יכול להקשות מגיטין אך מפני הצד השוה שהבעלים כותבין מניח מלהקשות מגט ונוח להקשות משטרי מכר שאין שם שום צד השוה:

דף י מהרש"א ד"ה ומקבל את גיטה כו' אלא דלא פסיקא ליה לתלמודא דידן ההיא דירושלמי דקטנה משנשאת אין אביה מקבל גיטה ובת"י כתבו כו' כצ"ל:

דף יב ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה בשעת מתן מעות ה"ג ולא גרסינן בין רצתה בין לא רצתה כדאמר כו' עד סה"ד וא"כ ליתני מקודשת סתם נ"ב נראה שלא היה לפני המהרש"א השתי תיבות כי התם שבסה"ד בתוס' דשפיר מוכח בפשיטות דלא גרס הכא בין כו' מדקאמר לקמן ליתני מקודשת סתם כי התם מוכח שאין כאן יותר רק מקודשת:

דף טו ע"ב תוס' ד"ה אמר קרא כו' בא"ד השלישי המתחיל ומ"מ קשה כו' סה"ד דקרא ועבדך דדרשינן מיניה ולא שאר יורשין כגון הבת או האח לקמן במכרוהו ב"ד הוא דכתיב כצ"ל:

דף יז מהרש"א בפרש"י בד"ה הא אם יש בן אין יבום בניתותא גרסינן משום דתחלת דברי המתרץ כו' עד סה"ד להבין דברי המהרש"א ז"ל קצר השגתי גם לפי דבריו לא היה לרש"י ז"ל להתחיל ולציין כלום כו' אלא מן הא אם יש וכו' כמו שמעתיק המהרש"א ז"ל הד"ה הא אם יש ולפענ"ד משום לפי לשון הגמ' כלום משמש לשון בתמי' ואם היה הגמ' מסיים כלום יש יבום במקום שיש בן היה בלשון בתמי' אבל כיון דמסיים אחר כלום יש יבום אלא במקום שאין בן צריכין אנו לפרש כולו בניחותא אף תיבת כלום:

דף יח בתוס' בד"ה כאן שהורתו כו' עד סה"ד נ"ב כבר כתבתי על העמוד אצל תוס' אם נפרש שרש"י היכא קאי אדלעיל והם ד"א יהי' ממש כפר"י אך הק"נ מוכיח כהבנה תוס' מרש"י דלעיל ד"ה וגר את הגר ע"ש בראש סי' כ"ד ק"ל ד"ה פרש"י כשלידתן בקדושה:

דה יב ע"ב מהרש"א גמ' ורבנן האי לאמה מאי עבדי ליה כו ולפי מה שפרש"י בפרק נערה דהתם לאו מיתורא דלאמר דריש אלא מהיקשא דבת לאמה א"ש עוד נראה כו' כצ"ל:
דף כח ע"ב רש"ל תוס' ר"ה ה"ק כל הנשים כו' ומ"ה לא מתיישב לשון כיצד דהא מתחלה איירי במטלטלים בכל דבר על כרח' צריך להגיה כו' כצ"ל:
דף לד ע"ב מהרש"א בד"ה סד"ה נילף כו' מיהו עדיפא איכא לאקשויי בזה כו' דהא איכא למילף מכש"כ מטפלים וממצה כדמסיק לקמן וכמ"ש התוס' שם וע"כ נראה בזה דאע"ג דאיכא למילף מכש"כ מטפלים וממצה טרח וכתב לה קרא כו' כצ"ל:
רש"ל תוס' ד"ה ונילף מת"ת כו' שלא הזמן גרמא וכותב רש"ל ע"ז לפי הך שנוי' לא סבירא להו לשנויי דלעיל הא דלא יליף ממזוזה כו' נ"ב לא הבנתי כלל דבריו הלא להך שנוי' שפיר כתבו תוס' לעיל דגם ממזוזה הוי יכול למילף ואם יקשה השתא נילף ממזוזה לחיובא דטפי עדיף שייך שפיר אותו התירוץ שמת"ת עדיף למילף לפטור ממזוזה לחיוב כמו דמשני על מורא אבל בראותי המהרש"א שדברי הח"ש קאי על שני תירוצים האחרונים שבתוס' ניחא והמעתיקים והמדפיסים שיבשו לשון רש"ל ולולא המהרש"א העתיק דבריו היו דבריו המחוכמים בלתי מובנים כלל:
דף לח תוס' מהרש"א בד"ה צא מהן כו' עד סה"ד אלא פירושו דקרא מקץ ז' שנים וגו' דהיינו אם פגע יובל בז' לרציעתו או ועבדך שש שנים כו' כצ"ל:
דף מ רש"ל גמ' ב' נושאי קיסר ויכתב ספר כו' כצ"ל:
דף מ חדושי אגדות שם בג"ח כתיב כו' ביבמות פרק ב"ש פי' רש"י חיים וצדקה בעולם הבא וכבוד בעולם הזה כו' כצ"ל

פרק שני

דף מג מהרש"א תוס' בד"ה מורד במלכות כו' ולא נהירא שהרי יואב לא היה מורד כו' עכ"ל ולשון ת"י יותר נכונים בזה וז"ל ואין נראה כו' נ"ב וכן הוא לשון תוס' לא ישנים שבת נ"ו ד"ה דאמר וע' על העמוד אשר פירשתי בעז"ה דברי תוס' דהכא בטוב טעם ונכונים יותר משם שמשבח מהרש"א ז"ל:
דף מה מהרש"א תוס' בד"ה צריכה מיאון כו' אבל במה שהצריכו אותה מיאון נדע ביה הך חששא דשמא לא נתרצה לראשון ולכך צריכה מיאון כו' כצ"ל
דף מז מהרש"א בפרש"י ד"ה והאי דפלגינהו בתרי בבא דרישא כו' משום דהאי תנא אחרינא לא פליג אלא בסיפא גבי בזו ובזו כו' כצ"ל:
דף נה מהר"ם תוס' ד"ה קדשים קלים כו' ולפי זה החילוק שבין ר' אושעיא ובין ר' יוחנן הוא זה שלר' אושעיא מייתי ב' בהמות כו' כצ"ל:

מהרש"א בד"ה אמר רב אושעיא כו' בא"ד שנתכוין לגוזלה כו' ומהרש"ל נדחק לקמן בדבריהם ולא ידענו מי הכריחו לכך נ"ב ראשית הכריחו שנראה לו דוחק שיתירו חז"ל לעבור על לא תגזול גם אם נאמר כיון שלכתחילה ע"מ כן כשיפדה תמימין יקריב עולה ושלמים על שם בעליהן אם גזל אין כאן צד חמס יש כאן אבל מתוס' ד"ה ק"ק נראה כפי' מהרש"א אם לא שנאמר דברי ר"י לחוד שנית שרוצה להשוות פי' וכי אומרים לו לאדם חטא לתוס' כמו שפרש"י באר היטב בד"ה אין מועיל כו' ומהרש"ל כתב לקמן במה שכתבו התוס' כו' ע"ש הוא דרך דחוק ורחוק נ"ב נראה כי המרש"א ז"ל סבר בדברי מהרש"ל ז"ל א"נ הוא אופן אחר ע"כ רחוק הדרך מאד אבל אם נאמר כי א"נ הוא כמו אע"פ נכון וקרוב הדרך וטוב יותר מדרכו של ונהי נמי:

פרק שלישי

דה סז ע"ב רש"ל רש"י ד"ה אי זכר כו' יהא מותר שהוא שלישי נ"ל שר"ל כשהיא שלישי ע"כ נ"ב לא ידעתי מה רוצה מלשון רש"י הלא הוא מדויק ואין לשנות כי עמוני שנשא מצרית אחר שנתגיירו וילדו בת הבת מצרי שני ובן של אותו הבת יהא מותר שהוא שלישי:

דף סח מהרש"א בפרש"י בד"ה לחומרא כו' דילפינן לה מאשת ן אב כו' כל זה עד סוף הדיבור כו' נ"ב אבל בע"ב רש"י ד"ה לימא קסבר רבינא כתב כ"כ בזה"ל דממזר מאשת אביו יליף, וכן בזה"ל בגמ' יבמות וצ"ל דהגמ' רישא דקרא נקט לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו ורבנן אמרי דהאי לא יגלה כנף בשומרת יבם מדבר וסמיך לי' לא יבא ממזר וילפי מלא יגלה כנף שיש ממזר מחייבי כריתות גם לפי הפשט כנף אביו זו אשת אביו אומר מאשת אביו יליף על כן אי משום הא אין למחוק דבר ברש"י כיון שמצינו שהגמ' ביבמות גם רש"י בע"ב משמשים בזה"ל:

פרק רביעי

דף סט ע"ב חידושי אגדות ד"ה כל ארצות עיסה כו' עד סה"ד וכן י"ל מפי' ערוך ערך אלמנה כצ"ל:

שם ד"ה ומבני לוי לא מצאתי גו' פרש"י לא מצאתי ראוי לעבוד כו' עד סה"ד נ"ב הקרא לא משמע הכי כי בפסוק מ"א כתיב המשוררים בני אסף והפסוק וישבו הכהנים וגו' והמשוררים הוא פסוק ע' ואדלעיל קאי, אותם המשוררים בני אסף דכתיב לעיל ובני אסף לוים היו כדכתיב שם ג' י' והלוים בני אסף במצלתים:

רש"ל שם באותו הדף קודם הפרק גמ' הפיסקא נמחק כצ"ל:

דה עה מהרש"א תוס' בד"ה וכולן מותרין כו' דהא ליתא נ"ב כמו לתאי ב"מ ק"ו:

דף עו רש"ל גמ' לוי' וישראלית מוסיפין כו' וזה שהחמיר בבדיקות פסולי קהל מפורש בירושלמי כו' כצ"ל:
שם בא"ד לפי שאין מדקדקין כל כך ביוחסין ואין בודקין במשפחותם ואין מדבקים במשפחותם אי נמי כו' כצ"ל כמו בר"נ כי כל דבריו העתיק מר"נ מד"ה עד סה"ד:
דף עט מהרש"א בד"ה קדשה אביה כו' ליכא נ"מ מידי דבין לרב דסבר מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת ובין לשמואל דסבר חיישינן כו' כצ"ל:
סליקא לה מסכת קידושין:

מסכת בבא קמא

פרק ראשון

דף ד מהר"ם תוס' ד"ה אדם שמירת גופו עליו וכו' רצה לומר הא דכתב לעיל ד"ה וממונך לאו דוקא גבי בור דלאו ממונך הוא וכו' ולא כתב שצריך למוחקו היינו בגמ' דאין דרך הגמ' למידק כל כך בלושנא כו' כצ"ל:
דף ה ע"ב רש"א תוס' ד"ה להלכותיהן כו' לא הוה איצטריך כל חדא מנייהו דהוה אתי שפיר מב"ח כו' נ"ב לא חדשתי בזה אלא דהוה א"ש פירושו דהוה אתי שפיר רש"ל רש"י בד"ה וכולהו כי שדית בור כו' אתו כולהו מההיא ומאידך כו' כצ"ל ונמחק נקט רבא נ"ב נ"ל שצ"ל ונמחק מחד כי ברש"י שלפנינו איתא מההוא ומחד ומאידך ורש"ל גורס מההוא ומאידך כי מחד שפת יתר כאן שכבר כתב דמחד מאידך לא מצי למימר והאי נקט רבא צ"ל קודם אתו כולהו ושפיר גורסו כי למה ימחק והמגיהים שגו ברואה והוסיפו זה מההוא ומאידך בריש ד"ה זה וכל עין רואה שאינו נצרך שם כלל גם מההוא לא שייך התם רק מיני' ומאידך היה שייך אבל אינו נחוץ כלל והא ראיה שגי' רש"ל קאי אלמטה ולא אדלעיל שמעתיק דברי רש"י אתו כולהו וכן הוא ברש"י כאן אבל בריש דברי רש"י איתא בלשון אחר היינו אתיא כולהו ואם היה קאי אדלעיל היה הרש"ל ג"כ מעתיק אתיא כולהו אף כי דברי אמת אין צריכין ראיה:
ע"כ מהר"ם אשר אצל ד"ה אליבא דר' ישמעאל צ"ל מקודם אצל ד"ה הב לי זיבורית:
דף ט מהר"ם בתוס' ד"ה וטרף חלקו של אחד מהם בא"ד ויש לומר דמיירי הכא שעשאו אפותיקי כו' עד סה"ד ויש ליישב דר"ל דעשה שניהם אפותיקי כו' נ"ב וע' מהר"ם שיף:
ע"ב ד"ה אלו איתרמי לי' אפי' מיירי בעישורייתא דרבי וכו' מ"מ ידוע הוא שאין חייב לבזבז כל כך כצ"ל וההיא דעישורייתא, דרבי קאי אעישור נכסים לבת כצ"ל:
דף י ד"ה חומר בשור וכו' כגון בור דחייב מטעם דדרכו לנתורי לר"ל ולר"י בלא צוותא דחרש היזקו מצוי ליפול שם כצ"ל:

דף יב מהרש"א בתוס' בד"ה מכר לו עבדים כו' עד סה"ד ויש ליישב בדוחק נ"ב ע' מהר"מ שי"ף:
ע"ב תוס' בד"ה ואם איתא כו' אבל רש"י לא גרם כן נ"ב פי' לא גרס אלא:
דף יג מהר"ם ד"ה בגמרא למעוטי מאי כו' יש לדקדק א"כ מאי פריך הגמרא השתא ומה שלמים בכור וכו' כצ"ל:
בא"ד לאפוקי ממ"ד דבכור הוי ממון בעלים לר' יוסי הגלילי כגון אבא יוסי בן דוסתאי כו' כצ"ל:
דף יד ע"ב תוס' ד"ה ש"מ לוה ומכר נכסיו וכו' דבהדיא איתא בערכין דף ו דמאן דאמר מלוה הכתובה בתורה כמלוה בשטר דמי קאי אנזקין ויש לומר דדין מלוה הכתובה בתורה כו' כצ"ל:
דף טו מהרש"א תוס' בד"ה הא מני ר' יוסי כו' בא"ד כר' טרפון דאית ליה כו' אלא דתם משלם כופר שלם:
ברשות הניזק ומוכיח בזה התם א"כ ר' טרפון כו' כצ"ל:
דף טז ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה ר"א אומר בזמן כו' סה"ד וכמו שהגיה מהר"ם וע"ש בתוס' כצ"ל:

פרק שני

ע"כ מהר"מ בתוס' ד"ה בתר מעיקרא אזלינן וכו' איצטריך למתני הכי ולא יכול למתני במתני' נתגלגל בראשון ולא בשני ונראה כו' כצ"ל:
דף כ ע"ב רש"ל תוס' בד"ה הא כו' סה"ד דבי בר מוריון כצ"ל.
ד' כד מהר"מ בתוס' ד"ה הרי הוא אומר וזאת וכו' וי"ל דה"ק דהתם גלי קרא וכו' דהמשך דברי התוס' כך נראה הם דה"ק להו ר"מ לרבנן דאין כו' כצ"ל:
דף כה בתוס' ד"ה אני לא אדון וכו' בא"ד ובפ"ק דזבחים וכו' מק"ו דשוחט חוץ כשר וכו' ר"ל דשם יליף ומה חוץ לזמנו דקיל דהא שוחט חוץ לזמנו כשר ואפ"ה כו' כצ"ל:.

פרק שלישי

דף כט רש"ל תוס' ד"ה פליגי כו' ממורים חכמים לר' מאיר באבנו וסכינו כו' דאי מיירי אחר נפילה והפקירה אמאי חייב לר' יהודה הלא פירשו לעיל כו' כנ"ל:
דף כח ע"ב מהרש"א בד"ה אמר רבא במתכוין כו' ויש לדקדק דאימא דכל נתקל הוי פושע כמתכוין להוריד כו' כצ"ל:
דף כט תוס' ד"ה פליגי בשעת נפילה כו' כמ"ש התוס' לקמן בפלוגתא דמפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה כצ"ל:

דה לב ע"ב רש"ל מתני' המבקע ברה"י כו' כצ"ל מהרש"א פוס' ד"ה חייב בד' דברים פי' כו' סה"ד אלא להההוא לישנא דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות חייב כצ"ל:

פרק רביעי

דף לו מהר"מ בתוס' ד"ה אי כר"ע וכו' סמוך לסה"ד ולא יחזיר לו האחרון אם יש שם מותר אדרבא וק"ל נ"ב ע' מהר"ם שיף:

ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה אם יש שם מותר כו' כדמוכח לקמן נ"ב דף מ' דפריך כו':

בד"ה ושל דבריהם כו' בסה"ד דקתני ב' ראשונים דינר זהב דהיינו כ"ה דינרי צורי כצ"ל:

דף לז מהרש"א בד"ה רב זביד אמר כו' שאם לא תאמר כן תקשי לך ההיא דמכילתין היינו כו' נ"ב לפי הגי' שלפנינו ההיא דריש מכילתין אינו כפירושו ולפני מהר"מ לא היה ,,דריש" ובכל זאת מפרש דקאי על ריש מכילתין:

דף מב מהרש"א בד"ה בכוונה תליא מלתא כו' אלא דמדרבי תש נשמע נמי לחזקיה דפוטר בשוורים אפילו נתכוונו כו' כצ"ל:

דה מח ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה ושמואל אמר כו' והאי דיוקא דמתניתין ברישא טעמא שלא ברשות הא ברשות פטור בעל הקדרות והפירות לא אתיא כרבנן כו' כצ"ל:

שם בא"ד וסתמא בעל החצר מקבל עליו כל נטירותא אם אומר לרבי בסתמא שניהם פטורים קשיא בבא דהכניס שורו לא יגרע כו' כצ"ל:

פרק חמישי

דה מח ע"ב רש"ל תוס' בד"ה טעמא כו' ומדברי רבא לא תידוק דלרבי שניהם פטורים כו' כצ"ל:

דה מט ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר כללא דמלתא כו' כצ"ל:

רש"ל ד"ה שם ברה"ר ופתחו לרה"י נמחק כו' כצ"ל:

בד"ה כ"ע לר"ע בבור ברשותו כו' כצ"ל:

מהר"מ ד"ה ברה"י וכו' כההיא דלקמן בשמעתין דמשמע דמקרי בור ברשות הרבים בכה"ג כצ"ל:

דף נא ע"ב מהר"מ ד"ה זה נכנס בתוך שלו וכו' וה"ה דהוי מצי למימר כלים הא לא קפדי כצ"ל:

דף נג ע"ב ד"ה שור ושור פסולי המוקדשין פי' רב יהודאי גאון וכו' ואם תקשה לך מי הכריחו לר' יהודאי גאון לפרש כן דהכא איירי כצ"ל:

שם הא דמשמע לקמן בסוף הפרה וכו' ופי' ר"י גאון וכו' וכפירושו צ"ל כמו שאפרש שם בעז"ה וכו:

שם מה כתבו וכפירושו צ"ל מאי צריך לפרש כפירושו של ר"י גאון כצ"ל:

דף נד מהרש"א ד"ה קרב לגבי כו' ואע"ג דהכא מכל מרבינן נמי עופות התם דאיכא נמי כצ"ל:
דף נה רש"ל תוס' ד"ה המרביע כו' מין חית כצ"ל:

פרק ששי

דף נו ע"ב מהר"ש ד"ה ולסטים נמי שהכישו לגוזלה מיירי כו' והשתא הכא ליכא לפלוגי מידי מטעמא דחשיב כצ"ל:
מהר"מ תוס' ד"ה אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה וכו' אלא בכח שני אפילו כפתו והביאו לשם פטור דאמה מחייבת ליה אי אשעת כפיתה והנחה כצ"ל:
דף נח ע"ב תוס' ד"ה שמין בית סאה כו' ואע"ג דקתני במתני' בית סאה באותה שדה לר' ינאי לא לשיעורא נקטיה וכו' והיינו כדחזקיה דאמר לעולם משערין מה שאכלה בס' שיעורין כמותו כצ"ל:
דף נט מהרש"א תוס' ד"ה אכלה סמדר כו' כיון דסבר ר"י דנידון בסמדר לפי מה כצ"ל:
מהר"מ אכלה סמדר וכו' ועוד דדרך ענבים כצ"ל:
ולכך לא ס"ל לר' יהושע כצ"ל:

פרק שביעי

דה סג מהר"ם תוס' ד"ה דהא כל חד וחד דרשינן כלל ופרט באפי נפשיה וכו' היינו משום דכתיב משור עד חמור עד שה כצ"ל:
דה סד בתוס' ד"ה יאמר גנבה ושור וכו' והשני כללים הם המצא תמצא וגנבה כו' ואם כן איך נתישב הא דקאמר יאמר ושור וכו' יאמר גנבה ושור ושה וכו' כצ"ל:
דף סה בד"ה דתניא כחושה כו' ור"ל לפר"י לקמן דדמים בשל עכשיו כצ"ל:
רש"ל תוס' ד"ה לכתוב או כו' אכתי היה מופנה מופנה דהכא לאו מופנה לג"ש קאמר כצ"ל:
ע"ב מהר"ם בגמרא ואלא מאי שינוי לא קנה אמאי משלם כעין שגנב וכו' אע"ג דר' אילעא כבר השיב לר' חנינא דאין לסמוך על ברייתא זו אפ"ה רצה רב ששת לתרצה מדנפשיה אפי' לר' אילעא ודוק כצ"ל:
מהרש"א ד"ה הן ולא שינוייהם תימא דבסמוך נפקא ליה לרבה דשינוי קונה מקרא אחרינא כו' כצ"ל:
דף סו ע"ב תוס' ד"ה דגזל משכב דחבריה כו' ולפי פלוגתייהו דמתני' נמי יש להגיה שם אמרו לו ודוק כצ"ל:

ד' סט ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה אלא לעולם כל הנלקט וכו' ושמא ר' יוחנן היכא שמתנה בפירוש לא קאמר וכו' כצ"ל וכו' דבהא מודה ההיא מתניתין דהתם שאני שהתנה בפירוש כצ"ל:

דף ע ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה כמאן כר' עקיבא וכו' ולרבנן צ אפי' במקורה או הגיע לאויר מחיצות אינו כמונח בין לענין שבת בין לענין קנין ולרבי כו' כצ"ל:

דף עב מהרש"א תוס' ד"ה דאי ישנה לשחיטה כו' כדפריך בפ' השוחט נ"ב דף מ':

ד' עג ד"ה אי נמי דפסלי בגזלנותא כו' פשיטא דלד"נ יש לפוסלו למפרע וה"מ כו' נ"ב ועוד נ"ל דמהאי עובדא ראיה על למפרע כי אחר שהעידו על דיני נפשות באו עדים דפסלי להו בגזלנותא שקודם לעדותן:

דף עה ע"ב מהרש"א בגמרא ובהודאה דטביחה קמיפלגי כו' ובתשלום דכפל נמי הוה פליג סה"ד נ"ב נראה כונתו דאי פליגי בהוראה מחמת ביעתותא דרבנן סברי הוה הודאה וסומכוס סבר לא הוה הודאה ולפי זה לרבנן הכפל שמקבל הגנב מהעדים המוזמין נשאר אצלו ואינו צריך ליתן הכפל לבעה"ב ולסומכוס צריך ליתן הגנב אותו הכפל שמקבל מהמוזמין לבעה"ב והיה לברייתא לפרש גם זה הפלוגתא וקשה לי הא לפי דמוקי ר"א בריה דר"א דפליגי בעדות שאי אתה יכול להזימו כמו כן פליגי בכפל וכמפורש ברש"י (והחונן יחנני להבין לאשורו):

דף עט מהרש"א תוס' ד"ה נתנו לבכורות כו' לא קמבעיא ליה לענין חיוב נ"ב אבל לרש"י שפי' לענין חיוב אף ללשון ראשון של רש"י שפיר פשיט ע"כ שביק רש"י להאי ראיה:

שם בד"ה תקנו משיכה כו' דבהשואל תנן שלח ושלחה ומתה חייב נ"ב (כן הוא לפנינו ונראה כי לפני מהרש"א היה גירסא אחרת):

שם דבהשואל תנן דחייב אחר שילוה קודם שתבוא ליד השואל ויתחיל כו' כצ"ל:

פרק שמיני

דף צא מהרש"א תוס' ד"ה חמשה דברים כו' וכן מוכיח בתוס' מדתני אמדוהו ר"ל דכן מוכיח בעל התוס' מדתני בשמעתין אמדוהו נ"ב ע' תוס' ד"ה עלו בו צמחים דף פח ע"א:

פרק תשיעי

דף צג ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה עצים ועשאן כלים כו' היינו לרב אשי אבל לרבה דאית ליה כצ"ל:

דף צח ע"ב רש"ל תוס' ד"ה נכתוב ליה שטרא כו' ולא כהאי דתני כו' כצ"ל:

דף קב ע"ב רש"ל תוס' ד"ה מי הודיעו לצבע כו' כצ"ל:

דף קה ע"ב רש"י ד"ה פטור כו' שמצא פלוני זה היה יכול לומר נאנסה כו' עד סה"ד נ"ב לולא דבריו ז"ל היה ברור אצלי דברייתא דג' שבועות הן מיירי בשני עדים ומשוה הגמ'

למשביע עד אחד לענין דהוי דבר הגורם לממון וכן מפרש רש"י בתחלה למה משביע למה עד אחד משביע דהוי גורם לממון והדר מפרש הני ג' שבועות בתרי עדים איך הוי גורם לממון ומדויק לשונו ,,ומיהו ממון ממש לא מפסדו דאי נמי אסהידו ליה דאינו" הכל בלשון רבים כי שנים המה וכן אומר שבתחלת דברי רש"י אי הוה מסהיד צ"ל הוי מסהידו כמו בסוף דבריו בלשון רבים ובסד"ה הכיר בה ,,ובע"א קמיירי'' ראיתי מוחקים:

פרק עשירי

דף קיא ע"ב מהרש"א תוס' ד"ה הגוזל ומאכיל כו' עד סה"ד נ"ב וכן נראה מרש"י ד"ה חייבין דברייתא דר' אושעיא וכה"ג מתניתין איירי אחר יאוש:

דף קיז חדושי מהר"ש בגמ' קום סק לא"י וקביל עליך כו' להן ייזל שזה היה נטילת רשות מר' יוחנן לילך מא"י לבבל דר"ל אם יהיה כצ"ל:

רש"ל שם רש"י ד"ה נשא ונתן כו' סמוך לסה"ד והא דנקט הראה באונס דפטור ולא נקט אפילו נשא ונתן ביד דפטור היינו כו' כצ"ל:

סליקא לה מסכת בבא קמא בסייעתא דשמיא:

מסכת בבא מציעא

פרק ראשון

דף ג מהרש"א תוס' ד"ה מה אם ירצה כו' כדתנן אמרו לו כו' כצ"ל כמוכח מעצמו וליתר ע' מהר"מ שיף:

ע"ב מהר"ם ד"ה בכולה בעי דלודי ליה וכו' ויש ליישב דהתוס' מקשין:

ד"ה אבל העדאת עדים וכו' ועסקי השתא:

דף ה ע"א ד"ה ותקנתא לתקנתא:

ע"ב ד"ה דחשיד:

ז"א ו ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה אי בעי לא עביד כיון שהשומר אינו יודע שהוא גנוב לאו בר חיובא הוא:

דף יב ע"א רש"ל תוס' ד"ה ואמר שמואל כו' בא"ד כל שחליפיו ביד כהן כו' פי' שנטל אחד מהם (מהר"מ שיף):

שם סמוך לסה"ד והקטן שאינו סמוך משום דרכי שלום (מהר"מ שיף וכתב שבהוספה זו מתורץ קושיית מהרש"א על רש"ל לפי סברת הרש"ל:

דף יג ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה הני תרתי מילי נינהו וכו' דהא דקאמר שמואל דלרבי מאיר נ"ב נ"ל במקום שמואל בכל דיבור זה צ"ל ר' אלעזר כי כן דברי תוס' על ר"א קאי:

דף יד ט"ב מהרש"א ד"ה סיפא נמי בנגזל כו' דע"כ ברישא מגזלן קמיירי דומיא דסיפא:

ע"א רש"ל ד"ה שטר הקנאה כו':

ע"ב גמ' לאו תרוצי קא מתרצת כו' מי שמת דף קנז: וכן פי' רשב"ם שם:
רש"י בד"ה לאכילת פירות כו' מפרש להו לקמן:
דף טז מהרש"א תוס' בד"ה בההיא הנאה כו' דלא קאמר ולא מידי וקא סמיך על מה דהא כבר תבעו שם וכן כתב במרדכי וז"ל נראה:
שם אליבא דר"מ כו' כי תבעי לך אליבא דרבנן והוא כמו שדה סתם:
מהר"ם ד"ה בההיא הנאה וכו' והיינו סברת רב האי דכתבוה התוס':
שם ומייתי ליה כי היכי ו
דף יח תוס' ד"ה הא אמר תנו וכו' ויש להקשות נ"ב בגמ' שלפני מהר"מ לא היה הגליון על הדף:
דף כ ע"א רש"ל תוס' ד"ה שמע מינה כו' בא"ד הבעל והאשה יכפרו המכירה כו':

פרק שני

דף כא ע"ב גמ' מידע ידיע וכן לקמן דף כג ע"ש מידע ידעי דרופתא:
מהר"ם תוס' ד"ה ת"ש וכו' ממילא מתרצא נמי הברייתא נ"ב ול"נ שתוס' סגר השער שלא יבא האי שינויא להברייתא במה שכתב ומשמע נמי וכו' דה"א דאין דרך למשמש בכיסו בעודו בבית המדרש:
דף כב ע"א רש"ל תוס' ד"ה שט בנהר כו' דהכי פירושו אם נתייאשו כו'
דף כג ע"ב תוס' ד"ה ברשום וכו' כמו שפירש רש"י נ"ב ולענ"ד רחוק פי' התוס' מפרש"י כמו שכתבו ופרש"י אינו נראה כי רש"י מפרש רשום נקרא מה שטח החנוני אחר ראות היין ואחר לקחו ותוס' מפרשים רשום הוא מה ששורק וטח הבעל הבית אף טרם מכרו וכן מכרו ולא מיירי כלל בטיחת החנוני וצ"ע:
רש"ל רש"י בד"ה ופרכינן כו' שלו בפתוחה קתני כו':
דף כה מהרש"א בד"ה הא בכובא וכתנא כו' ק"ק לפרש"י כו' נ"ב ואפשר לומר מפני קושית תוס' דקתני מצא פירות ע"כ טוב יותר לרב פפא לומר הא והא בצנא ופירי:
רש"ל בדיבור הנ"ל יכול לסבור כסברת התוס' או כרש"י נ"ב וטוב יותר לדון את הר"ח שסובר כסברת רש"י כי זכות לו שבזה יהיו כל הד' אקוימתות שוה הא הראשון על הברייתא ראשונה והא השני על הברייתא השניה דמקשה מינה הא הראשון חייב להכריז והא השני שלו ופטור מלהכריז:
בא"ד דפריך אמאי דקאמר כו' והיינו כמו שמפרש בסיפא בא בעל הבית כו' נ"ב ובחר לו המקשן לפרש כן כדי שלא יקשה על המתניתין רק טל הברייתא:
בא"ד ולפי זה גרסינן בסמוך וכו' ודוחה הקושיא ואומר נ"ב וכן רב זביד דוחה הקושיא כהאי גוונא וקאי כ"כ על דברי רב זביד ולענ"ד איני יודע מה צורך לכל זה הלא לפי' ר"ח

לא יכול להיות הגי' הא והא דלא אשתייר כי מפורש בחדא ברייתא מקצת בכלי וכו' ע"כ הכריחו לר"ח לשנות הגי' הא והא דאשתייר:
דף כח מהרש"א תוס' בד"ה ט"ו יום כו' סה"ד נשאר מצד אחד מהלך כ"ה ימים:
דף כט ע"א מהר"ם ד"ה והוי שואל עלייהו וכו' סה"ד דבפ' הכונס דף נו: משמע:
בא"ד והא דלקמן מוקי רבא קרא דהשב וכו':
ז
דף לא ע"ב רש"ל גמרא מאי כפועל בטל האי לא בטל הוא כצ"ל וע' מה שכתבתי ע"ז בגמ' אשר מובא הגהה זו שם על הגליון:
דף לב מהרש"א תוס' בד"ה בד' הדיוטות כו' סה"ד מה שאין כן דאפקידו וק"ל:
ע"ב תוס' בד"ה ואי לאו דאורייתא כו' כסברת המקשה דלקמן אין להקשות לפום סברתו:

פרק שלישי

דף לג מהרש"א תוס' בד"ה אית דלא גרסי או שאבדו כו' סמוך לסה"ד ועוד דאי הוה מפרשינן הכי במתניתין:
דף לד ע"ב תוס' בד"ה הריני משלם כו' וגם בניו לא יזכו בו משום דאין אדם מוריש קנס כו' ווכות הכפל בתוך רשותו של המפקיד כו' כי אקנאי כפילא לאבוהון כו':
ד' לה ע"א מהר"מ בתוס' ד"ה לוקח הוי וכו' דבמקום פסידא דאחרינא לא אמרינן דטבא עבדי ליה:
ע"ב מהרש"א בפרש"י בד"ה מכי שלמו ימי כו' סה"ד אם רוצה שתשאר בידו הוא מגומגם נ"ב כי הוא מחויב לקבלה בדמים ששמוה ב"ד:
דף לו ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה שהעלה וכו' דהשתא כו' ולכך שייך לומר אוירא דהר קטלה:
דף לז ע"ב גמ' התם שמא ושמא גזל כו' סה"ד הא דאוקימנא מתניתין לעיל בבא לצאת י"ש וק"ל:
דף מא ע"א מהר"מ תוס' ד"ה הא לא משכה וכו' נראה שכתבו כן נ"ב וכן מדייק רש"י ד"ה שהכישה במקל כשנתנו עליה כו':
ע"ב מהר"מ תוס' ד"ה רבא אמר לא תימא וכו' סמוך לסה"ד אפ"ה לא הוי אמרינן דיו ולא היה פטור:
דף מב ע"ב ח"א מהרש"א ד"ה אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי כו' ואין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין כו' ומ"ד אלא בדבר שאין העין:

פרק רביעי

דף מד ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה אחד משמונה באיסר כו' סה"ד דמהדר' ליה מעט נ"ב פי' מדמצריך פרוטה להיות ח' באיסר ומשער הפרוטה באיסר ש"מ דלא שייך באיסר יוקרא

וזולא וכד יהיב לאשה איסר מקבלת שמינית שבאיסר לעצמה ושבעה חלקי מהדרא ליה אם בעד שמונה פרוטות נותנים איסר מהדרא ליה שבעה פרוטות וכשנתייקרו הפרוטות ונותנין בעד ששה פרוטות איסר מקבלת לעצמה 3/4 פרוטה ומהדרא ליה 5/4 ואם הוזילו הפרוטות ונותנין בעד עשרה פרוטות איסר מקבלת לעצמה מא פרוטה ומהדרא ליה 3/4 8 פרוטה נמצא אע"פ דזימנין מהדרא ליה הרבה וזימנין מעט אין יוקר וזול באיסר כי תמיד נותן לה שמינית שבאיסר והיוקר והזול בפרוטות מה שאין כן אם היה היוקר וזול באיסר אינה מקבלת לעצמה רק פרוטה וכשעומד איסר שמונה פרוטות מהדרא ליה שבעה ואם ששה חמשה ואם עומד עשרה מהדרא תשעה ומקבלת פעם שמינית איסר פעם ששית פעם עשירית ומהדרא זימנין הרבה חלקי איסר וזימנין מהדרא ליה מעט חלקי איסר:

דף מה בד"ה אלא לב"ש וכו' ס"ל לר"י הכי אפילו:

בד"ה בכל הסלע כו' וצ"ל לפירושם דה"ק ב"ה דאם ירצה:

דף נ מהרש"א בפרש"י בד"ה מש"ה חזרו כו' סה"ד ביתר על שתות וכ"ה בתוכ' נ"ב ע' מהר"מ שיף:

תוס' בד"ה אא"ע פחות כו' דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן:

דף נא ע"ב בד"ה בד"א בסתם ר"ח כו' משום דהכא במפרש אני יודע שאין שוה כו':

בד"ה לא יחשב את כו' סה"ד שכר טרחו למכרם נ"ב ע' ביאור על המהר"מ שיף:

הרם

דף נד ד"ה בפרש"י בד"ה הרי אמרו כו' קרוב ללשון התלמוד דכתוב ביה וקם לו אבל רש"י:

בא"ד ולספרים דגרסינן נתן לו סה"ד ונראין לי דברי חכמים נ"ב ע' מהר"מ שיף:

דף נח ע"א מהר"מ תוס' ד"ה נשבעין לגזברים וכו' האי דשוקל את שקלו מיירי בשלוח:

שם לפי פירושו בשלוח מיירי אלא:

ע"ב תוס' ד"ה לא בשמים היא כו' אההיא דב"ה קאי התם דאיכא מאן דאמר:

פרק חמישי

דה סא תוס' בד"ה לעבור עליו כו' משום כדי רשעתו ולדבריהם לכ"ע לא לילקי נ"ב ולדבריהם כצ"ל כי קאי על אותן שמקשין:

מהר"ם תוס' ד"ה לעבור עליו בשני לאוין וכו' אלא לענין שילקה שתי פעמים נ"ב ע' מהרש"א שלא כתב כן אלא דוקא הניתק לעשה לא שייך לעבור עליו בשני לאוין כיון דלאו לאו הוא אלא עשה אבל לאו שאין לוקין עליו מפני שניתק לתשלומין שייך שפיר לעבור עניו בשני לאוין וכן מוכח מסוגיין וכמו שכתב המהרש"א שגם ריבית ואונאה

ועושק אינו לוקה כי ניתן לתשלומין ובכל זאת שייך בהו לעבור בשני לאוין וע' מהר"ם שיף דשדא ביה נרגא:

ד' סב ע"ב מהרש"א בא"ד וא"ת אמאי תני גבי יין כו' לרבה דמוקי לה כר' חייא נ"ב אע"ג דלא מזכיר ר' חייא מדנקט לקמן דתני רב אושעיא ידענו דהאי ברייתא תני ר' חייא מהר"מ בא"ד ועוד מדמשני בבא לחוב בדמיהן וכו' אלא ה"ל לשנויי בקצרה אמר רבא מתניתין בבא לחוב בדמיהן:

ד' סו ע"ב מהרש"א בד"ה אי קפיד כו' אי לא אסמכה היינו משום כו':

שם דידע דאסמכתא לא קניא אלא אית ליה:

דאדם עשוי למכור חפציו משום דליקו בהימנותיה היינו בשוויה:

שם ע"א מהר"מ בא"ד וא"א לגרוס כן כדמוכח בפ"ג דנדרים כצ"ל נ"ב בספרים ישנים היה הלשון בתוס' בפ"ד דנדרים והגיה המחבר בפ"ג וטוב יותר במקום דנדרים צ"ל נדרים וכמו שלפנינו היום בספרים שלנו בפ' ארבעה נדרים והוא הוא פ"ג ששמו ארבעה נדרים ואין צורך עתה להגהה של המחבר:

דף סז מהרש"א בד"ה הממאנת כו' בלותה ואכלה ומכ"ש שנייה דאין לה:

דף סח ע"א מהר"מ ד"ה ונותן לו שכרו כפועל בטל וכו' בא"ד פי' בקונטרס כו' או שמתחלה במלאכתו האחרת היה צריך לישב בחמה:

דף ע מהרש"א תוס' ד"ה דקא מקבלי כו' דלא משלם שוכר נ"ב ע' מהר"מ:

מהר"ם בא"ד משום דמקבל עליה קלקול הספינה שמתקלקל העץ במים דלא משלם שוכר כצ"ל ובספרים כתוב משכיר וט"ס הוא נ"ב לפנינו כתוב למשכיר ושפיר:

רש"ל גמ' אימא לי איזו כו' נ"ב יש מפרשים אוהב נ"ב נ"ל למשל אם ראובן ושמעון אוהבים זה את זה בלב שלם ושמחה או תוגה של אחר נוגע לשני בשוה אם ישאל השלישי לאחד מהם איזו מכם ראובן ואיזו שמעון יענה לו אין שום חילוק ביניהם איזו הוא ראובן ואיזו שתרצה הוא שמעון הכלל ראובן הוא כ"כ שמעון ושמעון הוא כ"כ ראובן ע"כ קראו לאוהב נאמן איזו גם אני הכותב אומר לכל מעיין איזו. הבט וראה כמה יקירין וקדישין כל דיבור ודיבור שיצא מחז"ל אצל הקדמונים לדקדק בהם שלא יהיה נראה כמיותר כי לולא פירושו הלא תיבת איזו מיותר בגמ' כי היה די לומר אימא לי גופא דעובדא היכי הוי האי איזו ל"ל ע"כ מפרש איזו אוהב גם נודעת לנו אהבה וחיבה שהיה ביניהם כן תהיה לנו:

ע"ב ח"א מהרש"א לחונן דלים עד סה"ד נ"ב אבל קשה לפי דבריו למה לו לרש"י לתלות בדרש ר' תנחומא כיון שלדבריו הוא גמ' מפורשת כאן:

דה עה מהר"ם תוס' ד"ה וכדברי ב"ה כו' סה"ד דבסתם טבח שאינו ידוע איירי וק"ל:

פרק ששי

דף עו מהרש"א תוס' בד"ה ואזל איהו כו' ב' סברות הן ולא כפרש"י נ"ב ול"נ רש"י שניהם שוים דבריש מהימנת ודעתייהו חד הוא ולפיכך פשיטא ובסיפא דעתייהו ומהימנת אינם שוים ואבעיא להו וכן כתב המהר"ם שיף:

דף פא ע"א רש"ל רש"י בד"ה פטור משואל מאונסין:

פרק שביעי

דף פד ע"ב רש"ל רש"י בד"ה לבני בירי כו' סה"ד וס"א קוברים:

דף פה רש"ל גמ' שנשכרת בשנים שוכרתו כו' דהיינו בשמונה ומש"ה קאמר בשנים סתמא בשני זהובים או בשני מנה:

דף פז ע"ב רש"ל שם והאי וחרמש מיבעי כו':

שם ולא אכילה גסה כו' נ"ב דאי לגופא פשיטא כתבתי בצדו אנכי הכותב רואה כי המעתיק דברי רש"ל לא כיון יפה כי המעתיק חשב דהאי נכתב בצדו על הגליון בגמ' שהרש"ל למד בה קאי על דבר הקודם ולא אכילה גסה וטעה כי קאי על הדבר השני הסמוך ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן ושייך שפיר ע"ז דברי רש"ל:

שם בע"א מהר"ם בד"ה במחובר בשעת גמר מלאכה וכו' ר"ל לאפוקי מפרש"י נ"ב ולפענ"ד גם רש"י מפרש כן רק רש"י תפס הקיצור כי קוצר גם בוצר תולש יקרא: ד"ה דבר חרמש אכול וכו' סמוך לסה"ד כמו שכתבו התוס' בסוף זה הדיבור לכך איצטריך:

דף צ ע"א רש"ל רש"י בד"ה כגון שהקדימו וכיון דשם כו':

דף צא ע"ב מהר"ם תוס' דש באווזין ותרנגולין וכו' עד סה"ד לר"י מהו נ"ב ולית ליה לר"י בר"י הך דרשה דלעיל חוסם לנחסם:

פרק שמיני

דף צח ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה שאלה בבעלים כו' מכ"ש דבשכרה וחזר ושאלה דמפקיע אבל הכא:

דף צט מהר"מ תוס' ד"ה וחבירו מותר לבקע בו עד סה"ד לכתחלה קשה נ"ב עוד יותר יש להוכיח מכאן דבשאלה לחוד טרם בקע בו יצא לחולין מדאמר וחבירו מבקע ס לכתחלה ש"מ דכבר יצא לחולין קודם הבקיעה:

דף ק ע"א תוס' ד"ה ולחזי ברשותא כו' דמאן קיימא וכו' מהר"מ עד סה"ד מדקאמר גמ' נמי נ"ב פי' מדקאמר הגמ' בהתירוץ שפחה נמי משמע דעיקר תירוצם על פרה שעומדת באגם ואגב מתרץ נמי שפחה א"כ כמו שעיקר התירוץ על פרה עיקר הפירכא נמי מפרה: רש"ל בד"ה הא מני כו' אפילו בברי וכמו שכתב ומיהו קשה כו':

רש"א בד"ה הא מני כו' בפ' חזקת הבתים ד' לה בד"ה:
ובפ' המוכר את הבית ד' סא בד"ה ארעתא:
דף קב ע"ב מהר"מ ד"ה גמ' אמר רב אי הואי התם וכו' דרב ס"ל כבן ננס וליכא:
שם לכך ס"ל לרב נחמן:

פרק תשיעי

דף קג ע"ב רש"א ד"ה האי אמר כו' בבעל הקרקע דאמר בעינא תיבנא נ"ב מקוצר השגתי אינני מבין דבריו הא הרישא מיירי אף בחכירות והחוכר אינו נותן לבעה"ב תבן:
דף קד ע"א רש"ל תוס' בד"ה היה דורש לשון הדיוט כו' או שבטל המנהג פסקינן כדין הגמ' וכ"כ נמי המ"מ סה"ד:
דף קו ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה וקיימא כימה וכו' פי' דעש אזיל בתר כימה דאמרה לה הב לי בניי:
בא"ד ונראה לפרש כו' סה"ד אח"כ אז הוא תחלת הלילה:
דף קז ח"א ד"ה וקיחון כו' אין בשרו מעלה זיעה וזיהם נ"ב גם רש"י פי' כן:
דף קט ע"ב מהר"מ רש"י ד"ה מנתא דידי וכו' רב פפא הוא סוף הדבור:
דף קיא ע"ב מהרש"א גמרא ותנא דידן כו' סמוך לסה"ד בהמה וכלים ולא מאתך ורעך מפיק:
דף קטו מהרש"א תוס' בד"ה אלמנה בין כו' ואהא תירצו דמתני הכי נמי איכא:
סליקא לה מהרש"א והחונים עליו בס"ד ונתחיל מהר"מ שיף והמקום יעזרני:

מהר"ם שיף פרק שני

אות ג ע"ב גמרא מה לפיו שכן מחייבו אשם וכו' וקשה ליקשי נ"ב פי' לה"א עתה אבל כשמתרץ אשם היינו קרבן ע' תוס':
ברש"י בד"ה עדים אין מחייבין כו' אם מכחישן דכתיב כו' כצ"ל:
דף ד ד"ה גמרא אלא דקאמר ותנא תונא מי דמי כו' אפשר דתלוי הכא נ"ב כד דייקת בפרש"י מיושב פשוט:
דף י ע"א ברש"י ד"ה סופא דלא אפשר כו' לא באה באור אות ש אם נגיה עד סה"ד להגיה לא מהני נ"ב ולי ההדיוט דברי והמה כפי' המהר"מ אך במקום שכתב המהר"מ ,,והא דכתב נמי הכא דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתיה אגבה" כולל הגאון בקוצר לא באה (פי' לא באה אלו התיבות ברש"י) דאדעתא דהאי אגבהה רק ממ"נ וכו' כפי' מהר"ם ואח"כ כתב ואפ"ל כפי' המהרש"א ודוק:

דף יב בתוס' ד"ה ואמר שמואל וכו' עד סה"ד ואין מוכרת שידע מימרא דשמואל דהתם נ"ב פי' מאן דאמר הא לא אמר הא כה"ג מצאנו דף יד דפריך משמואל אדשמואל ואמר לימא וכו' ע"ש ברש"י:

ע"ב בתוס' בד"ה ולא לוה עד תשרי כו' והאיך ניחוש שמא אין לה כתובה:

דף טז ע"ב ברש"י בד"ה בשדה סתם כו' סה"ד או דלא ניקרייה גזלו:

דף יז ע"ב בתוס' בד"ה לא אמר כלום כו' מהרש"ל הגיה תחזור ותתבע נ"ב לפנינו כן הוא בתוס' ורש"ל לא הגיה כלום וענ"ד מסכים עם הרב המחבר כי טוב יותר כאשר היה לפניו שאם תחזיר הכתובה:

דף יח ע"ב גמרא אלא ר"ז מ"ט לא אמר כרבה כו' וע' לקמן דף כ' ריש ע"ב:

פרק שני

דה כא ע"ב גמרא בדבר שיש בו סימן כו' וכ"כ התוס' נ"ב פי' כפירושו של המחבר ולא כרש"י:

דה כה ע"ב בתוס' בד"ה ואם נטל לא יחזיר כו' בא"ד ויש לפרש דמיירי הכא בספק אבידה וכו' ומכאן מוכח מ"ש האשר"י לעיל דף כו סי' ג':

מלת ומכריז ט"ס הוא וצ"ל והוא שלו נ"ב כן הוא לפנינו:

דף כז ע"א גמרא ושה דאבידה לד"ה קשיא

פרק שלישי

לד ע"ב בתוס' בד"ה שאל כו' ואהא איבעיא דשילם לבנים כתבו התוס' דאת"ל דמקנין לו כפילא כו' ואח"כ נגנבה ושילם לבעל:

דף לח ויש בפשט דבש והדביש ב' סוגיות כו' בכדי חסרונם נ"ב וכן פרש"י:

דף לט ע"א ברש"י בד"ה ולא קרוב מחמת קרוב וכו' ואביו של קטן בעל אמי היה מוחזק בהן בתוס' בד"ה היינו לדעתי אפשר דלא שמע כאינך:

ע"ב בתוס' בד"ה מוקמינן כו' וכל הפירות לקטן נ"ב המשמיע דברי מהר"מ להמחבר נראה שהיה לפניו במהר"ם גי' אחרת אבל לפנינו במהר"ם לשון אחר וכונה אחרת ושפיר:

דף מ ועוד כתב ובדפוס חדש הגיהו כו' לכך לא יוציא ממנו כלום משום דאף בכור:

דף מא בתוס' בד"ה הא לא משכה כו' שהנחתי מקל לחודיה גורם החיוב נ"ב וכן מפרש מהר"ם והראיתי שם לדעת לכן מדייק גם רש"י שבנתינה עליה הכישה:

דף מב ע"ב ד"ה לעיל בעובדא דקרטליתא עד סה"ד דש"ש דיתמי הוא ע' בהגר"א ס"ק כו:

פרק רביעי

דף מד ע"ב ברש"י בד"ה משער תנא וכו' והזהב כדקאי ולז"א אא"א פירא הוי משער תנא במידי דאוקיר וזיל כשל' בדינר זהב דף מט ע"ב גמרא כגון שהיה עליה של לוקח עד סה"ד שקאי אמשנה ע"ש נ"ב הגאון המחבר משוה דברי הרע"ב לפי' המשניות אבל כל מעיין בהם כפי אשר לפנינו יראה אם כי שוים הם בדעת ר"ש אבל להלכה דבריהם להיפך זה מזה וע' בתוי"ט שמתמה מאד על הרע"ב ומפרש דברי ר"ש לא כמותם ולהלכה מסיים כהרמב"ם בפי' המשנה ובפסקיו:

פרק חמישי

דף סב ע"ב בתוס' בד"ה אע"פ שאין לזה כו' דאע"ג דלא משך כו' יותר הו"ל לתפוס ביש לו נ"ב המחבר בא ליישב דלכאורה קשה לפי פי' תוס' דאע"ג דלא משך הוי מכר ותופס הקנין ונקנה המקח מפני שקאי במי שפרע לא שייך הלשון בגמ' אע"פ שאין לזה מאי הרבותא יותר באין לו מאשר יש לו הלא גם ביש לו אותו הרבותא אע"ג דלא משך כיון דקאי במי שפרע תופס המקח ולא הוה הלואה ע"כ מסיים המהר"מ שיף על דברי התוס' דאע"ג דלא משך יותר הו"ל לתפוס המקח ביש לו משום המש"פ מבאין לו ושייך שפיר לשון אע"פ שאין לזה הוה רבותא דכ"כ תופס המקח וחשיב כנתייקרו ברשות לוקח:

דף סג ד"ה האשר"י מפרש ברב אושעיא אם אין לו חטין או מעות נ"ב אם היה באמת בהרא"ש כזה"ל שמעתיק המחבר לא שייך עליו פי' המחבר או אפשר דכוון הרא"ש וכו' אבל באמת לשון הרא"ש אין לו לא מעות ולא חטין ושפיר נופל עליו הכונה שפי' המחבר או אפשר דכוון הרא"ש וכו' וכן מפרש התפארת שמואל בפשיטות:

דף סו ד"ה ומ"ש אח"כ וכשלא אמר כן לקח דברי' לפטומי מילי בתוס' בד"ה אחר מתן מעות כו' בא"ד וא"ת בפ' ד' נדרים כו':

ע"ב גמ' האי גברא וכו' בישש סי' יג פ"ק דב"ק:.

דף סז ע"ב בתוס' ד"ה והלכתא כו' סה'"ד או בתחלה נ"ב לפענ"ד מפורש ברש"י דמיירי בתחלה בד"ה ואמר לא מסתלקנא. בשעת מתן מעות הותנה ע"מ וכו' וע"מ כן נתן מעותיה וקרקע נקנה בכסף וכו' הרי מפורש שבשעת מתן מעות קנה הקרקע והותנה הכל בפעם אחת המתן מעות וקנין הקרקע והתנאי. אחרי כתבי ב"ה מצאתי שהמגיד מדייק כ"כ אלשון רש"י הנ"ל כנ"ל וכן כתב הנ"י דעת רש"י ורמב"ם שאפילו בתחלת הקנין והתנאי ונתינת המעות צריך למיקני מיניה:

פרק ששי

דף עו ע"ב בתוס' בד"ה אין להם זה על זה וכו' כדתני במתניתא אלא:

הלכך בעה"ב יכול לחזור להם כ"ז שאינו גורם להם הפסד אבל אם התחילו במלאכה אין בעה"ב יכול לחזור ונותן שכרן כפועל בטל והפועל אם הוא:
דה עז ע"ב בתוס' בד"ה רב פליג וכו' סמוך לסה"ד וס"ל כרבנן דברייתא מ"מ בהאי:
סליקא לה מסכת בבא מציעא. בעזר חונן דעה:

מסכת בבא בתרא

פרק ראשון

דף ב ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה הוה אמינא וכו' דזה לא שייך להקשות אלא כשהוא מפרש:
דף ג ע"ב מהרש"א ד"ה בהגהה ואם ב' בתי כנסיות היו ב' מקומות כו' דמרימר ומר זוטרא נמי חיישי לפשיעותא דמדסמכי תלמודא בעיא דרבינא כו' ש"מ דהכי נמי ס"ל כו':
דף ה מהר"ם תוס' ד"ה ארבעה לצלא כו' היינו לאחר שקנה רוניא גם שדה זו שהיה אצלו שדהו ושהיה רבינא מקיף גם אותו:
ד"ה מארבע אמות ולמעלה וכו':
ד"ה אע"פ שלא נתן תקרה וכו' וכיון שבגרמתו בנה לא מיקרי הכא זה נהנה וזה לא חסר:
דף ו ע"ב תוס' ד"ה האי כשורא דמטללתא וכו' כההיא דאמר רב נחמן נ"ב לפנינו בגמ' רב הונא:
דה ץ מהרש"א תוס' בד"ה א"ל בדידי כו' סה"ד דמוכר בעין יפה מוכר ומכר לו חבירו האי שבחלקו ואין לו להאפילו עליו
דף י אגדות מהרש"א ד"ה חזאי חלמא וכמ"ד פ"ק דר"ה אדם שאירע בו קרי או אונס נ"ב קרי פי' מקרה בידי שמים אונס בידי אדם:
ד"ה איחייב מאן דסני לן כמחללי כו' עיין פרש"י ועוד נ"ל השתא אלו נפלתי מאן דסני לן השונא לי הוה מחייב לי שהייתי מחלל שבת ועובד כו"מ וחייב סקילה:
דף יא ע"ב מהרש"א בד"ה הכא אפשר כו' נ"ב לפרש"י דחלונות בכל הארבעה מחיצות שפיר לשון מוקפת שמוקפת מכל ארבע רוחותיה חלונות אבל לפי' תוס' דמדבר ממחיצה אחת לא שייך לשון מוקף אלא שבאותה מחיצה יש בה חלונות ע"כ מחקתי מוקפת גם מוקף:
דף יב בד"ה ה"ג ר"ח ואי כו' בערוך ערך רד ט' גם ע"ש דברי המקשה לפר"ח שאינו כפרש"י נ"ב הכונה אחת אלא משונה וטוב להגיה שהוא כפי' רש"י:
ע"ב בא"ד שהנגר מפסיק בין ב' השדות סמוך לסה"ד נראה שגם לפי' התוס' הוא חושש לחלק כך כדי שאפשר שיבא חלקו באמצע:
דף טו ע"ב אגדות מהרש"א ד"ה בתר דשכיב משה מי שרתה כו' דלא בקש אלא על אחר מותו:

דף טז ד"ה בלבו חטא מאי קאמר ארץ נתנה ביד רשע וגו' שהעולם הזה דומה לקערה נהפכה על פיה:
ע"ב רש"ל גמ' נתחלף לי א"כ תקשי למ"ד חירף וגידף והשיב לו וכו':
אגדות ד"ה תנחומין של הבל סמוך לסוף הדיבור דאע"ג דניתן רשות לאדם להתרפאות ממדת חסידות לבקש רחמי שמיא:

פרק שני

דף יז ע"ב מהר"ם גמ' פתח בבור ומסיים בכותל וכו' דלפי גי' רש"י לא גריס האי לישנא לעיל בקושיא:
בד"ה ונ"מ למו"מ לכן אני אומר שאין לשון זה מפי' רש"י:
דף יח ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה וסבר ר"י על כו' ור"ת נמי לא מפליג בהכי דהכי פרכינן ליה. מהר"ם שמעתתא דחרדל גמ' ואי דלא סמיך היכי משכחת לה וכו' לכך פריך אי הכי אפי' משרה וירק נמי והיה לחלוק ג"כ אדברי רבנן גבי משרה וירק:
דף יט מהרש"א בד"ה המבריך את כו' והאי פירכא מצא ר"י בירושלמי כו':
מהר"ם ד"ה המבריך את הגפן וכו' ולכך כשזורע באמצע שניהם מן הצד אצל חלק הגפן המכוסה בארץ:
ע"ב מהר"ם ד"ה מאי איריא רקיק וכו' נ"ב כל טוביא שבדבור זה צ"ל טובי:
דף כ מהרש"א בד"ה בחבית כו' ופומיה לגאו ולבר דקאמר לא שהיה מונח על צדו אלא אותו הצד שהפה בו והשתא במתכת ופומיה לבר דהיינו בבית הטהור והגרוגרות מדובקות בולטות ומכסות למעלה שפת פה החבית ואין הבית מאהיל עליו:
מהר"ם בא"ד כגון העשוי לנחת:
רש"ל תוס' בד"ה היא גופיה כו' כגון העשוי לנחת כו':
דף כב ח"א אנא רבך כו' סה"ד יחושבניה דדין כחושבניה דדין נ"ב פי' יע"ל קג"ם עולה רנ"ג כמו גרמי:
דף כה ח"א ד"ה יערוף כמטר כו' והערוך בערך איסתנא פירש דשדיא הוא רוח דרומית נ"ב בערוך עצמו מוכח ששבשתא היא כי בערך שד ג' מפרש שדיא רוח מזרחית גם מה שכתב בערוך ערך שת ג' אסטווינד צ"ל זיד ווינט:
דף כז מהרש"א בא"ד או כעין זה שליש סאה כו':

פרק שלישי

דף כח ע"ב מהרש"א בד"ה אלא מעתה חזקה כו' סמוך לסה"ד מ"מ פריך שפיר דהמכוון מהם דומים דבשניהם שלא בפניו לא הוי חזקה:
דף כט ע"ב מהרש"א בא"ד וכה"ג איכא בסוף הכונס גבי ומודים חכמים:

דף לה ע"ב בד"ה דתני ר' חייא כו' וכן הוא בחידושי הרמב"ן בשם רשב"ם נ"ב ולפנינו ברשב"ם מפורש דמוציאין מידו ומעמידין אותה בפני שנים הראשונים שיש להם טענות אבות אבל הוא לא מוכפר בהשבה זו וכו':

דף מב ע"ב רש"ל תוס' בד"ה שבח כו' והתבואה ליקצר ונטל מהן דיורד ברשות נמי נוטל מהם:

מהר"ם תוס' ד"ה אבל שותף יש לו חזקה וכו' אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא ולרבינא אפילו בנחית לכולה:

דה מג מהר"ם גמ' ת"ש האומר תנו מנה לבני עירי כו' דלכך יתנו כדי שיסתלקו ויהיו כשרים לדון נ"ב ול"נ פשוט אינם רוצים ליתן:

דף מד מהרש"א בפרשב"ם בד"ה ומקשינן לרב ששת כו' סה"ד וכן הוא בחידושי הרמב"ן נ"ב כן מפורש ברשב"ם ד"ה ומקשינן לרב ששת הראשון:

נא ע"ב בד"ה ר"ת כו' ולפי' ר"ת לא בעו לפרש נמי הכי עד סה"ד נ"ב אמת כי ניחא טפי שהבעל אוכל הפירות אבל כי נבין טעמו הוא מפני שלא קנתה כלל נמצא כי פליגי כ גדולי הדור על רב הונא בר אבין בזה דהוא אומר קנתה והם אומרים לא קנתה כלל ור"ת מרחיק זאת אך מפני אותו הסברא ואותו הטעם לא בעו לפרש לר"ת כרב הונא דהוא אומר דל זוזי מפני דלגלויי זוזי הוא דבעי ולא קנתה מחמת מכר כלל אלא מחמת מתנה ורב הונא בר אבין סבר דלא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי וקנתה מחמת מכר ור"ת רוצה להשוות גדולי הדור עם רב הונא בר אבין אבל תוס' בעצמו מפרש שפיר האי במתנה ביקש אף לר"ת ומשוה שפיר דעת גדולי הדור לדעת ר"ה בר"א כמו שכתבו ועוד יש לפרש פי' ר"ת במתנה ביקש כו' דאפילו למ"ד קנתה במוכר לאשתו וכו':

דף נו מהרש"א בד"ה וקבעי גמ' כו' אף שהרשב"ם גופיה פירש לעיל אהא דקבעי ושאינה מסויימת:

ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה הרי אלו ג' עדיות כו' סמוך לסה"ד כמו שהוא עצמו יכול להעיד בשניה כך אחיו:

בד"ה אלא מעתה כו' דלעדות א' עדות ב' העדים בטלות דלא ידעינן הי מינייהו משקר אבל הכא:

דף נז ע"ב תוס' בד"ה בשותפין כו' ולעיל דקשיא נ"ב ד' מב:

פרק רביעי

דף סא תוס' בד"ה והתא שש כו' בא"ד והא דתנן במסכת מדות כו' וא"כ משמע דלמטה על רצפת התחתונה היה רוחב שש נ"ב ע' רש"ש:

דף עב ע"ב בפרשב"ם בד"ה שהוא שדה כו' הוא לו שדה אחוזה ויוצא לכהנים ביובל:

סמוך לסה"ד רש"י בחומש לא פירש כן נ"ב ובמשנה בערכין דף כו ע"ב פרש"י כן ע"ש וכן פוסק הרמב"ם:

פרק חמישי

דף מב ע"ב בד"ה וזורע כו' לצד אחד חשיבא כרם כו' הני ב' שורות ששערן לצד אחר ולא סגי בהרחקת ו"ט כמו מגפן יחידי:

דף פד ע"ב תוס' בד"ה מדד והניח כו' סה"ד ולא קנה אף במדד לוקח נ"ב קשה להניח על הדעת איך לא יקנה כשמדד הלא מגביה הפירות למלאותו ולהריק המדה ע"כ לענ"ד הטוב לומר כמו שכתבתי בגמ' על הגליון:

דף פה רש"ל תוס' בד"ה ארבע מדות כו' וקשה לפירושו דא"כ כו' שידן כידו ומ"מ כו' כצ"ל:

דף פט רש"ל בד"ה י"ב טפחים ד' טפחים הקנה כו' אפילו בשני טפחים רחוק מהגג נ"ב ואנכי ההדיוט בשכם הרשב"ם אסמוך ואומר כי אין זה קושיא כי הלא רוחב הקנה אינו מוגבל ע"כ נתנו רווחא טפי שלא יעכב רוח קצות הקנה ההכרעה ונתנו לכל אורך חצי הקנה טפח טפי למשקל מתכת שרוחב הקנה ודאי טפח ולמשקל צמרין שהקנה שלה אינו רחב די בחצי טפח אויר טפי מחצי אורך הקנה ולמשקל בעה"ב וחנוני לא נתנו יתרון כלל כאורך חצי הקנה כן האויר למעלה מן הקנה זה טפח וזה טפח שקנה שלהם קצר ברחבו ופורתא לא דייקי:

פרק ששי

דף צב תוס' בד"ה זרעוני גינה כו' דליכא לפרושי התם אלא דכל יומי:

דף צה ע"ב בפרשב"ם בד"ה ה"ה דאע"ג כו' משום דכולה ביין יפה כו' עכ"ל פי דכולה ביין יפה ובמקפה איירי ומש"ה לא תני הך דלא איירי ביין יפה. אע"ג דלא הוה איירי ביין יפה:

השמטה מהרש"א דף צג בפרשב"ם בד"ה אין אומרים כו' ולא דמי לשור כו' שהרי רואין שנגח את הפרה כו' עכ"ל נ"ב כן נראה להוסיף בד"ה של מהרש"א גם דברי רשב"ם הנ"ל כי עיקר דברי המהרש"א הוא שמדייק למה לי רואין דוקא ומתרץ שכן משמע ליה לרשב"ם מלשון המשנה (ע"כ):

מהר"ם ד"ה נותן לו יין הנמכר בחנות וכו' הא מרתף זה של יין קאמר והא לאו יין הוא כצ"ל:

דף צז ע"ב ד"ה ואם ידוע שיינו מחמיץ וכו':

דף צח תוס' בד"ה האי מאן דזבין וכו' ולא יהיה החנוני אלא כמו שליח. לא ידעתי יד כהה שמחק האי אלא והקיפו שלא בדעת:

ע"ב ד"ה ר' ישמעאל אומר רפת בקר הוא זה וכו' בא"ד דהא דאמרינן סמוך לסה"ד אבל לפי האמת דמשני המשנה אימא אין בו דין חלוקה בחצר וכו':
ד"ה מתני' בית קטן שש על שמונה פי' שאמר ליה סתם עשה לי בית ולא אמר בית חתנות וגם לא פירש:.
דף צט לובן ע"ב מהרש"א בפירוש רשב"ם בד"ה ד' קבין כו' מהרש"ל הגיה הפירושים ועשה רבוע כרצונו נ"ב לא ידעתי מה רוצה מהרש"ל הלא הרש"ל אשר לפנינו לא עשה דבר רק מעתיק לשון תוס' כפי שהיה בספרו וכותב על זה בצדו בכאן יש טעות ואינו מוציא מעטו יותר אולי נכון לפניו כ"כ גי' מהרש"א שם ומתחלה קח הד' טפחים על ד' טפחים נ"ב ועמו הג' אצבעות וג' ר"א באורך על ד' טפחים רוחב ואח"כ חתוך הג"א וג' ר"א אשר מצדו והעמידהו מאחריו לאורך ויהי' ארכו כו':
דף קא רש"ל בד"ה אי לבראי הא קמיתדשי ותו כו' וכן אח"כ ורק בתוס' ממשיך ארכו והאיך כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה דעביד להו כו' בא"ד ועוד יש לפרש כו' ואם כן יהיה כל נגר אמה מן הכוך:
מהר"ם ד"ה ליה כמין נגר וכו' לפי זה נוגע הכוך האחד בכוך השני ח"א:

פרק שביעי

מהרש"א תוס' בד"ה המקדיש כו' מי כתיב בשנת היובל עכ"ל:
דה קד רש"ל תוס' בד"ה פרושי קמפרש כו' איזהו בית כור שהוא ככבית כור כו':
דה קה ע"ב רש"ל בד"ה דהתם גבי כו' ונמצא שדר בבית חבירו כו' כצ"ל:
מהרש"א בא"ד נראה דלא שייך עד סה"ד נ"ב פי' לדבריו שהוא מפרש ויש לומר שהיינו יכולין לתרץ דבשמעתין היינו טעמא דבא בסוף חודש דאמרינן דאודויי אודי ליה כן היינו יכולין אבל מה נעשה עם בא באמצע החודש דאמר דיחלוקו וע"כ הטעם לפי שתפס החצי החודש לא מפקינן מיניה דהכא לא שייך למימר אודויי אודי על חצי חודש ואי אודי על הכל ומש"ה ופירושו ומאי שנא הכא) דאמרינן יחלוקו מבא בסוף החודש דאמרינן כולו לשוכר ע"כ ודחה תירוץ דאודויי אודי דה קז מהר"ם תוס' ד"ה ובא בעל חוב וכו':
ע"ב ד"ה אדרבה וכו':

פרק שמיני

דה קכא מהרש"א תוס' בד"ה יום שכלו כו' דהיינו ל"ח שנה ואם לא מתו רק:
בא"ד ועוד ט"ז אלף ופרוטרוט היה כו' ועוד פרוטרוט ח' אלפים שנשארו מת"ר אלף נ"ב ועוד פרוטרוט מן 3550 שהיה יותר על ת"ר אלף:

ע"ב ח"א יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה כו' סה"ד והוא במדרש איכה רבתי נ"ב ב' ד"ה בלע ד':
דה קכד ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה מספקא ליה אי הלכה כר' מחבירו וכו' ורב נחמן דידיה ס"ל דסתמא אמר ולא מחביריו ולא פירשו ורבא דאמר מטין איתמר דכי אמרו ולא מחבריו אז לא אמרו:
דה קכה ע"ב בפרשב"ם בד"ה ואין הבכור נוטל בראוי כו' כגון דהוי שלופפי כו' עכ"ל:
דף קכז ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה בנכסים כו' ולקמן פרשב"ם נ"ב קכ"ח ע"ב ד"ה ובנכסים של עכשיו:
דף קכח מהרש"א תוס' בד"ה ה"ג ונשבע כו' נמי חשיב כגמר דין אבל קצת קשה כו':

פרק תשיעי

דף קמד מהרש"א בד"ה אודייני כו' סה"ד והוא מלשון חזי ע"ש:
ע"ב בד"ה חלה ונתרפא כו' דהכא ברישא דמוקי לה בפשיעה אין חילוק כו':
דף קמז מהר"ם ברשב"ם ד"ה ומודה שמואל שאם נתנו המלוה כו' ומיהו אם עמד חוזר אם מתנת ש"מ במקצת הוא כדפסקינן לקמן עכ"ל דברי הרשב"ם הללו א"א לי לישבם נ"ב לפני המהר"ם ז"ל היה הגי' ברשב"ם אם מתנת ש"מ במקצת היא והיה לו למהר"ם לומר שצ"ל אם מתנת ש"מ בכולה היא כמו שהיא באמת לפנינו ושפיר ונכון. היוצא לנו כי טוב יותר להאשים המדפיס מלהניח דברי הראשונים ז"ל מוקשה וכן טוב משה המהר"מ ז"ל בעצמו בדיבור הסמוך שכתב נ"ל דט"ס הוא והנ"ל אך למותר כי כל בר בי רב דחד יומא ואפילו אני הכותב נשתומם עמדתי מכל הלין הטעמים שכתב המהר"ם הבנתי ששגגת המדפיס הוא וצ"ל כמו שמגיה המהר"ם:
דף קמח מהר"ם בגמ' את"ל לאחר לא הוי שיור ששתי הגירסות הם צודקות יחדו והבעיין דדקל הוה בעי ג' איבעיות:
בתוס' ד"ה שכיב מרע וכו' ואי גרסינן מסיק תריסר אלפי זוזי וכו':
ד"ה איבעיא להו דקל לאחד וכו' פירוש ששייר הפירות לעצמו אי אמרינן וכו' כצ"ל:
דף קנ ע"ב מהר"ם בא"ד איכא פלוגתא בכתובות נ"ב פירוש:
דף קנו מהרש"א בד"ה בודקין כו' וליכא למימר כו' לשמואל כו':
בד"ה ר"א כו' דמסתמא ר' לוי אמתניתין קאי דאית ליה לר"א שאין דבריו קיימין בלא קנין:
ע"ב מהרש"א גמ' לא יעשו האב אחין מורישו אחי דאבוה כו' דהשתא מכח שמעון בא חנוך לירש:

פרק עשירי

דף קנט ע"ב מהרש"א בד"ה אימא נסכא וכו' והכא הוה מצי כו' שאין רק שמונה פרוטות ומ"ש וכו' משמונה פרוטות דהא כו' וה"נ בשמעתין כו':

רש"ל בד"ה אימא נסכא כו' תימא לרבי מאי כו' כתב בו בבל כו':

השמטה דף קסד מהרש"א בא"ד אנחנא סהדי ונמחק וזייף אז ראוי כו' דכן משמע לקמן דב' שטרות בכל א' עד א':

בא"ד וקשה לפי' הרשב"ם שפי' כו' אינו פסול דא"כ יהיה נמחק ב' פעמים:

דף קסו מהרש"א בא"ד איתא נמי במנחות הס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור א"ה כו' כל כמה דלא אמר זהב בדינרין אין כו':

בד"ה אמר רב אשי כו' וי"ל דבלא בית נמי ה"ל לפלוגי בין דינרי לדינרין היינו כסף אבל כסף דינרי ודינרי כסף:

דף קסה ע"ב תוס' בד"ה ופלוני כו' סה"ד מזכירם כו' כצ"ל מת"י:

דף קע ע"ב רש"ל ר"ש א"ל אנא לברר כו' נ"ב פי' דחוק הוא.

דף קעב מהרש"א תוס' בד"ה אי ידעיתו כו' מדעת שניהם דללקוחות כו' כצ"ל מת"י:

דף קעה ע"ב מהרש"א ח"א הרוצה שיחכים יעסוק בד"מ שאין לך מקצוע כו' א"ר ינאי מ"ד כי מיץ גו' ומיץ אף יוציא ריב רש"ל אותו דף עא בד"ה המלוה את חבירו כו' קרקע אמאי יש לו כ"ש דלימא לא הני קרקעי שבק אבוהון:

סליקא לה בס"ד מסכת בבא בתרא.

מסכת סנהדרין

פרק ראשון

דף ב ע"ב חידושי הלכות שורה אחרונה אלא שכל אחד מהם יודע בדעתו כצ"ל:

מהר"ם דף ו' שורה ג' וכן נמי ר' אבהו דבעי ג':

שורה אחרונה אין רשאי לכתוב שטר עד שיאמר לו כתוב כצ"ל:

דף ג ע"א חידושי אגדות מהרש"א מסוף העמוד למעלה שורה ד' ועמכם בדבר משפט:

ע"ד שורה ג' דהכחשה גמורה כהזמה:

דף ד מהר"ם שורה ראשונה דאי בשלשה שמא יבואו אח"כ:

רש"ל בד"ה ועל התקופה עבור החג מעברי:

פרק שני

דף כ ע"א ח"א ד"ה שהיה לו למחות בשאול כו' ס"פ נגמר הדין לקמן מ"ט בור:

דף כב ע"ב רש"ל תוס' בד"ה ואימא לא והנראה בעיני דל"ג אלייבייהו כלל נ"ב לפי הגהתי בעזרת חונן דעת אשר כלל אינו תיבה אחת אלא כל ל' שפיר גרסינן ליה לפי פי' תוס' וכוונתי לכונתם:

דף ז ע"ג תוס' בד"ה ואלו הן הקרובים וכו' לא קאי רק אהנך קרובים כו':

ע"ד שורה ט"ו וכאלו נשנו הכ"ז פסולין מפורש ג' בכל אחד:

דף ח ע"א רש"ל בא"ד דשפיר הוי תני מוחתניהן דכ"ש כו' כצ"ל:

שם אמא דאתא מכ"ש כו':

שם דהא לא תני במתניתין ואחיהם:

בד"ה אלו הן הקרובים כו' דמהיכא תיתי טפי כו' דבניהם:

ע"ב מהרש"א שורה עליונה ויש ליישב בדוחק ודוק נ"ב אפשר ליישב מלשון ורב מכשר שלישי בשני משמע דממתניתין מקשי אדרב דלפי דבריו תני במתניתין דשלישי בשני פסול והוא מכשר והר"ר יוסף מקשי ל"ל להקשות ממתניתין אדרב הלא דברי ש רב בעצמו סותרין דאמר אחי אבא לא יעיד לי הוא וחתנו וחתנו הוי כמו שלישי ואני שני ואח"כ אמר ואני ובני לא אעיד לו אבל בני לבני יעיד וקשי' דרב אדרב:

פרק שלישי

דף כט ע"ב בד"ה מר בר רב אשי כו' אשתבע לי דלא פרעתיך דאמרינן ליה אישתבע כו':

רש"ל גמ' אמר ליה לא האי ד"ה צ"ל קודם ד"ה ההוא דאכמון:

דה לא ע"ב מהרש"א ח"ה בד"ה סמפון כו' דהאי סמפון מיירי ביוצא מתחת ידי המלוה נ"ב וכן פרש"י שם:

פרק רביעי

דף לב בתוס' ד"ה חיישינן וכו' והכל אמת שהזמן אמת שנעשה הקנין באחד בניסן:

דף לה ד"ה הרי שהיה הולך וכו' לעשות פסחו מפני הטומאה והכא משמע מהברייתא:

דף לו מהרש"א בפרש"י בד"ה לא תענה כו' אין לחוש כיון שמותר לענות על רב נ"ב בפי' המשניות להרמב"ם איתא בדיני נפשות וכו' לפי שאם יתחיל הגדול אסור לנשארים לחלוק עליו כמו שנאמר כו':

פרק ששי

דף מה רש"ל תוס' ד"ה מנין שאף כו' הקומץ רבה דורות משעה כצ"ל:

ע"ב תוס' בד"ה אין לו בהן יד וכגון שנקטעה כו' מה שאין כן הכא גם גבי בן סורר ומורה:

פרק שביעי

דף נא ע"ב תוס' בד"ה ור' ישמעאל כו' סמוך לסה"ד דמג"ש אינו חוזר אבל בת ובת אני דורש:

דף נב רש"י בד"ה ההיא שריפה ממש כו':

דף נו ע"ב רש"ל גמ' לא למעוטי גיפוף ונישוק כו' נ"ב וה"נ נודר מעבודת כוכבים או נשבע כו' סה"ד כדלקמן דס"ג:
דף ס ע"ב פירש רש"י בד"ה אבל המגפף כו' סה"ד דלא תעברם חדא שפיר אתא לכל הני כדבר הסמ"ג וק"ל:
דף סא ע"א מהר"ם בגמ' מידי דהוה אמשתחוה להר וכו' ולא מייתי ראיה אלא אי הוה גברא:
בא"ד ומסיק כו' כי פליגי במסית לעצמו אי מחייב ניסת או לא אבל במסית פשיטא דמחייב בדיבורא:
דף סב ע"ב תוס' בד"ה רישא בעובד כוכבים כו' סה"ד וכצ"ל דבין לאביי ובין לר' אבהו לר' עקיבא אינו חייב כו' נ"ב לפנינו איתא כן:
דף סג מהר"ם בתוס' ד"ה אמר ר' אמי וכו' בא"ד ולר"ת נראה דגרסינן בדרבי זכאי והשתחואה וכו' דהא כי נמי נילף מלא תעבדם דבשאר עבודות אינו חייב אלא אחת איכא למימר:
ע"ב גמרא ומזרעך ולא כל זרעך עכ"ל ע"ש ומזה נראה לתת טעם נ"ב פי' כ"כ לתשובת המינים:
דף סד ח"א אל ה' מאי אמור כו' גם הוא זר לב' יצרין:
ע"ב תוס' בד"ה ר"ל אמר פטור כו' דקשיא להו מאי מייתי נ"ב נראה דלפי פי' המהרש"א ז"ל קושית תוס' על הגמ' הלא ר' יוחנן לא אמר טעמו למה מחייב חסמה בקול כי סתמא אתמר חסמה בקול והנהיגה בקול ר"א חייב ור"ל אמר פטור מה מכריח לגמ' לפרש דפליגי בעקימת פיו הוי ולא הוה מעשה לימא דלא פליגי בינו לבין עצמם כלל ותרוייהו סברי לאו שאין בו מעשה אין לוקין והא דאמר ר' יוחנן דחייב היינו למ"ד לוקין ור"ל משמיה דנפשיה אמר אין לוקין ואהא כתבו וכו'. אך פליאה דעת ממני מה לו לכל אלה בב"מ שם בתוס' משמע פשוט דקשיא להו לתוס' למה פטור כאן ר"ל משום שאין בו מעשה הא ר"ל גופיה סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ומתרץ שם כמו הכא דר"ל לא פטר הכא אלא אליבא דמאן דבעי לאו שיש בו מעשה:
דף סה מהר"ם במתני' והנשאל מהם באזהרה ופרש"י והנשאל בהם שבא ושואל להגיד לו וכו' ובקשתי ולא מצאתי בכל המפרשים טעם על זה נ"ב גם התוס' חדשים כתבו טעם ובכל אלה אינו מתורץ רק אוב אבל ידעוני עדיין אינו מתורץ כלל:
דף סו ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה והאי לבדו כו' וכן פירש הרמב"ם והרע"ב דהשתא לא דריש ר"מ לבדו:

פרק שמיני

ד' עד בפרש"י בד"ה סבר לה כאבוה כו' ויש ליישב כמו שפירש רש"י גבי שלשה כריתות נ"ב דף סד:

פרק תשיעי

דף עט מהרש"א תוס' בד"ה ומפקא כו':

בא"ד אבל חזקיה ע"כ כו' אבל לרבי שפיר הוה סיפיה דקרא נמי אסון ממש ולא דין אסון:

ד' פב ח"א בגדה יהודה זו עבודת כוכבים כו' דהיינו בשמי ע"ש יהודה בגדתם בי ישראל:

דף פב רש"ל ד"ה גמ' ער ועונה מאהלי יעקב:

שבט ישראל וגו' כו' כצ"ל:

ד' פג ע"ב מהרש"א חידושי הלכות תוס' ד"ה פרט לזו כו' דר' יוסי הגלילי לא איירי בתחב לו חבירו א"נ דמשכחת לה כו' עכ"ל כצ"ל ונ"ב ס"ד לא שייך כאן גם בתוס' פרק ג"ה ליתא:

פרק עשירי

דף פד ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה מאן שמעת וכו' עכ"ל ר"ל כיון דר' יהודה נ"ב נ"ל דהוא טעות וצ"ל כיון דר' יוחנן וכו' א"כ אמאי נקט חוץ מחובל ומבעיר דחייב פי' דר' יוחנן אמר ואת"ל משנה כתני ר' אבהו חוץ מחובל ומבעיר חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו ואם הוא תיקון גמור למה נקט במשנה של ר' אבהו חוץ מחובל ומבעיר דחייב דבכה"ג וכו' כמו שמסיים המהרש"א אבל ר' יהודה לא שייך כלל לומר אמאי נקט היכן נקט כבר קדמו תוס' דלא מצינו כלל דר' יהודה ואמר חובל ומבעיר ובשבת ליתא שם בתוס' האי ועוד כלל:

רש"ל רש"י בד"ה לכדתנא:

תוס' בד"ה ה"ג כו' ור' יהודה דריש אפילו כל דהו נפש:

סמוך לסה"ד שהכאה יהיה בכל נפש ולא בכל דהו נפש:

דף פו ע"א רש"ל גמ' סתם ספרי ר"ש כו' ושאר ספרי דבי רב מבואר בפרק יש נוחלין דף קכד ע"ב נ"ב לא ידעתי כונתו בזה ההגה רשב"ם מפרש התם סיפרא דבי רב הוא תורת כהנים שאר ספרי דבי רב קרי למדרש במדבר דברים גם למכילתא על שמות כולהו אקרי שאר. ספרי דבי רב ואולי ע"ב כונתו על מכילתא דלא חשב כאן:

רש"ל גמרא אלא אמר רב פפא בעדי מכירה כולי עלמא לא פליגי כו' והוא נמי לקי היכא דלא באו עדי מכירה ואי לא הוזמו ואם באו עדי מכירה והוזמו וגם עדי גניבה הוזמו אז:

ולדעת התוס' שפירשו בחד שינויא דאף חזקיה לא איירי:

דף פז ע"ב מהרש"א בד"ה רבי יהושע כו' מיהו בירושלמי דריש כו':

דף פח ע"ב בפרש"י בד"ה ואון לנו כו' ולמאי דמסיק נמי נ"ב לסברת אית דאמרי צריכין לפרש הכי אבל כבר מדחי רש"י לסברתם כי האמת יורה דרכו דר"י דאמר צריך להדבק קאי רק על הד' פרשיות המונחים יחד בשל יד ואינו ענין כלל לארבעה בתים שבשל ראש:

פרק אחד עשר

דף צא מהרש"א ח"א ד"ה כי הנער וגו' קרא לא כך כתוב אלא לא יהיה שם עוד עול ימים וזקן אשר לא ימלא את ימיו כי הנער וגו':

דף צד ד"ה עד י' דרי כו' דעשירי בדוקא נקט נ"ב ממצרים, בן חם עד יתרו עשרה דורות:

דף קח ע"ב ד"ה גם זו לטובה וכו' סה"ד מי הכריחו לסתור פי התלמוד כאן ותענית פ"ג נ"ב מכאן אין סתירה לי"מ שמביא הערוך כי לא מפרש הכא שמפני שרגיל לומר גם זו לטובה אדרבא נראה מלשון הגמ' איש גמזו שהיה מגמזו שם מקום הוה רגיל ומשמע דתרתי הוה ביה אך בתענית מפורש שמשום הכי נקרא גם זו מפני שהיה רגיל לומר כן:

השמטה דף קז ע"ב ד"ה ואמר כתיב בחברון מלך ז' שנים וגו' היינו קרא דד"ה נ"ב הקרא המובא בגמ' אינו אותו של ד"ה כי בדברי הימים כתיב והימים אשר מלך על ישראל ובגמ' מביא אשר מלך דוד על ישראל והוא במלכים א' ב' כמו שמציין הת"א:

דף קיב ע"ב מהרש"א חדושי הלכות בד"ה מאי קאמר וכו' ובכור ומעשר נמי מדכתיב בהמתך ממעטינן דלאו שללה הוא:

סליקא מסכת סנהדרין, בעזרת בורא נהרין:

מסכת הוריות

פרק שני

דף ח ע"ב גמ' ד"ה ומה צבור כו' ועוד היכי מצי למילף אשם תלוי נ"ב קושיתו השנית לא ידעתי למה המתין להקשות עד הכא וכבר הוקשו תוס' כזה בעמוד א' על כה"ג ובעל הגהה מפליא להשתומם על הקושיא ומבטלה לגמרי ומסיים וצ"ע גדול וקושיתו הראשונה אפשר לתרץ אחר שמסיק דיליף ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם שוה יותר למילף מציבור דבאשם תלוי ובציבור כתיב מכל מצות משא"כ ביחיד כתיב ממצות ולא מכל מצות אבל ציבור מיחיד לא איכפת ליה כי די למילף מאשם ומצות ה' לבד בלא אשר לא תעשינה כן כל מצות ממצות לא איכפת ליה אבל לגי' ר"ח והרמב"ם מחזיק כ"כ בגירסתו ומפרש המשנה לפי גירסתו דבאמת יליף אשם תלוי מיחיד:

סליקא לה מס' הוריות:

מסכת מכות

פרק ראשון

דף ב ע"א מהר"ם גמ' ועוד מדקתני לקמן וכו' מכלל דאלו אין זוממין וכו' בא"ד ואמאי סה"ד פשיטא דנמיתם אכל חייבי מיתות כצ"ל. ונ"ב ע' מה שכתבתי על תוס':

דף ב תוס' ד"ה באומר עדות שקר העדתי ושוב הוזם וכו' דאף ע"ג דבהזמה אינו חיוב עד שיזומו שניהם והכא הוזם אחד אפ"ה חיוב:

דף ד ע"א ח"ש רש"י בד"ה כו' אחזקה והוא בחזקת כו':

דף ו ע"א בא"ד לא בא עדותם אלא כשהעידו בב"ד כו' כצ"ל:

רש"א בא"ד שהוזם כו' שהמתרה ראה אותם אך לא ראו המעשה:

פרק שני

גמ' אלא אמר רבה סה"ד בפרק ד' מיתות דף סב: תוס' ד"ה ואב"א כו' מיירי בירידה שיהא צורך לעלייה כצ"ל:

דף ח ע"א רש"י בד"ה הא דר' יצחק בר יוסף כו' נ"ב פי' ומש"ה נקט רבי ברישא:

דף ט מהרש"א בתוס' בד"ה אלא דינו כו' אף בדיני אדם משום דדינו היה כו':

ע"ב תוס' בד"ה בגלעד שכיחי כו' והרא"ם כתב בזה דרך אחרת נ"ב כפי' הרמב"ן הנדפס על הגליון:

דף יא ע"ב תוס' בד"ה על תנאי כו' סה"ד ועיין בתוס' בפ' מציאת אשה נ"ב דף סט ד"ה ובשמתא:

דף יב תוס' בד"ה אילן שהוא וכו' אבל הכא באויר ירושלים הוי כירושלים:

ע"ב בתוס' ד"ה אימור כו' דלא מצי פריק ליה בעיקרו ומשמע כו':

פרק שלישי

מהר"ם תוס' ד"ה הניחא וכו' נ"ב היינו בד"ה מידי הוא טעמא אלא שהמחבר כתב לקמן שהוא ד"א עם הניחא:

דא מז ע"א ורבי שמעון בן לקיש נמי כו' מהתם נמי נילף דהתראת ספק הויא התראה דאם לא כן:

ד' יז מהרש"א תד"ה ורבנן בריית כו' וא"כ נימא כברייתה לדבריו:

ד' יט מהר"ם בא"ד בסופו דודאי בשטת מתן מעות כו' דאל"כ לא דמי למעשר וליכא למילף:

ד' כא בא"ד דאינו בכלל עבודה דאינו חייב אלא ביד כצ"ל:

ד' כב ד"ה אמר ליה כגון דאמר שלא אחרוש וכו' אלא ר"ל כיון דאשכחן כן כגון בעפר תיחוח ולכך חלה:

מהרש"א בד"ה המנהיג כו' דאל"כ לא לקי דאל"כ לעולם לא כו' עכ"ל כצ"ל:
דף כג ע"ב מהרש"א חידושי אגדות ושאלת שלום בשם וכו' ע' פרש"י וכפי' ראשון משמע בסוף מסכת ברכות:
סליק פרק אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות:

מסכת שבועות

פרק ראשון

דף ח ע"ב בא"ד והשתא אתי שפיר וכו' ויתלה נמי להגן ביני ביני על אין בה ויש בה והחיצון יכפר:
דף לא ע"ב בא"ד ואפי' קדם הקדשן למומן כו' לר"ש קתני הכי דס"ל דקדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה:
דף יג ע"ב בפרש"י בד"ה הושוו כולן כו' ולאו קושיא היא דבוכפר דברישא ומש"ה מיתורא דיכפר דמציעתא.. וכן מיתורא דיכפר דסיפא. עוד הקשה שם לפרש"י דאי כר"י א"נ לא מכפרי בפר כו':
בא"ד א"נ אפילו לא מת כו' סמוך לסה"ד מלאוקמא בכל היום ודוקא:

פרק שני

דף טו בד"ה מתיב רבא וכו' סמוך לסה"ד דע"כ מיעוטא דאותם לא קאי רק אכלים דאל"כ לא תבעי נמי ע"א במקדש:
דף יט בד"ה הרי העלם כו' ואפשר לומר שסמכו דברי ר"ת הכא משום מלת פטור נ"ב נלע"ד להוסיף על דברי המחבר שבעלי תוס' סמכו דברי ר"ת הכא כדי להקשות על דבריו ולבטלם מתיבת פטור כמו שכתבו ומיהו קשיא דלישנא דקאמר הכא דפטור משמע דפטור לגמרי משא"כ לשון המשנה אינו חייב אלא על העלם מקדש אינו סותר דברי ר"ת שהמשך דבריהם על הקרא אינו חייב מה שחייבו הקרא והיינו עולה ויורד אבל לישנא דקאמר הכא דפטור משמע דפטור לגמרי לפיכך סותרים דבריו ואומרים דפטור לגמרי:.

פרק שלישי

ד' כ ע"ב תוס' בד"ה כל שישנו כו' סה"ד א"א לומר מרישיה לסיפא נ"ב כמו שכתבו תוס' שא"א לומר איפכא:
דף כב בפי' רש"י בד"ה שבועות כקונמות כו' סמוך לסה"ד אי לית ליה דרב פנחס וה"ה קונם ע"כ בלא איפוך לא מיתרצא כו':
דה כד בד"ה אלא כדרבא כו' וי"ל בדוחק דרישא כיון דאיירי במפורש דקאמר לא אוכל נ"ב כל עין רואה שחסר כאן ונלע"ד להוסיף וכצ"ל לא אוכל נבלות ושחוטות שכולל דבר מותר גלי אדעתיה שרוצה לאסור על עצמו דבר המותר בכלל נבילות נמי נבילה סרוחה

מה שאין כן וכו' ולקח זה החסרון מדברי המחבר לקמן בא"ד ומיהו י"ל וכו' שכתב שם וכמ"ש לעיל כה"ג גבי נבילה מוסרחת משמע משם שצ"ל כאן כמו שהוספתי ע"ש ומה שהוסיף המדפיס הזה בשם דפוס ראשון אין רוחי נוחה הימנו ויפה עשו מדפיסים אחרים שדלגו עליו אך לא היה להם להניח בחוסר כל לשבר ראשי המעיינים טרם בואם לדברי המחבר לקמן:

ע"ב בד"ה יש אוכל כו' מ"מ השתא שנזרקו דמן כהלכתה ליתא בשאלה כו' עכ"ל:

דף כז גמרא אלא מדאיצטריך כו' וא"כ קשיא מאי דאמר לקמן אא"ב בדבר רשות כו':

בפרש"י בד"ה מה הטבה לעצמו כו' כי האי הקישא דהרעה להטבה דמיעט ליה דלא איירי קרא:

שם דמסתבר טפי למימר דאין השבועה חלה בביטול מצוה שם ומ"ל לא אוכל מצה או אוכל חמץ ובקיום מצוה ודאי דליתא בין:

ע"ב בד"ה שבועת העדות כו':

ח"א בתוס' בד"ה כי היכי דלא כו' עכ"ל והר"נ מסיים והא דאמר משה על דעתי לא איצטריך לכך אמר משה כו' עכ"ל ע"ש:

פרק רביעי

דף לא ע"ב בא"ד א"נ אתי אפילו כרבנן כו' דהרישא איירי בב' ענינים בב"ד ולא בב"ד מפי עצמו:

ח"ש ד"ה גמרא לא כל שכן ומדמייתי לה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לאו דגמרי כו':

דף לה ע"ב ח"א מהרש"א ד"ה כל שלמה כו' סמוך לסה"ד ובמלכותא דישראל איירי דהיינו כרמי שהוא כו' נ"ב ע"כ פי' המחבר לפי פרש"י ד"ה דקטל חד משיתא באונגריא דעבודת המלך וע"ז כתב המחבר וכמ"ש בחדושי הלכות על דברי התוס' שהוא כפרש"י ולתוס' לא ניחא להו בפי' זה:

פרק חמישי

דף לז מהרש"א תוס' בד"ה הזיד כו' משכחת לה כגון דהוי עידי אחרינא בהדייהו נ"ב פי' כשכפרו והמתרה בהם היה יודע שהכת דהוי בהדייהו יעידו ולא יכפרו:

פרק ששי

דף מא מהרש"א בד"ה ומאן דתני כו' אבל ר"ת מקיים סברתו דבכל ב' לשונות אזלינן בתר המיקל ודוחה דאיכא למימר דהתם כו':

ח"ש תוס' בד"ה מאן דתני כו' נ"ב חוזר אקצת נראה להשביע וק"ל:

דף מג בד"ה מתני' בדפריש כו' ונימא בדפריש מודה ר"א כדשמואל כו':

שם דא"כ לא היה חולק ר' עקיבא הלא ע"כ דניחא להו:

פרק שביעי

דף מה ע"ב מהרש"א בד"ה אי הכי אפילו כו' דמשום כדי חייו כמו שמחלק הר"נ אבל לעיל כו' דמשום כדי חייו כמו שכתב הר"נ:

דף מז ע"ב בא"ד אבל ק"ק דמנא ליה לתלמודא בסמוך כו' אימא דמודו נמי בנסכא ולא ידענא דאינו יכול לישבע משלם:

ח"ש תד"ה מתוך כו' ואם בני הלוה נמי חשידי דאין יכולים לשבע:

דף מח ע"ב ח"ש רש"י בד"ה כרשב"ג דמתניתין והאב אילו כו':

סליקא לה מסכת שבועות בסייעתא דשמיא:

מסכת עכו"ם

פרק ראשון

דף ב מהר"ם תוס' ד"ה אסור לשאת ולתת עמהן וכו' מדפי' רש"י וכולהו משום דאזיל ומודה:

בא"ד מ"מ בכל שבוע יום אחד יש להם וכו' וג' ימים לאחריהם אסור יום א' לעולם אסור א"כ ש"מ:

דף ז מהרש"א בד"ה ר' מאיר אומר נותן כו' סה"ד ולאו מפיהם אנו חיין נ"ב המליצה הזאת אמר רבי בכתובות על אשה שאין לה נאמנות לא מפיה אנו חיין וע"ש בתוס' ר' עקיבא פי' על זה ואין שייך כאן כי הכא אדרבא אנחנו בלעדה ידעינן שכן הוא:

ע"ב בד"ה לא קא מפליג כו' אך יש לדקדק לפירושו נ"ב מי' של רש"י:

מהר"ם תוס' ד"ה סוס זכר וכו' בסה"ד ובירושלמי מפרש דבן בתירא נמי אינו מתיר אלא בסוס זכר נ"ב וכן סוס זקן אפילו בנקבה מתיר משמע מירושלמי ע"כ נ"ל דצריך להיות אלא בסוס זכר או זקן:

דף י ע"ב ח"א חד קטליה אבבא דבי רבי וחד וכו' והשתא שפיר בחזרתו קטל ההוא אבבא דבי רבי נ"ב פליאה הלא מגמ' משמע שבהליכתו בבוא לפתחו של רבי הרגו מדאמר אנטונינוס בבואו לפני רבי ואשכח לרחב"ח לימא ליה להוא עבד דגני אבבא שהיה כבר הרוג ש"מ שבהליכתו הרגו על פתחו של רבי ובחזירתו בבוא לפתחו הרג אותו אשר אבבא דביתיה:

דף יד ע"ב מהרש"א בד"ה אמר רב ובמקום כו' שלא יחטא ישראל החשוד או הכותי בשאלה שכירות ונסיוני נ"ב פי' דמהאי טעמא נמי החמירו על עצמן מקום שנהגו שלא למכור דקה לכותי דלמא אתי למכור לו גסה ויחטא הכותי בשאלה שכירות ונסיוני כשימכור או ישאיל או ישכור לנכרי תוס' רע"ק (פסחים פ"ד מ"ג):

דף יט ח"א סליק ספרא כו' וספר משלי כולו דברי חכמה ומשל נ"ב מי יתן וידבק בנו הי"ש שבמשלי:

פרק שני

דף כה ע"ב תוס' בד"ה איכא בינייהו כו' דבבריאה אין לא לאונס ולא לש"ד ובתשה אין לחוש לש"ד כמו שכתבו:

דף ל ע"ב גמ' כו' וכ"ה ברי"ף ובראב"ש נ"ב ולענ"ד הגי' שלפנינו טוב יותר כי לגי' רש"א תיבת אפילו אינו חבר לדסמיך ליה ואם לפי גי' הגמ' אינו מפורש אין בו משום יין נסך ממילא משתמע מדקאמר אפילו לבתר תלתא יומי חיישינן משו גילוי ש"מ אשר משום יין נסך אין ולא פליגי בהא:

דף כח מהר"ם תוס' ד"ה מכה של חלל. אבל מלשון הירושלמי משמע דוקא וכו' נ"ב וכן פירש"י לפנינו:

דף לד ע"ב ד"ה מורייס אומן כו' משום שהיין ביוקר ובעכו בזול הא בלאו הכי נמי:

דף לה בד"ה לפי שאי אפשר בלא כו' וקאי אגבינה דתשתרי לפי' הר"א וכן כתב מהר"מ:

דף לו ע"ב בד"ה משום נשג"ז כו' דמתסרא עובדת כוכבים זונה כו' שנבעלה מספיקא לא לקי ואפילו לרבא ומיהו:

בא"ד ואמר בפרק י' יוחסין כו' כיון דכל הני אסרי בגיורת:

דה לח ע"ב בד"ה אי משום גיעולי כו' ולעיל דף לו בתוס':

פרק שלישי

דף מג ע"ב מהר"מ גמרא אלא מעתה כו' יש לדקדק מאי פריך אלא אלא מאי תימא דכל דמות:

תוס' ד"ה שאני ר"ג וכו' ומשמע מדברי התוס' נ"ב טח עיני מראות המשמעות זה מדברי תוס' לפי פירושו:

דף מד תו' ד"ה נחל קדרון וכו' סה"ד אבל השתא קשה שפיר נ"ב ובזה מתורץ נמי אעגל הוי ליה להקשות מדלא אמרו לו משם ראיה שחיקת כלי מתכות אינו מגדל צמחים משמע שמגדל צמחים:

תוס' ד"ה והלא כבר נאמר וכתת וכו' מאי קושיא הוא לר' יוסי:

דף מו מהר"ם תוס' ד"ה א"ל ר"ע וכו' דאם כן איך יתורץ לדידי' הא דקאמר ר"ע נ"ב פי' לר' יוסי איך יתורץ הא דאמר ר"ע לסייע לרבנן שאבד תאבדון לשרש אחריה ואבדתם את שמם לכנות הא לדידיה צריך אבד תאבדון לגדועי קודם לכיבוש אבד ואחר כך תאבדון ואבדתם את שמם לשרש אחריה ומנין לו שצריך לכנות:

דף מז ע"ב ד"ה בית שבנאו מתחלה וכו' ע"כ איירי שלא עבד לה דאי עבד לה למה לי חצבה:
דף מט גמרא ומי שני והתניא וכו' ואמרינן דלא שני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין:
מהרש"א בפי' רש"י בד"ה אלא לעולם כו' כמו שדקדקו התוס' לעיל בשם ר"ש סה"ד ואסרו שוחק וזורה לרוח נ"ב וכן מפרש הרמב"ם בפירוש המשנה:

פרק רביעי

ד"ה וסבר ר' ישמעאל וכו' קתני רישא דברייתא דאפילו שתים בתפוסה לו אסורות דהיינו תוך ד':
דף נד ע"ב רש"י ד"ה למעוטי ערלה וכו' וממונו הוא אע"ג דאיהו כו' אלא ממונו הן כו' משום כיון דההיא הנאה מטיא ליה:
דף בה בא"ד א"נ תנא סיפא לגלויי רישא וכו' ור"ל דאפילו אי גרסינן ואינו בוי"ו לא להשמיענו דין אחר:
ד"ה ירד לבור וכו' סה"ד כדלעיל בדבור שלפני זה נ"ב ולענ"ד יש לחלק דלעיל בדבור שלפני זה מיירי שהצינור לגת סתום ולא התחיל עדיין לירד ואין רק מה שנתן הכל לתפוח ולא קרוי יין אבל הכא מיירי שכבר נפתח הצינור לגת והיין יורד ותרתי דמסייע שיהיה קרוי יין א' שנתן הכל אל התפוח ב' שהיין הולך ויורד לבור ונראה שזהו כונת פי' ר"י וכפי' המהרש"א רק ר"י מחדש שהניצוק אינו מסייע מפני שניצוק בר ניצוק הוא:
דף נו ע"ב גרגותני גופה במאי מיתסרא וכו':
בא"ד שהיין שבקנקן אינו נאסר אלא מטעם ניצוק וכו':
בא"ד וא"ת כיון שהגת התחיל לימשך וכו' ולמ"ד ניצוק בר ניצוק אוסר בכח עובד כוכבים:
דף נט בא"ד ובמקומות הקרובים כו' ועיין במס' חולין דף ו' בתוס' ושם כתוב דבור זה כולו וכן מחלק שם:

פרק חמישי

דף סב מהרש"א בד"ה והתנן מכרן עד סה"ד בד"ה נמצא טעמא עד סה"ד כצ"ל:
ע"ב בד"ה ולקברינהו בעינייהו כו' ולחומרא בעלמא כתבו דנראה שצריך:
דף סג בא"ד וקשיא דמדמי לעיל ההוא דבי ר' ינאי לאתנן כו' אלא דניחא להו להקשות מדרבא על מעשה דר' ינאי:

מהר"מ ד"ה והא מחסרא משיכה נתנה לסיטון מעל פי' נתן פרוטה של הקדש לסיטון נ"ב שלא לשחוק שהחלפתי סלע על פרוטה אעז ואומר שכן פרש"י שם נתנה לפרוטה של הקדש כי לשון נתנה נופל על פרוטה ועל סלע היה צ"ל נתנו:

דף מז מהר"ם תוס' ד"ה אמר ר"י וכו' עיין בפרק ג"ה ותמצא כל שיטת התוס' דהכא מבוארים נ"ב גם שם מקומות אשר שברתי ראשי עליהם בא"ד מדקאמר אביי וכו' לשון זה של התוס' אינו מדוקדק כו' נ"ב לפי גי' רש"א דמקדים האי מדקאמר אביי לועוד דהאוכל שפיר מדוקדק דברי תוס':

דף עא ע"ב ד"ה ואי ס"ד וה"ק הכא ואי ס"ד משיכה לחוד קונה

דף עו מהר"ם בא"ד ויש לדקדק דסוף לילה לבד אינו גורם אלא כולו מדהצריך:

ע"ב בא"ד וכן בירושלמי וכו' חוזר אדלעיל אדברי ר"ת דלעיל דמחלק בין סכין גדול לקטן נ"ב וגם משיג בזה את הריב"א שמצריך ליבון גם בסכינים קטנים:

סליק מסכת עבודה זרה, בעזרת שהכל לכבודו ברא:

מסכת חורין

פרק ראשון

דה"ד ע"ב מהר"ם בא"ד ומיהו נראה כו' משום שאינו דברי הניכר בחליפי הדמים והיינו מ"ש התוס' נ"ב וע' תוס' נדרים שפירשו בשם הר"ש מקוצי כמו שפי' מהר"ם כאן וכן פי' הרש"ל ולא ידעתי למה מרחק הרש"א פירושם:

דף ט ע"ב ד"ה התם הלכתא גמירי לה וכו' דהא אכתי תקשה דלא היה להם להביא קרבן טומאה כלל מטעם דמוקמינן:

דף יז ע"ב מהרש"א בד"ה סכין שיש בה פגימות הרבה כו' לשיטת הרי"ף דהא אף בעומדת המסוכסכת הא' באמצע הסכין מכשיר:

ח"א שם ע"א ד"ה נאסר להם בשר תאוה כו' מה שדקדקו בתוס' ערכין פ"ג נ"ב ט"ו ע"ב:

פרק שני

דף לא מהר"מ תוס' ד"ה עון כרת התרת וכו' דהא פשיטא דבעינן כונה בתרומה אלא ר"ל שיסבור:

דף לד ע"א ברש"י ד"ה אף אני ט' רמזתי בדברי שאין דברי אמורים אלא דוקא:

נשמט דף לג ע"ב תוס' בא"ד וי"ל דר"א משוה מדותיו וכו' לא היה פורש עצמו מן התרומה שהרי אין שלישי עושה רביעי בתרומה ולכך היו מוכרחים:

דף לט ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה מקום שאין מחשבה כו' וכתב שיטה אחרת נ"ב ע' ר"נ:

פרק שלישי

דף מד מהר"ם בא"ד ומיהו לספרים דגרסי כו' דכשנעקר רובו של וושט בכח הוי טרפה וכשנעקר כולו באקפול אקפולי לא הוי טרפה אלא שאין שחיטה מועלת בו:

דף נד ע"ב בתוס' ד"ה כסלע כיתר מכסלע וכו' בפרק הזהב כמה תחסר וכו' ובפרק הכונס עברה גדר ארבע אמות וכו' וי"ל הנהו תרי משניות היכי מיתרצי דהא מתני' דפרק הזהב מלמטה למעלה קא חשיב והוי עד ולא עד בכלל דד' איסרים יש בהן אונאה כדאיתא התם ומתני' דפרק הכונס קא חשיב מלמעלה למטה והוי עד ועד בכלל כדמוכח התם:

דף סב מהרש"א תד"ה מפני שיש להם זפק כו' ואף שאין ם קושיא לפי' ריב"ם לפרושי הכי הא איכא לפרושי הכי מכח קושיא דהכא שהוקשו לפירושו:

ע"ב בא"ד וגם ר"ח פירש גבי עוף הבא בסימן אחד כו' ליכא לספוקי בפרס ועזניה דלא שכיחי ולעורב וי"ט עופות נמי ליכא לספוקי:.

פרק רביעי

דף ע ע"ב מהר"ם תוס' ד"ה חיה טמאה וכו' וכל חיה בכלל צריך למשמע מיניה דחיה טהורה מטמא:

דף עב בא"ד ואין לתמוה כיון וכו' דקאמר כשם שטומאה בלועה וכו' אינו ר"ל שתי טבעות:

דה עד ע"א תד"ה תרי במותם כתיבי וכו' א"נ דרשא דהתם מנבלתם נפקא וכו' ר"ל ודרשא למעוטי בחייהם ממילא נשמע ג"כ מינה נ"ב אינני מבין דעתו הנשגבה מה דחקו לעמוס שני דרשות על מנבלתם אחת אחר אשר תלתא מנבלתם כתיבי התם:

דף עה ע"ב בתוס' ד"ה בן פקועה הבא על הבהמה וכו' אבל כאן אותו חצי הגוף של ולד הבא מכח אביו לא נשחט מעולם אפילו התחלת שחיטה נ"ב ולי צ"ע הלא נשחט ע"י אם אביו והוה החצי סימנים שלו כאלו נשחטו הם עצמם ולולא השהייה היה שייך שפיר לצרף:

פרק חמישי

דף עט ע"א רש"ל תוס' בד"ה עייל לי כו' דסתם מתני' דסוף פרק מומין אלו כו' כצ"ל:

דף פ מהרש"א תוס' בד"ה הראשון חייב כרת כו' אלא כהאי תירוצא נ"ב פי' כאמרי בי רב:

ע"ב בא"ד דלא מוכת הכא אלא מן הראשון כו' אבל אנן לא מלקינן ליה כיון דספק לן שמא לא יזרוק אבל מדברי מהרש"ל נראה שהבין הששה תיבות אשר בין אבל בין מדבר אין מקומם כאן רק לקמן פא ע"ב בפרש"י בד"ה חייבי מיתות שוגגין בין הציונים [ ] אשר בין דהכא ובין דהאי:

מהר"ם ד"ה ולילקי נמי משום לאו דמחוסר זמן נדבה תעשה אותו ולנדר לא ירצה אירי בפסולי מומין מ"מ מדכתיב ושור ושה דקרא יתירה הוא דלא איצטריך למכתב ביה דהא בבקר או בצאן אירי לעיל מיניה אלא בא:

דף פב מהרש"א בד"ה הרי כאן שנים כו' כיצד בת ואם ובת בתה נ"ב וכן מסיים רש"י פרה אמה ובתה:

תוס' בד"ה גמר קיחה קיחה כו' דהא איהו יליף מכשיר ממכפר דקסבר ירידתה לנחל כו' פי' שהיה לפני המהרש"א בתוס' קשיא על הא דיליף קיחה קיחה וכו' הא מדסבר ר"ל שנאסרה עגלה ערופה מחיים על כרחך סבירא ליה דילפינן מכשיר ממכפר ומכפר ממכפר כפרש"י כריתות כה ד"ה אף מכשיר ומכפר וכו' ולמה ליה למילף קיחה קיחה ע"ז כתב המהרש"א אין זה מדוקדק שיכול להיות שאוסר עגלה ערופה מחיים מדכתיב בה כפרה כקדשים כדיליף דבי ר' ינאי קדושין ד' נ"ז אבל בפשיטות ה"ל לאקשויי על ר' ינאי גופיה מדקסבר שעגלה ערופה נאסרה מחיים על כרחך כתדבר"י סבירא ליה דפליג אמתניתין תצא ותרעה בעדר לא ה"ל למילף דמיתסרא עגלה ערופה מחיים מדכתיב בה כפרה כקדשים אלא דה"ל למילף מכשיר ממכפר כתדר"י ומכפר ממכפר כפרש"י הנ"ל ורש"ל גורס דהא איהו יליף מדכתיב בה כפרה כקדשים דקסבר ירידתה לנחל כו' ומדייק וכותב ע"ז כצ"ל לתרץ תמיהת המהרש"א שכתב אין זה מדוקדק:

דף פב רש"ל תוס' בד"ה לישני כו' סה"ד והלכה לה ואח"כ צ"ל בד"ה גמר כו' מדכתיב בה כפרה כקדשים כו' כצ"ל:

פרק ששי

דף פד ע"ב מהרש"א תוס' בד"ה כסוי שאין ודאי דוחה כו' דאפר כירה מוכן לודאי ואין מוכן לספק הוי טעמא דבספק לא התירו אפילו בדקר נעוץ:

שם והני טעמי לא שייכי בשבת דאפי' הכינו מבע"י אסור בשבת:

דף מח ע"ב רש"ל גמ' וחרסית לבנה כו' נ"ב לענ"ד לא אוכל להבין דעח רש"ל בזה שכתב לפרש"י גרסינן חרסית לבנה אם כמו שהגי' לפנינו הלא לבנה דבר לעצמו ואינו קאי על חרסית והרא"ש מעתיק ולבנה והרי"ף והרמב"ם גורסין ולבנה וחרסית ומגופה ואם דעתו שלפרש"י גחסינן היינו חרסית לבנה ולבנה ומגופה לא ראיתי גי' כזאת אך לא ראינו אונו ראיה וכבר כתבתי בעזרת חונן דעת אצל תוס' ענין חרסית ע"ש:

פרק שביעי

דף צ רש"ל גמ' לשון הואי כו' רש"י בד"ה מידי דהוה כו' אבל מין הכשר כו':

דף צח בד"ה בהדי איל כו' וקרא משמע דעם כו' כצ"ל:

דף קב מהרש"א בפרש"י בד"ה רישא בישראל וסיפא כו' כי רמיי' הוה נמי משמע ליה רישא בבן נח כו' נ"ב איך ס"ד דרישא בב"נ מאי ענין סופג לב"נ:

פרק שמיני

דף קד מהר"ם גמ' הא עוף אסור מדאורייתא וכו' דאסור מדאורייתא קאמר דאי ס"ד דרבנן אכילה גופא גזירה נ"ב פי' לפירושו דאי ס"ד דרבנן אסור לבשל א"כ גם אכילה דרבנן כי אכילה מבישול ידענו מלא תבשל יתירה ועכשיו אי ס"ד דחיה ועוף אינם אסורים בבישול מדאורייתא גם אכילתו רק מדרבנן שלא יבא לאכול בשר בהמה בחלב והיינו דמסיים אכילה גופא גזירה ואנן נגזור גזירה לגזירה היינו העלאה אטו אכילה ולא נוכל לפרש דברי מהר"ם באמרו ואנן נגזור גזירה לגזירה קאי על בישול אטו אכילה מנ"ל למימר הכי הלא כשם שאסרו אכילה על כרחך משום אכילת בשר בהמה כך נוכל לפרש שגזרו על בישול עוף בחלב משום בישול בשר בהמה בחלב ואין זה גזירה לגזירה ואין מוכח שאכילת בשר עוף בחלב דאורייתא ע"כ ההכרח לפרש דבריו מה שמסיים ואנן נגזור קאי מל העלאה כנ"ל:

ע"ב בתוס' ד"ה מתקיף לה רב ששת לא אאביי וכו' אלון תלמיד דרבה ורב יוסף חביריו לכך כתבו לא אאביי:

דף קז מהרש"א בפרש"י בד"ה אין נוטלין ממנו לידים כו' המים לתוכן כו':

דף קיב ט"ב בד"ה ודגים משום דרפו כו' דאיכא ציר של איסור אחר פליטת הדם:

דף קיג תד"ה בשר בהמה טהורה כו' הך דרשה דסתם גדי אפי' פרה ורחל משמע וחיה נמי בכלל בהמה הוא:

פרק תשיעי

דף קכג ע"ב מהר"ם בגמ' עולת העוף לר"א בר' שמעון לגזור וכו' וזהו גם כן כונתו של רש"י שהאריך וכתב ואסור למלוק כל השנים וכו':

דף קכו תוס' ד"ה אם יש בצוארו פותח טפח וכו' והתוס' מביאה בעמוד זה בסמוך בד"ה אנן בתר חלל אזלינן וכו':

מהרש"א תוס' בד"ה אם יש בצוארו כו' נ"ב המהרש"א הזה צריך שאלת חכם ואנכי איני יודע אותו מכל וכל ואם אומר משובש הוא איני יודע איך לסדרו:

פרק עשירי

דף קלא מהרש"א חד"ה הכי גרסינן כו' א"נ לא חשיד אלא מידי דבר אכילה כו' הנך שבעה תרומה נ"ב ע' רש"ל:

דף קלג מהר"ם ד"ה בגמ' אמר אביי מריש הוה חטיפנא וכו' כדאמרינן בעלמא דקרי ליה סיני ולרבה עוקר הרים:

פרק אחד עשר

דף קלו רש"ל קודם תוס' בד"ה שכן יתום כו' צ"ג ע"ב:

פרק שנים עשר

דף קמ מהר"ם ד"ה טרפות מחיות נפקא וכו' וטרפה ידעינן מכש"כ ממחוסר אבר:

ד"ה שלא יזדווג לה וכו' ר"ל דלא איצטריך ליה למחוסר אבר דתיפוק ליה מתדר"י:

דף קמא מהרש"א גמרא והאנן תנן בזמן שכנפיה כו' וה"פ דבשלמא אי הוה מוקמינן דלא נגעי הוא דומיא דעל גביהן:

סליקא מסכת חולין